Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ୱିନଯପିଟକେ

ୱଜିରବୁଦ୍ଧି-ଟୀକା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା

ପଞ୍ଞାୱିସୁଦ୍ଧାଯ ଦଯାଯ ସବ୍ବେ;

ୱିମୋଚିତା ଯେନ ୱିନେଯ୍ଯସତ୍ତା;

ତଂ ଚକ୍ଖୁଭୂତଂ ସିରସା ନମିତ୍ୱା;

ଲୋକସ୍ସ ଲୋକନ୍ତଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଂ।

ସଙ୍ଘଞ୍ଚ ସୀଲାଦିଗୁଣେହି ଯୁତ୍ତ-

ମାଦାଯ ସବ୍ବେସୁ ପଦେସୁ ସାରଂ;

ସଙ୍ଖେପକାମେନ ମମାସଯେନ;

ସଞ୍ଚୋଦିତୋ ଭିକ୍ଖୁହିତଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା।

ସମନ୍ତପାସାଦିକସଞ୍ଞିତାଯ ;

ସମ୍ବୁଦ୍ଧଘୋସାଚରିଯୋଦିତାଯ;

ସମାସତୋ ଲୀନପଦେ ଲିଖିସ୍ସଂ;

ସମାସତୋ ଲୀନପଦେ ଲିଖୀତଂ।

ସଞ୍ଞା ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ତା ଚ, ପରିମାଣଂ ପଯୋଜନଂ;

ସବ୍ବାଗମସ୍ସ ପୁବ୍ବେୱ, ୱତ୍ତବ୍ବଂ ୱତ୍ତୁମିଚ୍ଛତାତି। –

ୱଚନତୋ ସମନ୍ତପାସାଦିକେତି ସଞ୍ଞା। ଦୀପନ୍ତରେ ଭିକ୍ଖୁଜନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ନାଭିସମ୍ଭୁଣାତୀତି ନିମିତ୍ତଂ। ବୁଦ୍ଧଘୋସୋତି ଗରୂହି ଗହିତନାମଧେଯ୍ଯେନାତି କତ୍ତା। ସମଧିକସତ୍ତୱୀସତିସହସ୍ସମତ୍ତେନ ତସ୍ସ ଗନ୍ଥେନାତି ପରିମାଣଂ। ଚିରଟ୍ଠିତତ୍ଥଂ ଧମ୍ମସ୍ସାତି ପଯୋଜନଂ।

ତତ୍ରାହ – ''ୱତ୍ତବ୍ବଂ ୱତ୍ତୁମିଚ୍ଛତାତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ କଥଂୱିଧୋ ୱତ୍ତା''ତି? ଉଚ୍ଚତେ –

ପାଠତ୍ଥୱିଦୂସଂହୀରୋ, ୱତ୍ତା ସୁଚି ଅମଚ୍ଛରୋ;

ଚତୁକ୍କମପରିଚ୍ଚାଗୀ, ଦେସକସ୍ସ ହିତୁସ୍ସୁକୋତି। (ମହାନି। ଅଟ୍ଠ। ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥା);

ତତ୍ର ପଠୀୟତେତି ପାଠୋ। ସୋ ହି ଅନେକପ୍ପକାରୋ ଅତ୍ଥାନୁରୂପୋ ଅତ୍ଥାନନୁରୂପୋ ଚେତି। କଥଂ? ସଦ୍ଦାୟଭାସିତୋ ବ୍ୟଞ୍ଜନଭାସିତୋ ସାୱସେସପାଠୋ ନିରୱସେସପାଠୋ ନୀତୋ ନେୟ୍ୟୋତି। ତତ୍ର ଅନେକତ୍ଥୱତ୍ତା ସଦ୍ଦାୟଭାସିତୋ ନାମ ''ମାତରଂ ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା''ତିଆଦି (ଧ। ପ। ୨୯୪)। ଏକତ୍ଥୱତ୍ତା ବ୍ୟଞ୍ଜନଭାସିତୋ ନାମ ''ମନୋପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଧମ୍ମା''ତ୍ୟାଦି (ଧ। ପ। ୧, ୨; ନେତ୍ତି। ୯୦, ୯୨; ପେଟକୋ। ୧୪)। ସାୱସେସୋ ନାମ ''ସବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆଦିତ୍ତ''ମିଚ୍ଚାଦି (ମହାୱ। ୫୪; ସଂ। ନି। ୪।୨୮)। ୱିପରୀତୋ ନିରୱସେସୋ ନାମ ''ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ସବ୍ବାକାରେନ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଞାଣମୁଖେ ଆପାଥଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୀ''ତ୍ୟାଦି (ମହାନି। ୧୫୬; ପଟି। ମ। ୩।୫)। ଯଥା ୱଚନଂ, ତଥା ଅୱଗନ୍ତବ୍ବୋ ନୀତୋ ନାମ ''ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତା''ତ୍ୟାଦି। ଯୁତ୍ତିଯା ଅନୁସ୍ସରିତବ୍ବୋ ନେୟ୍ୟୋ ନାମ ''ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତ୍ୟାଦି (ଅ। ନି। ୧।୧୭୦)।

ଅତ୍ଥୋପି ଅନେକପ୍ପକାରୋ ପାଠତ୍ଥୋ ସଭାୱତ୍ଥୋ ଞେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ପାଠାନୁରୂପୋ ପାଠାନନୁରୂପୋ ସାୱସେସତ୍ଥୋ ନିରୱସେସତ୍ଥୋ ନୀତତ୍ଥୋ ନେୟ୍ୟତ୍ଥୋତ୍ୟାଦି। ତତ୍ଥ ଯୋ ତଂତଂସଞ୍ଞାପନତ୍ଥମୁଚ୍ଚାରୀୟତେ ପାଠୋ, ସ ପାଠତ୍ଥୋ ''ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନ''ମିଚ୍ଚାଦୀସୁ (ପାରା। ୧; ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୦) ୱିଯ। ରୂପାରୂପଧମ୍ମାନଂ ଲକ୍ଖଣରସାଦି ସଭାୱତ୍ଥୋ ''ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିଂ ଭାୱେତୀ''ତ୍ୟାଦୀସୁ (ୱିଭ। ୪୮୯; ସଂ। ନି। ୫।୩) ୱିଯ। ଯୋ ଞାୟମାନୋ ହିତାୟ ଭୱତି, ସ ଞାତୁମରହତ୍ତା ଞେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ''ଅତ୍ଥୱାଦୀ ଧମ୍ମୱାଦୀ''ତ୍ୟେୱମାଦୀସୁ (ଦୀ। ନି। ୧।୯, ୧୯୪; ୩।୨୩୮; ମ। ନି। ୧।୪୧୧) ୱିଯ। ଯଥାପାଠଂ ଭାସିତୋ ପାଠାନୁରୂପୋ ''ଚକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁରାଣକମ୍ମ''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୪।୧୪୬) ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତମତୋ ଚକ୍ଖୁମପି କମ୍ମନ୍ତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନଚ୍ଛାୟାୟ ଅତ୍ଥଂ ପଟିବାହୟମାନେନ ୱୁତ୍ତୋ ପାଠାନନୁରୂପୋ। ୱଜ୍ଜେତବ୍ବଂ କିଞ୍ଚି ଅପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ପରିସେସଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ ସାୱସେସତ୍ଥୋ ''ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି (ସଂ। ନି। ୪।୬୦; ମହାନି। ୧୦୭) ଚ, ''ସବ୍ବେ ତସନ୍ତି ଦଣ୍ଡସ୍ସ, ସବ୍ବେ ଭାୟନ୍ତି ମଚ୍ଚୁନୋ''ତ୍ୟାଦୀସୁ (ଧ। ପ। ୧୨୯) ୱିଯ। ୱିପରୀତୋ ନିରୱସେସତ୍ଥୋ ''ସବ୍ବାୱନ୍ତଂ ସଂସରିତଂ ମମଞ୍ଚେୱ ତୁମ୍ହାକଞ୍ଚ (ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୫; ମହା। ୨୮୭; ନେତ୍ତି। ୧୧୪)। ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେ, କୋ ମନ୍ତା କୋ ସଦ୍ଧାତା...ପେ... ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦିଟ୍ଠପଦେହୀ''ତ୍ୟାଦି (ଅ। ନି। ୭।୬୬)। ସବ୍ବୱସେନେୱ ୱେଦନୀୟୋ ନୀତତ୍ଥୋ ''ରୂପା ସଦ୍ଦା ରସା ଗନ୍ଧା, ଫୋଟ୍ଠବ୍ବା ଚ ମନୋରମା''ତ୍ୟାଦୀସୁ (ସଂ। ନି। ୧।୧୫୧, ୧୬୫; ମହାୱ। ୩୩) ୱିଯ। ସମ୍ମୁତିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ ନେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ''ଚତ୍ତାରୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଲାହକୂପମାପୁଗ୍ଗଲା''ତ୍ୟାଦୀସୁ ୱିଯ (ଅ। ନି। ୪।୧୦୧; ପୁ। ପ। ୧୫୭)। ଆହ ଚ –

''ଯୋ ଅତ୍ଥୋ ସବ୍ବତୋ ଞେୟ୍ୟୋ, ନୀତତ୍ଥଂ ଇତି ତଂ ୱିଦୂ;

ଅତ୍ଥସ୍ସେୱାଭିସାମଗ୍ଗୀ, ନେୟ୍ୟତ୍ଥୋ ଇତି କଥ୍ୟତେ''ତି।

ଏୱଂ ପଭେଦଗତେ ପାଠତ୍ଥେ ୱିଜାନାତୀତି ପାଠତ୍ଥୱିଦୂ। ନ ସଂହୀରତେ ପରପୱାଦୀହି ଦୀଘରତ୍ତଂ ତିତ୍ଥୱାସେନେତ୍ୟସଂହୀରୋ। ଭାୱନାୟାଗମାଧିଗମସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କୋତୀତି ୱତ୍ତା, ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରନୟେନ ହେତୁଦାହରଣାଦୀହି ଅୱବୋଧୟିତୁଂ ସମତ୍ଥୋତ୍ୟତ୍ଥୋ। ସୋଚୟତ୍ୟତ୍ତାନଂ ପରେ ଚେତି ସୁଚି, ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠିମଲୱିରହିତୋତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଦୁସ୍ସୀଲୋ ହି ଅତ୍ତାନମୁପହନ୍ତୁନାଦେୟ୍ୟୱାଚୋ ଚ ଭୱତ୍ୟପତ୍ତାହାରାଚାରୋ ଇୱ ନିଚ୍ଚାତୁରୋ ୱେଜ୍ଜୋ। ଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠି ପରଂ ଉପହନ୍ତି, ନାୱସ୍ସଂ ନିସ୍ସୟୋ ଚ ଭୱତ୍ୟହିୱାଠଅଗହାକୁଲୋ ଇୱ କମଲସଣ୍ଡୋ। ଉଭୟୱିପନ୍ନୋ ସବ୍ବଥାପ୍ୟନୁପାସନୀୟୋ ଭୱତି ଗୂଥଗତମିୱ ଛୱାଲାତଂ ଗୂଥଗତୋ ୱିଯ ଚ କଣ୍ହସପ୍ପୋ। ଉଭୟସମ୍ପନ୍ନୋ ପନ ସୁଚି ସବ୍ବଥାପ୍ୟୁପାସନୀୟୋ ସେୱିତବ୍ବୋ ଚ ୱିଞ୍ଞୂହି, ନିରୁପଦ୍ଦୱୋ ଇୱ ରତନାକରୋ। ନାସ୍ସ ମଚ୍ଛରୋତ୍ୟମଚ୍ଛରୋ, ଅହୀନାଚରିୟମୁଟ୍ଠୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ସୁତ୍ତସୁତ୍ତାନୁଲୋମାଚରିୟୱାଦଅତ୍ତନୋମତିସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚତୁକ୍କସ୍ସାପରିଚ୍ଚାଗୀ, ତଦତ୍ଥସ୍ସେୱ ବ୍ୟାଖ୍ୟାତେତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖାନୁମାନସଦ୍ଦତ୍ଥାପତ୍ତିପ୍ପଭେଦସ୍ସ ପମାଣଚତୁକ୍କସ୍ସାପରିଚ୍ଚାଗୀ।

''ଏକଂସୱଚନଂ ଏକଂ, ୱିଭଜ୍ଜୱଚନାପରଂ;

ତତିୟଂ ପଟିପୁଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଚତୁତ୍ଥଂ ପନ ଠାପୟେ''ତି। –

ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଚତୁକ୍କସ୍ସ ୱା ଅପରିଚ୍ଚାଗୀ; ହିତୁସୁକୋ ଇତି ସୋତୂନଂ ହିତାୟୋସୁକୋ, ତେସମୱବୋଧନଂ ପତି ପଟ୍ଟେତୀ ତ୍ୟତ୍ଥୋ; ସୋ ଏସୋ ସୁଚିତ୍ତା ପିୟୋ; ଚତୁକ୍କସ୍ସ ଅପରିଚ୍ଚାଗିତ୍ତା ଗରୁ; ଅସଂହୀରତ୍ତା ଭାୱନୀୟୋ; ଦେସକତ୍ତା ୱତ୍ତା; ହିତୁସୁକତ୍ତା ୱଚନକ୍ଖମୋ; ପାଠତ୍ଥୱିଦୁତ୍ତା ଗମ୍ଭୀରକଥଂ କତ୍ତା; ଅମଚ୍ଛରତ୍ତା ନୋ ଚଟ୍ଠାନେ ନିୟୋଜକୋତି;

''ପିୟୋ ଗରୁ ଭାୱନୀୟୋ, ୱତ୍ତା ଚ ୱଚନକ୍ଖମୋ;

ଗମ୍ଭୀରଞ୍ଚ କଥଂ କତ୍ତା, ନୋ ଚଟ୍ଠାନେ ନିୟୋଜକୋ''। (ଅ। ନି। ୭।୩୭; ନେତ୍ତି। ୧୧୩) –

ଇତିଅଭିହିତୋ ଦେସକୋ;

ସୋତା ଇଦାନି ଅଭିଧୀଯତେ –

ଧମ୍ମାଚରିଯଗରୁ ସଦ୍ଧା-ପଞ୍ଞାଦିଗୁଣମଣ୍ଡିତୋ;

ଅସଠାମାଯୋ ସୋତାସ୍ସ, ସୁମେଧୋ ଅମତାମୁଖୋ।

ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଗରୁତ୍ତା କଥଂ ନ ପରିଭଓତି, ଆଚରିଯଗରୁତ୍ତା କଥିକଂ ନ ପରିଭଓତି, ସଦ୍ଧାପଞ୍ଞାଦିଗୁଣପଟିମଣ୍ଡିତତ୍ତା ଅତ୍ତାନଂ ନ ପରିଭଓତି, ଅସଠାମାଯତ୍ତା ଅମତାଭିମୁଖତ୍ତା ଚ ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଭଓତି, ସୁମେଧତ୍ତା ଯୋନିସୋମନସିକରୋତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସୁଣନ୍ତୋ ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ଭବ୍ବୋ ନିଯାମଂ ଓକ୍କମିତୁଂ କୁସଲେସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ମତ୍ତଂ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ନ କଥଂ ପରିଭୋତି, ନ କଥିକଂ ପରିଭୋତି, ନ ଅତ୍ତାନଂ ପରିଭୋତି, ଅୱିକ୍ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ଧମ୍ମଂ ସୁଣାତି ଏକଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ, ଯୋନିସୋ ଚ ମନସି କରୋତୀ''ତି (ଅ॰ ନି॰ ୫.୧୫୧)।

ତଂଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତତ୍ତା ଭାୱନା ଭଓତି ସଓନସ୍ସେତ୍ଥୁତ୍ତୋ ସୋତା।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା

ଇଦାନି ଅସ୍ସାରମ୍ଭୋ – ତତ୍ଥ ଯୋତି ଅନିଯମନିଦ୍ଦେସୋ, ତେନ ୱିସୁଦ୍ଧଜାତିକୁଲଗୋତ୍ତାଦୀନଂ କିଲେସମଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା, ପୂଜାରହତାଯ ୱା ଅକାରଣତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଯୋ କୋଚି ଇମିସ୍ସା ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଆଦିଗାଥାଯ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଲୋକନାଥତ୍ତହେତୁଂ ଯଥାୱୁତ୍ତହେତୁମୂଲେନ ଥିରତରଂ ଅଚଲଂ କତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତହେତୁକାଲଂ ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ପୂରେନ୍ତୋ ଅୱସାନେ ଯଥାୱୁତ୍ତହେତୁଫଲଂ ସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତହେତୁଫଲପ୍ପଯୋଜନଂ ସାଧେତି, ସୋୱ ପରମପୂଜାରହୋତି ନିଯମେତି।

ଏତ୍ତାୱତା –

ଭଯସମ୍ମୋହଦୁଦ୍ଦିଟ୍ଠି-ପଣାମୋ ନେସ ସବ୍ବଥା;

ପଞ୍ଞାପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ଏସୋ, ପଣାମୋତି ନିଦସ୍ସିତୋ।

ତତ୍ର ହେତୂତି ଅତିଦୁକ୍କରାନି ତିଂସପାରମିତାସଙ୍ଖାତାନି ପୁଞ୍ଞକମ୍ମାନି। ତାନି ହି ଅଚ୍ଚନ୍ତଦୁକ୍ଖେନ କସିରେନ ୱଚନପଥାତୀତାନୁଭାୱେନ ମହତା ଉସ୍ସାହେନ କରୀଯନ୍ତୀତି ଅତିଦୁକ୍କରାନି ନାମ। ଅତିଦୁକ୍କରତ୍ତା ଏୱ ହି ତେସଂ ଅତିଦୁଲ୍ଲଭଂ ଲୋକେ ଅନଞ୍ଞସାଧାରଣଂ ନାଥତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଫଲଂ ଫଲନ୍ତି, ତଂ ତତ୍ଥ ହେତୁଫଲଂ; ହେତୁମୂଲଂ ନାମ ଯଥାୱୁତ୍ତସ୍ସ ହେତୁନୋ ନିପ୍ଫାଦନସମତ୍ଥା ମହାକରୁଣା, ସା ଆଦିପଣିଧାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''ମୁତ୍ତୋ ମୋଚେସ୍ସାମୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଯାୱ ହେତୁଫଲପ୍ପଯୋଜନା, ତାୱ ଅବୋଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପୱତ୍ତତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ –

''ସକାନନା ସଗିରିୱରା ସସାଗରା,

ଗତା ୱିନାସଂ ବହୁସୋ ୱସୁନ୍ଧରା;

ଯୁଗନ୍ତକାଲେ ସଲିଲାନଲାନିଲେ,

ନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ମହାତପା କୁତୋ''ତି।

ଯାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ''ନମୋ ମହାକାରୁଣିକସ୍ସ ତସ୍ସା''ତି ଆହ। ହେତୁକାଲଂ ନାମ ଚତୁଅଟ୍ଠସୋଳସଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟାଦିପ୍ପଭେଦୋ କାଲୋ, ଯଂ

ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘କପ୍ପକୋଟୀହିପି ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ କାଲ’’ନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗତ୍ଥେ ଉପଯୋଗଵଚନଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ ‘‘ମାସଂ ଅଧୀତେ, ଦିଵସଂ ଚରତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ଵିଯ। କାମଞ୍ଚ ସୋ କାଲୋ ଅସଙ୍ଖେୟ୍ୟଵସେନ ପମେଯ୍ୟୋ ଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ତଥାପି କପ୍ପକୋଟିଵସେନ ଅଵିଞ୍ଞେୟ୍ୟତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘କପ୍ପକୋଟୀହିପି ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ କାଲ’’ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ କାଲଯତୀତି କାଲୋ, ଖେପତି ଵିଦ୍ଧଂସଯତି ସତ୍ତାନଂ ଜୀଵିତମିତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ ଵିକ୍ଖେପେ। ତତ୍ଥ କପ୍ପୀଯତି ସଂକପ୍ପୀଯତି ସାସପପଵ୍ବତାଦୀହି ଉପମାହି କେଵଲଂ ସଂକପ୍ପୀଯତି, ନ ମନୁସ୍ସଦିଵସମାସସଂଵଚ୍ଛରାଦିଗଣନାଯ ଗଣୀଯତୀତି କପ୍ପୋ। ଏକନ୍ତିଆଦିଗଣନପଥସ୍ସ କୋଟିଭୂତତ୍ତା କୋଟି, କପ୍ପାନଂ କୋଟିଯୋ କପ୍ପକୋଟିଯୋ । ତାହିପି ନ ପମୀଯତୀତି ଅପ୍ପମେଯ୍ୟୋ, ତଂ ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ। କରୋନ୍ତୋତି ନାନଵ୍ବତ୍ତା ଧାତୂନଂ ଦାନଂ ଦେନ୍ତୋ, ସୀଲଂ ରକ୍ଖନ୍ତୋ, ଲୋଭକ୍ଖନ୍ଧତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତୋ, ଅତ୍ତହିତପରହିତାଦିଭେଦଂ ତଂ ତଂ ଧମ୍ମଂ ପଜାନନ୍ତୋ, ଵିଵିଧେନ ଵାଯାମେନ ଘଟେନ୍ତୋ ଵାଯମନ୍ତୋ, ତଂ ତଂ ସତ୍ତାପରାଧଂ ଖମନ୍ତୋ, ପଟିଞ୍ଞାସମ୍ମୁତିପରମତ୍ଥସଚ୍ଚାନି ସଚ୍ଚାଯନ୍ତୋ, ତଂ ତଂ ସତ୍ତହିତଂ ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତୋ, ସକଲଲୋକଂ ମେତ୍ତାଯନ୍ତୋ, ମିତ୍ତାମିତ୍ତାଦିଭେଦଂ ପକ୍ଖପାତଂ ପହାଯ ତଂ ତଂ ସତ୍ତଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନ୍ତୋ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖେଦଂ ଗତୋତି ଅନନ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ମହନ୍ତଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ଅନୁଭଵନଵ୍ବେନ ଗତୋ, ସମ୍ପତ୍ତୋତ୍ଯତ୍ଥୋ। ସଂସାରଦୁକ୍ଖଞ୍ହି ସାରୀରିକଂ ମାନସିକଞ୍ଚ ସୁଖଂ ଖେଦଯତି ପାତଯତୀତି ‘‘ଖେଦୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଲୋକହିତାଯାତି ଇଦଂ ଯଥାଵୁତ୍ତହେତୁଫଲପ୍ପଯୋଜନନିଦସ୍ସନଂ, ‘‘ସଂସାରଦୁକ୍ଖାନୁଭଵନକାରଣନିଦସ୍ସନ’’ନ୍ତିପି ଏକେ –

‘‘‘ଜାତିସଂସାରଦୁକ୍ଖାନଂ, ଗନ୍ତୁଂ ସକ୍କୋପି ନିବ୍ବୁତିଂ;

ଚିରଲ୍ଲିଟ୍ଠୋପି ସଂସାରେ, କରୁଣାଯେଵ କେଵଲ’ନ୍ତି। –

ଚ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ତମଯୁତ୍ତଂ। ନ ହି ଭଗଵା ଲୋକହିତାଯ ସଂସାରଦୁକ୍ଖମନୁଭଵତି। ନ ହି କସ୍ସଚି ଦୁକ୍ଖାନୁଭଵନଂ ଲୋକସ୍ସ ଉପକାରଂ ଆଵହତି। ଏଵଂ ପନେତଂ ଦସ୍ସେତି ତିଂସପାରମିତାପଭେଦଂ ହେତୁଂ, ପାରମିତାଫଲଭୂତଂ ନାଥଉସଙ୍ଖାତଂ ଫଲଞ୍ଚ। ଯଥା ଚାହ ‘‘ମମଞ୍ହି, ଆନନ୍ଦ, କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତଂ ଆଗମ୍ମ ଜାତିଧମ୍ମା ସତ୍ତା ଜାତିଯା ପରିମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୧।୧୨୯; ୫।୨)। ତତ୍ଥ ଭଗଵା ଯଥାଵୁତ୍ତହେତୂହି ସତ୍ତାନଂ ଵିନେଯ୍ୟଭାଵନିପ୍ଫାଦନପଞ୍ଞାବୀଜାନି ଵପି, ହେତୁଫଲେନ ପରିପକ୍କିନ୍ଦ୍ରିଯଭାଵେନ ପରିନିପ୍ଫନ୍ନଵିନେଯ୍ୟଭାଵେ ସତ୍ତେ ଵିନଯି, ସଂସାରଦୁକ୍ଖତୋ ମୋଚଯୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଏଵଂ ସଂସାରଦୁକ୍ଖେନ ଲୋକସ୍ସ ଉପକାରଂ କିଞ୍ଚି ଅକାସି, ତସ୍ମା କରୋନ୍ତୋ ଅତିଦୁକ୍କରାନି ଲୋକହିତାଯାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇମିସ୍ସା ଯୋଜନାଯ ସବ୍ବପଠମସ୍ସ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ନାଥଉସଙ୍ଖାତପାରମିତାହେତୁଫଲାଧିଗମୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯୋ ନାଥୋତି ହି ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ଇମସ୍ସ ପନତ୍ଥସ୍ସ –

‘‘ଯଦେଵ ପଠମଂ ଚିତ୍ତ-ମୁପ୍ପନ୍ନଂ ତଵ ବୋଧଯେ;

ତ୍ଵଂ ତଦେଵସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ପୂଜିକେ ପରିଵସିତ୍ଥ’’। –

ଇତି ଵଚନଂ ସାଧକଂ। ପଠମଚିତ୍ତସ୍ସ ପାରମିତାଭାଵୋ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅଙ୍କୁରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିଉପମାଯ ସାଧେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ଖେଦଂ ଗତୋତି ଵଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ , ଯଥାଵୁତ୍ତନଯେନ ଗୁଣସାଧନାସମ୍ଭଵତୋ’’ତି? ନ, ଅନ୍ତରା ଅନିଵତ୍ତନକଭାଵଦୀପନତୋ। ଦୁକ୍କରାନି କରୋନ୍ତୋ ଖେଦଂ ଗତୋ ଏଵ, ନ ଅନ୍ତରା ଖେଦଂ ଅସହନ୍ତୋ ନିଵତ୍ତତୀତି ଦୀପେତି। ଲୋକଦୁକ୍ଖାପନଯନକାମସ୍ସ ଵା ଭଗଵତୋ ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍ଖାନୁଭଵନସମତ୍ଥତଂ ଦସ୍ସେତି।

‘‘ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଵରଦୋସ୍ସଂ, ଯାଵାହଂ ସବ୍ବସତ୍ତଦୁକ୍ଖାନି;

ସବ୍ବାନି ସବ୍ବକାଲଂ ଯୁଗଂ, ପଦ୍ମସ୍ସେଵ ବୁଜ୍ଝନ୍ତୋମ୍ହୀ’’ତି। –

ଏଵଂଅଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଅତ୍ତମତ୍ତଦୁକ୍ଖାନୁଭଵନସମତ୍ଥତାଯ କାଯେଵ କଥାତି ଅତିସଯଂ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ଵା ଖେଦଂ ଗତୋତି ବ୍ଯାପାରଂ ପରିଚଯଂ ଗତୋତିପି ଅତ୍ଥୋ ସମ୍ଭଵତି। କମ୍ମାଦୀସୁ ସବ୍ଯାପାରଂ ପୁରିସଂ ଦିସ୍ଵା ସନ୍ତି ହି ଲୋକେ ଵତ୍ତାରୋ ‘‘ଖିନ୍ନୋଯଂ କମ୍ମେ, ଖିନ୍ନୋଯଂ ସତ୍ତେ’’ତିଆଦି। ଇମିସ୍ସା ଯୋଜନାଯ ନାଥୋତି ଇମିନା ବୁଦ୍ଧତ୍ତାଧିଗମସିଦ୍ଧଂ କୋଟିପ୍ପତ୍ତଂ ନାଥଭାଵଂ ପତ୍ଵା ଠିତକାଲୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। କେଚି ‘‘ମହାକାରୁଣିକସ୍ସାତି ଵଦନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧଭୂତସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ଵିଯ, ବୋଧିସତ୍ତକାଲେପି ତବ୍ବୋହାରସବ୍ଭାଵତୋ। ତସ୍ମା ସୋ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଦୁକ୍କରାନି କରୋନ୍ତୋ ଅଵସାନେ ଦୁକ୍କରପାରମିତାପାରିପୂରିଯା ତାସଂ ଫଲଭୂତଂ ନାଥଭାଵଂ ପତ୍ଵା ଲୋକହିତାଯ ବ୍ଯାପାରଂ ଗତୋତି ଅଯମତ୍ଥୋ ନିଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ‘‘ବୋଧିଂ ଗତୋ’’ତି ଵୁତ୍ତେପି ସୁବ୍ଯତ୍ତଂ ହେତୁଫଲଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ବୁଦ୍ଧଭାଵପ୍ପତ୍ତସ୍ସେଵ ଚ ନାଥସ୍ସ ନମୋ କତୋ ହୋତି ଵିସେସଵଚନସବ୍ଭାଵତୋ, ନ ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ। ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଵିନଯାଧିକାରୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ। ସୋ ଚ ପବ୍ବଜିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ

ଯାୱମରଣକାଲା ହୋତି। ତଂ ଅତିୱିଯ ପରିତ୍ତଂ କାଲଂ ଲଜ୍ଜିନୋ ଅତିସୁକରଂ ସୀଲମତ୍ତଂ ଏକକସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ହିତାଯ ଅତ୍ତମତ୍ତଦୁକ୍ଖାପନଯନାଧିପ୍ପାଯେନ ପରିପୂରେନ୍ତୋ କୋ ନାମ ଇଧଲୋକପରଲୋକାତିକ୍କମସୁଖଂ ନ ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ, ନନୁ ଭଗୱା ସକଲଲୋକଦୁକ୍ଖାପନଯନାଧିପ୍ପାଯେନ କପ୍ପକୋଟୀହିପି ଅପ୍ପମେଯ୍ଯଂ କାଲଂ କରୋନ୍ତୋ ଅତିଦୁକ୍କରନିରସ୍ସାଦଂ ଖେଦଂ ଗତୋତି ଅଜ୍ଝାପଦେସେନ ଗୁଣଂ ୱଣ୍ଣେତି ଆଚରିଯୋ।

ଲୋକହିତାଯାତି ଏତ୍ଥ ଲୋକିଯତି ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ଲୋକୋ, ଲୁଯତେ ୱା ଜାତିଜରାମରଣଦୁକ୍ଖେହୀତି ଲୋକୋ, ଇମିନା ସତ୍ତଲୋକଂ ଜାତିଲୋକଞ୍ଚ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ସତ୍ତଲୋକସ୍ସ ଇଧଲୋକପରଲୋକହିତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତପରଲୋକାନଂ ୱା ଉଚ୍ଛିନ୍ନଲୋକସମୁଦଯାନଂ ଲୋକାନଂ , ଇଧ ଜାତିଲୋକେ ଓକାସଲୋକେ ୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସଙ୍ଖାତଞ୍ଚ ହିତଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଲୋକସ୍ସ, ଲୋକାନଂ, ଲୋକେ ୱା ହିତନ୍ତି ସରୂପେକଦେସେକସେସଂ କତ୍ୱା ''ଲୋକହିତ''ମିଚ୍ଚେୱାହ। ନାଥୋତି ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଆସଯାନୁସଯଚରିଯାଧିମୁତ୍ତିଭେଦାନୁରୂପଧମ୍ମଦେସନସମତ୍ଥତାଯ ''ଧମ୍ମଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେସେସ୍ସାମି…ପେ… ତଂ ସୁଣାଥା''ତି (ମ। ନି। ୩। ୪୨୦) ଏୱଂ ଯାଚନଟ୍ଠେନାପି ନାଥତେତି ନାଥୋ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱୀତିକ୍କମାନୁରୂପଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାଯ ଚ କରୁଣାଯ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତପତି, ସୁତ୍ତନ୍ତୱସେନ ୱା ତେସଂ ସବ୍ବସତ୍ତାନଂ ଅନୁସଯିତେ କିଲେସେ କରୁଣାଯ ଚ ପଞ୍ଞାଯ ଚ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ତପତି, ଅଭିଧମ୍ମୱସେନ ୱା ତେ ତେ ସଙ୍ଖାରେ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣୱସେନ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ କିଲେସେ ପଞ୍ଞାଯ ଉପେଚ୍ଚ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତପତୀତି ତପନଟ୍ଠେନାପି ନାଥତେତି ନାଥୋ। ସଦେୱକେ ଲୋକେ ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲତ୍ତା କେନଚି ଅପ୍ପଟିହତଧମ୍ମଦେସନତ୍ତା ପରମଚିତ୍ତିସ୍ସରିଯପ୍ପତ୍ତିତୋ ଚ ଇସ୍ସରିଯଟ୍ଠେନାପି ନାଥତେତି ନାଥୋ। ''ଧମ୍ମିଯା କଥାଯ ସନ୍ଦସ୍ସେସି ସମାଦପେସି ସମୁତ୍ତେଜେସି ସମ୍ପହଂସେସୀ''ତି (ମହାୱ। ୯୦) ୱଚନତୋ ସମ୍ପହଂସନସଙ୍ଖାତେନ ଆସୀସଟ୍ଠେନ, ପଣିଧାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''କଥଂ ନାମାହଂ ମୁତ୍ତୋ ମୋଚଯିସ୍ସାମୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଆସୀସଟ୍ଠେନ ୱା ନାଥତେତି ନାଥୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ। ଚତୂହିପି ନାଥଙ୍ଗେହି ଚତୁୱେସାରଜ୍ଜଚତୁପଟିସମ୍ଭିଦାଦଯୋ ସବ୍ବେପି ବୁଦ୍ଧଗୁଣା ଯୋଜେତବ୍ବା, ଅତିୱିତ୍ଥାରିକଭଯା ପନ ନ ଯୋଜିତା।

ନମୋତି ପରମତ୍ଥତୋ ବୁଦ୍ଧଗୁଣବହୁମାନପବ୍ଭାରା ଚିତ୍ତନତି, ଚିତ୍ତନତିପ୍ପଭୱା ଚ ୱଚୀକାଯନତି। ଅତ୍ଥୁ ମେତି ପାଠସେସେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମହାକାରୁଣିକସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ସବ୍ବସତ୍ତୱିସଯତ୍ତା ମହୁସ୍ସାହପ୍ପଭୱତ୍ତା ଚ ମହତୀ କରୁଣା ମହାକରୁଣା। ତତ୍ଥ ପଣିଧାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନପୁରପ୍ପୱେସା ନିଯୁତ୍ତୋତି ମହାକାରୁଣିକୋ, ଭଗୱା। ଏତ୍ଥ ଚ ମହାକାରୁଣିକସ୍ସାତି ଇମିନା ଯଥାୱୁତ୍ତହେତୁମୂଲଂ ଦସ୍ସେତି। ନିକ୍କରୁଣୋ ହି ପରଦୁକ୍ଖେସୁ ଉଦାସିନୋ ବୁଦ୍ଧତ୍ତାଯ ପଣିଧାନମତ୍ତମ୍ପି ଅତିଭାରିଯନ୍ତି ମଞ୍ଞନ୍ତୋ ଅପ୍ପମେଯ୍ଯଂ କାଲଂ ଅତିଦୁକ୍କରଂ ହେତୁଂ ପୂରେତ୍ୱା ନାଥତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ହେତୁଫଲପ୍ପଯୋଜନଭୂତଂ ଲୋକହିତଂ କଥଂ କରିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ସବ୍ବଗୁଣମୂଲଭୂତତ୍ତା ମହାକରୁଣାଗୁଣମେୱ ୱଣ୍ଣେନ୍ତୋ ''ନମୋ ମହାକାରୁଣିକସ୍ସା''ତି ଆହ। ଏତ୍ତାୱତା ହେତୁଅନୁରୂପଂ ଫଲଂ, ଫଲାନୁରୂପୋ ହେତୁ, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅନୁରୂପଂ ମୂଲଂ, ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଅନୁରୂପଂ ପଯୋଜନନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି।

ଏୱଂ ଅଚ୍ଛରିଯପୁରିସୋ, ନାଥୋ ନାଥଗୁଣେ ଠିତୋ;

ନମୋରହୋ ଅନାଥସ୍ସ, ନାଥମାନସ୍ସ ସମ୍ପଦଂ।

ଏତ୍ଥ ସିଯା ''ଅନେକେସୁ ଭଗୱତୋ ଗୁଣେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ କସ୍ମା 'ମହାକାରୁଣିକସ୍ସା'ତି ଏକମେୱ ଗହିତ''ନ୍ତି? ଉଚ୍ଚତେ –

ଦୋସହୀନସ୍ସ ସତ୍ଥସ୍ସ, ଚୋଦନା ତୁ ନ ୱିଜ୍ଜତେ;

ଦୋସଯୁତ୍ତମସତ୍ଥଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ଚୋଦନା ଅପତ୍ତକାତି।

ନ ମଯା ଚୋଦନା କତା, କିନ୍ତୁ ପୁଚ୍ଛା ଏୱ କତା। ଅପିଚ –

''ଫଲଂ ସତିପି ରୁକ୍ଖେଚ୍ଛେ, ନ ପତନ୍ତୁୱିକମ୍ପିତେ;

ଚୋଦନା ଯା'ତ୍ଥୁ ସତ୍ଥାନଂ, ପୁଚ୍ଛନାତ୍ଥତ୍ଥଫଲଂ ମହତା।

''ନଭୋତ୍ତୁଂ କୁରୁତେ ସମ୍ମା, ଗହିତୁଂ ନାତ୍ଧୃତେ ଘଟଂ;

ଅକ୍ଖେପେ ହି କତେ ତଦି-ଚ୍ଛିସ୍ସାଣାବୁଦ୍ଧିବନ୍ଧନଂ।

''ଯଥା ହିମପଦୋ ପଦ୍ଧୋ, ପବୁଦ୍ଧୋ ଗନ୍ଧଲିମ୍ପିଯା;

ଭିନ୍ନଝୱିରମସ୍ସେୱଂ, ସଦ୍ଧକତାଝଲିମ୍ପିଯା''ତି। –

ଏୱଂ ଚେକଂ –

ସମ୍ମାପି ଚୋଦନା ତଂ ଖଲୁ, ଗୁରଓ୍ୱୋ ୱିୱାକ୍କା ୱିୱଦ୍ଧ;

ଯତିସିସ୍ସା ଆଘଟ୍ଟିତାତି-ୱାକ୍ଖେନାଭ୍ଭୁଧିକଂ ଗୋପଯ।

ସରୱତୀ ଆଚେରଂ କିଲିଟ୍ଠା, ତଦିଚ୍ଛିସ୍ସଜିତାତ୍ତାନଂ;

ଜଯତ୍ତ୍ୱତ୍ତାନମାଚେରୋ, ସଦସ୍ସସ୍ସେୱ ସାରଥୀତି। –

ଅତ୍ତ୍ରୋଚ୍ଚତେ –

ଯସ୍ସ ହି ୱାକ୍ଯସହସ୍ସଂ, ୱାକ୍ଯେ ୱାକ୍ଯେ ସତଞ୍ଚ ଜିୱ୍ହା;

ନାମଂ ଦସବଲଗୁଣପଦେସଂ, ୱତ୍ତୁଂ କପ୍ପେନପି ନ ସକ୍କା।

ଯଥା –

ବୁଦ୍ଧୋପି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଣେଯ୍ଯ ୱଣ୍ଣଂ,

କପ୍ପମ୍ପି ଚେ ଅଞ୍ଞମଭାସମାନୋ;

ଖୀଯେଥ କପ୍ପୋ ଚିରଦୀଘମନ୍ତରେ,

ୱଣ୍ଣୋ ନ ଖୀଯେଥ ତଥାଗତସ୍ସାତି। (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୩୦୪; ୩।୧୪୧; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୨୫; ଉଦା। ଅଟ୍ଠ। ୫୩; ଚରିଯା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା) –

ଚୋଦତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଭଗୱତଂ ଗୁଣାନମୱସେସାଭିଧାତୁଂ।

ଅପିଚ –

ଯଥା ଦ୍ୱଂ ସତ୍ତାନଂ, ଦସବଲ ତଥା ଞାଣକରୁଣା;

ଗୁଣଦ୍ୱନ୍ଦଂ ସେଟ୍ଠଂ, ତୱ ଗୁଣଗଣା ନାମ ତିଗୁଣାତି। –

ସଚ୍ଚଗୁଣସେଟ୍ଠତ୍ତା ମୂଲତ୍ତା ଚ ଏକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ''ଛସୁ ଅସାଧାରଣଞାଣେସୁ ଅଞ୍ଞତରତ୍ତା ତଗ୍ଗହଣେନ ସେସାପି ଗହିତାୱ ସହଚରଣଲକ୍ଖଣେନା''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ୱିସେସତୋ ପନେତ୍ଥ ଅଭିଧମ୍ମସ୍ସ କେୱଲଂ ପଞ୍ଞାୱିସଯତ୍ତା ଅଭିଧମ୍ମଟ୍ଠକଥାରମ୍ଭେ ଆଚରିଯେନ ''କରୁଣା ୱିଯ ସତ୍ତେସୁ, ପଞ୍ଞା ଯସ୍ସ ମହେସିନୋ''ତି ପଞ୍ଞାଗୁଣୋ ୱଣ୍ଣିତୋ ତେସଂ ତେସଂ ସତ୍ତାନଂ

ଆସଯାନୁସଯଚଅଯାଧିମୁତ୍ତିଭେଦାନୁରୂପପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନପଞ୍ଞାଯ, ସତ୍ତେସୁ ମହାକରୁଣାଯ ଚ ଅଧିକାରତ୍ତା। ସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାରମ୍ଭେ ‘‘କରୁଣାସୀତଲହଦଯଂ, ପଞ୍ଞାପଜ୍ଜୋତୱିହତମୋହତମ’’ନ୍ତି ଭଗୱତୋ ଉଭୋପି ପଞ୍ଞାକରୁଣାଗୁଣା ୱଣ୍ଣିତା। ଇଧ ପନ ୱିନଯେ ଆସଯାଦିନିରପେକ୍ଖଂ କେୱଲଂ କରୁଣାଯ ପାକତିକସତ୍ତେନାପି ଅସୋତଵ୍ବାରହଂ ସୁଣନ୍ତୋ, ଅପୁଚ୍ଛିତଵ୍ବାରହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ, ଅୱତ୍ତଵ୍ବାରହଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସୀତି କରୁଣାଗୁଣୋଯେୱେକୋ ୱଣ୍ଣିତୋତି ୱେଦିତଵ୍ବୋ।

ପଞ୍ଞାଦଯା ଅତ୍ତପରତ୍ଥହେତୂ,

ତଦନ୍ୱଯା ସଵ୍ବଗୁଣା ଜିନସ୍ସ;

ଉଭୋ ଗୁଣା ତେ ଗୁଣସାଗରସ୍ସ,

ୱୁତ୍ତା ଇଧାଚରିଯୱରେନ ତସ୍ମା।

ଏତ୍ତାୱତା ଅଟ୍ଠକଥାଦିଗାଥା,

ସମାସତୋ ୱୁତ୍ତପଦତ୍ଥସୋଭା;

ଅଯମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରନଯୋତି ଚାହଂ,

ଉଦ୍ଧଂ ଇତୋ ତେ ପଟିସଂଖିପାମି।

ଦୁତିଯଗାଥାଯ ଅସମ୍ବୁଧନ୍ତି ଧମ୍ମାନଂ ଯଥାସଭାୱଂ ଅବୁଜ୍ଝନ୍ତୋ। ବୁଦ୍ଧନିସେୱିତନ୍ତି ବୁଦ୍ଧାନୁବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେହି ଗୋଚରଭାୱନାସେୱନାହି ଯଥାରହଂ ନିସେୱିତଂ। ଭୱା ଭୱନ୍ତି ୱଡ୍ଢମାନଭୱତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଭୱଂ ଗଚ୍ଛତି ଉପଗଚ୍ଛତି, ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଭୱୋତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠି। ତସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ଅଭୱୋତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି। ଭୱୋତି ୱା ୱୁଦ୍ଧି। ଅଭୱୋତି ହାନି। ଭୱୋତି ୱା ଦୁଗ୍ଗତି। ଅଭୱୋତି ସୁଗତି। ‘‘ଅପ୍ପମାଣା ଧମ୍ମା, ଅସେକ୍ଖା ଧମ୍ମା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୧୩, ୧୧) ୱିଯ ହି ୱୁଦ୍ଧିଅତ୍ଥତ୍ତା ଅକାରସ୍ସ। ଭାୱଯତୀତି ଭୱୋ, ଜାତି। ଭୱତୀତି ୱା ଭୱୋ। ସୱିକାରା ବହୁୱିଧଖନ୍ଧପ୍ପୱତ୍ତି ଦୀପିତା। ଅଭୱୋତି ୱିନାସୋ, ଜାତିଭାୱଂ ମରଣଭାୱଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଅରହନ୍ତାନଂ ମରଣମ୍ପି ଖଣିକୱସେନ ଗହେତଵ୍ବଂ। ଭୱେସୁ ଅଭୱୋ ଭୱାଭୱୋ, ତଂ ଭୱାଭୱଂ, ଭୱେସୁ ଅଭାୱପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଜୀୱଲୋକୋତି ସତ୍ତଲୋକୋ, ସଙ୍ଖାରଲୋକଓକାସଲୋକାନଂ ଭୱାଭୱଗମନାସମ୍ଭୱତୋ ସତ୍ତଲୋକଂ ଜୀୱଲୋକୋତି ୱିସେସେତି। ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସିନୋତି ଏତ୍ଥ ନୱପି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଅପଚଯଗାମିତା ହି ଚତୁମଗ୍ଗଧମ୍ମସ୍ସ ଓଧିସୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସୋ, ସୋ ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଦାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ତତ୍ଥ ସହାଯଭାୱୂପଗମନେନ ନିଵ୍ବାନସ୍ସାପି। ଯଥାହ ‘‘ଯୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ରାଗକ୍ଖଯୋ…ପେ… ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିଵ୍ବାନ’’ନ୍ତି। ଅରହତ୍ତସ୍ସାପି ତଥା ରାଗାଦିକ୍ଖଯୱଚନସବ୍ଭାୱତୋ। ଫଲସାମଞ୍ଞେନ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଫଲାନଂ ଅତ୍ଥୀତି ନୱୱିଧୋପେସ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଥ ୱା ସହଚରଣଲକ୍ଖଣକଆରଣତାଯ ପଟିପକ୍ଖଗୋଚରଗ୍ଗହଣତା। ଅନଭିହିତୋପି ହି ଧମ୍ମସ୍ସ ତତ୍ରାଭିହିତୋୱ ବୁଜ୍ଝିତଵ୍ବୋ ଇତି ୱଚନତୋ କାରଣଗୋଚରଗ୍ଗହଣେନ ଚତ୍ତାରିପି ଫଲାନି ଗହିତାନି। ନରକାଦୀସୁ ଅପତମାନଂ ଧାରେତି ସୁଗତିଯଂ ଉପ୍ପାଦନେନାତି ଧମ୍ମୋ। ପୁନ ସୁଗତିମ୍ହି ଅଜନନକାରୀ ଅକୁସଲଧମ୍ମେ ନିୱାରେତ୍ୱା ପୋସେତି ପୱତ୍ତେତି ୱଡ୍ଢେତୀତି ଧମ୍ମୋ। ସୋ ପନ କାମରୂପାରୂପଭେଦତୋ ତିୱିଧୋ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁଖାୱହନତୋ, ତତୋପି ଉତ୍ତମତ୍ତା ଧମ୍ମୱରୋ।

ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିଯସଚ୍ଚାନଂ ଅନନୁବୋଧା ଅପ୍ପଟିୱେଧା ଏୱମିଦଂ ଦୀଘମଦ୍ଧାନଂ ସନ୍ଧାୱିତଂ ସଂସରିତ’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୫୫; ମହାୱ। ୨୮୭) ୱଚନତୋ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ଅସମ୍ବୁଧଂ ଭୱା ଭୱଂ ଗଚ୍ଛତି ଜୀୱଲୋକୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା ଯଂ ଅସମ୍ବୁଧଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସେୱ ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ଅନ୍ତେ ତଂନିଦ୍ଦେସେନ ନିଯମନତୋ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମୋପି ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସୀ ଧମ୍ମୱରୋତି ଚାପଜ୍ଜତି। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ନମୋ ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସିନୋ ଧମ୍ମୱରସ୍ସ ତସ୍ସା’’ତି ତଂନିଦ୍ଦେସେନ ସମାନୱିଭତ୍ତିକରଣଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗନିଯମନତୋ, ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସିନୋ ଧମ୍ମୱରସ୍ସା’’ତି ୱଚନଂ ୱିସେସନୱଚନଂ। ତସ୍ମା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯସଚ୍ଚାନଂ ତବ୍ଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗୋ ନତ୍ଥୀତି ଚେ? ନ, ତଂନିଦ୍ଦେସେନ ସମାନୱିଭତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଅୱିସେସିତତ୍ତା। ଅପି ଚ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚନିରୋଧସଚ୍ଚେସୁ ଫଲାନଂ ଅପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ନୱ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମା ସଙ୍ଗହିତାତି ୱଚନୱିରୋଧୋ, ଫଲାନଂ ଅସଙ୍ଗହେ ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନାଯଂ ନ କେୱଲଂ ଅରିଯମଗ୍ଗୋ ଚେୱ ନିଵ୍ବାନଞ୍ଚ, ଅପି ଚ ଅରିଯଫଲଧମ୍ମେହି ସଦ୍ଧିଂ

ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋପି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ରାଗୱିରାଗମନେଜମସୋକଂ…ପେ… ଧମ୍ମମିମଂ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ’’ତି (ୱି। ୱ। ୮୮୭) ୱଚନୱିରୋଧୋ ଚାତି ପୁଦ୍ଧାପରୱିରୁଦ୍ଧା ଏସା ଗାଥା ସାସନୱିରୁଦ୍ଧା ଚା’’ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସଦ୍ଦମେତମୟୁତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଗାଥତ୍ଥାଜାନନତୋ। ଏତ୍ଥ ହି ଆଚରିୟେନ ପୱତ୍ତିପୱତ୍ତିହେତୁୱିସୟୱିଭାଗୋ ଚ ଦସ୍ସିତୋ। କଥଂ? ତତ୍ଥ ଅସମ୍ମୁଧନ୍ତି ଅସମ୍ମୋଧୋ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅୱିଜ୍ଜା, ତାୟ ଚ ତଣ୍ହୁପାଦାନାନି ଗହିତାନି, ତୟୋପି ତେ ଧମ୍ମା ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ, ଭୱୋଭୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତିପ୍ପଭେଦୋ ହି ଭୱୋ ଅତ୍ଥତୋ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ‘‘ଏୱମେତସ୍ସ କେୱଲସ୍ସ ଦୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ସମୁଦୟୋ ହୋତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧) ୱଚନତୋ ଦୁକ୍ଖପ୍ପୱତ୍ତି ପୱତ୍ତି ନାମ, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟୋ ପୱତ୍ତିହେତୁ ନାମ, ଅୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଚ ପୱତ୍ତିହେତୁସ୍ସ ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ନିରୋଧମଗ୍ଗସଚ୍ଚଦ୍ୱୟଂ ୱିସୟୋ ନାମ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ତତ୍ଥ କତମା ଅୱିଜ୍ଜା? ଦୁକ୍ଖେ ଅଞ୍ଞାଣଂ…ପେ… ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନିୟା ପଟିପଦାୟ ଅଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି (ୱିଭ। ୨୨୬)।

ଏତ୍ଥ ଚ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ବୁଦ୍ଧେନ ଗୋଚରାସେୱନାୟ ଆସେୱିତଂ, ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଭାୱନାସେୱନାୟ। ଏତ୍ତାୱତା ଅସମ୍ମୁଧଂ ବୁଦ୍ଧନିସେୱିତଂ ୟନ୍ତି ଉପୟୋଗପ୍ପତ୍ତୋ ୟୋ ୱିସୟୋ ନିରୋଧୋ ଚ ମଗ୍ଗୋ ଚ, ତସ୍ସ ୟଥାୱୁତ୍ତାୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲଉୟୱିଦ୍ଧଂସିନୋ ନମୋ ଧମ୍ମୱରସ୍ସାତି ଅୟଂ ଗାଥାୟ ଅତ୍ଥୋ। ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋପି କିଲେସୱିଦ୍ଧଂସନସ୍ସ ସୁତ୍ତନ୍ତନୟେନ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟତ୍ତା କିଲେସୱିଦ୍ଧଂସନସୀଲତାୟ ‘‘ଅୱିଜ୍ଜାଦିକିଲେସଜାଲୱିଦ୍ଧଂସୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ସମ୍ଭୱତି। ଏୱଞ୍ଚି ସତି ରାଗୱିରାଗାତି ଗାଥତ୍ଥୋ, ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି…ପେ… ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତୀତି ସୁତ୍ତତ୍ଥୋ ଚ ଅସେସତୋ ଗହିତୋ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଇମାୟ ଗାଥାୟ କେୱଲଂ ପରିୟତ୍ତିଧମ୍ମୋୱ ଗହିତୋ ହୋତି, ୟଂ ସନ୍ଧାୟାହ ‘‘ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି ଆଦିକଲ୍ୟାଣଂ…ପେ… ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ପକାସେତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୦; ପାରା। ୧), ତମ୍ପି ଅସମ୍ମୁଧଂ ବୁଦ୍ଧେହେୱ ନିସେୱିତଂ ଗୋଚରାସେୱନାୟ ଅନଞ୍ଞନିସେୱିତଂ। ୟଥାହ ‘‘ଭଗୱଂମୂଲକା ନୋ, ଭନ୍ତେ, ଧମ୍ମା ଭଗୱଂନେତ୍ତିକା ଭଗୱଂପଟିସରଣା…ପେ… ଭଗୱତୋ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୪୬)।

ତତିୟଗାଥାୟ ସୀଲାଦୟୋ କିଞ୍ଚାପି ଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରା ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ତଥାପି ଅନ୍ତେ ‘‘ଅରିୟସଙ୍ଘ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସୀଲାଦୟୋ ଚତ୍ତାରୋ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧା ଲୋକୁତ୍ତରାୱ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣପ୍ପଭୁତୀହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ସରୂପେକସେସଂ କତ୍ୱା ‘‘ୱିମୁତ୍ତିଞାଣପ୍ପଭୁତୀହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ୱିମୁତ୍ତୀତି ଫଲଧମ୍ମାୱ ସୁତ୍ତେ ଅଧିପ୍ପେତା, ତଥାପି ‘‘ମଗ୍ଗା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ପହୀନେ କିଲେସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ଫଲଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି। ନିବ୍ବାନଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୀ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୪୧୦) ୱଚନତୋ ମଗ୍ଗାଦିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିମୁତ୍ତି ୱିମୋକ୍ଖୋ ଖୟୋତି ହି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ। ‘‘ଖୟେ ଞାଣଂ ଅନୁପ୍ପାଦେ ଞାଣନ୍ତି (ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୧୪୨; ଦୀ। ନି। ୩।୩୦୪) ଏତ୍ଥ ଖୟୋ ନାମ ମଗ୍ଗୋ, ରାଗକ୍ଖୟୋ ଦୋସକ୍ଖୟୋତି ଫଲନିବ୍ବାନାନଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି ସୁତ୍ତେ ଆଗତମେୱ। ପହୀନକିଲେସାନଂ ଖୟୋ ପାକତିକୋ ଖୟୋ ଏୱ। ପଭୁତି-ସଦ୍ଦେନ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦାତି ଏୱମାଦୟୋ ଗୁଣା ସଙ୍ଗହିତା। ସମନ୍ନାଗମଟ୍ଠେନ ଅପରିହୀନଟ୍ଠେନ ଚ ୟୁତ୍ତୋ। ଖେତ୍ତଂ ଜନାନଂ କୁସଲତ୍ଥିକାନନ୍ତି ‘‘ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’’ତି ସୁତ୍ତତୋ କୁସଲସ୍ସ ୱିରୁହନଟ୍ଠାନତ୍ତା, ସୁତ୍ତନ୍ତନୟେନ ଉପନିସ୍ସୟପଚ୍ଚୟତ୍ତା ଚ କାମଂ କୁସଲସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ହୋତି ସଙ୍ଘୋ, ନ କୁସଲତ୍ଥିକାନଂ ଜନାନଂ। ତସ୍ମା ନ ୟୁଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ସୁତ୍ତତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। ସୁତ୍ତେ ‘‘ଅନୁତ୍ତରଂ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ଲୋକସ୍ସା’’ତି (ସଂ। ନି। ୪।୩୪୧) ହି ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ? ପୁଞ୍ଞତ୍ଥିକସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ସଙ୍ଘୋ, ପୁଞ୍ଞୁପନିସ୍ସୟତ୍ତା ପୁଞ୍ଞକ୍ଖେତ୍ତଂ ହୋତି ସଙ୍ଘୋ, କୁସଲତ୍ଥିକାନନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଲୋକେପି ହି ଦେୱଦତ୍ତସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ୟଞ୍ଞଦତ୍ତସ୍ସ ଖେତ୍ତଂ ସାଲିୟୱୁପନିସ୍ସୟତ୍ତା ସାଲିଖେତ୍ତଂ ୟୱଖେତ୍ତନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅରିୟସଙ୍ଘନ୍ତି ୱିଗତକିଲେସତ୍ତା ଅରିୟଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଅରିୟାନଂ, ଅରିୟଭାୱଂ ୱା ପତ୍ତଂ ସୀଲଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞେନ ସଙ୍ଘତତ୍ତା ସଙ୍ଘଂ। ‘‘ଅରିୟ-ସଦ୍ଦେନ ସମ୍ମୁତିସଙ୍ଘଂ ନିୱାରେତୀ’’ତି କେଚି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଗୁଣଗ୍ଗହଣେନ ୱିସେସିତତ୍ତା। ସିରସାତି ଇମିନା କାମଂ କାୟନତିଂ ଦସ୍ସେତି, ତଥାପି ଉତ୍ତମସଙ୍ଘେ ଗୁଣଗାରୱେନ ଉତ୍ତମଙ୍ଗମେୱ ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ‘‘ସିରସା ନମାମୀ’’ତ୍ୟାହ। ସିରସ୍ସ ପନ ଉତ୍ତମତା ଉତ୍ତମାନଂ ଚକ୍ଖୁସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ନିସ୍ସୟତ୍ତା, ତେସଂ ଉତ୍ତମତା ଚ ଦସ୍ସନାନୁତ୍ତରିୟସୱନାନୁତ୍ତରିୟହେତୁତାୟ ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥାହ – ଅନୁସନ୍ଧିକୁସଲୋ

‘‘ଉପୋଗ୍ଘାତୋ ପଦଞ୍ଚେୱ, ପଦତ୍ଥୋ ପଦୱିଗ୍ଗହୋ;

ଚୋଦନାପ୍ପତ୍ତୁୱଜ୍ଜାନଂ, ବ୍ୟାଖ୍ୟା ତନ୍ତସ୍ସ ଛବ୍ବିଧା’’ତି। –

ଏୱମୱତ୍ୱା କସ୍ମା ରତନତ୍ତୟପଣାମଂ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସତାଚାରତ୍ତା। ଆଚାରୋ କିରେସ ସପ୍ପୁରିସାନଂ, ୟଦିଦଂ ସଂୱଣ୍ଣନାରମ୍ଭେ ରତନତ୍ତୟପୂଜାୱିଧାନଂ। ତସ୍ମା ‘‘ସତାଚାରତୋ ଭଟ୍ଠା ମା ମୟଂ ହୋମା’’ତି କରୀୟତି, ଚତୁଗମ୍ଭୀରଭାୱୟୁତ୍ତଞ୍ଚ ୱିନୟପିଟକଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁକାମସ୍ସ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଓଗାହନ୍ତସ୍ସ ୱିୟ ପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟସମନ୍ନାଗତସ୍ସାପି ମହନ୍ତଂ ଭୟଂ ହୋତି, ଭୟକ୍ଖୟାୱହଞ୍ଚେତଂ ରତନତ୍ତୟଗୁଣାନୁସ୍ସରଣଜନିତଂ ପଣାମପୂଜାୱିଧାନଂ। ୟଥାହ ‘‘ଏୱଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସରନ୍ତାନ’’ନ୍ତିଆଦି (ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯)। ଅପିଚାଚରିୟୋ ସତ୍ଥୁପୂଜାୱିଧାନେନ ଅସତ୍ଥରି

ସତ୍ଥାଭିନିୱେସସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଯଥାଭୂତଂ ସତ୍ଥରି ଏୱ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ସତ୍ଥୁସମ୍ପାୱନଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ଅସତ୍ଥରି ସତ୍ଥୁସମ୍ପାୱନଂ ପରିଚ୍ଚଜାପେତି, ''ତଥାଗତପ୍ପୱେଦିତଂ ଧମ୍ମୱିନଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଦହତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଦୋସଂ ପରିହରତି। ଅନ୍ତରାଯବହୁଲତ୍ତା ଖନ୍ଧସନ୍ତତିଯା ୱିପ୍ପକତାଯ ୱିନଯସଂୱଣ୍ଣନାଯ ଅତ୍ତନୋ ଆଯୁୱଣ୍ଣସୁଖବଲାନଂ ପରିକ୍ଖଯସମ୍ଭୱାସଙ୍କାଯ ''ଅଭିୱାଦନସୀଲିସ୍ସ…ପେ… ଆଯୁ ୱଣ୍ଣୋ ସୁଖଂ ବଲ''ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୧୦୯) ୱୁତ୍ତାନିସଂସେ ଯାୱ ସଂୱଣ୍ଣନାପରିଯୋସାନା ପତ୍ଥେତି। ଅପି ଚେତ୍ଥ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ପଣାମପୂଜାୱିଧାନଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧଭାୱାଧିଗମତ୍ଥଂ ବୁଦ୍ଧଯାନଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି। ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରଭେଦସ୍ସ, ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସେୱ ୱା ସଦ୍ଧମ୍ମସ୍ସ ପୂଜାୱିଧାନଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଭାୱାଧିଗମତ୍ଥଂ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଯାନଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି। ସଦ୍ଧମ୍ମପଟିୱେଧମତ୍ତାଭିଲାସିନୋ ହି ତେ। ପରମତ୍ଥସଙ୍ଘପୂଜାୱିଧାନଂ ପରମତ୍ଥସଙ୍ଘଭାୱାଧିଗମତ୍ଥଂ ସାୱକଯାନଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତାନଂ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେତି, ମଙ୍ଗଲାଦୀନି ୱା ସାତ୍ଥାନି ଅନନ୍ତରାଯାନି ଚିରଟ୍ଠିତିକାନି ବହୁମତାନି ଚ ଭୱନ୍ତୀତି ଏୱଂଲଦ୍ଧିକାନଂ ଚିତ୍ତପରିତୋସନତ୍ଥଂ ''ପୂଜା ଚ ପୂଜନେଯ୍ୟାନ''ନ୍ତି ଭଗୱତା ପସତ୍ଥମଙ୍ଗଲଂ କରୋତି। ୱୁଚ୍ଚତେ ଚ –

''ମଙ୍ଗଲଂ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧୋ, ଧମ୍ମୋ ସଙ୍ଘୋ ଚ ମଙ୍ଗଲଂ;

ମଙ୍ଗଲାଦୀନି ସାତ୍ଥାନି, ସୀଘଂ ସିଜ୍ଝନ୍ତି ସବ୍ବସୋ।

''ସତ୍ଥୁ ପୂଜାୱିଧାନେନ, ଏୱମାଦୀ ବହୂ ଗୁଣେ;

ଲଭତୀତି ୱିଜାନନ୍ତୋ, ସତ୍ଥୁପୂଜାପରୋ ସିଯା''ତି।

ଏତ୍ଥ ଚ ସତ୍ଥୁପଧାନତ୍ତା ଧମ୍ମସଙ୍ଘାନଂ ପୂଜାୱିଧାନଂ ସତ୍ଥୁପୂଜାୱିଧାନମିଚ୍ଚେୱ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗ ସାସନତୋ ଲୋକତୋ ଚ। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି –

''ସତ୍ଥା''ତି ଧମ୍ମୋ ସୁଗତେନ ୱୁତ୍ତୋ;

ନିବ୍ବାନକାଲେ ଯମତୋ ସ ସତ୍ଥା;

ସୁୱତ୍ଥିଗାଥାସୁ ''ତଥାଗତୋ''ତି;

ସଙ୍ଘୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ ଯମତୋ ସ ସତ୍ଥା।

କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ –

ଧମ୍ମକାଯୋ ଯତୋ ସତ୍ଥା, ଧମ୍ମୋ ସତ୍ଥା ତତୋ ମତୋ;

ଧମ୍ମଟ୍ଠିତୋ ସୋ ସଙ୍ଘୋ ଚ, ସତ୍ଥୁସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନିଗଚ୍ଛତି।

ସନ୍ତି ହି ଲୋକେ ୱତ୍ତାରୋ କୋସଗତଂ ଅସିଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତଂ ପୁରିସଂ ୱିସୁଂ ଅପରାମସିତ୍ୱା ''ଅସିଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତୋ ଏସୋ''ତି। ତେନେୱାହ ଚାରିଯମାତୃଚେଟୋ –

''ନମତ୍ଥୁ ବୁଦ୍ଧରତ୍ନାଯ, ଧମ୍ମରତ୍ନାଯ ତେ ନମୋ;

ନମତ୍ଥୁ ସଙ୍ଘରତ୍ନାଯ, ତିରତ୍ନସମୱାନଯୀ''ତି।

ଅପିଚ ସବ୍ବଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣନିମିତ୍ତାନୁତ୍ତରୱିମୋକ୍ଖପାତୁଭାୱାଭିସଙ୍ଖାତଂ ଖନ୍ଧସନ୍ତାନମୁପାଦାଯ ''ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଯଦି ପଞ୍ଞାପିଯତି, ଧମ୍ମୋ ପଣାମାରହୋତି କା ଏୱ କଥା, ସଙ୍ଘୋ ଚ ''ସଙ୍ଘେ ଗୋତମି ଦେହି, ସଙ୍ଘେ ତେ ଦିନ୍ନେ ଅହଞ୍ଚେୱ ପୂଜିତୋ ଭୱିସ୍ସାମି ସଙ୍ଘୋ ଚା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭାଜନନ୍ତି ଦୀପେତି। ଅଥ ୱା ''ବୁଦ୍ଧସୁବୋଧିତୋ ଧମ୍ମୋ ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଯ ସୁୱଣ୍ଣଭାଜନେ ପକ୍ଖିତ୍ତତେଲମିୱ ଅପରିହାପେତ୍ୱା ଯାୱଜ୍ଜତନା ଆଭତତ୍ତା ଏୱ ମାଦିସାନମ୍ପି ସୋତଦ୍ୱାରମନୁପ୍ପତ୍ତୋ''ତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଚରିଯୋ ଅତୀୱ ଆଦରେନ ପଣାମଂ କରୋତି ''ସିରସା ନମାମୀ''ତି।

ଏୱଂ ଅନେକୱିଧଂ ପଣାମପ୍ପୟୋଜନଂ ୱଦନ୍ତି, ଆଚରିୟେନ ପନ ଅଧିପ୍ପେତପ୍ପୟୋଜନଂ ଅୱତ୍ୱା ଏୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇଚ୍ଚେୱମଚ୍ଚନ୍ତନମସ୍ସନେୟ୍ୟ''ନ୍ତିଆଦିନା ଚତୁତ୍ଥଗାଥାୟ। ଇଚ୍ଚେୱନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ରତନତ୍ତୟପୂଜାୱିଧାନପରିସମତ୍ତତ୍ଥୋ। ଯଦି ଏୱଂ ଯଥାୱିହିତମତ୍ତମେୱ ପୂଜାୱିଧାନଂ ଅରହତି ରତନତ୍ତୟଂ, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ''ଏୱମଚ୍ଚନ୍ତନମସ୍ସନେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ଏୱନ୍ତି ଇମିନା ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ଯଥାୱୁତ୍ତେନ ୱିଧିନା, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ତାଦିସେନ ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ମୁହୁତ୍ତମପି ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ନିରନ୍ତରଂ ନିୟମେନ ନମସ୍ସନାରହଂ ନମସ୍ସମାନସ୍ସ ହିତମହପ୍ଫଲକରଣତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂୱିଧଂ ଦୁଲ୍ଲଭତ୍ତେନ ମହପ୍ଫଲତ୍ତେନ ଚ ସିଦ୍ଧଂ ରତନଭାୱଂ ରତନତ୍ତୟଂ ନମସ୍ସମାନୋ ଯଂ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦଂ ଅଲତ୍ଥଂ ଅଲଭିଂ। ଅକୁସଲମଲଂ ତଦଙ୍ଗାଦିପ୍ପହାନେନ ପୁନାତୀତି ପୁଞ୍ଞଂ। କିଲେସଦରଥପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିୟା ସୀତଲତ୍ତା ଚିତ୍ତଂ ଅଭିସନ୍ଦେତୀତି ଅଭିସନ୍ଦୋ। ପୁଞ୍ଞଞ୍ଚ ତଂ ଅଭିସନ୍ଦୋ ଚାତି ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ, ତଂ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ପୁଞ୍ଞମହତ୍ତଂ''ନ୍ତି ଭଣନ୍ତି, ''ୱିପୁଲ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସୋ ଅତ୍ଥୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଆଚରିୟୋ। ଅଥ ୱା ପୁଞ୍ଞାନଂ ଅଭିସନ୍ଦୋ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦୋ , ତଂ ପୁଞ୍ଞାଭିସନ୍ଦଂ। ସନ୍ଦ ସୱନେତି ଧାତୁ। ତସ୍ମା ପୁଞ୍ଞସୋତଂ ପୁଞ୍ଞୁସ୍ସୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ତଂ ପନ ୱିପୁଲଂ, ନ ପରିତ୍ତନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ୱିପୁଲ-ସଦ୍ଦେନ।

ପଞ୍ଚମଗାଥା ଯସ୍ମିଂ ୱିନୟପିଟକେ ପାଳିତୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଚ ଅନୂନଂ ଲଜ୍ଜୀପୁଗ୍ଗଲେସୁ ପୱତ୍ତନତ୍ତେନ ଠିତେ ସକଲଂ ତିୱିଧମ୍ପି ସାସନଂ ତେସ୍ୱେୱ ପୁଗ୍ଗଲେସୁ ପତିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି। କସ୍ସ ସାସନନ୍ତି ଚେ? ଅଟ୍ଠିତସ୍ସ ଭଗୱତୋ। ଭଗୱା ହି ଠିତିହେତୁଭୂତାୟ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟା ଅଭାୱେନ ଅଟ୍ଠିତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିକୋ ହି ପରଲୋକେ ନିରପେକ୍ଖୋ କେୱଲଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁୟୋଗମନୁୟୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ତିଟ୍ଠତି, ନ ପରଲୋକହିତାନି ପୁଞ୍ଞାନି କତ୍ତୁଂ ବ୍ୟାୱଟୋ ହୋତି, ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିକୋ ତାନି କତ୍ତୁଂ ଆୟୂହତି। ଭଗୱା ପନ ତଥା ଅତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଅନାୟୂହନ୍ତୋ ମଜ୍ଝିମଂ ପଟିପଦଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୋ ସୟଞ୍ଚ ଓଘଂ ତରି, ପରେ ଚ ତାରେସି। ଯଥାହ ''ଅପ୍ପତିଟ୍ଠଂ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ଅନାୟୂହଂ ଓଘମତରି''ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧)। ଚତୁବ୍ରହ୍ମୱିହାରୱସେନ ସତ୍ତେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସମ୍ମା ଚ ଠିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୱସେନ ୱା ସୁସଣ୍ଠିତସ୍ସ। ସୁସଣ୍ଠିତତ୍ତା ହେସ କେୱଲଂ ସତ୍ତାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅପନେତୁକାମୋ ହିତଂ ଉପସଂହରିତୁକାମୋ ସମ୍ପତ୍ତିୟା ଚ ପମୋଦିତୋ ଅପକ୍ଖପତିତୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ୱିନୟଂ ଦେସେତି, ତସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ୱିନୟସଂୱଣ୍ଣନାଧିକାରେ ସାରୁପ୍ପାୟ ଥୁତିୟା ଥୋମେନ୍ତୋ ଆହ ''ସୁସଣ୍ଠିତସ୍ସା''ତି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ମନାପିୟେ ଚ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମୱିପାକେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ''ତି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୫; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୩୮୬) ସୁତ୍ତସ୍ସ, ''ସୁସଣ୍ଠାନା ସୁରୂପତା''ତି (ଖୁ। ପା। ୮।୧୧) ସୁତ୍ତସ୍ସ ଚ ୱସେନ ସୁସଣ୍ଠିତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଅଧିପ୍ପେତାଧିକାରାନୁରୂପୋ ନ ହୋତି। ଅମିସ୍ସନ୍ତି କିଂ ୱିନୟଂ ଅମିସ୍ସଂ, ଉଦାହୁ ପୁବ୍ବାଚରିୟାନୁଭାୱନ୍ତି? ନୋଭୟମ୍ପି। ଅମିସ୍ସା ଏୱ ହି ୱିନୟଟ୍ଠକଥା। ତସ୍ମା ଭାୱନପୁଂସକୱସେନ ଅମିସ୍ସଂ ତଂ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପୁବ୍ବାଚରିୟାନୁଭାୱନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥା ''ଯସ୍ମା ପୁରେ ଅଟ୍ଠକଥା ଅକଂସୂ''ତି ୱଚନତୋ ତେସଂ ଆନୁଭାୱୋ ନାମ ହୋତି। କିଞ୍ଚି ଅପୁବ୍ବଂ ଦିସ୍ୱା ସନ୍ତି ହି ଲୋକେ ୱତ୍ତାରୋ ''କସ୍ସେସ ଆନୁଭାୱୋ''ତି। ଅଥ ୱା ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଅନୁଗନ୍ତ୍ୱା ତଂତଂପାଠେ ଅତ୍ଥଂ ଭାୱୟତି ୱିଭାୱୟତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଭାୱନା ୱିଭାୱନାତି ଆନୁଭାୱୋ ୱୁଚ୍ଚତି ଅଟ୍ଠକଥା।

ପୁବ୍ବାଚରିୟାନୁଭାୱେ ସତି କିଂ ପୁନ ତଂ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସନ୍ତି ଇମିନା ଆରମ୍ଭେନାତି ତତୋ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ଛଟ୍ଠସତ୍ତମଟ୍ଠମନୱମଗାଥାୟୋ। ତତ୍ଥ ଅରିୟମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣମ୍ବୁନା ନିଦ୍ଧୋତମଲତ୍ତା ୱିସୁଦ୍ଧୱିଜ୍ଜେହି, ତେନେୱ ନିଦ୍ଧୋତାସୱତ୍ତା ୱିସୁଦ୍ଧପଟିସମ୍ଭିଦେହି, ୱିସୁଦ୍ଧପଟିସମ୍ଭିଦତ୍ତା ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମସଂୱଣ୍ଣନକୋୱିଦେହୀତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। କେଚି ''ପୁବ୍ବାଚରିୟାତି ୱୁତ୍ତେ ଲୋକାଚରିୟାପି, ସାସନେ ରାହୁଲାଚରିୟାଦୟୋପି ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି, ତେ ଅପନେତୁଂ କାମଞ୍ଚାତିଆଦି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ''ତଂ ୱଣ୍ଣୟିସ୍ସ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପୁବ୍ବଟ୍ଠକଥାୟ ଊନଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଚେ? ନ, ଚିତ୍ତେହି ନୟେହି ସଂୱଣ୍ଣିତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''କାମଞ୍ଚା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ସଦ୍ଧମ୍ମଂ ସଂୱଣ୍ଣେତୁଂ କୋୱିଦେହି, ତାୟ ସଂୱଣ୍ଣନାୟ ୱା କୋୱିଦେହି ସଦ୍ଧମ୍ମସଂୱଣ୍ଣନକୋୱିଦେହି।

ସଲ୍ଲେଖିୟେତି କିଲେସଜାତଂ ବାହୁଲ୍ଲଂ ୱା ସଲ୍ଲିଖତି ତନୁଂ କରୋତୀତି ସଲ୍ଲେଖୋ, ସଲ୍ଲେଖସ୍ସ ଭାୱୋ ସଲ୍ଲେଖିୟଂ, ତସ୍ମିଂ ସଲ୍ଲେଖିୟେ। ନୋସୁଲଭୂପମେହୀତି ଅସୁଲଭୂପମେହି। ମହାୱିହାରସ୍ସାତି ମହାୱିହାରୱଂସସ୍ସ। ପଞ୍ଞାୟ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗତତ୍ତେନ ଧଜୋ ଉପମା ଏତେସନ୍ତି ଧଜୂପମା, ତେହି ଧଜୂପମେହି। ସମ୍ବୁଦ୍ଧୱରଂ ଅନୁଅୟେହି ଅନୁଗତେହି ସମ୍ବୁଦ୍ଧୱରନ୍ୱୟେହି, ବୁଦ୍ଧାଧିପ୍ପାୟାନୁଗେହୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇଧ ୱର-ସଦ୍ଦୋ ''ସାମଂ ସଚ୍ଚାନି ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱଚନତୋ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାପି ସଙ୍ଗୟ୍ହନ୍ତି। ତସ୍ମା ତେ ଅପନେତୁଂ ୱୁତ୍ତୋ।

ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଊନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅତ୍ତନୋ କରଣୱିସେସଂ ତସ୍ସ ପୟୋଜନଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଂୱଣ୍ଣନା''ତିଆଦିମାହ। ନ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ଅଭିସମ୍ଭୁଣାତୀତି କିଞ୍ଚି ପୟୋଜନଂ ଫଲଂ ହିତଂ ନ ସାଧେତୀତି ଅତ୍ଥୋ ''ନ ତଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ଅନୁଭୋତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ପାରା। ୫୩୮) ୱିୟ। ଅଜ୍ଝେସନଂ ବୁଦ୍ଧସିରିୱ୍ହୟସ୍ସାତି ଇମିନା ଯସ୍ମା ସହମ୍ପତିବ୍ରହ୍ମୁନା ଅଜ୍ଝିଟ୍ଠେନ ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ ଭଗୱତା, ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ଅଜ୍ଝେସନଂ ନିସ୍ସାୟ ୱିନୟୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଅୟମ୍ପି ଆଚରିୟୋ ତଂ ଆଚରିୟୱତ୍ତଂ ପୂଜେନ୍ତୋ ଇମଂ ସଂୱଣ୍ଣନଂ ବୁଦ୍ଧସିରିତ୍ଥେରସ୍ସ ଯାଚନଂ ନିସ୍ସାୟ ଅକାସୀତି ଦସ୍ସେତି। ସମନୁସ୍ସରନ୍ତୋତି ତସ୍ସାଭାୱଂ ଦୀପେତି ଆଦରଞ୍ଚ।

ତତୋ ପରଂ ଦ୍ୱେ ଗାଥାଯୋ କଉଙ୍କୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା। ତେନ ତାସୁ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯପଚ୍ଚଯୱିମତିଂ ୱିନୋଦେତି, ଏକଟ୍ଠକଥାଯ କୁସଲସ୍ସ ୱା ‘‘ଅଯଂ ନଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ପଟିକ୍ଖେପଂ ନିୱାରେତି, ଅଯୁତ୍ତତ୍ଥପରିଚ୍ଚାଗେନ ତତ୍ଥ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠାନଂ ଅଭିନିୱେସଂ ପରିଚ୍ଚଜାପେତି, ଥେରୱାଦଦସ୍ସନେନ ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯଂ ପତି ୱିନଯଧରାନଂ କାରଣୋପପତ୍ତିତୋ ଉହାପୋହକ୍କମଂ ଦସ୍ସେତି, ଅଯୁତ୍ତଥେରୱାଦପଟିକ୍ଖେପେନ ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପମାଣତଂ ପଟିକ୍ଖିପତୀତି ଇମେ ଚାନିସଂସା କଉଙ୍କୱିଧିଦସ୍ସନେନ ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି। ସଂୱଣ୍ଣନଂ ତଞ୍ଚ ସମାରଭନ୍ତୋ ତସ୍ସା ସଂୱଣ୍ଣନାଯ ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ସରୀରଂ କତ୍ୱା ସମାରଭିସ୍ସଂ, ମହାପଚ୍ଚରିଯମ୍ପି ଯୋ ୱୁତ୍ତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ତଥେୱ କୁରୁନ୍ଦୀନାମାଦୀସୁ ଲୋକେ ୱିସ୍ସୁତାସୁ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଚ ଯୋ ୱୁତ୍ତୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ତତୋପି ୱିନିଚ୍ଛଯତୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାନଯେନ, ୱିନଯଯୁତ୍ତିଯା ୱା ଯୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ତସ୍ସ ସରୀରସ୍ସ ଅଲଙ୍କାରଂ ୱିଯ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ସମାରଭିସ୍ସଂ। କିଂ ସଂୱଣ୍ଣନମେୱ, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁନ ସଂୱଣ୍ଣନାଗ୍ଗହଣଂ। ଅଥ ୱା ଅନ୍ତୋଗଧଥେରୱାଦଂ ସଂୱଣ୍ଣନଂ କତ୍ୱା ସମାରଭିସ୍ସନ୍ତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଥେରୱାଦା ହି ବହିଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିଚରନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଚୂଳଅପଚ୍ଚରିଅନ୍ଧକଅରିଯଟ୍ଠକଥାପନ୍ନୱାରାଦଯୋପି ସଙ୍ଗହିତା । ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚରୀ ନାମ ସୀହଳଭାସାଯ ଉଳୁମ୍ପଂ କିର, ତସ୍ମିଂ ନିସୀଦିତ୍ୱା କତତ୍ତା ତମେୱ ନାମଂ ଜାତଂ। କୁରୁନ୍ଦୀୱଲ୍ଲିୱିହାରୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ କତତ୍ତା କୁରୁନ୍ଦୀ ନାମ ଜାତା।

ସମ୍ମ ସମାରଭିସ୍ସନ୍ତି କଉଙ୍କୱିଧାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅହଂ ଠିତୋ, ତସ୍ମା ତଂ ମେ ନିସାମେନ୍ଥାତି ଗାଥାଯ ତଂ ସଂୱଣ୍ଣନଂ ମେ ମମ, ମଯା ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନନ୍ତି ପାଠସେସୋ । ନିସାମେନ୍ତୁ ପସ୍ସନ୍ତୁ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ସୁଣନ୍ତୁ ୱା ସଦ୍ଧାୱୀରିଯପୀତିପାମୋଜ୍ଜାଭିସଙ୍ଖାରେନ ସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ପୂଜଯନ୍ତା ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମଂ। କସ୍ସ ଧମ୍ମଂ? ଧମ୍ମପ୍ପଦୀପସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ। କିଂ ଦସ୍ସେତି? ପଦୀପଟ୍ଠାନିଯୋ ହି ଧମ୍ମୋ ହିତାହିତପ୍ପକାସନତୋ, ପଦୀପଧରଟ୍ଠାନିଯୋ ଧମ୍ମଧରୋ ତଥାଗତୋ, ତସ୍ମା ପରିନିବ୍ବୁତେପି ତସ୍ମିଂ ତଥାଗତେ ତତ୍ଥ ସୋକଂ ଅକତ୍ୱା ସକ୍କଚ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ପଟିମାନଯନ୍ତା ନିସାମେନ୍ଥାତି ଦସ୍ସେତି। ଅଥ ୱା ‘‘ଧମ୍ମକାଯୋ ତଥାଗତୋ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୧୮) ୱଚନତୋ ଧମ୍ମୋ ଚ ସୋ ପଦୀପୋ ଚାତି ଧମ୍ମପ୍ପଦୀପୋ, ଭଗୱା।

ଯୋ ଧମ୍ମୱିନଯୋ ଯଥା ବୁଦ୍ଧେନ ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ତଥେୱ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତେହି ସାୱକେହି ଞାତୋ ଅୱବୁଦ୍ଧୋ, ଯେହି ତେସଂ ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତାନଂ ମତିଂ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଅଚ୍ଚଜନ୍ତା ନିରୱସେସଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା। ପୁରେତି ପୁରା, ପୋରାଣଥେରା ୱା। ଅଟ୍ଠକଥାତି ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ, ଉପଯୋଗବହୁୱଚନଂ।

ଯଂ ଅତ୍ଥଜାତଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ପମାଦଲେଖକାନଂ ପମାଦଲେଖମତ୍ତଂ ୱଜ୍ଜଯିତ୍ୱା। କିଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ପମାଣଂ? ନ, କିନ୍ତୁ ସିକ୍ଖାସୁ ସଗାରୱାନଂ ଇଧ ୱିନଯମ୍ହି ପଣ୍ଡିତାନଂ, ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ସଚେପି ଅଲିକେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପମାଦଲେଖନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପମାଦଲେଖଂ ୱଜ୍ଜଯିତ୍ୱା ପମାଣଂ ହେସ୍ସତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ତତୋ ଚାତି ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତଅତ୍ଥଜାତତୋ ତନ୍ତିକ୍କମଂ ପାଠକ୍କମଂ। ସୁତ୍ତନ୍ତା ସୁତ୍ତାୱଯୱା। ଅନ୍ତୋତି ହିଦଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରାୱଯୱସମୀପୱନାଦୀସୁ ଦିସ୍ସତି। ସୁତ୍ତନ୍ତେସୁ ଭୱା ସୁତ୍ତନ୍ତିକା, ତେସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତଗନ୍ଥେସୁ ଆଗତୱଚନାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଅମୀଯତୀତି ଅନ୍ତୋ, ସାଧୀଯତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କେନ ସାଧୀଯତି? ସୁତ୍ତେନ, ସୁତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ସୁତ୍ତନ୍ତୋ, କୋ ସୋ? ସୋ ସୋ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପୋ, ତସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତନ୍ତେ ନିଯୁତ୍ତାନି ୱଚନାନି ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନି। ତେସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନଂ ୱଚନାନମତ୍ଥଂ। ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଆଗମସୁତ୍ତସ୍ସ ଅଭିଧମ୍ମୱିନଯସୁତ୍ତସ୍ସ ଚାନୁରୂପଂ ପରିଦୀପଯନ୍ତୀ, ଅଯଂ ତାୱେତ୍ଥ ସମାସତୋ ଅତ୍ଥୱିଭାୱନା – ‘‘ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା’’ତିଆଦୀନଂ (ସଂ। ନି। ୨।୪୧; ୫।୪୭୯; ଅ। ନି। ୬।୧୦; ପାରା। ୧) ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନଂ ୱଚନାନମତ୍ଥଂ ଆଗମସୁତ୍ତାନୁରୂପଂ। ‘‘ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ସିଯା କୁସଲଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ ସିଯା ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୨୦) ଏୱମାଦୀନଂ ଅଭିଧମ୍ମସୁତ୍ତନ୍ତିକାନଂ ୱଚନାନମତ୍ଥଂ ଅଭିଧମ୍ମସୁତ୍ତାନୁରୂପନ୍ତି ଏୱମାଦି। ହେସ୍ସତୀତି ଭୱିସ୍ସତି, କରୀଯିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱଣ୍ଣନାପୀତି ଏତ୍ଥ ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡନତ୍ଥୋ, ସୋ ତସ୍ମାତି ପଦେନ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। କଥଂ? ପଣ୍ଡିତାନଂ ପମାଣତ୍ତାପି ୱିତ୍ଥାରମଗ୍ଗସ୍ସ ସମାସିତତ୍ତାପି ୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସ ଅସେସିତତ୍ତାପି ତନ୍ତିକ୍କମସ୍ସ ଅୱୋକ୍କମିତତ୍ତାପି ସୁତ୍ତନ୍ତିକୱଚନାନଂ ସୁତ୍ତନ୍ତଟ୍ଠକଥାନୁରୂପଂ ଦୀପନତୋପି ତସ୍ମାପି ସକ୍କଚ୍ଚଂ ଅନୁସିକ୍ଖିତବ୍ବାତି। ଏତ୍ଥ ‘‘ତନ୍ତିକ୍କମଂ ଅୱୋକ୍କମିତ୍ୱା’’ତି ୱଚନେନ ସିଦ୍ଧେପି ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡାଦୀସୁ ‘ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନଂ ଭାରୋ’ତି ଗତା, ମଯଂ ପନ ୱତ୍ୱାୱ ଗମିସ୍ସାମା’’ତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ସୁତ୍ତନ୍ତିକାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ କିର।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ବାହିରନିଦାନକଥାୱଣ୍ଣନା

ତଦଙ୍ଗୱିନଯାଦିଭେଦେନ ୱିନଯସ୍ସବହୁତ୍ତା ୱିନଯୋ ତାୱ ୱୱତ୍ଥପେତବ୍ବୋ। ‘‘ବୁଦ୍ଧେନ ଧମ୍ମୋ ୱିନଯୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଦାନି ‘‘ୱୁତ୍ତଂ

ଯେନା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ତସ୍ସ ଏୱମାଦିୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଧାରିତଂ ଯେନ ଚାଭତଂ। ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି ୱଚନଂ ସକଲମ୍ପି ୱିନଯପିଟକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖୱଚନଂ ନ ହୋତୀତି ଆହଚ୍ଚ ଭାସିତଂ ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ହି ଭଗୱତୋ ଅତୀତାଦୀସୁ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥି। ଯଦି ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖୱଚନଂ ନ ହୋତି, ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ନ ଜନେଯ୍ଯାତି ଚେ? ନ, ସାୱକଭାସିତସ୍ସପି ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଜନନତୋ। ନିଯମାଭାୱା ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗୋତି ଚେ? ନ, ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତଯଂ ଆରୁଳ୍ହୋ’’ତି ୱିସେସିତତ୍ତା। ତଥା ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ସଙ୍ଗୀତିଂ ଆରୁଳ୍ହତ୍ତା ‘‘ଖନ୍ଧାନଞ୍ଚ ପଟିପାଟି…ପେ… ସଂସାରୋତି ପୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନକଥା; ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୬ ସଙ୍ଖାରପଦନିଦ୍ଦେସ) ଏୱମାଦିୱଚନଂ, ଯଞ୍ଚ ସଙ୍ଗୀତିଆରୁଳ୍ହକ୍କମାନୁଗତଂ, ତଂ ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ଜନେତୀତି ଆଯସ୍ମା ଉପତିସ୍ସୋ।

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥାୱଣ୍ଣନା

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତି ନାମ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ ଅତିରେକତ୍ଥୋ, ତେନ ଅଞ୍ଞାପି ଅତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ତମ୍ପି ସାଲୱନଂ ଉପଗନ୍ତ୍ୱା ନିଉସୁହଲ୍ଳେ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ନିୱତ୍ତନତୋ ଉପୱତ୍ତନନ୍ତି ପାକଟଂ ଜାତଂ କିର। ଯମକସାଲାନନ୍ତି ଏକା କିର ସାଲପନ୍ତି ସୀସଭାଗେ, ଏକା ପାଦଭାଗେ। ତତ୍ରାପି ଏକୋ ତରୁଣସାଲୋ ସୀସଭାଗସ୍ସ ଆସନ୍ନେ ହୋତି, ଏକୋ ପାଦଭାଗସ୍ସ, ମୂଲଖନ୍ଧୱିଟପପତ୍ତେହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠିତସାଲାନନ୍ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ କରଣୱଚନଂ ‘‘କତକିଚ୍ଚୋ ପୀତିଜ ହାସ ଚେତୋ ଅୱେରମୁଖେନାଭତକୁଣ୍ଡଲେନା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ପରିନିବ୍ବାନେ ପରିନିବ୍ବାନହେତୁ, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱା ମା ସୋଚିତ୍ଥ ଚିନ୍ତେନ, ମା ପରିଦେୱିତ୍ଥ ୱାଚାଯ ‘‘ପରିଦେୱନଂ ୱିଲାପୋ’’ତି ୱଚନତୋ। ମହାସମଣେନାତି ନିସ୍ସକ୍କେ କରଣୱଚନଂ। ସୂରିଯଂ’ସୁଭି ପଟୁକରା’ଭା’ରିଣସ୍ସ ତାଣା ଇତ୍ଥନ୍ତ୍ରେୱ। ଯଞ୍ଚ ଭଗୱତୋ ଅନୁଗ୍ଗହଂ, ତସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହସ୍ସାତି ଆଚରିଯା। ଏକଚ୍ଚେ ପନ ‘‘ଯଂ ଯସ୍ମା ଅହଂ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ନିୱସନାନୀତି ନିଟ୍ଠିତୱସନକିଚ୍ଚାନି, ମଯା ପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଅପନୀତାନି । ଯଦି ସୁଯୁତ୍ତାନି ଧାରେସ୍ସସୀତି ପୁଚ୍ଛତି, କଥଚସଦିସାନି ସାଣାନି। ଇସ୍ସରିଯସଦିସା ନୱ ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରାଦଯୋ। ଅଟ୍ଠ ସମାପତ୍ତିଯୋ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ଚ ପଟିଲାଭକ୍କମେନ ‘‘ଅନୁପୁବ୍ବୱିହାରା’’ତି ୱୁତ୍ତା।

ଅନାଗତେ ସନ୍ନିକଟ୍ଠେ, ତଥାତୀତେ ଚିରନ୍ତନେ;

କାଲଦ୍ୱଯେପି କୱୀହି, ପୁରାସଦ୍ଦୋ ପଯୁଜ୍ଜତେ।

ସତ୍ଥୁସାସନମେୱ ପରିଯତ୍ତି ସତ୍ଥୁସାସନପରିଯତ୍ତି, ସା ସୁତ୍ତଗେଯ୍ଯାଦିୱସେନ ନୱଙ୍ଗା। ତିପିଟକମେୱ ସବ୍ବପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ତିପିଟକସବ୍ବପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦଧରା। ‘‘ୱିନା ନ ସକ୍କା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ତିପିଟକସବ୍ବପରିଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦଧରେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅତ୍ଥି ୱିସେସୋ ତେହି ସମ୍ମୁଖାପି ଅସମ୍ମୁଖାପି ସୁତଂ, ଥେରେନ ପନ ଅସମ୍ମୁଖାପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି। ନ ୱାଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱାତି ୱିଭାସା, ଅଞ୍ଞାସିପି ନ ଅଞ୍ଞାସିପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ର ଉଚ୍ଚିନନେ। ବହୁସଦ୍ଦୋ ୱିପୁଲତ୍ଥୋ ‘‘ଅନନ୍ତପାରଂ ବହୁ ୱେଦିତବ୍ବମିତ୍ଥ’’ତ୍ରେୱ। ପୁବ୍ବେ ‘‘ତିପିଟକସବ୍ବପଅଯତ୍ତିପ୍ପଭେଦଧରେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ବହୁ ଚାନେନ…ପେ… ପରିଯତ୍ତୋ’’ତି ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ତିପିଟକସ୍ସ ଅନନ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ଅମ୍ହେ ଉପାଦାଯ ତେନ ବହୁ ପରିଯତ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇତରଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ତେହି ଅପ୍ପସ୍ସୁତୋତି ଆପଜ୍ଜତି, ‘‘ଅସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଚନୱିରୋଧୋ ଚ। ଅଡ୍ଢମାସୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଏକୋ ଦିୱସୋ ନଟ୍ଠୋ, ସୋ ପାଟିପଦଦିୱସୋ, କୋଲାହଲଦିୱସୋ ନାମ ସୋ, ତସ୍ମା ଇଧ ନ ଗହିତୋ। ସଂୱେଗୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା କୀଳଅନତୋ ସାଧୁକୀଳଅନଂ ନାମ। ସ୍ୱେପୀତି ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ଅପେକ୍ଖାମନ୍ତାନୁଞ୍ଞାଯ। ସୁଭସୁତ୍ତଂ ‘‘ଅଚିରପରିନିବ୍ବୁତେ ଭଗୱତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୪୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚତୁରାସୀତିଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସହସ୍ସେସୁ ଅନ୍ତୋଗଧଂ ନ ହୋତୀତି ଚେ? ନ, ଭଗୱତୋ କାଲେ ଲଦ୍ଧନଯତ୍ତା କଥାୱତ୍ଥୁ ୱିଯ। ଛଡ୍ଡିତା ପତିତା ଉକ୍ଲାପା ଛଡ୍ଡିତପତିତୌକ୍ଲାପା। ଆଣା ଏୱ ଅପ୍ପଟିହତଟ୍ଠେନ ଚକ୍କନ୍ତି ଆଣାଚକ୍କଂ। ଏକତୋ ଏତ୍ଥ ନିପତନ୍ତୀତି ଏକନିପାତନଂ। ଆକାସେନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ନିସୀଦୀତି ଏକେତି ଏତଂ ଦୁତିଯୱାରେ ଗମନଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଆଯସ୍ମା ଉପତିସ୍ସୋ । ପଠମଂ ୱା ଆକାସେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ପରିସଂ ପତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁପନ୍ତିଂ ଅପୀଳେନ୍ତୋ ପଥୱିଯଂ ନିମୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆସନେ ଏୱ ଅତ୍ତାନଂ ଦସ୍ସେସି। ଉଭଯଥା ଚ ଆପାଥଂ ଗତୋ, ତେନ ଉଭଯମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞଥା ଦ୍ୱୀସୁ ଏକଂ ଅଭୂତଂ ଆପଜ୍ଜତି।

ଅଥଖୋ ଆଯସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଉପାଲିଂ ପୁଚ୍ଛି…ପେ… ଆଯସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ‘‘ପଠମଂ ଆୱୁସୋ ଉପାଲୀ’’ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୪୩୯) ୱୁତ୍ତପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ଦସ୍ସିତୱଚନନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। ତଥା ହୋତୁ, କିମତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ୱତ୍ଥୁମ୍ପି ପୁଚ୍ଛୀ’’ତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତାନୁକ୍କମେନ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ୱତ୍ଥୁମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛୀ’’ତି ଏୱଂ ଅନୁକ୍କମୋ କତୋତି? ‘‘ୱତ୍ଥୁମୂଲକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି ଏକେ। ଏତ୍ଥ ପନ ୱିଚାରଣା ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡେ ସମ୍ପତ୍ତେ କରୀଯତି। ରାଜାଗାରକେତି ଏୱଂନାମକେ ଉଯ୍ୟାନେ। ଅଭିରମନାରହଂ କିର ରାଜାଗାରମ୍ପି। ତତ୍ଥ, ଯସ୍ସ ୱସେନେତଂ ଏୱଂ ନାମଂ ଲଭତି।

ଅଥ ଖୋ ‘‘ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ’’ତିଆଦିନା ପୁଦ୍ଧେ ୱୁତ୍ତମେୱ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି ସଙ୍ଗୀତିକାରକୋ ୱସୀଗଣୋ। ଯଦି ଏୱଂ ଯଥା ନିଦାନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛି, ପୁଗ୍ଗଲମ୍ପି ପୁଚ୍ଛୀତି ଏତ୍ଥ ପୁଚ୍ଛାକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତଥା ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନକ୍କମୋପି କିମତ୍ଥଂ ନ ଦସ୍ସିତୋତି ଚେ? ଇମିନାନୁକ୍କମେନ ସଙ୍ଗହଂ ପଞ୍ଚପି ନିକାୟା ଅନାରୁଳ୍ହାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କଥଂ ପନ ଆରୁଳ୍ହାତି? ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ପଞ୍ଚପି ନିକାୟେ ଅନୁକ୍କମେନେୱ ପୁଚ୍ଛି, ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ପନ ଅନୁକ୍କମେନେୱ ପୁଚ୍ଛିତମ୍ପି ଅପୁଚ୍ଛିତମ୍ପି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ସଭାୱଂ ଅନ୍ତରା ଉପ୍ପନ୍ନଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଉଦ୍ଦେସନିଦ୍ଦେସକ୍କମଂ ମାତିକାୱିଭଙ୍ଗକ୍କମନ୍ତି ଏୱମାଦିସଙ୍କଂ ଅନୁରୂପୱଚନଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସି, ତେନେୱାହ ‘‘ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ପଞ୍ଚପି ନିକାୟେ ପୁଚ୍ଛୀ’’ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାୟଂ ରାଜାଗାରକେ’’ତି ୱତ୍ତଦ୍ଧେ ‘‘ରାଜାଗାରକେ ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାୟ’’ନ୍ତି ଉପ୍ପଟିପାଟିୱଚନେନପି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ‘‘ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକାୟଂ ୱିହରତି ରାଜାଗାରକେ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ।

ଗହକାରନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ତଭାୱଗେହସ୍ସ କାରକଂ ତଣ୍ହାୱଡ୍ଢକିଂ ଗୱେସନ୍ତୋ ଯେନ ଞାଣେନ ସକ୍କା ସୋ ଦଟ୍ଠୁଂ, ତସ୍ସତ୍ଥାୟ ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲେ କତାଭିନୀହାରୋ ଏତ୍ତକଂ କାଲଂ ଅନେକଜାତିସଂସାରଂ ତଂ ଞାଣଂ ଅୱିନ୍ଦନ୍ତୋ ୱିଚରିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖା ଜାତି ପୁନପ୍ପୁନନ୍ତି ଇଦଂ ଗହକାରକଗୱେସନସ୍ସ କାରଣୱଚନଂ। ସବ୍ବା ତେ ଫାସୁକାତି ତୱ ସବ୍ବା ଅନୱସେସକିଲେସଫାସୁକା ମୟା ଭଗ୍ଗା। ଗହକୂଟଂ ନାମ ଅୱିଜ୍ଜା। ସୋମନସ୍ସସହଗତଂ ଞାଣଂ ସୋମନସ୍ସମୟଂ। ନ ହି ସୋମନସ୍ସମୟଂ ଞାଣଂ ଖନ୍ଧସଭାୱଭେଦତୋ। ଦଳ୍ହୀକମ୍ମସିଥିଲକରଣପ୍ପୟୋଜନାତି ଯେଭୁୟ୍ୟତାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପକାସୟିସ୍ସାମ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍କରୱିରହିତେ ଧମ୍ମେ ଚ ୱିନୟେ ଚାତି ଏତ୍ଥ ପାଣାତିପାତୋ ଅକୁସଲନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ମରଣାଧିପ୍ପାୟସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟୁପଚ୍ଛେଦକପ୍ପୟୋଗସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନା ଅକୁସଲଂ, ନ ପାଣସଙ୍ଖାତଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦକସଙ୍ଖାତୋ ଅତିପାତୋ। ତଥା ଅଦିନ୍ନସ୍ସ ପରସନ୍ତକସ୍ସ ଆଦାନସଙ୍ଖାତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅବ୍ୟାକତୋ ଧମ୍ମୋ, ତଙ୍ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପିକା ଥେୟ୍ୟଚେତନା ଅକୁସଲୋ ଧମ୍ମୋତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୨୭) ଏୱମାଦିନା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍କରୱିରହିତେ ଧମ୍ମେ ପଟିବଲୋ ୱିନେତୁଂ। ଜାତରୂପରଜତଂ ପରସନ୍ତକଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଯଥାୱତ୍ଥୁଂ ପାରାଜିକଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଦୁକ୍କଟେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ, ଭଣ୍ଡାଗାରିକସୀସେନ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ଅତ୍ତତ୍ଥାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, କେୱଲଂ ଲୋଲତାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅନାମାସଦୁକ୍କଟଂ, ରୂପିୟଛଡ୍ଡକସମ୍ମତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଙ୍କରୱିରହିତେ ୱିନୟେପି ପଟିବଲୋ ୱିନେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଭାୱେତୀତି ୱଡ୍ଢେତି, ଏତେନ ଫଲୱସେନ ଜୱନୱସେନ ଚ ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୁଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅୱିସିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ପାଠୋ, ସାଧାରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦେସେତବ୍ବସ୍ସ ୱସେନେତ୍ଥ, ଦେସନା ପିଟକତ୍ତୟଂ;

ସାସିତବ୍ବୱସେନେତଂ, ସାସନନ୍ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି।

କଥେତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ, ୱସେନାପି କଥାତି ଚ;

ଦେସନା ସାସନା କଥା, ଭେଦମ୍ହେୱଂ ପକାସୟେ।

ସାସନସ୍ସ ନପୁଂସକତ୍ତା ‘‘ଯଥା…ପେ… ଧମ୍ମସାସନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସଂ ନାମ ଅତ୍ଥତୋ ଚେତନା, ତଥାକାରପ୍ପୱତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ୱା। ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତ୍ତା ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତାନି ୱିସୟତୋ ଲୋକିୟା'ଭିସମୟୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଲୋକୁତ୍ତରୋ, ଲୋକୁତ୍ତରୋ ଏୱ ୱା ଅଭିସମୟୋ ୱିସୟତୋ ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ, ଇତରସ୍ସ ମଗ୍ଗାଦିକସ୍ସ ଅସମ୍ମୋହତୋତିପି ଏକେ। ଏତ୍ଥ ‘‘ପଟିୱେଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଞାଣଂ, ତଂ କଥଂ ଗମ୍ଭୀରନ୍ତି ଚେ? ଗମ୍ଭୀରସ୍ସ ଉଦକସ୍ସ ପମାଣଗ୍ଗହଣକାଲେ ଦୀଘେନ ପମାଣେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଅଲବ୍ଭନେୟ୍ୟଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦାନୀତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଯସ୍ସ ଚତ୍ଥାୟ ମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାୟ। ତଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ନାନୁଭୋନ୍ତି ନାଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି କଞ୍ଚି ଅତ୍ତନା ଅଧିପ୍ପେତଂ, ଇତିୱାଦପମୋକ୍ଖଞ୍ଚ। କସ୍ମା? ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅନୁପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହିତତ୍ତା। ଅଧିଗତଫଲତ୍ତା ପଟିୱିଦ୍ଧାକୁପ୍ପୋ। ପୁନ ଖୀଣାସୱଗ୍ଗହଣେନ ଅରହନ୍ତମେୱ ଦସ୍ସେତି, ନ ସେକ୍ଖଂ। ସୋ ହି ଯଥା ଭଣ୍ଡାଗାରିକୋ ରଞ୍ଞୋ କଟକମକୁଟାଦିଂ ଗୋପେତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ଉପନେତି, ଏୱଂ ସହେତୁକାନଂ ସତ୍ତାନଂ ମଗ୍ଗଫଲତ୍ଥାୟ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସି। ତାସଂୟେୱ ତତ୍ଥ ୱିନୟପିଟକେ ପଭେଦତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ୱାୟମିତ୍ୱା ତା ଏୱ ପାପୁଣାତୀତି ଆଚରିୟା। କିମତ୍ଥଂ ତିସ୍ସୋୱ ୱିଜ୍ଜା ତତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତାତି? ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିୟା ଏତପରମୁପନିସ୍ସୟଭାୱତୋ। ‘‘ଅପରେହିପି ସତ୍ତହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିନୟଧରୋ ହୋତି। ଆପତ୍ତିଂ ଜାନାତି, ଅନାପତ୍ତିଂ, ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ, ଗରୁକଂ ଆପତ୍ତିଂ, ଅନେକୱିହିତଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରତି…ପେ… ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ୱିସୁଦ୍ଧେନ ଅତିକ୍କନ୍ତମାନୁସକେନ ସତ୍ତେ ପସ୍ସତି…ପେ… ଆସୱାନଞ୍ଚ ଖୟା…ପେ… ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତୀ’’ତି (ପରି। ୩୨୭) ସୁତ୍ତମେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ୱିନୟଂ ପରିୟାପୁଣିତ୍ୱା ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଆସୱକ୍ଖୟଞାଣେନ ସହେୱ ୱିୟ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣାନି ପଟିଲଭତି। ୱିସୁଂ ଏତେସଂ ପରିକମ୍ମକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତାସଂୟେୱାତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚ ୱଦନ୍ତି ଏକେ। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନ ତିସ୍ସୋୱିଜ୍ଜା ଛ ଅଭିଞ୍ଞା ଚତସ୍ସୋ ଚ ପଟିସମ୍ଭିଦା ଅଞ୍ଞେ ଚ ସମ୍ମପ୍ପଧାନାଦୟୋ ଗୁଣୱିସେସା ୱିଭତ୍ତା। କିଞ୍ଚାପି ୱିଭତ୍ତା, ତଥାପି ୱିସେସତୋ ପଞ୍ଞାଜାତିକତ୍ତା ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା ପାପୁଣାତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତାସଂ ତତ୍ଥେୱାତି ଅୱଧାରଣୱିପଲ୍ଲାସୋ

କତୋ। ଅଓନା ଦୁଗ୍ଗହିତେନ ଧମ୍ମେନାତି ପାଠସେସୋ। କଓରି ଚେତଂ କରଣଓଚନଂ, ହେତୁମ୍ହେ ଚ, ଅଓନା ଦୁଗ୍ଗହିତହେତୂତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କସ୍ମା ପନାତି ''ଅନୁଲୋମିକୋ''ତି ଓ୍ୱଉତ୍ତଂ ଦୀପେତି।

ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନାନୟୋ।

ଦୁତିୟସଙ୍ଗୀତିକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ପନ୍ନଭାରାତି ପତିତକ୍ଖନ୍ଧଭାରା। ''ଭାରା ହଓ୍ୱେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା''ତି (ସଂ। ନି। ୩।୨୨) ହି ଓ୍ୱଉତ୍ତଂ। ''ସମ୍ମୁଖା ଭଓ୍ୱିସ୍ସାମ ନ ଭଓ୍ୱିସ୍ସାମା''ତି ଓ୍ୱତ୍ତାରୋ। ତେସୁ ଦହରା କିର। ଜମ୍ମିନ୍ତି ଲାମକଂ।

ଦୁତିୟସଙ୍ଗୀତିକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନାନୟୋ।

ତତିୟସଙ୍ଗୀତିକଥାଓ୍ୱଣ୍ଣନା

ବ୍ରହ୍ମଲୋକାଚଓ୍ୱିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ପଞ୍ଚାନନ୍ତରିୟାନି ନିୟତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ଇମେୟେଓ୍ୱ ନିୟତା, ନ ମହଗ୍ଗତା, ତସ୍ମା ପଣିଧିଓ୍ୱସେନ ହେଟ୍ଠୁପପତ୍ତିପି ହୋତି। ଅତିଚ୍ଛଥାତି ଅତିଚ ଇଚ୍ଛଥ, ଗନ୍ତ୍ୱା ଭିକ୍ଖଂ ପରିୟେସଥାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କେଟୁଭଂ ନାମ କପ୍ପକରଣଓ୍ୱିଧିୟୁତ୍ତଂ ସତ୍ଥଂ। କିରିୟାକପ୍ପଂ ଇଚ୍ଚେକେ, କତ୍ତାଖ୍ୟାଦିଲକ୍ଖଣୟୁତ୍ତସତ୍ଥଂ। ଅସନ୍ଧିମିତ୍ତାତି ତସ୍ସା ନାମଂ। ତସ୍ସା କିର ସରୀରେ ସନ୍ଧୟୋ ନ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ମଧୁସିତ୍ଥକେନ କତଂ ଓ୍ୱିୟ ସରୀରଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ''ଏଓ୍ୱଂନାମିକା ଜାତା''ତିପି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ମାଗଧକେନ ପତ୍ଥେନ ଚତ୍ତାରୋ ପତ୍ଥା ଆଳ୍ହକଂ, ଚତ୍ତାରି ଆଳ୍ହକାନି ଦୋଣଂ, ଚତୁଦୋଣା ମାନିକା, ଚତୁମାନିକା ଖାରିକା, ଓ୍ୱୀସତିଖାରିକୋ ଓ୍ୱାହୋତି। କେଥୁମାଲାତି ''ସୀସତୋ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠିତୋ ଓଭାସପୁଞ୍ଜୋ''ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ରାଜିଦ୍ଧିଅଧିକାରପ୍ପସଙ୍ଗେନେତଂ ଓ୍ୱତ୍ଥୁ ଓ୍ୱଉତ୍ତଂ, ନାନୁକ୍କମେନ। ଅନୁକ୍କମେନ ପନ ବୁଦ୍ଧସାସନାଓ୍ୱହାରଂ ଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ''ରାଜା କିରା''ତିଆଦିମାହ। କିଲେସଦମନେନ ଦନ୍ତଂ। କାୟଓ୍ୱାଚାହି ଗୁତ୍ତଂ। ''ପାଚୀନମୁଖୋ''ତିପି ପାଠୋ ଅତ୍ଥି। ପୁବ୍ବେ ଜେଟ୍ଠଭାତିକତ୍ତା ତେନେଓ୍ୱ ପରିଚୟେନ ପତ୍ତଗ୍ଗହଣତ୍ଥାୟ ଆକାରଂ ଦସ୍ସେତି। ଅଭାସୀତି ''ଭାସିସ୍ସାମୀ''ତି ଓ୍ୱିତକ୍କେସି। ଅପରେ ''ଅଞ୍ଞାତନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତେପି ସଙ୍କଂ ଅଭଣୀ''ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି। ଅମତନ୍ତି ନିବ୍ବାନସଙ୍ଖାତାୟ ନିଓ୍ୱତ୍ତିୟା ସଗୁଣାଧିଓ୍ୱଚନଂ, ତସ୍ସା ଅପ୍ପମାଦୋ ପଦଂ ମଗ୍ଗୋ। ମଚ୍ଚୁତି ପଓ୍ୱତ୍ତିୟା ସଦୋସାଧିଓ୍ୱଚନଂ, ତସ୍ସା ପମାଦୋ ପଦଂ ମଗ୍ଗୋତି ଏଓ୍ୱଂ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସନ୍ଦସ୍ସିତାନି ହୋନ୍ତି। ସଙ୍ଘସରଣଗତତ୍ତା ସଙ୍ଘନିସ୍ସିତା ପବ୍ବଜ୍ଜା, ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମସ୍ସ ଓ୍ୱା ତଦାୟତ୍ତତ୍ତା। ନିଗ୍ରୋଧତ୍ଥେରସ୍ସାନୁଭାଓ୍ୱକିତ୍ତନାଧିକାରତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଓ୍ୱୁତ୍ତମ୍ପି ପଚ୍ଛା ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବମ୍ପି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଆହ ''ପୁନ ରାଜା ଅସୋକାରାମଂ ନାମ ମହାଓ୍ୱିହାରଂ କାରେତ୍ୱା ସଟ୍ଠିସହସ୍ସାନି…ପେ… ଚତୁରାସୀତିଓ୍ୱିହାରସହସ୍ସାନି କାରାପେସୀ''ତି। ''ପୁଥୁଜ୍ଜନକଲ୍ୟାଣକସ୍ସ ଓ୍ୱା ପଚ୍ଚଓ୍ୱେକ୍ଖିତପରିଭୋଗୋ''ତି ଓ୍ୱଚନତୋ ସେକ୍ଖାଓ୍ୱ ପରମତ୍ଥତୋ ଦାୟାଦା, ତଥାପି ଥେରୋ ମହିନ୍ଦକୁମାରସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜତ୍ଥଂ ଏକେନ ପରିୟାୟେନ ଲୋକଧମ୍ମସିଦ୍ଧେନ ଏଓ୍ୱମାହ ''ଯୋ କୋଚି ମହାରାଜ…ପେ… ଓରସଂ ପୁତ୍ତ''ନ୍ତି। ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଓ୍ୱେଦେ –

''ଅଙ୍ଗା ଅଙ୍ଗା ସମ୍ଭଓ୍ୱସି, ହଦୟା ଅଧିଜାୟସେ;

ଅତ୍ତା ଓ୍ୱେ ପୁତ୍ତୋ ନାମାସି, ସ ଜୀଓ୍ୱ ସରଦୋସତ''ନ୍ତି।

ତସ୍ମା ଇମିନା ପରିୟାୟେନ ଓରସୋ ପୁତ୍ତୋ ମାତାପିତୂହି ପବ୍ବଜିତୋ ଚେ, ଅତ୍ଥତୋ ତେ ସୟଂ ପବ୍ବଜିତା ଓ୍ୱିୟ ହୋନ୍ତି। ଧମ୍ମକଥିକା କସ୍ମା ନାରୋଚେନ୍ତି? ରାଜା ''ଥେରଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛଥା''ତି ଅମଚ୍ଚେ ପେସେସି, ଧମ୍ମକଥିକା ଥେରସ୍ସ ଆଗମନକାଲେ ପରିଓ୍ୱାରତ୍ଥାୟ ପେସିତା, ତସ୍ମା। ଅପିଚ ତେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଓ୍ୱିଧିନାଓ୍ୱ ଓ୍ୱଦନ୍ତି ଚଣ୍ଡତ୍ତା, ଚଣ୍ଡଭାଓ୍ୱୋ ଚସ୍ସ ''ଅମ୍ବଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଓ୍ୱେଳୁଓ୍ୱିୟା ଓ୍ୱତିଂ କରୋହୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଅମଚ୍ଚଓ୍ୱତ୍ଥୁନା ଓ୍ୱିଭାଓ୍ୱେତବ୍ବୋ। କସ୍ମା ପନ ଧମ୍ମକଥିକା ରାଜାଣାପନଂ କରୋନ୍ତୀତି? ''ସାସନଂ ପଗ୍ଗହେତୁଂ ସମତ୍ଥୋ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଦୀପକତିତ୍ତିରୋତି କୂଟତିତ୍ତିରୋ। ଅୟଂ ପନ କୂଟତିତ୍ତିରକମ୍ମେ ନିୟୁତ୍ତୋପି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ତାପସଂ ପୁଚ୍ଛି। ସାଣିପାକାରନ୍ତି ସାଣିପାକାରେନ। ଓ୍ୱିଭଜିତ୍ୱା ଓ୍ୱଦତୀତି ଓ୍ୱିଭଜ୍ଜଓ୍ୱାଦୀ ''ଅତ୍ଥି ଖ୍ୱେସ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପରିୟାୟୋ''ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫)। ଅପିଚ ସସ୍ସତଓ୍ୱାଦୀ ଚ ଭଗଓ୍ୱା ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖଓ୍ୱେ, ଅଜାତଂ ଅଭୂତଂ ଅସଙ୍ଖତ''ନ୍ତିଆଦି (ଇତିଓ୍ୱୁ। ୪୩)-ଓ୍ୱଚନତୋ। ଏକଚ୍ଚସସ୍ସତିକୋ ଚ ''ସପ୍ପଚ୍ଚୟା ଧମ୍ମା, ଅପ୍ପଚ୍ଚୟା ଧମ୍ମା''ତି (ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୭) ଓ୍ୱଚନତୋ। ଅନ୍ତାନନ୍ତିକୋ ଚ –

''ଗମନେନ ନ ପତ୍ତବ୍ବୋ, ଲୋକସ୍ସନ୍ତୋ କୁଦାଚନଂ;

ନ ଚ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଲୋକନ୍ତଂ, ଦୁକ୍ଖା ଅତ୍ଥି ପମୋଚନଂ’’। (ସଂ। ନି। ୧।୧୦୭; ଅ। ନି। ୪।୪୫);

‘‘ଅନମତଗ୍ଗୋଯଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଂସାରୋ ପୁବ୍ବକୋଟି ନ ପଞ୍ଞାଯତୀ’’ତି (ସଂ। ନି। ୨।୧୨୪; ଚୂଳନି। କପ୍ପମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୬୧) ୱଚନତୋ। ଅମରାୱିକ୍ଖେପିକପକ୍ଖମ୍ପି ଇସକଂ ଭଜତି ଭଗୱା ‘‘ସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ଅବ୍ୟାକତମେତଂ ଅସସ୍ସତୋ ଲୋକୋତି ଅବ୍ୟାକତମେତ’’ନ୍ତିଆଦିଅବ୍ୟାକତୱତ୍ଥୁଦୀପନତୋ ସମ୍ମୁତିସଚ୍ଚଦୀପନତୋ ଚ। ତଞ୍ହି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାଦିୱସେନ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯଥାହ ‘‘ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣନ୍ତିପୀ’’ତିଆଦି (ଧ। ସ। ୧୪୩୭)। ତଥା ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନିକପକ୍ଖମ୍ପି ଭଜତି ‘‘ଲଦ୍ଧା ମୁଧା ନିବ୍ବୁତିଂ ଭୁଞ୍ଜମାନା’’ତି (ଖୁ। ପା। ୬।୭; ସୁ। ନି। ୨୩୦) ୱଚନତୋ। ତତ୍ଥ ହି ମୁଧାତି ଅଧିଚ୍ଚସମୁପ୍ପନ୍ନୱେୱଚନଂ। ସଞ୍ଞୀୱାଦାଦିକୋ ଚ ଭଗୱା ସଞ୍ଞୀଭୱଅସଞ୍ଞୀଭୱନେୱସଞ୍ଞୀନାସଞ୍ଞୀଭୱୱସେନ। ଉଚ୍ଛେଦୱାଦୀ ଚ ‘‘ଅହଞ୍ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଉଚ୍ଛେଦଂ ୱଦାମି ରାଗସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୬) ୱଚନତୋ। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମନିବ୍ବାନୱାଦୀ ଚ ‘‘ଖୀଣା ଜାତି, ୱୁସିତଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୩; ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୫; ସଂ। ନି। ୩।୩୫) ୱଚନତୋ, ‘‘ନତ୍ଥି ଦାନି ପୁନବ୍ଭୱୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୬) ୱଚନତୋ, ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଦୀପନତୋ ଚ। ଏୱଂ ତେନ ତେନ ପରିଯାଯେନ ତଥା ତଥା ୱେନେଯ୍ୟଜ୍ଝାସଯାନୁରୂପଂ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱଦତୀତି ୱିଭଜ୍ଜୱାଦୀ ଭଗୱାତି।

ତତିଯସଙ୍ଗୀତିକଥାୱଣ୍ଣନାନଯୋ।

ପୁପ୍ଫନାମୋ ସୁମନତ୍ଥେରୋ। ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୋତି ଏକେ। ମହିଂସକମଣ୍ଡଲଂ ଅନ୍ଧରଟ୍ଠନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ନାମ ତତିଯୋ ମଗ୍ଗୋ। ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗନ୍ତି ଚ ଏକେ। ପଞ୍ଚପି ରତନାନି ପଞ୍ଚ ଚୀନରତନାନି ନାମ। ରାଜଗହେତି ଦେୱିଯା କତୱିହାରେ। ସିଲକୂଟମ୍ହୀତି ପବ୍ବତକୂଟେ। ୱଡ୍ଢମାନନ୍ତି ଅଲଙ୍କରଣଚୁଣ୍ଣଂ। ଅରିଯଦେସେ ଅତୀୱ ସମ୍ମତଂ କିର। ଏକରସେନ ନାଥକରଣା ଇତି ଦମିଳା। ସାରପାମଙ୍ଗନ୍ତି ଉତ୍ତମଂ ପାମଙ୍ଗଂ। ପେତୱତ୍ଥୁଆଦିନା ସଂୱେଜେତ୍ୱା ଅଭିସମଯତ୍ଥଂ ସଚ୍ଚସଂଯୁତ୍ତଞ୍ଚ। ମେଘୱନୁଯ୍ୟାନଂ ନାମ ମହାୱିହାରଟ୍ଠାନଂ। ‘‘ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଯା ଲେଣେସୂ’’ତି ପାଠୋ। ଦସଭାତିକନ୍ତି ଅଭଯକୁମାରାଦଯୋ ଦସ, ତେ ଇଧ ନ ୱୁତ୍ତା। ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ପୱାରେତ୍ୱାତି ଚାତୁମାସିନିଯା ପୱାରଣାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମପୱାରଣାଯ ୱା ପୱାରେତ୍ୱା ଏକମାସଂ ତତ୍ଥେୱ ୱସିତ୍ୱା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିଯଂ ଅୱୋଚ, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ପୁଣ୍ଣମାଯଂ ମହାୱୀରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଗହେତୁଂ। ମହାୱୀରୋତି ବୁଦ୍ଧୋପଚାରେନ ଧାତୁଯୋ ୱଦତି। ଜଙ୍ଘପ୍ପମାଣନ୍ତି ‘‘ଥୂପସ୍ସ ଜଙ୍ଘପ୍ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ମାତୁଲଭାଗିନେଯ୍ୟା ଚୂଳୋଦରମହୋଦରା। ଧରମାନସ୍ସ ୱିଯ ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ରସ୍ମି ସରସରସ୍ମି, ରଞ୍ଞୋ ଲେଖାସାସନଂ ଅପ୍ପେସି, ଏୱଞ୍ଚ ମୁଖସାସନମୱୋଚ। ଦୋଣମତ୍ତା ମଗଧନାଳିଯା ଦ୍ୱାଦସନାଳିମତ୍ତା କିର। ‘‘ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା’’ତି ପାଠୋ। ସବ୍ବଦିସାହି ପଞ୍ଚ ରସ୍ମିଯୋ ଆୱଟ୍ଟେତ୍ୱାତି ପଞ୍ଚହି ଫଲେହି ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ପଞ୍ଚ, ତା ପନ ଛବ୍ବଣ୍ଣାୱ। କତ୍ତିକଜୁଣ୍ହପକ୍ଖସ୍ସ ପାଟିପଦଦିୱସେତି ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖସ୍ସ ପଠମଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାବୋଧିଟ୍ଠାନେ ପରିୱାରେତ୍ୱା ଠିତନାଗଯକ୍ଖାଦିଦେୱତାକୁଲାନି। ଗୋପକା ନାମ ରାଜପରିକମ୍ମିନୋ ତଥାଭାୱକିଚ୍ଚା। ତେସଂ କୁଲାନଂ ନାମନ୍ତିପି କେଚି। ଉଦକାଦିୱାହା କାଲିଙ୍ଗା। କାଲିଙ୍ଗେସୁ ଜନପଦେସୁ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନଂ କୁଲଂ କାଲିଙ୍ଗକୁଲନ୍ତି କେଚି।

ପଠମପାଟିପଦଦିୱସେତି ଦୁତିଯଉପୋସଥସ୍ସ ପାଟିପଦଦିୱସେତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଠିତେହି ସମୁଦ୍ଦସ୍ସ ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ତଂ ଠାନଂ ସମୁଦ୍ଦସାଲୱତ୍ଥୁ। ସୋଳସ ଜାତିସମ୍ପନ୍ନକୁଲାନି ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣାମଚ୍ଚକୁଲାନି। ମହାଅରିଟ୍ଠତ୍ଥେରୋ ଚେତିଯଗିରିମ୍ହି ପବ୍ବଜିତୋ। ଅମଚ୍ଚସ୍ସ ପରିୱେଣଟ୍ଠାନେତି ସମ୍ପତିକାଲୱସେନାହ। ମହିନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା ତମ୍ବପଣ୍ଣିଦୀପଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାନି ୱସିତ୍ୱା ୱିନଯଂ ପତିଟ୍ଠାପେସି, ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିୱସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବୁତୋ। ୱିନଯୋ ସଂୱରତ୍ଥାଯାତି ୱିନଯପିଟକଂ, ତସ୍ସ ପରିଯାପୁଣନଂ ୱା। ଯଥାଭୂତଞାଣଦସ୍ସନଂ ସପ୍ପଚ୍ଚଯନାମରୂପପରିଗ୍ଗହୋ। ମଗ୍ଗାଦିପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣେ ଅସତି ଅନ୍ତରା ପରିନିବ୍ବାନଂ ନାମ ନତ୍ଥି ସେକ୍ଖସ୍ସ ମରଣଂ ୱା, ସତିଯେୱ ହୋତି। ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି। ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯାତି କଞ୍ଚି ଧମ୍ମଂ ଅନୁପାଦାଯ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇସକମ୍ପି ଅନୱସେସେତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାନତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପନିସାତି ‘‘ୱିନଯୋ ସଂୱରତ୍ଥାଯା’’ତିଆଦିକା କାରଣପରମ୍ପରା। ଏତ୍ତାୱତା ଅତ୍ତହିତନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ପରହିତନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏତଦତ୍ଥଂ ସୋତାୱଧାନ’’ନ୍ତି ଆହ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅତ୍ତନୋ ୱିନଯକଥନଂ ୱିନଯମନ୍ତନଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗହେତୁଂ ପରେସଂ ସୋତସ୍ସ ଓଦହନଂ ସୋତାୱଧାନଂ। ତତୋ ଉଗ୍ଗହିତୱିନଯକଥାମନ୍ତନାନଂ ତେସଂ ଉପନିସା ଯଥାୱୁତ୍ତକାରଣପରମ୍ପରା ସିଦ୍ଧାଯେୱାତି ନ ପୁନ ଦସ୍ସିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ଏତଦତ୍ଥା ଉପନିସାତି ଇମିନା ୱଚନେନେୱ ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନସ୍ସ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ଅନୁପାଦାପରିନିବ୍ବାନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ସୋତାୱଧାନାସମ୍ଭୱତୋ ଏତଦତ୍ଥଂ ସୋତାୱଧାନନ୍ତି ଅନ୍ତେ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି ନିରତ୍ଥକଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ନ ଚ ନିରତ୍ଥକଂ ପରହିତନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ମୂଲକାରଣଦସ୍ସନତ୍ଥତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂ ଯଥା ଯଥା ଯଂ ଯଂ, ସମ୍ଭୱେଯ୍ୟ ପଦଂ ଇଧ;

ତଂ ତଂ ତଥା ତଥା ସବ୍ବଂ, ପଯୋଜେଯ୍ୟ ୱିଚକ୍ଖଣୋତି।

ବାହିରନିଦାନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାରାଜିକଓଣ୍ଣନା

ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡୋ

ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡଓଣ୍ଣନା

‘‘ତେନ ସମଯେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗଓ୍ୱା ୱେସାଲିଯଂ ୱିହରତି ମହାଓନେ କୂଟାଗାରସାଲାଯଂ। ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ୱେସାଲିଯା ଅୱିଦୂରେ କଲନ୍ଦଗାମୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱିନଯନିଦାନେ ଆରଭିତବ୍ବେ ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡସ୍ସ ଆରମ୍ଭୋ କିମତ୍ଥୋତି ଚେ? ୱୁଚ୍ଚତେ – ମୂଲତୋ ପଭୁତି ୱିନଯନିଦାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ପଠମଂ ଆୱୁସୋ ଉପାଲି ପାରାଜିକଂ କତ୍ଥ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି, ୱେସାଲିଯ’’ନ୍ତି ଓଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। କସ୍ମା? କତ୍ଥ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ହି ନିଦାନପୁଚ୍ଛା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ପଠମସ୍ସ ପାରାଜିକସ୍ସ କିଂନିଦାନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ସାଧାରଣମହାନିଦାନୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ୱିଯାତି? ନାଯୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପାଟେକ୍କଂ ନିଦାନସ୍ସ ପୁଟ୍ଠତ୍ତା ତସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବତ୍ତା ଚ ସବ୍ବସାଧାରଣମହାନିଦାନଂ ପଠମମାହ। ଏକନ୍ତେନ ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନକ୍କମେନ ପାରାଜିକାଦୀନି ସଙ୍ଗହଂ ଆରୋପିତାନି। କଥଂ ଆରୋପିତାନୀତି ଚେ? ଆଯସ୍ମତା ମହାକସ୍ସପେନ ଅନୁକ୍କମେନ ସବ୍ବୋପି ୱିନଯୋ ପୁଚ୍ଛିତୋ, ପୁଟ୍ଠେନ ଚ ଆଯସ୍ମତା ଉପାଲିତ୍ଥେରେନ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନିରନ୍ତରଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତମେୱ। ଅପୁଚ୍ଛିତାନିପି ୱିନୀତଓତ୍ଥୁଆଦୀନି ଯୁଜ୍ଜମାନାନି ଓତ୍ଥୂନି ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନକ୍କମେନେୱ ଗଣସଜ୍ଝାଯମକଂସୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡଂ ପଠମପାରାଜିକସ୍ସେୱ ନିଦାନନ୍ତି ୱା ଅନଧିକାରିକଂ ୱା ନିପ୍ପଯୋଜନଂ ୱା ପାଟେକ୍କଂ ସିକ୍ଖାପଦନିଦାନପୁଚ୍ଛାନନ୍ତରଂ ତଦେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବନ୍ତି ୱା ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଆଦିତୋ ପଭୁତି ୱିନଯନିଦାନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ତେନ ସମଯେନା’’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ।

ଇଦାନି ନିଦାନଭଣନେ ପଯୋଜନଂ ଓକ୍ଖାମ – ୱିନଯସ୍ସଆଣାଦେସନତ୍ତା ଭଗଓତୋ ତାୱ ଆଣାରହଭାୱଦୀପନଂ , ଆଣାଭୂତସ୍ସ ଚ ୱିନଯସ୍ସ ଅନଞ୍ଞୱିସଯଭାୱଦୀପନଂ, ଆଣାଯ ଠିତାନଂ ସାୱକାନଂ ମହାନୁଭାୱଦୀପନଞ୍ଚାତି ତିୱିଧମସ୍ସ ପଯୋଜନଂ। କଥଂ? ଆଣାସାସନାରହୋ ହି ଭଗଓ୍ୱା ପହୀନକିଲେସତ୍ତା, ଅଧିଗତଗୁଣୱିସେସତ୍ତା, ଲୋକଜେଟ୍ଠସେଟ୍ଠତ୍ତା, ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତତ୍ତା ଚ, ଅରସରୂପତାଦୀହି ଅଟ୍ଠହି ଅକ୍କୋସଓତ୍ଥୂହି ଅକମ୍ପନତୋ ଭଗଓତୋ ତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା, ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ତେସଂ ଅକ୍କୋସଓତ୍ଥୂନଂ ଅତ୍ତନି ସମ୍ଭୱପରିଯାଯଦୀପନପାଠଇଯା ପହୀନକିଲେସତା ୱେଦିତବ୍ବା । ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ତିସ୍ସନ୍ନଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜାନଂ ଅଧିଗମପରିଦୀପନେନ ଅଧିଗତଗୁଣୱିସେସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ନାହଂ ତଂ ବ୍ରାହ୍ମଣ ପସ୍ସାମି ସଦେୱକେ…ପେ… ମୁଦ୍ଧାପି ତସ୍ସ ୱିପତେଯ୍ୟା’’ତି ଚ ‘‘ଜେଟ୍ଠୋ ସେଟ୍ଠୋ ଲୋକସ୍ସା’’ତି ଚ ଓଚନେନ ଜେଟ୍ଠସେଟ୍ଠତା ୱେଦିତବ୍ବା, ଇଦଞ୍ଚ ଭଗଓତୋ ଆଣାରହଭାୱଦୀପନପ୍ପଯୋଜନଂ। ‘‘ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତ, ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତ, ତଥାଗତୋୱ ତତ୍ଥ କାଲଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ଓଚନଂ ଅନଞ୍ଞୱିସଯଭାୱଦୀପନଂ। ‘‘ସାଧାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପଥୱିଂ ପରିଓତ୍ତେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଏକାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପାଣିଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ, ସବ୍ବୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଉତ୍ତରକୁରୁଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି ଚ ଇମେହି ଥେରସ୍ସ ତୀହି ସୀହନାଦେହି ଆଣାଯ ଠିତାନଂ ସାୱକାନଂ ମହାନୁଭାୱତାଦୀପନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସାୱତ୍ଥିଯାଦୀସୁ ଅୱିହରିତ୍ୱା କିମତ୍ଥଂ ଭଗଓ୍ୱା ୱେରଞ୍ଜାଯମେୱ ତଦା ୱିହାସୀତି ଚେ? ନଳେରୁଯକ୍ଖସ୍ସ ପୀତିସଞ୍ଜନନତ୍ଥଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଭିକ୍ଖାଓସେନ ଅକିଲମନତ୍ଥଂ, ୱେରଞ୍ଜବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପସାଦସଞ୍ଜନନତ୍ଥଂ, ମହାମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନତ୍ଥେରସ୍ସ ଆନୁଭାୱଦୀପନଟ୍ଠାନଭୂତତ୍ତା, ସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନହେତୁଭୂତପରିୱିତକ୍କନଟ୍ଠାନଭୂତତ୍ତା ଚ। ତେସୁ ପଚ୍ଛିମଂ ବଲଓକାରଣଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ତେନ ସମଯେନାତି ଯେନ କାଲେନ ଆଯସ୍ମତୋ…ପେ… ତେନ କାଲେନା’’ତି। ପୁରିମେସୁ ଚତୂସୁ ଅସଙ୍ଗହକାରଣେସୁ ପଠମେନ ଭଗଓ୍ୱା ମେତ୍ତାଭାୱନାଦିନା ଅମନୁସ୍ସାନଂ ଚିତ୍ତସଂରକ୍ଖଣେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆଦରଂ ଜନେତି। ଦୁତିଯେନ ପରିସାୱଚରେନ ଭିକ୍ଖୂନା ଏୱଂ ପରିସା ସଙ୍ଗହେତବ୍ବା, ଏୱଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠେନ ଚ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ୱା ଦସ୍ସେତି। ତତିଯେନ ପଚ୍ଚଯେ ନିରପେକ୍ଖେନ କୁଲାନୁଗ୍ଗହୋ କାତବ୍ବୋତି। ଚତୁତ୍ଥେନ ଏୱଂ ମହାନୁଭାୱେନାପି ପଚ୍ଚଯତ୍ଥଂ ନ ଲୋଲୁପ୍ପଂ କାତବ୍ବଂ, କେୱଲଂ ପରଦତ୍ତୁପଜୀୱିନା ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି। ‘‘ତେନାତିଆଦିପାଠସ୍ସ…ପେ… ୱିନଯସ୍ସତ୍ଥଓଣ୍ଣନ’’ନ୍ତି ଓଚନତୋ ଅଞ୍ଞୋ ତେନାତିଆଦିପାଠୋ, ଅଞ୍ଞୋ ୱିନଯୋ ଆପଜ୍ଜତି।

‘‘ତେନାତିଆଦିପାଠମ୍ହା, କୋ ଅଞ୍ଞୋ ୱିନଯୋ ଇଧ;

ତସ୍ସତ୍ଥଂ ଦସ୍ସଯନ୍ତୋୱ, କରେ ୱିନଯଓଣ୍ଣନ’’ନ୍ତି। –

ଚେ? ନନୁ ୱୁତ୍ତଂ ପୁବ୍ବେୱ ‘‘ଇଦଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଓତୋ ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖଓଚନଂ ନ ହୋତୀ’’ତିଆଦି, ତସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ତେନାତିଆଦିପାଠସ୍ସ

ଅତ୍ଥଂ ନାନପ୍ପକାରତୋ ଦସ୍ସୟନ୍ତୋ କରିସ୍ସାମି ୱିନୟସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅତ୍ତପଚ୍ଚକ୍ଖୱଚନଭୂତସ୍ସ ଅତ୍ଥୱଣ୍ଣନନ୍ତି ଏୱମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ତେନ ସମୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ୱିହରତୀତି ଏୱମାଦିୱଚନପଟିମଣ୍ଡିତନିଦାନଂ ୱିନୟପିଟକଂ କେନ ଧାରିତ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି ‘‘ତେନ ସମୟେନା’’ତିଆଦିୱଚନସ୍ସ ୱିନୟପିଟକପରିୟାପନ୍ନଭାୱଦୀପନତୋତି ଚେ? ନ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥେପି ତବ୍ୱୋହାରସିଦ୍ଧିତୋ ‘‘ନାନାୱିଧଭିତ୍ତିକମ୍ମପଟିମଣ୍ଡିତୱସନୋ ପୁରିସୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ। ୱିନୟସ୍ସାଦିଭାୱେନ ସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ୱିନୟପରିୟାପନ୍ନତାପି ଯୁଜ୍ଜତି ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ। ଏତ୍ଥାହ – ଯଥା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ‘‘ଏକଂ ସମୟ’’ନ୍ତି ଚ, ଅଭିଧମ୍ମେ ଚ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମୟେ’’ତି ଅନିୟମତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଅୱତ୍ୱା ଇଧ ‘‘ତେନ ସମୟେନା’’ତି ପଠମଂ ତଂନିଦ୍ଦେସୋୱ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟସ୍ସ, ଯସ୍ସ ୱା ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିହେତୁଭୂତସ୍ସ ସମୟସ୍ସ ହେତୁ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସି, ତସ୍ସ ଚ ସମୟସ୍ସ ଅତୀତସ୍ସ ତେସଂ ସଙ୍ଗୀତିକାରକାନଂ ୱସୀନଂ ସୁୱିଦିତତ୍ତା। କଥଂ? ‘‘ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛା ତେ ଉଜ୍ଝାୟନ୍ତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ, ‘‘ଅଥ ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସୁ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ଏତସ୍ମିଂ ନିଦାନେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା’’ତି ଚ ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ତଦନୁଚ୍ଛୱିକଂ ତଦନୁ…ପେ… ଦସ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାୟା’’ତି ଚ ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାଥା’’ତି ଚ ଖନ୍ଧକେସୁ ଚ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ସରଣଗମନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜ’’ନ୍ତିଆଦିୱିନୟକମ୍ମସ୍ସ ୱଚନତୋ ଯୋ ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିନୟକମ୍ମସ୍ସ ସୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ ଚ ସୁୱିଦିତୋ ତେସଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଧମ୍ମଧରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ନାୟଂ ନୟୋ ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁ ସମ୍ଭୱତି। ତସ୍ମା ସୁୱିଦିତତ୍ତା ତେନ ସମୟେନ ହେତୁଭୂତେନ ୱିହରତୀତି ୱିହରତିପଦେନ ଏକସମ୍ବନ୍ଧତ୍ତା ଚ ପଠମଂ ଯଂନିଦ୍ଦେସାଦିନୋ ଅସମ୍ଭୱତୋ ଚ ୱିନୟପିଟକେ ତଂନିଦ୍ଦେସୋୱ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋ। କଥଂ? ଏତ୍ଥ ‘‘ଯେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱେସାଲିୟା ଅୱିଦୂରେ କଲନ୍ଦଗାମୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱା ‘‘ଯେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱେସାଲୀ…ପେ… ହୋତୀ’’ତି ୱା ଅସମ୍ଭୱତୋ ଯଂନିଦ୍ଦେସେନ ଅୱତ୍ୱା ତଂନିଦ୍ଦେସସ୍ସେୱ ସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ…ପେ… କଲନ୍ଦଗାମୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି, କେୱଲଂ ସୁୱିଦିତତ୍ତା ୱା। ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନମେୱେତଂ ତଂନିଦ୍ଦେସତ୍ତା, ତଥାପି ସମ୍ପତିକାଲୱସେନ ତଦିତରେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅୱିଦିତତ୍ତା ‘‘ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅୟଞ୍ହି ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ୱିନୟେ ଯୁତ୍ତୀ’’ତି, ତଂ ତବ୍ବହୁଲେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯଦି ସବ୍ବଂ ତେନାତି ପଦଂ ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ତେନ ହି ଭିକ୍ଖୱେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇଦମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ସିଦ୍ଧତ୍ଥଂ ତେନାତି ପଦଂ ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ ଭୱେୟ୍ୟ। ‘‘ତେନ ସମୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ଉରୁୱେଲାୟଂ ୱିହରତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତଂ ତେନାତି ପଦଞ୍ଚ ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ନ ଚ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯେସଂ ତେନ ତଂନିଦ୍ଦେସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ଅୱିଦିତୋ, ତେସଂ ୱସେନାହ ‘‘ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନମେତ’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ତତୋ ପଠମଂ ତଦତ୍ଥାଦସ୍ସନତୋ ପଚ୍ଛାପି ତଂସମ୍ବନ୍ଧେନ ଯଂନିଦ୍ଦେସଦସ୍ସନତୋ ଚ ‘‘ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନମେତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦୀସୁ ଅୟଂ ନାମାତି ଅନିୟମେତ୍ୱା କାଲପରିଦୀପନସ୍ସ ସମୟସଦ୍ଦସ୍ସ ଉପପଦଭାୱେନପି ଏୱଂ ୱତ୍ତୁମରହତି ‘‘ଯଦିଦଂ ଅନିୟମନିଦ୍ଦେସୱଚନ’’ନ୍ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେନ ଘଟେନ ପଟେନାତି ସବ୍ବତ୍ଥପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ନିୟମଂ କରୋତି ‘‘ସମୟେନା’’ତି। କେନ ପନ ସମୟେନ? ପରଭାଗେ ଅତ୍ଥତୋ ସିଦ୍ଧେନ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ ପରିୱିତକ୍କସମୟେନ। ଏତ୍ଥାହ – ୱିତକ୍କସମୟୋ ଚେ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ‘‘ପରତୋ ଇଧ ପନ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତି। ଯୋ ହି ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ ସାରିପୁତ୍ତାଦୀହିପି ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ, ତେନ ସମୟେନ ହେତୁଭୂତେନ କରଣଭୂତେନ ଚା’’ତିଆଦିୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି? ନ, ବାହୁଲ୍ଲେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁ ୱିୟ ଅୱତ୍ୱା ଇଧ ୱିନୟପିଟକେ କରଣୱଚନେନ କସ୍ମା ନିଦ୍ଦେସୋତି ହି ଚୋଦନା। ତସ୍ମା ତସ୍ସା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ବାହୁଲ୍ଲେନ କରଣୱଚନପ୍ପୟୋଜନଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ ଆଚରିୟୋ ଆହ ‘‘ଯୋ ସୋ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିସମୟୋ’’ତିଆଦି। ନ ସମ୍ପତି ୱୁଚ୍ଚମାନସ୍ସେୱ କରଣୱଚନସ୍ସ ପୟୋଜନଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ, ଇମସ୍ସ ପନ ହେତୁଅତ୍ଥୋୱ ସମ୍ଭୱତି, ନ କରଣତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ଅପରଭାଗେ ଅତ୍ଥତୋ ସିଦ୍ଧେନା’’ତିଆଦି। ସମୟଞ୍ଚାତି ଆଗମନପଚ୍ଚୟସମୱାୟଂ ତଦନୁରୂପକାଲଞ୍ଚ ଉପାଦାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଚ୍ଚୟସାମଗ୍ଗିଞ୍ଚ ଆଗମନକାଲଞ୍ଚ ଲଭିତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଏତ୍ଥାହ – ଯଥା ‘‘ଏକୋୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ଚ ସମୟୋ ଚା’’ତି ଏତ୍ଥ ଖଣସମୟାନଂ ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ, ତଥା କାଲଞ୍ଚ ସମୟଞ୍ଚ ଉପାଦାୟାତି କାଲସମୟାନଂ ଏକୋ ଅତ୍ଥୋ ସିୟା, ଅପିଚ ଆଗମନପଚ୍ଚୟସମୱାୟୋ ଚେତ୍ଥ ସମୟୋ କାଲସ୍ସାପି ଆଗମନପଚ୍ଚୟତ୍ତା ସମୟଗ୍ଗହଣେନେୱ ସୋ ଗହିତୋତି ୱିସୁଂ କାଲୋ କିମତ୍ଥଂ ଗହିତୋତି ଚ? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅପ୍ପେୱ ନାମ ସ୍ୱେପୀତି କାଲସ୍ସ ପଠମଂ ନିୟମିତତ୍ତା ନ ସମୟୋ କାଲତ୍ଥୋ । ତସ୍ମିଂ ସ୍ୱେତି ନିୟମିତକାଲେ ଇତରେସଂ ଆଗମନପଚ୍ଚୟାନଂ ସମୱାୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପସଙ୍କମେୟ୍ୟାମ ଯଥାନିୟମିତକାଲେପି ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିପ୍ପଭେଦଂ ଯଥାୱୁତ୍ତସମୱାୟାନୁରୂପଂ କାଲଞ୍ଚ ଉପାଦାୟାତି ସ୍ୱେତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଦିୱସେ ପୁବ୍ବଣ୍ହାଦିକାଲନିୟତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି, ତସ୍ମା କାଲସମୟାନଂ ନ ଏକତ୍ଥତ୍ତା କାଲସ୍ସ ୱିସୁଂ ଗହଣମ୍ପି ସାତ୍ଥକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ଖଣେ ଖଣେ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଜାୟସି ଚ ଜୀୟସି ଚ ମୀୟସି ଚେତି ଭିକ୍ଖୁନିୟା ସନ୍ତିକେ ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଗଚ୍ଛତୀତି (ପାଚି। ୧୯୮) ଚ ଖଣେ ଖଣେ ଭାସତି ସତ୍ଥୁସାସନନ୍ତି ଚ ଖଣସଦ୍ଦୋ ଅନେକତ୍ଥୋ, ତଥା ସମୟସଦ୍ଦୋ ଚ, ତସ୍ମା ଏକମେକେନ

ନିଯମେନ୍ତୋ ‘‘ଏକୋୱ ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଖଣୋ ଚ ସମଯୋ ଚା’’ତି ଆହ। ଖଣସମଯାନଂ ଅତ୍ଥୋ ଏକତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତି ଖଣୋ ଓକାସଲାଭୋ, ଅଟ୍ଠକ୍ଖଣୱଜ୍ଜିତୋ ନୱମୋ ଖଣୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଉଚ୍ଛେଦାଦଯୋ ଦିଟ୍ଠିଗତସଙ୍ଖାତେ ସମଯେ ଏତ୍ଥ ପୱଦନ୍ତୀତି ସମଯପ୍ପୱାଦକୋ। ସ୍ୱେୱ ତିନ୍ଦୁକାଚୀରସଙ୍ଖାତାଯ ତିମ୍ବରୁରୁକ୍ଖପନ୍ତିଯା ପରିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ତିନ୍ଦୁକାଚୀରଂ। ଏକସାଲକେତି ଏକୋ ସାଲରୁକ୍ଖୋ। ‘‘କୁଟିକା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ଥାଭିସମଯାତି ଅତ୍ତନୋ ହିତପଟିଲାଭା। ଧୀରୋତି ଚ ପଣ୍ଡିତୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ନାଞ୍ଞୋ। ସମ୍ମା ମାନାଭିସମଯାତି ସୁଟ୍ଠୁ ମାନସ୍ସ ପହାନେନ, ସମୁଚ୍ଛେଦୱସେନ ସୁଟ୍ଠୁ ମାନପ୍ପହାନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ପୀଢଅନଟ୍ଠୋତିଆଦୀସୁ ‘‘ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ଚତୂହି ଆକାରେହି ପଟିୱେଧୋ’’ତିଆଦୀସୁ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଦୁକ୍ଖାକାରତାଯଟ୍ଠୋ। ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ କାରଣୁପ୍ପତ୍ତିଅତ୍ଥୋ, ଦୁକ୍ଖାଯ ୱେଦନାଯ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ। ସୁଖାଯ ୱେଦନାଯ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ। ପୀଢଅନଟ୍ଠାଦିକୋୱ ଅଭିସମଯଟ୍ଠୋତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଗବ୍ଭୋକ୍କନ୍ତିସମଯୋତିଆଦୀସୁପି ପଥୱୀକମ୍ପନଆଲୋକପାତୁଭାୱାଦୀହି ଦେୱମନୁସ୍ସେସୁ ପାକଟୋ। ଦୁକ୍କରକାରିକସମଯୋପି କାଢଓ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ନ କାଢଓତିଆଦିନା ପାକଟୋ। ସତ୍ତସତ୍ତାହାନି ଚ ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରସମଯୋ।

ଅଚ୍ଚନ୍ତମେୱ ତଂ ସମଯନ୍ତି ଆରମ୍ଭତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପତ୍ତସନ୍ନିଟ୍ଠାନା, ତାୱ ଅଚ୍ଚନ୍ତସମ୍ପୋଗେନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ। କରୁଣାୱିହାରେନ ୱିହାସୀତି କରୁଣାକିଚ୍ଚୱିହାରେନ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ୱିହାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ସମଯନ୍ତି କରୁଣାକିଚ୍ଚସମଯଂ। ଞାଣକିଚ୍ଚଂ କରୁଣାକିଚ୍ଚନ୍ତି ଦ୍ୱେ ଭଗୱତୋ କିଚ୍ଚାନି, ଅଭିସମ୍ବୋଧି ଞାଣକିଚ୍ଚଂ, ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ୱେନେଯ୍ୟସତ୍ତାୱଲୋକନଂ କତ୍ୱା ତଦନୁରୂପକରଣଂ କରୁଣାକିଚ୍ଚଂ। ‘‘ସନ୍ନିପତିତାନଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱଯଂ କରଣୀଯ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧।୨୭୩; ଉଦା। ୧୨, ୨୮) ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଭଗୱାପି କରୋତିଯେୱ। ଅଥ ୱା ଆଗନ୍ତୁକେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଆଦିସମାଯୋଗଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ କରୁଣାକିଚ୍ଚଂ ୱିହାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘କରୁଣାୱିହାରେନ ୱିହାସୀ’’ତି ଆହ। ଅଧିକରଣନ୍ତି କାଲତ୍ଥୋତି ଏତ୍ଥ ହି-କାରୋ କାରଣତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ହି ଅଭିଧମ୍ମେ କାଲସମୂହଖଣସମୱାଯହେତୁସଙ୍ଖାତୱସେନ ପଞ୍ଚୱିଧୋ ସମଯତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କାଲସମୂହଟ୍ଠୋ ସମଯୋ କଥଂ ଅଧିକରଣଂ ହୋତି? ଅଧିକରଣମୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ପୁବ୍ବଣ୍ହେ ଜାତୋତି ଯଥା, ଏୱଂ କାଲଟ୍ଠୋ ସମଯସଦ୍ଦୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। କଥଂ ରାସଟ୍ଠୋ? ଯୱରାସିମ୍ହି ଜାତୋତି ଯଥା। ତସ୍ମା ଯସ୍ମିଂ କାଲେ ପୁଞ୍ଜେ ୱା ଚିତ୍ତଂ ସମୁପ୍ପନ୍ନଂ, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ପୁଞ୍ଜେ ୱା ଫସ୍ସାଦଯୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଧିକରଣନ୍ତ୍ୱିତି ଏତ୍ଥ ଅଭିଧମ୍ମେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଅଧିକରଣଂ କାଲଟ୍ଠୋ ସମୂହଟ୍ଠୋ ଚ ହୋତି, ‘‘ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅଧିକରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଇଦାନି ଭାୱେନଭାୱଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନ’’ମିଚ୍ଚାଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅଭିଧମ୍ମେ ୱୁତ୍ତାନଂ ଭାୱୋ ନାମ କିନ୍ତି? ଉପ୍ପତ୍ତି ୱିଜ୍ଜମାନତା, ସା ତେସଂ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନଂ ଫସ୍ସାଦିଧମ୍ମାନଂ, ସା ପନ ସମଯସ୍ସ ଭାୱେନ ଭାୱୋ ଲକ୍ଖୀଯତି ଞାଯତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଭୁମ୍ମୱଚନନିଦ୍ଦେସୋ କତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଖଣୋ ନାମ ଅଟ୍ଠକ୍ଖଣୱିନିମୁତ୍ତୋ ନୱମୋ ଖଣୋ, ତସ୍ମିଂ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ସମୱାଯୋ ନାମ ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯାଦିକାରଣସାମଗ୍ଗୀ, ତସ୍ମିଂ ସତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ହେତୁ ନାମ ରୂପାଦିଆରମ୍ମଣଂ। ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଖଣକାରଣସମୱାଯହେତୁମ୍ହି ସତି ତେସଂ ଫସ୍ସାଦୀନଂ ଭାୱୋ ୱିଜ୍ଜମାନତା ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଧ ପନ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତୀତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯମେକସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୀତି ଇଧ ୱିନଯେ ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସମଯସଦ୍ଦସ୍ସ କତ୍ତୁକରଣତ୍ଥେ ତତିଯା ହେତୁମ୍ହି ଚ ଇଚ୍ଛିତତ୍ତା। ସୋ ଦୁବ୍ବିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋତି ‘‘ତଥାଗତୋୱ ତତ୍ଥ କାଲଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନ ସମଯେନାତି ତସ୍ସ ସମଯସ୍ସ କାରଣା ‘‘ଅନ୍ନେନ ୱସତି ୱିଜ୍ଜାଯ ୱସତୀ’’ତି ଯଥା, ଅନ୍ନଂ ୱା ୱିଜ୍ଜଂ ୱା ଲଭାମୀତି ତଦତ୍ଥଂ ୱସତୀତ୍ୟତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ‘‘ତେନ ସମଯେନ ୱିହରତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ତତିଯା ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ତସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସମଯଞ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମଞ୍ଚ ଓଲୋକଯମାନୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତିଯପାରାଜିକାଦୀସୁ ‘‘ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧମାସଂ , ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୧୬୨) ଏୱମାଦୀସୁ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ତସ୍ମା ଦୁତିଯା କାଲଦ୍ଧାନେ ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗେତି ଦୁତିଯାତ୍ର ସମ୍ଭୱତି ‘‘ମାସମଧୀତେ ଦିୱସମଧୀତେ’’ତି ଯଥା। ଇଧ ପନ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତୀତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ କରଣୱଚନସ୍ସ ହେତୁଅତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି, ତେନ ସମଯେନ ହେତୁଭୂତେନ ତଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତଂ ୱୀତିକ୍କମସମଯସଙ୍ଖାତଂ ୱା ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିହେତୁଞ୍ଚ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସି। ଯସ୍ସ କରଣତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି, ତେନ କରଣଭୂତେନ ସମଯେନ ସମ୍ପତ୍ତେନ ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞାପଯନ୍ତୋ ଭଗୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱିହାସୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ସୁଦିନ୍ନାଦୀନଂ ୱୀତିକ୍କମୋୱ କାରଣଂ ନାମ, ତସ୍ସ ନିଯମଭୂତୋ କାଲୋ ପନ କରଣମେୱ ତଂ କାଲଂ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନିଦ୍ଦୋସଂ। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇଦଂ କରଣଂ ପୁବ୍ବଭାଗତ୍ତା ପଠମଂ ୱତ୍ତବ୍ବମ୍ପି ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି, ତଂ ଦୁୱ୍ୱୁତ୍ତଂ। ହେତୁଅତ୍ଥତୋ ହି ଯଥା ପଚ୍ଛା କରଣତ୍ଥୋ ଯୋଜିଯମାନୋ ଅନୁକ୍କମେନେୱ ଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛତି, ତଥା ଚ ଯୋଜିତୋ। ଯଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତଂ ଇଦଂ କରଣତ୍ଥଂ ପଠମଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଂ ହେତୁଅତ୍ଥଂ ପଚ୍ଛା ଯୋଜେସି, ତଂ ଯୋଜନାସୁଖତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିଯେନ ଲିଖିତଂ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ‘‘ଆଚରିଯେନ ଲିଖିତ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ’’ତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଚରିଯୋ ନାମ ଆନନ୍ଦାଚରିଯୋ କଲସପୁରୱାସୀତି ଗହେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାହ – ଯଥା ସୁତ୍ତନ୍ତେ ‘‘ଏକଂ ସମଯଂ ଭଗୱା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ‘‘ତେନ ସମଯେନ ଭଗୱା ୱେରଞ୍ଜାଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଥ ସବ୍ବୱଚନଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ ଥେରୋ, ତଥାଗତୋ ସୁଗତୋତିଆଦୀନିପି ୱତ୍ତବ୍ବାନି, ଅଥ ଇମସ୍ସେୱ ପଦଦ୍ୱଯସ୍ସ ଗହଣେ କିଞ୍ଚି ପଯୋଜନଂ

ଅତ୍ଥି, ତଂ ୱଓଦନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କେସଞ୍ଚି ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗଓତୋ ପରମଗମ୍ଭୀରଂ ଅଜ୍ଝାସଯଙ୍କମଂ ଅଜାନନ୍ତଂ ‘‘ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅନାଦୀନଓଦସ୍ସୋ…ପେ… ଅଭିଓିଞ୍ଞାପେସୀ’’ତିଆଦିକଂ (ପାରା। ୩୬) ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗଓା ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ସୁଦିନ୍ନଂ ପଟିପୁଚ୍ଛୀ’’ତିଆଦିକଞ୍ଚ (ପାରା। ୩୯) ‘‘ସାଦିଯି ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୂତି। ନାହଂ ଭଗଓା ସାଦିଯି’’ନ୍ତିଆଦିକଞ୍ଚ (ପାରା। ୭୨) ତଥା ପୁରାଣଓୋହାରିକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନ ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେନ ଦୁତିଯପାରାଜିକପଞ୍ଞାପନଞ୍ଚ ଦେଓଦତ୍ତସ୍ସ ପଟ୍ଟଜ୍ଜାନୁଜାନନଞ୍ଚାତି ଏଓମାଦିକଂ ୱିନଯପରିଯତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ବୁଦ୍ଧସୁବୁଦ୍ଧତଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଙ୍କା ସମ୍ଭଓେଯ୍ଯ, ‘‘ତଥା କିଂ ପନ ତୁଯ୍ହଂ ଛଓସ୍ସ ଖେଠଆସକସ୍ସା’’ତି (ଚୂଳଓ। ୩୩୬) ଏଓମାଦିକଂ ଫରୁସଓଚନପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ୱିନଯପରିଯତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯ ଖୀଣାସଓତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଙ୍କା ସମ୍ଭଓେଯ୍ଯ, ତଦୁଭଯସଙ୍କାୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ଆଯସ୍ମତା ଉପାଲିତ୍ଥେରେନ ଇଦମେଓ ପଦଦ୍ୱଯଗ୍ଗହଣଂ ସଙ୍ଖତ କତନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍ଗଂ। ତେନେତଂ ଦୀପେତି – କାମଂ ସଙ୍କଞ୍ଚେଯ୍ଯବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧୋଯେଓ, ଭଗ୍ଗସଙ୍ଗଦୋସତ୍ତା ଭଗଓାଓ, ସୋ ସତ୍ଥାତି। ପରତୋପି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଜାନନ୍ତାପି ତଥାଗତା ପୁଚ୍ଛନ୍ତି… ପେ… ଅନତ୍ଥସଂହିତେ ସେତୁଘାତୋ ତଥାଗତାନ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୧୬)। ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଚ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଣ୍ହେନପି କେସି ୱିନେମି ଫରୁସେନପୀ’’ତିଆଦି (ଅ। ନି। ୪।୧୧୧)।

ଅସାଧାରଣହେତୁମ୍ହୀତି ଏତ୍ଥ କୁସଲମୂଲାନି ନ ଅକୁସଲାନଂ କଦାଚି ମୂଲାନି ହୋନ୍ତି, ତଥା ଅକୁସଲମୂଲାନି କୁସଲାନଂ, ଅବ୍ୟାକତମୂଲାନି ନ କଦାଚି କୁସଲାନନ୍ତି ଅଯମେଓ ନଯୋ ଲବ୍ଭତି, ଯସ୍ମା କୁସଲା ହେତୂ ତଂସମୁଟ୍ଠାନାନଂ ରୂପାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୪୦୧ ଆଦଯୋ), ତସ୍ମା କୁସଲାନି କୁସଲାନଂଯେଓାତିଆଦିନଯୋ ନ ଲବ୍ଭତି। ପୁଚ୍ଛି ୱୁଚ୍ଚତେ କୁଟ୍ଠା, ତେ ମନ୍ଦଯତି ନାସଯତୀତି ପୁଚିମନ୍ଦୋ। ସତ୍ତାନଂ ହିତସୁଖନିପ୍ଫାଦନାଧିମୁତ୍ତତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତସତ୍ତେ ଦ୍ୱିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପକାରବହୁଲତ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ବହୁଜନହିତାଯାତି ବହୁନୋ ଜନସ୍ସ ହିତତ୍ଥାଯ। ପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକହିତୂପଦେସକୋ ହି ଭଗଓା। ସୁଖାଯାତି ସୁଖତ୍ଥାଯ। ଚାଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଉପକାରକସୁଖସମ୍ପଦାଯକୋ ହି ଏସ। ମେତ୍ତାକରୁଣାସମ୍ପତ୍ତିଯା ଲୋକାନୁକମ୍ପାଯ ମାତାପିତରୋ ୱିଯ। ଲୋକସ୍ସ ରକ୍ଖିତଗୋପିତା ହି ଏସ। ଦେଓମନୁସ୍ସାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲେ ୱେନେଯ୍ଯସତ୍ତେଯେଓ ଗହେତ୍ୱା ତେସଂ ନିବ୍ବାନମଗ୍ଗଫଲାଧିଗମାଯ ଅତ୍ତନୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଅତ୍ଥାଯା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ପରମତ୍ଥତ୍ଥାଯ ନିବ୍ବାନାଯ, ‘‘ହିତାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ତଂସମ୍ପାପକମଗ୍ଗତ୍ଥାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ମଗ୍ଗତୋ ଉତ୍ତରି ହିତଂ ନାମ ନତ୍ଥୀତି। ସୁଖାଯାତି ଫଲସମାପତ୍ତିସୁଖତ୍ଥାଯ ତତୋ ଉତ୍ତରି ସୁଖାଭାଓତୋ। ଦିଟ୍ଠିସୀଲସଙ୍ଘାତେନାତି ଏତ୍ଥ ସମାଧିଂ ପଞ୍ଞଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିସୀଲମତ୍ତଗ୍ଗହଣଂ ସଙ୍କସେକ୍ଖାସେକ୍ଖସାମଞ୍ଞତ୍ତା। କୋସମ୍ବକସୁତ୍ତେପି (ମ। ନି। ୧।୪୯୨) ‘‘ସୀଲସାମଞ୍ଞଗତୋ ୱିହରତି, ଦିଟ୍ଠିସାମଞ୍ଞଗତୋ ୱିହରତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣେନ ପଞ୍ଞାପି ଗହିତାତି ଚେ? ନ, ସୋତାପନ୍ନାଦୀନମ୍ପି ପଞ୍ଞାଯ ପରିପୂରକାରିଭାଓପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ତସ୍ମା ଏକଲକ୍ଖଣାନମ୍ପି ତାସଂ ପଞ୍ଞାଦିଟ୍ଠୀନଂ ଅଓତ୍ଥନ୍ତରଭେଦୋ ଅତ୍ଥି ଧିତିସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ମାସମାଧୀନଂ ୱିଯ । ଅଞ୍ଞାସୀତି ଏତ୍ଥ ସୋତଦ୍ୱାରାନୁସାରେନ ଞାତା, ଅତ୍ଥା ସୁତାତି ହି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ‘‘ସୁତମେତଂ, ଭୋ ଗୋତମ, ପାପକା ସମାଚାରା ଦିସ୍ସନ୍ତି ଚେଓ ସୁଯ୍ଯନ୍ତି ଚା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ଖୋ, ଉପାଲି , ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳଓ। ୩୫୪) ୱିଯ ଅଓଧାରଣତ୍ଥେ ୱା। ୱେରଞ୍ଜାଯଂ ଭଓୋ ୱିଜମାନୋ। ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତସ୍ସ ଏଓଂ ଭୂତସ୍ସ। କଥଂ ଭୂତସ୍ସ? ସକ୍ଯପୁତ୍ତସ୍ସ ସକ୍ଯକୁଲା ପଟ୍ଟଜିତସ୍ସ, ଏଓଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତସ୍ସ କିତ୍ତିସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗତୋତି ଅଭିସମ୍ବନ୍ଧେନ ଯୋଗେ ଉପଯୋଗଓଚନାନି ହୋନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

କାମୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା ଏଓ ମେତ୍ତଂ ଭାୱେତି, ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତି ଇମିନା କାମୁପାଦାନହେତୁ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା କାମଭଓେ ଏଓ ନିବ୍ବତ୍ତତୀତିଓାଦୀନଂ ୱାଦୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋତି ୱଦନ୍ତି, ‘‘ବ୍ରହ୍ମଲୋକେ ପଣୀତା କାମା’’ତି ସୁତ୍ୱା, କପ୍ପେତ୍ୱା ୱା ପଚ୍ଛା ‘‘ତତ୍ଥ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଓିସ୍ସାମୀ’’ତି କାମୁପାଦାନପଚ୍ଚଯା ତଦୁପଗଂ କରୋତୀତି ବ୍ରହ୍ମଲୋକେପି କାମନୀଯଟ୍ଠେନ କାମା, ‘‘ତଦାରମ୍ମଣତ୍ତା ତଣ୍ହା କାମୁପାଦାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତଙ୍ଗଂ। କମ୍ମଞ୍ଚ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଜନକକାରଣଂ, କମ୍ମସ୍ସ ମୂଲକାରଣଂ ତଣ୍ହା, ତସ୍ମା ନ ମୂଲକାରଣଂ ହୋତି ଜନକଂ। ରୂପତଣ୍ହାଦଯୋ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା, ‘‘ଯମ୍ପିଚ୍ଛଂ ନ ଲଭତି, ତମ୍ପି ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୮୭; ମ। ନି। ୧।୧୩୧; ୱିଭ। ୧୯୦) ୱଚନତୋ ଚ। ତସ୍ସ ମୂଲକାରଣଭାୱେନ ସମୁଟ୍ଠାପିକାତି ତସ୍ସ କାରଣଭୂତସ୍ସ ଇମସ୍ସ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକସ୍ସ ସମୁଟ୍ଠାପିକାତି ଯୋଜେତଙ୍ଗଂ। ‘‘ଆସଓସମୁଦଯା ଅୱିଜ୍ଜାସମୁଦଯୋ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୧୦୩) ୱଚନତୋ ତସ୍ସ ଏଓ କାରଣନ୍ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅପିଚ ‘‘ରୂପାଦି ୱିଯ ତଣ୍ହାପି ତଣ୍ହାଯ ଉପ୍ପତ୍ତିପ୍ପହାନଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ରୂପାଦି ୱିଯ ତଣ୍ହାପି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ କତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ରୂପତଣ୍ହା ଲୋକେ ପିଯରୂପଂ ସାତରୂପଂ, ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୦; ୱିଭ। ୨୦୩) ଚ ‘‘ଏତ୍ଥେସା ତଣ୍ହା ପହୀଯମାନା ପହୀଯତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୪୦୧; ମ। ନି। ୧।୧୩୪) ଚ। ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ‘‘ସବ୍ବାକାରେନ ପନ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେଓ ଅରିଯସଚ୍ଚଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତଣ୍ହାଯା’’ତି ୱଚନତୋ ଇଧ ରୂପତଣ୍ହାଦଯୋ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାସଙ୍କରଭାୱେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଦି ତଣ୍ହା ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନା ନ ଭଓେଯ୍ଯ, ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ତତ୍ଥ କତମେ ସଂଖିତ୍ତେନ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଦୁକ୍ଖା। ସେଯ୍ଯଥିଦଂ, ରୂପୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ ।।ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତି (ୱିଭ। ୨୦୨) ଏତ୍ଥ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ତଣ୍ହଂ ସଙ୍ଖାରୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତି ୱତ୍ତଙ୍ଗଂ ଭଓେଯ୍ଯ, ନ ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚପରିଯାପନ୍ନା ତଣ୍ହାତି ଚେ? ନ, ହେତୁଫଲସଙ୍କରଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ସଙ୍କରଦୋସୋତି ଚେ? ସଚ୍ଚୱିଭଙ୍ଗପାଠଇଯଞ୍ହି ପଞ୍ଚହି କୋଟ୍ଠାସେହି ସମୁଦଯସଚ୍ଚଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ।

କଥଂ? ତଣ୍ହାତି ଏକୋ ୱାରୋ, ତଣ୍ହା ଚ ଅୱସେସା ଚ କିଲେସାତି ଦୁତିୟୋ, ତଣ୍ହା ଚ ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମାତି ତତିୟୋ, ତଣ୍ହା ଚ ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ତୀଣି ଚ କୁସଲମୂଲାନି ସାସୱାନୀତି ଚତୁତ୍ଥୋ, ତଣ୍ହା ଚ ଅୱସେସା ଚ କିଲେସା ଅୱସେସା ଚ ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ତୀଣି ଚ କୁସଲମୂଲାନି ସାସୱାନି ଅୱସେସା ଚ ସାସୱା କୁସଲା ଧମ୍ମାତି ପଞ୍ଚମୋ ୱାରୋତି। ଆମ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ତଥାପି ଅଭିଧମ୍ମଭାଜନିୟେୟେୱ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ, ସୋ ଚ ନୟୋ ଅରିୟସଚ୍ଚନିଦ୍ଦେସେ ନ ଲବ୍ଭତି। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ‘‘ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି’’ଚ୍ଚେୱାହ, ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନିୟପଞ୍ହପୁଚ୍ଛକେସୁ ୱିୟ ‘‘ଚତ୍ତାରି ଅରିୟସଚ୍ଚାନୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତନ୍ତଭାଜନିୟୋୱ ପମାଣଂ ତତ୍ଥ ଚ ତଣ୍ହାୟ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ୟଥାହ ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟଂ ଅରିୟସଚ୍ଚଂ, ୟାୟଂ ତଣ୍ହା ପୋନୋଭୱିକା…ପେ… ସେୟ୍ୟଥିଦଂ, କାମତଣ୍ହା’’ତିଆଦି (ୱିଭ। ୨୦୩)। ‘‘ୟଦନିଚ୍ଚଂ ତଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୫) ଇମିନା ପରିୟାୟେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତମ୍ପି ପମାଣମେୱ। ‘‘ପଠମଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ୱିହରତି ପଥୱୀକସିଣ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୮୬ ଆଦୟୋ) ୱଚନତୋ ‘‘କସିଣାନୀ’’ତି ଝାନାନି ୱୁତ୍ତାନି। କେଚି ‘‘ଉଗ୍ଗହନିମିତ୍ତପଟିଭାଗନିମିତ୍ତେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ‘‘ଦ୍ୱତ୍ତିଂସାକାରାପି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପଟିକୂଲାତି ସତି ପଟ୍ଠପେତବ୍ବା’’ତି ୱଚନତୋ ସତିଗୋଚରା ରୂପାଦୟୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବା।

ସବ୍ବାହିରୋତ୍ତପ୍ପବାହୁସଚ୍ଚୱୀରିୟାରମ୍ଭୋପଟ୍ଠିତସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞତାତି ଇମେ ସତ୍ତ ସଦ୍ଧମ୍ମା ନାମ। ସଭାୱତୋତି ଦୁକ୍ଖତୋ। ନ ଚୱତୀତି ଦେୱେ ସନ୍ଧାୟ। ଞାତେୟ୍ୟନ୍ତି ଞାତବ୍ବଂ। ଦଟ୍ଠେୟ୍ୟନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ପନ ‘‘ନାହଂ ଗମନେନ ଲୋକସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ଞାତେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱଦାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଲୋକନ୍ତି ଖନ୍ଧଲୋକଂ। ଗମନେନ ନ ପତ୍ତବ୍ବୋତି ସରୀରଗମନେନ, ଅଗତିଗମନେନ ୱା ନ ପତ୍ତବ୍ବୋ, ଅରିୟଗମନେନ ଲୋକନ୍ତଂ ପତ୍ୱାୱ ଦୁକ୍ଖା ଅତ୍ଥି ପମୋଚନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ସମିତାୱୀତି ସମିତକିଲେସୋ। ଆହାରଟ୍ଠିତିକାତି ପଚ୍ଚୟଟ୍ଠିତିକା। ୟେ କେଚି ପଚ୍ଚୟଟ୍ଠିତିକା, ସବ୍ବେ ତେ ଲୁଜ୍ଜନପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ଏକୋ ଲୋକୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସଙ୍ଖାରା ହି ସକସକପଚ୍ଚୟାୟତ୍ତତାୟ ସତ୍ତା ୱିସତ୍ତା ସତ୍ତା ନାମ। ପରିହରନ୍ତି ପରିଚରନ୍ତି। ଦିସାତି ଉପୟୋଗବହୁୱଚନଂ। ଭନ୍ତି ପଟିଭନ୍ତି। କେ ତେ? ତେୟେୱ ୱିରୋଚମାନା ପଭସ୍ସରା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟା। ଅଟ୍ଠ ଲୋକଧମ୍ମା ସଙ୍ଖାରାୱ। ‘‘ସିନେରୁସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ’’ତି ୱଚନତୋ ୟୁଗନ୍ଧରାଦୟୋ ସିନେରୁଂ ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପରିମଣ୍ଡଲାକାରେନ ଠିତାତି ୱଦନ୍ତି। ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅଜ୍ଝୁଗ୍ଗତୋ ଲୋକଧାତୁ ଅୟଂ। ‘‘ମ-କାରୋ ପଦସନ୍ଧିକରୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥାପି ଲକ୍ଖଣାଦିଭେଦତୋ ସଙ୍ଖାରଲୋକଂ, ଆସୟାନୁସୟଭେଦତୋ ସତ୍ତଲୋକଂ, ଚକ୍କୱାଢଆଦିପରିମାଣତୋ ଓକାସଲୋକଞ୍ଚ ସବ୍ବଥାପି ୱିଦିତତ୍ତା ଲୋକୱିଦୂ।

ୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନଂ କାମାୱଚରଂ ପରିତ୍ତଂ ଲୋକିୟଂ, ତେନ ସବ୍ବଂ ଲୋକଂ କଥଂ ଅଭିୱତି? ଅସଦିସାନୁଭାୱତ୍ତା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ୱିୟ। ତଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ୱିସୟେ ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଗତିକଂ , ଲହୁତରପ୍ପୱତ୍ତି ଚ ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତଦ୍ୱୟାନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ। ନ କସ୍ସଚି ଏୱଂଲହୁତରଂ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଅପି ଆୟସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ, ତସ୍ସ କିରେସ ଚିତ୍ତୱାରୋ ପଞ୍ଚଦସଭୱଙ୍ଗାନନ୍ତରନ୍ତି। ଅଗ୍ଗିସିଖଧୂମସିଖା ଚ ନାଗା କିର ସୀହଢଅଦୀପେ। ଅତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପକଂ ପଦଂ ଅତ୍ଥପଦଂ। ଏକତ୍ଥଦୀପକଂ ପଦଂ, ସବ୍ବମେତଂ ୱାକ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଟ୍ଠ ଦିସା ନାମ ଅଟ୍ଠ ୱିମୋକ୍ଖା, ସମାପତ୍ତିୟୋ ୱା। ସତ୍ଥୱାହୋ ସତ୍ଥାତି ନିପାତିତୋ ୟଥା ପିସିତାସୋ ପିସାଚୋ। ଉଦକେ ମଣ୍ଡୂକୋ ଅହଂ ଆସିଂ, ନ ଥଲେ ମଣ୍ଡୂକୋ, ୱାରିମତ୍ତମେୱ ଗୋଚରୋ, ତସ୍ସ ମେ ତୱ ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ସୀସଂ ଦଣ୍ଡେନ ସନ୍ନିରୁମ୍ଭିତ୍ୱାତି ପାଠସେସୋ। ଅନାଦରତ୍ଥେ ୱା ସାମିୱଚନଂ। ‘‘ଏତ୍ତକେନପି ଏୱରୂପା ଇଦ୍ଧି ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ସିତଂ କତ୍ୱା। ୱିମୋକ୍ଖୋତି ଚେତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋ, ତଦନନ୍ତରିକଂ ଞାଣଂ ନାମ ଫଲଞାଣଂ, ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ବୁଦ୍ଧୋ ନାମ। ସବ୍ବସ୍ସ ବୁଦ୍ଧତ୍ତାତି କତ୍ତରି। ବୋଧେତାତି ହେତୁକତ୍ତରି। ସେଟ୍ଠତ୍ଥଦୀପକଂ ୱଚନଂ ସେଟ୍ଠଂ ନାମ, ତଥା ଉତ୍ତମଂ। ସଚ୍ଛିକାପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ସଚ୍ଛିକରଣୱସେନ ସୟମ୍ଭୁତା ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଅତ୍ତନା ଏୱ ୱା ଞାତା ସଚ୍ଛିକତାତିପି ସଚ୍ଛିକାପଞ୍ଞତ୍ତି। ଭଗୀ ଭଗୱା ଚୀୱରପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ। ଭଜୀ ଅରଞ୍ଞୱନପତ୍ଥାନି ପନ୍ତାନି ସେନାସନାନି। ଭାଗୀ ଅତ୍ଥଧମ୍ମୱିମୁତ୍ତିରସସ୍ସ। ରାଗାଦିକିଲେସଗଣଭଗ୍ଗମକାସି। ଭାୱିତତ୍ତନୋ ଭାୱିତକାୟୋ। ଭୱସ୍ସ ଅନ୍ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ମଗ୍ଗାଧିଗମେନ ତଂ ଗତୋତି ଭୱନ୍ତଗୋ।

‘‘ଲୋଭଂ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ପଜହଥା’’ତିଆଦିନା (ଇତିୱୁ। ୧) ନୟେନ ଏକକାଦିୱସେନାଗତେ ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି। ସଂକିଲେସତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଦୁଚ୍ଚରିତସଂକିଲେସୱସେନ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖମନତ୍ତାସୁଭେସୁ ନିଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିୱିପରିୟେସା। ଚୀୱରହେତୁ ୱା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ତଣ୍ହା ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପିଣ୍ଡପାତ ସେନାସନୈତିଭୱାଭୱହେତୁ ୱା (ଅ। ନି। ୪।୯)। ଚେତୋଖିଲା ସତ୍ଥରି କଙ୍ଖତି, ଧମ୍ମେ, ସଙ୍ଘେ, ସିକ୍ଖାୟ, ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀସୁ କୁପିତୋତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୧୯; ୱିଭ। ୯୪୧) ଆଗତା ପଞ୍ଚ। କାମେ ଅୱୀତରାଗୋ ହୋତି…ପେ… କାୟେ, ରୂପେ, ୟାୱଦତ୍ଥଂ ଉଦରାୱଦେହକଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞତରଂ ଦେୱନିକାୟଂ ପଣିଧାୟ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଚରତୀତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୦; ୱିଭ। ୯୪୧) ଆଗତା ପଞ୍ଚ ୱିନିବନ୍ଧା। ୱିୱାଦମୂଲାନି କୋଧୋ ଉପନାହୋ ମକ୍ଖୋ ପଢଆସୋ ଇସ୍ସା ମଚ୍ଛରିୟଂ ମାୟା ସାଠେୟ୍ୟଂ ଥମ୍ଭୋ ସାରମ୍ଭୋ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସିତା ଆଧାନଗ୍ଗାହୀ ଦୁପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗିତା (ଅ। ନି। ୬।୩୬; ଦୀ। ନି। ୩।୩୨୫)। ୱିଭଙ୍ଗେ ପନ ‘‘କୋଧୋ ମକ୍ଖୋ ଇସ୍ସା ସାଠେୟ୍ୟଂ ପାପିଚ୍ଛତା ସନ୍ଦିଟ୍ଠିପରାମାସିତା’’ତି (ୱିଭ। ୯୪୪) ଆଗତଂ। ତଣ୍ହଂ ପଟିଚ୍ଚ ପରିୟେସନା, ପରିୟେସନଂ ପଟିଚ୍ଚ ଲାଭୋ, ଲାଭଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ, ଏୱଂ ଛନ୍ଦରାଗୋ, ଅଜ୍ଝୋସାନଂ, ପରିଗ୍ଗହୋ, ମଚ୍ଛରିୟଂ, ଆରକ୍ଖୋ, ଆରକ୍ଖାଧିକରଣଂ, ଦଣ୍ଡାଦାନସତ୍ଥାଦାନ…ପେ… ଅକୁସଲା ଧମ୍ମା ସମ୍ଭୱନ୍ତୀତି (ଦୀ। ନି। ୨।୧୦୪; ୩।୩୫୯;

ଅ। ନି। ୯।୨୩; ୱିଭ। ୯୬୩) ୱୁତ୍ତାନଂ। ରୂପସଦ୍ଦଗନ୍ଧରସଫୋଟ୍ଠବ୍ବଧମ୍ମତଣ୍ହାତି ଛ, ତା କାମଭୱୱିଭୱତଣ୍ହାୱସେନେୱ ଅଟ୍ଠାରସ, ତା ଏୱ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକସ୍ସୁପାଦାୟ ଅଟ୍ଠାରସ, ବାହିରସ୍ସୁପାଦାୟ ଅଟ୍ଠାରସାତି ଛତ୍ତିଂସ, ତା ଅତୀତେ ଛତ୍ତିଂସ, ଅନାଗତେ ଛତ୍ତିଂସ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ଛତ୍ତିଂସାତି ଏୱଂ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତାନୀତି। ମାରେତୀତି ମାରୋ, ପମାଦୋ "ପମାଦୋ ମଚ୍ଚୁନୋ ପଦ"ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୨୧) ୱଚନତୋ। ସମ୍ମାଆଜୀୱୱିନାସନତୋ ୱା କିଲେସା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି "ମାରୋ"ତି, ୱଧକୂପମତ୍ତା ଖନ୍ଧାୱ ମାରା। ଅଭିସଙ୍ଖାରା ଜାତିଦୁକ୍ଖାଭିନିବ୍ବତ୍ତାପନତୋ, ଜାତସ୍ସ ଜରାଦିସମ୍ପତ୍ତିତୋ ଚ ମାରା। ଏକଭୱପରିୟାପନ୍ନଜୀୱିତମାରଣତୋ ମଚ୍ଚୁ ମାରୋ। ଅଣିମତା ନାମ ପରମାଣୁ ୱିୟ ଅଦସ୍ସନୂପଗମନଂ। ଲଘିମତା ସରୀରେନ, ଚିତ୍ତେନ ୱା ସୀଘଗମନଂ। ମହିମତା ଚନ୍ଦିମସୂରିୟାଦୀନମ୍ପି ପାଣିନା ପରାମସନାଦି। ପତ୍ତି ନାମ ଯଥିଚ୍ଛିତଦେସପ୍ପତ୍ତି। ପକାସନତା, ଲାଭକସ୍ସତ୍ଥସାଧନଂ ୱା ପାକମ୍ମଂ। ଈସତ୍ତଂ ନାମ ସୟଂୱସିତା। ୱସିତ୍ତଂ ନାମ ଅପରୱସିତା। ଯତ୍ଥକାମାୱସାୟିତଂ ନାମ ଯତ୍ଥିଚ୍ଛତି ଯଦିଚ୍ଛତି ଯାୱଦିଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ତାୱ ତଦତ୍ଥସାଧନଂ। ପୀଳନସଙ୍ଖତସନ୍ତାପୱିପରିଣାମଟ୍ଠେନୱା ଦୁକ୍ଖମରିୟସଚ୍ଚନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ଇଦଂ ଚୋଦନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଅତ୍ଥୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ – ଦୁକ୍ଖାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞେପି ରୂପତଣ୍ହାଦୟୋ ଅତ୍ଥା ଅତ୍ଥି, ଅଥ କସ୍ମା ଚତ୍ତାରୋ ଏୱ ୱୁତ୍ତାତି ଚେ? ଅଞ୍ଞସଚ୍ଚଦସ୍ସନୱସେନ ଆୱିଭାୱତୋ।

"ତତ୍ଥ କତମଂ ଦୁକ୍ଖେଞାଣଂ, ଦୁକ୍ଖଂ ଆରବ୍ଭ ଯା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ପଞ୍ଞା"ତିଆଦିନାପି (ୱିଭ। ୭୯୪) ନୟେନ ଏକେକସଚ୍ଚାରମ୍ମଣୱସେନାପି ସଚ୍ଚଞାଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। "ଯୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦୁକ୍ଖଂ ପସ୍ସତି, ଦୁକ୍ଖସମୁଦୟମ୍ପି ସୋ ପସ୍ସତୀ"ତିଆଦିନା (ସଂ। ନି। ୫।୧୧୦୦) ନୟେନ ଏକଂ ସଚ୍ଚଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ସେସେସୁ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୱସେନାପି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଯଦା ଏକେକଂ ସଚ୍ଚଂ ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି, ତଦା ସମୁଦୟଦସ୍ସନେନ ତାୱ ସଭାୱତୋ ପୀଳନଲକ୍ଖଣସ୍ସାପି ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଯସ୍ମା ତଂ ଆୟୂହନଲକ୍ଖଣେନ ସମୁଦୟେନ ଆୟୂହିତଂ ସଙ୍ଖତଂ, ତସ୍ମାସ୍ସ ସୋ ସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତି। ଯସ୍ମା ପନ ମଗ୍ଗୋ କିଲେସସନ୍ତାପହରୋ ସୁସୀତଲୋ, ତସ୍ମାସ୍ସ ମଗ୍ଗଦସ୍ସନେନ ସନ୍ତାପଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତି ନନ୍ଦସ୍ସ ଅଚ୍ଛରାଦସ୍ସନେନ ସୁନ୍ଦରିୟା ଅନଭିରୂପଭାୱୋ ୱିୟ। ଅୱିପରିଣାମଧମ୍ମସ୍ସ ପନ ନିରୋଧସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ତସ୍ସ ୱିପରିଣାମଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତୀତି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି। ସଭାୱତୋ ଆୟୂହନଲକ୍ଖଣସ୍ସପି ସମୁଦୟସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନେନ ନିଦାନଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତି ଅସପ୍ପାୟଭୋଜନତୋ ଉପ୍ପନ୍ନବ୍ୟାଧିଦସ୍ସନେନ ଭୋଜନସ୍ସ ବ୍ୟାଧିନିଦାନଭାୱୋ ୱିୟ। ୱିସଂୟୋଗଭୂତସ୍ସ ନିରୋଧସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ସଂୟୋଗଟ୍ଠୋ। ନିୟ୍ୟାନଭୂତସ୍ସ ଚ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ପଲିବୋଧଟ୍ଠୋତି। ତଥା ନିସ୍ସରଣସ୍ସାପି ନିରୋଧସ୍ସ ଅୱିୱେକଭୂତସ୍ସ ସମୁଦୟସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ୱିୱେକଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତି। ମଗ୍ଗଦସ୍ସନେନ ଅସଙ୍ଖତଟ୍ଠୋ। ଇମିନା ହି ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ମଗ୍ଗୋ ନ ଦିଟ୍ଠପୁବ୍ବୋ, ସୋପି ଚ ସପ୍ପଚ୍ଚୟତ୍ତା ସଙ୍ଖତୋ ଏୱାତି ଅପ୍ପଚ୍ଚୟଧମ୍ମସ୍ସ ଅସଙ୍ଖତଭାୱୋ ଅତିୱିୟ ପାକଟୋ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନେନ ପନସ୍ସ ଅମତଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତି। ଦୁକ୍ଖଞ୍ହି ୱିସଂ, ଅମତଂ ନିବ୍ବାନନ୍ତି। ତଥା ନିୟ୍ୟାନଲକ୍ଖଣସ୍ସାପି ମଗ୍ଗସ୍ସ ସମୁଦୟଦସ୍ସନେନ "ନାୟଂ ହେତୁ ନିବ୍ବାନସ୍ସ ପତ୍ତିୟା, ଅୟଂ ହେତୂ"ତି ହେତ୍ୱଟ୍ଠୋ ଆୱି ଭୱତି। ନିରୋଧଦସ୍ସନେନ ଦସ୍ସନଟ୍ଠୋ ପରମସୁଖୁମରୂପାନି ପସ୍ସତୋ "ୱିପ୍ପସନ୍ନଂ ୱତ ମେ ଚକ୍ଖୂ"ତି ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ୱିପ୍ପସନ୍ନଭାୱୋ ୱିୟ। ଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନେନ ଅଧିପତେୟ୍ୟଟ୍ଠୋ ଅନେକରୋଗାତୁରକପଣଜନଦସ୍ସନେନ ଇସ୍ସରଜନସ୍ସ ଉଳାରଭାୱୋ ୱିୟାତି ଏୱମେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣୱସେନ, ଏକସ୍ସ ଅଞ୍ଞସଚ୍ଚଦସ୍ସନୱସେନ ଚ ଇତରେସଂ ତିଣ୍ଣଂ ଆୱିଭାୱତୋ ଏକେକସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ଅତ୍ଥା ୱୁତ୍ତା। ଉପଧିୱିୱେକୋ ନିକ୍କିଲେସତା।

ପଟିପକ୍ଖଂ ଅତ୍ଥୟନ୍ତୀତି ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। ପତି ୱିରୁଦ୍ଧା ଅମିତ୍ତା ପଚ୍ଚାମିତ୍ତା। ସଚ୍ଛିକତ୍ୱା ପୱେଦେତୀତି ଏତ୍ତାୱତା ଭଗୱତୋ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ଦୀପେତି। ତେନ ଞାଣସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦୀପେତ୍ୱା ଇଦାନି କରୁଣାସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦୀପେତୁଂ "ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସୀ"ତିଆଦିମାହ। ଅଥ ୱା କିଂ ସୋ ପୱେଦେସୀତି? ଞାଣଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ତିଲୋକହିତଭୂତମେୱ। ସୋ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସୀତି କୀଦିସଂ? "ଆଦିକଲ୍ୟାଣ"ନ୍ତିଆଦି। ଅନେନ ୱଚନେନ ୱତ୍ତୁଂ ଅରହଭାୱଂ ଦୀପେତି। ସାସନଧମ୍ମୋତି ୱୱାଦପରିୟତ୍ତି। କିଚ୍ଚସୁଦ୍ଧିୟାତି କିଲେସପ୍ପହାନନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣକିଚ୍ଚସୁଦ୍ଧିୟା। ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ନାମ ସିକ୍ଖତ୍ତୟଂ, ନୱକୋଟିସହସ୍ସାନୀତିଆଦିକଂ ୱା। ମଗ୍ଗମେୱ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ। ତସ୍ସ ପକାସକଂ ପିଟକତ୍ତୟଂ ଇଧ ସାତ୍ଥଂ ସବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ନାମ। ଛସୁ ଅତ୍ଥପଦେସୁ ସଙ୍ଖେପତୋ କାସନଂ ସଙ୍କାସନଂ। ଆଦିତୋ କାସନଂ ପକାସନଂ। ଉଭୟମ୍ପି ୱିତ୍ଥାରେତ୍ୱା ଦେସନଂ ୱିୱରଣଂ। ପୁନ ୱିଭାଗକରଣଂ ୱିଭଜନଂ। ଓପମ୍ମାଦିନା ପାକଟକରଣଂ ଉତ୍ତାନୀକରଣଂ। ସୋତୂନଂ ଚିତ୍ତପରିତୋସଜନନେନ, ଚିତ୍ତନିସାନେନ ଚ ପଞ୍ଞାପନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନପଦେସୁ ଅକ୍ଖରଣତୋ ଅକ୍ଖରଂ, "ଏକକ୍ଖରପଦମକ୍ଖର"ନ୍ତି ଏକେ। ୱିଭତ୍ତିଅନ୍ତଂ ପଦଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜୟତୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ, ୱାକ୍ୟଂ। ପଦସମୁଦାୟୋ ୱା ୱାକ୍ୟଂ। ୱିଭାଗପକାସୋ ଆକାରୋ ନାମ। ଫୁସତୀତି ଫସ୍ସୋତିଆଦି ନିବ୍ବଚନଂ ନିରୁତ୍ତି, ନିରୁତ୍ତିୟା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଅପଦେସୋ ନିଦ୍ଦେସୋ ନାମ। ଫୁସତୀତି ଫସ୍ସୋ, ସୋ ତିୱିଧୋ – ସୁଖୱେଦନୀୟୋ ଦୁକ୍ଖୱେଦନୀୟୋ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖୱେଦନୀୟୋତି। ଏତେସୁ ଅୟଂ ୟୋଜନା – ଅକ୍ଖରେହି ସଙ୍କାସୟତି, ପଦେହି ପକାସୟତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ୱିୱରତି, ଆକାରେହି ୱିଭଜତି, ନିରୁତ୍ତୀହି ଉତ୍ତାନିଂ କରୋତି, ନିଦ୍ଦେସେହି ପଞ୍ଞାପେତି। ଅକ୍ଖରେହି ୱା ସଙ୍କାସୟିତ୍ୱା ପଦେହି ପକାସେତି, ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ୱିୱରିତ୍ୱା ଆକାରେହି ୱିଭଜତି, ନିରୁତ୍ତୀହି ଉତ୍ତାନିଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସେହି ପଞ୍ଞାପେତି। ଅକ୍ଖରେହି ୱା ଉଗ୍ଘାଟେତ୍ୱା ପଦେହି ୱିନେତି ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୁଂ, ବ୍ୟଞ୍ଜନେହି ୱିୱରିତ୍ୱା ଆକାରେହି ୱିନେତି ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୁଂ, ନିରୁତ୍ତୀହି ନେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦେସେହି ୱିନେତି ନେୟ୍ୟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥୋତି ଭାସିତତ୍ଥୋ। ତସ୍ସେୱତ୍ଥସ୍ସ ପଟିୱିଜ୍ଝିତବ୍ବୋ ସକୋ ସକୋ ଭାୱୋ ପଟିୱେଧୋ ନାମ। ତଂ ଉଭୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ନାମ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ

‘‘ଅତ୍ଥଗମ୍ଭୀରତାପଟିୱେଧଗମ୍ଭୀରତାହି ସାତ୍ଥ’’ନ୍ତି। ଧମ୍ମୋତି ୱା ଦେସନାତି ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନମେୱ। ନିଦ୍ଦୋସଭାୱେନ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ, ସିକ୍ଖତ୍ତୟପରିଗ୍ଗହିତୋ ମଗ୍ଗୋ ଚ, ଉଭୟମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟପଦେନ ସଙ୍ଗହିତଂ। ପଟିପତ୍ତିୟାତି ପଟିପତ୍ତିହେତୁ। ଆଗମବ୍ୟତ୍ତିତୋତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅଧୀୟମାନା ଖନ୍ଧାଦୟୋ ପାକଟା ହୋନ୍ତି। ଦୁରୁତ୍ତସତ୍ଥାନି ଅଧୀୟମାନାନି ସମ୍ମୋହମେୱାୱାହନ୍ତି।

୨-୩।କଞ୍ଚି ଖମନୀୟଂ ସୀତୁଣ୍ହାଦି। କଞ୍ଚି ଯାପନୀୟଂ ଯଥାଲଦ୍ଧେହି ଜୀୱିତସାଧନେହି ଜୀୱିତଂ। ଅପ୍ପାବାଧନ୍ତି ଅପ୍ପୋପସଗ୍ଗଂ, ଅପ୍ପାତଙ୍କନ୍ତି ଅପ୍ପରୋଗଂ। କଞ୍ଚି ଲହୁଟ୍ଠାନଂ ସରୀରକିଚ୍ଚେ। କଞ୍ଚି ବଲଂ ସମଣକିଚ୍ଚେ। କଞ୍ଚି ଫାସୁୱିହାରୋ ଯଥାୱୁତ୍ତନୟେନ ଅପ୍ପାବାଧତାୟ, ଅନୁକ୍ଖଣନାଦିୱସେନ ୱା। ସତ୍ତସତ୍ଥିତୋ ପଚ୍ଚାୟ ପଚ୍ଛିମୱୟୋ, ଉତ୍ତରାମୁଖୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲୋକୱିୱରଣେ ଜାତେ ଇଧ କିଂ ଓଲୋକେସି, ନନ୍ୱେତ୍ଥ ତୟା ସଦିସୋପୀତି ଆହ ‘‘ତ୍ୱଂ ସଦେୱକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ ଅଗ୍ଗୋ’’ତିଆଦି। ଆସଭିଂ ଉତ୍ତମଂ। ଉପପତ୍ତିୱସେନ ଦେୱା। ରୂପାନଂ ପରିଭୋଗୱସେନ, ପତ୍ଥନାୱସେନ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନା ରାଗସମ୍ପଯୁତ୍ତା ସୋମନସ୍ସୱେଦନାନୁରୂପତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ହଦୟତପ୍ପନତୋ ଅମ୍ବରସାଦୟୋ ୱିୟ ‘‘ରୂପରସା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ତଥାଗତସ୍ସ ପହୀନାତି ଅଧିକାରୱସେନାହ। ତଥାଗତସ୍ସପି ହି କସ୍ସଚି ତେ ପହୀନାତି ମତ୍ଥକଚ୍ଛିନ୍ନତାଲୋ ୱିୟ କତା। କଥଂ? ରୂପରସାଦିୱଚନେନ ୱିପାକଧମ୍ମଧମ୍ମା ଗହିତା, ତେ ୱିଜ୍ଜମାନାପି ମତ୍ଥକସଦିସାନଂ ତଣ୍ହାୱିଜ୍ଜାନଂ ମଗ୍ଗସତ୍ଥେନ ଛିନ୍ନତ୍ତା ଆୟତିଂ ତାଲପନ୍ତିସଦିସେ ୱିପାକକ୍ଖନ୍ଧେ ନିବ୍ବତ୍ତେତୁଂ ଅସମତ୍ଥା ଜାତା। ତସ୍ମା ତାଲାୱତ୍ଥୁ ୱିୟ କତା। ‘‘କୁସଲସୋମନସ୍ସାପି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗହିତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପଠମମଗ୍ଗେନ ପହୀନା କମ୍ମପଥଟ୍ଠାନିୟା, ଦୁତିୟେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ଓଳାରିକା, ତତିୟେନ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା କାମରାଗଟ୍ଠାନିୟା। ଚତୁତ୍ଥେନ ଅନଭାୱଂକତା ରୂପରାଗାରୂପରାଗଟ୍ଠାନିୟା। ଅପରିହାନଧମ୍ମତଂ ପନ ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମା’’ତି ଆହ। ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନେନ ୱା ପହୀନା ୱିପସ୍ସନାକ୍ଖଣେ, ଝାନସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗକ୍ଖଣେ ୱା, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା ଝାନକ୍ଖଣେ। ‘‘ୱିୱିଚ୍ଚେୱ କାମେହୀ’’ତି (ପାରା। ୧୧) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନେନ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା ତତିୟୱିଜ୍ଜାଧିଗମକ୍ଖଣେ। ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତା ପନ ତେ ରୂପରସାଦୟୋ ଅନଭାୱଂକତା ଆୟତିମନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାତି ଏକମେୱିଦଂ ଅତ୍ଥପଦଂ। ପଠମାୟ ୱା ଅଭିନିବ୍ଭିଦାୟ ପହୀନା, ଦୁତିୟାୟ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା, ତତିୟାୟ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା। ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତା ଯସ୍ମା ଅନଭାୱଂକତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଆୟତିଂଅନୌପ୍ପାଦଧମ୍ମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଥ ୱା ଦୁକ୍ଖଞାଣେନ ପହୀନା, ସମୁଦୟଞାଣେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା , ନିରୋଧଞାଣେନ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତା, ମଗ୍ଗଞାଣେନ ଅନଭାୱଂକତା, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ଆୟତିଂ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଲୋକିୟମଗ୍ଗେନ ୱା ପହୀନା, ଦସ୍ସନମଗ୍ଗେନ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲା, ତିୱିଧେନ ଭାୱନାମଗ୍ଗେନ ତାଲାୱତ୍ଥୁକତାତିଆଦି। ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଅୱିସୟତ୍ତା ଧମ୍ମରସା ନ ଉଦ୍ଧଟା।

୧୧।ଧମ୍ମଧାତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ଧମ୍ମଧାତୁ ନାମ। ଅନୁକମ୍ପୱଚନାନୁରୂପଂ ‘‘ପୁଣ୍ଣଚନ୍ଦୋ ୱିୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସୂରିୟୱଚନଂ ‘‘ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା’’ତିୱଚନାନୁରୂପଂ, ପଥୱୀସମଚିତ୍ତତାୟ କାରଣଂ ‘‘କରୁଣାୱିପ୍ଫାର’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ପଟିଚ୍ଛାଦେତବ୍ବେ ହି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣେ ‘‘ଆରଦ୍ଧଂ ଖୋ ପନ ମେ ୱୀରିୟ’’ନ୍ତିଆଦିନା ପକାସେନ୍ତୋ ଅତ୍ତନୋ କରୁଣାୱିପ୍ଫାରଂ ପକାସେତୀତି ଗହେତବ୍ବୋ। ୱରଭୂରିମେଧସୋ ୱରପୁଥୁଲଞାଣୋ, ଭୂରୀତି ୱା ଭୂମି, ଭୂମି ୱିୟ ପତ୍ଥଟୱରପଞ୍ଞୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅବୁଜ୍ଝି ଏତ୍ଥାତିପି ଅଧିକରଣେନ ରୁକ୍ଖୋ ବୋଧି। ସୟଂ ବୁଜ୍ଝତି, ବୁଜ୍ଝନ୍ତି ୱା ତେନ ତଂସମଙ୍ଗିନୋତି ମଗ୍ଗୋ ବୋଧି, ଏୱଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣମ୍ପି। ବୁଜ୍ଝୀୟତୀତି ନିବ୍ବାନଂ ବୋଧି। ତିସ୍ସନ୍ନଂ ୱିଜ୍ଜାନଂ ଉପନିସ୍ସୟୱତୋ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ୱେଦିତବ୍ବା। ଏକଗ୍ଗତାୱସେନ ତିକ୍ଖଭାୱୋ। ତିକ୍ଖୋପି ଏକଚ୍ଚୋ ସରୋ ଲକ୍ଖଂ ପତ୍ୱା କୁଣ୍ଠୋ ହୋତି, ନ ତଥା ଇଦଂ। ସତିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନସ୍ସ ଖରଭାୱୋ, ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନ ୱିପ୍ପସନ୍ନଭାୱୋ, ଅନ୍ତରା ଅନୋସକ୍କିତ୍ୱା କିଲେସପଚ୍ଚତ୍ଥିକାନଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଅଭିଭୱନତୋ ୱୀରିୟିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନସ୍ସ ସୂରଭାୱୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜାୟନନ୍ତଂ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣକାଲୋ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାନନ୍ତରମନୁଲୋମତ୍ତା।

ଛନ୍ଦୋତି ଚ ସଙ୍କପ୍ପୋତି ଚ ଅୱତ୍ଥନ୍ତରଭେଦଭିନ୍ନୋ ରାଗୋୱ –

‘‘ସେନହାଙ୍ଗମୁପେତି,

ରତ୍ତହଦୟୋ ରାଗେନ;

ସମ୍ପଗତେ ରତ୍ତକାମମୁପେତି,

କାମପତିତଂ ଲୋକସ୍ସ ମାତ୍ରାଲମତୀ’’ତି –

ଆଦୀସୁ ୱିୟ –

ୱିଭଙ୍ଗେୟେୱ କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଅୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ୱିଭଙ୍ଗପାଠଙ୍ଗଂ ଆନେତ୍ୱା ଇଧ ୱୁତ୍ତୋପି ସବ୍ବେସଂ ଉପକାରାୟ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ

ଅଟ୍ଠକଥାନଯେନେଓ ପକାସଯିସ୍ସାମୀତି। ଇତୋତି କାମେହି। କାଯଓିଓେକାଦୀସୁ ଉପଧିଓିଓେକୋ ତତିଯୋ, ତସ୍ମା ତତିଯଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଗହେତ୍ୱା ତଦଙ୍ଗାଦୀସୁ ଓିକ୍ଖମ୍ଭନଓିଓେକଂ ଗହେତ୍ୱା "ତଯୋ ଏଓା"ତି ଓୁତ୍ତା। ଏଓଂ ସତି ଚିତ୍ତଓିକ୍ଖମ୍ଭନା ଏକନ୍ତା ଏଓାତି ଓିସେସୋ ନ ସିଯାତି ଚେ? ଅପ୍ପନାଓାରତ୍ତା ନ ପନେଓଂ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗଂ। କାଯଓିଓେକସ୍ସହଣେନ ପୁବ୍ବଭାଗସ୍ସହଣଂ ଞାଯତି, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତଓିଓେକୋତି ତଦଙ୍ଗଓିଓେକୋ ଓୁତ୍ତୋ, ଓିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଅପ୍ପନାକାଲେତି ଗହେତଙ୍ଗଂ ଅସଙ୍କରତୋ। ଅଥ ଓା ଚିତ୍ତଓିଓେକେନ ତଦଙ୍ଗଓିକ୍ଖମ୍ଭନା ଗହିତା, ଇତରେନ ଓିକ୍ଖମ୍ଭନଓିଓେକୋ ଏଓାତିପି ଯୁତ୍ତଂ, କିଲେସକାମତ୍ତା ଓା ଦ୍ୱୀସୁ କମ୍ମେସୁ ପରିଯାପନ୍ନୋ ପୁରିସୋ ଓିଯ। ଯଥା ଅଓିଜ୍ଜମାନେନ ଅଓିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତିଓସେନ ଲୋକେ "ସଫଲୋ ରୁକ୍ଖୋ"ତି ଓୁଚ୍ଚତି, ତଥେଓ ଓିଜ୍ଜମାନେନ ଓିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତିଓସେନ ସାସନେ "ସଓିତକ୍କଂ ସଓିଚାରଂ ଝାନ"ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଓୂପସମାତି ଏତ୍ଥ କେସଂ ଓୂପସମାତି, କିଂ ପଠମଜ୍ଝାନିକାନଂ, ଉଦାହୁ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକାନନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ଯଦି ପଠମଜ୍ଝାନିକାନଂ, ନହି ତେସଂ ଓୂପସମୋ। ନ ହି ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଓିତକ୍କଓିଚାରରହିତଂ ଅତ୍ଥି। ଯଦି ଦୁତିଯଜ୍ଝାନିକାନଂ, ନହେଓ ଓୂପସମୋ ତତ୍ଥ ତଦଭାଓାତି ଚେ? ତେନେତଂ ଓୁଚ୍ଚତି "ସମତିକ୍କମା"ତି, ସମତିକ୍କମୋପି ନ ତେସଂଯେଓ। କିନ୍ତୁ ସକଲସ୍ସପି ପଠମଜ୍ଝାନଧମ୍ମରାସିସ୍ସାତି ଚେ? ତେନେତଂ ଓୁଚ୍ଚତି "ଓଳାରିକସ୍ସ ପନ ସମତିକ୍କମା"ତିଆଦି। ସବ୍ବେପି ପଠମଜ୍ଝାନଧମ୍ମା ଓଳାରିକାଓ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନତୋ, ନ କେଓଲଂ ଓିତକ୍କଓିଚାରଦ୍ୱଯମେଓାତି ଚେ? ନ ଓିତକ୍କଓିଚାରାଯେଓ ତେହି ସମ୍ପଯୁତ୍ତାନଂ ଓଳାରିକଭାଓତୋତି ତେସ୍ୱେଓ ଆଦୀନଓଦସ୍ସନେନ ଦୁତିଯଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ତେସଂ ଅଭାଓୋ ହୋତି। ତେନ ଓୁତ୍ତଂ "ଦୁତିଯଜ୍ଝାନକ୍ଖଣେ ଅପାତୁଭାଓା"ତି, ଯସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସାନୁଭାଓେନ, ଯୋଗେନ ଓା ଇଦଂ ଝାନଂ "ସମ୍ପସାଦନ"ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତି "ଏକୋଦିଭାଓ"ନ୍ତି ଚ, ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସଦ୍ଧାସମାଧଯୋ ଓିଭଙ୍ଗେ ଓୁତ୍ତା। ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ (ପାଚି। ୨୫୭ ଆଦଯୋ) ସପ୍ପିଆଦଯୋ ଓିଯାତି ଓୁତ୍ତେ ଅଯଂ ଅତ୍ଥଓଣ୍ଣନା ନ ଓିରୁଜ୍ଝତି। ସମଂ ପସ୍ସତୀତି ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚଂ ପହାଯ ଖୀଣାସଓସ୍ସ ଛସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଛଳଆରମ୍ମଣାପାଥେ ପରିସୁଦ୍ଧପକତିଭାଓାଓିଜହନାକାରଭୂତା ଉପେକ୍ଖା ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା। ନୀଓରଣାଦିପଟିସଙ୍ଖାସନ୍ତିଟ୍ଠନାଗହଣେ ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତା ଉପେକ୍ଖା, ଅଯଂ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖା ନାମ। ଓିଚିନନେ ମଜ୍ଝତ୍ତଭୂତା ଉପେକ୍ଖା ଓିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖା ନାମ। ତତ୍ଥ ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ବ୍ରହ୍ମଓିହାରୁପେକ୍ଖା ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖା ଝାନୁପେକ୍ଖା ପାରିସୁଦ୍ଧୁପେକ୍ଖା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକା ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାଓ, ଅଓତ୍ଥାଭେଦେନ ଭେଦୋ ନେସଂ। ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଓିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖାନମ୍ପି ଏକତା ପଞ୍ଞାଓସେନ, କିଚ୍ଚଓସେନ ପନ ଦୁଓିଧତା ଓେଦିତବ୍ବା।

ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା କାମାଓଚରା, ବ୍ରହ୍ମଓିହାରୁପେକ୍ଖା ରୂପାଓଚରାତିଆଦିନା ଭୂମିଓସେନ। ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ଖୀଣାସଓସ୍ସେଓ, ବ୍ରହ୍ମଓିହାରୁପେକ୍ଖା ତିଣ୍ଣମ୍ପି ପୁଥୁଜ୍ଜନସେକ୍ଖାସେକ୍ଖାନନ୍ତି ଏଓଂ ପୁଗ୍ଗଲଓସେନ। ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ସୋମନସ୍ସୁପେକ୍ଖାସହଗତଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା, ବ୍ରହ୍ମଓିହାରୁପେକ୍ଖା ଉପେକ୍ଖାସହଗତଚିତ୍ତସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଏଓାତି ଏଓଂ ଚିତ୍ତଓସେନ। ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ଛଳାରମ୍ମଣା, ବ୍ରହ୍ମଓିହାରୁପେକ୍ଖା ଧମ୍ମାରମ୍ମଣାଓାତି ଆରମ୍ମଣଓସେନ। ଓେଦନୁପେକ୍ଖା ଓେଦନାକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଇତରା ନଓ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେନାତି ଖନ୍ଧସଙ୍ଗହଓସେନ। ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ବ୍ରହ୍ମଓିହାରବୋଜ୍ଝଙ୍ଗଝାନୁପେକ୍ଖା ପାରିସୁଦ୍ଧିତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖା ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକା, ତସ୍ମା ଏକକ୍ଖଣେ ଏକାଓ ସିଯା, ନ ଇତରା, ତଥା ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାଓିପସ୍ସନୁପେକ୍ଖାପି। ଓେଦନାଓୀରିଯୁପେକ୍ଖାନଂ ଏକକ୍ଖଣେ ସିଯା ଉପ୍ପତ୍ତୀତି। ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ଅବ୍ୟାକତା, ବ୍ରହ୍ମଓିହାରୁପେକ୍ଖା କୁସଲାବ୍ୟାକତା, ତଥା ସେସା। ଓେଦନୁପେକ୍ଖା ପନ ସିଯା ଅକୁସଲାପି। ଏଓଂ କୁସଲତ୍ତିକଓସେନ। ଦସପେତା ସଙ୍ଖେପେନ ଚତ୍ତାରୋଓ ଧମ୍ମା ଓୀରିଯଓେଦନାତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତଞାଣଓସେନ। "ଦୁକ୍ଖଦୋମନସ୍ସସୁଖସୋମନସ୍ସାନ"ନ୍ତି ଏଓଂ ପହାନକ୍କମେନ ଅଓତ୍ୱା ଓିଭଙ୍ଗେ ଓୁତ୍ତନଯେନ କସ୍ମା ଓୁତ୍ତାନୀତି ଚେ? ସୁତ୍ତାନୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ। ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଓିପରୀତନ୍ତି ଏତ୍ଥ "ଆରମ୍ମଣଓସେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଇଟ୍ଠାନିଟ୍ଠଓିପରୀତାକାରେନ ଅନୁଭଓତୀତି ଗହେତବ୍ବ"ନ୍ତି ଓଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ଏକଂଯେଓ କସିଣଂ ଆରବ୍ଭ ସବ୍ବେସଂ ପଓତ୍ତିତୋ। ତତିଯଜ୍ଝାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପକାରା ହୁତ୍ୱା ଆଗତାତି ସତିସୀସେନ ଦେସନା କତା, ଓିଗତଓଲାହକାଦିନା ସୋମ୍ମତାଯ ରତ୍ତିଯା ଓଲାହକାଦିନା କାଲୁସ୍ସିଯେ ସତିପି ଦିଓା ଓିଯ ଅନୁପକାରିକା ନ ହୋତି ରତ୍ତିଂ, ତସ୍ମା "ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକତ୍ତେନ ଓା"ତି ଓୁତ୍ତଂ। "ସୂରିଯପ୍ପଭାଭିଭଓା, ରତ୍ତିଯା ଅଲାଭାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ହେତୂ ଅପରିସୁଦ୍ଧତାଯ କାରଣଂ। ସୋମ୍ମଭାଓେନ, ଅତ୍ତନୋ ଉପକାରକତ୍ତେନ ଚାତି ଇମେ ଦ୍ୱେ ସଭାଗତାଯ କାରଣ"ନ୍ତି ଓଦନ୍ତି, ତସ୍ସା ଅପରିସୁଦ୍ଧାଯ ଜାତିଯାତି ଓୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା କାରଣଓଚନନ୍ତି ଏକେ।

ଝାନକଥାଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପୁବ୍ବେନିଓାସକଥାଓଣ୍ଣନା

୧୨। ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାସଭାଗତ୍ତା ଝାନାନଂ "କେସଞ୍ଚି ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତତ୍ଥାନୀ"ତି ଆହ। କୁସଲାନଂ ଭଓୋକ୍କମନସଭାଗତ୍ତା "କେସଞ୍ଚି ଭଓୋକ୍କମନତ୍ଥାନୀ"ତି। ଅସଭାଗତ୍ତା ସେସଟ୍ଠାନେସୁ "ପାଦକଜ୍ଝାନୀ"ତି ଅଓତ୍ୱା "ପାଦକାନୀ"ତି ଆହ। ତେନ ପାଦକଭୂତାନମ୍ପି ଯଥାସମ୍ଭଓଂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତା ଭଓୋକ୍କମନତାଓହତଂ, ଇତରେସଂ ଯଥାସମ୍ଭଓଂ ପାଦକତାଓହତଞ୍ଚ ଦୀପେତି। ଅସଭାଗତ୍ତା ଜଓନଓିପସ୍ସନାପାଦକାନି ସମାନାନି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନି ଚ ହୋନ୍ତି, ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନି ଚ ଓିପସ୍ସନାପାଦକାନି ହୋନ୍ତୀତିପି ଦୀପେତି, ତଥା ପାଦକାଭାଓଂ ଦୀପେତି। ଅଭିଞ୍ଞାଯ ହି

ଚତୁତ୍ଥମେୱ ପାଦକଂ, ନ ଇତରାନି। ତେସୁ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ତତିଯଂ ପାଦକଂ, ତତିଯସ୍ସ ଦୁତିଯଂ, ଦୁତିଯସ୍ସ ପଠମନ୍ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ଚତ୍ତାରି ଝାନାନୀ’’ତି ଯଥାଲାଭତୋ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିନଯନିଦାନନିମିତ୍ତଂ, ୱେରଞ୍ଜନିୱାସକପ୍ପନଂ;

ସବ୍ବୁ ଯସ୍ମା ତସ୍ମା ଭଗୱା, ୱିଜ୍ଜତ୍ତଯମାହ ୱେରଞ୍ଜେ।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ୱିନଯେ ସୁପ୍ପଟିପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାଯା’’ତିଆଦି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା)। ସୀଲୱତୋ ହି ସୀଲପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣହେତୁ ରତ୍ତିଟ୍ଠାନଦିୱାଠାନେସୁ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ନିସଜ୍ଜନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ତନୋ ଅତୀତକିରିଯାନୁସ୍ସରଣବହୁଲତାଯ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିୱିଜ୍ଜା ଅପ୍ପକସିରେନ ସମିଜ୍ଝତି। ତଥା ଅତ୍ତାନଂ ପଟିଚ୍ଚ ସତ୍ତାନଂ ଚୁତିପରିଗ୍ଗହଣସୀଲତାଯ ଚୁତୂପପାତଞ୍ଞାଣଂ ଅପ୍ପକସିରେନ ସମିଜ୍ଝତି, ଉଦକାଦୀସୁ ସୁଖୁମତ୍ତ ଦସ୍ସନସୀଲତାଯ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ ସମିଜ୍ଝତି। ଯସ୍ମା ସତ୍ତୱିଧମେଥୁନସଂଯୋଗପରିୱଜ୍ଜନେନ, କାମାସୱାଦିପରିୱଜ୍ଜନେନ ୱା ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଅଖଣ୍ଡାଦିଭାୱଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମାସ୍ସ ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣଂ ଅପ୍ପକସିରେନ ସମିଜ୍ଝତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିନଯନିଦାନେ ୱିଜ୍ଜତ୍ତଯମେୱ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ଆହ ‘‘ଯେସଞ୍ଚ ଗୁଣାନଂ ଦାଯକଂ ଅହୋସି, ତେସଂ ଏକଦେସଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ’’ତି, ଅଞ୍ଞଥା ୱିଜ୍ଜତ୍ତଯପଟିଲାଭମତ୍ତପ୍ପସଙ୍ଗୋ ସିଯାତି।

ସୋ ଏୱନ୍ତି ଇମିନା କିଞ୍ଚାପି ଚତୁନ୍ନଂ ଝାନାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦାପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ କେୱଲଂ ପୁରିମଜ୍ଝାନତ୍ତିକମେୱ, ତଥାପି କେୱଲଂ ପୁରିମଜ୍ଝାନତ୍ତିକମେୱ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ଏୱନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନକ୍କମନିଦସ୍ସନମେତଂ, ଇମିନା ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମାଦିନା କମେନ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ଆହ, ତଂ କସ୍ମାତି ଚେ? ସମ୍ଭାରଭୂମିତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୨।୩୮୧) ‘‘ଏତ୍ଥ ଚ ପୁରିମାନି ତୀଣି ଝାନାନି ଯସ୍ମା ପୀତିଫରଣେନ ଚ ସୁଖଫରଣେନ ଚ ସୁଖସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଲହୁସଞ୍ଞଞ୍ଚ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଲହୁମୁଦୁକମ୍ମଞ୍ଞକାଯୋ ହୁତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିଂ ପାପୁଣାତି, ତସ୍ମା ଇମିନା ପରିଯାଯେନ ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ସଂୱତ୍ତନତୋ ସମ୍ଭାରଭୂମିଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ ପନ ଇଦ୍ଧିଲାଭାଯ ପକତିଭୂମି ଏୱା’’ତି। ଇଦମେୱ ୱା ଅତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ପୁବ୍ବେ ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଝାନାନି କେସଞ୍ଚି ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକାନୀ’’ତି। ଯଦି ଏୱଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଏୱନ୍ତି କିମତ୍ଥଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ପକତିଭୂମୀତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନତୋ ପରସ୍ସ ସମାହିତାଦିଭାୱପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଭିଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଯସ୍ମା ଯସ୍ମିଂ ସତି ‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣାଯ ଚିତ୍ତଂ ଅଭିନିନ୍ନାମେସି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତେ ପକତିଭୂମିଭାୱପ୍ପତ୍ତେ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକେ ଜାତେ ପରିକମ୍ମଚିତ୍ତଂ ‘‘ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣାଯ ଅଭିନିନ୍ନାମେସି’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଭିନୀହାରକ୍କମଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ତଂ ଇଦ୍ଧିୱିଧାଧିଗମତ୍ଥାଯ ପରିକମ୍ମଚିତ୍ତଂ ଅଭିନୀହରତି। କସିଣାରମ୍ମଣତୋ ଅପନେତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିୱିଧାଭିମୁଖଂ ପେସେସି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଜ୍ଝାନତୋ ଇଦ୍ଧିୱିଧଞାଣାଦୀନଂ ନୀହରଣତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା ଅଭିନୀହାରକ୍କମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ପକପ୍ପିତୋ।

ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଏୱଂ ଆନେଞ୍ଜପ୍ପତ୍ତେତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା ଦୁତିଯୱିକପ୍ପେ, ନୀୱରଣଦୂରୀଭାୱେନ ୱିତକ୍କାଦିସମତିକ୍କମେନାତି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ କିଚ୍ଚସଙ୍ଗଣ୍ହନତୋ। ଅଯଂ ଯୋଜନା ପଠମୱିକପ୍ପେ ନ ସମ୍ଭୱତି ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧେତିଆଦୀସୁ ପନା’’ତି ୱଚନେନ ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧନିୱାରଣତୋ। ତେନେୱ ‘‘ଉପେକ୍ଖାସତିପାରିସୁଦ୍ଧିଭାୱେନ ପରିସୁଦ୍ଧେ’’ତିଆଦିମାହ। ଇଚ୍ଛାୱଚରାନନ୍ତି ‘‘ଅହୋ ୱତାହଂ ଆପତ୍ତିଞ୍ଚେୱ ଆପନ୍ନୋ ଅସ୍ସଂ, ନ ଚ ମଂ ଭିକ୍ଖୂ ଜାନେଯ୍ୟୁ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମ। ନି। ୧।୬୦) ନଯେନ ଉପ୍ପନ୍ନଇଚ୍ଛାୱସେନ ପୱତ୍ତାନଂ କୋପଅପଚ୍ଚଯାନଂ ଅଭାୱେନ ଅନଙ୍ଗଣେତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ପନ ଯଥାୱୁତ୍ତପ୍ପକାରା ଇଚ୍ଛାପି ପଠମଜ୍ଝାନାଦୀନଂ ଅଧିଗମାଯ ଅନ୍ତରାଯିକା ‘‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦୋ ଖୋ ପନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ଅନ୍ତରାଯିକୋ ଧମ୍ମୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ପଗେୱ ଇଚ୍ଛାୱଚରା କୋପଅପଚ୍ଚଯା, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଝାନପଟିଲାଭପଚ୍ଚନୀକାନଂ ପାପକାନଂ ଇଚ୍ଛାୱଚରାନ’’ନ୍ତିଆଦି। କତ୍ଥଚି ପନ ‘‘ଝାନପଟିଲାଭପଚ୍ଚଯାନଂ ଇଚ୍ଛାୱଚରାନ’’ନ୍ତି ପୋତ୍ଥକେସୁ ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ପମାଦଲେଖୋ, ଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ‘‘ଅହୋ ୱତ ସତ୍ଥା ମମଞ୍ଞେୱ ପଟିପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟା’’ତି ଯୋ ତଦତ୍ଥୋ ଲିଖିତୋ, ସୋ ଦୁଲ୍ଲିଖିତୋ। ନ ହି ଝାନପଟିଲାଭପଚ୍ଚଯା କୋପାଦଯୋ ଅନଙ୍ଗଣସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୧।୫୭ ଆଦଯୋ) ୱୁତ୍ତା, ‘‘ନ ଚ ଯୁତ୍ତିତୋ ସମ୍ଭୱନ୍ତି ଝାନଲାଭିନୋ ତଦଭାୱା’’ତି ଆଚରିଯୋ ୱଦତି, ତଂ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ୱିଜ୍ଜତ୍ତଯସ୍ସ ଉତ୍ତରୁତ୍ତରୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେ’’ତିଆଦିନା ପୁନପ୍ପୁନଂ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗନିଦସ୍ସନଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉତ୍ତରୁତ୍ତରୱିସେସୋ ଚେଭାସଂ ଅତ୍ତଦୁକ୍ଖପରଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନତଦୁପସମତ୍ତଦୀପନତୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଭଗୱା ହି ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞାଣେନ ଅତ୍ତନୋ ଅନନ୍ତସଂସାରଦୁକ୍ଖଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା, ଚୁତୂପପାତଞାଣେନ ପରସ୍ସ ଚ ଲୋକସ୍ସ ଆସୱକ୍ଖଯଞାଣେନ ତଦୁଭଯୂପସମଞ୍ଚ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତଂ ଦେସେତି, ପଠମେନ ୱା ଅତ୍ତଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନତୋ ଅତ୍ତସିନେହପରିଚ୍ଚାଗଂ ଦୀପେତି। ଦୁତିଯେନ ପରଦୁକ୍ଖଦସ୍ସନତୋ ପରେସୁ କୋପପରିଚ୍ଚାଗଂ, ତତିଯେନ ଅରିଯମଗ୍ଗଦସ୍ସନତୋ ମୋହପରିଚ୍ଚାଗଞ୍ଚ ଦୀପେତି। ଏୱଂ ନାନାଗୁଣୱିସେସଦୀପନତୋ ଇମସ୍ସେୱ ଲୋକିଯାଭିଞ୍ଞାଦ୍ୱଯସ୍ସ ଇଧ ଗହଣଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଯସ୍ମା ଅତୀତଜାତି ଏଓ ନିୱାସୋ, ତସ୍ମା ''ଅତୀତଜାତୀସୂ''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ଜାତିଯା ଏକଦେସେପି ନିୱାସୱୋହାରସିଦ୍ଧିଦସ୍ସନତୋ। ପାଠଇଯଂ କିଞ୍ଚାପି ''ଏକମ୍ପି ଜାତିଂ ଦ୍ୱେପି ଜାତିଯୋ''ତିଆଦିୱଚନେନ ସକଲଜାତିଯା ଅନୁସ୍ସରଣମେୱ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତି ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ନ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତଦେକଦେସାନୁସ୍ସରଣମ୍ପି ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତି ଏୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଭୁମ୍ମୱଚନଂ କତଂ ଓକାସାଦିସଙ୍ଗହତ୍ଥଞ୍ଚ। ''ଛିନ୍ନୱଟୁମକାନୁସ୍ସରଣାଦୀସୂ''ତି ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ଅନିୱୁତ୍ଥଲୋକଧାତୁଦୀପରଟ୍ଠନଗରଗାମାଦିଗ୍ଗହଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ତେସଂ ଛିନ୍ନୱଟୁମକାନଂ ଲୋକୁତ୍ତରସୀଲାଦୀନି ନ ଭଗୱତା ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ୱିଞ୍ଞାତାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞାପଞ୍ଚିତୋ ଲୋକିଯାନି ୱିଞ୍ଞାତାନୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଂ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣାଧିକାରେ ''ଅରିଯାନଂ ଉପୱାଦକା''ତି ୱଚନେନ ସମେନ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ନ ହି ଅରିଯେ ଅପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି। କିମତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ଅନୁସ୍ସତି ୱୁତ୍ତା, ନନୁ ଏସ ୱିଜ୍ଜାଧିକାରୋତି ଚେ? ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ସତିୱସେନ ନିବ୍ବତ୍ତିତୋ, ଅତୀତଧମ୍ମାନଂ ସତିଯା ୱିସେସାଧିକାରତ୍ତା ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଅନୁସ୍ସରାମୀ''ତି।

''ୱତ୍ତମାନେସୁ ୱିଜ୍ଜାନ-ମତୀତେସ୍ୱସ୍ସ ସରତି;

ଅନାଗତେସୁ ଧମ୍ମେସୁ, ସରତି ୱିଜ୍ଜାନ ପଣିଧୀ''ତି।

ଆଚରିଯକୁମାରିତେନ ସିଲୋକୋପି ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ ରାଗେ ଉସ୍ସନ୍ନତରେ ତେଜୋସଂୱଟ୍ଟୋ। ଦୋସେ ଆପୋସଂୱଟ୍ଟୋ। ମୋହେ ୱାଯୋସଂୱଟ୍ଟୋ। କେଚି ''ଦୋସେ ତେଜୋସଂୱଟ୍ଟୋ, ରାଗେ ଆପୋସଂୱଟ୍ଟୋ, ମୋହେ ୱାଯୋସଂୱଟ୍ଟୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଅମୁତ୍ରାତି ଚିତ୍ତଂ, ୱଚନଂ ୱା ଭୱାଦିନିଯମେନ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଭୱେ ୱା''ତିଆଦି। ଏୱଂନାମୋ ଏୱଂଗୋତ୍ତୋତି ପଦଦ୍ୱଯେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାମୂଲକଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତଂ ଗୋଚରନିୱାସଂ ଦୀପେତି। ପୱତ୍ତଫଲଭୋଜନୋ ସଯଂପତିତଫଲାହାରୋ। ଚତୁରାସୀତିକପ୍ପସହସ୍ସପରମାଯୁପରିଯନ୍ତୋ ୱାତି ପଣିଧାନତୋ ପୁବ୍ବେ। ପଟିନିୱତ୍ତନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞ୍ଞାଣଂ ନ ହୋତି। ''ପୁବ୍ବେନିୱାସାନୁସ୍ସତିଞ୍ଞାଣଲାଭୀନଂ ପନେତଂ ଆନୁଭାୱପରିଦୀପନ''ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଅମୁତ୍ରାତି ଏତ୍ଥ ପଠମଯୋଜନାଯଂ ସୀହୋକ୍କନ୍ତୱସେନ ଅନୁସ୍ସରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଦୁତିଯେ ଖୋ ଅନୁଲୋମୱସେନ। ''ପଟିଲୋମୱସେନା''ତିପି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ। ସୀହୋକ୍କନ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅନେକାସୁ କପ୍ପକୋଟୀସୂ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ତନ୍ତି ନିଦସ୍ସନେନ ପଟିପତ୍ତିସାଧାରଣେନ ଫଲସାଧାରଣତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଆଦରଂ ଜନେତି, ଅତ୍ତାନମେୱେକଂ ଉକ୍କଂସେତୀତି ୱଚନଂ ନିୱାରେତି। ''ସାଧୁ ଖୋ ପନ ତଥାରୂପାନଂ ଅରହତଂ ଦସ୍ସନଂ ହୋତୀ''ତି ତସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନଚିତ୍ତେ ଏୱ ନିଯୋଜେତି। ପଠମା ଅଭିନିବ୍ଭିଦାତି ୱଚନେନ ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସସ୍ସ ବହୁପଟଲଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି, ତେନ ଅଟ୍ଠଗୁଣିସ୍ସରିଯାଦିନା ଅନଭିନିବ୍ଭିଦଂ ଦୀପେତି।

ପୁବ୍ବେନିୱାସକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୩। ''ଚୁତୂପପାତଞାଣାଯା''ତି ଫଲୂପଚାରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ହି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣଂ ରୂପାରମ୍ମଣତ୍ତା ପରିତ୍ତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ହୋତି। ନ ଚୁତିଂ ୱା ପଟିସନ୍ଧିଂ ୱା ଆରମ୍ମଣଂ କରୋତି। ତସ୍ମା ''ଯଥାକମ୍ମୂପଗେ ସତ୍ତେ ପଜାନାମୀ''ତି (ପାରା। ୧୩) ୱଚନଂ ୱିଯ ଫଲୂପଚାରେନେୱ ୱୁତ୍ତମିଦନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦିବ୍ବୱିହାରସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା କାରଣୋପଚାରେନ ଦିବ୍ବଂ। ଇମିନା ପନ କେଚି ଆଚରିଯା ''କୁସଲାକୁସଲା ଚକ୍ଖୁ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ କାମାୱଚର''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତେ ପଟିସେଧିତା ହୋନ୍ତି। ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନପଞ୍ଞା ହି ଏତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା। ମହାକୁତିକତ୍ତା ମହାଗତିକତ୍ତାତି ଏତେସୁ ''ସଦ୍ଦସତ୍ଥାନୁସାରେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏକାଦସନ୍ନଂ ଉପକ୍କିଲେସାନଂ ଏୱଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋ ଉପକ୍କିଲେସଭାୱୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ମହାସତ୍ତସ୍ସ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ନାନାୱିଧାନି ରୂପାନି ଦିସ୍ୱା ''ଇଦଂ ନୁ ଖୋ କି''ନ୍ତି ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉଦପାଦି, ସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋ ଉପକ୍କିଲେସସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୩।୨୩୬ ଆଦଯୋ) ''ୱିଚିକିଚ୍ଛାଧିକରଣଞ୍ଚ ପନ ମେ ସମାଧିମ୍ହି ଚୱି, ସମାଧିମ୍ହି ଚୁତେ ଓଭାସୋ ଅନ୍ତରଧାଯତି ଦସ୍ସନଞ୍ଚ ରୂପାନ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ। ତତୋ ''ରୂପାନି ମେ ପସ୍ସତୋ ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଇଦାନି ନ କିଞ୍ଚି ମନସି କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତଯତୋ ଅମନସିକାରୋ, ତତୋ କିଞ୍ଚି ଅମନସିକରୋନ୍ତସ୍ସ ଥିନମିଦ୍ଧଂ ଉଦପାଦି, ତତୋ ତସ୍ସ ପହାନତ୍ଥଂ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ରୂପାନି ପସ୍ସତୋ ହିମୱନ୍ତାଦୀସୁ ଦାନୱରକ୍ଖସାଦଯୋ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ ଉଦପାଦି, ତତୋ ତସ୍ସ ପହାନତ୍ଥଂ ''ମଯା ଦିଟ୍ଠଭଯଂ ପକତିଯା ଓଲୋକିଯମାନଂ ନତ୍ଥି, ଅଦିଟ୍ଠେ କିଂ ନାମ ଭଯ''ନ୍ତି ଚିନ୍ତଯତୋ ଉପ୍ପିଲାୱିତତ୍ତଂ ଉଦପାଦି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ଉପ୍ପିଲଂ ଦିବ୍ବରୂପଦସ୍ସନେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ''ତଂ ଦୁୱୁତ୍ତଂ ପରତୋ ଅଭିଜପ୍ପାୱଚନେନ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ''ତି ଆଚରିଯୋ ୱଦତି। ତତୋ ଛମ୍ଭିତତ୍ତପହାନତ୍ଥଂ ''ମଯା ୱୀରିଯଂ ଦଳ୍ହଂ ପଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ମେ ଇଦଂ ଉପ୍ପିଲଂ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱୀରିଯଂ ସିଥିଲଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ କାଯଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ କାଯଦରଥୋ କାଯାଲସିଯଂ ଉଦପାଦି, ତତୋ ତଂ ଚଜନ୍ତସ୍ସ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯଂ ଉଦପାଦି, ତତ୍ଥ ଦୋସଂ ପସ୍ସତୋ ଅତିଲୀନୱୀରିଯଂ ଉପଦାଦି, ତତୋ ତଂ ପହାଯ

ସମପ୍ପୱତ୍ତେନ ୱୀରିୟେନ ଛମ୍ଭିତତ୍ତଭୟା ହିମୱନ୍ତାଦିଟ୍ଠାନଂ ପହାୟ ଦେୱଲୋକାଭିମୁଖଂ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ଦେୱସଙ୍ଘଂ ପସ୍ସତୋ ତଣ୍ହାସଙ୍ଖାତା ଅଭିଜପ୍ପା ଉଦପାଦି, ତତୋ "ମୟ୍ହଂ ଏକଜାତିକରୂପଂ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅଭିଜପ୍ପା ଉପ୍ପନ୍ନା, ତସ୍ମା ଦାନି ନାନାୱିଧଂ ରୂପଂ ମନସି କରିସ୍ସାମୀ"ତି କାଲେନ ଦେୱଲୋକାଭିମୁଖଂ, କାଲେନ ମନୁସ୍ସଲୋକାଭିମୁଖଂ ଆଲୋକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ନାନାୱିଧାନି ରୂପାନି ମନସି କରୋତୋ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ତତୋ "ନାନାୱିଧରୂପାନି ମେ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ ନାନତ୍ତସଞ୍ଞା ଉଦପାଦି, ତସ୍ମା ଦାନି ଅଭିଜପ୍ପାଦିଭୟା ଇଟ୍ଠାଦିନିମିତ୍ତଗ୍ଗାହଂ ପହାୟ ଏକଜାତିକମେୱ ରୂପଂ ମନସି କରିସ୍ସାମୀ"ତି ତଥା କରୋତୋ ଅଭିନିଜ୍ଝାୟିତତ୍ତଂ ରୂପାନଂ ଉଦପାଦି ଏୱଂ ପହୀନୋପକ୍କିଲେସସ୍ସାପି ଅନଧିଟ୍ଠିତତ୍ତା। ଓଭାସଞ୍ହି ଖୋ ଜାନାମି, ନ ଚ ରୂପାନି ପସ୍ସାମୀତିଆଦି ଜାତଂ।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ୟଦା ପରିକମ୍ମୋଭାସମେୱ ମନସି କରୋମି, ତଦା ଓଭାସଂ ସଞ୍ଜାନାମି, ଦିବ୍ବେନ ଚକ୍ଖୁନା ରୂପାନି ନ ଚ ପସ୍ସାମି, ରୂପଦସ୍ସନକାଲେ ଚ ଓଭାସଂ ନ ଜାନାମୀତି। କିମତ୍ଥମିଦଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ହି ଏତଂ ଉପକ୍କିଲେସଗତନ୍ତି? ନ କେୱଲଂ ଉପକ୍କିଲେସପ୍ପଜହନମେୱେତ୍ଥ କତ୍ତବ୍ବଂ, ୟେନ ଇଦଂ ୱିସୁଦ୍ଧଂ ହୋତି, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ତଦୁତ୍ତରି କତ୍ତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ୱିଚିକିଚ୍ଛା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପକ୍କିଲେସୋତିଆଦୀସୁ "ଇମେ ଧମ୍ମା ଉପକ୍କିଲେସାତି ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ପଜହିଂ, ନ ମୟ୍ହଂ ତଦା ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା"ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ମାନୁସକଂ ୱାତି ଇମିନା ସଭାୱାତିକ୍କମଂ ଦସ୍ସେତି। ମଂସଚକ୍ଖୁନାୱିୟାତି ଇମିନା ପରିୟତ୍ତିଗ୍ଗହଣଂ, ୱଣ୍ଣମତ୍ତାରମ୍ମଣତଞ୍ଚ ଉପମେତି। ୱଣ୍ଣମତ୍ତେ ହେତ୍ଥ ସତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ, ନ "ସବ୍ବେ ସତ୍ତା ଆହାରଟ୍ଠିତିକା"ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୭) ଏତ୍ଥ ୱିୟ ସବ୍ବସଙ୍ଖତେସୁ, ହୀନଜାତିଆଦୟୋ ମୋହସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦୋ ୱିପାକୋ। କାୟଦୁଚ୍ଚରିତେନ ସମନ୍ନାଗତା ପୁବ୍ବେ ଅତୀତଭୱେ ଅହେସୁଂ, ସମ୍ପତି ନିରୟଂ ଉପପନ୍ନାତି ଏୱଂ ପାଠସେସେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। "ୟଥାକମ୍ମୂପଗଞ୍ଞାଣଞ୍ହି ଏକନ୍ତମତୀତାରମ୍ମଣଂ, ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣ"ନ୍ତି ଉଭିନ୍ନଂ କିଚ୍ଚୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ମହଲ୍ଲକୋତି ସମଣାନଂ ସାରୁପ୍ପମସାରୁପ୍ପଂ, ଲୋକାଚାରଂ ୱା ନ ଜାନାତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗୁଣପରିଧଂସନେନ ଗରହତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। "ନିୟତୋ ସମ୍ବୋଧିପରାୟନୋ"ତି (ସଂ। ନି। ୨।୪୧; ୫।୯୯୮, ୧୦୦୪) ୱୁତ୍ତୋ ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲୋ ମଗ୍ଗାୱରଣଂ କାତୁଂ ସମତ୍ଥଂ ଫରୁସୱଚନଂ ୟଦି କଥେୟ୍ୟ, ଅପାୟଗମନୀୟମ୍ପି କରେୟ୍ୟ, ତେନ ସୋ ଅପାୟୁପଗୋପି ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଏକେ। "ୱାୟାମଂ ମା ଅକାସୀତି ଥେରେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମଗ୍ଗାୱରଣଂ କରୋତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ପୁବ୍ବେୱ ସୋତାପନ୍ନେନ ଅପାୟଦ୍ୱାରୋ ପିହିତୋ, ତସ୍ମାସ୍ସ ସଗ୍ଗାୱରଣଂ ନତ୍ଥି। "ପାକତିକନ୍ତି ପୱତ୍ତିୱିପାକଂ ଅହୋସୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। "ୱୁଦ୍ଧି ହେସା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅରିୟସ୍ସ ୱିନୟେ, ୟୋ ଅଚ୍ଚୟଂ ଅଚ୍ଚୟତୋ ଦିସ୍ୱା ୟଥାଧମ୍ମଂ ପଟିକରୋତୀ"ତି (ମ। ନି। ୩।୩୭୦; ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୧) ୱଚନତୋ ପାକତିକଂ ଅହୋସୀତି ଏକେ। ସଚେ ସୋ ନ ଖମତୀତି ସୋତାପନ୍ନାଦୀନଂ ଖନ୍ତିଗୁଣସ୍ସ ମନ୍ଦତାୟ ୱା ଆୟତିଂ ତସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁ ସଂୱରତ୍ଥାୟ ୱା ଅକ୍ଖମନଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସୁଖାନଂ ୱା ଆୟସ୍ସ ଆରମ୍ମଣାଦିନୋ ଅଭାୱା କାଲକଞ୍ଜିକା ଅସୁରା ହୋନ୍ତି। "ଇତୋ ଭୋ ସୁଗତିଂ ଗଚ୍ଛା"ତି (ଇତିୱୁ। ୮୩) ୱଚନତୋ ମନୁସ୍ସଗତିପି। ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣୱିଜ୍ଜାତି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁମେୱ ଦସ୍ସନଟ୍ଠେନ ଞାଣଂ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଦିତଟ୍ଠେନ ୱିଜ୍ଜାତି ଅତ୍ଥୋ।

ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆସୱକ୍ଖୟଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪।ସୋଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତି କିଂ ପୁରିମସ୍ମିଂୟେୱ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂୟେୱ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତେ। ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ୟତୋ ୱୁଟ୍ଠାୟ ପୁରିମୱିଜ୍ଜାଦ୍ୱୟଂ ଅଧିଗତଂ, ତଦେୱ ପୁନ ସମାପଜ୍ଜନୱସେନ ଅଭିନୱଂ ଅଭିଣ୍ହଂ କତନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ "ସୋ ଏୱଂ ସମାହିତେ ଚିତ୍ତେତି ଇଧ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାହ – ୟଦି ତଦେୱ ପୁନ ସମାପଜ୍ଜନୱସେନ ଅଭିନୱଂ କତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ପୁବ୍ବେ ୱିୟ "ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଅଭିଞ୍ଞାପାଦକଂ ନିରୋଧପାଦକଂ ସବ୍ବକିଚ୍ଚସାଧକଂ ସବ୍ବଲୋକିୟଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣଦାୟକଂ ଇଧ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା "ଇଧ ୱିପସ୍ସନାପାଦକଂ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଚିତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବ"ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ , ନନୁ ଇଧ ତଥାୱଚନଟ୍ଠାନମେୱ ତଂ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବଗୁଣନିପ୍ଫାଦନତୋ, ନ ପଠମୱିଜ୍ଜାଦ୍ୱୟମତ୍ତନିପ୍ଫାଦନତୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଅରିୟମଗ୍ଗସ୍ସ ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗମଗ୍ଗଙ୍ଗଝାନଙ୍ଗପଟିପଦାୱିମୋକ୍ଖୱିସେସନିୟମୋ ପୁବ୍ବଭାଗୱୁଟ୍ଠାନଗାମିନୀୱିପସ୍ସନାୟ ସଙ୍ଖାରୁପେକ୍ଖାସଙ୍ଖାତାୟ ନିୟମେନ ଅହୋସୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱିପସ୍ସନାପାଦକମିଧ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା, ନ ତଦାରମ୍ମଣମତ୍ତେନ। ପରିୟାୟତୋତି ଅଞ୍ଞେନପି ପକାରେନ। "ଇମେ ଆସୱା"ତି ଅୟଂ ୱାରୋ କିମତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧୋ? "ଆସୱାନଂ ଖୟଞାଣାୟା"ତି ଅଧିକାରାନୁଲୋମନତ୍ଥଂ। ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ହି ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁଚ୍ଚତି, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିମୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି ଇଦଂ ଏକତ୍ତନୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୟଞ୍ହି ୱିମୁଚ୍ଚମାନଂ, ତଦେୱ ଅପରଭାଗେ ୱିମୁତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ୟଞ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତଂ, ତଦେୱ ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱିମୁଚ୍ଚମାନଂ ନାମ ହୋତି। ଭୁଞ୍ଜମାନୋ ଏୱ ହି ଭୋଜନପରିୟୋସାନେ ଭୁତ୍ତାୱୀ ନାମ। "ଇମିନା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣଂ ଦସ୍ସେତୀ"ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣସ୍ସ ଚ ପଟ୍ଠାନେ "ମଗ୍ଗା ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମଗ୍ଗଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତି, ଫଲଂ, ନିବ୍ବାନଂ, ପହୀନେ କିଲେସେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୀ"ତି ଅୟମନୁପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତୋ। ପୱତ୍ତିକ୍କମୋ ପନେତ୍ଥ ସରୂପତୋ ଅତ୍ଥତୋତି ଦ୍ୱିଧା ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ "ୱିମୁତ୍ତମିତି ଞାଣଂ ଅହୋସୀ"ତି ସରୂପତୋ ଚତୁବ୍ବିଧସ୍ସପି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣସ୍ସ ପୱତ୍ତିକ୍କମନିଦସ୍ସନଂ। "ଖୀଣା ଜାତୀ"ତିଆଦି

ଅନ୍ତତୋ। ତେନେୱ ଅନ୍ତେ ‘‘ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସି’’ନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଂ ଦେସନଂ ଅକାସି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞ୍ଞାଣସ୍ସ ତଥା ଅପ୍ପୱତ୍ତିତୋ। ଅପ୍ପଟିସନ୍ଧିକଂ ହୋତୀତି ଜାନନ୍ତୋ ‘‘ଖୀଣା ଜାତୀ’’ତି ଜାନାତି ନାମ। ‘‘ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନାଗତଂସଞ୍ଞାଣ’’ନ୍ତି ଅନାଗତଂସଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଚ ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

ଆସୱକ୍ଖୟଞ୍ଞାଣକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପାସକତ୍ତପଟିୱେଦନାକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫।କଣ୍ଣସୁଖତୋହଦୟଙ୍ଗମତୋତି ୱଚନମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନତ୍ତୁକ୍କଂସନତୋତିଆଦି ପୁଗ୍ଗଲୱସେନ, କଣ୍ଣସୁଖତୋତି ସୋତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ସନ୍ଧାୟ। ଆପାଥାରମଣୀୟତୋତି ଞାଣାପାଥାରମଣୀୟତୋ। ସୟମେୱ ହେଟ୍ଠାମୁଖଜାତଂ ୱା, ମଗ୍ଗୋ ପନ ଅସୋକୋ ହୋତି। ତଦା ହି ସୋକୋ ପହୀୟମାନୋ। ଚରିୟାଦିଅନୁକୂଲତୋ ଅପ୍ପଟିକୂଲଂ। ‘‘ମଧୁରମିମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଧମ୍ମମିମ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ଅଧିକଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ତସ୍ମା ‘‘ରାଗୱିରାଗମିମ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପୁନ ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଧମ୍ମମିମଂ ଉପେହୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ, ‘‘ଧମ୍ମମେୱ ସରଣତ୍ଥମୁପେହୀ’’ତି ପଠନ୍ତି କିରାତି ଦୀପେତି। ସରଣଗତାନଂ ତେନେୱ ସରଣଗମନେନ ଭୟଂ ସନ୍ତାସଂ ଦୁଗ୍ଗତିଂ ପରିକ୍କିଲେସଂ ଦୁକ୍ଖଂ ହିଂସତୀତି ରତନତ୍ତୟଂ ସରଣଂ ନାମ। ତପ୍ପସାଦତଗ୍ଗରୁତାଦୀହି ୱିହତକିଲେସୋ ତପ୍ପରାୟନତାକାରପ୍ପୱତ୍ତୋ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ସରଣଗମନଂ। ତଂସମଙ୍ଗୀସତ୍ତୋ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତି। ପଭେଦେନ ପନ ଦୁୱିଧଂ ସରଣଗମନଂ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଲୋକିୟନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଲୋକୁତ୍ତରଂ ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚାନଂ ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସସମୁଚ୍ଛେଦେନ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା କିଚ୍ଚତୋ ସକଲେପି ରତନତ୍ତୟେ ଇଜ୍ଝତି। ଲୋକିୟଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସରଣଗମନୁପକ୍କିଲେସଂ ତଦଙ୍ଗୱିକ୍ଖମ୍ଭନେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ବୁଦ୍ଧାଦିଗୁଣାରମ୍ମଣଂ ହୁତ୍ୱା ଇଜ୍ଝତି। ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ରତନତ୍ତୟେ ସଦ୍ଧାପଟିଲାଭୋ ସଦ୍ଧାମୂଲିକା ଚ ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ଚତ୍ତାରି ସାମଞ୍ଞଫଲାନି ୱିପାକଫଲଂ, ସବ୍ବଦୁକ୍ଖକ୍ଖୟୋ ଆନିସଂସଫଲଂ। ‘‘ଯୋ ଚ ବୁଦ୍ଧଞ୍ଚ ଧମ୍ମଞ୍ଚ…ପେ… ସବ୍ବଦୁକ୍ଖା ପମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି (ଧ। ପ। ୧୯୦-୧୯୨) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଲୋକିୟସ୍ସ ଭୱଭୋଗସମ୍ପଦା। ‘‘ଯେ କେଚି ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗତାସେ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୩୨; ସଂ। ନି। ୧।୩୭) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଲୋକିୟସରଣଗମନଂ ତୀସୁ ୱତ୍ଥୂସୁ ଅଞ୍ଞାଣସଂସୟମିଚ୍ଛାଞାଣାଦୀହି ସଂକିଲିସ୍ସତି, ନ ମହାଜୁତିକଂ ହୋତି, ନ ମହାୱିପ୍ଫାରଂ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ନତ୍ଥି ସଂକିଲେସୋ। ଲୋକିୟସ୍ସ ସାୱଜ୍ଜୋ ଅନୱଜ୍ଜୋତି ଦୁୱିଧୋ ଭେଦୋ। ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞସତ୍ଥାରାଦୀସୁ ଅତ୍ତସନ୍ନିୟ୍ୟାତନାଦୀହି ସାୱଜ୍ଜୋ ହୋତି, ସୋ ଅନିଟ୍ଠଫଲୋ। ଅନୱଜ୍ଜୋ କାଲକିରିୟାୟ, ସୋ ଅୱିପାକତ୍ତା ଅଫଲୋ। ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ ନେୱତ୍ଥି ଭେଦୋ। ଭୱନ୍ତରେପି ହି ଅରିୟସାୱକୋ ଅଞ୍ଞଂ ସତ୍ଥାରଂ ନ ଉଦ୍ଦିସତି। ଯୋ କୋଚି ସରଣଗତୋ ଗହଟ୍ଠୋ ଉପାସକୋ। ରତନତ୍ତୟୋପାସନତୋ ଉପାସକୋ। ପଞ୍ଚ ୱେରମଣିୟୋ ସୀଲଂ। ସତ୍ଥସତ୍ତମଂସମଜ୍ଜୱିସୱାଣିଜ୍ଜାରହିତଂ ଧମ୍ମେନ ଜୀୱିକଂ ଆଜୀୱୋ। ୱୁତ୍ତସୀଲାଜୀୱୱିପତ୍ତି ୱିପତ୍ତି ନାମ। ୱିପରୀତା ସମ୍ପତ୍ତି।

୧୬।ଲଚ୍ଛାମ ନୁ ଖୋତି ଦୁଗ୍ଗତେ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସକ୍କିସ୍ସାମ ନୁଖୋ ନୋତି ସମିଦ୍ଧେ ସନ୍ଧାୟ। ତତ୍ଥ ୱେରଞ୍ଜାୟଂ। ପଗ୍ଗୟ୍ହତୀତି ପତ୍ତଂ ପଗ୍ଗହୋ, ତେନ ପଗ୍ଗହେନ ପତ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମାଦାୟେୱାତି ନିଦସ୍ସନଂ। ନ ଚ ୱଚ୍ଚତୀତି ପୁନ ପାକଂ କିଞ୍ଚାପି ୱଚ୍ଚତି, ତଥାପି ନ ସୁଟ୍ଠୁ ପକ୍କତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଉତ୍ତଣ୍ଡୁଲଭତ୍ତଂ ଲଭିତ୍ୱାପି ପିଧେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ‘‘ସାୱକାନଂ ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମିନା ୱଚନେନ ଆଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ପଚ୍ଛା ସୀଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉପାଲିତ୍ଥେରୋପି ତଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ଭଗୱତା ବହୂନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଅତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। ଯଦି ଏୱଂ ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ‘‘ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ’’ତି ୱଚନଂ ନ ସମେତୀତି ଚେ? ନ, ତତୋ ପୁବ୍ବେ ସିକ୍ଖାପଦାଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଥେରୋ ପନ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଠପେତ୍ୱା ଇଦାନି ପଞ୍ଞପେତବ୍ବାନି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପ୍ପହୋନକାନି ସନ୍ଧାୟାହ। ଭଗୱାପି ‘‘ନ ତାୱ ସାରିପୁତ୍ତ ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତୀ’’ତି ଭଦ୍ଦାଲିସୁତ୍ତେ (ମ। ନି। ୨।୧୩୪; ଆଦୟୋ) ୱିୟ ଏକଚ୍ଚେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁପି ତତୋ ପରଂ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବାନି ସନ୍ଧାୟାହ। ଇଧେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ସାମମ୍ପି ପଚନଂ ସମଣସାରୁପ୍ପଂ ନ ହୋତି ନ ଚ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଚନଞ୍ଚ, ତଥା ‘‘ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ୱା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ୱା’’ତିଆଦିୱଚନାନି ଚ ଅତ୍ଥି। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଦ୍ୱୀହାକାରେହି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୂ ପଟିପୁଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଇଧେୱେଦଂ ପାଠଇଠପନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଆଚରିୟେନ ୱିଚାରିତଂ, ତଂ ସୁନ୍ଦରଂ ପୁବ୍ବେପି ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦସମ୍ଭୱତୋ। କିନ୍ତୁ ଇଧ ପାଠଇଠପନୱିରୋଧୱିଚାରଣା ପନ ନିପ୍ପୟୋଜନା ୱିୟ ମମ ଦିସ୍ସତି। କସ୍ମା? ଉପାଲିତ୍ଥେରେନ ସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ୱୁତ୍ତପାଠତ୍ତା। ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋତି ସତ୍ତାହକିଚ୍ଚଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତୋ। ‘‘ସତ୍ତାହକରଣୀୟେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ୱା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ୱା ଏକଭିକ୍ଖୁନାପି ନ କତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ କିର ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ, ତସ୍ମା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦସ୍ସ କାରଣେ ସତି ସତ୍ତାହକିଚ୍ଚଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ୱିନୟଧରା ପନ ନିଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଧିପ୍ପାୟୋ ୱୀମଂସିତବ୍ବୋ, ଇମାୟ ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଦିପଟିପଦାୟ ପସନ୍ନା। ସାଲୀନଂ ୱିକତି ସାଲିୱିକତି।

୧୭-୮।ଉପପନ୍ନଫଲୋତି ବହୁଫଲୋ। ‘‘ଖୁଦ୍ଦଂ ମଧୁ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ଥେରଂ ସୀହନାଦଂ ନଦାପେତୁଂ ପୁଚ୍ଛୀତି ଇମିନା ଆଚରିୟୋ ଯଂ ପୁବ୍ବେ ଆଣାୟ ଠିତାନଂ ସାୱକାନଂ ମହାନୁଭାୱତାଦସ୍ସନଂ ‘‘ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ନିୱାସପ୍ପୟୋଜନ’’ନ୍ତି ଅମ୍ହେହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସମ୍ପାଦେତି, ରାଜଗହେ ୱେରଞ୍ଜାୟଞ୍ଚାତି

ଉଭଯଞ୍ଚ ୱିତକ୍କୁପ୍ପାଦେ ଏକତୋ ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦିମାହ। କାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ଚିରଂ, ଠିତିଂ ସନ୍ଧାଯ ଚିରାତି ୱିଗ୍ଗହୋ।

କାମଂ ହିନୋତି ଅତ୍ତନୋ ଫଲନିବ୍ବତ୍ତିଯା ସହାଯଂ ଗଚ୍ଛତୀତି କତ୍ୱରି ହେତୁ, ତଥାପି ଇଧ ତେନ କରଣଭୂତେନ ତସ୍ସ ଫଲଂ ହିନୋତି ପୱତ୍ତତୀତି ହେତୁ। ତଥା ଘଟନ୍ତି ତେନାତି ଘଟୋ। କିଲାସୁନୋତି ପଯୋଜନାଭାୱେନ ଅୱାୱଟୋ। ଅବ୍ଭୋକିଣ୍ଣାନି ୱିସଭାଗେହି। ଆଗାମିନିଯା ଅନାଗତେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମେସଂଯେୱ ନୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସବ୍ବବୁଦ୍ଧାନଂ ହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯାୱସାସନପରିଯନ୍ତାତି ଯାୱ ବୁଦ୍ଧା ଧରନ୍ତି, ତାୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖତ୍ତିଯବ୍ରାହ୍ମଣାୱ ଉଚ୍ଚା, ତଥାପି ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉଚ୍ଚନୀଚୌଠଆରୁଠଆରଭୋଗା’’ତି। ‘‘ମନସି କତ୍ୱା’’ତିପି ପାଠୋ। ଉପସମ୍ପାଦ୍ଧୌପସମ୍ପାଦ୍ଧେଚ୍ଚେତଂ ଦ୍ୱଯଂ ମାଗଧେ ‘‘ଉପସମ୍ପଜ୍ଜା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନୁପାଦାଯାତି ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା। ଆସୱେହୀତି କତ୍ୱରି ତତିଯାୱିଭତ୍ତି। ଚିତ୍ତାନୀତି ପଚ୍ଚତ୍ତବହୁୱଚନଂ। ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୂତି କମ୍ମକାରକେ। ୱିମୋଚିତାନୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଆଚରିଯୋ। ଆସୱେହୀତି ପଦଞ୍ଚ ପଚ୍ଚତ୍ତେ କରଣୱଚନଂ କତ୍ୱା ଗଣ୍ଠିପଦେ ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ। ଯଦି ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ନିରୁଦ୍ଧାନଂ ଆସୱାନଂ ୱସେନ ଅନାସୱତା, ଲୋକେ ଚିତ୍ତାନିପି ଅନାସୱା ସିଯୁଂ। ନ ହି ନିରୁଦ୍ଧାନି ଚିତ୍ତାନି ଆରମ୍ମଣାନି କରୋନ୍ତୀତି ତାନି ଅନିରୁଦ୍ଧାସୱୱସେନ ସାସୱାନୀତି ଚେ। ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ ଉପରିମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାସୱୱସେନ ସାସୱଂ, ଅୱସିଟ୍ଠାସୱସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନାନୁଭାୱତ୍ତା ଫଲାନି ସାସୱାନି ସିଯୁନ୍ତି? ନ, ଆସୱସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦନାନୁଭାୱାଗତଫଲତ୍ତା। ଭିଂସନସ୍ସ କରଣଂ ଭିଂସନକତଂ, ତସ୍ମିଂ ଭିଂସନକତସ୍ମିଂ, ଭିଂସନକିରିଯାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ୱିପଲ୍ଲାସଂ କତ୍ୱା ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ, ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ୱା କତ୍ୱା। ନିମିତ୍ତତ୍ଥେତି ଏତ୍ଥ –

‘‘ଚମ୍ମନି ଦୀପିନଂ ହନ୍ତି, ଦନ୍ତେସୁ ହନ୍ତି କୁଞ୍ଜରଂ;

ୱାଲେସୁ ଚାମରିଂ ହନ୍ତି, ସିଙ୍ଗେସୁ ସରଭୋ ହତୋ’’ତି। –

ଅଧିକରଣଂ।

୨୦-୨୧। ନଚିରଟ୍ଠିତିକକାରଣେ କଥିତେ ଚିରଟ୍ଠିତିକକାରଣଂ ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତପଟିପକ୍ଖୱସେନ କିଞ୍ଚାପି ସିଦ୍ଧଂ, ତଥାପି ତଂ ଥେରସ୍ସ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନାଯ ଓକାସକାରଣାଧିପ୍ପାଯତୋ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନୋକାସଂ ପାପେତୁଂ ପୁନ ଭଗୱନ୍ତଂ ‘‘କୋ ପନ, ଭନ୍ତେ, ହେତୁ’’ତି ପୁଚ୍ଛି। ଭଗୱାପି ଯାଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁକାମୋ ବ୍ଯାକାସି। ‘‘ଆସୱଟ୍ଠାନୀଯା ସଙ୍ଘେ ପାତୁଭୱନ୍ତୀ’’ତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦରତ୍ଥୱସେନେୱେତ୍ଥ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଯସ୍ମା ଥେରୋ ପୁବ୍ବେ ରାଜଗହେ, ସମ୍ପତି ୱେରଞ୍ଜାଯନ୍ତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯାଚି, ତସ୍ମା ଆଦରେନ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚଯମାନଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ସଯମ୍ପି ଭଗୱା ଆଦରେନେୱ ‘‘ଆଗମେହି ତ୍ୱଂ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି ଆହ। ତେନେତଂ ଦୀପେତି ‘‘ମା ତ୍ୱଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଯାଚାହି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତାୱ ମଯା ତେ ଯାଚନା, ପୁବ୍ବେନନୁ ତୱଯାଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତାୱ ମଯା ଏତ୍ତକେ କାଲେ ଏତ୍ତକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନି, ନ ତାୱ ମେ ସାୱକାନଂ ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସାନୁଜାନନକାଲୋ ସମ୍ପତ୍ତୋ, ତକ୍କାନୁମାନୱସେନ ତଯା ‘ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ’ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିଦ୍ଦିସିଯମାନୋପି ନେସ ସୋ କାଲୋ, କିନ୍ତୁ ତଥାଗତୋୱ ତତ୍ଥ କାଲଂ ଜାନିସ୍ସତୀ’’ତି। ଯସ୍ମା ପନ ‘‘ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିକାଲତୋ ପଭୁତି ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖମେୱ ଉଦ୍ଦିସିଯତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପ୍ପହୋନକସିକ୍ଖାପଦମେୱ ସନ୍ଧାଯାହ। ‘‘ତତ୍ଥାତି ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନାପେକ୍ଖଂ ଭୁମ୍ମୱଚନ’’ନ୍ତି ଏକମେୱ ପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ସା ସିଦ୍ଧିଯା ଇତରସ୍ସ ସିଦ୍ଧିତୋ। ‘‘ସାୱକାନଂ ୱିସଯଭାୱନ୍ତି ଇମିନା ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୱାଦୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁନ୍ଦରଂ ୱିଯ। ସମ୍ମୁଖେ ଗରହା। ପରମ୍ମୁଖେ ଉପୱାଦୋ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଊନଦସୱସ୍ସେନ…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୭୫) ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଭଗୱା ବୁଦ୍ଧତ୍ତେନ ଦସୱସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞପେସି ଊନଦସୱସ୍ସିକସ୍ସ ତସ୍ସ ତଥା ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ। ନ ତଦା ଅତିରେକଦସୱସ୍ସିକୋୱ ଦସୱସ୍ସିକାନଂ ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିତୋ, ତସ୍ମା ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱେରଞ୍ଜାଯଂ ୱସ୍ସାୱାସତୋ ପୁବ୍ବେ ରାଜଗହେ ଏୱ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମିଂ ସିଦ୍ଧେ ସିଦ୍ଧମେୱ ‘‘ଯାୱ ନ ସଙ୍ଘୋ ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତଂ ପତ୍ତୋତି ୱଚନଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ପଠମଯାଚନାଯପି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାଲେ ‘‘ଦ୍ୱେ ସିକ୍ଖାପଦାନୀ’’ତି ଗଣନପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ ପଠମଯାଚନାଯ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତପ୍ପତ୍ତକାଲେ ଦ୍ୱେ ଏୱ, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି।

‘‘ଅଥ ଖୋ ଆଯସ୍ମତୋ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସା’’ତିଆଦିମ୍ହି ଅଯମାଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅତ୍ଥୱିଭାୱନା – ଅଯଂ କିରାଯସ୍ମା ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରତୋ ପଟିଲଦ୍ଧଂ ଏକଗାଥାମତ୍ତକଂ ଧମ୍ମପରିଯାଯଂ ନଯସତସହସ୍ସେହି ୱିୱେଚେନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସାୱକପାରମୀଞାଣେ ଠିତୋ ‘‘ଅହୋ ୱତ ମହାନୁଭାୱୋଯଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ, ଯୋ ୱିନାପି ଧମ୍ମସାମିନା ପରମ୍ମୁଖତୋ ସୁତମତ୍ତେପି ମୟ୍ହଂ ମହନ୍ତଂ ଗୁଣୱିସେସଂ ଜନେସି, ସାଧୁ ୱତାଯଂ ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ଚିରଂ ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟା’’ତି ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ‘‘କତମେସାନଂ ନୁ ଖୋ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଭଗୱନ୍ତାନଂ…ପେ… ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକ’’ନ୍ତି ତମତ୍ଥଂ, କାରଣଞ୍ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅଗ୍ଗସାୱକଞାଣେନ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ‘‘ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତିଆଦିଚିରଟ୍ଠିତିକାରଣ’’ନ୍ତି ନିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନୋକାସକରଣତ୍ଥଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛି। ତତୋ ପଞ୍ହସ୍ସ

ୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନୋକାସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ‘‘ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ, ଏତସ୍ସ ସୁଗତ କାଲୋ’’ତି ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଯାଚି। ତତୋ ଭଗୱା ତସ୍ସା ଯାଚନାଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଭାୱଂ, ‘‘ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ’’ତି ୱୁତ୍ତକାଲସ୍ସ ଅକାଲତଂ, କାଲସ୍ସ ଚ ଅନଞ୍ଞୱିସଯତଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ‘‘ଆଗମେହି ତ୍ୱ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ, ତତୋ ଭଗୱା ତସ୍ସ ଯାଚନଂ, ସତ୍ତେସୁ କାରୁଞ୍ଞତଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅନୁପଜ୍ଝାଯକା ଅନାଚରିଯକା ଅନୋୱଦିଯମାନା’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୬୪) ନଯେନ ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଚ ସଦ୍ଧା ସାୱକାନଂ ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦୀନି ୱିନଯକମ୍ମାନି, ତଦନୁରୂପସିକ୍ଖାପଦାନି ଚ ପଞ୍ଞପେସି। ତତୋ ଅନୁକ୍କମେନ ଦ୍ୱାଦସମୱସ୍ସଂ ୱେରଞ୍ଜାଯଂ ୱସି। ତଦା ଚ ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ସତ୍ଥାରା ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେସୁ ଚିରଟ୍ଠିତିହେତୂସୁ ଜାତେସୁ ‘‘ନୱଙ୍ଗସତ୍ଥୁସାସନମହତ୍ତତା ଚ ସମ୍ପତି ଜାତା, ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ବହୁତରା ଜାତା, ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଏୱେକୋ ନ ତାୱ ସାୱକାନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ସୋ ଚ ପରିସୁଦ୍ଧେନ ସଙ୍ଘେନ କରୀଯତି। ସଙ୍ଘୋପି ଏତରହି ପରିସୁଦ୍ଧୋ ପଚ୍ଛିମକସ୍ସ ସୋତାପନ୍ନତ୍ତା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନାପେତୁକାମୋ ଯତ୍ତକେହି ଚ ସିକ୍ଖାପଦେହି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ଅନୁଜାନୀଯତି, ତତ୍ତକାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯାଚନପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଯାଚନ୍ତୋ ପୁବ୍ବୁପ୍ପନ୍ନୱିତକ୍କସୂଚନପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନକ୍କମୱସେନ ଯାଚନୋକାସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ‘‘ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ’’ତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ‘‘ଯଂ ଭଗୱା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେଯ୍ଯା’’ତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପ୍ପହୋନକସିକ୍ଖାପଦଂ ସନ୍ଧାଯାହ, ଅଯମତ୍ଥୋ ଭଦ୍ଦାଲିସୁତ୍ତେନ (ମ। ନି। ୨।୧୩୪ ଆଦଯୋ) ଦୀପେତବ୍ବୋ । ତତ୍ଥ ହି ବହୂସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତେସୁ, ପଞ୍ଞପିଯମାନେସୁ ଚ ‘‘ନ ତାୱ ଭଦ୍ଦାଲି ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତୀ’’ତିଆଦି (ମ। ନି। ୨।୧୪୫) ୱୁତ୍ତଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ, ତଥା ଇଧାପି ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ସଙ୍ଘସ୍ସ ସମ୍ପତି ସାୱକାନଂ ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ନାନୁଜାନାମୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ନିରବ୍ବୁଦୋ’’ତିଆଦିମାହ। ନ ହି ପରିସୁଦ୍ଧେ ସଙ୍ଘେ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଅନୁଦ୍ଦେସକାରଣଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ସତି ଆଣାପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସାନୁଜାନନାଧିପ୍ପାଯତୋ। ତଥା ଚ ସୋ ତତୋ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ। ଯଥାହ ପାତିମୋକ୍ଖଠପନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ଚୂଳୱ। ୩୮୬) ‘‘ନ ଦାନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇତୋ ପରଂ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମି… ପେ… ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ଯାଥା’’ତି। ଯଂ ପନ ଉପସମ୍ପଦକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୧୨୯) ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ଏକକଂ ଓହାଯ ପକ୍କମିଂସୁ…ପେ… ସୋ ତସ୍ସା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିତ୍ୱା ଚିରେନ ଅଗମାସୀ’’ତି ୱତ୍ଥୁ ଆଗତଂ, ତଂ ସୁଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁତୋ ପରତୋ ଉପ୍ପନ୍ନମ୍ପି ତତ୍ଥ ଯଥାଧିକାରଂ ସମୋଧାନେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ତତ୍ଥେୱ ‘‘ଉଭଯାନି ଖୋ ପନସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖାନି ୱିତ୍ଥାରେନ ସ୍ୱାଗତାନି ହୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୧୪୭; ଅ। ନି। ୮।୫୨; ୧୦।୩୩) ଅଙ୍ଗାନିପି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ନ ହି ଆଦିତୋ ଏୱ ଉଭତୋପାତିମୋକ୍ଖାନି ସିଦ୍ଧାନୀତି। ଅପିଚ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅଯମନୁକ୍କମୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ସେଯ୍ଯଥିଦଂ – ରାହୁଲକୁମାରେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ବୋଧିସତ୍ତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଛବ୍ବସ୍ସାନି ଦୁକ୍କରଂ କତ୍ୱା ସତ୍ତମେ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ, ତସ୍ମିଂ ଏୱ ସଂୱଚ୍ଛରେ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ରାହୁଲକୁମାରଂ ପବ୍ବାଜେସି। ଅମ୍ବଲଟ୍ଠିକରାହୁଲୋୱାଦସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୧୦୭ ଆଦଯୋ) ‘‘ଅଯଞ୍ହି ଆଯସ୍ମା ସତ୍ତୱସ୍ସିକକାଲେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଚୀୱରକଣ୍ଣେ ଗହେତ୍ୱା ‘ଦାଯଜ୍ଜଂ ମେ ସମଣ ଦେହି, ଦାଯଜ୍ଜଂ ମେ ସମଣ ଦେହୀ’ତି ଦାଯଜ୍ଜଂ ଯାଚମାନୋ ଭଗୱତା ଧମ୍ମସେନାପତିସାରିପୁତ୍ତତ୍ଥେରସ୍ସ ନିଯ୍ୟାଦେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜିତୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ରାହୁଲକୁମାରଂ ଆରବ୍ଭ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତୀହି ସରଣଗମନେହି ସାମଣେରପବ୍ବଜ୍ଜ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୦୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦା ପଠମୱସ୍ସବ୍ଭନ୍ତରେ ଏୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା, ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୱସେନ ଉପସମ୍ପଦା ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ପଞ୍ଞାଯତି। ଅପିଚ ରାହୁଲୱତ୍ଥୁମ୍ହି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନନୁଞ୍ଞାତୋ ମାତାପିତୂହି ପୁତ୍ତୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ଯୋ ପବ୍ବାଜେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୧୦୫) ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇତୋ ପୁବ୍ବେପି ସିକ୍ଖାପଦାନି ପଞ୍ଞତ୍ତାନୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

ସୁତ୍ୱା ଚ ଯୋ ହେତୁନିରୋଧମଗ୍ଗଂ,

ନିରୋଧୁପାଯଂ ପଟିୱିଜ୍ଝି ଖିପ୍ପଂ;

ଜାତୋୱପେକ୍ଖେନ ଅସେସମେତଂ,

ଲୋକଂ ୱିପସ୍ସୀ ସୁଗତଗ୍ଗସିସ୍ସୋ।

ସୋ ଧମ୍ମସେନାପତି ଅଗ୍ଗସିସ୍ସୋ,

ସଦ୍ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ତଥାଗତସ୍ସ;

ସଯଂ ମୁନିନ୍ଦେନ ଯସସ୍ସ ପତ୍ତୋ,

ଅନେକସୋ ସୋଢଅସଧା ପସଙ୍ଖୋ।

ତସ୍ମା ହି ସିକ୍ଖାପଦବନ୍ଧକାଲୋ,

ଞାତୁମ୍ପି ଲୋକେ ଅତିଭାରିୟୋୱ;

ପଗେୱ ସିକ୍ଖାପଦଭାୱଭେଦୋ,

ପଗେୱ ଅଞ୍ଞୋ ଉଭୟଞ୍ଚ ତତ୍ଥ।

ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଅପି ତଂ ଦ୍ୱୟନ୍ତୁ,

ଞାତୁଂ ନ ସକ୍କାୱ ପଗେୱ ନେତୁଂ;

ନିସ୍ସଂସୟଂ ତଞ୍ଚ ତଥାଗତୋୱ,

ଜାନିସ୍ସତିଚ୍ଚାହ ତଥାଗତୋତି।

ଇଚ୍ଚେତମଞ୍ଚଂ ଇଧ ଭିକ୍ଖୁ ଞତ୍ୱା,

ସିକ୍ଖାପଦାନଂ କମଭାୱଭେଦଂ;

ଞାତୁଂ ସୟଂ ନୋ ନ ପରେ ଚ ନେତୁଂ,

ପରିୟେସିତଙ୍କୋ ଇଧ ୟୁତ୍ତିମଗ୍ଗୋ।

ତତ୍ଥ କମଭେଦୋ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ଭାୱଭେଦୋ ତାୱ ଉକ୍ଖିତ୍ତକାନୁୱତ୍ତନପଚ୍ଚୟା ଭିକ୍ଖୁ ଅନାପତ୍ତିକୋ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ପନ ସମନୁଭଟ୍ଠା ପାରାଜିକା ହୋତି। ପାରାଜିକାପତ୍ତିପଟିଚ୍ଛାଦନେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଭିକ୍ଖୁନିୟା ପାରାଜିକଂ। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ, ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତସ୍ସ ଚ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ମହାସାୱଜ୍ଜଂ ପାରାଜିକଂ ଆରୋଚେନ୍ତସ୍ସ, ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ଇଚ୍ଚେୱମାଦୀହି ଅଭାୱଭେଦସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଇଧ ଭାୱଭେଦେନ ୟୁତ୍ତିପରିୟେସନଂ ସାଧୟମାନୋପି ସିୟା ଅନୁମ୍ମାଦୱିଘାତଭାଗୀତି। ଏତ୍ତାୱତା ସକଲସ୍ସପି ୱିନୟପିଟକସ୍ସ ୱିତକ୍କୟାଚନକାଲକାଲଞ୍ଞୂକାରଣଫଲପୟୋଜନେହି ସତ୍ତହି ଅଙ୍ଗେହି ପଟିମଣ୍ଡିତଂ ନିଦାନମାୟସ୍ମତା ଉପାଲିତ୍ଥେରେନ ନିଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଥେରସ୍ସ ୱିନୟପଞ୍ଞତ୍ତିୟାଚନହେତୁଭୂତୋ ୱିତକ୍କୋ ନାମ। ତସ୍ସେୱ ''ଏତସ୍ସ ଭଗୱା କାଲୋ''ତିଆଦିନା ପୱତ୍ତା ୟାଚନା ନାମ। ରତ୍ତଞ୍ଞୂୱେପୁଲ୍ଲଲାଭଗ୍ଗବାହୁସଚ୍ଚମହତ୍ତପତ୍ତି କାଲୋ ନାମ। ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଏୱ କାଲଞ୍ଞୂ ନାମ। ଆସୱଟ୍ଠାନୀୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପାତୁଭାୱୋ କାରଣଂ ନାମ। ''ତେସଂୟେୱ ଆସୱଟ୍ଠାନୀୟାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଟିଘାତାୟା''ତି ୱଚନତୋ ଆସୱଟ୍ଠାନୀୟଧମ୍ମପଟିଘାତୋ ଫଲଂ ନାମ। ''ୟଥୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ଅଦ୍ଧନିୟଂ ଅସ୍ସା''ତି ୱଚନତୋ ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିୟସ୍ସ ଚିରଟ୍ଠିତି ପୟୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ୱିତକ୍କୋ ୟାଚନା କାଲୋ, କାଲଞ୍ଞୂ କାରଣଂ ଫଲଂ;

ପୟୋଜନନ୍ତି ସତ୍ତଙ୍ଗଂ, ନିଦାନଂ ୱିନୟସ୍ସିଧା''ତି।

୨୨।ଅନ୍ତିମମଣ୍ଡଲନ୍ତି ଅବ୍ଭନ୍ତରମଣ୍ଡଲଂ। ତଞ୍ହି ଇତରେସଂ ଅନ୍ତୋ ହୋତି, ଖୁଦ୍ଦକମଣ୍ଡଲଂ ୱା। ଅନୁମତିଦାନୱସେନ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦତ୍ୱା। ତେସଂ ବୁଦ୍ଧାନଂ ଚାରିକାୟ ୱିନେତବ୍ବା ୱେନେୟ୍ୟସତ୍ତା। ଓଚିନନ୍ତା ୱିୟାତି ବହୁପୁପ୍ଫଂ ଗଚ୍ଛଂ ମାଲାକାରା ଚିରଂ ଓଚିନନ୍ତି, ଏୱଂ ବହୁୱେନେୟ୍ୟେସୁ ଗାମାଦୀସୁ ଚିରଂ ୱସନ୍ତା ୱେନେୟ୍ୟପୁଞ୍ଜଂ ପରିହରନ୍ତା ଚରନ୍ତି। ସନ୍ତଂ ସୁଖଂ, ନ ୱେଦନାସୁଖଂ ୱିୟ ସପରିପ୍ଫନ୍ଦଂ। ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଏତି ଦେୱାନଂ ୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ମନୁସ୍ସା ପନ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଚକ୍କୱାଳଏ ବୋଧନେୟ୍ୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ମହାକରୁଣାୟ ଧୁୱଂ ସତ୍ତସମୱଲୋକନଂ। ଓତିଣ୍ଣେତି ପରିସମଜ୍ଝଂ ଆଗତେ, ଆରୋଚିତେ ୱା। ୟେନ କାରଣେନ ମୟଂ ତୁମ୍ହାକଂ ଦେୟ୍ୟଧମ୍ମଂ ଦଦେୟ୍ୟାମ, ତଂ କୁତୋ ସକ୍କା ଲଦ୍ଧୁଂ। ବହୁକିଚ୍ଚା ହି ଘରାୱାସାତି। ଦୁତିୟୱିକପ୍ପେ ତନ୍ତି

ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ। ‘‘ତୁମ୍ହେହି ତଂ କୁତୋ ଲଦ୍ଧା’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ପଠମଂ କିରିଯଂ ପେକ୍ଖତି, ଦୁତିଯଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଆଚରିଯୋ ପନ ‘‘ପଠମଯୋଜନାଯ ଯଂ ଦାନପୁଞ୍ଞଂ, ତଂ କୁତୋ ଲଦ୍ଧା। ପୁଞ୍ଞନ୍ତରାଯବହୁଲା ହି ଘରାୱାସାତି। ଦୁତିଯଯୋଜନାଯ ତେମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଯମହଂ ଦଦେଯ୍ୟଂ, ଅତିକ୍କନ୍ତକାଲତ୍ତା ତମହଂ ସମ୍ପତି କୁତୋ ଦଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ୱଦତି। ସୀଲାଦିକୁସଲଧମ୍ମସନ୍ଦସ୍ସନାଦିଧମ୍ମରତନୱସ୍ସଂ।

୨୩। ପଞ୍ଚୁଣ୍ଡଦେସେ ପଞ୍ଚୁଣ୍ଡଂ ପଟୱରଂ। ମହାଯାଗନ୍ତି ମହାଦାନଂ। ପରିପୁଣ୍ଣସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି ତେମାସଂ ସୋତଙ୍କଂ ଅଜ୍ଜ ସୁଣିନ୍ତି।

ତତ୍ରିଦନ୍ତି ଇଦଂ କାରଣଂ।

ଉପାଲି ଦାସକୋତି ଆଚରିଯପରମ୍ପରତୋ। ବାହିରବ୍ଭନ୍ତରନିଦାନଂ, ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ଆୱେଣିକନିଦାନଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ନିଦାନସ୍ସ ପଭେଦଦୀପନତୋ’’ତି। ଥେରୱାଦାଦି ୱତ୍ଥୁପ୍ପଭେଦୋ। ସକାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ମେଉିଯଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ନାସେଥାତିଆଦି ପରସମଯୱିୱଜ୍ଜନତୋତିଆଦି। ୱିଭଙ୍ଗନଯଭେଦଦସ୍ସନତୋତି ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଯୋ ଭୂମଟ୍ଠଂ ଥଲଟ୍ଠନ୍ତିଆଦି। ଏତ୍ଥାହ – କିଂ ଭଗୱତୋ ମାରାୱଟ୍ଟନପଟିଘାତାଯ ସତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି? ଅତ୍ଥି, ତଥାପିସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଉପଗୁତ୍ତକାଲେ ପସାଦହେତୁତ୍ତା ଅଧିୱାସେତି। ଏତ୍ଥ ଉପଗୁତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ ୱତ୍ତଙ୍କଂ। ବୁଦ୍ଧାନଂ ଆଚିଣ୍ଣନ୍ତି ଦିଜଦସ୍ସନେନ କିଂପଯୋଜନନ୍ତି ଚେ? ମାରାୱଟ୍ଟନହେତୁ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁଞ୍ଞନ୍ତରାଯୋତି ପଯୋଜନଂ।

ଦିଜୋପି ସୋ ମାରମନୋରଥସ୍ସ,

ଭଙ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୋ ଜିନପୁଙ୍ଗୱସ୍ସ;

ସସ୍ସିସ୍ସସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଦାସି ଦାନଂ,

ଅସେସକଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଭେଦଂ।

କିଂ ଭଗୱା ସସିସ୍ସୋ ତାୱ ମହନ୍ତଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ଉଦ୍ଦୁଣ୍ଡିକଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସୀତି? ନ ଅଗମାସି, ତେମାସିଭାଗିଯଂ ପନ ପୁଞ୍ଞରାସିକଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଉପାଯତୋ ସତ୍ଥା ଅଦାସି।

ତଦଞ୍ଞଥା ମାରମନୋରଥୋୱ,

ପୂରୋ ସିଯା ନେୱ ଦିଜସ୍ସ ଭିନ୍ନୋ;

ପାପଂ ମହନ୍ତଂ ଅପି ପାପୁଣେଯ୍ୟ,

ମିଚ୍ଛାଭିମାନେନ ତଥାଗତେ ସୋ।

ତସ୍ମା ଭଗୱା ଅସ୍ସାଦିଯନ୍ତୋ ତଂ ଦେଯ୍ୟଧମ୍ମଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତୋ ଉପାଯେନ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ପୁଞ୍ଞବୁଦ୍ଧିଂ କତ୍ୱା, ମାରସ୍ସ ଚ ମନୋରଥୱିଘାତଂ କତ୍ୱା ଅଗମାସୀତି, ‘‘ଅଯଂ ନଯୋ ଅଟ୍ଠକଥଂ ୱିନାପି ପାଠଇନଯାନୁଲୋମତୋ ସିଦ୍ଧୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କଥଂ? –

‘‘ସତ୍ଥା ସସିସ୍ସୋ ଯଦି ଅଗ୍ଗହେସି,

ଦିଜସ୍ସ ତଂ ଚୀୱରମାଦିତୋୱ;

ନାଥସ୍ସ ନୋ ୱୀସତିୱସ୍ସକାଲେ,

ୱିରୁଜ୍ଝତେ ଜୀୱକଯାଚନାପି;

ତଥାପି ସବ୍ବଂ ସୁୱିଚାରୟିତ୍ୱା,

ଯୁତ୍ତଂ ନୟଂ ଚିନ୍ତୟିତୁଂୱ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି।

ଇଦାନି ଆୟସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ୱିନୟପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ସାଧାରଣନିଦାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପାଟେକ୍କଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତଂ ନିଦାନମାଦିଂ କତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲପଞ୍ଞତ୍ତିଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଭାଗାପତ୍ତିଭେଦନ୍ତରାପତ୍ତିଆଦିକଂ ନାନପ୍ପକାରଂ ୱିଧିଂ ନିଜଟଂ ନିଗ୍ଗୁମ୍ବଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଅଥ ଖୋ ଭଗୱା ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ୱିହରିତ୍ୱା’’ତିଆଦିମାହାତି। ଇଧ ଠତ୍ୱା –

ସିକ୍ଖାପଦାନ ସବ୍ବେସଂ, କମଭେଦଂ ପକାସୟେ;

ତସ୍ମିଂ ସିଦ୍ଧେ ନିଦାନାନଂ, କମସିଦ୍ଧି ଯତୋ ଭୱେ।

ତତ୍ଥ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଦେସନାକ୍କମୋ ପହାନକ୍କମୋ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମୋ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋତି ଚତୁବ୍ବିଧୋ କମୋ ଲବ୍ଭତି। ତତ୍ଥ ଭଗୱତା ରାଜଗହେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତେନ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସସ୍ସ ଯୋ ଦେସନାକ୍କମୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତଂ ଦେସନାକ୍କମମନୁଲୋମେନ୍ତୋ ଆୟସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ପଠମଂ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସଂ ପୁଚ୍ଛି, ତଦନନ୍ତରଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସୁଦ୍ଦେସଂ, ତତୋ ଅନିୟତୁଦ୍ଦେସଂ ୱିତ୍ଥାରୁଦ୍ଦେସଞ୍ଚ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗଞ୍ଚ ତେନେୱ ଅନୁକ୍କମେନ ପୁଚ୍ଛି, ନିଦାନୁଦ୍ଦେସନ୍ତୋଗଧାନଞ୍ଚ ସରୂପେନ ଅନୁଦ୍ଦିଟ୍ଠାନଂ ପୁଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ଖନ୍ଧକେପି ପୁଚ୍ଛି। ଏତେନ ଚ ଖନ୍ଧକେ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟା ସଙ୍ଗହିତା ହୋନ୍ତି। ପୁଚ୍ଛିତାନୁକ୍କମେନେୱ ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ତଂ ସବ୍ବଂ ସାପତ୍ତିଭେଦାଦିକଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଦୁବ୍ଭାସିତଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନାଦିଦୀପକଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଦେସେସି, ଅୟମେତ୍ଥ ଦେସନାକ୍କମୋ। ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗଖନ୍ଧକତୋ ପନ ଉଚ୍ଚିନିତ୍ୱା ତଦା ପରିୱାରପାଠଇ ୱିସୁଂ କତା। ଇମମେୱ ନୟଂ ସନ୍ଧାୟ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏତେନେୱ ଉପାୟେନ ଖନ୍ଧକପରିୱାରେପି ଆରୋପେସୁ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ପଠମମହାସଙ୍ଗୀତିକଥା)। ଅପିଚ ପାଠଇୟା ‘‘ଏତେନେୱୁପାୟେନ ଉଭତୋୱିନୟେ ପୁଚ୍ଛି। ପୁଟ୍ଠୋ ପୁଟ୍ଠୋ ଆୟସ୍ମା ଉପାଲି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେସୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ମହାକସ୍ସପୋ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗେ ଏୱ ପୁଚ୍ଛି। ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ ପନ ଆୟସ୍ମା ଉପାଲି ନିୱରସେସଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଖନ୍ଧକପରିୱାରେ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଦେସେସି। ତଦା ଚ ଖନ୍ଧକପରିୱାରପାଠଇ ୱିସୁଂ କତାତି ଅୟଂ ଦେସନାକ୍କମୋ। ଯଦି ଏୱଂ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ ପଠମଂ ଦେସେତବ୍ବୋତି ଚେ? ନ, ତଦସମ୍ଭୱତୋ। ସୋ ହି ‘‘ଯସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୩୪) ନୟେନ ପୱତ୍ତତ୍ତା ପଠମଂ ସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଗହିତାସୁ ଆପତ୍ତୀସୁ ଅଦସ୍ସିତାସୁ ନ ସମ୍ଭୱତି। ‘‘ଯାନି ମୟା ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି, ତାନି ନେସଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସିକ୍ଖାପଦାନେୱ ପଠମଂ ଦେସେତବ୍ବାନୀତି ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସକ୍କମୋ ସମ୍ଭୱତି।

ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସାଦିସଙ୍ଗହିତାନଂ ଆପତ୍ତିଅକୁସଲାନଂ ଯଥୋଠଆରିକକ୍କମେନ ପହାତବ୍ବତ୍ତା ପହାନକ୍କମୋପେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି। ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରଂ ‘‘ତାୱଦେୱ ଚତ୍ତାରି ଅକରଣୀୟାନି ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବାନୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୯) ୱଚନତୋ ‘‘ସମାଦାୟ ସିକ୍ଖତି ସିକ୍ଖାପଦେସୂ’’ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୧୯୩) ୱଚନତୋ ଚ ଯଥା ଗରୁକଂ ଆଚିକ୍ଖଣଂ ସିକ୍ଖନେନ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମୋପେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି, ଏୱମିମେହି ତୀହି କମେହି ଦେସେତବ୍ବାନମ୍ପେତେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଉପ୍ପତ୍ତିକ୍କମୋ ସମ୍ଭୱତି। ତଥା ହି ଯଂ ଯଂ ସାଧାରଣଂ, ତଂ ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆରବ୍ଭ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଏୱ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଛନ୍ଦସୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟା’’ତି ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ତଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି ସିୟା। ତତୋ ‘‘ଅନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି ତସ୍ମିଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି (ପରି। ୨୪୭) ପରିୱାରେ ଏତଂ ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ଏତ୍ତାୱତା ପୁରିମେନ କମଉୟେନ ପଠମଂ ଦେସେତବ୍ବତଂ ପତ୍ତେ ପାରାଜିକୁଦ୍ଦେସେ ପଠମୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଦେସେତୁକାମୋ ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ‘‘ତତ୍ର ସୁଦଂ ଭଗୱା ୱେସାଲିୟ’’ନ୍ତି ୱେସାଲିମେୱ ପାପେତ୍ୱା ଠପେସି। ଅଞ୍ଞଥା ବାରାଣସିୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାନଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସମଂସଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୮୦) ଏୱମାଦୀନଂ ଦେସନାଧିପ୍ପାୟେ ସତି ବାରାଣସିଂ ପାପେତ୍ୱା ଠପେୟ୍ୟାତି।

ଅବ୍ଭନ୍ତରନିଦାନକଥା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱେରଞ୍ଜକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧। ପାରାଜିକକଣ୍ଡୋ

୧। ପଠମପାରାଜିକଂ

ସୁଦିନ୍ନଭାଣୱାରୱଣ୍ଣନା

ପଠମସ୍ସେତ୍ଥ ନିଦାନେ, ଠତ୍ୱା ପାରାଜିକସ୍ସ ୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ;

ଚୋଦନାପରିହାରନଯୋ, ପୁଗ୍ଗଲୱତ୍ଥୁପ୍ପକାସନେୟେୱ।

ତତ୍ଥ ଭଗୱା ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ କତ୍ତିକଜୁଣ୍ହପକ୍ଖେ ଏୱ ୱେସାଲିଂ ପାପୁଣିତ୍ୱା ଯାୱ ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ, ତାୱ ଅଟ୍ଠ ୱସ୍ସାନି ୱେସାଲିୟଂୟେୱ ୱିହରନ୍ତୋ ୱିୟ ପାଠକ୍କମେନ ଦିସ୍ସତି, ନ ଚ ଭଗୱା ତାୱତକଂ କାଲଂ ତତ୍ଥେୱ ୱିହାସି। ସୋ ହି ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ସାୱକାନଂ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ଯଥାଭିରନ୍ତଂ ତତ୍ଥ ୱିହରିତ୍ୱା ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ଭେସକଳାୱନଂ ପତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତେରସମଂ ୱସ୍ସଂ ୱସି, ତେନେୱ ଅନୁକ୍କମେନ ସାୱତ୍ଥିଂ ପତ୍ୱା ଚୁଦ୍ଦସମଂ ୱସ୍ସଂ ୱସି, ପନ୍ନରସମଂ କପିଲୱତ୍ଥୁମ୍ହି, ସୋଳସମଂ ଆଳୱିୟଂ, ତତୋ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ ରାଜଗହଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ତରସମଂ ୱସି, ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଅପରାନିପି ତୀଣି ୱସ୍ସାନି ତତ୍ଥେୱ ୱସି। ଏତ୍ତାୱତା ଭଗୱା ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସୋ ରାଜଗହତୋ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ୱେସାଲିଂ ପାପୁଣି, ତତୋ ଉପସମ୍ପଦାୟ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକୋ ସୁଦିନ୍ନୋ ୱେସାଲିୟଂୟେୱ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିୱିଞ୍ଞାପେସି, ତତୋ ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଠମଂ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେସୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ଇତୋ ପଠମତରଂ ତତ୍ଥ ୱେସାଲିୟଞ୍ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦାନି ଅଦସ୍ସେତୁକାମୋ, ୱିନୟନିଦାନାନନ୍ତରଂ ପଠମପାରାଜିକମେୱ ଦସ୍ସେତୁକାମୋ, ତସ୍ମା ୱେସାଲିୟଂ ପଠମଂ ନିୱାସଂ, ପଚ୍ଛା ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତିକାଲେ ନିୱାସଞ୍ଚ ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘ତେନ ସମୟେନ ବୁଦ୍ଧୋ ଭଗୱା ୱେସାଲିୟ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଠମସ୍ସେତ୍ଥ ନିଦାନେ, ଠତ୍ୱା …ପେ… ପକାସନେୟେୱା’’ତି। ତସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂ ପଠମପାରାଜିକସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତିଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତେ ନିଦାନେ ଠତ୍ୱା ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱେସାଲିୟା ଅୱିଦୂରେ କଲନ୍ଦଗାମୋ ନାମ ହୋତି…ପେ… ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଜ୍ଜିଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରତୀ’’ତି ଏତସ୍ମିଂ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲପ୍ପକାସନେ, ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱଜ୍ଜୀ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖା ହୋତି…ପେ… ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିୱିଞ୍ଞାପେସୀ’’ତି (ପାରା। ୩୦) ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁପ୍ପକାସନେ ଚ ଚୋଦନାନଯୋ, ପରିହାରନଯୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ରାୟଂ ପକାସନା – କିମତ୍ଥଂ ଥେରେନ ଅଞ୍ଞେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପୁଗ୍ଗଲୱତ୍ଥୂନି ୱିୟ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅୱତ୍ୱା ଯତ୍ଥ ଚ ସୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଯଥା ଚ ଧମ୍ମେ ପସନ୍ନୋ, ଯଥା ଚ ପବ୍ବଜିତୋ, ଯଥା ଚ ଇମଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଉପ୍ପାଦେତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅନୱସେସେତ୍ୱା ପୁଗ୍ଗଲୱତ୍ଥୂନି ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଚେ? ୱୁଚ୍ଚତେ –

ଏୱଂ ସଦ୍ଧାୟ କିଚ୍ଛେନ, ମହନ୍ତେ ଭୋଗଞାତକେ;

ହିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତାନମ୍ପି, ପେସଲାନମ୍ପି ସବ୍ବସୋ।

ସବ୍ବଲାମକଧମ୍ମାୟଂ, ମେଥୁନୋ ଯଦି ସମ୍ଭୱେ;

ନ ଧମ୍ମଦେସନାୟେୱ, ସିଦ୍ଧା ୱିରତି ସବ୍ବସୋ।

ତସ୍ମା ନୱଙ୍ଗସଦ୍ଧମ୍ମେ, ସତ୍ଥାରା ଦେସିତେପି ଚ;

ୱିନୟୋ ପଞ୍ଞପେତବ୍ବୋ, ତତୋ ଧମ୍ମୱିସୁଦ୍ଧିହି।

ୱିନୟାଭାୱତୋ ଏୱଂ, ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ଭୱିସ୍ସତି;

ତସ୍ମା ୱିନୟପଞ୍ଞତ୍ତି, ସାତ୍ଥିକା ପେସଲସ୍ସପି।

ଅନାଦୀନୱଦସ୍ସାୱୀ, ଯସ୍ମା ଯଂ ପାପମାଚରି;

ୱିନୟୋୟେୱ ସବ୍ବାନଂ, ଆଦୀନୱୱିଭାୱିନୋ।

ତସ୍ମା ସଦ୍ଧାନୁସାରୀନଂ, ୱିନୟୋ ସାତ୍ଥକୋୱ ୟଂ;

ଧମ୍ମୋ ଧମ୍ମାନୁସାରୀନଂ, ତତୋ ଉଭୟଦେସନା।

ଅପି ଚ ୟଦି ପଣ୍ଡିତ୍ୱୀତିକ୍କମଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସାପି ୟାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ଅୟସୋ ପତ୍ଥଟୋ, ପଗେୱଞ୍ଞେସନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅଜ୍ଝାଚାରସ୍ସ ପାକଟଭାୱଦୀପନଂ। କଥଂ? –

ଅଭବ୍ବୋ ଅରହତ୍ତସ୍ସ, ସୁଦିନ୍ନୋ ପୁତ୍ତମାତରୋ;

ଭବ୍ବାନୁପ୍ପନ୍ନପଞ୍ଞତ୍ତି, ତଦତ୍ଥଂ ନ କତା ଅୟଂ।

ନନୁ ମାଗଣ୍ଡିକଂ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତ୍ୱା ମାତାପିତୂନମସ୍ସା ହିତତ୍ଥଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୀତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ବୀଜକବୀଜକମାତୂନଂ ଅରହତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି ଥେରେନ ଦୀପିତା। ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱେସାଲିୟା ଅୱିଦୂରେ କଲନ୍ଦଗାମୋ ନାମ ହୋତି, ୟେନ ସମୟେନ ସୁଦିନ୍ନୋ ପୁରାଣଦୁତିୟିକାୟ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱୀ’’ତି ୱା ‘‘ୟେନ ସମୟେନ ଭଗୱା ପଠମପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେସୀ’’ତି ୱା ୱଚନଂ ଇଧ ନ ୟୁଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ‘‘ଇଧ ପନ ହେତୁଅତ୍ଥୋ କରଣତ୍ଥୋ ଚ ସମ୍ଭୱତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ହି ଇଧ ନ ଲବ୍ଭତି। ଚିରନିୱିଟ୍ଠୋ ହି ସୋ ଗାମୋ , ନ ତସ୍ମିଂୟେୱ ସମୟେତି। ୟସ୍ମା ପନ ସୋ ଚିରନିୱିଟ୍ଠୋପି ଚ ଗାମୋ ଅତ୍ତନୋ ନିୱିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସବ୍ବକାଲମତ୍ଥୀତି ୱତ୍ତବ୍ବତଂ ଅରହତି, ତେନ ପରିୟାୟେନ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ୱେସାଲିୟା ଅୱିଦୂରେ କଲନ୍ଦଗାମୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୫-୬।ଅନୁଞ୍ଞାତୋସି ପନ ତ୍ୱନ୍ତି ସମଣୱତ୍ତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଭଗୱା ପୁଚ୍ଛତି। ମାତାପିତୂହି ଅନନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଜନକେହେୱ ଅନନୁଞ୍ଞାତଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଖୋ ସୁଦିନ୍ନ ତଥାଗତାତି ‘‘ପବ୍ବାଜେତୁ ମଂ ଭଗୱା’’ତି ୟାଚନାୱସେନ ପନେୱମାହ, ନ ଭଗୱା ସୟଂ ସରଣାନି ଦତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ‘‘କଲଭାଗମ୍ପୀ’’ତି ପାଠସେସୋ। ୱିକପ୍ପଦ୍ୱୟେପୀତି ଦୁତିୟତତିୟୱିକପ୍ପେସୁ। ପୁରିମପଦସ୍ସାତି କିଞ୍ଚୀତି ପଦସ୍ସ। ଉତ୍ତରପଦେନାତି ଦୁକ୍ଖସ୍ସାତି ପଦେନ। ସମାନୱିଭତ୍ତୀତି ସାମିୱଚନଂ। ୟଥା କିଂ? ‘‘କସ୍ସଚି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କିଞ୍ଚି ଦୁକ୍ଖସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅକାମକା ୱିନା ଭୱିସ୍ସାମାତି ତୟା ସଦ୍ଧିଂ ଅମରିତ୍ୱା ଅକାମା ଜୀୱିସ୍ସାମ। ସଚେପି ନ ମରାମ, ଅକାମକାୱ ତୟା ୱିୟୋଗଂ ପାପୁଣିସ୍ସାମ, ତୟି ଜୀୱମାନେ ଏୱ ନୋ ମରଣଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ମରଣେନପି ନୋ ତୟା ୱିୟୋଗଂ ମୟଂ ଅକାମକାୱ ପାପୁଣିସ୍ସାମ।

୩୦।କତିପାହଂ ବଲଂ ଗାହେତ୍ୱାତି କସ୍ମା ପନାୟଂ ତଥା ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ସମାନୋ କତିପାହଂ ଘରେୟେୱ ୱିଲମ୍ବିତ୍ୱା କାୟବଲଞ୍ଚ ଅଗ୍ଗହେସୀତି? ଅନୁମତିଦାନେନ ମାତାପିତୂସୁ ସହାୟକେସୁ ଚ ତୁଟ୍ଠୋ ତେସଂ ଚିତ୍ତତୁଟ୍ଠତ୍ଥଂ। କେସୁଚି ଅଟ୍ଠକଥାପୋତ୍ଥକେସୁ କେଚି ଆଚରିୟା ‘‘ଅୟଂ ସୁଦିନ୍ନୋ ଜୀୱକୱତ୍ଥୁତୋ ପଚ୍ଛା ପଂସୁକୂଲିକଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ପଂସୁକୂଲିକୋ ଜାତୋ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ‘‘ଗହପତିଚୀୱରଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଂସୁକୂଲିକଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତୀ’’ତି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ‘‘ଅଚିରୂପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ‘‘ତଥା ସୁଦିନ୍ନୋ ହି ଭଗୱତୋ ଦ୍ୱାଦସମେ ୱସ୍ସେ ପବ୍ବଜିତୋ , ୱୀସତିମେ ୱସ୍ସେ ଞାତିକୁଲଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠୋ ସୟଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକୋ ହୁତ୍ୱା’’ତି, ‘‘ଭଗୱତୋ ହି ବୁଦ୍ଧତ୍ତଂ ପତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୟାୱ ଇଦଂ ୱତ୍ଥୁଂ, ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ୱୀସତି ୱସ୍ସାନି ନ କୋଚି ଗହପତିଚୀୱରଂ ସାଦିୟି, ସବ୍ବେ ପଂସୁକୂଲିକାୱ ଅହେସୁ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକୋ, ନ ଉପସମ୍ପଦାୟ। ଉପସମ୍ପଦଂ ପନ ଜୀୱକୱତ୍ଥୁତୋ (ମହାୱ। ୩୨୬) ପଚ୍ଛା ଅଲତ୍ଥ, ତସ୍ମା ଅୱସ୍ସିକୋ ଞାତିକୁଲଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପୱିଟ୍ଠୋ ସିୟାତି ଚେ? ନ, ‘‘ଅଲତ୍ଥ ଖୋ ସୁଦିନ୍ନୋ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତୋ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଅଲତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି ଏକତୋ ଅନନ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପବ୍ବଜ୍ଜାନନ୍ତରମେୱ ହି ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ତେରସଧୁତଙ୍ଗଗୁଣେ ସମାଦାୟ ୱତ୍ତନ୍ତୋ ଅଟ୍ଠ ୱସ୍ସାନି ୱଜ୍ଜିଗାମେ ୱିହରିତ୍ୱା ନିସ୍ସୟମୁତ୍ତତ୍ତା ସୟଂୱସୀ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଏତରହି ଖୋ ୱଜ୍ଜୀ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖା’’ତିଆଦିତକ୍କୱସେନ ୟେନ ୱେସାଲୀ ତଦୱସରି, ତସ୍ମା ‘‘ପଂସୁକୂଲିକଧୁତଙ୍ଗୱସେନ ପଂସୁକୂଲିକୋ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ତକୋୟେୱ ପାଠୋ ୟେସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ଦିସ୍ସତି, ସୋୱ ପମାଣତୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ‘‘ଆରଞ୍ଞିକୋ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ପଞ୍ଚ ସେନାସନପଟିସଂୟୁତ୍ତାନି ସଙ୍ଗହିତାନି ନେସଜ୍ଜିକଙ୍ଗଞ୍ଚ ୱିହାରସଭାଗତ୍ତା, ‘‘ପିଣ୍ଡପାତିକୋ’’ତି ଇମିନା ପଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡପାତପଟିସଂୟୁତ୍ତାନି, ‘‘ପଂସୁକୂଲିକୋ’’ତି ଇମିନା ଦ୍ୱେ ଚୀୱରପଟିସଂୟୁତ୍ତାନି ସଙ୍ଗହିତାନୀତି। ଞାତିଘରୂପଗମନକାରଣଦୀପନାଧିପ୍ପାୟତୋ ସପଦାନଚାରିକଙ୍ଗଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ମା ଅତିହରାପେସୁ’’ନ୍ତି କାଲଟ୍ଠତ୍ତୟୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମସ୍ସନ୍ତରାୟକରତରତ୍ତା ‘‘ଇମଂ ନୟ’’ନ୍ତି ଅନୟୋୟେୱ।

ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ହି ସତ୍ତାନଂ, ୱିନାସେ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତେ;

ଅନୟୋ ନୟରୂପେନ, ବୁଦ୍ଧିମାଗମ୍ମ ତିଟ୍ଠତି।

୩୬।ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେତି ଏତ୍ଥ ଦୁୱିଧଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ। କଥଂ? ''ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାଥା''ତି ଏୱଂ ସୌଦ୍ଦେସାନୁଦ୍ଦେସଭେଦତୋ ଦୁୱିଧଂ। ତତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖେ ସରୂପତୋ ଆଗତା ପଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ସୌଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ। ସାପି ଦୁୱିଧା ସପୁଗ୍ଗଲାପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ୟସ୍ସା ପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଅନ୍ତୋ ଆପତ୍ତିୟା ସହ, ୱିନା ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସା ସପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସା। ଇତରା ଅପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସାପି ଦୁୱିଧା ଦସ୍ସିତାଦସ୍ସିତାପତ୍ତିଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକା ନାମ ଅଟ୍ଠ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା। ''ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ''ତି ହି ପୁଗ୍ଗଲୋୱ ତତ୍ଥ ଦସ୍ସିତୋ, ନାପତ୍ତି। ଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକା ନାମ ଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖେ ''ସତ୍ତରସ ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଧମ୍ମା ନିସ୍ସାରଣୀୟଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସ''ନ୍ତି ହି ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା ସଦ୍ଧିଂ ପୁଗ୍ଗଲେନ, ତଥା ଅପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସାପି ଦସ୍ସିତାଦସ୍ସିତାପତ୍ତିତୋୱ ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକା ନାମ ସେଖିୟା ଧମ୍ମା। ସେସା ଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସାପି ଦୁୱିଧା ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଅନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକା ନାମ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ମୁସାୱାଦ ଓମସୱାଦ ପେସୁଞ୍ଞ ଭୂତଗାମ ଅଞ୍ଞୱାଦକ ଉଜ୍ଝାପନକ ଗଣଭୋଜନ ପରମ୍ପରଭୋଜନ ସୁରାମେରୟ ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକ ହସଧମ୍ମ ଅନାଦରିୟ ତଲଘାତକଜତୁମଟ୍ଠକ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ୱସେନ ପଞ୍ଚଦସୱିଧା ହୋନ୍ତି। ସେସାନଂ ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସାନଂ ୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠକାରକା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅନୁଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିପି ପଦଭାଜନନ୍ତରାପତ୍ତିୱିନୀତୱତ୍ଥୁପଟିକ୍ଖେପପଞ୍ଞତ୍ତିଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧିୱସେନ ଛବ୍ବିଧା ହୋନ୍ତି। ତତ୍ଥ ''ୟେଭୁୟ୍ୟେନ ଖାୟିତଂ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୬୧) ଏୱମାଦିକା ପଦଭାଜନିୟେ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନାପତ୍ତି ପଦଭାଜନସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ''ନ ତ୍ୱେୱ ନଗ୍ଗେନ ଆଗନ୍ତବ୍ବଂ, ୟୋ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତିଆଦିକା (ପାରା। ୫୧୭) ଅନ୍ତରାପତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟନ୍ତେନ ଦ୍ୱାରଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ପଟିସଲ୍ଲୀୟିତୁ''ନ୍ତି (ପାରା। ୭୫) ଏୱମାଦିକା ୱିନୀତୱତ୍ଥୁସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ''ଲୋହିତୁପ୍ପାଦକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ''ତି (ମହାୱ। ୧୧୪) ଏୱମାଦିକା ପଟିକ୍ଖେପସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ଖନ୍ଧକେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାନି ପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ''ୟା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନଚ୍ଚଂ ୱା ଗୀତଂ ୱା ୱାଦିତଂ ୱା ଦସ୍ସନାୟ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିୟ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୮୩୪) ଇମିନା ୱୁତ୍ତେନ ''ୟା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନଚ୍ଚେୟ୍ୟ ୱା ଗାୟେୟ୍ୟ ୱା ୱାଦେୟ୍ୟ ୱା ପାଚିତ୍ତିୟ''ନ୍ତି ଏୱମାଦିକଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଦିସ୍ସମାନଂ ଆପତ୍ତିଜାତଂ, ୱିନୟକମ୍ମଂ ୱା ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧିସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ଛବ୍ବିଧମ୍ପେତଂ ଛହି କାରଣେହି ଉଦ୍ଦେସାରହଂ ନ ହୋତୀତି ଅନୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ପଞ୍ଚହି ଉଦ୍ଦେସେହି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୱିସଭାଗତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଦୁବ୍ଭାସିତାନଂ, ସଭାଗୱତ୍ଥୁକମ୍ପି ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଦ୍ୱୟଂ ଅସଭାଗାପତ୍ତିକତ୍ତା, ଅନ୍ତରାପତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦାନଂ ନାନାୱତ୍ଥୁକାପତ୍ତିକତ୍ତା, ପଟିକ୍ଖେପସିକ୍ଖାପଦାନଂ କେସଞ୍ଚି ୱିନୀତୱତ୍ଥୁପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦାନଞ୍ଚ ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିକତ୍ତା, ଅଦସ୍ସିତୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଭେଦାନୁୱତ୍ତକଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସ, ଅଦସ୍ସିତାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧିସିକ୍ଖାପଦାନନ୍ତି। ଏତ୍ତାୱତା ''ଦୁୱିଧଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞାପନଂ ଉଦ୍ଦେସାନୁଦ୍ଦେସଭେଦତୋ''ତି ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସମାସତୋ ପକାସିତଂ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେତି ସୌଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିୟା ଏୱଂ କିର ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି ''ଚତ୍ତାରୋ ପାରାଜିକା କତିୱସ୍ସାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତାତିଆଦିନା ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ତେସୁ ପଠମପାରାଜିକୋ ୱେସାଲିୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ ପଞ୍ଚୱସ୍ସାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ହେମନ୍ତାନଂ ପଠମେ ମାସେ ଦୁତିୟେ ପକ୍ଖେ ଦସମେ ଦିୱସେ ଅଡ୍ଢତେୟ୍ୟପୋରିସାୟ ଛାୟାୟ ପୁରତ୍ଥାଭିମୁଖେନ ନିସିନ୍ନେନ ଅଡ୍ଢତେରସାନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ମଜ୍ଝେ ସୁଦିନ୍ନଂ କଲନ୍ଦପୁତ୍ତଂ ଆରବ୍ଭ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ''ତି, ତଂ ନ ୟୁଜ୍ଜତି, କସ୍ମା? –

ୟସ୍ମା ଦ୍ୱାଦସମଂ ୱସ୍ସଂ, ୱେରଞ୍ଜାୟଂ ୱସି ଜିନୋ;

ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧୋ ସଙ୍ଘୋତି, ନେୱ ପାରାଜିକଂ ତଦା।

ଥେରସ୍ସ ସାରିପୁତ୍ତସ୍ସ, ସିକ୍ଖାପଞ୍ଞତ୍ତିୟାଚନା;

ତସ୍ମିଂ ସିଦ୍ଧାତି ସିଦ୍ଧାୱ, ଗରୁକାପତ୍ତି ନୋ ତଦା।

ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖଞ୍ଚ, କିଂ ସତ୍ଥା ଚତୁୱସ୍ସିକୋ;

ପଟିକ୍ଖିପି କିମାଣଞ୍ଚ, ସମତ୍ତଂ ଅନୁଜାନି ସୋ।

ଅଜାତସତ୍ତୁଂ ନିସ୍ସାୟ, ସଙ୍ଘଭେଦମକାସି ୟଂ;

ଦେୱଦତ୍ତୋ ତତୋ ସଙ୍ଘ-ଭେଦୋ ପଚ୍ଛିମବୋଧିଯଂ।

ଆରାଧଯିଂସୁ ମଂ ପୁବ୍ବେ, ଭିକ୍ଖୂତି ମୁନିଭାସିତଂ;

ସୁତ୍ତମେୱ ପମାଣଂ ନୋ, ସୋୱ କାଲୋ ଅନପ୍ପକୋଟି।

ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଥ ଭଗୱା ଅଜ୍ଝାଚାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ପାରାଜିକଂ ୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ୱା ନ ପଞ୍ଞପେସୀ''ତି, ତଂ ସକଲସିକ୍ଖାପଦଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ନ କେୱଲଂ ସୌଦେସସିକ୍ଖାପଦମତ୍ତଂ, ତେନ ସୌଦେସାନୁଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିଭେଦଂ ସକଲଂ ପାରାଜିକଂ ସନ୍ଧାଯାହାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ନାଭିପରାମସନମ୍ପି କାଯସଂସଗ୍ଗୋ, ତଥାପି ଏତଂ ୱିସେସନିଯମନତୋ, ଅଚ୍ଛନ୍ଦରାଗାଧିପ୍ପାଯତୋ ଚ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଛନ୍ଦରାଗରତ୍ତସ୍ସେୱ ହି କାଯସଂସଗ୍ଗୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ। ଅସୁଚିପାନେ ପନ ହତ୍ଥିନିଯା ତାପସପସ୍ସାୱପାନେନ ୱାଲକାଭ୍ଭୋ ନାମ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୱାଲକାଭ୍ଭସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ମଣ୍ଡବ୍ବସ୍ସ ନାଭିଯା ପରାମସନେନେୱ କିର। ରୂପଦସ୍ସନେ ପନ ୱେଜ୍ଜକା ଆହୁ –

''ଥୀନଂ ସନ୍ଦସ୍ସନା ସୁକ୍କଂ, କଦାଚି ଚଲିତୋୱରେ;

ତଂ ଗାମଧମ୍ମକରଣଂ, ଦ୍ୱଯସମଂ ସଙ୍ଗମିଯ;

ଗବ୍ଭାଦୀତି ଅଯଂ ନଯୋ, ଥୀନଂ ପୁରିସଦସ୍ସନାସୀନ୍ତୂପନେନ୍ଥ''।

ତଥାପ୍ପାହୁ –

''ପୁପ୍ଫିକେ ଏଧିମ୍ହ ସୁଦ୍ଧେ, ପସ୍ସଂ ନରଞ୍ଚ ଇତ୍ଥି ତଂ;

ଗବ୍ଭଞ୍ଚ ନଯେତ୍ଥୁତ୍ତ-ମିତି ତସ୍ମା କାସୋ ଇତୀ''ତି।

ରାଜୋରୋଧୋ ୱିଯାତି ସୀହଳଅଦୀପେ ଏକିସ୍ସା ଇତ୍ଥିଯା ତଥା ଅହୋସି, ତସ୍ମା କିର ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଯାୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକା ସଦ୍ଦୋ ଅବ୍ଭୁଗ୍ଗଛି, ନ ତଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ୱିସଯୋ ଅହୋସି ତେସଂ ରୂପଂ ୱିଯ। ତେନେୱ ଭିକ୍ଖୂ ପୁଚ୍ଛିଂସୁ ''କଚ୍ଚି ନୋ ତ୍ୱଂ ଆୱୁସୋ ସୁଦିନ୍ନ ଅନଭିରତୋ''ତି।

୩୯।କଲୀତି କୋଧୋ, ତସ୍ସ ସାସନଂ କଲିସାସନଂ, କଲହୋ। ଗାମଧମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଜନପଦଧମ୍ମଂ ଜନପଦୱାସୀନଂ ସିଦ୍ଧିଂ। ଅତ୍ତାତି ଚିତ୍ତଂ, ସରୀରଞ୍ଚ। ଅସୁତ୍ତନ୍ତୱିନିବଦ୍ଧନ୍ତି ୱିନଯସୁତ୍ତେ ଅନାଗତଂ, ସୁତ୍ତାଭିଧମ୍ମେସୁପି ଅନାଗତଂ, ପାଳିୱିନିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କୁସୁମମାଲନ୍ତି ନାନାଗୁଣଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ରତନଦାମନ୍ତି ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦତି। ପଟିକ୍ଖିପନାଧିପ୍ପାଯା ଭଦ୍ଦାଲି ୱିଯ। ପଦନିରୁତ୍ତିବ୍ୟଞ୍ଜନାନି ନାମୱେୱଚନାନେୱ ''ନାମଂ ନାମକମ୍ମଂ ନାମଧେଯ୍ୟଂ ନିରୁତ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୧୩୧୫) ୱିଯ। ନିପ୍ପରିଯାଯେନ ୱିରତି ସିକ୍ଖାପଦଂ ନାମ। ଅକୁସଲପକ୍ଖେ ଦୁସ୍ସୀଲ୍ୟଂ ନାମ ଚେତନା। କୁସଲପକ୍ଖେପି ଚେତନାପରିଯାଯତୋ ୱିଭଙ୍ଗେ ''ସିକ୍ଖାପଦ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାଯାତି ଏତ୍ଥ ଲୋକୱଜ୍ଜସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତା ହୋତି ପାକଟାଦୀନୱତୋ। ପଞ୍ଞତ୍ତିୱଜ୍ଜସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ସଙ୍ଘଫାସୁତା ହୋତି ପାକଟାନିସଂସତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ନିଗ୍ଗହୋ, ଦୁତିଯେନ ପେସଲାନଂ ଫାସୁୱିହାରୋ। ପଠମେନ ସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଆସୱାନଂ ପଟିଘାତୋ, ଦୁତିଯେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ। ତଥା ପଠମେନ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦୋ, ଦୁତିଯେନ ପସନ୍ନାନଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାୱୋ। ''ପୁବ୍ବେ କତପୁଞ୍ଞତାଯ ଚୋଦିଯମାନସ୍ସ ଭଦ୍ଦକୁଲପୁତ୍ତସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ସୁଦିନ୍ନୋ ତଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ୱିନୋଦେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ସଚ୍ଛାକାସି, ତେନେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା ଅନୁଞ୍ଞାତା''ତି ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ତଥା ପଠମେନ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତି, ଦୁତିଯେନ ୱିନଯାନୁଗ୍ଗହୋ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅପିଚେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମେ ଯତ୍ଥ ଏକନ୍ତାକୁସଲଭାୱେନ, ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁଭାୱାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜତୋ, ଯତ୍ଥ ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାନନେ ଏୱ ଅଜ୍ଝାପତ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞଦା, ତଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯା ୱାପି ପସାଦୁପ୍ପାଦବୁଦ୍ଧିଯା ଧମ୍ମଦେସନାପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ, ଇତରଞ୍ଚ ସେଖିଯଂ, ଇଦଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ନାମ। ୱତ୍ଥୁନୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱା ୱୀତିକ୍କମଚେତନାଯାଭାୱେପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ କରଣେ, କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅକରଣେ ୱା ସତି ଯତ୍ଥ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଠପେତ୍ୱା ସୁରାପାନଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ, ଆୱାସିକ, ଗମିକ, ଅନୁମୋଦନ, ଭତ୍ତଗ୍ଗ, ପିଣ୍ଡଚାରିକ, ଆରଞ୍ଞକ, ସେନାସନ , ଜନ୍ତାଘର, ୱଚ୍ଚକୁଟି, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକ, ଉପଜ୍ଝାଯ, ଅନ୍ତେୱାସିକ, ଆଚରିଯୱତ୍ତନ୍ତି ଏତାନି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣନଯେନ ଗଣିଯମାନାନି ଚୁଦ୍ଦସ, ଏତାନି ପନ ୱିତ୍ଥାରତୋ

ଦ୍ୱେଅସୀତି ମହାୱତ୍ଥୂନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ସଉହି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ସଂୱରୋ ସଂୱରୱିନଯୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦମେୱ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିନଯୋ ସମଥୱିନଯତ୍ଥାଯ ସମଥୱିନଯୋ ସଂୱରୱିନଯତ୍ଥାଯ ସଂୱରୱିନଯୋ ପହାନୱିନଯତ୍ଥାଯାତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁ, ତଂ ସଙ୍ଘଫାସୂତି ଏକମିୱ ୱୁତ୍ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାଯ ସତି ସଙ୍ଘଫାସୁ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଦୀପନତ୍ଥଂ। ପକରୀଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତେ ତେ ପଯୋଜନୱିସେସସଙ୍ଖାତା ଅତ୍ଥୱସାତି ଅତ୍ଥୱସଂ ''ପକରଣ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଦସସୁ ପଦେସୁ ଏକେକଂ ମୂଲଂ କତ୍ୱା ଦସକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଯୋଜନାଯ ପଦସତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପଦସ୍ସ ୱସେନ ଅତ୍ଥସତଂ ପୁରିମସ୍ସ ୱସେନ ଧମ୍ମସତଂ ଅତ୍ଥଜୋତିକାନଂ ନିରୁତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ନିରୁତ୍ତିସତଂ, ଧମ୍ମଭୂତାନଂ ନିରୁତ୍ତୀନଂ ୱସେନ ନିରୁତ୍ତିସତନ୍ତି ଦ୍ୱେ ନିରୁତ୍ତିସତାନି, ଅତ୍ଥସତେ ଞାଣସତଂ, ଧମ୍ମସତେ ଞାଣସତଂ ଦ୍ୱୀସୁ ନିରୁତ୍ତିସତେସୁ ଦ୍ୱେ ଞାଣସତାନୀତି ଚତ୍ତାରି ଞାଣସତାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତାତି ଧମ୍ମସଙ୍ଘସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁଭାୱୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅତ୍ଥପଦାନୀତି ଅଟ୍ଠକଥା। ଧମ୍ମପଦାନୀତି ପାଠଇ''ତି ୱୁତ୍ତଂ କିର।

ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ଏୱଂ ବହୁଲନଯେନ ଲଦ୍ଧନାମକଂ ସକସମ୍ପଯୋଗେନ, ପରସମ୍ପଯୋଗେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ସକମଗ୍ଗେ ୱା ପରମଗ୍ଗେ ୱା ପରନିମିତ୍ତସ୍ସ ସକମଗ୍ଗେ ଏୱ ପୱେସପୱିଟ୍ଠଠିତୁଦ୍ଧରଣେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଏକଂ ପଟିସାଦିଯନୱସେନ ସେୱେଯ୍ଯ ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋତି। କେଚି ପନ ''ପୱେସାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ୱା ତୀଣି ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ଏକଂ ୱା ପଟିସେୱେଯ୍ଯ, ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ 'ସୋ ଚେ ପୱେସନଂ ସାଦିଯତି, ପୱିଟ୍ଠଂ, ଠିତଂ, ଉଦ୍ଧରଣଂ ସାଦିଯତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା'ତିଆଦୀ''ତି (ପାରା। ୫୯) ୱଦନ୍ତି, ତେସଂ ମତେନ ଚତୂସୁପି ଚତସ୍ସୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତି। ତେଯେୱ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ''ଆପଜ୍ଜତୁ ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକାପତ୍ତି ମେଥୁନଧମ୍ମପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ତବ୍ଭାଗିଯା''ତି, ''ଅତ୍ତନୋ ୱୀତିକ୍କମେ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ, ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଗହଟ୍ଠକାଲେ ମେଥୁନାଦିପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଏକଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଂ ଏକମନେକଂ ୱା ପଟିକରିତ୍ୱାୱ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଯସ୍ମା ନିରାପତ୍ତିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ସୋ ଗହଟ୍ଠକାଲେ ସାପତ୍ତିକୋୱାତି ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସାପି ଅତ୍ଥେୱ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ। ୱୁଟ୍ଠାନଦେସନାହି ପନ ଅସୁଜ୍ଝନତୋ 'ପଯୋଗେ ପଯୋଗେ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା'ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ ଗଣନପଯୋଜନାଭାୱତୋ। କିଞ୍ଚାପି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ପଦଭାଜନେ 'ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା'ତି ୱଚନେନାଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋ''ତି ଯୁତ୍ତିଞ୍ଚ ୱଦନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ ମାତିକାଯମ୍ପି ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେଯ୍ଯ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ପାରାଜିକସ୍ସ ଅନୱସେସୱଚନମ୍ପି ନ ଯୁଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ସବ୍ବେପି ହି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ଭିକ୍ଖୁଗଣନଞ୍ଚ ଅନୱସେସେତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତୀତି ଅନୱସେସୱଚନନ୍ତି କତ୍ୱା ପୱେସେୱ ଆପତ୍ତି, ନ ପୱିଟ୍ଠାଦୀସୁ, ତମେୱେକଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତୀ''ତି ପାରାଜିକାପତ୍ତିମ୍ପି ଅନ୍ତୋ କତ୍ୱା ନିଦାନୁଦ୍ଦେସେ ୱଚନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ମାତିକାଯଂ ''ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ''ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ''ତି ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୱଚନଂ ତେନ ସରୀରବନ୍ଧନେନ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଅଭବ୍ବଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ''ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା''ତି ପଦଭାଜନେ ୱଚନଂ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସାପି ପାରାଜିକସ୍ସ ଅସଂୱାସସ୍ସ ସତୋ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅଥେଯ୍ଯସଂୱାସକଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ନ ହି ସୋ ସଂୱାସଂ ସାଦିଯନ୍ତୋପି ଥେଯ୍ଯସଂୱାସକୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ''ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତେନେୱାହ ''ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଆପତ୍ତି ଓମସୱାଦେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୩୮୯)। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତଦଭାୱତୋ ସିଦ୍ଧୋ ସୋ ''ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ତେନ ପଦସୋଧମ୍ମଂ ସହସେଯ୍ଯଞ୍ଚ ନ ଜନେତି, ଭିକ୍ଖୁପେସୁଞ୍ଞାଦିଞ୍ଚ ଜନେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସେସୁ ପନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘାଦିସେସତୋ ୱୁଟ୍ଠାନୱିଧିୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅଯମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନୀ…ପେ… ଆପନ୍ନା''ତି (ପାଚି। ୬୭୯) ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସଂ କତ୍ୱାପି ପାରାଜିକତୋ ଅଧିପ୍ପାଯନ୍ତରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ନିସ୍ସାରଣୀଯଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୬୭୯) ଆପତ୍ତିନାମଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ କତଂ। ଏତ୍ତାୱତା ସପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସେ ଦସ୍ସିତାଦସ୍ସିତାପତ୍ତିଦୁକଂ ୱିଭାରିତଂ ହୋତି। ଅପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସେସୁ ସେଖିଯେସୁ ଆପତ୍ତିଯା ଦସ୍ସନକାରଣଂ ସେଖିଯାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତଦଭାୱତୋ ଇତରେସୁ ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନଂ କତଂ। ଅପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସେସୁପି ଦସ୍ସିତାଦସ୍ସିତାପତ୍ତିଦୁକଞ୍ଚ ୱିଭାରିତଂ ହୋତୀତି।

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସୁଦିନ୍ନଭାଣୱାରଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ମକ୍କଟୀୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୦-୧। ଦୁତିଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ''ଇଧ ମଲ୍ଲା ଯୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ପଟିସେୱତୀତି ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ ପଚୁରପଟିସେୱନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ''ତଞ୍ଚ ଖୋ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା, ନୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଯା''ତି ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ଥମ୍ପି ପଠମଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅତ୍ତନୋ ମିଚ୍ଛାଗାହେନ ୱା ଲେସଓଡ୍ଡନତ୍ଥାଯ ୱା ଏୱମାହ। ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ଥତଂଯେୱ ନିଯମେତୁଂ ''ନନୁ ଆୱୁସୋ ତଥେୱ ତଂ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ ମକ୍କଟୀୱତ୍ଥୁ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅୱିସେସତ୍ତା, ତଥା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁ। ୱିଚାରଣା ପନେତ୍ଥ ତତିଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ''ନନୁ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ଅନେକପରିଯାଯେନା''ତିଆଦି ନ କେୱଲଂ

ସୌଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦେନେଓ ସିଦ୍ଧଂ, ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତାଦୀସୁପି ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଅନୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦେନପି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ଯଦି ସୌଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଂ ସାୱସେସନ୍ତି ପଞ୍ଞପେସି, ଇମିନା ଅନୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦେନାପି କିଂ ନ ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀ’’ତି ତଦେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତମେୱ ଲେସଦ୍ଧିକାନଂ ଅଲେସୋକାସଂ କତ୍ୱା ଆମେଡିତତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞପେସ୍ସାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଅଞ୍ଞୱାଦକେ ୱିହେସକେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାଚି। ୧୦୧) ୱିଯ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱଯେନ ଆପତ୍ତିଦ୍ୱଯଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଚାପଜ୍ଜତି, ସୋ ଏୱତ୍ଥୋ ଅଞ୍ଞେନାପି ୱଚନେନ ସୁପ୍ପକାସିତୋ, ସୁପରିବ୍ଯତ୍ତକରଣତ୍ଥେନ ଦଳ୍ହତରୋ କତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତିଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯମ୍ପି ଅଞ୍ଞେସୁ ଚ ଏୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧୋ।

ଯସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତିଆଦିମ୍ହି ପନ ଗଣ୍ଠିପଦନଯୋ ତାୱ ପଠମଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତି ସୁରାପାନାଦିଅଚିତ୍ତକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚିତ୍ତକେସୁ ପନ ଯଂ ଏକନ୍ତମକୁସଲେନେୱ ସମୁଟ୍ଠାପିତଞ୍ଚ। ଉଭଯଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ନାମ। ସୁରାପାନସ୍ମିଞ୍ହି ‘‘ସୁରା’’ତି ୱା ‘‘ପାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା ପିୱନେ ଅକୁସଲମେୱ, ତଥା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଗନ୍ଧୱଣ୍ଣକତ୍ଥାଯ ଲେପନେ, ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ଲେପନେ ଅଦୋସତ୍ତା ‘‘ଅୱିଚାରଣୀଯ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ଜାନିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜସ୍ସାପି ଲୋକୱଜ୍ଜଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଇମଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗଂ ପରିହରିତୁକାମତାଯ ୱଜିରବୁଦ୍ଧିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇଧ ସଚିତ୍ତକନ୍ତି ଚ ଅଚିତ୍ତକନ୍ତି ଚ ୱିଚାରଣା ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନେଯେୱ ହୋତି, ନ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଜାନନେ। ଯଦି ପଞ୍ଞତ୍ତିୱିଜାନନେ ହୋତି, ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନେୱ ସିଯୁଂ, ନ ଚ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନି , ତସ୍ମା ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନେଯେୱ ହୋତୀ’’ତି, ଇଦଂ ଯୁଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ସେଖିଯେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାନନମେୱ ପମାଣଂ, ନ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତଜାନନନ୍ତି, ଯଂ ପନ ତତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପସୁତ୍ତସ୍ସ ମୁଖେ କୋଚି ସୁରଂ ପକ୍ଖିପେଯ୍ଯ, ଅନ୍ତୋ ଚେ ପୱିସେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯଥା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅଧକ୍ଖକଂ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲଂ ପରସ୍ସ ଆମସନାଦିକାଲେ କାଯଂ ଅଚାଲେତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନେୱ ସାଦିଯନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତି ‘କିରିଯାୱ ହୋତୀ’ତି ୱୁତ୍ତା ଯେଭୁଯ୍ଯେନ କିରିଯସମ୍ଭୱତୋ, ତଥା ଅଯମ୍ପି ତଦା କିରିଯାୱ ହୋତୀ’’ତି, ତଂ ସୁୱିଚାରିତଂ ଅନେକନ୍ତାକୁସଲଭାୱସାଧନତୋ। ସୁରାପାନାପତ୍ତିଯା ଏକନ୍ତାକୁସଲତା ପନ ମଜ୍ଜସଞ୍ଞିନୋପି ସକିଂ ପଯୋଗେନ ପିୱତୋ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତା।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ସିକ୍ଖାପଦସୀସେନ ଆପତ୍ତିଂ ଗହେତ୍ୱା ଯସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ। ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ଚ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତମ୍ପି ସୁରାପାନାଦି ଲୋକୱଜ୍ଜନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ‘‘ଯସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତି ହି ଇଦଂ ୱଚନଂ ଅଚିତ୍ତକଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ନ ହି ଏକଂସତୋ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେତି ୱିସେସନେ ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥି। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ, ୱତ୍ଥୁଜାନନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ସିଯା କୁସଲଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ ସିଯା ଅବ୍ଯାକତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ତସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱା’’ତି ନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ‘‘ସେସଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଧିମାନେ ୱୀତିକ୍କମାଭାୱା, ସୁପିନନ୍ତେ ଅବ୍ବୋହାରିକତ୍ତା ସୁପିନନ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନାପି ୱୀତିକ୍କମଚ୍ଛାଯା ଅବ୍ବୋହାରିକଭାୱେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଂ ପନ ୱଚନଂ ଦଳ୍ହୀକମ୍ମସିଥିଲକରଣପ୍ପଯୋଜନତ୍ତା ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ବାହିରନିଦାନକଥାଧିକାରେ ‘‘ଦଳ୍ହୀକମ୍ମସିଥିଲକରଣପ୍ପଯୋଜନାତି ଯେଭୁଯ୍ଯତାଯ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦି, ତଂ ସୁୱୁତ୍ତମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ମକ୍କଟୀୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୪୩-୪। ୱଜ୍ଜୀସୁ ଜନପଦେସୁ ୱସନ୍ତା ୱଜ୍ଜିନୋ ନାମ, ତେସଂ ପୁତ୍ତା। ଯାୱଦତ୍ଥନ୍ତି ଯାୱତା ଅତ୍ଥୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂଅନାୱିକତ୍ୱା’’ତି, ତଂ କାମଂ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେ, ତଦେକଟ୍ଠେ ଚ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯାୱିକରଣେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ସତି ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ତଥାପି ଇଦାନି ପଞ୍ଞପେତବ୍ବଂ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତଂ, କଥଞ୍ହି ନାମ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତି (ପାରା। ୪୫୯), ଆଳୱକା ଭିକ୍ଖୂ କୁଟିଯୋ କାରାପେନ୍ତି ଅପ୍ପମାଣିକାଯୋ (ପାରା। ୩୪୨), ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାନି ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ ଅସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖଂ ସିକ୍ଖମାନଂ ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତି (ପାଚି। ୧୦୭୭), ସଙ୍ଘେନ ଅସମ୍ମତଂ ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତୀତିଆଦି (ପାଚି। ୧୦୮୪) ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ନ ହି ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିକପ୍ପନଂ ୱା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ଯଦଭାୱା ଅତିରେକଚୀୱରନ୍ତି ୱଦେଯ୍ଯ, ପମାଣଂ ୱା ନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ଯଦଭାୱା ଅପ୍ପମାଣିକାଯୋତି ୱଦେଯ୍ଯ, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ‘‘ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା’’ତି (ମହାୱ। ୭୧, ୧୨୬) ଉପସମ୍ପଦଂ ଯାଚିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରମେୱ ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ମେଥୁନୋ ଧମ୍ମୋ ନ ପଟିସେୱିତବ୍ବୋ, ଅସକ୍ଯପୁତ୍ତିଯୋ’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୯) ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତେନ ଅସ୍ସମଣାଦିଭାୱଂ ଉପଗନ୍ତୁକାମେନ ନନୁ ପଠମଂ ଅବ୍ଭୁପଗତା ସିକ୍ଖା ପଚ୍ଚକ୍ଖାତବ୍ବା, ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ୱା ଆୱିକାତବ୍ବଂ ସିଯା, ତେ ପନ ‘‘ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ

ପଟିସେୱିଂସୂ’’ତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଓକାସକରଣଞ୍ଚଂ ୱା ତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ସୋ ଆଗତୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଇତରେସୁପି ପାରାଜିକେସୁ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ ହି ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ଯୋ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଂ ଅଦିନ୍ନଂ ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦିୟତି, ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଂ ୱା ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ପଟିୱିଜାନନ୍ତସ୍ସ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ୱା ଉଲ୍ଲପତି, ସୋ ଆଗତୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ। ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ହି ଦଳ୍ହୀକମ୍ମସିଥିଲକମ୍ମକରଣପ୍ପୟୋଜନା। ସା ହି ଯସ୍ସ ପାରାଜିକଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞା ୱା ଆପତ୍ତି, ତସ୍ସ ନିୟମଦସ୍ସନପ୍ପୟୋଜନାତିଲକ୍ଖଣାନୁପଞ୍ଞତ୍ତିକତ୍ତା। ଏୱଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଅନ୍ତେ ଅୱତ୍ୱା ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତା ‘‘ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା’’ତି (ପାରା। ୯୧) ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ୱିୟ। ପରିପୁଣ୍ଣେ ପନେତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ –

‘‘ନିଦାନା ମାତିକାଭେଦୋ, ୱିଭଙ୍ଗୋ ତଂନିୟାମକୋ;

ତତୋ ଆପତ୍ତିୟା ଭେଦୋ, ଅନାପତ୍ତି ତଦଞ୍ଞଥା’’ତି। –

ଅୟଂ ନୟୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ସୁଦିନ୍ନୱତ୍ଥୁ ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକୱତ୍ଥୁ ଚାତି ତିପ୍ପଭେଦଂ ୱତ୍ଥୁ ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିଦାନଂ ନାମ, ତତୋ ନିଦାନା ‘‘ଯୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ…ପେ… ଅସଂୱାସୋ’’ତି ଇମିସ୍ସା ମାତିକାୟ ଭେଦୋ ଜାତୋ। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟପୀ’’ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗୱଚନେନ ‘‘ସଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଇତ୍ଥିୟା ନୋ ପୁରିସେ ନୋ ପଣ୍ଡକେ ନୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକେ ଚା’’ତି ମକ୍କଟିପାରାଜିକୋ ୱିୟ ଅଞ୍ଞୋପି ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତୁଂ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ତାଦିସସ୍ସ ଅଲେସୋକାସସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁସଙ୍ଖାତା ନିଦାନା ‘‘ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାୟପୀ’’ତି ମାତିକାୱଚନଭେଦୋ ନ ଇତ୍ଥିୟା ଏୱ ମେଥୁନସିଦ୍ଧିଦସ୍ସନତୋ କତୋ, ତସ୍ମା ୱିଭଙ୍ଗୋ ତଂନିୟାମକୋ ତସ୍ସା ମାତିକାୟ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥନିୟାମକୋ ୱିଭଙ୍ଗୋ। ୱିଭଙ୍ଗେ ହି ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିୟୋ। ତୟୋ ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା। ତୟୋ ପଣ୍ଡକା। ତୟୋ ପୁରିସା। ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା ତୟୋ ମଗ୍ଗେ…ପେ… ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସସ୍ସ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୬) ନୟେନ ସବ୍ବଲେସୋକାସଂ ପିଦହିତ୍ୱା ନିୟମୋ କତୋ।

ଏତ୍ଥାହ – ଯଦି ଏୱଂ ସାଧାରଣସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱା ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନୱସେନ ୱା ନ କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ୱିଭଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ତଦୱଚନେନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ପୁରିସଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠିତା ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘‘ନାହଂ ଉପସମ୍ପଦକାଲେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନା, ତସ୍ମା ନ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତସିକ୍ଖାପି ମେଥୁନଧମ୍ମେନ ପାରାଜିକା ହୋମୀ’’ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତଥା ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ‘‘ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଅତ୍ଥୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚାନିଟ୍ଠଂ। ଇଦଂ ଅପରଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋତି ‘‘ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନି ସାଧାରଣାନେୱ, ନାସାଧାରଣାନୀ’’ତି। ଅପିଚାୟଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂୟେୱ ଉପଜ୍ଝ’’ନ୍ତିଆଦି (ପାରା। ୬୯) ୱୁତ୍ତଂ, ଅପିଚ ଯୋ ତଥା ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତ୍ୱା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ୱିୟ ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ତେ ହି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ’’ତି ୱଚନାଭାୱେ ସତି ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ତୁମ୍ହେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆପନ୍ନା ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତା ଭଗୱତା। ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେଚି ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତା, ‘‘ଇଦାନି ଚେପି ମୟଂ, ଭନ୍ତେ ଆନନ୍ଦ, ଲଭେୟ୍ୟାମ ଭଗୱତୋ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭେୟ୍ୟାମ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେଚି ୱିବ୍ଭନ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତୋ ଆପତ୍ତିୟା ଭେଦୋତି ତତୋ ୱିଭଙ୍ଗତୋ ‘‘ଅକ୍ଖାୟିତେ ସରୀରେ ପାରାଜିକଂ, ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ଖାୟିତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟ’’ନ୍ତିଆଦି ଆପତ୍ତିୟା ଭେଦୋ ହୋତି। ଅନାପତ୍ତି ତଦଞ୍ଞଥାତି ତତୋ ଏୱ ୱିଭଙ୍ଗତୋ ଯେନାକାରେନ ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା, ତତୋ ଅଞ୍ଞେନାକାରେନ ଅନାପତ୍ତିଭେଦୋୱ ହୋତି। ‘‘ସାଦିୟତି ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ନ ସାଦିୟତି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ହି ୱିଭଙ୍ଗେ ଅସତି ନ ପଞ୍ଞାୟତି। ଏତ୍ତାୱତା ସମାସତୋ ଗାଥାତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି। ଏତ୍ଥ ଚ ପନ –

‘‘ନିଦାନମାତିକାଭେଦୋ, ୱିଭଙ୍ଗସ୍ସ ପୟୋଜନଂ;

ଅନାପତ୍ତିପକାରୋ ଚ, ପଠମୋ ନିପ୍ପୟୋଜନୋ’’ତି। –

ଇମଂ ନୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତବ୍ବୋ। କଥଂ? ଭଗୱତା ପନ ଯେନାକାରେନ ଯଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପିତଂ, ତସ୍ସ ଆକାରସ୍ସ ସମତ୍ଥଂ ୱା ଅସମତ୍ଥଂ ୱାତି ଦୁୱିଧଂ ନିଦାନଂ, ଅୟଂ ନିଦାନଭେଦୋ। ମାତିକାପି ନିଦାନାପେକ୍ଖା ନିଦାନାନପେକ୍ଖାତି ଦୁୱିଧା। ତତ୍ଥ ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକାଦିସିକ୍ଖାପଦାନି ନିଦାନାପେକ୍ଖାନି। ନ ହି ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିୟା ଭିକ୍ଖୂ ସୟମେୱ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅସନ୍ତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ମୁସାୱାଦଲକ୍ଖଣଂ ପାପେତ୍ୱା ଭାସିଂସୁ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହି ତେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମସ୍ସ ଗିହୀନଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସିଂସୁ, ନ ଚ ତାୱତା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ହୋତି। ତତ୍ଥ ତେନ ଲେସେନ ଭଗୱା ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ନିଦାନଂ କତ୍ୱା ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେସି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ନିଦାନାପେକ୍ଖା’’ନ୍ତି। ଇମିନା ନୟେନ ନିଦାନାପେକ୍ଖାନି

ଞ୍ଚତ୍ୱା ତବ୍ବିପରୀତାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ନିଦାନାନପେକ୍ଖାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି, ଅଯଂ ମାତିକାଭେଦୋ।

ନାନପ୍ପକାରତୋ ମୂଲାପତ୍ତିପ୍ପହୋନକୱତ୍ଥୁପଯୋଗଚିତ୍ତନିଯାମଦସ୍ସନୱସେନ ମାତିକାଯ ୱିଭଜନଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ ତେସଂ ଅପ୍ପହୋନକତାଯ ୱା ତଦଞ୍ଞତରୱେକଲ୍ଲତାଯ ୱା ୱୀତିକ୍କମେ ସତି ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଅସତି ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚାତି ସବ୍ବତ୍ଥ ତଯୋ ଅନ୍ତ୍ୱସେ ପଟିଙ୍କ ମାତିକାଯ ୱିଭଜନଂ ୱିଭଙ୍ଗୋ ଆରଭୀଯତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ''ଭିକ୍ଖକୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖାଚରିଯଂ ଅଜ୍ଝୁପଗତୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ଭିନ୍ନପଟଧରୋତି ଭିକ୍ଖୂ''ତି କେୱଲଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନତ୍ଥଦୀପନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ୱା, ''ସମଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱସମ୍ଭୱଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱାପି କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୁ ନାମ ପୱତ୍ତିଟ୍ଠାନଦୀପନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ୱା, ''ଏହି ଭିକ୍ଖୂତି ଭିକ୍ଖୁ, ସରଣଗମନେହି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଭିକ୍ଖୁ, ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଉପସମ୍ପଦାନନ୍ତରେନାପି ଭିକ୍ଖୁଭାୱସିଦ୍ଧିଦୀପନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ୱା, ''ଭଦ୍ରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସାରୋ ଭିକ୍ଖୁ, ସେକ୍ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ, ଅସେକ୍ଖୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଭିକ୍ଖୁକରଣେହି ଧମ୍ମେହି ସମନ୍ନାଗତଭିକ୍ଖୁଦୀପନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ୱା ୱିଭଙ୍ଗୋ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତୋ ସଙ୍ଘସାମଞ୍ଞପଦତ୍ତା, ତଥା ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ସଦ୍ୱାରୱସେନ, ଅଧିକରଣଦସ୍ସନାଦିୱସେନ ପୱତ୍ତୋ ଚ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତୋ ଇତରତ୍ଥ ତଦଭାୱତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ଥ ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଯୋତିଆଦି ୱତ୍ଥୁନିଯମଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସାତିଆଦି ପଯୋଗନିଯମଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସେୱନଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠିତେତିଆଦି ଚିତ୍ତନିଯମଦସ୍ସନୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ସାଦିଯତି ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ନ ସାଦିଯତି ଅନାପତ୍ତୀତିଆଦି ୱତ୍ଥୁପଯୋଗନିଯମେ ସତି ଚିତ୍ତନିଯମଭାୱାଭାୱୱସେନ ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୱତ୍ତୋ, ମତଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଖାଯିତଂ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସାତିଆଦି ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଅପ୍ପହୋନକତାଯ ୱୀତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୱତ୍ତୋ, ନ ସାଦିଯତି ଅନାପତ୍ତୀତି ଚିତ୍ତନିଯମୱେକଲ୍ଲେନ ୱୀତିକ୍କମାଭାୱା ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୱତ୍ତୋତି। ଏୱଂ ଇତରେସୁପି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଯଥାସମ୍ଭୱନଯୋ ଅଯନ୍ତି ପଯୋଜନୋ ୱିଭଙ୍ଗୋ।

ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ ପନ ମୂଲାପତ୍ତିତୋ, ତଦଞ୍ଞେକଦେସତୋ, ସବ୍ବାପତ୍ତିତୋ ଚ ଅନାପତ୍ତିଦୀପନୱସେନ ତିୱିଧୋ। ତତ୍ଥ ଯୋ ପଠମୋ, ସୋ ୱିଭଙ୍ଗୋ ୱିଯ ତଯୋ ଅନ୍ତ୍ୱସେ ପଟିଙ୍କ ପୱତ୍ତୋ। କତମେ ତଯୋ? ମାତିକାପଦାନଂ ସାତ୍ଥକନିରତ୍ଥକାନଂ ତଦଞ୍ଞଥା ଉଦ୍ଧରଣାନୁଦ୍ଧରଣୱସେନ ସପ୍ପଯୋଜନନିପ୍ପଯୋଜନଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ, ତଦଞ୍ଞଥା ପଟିପତ୍ତିକ୍କମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ଆପତ୍ତିପ୍ପହୋନକଟ୍ଠାନେପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥଞ୍ଚାତି। କଥଂ? ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦେ ''ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଏଳକଲୋମାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ୟୁଂ, ଆକଙ୍ଖମାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନୀ''ତି (ପାରା। ୫୭୨) ଏତାନି କେୱଲଂ ୱତ୍ଥୁମତ୍ତଦୀପନପଦାନୀତି ନିରତ୍ଥକାନି ନାମ, ତେସଂ ଅନାପତ୍ତି। ''ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗଂ ଅପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଏଳକଲୋମେ ଅନାପତ୍ତି, ଆକଙ୍ଖମାନେନ ପଟିଗ୍ଗହିତେ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ତଦଞ୍ଞଥା ଅନୁଦ୍ଧରଣେନ ନିପ୍ପଯୋଜନଭାୱୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି, ଯଦିଦଂ ମାତିକାଯଂ ''ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେଯ୍ୟା''ତି, ଇଦଂ ସାତ୍ଥକଂ। ତସ୍ସ ସପ୍ପଯୋଜନଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ ''ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଜାନନସାଦିଯନଭାୱେନ ଆପତ୍ତି, ଅସେୱନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ମାତିକାଯଂ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେଯ୍ୟ, ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ''ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିତା ଗରୁପରିକ୍ଖାରୋ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତଂ ଅୱହରଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ଅଙ୍ଗାନଂ ପାରିପୂରିଯା ପେତତିରଚ୍ଛାନଗତପରିଗ୍ଗହିତେ ଆପତ୍ତିପ୍ପହୋନକଟ୍ଠାନେପି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ''ଅନାପତ୍ତି ପେତପରିଗ୍ଗହିତେ''ତିଆଦି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ। ଅନାପତ୍ତି ଇମଂ ଜାନ, ଇମଂ ଦେହି, ଇମଂ ଆହର, ଇମିନା ଅତ୍ଥୋ, ଇମଂ କପ୍ପିଯଂ କରୋହୀତି ଭଣତୀତିଆଦି ପନ ତଦଞ୍ଞଥା ପଟିପତ୍ତିକ୍କମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା ''ନିଦାନମାତିକାଭେଦୋ''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଗାଥାଯ ଅତ୍ଥୋ ପକାସିତୋ ହୋତି।

ଏତ୍ଥ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତି ତାୱ ପଠମବୋଧିଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତା, ଆଯସ୍ମତୋ ସୁଦିନ୍ନସ୍ସ ଅଟ୍ଠୱସ୍ସିକକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଚ ରତ୍ତଞ୍ଞୁମହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତା। ଦୁତିଯଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ବାହୁସଚ୍ଚମହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନା। ସୋ ହାଯସ୍ମା ମକ୍କଟିପାରାଜିକୋ ଯଥା ମାତୁଗାମପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀ ଅନଧିପ୍ପେତା, ତଥା ଇଧାପୀତି ସଞ୍ଞାଯ ''ସଚ୍ଚଂ, ଆୱୁସୋ, ଭଗୱତା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା, ନୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯା''ତି ଆହ। ତତିଯାନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଲାଭଗ୍ଗମହତ୍ତଂ ପତ୍ତକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନା। ତେ ହି ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା ଲାଭଗ୍ଗମହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ନ୍ହାଯିତ୍ୱା ୱରସଯନେସୁ ସଯିତ୍ୱା ତତିଯାନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱତ୍ଥୁଂ ଉପ୍ପାଦେସୁଂ, ତେ ଚ ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତଂ ପତ୍ତେ ସଙ୍ଘେ ଉପ୍ପନ୍ନା, ସଯଞ୍ଚ ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତଂ ପତ୍ତାତି ''ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତମ୍ପେତ୍ଥ ଲବ୍ଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦଂ ତିୱିଧମ୍ପି ୱତ୍ଥୁଂ ଉପାଦାଯ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ତଂ କାଲଂ ପତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ଯୋ ପନାତି ଅନୱସେସପରିଯାଦାନପଦଂ। ଭିକ୍ଖୂତି ତସ୍ସ ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗନିଯମପଦଂ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋତି ତସ୍ସ ୱିସେସନୱଚନଂ। ନ

ହି ସବ୍ବୋପି ଭିକ୍ଖୁନାମକୋ ଯା ଭଗଵତା ଯାଯ କାଯଚି ଉପସମ୍ପଦାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୂନଂ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ସିକ୍ଖିତବ୍ବସିକ୍ଖା ଵିହିତା, ''ଏତ୍ଥ ସହ ଜୀଵନ୍ତୀ''ତି ଯୋ ଚ ଆଜୀଵୋ ଵୁତ୍ତୋ, ତଂ ଉଭଯଂ ସମାପନ୍ନୋଵ ହୋତି। କଦା ପନ ସମାପନ୍ନୋ ଅହୋସି? ଯାଯ କାଯଚି ଉପସମ୍ପଦାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରମେଵ ତଦୁଭଯଂ ଜାନନ୍ତୋପି ଅଜାନନ୍ତୋପି ତଦଙ୍ଗୁପଗତତ୍ତା ସମାପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତି। ସହ ଜୀଵନ୍ତୀତି ଯାଵ ସିକ୍ଖଂ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ପାରାଜିକଭାଵଞ୍ଚ ନ ପାପୁଣାତି, ଯଂ ପନ ଵୁତ୍ତଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ସାଜୀଵଂ ଅଵୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି, ତଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ନ ହି ସିକ୍ଖଂ ଅପରିପୂରେନ୍ତୋ କାମଵିତକ୍କାଦିବହୁଲୋ ଵା ଏକଚ୍ଚଂ ସାଵସେସଂ ସାଜୀଵଂ ଵୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ଵା ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ନାମ ନ ହୋତି। ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ପନ ଚତୁକ୍କଂ ଲବ୍ଭତି ଅତ୍ଥି ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ସୀଲାନି ପଚ୍ଚଵେକ୍ଖନ୍ତୋ ନ ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ଅଚିତ୍ତକଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଵୀତିକ୍କମନ୍ତୋ, ଅତ୍ଥି ନ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ କାମଵିତକ୍କାଦିବହୁଲୋ ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ନିରାପତ୍ତିକୋ, ଅତ୍ଥି ନ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ନ ଚ ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ଅନଵସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ ଚ ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ଚ ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସାଜୀଵଞ୍ଚ ଅଵୀତିକ୍କମନ୍ତୋ, ଅଯମେଵ ଚତୁତ୍ଥୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉକ୍କଟ୍ଠୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ ସିଯା। ନ ହି ଭଗଵା ଅନୁକ୍କଟ୍ଠଂ ଵତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତୋତି ଚେ? ନ, ''ତତ୍ର ଯାଯଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା''ତିଵଚନଵିରୋଧତୋ। ଉକ୍କଟ୍ଠଗ୍ଗହଣାଧିପ୍ପାଯେ ସତି ''ସିକ୍ଖାତି ତିସ୍ସୋ ସିକ୍ଖା''ତି ଏତ୍ତକମେଵ ଵଦନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସିକ୍ଖତ୍ତଯସମାପନ୍ନୋ ହି ସବ୍ବୁକ୍କଟ୍ଠୋତି।

''ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵେଯ୍ଯା''ତି ପରତୋ ଵଚନଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ଵା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଵ ଵୁତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସାପି ଅଭବ୍ବତ୍ତା। ନ ହି ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ସାଜୀଵଞ୍ଚ ଅଵୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵିତୁଂ ଭବ୍ବୋ, ତଂ ସିକ୍ଖଂ ଅପରିପୂରେନ୍ତୋ ସାଜୀଵଞ୍ଚ ଵୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ଏଵ ହି ପଟିସେଵେଯ୍ଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ତସ୍ମା ଏଵମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମା ସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତୋ ସାଜୀଵୋ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖମେଵ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତି, ନେତରଂ ଅଧିଚିତ୍ତସିକ୍ଖଂ ଅଧିପଞ୍ଞାସିକ୍ଖଂ ଵା, ତସ୍ମା ''ତତ୍ର ଯାଯଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଯ ସଙ୍ଗାହକୋ ସାଜୀଵୋ ସିକ୍ଖାସାଜୀଵୋତି ଵୁତ୍ତୋ। ଇତି ସାଜୀଵଵିସେସନତ୍ଥଂ ସିକ୍ଖାଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥମେଵ ଵିଭଙ୍ଗେ ସିକ୍ଖଂ ଅପରାମସିତ୍ଵା ''ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତି, ତେନ ଵୁଚ୍ଚତି ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ , ତେନ ଏକମେଵିଦଂ ଅତ୍ଥପଦନ୍ତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ତଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପଦୂପଗମନନ୍ତରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସିକ୍ଖନାଧିକାରତ୍ତା ''ସିକ୍ଖତୀ''ତି ଚ ''ସମାପନ୍ନୋ''ତି ଚ ଵୁଚ୍ଚତି। ଯୋ ଏଵଂ ''ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ''ତି ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଗତୋ, ତାଦିସଂ ପଚ୍ଚଯଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅପରଭାଗେ ସାଜୀଵସଙ୍ଖାତମେଵ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ, ତସ୍ମିଂଯେଵ ଚ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାଵିକତ୍ଵା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵେଯ୍ଯାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତି। କିନ୍ତୁ ଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ହୋତି। ସୋ ଚ ନ ପଟିକ୍ଖେପାରହୋତି ତେନ ତଦନୁସାରେନ ଭଵିତବ୍ବଂ।

ଅଧିପ୍ପାଯୋ ପନେତ୍ଥ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ, ସୋ ଦାନି ଵୁଚ୍ଚତି – ସବ୍ବେସୁପି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଇଦମେଵ ଭିକ୍ଖୁଲକ୍ଖଣଂ ସାଧାରଣଂ, ଯଦିଦଂ ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ''ତି। ଖୀଣାସଵୋପି ସାଵକୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅଚିତ୍ତକଂ, ତଥା ସେକ୍ଖୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ପନ ସଚିତ୍ତକମ୍ପି, ତସ୍ମା ସେକ୍ଖାସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନଭିକ୍ଖୂନଂ ସାମଞ୍ଞମିଦଂ ଭିକ୍ଖୁଲକ୍ଖଣନ୍ତି କତ୍ଵା କେଵଲଂ ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋ, କେଵଲଂ ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ଚ ଉଭଯସମାପନ୍ନୋ ଚାତି ସରୂପେକଦେସେକସେସନଯେନ ''ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମଆପନ୍ନୋ''ତ୍ଵେଵ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ଵା ଉକ୍କଟ୍ଠଗ୍ଗହଣେନ ଅନୁକ୍କଟ୍ଠାନଂ ଗହଣସିଦ୍ଧିତୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉକ୍କଟ୍ଠୋଵ ଵୁତ୍ତୋ। ତମେଵ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ''ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତି, ତେନ ଵୁଚ୍ଚତି ସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ''ତି ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅଵଚନେ ପରିହାରଂ ଵତ୍ଵା ଯସ୍ମା ପନ ସୋ ଅସିକ୍ଖମ୍ପି ସମାପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ସିକ୍ଖାସମାପନ୍ନୋତିପି ଅତ୍ଥତୋ ଵେଦିତବ୍ବୋତି ଚ ଵତ୍ଵା ''ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସମାପନ୍ନୋ ତଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଯଞ୍ଚ ସାଜୀଵଂ ସମାପନ୍ନୋ ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାଵିକତ୍ଵା''ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଅଯମଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଏତସ୍ମିଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯେ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାଯ ଏଵ ଗହଣଂ ସବ୍ବତ୍ଥିକତ୍ତା, ସୀଲାଧିକାରତୋ ଚ ଵିନଯସ୍ସାତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମାଦିଯନ୍ତୋ ସୀଲଂ ସମାଦିଯତୀତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଏଵଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତୋ ସୀଲସଙ୍ଖାତଂ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୀତି ଵତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଵୁତ୍ତଂ ''ଯଂ ସିକ୍ଖଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା''ତି। ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ପଟିସେଵିତମେଥୁନସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ନ ସମୂହନତି ନାମ। ନ ହି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୁତ୍ଵା ପଟିସେଵି, ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଏତ୍ତାଵତା ସମାସତୋ ''ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାନ୍ନୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ଵୁତ୍ତଂ।

କିଂ ଇମିନା ଵିସେସଵଚନେନ ପଯୋଜନଂ, ନନୁ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ଯଂ ଅନାଵିକତ୍ଵା…ପେ… ଅସଂଵାସୋ''ତି ଏତ୍ତକମେଵ ଵତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ ? ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଯୋ ପନ ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ଥେଯ୍ଯସଂଵାସାଦିକୋ କେଵଲେନ ସମଞ୍ଞାମତ୍ତେନ, ପଟିଞ୍ଞାମତ୍ତେନ ଵା ଭିକ୍ଖୁ, ତସ୍ସାପି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଅତ୍ଥି। ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଚ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ଯୋ ଵା ପଚ୍ଛା ପାରାଜିକଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ଵା ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ତସ୍ସ ଚ, ଯୋ ଵା ପକ୍ଖପଣ୍ଡକତ୍ତା ପଣ୍ଡକଭାଵୂପଗମନେନ ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ ତସ୍ସ ଚ ତଦୁଭଯଂ ଅତ୍ଥୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ''ପଣ୍ଡକଭାଵପକ୍ଖେ ଚ ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ ଉପସମ୍ପଦାଯ ନ ଵତ୍ଥୂ''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇତରସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଵତ୍ଥୂତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଣ୍ଡକଭାଵପକ୍ଖେ ପଣ୍ଡକତ୍ତା ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀଵସମାପନ୍ନୋ, ସୋ ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବସିକ୍ଖାଯ ଅଭାଵେନ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ମୁଖେନ ପରସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତଗ୍ଗହଣାଦଯୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଵେଯ୍ଯ, ତସ୍ସ କୁତୋ ପାରାଜିକାପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଯଂ ନଯୋ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖଂ

ଅଲଭମାନସ୍ସେୱ ପରତୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ଲଭନ୍ତସ୍ସ ପନ ଅରୂପସତ୍ତାନଂ କୁସଲାନଂ ସମାପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଭୱଙ୍ଗୱିଚ୍ଛେଦେ ସତିପି ଅମରଣଂ ୱିଯ ପଣ୍ଡକଭାୱପକ୍ଖେପି ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଅତ୍ଥି। ସଂୱାସଂ ୱା ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ନ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକଭାୱୋ ଅତ୍ଥି ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ୱିଯ। ନ ଚ ସହସେୟ୍ୟାଦିକଂ ଜନେତି। ଗଣପୂରକୋ ପନ ନ ହୋତି ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ୱିଯ, ନ ସୋ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ, ଇତରସ୍ମିଂ ପନ ପକ୍ଖେ ହୋତି, ଅଯଂ ଇମସ୍ସ ତତୋ ୱିସେସୋ। କିମଯଂ ସହେତୁକୋ, ଉଦାହୁ ଅହେତୁକୋତି? ନ ଅହେତୁକୋ। ଯତୋ ଉପସମ୍ପଦା ତସ୍ସ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଅନୁଞ୍ଞାତା ସହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା। ପଣ୍ଡକଭାୱପକ୍ଖେପି କିସ୍ସ ନାନୁଞ୍ଞାତାତି ଚେ? ପଣ୍ଡକଭୂତତ୍ତା ଓପକ୍କମିକପଣ୍ଡକସ୍ସ ୱିଯ।

ଅପିଚ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋତି ଇମିନା ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାସମାଦାନଂ ଦୀପେତ୍ୱା ତଂ ସମାଦିନ୍ନସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ତତ୍ଥ ଚ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱାତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଇମିନା କାରଣେନ ଯଥାୱୁତ୍ତାନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ତଥା ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱା ଅଦିନ୍ନଂ ଥେଯ୍ୟସଙ୍ଖାତଂ ଆଦିଯେଯ୍ୟ (ପାରା। ୮୯), ସୁଗତଚୀୱରପ୍ପମାଣଂ ଚୀୱରଂ କାରାପେୟ୍ୟ ଅତିରେକଂ ୱା, ଛେଦନକଂ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତିଆଦିନା (ପାଚି। ୫୪୮) ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜେତବ୍ବଂ । ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତାଯପୀତି ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଂ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ''ପଗେୱ ପଣ୍ଡକେ ପୁରିସେ ୱା''ତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ସେସଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ।

ଅଯଂ ପଠମପାରାଜିକସ୍ସ ମାତିକାଯ ତାୱ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଚତୁବ୍ବିଧୱିନଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୫।ନୀହରିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ସାସନତୋ ନୀହରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ପଞ୍ଚହୁପାଲି, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନାନୁଯୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। କତମେହି ପଞ୍ଚହି? ସୁତ୍ତଂ ନ ଜାନାତି, ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନ ଜାନାତୀ''ତି (ପରି। ୪୪୨) ଏୱମାଦିତୋ ହି ପରିଯତ୍ତିସାସନତୋ ସୁତ୍ତଂ, ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଞ୍ଚ ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ। ''ଅନାପତ୍ତି ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ ପରିପୁଚ୍ଛାତି ଭଣତୀ''ତି ଏୱମାଦିତୋ ପରିଯତ୍ତିସାସନତୋ ଆଚରିଯୱାଦଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ। ଭାରୁକଚ୍ଛକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଆଯସ୍ମା ଉପାଲି ଏୱମାହ – ଅନାପତ୍ତି, ଆୱୁସୋ, ସୁପିନନ୍ତେନା''ତି (ପାରା। ୭୮) ଏୱମାଦିତୋ ପରିଯତ୍ତିସାସନତୋ ଏୱ ଅତ୍ତନୋମତିଂ ନୀହରିତ୍ୱା ପକାସେସୁଂ। ତାଯ ହି ଅତ୍ତନୋମତିଯା ଥେରୋ ଏତଦଗ୍ଗଟ୍ଠାନଂ ଲଭି। ଅପି ଚ ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା ''ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ପଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱା ଅପଞ୍ଞତ୍ତେନ ୱା ୱୁଚ୍ଚମାନୋ…ପେ… ଅନାଦରିଯଂ କରୋତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ପାଚି। ୩୪୩)। ତତ୍ଥ ହି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ ସୁତ୍ତଂ। ସେସତ୍ତଯଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ। ତେନାଯଂ ''ଚତୁବ୍ବିଧଞ୍ହି ୱିନଯଂ, ମହାଥେରା''ତି ଗାଥା ସୁୱୁତ୍ତା। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ନାଗସେନତ୍ଥେରେନ। ଆହଚ୍ଚପଦେନାତି ଅଟ୍ଠ ୱଣ୍ଣଟ୍ଠାନାନି ଆହଚ୍ଚ ୱୁତ୍ତେନ ପଦନିକାଯେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଉଦାହଟେନ କଣ୍ଠୋକ୍କନ୍ତେନ ପଦସମୂହେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ରସେନାତି ତସ୍ସ ଆହଚ୍ଚଭାସିତସ୍ସ ରସେନ, ତତୋ ଉଦ୍ଧଟେନ ୱିନିଚ୍ଛଯେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁତ୍ତଚ୍ଛାଯା ୱିଯ ହି ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ। ଆଚରିଯୱାଦୋ ''ଆଚରିଯୱଂସୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ପରମ୍ପରାଯ ଆଭତୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅଧିପ୍ପାଯୋତି କାରଣୋପପତ୍ତିସିଦ୍ଧୋ ଉହାପୋହନଯପ୍ପୱତ୍ତୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଦିପମାଣପତିରୂପକୋ। ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଏତ୍ଥ ''ଅତ୍ତନୋମତୀ''ତି କେଚି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି।

ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାଯଂ, ଇଧ ଚ କିଞ୍ଚାପି ''ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ମହାପଦେସନଯସିଦ୍ଧଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାନନୁଞ୍ଞାତଂ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଠାନଂ ଓକାସୋ ପଦେସୋତି କାରଣୱେୱଚନାନି ''ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅନୱକାସୋ''ତିଆଦି (ପାରା। ୪୩) ସାସନତୋ, ''ନିଗ୍ଗହଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଚ ''ଅସନ୍ଦିଟ୍ଠିଟ୍ଠାନ''ନ୍ତି ଚ ''ଅସନ୍ଦିଟ୍ଠି ଚ ପନ ପଦେସୋ''ତି ଚ ଲୋକତୋ, ତସ୍ମା ମହାପଦେସାତି ମହାକାରଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। କାରଣଂ ନାମ ଞାପକୋ ହେତୁ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ। ମହନ୍ତଭାୱୋ ପନ ତେସଂ ମହାୱିସଯତ୍ତା ମହାଭୂତାନଂ ୱିଯ। ତେ ଦୁୱିଧା ୱିନଯମହାପଦେସା ସୁତ୍ତନ୍ତିକମହାପଦେସା ଚାତି। ତତ୍ଥ ୱିନଯମହାପଦେସା ୱିନଯେ ପଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଇତରେ ଉଭଯତ୍ଥାପି, ତେନେୱ ପରିୱାରେ ଅନୁଯୋଗୱତ୍ତେ ''ଧମ୍ମଂ ନ ଜାନାତି, ଧମ୍ମାନୁଲୋମଂ ନ ଜାନାତୀ''ତି (ପରି। ୪୪୨) ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ୱିନଯପିଟକଂ ଅୱସେସପିଟକଦ୍ୱଯଂ। ଧମ୍ମାନୁଲୋମନ୍ତି ସୁତ୍ତନ୍ତିକେ ଚତ୍ତାରୋ ମହାପଦେସେ। ତତ୍ଥ ଯୋ ଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମାନୁଲୋମଞ୍ଚେୱ ଜାନାତି, ନ ୱିନଯଂ ୱିନଯାନୁଲୋମଞ୍ଚ, ସୋ ''ଧମ୍ମଂ ରକ୍ଖାମୀ''ତି ୱିନଯଂ ଉଚ୍ଚିନ୍ନଯଂ କରୋତି, ଇତରୋ ''ୱିନଯଂ ରକ୍ଖାମୀ''ତି ଧମ୍ମଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ କରୋତି, ଉଭଯଂ ଜାନନ୍ତୋ ଉଭଯମ୍ପି ସମ୍ପାଦେତି।

ତତ୍ରିଦଂ ମୁଖମତ୍ତଂ – ତତ୍ଥ ପଠମୋ ''ସୋ ଚେ ପୱେସନଂ ସାଦିଯତି, ପୱିଟ୍ଠଂ, ଠିତଂ, ଉଦ୍ଧରଣଂ ସାଦିଯତି ଆପତ୍ତି, ନ ସାଦିଯତି ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜତି। ସୋ ହାଯସ୍ମା ସୁଖୱେଦନୀଯସ୍ସ ଉପାଦିନ୍ନଫୋଟ୍ଠବ୍ବସ୍ସ, କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଚ ସମାଯୋଗେ ସତି ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋ

କାଯିକସୁଖୱେଦନୁପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତେନ ସାଦିଯତି ନାମାତି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସାତି ଅସେୱନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସପି ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗଂ କରୋତି, ତଥା ଯସ୍ସ ସନ୍ଥତତ୍ତା ୱା ଯୋନିଦୋସୱସେନ ୱା ଦୁକ୍ଖା ଅସାତା ୱେଦନା, ୱାତୋପହତଗତ୍ତତାଯ ୱା ନେୱ କାଯିକୱେଦନା, ତସ୍ସ ଜାନତୋ ଅଜାନତୋପି "ଅନାପତ୍ତି ଅସାଦିଯନ୍ତସ୍ସା"ତି (ପାରା। ୭୬) ସୁତ୍ତନ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସେୱନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାପି ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗଂ କରୋତି, ତଥା ଯଦି ମୋଚନରାଗେନ ଉପକ୍କମତୋ ମୁତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ପଗେୱ ମେଥୁନରାଗେନାତି ଦୁକ୍କଟଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସଟ୍ଠାନଂ କରୋତି, ଏୱଂ ୱିନଯଂ ଉଦ୍ଦିନଯଂ କରୋତି ନାମ। ଇତରୋ "ଅନାପତ୍ତି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଜାନତୋ ଜାନନେନେୱ ସୁଖୱେଦନା ହୋତୁ ୱା ମା ୱା ସାଦିଯନା ହୋତୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଅସେୱନାଧିପ୍ପାଯସ୍ସପି ଜାନତୋ ଅନାପତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ଆପତ୍ତିଂ କରୋତି, ଅନୱଜ୍ଜଂ ସାୱଜ୍ଜଂ କରୋତୀତି ଏୱଂ ଧମ୍ମଂ ଉଦ୍ଧମ୍ମଂ କରୋତି। ଉଭଯଂ ପନ ଜାନନ୍ତୋ "ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସେୱନଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠିତେତି (ପାରା। ୫୭) ୱଚନତୋ ସେୱନଚିତ୍ତମେୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ, ତସ୍ସ ଭାୱେନ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ଅଭାୱେନ ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ୱତ୍ୱା ଉଭଯମ୍ପି ରକ୍ଖତି ସମ୍ପାଦେତି। ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ସପ୍ପଯୋଜନା କାତବ୍ବା।

ସଙ୍ଗୀତିଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଠପିତପାଠଇତୋ ୱିନିମୁତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଠପିତତ୍ତା ପାଠଇୱିନିମୁତ୍ତା ଅତ୍ଥତୋ, ନଯତୋ, ଅନୁଲୋମତୋ ଚ ପାଠଇଓକ୍କନ୍ତୱିନିଚ୍ଛଯପ୍ପୱତ୍ତା ଅନୁପୱିଟ୍ଠୱିନିଚ୍ଛଯୱସେନ ପୱତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। "ନ ସମୂହନିସ୍ସତୀ"ତି ଜାନନ୍ତୋପି ଭଗୱା କେୱଲଂ "ତେସଂ ମତଂ ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ମମ ୱଚନଂ ୱିଯ ପମାଣଂ କରୋତୂ"ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ପରିନିବ୍ବାନକାଲେ ଏୱମାହ "ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ ମମଚ୍ଚଯେନ ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ସମୂହନତୂ"ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୬), ତେନେତଂ ସିଦ୍ଧଂ "ପଞ୍ଚତ୍ତମ୍ପି ଚେ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମୂହନିତୁଂ ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱତା, ତସ୍ସ ପଞ୍ଚତ୍ତାନୁଲୋମଂ ଅତିରେକତ୍ଥଦୀପନଂ, ପଗେୱାନୁଞ୍ଞାତଂ ଭଗୱତା"ତି। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ଊନାତିରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଆଚରିଯକୁଲେସୁ ୱିୱାଦୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ କାତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ। କସ୍ମା ସଙ୍ଘୋ ନ ସମୂହନୀତି? ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିୱାଦପ୍ପସଙ୍ଗଦସ୍ସନତୋ। ଭଗୱତା ଚ "ସବ୍ବେହେୱ ସମଗ୍ଗେହି ସମ୍ମୋଦମାନେହି ଅୱିୱଦମାନେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚ ଏକଚ୍ଚେ ଥେରା ଏୱମାହଂସୂତି ଚ ଅଞ୍ଞୱାଦଦସ୍ସନତୋ ୱିୱଦମାନେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ଜାତଂ, ତଦଭାୱତ୍ଥମ୍ପି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତ୍ୱା ଅୱିୱଦମାନେହେୱ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ ଅକାସି।

ଅପିଚାତି ଅତ୍ତନୋ ମତିଯା ପାକଟକରଣତ୍ଥଂ ଆରମ୍ଭୋ। ତତ୍ଥ "ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମୱିନଯଟ୍ଠକଥାସୂ"ତି ୱଚନତୋ ପିଟକତ୍ତଯସ୍ସପି ସାଧାରଣା ଏସା କଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା, "ଅଥ ପନାଯଂ କପ୍ପିଯ"ନ୍ତିଆଦି ୱିନଯସ୍ସେୱ। କାରକସଙ୍ଘସଦିସନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତିକାରକସଙ୍ଘସଦିସଂ। "ସୁତ୍ତାଦିଚତୁକ୍କଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ତେନ ଅୱିରୁଦ୍ଧସ୍ସ କମ୍ମସ୍ସ କାରକସଙ୍ଘସଦିସ"ନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ, "ସୁତ୍ତମେୱ ବଲୱତରଂ। ସୁତ୍ତଞ୍ହି ଅପ୍ପଟିୱତ୍ତିଯଂ କାରକସଙ୍ଘସଦିସ"ନ୍ତି ଏତେହି ପଦେହି ଅଯୁତ୍ତତ୍ତା। ପାକତିକେ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେ "ତମତ୍ଥଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ତସ୍ସ କାରକସଙ୍ଘସଦିସ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରୱାଦୀତି ଅମ୍ହାକଂ ସମଯୱିଜାନନକୋ ଅଞ୍ଞନିକାଯିକୋତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରୱାଦୀ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି କଥଂ? "ଅଞ୍ଞତ୍ର ଉଦକଦନ୍ତପୋନା"ତି (ପାଚି। ୨୬୬) ସୁତ୍ତଂ ସକୱାଦିସ୍ସ, ତଦନୁଲୋମତୋ ନାଠଇକେରଫଲସ୍ସ ଉଦକମ୍ପି ଉଦକମେୱ ହୋତୀତି ପରୱାଦୀ ଚ।

"ନାଠଇକେରସ୍ସ ଯଂ ତୋଯଂ, ପୁରାଣଂ ପିତ୍ତବନ୍ଧନଂ;

ତମେୱ ତରୁଣଂ ତୋଯଂ, ପିତ୍ତଘଂ ବଲବନ୍ଧନ"ନ୍ତି। –

ଏୱଂ ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ଧଞ୍ଞଫଲସ୍ସ ଗତିକତ୍ତା, ଆହାରତ୍ଥସ୍ସ ଚ ଫରଣତୋ "ଯାୱକାଲିକମେୱ ତ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ପଟିକ୍ଖିପତି। ପରୋ ଆଚରିଯୱାଦନ୍ତି "ସୁଙ୍କଂ ପରିହରତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା କିଞ୍ଚାପି ପରିହରତି, ଅୱହାରୋ ଏୱା"ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ "ତଥା କରୋନ୍ତୋ ପାରାଜିକମାପଜ୍ଜତୀ"ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ "ସୁଙ୍କଂ ପରିହରତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି ସୁତ୍ତଂ ତତ୍ଥେୱ ଆଗତମହାଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତି, ତଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି। ପରୋ ଅତ୍ତନୋମତୀତି ଏତ୍ଥ "ପୁରେଭତ୍ତଂ ପରସନ୍ତକଂ ଅୱହରାତି ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ହରିସ୍ସାମୀତି ୱାଯମନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ହୋତି, ପୁରେଭତ୍ତପଯୋଗୋୱ ସୋ, ତସ୍ମା ମୂଲଟ୍ଠୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ତୁମ୍ହାକଂ ଥେରୱାଦତ୍ତା ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ପାରାଜିକମେୱା"ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ "ତଂ ସଙ୍କେତଂ ପୁରେ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ"ତି (ପାରା। ୧୧୯) ସୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପତି।

ପରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତି "ଅନିଯତହେତୁଧମ୍ମୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯତହେତୁଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ"ତି ସୁତ୍ତଂ ପଟ୍ଠାନେ ଲିଖିତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା "ଅରିଯମଗ୍ଗସ୍ସ ନ ନିବ୍ବାନମେୱାରମ୍ମଣ"ନ୍ତି ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ "ଆରମ୍ମଣତ୍ତିକାଦିସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ନ ଓତରତୀ"ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ସୁତ୍ତାନୁଲୋମେ ଓତରନ୍ତଂଯେୱ ହି ସୁତ୍ତଂ ନାମ, ନେତରଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ପାଠଇଆଗତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଏତ୍ତକେନପି ସିଦ୍ଧେ ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗୀତିଯୋ ଆରୁଳ୍ହପାଠଇଆଗତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ"ତିଆଦି। ତାଦିସଞ୍ହି ପମାଦଲେଖନ୍ତି ଆଚରିଯୋ। "ଅପ୍ପମାଦୋ ଅମତଂ ପଦଂ, ପମାଦୋ ମଚ୍ଚୁନୋ ପଦ"ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୨୧; ନେତ୍ତି। ୨୬) ୱଚନତୋ ଦିନ୍ନଭୋଜନେ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ପରିସ୍ସଯାନି ପରିୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତିଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱିହରନ୍ତୋ ନିଚ୍ଚୋ ହୋତୀତି।

ଏୱରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱସେନ ଆରୁଳ୍ହମ୍ପି ସୁତ୍ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ନୋ ଚେ ତଥା ପଞ୍ଞାୟତୀତି ସିଦ୍ଧେପି ‘‘ନୋ ଚେ ତଥା ପଞ୍ଞାୟତି, ନ ଓତରତି ନ ସମେତୀ’’ତି। ‘‘ବାହିରକସୁତ୍ତଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥେନ ଅସମେନ୍ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପରୋ ଆଚରିୟୱାଦନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ନୟେସୁ ପମାଦଲେଖୱସେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଗତଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଥେରୱାଦେହି ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଥ ପନାୟଂ ଆଚରିୟୱାଦଂ। ପରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତି ପରୱାଦିନା ‘‘ମୂଲବୀଜଂ ନାମ ହଲିଦ୍ଦି ସିଙ୍ଗିୱେରଂ ୱଚା…ପେ… ବୀଜେ ବୀଜସଞ୍ଞୀ ଛିନ୍ଦତି ୱା ଛେଦାପେତି ୱା ଭିନ୍ଦତି ୱା…ପେ… ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସାତି (ପାଚି। ୯୧) ତୁମ୍ହାକଂ ପାଠତ୍ତା ହଲିଦ୍ଦିଗଣ୍ଠିଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ‘‘ଯାନି ୱା ପନଞ୍ଞାନି ଅତ୍ଥି ମୂଲେ ସଞ୍ଜାୟନ୍ତୀ’’ତିଆଦିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାସଙ୍ଖାତେନ ଆଚରିୟୱାଦେନ ପଟିକ୍ଖିପତି। ନ ହି ଗଣ୍ଠିମ୍ହି ଗଣ୍ଠି ଜାୟତୀତି। ପରୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ପରୱାଦିନା ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଏୱଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟାନଂ ଉଗ୍ଗହୋତି ୱଚନସ୍ସାନୁଲୋମତୋ ‘ଅମ୍ହାକଂ ପୋରାଣଭିକ୍ଖୂ ଏକପାସାଦେ ଗବ୍ଭଂ ଥକେତ୍ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସୟିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ତଥା କତ୍ୱା ଆଗତା, ତସ୍ମା ଅମ୍ହାକଂ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ତୁମ୍ହେସୁ ଏୱ ଏକଚ୍ଚେସୁ ୱଦନ୍ତେସୁ ତୁମ୍ହାକଂ ନ କିଞ୍ଚି ୱତ୍ତୁଂ ସକ୍କା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ‘‘ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗହିତକାନଂଯେୱ ଆଚରିୟାନଂ ଉଗ୍ଗହୋ ପମାଣ’’ନ୍ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତି। ପରୋ ଅତ୍ତନୋମତିନ୍ତି ‘‘ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ଅନାପୁଚ୍ଛା ସୟିତେସୁ କେ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ ଦ୍ୱେପି ଜନା ମୁଚ୍ଚନ୍ତି ଯୋ ଚ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ, ଯୋ ଚ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋତି ତୁମ୍ହାକଂ ଥେରୱାଦତ୍ତା ଅଞ୍ଞେ ସବ୍ବେପି ଯଥା ତଥା ୱା ନିପନ୍ନାଦଯୋପି ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ପଟିସେଧେତି।

ଅଥ ପନାୟଂ ଅତ୍ତନୋମତିଂ। ପରୋ ସୁତ୍ତନ୍ତି ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ପରୱାଦିନା ଗୁତ୍ତେ ସକୱାଦୀ ‘‘ଦିୱା କିଲନ୍ତରୂପୋ ମଞ୍ଚେ ନିସିନ୍ନୋ ପାଦେ ଭୂମିତୋ ଅମୋଚେତ୍ୱାୱ ନିଦ୍ଦାୱସେନ ନିପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୭୭) ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକଭଙ୍ଗେନ ନିପନ୍ନାଦଯୋପି ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ପଟିସେଧେତି। ଅଥାୟଂ ଅତ୍ତନୋମତିଂ। ପରୋ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମନ୍ତି ‘‘ଦୋମନସ୍ସଂ ପାହଂ, ଦେୱାନମିନ୍ଦ, ଦୁୱିଧେନ ୱଦାମି ସେୱିତବ୍ବମ୍ପି ଅସେୱିତବ୍ବମ୍ପୀତିଆଦିୱଚନେହି (ଦୀ। ନି। ୨।୩୬୦) ସଂସନ୍ଦନତୋ ସଦାରପୋସେ ଦୋସୋ ତୁମ୍ହାକଂ ନତ୍ଥି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘ପୁତ୍ତଦାରସ୍ସ ସଙ୍ଗହୋ’’’ତି (ଖୁ। ପା। ୫।୬; ସୁ। ନି। ୨୬୫) ପରୱାଦିନା ୱୁତ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ସକୱାଦୀ ବହୁସ୍ସୁତୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ ରାଗସହିତେନେୱ ଅକୁସଲେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିପତି। ସେସେସୁପି ଇମିନା ନୟେନ ଅଞ୍ଞଥାପି ଅନୁରୂପତୋ ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରାଦଯୋ ଆହୁ। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନ ‘‘ଏତ୍ଥ ପରୋତି ୱୁତ୍ତୋ ଅଞ୍ଞନିକାୟିକୋ, ସୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାଦୀନିଯେୱ ଆହରତି। ତାନି ସକୱାଦୀ ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତାଦିମ୍ହି ଓତାରେତ୍ୱା ସଚେ ସମେତି ଗଣ୍ହାତି, ନୋ ଚେ ପଟିକ୍ଖିପତୀ’’ତି ୱଦତି।

ଚତୁବ୍ବିଧୱିନୟକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ ପନ କିଞ୍ଚାପି ଯୋ ପନାତି ଅନୱସେସପରିୟାଦାନପଦଂ, ତଥାପି ଭିକ୍ଖୂତି ଇମିନା ପରପଦେନ ସମାନାଧିକରଣତ୍ତା ତଦନୁରୂପାନେୱସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି। ଭିକ୍ଖୁନିଦ୍ଦେସପଦାନି ତୀଣି କିଞ୍ଚାପି ସଭିକ୍ଖୁଭାୱସ୍ସ, ଅଭିକ୍ଖୁଭାୱସ୍ସ ଚାତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ପଦ୍ଧଜିତସ୍ସ ସାଧାରଣାନି, ତଥାପି ‘‘ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଏୱମାଦିସୁତ୍ତଂ ନିଦ୍ଦେସନତ୍ଥଯୁତ୍ତୋୱ ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୩୮୯) ଏତ୍ଥ ୱତ୍ଥୁ, ନ ଇତରୋ ଗିହିଭୂତୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବସ୍ସପି ୱିନୟପିଟକସ୍ସ ସାଧାରଣଂ ଭିକ୍ଖୁଲକ୍ଖଣଂ ୱତ୍ଥୁଞ୍ଚ ଭଗୱା ଆରଭି। ଯୋ ପନ ସୁଦ୍ଧୋ ଏୱ ସମାନୋ କେନଚି କାରଣେନ ଗିହିଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋ, ସୋ ଅତ୍ତନୋ ସଭିକ୍ଖୁଭାୱତ୍ତା ଏୱ ୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ଅସୁଦ୍ଧୋପି ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତତ୍ତାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ଅସୁଦ୍ଧୋପି ଞାତକେହି, ପଚ୍ଚତ୍ଥିକେହି ୱା ରାଜଭୟାଦିକାରଣେନ ୱା କାସାୱେସୁ ସୌସ୍ସାହୋୱ ଅପନୀତକାସାୱୋ ୱତ୍ଥୁ ଏୱ ପୁନ କାସାୱଗ୍ଗହଣେନ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକଭାୱାନୁପଗମନତୋ, ଭିକ୍ଖୁନିଦ୍ଦେସନତ୍ଥେ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯୋ ପନ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ ଭିକ୍ଖୁନିଦ୍ଦେସନତ୍ଥଂ ସୟଞ୍ଚ ଅବ୍ଭୁପଗତୋ, ସଂୱାସଂ ଥେନେନ୍ତୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଅୟମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି।

‘‘ସମଞ୍ଞାୟ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିଞ୍ଞାୟ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱଚନଦ୍ୱୟଂ ଯଥାୱୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅତ୍ଥଂ ଉପବ୍ରୂହେତି, ଅନ୍ତରା ଉପ୍ପନ୍ନାୟ ନିୟତାୟ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିୟା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନକୁସଲମୂଲୋ କେୱଲାୟ ସମଞ୍ଞାୟ, ପଟିଞ୍ଞାୟ ଚ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ପରମତ୍ଥତୋତି ଇମଂ ଅତିରେକତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞଂ ଏକଧମ୍ମମ୍ପି ସମନୁପସ୍ସାମି, ଯଂ ଏୱଂ ମହାସାୱଜ୍ଜଂ ଯଥୟିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପରମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମହାୱଜ୍ଜାନୀ’’ତି ଆହଚ୍ଚଭାସିତଂ ସଙ୍ଗୀତିତ୍ତୟାରୁଳ୍ହଂ ସୁତ୍ତଂ, ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପିସ୍ସ ‘‘ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପରମା ଏତେସନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପରମାନୀ’’ତି (ଅ। ନି। ୧।୩୧୦) ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚ

ଆନନ୍ତରିଯକମ୍ମାନି ମହାସାୱଜ୍ଜାନି, ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ପନ ମହାସାୱଜ୍ଜତରାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋତି। କସ୍ମା? ତେସଞ୍ହି ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବବଲୱମ୍ପି କପ୍ପଟ୍ଠିତିକମେୱ ହୋତି, ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ପନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥି, ତାଯ ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭୱତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁକରଣା କୁସଲା ଧମ୍ମା ସଂୱିଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ୱା ''ସୁଦ୍ଧୋୱାଯ''ନ୍ତି ୱା ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ''ଦିଟ୍ଠିୱିପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ''ଅସୁଦ୍ଧୋ''ତି ୱା ''ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ''ତି ୱା ୱତ୍ତୁଂ। ଏସ ହି ଉଭୋପି ପକ୍ଖେ ନ ଭଜତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସମଞ୍ଞାଯ, ପଟିଞ୍ଞାଯ ଚ ଭିକ୍ଖୁ, ନ ପରମତ୍ଥତୋ''ତି।

କିମତ୍ଥଂ ପନେୱଂ ମହାସାୱଜ୍ଜାଯ ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଯା ପାରାଜିକଂ ଭଗୱା ନ ପଞ୍ଞପେସୀତି? ଦୁଦ୍ଦିଜାନତ୍ତା। ପକତିଯାପେସା ଦିଟ୍ଠି ନାମ ''ସମ୍ମା''ତି ୱା ''ମିଚ୍ଛା''ତି ୱା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା, ପଗେୱ ''ନିଯତା''ତି ୱା ''ଅନିଯତା''ତି ୱାତି। ତତ୍ଥ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସମଦିଟ୍ଠିକଂ ପାରାଜିକଂ ମଞ୍ଞମାନା ଉପୋସଥାଦୀନି ଅକତ୍ୱା ଅଚିରେନେୱ ସାସନଂ ୱିନାସେଯ୍ୟୁଂ, ସଯଞ୍ଚ ଅପୁଞ୍ଞଂ ପସୱେଯ୍ୟୁଂ ସୁଦ୍ଧେସୁପି ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଯା ପଟିପଜ୍ଜନେନ। ତସ୍ମା ଉପାଯକୁସଲତାଯ ପାରାଜିକଂ ଅପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମଂ, ସମ୍ମାୱଟ୍ଟଞ୍ଚ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତଂ ସଙ୍ଘେନ ଅସମ୍ଭୋଗଂ, ଅସଂୱାସଞ୍ଚ ଅକାସି। ଭଗୱା ହି ତସ୍ସ ଚେ ଏସା ଦିଟ୍ଠି ଅନିଯତା, ସମ୍ମାୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଓସାରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ପକତତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ନିଯତା ଚେ, ଅଟ୍ଠାନମେତଂ ଅନୱକାସୋ, ଯଂ ସୋ ନିଯତମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିକୋ ସମ୍ମାୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଓସାରଣଂ ଲଭିତ୍ୱା ପକତତ୍ତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। କେୱଲଂ ''ସମଞ୍ଞାଯଭିକ୍ଖୁ ପଟିଞ୍ଞାଯଭିକ୍ଖୂ''ତି ନାମମତ୍ତଧାରକୋ ହୁତ୍ୱା ପରଂ ମରଣା ଅରିଟ୍ଠୋ ୱିଯ ସଂସାରଖାଣୁକୋୱ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇମଂ ନଯଂ ଅଦ୍ଦସ।

ଅଟ୍ଠସୁ ଉପସମ୍ପଦାସୁ ତିସ୍ସୋୱେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତା, ନ ଇତରା ପାଟିପୁଗ୍ଗଲତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅସନ୍ତକତ୍ତା ଚ। ତତ୍ଥ ହି ଓୱାଦପଟିଗ୍ଗହଣପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣୂପସମ୍ପଦା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଥେରାନଂ ଏୱ, ସେସା ତିସ୍ସୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତକାତି ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତା, ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି ଉପସମ୍ପଦାନଂ ମଜ୍ଝେ ''ଭଦ୍ରୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି ତିସ୍ସନ୍ନଂ ସାଧାରଣତ୍ତା। ଏହିଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ୱା ସରଣଗମନଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହି ଭଦ୍ରୋ ଚ ସାରୋ ଚ ସେକ୍ଖୋ ଚ ଅସେକ୍ଖୋ ଚ ହୋତି, ଉପସମ୍ପଦୱଚନଂ ପନ ନେସଂ ସାୱକଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ଇମେ ଏୱ ହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧା, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ।

ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ଏତ୍ଥ ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନେୱ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନା। ନ ହି ଅଞ୍ଞେ ଏହିଭିକ୍ଖୁସରଣଗମନଓୱାଦପଟିଗ୍ଗହଣପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣାହି ଉପସମ୍ପନ୍ନା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବା, ତେନେତେ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି ଅନ୍ତିମୋୱ ୱୁତ୍ତୋତି କିର ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ। ''ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଅଭବ୍ବା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚା''ତି (ପରି। ୩୨୨) ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଏହିଭିକ୍ଖୁଆଦଯୋପି ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯୁଂ। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ''ଦ୍ୱେ ପୁଗ୍ଗଲା ଭବ୍ବା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭିକ୍ଖୂ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚା''ତି ସାମଞ୍ଞେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ, ଅପିଚ ଆପତ୍ତିଭଯଟ୍ଠାନଦସ୍ସନତୋ ଚ। କଥଂ? ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ ଆୱସଥପିଣ୍ଡଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତୋ ନ ପଟିଗ୍ଗହେସି, ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସଭଯା ଚ ସଙ୍ଘଂ ତିଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ନଦିଂ ତରନ୍ତୋ ମନଂ ୱୁଳ୍ହୋ ଅହୋସି ମହାକସ୍ସପୋ। କିଞ୍ଚ ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଆରବ୍ଭ ସହସେଯ୍ୟାଦିସିକ୍ଖାପଦାଦୀନି ଅସମ୍ମାୱତ୍ତନାନଂ ନେସଂ ଦୁକ୍କଟାନି ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଦୁବ୍ବିଚାରିତମେତଂ। ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାଯ ସରଣଗମନୂପସମ୍ପଦାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତପ୍ପସଙ୍ଗଭଯାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ, ଆପତ୍ତିଯା ଭବ୍ବତଂ ସନ୍ଧାଯ ତସ୍ମିମ୍ପି ୱୁତ୍ତେ ପୁବ୍ବେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାପି ସା ପୁନ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତେନ ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ୱା ୱିମତି ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି , ତସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତଂ ''ଭିକ୍ଖୁନୀ ନାମ ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା''ତି (ପାଚି। ୧୬୧) ଇମିନା ସମେତି। ଇଦଞ୍ହି ସାକିଯାଦୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୋପସମ୍ପଦାଯ ଅନୁପ୍ପବନ୍ଧଭଯା ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି – ଭିକ୍ଖୁ-ପଦନିଦ୍ଦେସତ୍ତା ଯତ୍ତକାନି ତେନ ପଦେନ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଯେ ଚ ୱିନଯପିଟକେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସନ୍ଦିସ୍ସନ୍ତି ସଯଂ ଆପତ୍ତାପଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ୱା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନପଟିଚ୍ଛାଦନାଦୀସୁ ପରେସଂ ଆପତ୍ତିକରଣଟ୍ଠେନ ୱା, ତେ ସବ୍ବେପି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ଯଦିଦଂ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁ-ପଦସ୍ସ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ ପରପଦଂ ''ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ''ତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତି। ସୋ ଏୱ ହି କମ୍ମୱାଚାନନ୍ତରମେୱ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ ହୋତି ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସୌଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତୋ, ତସ୍ସେୱ ଚ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଦିସ୍ସତି, ନେତରସ୍ସ। ତସ୍ସେୱ ଚ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ସମ୍ଭୱତି ''ଉଲ୍ଲୁମ୍ପତୁ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ ଅନୁକମ୍ପଂ ଉପାଦାଯା''ତି (ମହାୱ। ୭୧, ୧୨୬) ୱତ୍ୱା ସମାଦିନ୍ନତ୍ତା, ତସ୍ସେୱ ଚ ଉପସମ୍ପନ୍ନସମନନ୍ତରମେୱ ଅକରଣୀଯନିସ୍ସଯାଚିକ୍ଖନଦସ୍ସନତୋ, ୱିନଯଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀତିଆଦିସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଲକ୍ଖଣପାରିପୂରିତୋ ଚାତି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଉପାଦାଯ ସୋ ଏୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ସବ୍ବଥା ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ''ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ତଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ତତୋ ତତୋ ଆପତ୍ତିତୋ ଅନାପତ୍ତି, ଇତରସ୍ସ ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ''ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ସାୱଜ୍ଜପଞ୍ଞତ୍ତି, ଅନୱଜ୍ଜପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା, ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ଭିକ୍ଖୂତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ

ତଦଙ୍ଗାଚାରତ୍ତେନାଯମେୱ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ ନାମା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯାଯ କାଯଚି ଉପସମ୍ପଦାଯ ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ‘ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେଯ୍ୟ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’ତି ଅତ୍ଥେ ଭିକ୍ଖୂତି ଅଧିପ୍ପେତୋ’’ତି, ତମ୍ପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ। କଥଂ ହୋତି? ୱିରୋଧଦୋସୋପି ପରିହଟୋ ହୋତି। କଥଂ? ସଚେ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଏୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚ ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ଚ, ତେନ ନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମାତି କତ୍ୱା ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମତୋ ଅଞ୍ଞଥା ଉପସମ୍ପନ୍ନା ନାମ ମହାକସ୍ସପତ୍ଥେରାଦଯୋ ଇତରେସଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ସହସେଯ୍ୟପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ଜନେଯ୍ୟୁଂ, ଓମସନାଦିକାଲେ ଚ ଦୁକ୍କଟମେୱ ଜନେଯ୍ୟୁନ୍ତି ଏୱମାଦିକୋ ୱିରୋଧଦୋସୋ ପରିହଟୋ ହୋତୀତି ସବ୍ବଂ ଆଚରିଯୋ ୱଦତି। ମଙ୍ଗୁରଚ୍ଛୱି ନାମ ସାମୋ।

ଯସ୍ମା ତେ ଅତିମହନ୍ତୋ ଜାତିମଦୋ ଚିତ୍ତଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ମା ତୁମ୍ହେହି ମମ ସାସନେ ଏୱଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ । ‘‘ସାତସହଗତା ପଠମଜ୍ଝାନସୁଖସହଗତା ଅସୁଭେ ଚ ଆନାପାନେ ଚା’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞାତି ଉଦ୍ଧୁମାତକନିମିତ୍ତେ ପଟିଲଦ୍ଧପଠମଜ୍ଝାନସଞ୍ଞା। ରୂପସଞ୍ଞାତି ପଥୱୀକସିଣାଦିରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନସଞ୍ଞା। ସୋ ତଂ ବ୍ୟାକାସି ‘‘ଅୱିଭୂତା, ଭନ୍ତେ, ଉଦ୍ଧୁମାତକସଞ୍ଞା ଅୱଡ୍ଢିତବ୍ବତ୍ତା ଅସୁଭାନଂ, ୱିଭୂତା, ଭନ୍ତେ, ରୂପସଞ୍ଞା ୱଡ୍ଢିତବ୍ବତ୍ତା କସିଣାନ’’ନ୍ତି। ପଞ୍ହୋପସମ୍ପଦକ୍କମୋ ମହାୱଗ୍ଗେ ଗହିତୋ। ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନାତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଞତ୍ତି ସବ୍ବପଠମଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ତିସ୍ସନ୍ନଂ ପନ ଅନୁସ୍ସାୱନାନଂ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦାଭାୱତୋ ଅତ୍ଥବ୍ୟଞ୍ଜନଭିନ୍ନା ଞତ୍ତିତାସଂ ଚତୁତ୍ଥାତି କତ୍ୱା ‘‘ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ବ୍ୟଞ୍ଜନାନୁରୂପମେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ‘‘ତୀହି ଅନୁସ୍ସାୱନାହି ଏକାଯ ଚ ଞତ୍ତିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥପୱତ୍ତିକ୍କମେନ ପଦେନ ପନ ‘‘ଏକାଯ ଞତ୍ତିଯା ତୀହି ଅନୁସ୍ସାୱନାହୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ‘‘ଚତ୍ତାରିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମାନି (ମହାୱ। ୩୮୪), ଛ ଇମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମାନି ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ୱଗ୍ଗକମ୍ମ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୮୭) ୱଚନତୋ କୁପ୍ପକମ୍ମମ୍ପି କତ୍ଥଚି ‘‘କମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ତସ୍ମା ‘‘ଅକୁପ୍ପେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯସ୍ମା ଅକୁପ୍ପମ୍ପି ଏକଚ୍ଚଂ ନ ଠାନାରହଂ, ଯେନ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ ‘‘ସୋସାରିତୋ’’ତି ଚମ୍ମେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୯୫ ଆଦଯୋ) ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ‘‘ଠାନାରହେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଠାନାରହେନା’’ତି ଇଦମେୱ ପଦଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ପୁବ୍ବପଦଂ ଇମିନା ଅକୁପ୍ପସିଦ୍ଧିତୋତି ଚେ? ତଂ ନ, ଅଟ୍ଠାନାରହେନ ଅକୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅନଧିପ୍ପେତୋତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଦ୍ୱୀହି ପନେତେହି ଏକତୋ ୱୁତ୍ତେହି ଅଯମତ୍ଥୋ ପଞ୍ଞାଯତି ‘‘କେୱଲଂ ତେନ ଅକୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଯମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ‘ଭିକ୍ଖୂ’ତି, ଠାନାରହେନ ଚ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଅଯମ୍ପି ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ ‘ଭିକ୍ଖୂ’ତି, କୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାଧିପ୍ପେତୋ’’ତି। ତେନାଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୋ ସାଧିତୋ ହୋତି ‘‘ଯୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନଂ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି (ପାଚି। ୪୦୩) ୱଚନତୋ ଯାୱ ନ ଞାଯତି, ତାୱ ସମଞ୍ଞାଯଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞାଯଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଉପଗତୋପି ନ ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତସମଞ୍ଞାଯଭିକ୍ଖୁପଟିଞ୍ଞାଯଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ଓମସନପାଚିତ୍ତିଯାଦିୱତ୍ଥୁ ହୋତି, କେୱଲଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠତ୍ୱା ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ପଦସୋ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତିଆଦି (ପାଚି। ୪୭) ଆପତ୍ତିୱତ୍ଥୁମେୱ ହୁତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି। ଅକୁପ୍ପେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପନ ପଚ୍ଛା ପାରାଜିକୋପି ଜାତିତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ‘‘ପଣ୍ଡକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୧୦୯) ନଯେନ ୱୁତ୍ତେସୁ ପନ ୱଜ୍ଜନୀଯପୁଗ୍ଗଲେସୁ କୋଚି ପୁଗ୍ଗଲୋ ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ନୋପି ଉପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି, କୋଚି ତିଟ୍ଠତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ଥି କମ୍ମଂ ଅକୁପ୍ପଂ ଠାନାରହଂ, ଅତ୍ଥି ଠାନାରହଂ ନାକୁପ୍ପଂ, ଅତ୍ଥି ଅକୁପ୍ପଞ୍ଚେୱ ନ ଠାନାରହଞ୍ଚ, ଅତ୍ଥି ନାକୁପ୍ପଂ ନ ଚ ଠାନାରହନ୍ତି ଇଦଂ ଚତୁକ୍କଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପଠମଂ ତାୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତତିଯଚତୁତ୍ଥାନି ପାକଟାନି। ଦୁତିଯଂ ପରିଯାଯେନ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘତୋ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ଲବ୍ଭତି। ତସ୍ସ ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ସିକ୍ଖମାନକାଲେ ଲଦ୍ଧଂ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥୋପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ କିଞ୍ଚାପି ଅକୁପ୍ପଞ୍ଚେୱ ଠାନାରହଞ୍ଚ, ପୁରିସଲିଙ୍ଗେ ପନ ପାତୁଭୂତେ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂଯେୱ ଉପଜ୍ଝଂ ତମେୱ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୬୯) ଏତ୍ଥ ଅପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କେୱଲଂ ସାମଣେରଭାୱାପତ୍ତିତୋ କମ୍ମଂ ଦାନି କୁପ୍ପଂ ଜାତନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେନ ଚୀୱରସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନଂ ୱିଯ ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେନ କତାଯ ଉପସମ୍ପଦାଯ ୱିଜହନଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଆପଜ୍ଜତି। ଅଥ ୱା ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ଅସତିପିତଂ ଏକତୋଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି, ଯଥାଠାନେ ନ ତିଟ୍ଠତି। ତସ୍ମା ନ ତାୱ ସା ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀ’’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯସ୍ମା ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୁକାମତାଯ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ସାଦିଯନ୍ତିଯା ପୁନପି ଉପସମ୍ପଦା ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ମା ତେନ ପରିଯାଯେନ ‘‘କୁପ୍ପତୀତି କୁପ୍ପ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଯଥାୱୁତ୍ତକମ୍ମଦୋସାଭାୱତୋ ପନ ‘‘ଠାନାରହ’’ନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁନୀ ପନ ଗିହିଲିଙ୍ଗଂ ସାଦିଯନ୍ତିକାଲେ ନ ପୁରିସଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେ ସତି ଭିକ୍ଖୂସୁ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲବ୍ଭତୀତି ସାଧକଂ କାରଣଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଉପ୍ପବ୍ବଜିତା ଚେ, ଲଭତୀତି ଏକେ, ତଂ ପନାଯୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନାଭାୱତୋତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତୀତି ଆଚରିଯୋ। ‘‘ଯଥା ‘କତ୍ତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଅକତେ କୁପ୍ପତୀତି କତ୍ୱା କରଣଂ ସତ୍ଥୁସାସନ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ‘‘ଗଣ୍ଠିପଦେ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ‘‘ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରସ୍ସ ଗଣ୍ଠିପଦେ’’ତି ଗହେତବ୍ବଂ।

ସାଜୀୱପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

‘‘ମହାବୋଧିସତ୍ତା ନିୟତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ। ୟତ୍ଥ ‘‘ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ’’ତି, ତତ୍ଥ ‘‘ୱଜିରବୁଦ୍ଧିତ୍ଥେରସ୍ସା’’ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସାୱକବୋଧିପଚ୍ଚେକବୋଧିସମ୍ମାସମ୍ବୋଧୀତି ୱା ତୀସୁ ବୋଧୀସୁ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିୟଂ ସତ୍ତା ବୋଧିସତ୍ତା ମହାବୋଧିସତ୍ତା ନାମ। ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲବହୁକତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୁସୀଲତ୍ତା, କିଲେସପିଦହନୱସେନ ୱତ୍ତନତୋ, ଉତ୍ତମେନ ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅଧିକଂ, ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେୟେୱ ପୱତ୍ତନତୋ ଉତ୍ତମନ୍ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ। କିଞ୍ଚାପି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାପି ଧମ୍ମତାୱସେନ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେନ ସମନ୍ନାଗତାୱ ହୋନ୍ତି, ତଥାପି ‘‘ବୁଦ୍ଧୁପ୍ପାଦେୟେୱ ପୱତ୍ତତୀ’’ତି ନିୟମିତଂ ତେନ ପରିୟାୟେନାତି। ତେନାହ ‘‘ନ ହି ତଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା’’ତିଆଦି। ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲସମ୍ପୟୁତ୍ତମେୱ ସୀଲଂ ଅଧିସୀଲଂ, ତଂ ପନ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତଂ। ନ ହି ତଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେନ ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି। ସମନ୍ତଭଦ୍ରକଂ କାରଣୱଚନଂ ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ସାଧାରଣଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଇମିସ୍ସା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲା ଚ ଏକଚ୍ଚଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସାଧିତମେତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ନ ହି ତଂ ସମାପନ୍ନୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଅସମତ୍ଥଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀତି? ନାସମତ୍ଥଂ, ସମତ୍ଥମେୱ ୟସ୍ମିଂ ୟସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ସାସା ୱିଚାରଣା, ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ୱସେନ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ପୱତ୍ତିତୋ। ତଥା ହି କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଧିକାରେ ‘‘ତିମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଅନ୍ତରୱାସକଂ ଅନୁକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଉତ୍ତରନ୍ତିୟା ଭିକ୍ଖୁନିୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତତ୍ତା। ଏସେୱ ନୟୋ ଅଞ୍ଞେପି ଏୱରୂପେସୁ। କିମତ୍ଥନ୍ତି ଚେ ତଂ? ପାଠଇକ୍କମାନୁୱତ୍ତନେନ ପାଠଇକ୍କମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତତ୍ରିଦଂ ସମାସତୋ ଅଧିପ୍ପାୟଦୀପନଂ – ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଟିକପରିଚ୍ଛେଦେ ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ, ଅନାପତ୍ତି, ଅକଟାନୁଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଉକ୍ଖିତ୍ତକେ ସିୟା ଆପତ୍ତି, ତଥା ସହସେୟ୍ୟସିକ୍ଖାପଦେତି ଏୱମାଦି। ଅତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ତତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲଚିତ୍ତମେୱ ଅଧିଚିତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତ’’ନ୍ତି ଚ, ‘‘ତତୋପି ଚ ମଗ୍ଗଫଲପଞ୍ଞାୱ ଅଧିପଞ୍ଞା, ସା ପନ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତା। ନ ହି ତଂସମାପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତୀ’’ତି। ‘‘ତତ୍ର ୟାୟଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା’’ତି ଇମାୟ ପାଠଇୟା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଅୟଞ୍ହି ପାଠଇ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ଇତରାତି ଦୀପେତି। ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ତାସମ୍ପି ତିଣ୍ଣଂ ଲୋକିୟାନଂ ଅଧିପ୍ପେତତଂ ଦୀପେତି। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାଧିପ୍ପାୟୋ – ତିସ୍ସୋପି ଲୋକିୟା ସିକ୍ଖା ଇମସ୍ମିଂ ପଠମପାରାଜିକେ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, କାଲେନାପି ଅଧିଚିତ୍ତପଞ୍ଞାଲାଭୀ ଭିକ୍ଖୁ ତଥାରୂପଂ ଅସପ୍ପାୟଂ ପଚ୍ଚୟଂ ପଟିଚ୍ଚ ତତୋ ତତୋ ଅଧିଚିତ୍ତତୋ, ଅଧିପଞ୍ଞାତୋ ଚ ଆୱତ୍ତିତ୍ୱା ସୀଲଭେଦଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟାତି ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ନ ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତପଞ୍ଞାଲାଭୀ, ଅୟଂ ନୟୋ ଇତରେସୁପି ସବ୍ବେସୁ ଅଦିନ୍ନାଦାନାଦୀସୁ ସଚିତ୍ତକେସୁ ଲବ୍ଭତି, ଅଚିତ୍ତକେସୁ ପନ ଇତରୋପି। ତଥାପି କେୱଲଂ ୱିନୟପିଟକସ୍ସ, ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲସ୍ସ ଚ ସଙ୍ଗାହକତ୍ତା ‘‘ସିକ୍ଖଂ ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟା’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ଉତ୍ତରପଦେ ପଚ୍ଚକ୍ଖାନାରହା ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖାୱ ଲୋକିୟାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପାଠଇୟଂ ‘‘ତତ୍ର ୟାୟଂ ଅଧିସୀଲସିକ୍ଖା, ଅୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥ ସିକ୍ଖାତି କାୟୱଚୀଦୁଚ୍ଚରିତତୋ ୱିରତୀ ଚ ଚେତନା ଚ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ଚେତନାୟେୱ ୱେଦିତବ୍ବା। ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ସୌଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଂ, ଏକଚ୍ଚଂ ଅନୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଞ୍ଚ ଲବ୍ଭତି। ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିକରଣଂ କତ୍ୱାତି ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖତୀତି ଅଧିକରଣତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୟଥାସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସୀଲପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାପି ହି ସୀଲମେୱ, ତସ୍ମା ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଦିଚାରିତ୍ତେସୁ ୱିରତିୱିପ୍ପୟୁତ୍ତଚେତନଂ ପୱତ୍ତେନ୍ତୋପି ସିକ୍ଖଂ ପରିପୂରେନ୍ତୋତ୍ୱେୱ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୨) ୱୁତ୍ତମରିୟାଦଂ ଅୱୀତିକ୍କମନ୍ତୋ ‘‘ତସ୍ମିଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦେ ସିକ୍ଖତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସିକ୍ଖାତି ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସିକ୍ଖନଭାୱେନ ପୱତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ସାଜୀୱନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତି। ତଦତ୍ଥଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପୁବ୍ବେ ମେଥୁନସଂୱରସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି। ୟସ୍ମା ସିକ୍ଖାୟ ଗୁଣସମ୍ମତାୟ ପୁଞ୍ଞସମ୍ମତାୟ ତନ୍ତିୟା ଅଭାୱତୋ ଲୋକସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟାୱିକମ୍ମଂ ତତ୍ଥ ନ ସମ୍ଭୱତି। ପତ୍ଥନୀୟା ହି ସା, ତସ୍ମା ‘‘ୟଞ୍ଚ ସାଜୀୱଂ ସମାପନ୍ନୋ, ତତ୍ଥ ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣାୟ ହି ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଆୟସ୍ମା ଉପତିସ୍ସୋ।

ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନକଥାୱଣ୍ଣନା

ଏତ୍ଥୟାମୀତି ଅମୁକସ୍ମିଂ ତିତ୍ଥାୟତନେ, ଘରାଦିମ୍ହି ୱା। ଭାୱୱିକପ୍ପାକାରେନାତି ‘‘ଅହଂ ଅସ୍ସ’’ନ୍ତି ଆଗତତ୍ତା ୟଂ ୟଂ ଭୱିତୁକାମୋ, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭାୱସ୍ସ ୱିକପ୍ପାକାରେନ, ଭିକ୍ଖୁଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞଭାୱୱିକପ୍ପାକାରେନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୪୬।ହନ୍ଦାତି ୱଚସାୟେୱ। ଗିହିଭାୱଂ ପତ୍ଥୟମାନୋତିଆଦିପଦେହି ଚିତ୍ତନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ଏକେନେୱ ଚିତ୍ତେନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ହୋତି, ନ ତଦଭାୱେନାତି।

୫୧ ।ବୁଦ୍ଧଂ ଧମ୍ମନ୍ତିଆଦିପଦେହି ଖେତ୍ତନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ଆଦିତୋ ଚୁଦ୍ଦସହି ପଦେହି ସଭାୱପରିଚ୍ଚାଗୋ, ପଚ୍ଛିମେହି ଅଟ୍ଠହି ଭାୱନ୍ତରାଦାନଞ୍ଚ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ପଚ୍ଚକ୍ଖାମି ଧାରେହୀତି ଏତେହି କାଲନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ୱଦତୀତି ଇମିନା ପଦେନ ପୟୋଗନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିଞ୍ଞାପେତୀତି ଇମିନା ୱିଜାନନନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ଉମ୍ମତ୍ତକୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତି, ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୀତିଆଦୀହି ପୁଗ୍ଗଲନିୟମଂ ଦସ୍ସେତି। ଅରିୟକେନ ମିଲକ୍ଖସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୀତିଆଦୀହି ପନ ପୁଗ୍ଗଲାଦିନିୟମେପି ସତି ୱିଜାନନନିୟମାସମ୍ଭୱଂ ଦସ୍ସେତି। ତତ୍ଥ ‘‘ୟାୟ ମିଲକ୍ଖଭାସାୟ କାଲନିୟମୋ ନତ୍ଥି, ତାୟପି ଭାସାୟ କାଲନିୟମତ୍ଥଦୀପନେ ସତି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ରୁହତୀତି ନୋ ମତୀ’’ତି ଆଚରିୟୋ। ଦୱାୟାତିଆଦୀହି ଖେତ୍ତାଦିନିୟମେ ସତିପି ଚିତ୍ତନିୟମାଭାୱେନ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି। ସାୱେତୁକାମୋ ନ ସାୱେତୀତି ଚିତ୍ତନିୟମେପି ସତି ପୟୋଗନିୟମାଭାୱେନ ନ ରୁହତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅୱିଞ୍ଞୁସ୍ସସାୱେତି, ୱିଞ୍ଞୁସ୍ସ ନ ସାୱେତୀତି ଚିତ୍ତଖେତ୍ତକାଲପୟୋଗପୁଗ୍ଗଲୱିଜାନନନିୟମେପି ସତି ୟଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ସାୱେତି, ତସ୍ସେୱ ସୱନେ ନ ରୁହତି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ୟଦି ଅୟମେୱ ଜାନାତୂତି ଏକଂ ନିୟମେତ୍ୱା ଆରୋଚେତି, ତଞ୍ଚେ ସୋ ଏୱ ଜାନାତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା। ଅଥ ସୋ ନ ଜାନାତି…ପେ… ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା’’ତି। ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ନ ସାୱେତି, ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖା ହୋତି ସିକ୍ଖାତି ଚିତ୍ତାଦିନିୟମେନେୱ ସିକ୍ଖା ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ସିକ୍ଖା…ପେ… ଦୁବ୍ବଲ୍ୟଂ ଅନାୱିକତ୍ୱା’’ତି ପଦସ୍ସ ପଦଭାଜନଂ ତୀହି ଆକାରେହି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଅମିସ୍ସା, ପଚ୍ଛିମୋ ଏକୋ ମିସ୍ସୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତେନେୱ ୱଚୀଭେଦେନାତି ତଦତ୍ଥଦୀପନମତ୍ତଂ ୱଚନଂ ୱତ୍ୱା ତେନେୱ ୱଚୀଭେଦେନ ଜାନାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତନ୍ତି ପଚ୍ଚକ୍ଖାତୁକାମତାଚିତ୍ତସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ। ସମୟଞ୍ଞୂ ନାମ ତଦଧିପ୍ପାୟଜାନନମତ୍ତେନ ହୋତି।

୫୩।ୱଣ୍ଣପଟ୍ଠାନଂ ବୁଦ୍ଧଗୁଣଦୀପକଂ ସୁତ୍ତଂ। ଉପାଲିଗହପତିନା ୱୁତ୍ତା କିର ଉପାଲିଗାଥା। ପଞ୍ଞାଣଂ ସଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ତସ୍ମା ବୋଧିପଞ୍ଞାଣନ୍ତି ବୋଧିସଞ୍ଞାଣଂ, ବୋଧିବୀଜନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ନିୟମେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦ୍ୱୀସୁପି ଜାନନ୍ତେସୁ ଏୱ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ୱୁତ୍ତେ ତେସୁ ଏକୋ ଚେ ଜାନାତି, ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିମ୍ପି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ନ ସମେତି। ‘‘ଗିହୀ ହୋମୀ’’ତି ୱା ‘‘ଗିହିମ୍ହୀ’’ତି ୱା ୱୁତ୍ତେ କିଞ୍ଚାପି ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ ହୋତି। ‘‘ଧାରେହୀ’’ତି ଅତ୍ଥାଭାୱା ଚ ‘‘ଧାରେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚ ପରସ୍ସୁପରି ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ନ ହୋତି। ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକଂ ଧମ୍ମନ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ଧମ୍ମୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ ୟଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକ’’ନ୍ତି ୱଦତି, ତଂ ପକାସେତୁଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ୱିଜିତୱିଜୟଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଚକ୍କୱତ୍ତିଆଦୀସୁପି ତପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ବୁଦ୍ଧସଦ୍ଦୋପି ଅୱସାନେ ୱତ୍ତବ୍ବୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ଆଚରିୟୱେୱଚନେସୁ ପନ ୟୋ ମଂ ପବ୍ବାଜେସୀତିଆଦି ଉପଜ୍ଝଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା, ପରଂ ୱା ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପବ୍ବଜିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଓକଲ୍ଲକୋତି କପଣାଧିୱଚନଂ। ମୋଳିବଦ୍ଧୋତି ସିଖାବଦ୍ଧୋ, ଓମୁକ୍କମକୁଟୋ ୱା। ଚେଲ୍ଲକୋ ଅଥେରୋ। ଚେଟକୋ ମଜ୍ଝିମୋ। ମୋଳିଗଲ୍ଲୋ ମହାସାମଣେରୋ। ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହନାଗାଦୀନଂ ନାଗରୂପାଦୀନଂ ୱା ସନ୍ତିକେ, ଭାସାଜାନନକିନ୍ନରାଦୀନଂ ୱା। ‘‘ଦେୱତା ନାମ ମହାପଞ୍ଞା’’ତି କିର ପାଠୋ। ଦୱାୟାତି ସହସା। ରୱାଭଞ୍ଞେନାତି ଖଲିତଭଞ୍ଞେନ। ଅକ୍ଖରସମୟାନଞ୍ହି ନାଭିଞ୍ଞାତାୟ ୱା କରଣାନଂ ଅୱିସଦତାୟ ୱା ହୋତି ରୱାଭଞ୍ଞଂ। ଅୱିଧେୟ୍ୟିନ୍ଦ୍ରିୟତାୟ ‘‘ପୋତ୍ଥକରୂପସଦିସସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଗରୁମେଧସ୍ସ ମନ୍ଦପଞ୍ଞସ୍ସ। କିତ୍ତାୱତା ପନ ଗରୁମେଧୋ ହୋତୀତି ଚେ? ସମୟେ ଅକୋୱିଦତାୟ।

ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୂଲପଞ୍ଞତ୍ତିକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୫। ‘‘ପଟିସେୱତିନାମା’’ତି ପଦଂ ମାତିକାୟଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ପଟିସେୱେୟ୍ୟାତି ଏତ୍ଥା’’ତିଆଦିମାହ। ‘‘ଏସୋ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ନାମା’’ତି ସବ୍ବପାଳିପୋତ୍ଥକେସୁ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଏସୋ ୱୁଚ୍ଚତି ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ନାମା’’ତି ଉଦ୍ଧଟା। ଇତ୍ଥିୟା ନିମିତ୍ତେନ ଅତ୍ତନୋ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟମେତଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଅତ୍ତନୋ ନିମିତ୍ତେନ ଇତ୍ଥିୟା ନିମିତ୍ତଂ ସୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟତ୍ତା ନ ଦସ୍ସିତଂ। ଚତ୍ତାରି ଠାନାନି ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅବ୍ଭନ୍ତରତଲଂ ଛୁପନ୍ତଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଚ୍ଛୁପନ୍ତଂ ନୀହରନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ମଜ୍ଝନ୍ତି ଅଗ୍ଗପ୍ପଦେସଂ। ଉପରିଭାଗମଜ୍ଝନ୍ତି ଉପରିଭାଗସ୍ସ ଅଗ୍ଗପ୍ପଦେସଂ। ନଟ୍ଠକାୟପ୍ପସାଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଉପହତିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଇଧାପି ଆପତ୍ତୀତି ଚେ? ନେତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ମତଚମ୍ମଂ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ମତଚମ୍ମଞ୍ହି ଅନୁପାଦିନ୍ନଂ, ଉପାଦିନ୍ନେ ଏୱ ପାରାଜିକାପତ୍ତି। ଅପିଧାୟ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା। ୟଥା ଦନ୍ତା ନ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ପିଧାୟେୱ ନିସୀଦିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଗୋନସୋତି ଗୋଣପିଟ୍ଠିକୋ ମଣ୍ଡଲସପ୍ପୋ, ୟସ୍ସ ପିଟ୍ଠେ ଲୋହିତକାନି ମଣ୍ଡଲାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି। କଲଲପରିଚୟୱାରିଚାରମଚ୍ଛଗ୍ଗହଣେନ କିଞ୍ଚାପି ସମୁଦ୍ଦେ ମହାମୁଖା ହତ୍ଥିସରୀରମ୍ପି ଏକପ୍ପହାରେନ ଗିଲିତୁଂ ସମତ୍ଥା ତତୋ ମହନ୍ତତରା ଚ ଗହିତା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ମୁଖାଦୀସୁ ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି

ତତ୍ଥ ଠାନପରିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥୀତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏତମେୱ ହୀତି ଅନନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାଯ। ସବ୍ବିଂ ଯୋଜନାଯ ଅକ୍ଖରଯୋଜନାଯ। ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସବ୍ବେହିପି ଲଜ୍ଜୀପୁଗ୍ଗଲେହି ସମଂ ସିକ୍ଖିତବ୍ବଭାୱତୋ ସମସିକ୍ଖତା ନାମାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦଂ ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ନ ହି କସ୍ସଚି ଊନମଧିକଂ ୱା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ତସ୍ସ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱାରେ ପନ –

‘‘ନ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ନ ଚ ପନ ପାରିୱାସିକୋ,

ନ ସଙ୍ଘଭିନ୍ନୋ ନ ଚ ପନ ପକ୍ଖସଙ୍କନ୍ତୋ;

ସମାନସଂୱାସକଭୂମିଯା ଠିତୋ,

କଥଂ ନୁ ସିକ୍ଖାଯ ଅସାଧାରଣୋ ସିଯା’’ତି। (ପରି। ୪୭୯) –

ୱୁତ୍ତଂ। ତଦଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ‘‘ଅଯଂ ପଞ୍ହୋ ନହାପିତପୁବ୍ବକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଯଞ୍ହି ଖୁରଭଣ୍ଡଂ ପରିହରିତୁଂ ନ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞେ ଲଭନ୍ତି। ତସ୍ମା ସିକ୍ଖାଯ ଅସାଧାରଣୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ସବ୍ବଂ ଯଥା ସଂସନ୍ଦତି ସମେତି, ତଥା ୱେଦିତବ୍ବଂ । ଭିକ୍ଖୁନୀନଂଯେୱ ସାଧାରଣାନି ସିକ୍ଖାପଦାନିପି ଭିକ୍ଖୁ ସିକ୍ଖତି, ଏୱମଞ୍ଞୋପି ଅନ୍ହାପିତପୁବ୍ବକୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସିକ୍ଖତି ଏୱ ତଦତ୍ଥକୋସଲ୍ଲତ୍ଥନ୍ତି କତ୍ୱା ସବ୍ବମ୍ପି ସିକ୍ଖାପଦଂ ସମସିକ୍ଖତା ନାମାତି। ଯଂ ତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ‘‘ତିସ୍ସୋ ଇତ୍ଥିଯୋ’’ତିଆଦିୱିଭଙ୍ଗୋ‘ତଂନିଯାମକୋ’ତିଲକ୍ଖଣତ୍ତା ୱତ୍ଥୁନିଯମନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିପ୍ପସଙ୍ଗେନ କତେ ସୁୱଣ୍ଣରଜତାଦିମଯେ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯେ ଚ ‘‘ତଯୋ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚ ୱିଭଙ୍ଗୋ ପୱତ୍ତତୀ’’ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତା, ତେ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବା।

ପଠମଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୭।ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକା ଅସ୍ସ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସା ଅକୁସଲା ଆପତ୍ତି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅଭିଭୱତି, ରାଗାଭିଭୱେ ତସ୍ମିଂ ପାରାଜିକାତି ଲଦ୍ଧନାମା ପୁବ୍ବଭାଗେ ଆପନ୍ନା ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାଦଯୋ ଆପତ୍ତିଯୋ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ୱିନାସେତ୍ୱା ସଯମେୱେକା ଅସ୍ସ। ୱତ୍ଥୁନା ସଭାଗାହି ୱା ଅସଭାଗାହି ୱା ଅଞ୍ଞାହି ପାରାଜିକତ୍ତେନ ସମାନଜାତିକାହି ଆପତ୍ତୀହି ସଯଂ ନାଭିଭୱୀଯତୀତି ଏକେ। ତଂ ତଂ ପୁବ୍ବେ ୱିଚାରିତମେୱ। ଯଦା ପନ ଚତସ୍ସୋପି ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯୋ ଏକତୋ ହୋନ୍ତି, ତଦା ତା ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଅଭିଭୱନ୍ତି, ଅଭିକ୍ଖୁଂ କରୋନ୍ତି, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଂ କରୋନ୍ତି, ସମଞ୍ଞାଯପି ଭିକ୍ଖୁ ନ ହୋତି। ଓମସୱାଦପାଚିତ୍ତିଯଂ ନ ଜନେତୀତି ଏକେ। ଦୁତିଯେନ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେନ ପାରାଜିକସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପତ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତି ଆପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ ସଙ୍ଗହିତୋ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିୱାଦୀନଂ ସଙ୍ଗହିତୋ ହୋତି, ଯୁଜ୍ଜତି ଚେସା ପରସାପେକ୍ଖା। ସାପତ୍ତିକୋ ନାମ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ଅଞ୍ଞଥା ତସ୍ସ ଖଣଭଙ୍ଗେନ ଅନାପତ୍ତିକୋ ଭୱେଯ୍ଯ, ନ ଚ ହୋତୀତି। କଦା ପନ ହୋତୀତି? ଯଦା କାଲଂ କରୋତି, ଯଦା ଚ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ସାମଣେରାଦିଭୂମିଯଂ ତିଟ୍ଠତି। ଯଦି ଏୱଂ ସିକ୍ଖାଯ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତାଯ ପାରାଜିକାପତ୍ତି ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା ଚାତି ଉଭଯଂ ତସ୍ସ ଏକତୋ ଅତ୍ଥି, ସଙ୍ଘାଦିସେସାଦିଆପତ୍ତି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ କିଂ ନ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା, ପୁନ ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ଦେସାପେତବ୍ବା। ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ ଜାତଂ, ଅଭିକ୍ଖୁ ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ଗହଟ୍ଠୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ସାମଣେରୋ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତତୋ ୱିନଯୱିରୋଧା ନ ୱୁଟ୍ଠାତି। ହଞ୍ଚି ପନ ୱୁଟ୍ଠାତି ଗହଟ୍ଠୋ, ସାମଣେରୋ ୱା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋୱ ଝାନଲାଭୀ ଅସ୍ସ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲସ୍ସ ୱା ଅରହତ୍ତଫଲସ୍ସ ୱା ଲାଭୀ ଅସ୍ସ, ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ସାପତ୍ତିକୋ ଅରହା ଅସ୍ସ। ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ପରିୱାସାରହୋ ମାନତ୍ତାରହୋ ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୋ ୱା ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋ ଝାନଲାଭୀ ଅସ୍ସ, ସୋତାପତ୍ତିଫଲସ୍ସ, ଅରହତ୍ତଫଲସ୍ସ ୱା ଲାଭୀ ଅସ୍ସ, ସାପତ୍ତିକୋ ସନ୍ତରାଯିକୋ ଅରହା ଅସ୍ସ, ସୋ ପୁନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପରିୱାସଂ, ମାନତ୍ତଂ ୱା ଦତ୍ୱା ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଓସାରେତବ୍ବୋତି ସମାନୋ ଅଯଂ ଉପଲବ୍ଭୋତି।

ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଆପନ୍ନୋ ଯାୱ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ପଟିଜାନାତି ସାଦିଯତି ସଂୱାସଂ, ସନ୍ତରାଯିକତ୍ତା ଉପୋସଥଦିୱସାଦୀସୁ ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ୱିଯ ସଯମେୱ ସୀଲଂ ସମାଦିଯନ୍ତସ୍ସପି ନ ସୀଲସମାଦାନଂ ରୁହତି, ପଗେୱ ଝାନାଦୀନି। ସୋ ଚେ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ନ ସାଦିଯତି ନ ପଟିଜାନାତି ସଂୱାସଂ ନ ସାଦିଯତି, କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆୱିକତ୍ୱା ରାଜୱେରିଚୋରାଦିଭଯେନ କାସାୱଂ ନ ପରିଚ୍ଚଜତି, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ହୋତି ସହସେଯ୍ୟାଦିଂ ଜନେତି, ସୀଲସ୍ସ ଚ ଝାନାଦୀନଞ୍ଚ ଭାଗୀ ହୋତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଭଗୱତା –

‘‘ଆପନ୍ନେନ ୱିସୁଦ୍ଧାପେକ୍ଖେନ ସନ୍ତୀ ଆପତ୍ତି ଆୱିକାତବ୍ବା, ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି, ପଠମସ୍ସ ଝାନସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା’’ତିଆଦି (ମହାୱ। ୧୩୪-୧୩୫)।

ତତ୍ଥ ସନ୍ତୀ ଆପତ୍ତୀତି ସାୱସେସାନୱସେସପ୍ପଭେଦା ସବ୍ବାପି ଆପତ୍ତି ଆପନ୍ନା ଅଧିପ୍ପେତା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ପଗେୱ ଗହଟ୍ଠାଦିଭୂମିଯଂ ଠିତୋ ଝାନାଦୀନଂ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ଠିତତ୍ତା, ଯୋ ପନ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଅନୋସାରିତୋ, ଗରୁଧମ୍ମଂ ୱା ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱୁଟ୍ଠିତୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଗହଟ୍ଠାଦିଭୂମିଯଂ ଠିତୋ, ନ ସୋ ଝାନାଦୀନଂ ଭାଗୀଯେୱ ଭୱତି ନ ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ଠିତତ୍ତା, ସକରଣୀଯତ୍ତା ଚ, ତେନେୱ ଭଗୱତା ''ସୋ ପୁନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଓସାରେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ତେ ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଆପନ୍ନା ଅନ୍ତରାଯିକା ଧମ୍ମା ୱିପ୍ପଟିସାରଂ ଜନଯିତ୍ୱା ଅୱିପ୍ପଟିସାରମୂଲକାନଂ ପାମୋଜ୍ଜାଦୀନଂ ସମ୍ଭୱଂ ନିୱାରେନ୍ତି, ନୋ ସକାସାୱେସୁଯେୱ। ନୋ ଚେ ନିୱାରେନ୍ତି, ସମ୍ଭୱତି। ଗରୁକଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଆୱିକତ୍ୱା ଚେ ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୋ, ପକତତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଉପ୍ପବ୍ବଜିତୋତି କତ୍ୱା ଝାନାଦୀନଂ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ ''ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପଗେୱ ଭିକ୍ଖୁକାଲେ, ନ ହେୱ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ସକରଣୀଯତ୍ତାତି ଏକେ। ତଦନୁୱତ୍ତନକୋ ପନ ତଂ ଲଦ୍ଧିଂ ପହାଯ ଭାଗୀ ଅସ୍ସ। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଗହଟ୍ଠାଯ ପରିସାଯ (ମହାୱ। ୧୫୪) ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକସ୍ସ ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନକସ୍ସ ନିସିନ୍ନପରିସାଯାତି (ମହାୱ। ୧୮୩) ଏତ୍ଥ ଗହଟ୍ଠୋ ନାମ ପକତିଯା ଗିହିଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋ। ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଭିକ୍ଖୁଲିଙ୍ଗେ ଠିତୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ। ସୋ ସକାସାୱେସୁ ସାପେକ୍ଖତ୍ତା ସାମଣେରଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ତେନେୱ ଲିଙ୍ଗେନ ତୀହି ସରଣଗମନେହି ସାମଣେରୋ ହୋତି। ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ସଂୱାସଂ ସାଦିଯନ୍ତୋପି ପଚ୍ଛା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତକ୍କମେନ ଅସାଦିଯିତ୍ୱା ସାମଣେରଭାୱଂ ପତ୍ଥଯମାନୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ୱିଯ ତୀହି ସରଣଗମନେହି ସାମଣେରୋ ହୋତି, ନ ପୁନ କାସାୱଂ ପଟିଗ୍ଗାହାପେତବ୍ବୋ ଭିକ୍ଖୂହି ପଠମଂ ଦିନ୍ନଲିଙ୍ଗେଯେୱ ଠିତତ୍ତା। ଯୋ ପନ ପାରାଜିକୋ ଚୋଦିଯମାନୋ ପରାଜିତ୍ୱା ''ହନ୍ଦ, ଭନ୍ତେ, ସାମଣେରୋ ଭୱାମି, ସରଣାନି ଦେଥା''ତି ୱଦତି, ''ସାଧୁ ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ, ଗିହିଲିଙ୍ଗେ ଠପେତ୍ୱା ପୁନ କାସାଯାନି ପଟିଗ୍ଗାହାପେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ। ''ଇଦଂ ପନ ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ମତିଯା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଆଚରିଯୋ ୱଦତି। ପୱେସନଂ ନାମ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ସମ୍ଫୁସନଂ। ପୱିଟ୍ଠଂ ନାମ ଯାୱ ମୂଲା ପୱେସେନ୍ତସ୍ସ ୱିପ୍ପକତକାଲେ ୱାଯାମକାଲୋ। ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସମଯେ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଠିତଂ ନାମ। ଉଦ୍ଧରଣଂ ନାମ ନୀହରଣକାଲୋ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ୱାଯାମତୋ ଓରମିତ୍ୱା ଠାନଂ ଠିତଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅସଙ୍କରତୋ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୱେସନପୱିଟ୍ଠୋଦ୍ଧରଣକାଲେସୁପି ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ହୋତିଯେୱ।

ପଠମଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଏକୂନସତ୍ତତିଦ୍ୱିସତଚତୁକ୍କକଥାୱଣ୍ଣନା

୫୯-୬୦। ''ମତଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଅକ୍ଖାଯିତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅମତଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଖାଯିତମ୍ପି ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ସବ୍ବସୋ ଖାଯିତଂ, ଉପ୍ପାଟିତଂ ୱା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁମେୱାତି ଦସ୍ସେତି, ତଥା ''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଖାଯିତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ମତଂ ସବ୍ବଖାଯିତଂ, ଉପ୍ପାଟିତଂ ୱା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ଦସ୍ସେତି। ନ ଚ ସାୱସେସଂ ପଞ୍ଞପେନ୍ତି। କିଂ କାରଣା? ଇଦଞ୍ହି ସିକ୍ଖାପଦଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, ନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ। ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ପାରାଜିକଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତତ୍ଥ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମ୍ପି ହି ଲୋକୱଜ୍ଜଂ, ନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ। ଅଥ ୱା ଉଭଯମ୍ପି ଅନୱସେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ପାରାଜିକଖେତ୍ତେ ହି ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଂ ପାପେତ୍ୱା ଠପିତେ ତତୋ ପରଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତମେୱ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଖେତ୍ତମ୍ପି ପାରାଜିକଖେତ୍ତଂ ୱିଯ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଉପଦ୍ଧକ୍ଖାଯିତେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଯତ୍ଥ ନିମିତ୍ତଂ ଖାଯିତଂ, ତଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାହ – ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ କିଂ ସାୱସେସମେୱ ଭଗୱା ପଞ୍ଞାପେତୀତି? ନ। ଏକଂସତୋ ପନ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପକାସଯିସ୍ସାମ, କିମତ୍ଥଂ ପନ ଭଗୱା ଉପଦ୍ଧକ୍ଖାଯିତେ ପାରାଜିକଂ ନ ପଞ୍ଞାପେସୀତି ଅଯଂ ତାୱ ଅପୁଚ୍ଛା ବୁଦ୍ଧୱିସଯତ୍ତା ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ କାରଣପତିରୂପକଂ ''ଉପଦ୍ଧଭାୱସ୍ସ ଦୁବ୍ବିନିଚ୍ଛଯତ୍ତା''ତି। ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଖାଯିତଂ ନାମ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗମୁଖାନଂ ଚତୂସୁ କୋଟ୍ଠାସେସୁ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସେ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଯାୱ ତତିଯକୋଟ୍ଠାସପରିଯୋସାନା ଖାଦିତଂ, ତତିଯକୋଟ୍ଠାସଂ ଅତିକ୍କମ୍ମ ଯାୱ ଚତୁତ୍ଥକୋଟ୍ଠାସପରିଯୋସାନା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ।

ଯଦିପି ନିମିତ୍ତଂ ସବ୍ବସୋ ଖାଯିତନ୍ତି ''ଜୀୱମାନକସରୀରଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଲ୍ଲସରୀରେତି ଅଭିନୱେ, ଅକୁଥିତେ ୱା ମନୁସ୍ସାନଂ ଜୀୱମାନସରୀରେ ଅକ୍ଖିନାସାଦୀସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମେୱ। ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ହତ୍ଥିଅସ୍ସାଦୀନଂ ନାସାଯ ୱତ୍ଥିକୋସେ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ''ଅମଗ୍ଗେନ ଅମଗ୍ଗଂ ପୱେସେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା''ତି ଇମାଯ ପାଠଇଯା ଅତ୍ଥୱିସେସେନେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପକଚ୍ଛକାଦୀସୁ ଦୁକ୍କଟଂ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ଅକ୍ଖିକଣ୍ଣୱଣେସୁ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅୱସେସସରୀରେପି ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଇଦଂ ୱିନୀତୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଏହି, ଭନ୍ତେ, ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱା''ତି । ''ଅଲଂ ଭଗିନି ନେତଂ କପ୍ପତୀ''ତି (ପାରା। ୭୯) ଇମିନା ତାୱ ମେଥୁନରାଗାଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି। ''ଏହି, ଭନ୍ତେ, ଊରୁନ୍ତରିକାଯ ଘଟ୍ଟେହି…ପେ… ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଥା ଅକାସୀ''ତି ଇମିନା ତାୱ ମୋଚନସ୍ସାଦୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି, ତେନେୱାହ ଭଗୱା ''ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା''ତି। ''ଯୋ ପନ ମେଥୁନରାଗେନ ଊରୁନ୍ତରିକାଯ ଘଟ୍ଟେତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ମନୁସ୍ସାନଂ ଅକ୍ଖିକଣ୍ଣଵଣାଦି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଵତ୍ଥୁ, ତିରଚ୍ଛାନଗତାନଂ ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୂତି ଏତ୍ଥ ଦୁଵିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ପାଳିଲେସୋ, ତସ୍ମା ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଛୁପିତବ୍ବଂ, ଯୋ ଛୁପେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି ଵଚନତୋ ରତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଅକ୍ଖିକଣ୍ଣଵଣଂ ଛୁପନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଅଯଂ ଚମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ ପାଳିଲେସୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ଜୀଵମାନକପୁରିସସ୍ସାତି ଜୀଵମାନକସଦ୍ଦୋ ମତେ ଵତ୍ତବ୍ବମେଵ ନତ୍ଥୀତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତୋ’’ତି ଵଦନ୍ତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନାତି ଇଦଂ କିଞ୍ଚାପି ‘‘କତ୍ଵା ମହାଅଟ୍ଠକଥଂ ସରୀର’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ସେସଅଟ୍ଠକଥାସୁ ‘‘ମେଥୁନରାଗେନ ମୁଖେନା’’ତି ଵଚନାଭାଵତୋ ତତ୍ଥେଵ ଭାଵତୋ ତଂ ଵଚନଂ ପାଳିଵଚନେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ଵା ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ତଂ ସବ୍ବମ୍ପୀତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମେଵ ମେଥୁନରାଗେନ ଇତ୍ଥିଯା ନିମିତ୍ତଂ ଅପ୍ପଵେସେନ୍ତୋ ଛୁପତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ’’ନ୍ତି ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ମେଥୁନରାଗେନ ମୁଖେନା’’ତିପି କତ୍ଥଚି, ପାଳିଯଂ ଅଵିସେସେନ ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖଵେ, ରତ୍ତଚିତ୍ତେନ ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଛୁପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ତଂ ସବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ପୁରିମଂ ପସଂସନ୍ତୀତି ତିରଚ୍ଛାନଗତି…ପେ… ଵୁତ୍ତନଯେନେଵ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ଦୁକ୍କଟନ୍ତିଆଦିଅଟ୍ଠକଥାଵଚନେହି ସଂସନ୍ଦନତୋ। ‘‘ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି…ପେ… ପୁରିମଂ ପସଂସନ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ ସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଚ୍ଛା ସୀହଳଦୀପକେହି ଆଚରିଯେହି ପାଳିଯା, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଵୁତ୍ତଵଚନଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ଵା ଵୁତ୍ତଵିନିଚ୍ଛଯୋତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଇତରଥା ହୀତି ପକତିମୁଖେନ। କସ୍ମା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଚେ? ‘‘ଅଙ୍ଗୁଲିବୀଜାଦୀନି ପଵେସେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଯୁତ୍ତଂ। ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯା ପସ୍ସାଵମଗ୍ଗନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ପୁବ୍ବେ ‘‘ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵତ୍ଵା ଏତ୍ଥ ‘‘ପସ୍ସାଵମଗ୍ଗ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଅଵସେସନିମିତ୍ତେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ ଵିଯ ଦିସ୍ସତି। ଵୁତ୍ତନଯେନେଵାତି ମେଥୁନରାଗେନ। ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଚ ଖନ୍ଧକେ ପସ୍ସାଵନିମିତ୍ତଵସେନେଵାଗତତ୍ତା ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଏକୂନସତ୍ତତିଦ୍ଵିସତଚତୁକ୍କକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସନ୍ଥତଚତୁକ୍କଭେଦକକଥାଵଣ୍ଣନା

୬୧-୨ ।ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ଖାଣୁଂ କତ୍ଵାତି ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ଖାଣୁଂ ପଵେସେତ୍ଵା ସମତଲଂ ଵା କତ୍ଵା ଅତିରିତ୍ତଂ ଵା ଖାଣୁଂ ଘଟ୍ଟେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ପଵେସାଭାଵା। ଈସକଂ ଅନ୍ତୋ ପଵେସେତ୍ଵା ଠିତଂ ଖାଣୁମେଵ ଚେ ଅଙ୍ଗଜାତେନ ଛୁପତି, ପାରାଜିକଂ। ‘‘ଉପ୍ପଲଗନ୍ଧା ଉପ୍ପଲଭାଵା’’ତିପି ଦୀପଵାସିନୋ ପଠନ୍ତି କିର। ସୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁମ୍ହୀତି ସେଵନଚିତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠିତେତି (ପାରା। ୫୭) ଏତ୍ଥ ଵିଯ। ‘‘ସୁତ୍ତଭିକ୍ଖୁମ୍ହୀ’’ତି ଚ ପଠନ୍ତି, ତଂ ଉଜୁକମେଵ।

ସନ୍ଥତଚତୁକ୍କଭେଦକକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଦଭାଜନୀଯଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାଵଣ୍ଣନା

ପକିଣ୍ଣକେ ଯାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ‘‘କିରିଯାନୀ’’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ଵସେନ କାଯୋ, ଵାଚା ଚ ସହ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଵେଦିତବ୍ବା। ଅକିରିଯାନଂ ଵସେନ ଵିନା ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଵେଦିତବ୍ବା, ଚିତ୍ତଂ ପନେତ୍ଥ ଅପ୍ପମାଣଂ ଭୂତାରୋଚନସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ କିରିଯତ୍ତା, ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ଚ। ତତ୍ଥ କିରିଯା ଆପତ୍ତିଯା ଅନନ୍ତରଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନା ଵେଦିତବ୍ବା। ଅଵିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକମ୍ପି ଏକଚ୍ଚଂ ବାହୁଲ୍ଲନଯେନ ‘‘କିରିଯ’’ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଯଥଯିଦଂ ପଠମପାରାଜିକଂ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଭାଵେପି ‘‘ସୋ ଚେ ସାଦିଯତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ହି ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ନ ସାଦିଯତି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଚ। ଵିଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତାପି କିରିଯା ଵିନା ସେଵନଚିତ୍ତେନ ନ ହୋତି ଚିତ୍ତଜତ୍ତା, ଵିକାରରୂପତ୍ତା, ଚିତ୍ତାନୁପରିଵତ୍ତିକତ୍ତା ଚ। ତସ୍ମା କିରିଯାସଙ୍ଖାତମିଦଂ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିରୂପଂ ଇତରଂ ଚିତ୍ତଜରୂପଂ ଵିଯ ଜନକଚିତ୍ତେନ ଵିନା ନ ତିଟ୍ଠତି, ଇତରଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ମା କିରିଯାଯ ସତି ଏକନ୍ତତୋ ତଜ୍ଜନକଂ ସେଵନଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥିଯେଵାତି କତ୍ଵା ନ ସାଦିଯତି ଅନାପତ୍ତୀତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯସ୍ମା ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଜନକମ୍ପି ସମାନଂ ସେଵନଚିତ୍ତଂ ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନେତି, ତସ୍ମା ଵିନାପି ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି କତ୍ଵା ‘‘ସାଦିଯତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେ, ନ ସାଦିଯତି ନାମ, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ତେନେଵ ଭଗଵା ‘‘କିଂଚିତ୍ତୋ ତ୍ଵଂ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଚିତ୍ତେନେଵ ଆପତ୍ତିଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନ କିରିଯାଯାତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାଵତା ଛ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନାନି, ତାନି ଏଵ ଆପତ୍ତିକରା ଧମ୍ମା ନାମାତି ଚ, ଚତୂହାକାରେହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି କାଯେନ ଵାଚାଯ କାଯଵାଚାହି କମ୍ମଵାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଚ ଏତାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ଅଵିରୋଧିତାନି ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଵିରୋଧିତାନି। କଥଂ? ଯଞ୍ହି ଆପତ୍ତିଂ କମ୍ମଵାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ତତ୍ଥ କାଯାଦଯୋତି ଆପନ୍ନଂ, ତତୋ କମ୍ମଵାଚାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଆପତ୍ତିକରା ଧମ୍ମା ସତ୍ତାତି ଆପଜ୍ଜତି, ଅଥ ତତ୍ଥାପି କାଯାଦଯୋ ଏକତୋ ଵା ନାନାତୋ ଵା ଲବ୍ଭନ୍ତି। ‘‘ଚତୂହି ଆକାରେହୀ’’ତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ‘‘ତୀହାକାରେହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି ଏଵଂ ଵିରୋଧିତାନି ହୋନ୍ତି। କଥଂ ଅଵିରୋଧିତାନୀତି? ସଵିଞ୍ଞତ୍ତିକାଵିଞ୍ଞତ୍ତିକଭେଦଭିନ୍ନତ୍ତା କାଯାଦୀନଂ। ଯା କିରିଯା ଆପତ୍ତି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ କାଯେନ ସଵିଞ୍ଞତ୍ତିକେନ ଆପଜ୍ଜତି , ଏକଚ୍ଚଂ ସଵିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଵାଚାଯ, ଏକଚ୍ଚଂ ସଵିଞ୍ଞତ୍ତିକାହି କାଯଵାଚାହି ଆପଜ୍ଜତି। ଯା ପନ ଅକିରିଯା ଆପତ୍ତି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ କମ୍ମଵାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅଵସିଟ୍ଠାହି ଅଵିଞ୍ଞତ୍ତିକାହି କାଯଵାଚାହିଯେଵ, ନ ଵିନା ‘‘ନୋ ଚେ

କାଯେନ ୱାଚାଯ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୪୧୪, ୪୨୧) ୱଚନତୋ। ଅୱିସେସେନ ୱା ଏକଚ୍ଚଂ ଆପତ୍ତିଂ କାଯେନ ଆପଜ୍ଜତି, ଏକଚ୍ଚଂ ୱାଚାଯ, ଏକଚ୍ଚଂ କାଯୱାଚାହି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ କାଯୱାଚାହି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ କେୱଲାହି କାଯୱାଚାହି ଆପଜ୍ଜତି, ଏକଚ୍ଚଂ କମ୍ମୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଯମେତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଏୱଂ ଅୱିରୋଧିତାନି ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ସମାସତୋ ଅତ୍ଥୱିଭାୱନା – କାଯେନ ଆପଜ୍ଜତୀତି କାଯେନ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକେନ ଅକତ୍ତବ୍ବଂ କତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିକେନ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅକତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜତି, ତଦୁଭଯମ୍ପି କାଯକମ୍ମଂ ନାମ। ଅକତମ୍ପି ହି ଲୋକେ ‘‘କତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍କଟଂ ମଯା, ଯଂ ମଯା ପୁଞ୍ଞଂ ନ କତ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ, ସାସନେ ଚ ‘‘ଇଦଂ ତେ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଦୁକ୍କଟଂ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ନ ପୁଚ୍ଛୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ଚୂଳୱ। ୪୪୩), ଏୱମିଧ ୱିନଯପରିଯାଯେ କାଯେନ ଅକରଣୀଯମ୍ପି ‘‘କାଯକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଅଯମେୱ ନଯୋ ୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତିଆଦୀସୁ। ତତ୍ଥ ସମୁଟ୍ଠାନଗ୍ଗହଣଂ କତ୍ତବ୍ବତୋ ୱା ଅକତ୍ତବ୍ବତୋ ୱା କାଯାଦିଭେଦାପେକ୍ଖମେୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କିରିଯାଗ୍ଗହଣଂ କାଯାଦୀନଂ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକାୱିଞ୍ଞତ୍ତିକଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସଞ୍ଞାଗ୍ଗହଣଂ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗାନଙ୍ଗଚିତ୍ତୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତେନ ଯଂ ଚିତ୍ତଂ କିରିଯାଲକ୍ଖଣେ, ଅକିରିଯାଲକ୍ଖଣେ ୱା ସନ୍ନିହିତଂ, ଯତୋ ୱା କିରିଯା ୱା ଅକିରିଯା ୱା ହୋତି, ନ ତଂ ଅୱିସେସେନ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗଂ ୱା ଅନଙ୍ଗଂ ୱା ହୋତି, କିନ୍ତୁ ଯାଯ ସଞ୍ଞାଯ ‘‘ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତାଯ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଂ, ଇତରଂ ଅନଙ୍ଗନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇଦାନି ଯେନ ଚିତ୍ତେନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସଚିତ୍ତକଂ ହୋତି, ଯଦଭାୱା ଅଚିତ୍ତକଂ, ତେନ ତସ୍ସ ଅୱିସେସେନ ସାୱଜ୍ଜତ୍ତା ଲୋକୱଜ୍ଜଭାୱୋୱ ୱୁଚ୍ଚତି, କିନ୍ତୁ ସାୱଜ୍ଜଂଯେୱ ସମାନଂ ଏକଚ୍ଚଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ ଏକଚ୍ଚଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଗ୍ଗହଣଂ। ଚିତ୍ତମେୱ ଯସ୍ମା ‘‘ଲୋକୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ସିଯା ଆପତ୍ତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ କମ୍ମଗ୍ଗହଣଂ। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅକିରିଯାଲକ୍ଖଣଂ କମ୍ମଂ, ତଂ କୁସଲତ୍ତିକୱିନିମୁତ୍ତଂ ସିଯାତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ କୁସଲତ୍ତିକଗ୍ଗହଣଂ। ଯା ପନେତ୍ଥ ଅବ୍ୟାକତା ଆପତ୍ତି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ ଅୱେଦନମ୍ପି ସଞ୍ଞାୱେଦଯିତନିରୋଧସମାପନ୍ନୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି କତ୍ୱା ୱେଦନାତ୍ତିକଂ ଏତ୍ଥ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ୱେଦନାତ୍ତିକଗ୍ଗହଣଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସିକ୍ଖାପଦଞ୍ହି ସଚିତ୍ତକପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ‘‘ତିଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରଂ ଅଚିତ୍ତକେନାପନ୍ନମ୍ପି ‘‘ତିଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ତତ୍ରିଦଂ ସୁତ୍ତଂ ‘‘ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ଅଚିତ୍ତକୋ ଆପଜ୍ଜତି ଅଚିତ୍ତକୋ ୱୁଟ୍ଠାତି (ପରି। ୩୨୪)। ଅତ୍ଥାପତ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି କୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠାତୀ’’ତିଆଦି (ପରି। ୪୭୦)। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ସଞ୍ଞା ସଦା ଅନାପତ୍ତିମେୱ କରୋତି, ଚିତ୍ତଂ ଆପତ୍ତିମେୱ, ଅଚିତ୍ତକଂ ନାମ ୱତ୍ଥୁଅୱିଜାନନଂ, ନୋସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଂ ୱୀତିକ୍କମଜାନନଂ, ଇଦମେତେସଂ ନାନତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସବ୍ବସଙ୍ଗାହକୱସେନାତି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ସଙ୍ଗହୱସେନ। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚୀୱରଦାନାଦି କିରିଯାକିରିଯତୋ। ଜାତରୂପରଜତପଟିଗ୍ଗହଣାଦି ସିଯା କିରିଯତୋ। ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତପଟିକ୍ଖେପେ ସିଯା ଅକିରିଯତୋ। ଦେସିତୱତ୍ଥୁକପମାଣାତିକ୍କନ୍ତକୁଟିକରଣେ ସିଯା କିରିଯତୋ, ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକପମାଣାତିକ୍କନ୍ତକରଣେ ସିଯା କିରିଯାକିରିଯତୋ। ଯଂ ଚିତ୍ତଙ୍ଗଂ ଲଭତିଯେୱାତି କାଯଚିତ୍ତଂ ୱାଚାଚିତ୍ତନ୍ତି ଏୱଂ। ୱିନାପି ଚିତ୍ତେନାତି ଏତ୍ଥ ୱିନାପି ଚିତ୍ତେନ ସହାପି ଚିତ୍ତେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯୋ ସୋ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକୋ, ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିକୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ କାଯୋ, ତସ୍ସ କମ୍ମଂ କାଯକମ୍ମଂ, ତଥା ୱଚୀକମ୍ମଂ। ତତ୍ଥ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକୋ କାଯୋ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା କମ୍ମଂ ସାଧେତି, ଇତରୋ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା। ତଥା ୱାଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ‘‘ଯୋ ତତ୍ଥ ନାମକାଯୋ ପଦକାଯୋ’’ତି ୱଚନତୋ ୱୀତିକ୍କମେ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ହସିତୁପ୍ପାଦୱୋଟ୍ଠବ୍ବନାନିପି ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତାନି। ଇଦମ୍ପି ନ ମଯା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନନ୍ତି ହସମାନୋ ପସ୍ସତି ଯଦା, ତଦା ୱୋଟ୍ଠବ୍ବନଂ ଜୱନଗତିକ’’ନ୍ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଭିଞ୍ଞାଚିତ୍ତାନି ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଇଦ୍ଧିୱିକୁବ୍ବନାଦିକାଲେ ଗହେତବ୍ବାନି।

ଏତ୍ଥ ପନ ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାସାଜୀୱସମାପନ୍ନୋ…ପେ… ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି କୋଚି ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ନ ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ। ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୂସୁ ପଟିସେୱନ୍ତୋ ଅତ୍ଥି କୋଚି ନ ପାରାଜିକୋ। ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ ସୋ ପାରାଜିକଂ ଆପତ୍ତିଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି ନ ପାରାଜିକୋ ନାମ। ନ ହି ଅଭିକ୍ଖୁନୋ ଆପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି। ସୋ ଅନାପତ୍ତିକତ୍ତା ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ଆଗତୋ କିଂ ଅସଂୱାସୋ ହୋତି ନ ହୋତୀତି? ହୋତି, ‘‘ଅଭବ୍ବୋ ତେନ ସରୀରବନ୍ଧନେନା’’ତି (ପାରା। ୫୫; ମହାୱ। ୧୨୯) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଯୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୂନଂ…ପେ… ଅସଂୱାସୋ’’ତି (ପାରା। ୪୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱତି, ସୋ ଏୱ ଅଭବ୍ବୋ। ନାଯଂ ଅପାରାଜିକତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ‘‘ଥେୟ୍ୟେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୮୬) ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଯଥା ଅଭିକ୍ଖୁନା କମ୍ମୱାଚାଯ ସାୱିତାଯପି କମ୍ମଂ ରୁହତି କମ୍ମୱିପତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭୱତୋ, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତତ୍ରିଦଂ ଯୁତ୍ତି – ଉପସମ୍ପନ୍ନପୁବ୍ବୋ ଏୱ ଚେ କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି, ସଙ୍ଘୋ ଚ ତସ୍ମିଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ, ଏୱଞ୍ଚେ କମ୍ମଂ ରୁହତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ନୋ ଖନ୍ତୀତି ଆଚରିଯୋ। ଗହଟ୍ଠୋ ୱା ତିତ୍ଥିଯୋ ୱା ପଣ୍ଡକୋ ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି, ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚା ନ ୱୁତ୍ତା ହୋତି, ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଉପସମ୍ପାଦେୟ୍ୟ, ସଙ୍ଘୋ ଉପସମ୍ପାଦେତି, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ସଙ୍ଘେନା’’ତି (ମହାୱ। ୧୨୭) ହି ୱଚନତୋ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚାଯ ୱତ୍ତବ୍ବାଯ ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନେନ, ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନସଞ୍ଞିତେନ ୱା ଏକେନ ୱୁତ୍ତା ସଙ୍ଘେନ ୱୁତ୍ତାୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅଯମେୱ ସବ୍ବକମ୍ମେସୁ ଯୁତ୍ତି। ତଥା

ଅତ୍ଥି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଓନ୍ତୋ କୋଚି ନାସେତବ୍ବୋ ''ଯୋ ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକୋ, ଅଯଂ ନାସେତବ୍ବୋ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏଓ, ସୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋଓ, ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଆଦିଂ ଜନେତି, ତସ୍ସ ଓମସନେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି। ଅଭିକ୍ଖୁନିଯା ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେଓନ୍ତୋ ନ ନାସେତବ୍ବୋ ''ଅନ୍ତିମଓତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ...ପେ... ନାସେତବ୍ବୋ''ତି ପାଠଇଯା ଅଭାଓତୋ। ତେନେଓ ସୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତାଦିଂ ଜନେତି, କେଓଲଂ ଅସଂଓ୍ୱାସୋତି କତ୍ୱା ଗଣପୂରକୋ ନ ହୋତି, ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋପି ହି ସଂଓ୍ୱାସୋତି ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ। ସମସିକ୍ଖତାପି ସଂଓ୍ୱାସୋତି କତ୍ୱା ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ନତ୍ଥୀତି ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ପନ ଜନେତୀତି କାରଣଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତି। ଯଥା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସଦ୍ଧିଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଏକକମ୍ମାଦିନୋ ସଂଓ୍ୱାସସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅସଂଓ୍ୱାସା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ତଥା ଭିକ୍ଖୁ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯା, ପଦସୋଧମ୍ମାପତ୍ତିଂ ପନ ଜନେତି। ତଥା ''ଅନ୍ତିମଓତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋପି ଏକଚ୍ଚୋ ଯୋ ନାସେତବ୍ବୋ''ତି ଅଓ୍ୱୁତ୍ତୋତି ଇମିନା ନିଦସ୍ସନେନ ସା କାରଣଚ୍ଛାଯା ଗହଣଂ ନ ଗଚ୍ଛତି।

ଅପି ଚ ''ଭିକ୍ଖୁ ସୁତ୍ତଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ଓ୍ୱିପ୍ପଟିପଜ୍ଜତି, ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ସାଦିଯତି, ଉଭୋ ନାସେତବ୍ବା''ତି (ପାରା। ୬୬) ଚ, ''ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖଓେ, ମେତ୍ତିଯଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ନାସେଥା''ତି (ପାରା। ୩୮୪) ଚ ଓଚନତୋ ଯୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପଓିସିତ୍ୱା ଅନୁଓିଜ୍ଜକେନ ଅନୁଓିଜ୍ଜିଯମାନୋ ପରାଜାପିତୋ, ସୋପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋଓ, ନ ଓମସଓ୍ୱାଦପାଚିତ୍ତିଯଂ ଜନେତୀତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ''ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ଖୁଂସେତୁକାମୋ''ତି ପାଠଇ ନତ୍ଥି, କିଞ୍ଚାପି କଙ୍ଖାଓିତରଣିଯଂ ''ଯଂ ଅକ୍କୋସତି, ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନତା, ଅନଞ୍ଞାପଦେସେନ ଜାତିଆଦୀହି ଅକ୍କୋସନଂ, 'ମଂ ଅକ୍କୋସତୀ'ତି ଜାନନା, ଅତ୍ଥପୁରେକ୍ଖାରତାଦୀନଂ ଅଭାଓ୍ୱୋତି ଇମାନେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନୀ''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଓମସଓ୍ୱାଦସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା) ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦେ ''ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଓକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯୋ ଓଦେତି, ଆପତ୍ତି ଓମସଓ୍ୱାଦସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୩୮୯) ଓଚନତୋ ଅସୁଦ୍ଧେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞାଯ ଏଓ ଓମସନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ''ସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ, ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଓକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯୋ ଓଦେତି, ଆପତ୍ତି ଓମସଓ୍ୱାଦସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୩୮୯) ଓଚନତୋ ପନ କଙ୍ଖାଓିତରଣିଯଂ ''ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନତା ଉପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞିତା''ତି ନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ଅନେକଂସିକତ୍ତା ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗସ୍ସାତି ଓେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପି ଚେତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକଚତୁକ୍କଂ ଓେଦିତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲୋ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀଓସମାପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି ସିକ୍ଖାସାଜୀଓସମାପନ୍ନୋ ନ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ, ଅତ୍ଥି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ଚେଓ ସିକ୍ଖାସାଜୀଓସମାପନ୍ନୋ ଚ, ଅତ୍ଥି ନେଓ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ନ ସିକ୍ଖାସାଜୀଓସମାପନ୍ନୋ। ତତ୍ଥ ତତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁନୀସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ସା ହି ଯାଓ ନ ଲିଙ୍ଗଂ ପରିଚ୍ଚଜତି, କାସାଓେ ସୌସ୍ସାହାଓ ସମାନା ସାମଞ୍ଞା ଚଓିତୁକାମା ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖନ୍ତୀପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏଓ ସିକ୍ଖାସାଜୀଓସମାପନ୍ନାଓ। ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗଓତା ''ନ, ଭିକ୍ଖଓେ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନ''ନ୍ତି (ଚୂଳଓ। ୪୩୪)। କଦା ଚ ପନ ସା ଅଭିକ୍ଖୁନୀ ହୋତୀତି? ଯଦା ସାମଞ୍ଞା ଚଓିତୁକାମା ଗିହିନିଓ୍ୱାସନଂ ନିଓ୍ୱାସେତି, ସା ''ଓିବ୍ଭନ୍ତା''ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଓ୍ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ଭଗଓତା ''ଯଦେଓ ସା ଓିବ୍ଭନ୍ତା, ତଦେଓ ଅଭିକ୍ଖୁନୀ''ତି (ଚୂଳଓ। ୪୩୪)। କିତ୍ତାଓତା ପନ ଓିବ୍ଭନ୍ତା ହୋତୀତି? ସାମଞ୍ଞା ଚଓିତୁକାମା କାସାଓେସୁ ଅନାଲଯା କାସାଓଂ ଓ୍ୱା ଅପନେତି, ନଗ୍ଗା ଓ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତିଣପଣ୍ଣାଦିନା ଓ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, କାସାଓଂଯେଓ ଓ୍ୱା ଗିହିନିଓ୍ୱାସନାକାରେନ ନିଓ୍ୱାସେତି, ଓଦାତଂ ଓ୍ୱା ଓତ୍ଥଂ ନିଓ୍ୱାସେତି, ସଲିଙ୍ଗେନେଓ ଓ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ତିତ୍ଥିଯେସୁ ପଓିସିତ୍ୱା କେସଲୁଞ୍ଚନାଦିଓତଂ ସମାଦିଯତି, ତିତ୍ଥିଯଲିଙ୍ଗଂ ଓ୍ୱା ସମାଦିଯତି, ତଦା ଓିବ୍ଭନ୍ତା ନାମ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯା ଭିକ୍ଖୁନିଲିଙ୍ଗେ ଠିତାଓ ତିତ୍ଥିଯଓତଂ ସମାଦିଯତି, ସା ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଓିଯ ପଚ୍ଛା ପବ୍ବଜ୍ଜମ୍ପି ନ ଲଭତି, ସେସା ପବ୍ବଜ୍ଜମେଓେକଂ ଲଭନ୍ତି, ନ ଉପସମ୍ପଦଂ। ପାଠଇଯଂ କିଞ୍ଚାପି ''ଯା ସା, ଭିକ୍ଖଓେ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ସକାସାଓ୍ୱା ତିତ୍ଥାଯତନଂ ସଙ୍କନ୍ତା, ସା ଆଗତା ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା''ତି ଓଚନତୋ ଯା ପଠମଂ ଓିବ୍ଭମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ତିତ୍ଥାଯତନଂ ସଙ୍କନ୍ତା, ସା ଆଗତା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବାତି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଓିଯ ଦିସ୍ସତି। ସଙ୍ଗୀତିଆଚରିଯେହି ପନ ''ଚତୁଓୀସତି ପାରାଜିକାନୀ''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ପୁନ ସା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଏଓ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନଂ ନାନୁଞ୍ଞାତଂ ଭଗଓତା। ଅନ୍ତିମଓତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏଓ। ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୀପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଏଓ। କିନ୍ତି ପୁଚ୍ଛା।

ଓିନୀତଓତ୍ଥୁଓଣ୍ଣନା

୬୭। ଓିନୀତାନି ଓିନିଚ୍ଛିତାନି ଓତ୍ଥୂନି ଓିନୀତଓତ୍ଥୂନି। ତେସଂ ତେସଂ ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୂ''ତିଆଦୀନଂ ଓତ୍ଥୂନଂ ପାଟେକ୍କଂ ନାମଗଣନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଊନାଧିକଦୋସସୋଧନଟ୍ଠେନ ଉଦ୍ଦାନା ଚ ତା ମତ୍ତାଦିସିଦ୍ଧିଗାଥାହି ଛନ୍ଦୋଓିଚିତିଲକ୍ଖଣେନ ଗାଥା ଚାତି ''ଉଦ୍ଦାନଗାଥାନାମା''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ଦେ, ସୋଧନେ ଇତି ଧାତୁସ୍ସ ରୂପଂ ଉଦ୍ଦାନାତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। ଇମା ପନ ଉଦ୍ଦାନଗାଥା ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ସଙ୍ଗୀତିକାଲେ ଠପିତା, କଦାତି ଚେ? ପଦଭାଜନୀଯାଓସାନେ। ''ଓତ୍ଥୁଗାଥା ନାମ 'ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୂ'ତିଆଦୀନଂ ଇମେସଂ ଓିନୀତଓତ୍ଥୂନଂ ନିଦାନାନୀ''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଓ୍ୱୁତ୍ତନଯେନ ଓିନୀତଓତ୍ଥୂନି ଏଓ ''ଓତ୍ଥୁଗାଥା''ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତାତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦମେତ୍ଥ ସମାସତୋ ଅଧିପ୍ପାଯନିଦସ୍ସନଂ – ''ଆପତ୍ତିଂ ତ୍ୱଂ, ଭିକ୍ଖୁ, ଆପନ୍ନୋ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ମୂଳାପତ୍ତିଦସ୍ସନଓସେନ ଓ୍ୱା, ''ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ପାରାଜିକସ୍ସ,

ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ, ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନୱସେନ ୱା, ‘‘ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଅସାଦିୟନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଅନାପତ୍ତିଦସ୍ସନୱସେନ ୱା ୟାନି ୱତ୍ଥୂନି ୱିନୀତାନି ୱିନିଚ୍ଛିତାନି, ତାନି ୱିନୀତୱତ୍ଥୂନି ନାମ। ତେସଂ ୱିନୀତୱତ୍ଥୂନଂ ନିଦାନୱତ୍ଥୁଦୀପିକା ତନ୍ତି ୱତ୍ଥୁଗାଥା ନାମ। ଉଦ୍ଦାନଗାଥାୱ ‘‘ୱତ୍ଥୁଗାଥା’’ତି ୱୁତ୍ତାତି ଏକେ। ତେସଂ ‘‘ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ଆୟତିଂ ୱିନୟଧରା ୱିନୟଂ ୱିନିଚ୍ଛିନିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ନ ହି ଉଦ୍ଦାନଗାଥାୟଂ କିଞ୍ଚିପି ୱିନିଚ୍ଛୟଲକ୍ଖଣଂ ଦିସ୍ସତି, ଉଦ୍ଦାନଗାଥାନଂ ୱିସୁଂ ପୟୋଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସୁଖଂ ୱିନୟଧରା ଉଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି, ତସ୍ମା ପୟୋଜନନାନତ୍ତତୋପେତଂ ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥାୟଂ ୱିଗ୍ଗହୋ – ୱତ୍ଥୂନି ଏୱ ଗାଥା ୱତ୍ଥୁଗାଥା। ୱିନୀତୱତ୍ଥୁତୋ ୱିସେସନତ୍ଥମେତ୍ଥ ଗାଥାଗ୍ଗହଣଂ। ଉଦ୍ଦାନଗାଥାତୋ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ୱତ୍ଥୁଗ୍ଗହଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଗାଥାନଂ ୱତ୍ଥୂନୀତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱତ୍ଥୁଗାଥାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ମକ୍କଟିୱତ୍ଥୁଂ ଅଞ୍ଞେ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂ ଆରୋଚେସୁଂ, ଇଧ ସୟମେୱ। ତତ୍ଥ କାରଣସ୍ସ ‘‘ଭଗୱତା ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱଜ୍ଜିପୁତ୍ତକାପି ଅଞ୍ଞେ ଏୱ। ‘‘ତତ୍ଥ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ, ଇଧ ତେ ଏୱା’’ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଚରିୟସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

୬୭-୮।ଛଡ୍ଡାତି ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୟମେୱ ଛଡ୍ଡା। ପୋକ୍ଖରନ୍ତି ସରୀରଂ ଭେରିପୋକ୍ଖରଂ ୱିୟ। ଲୋକିୟା ଅୱିକଲଂ ‘‘ସୁନ୍ଦର’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱଣ୍ଣପୋକ୍ଖରତାୟାତି ପଠମେନତ୍ଥେନ ୱିସିଟ୍ଠକାୟଚ୍ଛୱିତାୟାତି ଅତ୍ଥୋ, ଦୁତିୟେନ ୱଣ୍ଣସୁନ୍ଦରତାୟାତି। ‘‘ଉପ୍ପଲଗବ୍ଭୱଣ୍ଣୱା ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣା, ତସ୍ମା ଉପ୍ପଲୱଣ୍ଣାତି ନାମଂ ଲଭୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ନୀଲୁପ୍ପଲୱଣ୍ଣା କାୟଚ୍ଛୱୀତି ୱଚନଂ ପନ ସାମଚ୍ଛୱିଂ ଦୀପେତି। ଲୋକେ ପନ ‘‘ଉପ୍ପଲସମା ପସତ୍ଥସାମା’’ତି ୱଚନତୋ ‘‘ୟା ସାମା ସାମୱଣ୍ଣା ସାମତନୁମଜ୍ଝା, ସା ପାରିଚରିୟା ସଗ୍ଗେ ମମ ୱାସୋ’’ତି ୱଚନତୋ ସାମଚ୍ଛୱିକା ଇତ୍ଥୀନଂ ପସତ୍ଥା। ‘‘ୟାୱସ୍ସା ନଂ ଅନ୍ଧକାର’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ। କିଲେସକାମେହି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ ୟୋ ନ ଲିମ୍ପତି।

୬୯।ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୂତନ୍ତି ଇତ୍ଥିସଣ୍ଠାନଂ ପାତୁଭୂତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ଅନ୍ତରଧାନେନ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟସ୍ସ ପାତୁଭାୱେନ। ଏୱଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟପାତୁଭାୱେପି। ଏତେନ ୟଥା ବ୍ରହ୍ମାନଂ ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, କେୱଲଂ ପୁରିସସଣ୍ଠାନମେୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ୟଥା ଚ କସ୍ସଚି ପଣ୍ଡକସ୍ସ ୱିନାପି ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟେନ ପୁରିସସଣ୍ଠାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ତଥା ତେସନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି, ତଂ ପନ ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିୟଂ, ପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ୱା ଅନ୍ତରଧାୟନ୍ତଂ ମରନ୍ତାନଂ ୱିୟ ପଟିଲୋମକ୍କମେନ ସତ୍ତରସମଚିତ୍ତକ୍ଖଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନ୍ତରଧାୟତି। ପଚ୍ଛୁପ୍ପନ୍ନେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟେ ନିରୁଦ୍ଧେ ଇତରଂ ୱିସଭାଗିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପାତୁଭୱତି। ୟସ୍ମା ମହାନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତସ୍ସେୱ କିରସ୍ସ ୱିସଭାଗିନ୍ଦ୍ରିୟଂ ପାତୁଭୱତି, ତସ୍ମା ‘‘ରତ୍ତିଭାଗେ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂୟେୱ ଉପଜ୍ଝଂ ତମେୱ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପୱତ୍ତିନୀୟେୱ ଉପଜ୍ଝାୟା, ଉପସମ୍ପଦାଚରିୟା ଭିକ୍ଖୁନୀୟେୱ ଆଚରିୟାତି କତ୍ୱା ତାସଂ ଉପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତଂ, ଆଚରିୟୱତ୍ତଞ୍ଚ ଇମିନା ଭିକ୍ଖୁନାସଦାସାୟଂ ପାତଂ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟଂ ଗନ୍ତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ, ତାହି ଚ ଇମସ୍ସ ୱିହାରଂ ଆଗମ୍ମ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୱତ୍ତାଦି କାତବ୍ବଂ ନୁ ଖୋତି ଚେ? ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଙ୍ଗମିତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନେନ ୱିନାଭାୱଦୀପନତୋ କେୱଲଂ ନ ପୁନ ଉପଜ୍ଝା ଗହେତବ୍ବା, ନ ଚ ଉପସମ୍ପଦା କାତବ୍ବାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥମେୱ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂୟେୱ ଉପଜ୍ଝ’’ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଙ୍ଗମିତୁନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂହି ୱିନା ହୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଏୱ ସଦ୍ଧିଂ ସମଙ୍ଗୀ ଭୱିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ଇମିନା ପାଠଲେସେନ ‘‘ତସ୍ସା ଏୱ ଗାମନ୍ତରାଦୀହି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଗମିତୁଂ ସକ୍କା, ୟଞ୍ଚ ଭଗୱତା ଗମନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ନିସ୍ସାୟ କୁତୋ ଗାମନ୍ତରାଦିପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତି। ନ ହି ଭଗୱା ଆପତ୍ତିୟଂ ନିୟୋଜେତୀତି ୟୁତ୍ତମେୱ ତଂ, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ୟା ଆପତ୍ତିୟୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଅସାଧାରଣା, ତାହି ଆପତ୍ତୀହି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ପାଠଇୱଚନତୋ ନ ଗାମନ୍ତରାଦୀହି ଅନାପତ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ସାଧାରଣତା ଆପତ୍ତିୟେୱ ‘‘ୟା ଆପତ୍ତିୟୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଅସାଧାରଣା, ୟା ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଙ୍ଗମନ୍ତିୟା ଗାମନ୍ତରନଦୀପାରରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଗଣଓହୀୟନାପତ୍ତିୟୋ, ତାହି ଆପତ୍ତୀହି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଚେ? ନ ୱୁତ୍ତଂ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିଂ ସଙ୍କନ୍ତାୟପି ତସ୍ସା ତା ପହାୟ ଅଞ୍ଞାହି ସଙ୍ଗମନ୍ତିୟା ଗାମନ୍ତରାଦୀହି ଅନାପତ୍ତି ଏୱ ସବ୍ବକାଲନ୍ତି ଇମସ୍ସ ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ତଥା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତାଦିୱତ୍ଥୁଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅଜ୍ଝାଚରନ୍ତୀପି ସା ଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ କାରଣେନ ଅନାପଜ୍ଜନତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଅନାପଜ୍ଜନଟ୍ଠେନେୱ ୱୁଟ୍ଠାତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ୟୋଗୀ ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ଏୱ କିଲେସେ ନିରୋଧେତି। ଅବନ୍ଧନୋପି ପତ୍ତୋ ‘‘ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସବ୍ବସୋ ୱା ପନ ନ ସାୱେତି ଅପ୍ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋତି ସିକ୍ଖା, ଏୱମିଧ ଅନାପନ୍ନାପି ଆପତ୍ତି ୱୁଟ୍ଠିତା ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ୟସ୍ମା ପନ ସା ପୁରିସେନ ସହସେୟ୍ୟାପତ୍ତିଂ ଅନାପଜ୍ଜନ୍ତୀପି ସକ୍କୋତି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଙ୍ଗମିତୁଂ , ତସ୍ମା ଅନାପତ୍ତୀତି କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ସହସେୟ୍ୟାପତ୍ତି ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରେ ‘‘ଅପରେହିପି ଚତୂହାକାରେହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଗଣମଜ୍ଝେ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନା’’ତି (ପରି। ୩୨୪)। ୟଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ପରିୱାରେ ‘‘ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ୱୁଟ୍ଠାତି ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି (ପରି। ୩୨୪), ତସ୍ସ ସହସେୟ୍ୟାଦିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅସାଧାରଣାପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାତି, ତଦୁଭୟମ୍ପି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦୂରେ ୱିହାରୋ ହୋତି ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମଂ, ୱିହାରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତିୟା ଗାମନ୍ତରଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଂୱିଦହନଂ ପରିମୋଚେତ୍ୱାତି ଅଦ୍ଧାନଗମନସଂୱିଦହନଂ ଅକତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତା କୋପେତ୍ୱାତି ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସସାମଣେରେନାପୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଅପରିପୁଣ୍ଣୱସ୍ସସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାୟଗ୍ଗହଣଂ ନତ୍ଥୀତି ୱିୟ

ଦିସ୍ସତି। ୱିନଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଠପିତୋତି ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଠପିତୋ। ଅୱିକପ୍ପିତାନଂ ଦସାହାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯତା ୱେଦିତବ୍ବା। ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ପନ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ନିଧିଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ପଟିଗ୍ଗାହାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି (ଚୂଳୱ. ୪୨୧) ୱଚନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନାତି ୱତ୍ଥୁଂ ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ୱା ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ୱା ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀତି। ପକ୍ଖମାନତ୍ତକାଲେ ପୁନଦେୱ ଲିଙ୍ଗଂ ପରିୱତ୍ତତି ଛାରତ୍ତଂ ମାନତ୍ତମେୱ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ସଚେ, ଭିକ୍ଖୁକାଲେ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯ ଆପତ୍ତିଯା, ନୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାଯାତି ନୋ ଲଦ୍ଧୀତି ଆଚରିଯୋ।

ପରିୱାସଦାନଂ ପନ ନତ୍ଥୀତି ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଛାଦନାସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଚେ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅସାଧାରଣଂ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ପଟିଲଭତି, ଭିକ୍ଖୂସୁ ଉପସମ୍ପଦଂ ନ ଲଭତି, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଲଭତି, ଅନୁପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଭାୱେ ଠିତୋ ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଂ ନ ଜନେତି। ୱିବ୍ଭନ୍ତାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପୁରିସଲିଙ୍ଗେ ପାତୁଭୂତେ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଉପସମ୍ପଦଂ ନ ଲଭତି, ପାରାଜିକଂ। ଅୱିବ୍ଭନ୍ତମାନସ୍ସ ଗହଟ୍ଠସ୍ସେୱ ସତୋ ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକସ୍ସ ସଚେ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପାତୁଭୱତି, ନେୱ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭତି, ନ ପୁନ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ଜାତେ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱାତି। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ସୋ ଚେ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟ, ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଉପସମ୍ପଦଂ ପଟିଲଭତି ଉଭଯତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ପାରାଜିକଭାୱଂ ଅପ୍ପତ୍ତତ୍ତା। ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସା ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ପଟିଲଭେଯ୍ୟ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱ। ପୁନ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଆଗତୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ ଅପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସତ୍ତା। ପୁନ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଉପସମ୍ପଦଂ ଲଭତି। ଏୱଂ ଚେ କତଦ୍ୱାଦସସଙ୍ଗହସ୍ସ ଦାରକସ୍ସ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ସତି ଗିହିଗତା ଇତ୍ଥୀ ହୋତି, ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା କିର। ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗନ୍ତରଧାନେନ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ପୁରିସଲିଙ୍ଗନ୍ତରଧାନେନ ପକ୍ଖପଣ୍ଡକଭାୱୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ନ ସା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ନାସେତବ୍ବା ଭିକ୍ଖୁ ୱା ଭିକ୍ଖୂହି ପୁନ ପକତିଭାୱାପତ୍ତିସମ୍ଭୱା । ପକତିପଣ୍ଡକଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ''ପଣ୍ଡକୋ ନାସେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ ହି ସଂୱାସନାସନାଯ ନାସେତବ୍ବୋ, ଇତରୋ ଉଭଯନାସନାଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଦି ତେସଂ ପୁନ ପକତିଭାୱୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂଯେୱ ଉପଜ୍ଝଂ ତମେୱ ଉପସମ୍ପଦଂ ତାନିଯେୱ ୱସ୍ସାନି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଙ୍ଗମିତୁ''ନ୍ତି ଅଯଂ ୱିଧି ସମ୍ଭୱତି। ସଚେ ନେସଂ ଲିଙ୍ଗନ୍ତରଂ ପାତୁଭୱେଯ୍ୟ, ସୋ ଚ ୱିଧି, ଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସାଧାରଣା, ତା ଆପତ୍ତିଯୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସନ୍ତିକେ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ଅସାଧାରଣାହି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଯମ୍ପି ୱିଧି ସମ୍ଭୱତି। ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ପରିୱାରେ ''ସହ ପଟିଲାଭେନ ପୁରିମଂ ଜହତି, ପଚ୍ଛିମେ ପତିଟ୍ଠାତି, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି, ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି, ସହ ପଟିଲାଭେନ ପଚ୍ଛିମଂ ଜହତି, ପୁରିମେ ପତିଟ୍ଠାତି, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ''ତିଆଦି, ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତୀତି ଆଚରିଯୋ। ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ, ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ୱା ଅନ୍ତରଧାଯନ୍ତଂ କିଂ ସକଲମ୍ପି ସରୀରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଉଦାହୁ ସଯମେୱ। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତାୱ ସକଲଂ ସରୀରଂ ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରଧାଯତି, ଅଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚୁତୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ତସ୍ମା ସାମଞ୍ଞା ଚୁତୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ପୁନ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଓପପାତିକୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ଅଥ ସଯମେୱ ଅନ୍ତରଧାଯତି, ସୋପି ଭାୱୋ ତସ୍ସ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଇତ୍ଥିନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ହି ସକଲମ୍ପି ସରୀରଂ ବ୍ୟାପେତ୍ୱା ଠିତାନୀତି ଖଣନିରୋଧୋ ୱିଯ ତେସଂ ଅନ୍ତରଧାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗାଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଂସଟ୍ଠପ୍ପଭାନଂ ଦୀପାନଂ ଏକପ୍ପଭାନିରୋଧେପି ଇତରିସ୍ସା ଠାନଂ ୱିଯ ସେସସରୀରଟ୍ଠାନଂ ତତ୍ଥ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୭୧-୨।ମୁଚ୍ଚତୁ ୱା ମା ୱା ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ମୋଚନରାଗାଭାୱତୋ। ଅୱିସଯୋତି ଅସାଦିଯନଂ ନାମ ଏୱରୂପେ ଠାନେ ଦୁକ୍କରନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମେଥୁନଧମ୍ମୋ ନାମ ଉଭିନ୍ନଂ ୱାଯାମେନ ନିପ୍ପଜ୍ଜତି ''ଦ୍ୱଯଂଦ୍ୱଯସମାପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତ୍ୱଂ ମା ୱାଯାମ, ଏୱଂ ତେ ଅନାପତ୍ତି ଭୱିସ୍ସତି, କିରିଯମ୍ପେତଂ ସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ''ଆପତ୍ତିଂ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ ଆପନ୍ନୋ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅକିରିଯମ୍ପେତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ''କିରିଯ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

୭୩-୪। ''ପାରାଜିକଭଯେନ ଆକାସଗତମେୱ କତ୍ୱା ପୱେସନାଦୀନି କରୋନ୍ତସ୍ସ ସହସା ତାଲୁକଂ ୱା ପସ୍ସଂ ୱା ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଛୁପତି ଚେ, ଦୁକ୍କଟମେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ନ ମେଥୁନରାଗତ୍ତାତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଦନ୍ତାନଂ ବାହିରଭାୱୋ ଓଟ୍ଠାନଂ ବାହିରଭାୱୋ ୱିଯ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ''ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତଦନ୍ତେ ଜିୱ୍ହାଯ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ''ନ୍ତି। ତଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱିସଞ୍ଞିଂ କତ୍ୱାତି ୱଚନେନ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଯୋ ପନ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ୱିସଞ୍ଞୀକତୋ, ସୋ ଚେ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ଧାତୁଘଟ୍ଟନଚରିଣିଚ୍ଛିଣିକାଦିସଞ୍ଞାଯ ସାଦିଯତି, ମେଥୁନସଞ୍ଞାଯ ଅଭାୱତୋ ୱିସଞ୍ଞୀପକ୍ଖମେୱ ଭଜତୀତି ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଚ୍ଛାଯା ଦିସ୍ସତି। ''ମେଥୁନମେତଂ ମଞ୍ଞେ କସ୍ସଚି ଅମନୁସ୍ସସ୍ସା''ତି ଞତ୍ୱା ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଏୱ। ପଣ୍ଡକସ୍ସ ମେଥୁନଧମ୍ମନ୍ତି ପଣ୍ଡକସ୍ସ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେ ୱା ମୁଖେ ୱା, ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱା ସାମିୱଚନଂ। ଅୱେଦଯନ୍ତସ୍ସପି ସେୱନଚିତ୍ତୱସେନ ଆପତ୍ତି ସଚ୍ଛତେନେୱ ସେୱନେ ୱିଯ।

ଉପହତିନ୍ଦ୍ରିଯୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଏତମହଂ ଆରୋଚେସୁଂ, ସୋ ଆରୋଚେସୀ''ତି ଦୁୱିଧୋ ପାଠୋ ଅତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ''ଆରୋଚେସୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତପାଠୋ ''ୱେଦିଯି ୱା ସୋ ଭିକ୍ଖୱେ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୁନ୍ଦରଂ, ଅଞ୍ଞଥା ''ଆପତ୍ତିଂ ତ୍ୱଂ ଭିକ୍ଖୁ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। ''ୱେଦିଯା ୱା''ତି ଦୀପୱାସିନୋ ପଠନ୍ତି କିର, ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗା ହତ୍ଥଗ୍ଗାହାଦଯୋ, ତସ୍ମା ''ଦୁକ୍କଟମେୱସ୍ସ ହୋତୀ''ତି ଇମିନା ପୁରିମପଦେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯସ୍ମା ପନ ଦୁକ୍କଟମେୱସ୍ସ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯାୱ

ସୀସଂ ନ ପାପୁଣାତି ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତାଓ ଦୁକ୍କଟେ ତିଟ୍ଠତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୀସଂ ନାମ ମଗ୍ଗପଟିପାଦନଂ। ‘‘ସୀସଂ ନ ପାପୁଣାତୀତି ପାରାଜିକଂ ନ ହୋତି ତାଓ ପୁବ୍ବପଯୋଗଦୁକ୍କଟେ ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ । ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲନ୍ତି... ଉଚ୍ଚାଲିଙ୍ଗପାଣକଦଟ୍ଠେନାତି ଏତ୍ଥ ଭାୱନିଟ୍ଠାପଚ୍ଚଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦଟ୍ଠେନ ଦଂସେନ ଖାଦନେନାତି ହି ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ।

୭୬-୭। ସଙ୍ଗାମସୀସେ ଯୁଦ୍ଧମୁଖେ ଯୋଧପୁରିସୋ ୱିଯାଯଂ ଭିକ୍ଖୂତି ‘‘ସଙ୍ଗାମସୀସଯୋଧୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ରୁକ୍ଖସୂଚିଦ୍ୱାରଂ ଉପିଲୱାଯ, ଏକେନ ୱା ବହୂହି ୱା କଣ୍ଟକେହି ଥକିତବ୍ବଂ କଣ୍ଟକଦ୍ୱାରଂ। ଦୁସ୍ସଦ୍ୱାରଂ ସାଣିଦ୍ୱାରଞ୍ଚ ଦୁସ୍ସସାଣିଦ୍ୱାରଂ। ‘‘କିଲଞ୍ଜସାଣୀ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁସ୍ସସାଣିଯମେୱ ସଙ୍ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଏକସଦିସତ୍ତା ‘‘ଏକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆକାସତଲେତି ହମ୍ମିଯତଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କିଞ୍ଚି କରୋନ୍ତା ନିସିନ୍ନା ହୋନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନିପନ୍ନାନଂ ଆପୁଚ୍ଛନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱ ଚ ନ ଉଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱା’’ତି କିଞ୍ଚାପି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ଏୱ ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ‘‘ରତ୍ତିଂ ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ଅରୁଣେ ଉଗ୍ଗତେ ଉଟ୍ଠହତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ‘‘ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟାପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ, ତେନ ଇତରସ୍ମା ଦୁକ୍କଟା ମୁଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱ ଚ ନ ଉଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଏତ୍ଥ ନ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦମେୱାତି ଅୱଧାରଣତ୍ତା ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପୁନ ‘‘ସୁପତୀ’’ତି ୱୁତଟ୍ଠାନେ ୱିଯ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ନିପଜ୍ଜନ୍ତୋତି ନିପଜ୍ଜନକାଲେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଦୁକ୍କଟମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ଉଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଦୁକ୍କଟାନୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି। ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ‘‘ଯଦି ରତ୍ତିଂ ଦ୍ୱାରଂ ଅସଂୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ‘ଦିୱା ୱୁଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ’ତି, ଅନାଦରିଯେ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏତ୍ଥାପି ‘‘ନିପନ୍ନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅରୁଣେ ଉଟ୍ଠିତେ ଉଟ୍ଠାହୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଜାନିତବ୍ବଂ। ‘‘ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଏକେ ୱଦନ୍ତି। ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ଅନିପନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସଚେ ପନ ରତ୍ତିଂ ସଂୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ, ଅରୁଣୁଟ୍ଠାନସମଯେ କୋଚି ୱିୱରତି, ଦ୍ୱାରଜଗ୍ଗନାଦୀନି ଅକତ୍ୱା ନିପନ୍ନସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ। କସ୍ମା? ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଯସ୍ମା ଯକ୍ଖଗହିତକୋପି ୱିସଞ୍ଞୀଭୂତୋ ୱିଯ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ଅସ୍ସ ପାରାଜିକାପତ୍ତିତୋ ଅନାପତ୍ତି, ପଗେୱ ଅଞ୍ଞତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଯକ୍ଖଗହିତକୋ ୱିଯ ୱିସଞ୍ଞୀଭୂତୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଯଂ ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପୁବ୍ବେ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଦିୱା ନିପନ୍ନୋ ପଚ୍ଛା ଯକ୍ଖଗହିତକୋପି ୱିସଞ୍ଞୀଭୂତୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତି ନିପଜ୍ଜନପଯୋଗକ୍ଖଣେ ଏୱ ଆପନ୍ନତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋୱ ମୁଚ୍ଚତୀତି ନ ଯକ୍ଖଗହିତକାଦୀସ୍ୱେୱ, ସୋପି ଯାୱ ସଯମେୱ ସଯନାଧିପ୍ପାଯୋ ନ ହୋତି, ତାୱ ମୁଚ୍ଚତି। ଯଦା କିଲନ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯିତୁକାମତାଯ ସଯନାଧିପ୍ପାଯୋ ହୋତି, ତଦା ସଂୱରାପେତ୍ୱା, ଜଗ୍ଗାପେତ୍ୱା ୱା ଆଭୋଗଂ ୱା କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାଯିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଆପତ୍ତି। ସଭାଗୋ ଚେ ନତ୍ଥି, ନ ପସ୍ସତି ୱା, ନ ଗନ୍ତୁଂ ୱା ସକ୍କୋତି। ଚିରମ୍ପି ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱେଦନାଟ୍ଟୋ ହୁତ୍ୱା ଅନାଭୋଗେନେୱ ସଯତି, ତସ୍ସ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ୱେଦନାଟ୍ଟସ୍ସା’’ତି ୱଚନେନ ଅନାପତ୍ତି, ତସ୍ସାପି ଅୱିସଯତ୍ତା ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତୀତି ୱିସଞ୍ଞୀଭାୱେନେୱ ସୁପନ୍ତସ୍ସ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଖିତ୍ତଚିତ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱଚନେନ ନ ଦିସ୍ସତି। ଆଚରିଯା ପନ ଏୱଂ ନ କଥଯନ୍ତୀତି ଅୱିସେସେନ ‘‘ନ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ନ କଥଯନ୍ତି, ଯଦି ସଞ୍ଞଂ ଅପ୍ପଟିଲଭିତ୍ୱା ସଯତି, ଅୱସୱତ୍ତତ୍ତା ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତି, ସଚେ ସଞ୍ଞଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାପି କିଲନ୍ତକାଯତ୍ତା ସଯନଂ ସାଦିଯନ୍ତୋ ସୁପତି, ତସ୍ସ ଯସ୍ମା ଅୱସୱତ୍ତତ୍ତଂ ନ ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଆପତ୍ତି ଏୱାତି କଥଯନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୱାଦେ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ ଖିତ୍ତଚିତ୍ତକୋ ମୁଚ୍ଚତି। ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ ଅସଯନାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା, ୱେଦନାଟ୍ଟତ୍ତା ଚ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥା, ଥେରୱାଦୋ ଚ ସମେତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ତେସଂ ୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ ଅଯମେୱ ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ନୋ ଖନ୍ତୀତି ଆଚରିଯୋ, ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ଯକ୍ଖଗହିତକୋପି ୱିସଞ୍ଞୀଭୂତୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତି ନାମ, ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବୋ ସୋ ଅନ୍ତରନ୍ତରା ସଞ୍ଞାପଟିଲାଭତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋ ୱା’’ତି କୁରୁନ୍ଦୀୱଚନେନ ଏକଭଙ୍ଗେନ ନିପନ୍ନୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ଚେ? ମୁଚ୍ଚତିଯେୱ। କସ୍ମା? ଅତ୍ଥତୋ ଅନିପନ୍ନତ୍ତା। କୁରୁନ୍ଦୀୱାଦେନ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ସମେତି। କସ୍ମା? ଅୱସୱତ୍ତସାମଞ୍ଞତୋ। କିଞ୍ଚାପି ସମେତି, ଆଚରିଯା ପନ ଏୱଂ ନ କଥଯନ୍ତି। ନ କେୱଲଂ ତେଯେୱ, ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୋପୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ମହାପଦୁମତ୍ଥେରେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୱାଦେ ‘‘ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଅଭବ୍ବୋ ଯକ୍ଖଗହିତକୋ ନାମା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଆଚରିଯା ପନ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ସଚେ ଓକ୍କନ୍ତନିଦ୍ଦୋ ଅଜାନନ୍ତୋପି ପାଦେ ମଞ୍ଚକଂ ଆରୋପେତି, ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯୋ ପନ ପତିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ସଯତି ନ ୱୁଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଜାନନ୍ତସ୍ସାପି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସାପି ହୋତୀ’’ତି । ସବ୍ବଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନାନି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଇଧ କୋ ମୁଚ୍ଚତି କୋ ନ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯକ୍ଖଗହିତକୋ ୱା ୱିସଞ୍ଞୀଭୂତୋ ୱା ନ କେୱଲଂ ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବୋ ଏୱ, ସବ୍ବୋପି ଆପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ‘‘ବନ୍ଧିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜାପିତୋୱ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱଚନେନ ତସ୍ସପି ଅୱସୱତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଆପତ୍ତି ନ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ଏୱଂ ନ କଥଯନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଉମ୍ମତ୍ତକଖିତ୍ତଚିତ୍ତୱେଦନାଟ୍ଟେସୁ ଅଞ୍ଞତରୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଆପତ୍ତିଯେୱା’’ତି କଥଯନ୍ତି। ଇଦଂ କିର ସବ୍ବଂ ନ ସଙ୍ଗୀତିଂ ଆରୁଳ୍ହଂ। ‘‘ପୱେସନଂ ସାଦିଯତୀତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅକିରିଯାପି ହୋତୀତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ, ଯଦା ପନ ସାଦିଯତି, ତଦା ସୁଖୁମାପି ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତି ଏୱାତି ଇଧ କିରିଯା ଏୱା’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଠମପାରାଜିକଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯପାରାଜିକଂ

ଧନିଯଵତ୍ଥୁଵଣ୍ଣନା

୮୪। ଦୁତିଯେ ରାଜୂହି ଏଵ ପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ‘‘ରାଜଗହ’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମକେ ସମୀପତ୍ଥେନ, ଅଧିକରଣତ୍ଥେନ ଚ ପଟିଲଦ୍ଧଭୁମ୍ମଵିଭତ୍ତିକେ ଗିଜ୍ଝକୂଟେ ପଦ୍ଧତେ ଚତୂହି ଵିହାରେହି ଵିହରନ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତସ୍ସ ‘‘ଵସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛିଂସୂ’’ତି ଇମିନା ସମ୍ବନ୍ଧୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତଯୋ ଏଵ ହି ଜ୍ଝତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଗଣକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ନ ତତୋ ଊନା ଅଧିକା ଵା ଅକିରିଯତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଵିନଯପରିଯାଯେନ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲକମ୍ମକୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ – ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଏଵ କରୋତି, ନ ଗଣୋ ନ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସ କମ୍ମଲକ୍ଖଣେକଦେସଂ ଠପେତ୍ୱା ଇତରଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି କମ୍ମଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଚ କରୋତି, ଗଣୋ ଚ କରୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚ କରୋତି। କିଞ୍ଚାତି? ଯଂ ପୁବ୍ବେ ଠପିତଂ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିଵାରଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଯସ୍ମିଂ ଵିହାରେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଜନା ଵସନ୍ତି , ତେହି ନିସୀଦିତ୍ୱା କତମ୍ପି ସଙ୍ଘେନ କତସଦିସମେଵ। ଯସ୍ମିଂ ପନ ଵିହାରେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଉପୋସଥଦିଵସେ ପୁବ୍ବକରଣପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେନ କତମ୍ପି କତିକଵତ୍ତଂ ସଙ୍ଘେନ କତସଦିସମେଵ ହୋତୀ’’ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬)। ପୁନପି ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକଭିକ୍ଖୁକେ ପନ ଵିହାରେ ଏକେନ ସାଵିତେପି ପୁରିମକତିକା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି ଏଵା’’ତି। ଅତ୍ଥି ଗଣକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘୋ କରୋତି, ଗଣୋ କରୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ କରୋତି, ତଂ ତଯୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥା ଅଞ୍ଞେସଂ ସନ୍ତିକେ କରୀଯନ୍ତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ଗଣକମ୍ମଂ ଗଣୋଵ କରୋତି, ନ ସଙ୍ଘୋ ନ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆରୋଚନଵସେନ କରୀଯତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲକମ୍ମଂ ପୁଗ୍ଗଲୋଵ କରୋତି, ନ ସଙ୍ଘୋ ନ ଗଣୋ, ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ଗଣକମ୍ମଂ ଏକଚ୍ଚୋଵ ଗଣୋ କରୋତି, ଏକଚ୍ଚୋ ନ କରୋତି, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞତ୍ତିକଂ ଦ୍ୱେ ଏଵ କରୋନ୍ତି, ନ ତଯୋ। ସଞ୍ଞତ୍ତିକଂ ତଯୋଵ କରୋନ୍ତି, ନ ତତୋ ଊନା ଅଧିକା ଵା, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ତଯୋ ଏଵ ହି ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ଗଣକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ନ ତତୋ ଊନା ଅଧିକା ଵା ଅକିରିଯତ୍ତା’’ତି। ତସ୍ମା ତଯୋଵ ଵିନଯପରିଯାଯେନ ସମ୍ପହୁଲା, ନ ତତୋ ଉଦ୍ଧନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘କିଞ୍ଚାପି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ତଯୋଵ କରୋନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ତେହି କତଂ ସଙ୍ଘେନ କତସଦିସନ୍ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ତଯୋ ଜନା ଵିନଯପରିଯାଯେନପି ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଵିନଯକମ୍ମଂ ଉପାଦାଯ ଵୁତ୍ତଂ, ଲାଭଂ ପନ ଉପାଦାଯ ଅନ୍ତମସୋ ଏକୋପି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋପି ‘‘ସଙ୍ଘୋ’’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି କିର। ପଵାରଣାଦିଵସସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନସମନନ୍ତରମେଵ ‘‘ଵୁତ୍ଥଵସ୍ସା’’ତି ଵୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଉକ୍କଂସନଯେନ ‘‘ପାଟିପଦଦିଵସତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତେନେଵ ‘‘ମହାପଵାରଣାଯ ପଵାରିତା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଅନ୍ତରାଯେନ ଅପଵାରିତା ‘‘ଵୁତ୍ଥଵସ୍ସା’’ତି ନ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ଥମ୍ଭାଦି କଟ୍ଠକମ୍ମନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। କେଚି ତନୁକଂ ଦାରୁତ୍ଥମ୍ଭଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ମତ୍ତିକାମଯଂ ଥମ୍ଭଂ କରୋନ୍ତି, ଅଯଂ ପନ ତଥା ନ ଅକାସି, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯଂ କୁଟିକଂ କରିତ୍ୱା’’ତି। ତେଲମିସ୍ସାଯ ତମ୍ବମତ୍ତିକାଯ।

୮୫। ‘‘ମା ପଚ୍ଛିମା ଜନତା ପାଣେସୁ ପାତବ୍ୟତଂ ଆପଜ୍ଜୀ’’ତି ଇମିନା ଅନୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦେନ ଯତ୍ଥ ଇଟ୍ଠକପଚନ ପତ୍ତପଚନ କୁଟିକରଣ ଵିହାରକାରାପନ ନଵକମ୍ମକରଣ ଖଣ୍ଡଫୁଲ୍ଲପଟିସଙ୍ଖରଣ ଵିହାରସମ୍ମଜ୍ଜନ ପଟଗ୍ଗିଦାନ କୂପପୋକ୍ଖରଣୀଖଣାପନାଦୀସୁ ପାତବ୍ୟତଂ ଜାନନ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା କପ୍ପିଯଵଚନମ୍ପି ନ ଵତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସେତି, ତେନେଵ ପରିଯାଯଂ ଅଵତ୍ୱା ତେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅନାପତ୍ତିଵାରେସୁ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନ୍ତରାପତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦ’’ନ୍ତିପି ଏତସ୍ସ ନାମମେଵ। ‘‘ଗଚ୍ଛଥେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁଟିକଂ ଭିନ୍ଦଥା’’ତି ଇମିନା କତଂ ଲଭିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଵସନ୍ତାନମ୍ପି ଦୁକ୍କଟମେଵାତି ଚ ସିଦ୍ଧଂ। ଅଞ୍ଞଥା ହି ଭଗଵା ନ ଭିନ୍ଦାପେଯ୍ୟ। ଏସ ନଯୋ ଭେଦନକଂ ଛେଦନକଂ ଉଦ୍ଦାଲନକନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି, ଆପତ୍ତିଭେଦୋଵ। ତତୋ ଏଵ ହି ଭେଦନକସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ଵିଯ ‘‘ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ, ତଥା ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ କରୋତି, ଚେତିଯାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ କରୋତି, ଦୁକ୍କଟମେଵାତି ଚ ସିଦ୍ଧଂ, ଅଞ୍ଞଥା କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ଵିଯ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଵାସାଗାରଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ନଯମେଵ ଵଦେଯ୍ୟ, ନ ଭିନ୍ଦାପେଯ୍ୟ। ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯଭାଵଂ ପନ ମୋଚେତ୍ୱା କଟ୍ଠପାସାଣାଦିମିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଅନାପତ୍ତି। ତଥା ହି ଛେଦନକସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ଭଗଵତା ନଯୋ ଦିନ୍ନୋ ‘‘ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତିଆଦୀସୁ। କେଚି ପନ ‘‘ଵଯକମ୍ମମ୍ପୀତି ଏତେନ ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା କାରାପିତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ତେନ ତଂ ଅଞ୍ଞେନ କତମ୍ପି ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। କସ୍ମା? ସମ୍ଭାରେ କିଣିତ୍ୱା ସଯମେଵ କରୋନ୍ତସ୍ସାପି ଵଯକମ୍ମସମ୍ଭଵତୋ। କିଂ ଵା ପାଠଇଲେସେ ସତି ଅଟ୍ଠକଥାଲେସନଯୋ। ଇଟ୍ଠକାହି ଗିଞ୍ଜକାଵସଥସଙ୍ଖେପେନ କତା ଵଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ପକତିଇଟ୍ଠକାହି ଚିନିତ୍ୱା କତଵାଵସଥୋ ଗିଞ୍ଜକାଵସଥୋ ନାମ। ସା ହି ‘‘ମତ୍ତିକାମଯା’’ତି ନ ଵୁଚ୍ଚତି, ‘‘ଇଟ୍ଠକକୁଟିକା’’ତ୍ୱେଵ ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଥୁସଗୋମଯତିଣପଲାଲମିସ୍ସା ମତ୍ତିକାମଯାପି ଅପକ୍କିଟ୍ଠକମଯାପି ‘‘ସବ୍ବମତ୍ତିକାମଯା’’ତ୍ୱେଵ ଵୁଚ୍ଚତୀତି ନୋ ଖନ୍ତୀତି ଆଚରିଯୋ, ଭସ୍ମାଦଯୋ ହି ମତ୍ତିକାଯ ଦଳ୍ହିଭାଵତ୍ଥମେଵ ଆଦୀଯନ୍ତି, ଅପକ୍କିଟ୍ଠକମଯାପି ଗିଞ୍ଜକାଵସଥସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଚ ଆଯସ୍ମା ଧନିଯୋ ଏକପ୍ପହାରେନେଵ

କୁମ୍ଭକାରୋ ୱିଯ କୁମ୍ଭଂ ତଂ କୁଟିକଂ ନିଟ୍ଠାପେସି, ଅନୁକ୍କମେନ ପନ ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡେହି ଚିନିତ୍ୱା ନିଟ୍ଠାପେସି, ଅପକ୍କିଟ୍ଠକମଯା କୁଟି ୱିଯ ସଙ୍କମତ୍ତିକାମଯା କୁଟି ଏକାବଦ୍ଧା ହୋତି, ନ ତଥା ପକ୍କିଟ୍ଠକମଯା, ତସ୍ମା ସା କପ୍ପତୀତି ଏକେ। ସଙ୍କମତ୍ତିକାମଯାଯ କୁଟିଯା ବହି ଚେ ତିଣକୁଟିକାଦିଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ୱସତି, ଦୁକ୍କଟମେୱ। ସଚେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଛିଦ୍ଦଂ କତ୍ୱା ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକାବଦ୍ଧଂ କରୋତି, ୱଟ୍ଟତି। ଅନ୍ତୋ ଚେ ତିଣକୁଟିକାଦିଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋ ୱସତି, ୱଟ୍ଟତି। କାରକୋ ଏୱ ଚେ ୱସତି, କରଣପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ୱସନପଚ୍ଚଯା। ସଚେ ଅନ୍ତୋ ୱା ବହି ୱା ଉଭଯତ୍ଥ ୱା ସୁଧାଯ ଲିମ୍ପତି, ୱଟ୍ଟତି। ଯସ୍ମା ସଙ୍କମତ୍ତିକାମଯା କୁଟି ସୁକରା ଭିନ୍ଦିତୁଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଠପିତଂ ପତ୍ତଚୀୱରାଦି ଅଗୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଚୋରାଦୀହି ଅୱହରିତୁଂ ସକ୍କା, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ପତ୍ତଚୀୱରଗୁତ୍ତତ୍ଥାଯା"ତି।

ପାଠଇମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛଯୱଣ୍ଣନା

ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଭିକ୍ଖୂ ଉଚ୍ଚାୱଚେ ପତ୍ତେ ଧାରେନ୍ତି, ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ପତ୍ତମଣ୍ଡଲାନି ଧାରେନ୍ତୀ"ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୩) ଏୱମାଦୀନି ୱତ୍ଥୂନି ନିସ୍ସାଯ "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚା ପତ୍ତା ଧାରେତବ୍ବା, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅକପ୍ପିଯପରିକ୍ଖାରେସୁ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ତଦନୁଲୋମତ୍ତା। ଯଞ୍ଚାପି ନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ଛତ୍ତାନି ଧାରେତବ୍ବାନି, ଯୋ ଧାରେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୨୬୯-୨୭୦) ନଯେନ ଦୁକ୍କଟଂ ସମ୍ଭୱତି, ତସ୍ମା "ତତ୍ରାଯଂ ପାଠଇମୁତ୍ତକୋ"ତି ଆରଭିତ୍ୱା ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରେସୁ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠଂ, ସୱିକାରଂ ୱା କରୋନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତେନ "ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାହ – "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠପେତ୍ୱା ପହରଣିଂ ସବ୍ବଂ ଲୋହଭଣ୍ଡଂ, ଠପେତ୍ୱା ଆସନ୍ଦିଂ ପଲ୍ଲଙ୍କଂ ଦାରୁପତ୍ତଂ ଦାରୁପାଦୁକଂ ସବ୍ବଂ ଦାରୁଭଣ୍ଡଂ, ଠପେତ୍ୱା କତକଞ୍ଚ କୁମ୍ଭକାରିକଞ୍ଚ ସବ୍ବଂ ମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡ"ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୨୯୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯଥାଠପିତଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଇତରଂ ସବ୍ବଂ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠମ୍ପି ସୱିକାରମ୍ପି ଅୱିସେସେନ ୱଟ୍ଟତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଯଥାଦସ୍ସିତପାଠଇୱିରୋଧତୋ, ତସ୍ମା "ଠପେତ୍ୱା ପହରଣି"ନ୍ତି ଏୱଂ ଜାତିୱସେନ ଅଯଂ ପାଠଇ ପୱତ୍ତା, ଯଥାଦସ୍ସିତା ପାଠଇ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠାଦିୱିକାରପଟିସେଧନୱସେନ ପୱତ୍ତାତି ଏୱଂ ଉଭଯମ୍ପି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତମେୱ। ଆରଗ୍ଗେନ ନିଖାଦନଗ୍ଗେନ, "ଆରଗ୍ଗେରିୱ ସାସପୋ"ତି (ମ। ନି। ୨।୪୫୮; ଧ। ପ। ୪୦୧; ସୁ। ନି। ୬୩୦) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯତୋ ଆରଗ୍ଗେନ।

ପଟ୍ଟମୁଖେ ୱାତି ପଟ୍ଟକୋଟିଯଂ। ପରିଯନ୍ତେତି ଚୀୱରପରିଯନ୍ତେ। ୱେଣିଉହୁମୁନିଯୁପେଞ୍ଜ୍ଞାମ। ଅଗ୍ଘିଯନ୍ତି ଚେତିଯଂ। ଗଯମୁଗ୍ଗରନ୍ତି ତୁଲାଦଣ୍ଡସଣ୍ଠାନଂ, ଗଯା ସୀସେ ସୂଚିକା ହୋତି, ମୁଖପତ୍ତା ଲଦ୍ଧା। ଉକ୍କିରନ୍ତି ନୀହରନ୍ତି କରୋନ୍ତି ଠପେନ୍ତି। କୋଣସୁତ୍ତପିଳଅକା ନାମ ଗଣ୍ଠିକପଟ୍ଟାଦିକୋଣେସୁ ସୁତ୍ତମଯପିଳଅକା। ଯଂ ଏତ୍ଥ ଚୀୱରଂ ୱା ପତ୍ତୋ ୱା "ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱୁତ୍ତୋ, ତତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ରୁହତି, ୱିକପ୍ପନାପି ରୁହତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଦେଡ୍ଡୁଭୋତି ଉଦକସପ୍ପୋ। ଅଚ୍ଛୀତି କୁଞ୍ଜରକ୍ଖି। ଗୋମୁତ୍ତକନ୍ତି ଗୋମୁତ୍ତସଣ୍ଠାନା ରାଜିଯୋ। କୁଞ୍ଚିକାଯ ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ତା ସୁୱଣ୍ଣରୂପିଯମଯାପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଛାଯା ଦିସ୍ସତି, "କୁଞ୍ଚିକାଯ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଞେ କପ୍ପିଯଲୋହାଦିମଯାୱ କୁଞ୍ଚିକା କପ୍ପନ୍ତି ପରିହରଣୀଯପରିକ୍ଖାରତ୍ତା। ଆରକଣ୍ଟକୋ ପୋତ୍ଥକାଦିକରଣସତ୍ଥକଜାତି। "ଆମଣ୍ଡକସାରକୋ ଆମଲକଫଲମଯୋ"ତି ୱଦନ୍ତି । ତାଲପଣ୍ଣୱୀଜନୀଆଦୀସୁ "ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ତାନି କୁଞ୍ଚିକା ୱିଯ ପରିହରଣୀଯାନି, ଅଥ ଖୋ "ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ନ ଧାରେତବ୍ବାନୀ"ତି ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। କେୱଲଞ୍ହି ତାନି "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱିଧୂପନଞ୍ଚ ତାଲୱଣ୍ଟଞ୍ଚା"ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୨୬୯) ୱୁତ୍ତାନି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ "ତେଲଭାଜନେସୁ ୱଣ୍ଣମଟ୍ଠକମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସେନାସନପରିକ୍ଖାରତ୍ତା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ରାଜୱଲ୍ଲଭାତି ରାଜକୁଲୂପକା। ସୀମାତି ଇଧାଧିପ୍ପେତା ଭୂମି, ବଦ୍ଧସୀମା ଚ। "ଯେସଂ ସନ୍ତକା ତେସଂ ସୀମା, ତତ୍ଥ ପରେହି ନ କତ୍ତବ୍ବ"ନ୍ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। "ଭୂମି ଚ ସୀମା ଚ ଯେସଂ ସନ୍ତକା, ତେହି ଏୱ ୱାରେତବ୍ବା। ଯେସଂ ପନ ଅଞ୍ଞେସଂ ଭୂମିଯଂ ସୀମା କତା, ତେ ୱାରେତୁଂ ନ ଇସ୍ସରା"ତି ୱଦନ୍ତି । "ସଙ୍ଘଭେଦାଦୀନଂ କାରଣତ୍ତା 'ମା କରୋଥା'ତି ପଟିସେଧେତବ୍ବା ଏୱା"ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ କିର।

୮୬-୭। ଦାରୁକୁଟିକଂ କାତୁଂ, କତ୍ତୁନ୍ତି ଚ ଅତ୍ଥି। ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡିକନ୍ତି ଫଲାଫଲଂ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଆଣାପେହୀତି ୱଚନଂ ଅନିଟ୍ଠେ ଏୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି କତ୍ୱା ବନ୍ଧଂ ଆଣାପେସି। ଇସ୍ସରିଯମତ୍ତାଯାତି ସମିଦ୍ଧିଯଂ ମତ୍ତାସଦୋତି ଞାପେତି।

୮୮। "ଏୱରୂପଂ ୱାଚଂ ଭାସିତ୍ୱା"ତି ଚ ପାଠୋ। ଲୋମେନ ତ୍ୱଂ ମୁତ୍ତୋ, ମା ପୁନପି ଏୱରୂପମକାସୀତି ଇଦଂ କିଂ ବ୍ରାପାଦଦୀପକଂ, ଦାରୁସୁପି ଲୋଭକ୍ଖନ୍ଧଦୀପକଂ ୱଚନଂ ସୋତାପନ୍ନସ୍ସ ସତୋ ତସ୍ସ ରାଜସ୍ସ ପତିରୂପଂ। ନନୁ ନାମ "ପୁଚ୍ଛେ କତଂ ସୁକତଂ ଭନ୍ତେ, ୱଦେଯ୍ଯାଥ ପୁନପି ଯେନତ୍ଥୋ"ତି ପୱାରେତ୍ୱା ଅତୀୱ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଂ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବଂ ତେନ ସିଯାତି? ସଚ୍ଚମେତଂ ସୋତାପନ୍ନତ୍ତା ଅତୀୱ ବୁଦ୍ଧମାମକୋ ଧମ୍ମମାମକୋ ସଙ୍ଘମାମକୋ ଚ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅକପ୍ପିଯଂ ଅସହନ୍ତୋ, ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଚ ଓକାସଂ କତ୍ତୁକାମୋ "ସୁପଯୁତ୍ତାନି ମେ ଦାରୂନୀ"ତି ତୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋପି ଏୱମାହାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମେହି ନାମ ଏୱରୂପେ ଠାନେ। "ଆଗତପଦାନୁରୂପେନାତି ଅଞ୍ଞେହି ୱା ପଦେହି, ଇତୋ ଥୋକତରେହି ୱା

ଆଗତକାଲେ ତଦନୁରୂପା ୟୋଜନା କାତବ୍ବା’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ କେୱଲଂ ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ସିକ୍ଖାପଦେ, ଅଞ୍ଞେସୁପି ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଆଗତପଦାନୁରୂପେନ ୟୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧାରଣତ୍ଥୋ ଅଦିନ୍ନସ୍ସାଦିନ୍ନତ୍ତାୱ, ତେ ଉଦ୍ଧାୟିଂସୁ।

ରୁଦ୍ରଦାମକୋ ନାମ ରୁଦ୍ରଦାମକାଦୀହି ଉପ୍ପାଦିତୋ। ବାରାଣସିନଗରାଦୀସୁ ତେହି ତେହି ରାଜୂହି ପୋରାଣସତ୍ଥାନୁରୂପଂ ଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନା ଉପ୍ପାଦିତା ନୀଲକହାପଣା। ତେସଂ କିର ତିଭାଗଂ ଅଗ୍ଘତି ରୁଦ୍ରଦାମକୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପାଦୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱତ୍ଥୁ ହୋତି। ମାସକୋ ପନ ଇଧ ଅପ୍ପମାଣଂ। କହାପଣୋ କିଞ୍ଚିକାଲେ ଊନୱୀସତିମାସକୋ ହୋତି, କିଞ୍ଚି କାଲେ ଅତିରେକୱୀସତିମାସକୋ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ କହାପଣସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗୋ ପଞ୍ଚମାସକୋ ୱିୟ ଅତିରେକପଞ୍ଚମାସକୋ ୱା ଊନପଞ୍ଚମାସକୋ ୱା ପାଦୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପନତ୍ଥଂ ‘‘ତଦା ରାଜଗହେ ୱୀସତିମାସକୋ କହାପଣୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ରଜତମୟୋ ସୁୱଣ୍ଣମୟୋ ତମ୍ବମୟୋ ଚ କହାପଣୋ ହୋତି। ସୁୱଣ୍ଣଭୂମିୟଂ ୱିୟ ପାଦୋପି ୟତ୍ଥ ତମ୍ବମୟୋୱ କତୋ ହୋତି, ତତ୍ଥ ସୋୱ ପାଦୋତି ଆଚରିୟୋ। ୟସ୍ମା ପାଦୋ ଏକନୀଲକହାପଣଗ୍ଘନକୋ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପାଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗୋୱ ସିୟା ପାଦୋତି ଏକେ। ଇଦଂ ନ ୟୁଜ୍ଜତି। ୟୋ ଚ ତତ୍ଥ ପାଦାରହୋ ଭଣ୍ଡୋ, ତସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗସ୍ସେୱ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ୟଦି ପାଦାରହଂ ଭଣ୍ଡଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ, ସିଦ୍ଧଂ ‘‘ସୋୱ ପାଦୋ ପଚ୍ଛିମଂ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୂ’’ତି । ନ ହି ସବ୍ବତ୍ଥ ଭଣ୍ଡଂ ଗହେତ୍ୱା ନୀଲକହାପଣଗ୍ଘେନ ଅଗ୍ଘାପେନ୍ତି। ୟସ୍ମା ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ କହାପଣଗ୍ଘେନ ଅଗ୍ଘାପେନ୍ତି, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଜନପଦସ୍ସ ପାଦୋୱ ପାଦୋତି ତଦଗ୍ଘନକମେୱ ପାଦଗ୍ଘନକନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ‘‘ସୋ ଚ ଖୋ ପୋରାଣସ୍ସ ନୀଲକହାପଣସ୍ସ ୱସେନ, ନ ଇତରେସନ୍ତି ୟତ୍ଥ ପନ ନୀଲକହାପଣା ୱଳଞ୍ଜଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତତ୍ଥେୱା’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

୯୨।ଗାମା ୱା ଅରଞ୍ଞା ୱାତି ଲକ୍ଖଣାନୁପଞ୍ଞତ୍ତିକତ୍ତା ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଆଦିମ୍ହି ୱୁତ୍ତା। ୟତୋ ୱା ଅପକ୍କନ୍ତା, ସୋ ଅମନୁସ୍ସୋ ନାମ। ‘‘ଅମନୁସ୍ସଗାମଂ ଅପାରୁପିତ୍ୱା, ଗାମପ୍ପୱେସନଞ୍ଚ ଅନାପୁଚ୍ଛା ପୱିସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୟତୋ ଗାମତୋ ଆଗନ୍ତୁକାମା ଏୱ ଅପକ୍କନ୍ତା, ତଂ ଗାମଂ ଏୱଂ ପୱିସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି ଏକେ। କେଚି ପନ ‘‘ୟକ୍ଖପରିଗ୍ଗହଭୂତୋପି ଆପଣାଦୀସୁ ଦିସ୍ସମାନେସୁ ଏୱ ‘ଗାମୋ’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଅଦିସ୍ସମାନେସୁ ପୱେସନେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଗାମୋ ଏୱ ଉପଚାରୋ ଗାମୂପଚାରୋତି ଏୱଂ କମ୍ମଧାରୟୱସେନ ଗହିତେ କୁରୁନ୍ଦଟ୍ଠକଥାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ତସ୍ସ ଘରୂପଚାରୋ ଗାମୋତି ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଚନଂ ପଟିକ୍ଖିପତି। ‘‘ଗାମସ୍ସୁପଚାରୋ ଚ ଗାମୋ ଚ ଗାମୂପଚାରୋ ଚା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ନ। ‘‘ଇମେସଂ ଲାଭାଦୀସୁ ଲକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାୟ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘ଘରଂ ଘରୂପଚାରୋ’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ମୟଂ ପଟିକ୍ଖିପାମା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ‘‘କତପରିକ୍ଖେପୋଚାତି ଘରସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ତତ୍ତକୋ ଉପଚାରୋ ନାମା’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ୟୋ ୟୋ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ ୱା ଥେରୱାଦୋ ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଇତୋ ଅନାଗତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ନାତୀତଂ। ୟଦି ଅତୀତମ୍ପି ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ମହାପଦୁମଥେରୱାଦୋୱ ପମାଣଂ ଜାତନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅନାଗତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆଚରିୟା କଥୟନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେସମ୍ପୀତି ଗାମୂପଚାରଲକ୍ଖଣମ୍ପି।

ତତ୍ରାୟଂ ନୟୋତି ତସ୍ସ ଗାମୂପଚାରସ୍ସ ଗହଣେ ଅୟଂ ନୟୋ। ୱିକାଲେଗାମପ୍ପୱେସନାଦୀସୂତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଗାମପ୍ପୱେସନଞ୍ହି ବହି ଏୱ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ନ ସମେତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଗାମସଙ୍ଖାତୂପଚାରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଗହିତେ ସମେତୀତି ମମ ତକ୍କୋ। ‘‘ଆଦି-ସଦ୍ଦତୋ ଘରେ ଠିତାନଂ ଦିନ୍ନଲାଭଭାଜନାଦୀନୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଗାମୂପଚାରେ ଠିତାନଂ ପାପୁଣିତବ୍ବଲାଭଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅଦେନ୍ତାନଂ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି କୁରୁନ୍ଦିଆଦୀସୁ ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତୱଚନାନୁଲୋମୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପମାଦଲେଖା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟୋ ସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆଗତୋ। ‘‘ୟଞ୍ଚେତଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟ’’ନ୍ତିଆଦି ସୀହଳଅଦୀପେ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱିନିଚ୍ଛୟନୟୋ’’ତି ଚ। ଲେଡ୍ଡୁପାତେନେୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋତି ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ, ନ ଉପଚାରଂ। ସୋ ହି ତତୋ ଅପରେନ ଲେଡ୍ଡୁପାତେନ ପରଚ୍ଛିନ୍ନୋ। ଇମସ୍ମିଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନସିକ୍ଖାପଦେତି ନିୟମେନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଥାତି ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତେନ ୱା ନିୟମେନ ୟଥାରୁତୱସେନାପି ଅତ୍ଥୋ ଇଧ ୟୁଜ୍ଜତି। ଅଭିଧମ୍ମେ ପନାତିଆଦିନା ଅଞ୍ଞଥାପି ଅତ୍ଥାପତ୍ତିସିଦ୍ଧଂ ଦସ୍ସେତି।

‘‘ପରିକ୍ଖାଗାଦିମ୍ହି ଅକତେ ‘ଇଦଂ ମମ ସନ୍ତକ’ନ୍ତି ଅୱିଦିତମ୍ପି ପରପରିଗ୍ଗହିତମେୱ ପୁତ୍ତକାନଂ ପିତୁ ଅଚ୍ଚୟେନ ସନ୍ତକଂ ୱିୟ, ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଥେନସ୍ସ କମ୍ମଂ ଥେୟ୍ୟଂ, ଥେନେନ ଗହେତବ୍ବଭୂତଂ ଭଣ୍ଡଂ। ଥେୟ୍ୟନ୍ତି ସଙ୍ଖାତନ୍ତି ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତ’’ନ୍ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଥେୟ୍ୟଂ ୟସ୍ସ ଥେନସ୍ସ କମ୍ମଂ, ସୋ ୟସ୍ମା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଅୱହରଣଚିତ୍ତୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଥେୟ୍ୟସଙ୍ଖାତ’’ନ୍ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଅୱହରଣଚିତ୍ତୋ’’ତି ପଦଭାଜନମ୍ପି ତେସଂ ପୋରାଣାନଂ ୟୁଜ୍ଜତେୱ, ତଥାପି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ୟଞ୍ଚ ପୁବ୍ବଭାଗେ ‘ଅୱହରିସ୍ସାମୀ’ତି ପୱତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ, ୟଞ୍ଚ ଗମନାଦିସାଧକଂ, ପରାମସନାଦିସାଧକଂ ୱା ମଜ୍ଝେ ପୱତ୍ତଂ, ୟଞ୍ଚ

ଠାନାଚାଓନପଯୋଗସାଧକଂ, ତେସୁ ଅଯମେଓ୍ୱେକୋ ପଚ୍ଛିମୋ ଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ ‘ଥେନୋ’ତି ଅପରେ’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଊନମାସକମାସପାଦାଦୀସୁ ‘‘ଅୱହରଣଚିତ୍ତେସୁ ଏକଚିତ୍ତକୋଟ୍ଠାସୋତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚୱୀସତିଅୱହାରକଥାୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଚୱୀସତି ଅୱହାରା ନାମ ୱଚନଭେଦେନେୱ ଭିନ୍ନା, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଅଭିନ୍ନା। ଆକୁଲା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱିନିଚ୍ଛଯାତି ଆଚରିଯାନଂ ମୁଖେ ସନ୍ତିକେ ସଦ୍ଧାକାରେନ ଅଗ୍ଗହିତୱିନିଚ୍ଛଯାନଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟା। ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନପାଠଇ (ପଟ୍ଠା। ୫।୧।୧ ଆଦଯୋ, ଦୁକତିକପଟ୍ଠାନପାଠଇ) ୱିଯ ଆକୁଲା ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱିନିଚ୍ଛଯା, କେୱଲଂ ତଂ ଆଚରିଯା ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧମକତ୍ୱା ସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଗତନଯମୱିନାସେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣଯନ୍ତୀତି ‘‘ପଟ୍ଠାନପାଠଇମିୱାତି ଅପରେ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତା। ପୋରାଣାତି ସଙ୍ଗୀତିଆଚରିଯା। ଅଯମେତ୍ଥ ସାମୀଚି ଏୱ, ସଚେ ନ ଦେତି, ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ପାରାଜିକଭଯା ପନ ଯଥା ସିକ୍ଖାକାମୋ ଦେତି, ଏୱଂ ଦାତବ୍ବମେୱ। ଯାନି ପନେତ୍ଥ ୱତ୍ଥୂନି, ତାନି ସୀହଠଅଦୀପେ ଆଚରିଯେହି ସଙ୍ଘାଦୀନମନୁମତିଯା ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତାନି, ‘‘ଅନାଗତେ ବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ହିତତ୍ଥାଯ ପୋତ୍ଥକାରୁଠହକାଲତୋ ପଚ୍ଛାପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଣତ୍ତିକଂ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେପି ଗଣ୍ହାତି, କାଲନ୍ତରେନାପି ଅତ୍ଥସାଧକୋ, କାଲନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଇଦମେତେସଂ ନାନତ୍ତଂ। ଭଟ୍ଠେତି ଅପଗତେ। ଅନ୍ତରସମୁଦ୍ଦେ ଅତ୍ତରୁମୁହୁଦେ। ଫରତି ସାଧେତି। ନୱଧୋତୋତି ନୱକତୋ। ପାସାଣସକ୍ଖରନ୍ତି ପାସାଣଞ୍ଚ ସକ୍ଖରଞ୍ଚ।

ଭୂମଟ୍ଠକଥାଦିୱଣ୍ଣନା

୯୪।ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ସଚେପି ଅଲିକେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପମାଦଲିଖିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଯଥେତରହି ଯୁତ୍ତିଯା ଗହେତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ‘‘ଚତୁୱଗ୍ଗେନ ଠପେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦପୱାରଣଅବ୍ଭାନାଦିସଙ୍ଘ ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି’’ଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଉପସମ୍ପଦପୱାରଣକଥିନବ୍ଭାନାଦୀନୀ’’ତି ଲିଖନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଂ ଆଚରିଯା ‘‘ପମାଦଲେଖା’’ତ୍ୱେୱ ୱଣ୍ଣଯନ୍ତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପମାଦଲିଖିତ’’ନ୍ତି। ଯଂ ଯଂ ୱଚନଂ ମୁସା, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ୱଚନେ ପଯୋଜନାଭାୱା ‘‘ଅଦିନ୍ନାଦାନସ୍ସ ପୁବ୍ବପଯୋଗେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ପୁବ୍ବପଯୋଗେ ପାଚିତ୍ତିଯଟ୍ଠାନେ ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ପମାଦଲିଖିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହିତେ ସମେତି ୱିଯ। ଆଚରିଯା ପନ ‘‘ପାଚିତ୍ତିଯଟ୍ଠାନେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ଦୁକ୍କଟେ ୱିସୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ସଚ୍ଚାଲିକେ’’ତି ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପମାଦଲେଖା’’ତି ୱଦନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବାତି। ‘‘କୁସଲଚିତ୍ତେନ ଗମନେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଦାନଞ୍ଚ ଦସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଚନେନ ଅନାପତ୍ତି ୱିଯ।

ପାଚିତ୍ତିଯଟ୍ଠାନେ ଦୁକ୍କଟା ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ପାଚିତ୍ତିଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ଦୁକ୍କଟମାପଜ୍ଜତି। ବହୁକାପି ଆପତ୍ତିଯୋ ହୋନ୍ତୂତି ଖଣନବ୍ଯୂହନୁଦ୍ଧରଣେସୁ ଦସ ଦସ କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପନ୍ନୋ, ତେସୁ ଉଦ୍ଧରଣେ ଦସ ପାଚିତ୍ତିଯୋ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତି, ଜାତିୱସେନ ‘‘ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପୁରିମେନ ସମେତି। ‘‘ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତପଯୋଗେ ‘‘ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସମାନପଯୋଗା ବହୁଦୁକ୍କଟତ୍ତଂ ଞାପେତି। ଖଣନେ ବହୁକାନୀତି ସମାନପଯୋଗତ୍ତା ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯପ୍ପମାଣେନାତି ଯଥା ପନେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପାନି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଆଗତୱଚନାନି ସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆଗତତ୍ତା ଗହେତବ୍ବାନୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଇଧ ଦୁତିଯପାରାଜିକେ ଗହେତବ୍ବା, ନ ଅଞ୍ଞେସୂ’’ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ କିରାହ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ପୁରିମଖଣନଂ ପଚ୍ଛିମଂ ପତ୍ୱା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ତେନେୱ ଏକମେୱ ଦେସେତ୍ୱା ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ୱିସଭାଗକିରିଯଂ ୱା ପତ୍ୱା ପୁରିମଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ଏୱଂ ଏକଟ୍ଠାନେ ଠିତାଯ କୁମ୍ଭିଯା ଠାନାଚାୱନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଛହାକାରେହି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। କୁମ୍ଭିଯାତି ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ଉଦ୍ଧଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତୋ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଭୂମିତୋ ମୋଚେତି, ପାରାଜିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ମୁଖୱଟ୍ଟିଯା ଫୁଟ୍ଠୋକାସଂ ବୁନ୍ଦେନ ମୋଚିତେ ‘‘ଠାନାଚାୱନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଛହାକାରେହି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସମେତି, ତଥା ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଭୂମିତୋ ମୁତ୍ତେ କେସଗ୍ଗମତ୍ତମ୍ପି ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଭୂମିତୋ ମୋଚିତଂ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ଦଠହଂ କତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ଏୱଂ ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ପୁବ୍ବେ ଖଣନ୍ତେନ ଅୱସେସଟ୍ଠାନାନି ୱିଯୋଜିତାନି, ତସ୍ମିଂ ୱିମୁତ୍ତେ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି। ସଙ୍ଖେପମହାପଚ୍ଚରିଯାଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନସ୍ସ ପମାଦଲେଖଭାୱୋ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଭାଜନଗତଂ ୱା କରୋତି, ମୁଟ୍ଠିଂ ୱା ଛିନ୍ଦତୀ’’ତି ୱଚନେନ ଦୀପିତୋ।

ଯଂ ପନ ‘‘ପୀତମତ୍ତେ ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯଥେତରହି ‘‘ପଞ୍ଚୱିଞ୍ଞାଣା ଉପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁକା ଉପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା’’ତି ପଦସ୍ସ ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁକାହି ଅନାଗତପଟିକ୍ଖେପୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ‘‘ଅସମ୍ଭିନ୍ନୱତ୍ଥୁକା ଅସମ୍ଭିନ୍ନାରମ୍ମଣା ପୁରେଜାତୱତ୍ଥୁକା ପୁରେଜାତାରମ୍ମଣା’’ତି ୱଚନମପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଅତୀତାନାଗତପଟିକ୍ଖେପୋତି ପରିୱତ୍ତେତି, ତଥା ତାଦିସେହି ପରିୱତ୍ତ’ନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ପୁବ୍ବାପରୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱଦନ୍ତି। ଯଂ ପନ ଆଚରିଯା ‘‘ଇଦଂ ପମାଦଲିଖିତ’’ନ୍ତି ଅପନେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱଚନକାଲେ ୱାଚେନ୍ତି, ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ତମେୱ ଚ ଇମିନାପି ଆଚରିଯେନ

‘‘ପମାଦଲିଖିତ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ଯଞ୍ଚ ସୁତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି, ତମେୱ ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଇମିନା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଂ ପନ ତତ୍ଥେୱା’’ତିଆଦି।

ଅନାପତ୍ତିମତ୍ତମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ନେୱ ଅୱହାରୋ ନ ଗୀୱା ଅନାପତ୍ତୀତି ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋୱ ଭେଦୋ, ନ ଅତ୍ଥତୋତି ଦସ୍ସେନ୍ତଂ। ତଂ ପମାଦଲିଖିତଂ କତରେହୀତି ଚେ? ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେହି, ଲେଖକେହି ୱା, ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ‘‘ନ ହି ତଦେୱ ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ଯୁତ୍ତତୋ ପାରାଜିକମହୁତ୍ୱା କତ୍ଥଚି ହୋତୀ’’ତି ସବ୍ବଂ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁଟ୍ଟପିତଂ ୱା ଠପେତୀତି ଏତ୍ଥ ତତୋ ପଗ୍ଗରିସ୍ସତୀତି ଠାନାଚାୱନଂ ସନ୍ଧାୟ କତତ୍ତା ପାରାଜିକଂ ତଂ ପନ ଗଣ୍ହତୁ ୱା ମା ୱା ତତ୍ଥେୱ ‘‘ଭିନ୍ଦତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ତତ୍ଥେୱାତି ଠାନାଚାୱନଂ ଅକରୋନ୍ତୋୱ ଠାନା ଅଚାୱେତୁକାମୋୱ କେୱଲଂ ‘ଭିନ୍ଦତୀ’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ଚ ଞାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ‘‘ପଗ୍ଗରିତେହି ତିନ୍ତପଂସୁଂ ଗହେତ୍ୱା ଉଦକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଗହଣମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅପରେ। ‘‘ରିତ୍ତକୁମ୍ଭିୟା ଉପରି କରୋତି, ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଆଣତ୍ତିୟା ୱିରୁଜ୍ଝତି, ‘‘ଯଦା ସକ୍କୋସି, ତଦା ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରା’’ତି ଅତ୍ଥସାଧକୋ ଆଣତ୍ତିକାଲେ ଏୱ ପାରାଜିକଂ। ଅପିଚ ଆୱାଟକାଦୀନି ଥାୱରପଯୋଗାନି ଚ ଏତ୍ଥ ସାଧକାନି। ନତ୍ଥି କାଲକତପଯୋଗାନି ପାରାଜିକୱତ୍ଥୂନୀତି ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଏକେ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ‘‘ଅପରେ’’ତି ୱା ‘‘ଏକେ’’ତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ। ୱଦନ୍ତୀତି ଆଚରିୟା ୱଦନ୍ତି। ନ, ଅଞ୍ଞଥା ଗହେତବ୍ବତ୍ଥତୋତି ପାଠଇପରିହରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱମେକେ ୱଦନ୍ତୀତି ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ‘‘ପସ୍ସାୱଂ ୱା ଛଡ୍ଡେତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଅପରିଭୋଗଂ ୱା କରୋତୀ’’ତି ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଏକତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାୟ ‘‘ମୁଗ୍ଗରେନ ପୋଥେତ୍ୱା ଭିନ୍ଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାପି।

ଅଯଂପନେତ୍ଥ ସାରୋତିଆଦିକଥାୟ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ୱଚନ’’ନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ଆହ। ସଙ୍ଗହାଚରିୟାନଂ ୱାଦୋତି ଏକେ। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତାପି ତେ ଏୱ, ତସ୍ମା ୱୋହାରୱସେନାତି ଅଛଡ୍ଡେତୁକାମମ୍ପି ତଥା କରୋନ୍ତଂ ‘‘ଛଡ୍ଡେତୀ’’ତି ୱୋହରନ୍ତି। ଏୱମେତେସଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋତି ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ଠାନାଚାୱନସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଅତିୱିୟ ସମେତି, ତତ୍ଥ ଠାନାଚାୱନଚିତ୍ତସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ ଠାନା ଚୁତମ୍ପି ନ ‘‘ଠାନା ଚୁତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇତରଥାପୀତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତାଭାୱା ଠାନା ଚାୱେତୁକାମସ୍ସପି ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁଜ୍ଜତି।

୯୬। ସୟମେୱ ପତିତମୋରସ୍ସେୱ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ କରୋତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ। ଆକାସଟ୍ଠୱିନିଚ୍ଛୟେ ତପ୍ପସଙ୍ଗେନ ତସ୍ମିଂ ୱେହାସାଦିଗତେପି ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଏୱମଞ୍ଞତ୍ରାପି ସାମିସେ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଠାନାଚାୱନଂ ଅକରୋନ୍ତୋ ଚାଲେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଠାନାଚାୱନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କେଚି ଅଫନ୍ଦାପେତ୍ୱା ଠାନାଚାୱନାଚାୱନେହିପି ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟେ ୱଦନ୍ତି। ‘‘ତେ ଠାନାଚାୱନଂ ଅକରୋନ୍ତୋତି ଇମଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତବ୍ବା’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

୯୭। ଛେଦନମୋଚନାଦି ଉପରିଭାଗଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱସ୍ସଂ ଠାନତୋ ଆକାସଗତଂ କରୋତି। ଏତ୍ଥ ‘‘ଏକକୋଟିଂ ନୀହରିତ୍ୱା ଠପିତେ ୱଂସେ ଠିତସ୍ସ ଆକାସକରଣଂ ସନ୍ଧାୟା’’ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି। ତେ ପନ ଅଥ ‘‘ମୂଲଂ ଅଚ୍ଛେତ୍ୱା ୱଲୟଂ ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ସାରେତି, ରକ୍ଖତି। ସଚେ ପନ ମୂଲତୋ ଅନୀହରିତ୍ୱାପି ହତ୍ଥେନ ଗହେତ୍ୱା ଆକାସଗତଂ କରୋତି, ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିସେଧେତବ୍ବା। ଭିତ୍ତିନିସ୍ସିତନ୍ତି ଭିତ୍ତିୟା ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଭିତ୍ତିଂ ନିସ୍ସାୟ ଠପିତନ୍ତି ନାଗଦନ୍ତାଦୀସୁ ଠିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଛିନ୍ନମତ୍ତେତି ଉପରି ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

୯୮।ଉପରି ଠିତସ୍ସ ପିଟ୍ଠିୟାତି ଏତ୍ଥ ଅଧୋ ଓସାରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠା ଓସାରେନ୍ତସ୍ସ ଉପରିମସ୍ସ ପିଟ୍ଠିୟା ହେଟ୍ଠିମେନ ଠିତୋକାସଂ ଅତିକ୍କନ୍ତମତ୍ତେ ପାରାଜିକଂ, ଉଦ୍ଧଂ ଉକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ଉଦକତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେ। ‘‘ଏୱଂ ଗହିତେ ଭୂମଟ୍ଠେ ୱୁତ୍ତେନ ସମେତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ମତମଚ୍ଛାନଂ ଠିତଟ୍ଠାନମେୱ ଠାନଂ କିର। ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ମାରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ଊନପାଦଗ୍ଘନକେ ଦୁକ୍କଟଂ, ସହପଯୋଗତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିୟଂ ନତ୍ଥୀତି ଏକେ। ମଦନଫଲୱସାଦୀନୀତି ଏତ୍ଥ ସୀହଳଅଭାସା କିର ୱସ ଇତି ୱିସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଗରୁଳଆକାରେନ କତୁପ୍ପେୟିତଂ ୱା।

୯୯।ପୁବ୍ବେ ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରୌପମାୟ ୱୁତ୍ତା ଏୱ। ‘‘ଥଲେ ଠପିତାୟ ନାୱାୟ ନ ଫୁଟ୍ଠୋକାସମତ୍ତମେୱା’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ୱାତୋ ଆଗମ୍ମାତି ୱଚନତୋ ୱାତସ୍ସ ନତ୍ଥିକାଲେ ପୟୋଗସ୍ସ କତତ୍ତା ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥି, ଅତ୍ଥିକାଲେ ଚେ କତୋ, ଅୱହାରୋୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟଂ ପନ କେସନ୍ତି ଚେ? ଯେସଂ ହତ୍ଥେ କହାପଣାନି ଗହିତାନି, ତେସଂ ୱା, ନାୱାସାମିନା ନାୱାୟ ଅଗ୍ଘହିତାୟ ନାୱାସାମିକସ୍ସ ୱା’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୦୪।ନିରମ୍ଭିତ୍ୱା ଉପରି। ଅକତଂ ୱା ପନ ପତିଟ୍ଠପେତୀତି ଅପୁବ୍ବଂ ୱା ପଟ୍ଠପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୦୬। ଗାମଟ୍ଠେ ୱା ‘‘ଗାମୋ ନାମା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ ପଠମଂ ଗାମଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସବ୍ବସୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

୧୦୭। ଅରଞ୍ଞତ୍ତେ ଅରଞ୍ଞଂ ନାମାତି ପୁନ ନ କେୱଲଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣଞ୍ଞେୱ ଅରଞ୍ଞନ୍ତି ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, କିନ୍ତୁ ପରପରିଗ୍ଗହିତମେୱ ଚେତଂ ହୋତି, ତଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠେପି ଅରଞ୍ଞଗ୍ଗହଣଂ କତଂ। ଅଗ୍ଗେପି ମୂଲେପି ଛିନ୍ନାତି ଏତ୍ଥ "ନ ୱେଠେତ୍ୱା ଠିତା, ଛିନ୍ନମତ୍ତେ ପତନକଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଠପିତୋତି ଅରଞ୍ଞସାମିକେହି ପରେହି ଲଦ୍ଧେହି ତଚ୍ଛେତ୍ୱା ଠପିତୋ। ଅଦ୍ଧଗତୋପୀତି ଚିରକାଲିକୋପି। "ନ ଗହେତବ୍ବୋତି ଅରଞ୍ଞସାମିକେହି ଅନୁଞ୍ଞାତେନପୀ"ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଛଲ୍ଲିୟା ପରିଯୋନଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ଇମିନା ସାମିକାନଂ ନିରପେକ୍ଖତଂ ଦୀପେତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି। ଯଦି ସାମିକାନଂ ସାପେକ୍ଖତା ଅତ୍ଥି, ନ ୱଟ୍ଟତି।

୧୦୮। ତତ୍ଥ "ଭାଜନେସୁ ପୋକ୍ଖରଣୀତଳାକେସୁ ଚ ଗାୱୋ ପକ୍କୋସତୀତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତଯୋ ଦସ ୱାରା ଆଦିମେୱ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତା"ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବହନୌଦକଂ ନାମ ତଳାକରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ଅଧିକୋଦକନିକ୍ଖମନଦ୍ୱାରେନ ନିକ୍ଖମନୌଦକଂ। "ଗହେତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ସାମୀଚିକମ୍ମଂ ନ ହୋତୀ"ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ "ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନିକ୍ଖନ୍ତେ ଉଦକେତି ପାଠସେସୋ, ସୁକ୍ଖମାତିକାପୟୋଗତ୍ତା ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମ୍ପି ନ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତଳାକଂ ନିସ୍ସାୟ ଖେତ୍ତସ୍ସ କତତ୍ତାତି "ସବ୍ବସାଧାରଣଂ ତଳାକଂ ହୋତୀ"ତି ପଠମଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। "ଯସ୍ମା ତଳାକଗତଂ ଉଦକଂ ସବ୍ବସାଧାରଣମ୍ପି ମାତିକାୟ ସତି ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ତଂ ସନ୍ଧାୟ କୁରୁନ୍ଦିଆଦୀସୁ ଅୱହାରୋତି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଅପରେ ଆହୁ। ଇମିନା ଲକ୍ଖଣେନ ନ ସମେତୀତି ଯସ୍ମା ସବ୍ବସାଧାରଣଦେସୋ ନାମ ତଞ୍ଚ ତଳାକଂ ସବ୍ବସାଧାରଣଂ, କତିକାଭାୱା ଚ ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଆହାଚରିୟୋ।

୧୦୯।"ତତୋପଟ୍ଠାୟ ଅୱହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଥେୟ୍ୟାୟପି ଗଣ୍ହତୋ, ତସ୍ମା ଯଥାମୁଣ୍ଡମହାଜେତବ୍ବତ୍ତା, ଅରକ୍ଖିତବ୍ବତ୍ତା, ସବ୍ବସାଧାରଣତ୍ତା ଚ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ଇଦଂ ନ ହୋତୀ"ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୦।ଉଜୁକମେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଏତ୍ଥ "ସମୀପେ ରୁକ୍ଖସାଖାଦୀହି ସନ୍ଧାରିତତ୍ତା ଈସକଂ ଖଲିତ୍ୱା ଉଜୁକମେୱ ତିଟ୍ଠତି ଚେ, ଅୱହାରୋ। ଛିନ୍ନୱେଣୁ ୱିୟ ତିଟ୍ଠତି ଚେ, ଅନାପତ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ୱିନିଚ୍ଛୟେ "ସଚେ ତାନି ରକ୍ଖନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି ସମ୍ପତ୍ତେ ଚେ ୱାତେ ୱାତମୁଖସୋଧନଂ କରୋତି, ପାରାଜିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧୧।ଅଞ୍ଞେସୁ ପନ ୱିଚାରଣା ଏୱ ନତ୍ଥୀତି ତେସୁ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତତ୍ତା ଅୟମେୱ ୱିନିଚ୍ଛୟୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। "ଏତେନ ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱାପି ଚୋରେହି ଆହଟଂ ଚୋଦେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୨।ଏସେୱ ନୟୋତି ଉଦ୍ଧାରେଯେୱ ପାରାଜିକଂ, କସ୍ମା? ଅଞ୍ଞେହି ପତ୍ତେହି ସାଧାରଣସ୍ସ ସଞ୍ଞାଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପଦୱାରେନାତି ଚୋରେନ ନୀହରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୋ। ଗାମଦ୍ୱାରନ୍ତି ୱୋହାରମତ୍ତମେୱ, ଗାମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଆଣତ୍ତିୟା ଦଟ୍ଠବ୍ବତ୍ତା, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଉଦ୍ଧାରେ ଏୱ ପାରାଜିକଂ। ଅସୁକଂନାମ ଗାମଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ୱଚନେନ ଯାୱ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ପରତୋ ଉପଚାରୋ, ସବ୍ବମେତଂ ଆଣତ୍ତମେୱ ହୋତି। "ଠତ୍ୱା ୱା ନିସୀଦିତ୍ୱା ୱା ୱିସ୍ସମିତ୍ୱା ପୁରିମଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ ୱୂପସମିତ୍ୱା ଗମନତ୍ଥଞ୍ଚେ ଭଣ୍ଡଂ ନ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଯଥାଗହିତମେୱ, ପଦୱାରେନ କାରେତବ୍ବୋତି, ନିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚେ, ଉଦ୍ଧାରେନା"ତି ଚ ଲିଖିତଂ। କେୱଲଂ "ଲିଖିତ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଗହେତବ୍ବଂ। ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋତି ଠାନାଚାୱନଂ ଅକତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥପାରୁତନୀହାରେନ "ପୁବ୍ବେୱେଦଂ ମୟା ଗହିତ"ନ୍ତି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ। "ନଟ୍ଠେ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟଂ କିରା"ତି ଲିଖିତଂ। "ଅଞ୍ଞୋ ୱା"ତି ୱଚନେନ ଯେନ ଠପିତଂ, ତେନ ଦିନ୍ନେ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି ଗୋପକସ୍ସ ଦାନେ ୱିୟ, "କେୱଲଂ ଇଧ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟନ୍ତି ଅପରେ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। "ଅଞ୍ଞୋ ୱା"ତି ୱଚନତୋ ଯେନ ଠପିତଂ। ସୋ ୱାତିପି ଲବ୍ଭତୀତି ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବୋ। ୱା-ସଦ୍ଦେନ ଯସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ, ସୋ ୱା ଦେତି ରାଜଗହେ ଗଣକୋ ୱିୟ ଧନିୟସ୍ସ, ତସ୍ମା ପାରାଜିକଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିୟ।

ତୱ ଥୂଲସାଟକୋ ଲଦ୍ଧୋତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେ ମୁସାୱାଦେ ଦୁକ୍କଟଂ। ତସ୍ସ ନାମଂ ଲିଖିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ "ତେନ 'ଗହେତ୍ୱା ଠପେୟ୍ୟାସୀ'ତି ଆଣତ୍ତତ୍ତା ନାମଲେଖନକାଲେ ଅନାପତ୍ତି କୁସସଙ୍କମନସଦିସଂ ନ ହୋତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ଜାନନ୍ତୀତି ନ ସୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ଜାନିତ୍ୱାପି ଚିତ୍ତେନ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତି ଏସେୱ ନୟୋ। ଜାନନ୍ତେନ ପନ ରକ୍ଖିତୁଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତେ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବମେୱ ଏତନ୍ତି ୱତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ। ଉମ୍ମଗ୍ଗେନାତି ପୁରାପାଣଂ ଖଣିତ୍ୱା କତମଗ୍ଗେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ନିସ୍ସିତୱାରିକସ୍ସ ପନ ସଭାଗା ଭତ୍ତଂ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯଥା ୱିହାରେ ପନ୍ତି, ତଥେୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ପତ୍ତୱାରଂ ଅଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି, "ତସ୍ସ ୱା ସଭାଗା ଅଦାତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ତଦୁତିୟସ୍ସାତି ନ ହି ଏକେନାନୀତଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପହୋତି, ସଚେ ପହୋତି ପାପେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ "ଯସ୍ସ ୱା"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। "ପରିପୁଚ୍ଛଂ ଦେତୀତି ପୁଚ୍ଛିତପଞ୍ହସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କରୋତୀ"ତି ଲିଖିତଂ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଭାରଂ ନାମ "ସଦ୍ଧମ୍ମୱାଚନା ଏୱା"ତି ୱୁତ୍ତଂ, "ନୱକମ୍ମିକୋପି

ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଚ, ''ଇତୋ ଭଣ୍ଡତୋ ୱଚ୍ଚନ୍ତଂ ପୁନ ଅନ୍ତୋ ପୱିସତୀତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାପଦସ୍ସ କୁରୁନ୍ଦୀସଙ୍ଖେପଟ୍ଠକଥାହି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ୱିୱରିତୋ''ତି ଲିଖିତଂ।

୧୧୩।ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଯାନେ ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ବହି ଠିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱଦତି କିର। ''ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଯାନେ ୱାତିଆଦି ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନବ୍ଭନ୍ତରେ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ବହି ଠିତସ୍ସ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ ନତ୍ଥି, ''ଅନ୍ତୋ ଠତ୍ୱା''ତି ଅଧିକାରେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚେତି ଯୁତ୍ତଂ – ଯାନାଦୀସୁ ଠପିତେ ତସ୍ସ ପୟୋଗଂ ୱିନାୟେୱ ଗତେସୁ ପାରାଜିକୋ ନ ହୋତି। କସ୍ମା ନ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟନ୍ତି ଚେ? ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନସ୍ସ ବହି ଠିତତ୍ତା। ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠେ ''ଅସ୍ସତିୟା ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସପି ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟମେୱା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୭) ୱୁତ୍ତଂ ତେସଂ ସପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ଇଧ ପନ ''ଅତ୍ର ପୱିଟ୍ଠସ୍ସା''ତି ୱଚନତୋ ନ ବହି ଠିତସ୍ସ, ତଂ କିର ସୁଙ୍କସଙ୍କେତଂ। ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀତି ଚତ୍ଥ ''ସହତ୍ଥା''ତି ୱଚନତୋ ଅନାପତ୍ତି। ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନି ହୋନ୍ତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାତୋ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ପରିହରଣେ ସାଦୀନୱତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ।

ସୁଙ୍କଟ୍ଠାନେ ସୁଙ୍କଂ ଦତ୍ୱାୱ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନଂ ମାତିକାତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ''ଅନୁରାଧପୁରସ୍ସ ଚତୂସୁ ଦ୍ୱାରେସୁ ସୁଙ୍କଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେସୁ ଦକ୍ଖିଣଦ୍ୱାରସ୍ସ ପୁରତୋ ମଗ୍ଗୋ ଥୂପାରାମତୋ ଆନନ୍ଦଚେତିୟଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ଜେତୱନୱିହାରସ୍ସନ୍ତରପାକାରସ୍ସାସନ୍ନେ ନିବ୍ବିଟ୍ଠୋ, ଯୋ ନ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତୋ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କନ୍ତୋ ହୋତି। ଥୂପାରାମତୋ ଚ ମହାଚେତିୟଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ରାଜୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ଓକ୍କମତୀ''ତି କିର ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଆଗତଂ। ଏତ୍ଥ ଚାତି ସୁଙ୍କଘାତେ ''ଦ୍ୱୀହି ଲେଡ୍ଡୁପାତେହୀତି ଆଚରିୟପରମ୍ପରାଭତା''ତି ଲିଖିତଂ। ଦ୍ୱୀହି ଲେଡ୍ଡୁପାତେହୀତି ସୁଙ୍କଘାତସ୍ସ ପରିଚ୍ଛେଦେ ଅଟ୍ଠପିତେ ଯୁଜ୍ଜତି, ଠପିତେ ପନ ଅତିରେକଯୋଜନମ୍ପି ସୁଙ୍କଘାତଂ ହୋତୀତି ତତୋ ପରଂ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତା ଉପଚାରୋତି ଗହେତବ୍ବୋ। ସୋ ପନେତ୍ଥାପି ଦୁୱିଧୋ ବାହିରବ୍ଭନ୍ତରଭେଦତୋ। ତତ୍ଥ ଦୁତିୟଲେଡ୍ଡୁପାତସଙ୍ଖାତଂ ବାହିରୋପଚାରଂ ସନ୍ଧାୟ ପାଠଇୟଂ, ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅବ୍ଭନ୍ତରଂ ସନ୍ଧାୟ କୁରୁନ୍ଦିୟନ୍ତି ନୋ ଖନ୍ତି। ''ଅତ୍ର ପୱିଟ୍ଠସ୍ସ ସୁଙ୍କଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୁତି ହି ନିୟମିତଟ୍ଠାନଂ ଏକନ୍ତତୋ ପାରାଜିକଖେତ୍ତଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଦୁକ୍କଟଖେତ୍ତଂ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚେ, ଦୁତିୟୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋତି ନୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ଆଚରିୟୋ ୱଦତି।

୧୧୪।ଧନଂ ପନ ଗତଟ୍ଠାନେ ୱଡ୍ଢତୀତି ଏତ୍ଥ ''ୱଡ୍ଢିୟା ସହ ଅୱହାରକସ୍ସ ଭଣ୍ଡଦେୟ୍ୟ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ତଂ ୱଡ୍ଢିଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି ଅଗ୍ଗହେସି, ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ୱଡ୍ଢତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କେୱଲଂ ଆଠପିତଖେତ୍ତସ୍ସ ନ ୱଡ୍ଢତି। ''ଯଂ ଧନଂ ୱଡ୍ଢି, ତଂ ଦେନ୍ତସ୍ସ ଅୱହାରକସ୍ସ ୱଡ୍ଢିୟା ଅଦାନେ ପାରାଜିକଂ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ନାମେନାତି ସପ୍ପନାମେନ ୱା ସାମିକେନ କତେନ ୱା।

୧୧୬। ରାଜଘରସ୍ସ ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥୁମ୍ହି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତରାଜଙ୍ଗଣଂ ୱା ଅନ୍ତୋୱତ୍ଥୁ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ରାଜଙ୍ଗଣେ ଠିତସ୍ସ ସକଲନଗରଂ ଠାନଂ। ଗୋଣସ୍ସ ''ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ଠିତସ୍ସ ଅକ୍କନ୍ତଟ୍ଠାନମେୱ ଠାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଖଣ୍ଡଦ୍ୱାରନ୍ତି ଅତ୍ତନା ଖଣ୍ଡିତଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ। ତତ୍ଥେୱ ଘାତେତୀତି ''ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟାରମ୍ମଣତ୍ତା ୱଧକଚିତ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟଂ ହୋତୀତି? ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଅଦିନ୍ନାଦାନପୟୋଗତ୍ତା। ତମ୍ପି ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତଂ ସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣଂୱ ହୋତି। ଇଧ ତଦୁଭୟଂ ଲଭତି ସବ୍ବଂ ପୁବ୍ବଭାଗାପରଭାଗେହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୮।ତସ୍ସୁଦ୍ଧାରେ ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକନ୍ତି ଯଦି ସୋ ଆଣତ୍ତୋ ଅୱସ୍ସଂ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ହରତି, ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ପାରାଜିକଂ। ''ଇଧ ତିଣ୍ଣଂ କସ୍ମା ପାରାଜିକଂ, ନନୁ 'ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ତୟୋ ହରଥା'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ଇତରେସଞ୍ଚ ପଟିପାଟିୟା ଏକେକସ୍ସାଣତ୍ତତ୍ତା ଏକେକେନ ଚ ଦୁକ୍କଟେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। କଥଂ, ଏକୋ କିର ମାସଗ୍ଘନକଂ ପରିସ୍ସାୱନଂ ଥେନେତ୍ୱା ଦେସେତ୍ୱା ନିରୁସ୍ସାହୋ ଏୱ ୱା ହୁତ୍ୱା ପୁନ ମାସଗ୍ଘନକଂ ସୂଚିଂ ତଥେୱ କତ୍ୱା ପୁନ ମାସଗ୍ଘନକନ୍ତି ଏୱଂ ସିୟାତି? ନ ଏୱଂ, ତଂ ଯଥା ଉପ୍ପଲଥେନକୋ ଯେନ ୱତ୍ଥୁ ପୂରତି ତାୱ ସୌସ୍ସାହତ୍ତା ପାରାଜିକୋ ଆସି, ଏୱମିମେ ସୌସ୍ସାହାୱ ନ ଦେସୟିଂସୁ ୱା''ତି ଲିଖିତଂ, ପାଠଇୟଂ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଗତେସୁ ଏକସ୍ସୁଦ୍ଧାରେ ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକଂ ୱିନା ୱିୟ ଆଣତ୍ତିୟା କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ''ତସ୍ସାୟଂ ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୱିନିଚ୍ଛୟେସୁ ଚ ଏକଭଣ୍ଡଏକଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ଚ ସମ୍ବହୁଲା ଏକଂ ଆଣାପେନ୍ତୀତି ଆଣତ୍ତିମେୱ ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଆଣତ୍ତି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା ୱିୟ, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। '''ଏକଭଣ୍ଡଂ ଏକଟ୍ଠାନ'ନ୍ତି ଚ ପାଠୋ 'ଏକକୁଲସ୍ସ ଭଣ୍ଡ'ନ୍ତି ୱଚନତୋ''ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୧୯-୧୨୦।ଓଚରକେୱୁତ୍ତନୟେନେୱାତି ଅୱସ୍ସଂହାରିୟେ ଭଣ୍ଡେ। ତଂ ସଙ୍କେତନ୍ତି ତସ୍ସ ସଙ୍କେତସ୍ସ। ଅଥ ୱା ତଂ ସଙ୍କେତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱା। ଅପତ୍ୱା ପୁରେ ୱା। ଏସ ନୟୋ ତଂ ନିମିତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥାପି। ଅକ୍ଖିନିଖଣନାଦିକମ୍ମଂ ଲହୁକଂ ଇତ୍ତରକାଲଂ, ତଙ୍ଖଣେ ଏୱ ଭଣ୍ଡଂ ଅୱହରିତୁଂ ନ ସକ୍କା, କିଞ୍ଚି ଭଣ୍ଡଂ ଦୂରଂ ହୋତି, କିଞ୍ଚି ଭାରିୟଂ, ତଂ ଗହେତୁଂ ଯାୱ ଗଚ୍ଛତି ଯାୱ ଉକ୍ଖିପତି, ତାୱ ନିମିତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଛା ହୋତି। ସଚେ ତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅଧିଗତଂ ୱିୟ ଆସନ୍ନଂ,

ଲହୁକଞ୍ଚ, ସଙ୍କା ନିମିତ୍ତକ୍ଖଣେ ଅୱହରିତୁଂ, ତମେୱ ସଦ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ କିନ୍ତି? ନ, ପୁଙ୍କେ ୱୁତ୍ତମ୍ପି ''ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ତେନେୱ ନିମିତ୍ତେନ ଅୱହରତୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଆରଦ୍ଧତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ ''ପୁରେଭତ୍ତପଯୋଗୋ ଏସୋ''ତି ୱାରୋ ପମାଣଂ ହୋତି, ନ ଚ ତଂ ପମାଣଂ ମହାପଦୁମତ୍ଥେରୱାଦସ୍ସ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ନ ସଙ୍କେତକମ୍ମଂ ୱିୟ ନିମିତ୍ତକମ୍ମଂ ଦଟ୍ଠଙ୍ଗ। ତତ୍ଥ ହି କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି, ଇଧ ନତ୍ଥି, ଇଦମେୱ ତେସଂ ନାନତ୍ତଂ।

୧୨୧।ତଞ୍ଚ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥନ୍ତି ଏକୋ ''ପୁରେଭତ୍ତାଦୀସୁ ୱା, ଅକ୍ଖିନିଖଣନାଦୀନି ୱା ଦିସ୍ୱା ଗଣ୍ହା''ତି, ଏକୋ ଗହେତଙ୍ଗ ଭଣ୍ଡନିସ୍ସିତଂ କତ୍ୱା ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ଏୱଂ ୱଣ୍ଣସଣ୍ଠାନଂ ଭଣ୍ଡଂ ଗଣ୍ହା''ତି ୱଦତି, ଏୱଂୱିଧେସୁ ଅସମ୍ମୋହତ୍ଥଂ ଏୱଂୱିଧଂ ସଙ୍କେତଂ ନିମିତ୍ତଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଚ, ଯଥାଧିପ୍ପାୟନ୍ତି ଦୁତିଯୋ ତତିଯସ୍ସ ତତିଯୋ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସାତି ଏୱଂ ପଟିପାଟିଯା ଚେ ୱଦନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ଦୁତିଯୋ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ୱଦେତି, ନ ଯଥାଧିପ୍ପାଯୋତି ଚ। ''ପଟିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେତି ଅୱସ୍ସଂ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ପୁବ୍ବେୱ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହକାନଂ ଦୁକ୍କଟଂ ସଙ୍କତ୍ଥୋକାସାଭାୱତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ପାରାଜିକାପଜ୍ଜନେନେତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜନ୍ତି କିର। ଅତ୍ଥସାଧକାଣତ୍ତିଚେତନାଖଣେ ଏୱ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନିୟଂ କତରଂ, କତରଂ ଫଲଟ୍ଠାନିୟନ୍ତି ''ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନା ନାମ ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଫଲସଦିସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଫଲଟ୍ଠାନିୟା ଚେତନାତି ସିଦ୍ଧଂ। ଆଣତ୍ତି ଚେ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନିୟା ସିୟା, ଚେତନାସହଜତ୍ତା ନ ସମ୍ଭୱତି, ତଥା ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଅୱସ୍ସଂହାରିତା ଚ ନ ସମ୍ଭୱତି। ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ହି ତଂ ଅୱସ୍ସଂହାରିତଂ ଜାତନ୍ତି ଅୱହାରକସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହଞ୍ଚେ, ତମ୍ପି ନ ସମ୍ଭୱତି ଅନାଗତତ୍ତା। ଚେତନା ଚେ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନିୟା ହୋତି, ଆଣତ୍ତିଆଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ, ଭଣ୍ଡସ୍ସ ଅୱସ୍ସଂହାରିତା ଏୱ ୱା ଫଲଟ୍ଠାନିୟା ଚେ, ଅତ୍ଥୋ ନ ସମ୍ଭୱତି। ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଏୱ ହି ଫଲଟ୍ଠାନିୟା ଭୱିତୁମରହତି, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଏୱଂ ତାୱ ଇଧ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ସମ୍ଭୱତି ଚେତନା ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନିୟା, ତସ୍ସା ପାରାଜିକାପତ୍ତିଭାୱୋ ଫଲଟ୍ଠାନିଯୋ। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ପଟିସମ୍ଭିଦାମଗ୍ଗେ ''ସଦ୍ଧାୟ ଞାଣଂ ଧମ୍ମପଟିସମ୍ଭିଦା। ସଦ୍ଧାୟ ସଦ୍ଧତ୍ଥେ ଞାଣଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦା''ତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଧୋ, ଅଞ୍ଞୋ ସଦ୍ଧାୟ ସଦ୍ଧତ୍ଥୋତି ସିଦ୍ଧଂ, ଯଥା ଚ ''ଏକୋ ଅମୋହସଙ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ ସମ୍ପୟୁତ୍ତକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ହେତୁପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ
ଅଧିପତିସହଜାତଅଞ୍ଞମଞ୍ଞନିସ୍ସୟିନ୍ଦ୍ରିୟମଗ୍ଗସମ୍ପୟୁତ୍ତଅତ୍ଥିଅୱିଗତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଏତ୍ଥ ଅମୋହୋ ଧମ୍ମୋ ଅଞ୍ଞୋ, ଅଞ୍ଞେ ତସ୍ସ ହେତୁପଚ୍ଚୟତାଦଯୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ଯଥା ଚ ୱିନୟପିଟକେ ଯାନି ଛ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନାନି, ଏୱଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ''ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ତେସଂ ଅଞ୍ଞା ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନତା, ଅଞ୍ଞୋ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧଭାୱୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ଇମିନା ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧନଯେନ ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ କତି ଠାନାନୀତି? ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଠାନାନୀତି। କତି ୱତ୍ଥୂନୀତି? ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ୱତ୍ଥୂନୀତି। କତି ଭୂମିଯୋତି? ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଭୂମିଯୋତି ଏୱମାଦଯୋପି ଦସ୍ସେତଙ୍ଗା। ତଥା ହି ତସ୍ସା ଏୱଂ ମଗ୍ଗଟ୍ଠାନିୟାୟ ଅତ୍ଥସାଧିକାୟ ଚେତନାୟ ଯସ୍ମା ଅଞ୍ଞା ପାରାଜିକାପତ୍ତିତା ଅନନ୍ତରଭୂତା ଆକାରୱିସେସସଙ୍ଖାତା ଫଲଟ୍ଠାନିୟା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନା ନାମ ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଫଲସଦିସା''ତି ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତଙ୍ଗ। ଅଥ ୱା କେୱଲଂ ଧମ୍ମନିଯାମତ୍ତଂଯେୱ ଉପମତ୍ତେନ ଆଚରିଯେନ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତିପି ସମ୍ଭୱତୀତି ନ ତତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ପରିଯେସିତଙ୍ଗ, ''ଇଦଂ ସଙ୍ଗଂ କେୱଲଂ ତକ୍କୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତଙ୍ଗ''ନ୍ତି ଆଚରିଯୋ।

ଭୂମଟ୍ଠକଥାୱିୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା

୧୨୨। ''ୱିଭଙ୍ଗନୟଦସ୍ସନତୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଂ ସମ୍ପାଦେତୁଂ ''ଇଦାନି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥା''ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗୱତ୍ଥୁଭେଦେନ ଚାତି ଅୱହାରଙ୍ଗଜାନନଭେଦେନ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ହରିତଙ୍ଗଭଣ୍ଡସ୍ସ ଗରୁକଲହୁକଭାୱଭେଦେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ଅଙ୍ଗଞ୍ଚ ୱତ୍ଥୁଭେଦେନ ଆପତ୍ତିଭେଦଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତିରେକମାସକୋ ଊନପଞ୍ଚମାସକୋତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ, ତୀହିପି ଏକୋ ଏୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋତି। ଅନଜ୍ଝାୱୁଟ୍ଠକଂ ନାମ ଅରଞ୍ଞପାଲକାଦିନା ନ କେନଚି ମମାୟିତଂ। ଛଡ୍ଡିତଂ ନାମ ଅନତ୍ଥିକଭାୱେନ ଅତିରେକମତ୍ତାଦିନା ସାମିକେନ ଛଡ୍ଡିତଂ। ନଟ୍ଠଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ଛିନ୍ନାଲୟତ୍ତା ଛିନ୍ନମୂଲକଂ। ଅସ୍ସାମିକୱତ୍ଥୂତି ଅଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲକମ୍ପି ଯସ୍ସ ସାମିକୋ କୋଚି ନୋ ହୋତି, ନିରପେକ୍ଖା ୱା ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ଯଂ ୱା ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ଦେୱତାଦୀନଂ, ଇଦଂ ସଙ୍ଗଂ ଅସ୍ସାମିକୱତ୍ଥୁ ନାମ। ଦେୱତାଦୀନଂ ୱା ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମାନଂ ୱା ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ପରେହି ଚେ ଆରକ୍ଖକେହି ପରିଗ୍ଗହିତଂ, ପରପରିଗ୍ଗହିତମେୱ। ତଥାରୂପେ ହି ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଗହେତ୍ୱା ହନନାଦିକଂ କରେୟ୍ୟୁଂ, ଅନାରକ୍ଖକେ ପନ ଆୱାସେ, ଅଭିକ୍ଖୁକେ ଅନାରାମିକାଦିକେ ଚ ଯଂ ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସ୍ସ ସନ୍ତକଂ, ତଂ ''ଆଗତାଗତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ରକ୍ଖିତଙ୍ଗଂ ଗୋପେତଙ୍ଗଂ ମମାୟିତଙ୍ଗ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅଭିକ୍ଖୁକାୱାସସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ୱିୟ ପରପରିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଛାୟା ଦିସ୍ସତି। ଇସ୍ସରୋ ହି ଯୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ତାଦିସେ ପରିକ୍ଖାରେ ଚୋରେହିପି ଗୟ୍ହମାନେ ୱାରେତୁଂ ପଟିବଲୋ ଚେ, ବଲକ୍କାରେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯଥାଠାନେ ଠପେତୁନ୍ତି। ଅପରିଗ୍ଗହିତେ ପରସନ୍ତକସଞ୍ଞିସ୍ସ ଛସୁ ଆକାରେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି ଅନାପତ୍ତି ୱିୟ ଦିସ୍ସତି , ''ଯଂ ପରପରିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ ହୋତୀ''ତି ଅଙ୍ଗଭାୱୋ କିଞ୍ଚାପି ଦିସ୍ସତି, ପରସନ୍ତକେ ତଥା ପଟିପନ୍ନକେ ସଦ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତଙ୍ଗଂ। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଚୋରେହି ହଟଂ, ଚୋରପରିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ପରପରିଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପରୋ ଚେତଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଗଣ୍ହାତି,

ପାରାଜିକଂ। ସାମିକୋ ଏୱ ଚେ ଗଣ୍ହତି, ନ ପାରାଜିକଂ, ଯସ୍ମା ଚୋଦେତ୍ୱା, ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଚ ସୋ ‘‘ମମ ସନ୍ତକଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି ଗହେତୁଂ ଲଭତି। ପଠମଂ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଚେ ପଚ୍ଛା ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତୋ ଗଣ୍ହତି, ଏସ ନୟୋ। ସାମିକେନ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତକାଲେ ସୋ ଚେ ଚୋରୋ କାଲଂ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହତି, ନ ପାରାଜିକୋ। ଅନିକ୍ଖିତ୍ତକାଲେ ଏୱ ଚେ କାଲଂ କରୋତି, ତଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପାରାଜିକଂ ମୂଲଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତକଭାୱେ ଠିତତ୍ତା। ଚୋରଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ମତେ ‘‘ମତକପରିକ୍ଖାର’’ନ୍ତି ସଙ୍ଘୋ ୱିଭଜିତ୍ୱା ଚେ ତଂ ଗଣ୍ହତି, ମୂଲସାମିକୋ ‘‘ମମ ସନ୍ତକମିଦ’’ନ୍ତି ଗହେତୁଂ ଲଭତି।

ଏତ୍ଥାହ – ଭୂମଟ୍ଠାଦିନିମିତ୍ତକମ୍ମପରିୟୋସାନା ଏୱ ଅୱହାରଭେଦା, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞେପି ସନ୍ତୀତି। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ଅଞ୍ଞେପି ସନ୍ତି, ତେପି ୱତ୍ତବ୍ବା। ନ ହି ଭଗୱା ସାୱସେସଂ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେତି। ନୋ ଚେ ସନ୍ତି, ଯେ ଇମେ ତୁଲାକୂଟକଂସକୂଟମାନକୂଟଉକ୍କୋଟନୱଞ୍ଚନନିକତିସାଚିୟୋଗୱିପରାମୋସଆଲୋପସାହସାକାରା ଚ ସୁତ୍ତଙ୍ଗେସୁ ସନ୍ଦିସ୍ସମାନା, ତେ ଇଧ ଆଗତେସୁ ଏତ୍ଥ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଚ ଲକ୍ଖଣତୋ ୱା ତେସଂ ସମୋଧାନଗତଭାୱୋ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଲକ୍ଖଣତୋ ସିଦ୍ଧୋୱ। କଥଂ? ‘‘ପଞ୍ଚହି ଆକାରେହୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅଙ୍ଗୱତ୍ଥୁଭେଦେନ। ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ହି ପାଠଇଯଂ (ପାରା। ୧୨୮-୧୩୦) ୱୁତ୍ତୋ ଏୱ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ‘‘କୂଟମାନକୂଟକହାପଣାଦୀହି ୱା ୱଞ୍ଚେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତି, ତସ୍ସେୱଂ ଗଣ୍ହତୋ ଅୱହାରୋ ଥେୟ୍ୟାୱହାରୋ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୩୮; କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ଆଗତତ୍ତା ତୁଲାକୂଟଗହଣାଦୟୋ ଥେୟ୍ୟାୱହାରେ ସମୋଧାନଂ ଗତାତି ସିଦ୍ଧଂ। ୱିପରାମୋସଆଲୋପସାହସାକାରା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟାଗତେ ପସୟ୍ହାୱହାରେ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇମଂଯେୱ ୱା ପସୟ୍ହାୱହାରଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଗାମଟ୍ଠଂ ଅରଞ୍ଞଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ଗାମଟ୍ଠଂ ନାମ ଭଣ୍ଡଂ ଚତୂହି ଠାନେହି ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିଭାଗୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତେନେଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଗହଣାକାରଭେଦସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱିସୁଂ କତଂ। ନ ହି ଭୂମିତଲାଦୀହି ଗାମାରଞ୍ଞଟ୍ଠଂ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି। ତତ୍ଥ ଯଂ ତୁଲାକୂଟଂ, ତଂ ରୂପକୂଟଙ୍ଗଗହଣପଟିଚ୍ଛନ୍ନକୂଟୱସେନ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ୱେହାସଟ୍ଠେ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ହଦୟଭେଦସିଖାଭେଦରଜ୍ଜୁଭେଦୱସେନ ତିୱିଧେ ମାନକୂଟେ ‘‘ସ୍ୱାୟଂ ହଦୟଭେଦୋ ମରିୟାଦଂ ଛିନ୍ଦତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ହଦୟଭେଦୋ ହି ସପ୍ପିତେଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତି। ‘‘ଫନ୍ଦାପେତି ଅତ୍ତନୋ ଭାଜନଗତଂ କରୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ସିଖାଭେଦୋପି ଲବ୍ଭତି। ସୋ ‘‘ତିଲତଣ୍ଡୁଲାଦିମିନନକାଲେ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଖେତ୍ତମିନନକାଲେ ରଜ୍ଜୁଭେଦୋ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘ଧମ୍ମଂ ଚରନ୍ତୋ ସାମିକଂ ପରାଜେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଉକ୍କୋଟନଂ ସମୋଧାନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତେ ଚ ତଥା ୱଞ୍ଚନନିକତିୟୋପି।

ଆପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନାପତ୍ତିଭେଦୱଣ୍ଣନା

୧୩୧।ନଚ ଗହିତେ ଅତ୍ତମନୋ ହୋତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ୱିସ୍ସାସଗାହେନ ଗହିତମ୍ପି ପୁନ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଂ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ସହାୟକା ହୋନ୍ତି। ଏକୋ ଗାମଂ ପିଣ୍ଡାୟ ପାୱିସି…ପେ… ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେ’’ତି (ପାରା। ୧୪୬) ଇମିନା ଅସମେନ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ସୋ ଜାନିତ୍ୱା ତଂ ଚୋଦେସି ଅସ୍ସମଣୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ୱଚନେନ ଅନତ୍ତମନତା ଦୀପିତା। ପୁନ ‘‘ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେ’’ତି ୱଚନେନ ଅତ୍ତମନତାୟପି ସତି ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହୋ ରୁହତୀତି ଦୀପିତନ୍ତି ଚେ? ତଂ ନ, ଅଞ୍ଞଥା ଗହେତବ୍ବତ୍ତତୋ। ଅୟଞ୍ହେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ – ପାରାଜିକାପତ୍ତିୟା ଅନାପତ୍ତି ୱିସ୍ସାସସଞ୍ଞାୟ ଗାହେ ସତି, ସୋପି ଭିକ୍ଖୁ ସହାୟକତ୍ତା ନ କୁଦ୍ଧୋ ଚୋଦେସି, ପିୟୋ ଏୱ ସମାନୋ ‘‘କଚ୍ଚି ଅସ୍ସମଣୋସି ତ୍ୱଂ, ଗଚ୍ଛ, ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧନ୍ତେ ତିଟ୍ଠାହୀ’’ତି ଚୋଦେସି। ସଚେପି ସୋ କୁଦ୍ଧୋ ଏୱ ଚୋଦେୟ୍ୟ, ‘‘ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଇଦଂ କେୱଲଂ ପାରାଜିକାଭାୱଂ ଦୀପେତି, ନ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହସିଦ୍ଧଂ। ଯୋ ପନ ପରିସମଜ୍ଝେ ଲଜ୍ଜାୟ ଅଧିୱାସେତି, ନ କିଞ୍ଚି ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ପୁନୱତ୍ତୁକାମତାଧିପ୍ପାୟେ ପନ ସୋପି ପଚ୍ଚାହରାପେତୁଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ଚୋରୋ ପସୟ୍ହ ଗହେତୁକାମୋପି ‘‘ଅଧିୱାସେଥ, ଭନ୍ତେ, ଇଧ ମେ ଚୀୱରାନୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଚୀୱରାନି ଥେରେନ ଦିନ୍ନାନି, ଅଦିନ୍ନାନି ୱା ସୟଂ ଗହେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ଥେରୋ ପୁନ ପକ୍କଂ ଲଭିତ୍ୱା ଚୋଦେତୁଂ ଲଭତି, ପୁବ୍ବେ ଅଧିୱାସନା ଅଧିୱାସନସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି ଭୟେନ ତୁଣ୍ହୀଭୂତତ୍ତା, ‘‘ଯଂ ଚୀୱରଂ ଇଧ ସାମିକୋ ପଚ୍ଚାହରାପେତୁଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାମିକସ୍ସ ପାକତିକଂ କାତବ୍ବଂ, ‘‘ଇଦଂ କିର ୱତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ତକଂ କେନଚି ଭିକ୍ଖୁନା ଗହିତଂ, ତସ୍ସ ତେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ଉପକାରିତା ଅତ୍ଥି, ଗହିତପ୍ପମାଣଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ‘‘ସୋ ତେନ ଯଥାଗହିତଂ ପାକତିକଂ କତ୍ୱା ଅନଣୋ ହୋତି, ଗିଲାନାଦୀନମ୍ପି ଏସେୱ ନୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକକଥାୱଣ୍ଣନା

ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକନ୍ତି ଏକଭଣ୍ଡଂ ଏୱ। ''ଭାରିଯଚ୍ଛିଦଂ ତ୍ୱମ୍ପି ଏକପସ୍ସଂ ଗଣ୍ହ, ଅହମ୍ପି ଏକପସ୍ସଂ ଗଣ୍ହାମୀତି ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଉଭଯେସଂ ପଯୋଗେନ ଠାନାଚାୱନେ କତେ କାଯୱାଚାଚିତ୍ତେହି ହୋତି । ଅଞ୍ଞଥା 'ସାହତ୍ଥିକଂ ୱା ଆଣତ୍ତିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ଆଣତ୍ତିକଂ ୱା ସାହତ୍ଥିକସ୍ସା'ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନ ''ନ କେୱଲଂ ଭାରିଯେ ଏୱ ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅଯଂ ନଯୋ ଲବ୍ଭତି, ପଞ୍ଚମାସକମତ୍ତମ୍ପି ଦ୍ୱେ ଚେ ଜନା ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ପାଟେକ୍କଂ, ସାହତ୍ଥିକଂ ନାମ ତଂ କମ୍ମଂ, ସାହତ୍ଥିକପଯୋଗତ୍ତା ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଭଣ୍ଡେ, ତସ୍ମା 'ସାହତ୍ଥିକଂ ଆଣତ୍ତିକସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତୀ'ତି ୱଚନମିମଂ ନଯଂ ନ ପଟିବାହତି। 'ସାହତ୍ଥିକୱତ୍ଥୁଅଙ୍ଗନ୍ତି ସାହତ୍ଥିକସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତୀ'ତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ପନ ପଯୋଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଯୁଜ୍ଜତୀ''ତି ଆହ କିର, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ କାଯୱଚୀକମ୍ମନ୍ତି ୱଚନାଭାୱା, ତସ୍ମା ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକେସୁ ପଯୋଗେସୁ ଅଞ୍ଞତରେନ ୱାଯମାପତ୍ତି ସମୁଟ୍ଠାତି , ତଥାପି ତୁରିତତୁରିତା ହୁତ୍ୱା ୱିଲୋପନାଦୀସୁ ଗହଣଗାହାପନୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା କାଲେନ ଅତ୍ତନୋ କାଲେନ ପରସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଆରବ୍ଭ ସୀଘଂ ସୀଘଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା''ତି (ଧ। ସ। ତିକମାତିକା ୨୧) ୱୁତ୍ତା, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥପି ଯେ ଅନୁତ୍ତରାଦଯୋ ଏକନ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚାଯତନାଦଯୋ ଏକନ୍ତଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣା, ଇତରେ ଅନିଯତାରମ୍ମଣତ୍ତା ''ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା''ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ନ ଏକକ୍ଖଣେ ଉଭଯାରମ୍ମଣତ୍ତା। ଅଯଂ ପନ ଆପତ୍ତି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ସାହତ୍ଥିକା ଆଣତ୍ତିକାପି ହୋତିଯେୱ, ତସ୍ମା ଅନିଦସ୍ସନମେତନ୍ତି ଅଯୁତ୍ତଂ। ''ଯଥା ଅନିଯତାରମ୍ମଣତ୍ତା 'ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା'ତି ୱୁତ୍ତା, ତଥା ଅନିଯତପଯୋଗତ୍ତା ଅଯମ୍ପି ଆପତ୍ତି 'ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକା'ତି ୱୁତ୍ତାତି ନିଦସ୍ସନମେୱେତ''ନ୍ତି ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିଯା ଆହୁ। ''ଇମେ ପନାଚରିଯା ଉଭିନ୍ନଂ ଏକତୋ ଆରମ୍ମଣକରଣଂ ନତ୍ଥି। ଅତ୍ଥି ଚେ, 'ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣୋ ଧମ୍ମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ହେତୁପଚ୍ଚଯା'ତିଆଦିନା (ପଟ୍ଠା। ୨।୨୧।୧ ଅଜ୍ଝତ୍ତାରମ୍ମଣତିକ) ପଟ୍ଠାନପାଠେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଆହଂସୁ, ତେସଂ ମତେନ 'ସିଯା ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା'ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା, ନ ଚ ନିରତ୍ଥକଂ, ତସ୍ମା ଅତ୍ଥେୱ ଏକତୋ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣୋ ଧମ୍ମୋ। ପୁନ 'ଅଯଂ ସୋ'ତି ନିଯମେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା ୱିଯ ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବାଭାୱତୋ ନ ଉଦ୍ଧଟୋ ସିଯା। ତତ୍ଥ ଅନୁଦ୍ଧଟତ୍ତା ଏୱ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାଧମ୍ମାନଂ ଏକତୋ ଆରମ୍ମଣକରଣଧମ୍ମୱସେନ 'ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣା'ତି ଅୱତ୍ୱା 'କାଲେନ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧା ପୱତ୍ତିଯଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତବହିଦ୍ଧାରମ୍ମଣ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତନଯୋୱ ସାରୋତି ନୋ ତକ୍କୋ''ତି ଆଚରିଯୋ। ତତ୍ଥ ''କାଯୱଚୀକମ୍ମ''ନ୍ତି ଅୱଚନଂ ପନସ୍ସ ସାହତ୍ଥିକପଯୋଗତ୍ତା ଏକପଯୋଗସ୍ସ ଅନେକକମ୍ମତ୍ତାୱ, ଯଦି ଭୱେଯ୍ୟ, ମନୋକମ୍ମମ୍ପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ଯଥା ତତ୍ଥ ମନୋକମ୍ମଂ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଅବ୍ବୋହାରିକଂ ଜାତଂ, ଏୱଂ ତସ୍ମିଂ ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକେ ୱଚୀକମ୍ମଂ ଅବ୍ବୋହାରିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତଂ ପନ କେୱଲଂ କାଯକମ୍ମସ୍ସ ଉପନିସ୍ସଯଂ ଜାତଂ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଯ ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗମେୱ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ସାହତ୍ଥିକପଯୋଗତ୍ତା''ତି, ''ଅଙ୍ଗଭାୱମତ୍ତମେୱ ହି ସନ୍ଧାଯ 'ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋ''ତି ଚ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

କାଯୱାଚା ସମୁଟ୍ଠାନା, ଯସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ସିଯୁଂ;

ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ନ ତଂ ଚିତ୍ତଂ, କମ୍ମଂ ନସ୍ସତି ଖୀଯତି।

କିରିଯାକିରିଯାଦିକଂ ଯଞ୍ଚ, କମ୍ମାକମ୍ମାଦିକଂ ଭୱେ;

ନ ଯୁତ୍ତଂ ତଂ ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା, କମ୍ମମେକଂୱ ଯୁଜ୍ଜତି।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୩୨।ଅନାପତ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁ, ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେତି ଏତ୍ଥ କେୱଲଂ ଚିତ୍ତଂ, ତସ୍ସେୱ ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବାପତ୍ତୀହି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥାହ – ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିଯନାଦୀସୁ, ସବ୍ବେସୁ ଚ ଅକିରିଯସିକ୍ଖାପଦେସୁ ନ କାଯଙ୍ଗଚୋପନଂ ୱା ୱାଚଙ୍ଗଚୋପନଂ ୱା, ଅପିଚାପତ୍ତି, କସ୍ମା ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅନାପତ୍ତି, ନ ସବ୍ବାପତ୍ତୀହୀତି? ନ, କସ୍ମା।

କତ୍ତବ୍ବା ସାଧିକଂ ସିକ୍ଖା, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କାଯୱାଚିକଂ;

ଅକତ୍ୱା କାଯୱାଚାହି, ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୀହି ତଂ ଫୁସେ।

ନ ଲେସଭାୱତ୍ତା। ସପ୍ପାଯେ ଆରମ୍ମଣେ ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ପଟିଲଦ୍ଧାସେୱନଂ ହୁତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଧାୱତୀତି ସନ୍ଧାୱତି। ତତୋ ଅଭିଜ୍ଝାଯ ସହଗତଂ,

ଦ୍ବିପାଦସହଗତଂ ୱା ହୁତ୍ୱା ୱିସେସତୋ ଧାୱତୀତି ୱିଧାୱତି।

୧୩୭।ୱଣଂ କତ୍ୱା ଗହେତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତି, ଇନ୍ଦ୍ରିୟପସ୍ସ ନାମ ଯତ୍ଥ ଆମସନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି କେଚି। ''କାଯପଟିବଦ୍ଧଗ୍ଗହଣଂ ଯୁତ୍ତଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଚ୍ଚତୀତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଉଭଯଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

କୁସସଙ୍କାମନୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୩୮।ମହାପଚ୍ଚରିଯାଦୀସୁ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ପଦୁଦ୍ଧାରେନେୱ କାରେତବ୍ବୋ''ତି, ତଂ ସୁୱୁତ୍ତଂ। କିନ୍ତୁ ତସ୍ସ ପରିକପ୍ପାୱହାରକମତ୍ତଂ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଦ୍ଧାରେ ୱାଯଂ ଆପନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ଦିସ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ''ପଦୁଦ୍ଧାରେନେୱ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ଇଦଂ ତତ୍ଥ ଦୁୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କଥଂ? ''ସାଟକତ୍ଥିକୋ ସାଟକପସିବ୍ବକମେୱ ଗହେତ୍ୱା ବହି ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ସାଟକଭାୱଂ ଞତ୍ୱା 'ପଚ୍ଛା ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ'ତି ଏୱଂ ପରିକପ୍ପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହତି, ନ ଉଦ୍ଧାରେ ଏୱାପଜ୍ଜତି। ଯଦା ବହି ଠତ୍ୱା 'ସାଟକୋ ଅଯ'ନ୍ତି ଦିସ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଦା ପଦୁଦ୍ଧାରେନେୱ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ନ ୱୁତ୍ତମେତଂ, କିନ୍ତୁ କିଞ୍ଚାପି ପରିକପ୍ପୋ ଦିସ୍ସତି, ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅୱହାରକ୍ଖଣେ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ନ ସୋ ପରିକପ୍ପାୱହାରୋ, ଅଯମତ୍ଥୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୋୱ, ତସ୍ମା ''ଞାଯମେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। କମ୍ମନ୍ତସାଲା ନାମ କସ୍ସକାନଂ ୱନଚ୍ଛେଦକାନଂ ଗେହାନି। ଅଯଂ ତାୱାତି ସଚେ ଉପଚାରସୀମନ୍ତିଆଦି ଯାୱ ଥେରୱାଦୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ, ତତ୍ଥ କେଚି ପନାତିଆଦି ନ ଗହେତବ୍ବଂ ଥେରୱାଦତ୍ତା ଯୁତ୍ତିଅଭାୱତୋ, ନ ହି ସାହତ୍ଥିକେ ଏୱଂୱିଧା ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନା ହୋତି। ଆଣତ୍ତିକେ ଏୱ ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନା। ''ସେସଂ ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ୱୁତ୍ତେନତ୍ଥେନ ସମେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କୁସସଙ୍କାମନକରଣେ ସଚେ ପରୋ ''ନାଯଂ ମମ ସନ୍ତକୋ''ତି ଜାନାତି, ଇତରସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତେ ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଖୀଲସଙ୍କାମନେ ୱିଯ। ''ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ସଚେ ଜାନାତି, ନ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପଞ୍ଚକାନି ସଙ୍କରାନି ହୋନ୍ତୀତି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

୧୪୦।ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯାତି ଏତ୍ଥ ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯ କୋଟିପ୍ପତ୍ତେନ ଭଗୱତା କସ୍ମା ''ଅନାପତ୍ତି ପେତପରିଗ୍ଗହେ ତିରଚ୍ଛାନଗତପରିଗ୍ଗହେ''ତି (ପାରା। ୧୩୧) ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯ ଏୱ। ଯସ୍ସ ହି ପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ଆଦାନେ ରାଜାନୋ ଚୋରଂ ଗହେତ୍ୱା ନ ହନନାଦୀନି କରେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମିମ୍ପି ନାମ ସମଣୋ ଗୋତମୋ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞପେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁଂ ଅଭିକ୍ଖୁଂ କରୋତୀତି ମହାଜନୋ ଭଗୱତି ପସାଦଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପାଯୁପଗୋ ହୋତି। ଅପେତପରିଗ୍ଗହିତା ରୁକ୍ଖାଦୀ ଚ ଦୁଲ୍ଲଭା, ନ ଚ ସକ୍କା ଞାତୁନ୍ତି ରୁକ୍ଖାଦୀହି ପାପଭୀରୁକୋ ଉପାସକଜନୋ ପଟିମାଘରଚେତିଯବୋଧିଘରୱିହାରାଦୀନି ଅକତ୍ୱା ମହତୋ ପୁଞ୍ଞକ୍ଖନ୍ଧତୋ ପରିହାଯେଯ୍ୟ। ''ରୁକ୍ଖମୂଲସେନାସନଂ ପଂସୁକୂଲଚୀୱରଂ ନିସ୍ସାଯ ପବଜ୍ଜା''ତି (ମହାୱ। ୧୨୮) ୱୁତ୍ତନିସ୍ସଯା ଚ ଅନିସ୍ସଯା ହୋନ୍ତି। ପରପରିଗ୍ଗହିତସଞ୍ଞିନୋ ହି ଭିକ୍ଖୁ ରୁକ୍ଖମୂଲପଂସୁକୂଲାନି ନ ସାଦିଯିସ୍ସନ୍ତୀତି, ପବଜ୍ଜା ଚ ନ ସମ୍ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ସପ୍ପଦଟ୍ଠକାଲେ ଛାରିକତ୍ଥାଯ ରୁକ୍ଖଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ମରଣଂ ୱା ନିଗଚ୍ଛେଯ୍ୟୁଂ, ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରାଦିକାଲେ ସାଖାଭଙ୍ଗାଦିଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ତିତ୍ଥିଯଲଦ୍ଧିମେୱ ସୁଲଦ୍ଧି ୱିଯ ଦୀପେନ୍ତା ୱିଚରେଯ୍ୟୁଂ, ତତୋ ତିତ୍ଥିଯେସ୍ୱେୱ ଲୋକୋ ପସୀଦିତ୍ୱା ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହଣଂ ପତ୍ୱା ସଂସାରଖାଣୁକୋ ଭୱେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଭଗୱା ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯ ଏୱ ''ଅନାପତ୍ତି ପେତପରିଗ୍ଗହେ''ତିଆଦିମାହାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୪୧।ଅପରମ୍ପିଭାଗଂ ଦେହୀତି ''ଗହିତଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସଦିସତ୍ତା ନେୱ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ ନ ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ, ଇଦଂ ପକତିଜନେ ଯୁଜ୍ଜତି। ''ସଚେ ପନ ସାମିକୋ ୱା ତେନ ଆଣତ୍ତୋ ୱା 'ଅପରସ୍ସ ସହାଯଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭାଗଂ ଏସ ଗଣ୍ହାତି ଯାଚତି ୱା'ତି ଯଂ ଅପରଭାଗଂ ଦେତି, ତଂ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୪୮-୯।ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଚୋରସ୍ସ ୱା ସାମିକସ୍ସ ୱା ସମ୍ମତସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ସୁଦିନ୍ନମେୱ କିର। ଅୱିସେସେନାତି ''ଉସ୍ସାହଗତାନଂ ୱା''ତି ଅୱତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ନ ହି କତିପଯାନଂ ଅନୁସ୍ସାହତାଯ ସଙ୍ଘିକମସଙ୍ଘିକଂ ହୋତି। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ''ଯଦି ସୌସ୍ସାହାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଅୱହାରୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଦୁଭଯମେକଂ। ଛଡ୍ଡିତୱିହାରେ ଉପଚାରସୀମାଯ ପମାଣଂ ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଅଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଉପଚାରସୀମାଯ ବହି ଠତ୍ୱା ଘଣ୍ଟିପହରଣାଦିଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି ଖାଦତି, ତେନ ଏୱଂ ଖାଦିତଂ ସୁଖାଦିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଇତରୱିହାରେ ତତ୍ଥ ଦିତ୍ତୱିଧିନାୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ସୁଖାଦିତଂ ଅନ୍ତୋୱିହାରତ୍ତା''ତି ଲିଖିତଂ, ଆଗତାନାଗତାନଂ ସନ୍ତକତ୍ତାତି ''ଚାତୁଦ୍ଦିସସ୍ସ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମୀ''ତି ଦିନ୍ନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଅୱତ୍ୱା ''ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେମୀ''ତି ଦିନ୍ନମ୍ପି ତାଦିସମେୱ। ତଥା ହି ବହି ଠିତୋ ଲାଭଂ ନ ଲଭତି ଭଗୱତୋ ୱଚନେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୫୩।''ମତସୂକରୋ''ତି ୱଚନତୋ ତମେୱ ଜୀୱନ୍ତଂ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟନ୍ତି କତ୍ୱା ଦାତୁଂ ନ ଲଭତି। ୱଚ୍ଛଂ ୱଚ୍ଚତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିତ୍ତକଂ ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟଂ, ନ ହି ସକ୍କା ''ଏତ୍ତକା ସୂକରା ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଗତା ଗମିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଜାନିତୁନ୍ତି? ଯତ୍ତକେ ସାମିକାନଂ ଦିନ୍ନେ ତେ ''ଦିନ୍ନଂ ମମ ଭଣ୍ଡ''ନ୍ତି ତୁସ୍ସନ୍ତି, ତତ୍ତକଂ ଦାତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ତୁସ୍ସନ୍ତି, ଅତିକ୍କନ୍ତସୂକରମୂଲଂ ଦତ୍ୱା କିଂ ଓପାତୋ ଖଣିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋତି? ନ ଦାତବ୍ବୋ। ଅଥ

କିଂ ଚୋଦିଯମାନସ୍ସ ଉଭିନ୍ନଂ ଧୁରନିକ୍ଖେପେନ ପାରାଜିକଂ ହୋତୀତି? ନ ହୋତି, କେୱଲଂ କପ୍ପିଯପରିକ୍ଖାରଂ ଦତ୍ୱା ତୋସେତବ୍ବୋୱ ସାମିକୋ, ଏସେୱ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୂତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ''ତଦହେୱ ୱା ଦୁତିଯଦିୱସେ ୱା ମଦ୍ଦନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗୁମ୍ବେ ଖିପତି, ଭଣ୍ଡଦେଯ୍ୟମେୱାତି ଅୱସ୍ସଂ ପଞ୍ଚସନକେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ପରଚକ୍କାଦିଭଯଂ ଆଗତଂ। ମୂଲଓସ୍ସୁଚ୍ଛେଦନ୍ତି ''ସବ୍ବସେନାସନଂ ଏତେ ଇସ୍ସରା''ତି ୱଚନତୋ ଇତରେ ଅନିସ୍ସରାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି।

୧୫୬।ଆରାମରକ୍ଖକାତି ୱିସ୍ସଟ୍ଠୱସେନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ସ ଦାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ, ଭାଗଂ ୱା ସାମିକା ନ ରକ୍ଖନ୍ତି ନ ଦଣ୍ଡେନ୍ତି, ତସ୍ସ ଦାନଂ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଧ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ତମ୍ପି ''ନ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘିକେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଇସ୍ସରୋତି ଯତ୍ଥ ସୋ ଇଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଅତ୍ତଞାତହେତୁଂ ଲଭତି କିର ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ''ଦହରୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ସୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ସହ ଭୂମିଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ''ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ତିଣମତ୍ତଂ ପନ ନ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କିନ୍ତୁ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ଚେ, ଅରକ୍ଖିଯଅଗୋପିଯଟ୍ଠାନେ, ୱିନସ୍ସନକଭାୱେ ଚ ଠିତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କପ୍ପିଯେପି ଚାତି ୱତ୍ୱା, ଅୱତ୍ୱା ୱା ଗହଣଯୁତ୍ତେ ମାତାଦିସନ୍ତକେପି ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ। ଇଦଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ''ରାଜାପିମେସଂ ଅଭିପ୍ପସନ୍ନୋ''ତି (ପାରା। ୮୬) ୱଚନତୋ ଲାଭଗ୍ଗମହତ୍ତଂ, ୱେପୁଲ୍ଲମହତ୍ତଞ୍ଚ ପତ୍ତକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ।

ଦୁତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯପାରାଜିକଂ

ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିନିଦାନୱଣ୍ଣନା

୧୬୨।ତୀହି ସୁଦ୍ଧେନାତି ଏତ୍ଥ ତୀହୀତି ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ ୱା ହୋତି, କରଣୱଚନଂ ୱା। ନିସ୍ସକ୍କପକ୍ଖେ କାଯୱଚୀମନୋଦ୍ୱାରେହି ସୁଦ୍ଧେନ। ତଥା ଦୁଚ୍ଚରିତମଲେହି ୱିସମେହି ପପଞ୍ଚେହୀତିଆଦିନା ନଯେନ ସବ୍ବକିଲେସଭିକେହି ବୋଧିମଣ୍ଡେ ଏୱ ସୁଦ୍ଧେନାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କରଣପକ୍ଖେ ତୀହୀତି କାଯୱଚୀମନୋଦ୍ୱାରେହି ସୁଦ୍ଧେନ। ତଥା ତୀହି ସୁଚରିତେହି, ତୀହି ୱିମୋକ୍ଖେହି, ତୀହି ଭାୱନାହି, ତୀହି ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାହି ସୁଦ୍ଧେନାତି ସବ୍ବଗୁଣେହିକେହି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ୱିଭାୱିତନ୍ତି ଦେସନାଯ ୱିତ୍ଥାରିତଂ, ୱିଭୂତଂ ୱା କତଂ ୱିହିତଂ, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ୱା ହୋତି। ସଂୱଣ୍ଣନାତି ୱତ୍ତମାନସମୀପେ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ।

ନ କେୱଲଂ ରାଜଗହମେୱ, ଇଦମ୍ପି ନଗରଂ। ସପରିଚ୍ଛେଦନ୍ତି ସପରିଯନ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସପରିକ୍ଖେପନ୍ତି ଏକେ। ''ହଂସୱଟ୍ଟକଚ୍ଛଦନେନାତି ହଂସପରିକ୍ଖେପସଣ୍ଠାନେନା''ତି ଲିଖିତଂ। କାଯୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନିଯକଥନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତଭାୱେ, ପରସ୍ସ ୱା ଅତ୍ତଭାୱେ ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନକରଂ ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦନକରଂ ଧମ୍ମକଥଂ କଥେତି। ଅସୁଭା ଚେୱ ସୁଭାକାରୱିରହିତତ୍ତା। ଅସୁଚିନୋ ଚ ଦୋସନିସ୍ସନ୍ଦନପଭୱତ୍ତା। ପଟିକୂଲା ଚ ଜିଗୁଚ୍ଛନୀଯତ୍ତା ପିତ୍ତସେମ୍ହାଦୀସୁ ଆସଯତୋ। ଅସୁଭାଯ ୱଣ୍ଣନ୍ତି ଅସୁଭାକାରସ୍ସ, ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନସ୍ସ ୱା ୱିତ୍ଥାରଂ ଭାସତି। ସାମିଅତ୍ଥେ ହେତଂ ସମ୍ପଦାନୱଚନଂ। ଅସୁଭନ୍ତି ଅସୁଭନିମିତ୍ତସ୍ସ ଆୱିଭାୱାଯ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନାଯ ୱିତ୍ଥାରକଥାସଙ୍ଖାତଂ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସଂଯେୱ ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନାନଂ ଦସହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମ୍ପନ୍ନଂ କିଲେସଚୋରେହି ଅନଭିଭୱନୀଯତ୍ତା ଝାନଚିତ୍ତଂ ମଞ୍ଜୂସଂ ନାମ।

ତତ୍ରିମାନୀତି ଏତ୍ଥାଯଂ ପିଣ୍ଡତ୍ଥୋ – ଯସ୍ମିଂ ୱାରେ ପଠମଂ ଝାନଂ ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ସକଲମ୍ପି ଜୱନୱାରଂ ଅନୁଲୋମପରିକମ୍ମୋପଚାରଗୋତ୍ରଭୁଅପ୍ପନାପ୍ପଭେଦଂ ଏକତ୍ତନଯେନ ''ପଠମଂ ଝାନ''ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଅପ୍ପନାପଟିପାଦିକାଯ ଖିପ୍ପାଦିଭେଦାଯ ଅଭିଞ୍ଞାଯ ଅଧିଗତାଯ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିଂ ଉପାଦାଯ ଆଗମନୱସେନ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧି ଆଦୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ରମଜ୍ଝତ୍ତୁପେକ୍ଖାଯ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୱସେନ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା ମଜ୍ଝେତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପରିଯୋଦାପକଞାଣସ୍ସ କିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିୱସେନ ସମ୍ପହଂସନା ପରିଯୋସାନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଆଦିଚିତ୍ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପଠମଜ୍ଝାନସ୍ସ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣଂ, ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଉପ୍ପାଦଠିତିକ୍ଖଣେସୁ ଉପେକ୍ଖାନୁବ୍ରୂହନା, ଠିତିଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେସୁ ସମ୍ପହଂସନାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଲକ୍ଖୀଯତି ଏତେନାତି ଲକ୍ଖଣନ୍ତି କତ୍ୱା ''ୱିସୁଦ୍ଧିପଟିପତ୍ତିପକ୍ଖନ୍ଦନେ''ତିଆଦିନା ପୁବ୍ବଭାଗୋ ଲକ୍ଖୀଯତି, ତିୱିଧେନ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନେନ ମଜ୍ଝଂ ଲକ୍ଖୀଯତି, ଚତୁବ୍ବିଧାଯ ସମ୍ପହଂସନାଯ ପରିଯୋସାନଂ ଲକ୍ଖୀଯତୀତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଦସ ଲକ୍ଖଣାନୀ''ତି।

ପାରିବନ୍ଧକତୋତି ନୀୱରଣସଙ୍ଖାତପାରିବନ୍ଧକତୋ ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ଗୋତ୍ରଭୁପରିଯୋସାନଂ ପୁବ୍ବଭାଗଜୱନଚିତ୍ତଂ ''ଚିତ୍ତୱିସୁଦ୍ଧୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଥା ୱିସୁଦ୍ଧତ୍ତା ତଂ ଚିତ୍ତଂ ମଜ୍ଝିମଂ ସମାଧିନିମିତ୍ତସଙ୍ଖାତଂ ଅପ୍ପନାସମାଧିଂ ତଦତ୍ଥାଯ ଉପଗଚ୍ଛମାନଂ ଏକସନ୍ତତିୱସେନ ପରିଣାମେନ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତି ନାମ।

ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ତସ୍ସ ତତ୍ଥ ସମଥନିମିତ୍ତେ ପକ୍ଖନ୍ଦନଂ ତବ୍ଭାୱୂପଗମନଂ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ''ତତ୍ଥ ଚିତ୍ତପକ୍ଖନ୍ଦନ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତାୱ ପଠମଜ୍ଝାନୁପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ଏୱ ଆଗମନୱସେନ ପଟିପଦାୱିସୁଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏୱଂ ୱିସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଅପ୍ପନାପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ପୁନ ୱିସୋଧନେ ବ୍ୟାପାରାଭାୱା ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଂ ହୋତି। ସମଥପ୍ପଟିପନ୍ନତ୍ତା ପୁନ ସମାଧାନେ ବ୍ୟାପାରାଭାୱା ଚ ସମଥପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଂ ହୋତି। କିଲେସସଂସଗ୍ଗଂ ପହାଯ ଏକନ୍ତେନ ଉପଟ୍ଠିତତ୍ତା ପୁନ ଏକତ୍ତୁପଟ୍ଠାନେ ବ୍ୟାପାରାସମ୍ଭୱତୋ ଏକତ୍ତୁପଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖନଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଜାତାନନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ଚିତ୍ତେ ଜାତାନଂ ସମାଧିପଞ୍ଞାନଂ ଯୁଗନଦ୍ଧଭାୱେନ ଅନତିୱତ୍ତନଟ୍ଠେନ ନାନାକିଲେସେହି ୱିମୁତ୍ତତ୍ତା। ସଦ୍ଧାଦୀନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱିମୁତ୍ତିରସେନେକରସଟ୍ଠେନ ଅନତିୱତ୍ତନେକସଭାୱାନଂ ତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଉପଗତଂ ତଜ୍ଜଂ ତସ୍ସାରୁପ୍ପଂ ତଦନୁରୂପଂ ୱୀରିଯଂ ତଥା ଚିତ୍ତଂ ଯୋଗୀ ୱାହେତି ପୱତ୍ତେତୀତି କତ୍ୱା ତଦୁପଗୱୀରିଯୱାହନଟ୍ଠେନ ଚ ୱିସେସଭାଗିଯଭାୱତ୍ତା ଆସେୱନଟ୍ଠେନ ଚ ସମ୍ପହଂସନା ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅପିଚେତ୍ଥ ''ଅନନ୍ତରାତୀତଂ ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତଂ ଏକସନ୍ତତିୱସେନ ପରିଣାମେନ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତି ନାମା''ତି ଲିଖିତଂ। ତତ୍ଥ ହି ପରିଣାମେନ୍ତଂ ପଟିପଜ୍ଜତୀତି ଏତାନି ୱଚନାନି ଅତୀତସ୍ସ ନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ଯଞ୍ଚ ତଦନନ୍ତରଂ ଲିଖିତଂ ''ଅପ୍ପନାସମାଧିଚିତ୍ତଂ ଉପଗଚ୍ଛମାନଂ ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦତି ନାମା''ତି। ଇମିନାପି ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ''ପଟିପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ଅତୀତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ଗୋତ୍ରଭୁଚିତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ପକ୍ଖନ୍ଦତୀ''ତି ୱଚନମେୱ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଆଚରିଯୋ। ''ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକମ୍ପି ଲୋକୁତ୍ତରଚିତ୍ତଂ ଆସେୱତି ଭାୱେତି ବହୁଲୀକରୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣିକସ୍ସାପି ଝାନସ୍ସ ଏତାନି ଦସ ଲକ୍ଖଣାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆସେୱନା ଭାୱନା ଏୱା''ତିପି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଧିଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ସହଗତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଯଞ୍ଚ ''ଆଦିମଜ୍ଝପରିଯୋସାନସଙ୍ଖାତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତେସଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି କଲ୍ୟାଣକତାଯ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ତିୱିଧକଲ୍ୟାଣକତଞ୍ଚ। ଏୱଂ ତିୱିଧଚିତ୍ତଂ ତଦଧିଗମମୂଲକାନଂ ଗୁଣାନଂ, ଉପରିଝାନାଧିଗମସ୍ସ ୱା ପଦଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଭାୱେନ ସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନସମ୍ପନ୍ନଂ ନାମାତି।

ଅଦ୍ଧମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆଚରିଯା ଏୱମାହୁ ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱଧଦସ୍ସନସୱନସମ୍ଭୱେ ସତ୍ଥୁନୋ ସତି ତସ୍ସ ଉପଦ୍ଦୱସ୍ସ ଅଭାୱେ ଉପାଯାଜାନନତୋ 'ଅଯଂ ଅସବ୍ବଞ୍ଞୂ'ତି ହେତୁପତିରୂପକମହେତୁଂ ୱତ୍ୱା ଧମ୍ମିସ୍ସରସ୍ସାପି ତଥାଗତସ୍ସ କମ୍ମେସ୍ସନିସ୍ସରିଯଂ ଅସମ୍ବୁଜ୍ଝମାନା ଅସବ୍ବଦସ୍ସିତମଧିଚ୍ଚମୋହା ବହୁଜନା ଅୱୀଚିପରାଯନା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ତସ୍ମା ସୋ ଭଗୱା ପଗେୱ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱଧମାନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଦଭାୱୋପାଯାଭାୱଂ ପନ ସୁୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ସୁଗତିଲାଭହେତୁମେୱେକଂ କତ୍ୱା ଅସୁଭଦେସନାଯ ୱା ରୂପସଦ୍ଦଦସ୍ସନସୱନେହି ନିପ୍ପଯୋଜନେହି ୱିରମିତ୍ୱା ପଗେୱ ତତୋ ୱିରମଣତୋ, ସୁଗତିଲାଭହେତୁକରଣତୋ, ଅୱସ୍ସଂ ପଞ୍ଞାପିତବ୍ବାଯ ତତିଯପାରାଜିକପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ୱତ୍ଥାଗମଦସ୍ସନତୋ ଚ ଅତ୍ତନୋ ସବ୍ବଦସ୍ସିତଂ ପରିକ୍ଖକାନଂ ପକାସେନ୍ତୋ ୱିଯ ତମଦ୍ଧମାସଂ ୱେନେଯ୍ୟହିତନିପ୍ଫତ୍ତିଯା ଫଲସମାପତ୍ତିଯା ଅୱକାସଂ କତ୍ୱା ୱିହରିତୁକାମୋ 'ଇଚ୍ଛାମହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଦ୍ଧମାସଂ ପଟିସଲ୍ଲୀଯିତୁ'ନ୍ତିଆଦିମାହା''ତି। ଆଚରିଯା ନାମ ବୁଦ୍ଧମିତ୍ତତ୍ଥେରଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୌପତିସ୍ସତ୍ଥେରାଦଯୋ ଗଣପାମୋକ୍ଖା, ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯସ୍ସ ଚ ସନ୍ତିକେ ସୁତପୁବ୍ବା। ତତୋ ଅଞ୍ଞେ ଏକେତି ୱେଦିତବ୍ବା। ''ସକେନ କାଯେନ ଅଟ୍ଟୀଯନ୍ତି...ପେ... ଭୱିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ଇଦଂ ପରତୋ ''ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅୱୀତରାଗା, ତେସଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ହୋତି ଏୱ ଭଯଂ, ହୋତି ଲୋମହଂସୋ, ହୋତି ଛମ୍ଭିତତ୍ତ''ନ୍ତି ଇମିନା ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ଇଦଞ୍ଚ ଭଗୱତୋ ଅସୁଭକଥାରମ୍ଭଣପ୍ପଯୋଜନେନ ନ ସମେତୀତି ଚେ? ନ, ତଦତ୍ଥାଜାନନତୋ। ସକେନ କାଯେନ ଅଟ୍ଟୀଯନ୍ତାନମ୍ପି ତେସଂ ଅରିଯମଗ୍ଗେନ ଅପ୍ପହୀନସିନେହତ୍ତା ଖୀଣାସୱାନଂ ୱିଯ ମରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ଅଭଯଂ ନ ହୋତି, ଭଯଞ୍ଚ ପନ ଅସୁଭଭାୱନାନୁଯୋଗାନୁଭାୱେନ ମନ୍ଦୀଭୂତଂ ଅନଟ୍ଟୀଯନ୍ତାନଂ ୱିଯ ନ ମହନ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଚିତ୍ତଂ ମୋହେସି। ଅପାଯୁପଗେ ତେ ସତ୍ତେ ନାକାସୀତି ଏୱମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଇଦଂ ପୁରିମସ୍ସ କାରଣୱଚନଂ, ଯସ୍ମା ତେସଂ ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ହୋତି ଏୱ ଭଯଂ, ଛମ୍ଭିତତ୍ତଂ, ଲୋମହଂସୋ ଚ, ତସ୍ମା ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭଗୱା ଅସୁଭକଥଂ କଥେତୀ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଅଥ ୱା ସକେନ କାଯେନ ଅଟ୍ଟୀଯନ୍ତାନମ୍ପି ତେସଂ ହୋତି ଏୱ ଭଯଂ, ମହାନୁଭାୱା ୱୀତରାଗାତି ଖୀଣାସୱାନଂ ମହନ୍ତଂ ୱିସେସଂ ଦସ୍ସେତି, ଅତିଦୁପ୍ପସହେଯ୍ୟମିଦଂ ମରଣଭଯଂ, ଯତୋ ଏୱଂୱିଧାନମ୍ପି ଅୱୀତରାଗତ୍ତା ଭଯଂ ହୋତୀତିପି ଦସ୍ସେତି। ତଦଞ୍ଞେ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚସତାନଂ ଅଞ୍ଞତରା। ତେନେଦଂ ଦୀପେତି ''ତଂ ତଥା ଆଗତଂ ଅସିହତ୍ଥଂ ୱଧକଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତଦଞ୍ଞେସମ୍ପି ହୋତି ଏୱ ଭଯଂ, ପଗେୱ ତେସନ୍ତି କତ୍ୱା ଭଗୱା ପଠମମେୱ ତେସଂ ଅସୁଭକଥଂ କଥେସି, ପରତୋ ତେସଂ ନାହୋସି। ଏୱଂ ମହାନିସଂସା ନେସଂ ଅସୁଭକଥା ଆସୀ''ତି। ଯୋ ପନେତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମୋ ନଯୋ , ସୋ ''ତେସୁ କିର ଭିକ୍ଖୂସୁ କେନଚିପି କାଯୱିକାରୋ ୱା ୱଚୀୱିକାରୋ ୱା ନ କତୋ, ସବ୍ବେ ସତା ସମ୍ପଜାନା ଦକ୍ଖିଣେନ ପସ୍ସେନ ନିପଜ୍ଜିଂସୂ''ତି ଇମିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ସମେତି।

ଅପରେ ପନାହୁ "ତି କୁଲଦ୍ଧିପଟିସେଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଯଂ କିର ଲଦ୍ଧୀ''ତି ୱଚନଂ ''ମାରଧେଯ୍ୟଂନାତିକ୍କମିସ୍ସତୀ''ତି ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। କଥଂ? ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅଘାତେନ୍ତୋ ମାରୱିସଯଂ ଅତିକ୍କମିସ୍ସତି ଅକୁସଲକରଣତୋ ଚା। ଘାତେନ୍ତୋ ପନ ମାରଧେଯ୍ୟଂ ନାତିକ୍କମିସ୍ସତି ବଲୱତ୍ତା କମ୍ମସ୍ସାତି ସଯଂ ମାରପକ୍ଖିକତ୍ତା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପନ ''ଯେ ନ ମତା, ତେ ସଂସାରତୋ ନ ମୁତ୍ତା''ତି ଅତ୍ତନୋ ଚ ଲଦ୍ଧି, ତସ୍ମା ତଂ ତତ୍ଥ ଉଭଯେସଂ

ମଗ୍ଗେ ନିଯୋଜେନ୍ତୀ ଏୱମାହ, ତେନେୱ ‘‘ମାରପକ୍ଖିକା ମାରେନ ସମାନଲଦ୍ଧିକା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ମାରସ୍ସା ନୁୱତ୍ତିକା’’ତି ୱୁତ୍ତା। ‘‘ଇମିନା କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯସ୍ମା ମାରସ୍ସ ଅନୁୱତ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିୱସେନ ଏୱମାହା’’ତି କେଚି ଲିଖନ୍ତି। ମମ ସନ୍ତିକେ ଏକତୋ ଉପଟ୍ଠାନମାଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ଉଦ୍ଦେସାଦିଂ ଗଣ୍ହାତି।

ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୫।ଅଯମ୍ପି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇମିନା କିଂ ଦସ୍ସେତି? ଯେସଂ ଏୱମସ୍ସ ‘‘ଭଗୱତା ଆଚିକ୍ଖିତକମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗପଚ୍ଚଯା ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଜୀୱିତକ୍ଖଯୋ ଆସୀ’’ତି, ତେସଂ ତଂ ମିଚ୍ଛାଗାହଂ ନିସେଧେତି। କେୱଲଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁବ୍ବେ କତକମ୍ମପଚ୍ଚଯାୱ ଜୀୱିତକ୍ଖଯୋ ଆସି, ଇଦଂ ପନ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ତେସଂ କେସଞ୍ଚି ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତିଯା, କେସଞ୍ଚି ଅନାଗାମିସକଦାଗାମିସୋତାପତ୍ତିଫଲପ୍ପତ୍ତିଯା , କେସଞ୍ଚି ପଠମଜ୍ଝାନାଧିଗମାଯ, କେସଞ୍ଚି ୱିକ୍ଖମ୍ଭନତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନେନ ଅତ୍ତସିନେହପରିଯାଦାନାଯ ଉପନିସ୍ସଯୋ ହୁତ୍ୱା, କେସଞ୍ଚି ସୁଗତିଯଂ ଉପ୍ପତ୍ତିଯା ଉପନିସ୍ସଯୋ ଅହୋସୀତି ସାଧିକାୱ ମେ ଅସୁଭକଥା, କିନ୍ତୁ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ ଭଗୱା, ଅଞ୍ଞଂ ପରିଯାଯଂ ଆଚିକ୍ଖତୂ’’ତି ଆନନ୍ଦେନ ଯାଚିତତ୍ତା ଅଞ୍ଞଂ ପରିଯାଯଂ ଆଚିକ୍ଖାମି, ଯଥା ୱୋ ପୁବ୍ବେ ଆଚିକ୍ଖିତଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗା, ଏୱଂ ଅଯମ୍ପି ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଅସ୍ସାସୱସେନ ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସା ହି ତଂ ଅସ୍ସାସଂ, ପସ୍ସାସଂ ୱା ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୁବ୍ବଭାଗେ, ଅପରଭାଗେ ପନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସପଭୱନିମିତ୍ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାତୀତି ଚ ତଥା ୱୁତ୍ତା।

ଅସୁଭେ ପୱତ୍ତଂ ଅସୁଭନ୍ତି ୱା ପୱତ୍ତଂ ଭାୱନାକମ୍ମଂ ଅସୁଭକମ୍ମଂ, ତଦେୱ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସ୍ସ କାରଣଟ୍ଠେନ ଠାନତ୍ତା ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ, ଆରମ୍ମଣଂ ୱା ଅସୁଭକମ୍ମସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ଠାନନ୍ତି ଅସୁଭକମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇଧ ଅସୁଭଜ୍ଝାନଂ, ତେନେୱ ‘‘ଓଳାରିକାରମ୍ମଣତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିୱେଧୱସେନାତି ୱିତକ୍କାଦିଅଙ୍ଗପଟିଲାଭୱସେନ। ଆରମ୍ମଣସନ୍ତତାଯାତି ଅନୁକ୍କମେନ ସନ୍ତକାଲଂ ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତକାଯଦରଥପ୍ପଟିପସ୍ସଦ୍ଧିୱସେନ ନିବ୍ବୁତୋ। ପରିକମ୍ମଂ ୱାତି କସିଣପରିକମ୍ମଂ କିର ନିମିତ୍ତୁପ୍ପାଦପରିଯୋସାନଂ। ତଦା ହି ନିରସ୍ସାଦତ୍ତା ଅସନ୍ତଂ, ଅପ୍ପଣିହିତଞ୍ଚ। ଯଥା ଉପଚାରେ ନୀୱରଣୱିଗମେନ, ଅଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ ଚ ସନ୍ତତା ହୋତି, ନ ତଥା ଇଧ, ଇଦଂ ପନ ‘‘ଆଦିସମନ୍ନାହାରତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁତିଯୱିକପ୍ପେ ଅସେଚନକୋତି ଅତିତ୍ତିକରୋ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଓଜୱନ୍ତୋ’’ତି। ଚେତସିକସୁଖଂ ଝାନକ୍ଖଣେପି ଅତ୍ଥି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ଉଭୋପି ଝାନା ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସେୱ ଗହେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସମଥେନ ସକସନ୍ତାନେ ଅୱିକ୍ଖମ୍ଭିତେ। ଇତରଥା ପାପକାନଂ ଝାନେନ ସହୁପ୍ପତ୍ତି ସିଯା। ଖନ୍ଧାଦୀନଂ ଲୋକୁତ୍ତରପାଦକତ୍ତା ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ, ୱିସେସେନ ଯସ୍ସ ନିବ୍ବେଧଭାଗିଯଂ ହୋତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱା। ‘‘ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସୀତିଆଦିଚତୁକ୍କୱସେନ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଅରିଯମଗ୍ଗୱୁଡ୍ଢିପ୍ପତ୍ତୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ସେସାନମେତଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ତଥାଭାୱପଟିସେଧନୋ ଚାତି ସୋଳସୱତ୍ଥୁକସ୍ସ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ନତ୍ଥିତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବପଠମାନଂ ପନ ଚତୁନ୍ନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ଲୋକିଯଜ୍ଝାନମେୱ ତେସଂ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ଲୋକୁତ୍ତରପଦଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି ଏୱ। ‘‘ଫଲମୁତ୍ତମନ୍ତି ଫଲେ ଉତ୍ତମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉତୁତ୍ତଯାନୁକୂଲନ୍ତି ଗିମ୍ହେ ଅରଞ୍ଞେ, ହେମନ୍ତେ ରୁକ୍ଖମୂଲେ, ୱସନ୍ତକାଲେ ସୁଞ୍ଞାଗାରେ ଗତୋ। ସେମ୍ହଧାତୁକସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ, ପିତ୍ତଧାତୁକସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ୱାତଧାତୁକସ୍ସ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ ଅନୁକୂଲଂ। ମୋହଚରିତସ୍ସ ଅରଞ୍ଞଂ ଅନୁକୂଲଂ ମହାଅରଞ୍ଞେ ଚିତ୍ତଂ ନ ସଙ୍କୁଟତି, ଦୋସଚରିତସ୍ସ ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ରାଗଚରିତସ୍ସ ସୁଞ୍ଞାଗାରଂ। ଠାନଚଙ୍କମାନି ଉଦ୍ଧଚ୍ଚପକ୍ଖିକାନି, ସଯନଂ ଲୀନପକ୍ଖିକଂ, ପଲ୍ଲଙ୍କାଭୁଜନେନ ନିସଜ୍ଜାଯ ଦଳ୍ହଭାୱଂ, ଉଜୁକାଯଂ ପଣିଧାନେନ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ପୱତ୍ତନସୁଖଂ ‘‘ପରିମୁଖଂ ସତି’’ନ୍ତି ଇମିନା ଆରମ୍ମଣପରିଗ୍ଗହୂପାଯଂ ଦସ୍ସେତି। କାରୀତି କରଣସୀଲୋ । ଏତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଅସ୍ସସତି ପସ୍ସସତୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ସତୋ କାରୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ‘‘ଅସ୍ସସତି ପସ୍ସସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପଠମଚତୁକ୍କଂ ଏୱ ଲବ୍ଭତି, ନ ସେସାନୀ’’ତି ଚ ‘‘ଦୀଘଂଅସ୍ସାସୱସେନାତି ଅଲୋପସମାସଂ କତ୍ୱା’’ଇତି ଚ ‘‘ଏକତ୍ତତାଯ ଅୱିକ୍ଖେପ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଅସମ୍ମୋହୱସେନ ପଜାନତୋ’’ତି ଚ ‘‘ତେନ ଞାଣେନା’’ତି ଚ ‘‘ପଜାନତୋତି ୱୁତ୍ତଞାଣେନା’’ତି ଚ ‘‘ସତୋକାରୀତି ସତିସମ୍ପଜଞ୍ଞାହିକାରୀ’’ତି ଚ ‘‘ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିନୋ ଅସ୍ସାସାୱ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାନୁପସ୍ସିଅସ୍ସାସା’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଆଗତମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜତେୱ, ତେନ ଠାନେନ ପଟିସିଦ୍ଧଂ। ତାଲୁଂ ଆହଚ୍ଚ ନିଦ୍ଦାଯନତୋ କିର ପୋତକୋ ସମ୍ପତିଜାତୋୱ ଖିପିତସଦ୍ଦଂ କରୋତି, ଛନ୍ଦପାମୋଜ୍ଜୱସେନ ଛ ପୁରିମା ତଯୋତି ନୱ। ଏକେନାକାରେନାତି ଅସ୍ସାସୱସେନ ୱା ପସ୍ସାସୱସେନ ୱା ଏୱଂ ଆନାପାନସ୍ସତିଂ ଭାୱଯତୋ କାଯେ କାଯାନୁପସ୍ସନାସତିକମ୍ମଟ୍ଠାନଭାୱନା ସମ୍ପଜ୍ଜତି।

କାଯୋତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସା। ଉପଟ୍ଠାନଂ ସତି। ଦୀଘନ୍ତି ସୀଘଂ ଗତଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସଂ। ଅଦ୍ଧାନସଙ୍ଖାତେତି କାଲସଙ୍ଖାତେ ୱିଯ କାଲକୋଟ୍ଠାସେତି ଅତ୍ଥୋ, ଦୀଘକାଲେ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଏକୋ ହି ଅସ୍ସାସମେୱୂପଲକ୍ଖେତି, ଏକୋ ପସ୍ସାସଂ, ଏକୋ ଉଭଯଂ, ତସ୍ମା ‘‘ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା’’ତି ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦୋତି ଏୱଂ ଅସ୍ସାସତୋ, ପସ୍ସାସତୋ ଚ ଅସ୍ସାଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱସେନ କତ୍ତୁକମ୍ୟତାଛନ୍ଦୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତତୋ ପାମୋଜ୍ଜନ୍ତି। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱିସଯତ୍ତା ଚିତ୍ତଂ ୱିୱତ୍ତତି, ଗଣନଂ ପହାଯ ଫୁଟ୍ଠଟ୍ଠାନମେୱ ମନସି କରୋନ୍ତସ୍ସ କେୱଲଂ ଉପେକ୍ଖାୱ ସଣ୍ଠାତି। ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣାତି ‘‘ପତ୍ତସ୍ସ

ତଯୋ ୱଣ୍ଣା’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଚତ୍ତାରୋ ସଣ୍ଣାନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତଥାଭୂତସ୍ସାତି ଆନାପାନସ୍ସତିଂ ଭାୱଯତୋ। ସଂୱରୋତି ସତିସଂୱରୋ। ଅଥ ୱା ପଠମେନ ଝାନେନ ନୀୱରଣାନଂ, ଦୁତିଯେନ ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ, ତତିଯେନ ପୀତିଯା, ଚତୁତ୍ଥେନ ସୁଖଦୁକ୍ଖାନଂ, ଆକାସାନଞ୍ଚାଯତନସମାପତ୍ତିଯା ରୂପସଞ୍ଞାଯ, ପଟିଘସଞ୍ଞାଯ, ନାନତ୍ତସଞ୍ଞାଯ ୱା ପହାନଂ। ‘‘ସୀଲନ୍ତି ୱେରମଣି ସୀଲଂ, ଚେତନା ସୀଲଂ, ସଂୱରୋ ସୀଲଂ, ଅୱୀତିକ୍କମୋ ସୀଲ’’ନ୍ତି (ପଟି। ମ। ୧।୩୯ ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ) ୱୁତ୍ତୱିଧିନାପେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ‘‘ଅତ୍ଥତୋ ତଥା ତଥା ପୱତ୍ତଧମ୍ମା ଉପଧାରଣସମାଧାନସଙ୍ଖାତେନ ସୀଲନଟ୍ଠେନ ସୀଲନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ‘‘ଅଯଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତା ସିକ୍ଖା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଚେତନାସୀଲମେୱ, କତ୍ଥଚି ୱିରତିସୀଲମ୍ପୀତି ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜେସୁପି ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ୱିରତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଅହୋସି , ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ ୱିହରତୀତି କତ୍ୱା ତସ୍ସାପି ୱିରତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ। ତସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେତି ଆନାପାନାରମ୍ମଣେ। ତାଯ ସତିଯାତି ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନସତିଯା। ‘‘ତେନ ମନସିକାରେନାତି ଆୱଜ୍ଜନେନା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଏତେନ ନାନାୱଜ୍ଜନପ୍ପୱତ୍ତିଦୀପନତୋ ନାନାଜୱନୱାରେହିପି ସିକ୍ଖତି ନାମାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି, ଯେନ ପନ ମନସିକାରେନ ୱା। ଞାଣୁପ୍ପାଦନାଦୀସୁପି ଏତ୍ଥ ଆଦିସଦ୍ଦେନ ଯାୱ ପରିଯୋସାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ତତ୍ରାତି ତସ୍ମିଂ ଆନାପାନାରମ୍ମଣେ। ଏୱନ୍ତି ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବନଯେନା’’ତି ଲିଖିତଂ। ତତ୍ରାତି ତେସଂ ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ୱା। ତଞ୍ଚ ‘‘ପୁବ୍ବେ ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେ’’ତି ଇମିନା ସୁଟ୍ଠୁ ସମେତି। ‘‘ପଠମୱାଦୋ ଦୀଘଭାଣକାନଂ। ତେ ହି ‘ପଠମଜ୍ଝାନଂ ଲଭିତ୍ୱା ନାନାସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଦୁତିଯଜ୍ଝାଯ ୱାଯାମତୋ ଉପଚାରେ ୱିତକ୍କୱିଚାରୱସେନ ଓଳାରିକଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିକାଲେ ପୱତ୍ତଅସ୍ସାସପସ୍ସାସୱସେନ ଓଳାରିକା’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘ମଜ୍ଝିମଭାଣକା ଝାନଲାଭିସ୍ସ ସମାପଜ୍ଜନକାଲେ, ଏକାସନପଟିଲାଭେ ଚ ଉପରୂପରି ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ସନ୍ତଭାୱତୋ ପଠମତୋ ଦୁତିଯସ୍ସୁପଚାରେ ସୁଖୁମତଂ ୱଦନ୍ତୀ’’’ତି ଲିଖିତଂ।

ୱିପସ୍ସନାଯଂ ପନାତି ଚତୁଧାତୁୱୱତ୍ଥାନମୁଖେନ ଅଭିନିୱିଟ୍ଠସ୍ସ ଅଯଂ କମୋ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ, ନ ଇତୋ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଦସ୍ସନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସକଲରୂପପରିଗ୍ଗହେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ରୂପାରୂପପରିଗ୍ଗହେତି ଏତ୍ଥ ଅନିଚ୍ଚତାଦିଲକ୍ଖଣାରମ୍ମଣିକଭଙ୍ଗାନୁପସ୍ସନତୋ ପଭୁତି ବଲୱତୀ ୱିପସ୍ସନା। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ସବ୍ବେସଂଯେୱ ପନ ମତେନ ଅପରିଗ୍ଗହିତକାଲେତିଆଦିନା। ସୋଧନା ନାମ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଅସ୍ସାତି ‘‘ପସ୍ସମ୍ଭଯଂ କାଯସଙ୍ଖାର’’ନ୍ତି ପଦସ୍ସ।

ପୁରତୋ ନମନା ଆନମନା। ତିରିଯଂ ନମନା ୱିନମନା। ସୁଟ୍ଠୁ ନମନା ସନ୍ନମନା। ପଚ୍ଛା ନମନା ପଣମନା। ଜାଣୁକେ ଗହେତ୍ୱା ଠାନଂ ୱିଯ ଇଞ୍ଜନାତି ଆନମନାଦୀନଂ ଆୱିଭାୱତ୍ଥମୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାରୂପେହି ଆନମନାଦି ୱା କମ୍ପନାଦି ୱା ହୋତି, ତଥାରୂପେ ପସ୍ସମ୍ଭଯନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଇତି କିରାତି ଇତି ଚେ। ଏୱଂ ସନ୍ତେତି ସନ୍ତସୁଖୁମମ୍ପି ଚେ ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପଭାୱନାତି ଉପ୍ପାଦନଂ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସାନଂ ୱୂପସନ୍ତତ୍ତା ଆନାପାନସ୍ସତିସମାଧିସ୍ସ ଭାୱନା ନ ହୋତି। ଯସ୍ମା ତଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନ ସମାପଜ୍ଜତି, ସମାପତ୍ତିଯା ଅଭାୱେନ ନ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତି। ଇତି କିରାତି ଏୱମେତଂ ତାୱ ୱଚନନ୍ତି ତଦେତଂ । ସଦ୍ଦୋୱ ସଦ୍ଦନିମିତ୍ତଂ, ‘‘ସତୋ ଅସ୍ସସତି ସତୋ ପସ୍ସସତୀ’’ତି ପଦାନି ପତିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଦ୍ୱତିଂସପଦାନି ଚତ୍ତାରି ଚତୁକ୍କାନି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ଅପ୍ପଟିପୀଳଅନନ୍ତି ତେସଂ କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନଂ କିଞ୍ଚାପି ଚେତିଯଙ୍ଗଣୱତ୍ତାଦୀନିପି ଅତ୍ଥତୋ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ‘‘ଯସ୍ସ ସିଯା ଆପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୪) ୱଚନତୋ। ତଥାପି ‘‘ନ ତାୱ, ସାରିପୁତ୍ତ, ସତ୍ଥା ସାୱକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେତି ଉଦ୍ଦିସତି ପାତିମୋକ୍ଖଂ, ଯାୱ ନ ଇଧେକଚ୍ଚେ ଆସୱଟ୍ଠାନୀଯା ଧମ୍ମା ସଙ୍ଘେ ପାତୁଭୱନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା ‘‘ଆଭିସମାଚାରିକ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଯଂ ପନେତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଟ୍ଠାନିଯଂ ନ ହୋତି, ତଂ ଅମିସ୍ସମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯଥାୱୁତ୍ତେନାତି ଯୋଗାନୁଯୋଗକମ୍ମସ୍ସ ପଦଟ୍ଠାନତ୍ତା। ସଲ୍ଲହୁକୱୁତ୍ତି ଅଟ୍ଠପରିକ୍ଖାରିକୋ। ପଞ୍ଚସନ୍ଧିକଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଝାନମ୍ପି ନିମିତ୍ତମ୍ପି ତଦତ୍ଥଜୋତିକାପି ପରିଯତ୍ତି ଇଧ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଗମନାଗମନସମ୍ପନ୍ନତାଦି ସେନାସନଂ। ସଂକିଲିଟ୍ଠଚୀୱରଧୋୱନାଦଯୋ ଖୁଦ୍ଦକପଲିବୋଧା। ‘‘ଅନ୍ତରା ପତିତଂ ନୁ ଖୋ’’ତି ୱିକମ୍ପତି।

ଅଚ୍ଛତ୍ତଂ ୱିକ୍ଖେପଗତେନାତି ନିଯକଜ୍ଝତ୍ତେ ୱିକ୍ଖେପଗତେନ। ସାରଦ୍ଧା ଅସମାହିତତ୍ତା। ଉପନିବନ୍ଧନଥମ୍ଭମୂଲଂ ନାମ ନାସିକଗ୍ଗଂ, ମୁଖନିମିତ୍ତଂ ୱା। ତତ୍ଥେୱାତି ନାସିକଗ୍ଗାଦିନିମିତ୍ତେ। ‘‘ଦୋଲାଫଲକସ୍ସ ଏକପସ୍ସେ ଏୱ ଉଭୋ କୋଟିଯୋ ମଜ୍ଝଞ୍ଚ ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଇଧ ପନାତି କକଚୂପମେ। ଦେସତୋତି ଫୁସନକଟ୍ଠାନତୋ। ‘‘ନିମିତ୍ତଂ ପଟ୍ଠପେତବ୍ବନ୍ତି ନିମିତ୍ତେ ସତି ପଟ୍ଠପେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗରୂହି ଭାୱେତବ୍ବତ୍ତା ଗରୁକଭାୱନଂ। ଏକଚ୍ଚେ ଆହୂତି ଏକଚ୍ଚେ ଝାଯିନୋ ଆହୁ।

‘‘ସଞ୍ଞାନାନତାୟା’’ତି ୱଚନତୋ ଏକଚ୍ଚେହି ୱୁତ୍ତମ୍ପି ପମାଣମେୱ, ସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଅନାଗତତ୍ତା ତଥା ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ମଯ୍ହଂ ତାରକରୂପଂ ନୁ ଖୋ ଉପଟ୍ଠାତୀ’’ତିଆଦିପରିକପ୍ପେ ଅସତିପି ଧାତୁନାନତ୍ତେନ ଏତାସଂ ଧାତୂନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱିୟ କେୱଲଂ ଭାୱୟତୋ ତଥା ତଥା ଉପଟ୍ଠାତି। ‘‘ନ ନିମିତ୍ତ’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତପଟିଭାଗନିମିତ୍ତମେୱ।

ନିମିତ୍ତେ ପଟିଭାଗୋ। ନାନାକାରନ୍ତି ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ୱଣ୍ଣା ୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନାନାୱିଧତଂ। ୱିଭାୱୟନ୍ତି ଜାନଂ ପକାସୟଂ। ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେତି ତତୋ ସମ୍ଭୂତେ ନିମିତ୍ତେ, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ୱା ନାନାକାରଂ। ନିମିତ୍ତେ ହି ଚିତ୍ତଂ ଠପେନ୍ତୋୱ ନାନାକାରତଞ୍ଚ ୱିଭାୱେତି, ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ ୱା ସକଂ ଚିତ୍ତଂ ନିବନ୍ଧତୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତାରକରୂପାଦିୱଣ୍ଣତୋ। କକ୍ଖଳତ୍ତାଦିଲକ୍ଖଣତୋ।

ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଆସନ୍ନଭୱଙ୍ଗତ୍ତାତି କାରଣଂ ୱତ୍ୱା ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଛଟ୍ଠେ, ସତ୍ତମେ ୱା ଅପ୍ପନାୟ ସତି ମଗ୍ଗୱୀଥିଯଂ ଫଲସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା। ଇଧ ହୋତୂତି ଚେ? ନ, ଲୋକିୟପ୍ପନାପି ହି ଅପ୍ପନାୱୀଥିମ୍ହି ଲୋକୁତ୍ତରେନ ସମାନଗତିକାୱାତି ପଟିଲଦ୍ଧଜ୍ଝାନୋପି ଭିକ୍ଖୁ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରତ୍ଥାୟ ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସତ୍ତାହଂ ନିସୀଦିତୁକାମୋ ଚତୁତ୍ଥେ, ପଞ୍ଚମେ ୱା ଅପ୍ପେତ୍ୱା ନିସୀଦତି, ନ ଛଟ୍ଠେ, ସତ୍ତମେ ୱା। ତତ୍ଥ ହି ଅପ୍ପନା। ତତୋ ପରଂ ଅପ୍ପନାୟ ଆଧାରଭାୱଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଆସନ୍ନଭୱଙ୍ଗତ୍ତା ଚତୁତ୍ଥଂ, ପଞ୍ଚମଂ ୱା ଗଚ୍ଛତି ଥଲେ ଠିତଘଟୋ ୱିୟ ଜୱନାନମନ୍ତରେ ଠିତତ୍ତାତି କିର ଆଚରିୟୋ।

ପୁଥୁତ୍ତାରମ୍ମଣାନି ଅନାୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ଝାନଙ୍ଗାନେୱ ଆୱଜ୍ଜନଂ ଆୱଜ୍ଜନୱସୀ ନାମ। ତତୋ ପରଂ ଚତୁନ୍ନଂ, ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ୱା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଚିତ୍ତାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନଂ, ତଂ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସୀ ନାମ। ତେନେୱ ‘‘ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସୀ ପନ ଆୱଜ୍ଜନୱସିୟା ଏୱ ୱୁତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସମାପଜ୍ଜନୱସୀ ନାମ ଯତ୍ତକଂ କାଲଂ ଇଚ୍ଛତି ତତ୍ତକଂ ସମାପଜ୍ଜନଂ, ତଂ ପନ ଇଚ୍ଛିତକାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ ସମତ୍ଥତାତି। ‘‘ଅଧିଟ୍ଠାନୱସିୟା ୱୁଟ୍ଠାନୱସିନୋ ଅୟଂ ନାନତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାନୁଭାୱେନ ଜୱନଂ ଜୱତି, ୱୁଟ୍ଠାନାନୁଭାୱେନ ପନ ଅଧିପ୍ପେତତୋ ଅଧିକଂ ଜୱତୀ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଅପିଚ ପଥୱୀକସିଣାଦିଆରମ୍ମଣଂ ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ଜୱନଞ୍ଚ ଜୱିତ୍ୱା ପୁନ ଆୱଜ୍ଜିତ୍ୱା ତତୋ ପଞ୍ଚମଂ ଝାନଂ ଚିତ୍ତଂ ହୋତି, ଅୟଂ କିର ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଭଗୱତୋ ପନ ଆୱଜ୍ଜନସମନନ୍ତରମେୱ ଝାନଂ ହୋତୀତି ସଙ୍କଂ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ହଦୟୱତ୍ଥୁଂ। ଦ୍ୱାରନ୍ତି ଚକ୍ଖାଦି। ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ରୂପାଦୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତରୂପାରମ୍ମଣଂ ୱା ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଥାପି ପସ୍ସତି। କଥଂ? ‘‘ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତରୂପୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତରୂପେସୁ ୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣାନି ଯସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ, ତଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଯଥାପରିଗ୍ଗହିତରୂପୱତ୍ଥୁଦ୍ୱାରାରମ୍ମଣଂ ତମ୍ପି ପସ୍ସତି, ଏକସ୍ସ ୱା ଆରମ୍ମଣସଦ୍ଦସ୍ସ ଲୋପୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଚ ମମ ତକ୍କୋ ୱିଚାରେତ୍ୱାୱ ଗହେତବ୍ବୋ।

ତତୋ ପରଂ ତୀସୁ ଚତୁକ୍କେସୁ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ପଦାନି ଏକମେକଂ କତ୍ୱା ଗଣେତବ୍ବଂ। ସମଥେନ ଆରମ୍ମଣତୋ ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତିପଟିସଂୱେଦନମେତ୍ଥ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଦୁକ୍ଖମେତଂ ଞାଣ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ ପନ ‘‘ଆରମ୍ମଣତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ’’ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ତତୋ ୱୁତ୍ତନୟତୋ ଉପ୍ପଟିପାଟିୟା ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ହି ଯେନ ମୋହେନ ତଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ନ ଉପଟ୍ଠାତି, ତସ୍ସ ୱିହତତ୍ତା ୱା ଏୱଂ ପୱତ୍ତେ ଞାଣେ ଯଥାରୁଚି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତୁଂ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକାଲେ ସମତ୍ଥଭାୱତୋ ୱା ଦୁକ୍ଖାଦୀସୁ ତୀସୁ ଅସମ୍ମୋହତୋ ଞାଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିରୋଧେ ଆରମ୍ମଣତୋ ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତା ପୀତିପଟିସଂୱେଦନା ଅସମ୍ମୋହତୋ ନ ସମ୍ଭୱତି ମୋହପ୍ପହାନାଭାୱା, ପଟିସମ୍ଭିଦାପାଠଇୱିରୋଧତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ‘‘ଦୀଘଂ ଅସ୍ସାସୱସେନା’’ତିଆଦି ଆରମ୍ମଣତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତାୟ ସତିୟା ତେନ ଞାଣେନ ସା ପୀତି ପଟିସଂୱିଦିତା ହୋତି ତଦାରମ୍ମଣସ୍ସ ପଟିସଂୱିଦିତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ‘‘ଆୱଜ୍ଜତୋ’’ତିଆଦି ଅସମ୍ମୋହତୋ ପୀତିପଟିସଂୱେଦନଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଜାନତୋ, ପସ୍ସତୋ, ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖତୋ ଚ। ତଦଧିମୁତ୍ତତାୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହତୋ, ଅଧିମୁଚ୍ଚତୋ, ତଥା ୱୀରିୟାଦିଂ ସମାଦହତୋ ଖଣିକସମାଧିନା।

ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ଞାତପରିଞ୍ଞାୟ। ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତି ତୀରଣପରିଞ୍ଞାୟ। ସବ୍ବମ୍ପି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟଞ୍ଚ। ତତ୍ର ଚାୟଂ ପୀତୀତି ଲିଖିତଂ। ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟନ୍ତିଆଦି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣଂ ସନ୍ଧାୟାହାତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଗ୍ଗେନ ଅସମ୍ମୋହସଙ୍ଖାତୱିପସ୍ସନାକିଚ୍ଚନିପ୍ଫତ୍ତିତୋ ମଗ୍ଗୋପି ଅଭିଞ୍ଞେୟ୍ୟାଦିଆରମ୍ମଣଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିୟ ୱୁତ୍ତୋ। ୱିପସ୍ସନାଭୂମିଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ସମଥେ କାୟିକସୁଖାଭାୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଦ୍ୱୀସୁ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଦେସୂତି ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ… ପେ… ସିକ୍ଖତି ପସ୍ସମ୍ଭୟଂ ଚିତ୍ତସଙ୍ଖାରପଟିସଂୱେଦୀ…ପେ… ସିକ୍ଖତୀତି ଏତେସୁ। ମୋଦନାଦି ସଙ୍କଂ ପୀତିୱେୱଚନଂ। ଅନିଚ୍ଚାନୁପସ୍ସନାଦି କିଲେସେ, ତମ୍ମୂଲକେ ଖନ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରେ। ଏୱଂ ଭାୱିତୋତି ନ ଚତୁକ୍କପଞ୍ଚକଜ୍ଝାନନିବ୍ବତ୍ତନେନ ଭାୱିତୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବାକାରପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ଭାୱିତୋ। ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣକାଲେସୁପି ପୱତ୍ତଅସ୍ସାସମୁଖେନେୱ ସଙ୍କଂ ଦସ୍ସିତଂ ଉପାୟକୁସଲେନ ଭଗୱତା।

୧୬୮।କସ୍ମା ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଅମ୍ହେହୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୧୭୨।ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନନ୍ତି ପାକଟସଦ୍ଦସଞ୍ଞା କିର, ସମାନକପଦନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ସୁତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୋରୋପେତୁକାମସ୍ସ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚପଦଂ ୱୋରୋପନପଦସ୍ସ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ, ସଞ୍ଚେତନା ଚ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପନଞ୍ଚ ଏକସ୍ସେୱାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନ କେୱଲଂ ଚେତସିକମତ୍ତେନେୱ ହୋତି, ପଯୋଗୋପି ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଏୱାତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତାନୀତି କିର ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ‘‘ଜାନିତ୍ୱା ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ଚେଚ୍ଚ ଅଭିୱିତରିତ୍ୱା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଜାନନ୍ତୋ…ପେ… ୱୀତିକ୍କମୋ’’ତି ୱୋରୋପନମ୍ପି ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ବ୍ୟଞ୍ଜନେ ଆଦରଂ ଅକତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ। ୱୀତିକ୍କମସଙ୍ଖାତତ୍ଥସିଦ୍ଧିଯା ହି ପୁରିମଚେତନା ଅତ୍ଥସାଧିକା ହୋତି। ସବ୍ବସୁଖୁମଅତ୍ତଭାୱନ୍ତି ରୂପଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅରୂପଂ। ଅତ୍ତସଙ୍ଖାତାନଞ୍ହି ଅରୂପାନଂ ଖନ୍ଧୱିଭଙ୍ଗେ (ୱିଭ। ୧ ଆଦଯୋ) ୱିଯ ଇଧ ଓଳାରିକସୁଖୁମତା ଅନଧିପ୍ପେତା। ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିନ୍ତି ଯେଭୁଯ୍ୟୱଚନଂ, ଓପପାତିକମନୁସ୍ସେପି ପାରାଜିକମେୱ, ଅରୂପକାଯେ ଉପକ୍କମାଭାୱା ତଗ୍ଗହଣଂ କସ୍ମାତି ଚେ? ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ତସ୍ସେୱ ରୂପକାଯସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସମ୍ଭୱତୋ। ତେନ ସଜୀୱକୋୱ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋପି ନାମ ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥ ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିନ୍ତି ମନୁସ୍ସମାତୁଯା ୱା ତିରଚ୍ଛାନମାତୁଯା ୱା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୮୦) –

‘‘ଇତ୍ଥିଂ ହନେ ଚ ମାତରଂ, ପୁରିସଞ୍ଚ ପିତରଂ ହନେ;

ମାତରଂ ପିତରଂ ହନ୍ତ୍ୱା, ନ ତେନାନନ୍ତରଂ ଫୁସେ;

ପଞ୍ହା ମେସା କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତା’’ତି।

ପଠମନ୍ତି ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତମେୱ। ଏକଭୱପରିଯାପନ୍ନାଯ ହି ଚିତ୍ତସନ୍ତତିଯା ପଟିସନ୍ଧିଚିତ୍ତଂ ପଠମଚିତ୍ତଂ ନାମ। ଚୁତିଚିତ୍ତଂ ପଚ୍ଛିମଂ ନାମ। ଅଞ୍ଞଥା ଅନମତଗ୍ଗେ ସଂସାରେ ପଠମଚିତ୍ତଂ ନାମ ନତ୍ଥି ୱିନା ଅନନ୍ତରସମନନ୍ତରନତ୍ଥିୱିଗତପଚ୍ଚଯେହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ। ଭାୱେ ୱା ନୱସତ୍ତପାତୁଭାୱଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗୋ। ଅଯଂ ସବ୍ବପଠମୋ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋତି କିଞ୍ଚାପି ଇମଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ସନ୍ତତିଯା ଯାୱ ମରଣା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହେସୁ ଅପରିମାଣେସୁ ‘‘ସବ୍ବପଠମୋ’’ତି ଦିସ୍ସତି। ଯଦା ପନ ଯୋ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ପୁବ୍ବାପରିଯୱସେନ ସନ୍ତତିପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି, ତଦା ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତୁଂ ସକ୍କା। ସନ୍ତତିଂ ୱିକୋପେନ୍ତୋ ହି ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି ନାମ। ଏତ୍ଥ ଚ ନାନତ୍ତନଯେ ଅଧିପ୍ପେତେ ସତି ‘‘ସବ୍ବପଠମୋ’’ତି ୱଚନଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ପନ ଏକତ୍ତନଯେ ସନ୍ତତିଯା ଏକତ୍ତା। ଏକତ୍ତନଯୋ ଚ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ ‘‘ସନ୍ତତିଂ ୱିକୋପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ସବ୍ବପଠମୋ’’ତି ୱଚନଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନବହୁତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନ ସନ୍ତତି ନାମ ଅନେକେସଂ ପୁବ୍ବାପରିଯପ୍ପୱତ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅଯଂ ସବ୍ବପଠମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ଏୱମେତ୍ଥ ଦ୍ୱେପି ନଯା ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ସନ୍ତତିଂ ୱିକୋପେତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱଚନଂ ନ ସିଜ୍ଝତି। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ‘‘ସନ୍ତତିଂ ୱିକୋପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମେୱ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ଯସ୍ମା ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ୱିକୋପିତେ ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱିକୋପିତମେୱ ହୋତି, ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ ପନ ୱିକୋପିତେ ସନ୍ତତିପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱିକୋପିତଂ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ତଦୁଭଯମ୍ପି ୱୋରୋପେତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ତଦେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘ସନ୍ତତିଂ ୱିକୋପେତୀ’ତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଆହ। ‘‘ସନ୍ତତିଂ ୱିକୋପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ପକତିଯା ଆଯୁପରିଯନ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମରଣକସତ୍ତେ ୱୀତିକ୍କମେ ସତି ଅନାପତ୍ତି ୱୀତିକ୍କମପଚ୍ଚଯା ସନ୍ତତିଯା ଅକୋପିତତ୍ତା। ୱୀତିକ୍କମପଚ୍ଚଯା ଚେ ଆଯୁପରିଯନ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ୱା ଅନ୍ତରାୱ ମରଣକସତ୍ତେ ୱୀତିକ୍କମପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତି, କମ୍ମବଦ୍ଧୋ ଚାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ‘‘ମରଣୱଣ୍ଣଂ ୱା ସଂୱଣ୍ଣେଯ୍ୟ, ମରଣାଯ ୱା ସମାଦପେଯ୍ୟ, ଅଯମ୍ପି ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ’’ତି ୱଚନତୋ ୱା ଚେତନାକ୍ଖଣେ ଏୱ ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଏକନ୍ତାକୁସଲତ୍ତା, ଦୁକ୍ଖୱେଦନତ୍ତା, କାଯକମ୍ମତ୍ତା, ୱଚୀକମ୍ମତ୍ତା, କିରିଯତ୍ତା ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସତ୍ଥଟ୍ଠଜୀୱନୱାରମତ୍ତନ୍ତି ସଭାଗାରମ୍ମଣୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ ‘‘ସଭାଗସନ୍ତତିୱସେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ । ଅତ୍ତନୋ ପଟିପକ୍ଖେନ ସମନ୍ନାଗତତ୍ତା ସମନନ୍ତରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଂ ହୋନ୍ତଂ ଯଥା ପୁରେ ୱିଯ ଅହୁତ୍ୱା ଦୁବ୍ବଲସ୍ସ। ତନ୍ତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୱିକୋପନଂ।

ଈତିନ୍ତି ସତ୍ତୱିଧୱିଚ୍ଛିକାଦୀନି ଯୁଦ୍ଧେ ଡଂସିତ୍ୱା ମାରଣତ୍ଥଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତି। ପଜ୍ଜରକନ୍ତି ସରୀରଡାହଂ। ସୂଚିକନ୍ତି ସୂଲଂ। ୱିସୂଚିକନ୍ତି ସୁକ୍କମାତିସାରଂୱସଯଂ। ପକ୍ଖନ୍ଦିଯନ୍ତି ରତ୍ତାତିସାରଂ। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସ୍ଥାମସତପ୍ପମାଣେ ମହାକାଯେ ନିମ୍ମିନିତ୍ୱା ଠିତନାଗୁଦ୍ଧରଣଂ, କୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଓଲୋକିତେ ପରେସଂ କାଯେ ୱିସମରଣଂ ୱା ଡାହୁପ୍ପାଦନଂ ୱା ପଯୋଗୋ ନାମ।

କେଚୀତି ମହାସଙ୍ଘିକା। ଅଯଂ ଇତ୍ଥୀ। କୁଲୁମ୍ବସ୍ସାତି ଗବ୍ଭସ୍ସ। କଥଂ ସା ଇତରସ୍ସାତି ଚେ? ତସ୍ସ ଦୁଟ୍ଠେନ ମନସାନୁପକ୍ଖିତେ ସୋ ଚ ଗବ୍ଭୋ ସା ଚ ଇତ୍ଥୀତି

ଉଭଯମ୍ପି ସହେୱ ନସ୍ସତି, ଘଟଗ୍ଗୀନଂ ଭେଦନିଦ୍ଧାଯନଂ ୱିଯ ଏକକ୍ଖଣେ ହୋତି। ‘‘ତେସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକେସୁ ଓଚରିଯମାନଂ ନ ସମେତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ, ‘‘ତେସଂ ମତଂ ଗହେତ୍ୱା ‘ଥାୱରୀନମ୍ପି ଅଯଂ ଯୁଜ୍ଜତୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଟିକାୱସେନ ପଟିସେଧିତନ୍ତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାହତ୍ଥିକନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପଯୋଗେସୁ ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନାଯ ସତ୍ତମାଯ ସହୁପ୍ପନ୍ନକାଯୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସାହତ୍ଥିକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଆଣତ୍ତିକେ ପନ ସତ୍ତହିପି ଚେତନାହି ସହ ୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ସତ୍ତସତ୍ତ ସଦ୍ଦା ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଏକେକକ୍ଖରଭାୱଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଯତ୍ତକେହି ଅକ୍ଖରେହି ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ତଦୱସାନକ୍ଖରସମୁଟ୍ଠାପିକାଯ ସତ୍ତମଚେତନାଯ ସହଜାତୱଚୀୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଆଣତ୍ତିକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ୱିଜ୍ଜାମଯପଯୋଗେ। କାଯେନାଣତ୍ତିଯଂ ପନ ସାହତ୍ଥିକେ ୱୁତ୍ତନଯୋୱ। ଥାୱରପଯୋଗେ ଯାୱତା ପରସ୍ସ ମରଣଂ ହୋତି, ତାୱତା କମ୍ମବନ୍ଧୋ, ଆପତ୍ତି ଚ। ତତୋ ପରଂ ଅତିସଞ୍ଚରଣେ କମ୍ମବଦ୍ଧାତିବହୁତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ ସତି ପରଂ ମରଣେ। ପାରାଜିକାପତ୍ତି ପନେତ୍ଥ ଏକା। ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନା ଯସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁତିଯପାରାଜିକେ ଚ ଲବ୍ଭତି, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣା ଇମା ଗାଥାଯୋ –

‘‘ଭୂତଧମ୍ମନିଯାମା ଯେ, ତେ ଧମ୍ମା ନିଯତା ମତା;

ଭାୱିଧମ୍ମନିଯାମା ଯେ, ତେୱ ଅନିଯତା ଇଧ।

‘‘ଭୂତଧମ୍ମନିଯାମାନଂ, ଠିତାୱ ସା ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିତି;

ଭାୱିଧମ୍ମନିଯାମାନଂ, ସାପେକ୍ଖା ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠିତି।

‘‘ତେନଞ୍ଞା ହେତୁଯା ଅତ୍ଥି, ସାପି ଧମ୍ମନିଯାମତା;

ତସ୍ସା ଫଲଂ ଅନିଯତଂ, ଫଲାପେକ୍ଖା ନିଯାମତା।

‘‘ଏୱଞ୍ହି ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ, ଠିତା ଧମ୍ମନିଯାମତା;

ଲଦ୍ଧଧମ୍ମନିଯାମା ଯା, ସାତ୍ଥସାଧକଚେତନା।

‘‘ଚେତନାସିଦ୍ଧିତୋ ପୁବ୍ବେ, ପଚ୍ଛା ତସ୍ସାତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ;

ଅୱିସେସେନ ସବ୍ବାପି, ଛବ୍ବିଧା ଅତ୍ଥସାଧିକା।

‘‘ଆଣତ୍ତିଯଂ ଯତୋ ସଙ୍କା, ୱିଭାୱେତୁଂ ୱିଭାଗତୋ;

ତସ୍ମା ଆଣତ୍ତିଯଂଯେୱ, ୱୁତ୍ତା ସା ଅତ୍ଥସାଧିକା।

‘‘ମିଚ୍ଛତ୍ତେ ୱାପି ସମ୍ମତ୍ତେ, ନିଯତାନିଯତା ମତା;

ଅଭିଧମ୍ମେ ନ ସବ୍ବତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ସା ନିଯତା ସିଯା।

‘‘ଯା ଥେଯ୍ୟଚେତନା ସବ୍ବା, ସହତ୍ଥାଣତ୍ତିକାପି ୱା;

ଅଭିଧମ୍ମନଯେନାଯଂ, ଏକନ୍ତନିଯତା ସିଯା।

‘‘ପାଣାତିପାତଂ ନିସ୍ସାଯ, ସହତ୍ଥାଣତ୍ତିକାଦିକା;

ଅଭିଧମ୍ମୱସେନେସା, ପଚ୍ଚେକଂ ତଂ ଦୁକଂ ଭଜେ।

‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦୋ, ଚେତନା ଚେତି ତଂ ଦ୍ୱଯଂ;

ନ ସାହତ୍ଥିକକମ୍ମେନ, ପଗେୱାଣତ୍ତିକାସମଂ।

‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦୋ, ଚେତନା ଚେତି ତଂ ଦ୍ୱଯଂ;

ନ ସାହତ୍ଥିକକମ୍ମେନ, ପଗେୱାଣତ୍ତିକାସମଂ।

‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକ୍ଖଣେ ୱଧକଚେତନା;

ଚିରାଠିତାତି କୋ ଧମ୍ମୋ, ନିଯାମେତି ଆପତ୍ତିକଂ।

‘‘ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯୁପଚ୍ଛେଦକ୍ଖଣେ ଚେ ୱଧକୋ ସିଯା;

ମତୋ ସୁତ୍ତୋ ପବୁଦ୍ଧୋ ୱା, କୁସଲୋ ୱଧକୋ ସିଯା।

‘‘କୁସଲତ୍ତିକଭେଦୋ ଚ, ୱେଦନାତ୍ତିକଭେଦୋପି;

ସିଯା ତଥା ଗତୋ ସିଦ୍ଧୋ, ସହତ୍ଥା ୱଧକଚେତନା’’ତି।

ଯାନି ପନ ବୀଜୌତୁକମ୍ମଧମ୍ମଚିତ୍ତନିଯାମାନି ପଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଆନେତ୍ୱା ନିଦସ୍ସିତାନି, ତେସୁ ଅଯମତ୍ଥସାଧକଚେତନା ଯୋଗଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ମଞ୍ଞେ ‘‘ଅଯଂ ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନାନିଯମୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚେତନାନଂ ମିଚ୍ଛତ୍ତସମ୍ମତ୍ତନିଯତାନମ୍ପି ନତ୍ଥିଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଭଜାପିଯମାନା ଯେନ, ତେନ ସବ୍ବେପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ କମ୍ମଚିତ୍ତନିଯାମେ ଭଜନ୍ତି ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଜୀୱିତେ ଆଦୀନୱୋ ମରଣୱଣ୍ଣଦସ୍ସନେ ନ ୱିଭତ୍ତୋୱ, ଇଧ ପନ ସଙ୍କପ୍ପପଦେ ଅତ୍ଥତୋ ‘‘ମରଣସଞ୍ଞୀ ମରଣଚେତନୋ ମରଣାଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ଏୱଂ ଅୱିଭୂତତ୍ତା ୱିଭତ୍ତୋ, ଅପାକଟତ୍ତା, ଅନୋଢଆରିକତ୍ତା ୱା ଅୱିଭାଗା କାରିତା ୱା। ନଯିଦଂ ୱିତକ୍କସ୍ସ ନାମନ୍ତି ନ ୱିତକ୍କସ୍ସେୱ ନାମଂ, କିନ୍ତୁ ସଞ୍ଞାଚେତନାନମ୍ପି ନାମନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯମ୍ପି ଏୱମେୱ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୭୪।କାଯତୋତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ସତ୍ତିଞ୍ଚସୂ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତ୍ଥଂ ‘‘ଉସୁସତ୍ତିଆଦିନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁଦ୍ଦେସିକେ କମ୍ମସ୍ସାରମ୍ମଣଂ ସୋ ୱା ହୋତି, ଅଞ୍ଞୋ ୱା। ଉଭଯେହୀତି କିଞ୍ଚାପି ପଠମପ୍ପହାରୋ ନ ସଯମେୱ ସକ୍କୋତି, ଦୁତିଯଂ ଲଭିତ୍ୱା ପନ ସକ୍କୋନ୍ତୋ ଜୀୱିତୱିନାସନହେତୁ ଅହୋସି, ତଦତ୍ଥମେୱ ହି ୱଧକେନ ସୋ ଦିନ୍ନୋ, ଦୁତିଯୋ ପନ ଅଞ୍ଞେନ ଚିତ୍ତେନ ଦିନ୍ନୋ, ତେନ ସୁଟ୍ଠୁ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଠମପ୍ପହାରେନେୱା’’ତି, ‘‘ଚେତନା ନାମ ଦାରୁଣାତି ଗରୁଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତପୁବ୍ବଭାଗଚେତନା ପକତିସଭାୱୱଧକଚେତନା, ନୋ ଦାରୁଣା ହୋତୀ’’ତି ଆଚରିଯେନ ଲିଖିତଂ। ‘‘ପୁବ୍ବଭାଗଚେତନା ପରିୱାରା, ୱଧକଚେତନାୱ ଦାରୁଣା ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାଧିପ୍ପାଯନ୍ତି ଉଭୋପି ପଟିୱିଜ୍ଝତି, ସାହତ୍ଥିକୋପି ସଙ୍କେତତ୍ତା ନ ମୁଚ୍ଚତି କିର।

କିରିଯାୱିସେସୋ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଅନାଗତୋ। ‘‘ଏୱଂ ୱିଜ୍ଝ, ଏୱଂ ପହର, ଏୱଂ ଘାହେହୀ’ତି ପାଠଇଯା ସମେତୀତି ଆଚରିଯେନ ଗହିତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପୁରତୋ ପହରିତ୍ୱାତିଆଦି ୱତ୍ଥୁୱିସଙ୍କେତମେୱ କିର। ଏତଂ ଗାମେ ଠିତନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲୋୱ ନିଯମିତୋ। ଯୋ ପନ ଲିଙ୍ଗୱସେନ ‘‘ଦୀଘଂ…ପେ… ମାରେହୀ’’ତି ଆଣାପେତି ଅନିଯମେତ୍ୱା। ଯଦି ନିଯମେତ୍ୱା ୱଦତି, ‘‘ଏତଂ ଦୀଘ’’ନ୍ତି ୱଦେଯ୍ଯାତି ଅପରେ। ଆଚରିଯା ପନ ‘‘ଦୀଘନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ନିଯମିତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ଅନିଯମେତ୍ୱା ୱଦତି, ନ ପନ ଆଣାପକୋ ଦୀଘାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ମାରେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି କିର। ‘‘ଅନ୍ତୋ ପନ ଚିତ୍ତେନ ଏକଂ ସନ୍ଧାଯପି ଅନିଯମେତ୍ୱା ଆଣାପେତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଇତରୋ ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସଂ ମାରେତି, ଆଣାପକୋ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଯଥାଧିପ୍ପାଯଂ ନ ଗତତ୍ତା। ‘‘ଏୱଂ ଦୀଘାଦିୱସେନାପି ଚିତ୍ତେନ ଅନିଯମିତସ୍ସେୱାତି ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱୀମଂସିତ୍ୱା ସବ୍ବଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଓକାସସ୍ସ ନିଯମିତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଓକାସନିଯମଂ କତ୍ୱା ନିଦ୍ଦିସନ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ନିସିନ୍ନଂ ମାରେତୁକାମୋୱ ହୋତି, ସଯଂ ପନ ତଦା ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ଓକାସେନ ସହ ଅତ୍ତନୋ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋତି, ତେନ ଅତ୍ତନା ମାରାପିତୋ ପରୋ ଏୱ ମାରାପିତୋ। କଥଂ? ସଯଂ ରସ୍ସୋ ଚ ତନୁକୋ ଚ ହୁତ୍ୱା ପୁବ୍ବଭାଗେ ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ଆଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ‘‘ଦୀଘଂ ରସ୍ସଂ ଥୂଲଂ ବଲୱନ୍ତଂ ମାରେହୀ’’ତି ଆଣାପେନ୍ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅତ୍ତନି ତସ୍ସାକାରସ୍ସ ନତ୍ଥିତାଯ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ତାଦିସସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ତେନ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ କମ୍ମବଦ୍ଧୋ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ।

ଦୂତପରମ୍ପରାନିଦ୍ଦେସେ ଆଣାପେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଇତରସ୍ସ ଆରୋଚେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଆଚରିୟନ୍ତେୱାସୀନଂ ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ଆରୋଚନେ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନେ ଦୁକ୍କଟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ତଂ ପନ ଓକାସାଭାୱତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ମୂଲଟ୍ଠେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିୟା ହି ତସ୍ସ ଓକାସୋ ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତେନସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱଧକୋ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ମୂଲଟ୍ଠୋ ଆଚରିୟୋ ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନଦୁକ୍କଟେନ ସହ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟମ୍ପି ଆପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ମହାଜନୋ ହି ତେନ ପାପେ ନିୟୋଜିତୋତି। ଇଦଂ ପନ ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ୱଧକୋ ଚେ ତମତ୍ଥଂ ନ ସାୱେତି ଆପଜ୍ଜତି। ୟଦି ସାୱେତି, ପାରାଜିକମେୱାପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନାୟ ଅଭାୱା। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତି, ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତି। ୟଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ପାଠେ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ୱଧକୋ ପନ ‘ସାଧୁ କରୋମୀ’ତି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ତଂ ନ କରୋତି। ଏୱଞ୍ହି ନିୟମେ ‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ କିଂ ନାମ ହୋତି, କିମସ୍ସ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତୀ’ତି ସଞ୍ଜାତକଙ୍ଖାନଂ ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା’’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ନ ସିଲିସ୍ସତି, ମୂଲଟ୍ଠେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଦସ୍ସନାଧିକାରତ୍ତା ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିସକ୍କିୟଦୂତପଦନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ୱତ୍ତୁକାମତାୟ ଚ କିଞ୍ଚେନେତ୍ଥ ୱତ୍ୱା ପୟୋଜନଂ ନତ୍ଥୀତି ଭଗୱତା ନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଂ ପନ ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାୟଂ ୱିଚାରଣା – ଆଚରିୟେନ ଆଣତ୍ତେନ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତେନ ତଦତ୍ଥେ ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତସ୍ସେୱ ଆରୋଚିତେ କିଞ୍ଚାପି ସୋ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଅଥ ଖୋ ଆଚରିୟସ୍ସେୱେତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା, ନ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ, କସ୍ମା? ଅତ୍ଥସାଧକଚେତନାୟ ଆପନ୍ନତ୍ତା। ତେନେୱ ‘‘ଆଣାପକସ୍ସ ଚ ୱଧକସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ପାଠଇୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ମୂଲଟ୍ଠେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଦୁକ୍କଟଂ ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଇମିନା ଅପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋକାସତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଅୱିସଙ୍କେତେ ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିସଙ୍କେତେ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ ୱଧକସ୍ସେୱ। ସୋ ହି ପଠମଂ ଆଣାପକଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତଂ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଂ ପାପେତ୍ୱା ସୟଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜିସ୍ସତୀତି କିଞ୍ଚାପି ପାଠଇୟଂ ‘‘ସୋ ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ଆଣାପକସ୍ସ ଚ ୱଧକସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତମେୱ, ‘‘ୟତୋ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନୟତ୍ତା ଚ ତଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୋ ତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେତି, ଆପତ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ହି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ଆଚରିୟନ୍ତେୱାସିକାନଂ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାପତ୍ତିୟୋ ପଠମମେୱ ଅନାପନ୍ନା ପାରାଜିକାପତ୍ତିୟା ଆପନ୍ନତ୍ତା। ତଥାପି ୱଧକସ୍ସ ପାରାଜିକାପତ୍ତିୟା ତେସଂ ପାରାଜିକଭାୱୋ ପାକଟୋ ଜାତୋତି କତ୍ୱା ‘‘ଆପତ୍ତି ସବ୍ବେସଂ ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ଏକତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତଥା ‘‘ଆଣାପକସ୍ସ, ୱଧକସ୍ସ ଚ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥ। କସ୍ମା? ୱଧକସ୍ସ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିୟା ଆପନ୍ନତ୍ତା। ସୋ ହି ପଠମଂ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜତି। ୟଦି ପନ ଅନ୍ତେୱାସିକା କେୱଲଂ ଆଚରିୟସ୍ସ ଗରୁକତାୟ ସାସନଂ ଆରୋଚେନ୍ତି ସୟଂ ଅମରଣାଧିପ୍ପାୟା ସମାନା ପାରାଜିକେନ ଅନାପତ୍ତି। ଅକପ୍ପିୟସାସନହରଣପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ହୋତି ଏୱ, ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ସାଧନତ୍ଥଂ ଧମ୍ମପଦୱତ୍ଥୁମ୍ହି ମିଗଲୁଦ୍ଦକସ୍ସ ଭରିୟାୟ ସୋତାପନ୍ନାୟ ଧନୁଉସୁସୂଲାଦିଦାନଂ ନିଦସ୍ସନଂ ୱଦନ୍ତି ଏକେ। ତଂ ତିତ୍ତିରଜାତକେନ (ଜା। ୧।୪।୭୩ ଆଦୟୋ) ସମେତି, ତସ୍ମା ସୁତ୍ତଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମେତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ଇଧ ପନ ଦୂତପରମ୍ପରାୟ ଚ ‘‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ପାୱଦ, ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଇତ୍ଥନ୍ନାମଂ ପାୱଦତୂ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱାଚାୟ ୱା ଆରୋଚେତୁ, ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାୟ ୱା, ପଣ୍ଣେନ ୱା, ଦୂତେନ ୱା ଆରୋଚେତୁ, ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥି। ସଚେ ୱିସେସେତ୍ୱା ମୂଲଟ୍ଠୋ, ଅନ୍ତରାଦୂତୋ ୱା ୱଦତି, ତଦତିକ୍କମେ ୱିସଙ୍କେତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଇଦାନି ଇମସ୍ମିଂୟେୱ ଅଧିକାରଦ୍ୱୟେ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତନୟୋ ୱୁଚ୍ଚତି – ‘‘ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱଧକସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି, ନ ଆଣାପକସ୍ସ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ। ୟଦି ପନ ସୋ ୱତ୍ଥୁମରଣାମରଣେସୁ ଅୱସ୍ସମଞ୍ଞତରଂ କରୋତି, ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସାଣତ୍ତିକ୍ଖଣେ ଏୱ ପାରାଜିକଦୁକ୍କଟେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସିୟା। ‘‘ଇତି ଚିତ୍ତମନୋ’’ତି ଅଧିକାରତୋ ‘‘ଚିତ୍ତସଙ୍କପ୍ପୋ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ୱିୟ ‘‘ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା’’ତି ଅଧିକାରତୋ ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। କସ୍ମା ସରୂପେନ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ତତୋ ଚୁତ୍ତରି ନୟଦାନତ୍ଥଂ। ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ୱସେନ ନିୟମିତତ୍ତା ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀ’’ତି ନ ଞାୟତି। ‘‘ୱଧକୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ହି ଅନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେ ସକ୍କା ଉଭୟେସଂ ୱସେନ ଦୁକ୍କଟେ ୟୋଜେତୁଂ। ତସ୍ମା ଏୱ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ଅଧିକାରଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ନେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, କେୱଲନ୍ତୁ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ ଅନିୟମିତତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ପନ ପାରାଜିକଦୁକ୍କଟେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତଂ। ୟସ୍ମା ଉଭୟେସଂ ୱସେନ ୟୋଜେତୁଂ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଆଚରିୟେହି ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱେତଂ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ମୂଲଟ୍ଠୋ ନେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସା’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ, ନ ଚ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ପାଠଇୟା ଅଭାୱତୋ, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନପଚ୍ଚୟା ୱଧକସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ସିୟାତି ନୟଂ ଦାତୁଂ ‘‘ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସା’’ତି ପାଠଇୟଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ତଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱେତଂ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ର ହି

ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ୱୁତ୍ତନଯେନ ପନ ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଅନିଯତାତି। କସ୍ମା ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନୁତ୍ତାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନପଚ୍ଚଯା ୱଧକସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ଅୱତ୍ୱା ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ ୱସେନ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅନିଟ୍ଠନିୱାରଣତ୍ଥଂ। "ସଙ୍ଘରକ୍ଖିତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନପଚ୍ଚଯା ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ"ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ଅନନ୍ତରନଯେନ ସରୂପେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧାପି ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ଇତି ତଂ ଏୱଂ ଆପନ୍ନଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଉତ୍ତାନନ୍ତି ତଂ ଅୱତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁତ୍ତାନତ୍ତା ଅଟ୍ଠକଥାଯନ୍ତି ଇମଂ ଅନିଟ୍ଠଗ୍ଗହଣଂ ନିୱାରେତୁଂ "ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱେତଂ ଦୁକ୍କଟ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଚରିଯେନ ହି ୱୁତ୍ତନଯେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମ୍ପି ଉତ୍ତାନମେୱ। ଉତ୍ତାନଞ୍ଚ କସ୍ମା ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ପଟିପତ୍ତିଦୀପନତ୍ଥଂ। "ପିଟକତ୍ତଯାଦୀସୁ ଅପ୍ପଟିହତବୁଦ୍ଧିଯୋପି ଆଚରିଯା ସରୂପେନ ପାଳିଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱରୂପେସୁ ନାମ ଠାନେସୁ ଏୱଂ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ମାଦିସୋତି ସୁହଦଯା କୁଲପୁତ୍ତା ଅନାଗତେ ୱୁତ୍ତନଯମନତିକ୍କମିତ୍ୱା ସଙ୍କରଦୋସଂ ୱିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ୱଣ୍ଣନାୱେଲଞ୍ଚ ଅନତିକ୍କମ୍ମ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀ"ତି ଚ ଅପରେହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱରୂପେସୁ ନାମ ପାଠୋ ଆଚରିଯେନ ପଚ୍ଛା ନିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସତୀତି କତ୍ୱା ସଙ୍ଗଂ ଲିଖିସ୍ସାମ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଆପତ୍ତିଯେୱ ନ ସିଯା, ସଞ୍ଚରିତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣମରଣାଭିନନ୍ଦନେସୁପି ଚ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ମାରଣପଟିଗ୍ଗହଣେ କଥଂ ନ ସିଯା, ତସ୍ମା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସେୱେତଂ ଦୁକ୍କଟଂ, ତେନେୱେତ୍ଥ "ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସା"ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରିମନଯେପି ଚେତଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ୱେଦିତବ୍ବମେୱ, ଓକାସାଭାୱେନ ପନ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଯୋ ଯୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ତସ୍ସ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅମ୍ହାକଂ ଖନ୍ତି। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନେପୀତି।

୧୭୫।ଅରହୋ ରହୋସଞ୍ଞୀନିଦ୍ଦେସାଦୀସୁ କିଞ୍ଚାପି ପାଳିଯଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଦୁକ୍କଟମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ତତ୍ଥ ପରମ୍ପରାଯ ସୁତ୍ୱା ମରତୂତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଉଲ୍ଲପନ୍ତସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସେ ସତି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ମରଣେନ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ, ଅସତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ମରଣେନ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ। "ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ସୁତ୍ୱା ମେ ୱଜ୍ଝସ୍ସ ଆରୋଚେତୂ"ତି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଉଲ୍ଲପନ୍ତସ୍ସ ୱିସଙ୍କେତତା ଦୂତପରମ୍ପରାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱେଦିତବ୍ବା। ସଚେ "ଯୋ କୋଚି ସୁତ୍ୱା ୱଦତୂ"ତି ଉଲ୍ଲପତି, ୱଜ୍ଝୋ ସଯମେୱ ସୁତ୍ୱା ମରତି, ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା ନ ପାରାଜିକଂ। ଯୋ କୋଚି ସୁତ୍ୱା ୱଦତି, ସୋ ଚେ ମରତି, ପାରାଜିକଂ। "ଯୋ କୋଚି ମମ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ତଂ ମାରେତୂ"ତି ଉଲ୍ଲପତି, ଯୋ କୋଚି ସୁତ୍ୱା ମାରେତି, ପାରାଜିକଂ, ସଯମେୱ ସୁତ୍ୱା ମାରେତି, ୱିସଙ୍କେତତ୍ତା ନ ପାରାଜିକନ୍ତି ଏୱଂ ଯଥାସମ୍ଭୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୧୭୬।ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚତୀତି ଏତ୍ଥ ଭିନ୍ଦିତ୍ୱା, ଭଞ୍ଜିତ୍ୱା, ଚୱିତ୍ୱା, ଚୁଣ୍ଣେତ୍ୱା, ଅଗ୍ଗିମ୍ହି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱା ପଗେୱ ମୁଞ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। ଯେସଂ ହତ୍ଥତୋ ମୂଲଂ ଗହିତନ୍ତି ଯେସଂ ଞାତକପରିୱାରିତାନଂ ହତ୍ଥତୋ ମୂଲଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଗହିତଂ, ପୋତ୍ଥକସାମିକହତ୍ଥତୋ ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନମୂଲଂ ପୁନ ଗହେତ୍ୱା ତେସଞ୍ଞେୱ ଞାତକାଦୀନଂ ଦତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚତି, ଏୱଂ ପୋତ୍ଥକସାମିକସ୍ସେୱ ସନ୍ତକଂ ଜାତଂ ହୋତି। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ "ସଚେପି ସୋ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ସୀଘଂ ତେସଂ ମୂଲଂ ଦତ୍ୱା ମୁଞ୍ଚତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯେନ ଧନେନ ପୋତ୍ଥକୋ କୀତୋ, ତଞ୍ଚ ଧନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ପୋତ୍ଥକସାମିକହତ୍ଥତୋ ଧନେ ଗହିତେ ପୋତ୍ଥକେ ଅଦିନ୍ନେପି ମୁଞ୍ଚନତୋ। ସଚେ ଅଞ୍ଞଂ ଧନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଯୁତ୍ତଂ ପୋତ୍ଥକସ୍ସ ଅତ୍ତନିଯଭାୱତୋ ଅମୋଚିତତ୍ତା। ସଚେ ପୋତ୍ଥକଂ ସାମିକାନଂ ଦତ୍ୱା ମୂଲଂ ନ ଗଣ୍ହାତି, ନ ମୁଞ୍ଚତି ଅତ୍ତନିଯଭାୱତୋ ଅମୋଚିତତ୍ତା। ସଚେ ପୋତ୍ଥକଂ ମୂଲଟ୍ଠେନ ଦିଯ୍ୟମାନଂ "ତୱେୱ ହୋତୂ"ତି ଅପ୍ପେତି, ମୁଞ୍ଚତି ଅତ୍ତନିଯଭାୱତୋ ମୋଚିତତ୍ତା। ଏତ୍ଥାଯଂ ୱିଚାରଣା – ଯଥା ଚେତିଯଂ ୱା ପଟିମଂ ପୋକ୍ଖରଣିଂ ସେତୁଂ ୱା କିଣିତ୍ୱା ଗହିତମ୍ପି କାରକସ୍ସେୱେତଂ ପୁଞ୍ଞଂ, ନ କିଣିତ୍ୱା ଗହିତସ୍ସ, ତଥା ପାପମ୍ପି ଯେନ ପୋତ୍ଥକୋ ଲିଖିତୋ, ତସ୍ସେୱ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଇତରସ୍ସାତି ଚେ? ନ, "ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିଯେସେଯ୍ୟା"ତି ୱଚନତୋ। ପରେନ ହି କତସତ୍ଥଂ ଲଭିତ୍ୱା ଉପନିକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ପାରାଜିକନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏୱଂ ପରେନ ଲିଖିତମ୍ପି ପୋତ୍ଥକଂ ଲଭିତ୍ୱା ଯଥା ୱଜ୍ଝୋ ତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ମରତି, ତଥା ଉପନିକ୍ଖିପେଯ୍ୟ ପାରାଜିକନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି। ଚେତିଯାଦୀତି ଏତମନିଦସ୍ସନଂ କରଣପଚ୍ଚଯଂ ହି ତଂ କମ୍ମଂ ଇଦଂମରଣପଚ୍ଚଯନ୍ତି ଏୱଂ ଆଚରିଯେନ ୱିଚାରିତଂ। ମମ ପନ ଚେତିଯାଦିନିଦସ୍ସନେନେୱ ସୋପି ଅତ୍ଥୋ ସାଧେତବ୍ବୋ ୱିଯ ପଟିଭାତି।

ତତ୍ତକା ପାଣାତିପାତାତି "ଏକାପି ଚେତନା କିଚ୍ଚୱସେନ 'ତତ୍ତକା'ତି ୱୁତ୍ତା ସତିପଟ୍ଠାନସମ୍ମପ୍ପଧାନାନଂ ଚତୁକ୍କତା ୱିଯା"ତି ଲିଖିତଂ। ପମାଣେ ଠପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ତନା ଅଧିପ୍ପେତପ୍ପମାଣେ। "କତଂ ମଯା ଏୱରୂପେ ଆୱାଟେ ଖଣିତେ ତସ୍ମିଂ ପତିତ୍ୱା ମରତୂ"ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱଧକୋ ଆୱାଟପ୍ପମାଣଂ ନିଯମେତ୍ୱା ସଚେ ଖଣି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ "ଇମସ୍ମିଂ ଆୱାଟେ"ତି। ଇଦାନି ଖଣିତବ୍ବଂ ସନ୍ଧାଯ ଏତ୍ତକପ୍ପମାଣସ୍ସ ଅନିଯମିତତ୍ତା "ଏକସ୍ମିମ୍ପି କୁଦାଲପ୍ପହାରେ"ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ସୁତ୍ତନ୍ତିକତ୍ଥେରେହି କିଞ୍ଚାପି ଉପଠତଂ, ତଥାପି ସନ୍ନିଟ୍ଠାପକଚେତନା ଉଭଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥେୱାତି ଆଚରିଯା। ବହୂନଂ ମରଣେ ଆରମ୍ମଣନିଯମେ କଥନ୍ତି ଚେ? ୱଜ୍ଝେସୁ ଏକସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯେ ଆଲମ୍ବିତେ ସବ୍ବେସମାଲମ୍ବିତମେୱ ହୋତି। ଏକସ୍ସ ମରଣେପି ନ ତସ୍ସ ସକଲଂ ଜୀୱିତଂ ସକ୍କା ଆଲମ୍ବିତୁଂ ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନଂ, ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ନିରୁଜ୍ଝମାନଂ, ଅତ୍ଥିତାଯପାଣାତିପାତଚେତନାୱ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାରମ୍ମଣା, ପୁରେଜାତାରମ୍ମଣା ଚ ହୋତି, ତସ୍ମା ତମ୍ପି ଯୁଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ପୁରେଜାତଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ ତଂ ଜୀୱିତମାଲମ୍ବଣଂ କତ୍ୱା ସତ୍ତମଜୱନପରିଯାପନ୍ନଚେତନାଯ ଓପକ୍କମେ କତେ ଅତ୍ଥତୋ ତସ୍ସ ସତ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯମାଲମ୍ବିତଂ, ୱୋରୋପିତଞ୍ଚ ହୋତି, ଇତୋ ପନଞ୍ଞଥା ନ ସକ୍କା; ଏୱମେୱ ପୁବ୍ବଭାଗେ

‘‘ବହୂପିସତ୍ତେ ମାରେମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସନିଟ୍ଠାନକାଲେ ୱିସପକ୍କିପନାଦୀସୁ ଏକଂ ପଯୋଗଂ ସାଧଯମାନା ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଚେତନା ତେସୁ ଏକସ୍ସ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆଲମ୍ବଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ପନେକାଯ ସବ୍ବେପି ତେ ମାରିତା ହୋନ୍ତି ତାଯ ଏୱ ସବ୍ବେସଂ ମରଣସିଦ୍ଧିତୋ, ଅଞ୍ଞଥା ନ ସକ୍କା ୱୋରୋପେତୁଂ, ଆଲମ୍ବିତୁଂ ୱା। ତତ୍ଥ ଏକାଯ ଚେତନାଯ ବହୂନଂ ମରଣେ ଅକୁସଲରାସି କଥନ୍ତି ଚେ? ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ମରଣେ ପୱତ୍ତଚେତନାନଂ କିଚ୍ଚକରଣତୋ। କଥଂ? ତା ପନ ସବ୍ବା ଉପପଜ୍ଜୱେଦନୀଯାୱ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ତାସୁ ଯାଯ କାଯଚି ଦିନ୍ନାଯ ପଟିସନ୍ଧିଯା ଇତରା ସବ୍ବାପି ‘‘ତତୋ ବଲୱତରକୁସଲପଟିବାହିତା ଅହୋସିକମ୍ମ’’ନ୍ତିଆଦିକୋଟ୍ଠାସଂ ଭଜନ୍ତି, ପୁନପି ୱିପାକଂ ଜନିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଅପରାପରିଯୱେଦନୀଯାପି ୱିଯ ତଂ ପଟିବାହିତ୍ୱା କୁସଲଚେତନା ପଟିସନ୍ଧିଂ ଦେତି, ତଥା ଅଯମ୍ପି ଚେତନା ଅନନ୍ତରଭୱେ ଏୱ ପଟିସନ୍ଧିଦାନାଦିୱସେନ ତାସଂ କିଚ୍ଚଲେସକରଣତୋ ଏକାପି ସମାନା ‘‘ରାସୀ’’ତି ୱୁତ୍ତା। ତାଯ ପନ ଦିନ୍ନାଯ ପଟିସନ୍ଧିଯା ଅତିରିତ୍ତୋ ୱିପାକୋ ହୋତି। ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋତିଆଦି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପପଞ୍ଚିତଂ।

ଅମରିତୁକାମା ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯତ୍ତା ଓପପାତିକମରଣେପି ଆପତ୍ତି। ‘‘‘ନିକ୍ଖିତ୍ୱା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପତନଂ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଚେ? ଓପପାତିକତ୍ତଂ, ପତନଞ୍ଚ ଏକମେୱା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅଥ ୱା ‘‘ସଚ୍ଚଥାପି ଅନୁଦ୍ଦିସ୍ସେୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଏତ୍ଥ ମରତୂତି ଅଧିପ୍ପାଯସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ଉତ୍ତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମରତି ପାରାଜିକମେୱା’’ତି ସୁୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ‘‘ପତିତ୍ୱା ମରତୂ’’ତି ନିଯମେତ୍ୱା ଖଣିତୋ ହୋତି, ଓପପାତିକମନୁସ୍ସୋ ଚ ନିକ୍ଖିତ୍ୱା ଠିତନିଯମେନେୱ ‘‘ଉତ୍ତରିତୁଂ ନ ସକ୍କା’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ମରତୀତି ପାରାଜିକଚ୍ଛାଯା ନ ଦିସ୍ସତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଉତ୍ତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ’’ତି। ସୋ ହି ଉତ୍ତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ପୁନପ୍ପୁନଂ ପତିତ୍ୱା ମରତି, ତେନ ପାତୋପି ତସ୍ସ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତତ୍ଥ ସିଯା – ଯୋ ପନ ‘‘ଉତ୍ତରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ମରତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ଓପାତଖଣନକ୍ଖଣେ ଅରୂପଲୋକେ ଜୀୱତି। ୱଧକଚେତନା ଚ ‘‘ଅନିଯତୋ ଧମ୍ମୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମାତୁଘାତିକମ୍ମସ୍ସ ପିତୁଘାତିକମ୍ମସ୍ସ ଅରହନ୍ତଘାତିକମ୍ମସ୍ସ ରୁହିରୁପ୍ପାଦକମ୍ମସ୍ସ ଆରମ୍ମଣପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୨। ୧୫।୩୮ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତତ୍ତିକ) ୱଚନତୋ ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯାରମ୍ମଣଂ ହୋତି, ନ ଚ ତଂ ଅରୂପାୱଚରସତ୍ତସ୍ସତ୍ଥି, ନ ଚ ସା ଚେତନା ‘‘ଅନିଯତୋ ଧମ୍ମୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ, ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତଂ ୱତ୍ଥୁପୁରେଜାତଂ ଆରମ୍ମଣପୁରେଜାତଂ। ରୂପଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ମାତୁଘାତିକମ୍ମସ୍ସ ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ’’ତି (ପଟ୍ଠା। ୨।୧୫।୪୮ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯତତ୍ତିକ) ୱଚନତୋ ଅନାଗତାରମ୍ମଣା ହୋତି। ଅଞ୍ଞୋ ଇଧ ପତିତ୍ୱା ମରଣକସତ୍ତୋ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ୱଧକଚେତନାଯ କିଂ ଆରମ୍ମଣନ୍ତି ଚେ? ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଇଧ ଜୀୱନକସତ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଆରମ୍ମଣଂ। କିଞ୍ଚାପି ସୋ ନ ମରତି, ଅଥ ଖୋ ପାଣାତିପାତୋ ହୋତି ଏୱ। ଯଥା କିଂ ‘‘ଯଥାକ୍କମେନ ଠିତେ ସତ୍ତ ଜନେ ଏକେନ କଣ୍ଡେନ ୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ମାରେମୀ’’ତି ପୁବ୍ବଭାଗେ ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ସନିଟ୍ଠାନକାଲେ ତେସୁ ଏକସ୍ସ ଜୀୱିତମାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା କଣ୍ଡଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, କଣ୍ଡୋ ତଂ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ଇତରେ ଛ ଜନେ ମାରେତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅଯଂ ପାଣାତିପାତୀ ଏୱ ହୋତି, ଏୱମିଧାପି ‘‘ଯୋ କୋଚୀ’’ତି ୱିକପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ୱଧକଚେତନା ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଜୀୱିତାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମିଂ ଅମତେପି ଇତରସ୍ସ ୱସେନ ପାଣାତିପାତୀ। ସଚେ ଅରହା ହୁତ୍ୱା ପରିନିବ୍ବାଯତି, ଅରହନ୍ତଘାତକୋୱ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଏୱରୂପେସୁ। ଅଯମେୱ ହେତ୍ଥ ଆଚରିଯପରମ୍ପରାଗତା ଯୁତ୍ତି ୱିନିଚ୍ଛଯକଥାତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପତନରୂପଂ ପମାଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ମାତୁଯା ପତିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗାଯ ମତାଯ ସୋ ମାତୁଘାତକୋ ହୋତି, ନ କେୱଲଂ ପୁରିସଘାତକୋ, ତସ୍ମା ପତନସ୍ସେୱ ୱସେନ ଆପତ୍ତି। କସ୍ମା? ପତନରୂପମରଣରୂପାନଂ ଏକସନ୍ତାନତ୍ତା, ତଦେୱ ହିସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ତସ୍ସ ହି ପରିୱତ୍ତନଂ ନତ୍ଥି, ଇତ୍ଥିପୁରିସିନ୍ଦ୍ରିଯାନେୱ ପୱତ୍ତିଯଂ ନିରୁଜ୍ଝନୁପ୍ପଜ୍ଜନକାନି, ଇତ୍ଥିପୁରିସୋତି ଚ ତତ୍ଥ ୱୋହାରମତ୍ତମେୱ, ତସ୍ମା ମାତୁଘାତକୋୱ, ନ ପୁରିସଘାତକୋତି, ଯଥା ତସ୍ସ ପତନରୂପୱସେନାପତ୍ତି, ତଥା ଇଧାପି ପତନରୂପୱସେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଏକସନ୍ତାନତ୍ତାତି ଅଯଂ ପଠମଥେରୱାଦେ ଯୁତ୍ତି। ଦୁତିଯେ କିଞ୍ଚାପି ପେତୋ ପତିତୋ, ଯକ୍ଖୋ ଚ, ଅଥ ଖୋ ଅହେତୁକପଟିସନ୍ଧିକତ୍ତା ଅକୁସଲୱିପାକସ୍ସ ‘‘ୱାମେନ ସୂକରୋ ହୋତୀ’’ତି (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୯୬; ମହାନି। ଅଟ୍ଠ। ୧୬୬) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଯକ୍ଖାନଂ ପଟିସନ୍ଧି ୱିଯ ସବ୍ବରୂପାନଂ ସାଧାରଣତ୍ତା, ଅମନୁସ୍ସଜାତିକତ୍ତା ଚ ତିରଚ୍ଛାନରୂପେନ ମତେ ମରଣରୂପୱସେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଲହୁକାପତ୍ତିଯା ପରିୱତ୍ତନା ହୋତି ଏୱ ତତ୍ଥଜାତକରୁକ୍ଖାଦିଛେଦନପାଚିତ୍ତିଯପରିୱତ୍ତନଂ ୱିଯ। ଅଯମେୱ ଯୁତ୍ତତରୋ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ। ପାରାଜିକସ୍ସ ପନ ମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ଯଥା ତଥା ୱା ପତିତ୍ୱା ଯଥା ତଥା ୱା ମରତୁ, ପାରାଜିକମେୱ ଗରୁକତ୍ତା। ଗରୁକାପତ୍ତିଯା ହି ୱିପରିୱତ୍ତନା ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ତିରଚ୍ଛାନେ, ମତେ ଭେଦସ୍ସ କାରଣଂ;

ସରୂପମରଣଂ ତିସ୍ସୋ, ଫୁସ୍ସୋ ମଞ୍ଞେତି ଅଞ୍ଞଥା।

ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଦୁତିଯୱାଦେ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପତିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମରନ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ତିରଚ୍ଛାନେ’’ତି ଏତ୍ଥ କେଚି ୱଦନ୍ତି

‘‘ଦେୱା ଅଧିପ୍ପେତା’’ତି। ‘‘ସକସକରୂପେନେୱ ମରଣଂ ଭୱତି ନାଞ୍ଞଥା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଯକ୍ଖପେତରୂପେନ ମତେପି ଏସେୱ ନଯୋତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହମରଣେ ୱିଯା’’ତି ଲିଖିତଂ। ପହାରଂ ଲଦ୍ଧାତି ସତ୍ତାନଂ ମାରଣତ୍ଥାଯ କତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

୧୭୭।ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ମରତୂତି ୱଚୀଭେଦଂ କରୋତି। ୱିସଭାଗରୋଗୋତି ସରୀରଟ୍ଠୋ ଗଣ୍ଡପୀଳକାଦି।

୧୭୮।କାଠଆନୁସାରୀତି ଏକିସ୍ସା ଲତାଯ ମୂଲଂ କିର। ମହାକଚ୍ଛପେନ କତପୁପ୍ଫଂ ୱା। ହଂସପୁପ୍ଫନ୍ତି ହଂସାନଂ ପକ୍ଖପତ୍ତଂ। ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନଯେନ ସାହତ୍ଥିକାଣତ୍ତିକନଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯୋଜେତ୍ୱା କାଯୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠାନୱିଧି ଦସ୍ସେତବ୍ବୋ।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୮୦।ମରଣତ୍ଥିକାୱ ହୁତ୍ୱାତି ଇମସ୍ସ କାଯସ୍ସ ଭେଦେନ ସଗ୍ଗପାପନାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା ଅତ୍ଥତୋ ମରଣତ୍ଥିକାୱ ହୁତ୍ୱା ଏୱଂଅଧିପ୍ପାଯିନୋ ମରଣତ୍ଥିକା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ତନୋ ମରଣତ୍ଥିକଭାୱଂ ଅଜାନନ୍ତା ଆପନ୍ନା ପାରାଜିକଂ। ନ ହି ତେ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଂ ନ ଜାନନ୍ତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ୱୋହାରୱସେନାତି ପୁବ୍ବଭାଗୱୋହାରୱସେନ। ସନ୍ନିଟ୍ଠାନେ ପନେତଂ ନତ୍ଥି। ପାସେ ବଦ୍ଧସୂକରମୋଚନେ ୱିଯ ନ ହୋତି। ଯଥାନୁସନ୍ଧିନାତି ଅନ୍ତରା ଅମରିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖିତ୍ୱାତି ଅୱିଚାରେତ୍ୱା। ହେଟ୍ଠିମଭାଗେ ହି କିସ୍ମିଞ୍ଚି ୱିଜ୍ଜମାନେ ୱଲି ପଞ୍ଞାଯତି। ଦସ୍ସିତେତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଠପିତେ। ପଟିବନ୍ଧନ୍ତି ତଯା ପଟିବନ୍ଧଂ, ପରିଭୋଗନ୍ତରାଯଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ମା ଅକାସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୮୧-୨। ଯସ୍ମା କିରିଯଂ ଦାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ‘‘ପଠମଂ ଲଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେପି ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧପିଣ୍ଡପାତତୋ ପଣୀତପଣୀତଂ ଦେନ୍ତୋ ତତ୍ଥପି ଅତ୍ତକାରିଯଂ ଅଦାସି। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ଆକଡ୍ଢନ୍ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପତନେ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ ଅଭିସନ୍ଧି ନତ୍ଥି। ନ ମରଣାଧିପ୍ପାଯସ୍ସାତି ପଟିଘୋ ଚ ପଯୋଗୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ୱଧକଚେତନା ନତ୍ଥି। ଅଜାନନ୍ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱତ୍ଥୁଅଜାନନୱସେନ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ଇଦଂ କିର ତେସଂ ନାନତ୍ତଂ। ‘ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚୋ ଅହ’ନ୍ତି ପାଠଇଯଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଥାରୂପାଯ ପାଠଇଯା ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନୋ ଚେ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦୁକ୍ଖୱେଦନା ଚେ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ‘‘ମୁଗ୍ଗରା ନାମ ଖାଦନଦଣ୍ଡକା। ୱେମା ନାମ ତେସଂ ଖାଦନଦଣ୍ଡକାନଂ ହେଟ୍ଠା ଚ ଉପରି ଚ ତିରିଯଂ ବନ୍ଧିତବ୍ବଦଣ୍ଡା’’ତି ଲିଖିତଂ। ହେଟ୍ଠାୱ ଦୁୱିଧାପି ପଠନ୍ତି। ହତ୍ଥପ୍ପତ୍ତୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି ‘‘ତସ୍ସ ୱିକ୍ଖେପୋ ମା ହୋତୂ’’ତି ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି। ୱିସେସାଧିଗମଂ ବ୍ୟାକରିତ୍ୱା ତପ୍ପଭୱଂ ସକ୍କାରଂ ଲଜ୍ଜୀଯନ୍ତୋ ଆହାରଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦତି ସଭାଗାନଂ ବ୍ୟାକତତ୍ତା। ତେ ହି କପ୍ପିଯଖେତ୍ତଂ ଆରୋଚେନ୍ତି।

୧୮୬।ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯାତି ନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା। ସା ହି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା କତାପି ଅକତା ୱିଯାତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି। ‘‘‘ୱଦେଯ୍ୟାଥ, ଭନ୍ତେ ଯେନଟ୍ଠୋ’ତି ଏୱଂ ଅକତଟ୍ଠାନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ତିତ୍ଥିଯଭୂତାନଂ ମାତାପିତୂନଂ ସହତ୍ଥା ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ପିତୁଚ୍ଛା ନାମ ପିତୁଭଗିନୀ। ସଚେପି ନ ଯାଚନ୍ତି ‘‘ଯାଚିତୁଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି, ସଯଂ ୱା ଏୱଂ ୱତ୍ତୁମସକ୍କୋନ୍ତା। ‘‘ଯଦା ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ୱା। ‘‘‘ୱେଜ୍ଜକମ୍ମଂ ୱା ନ ହୋତୀ’ତି ୱଚନତୋ ଯାୱ ସତ୍ତମୋ କୁଲପରିୱଟ୍ଟୋ, ତାୱ ଭେସଜ୍ଜଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସବ୍ବପଦେସୂତି ମହାମାତୁଯାଚୂଳମାତୁଯାତିଆଦୀନଂ।

ୱୁତ୍ତନଯେନ ପରିଯେସିତ୍ୱାତି ‘‘ସାମଣେରେହି ୱା’’ତିଆଦିନା। ‘‘ନ ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ପଚ୍ଚାସୀସତି ସଚେ, ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କପ୍ପିଯୱସେନାତି ପୁପ୍ଫଂ ଆନେଥାତିଆଦିନା। ‘‘ପୂଜଂ ଅକାସୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଯଂ ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

‘‘ଭଣଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ କାତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମଞ୍ହି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନୋ ଚେ ଜାନନ୍ତି, ନ ପାଦା ଅପନେତବ୍ବା। ଅୱମଙ୍ଗଲନ୍ତି ହି ଗଣ୍ହନ୍ତି।

ଚୋରନାଗସ୍ସ ହି ଆମଟ୍ଠଂ ଦିନ୍ନେ କୁଜ୍ଝିସ୍ସତି, ଅନାମଟ୍ଠଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଙ୍ଗୁଲନ୍ତରେ ଥୋକଂ ଭତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପତ୍ତେ ଭତ୍ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଦାସି, ସୋ ତେନ ତୁସ୍ସି। ୱରପୋତ୍ଥକଚିତ୍ତତ୍ଥରଣନ୍ତି ସିବ୍ବିତ୍ୱା କାତବ୍ବତ୍ଥରଣୱିକତି। ପିତୁରାଜା ଦମିଳଅସ୍ସ ପରାଜିତୋ ରୋହଣେ ସୋଳସଅସ୍ସାନି ୱସିତ୍ୱା ମିତ୍ତାମଚ୍ଚପରିୱୁତୋ ‘‘ରଜ୍ଜଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଅପ୍ପମତ୍ତକସ୍ସ କାରଣା ଏକଂ ଅମଚ୍ଚଂ ଘାତାପେସି। ସେସା ଭଯେନ ପଲାଯନ୍ତା ଅରଞ୍ଞେ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଚୋରେହି ୱିଲୁତ୍ତା ହମ୍ବୁଗଲ୍ଲକୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚାତୁନିକାଯିକତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ତେସଂ ସଙ୍ଗହଂ କତ୍ୱା ପୁନ ଆନେତ୍ୱା ରଞ୍ଞୋ ଦସ୍ସେସି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ରଜ୍ଜଂ ଗହେତ୍ୱା ରାଜା ହମ୍ବୁଗଲ୍ଲକତିସ୍ସତ୍ଥେରସ୍ସ ଅଭଯଗିରିୱିହାରଂ ଅକାସି। ସେସାପି ଏକେକୱିହାରଂ କାରାପେସୁଂ କିର।

୧୮୭। ଚୋରସମୀପଂ ପେସେନ୍ତୋ ''ୱାଳଯକ୍ଖୱିହାରଂ ପେସେତୀ''ତି ଇମିନା ସଦିସୋ। କସ୍ମା? ମରଣାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା। ତଳାକାଦୀସୁ ମଚ୍ଛାଦିଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ କେୱଟ୍ଟଂ ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ''ତଳାକତୀରଂ ଗଚ୍ଛା''ତି ପହିଣନ୍ତସ୍ସ ପାଣାତିପାତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ''ୱାଳଯକ୍ଖୱିହାରଂ ପାହେସୀ''ତି ଇମସ୍ସ ସଦିସୋ। କସ୍ମା? ''ମରଣାଧିପ୍ପାଯତ୍ତା''ତି ୱଚନସ୍ସାନୁଲୋମତୋ, ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ''ଏୱଂ ୱାଳଯକ୍ଖମ୍ପୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

୧୮୯।ତଂ ତତ୍ରଟ୍ଠିତଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତନ୍ତି ତଂ-ସଦ୍ଦୋ ଏକଚ୍ଚେସୁ ନତ୍ଥି। ଇତରେସୁ ପାରାଜିକଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ଆପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଇମଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୀଘଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦସ୍ସାମୀ''ତି କୁସଲଚିତ୍ତେନପି ଛିନ୍ଦିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱଟ୍ଟତି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା।

୧୯୦। କଥଂ? କୁଟିରକ୍ଖଣତ୍ଥଞ୍ହି ଭଗୱତା ପଟଗ୍ଗିଦାନାଦି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, କୁଟି ନାମେସା ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ। ତସ୍ମା ''ଭିକ୍ଖୁରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବମେତ୍ଥ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସ ନଗ୍ଗଭାୱପଟିଚ୍ଛାଦନତ୍ଥଂ ଭୂତଗାମପାତବ୍ଯତା ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଜୀୱିତରକ୍ଖଣତ୍ଥଞ୍ଚ ସପ୍ପଦଟ୍ଠକାଲେ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ''ଅପି ଜୀୱିତଂ ପରିଚ୍ଚଜିତବ୍ବଂ, ନ ଚ ରୁକ୍ଖୋ ୱା ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ''ତିଆଦି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା, ତସ୍ମା ତଂ ନିଦସ୍ସନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ଏୱେତ୍ଥ ପମାଣଂ। ଏତ୍ଥ ପନାଯଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ – ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲେସୁପି ସତ୍ତା ନଗ୍ଗିଯଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅପ୍ପସାଦଂ କତ୍ୱା ନିରଯୂପଗା ଭୱିସ୍ସନ୍ତି , ତଥା ସପ୍ପା ଚ ଡଂସିତ୍ୱା, ତେସଂ ପାପୱିମୋଚନତ୍ଥଂ ଭୂତଗାମପାତବ୍ଯତା ଅନୁଞ୍ଞାତା। ଦାନପତୀନଂ ଚିତ୍ତରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ପଟଗ୍ଗିଦାନାଦି। ଅଞ୍ଞଥା ଲୋକସ୍ସ ପୁଞ୍ଞନ୍ତରାଯୋ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଲାଭନ୍ତରାଯୋ ହୋତି। ୱଧକସ୍ସ ପନ ଚିତ୍ତହିତକରଣଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ପନ ଅୱୀତିକ୍କମଂ, ଜୀୱିତପରିଚ୍ଚଜନଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ୱା ''ଅହୋ ଦୁକ୍କରଂ କତ''ନ୍ତି ପସାଦମେୱ ଲଭେସ୍ସନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଞଥା ତିତ୍ଥିଯାନଂ ଅସଦ୍ଧମ୍ମସିଦ୍ଧିଯାତି। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ଜୀୱିତତ୍ଥାଯ ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅତ୍ତସିନେହୱସେନ ଛିନ୍ଦନତୋ ଅକୁସଲତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଅନେକେସୁ ରୁକ୍ଖେନ ଓତ୍ଥଟେସୁ, ଓପାତେ ୱା ପତିତେସୁ ଅଞ୍ଞେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ରୁକ୍ଖଛେଦନାଦି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କସ୍ମା? ପରପରିତ୍ତାଣାଧିପ୍ପାଯତୋତି। ପରିତ୍ତନ୍ତି ରକ୍ଖଣଂ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସମନ୍ତା ଭୂମିତଚ୍ଛନ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୯୧।ତୀହି ମାରିତେ ପନ ୱିସଙ୍କେତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତୀସୁ ଏକେନ ମାରିତେପି ''ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ପାରାଜିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଯୋପି ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ମାରେନ୍ତି ଚେ, ଆପଜ୍ଜତି, ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ପରିଚ୍ଛେଦବ୍ଭନ୍ତରେ ୱା ଅୱିସଙ୍କେତ''ନ୍ତି। ''ପରିଚ୍ଛେଦାତିକ୍କମେ ପନ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିସଙ୍କେତଂ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ବଲଂ ଗହେତ୍ୱା ତତିଯୋ ଚେ ମାରେତି ଆପଜ୍ଜତି ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ''ଦ୍ୱେ ମାରେନ୍ତୂ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଏକେନ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ମାରିତେ ପାରାଜିକନ୍ତି ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପହାରାନଂ ମରଣେ ସତି ଦ୍ୱେ ମାରିତା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅସତି ଏକୋୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱିଜାନିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ତତିଯପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକଂ

ୱଗ୍ଗୁମୁଦାତୀରିଯଭିକ୍ଖୁୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୧୯୩। ଚତୁହ୍ଭେ ୱଗ୍ଗୁ ଚ ସା ମୋଦଯତି ଚ ସତ୍ତେତି ୱଗ୍ଗୁମୁଦା। ''ୱଗ୍ଗୁମଦା''ତିପି ପାଠୋ, ତସ୍ସ ୱଗ୍ଗୁ ଚ ସା ପସନ୍ନସୁଦ୍ଧତରଙ୍ଗସମିଦ୍ଧତ୍ତା ସୁଖୁମା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ ଜୀୱିତୱଗ୍ଗୂହନିତା ଜୀୱିତହନ୍ତି ନୀଲୁପ୍ପଲନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ମଦସ୍ସାତି ଚ ବହୁଖଜ୍ଜଭୋଜ୍ଜପାନାଦିସମିଦ୍ଧା ନଦୀ ଛଣଦିୱସେସୂତି ନିରୁତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ୱଗ୍ଗୁ ପରିସୁଦ୍ଧାତି ଲୋକେନ ସମ୍ମତାତି କିର ଅତ୍ଥୋ। ଭାସିତୋ ଭୱିସ୍ସତୀତି ପାଠସେସୋ।

୧୯୪-୫। ୱଣ୍ଣୱା ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତାନୀତିପି ସିଜ୍ଝତି କିର ବହୁୱଚନେନ। ଯସ୍ମା ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଊନତ୍ତଂ, ପୂରତ୍ତଂ ୱା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ''ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୋକାସସ୍ସ ପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଛଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତୋକାସୋ ହଦଯୱତ୍ଥୁ। ଚତୁଇରିଯାପଥଚକ୍କେ ପାକତିନ୍ଦ୍ରିଯୋ। ଅତ୍ତନୋ ଦହତୀତି ଅତ୍ତନା ଦହତି, ଅତ୍ତନା ପଟିୱିଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ପୱେଦେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସନ୍ତନ୍ତି ୱତ୍ତମାନଂ। ଗୋତ୍ରଭୁନୋତି ଗୋତମତ୍ତଂ ଅନୁଭୱତ୍ତା ନାମମତ୍ତକମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୱିଭଙ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୯୭।ପଦଭାଜନେ ''ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅରୂପାୱଚରଜ୍ଝାନାନି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାନୀତି ଚେ? ନ, ତତ୍ଥେୱ ''ଯଂ ଞାଣଂ, ତଂ ଦସ୍ସନଂ, ଯଂ ଦସ୍ସନଂ, ତଂ ଞାଣ''ନ୍ତି ଦସ୍ସନପଦେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ଏୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ୱିଜ୍ଜାସୀସେନ ପଦଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଧୁରଂ କତ୍ୱାତି ପୁରିମଂ କତ୍ୱା।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା

୧୯୯। ଅନାଗତେ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକରାଗାଦୀନଂ କାରଣତ୍ତା ରାଗାଦୟୋୱ ନିମିତ୍ତଂ ନାମ। ତିସ୍ସନ୍ନଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ୱିଜ୍ଜାନଂ ଲାଭୀମ୍ହୀ’’ତି ଭଣତି, ପାରାଜିକଂ, ନ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ କିଲେସପ୍ପହାନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂଖଣତ୍ତା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପ୍ପୱତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ଚେ? ନ, ମଗ୍ଗକିଚ୍ଚଦୀପନତୋ। ତେନେୱ ‘‘ମଗ୍ଗେନ ୱିନା ନତ୍ଥୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱିଗତନୀୱରଣତାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯାୱଞ୍ଚ ୱିଜ୍ଜା ଅନାଗତା, ତାୱ ୱିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ଲାଭୀମ୍ହୀ’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଯଦି ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି, ସୋପି ଚ ତଥା ଜାନାତି, ପାରାଜିକମେୱ ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସପି ତଂନାମତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅୱିସେସେନାପି ୱଦତୋ ପାରାଜିକଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଲୋକୁତ୍ତରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତୋ ‘ପାରାଜିକ’ନ୍ତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯଥା କିଂ ‘ୱିଜ୍ଜାନଂ ଲାଭୀମ୍ହୀ’ତି ଭଣନ୍ତୋପି ପାରାଜିକମେୱା’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ସମ୍ଭୱେପି ତାସଂ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା ପାରାଜିକଂ ହୋତି, ଏୱମିଧାପି। ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞଂ ପମାଣଂ କାତୁନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣମାରୋଚେତୁକାମୋ ଲୋକିୟେନ ସମ୍ମିସ୍ସଂ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦଂ ୱଦତୋ ପାରାଜିକନ୍ତି ପମାଣଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଇତରଥା ହୋତୀ’’ତି ଅପରେହି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ତଂ ପୁବ୍ବାପରୱିରୁଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ୱିଜ୍ଜାନିଦସ୍ସନଂ ଇଧ ଅନିଦସ୍ସନଂ ସାସନେ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାଦୀନଂ ୱିଜ୍ଜାୱିଧାନାଭାୱା। ଭଗୱତା ୱିଭତ୍ତଖେତ୍ତପଦେ ୱା ତେସଂ ପରିୟାୟୱଚନାନଂ ଅନାମଟ୍ଠତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଅଞ୍ଞଂ ପମାଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦାନଂ ଲାଭୀମ୍ହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ପରିୟାୟେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତୀ’’ତିଆଦୀହି ସଂସନ୍ଦନତୋ ପରିୟାୟୱଚନତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନିରୋଧସମାପତ୍ତିଂ ସମାପଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଲାଭୀମ୍ହାହଂ ତସ୍ସା’ତି ୱା ୱଦତୋପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନମ୍ପି ‘‘ସଚେ ପନସ୍ସେୱଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିୱଚନମ୍ପି ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ, ସୋପି ହି ଅତ୍ତନୋ ୱିସେସଂ ଆରୋଚେତୁମେୱ ୱଦତି। ‘‘ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତୀ’ତିଆଦୀସୁ ଅହଂ-ୱଚନାଭାୱା ପରିୟାୟୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ଇଧ ପନ ‘ଲାଭୀମ୍ହାହଂ ତସ୍ସା’ତି ଅତ୍ତାନଂ ନିଦ୍ଦିସତି, ତସ୍ମା ପାରାଜିକଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିୟା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ମହାପଚ୍ଚରିୟାଦିୱଚନଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେସୁ ଏକୋପି ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ପରିୟାୟେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟା-ପଦତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଏୱ ପାଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ଫଲସଚ୍ଛିକିରିୟାୟପି ଏକେକମ୍ପି ଏକେକଫଲୱସେନ ପାରାଜିକଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ରାଗସ୍ସ ପହାନନ୍ତିଆଦିତ୍ତିକେ କିଲେସପ୍ପହାନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଯସ୍ମା ମଗ୍ଗେନ ୱିନା ନତ୍ଥି। ତତିୟମଗ୍ଗେନ ହି ରାଗଦୋସାନଂ ପହାନଂ, ଚତୁତ୍ଥେନ ମୋହସ୍ସ, ତସ୍ମା ‘‘ରାଗୋ ମେ ପହୀନୋ’’ତିଆଦୀନି ୱଦତୋପି ପାରାଜିକଂ। ରାଗା ଚିତ୍ତଂ ୱିନୀୱରଣତାତିଆଦିତ୍ତିକେ ଲୋକୁତ୍ତରମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ରାଗା ମେ ଚିତ୍ତଂ ୱିନୀୱରଣ’’ନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦତୋ ପାରାଜିକମେୱାତି। ଅକୁପ୍ପଧମ୍ମତ୍ତାତି କେଚି ଉତ୍ତରୱିହାରୱାସିନୋ। କସ୍ମା ନ ହୋତୀତି ଚେ? ‘‘ଇତି ଜାନାମି, ଇତି ପସ୍ସାମୀ’’ତି ୱତ୍ତମାନୱଚନେନେୱ ମାତିକାୟଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ ପଦଭାଜନେ ‘‘ସମାପଜ୍ଜିଂ, ସମାପନ୍ନୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅତୀତତ୍ତଭାୱେ ସୋତାପନ୍ନୋମ୍ହୀ’’ତି ୱଦତୋପି ହୋତୂତି ଚେ? ନ, ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। କଥଂ? ଅଦ୍ଧାପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୱସେନ ୱତ୍ତମାନତା ଗହେତବ୍ବାତି ଞାପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅତୀତତ୍ତଭାୱଂ। ଅତୀତତ୍ତଭାୱୋ ହି ପରିୟାୟେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆଚରିୟା।

୨୦୦।‘‘ସଚେପି ନ ହୋତି, ପାରାଜିକମେୱା’’ତି ଅଟ୍ଠାନପରିକପ୍ପୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ କିର। ‘‘ଇତି ୱାଚା ତିୱଙ୍ଗିକା’’ତି ୱକ୍ଖତି। ନୱେତନ୍ତି ପୁରିମେ ସତି ପଚ୍ଛିମସ୍ସାଭାୱା ସମାପଜ୍ଜିଂ, ସମାପନ୍ନୋତି ଇମେସଂ କିଞ୍ଚାପି ଅତ୍ଥତୋ କାଲୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ୱଚନୱିସେସୋ ପନ ଅତ୍ଥି ଏୱ।

୨୦୭।ଉକ୍କେଟିତୋତି ଉତ୍ତାସିତୋ। ଖିଟ ଉତ୍ରାସନେ।

ସୁଦ୍ଧିକୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱତ୍ତୁକାମୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା

ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଥେତି ୱିଜାନନଟ୍ଠାନେ, ତେନ ‘‘ୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଥମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦିବ୍ବାୟ ସୋତଧାତୁୟା ସୁତ୍ୱା ଜାନାତି, ନ ପାରାଜିକନ୍ତି ଦୀପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଝାନଂ କିର ସମାପଜ୍ଜିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସୋ ଚେ ‘‘ଏସ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ଗୁଣଦୀପନାଧିପ୍ପାୟେନ ଏୱଂ ୱଦତୀ’’ତି ଜାନାତି, ପାରାଜିକମେୱ। ଅଞ୍ଞଥା ଜାନାତୀତି ଚେ? ପାରାଜିକଚ୍ଛାୟା ନ ଦିସ୍ସତୀତି ଆଚରିୟୋ।

ୱତ୍ତୁକାମୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନାପତ୍ତିଭେଦକଥାୱଣ୍ଣନା

ଅନୁଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାୟୋତି ଯଦି ଉଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଅପରେ। ‘‘ତଂ ପରତୋ ‘ନାୱୁସୋ, ସକ୍କା ପୁଥୁଜ୍ଜନେନ ଅଧିୱାସେତୁ’ନ୍ତି

ୱତ୍ଥୁନା ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୨୨୫-୬। ଦୁକ୍କର ଆଗାର ଆୱଟକାମ ଅଭିରତିୱତ୍ଥୂସୁ ‘‘ଯଦି ଉଲ୍ଲପନାଧିପ୍ପାୟୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ପାରାଜିକ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, କାରଣଂ ପନ ଦୁଦ୍ଦସଂ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ୱିୟ, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଯାନେନ ୱା ଇଦ୍ଧିୟା ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପାରାଜିକଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି ପଦସା ଗମନୱସେନେୱ କତିକାୟ କତାୟ ଯୁଜ୍ଜତି। ‘‘ଅପୁବ୍ବଂଅଚରିମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋତି ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ୱିୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଟ୍ଠେଥ ଏଥ ଗଚ୍ଛାମାତି ଏୱଂ ସହଗମନେ ପୁବ୍ବାପରା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ନାପଜ୍ଜତୀତି ଆଚରିୟସ୍ସ ତକ୍କୋ। ୱସନ୍ତସ୍ସାତି ତଥା ୱସନ୍ତୋ ଚେ ଉପାସକେନ ଦିସ୍ସତି, ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ‘‘ରତ୍ତିଂ ୱସିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ପାରାଜିକୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନାନାୱେରଜ୍ଜକାତି ନାନାଜନପଦୱାସିନୋ। ସଙ୍ଘଲାଭୋତି ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ଅତ୍ତନୋ ପାପୁଣନକୋଟ୍ଠାସୋ।

୨୨୮।ଇଧାତି ‘‘କୋ ନୁ ଖୋ’’ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେ ପଞ୍ହାକମ୍ମେ। ଧମ୍ମଧାତୁ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ।

୨୩୨।ନୌପ୍ପଚିପାଟିୟାତି ନ ସୀହୋକ୍କନ୍ତୱସେନ ଅନୁସ୍ସରି। ତସ୍ମା ଅନ୍ତରାଭୱଭୂତା ଏକା ଏୱ ଜାତୀତି ପଟିୱିଜ୍ଝତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା

୨୩୩।ଚତୁୱୀସତୀତି ଏତ୍ଥ ମାତୁଘାତକପିତୁଘାତକଅରହନ୍ତଘାତକା ତତିୟପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା। ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ, ଲମ୍ବିଆଦୟୋ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ପଠମପାରାଜିକଂ ଆପନ୍ନା ଏୱାତି କତ୍ୱା କୁତୋ ଚତୁୱୀସତୀତି ଚେ? ନ, ଅଧିପ୍ପାୟାଜାନନତୋ। ମାତୁଘାତକାଦୟୋ ହି ଚତ୍ତାରୋ ଇଧାନୁପସମ୍ପନ୍ନା ଏୱ ଅଧିପ୍ପେତା, ଲମ୍ବିଆଦୟୋ ଚତ୍ତାରୋ କିଞ୍ଚାପି ପଠମପାରାଜିକେନ ସଙ୍ଗହିତା, ଯସ୍ମା ଏକେନ ପରିୟାୟେନ ମେଥୁନଧମ୍ମପଟିସେୱିନୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତା। ‘‘ଏକକମ୍ମଂ ଏକୁଦ୍ଦେସୋ ସମସିକ୍ଖତା’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସଂୱାସସ୍ସ ଅଭବ୍ବତାମତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯଥା ପୁରେ ତଥା ପଚ୍ଛା’’ତି। ଅଞ୍ଞଥା ନେସଂ ସମାଞ୍ଞାୟପଟିଞ୍ଞାୟଭିକ୍ଖୁଭାୱୋପି ନତ୍ଥୀତି ଆପଜ୍ଜତି।

ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାରାଜିକକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡୋ

୧। ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୩୫। ‘‘ୱକ୍କମନ୍ତାନ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି କାରକୋ ଇଧ କସ୍ମା ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋତି? ଅଭି-ନିଦ୍ଦେସେନ ଇମସ୍ସ ସାପେକ୍ଖଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କଥଂ? କଣ୍ଡୁୱନାଦିଅଧିପ୍ପାୟଚେତନାୱସେନ ଚେତେନ୍ତସ୍ସ କଣ୍ଡୁୱନାଦିଉପକ୍କମେନ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ମେଥୁନରାଗୱସେନ ଊରୁଆଦୀସୁ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂସୁ, ୱଣାଦୀସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟୱତ୍ଥୂସୁ ଚ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିୟା ସତିପି ନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ମୋଚନସ୍ସାଦସଙ୍ଖାତାଧିପ୍ପାୟାପେକ୍ଖାୱ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ସତି ଉପକ୍କମେ, ନ ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଅନାପତ୍ତି ନ ମୋଚନାଧିପ୍ପାୟସ୍ସା’’ତି ୱଚନତୋ। ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଧ କାରକୋ ନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସଞ୍ଚେତନିକଂ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି କାରକେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ‘‘ଚେତେତି ନ ଉପକ୍କମତି ମୁଚ୍ଚତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନୱିରୋଧୋ। ‘‘ସଞ୍ଚେତନିକାୟ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିୟା ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତି ଭୁମ୍ମେ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେପି ସୋୱ ୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତଦୁଭୟୱଚନକ୍କମଂ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ସଞ୍ଚେତନିକା ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନିମିତ୍ତତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନାଭାୱତୋ ହେତୁତ୍ଥନିୟମୋ ନ କତୋ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ଅକତେ ସଞ୍ଚେତନିକା ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତି, ଉପକ୍କମେ ଅସତି ଅନାପତ୍ତୀତି ଅୟମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୩୬-୭।ସଞ୍ଚେତନିକାତି ଏତ୍ଥ ପଠମୱିଗ୍ଗହେନ ଉପସଗ୍ଗସ୍ସ ସାତ୍ଥକତା ଦସ୍ସିତା, ଦୁତିୟେନ ଇକପଚ୍ଚୟସ୍ସ।

ୱାତପିତ୍ତସେମ୍ହରୁହିରାଦିଆସଯଭେଦତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଧାତୂତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପଥୱୀଧାତୁଆଦଯୋ ଚତସ୍ସୋ, ଚକ୍ଖୁଧାତୁଆଦଯୋ ୱା ଅଟ୍ଠାରସା’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। ୱତ୍ଥିସୀସନ୍ତି ୱତ୍ଥିପୁଟସ୍ସ ସୀସଂ। ‘‘ଅଙ୍ଗଜାତସ୍ସ ମୂଲଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ନ ଅଗ୍ଗସୀସ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତଥେୱାତି ‘‘ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମତୋ’’ତିଆଦିଂ ଗଣ୍ହାତି। ତତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ‘‘ନ ସକଲକାଯତୋ, ତସ୍ମା ପନ ଠାନା ଚୁତମତ୍ତେ ହୋତୂ’’ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। ‘‘ଦକସୋତଂ ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେ’’ତି ଇମିନା ନ ସମେତୀତି ଚେ ? ତତୋ ଦକସୋତୋରୋହଣଞ୍ଚେତ୍ଥାତିଆଦି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମଂ କତ୍ୱା ସୁକ୍କଂ ଠାନା ଚାୱେତ୍ୱା ପୁନ ୱିପ୍ପଟିସାରୱସେନ ଦକସୋତୋରୋହଣଂ ନିୱାରେତୁଂ ଅଧିୱାସେମୀତି। ତତୋ ବହି ନିକ୍ଖମନ୍ତେ ଅଧିୱାସେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତଥାପି ଅଧିୱାସନାଧିପ୍ପାଯେନ ଅଧିୱାସେତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ଦକସୋତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନିୱାରେତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତାଯ ‘‘ଅନିକ୍ଖନ୍ତେ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ଠାନା ଚୁତଞ୍ହି ଅୱସ୍ସଂ ଦକସୋତଂ ଓତରତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାଧିପ୍ପାଯୋ ଗଣ୍ଠିପଦାଧିପ୍ପାଯେନ ସମେତି। ତତୋ ମୁଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ସକଟ୍ଠାନତୋ। ସକସରୀରତୋ ହି ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତମେୱ ହୋତି, ତତୋ ‘‘ବହି ନିକ୍ଖନ୍ତେ ୱା ଅନିକ୍ଖନ୍ତେ ୱା’’ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନ ତମ୍ହା ତମ୍ହା ସରୀରପଦେସା ଚୁତଂ ଅୱସ୍ସଂ ଦକସୋତଂ ଓତରତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଦକସୋତଂ ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେ’’ତି, ଇମିନା ଚ ଆପତ୍ତିଯା ପାକଟକାଲଂ ଦସ୍ସେତି, କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ମୋଚନସ୍ସାଦେନ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମତୋ ସୁକ୍କଂ ବହୁତରମ୍ପି ସରୀରପଦେସା ଚୁତଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଲଗ୍ଗାୱସେସଂ ଯତ୍ତକଂ ଏକା ଖୁଦ୍ଦକମକ୍ଖିକା ପିୱେଯ୍ୟ, ତତ୍ତକେ ଦକସୋତଂ ଓତିଣ୍ଣମତ୍ତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଦକସୋତଂ ଅନୋତିଣ୍ଣେପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ’’ତିଆଦି। ତତ୍ତକସ୍ସ ବହି ନିକ୍ଖମନଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ‘‘ଚେତେତି ଉପକ୍କମତି ନ ମୁଚ୍ଚତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି ୱଚନତୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ଦେସେନ୍ତୋପି ନ ମୁଚ୍ଚତି, ପସ୍ସାୱମ୍ପି ୱଣ୍ଣତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ୱତ୍ଥିକୋସଗତସ୍ସ ପିଚ୍ଛିଲତାଯ ୱା ଞତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସତୋ ୱୁଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ଅଯମେତ୍ଥ ତତିଯତ୍ଥେରୱାଦେ ଯୁତ୍ତି। ସବ୍ବାଚରିଯା ଇମେ ଏୱ ତଯୋ ଥେରା, ତେସମ୍ପି ଦକସୋତୋରୋହଣଂ ନିମିତ୍ତେ ଉପକ୍କମନନ୍ତି ଅଯଂ ଦୁତିଯୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ସାଧାରଣତୋ ଏତ୍ଥ, ଏୱଂ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱଦତି କିର।

ଠାନା ଚୁତଞ୍ହି ଅୱସ୍ସଂ ଦକସୋତଂ ଓତରତୀତି କତ୍ୱା ‘‘ଠାନା ଚାୱନମତ୍ତେନେୱେତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦକସୋତଂ ଓତିଣ୍ଣେ ଏୱ ଆପତ୍ତି। ସୁକ୍କସ୍ସ ହି ସକଲଂ ସରୀରଂ ଠାନଂ, ଅନୋତିଣ୍ଣେ ଠାନା ଚୁତଂ ନାମ ନ ହୋତୀତି ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଆଭିଧମ୍ମିକତ୍ତା ଥେରସ୍ସ ‘‘ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ନାମ ରାଗସମୁଟ୍ଠାନା ହୋତୀ’’ତି (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୭) କଥାୱତ୍ଥୁଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସମ୍ଭୱୋ ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନୋ, ‘‘ତଂ ଅସୁଚିଂ ଏକଦେସଂ ମୁଖେନ ଅଗ୍ଗହେସି, ଏକଦେସଂ ଅଙ୍ଗଜାତେ ପକ୍ଖିପୀ’’ତି (ପାରା। ୫୦୩) ୱଚନତୋ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନୋ ଚ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ଚ ଖୋ ଅୱୀତରାଗସ୍ସେୱ ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୱକାସୋ ଯଂ ଅରହତୋ ଅସୁଚି ମୁଚ୍ଚେଯ୍ୟା’’ତି (ମହାୱ। ୩୫୩; କଥା। ୩୧୩) ୱଚନତୋ। ପରୂପାହାରଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅତ୍ଥି ତସ୍ସ ଆସଯୋତି ତସ୍ସ ସୁକ୍କସ୍ସ ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱାନଂ ୱିଯ ପତିଟ୍ଠାନୋକାସୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି (କଥା। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୯) ଚନତୋ ତସ୍ସ ଆସଯୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ପାକତିକଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ ୱିଯ ଅସଂସଟ୍ଠତ୍ତା, ନିକ୍ଖମନତୋ ଚ ‘‘ୱତ୍ଥିସୀସଂ, କଟି, କାଯୋ’’ତି ତିଧା ସୁକ୍କସ୍ସ ଠାନଂ ପକପ୍ପେନ୍ତି ଆଚରିଯା। ସପ୍ପୱିସଂ ୱିଯ ତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନ ଚ ୱିସସ୍ସ ଠାନନିଯମୋ, କୋଧୱସେନ ଫୁସନ୍ତସ୍ସ ହୋତି, ଏୱମସ୍ସ ନ ଚ ଠାନନିଯମୋ, ରାଗୱସେନ ଉପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ହୋତୀତି ତକ୍କୋ।

ଖୋଭକରଣପଚ୍ଚଯୋ ନାମ ଭେସଜ୍ଜସେନାସନାହାରାଦିପଚ୍ଚଯୋ। ସଂସଗ୍ଗଭେଦତୋପୀତି ଏତେସୁ ଦ୍ୱୀହିପି ତୀହିପି। ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଯଂ କିଞ୍ଚି ସୁପିନନ୍ତେନ ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନା ପସ୍ସନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ୱିପଲ୍ଲତ୍ଥଂ ଅଭୂତମେୱାତି ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ‘‘ଯଂ ପନ ପୁବ୍ବନିମିତ୍ତତୋ ପସ୍ସତି। ତଂ ଏକନ୍ତସଚ୍ଚମେୱ ହୋତୀ’’ତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ନ ୱିସଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି ସଚ୍ଚୋ ୱା ହୋତି, ଅଲିକୋ ୱାତି କତ୍ୱା ତଞ୍ଚେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ‘‘ଅସେକ୍ଖା ପହୀନୱିପଲ୍ଲାସତ୍ତା ସଚ୍ଚମେୱ ପସ୍ସନ୍ତି, ନାସଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। କିନ୍ତୁ ଦସ୍ସନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ଅଭୂତଂ, ଅପସ୍ସନ୍ତୋପି ହି ପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଯ ଅସୁଣନ୍ତୋପି ସୁଣନ୍ତୋ ୱିଯ ଅମୁନନ୍ତୋପି ମୁନନ୍ତୋ ୱିଯ ହୋତି। ସଚ୍ଚମ୍ପି ୱିପସ୍ସତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ତଂ ରୂପନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣଂ ନ ହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ରୂପନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମନିମିତ୍ତଗତିନିମିତ୍ତଭୂତାନି ହି ରୂପନିମିତ୍ତାଦୀନି ଭୱଙ୍ଗସ୍ସ ଆରମ୍ମଣାନି ହୋନ୍ତି ଏୱ। ତତ୍ଥ କମ୍ମନିମିତ୍ତମତୀତମେୱ, ଗତିନିମିତ୍ତଂ ଥୋକଂ କାଲଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ସିଯା।

ଈଦିସାନୀତି ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ଅନୁଭୂତପୁବ୍ବପରିକପ୍ପିତାଗନ୍ତୁକପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନରୂପନିମିତ୍ତାଦିଆରମ୍ମଣାନି, ରାଗାଦିସମ୍ପଯୁତ୍ତାନି ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ମକ୍କଟସ୍ସ ନିଦ୍ଦା ଲହୁପରିୱତ୍ତା ହୋତି। ସୋ ହି ରୁକ୍ଖସାଖତୋ ପତନଭଯା ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଉମ୍ମୀଲତି ଚ ସୁପତି ଚ। ମନୁସ୍ସା କିଞ୍ଚାପି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉମ୍ମୀଲନ୍ତି ସୁଚ୍ଚତ୍ତତରଂ ପଟିବୁଦ୍ଧା ୱିଯ ପସ୍ସନ୍ତି, ଅଥ ଖୋ ପଟିବୁଦ୍ଧାନଂ ପୁନପ୍ପୁନଂ ଭୱଙ୍ଗୋତରଣଂ ୱିଯ ସୁପିନକାଲେପି ତେସଂ ଭୱଙ୍ଗୋତରଣଂ ହୋତି, ଯେନ ‘‘ସୁପତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତେନ ହି ସୁପତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଭୱଙ୍ଗୋତରଣଂ କରଜକାଯସ୍ସ ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତଭାୱୂପନିସ୍ସଯତ୍ତା ‘‘ନିଦ୍ଦା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ସା କରଜକାଯସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲଭାୱେନ ସୁପିନଦସ୍ସନକାଲେ ଭୱଙ୍ଗତୋ ଉତ୍ତରଣେ ସତିପି ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତଭାୱପ୍ପତ୍ତିଯା ‘‘ପୱତ୍ତତୀ’’ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ଯତୋ ସତ୍ତା ‘‘ପଟିବୁଦ୍ଧା’’ତି ନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, କରଜକାଯସ୍ସ ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତସଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ ଚ ତନ୍ନିସ୍ସିତଂ ହଦଯୱତ୍ଥୁ ନ ସୁପ୍ପସନ୍ନଂ ହୋତି, ତତୋ ତନ୍ନିସ୍ସିତାପି ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ଅସୁପ୍ପସନ୍ନୱଟ୍ଟିନିସ୍ସିତଦୀପପ୍ପଭା ୱିଯ। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସ୍ୱାଯଂ ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଚେତନାଯ ପଟିସନ୍ଧିଂ ଆକଡ୍ଢିତୁଂ

ଅସମଣ୍ଣୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ସୁପିନେ ଉପଟ୍ଠିତଂ ନିମିତ୍ତମ୍ପି ଦୁବ୍ବଲ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତଂ ଅନେକନ୍ତଂ ସଦ୍ଦମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ ହୋତି, ନ ଚ ଦୁବ୍ବଲାରମ୍ମଣୱତ୍ଥୁକତ୍ତା ଚେତନା, ତାଯ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ଦୁବ୍ବଲା ଅତୀତାନାଗତାରମ୍ମଣାଯ, ପଞ୍ଞତ୍ତାରମ୍ମଣାଯ ୱା ଅଦୁବ୍ବଲତ୍ତା, ଅୱତ୍ଥୁକାଯ ଦୁବ୍ବଲଭାୱୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତି ଚେତନାଯ ଅୱତ୍ଥୁକାଯ ଭାୱନାପଭାୱାୟାତିରେକବଲସବ୍ଭାୱତୋ। ଭାୱନାବଲସମନ୍ନାଗତଞ୍ହି ଚିତ୍ତଂ ଅରୂପମ୍ପି ସମାନଂ ଅତିଭାରିଯମ୍ପି କରଜକାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଚିତ୍ତକ୍ଖଣେନେୱ ବ୍ରହ୍ମଲୋକଂ ପାପେତ୍ୱା ଠପେତି। ତପ୍ପଟିଭାଗଂ ଅନପ୍ପିତମ୍ପି କାମାୱଚରଚିତ୍ତଂ କରଜକାଯଂ ଆକାସେ ଲଙ୍ଘନସମତ୍ଥଂ କରୋତି, ପଗେୱେତରଂ। କିଂ ପନେତ୍ଥ ତଂ ଅନୁମାନକାରଣଂ, ଯେନ ଚିତ୍ତସ୍ସେୱ ଆନୁଭାୱୋତି ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ଯ ଚିତ୍ତାନୁଭାୱେନ ୱା ଲଦ୍ଧାସେୱନାଦିକିରିଯାୱିସେସନିବ୍ବତ୍ତିଦସ୍ସନତୋ, ତସ୍ମା ଦୁବ୍ବଲୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ଦୁବ୍ବଲହଦଯୱତ୍ଥୁକତ୍ତାତି ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ। ଅତ୍ତନୋ ମନ୍ଦତିକ୍ଖାକାରେନ ତନ୍ନିସ୍ସିତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ମନ୍ଦତିକ୍ଖଭାୱନିପ୍ଫାଦନସମତ୍ଥଞ୍ହେ, ହଦଯୱତ୍ଥୁ ଚକ୍ଖୁସୋତାଦିୱତ୍ଥୁ ୱିଯ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ନ ଚେତଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯଂ। ଯତୋ ଧମ୍ମସଙ୍ଗହେ ଉପାଦାଯରୂପପାଠଇଯଂ ଉଦ୍ଦେସାରହଂ ନ ଜାତଂ। ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯତ୍ତା ହି ତଂ କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ୱତ୍ଥୁରୂପତ୍ତା ଚ ଅୱତ୍ଥୁରୂପସ୍ସ ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଅନନ୍ତରମ୍ପି ନ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତସ୍ସ ଅସୁପ୍ପସନ୍ନତ୍ତା ତନ୍ନିସ୍ସିତା ଚ ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି ଅସୁପ୍ପସନ୍ନା ହୋତୀ’’ତି, ତଂ ନ ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ? ସିଦ୍ଧମେୱ ଅନିନ୍ଦ୍ରିଯାନମ୍ପି ସପ୍ପାଯାସପ୍ପାଯୌତୁଆହାରାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ସମାଯୋଗତୋ, ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତିଯା ୱିକାରଦସ୍ସନତୋ, ପଚ୍ଚକ୍ଖତ୍ତା ଚ। ଯସ୍ମା ଅପ୍ପଟିବୁଦ୍ଧୋପି ପଟିବୁଦ୍ଧଂ ୱିଯ ଅତ୍ତାନଂ ମଞ୍ଞତୀତି। ଏତ୍ତାୱତା କରଜକାଯସ୍ସ ନିରୁସ୍ସାହସନ୍ତଭାୱାକାରୱିସେସୋ ନିଦ୍ଦା ନାମ। ସା ଚିତ୍ତସ୍ସ ଭୱଙ୍ଗୋତରଣାକାରୱିସେସେନ ହୋତି, ତାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ ସତ୍ତୋ ଭୱଙ୍ଗତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ସୁପିନଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ‘‘କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ସୋ ସୁତ୍ତୋ ଅପ୍ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ହୋତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ସାଧିତୋ ହୋତି।

ଯସ୍ମା ଭୱଙ୍ଗୱାରନିରନ୍ତରତାଯ ଅଚ୍ଚନ୍ତସୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଯଦି ତାୱ ସୁତ୍ତୋ ପସ୍ସତି, ଅଭିଧମ୍ମୱିରୋଧୋ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ନିଦ୍ଦାକ୍ଖଣେ ନ ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅଥ ପଟିବୁଦ୍ଧୋ ପସ୍ସତି, ୱିନଯୱିରୋଧୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ମା ଚ ଅଖୀଣନିଦ୍ଦୋ, ଅନୋତିଣ୍ଣଭୱଙ୍ଗୋ ଚ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ପସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଅଯଂ ନେୱ ସୁତ୍ତୋ ନ ପଟିବୁଦ୍ଧୋ, ଅତ୍ତନା ତଂ ନିଦ୍ଦଂ ଅନୋକ୍କନ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯ। ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅଭିଧମ୍ମୋ, ୱିନଯୋ, ନାଗସେନତ୍ଥେରୱଚନଂ ଯୁତ୍ତି ଚାତି ସବ୍ବଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସଂସନ୍ଦିତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ କପିମିଦ୍ଧପରେତୋତି ଭୱଙ୍ଗତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣନିଦ୍ଦାପରେତୋ। ସା ହି ଇଧ କପିମିଦ୍ଧଂ ନାମ। ‘‘ତତ୍ଥ କତମଂ ମିଦ୍ଧଂ? ଯା କାଯସ୍ସ ଅକଲ୍ଲତା ଅକମ୍ମଞ୍ଞତା…ପେ… ସୁପନଂ, ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମିଦ୍ଧ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୧୧୬୩) ଏୱମାଗତଂ। ଇଦଞ୍ହି ଅରୂପଂ, ଇମସ୍ସ ଫଲଭୂତୋ କରଜକାଯସ୍ସ ଅକଲ୍ଲତା’ପଚଲାଯିକାସୁପି ନିଦ୍ଦାୱିସେସୋ କାରଣୋପଚାରେନ ‘‘କପିମିଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ପୱୁଚ୍ଚତି। ଯଞ୍ଚେୱ ‘‘କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ସୁପିନଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ମି। ପ। ୫।୩।୫ ଥୋକଂ ୱିସଦିସଂ) ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଯଂତଂ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯେନ ୱିନଯକମ୍ମେନ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ତଂ ଇଧ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନଂ ନାମ। ଅୱଯୱେ ସମୂହୱୋହାରେନ ୱାତି ଏତ୍ଥ ସାଖଚ୍ଛେଦକୋ ରୁକ୍ଖଚ୍ଛେଦକୋତି ୱୁଚ୍ଚତୀତିଆଦି ନିଦସ୍ସନଂ, ୱେଦନାକ୍ଖନ୍ଧାଦି ରୁଳ୍ହୀସଦ୍ଦସ୍ସ ନିଦସ୍ସନଂ। ନ ଚ ମଯାତି ୱୀମଂସନପଦସ୍ସ ତସ୍ସ କିରିଯଂ ସନ୍ଧାଯ, ମୋଚନେ ଚ ସନିଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ମୁଚ୍ଚନପକତିଯା ଚାତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୪୦।ଗେହନ୍ତି ପଞ୍ଚକାମଗୁଣା। ୱନଭଙ୍ଗିଯନ୍ତି ପାଭତିକଂ। ସମ୍ପଯୁତ୍ତସୁଖୱେଦନାମୁଖେନ ରାଗୋୱ ‘‘ଅସ୍ସାଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସୁପନ୍ତସ୍ସ ଚାତି ଇଦଂ କପିମିଦ୍ଧପରେତୋ ୱିଯ ଭୱଙ୍ଗସନ୍ତତିଂ ଅୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁପନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଜଗ୍ଗନତ୍ଥାଯାତି ସୋଧନତ୍ଥାଯ।

୨୬୬। ‘‘ଦାରୁଧୀତଲିକଲେପଚିତ୍ତାନଂ ଅଙ୍ଗଜାତପଟିନିଜ୍ଝାନେପି ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନେ ପରିଳାହେ ମୋଚନରାଗଜୋ’’ତି ଲିଖନ୍ତି। ୱାଲିକାଯ ୱା ‘‘ହତ୍ଥିକାମଂ ନସ୍ସତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ‘‘ଆପତ୍ତି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ସବ୍ବତ୍ଥ ପାଠୋ। ‘‘ଏହି ମେ ତ୍ୱଂ, ଆୱୁସୋ ସାମଣେର, ଅଙ୍ଗଜାତଂ ଗଣ୍ହାହୀ’’ତି ଆଗତତ୍ତା ‘‘ୱଚୀକମ୍ମ’’ନ୍ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅଞ୍ଞଂ ‘‘ଏୱଂ କରୋହୀ’’ତି ଆଣତ୍ତିଯାପି ଆପତ୍ତି ସିଯାତି ସଙ୍କରଂ ହୋତି। ତସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି କେଚି।

୨୬୭। ‘‘ପୁପ୍ଫାୱଲିଯଂ ସାସୱଠଇଯ’’ନ୍ତି ଦୁୱିଧୋ କିର।

ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୭୦। ''ଓତିଣ୍ଣୋ''ତି ଇମିନାସ୍ସ ସେୱନାଧିପ୍ପାୟତା ଦସ୍ସିତା। ''ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧି''ନ୍ତି ଇମିନାସ୍ସ ୱାୟାମୋ ଦସ୍ସିତୋ। ''ସଦ୍ଧି''ନ୍ତି ହି ପଦଂ ସଂଯୋଗଂ ଦୀପେତି, ସୋ ଚ ପୟୋଗୋ ସମାଗମୋ ଅଲ୍ଲୀୟନଂ। କେନ ଚିତ୍ତେନ? ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ, ନ ପତ୍ତପଟିଗ୍ଗହଣାଧିପ୍ପାୟାଦିନାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ''କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି ଇମିନାସ୍ସ ୱାୟମତୋ ଫସ୍ସପଟିୱିଜାନନା ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ୱାୟମିତ୍ୱା ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋ ହି ସମାପଜ୍ଜତି ନାମ। ଏୱମସ୍ସ ତିୱଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା ହୋତି। ଅଥ ୱା ଓତିଣ୍ଣୋ। କେନ? ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ ଯକ୍ଖାଦିନା ସତ୍ତୋ ୱିୟ। ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ୱା ଏତଂ କରଣୱଚନଂ। ଓତିଣ୍ଣୋ ୱିପରିଣତଂ ଚିତ୍ତଂ କୂପାଦିଂ ୱିୟ ସତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ''ରାଗତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣୋ ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଉପଗତୋ, ତତୋ ଉତ୍ତିଣ୍ଣାଧିପ୍ପାୟତୋ ୱିପରିଣତେନ ଚିତ୍ତେନ ହେତୁଭୂତେନ ତମେୱ ରାଗଂ ଓତିଣ୍ଣୋ। ମାତୁଗାମେନ ଅତ୍ତନୋ ସମୀପଂ ଆଗତେନ, ଅତ୍ତନା ଉପଗତେନ ୱା। ଏତେନ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସାରତ୍ତତା ୱା ହୋତୁ ୱିରତ୍ତତା ୱା, ସା ଇଧ ଅପ୍ପମାଣା, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ କାୟସଂସଗ୍ଗେ ୱିୟ ଉଭିନ୍ନଂ ସାରତ୍ତତାୟ ପୟୋଜନଂ ଅତ୍ଥି।

କାୟସଂସଗ୍ଗନ୍ତି ଉଭିନ୍ନଂ କାୟାନଂ ସମ୍ପୟୋଗଂ। ପଦଭାଜନେ ପନ ''ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସମାପଜ୍ଜନଂ ସନ୍ଧାୟ, ନ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ। କାୟସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ସମାପଜ୍ଜନା ହି ''ଅଜ୍ଝାଚାରୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ''ଯୋ ସୋ କାୟସଂସଗ୍ଗୋ ନାମ, ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପରତୋ ପାଠଇୟଂ ''ସେୱନାଧିପ୍ପାୟୋ, ନ ଚ କାୟେନ ୱାୟମତି, ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି (ପାରା। ୨୭୯) ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି। ଫସ୍ସପଟିୱିଜାନନାୟ ହି ସଂସଗ୍ଗୋ ଦୀପିତୋ। ସୋ ଚେ ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ହୋତି, କଥଂ ଅନାପତ୍ତି ହୋତୀତି। ସୁୱୁତ୍ତମେତଂ, କିନ୍ତୁ ''କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ''ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପଦାନଂ ସାମଞ୍ଞଭାଜନୀୟତ୍ତା, ସମାପଜ୍ଜିତବ୍ବାଭାୱେ ସମାପଜ୍ଜନାଭାୱେନ ''ସୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅଜ୍ଝାଚାରୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ସିୟା।

''ହତ୍ଥଗ୍ଗାହଂ ୱା''ତି ଏତ୍ଥ ହତ୍ଥେନ ସବ୍ବୋପି ଉପାଦିନ୍ନକୋ କାୟୋ ସଙ୍ଗହିତୋ, ନ ଭିନ୍ନସନ୍ତାନୋ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧୋ ହତ୍ଥାଲଙ୍କାରାଦି। ୱେଣିଗ୍ଗହଣେନ ଅନୁପାଦିନ୍ନକୋ ଅଭିନ୍ନସନ୍ତାନୋ କେସଲୋମନଖଦନ୍ତାଦିକୋ କମ୍ମପଚ୍ଚୟୌତୁସମୁଟ୍ଠାନୋ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଅନୁପାଦିନ୍ନକେନପି କେନଚି କେସାଦିନା ଉପାଦିନ୍ନକଂ ୱା ଅନୁପାଦିନ୍ନକଂ ୱା ଫୁସନ୍ତୋପି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପଜ୍ଜତିୟେୱା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨। ୨୭୪)। ତେନ ଅନୁପାଦିନ୍ନକାନମ୍ପି କେସଲୋମାଦୀନଂ ଅଙ୍ଗଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ''ଫସ୍ସଂ ପଟିଜାନାତୀତି ତିୱଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ଫସ୍ସସ୍ସ ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନତୋ ଦୁୱଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଇମିନା ପାଠଇଅଟ୍ଠକଥାନୟେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ତଦତ୍ଥଜାନନତୋ। ଫୁଟ୍ଠଭାୱଞ୍ହି ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋପି ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ, ଅୟମେକୋ ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ମାତୁଗାମସ୍ସ, ଅତ୍ତନୋ ଚ କାୟପରିୟାପନ୍ନାନଂ କେସାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଫୁଟ୍ଠଭାୱଂ ଫୁସିତ୍ୱା ତଂ ସାଦିୟନ୍ତଂ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ, ନ କାୟୱିଞ୍ଞାଣୁପ୍ପତ୍ତିୟା ଏୱ। ଅନେକନ୍ତିକଞ୍ହେତ୍ଥ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ। ମାତୁଗାମସ୍ସ ଉପାଦିନ୍ନକେନ କାୟେନ, ଅନୁପାଦିନ୍ନକେନ ୱା କାୟେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପାଦିନ୍ନକକାୟେ ଫୁଟ୍ଠେ ପସନ୍ନକାୟିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ଚେ ହୋତି, ତସ୍ସ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତେନେୱ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ ସୋ ହୋତି। ଅନୁପାଦିନ୍ନକକାୟୋ, ଲୋଲୁପ୍ପୋ ଅପ୍ପସନ୍ନକାୟିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ୱା ହୋତି, ତିମିରୱାତେନ ଉପହତକାୟୋ ୱା ତସ୍ସ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ନୁପ୍ପଜ୍ଜତି। ନ ଚ ତେନ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ, କେୱଲଂ ସେୱନାଧିପ୍ପାୟେନ ୱାୟମିତ୍ୱା କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଇମିନାସ୍ସ ୱାୟମତୋ ଫସ୍ସପଟିୱିଜାନନା ଦସ୍ସିତା''ତି। ଅପରୋପି ଭିକ୍ଖୁ ମାତୁଗାମସ୍ସ କାୟପଟିବଦ୍ଧେନ ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟେନ ୱା ଫୁଟ୍ଠୋ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତେନ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଅନେକନ୍ତିକଞ୍ହେତ୍ଥ କାୟୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି। ଅପରୋ ୱତ୍ଥଂ ପାରୁପିତ୍ୱା ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତଂ ମାତୁଗାମଂ କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପରିଭାଗେ ସଣିକଂ ଫୁସନ୍ତୋ ୱତ୍ଥନ୍ତରେନ ନିକ୍ଖନ୍ତଲୋମସମ୍ଫସ୍ସଂ ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତୋପି ସେୱନାଧିପ୍ପାୟୋ କାୟେନ ୱାୟମିତ୍ୱା ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି ନାମ, ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ''ନୀଲଂ ଘଟ୍ଟେସ୍ସାମୀତି କାୟଂ ଘଟ୍ଟେତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟଂ ଦୁତିୟୋ ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ଅନେକତ୍ଥତ୍ତା, ଏୱଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟାଧିପ୍ପାୟତୋ ଚ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ଫସ୍ସପଟିୱିଜାନନଂ ଅଙ୍ଗନ୍ତ୍ୱେୱ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି, ଯଂ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ନଖେନ ଲୋମେନ ସଂସଗ୍ଗୋ ଦିଟ୍ଠୋ, ନ ଚ ମେ ଲୋମଘଟ୍ଟନେନ କାୟୱିଞ୍ଞାଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତିମିରୱାତଥଦ୍ଧଗତ୍ତୋ ଚାହଂ ନ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାମୀତି ଅନାପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ସିୟାତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅପିଚ ''ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତି, ନ ଚ ଫସ୍ସଂ ପଟିୱିଜାନାତୀ''ତି ଚ ଏତେସଂ ପଦାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସୋ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ତାୱତା ନ ତଦତ୍ଥଜାନନତୋତି କାରଣଂ ୱିତ୍ଥାରିତଂ ହୋତି।

ପଦଭାଜନୀୟୱଣ୍ଣନା

୨୭୧।''ରତ୍ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତଂ ୱିପରିଣତ''ନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ସାମଞ୍ଞେନ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ''ମାତୁୟା ମାତୁପେମେନ ଆମସତି… ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କାୟସଂସଗ୍ଗରାଗେନେୱ ରତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ''ମାତୁଗାମୋ ନାମ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ''ତି କିଞ୍ଚାପି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ଅୱିନଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିୟାୱ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ଇଧାଧିପ୍ପେତା ''ମତିତ୍ଥିୟା କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜି…ପେ… ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା।

‘‘ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧେ ‘‘ନ ଯକ୍ଖୀ ନ ପେତୀ ନ ତିରଚ୍ଛାନଗତା’’ତି ୱଚନଂ ଅୱିନଟ୍ଠିନ୍ଦ୍ରିଯାପି ନ ସଵ୍ଵା ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହା ଇତ୍ଥୀ ଇଧ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ନାମ। ଯକ୍ଖିଆଦଯୋ ହି ଅତ୍ତନୋ ଜାତିସିଦ୍ଧେନ ଇଦ୍ଧିୱିସେସେନ ଇଚ୍ଛନ୍ତିଯୋ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହାପି ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତାସୁ ଯକ୍ଖୀ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁ ହୋତି ୱିନୀତୱତ୍ଥୂସୁ ଯକ୍ଖିଯା କାଯସଂସଗ୍ଗେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତଦନୁଲୋମତ୍ତା ପେତିତ୍ଥୀ, ଦେୱିତ୍ଥୀ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁ। ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ। ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହିତ୍ଥୀ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁମେୱାତି ଏକେ। ୱିଭଙ୍ଗେ ପନ ‘‘ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ’’ତି ପାଠଇଯା ଅଭାୱେନ ‘‘ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ଯକ୍ଖିସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦିୱଚନେ ସତି ଯକ୍ଖିଆଦୀନଂ ଅନିଚ୍ଛିତାପସଙ୍ଗତୋ, ‘‘ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦିମ୍ହି ଯକ୍ଖିଆଦୀନଂ ଅନ୍ତୋକରଣେ ସତି ତାସଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସୱତ୍ଥୁଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ ଯକ୍ଖିଆଦଯୋ ନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତଵ୍ଵା। ଏକେ ପନ ‘‘ୱିନୀତୱତ୍ଥୁମ୍ହି ‘ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିଯା କାଯ…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’ତି ଏତ୍ଥ ଅମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହା ପାକତିକତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀ ଅଧିପ୍ପେତା, ତସ୍ମା ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ତିରଚ୍ଛାନଗତସଞ୍ଞୀ’ତି ତିରଚ୍ଛାନଗତା ଚ ହୋତି ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ’ତିଆଦିୱାରେସୁପି ପାକତିକତିରଚ୍ଛାନଗତୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ସୋ ଚ ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସୋୱ। ତେନେୱ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯସିକ୍ଖାପଦେସୁ ମନୁସ୍ସପୁରିସପଟିସଂଯୁତ୍ତୱାରା ୱିଯ ତିରଚ୍ଛାନପଟିସଂଯୁତ୍ତୱାରାପି ନାଗତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଥା ପଣ୍ଡକୋତି ଇଧ ମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକୋୱ, ପୁରିସୋତି ଚ ଇଧ ମନୁସ୍ସପୁରିସୋୱ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ଅମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକୋ ଅମନୁସ୍ସପୁରିସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀ ତିରଚ୍ଛାନଗତପଣ୍ଡକୋ ମନୁସ୍ସାମନୁସ୍ସତିରଚ୍ଛାନଗତୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ଚାତି ଅଟ୍ଠ ଜନା ଇଧ ନାଗତା, ତେସଂ ୱସେନ ୱତ୍ଥୁସଞ୍ଞାୱିମତିଭେଦୱସେନ ଆପତ୍ତିଭେଦାଭେଦୱିନିଚ୍ଛଯୋ, ଅନାଗତୱାରଗଣନା ଚ ଅସମ୍ମୁଯ୍ହନ୍ତେନ ୱେଦିତଵ୍ଵା, ତଥା ତେସଂ ଦୁକମିସ୍ସକାଦିୱାରା, ଆପତ୍ତିଅନାପତ୍ତିଭେଦୱିନିଚ୍ଛଯୋ ଚ। ‘‘ତତ୍ଥ ଅମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକଅମନୁସ୍ସପୁରିସତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିତିରଚ୍ଛାନଗତପଣ୍ଡକାତି ଚତ୍ତାରୋ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକା, ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିମନୁସ୍ସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁକା, ଅମନୁସ୍ସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ତିରଚ୍ଛାନଗତୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକା, ପାଠଇଯଂ ପନ ଅମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଯା ଅନାଗତତ୍ତା ଅମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକା, ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ପୁରିସା ଚ ନାଗତା। ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥିପଣ୍ଡକୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକା ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା ନାଗତା, ମନୁସ୍ସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୋ ମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା ଅନାଗତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୨୮୧) ପନ ‘‘ନାଗମାଣୱିକାଯପି ସୁପଣ୍ଣମାଣୱିକାଯପି କିନ୍ନରିଯାପି ଗାୱିଯାପି ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଦେୱ ପମାଣତୋ ଗହେତଵ୍ଵଂ।

ତତ୍ରାଯଂ ୱିଚାରଣା – ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ନିସିନ୍ନପରିସାଯ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତଵ୍ଵ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୮୩) ଏତ୍ଥ ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତୋତି ଯସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ପାକତିକତିରଚ୍ଛାନଗତତୋ ୱିସିଟ୍ଠୋ, ତଥା ଯକ୍ଖପେତତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହାନଂ ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ଚ ଦୁକ୍ଖୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ଅପିଚ ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ‘‘ପତନରୂପଂ ପମାଣଂ, ନ ମରଣରୂପ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିୱିସେସୱଚନତୋ ଚ ‘‘ଉଭତୋ ଅୱସ୍ସୁତେ ଯକ୍ଖସ୍ସ ୱା ପେତସ୍ସ ୱା ପଣ୍ଡକସ୍ସ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହସ୍ସ ୱା ଅଧକ୍ଖକଂ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲଂ କାଯେନ କାଯଂ ଆମସତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୬୬୧) ସାମଞ୍ଞେନ ୱଚନତୋ ଚ ସୋ ୱିସିଟ୍ଠୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ୱିସିଟ୍ଠତ୍ତା ଚ ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହିତ୍ଥିଯା କାଯସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସାତି ୱିସେସୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତିୱିସେସେନ ଭୱିତଵ୍ଵଂ। ଯଦି କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦେ ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହିତ୍ଥୀପି ଅଧିପ୍ପେତା, ରୂପସାମଞ୍ଞେନ ସଞ୍ଞାୱିରାଗତ୍ତାସମ୍ଭୱତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯସିକ୍ଖାପଦେସୁପି ସା ୱତ୍ତଵ୍ଵା ଭୱେଯ୍ୟ, ସା ଚାନାଗତା। ସରୂପେନ ସଂଖିତ୍ତୱାରତ୍ତା ନାଗତାତି ଚେ? ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ ଚ ଉଭିନ୍ନଂ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀତି ଇଧ ଆଗତତ୍ତା ପୁରିସଲିଙ୍ଗନିଦ୍ଦେସୋ ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସୋ ଚ ଇଧ ଆଗତୋ, ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହିତ୍ଥିଯା ପାଠଇଯଂ ଅନାଗତାଯପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଇମସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ କାରଣଚ୍ଛାଯା ପରିଯେସିତଵ୍ଵାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇଦଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଇତ୍ଥୀନଂ, ପୁରିସାନଞ୍ଚ ଏକତୋ ୱଚନେ ପୁରିସଲିଙ୍ଗସଵ୍ଭାୱତୋ। ଇଧ ତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସପଣ୍ଡକିତ୍ଥିଯୋ ତିସ୍ସୋପି ଏକତୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ‘‘ତିରଚ୍ଛାନଗତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ତତ୍ଥ ଚ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହାମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହେସୁ ଇତ୍ଥିପଣ୍ଡକପୁରିସସଞ୍ଞିତା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱେଦିତଵ୍ଵା। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାଦିସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱଯେ ୱାରାନଂ ସଂଖିତ୍ତତ୍ତା ପୁରିସତିରଚ୍ଛାନଗତାଦଯୋ ନାଗତା। ଯଥାୱୁତ୍ତେସୁ ଆପତ୍ତି, ତଥା ତତ୍ଥାପି। ଅଞ୍ଞଥା ପୁରିସଂ ଓଭାସନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତୀତି ପଣ୍ଡକଂ ଓଭାସନ୍ତସ୍ସ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ତେ ୱାରା ସଂଖିତ୍ତାତି ପଞ୍ଞାଯନ୍ତୀତି। ୱିସେସୋ ଚ ପଣ୍ଡକେ, ପୁରିସେ, ତିରଚ୍ଛାନଗତେ ଚ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିସ୍ସ ଅତ୍ଥି, ତଥାପି ତତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତମେୱ ପମାଣନ୍ତି ହିତ୍ୱାମେତେସଂ ୱାଦାନଂ ଯତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି ୱା କାରଣଂ ୱା ଅତିରେକଂ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତଵ୍ଵନ୍ତି ଆରିଚଯୋ। ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା କଥେତଵ୍ଵଂ।

ତତ୍ଥ ପାଠଇଯଂ ଆଗତୱାରଗଣନା ତାୱ ଏୱଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱେଦିତଵ୍ଵା – ଇତ୍ଥିମୂଲକା ପଞ୍ଚ ୱାରା ପଣ୍ଡକପୁରିସତିରଚ୍ଛାନଗତମୂଲକା ଚ ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚାତି ୱୀସତି ୱାରା ଏକମୂଲକା, ତଥା ଦୁମୂଲକା ୱୀସତି, ମିସ୍ସକମୂଲକା ୱୀସତୀତି ସଟ୍ଠି ୱାରା, ତାନି ତୀଣି ୱୀସତିକାନି ହୋନ୍ତି। ଏକେକସ୍ମିଂ ୱୀସତିକେ ଏକେକମୂଲୱାରଂ ଗହେତ୍ୱା କାଯେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧୱାରା ତଯୋ ୱୁତ୍ତା। ସେସା ସତ୍ତପଞ୍ଞାସ ୱାରା ସଂଖିତ୍ତା, ତଥା କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ କାଯୱାରା

ତଯୋ ୱୁତ୍ତା, ସେସା ସଂଖିତ୍ତା, ଏୱଂ କାଯପଟିବଦ୍ଧେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧୱାରେପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ କାଯୱାରେପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧୱାରେପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱାରେପି ତଯୋ ତଯୋ ୱାରା ୱୁତ୍ତା, ସେସା ସଂଖିତ୍ତା। ଏୱଂ ଛନ୍ନଂ ତିକାନଂ ୱସେନ ଅଟ୍ଠାରସ ୱାରା ଆଗତାତି ସରୂପତୋ ୱୁତ୍ତା, ସେସା ଦ୍ୱେଚତ୍ତାଲୀସାଧିକାନି ତୀଣି ୱାରସତାନି ସଂଖିତ୍ତାନି। ତତୋ ପରଂ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସାରତ୍ତପକ୍ଖେ କାଯେନ କାଯନ୍ତି ଏକମେକଂ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତା ଅଟ୍ଠାରସ ୱାରା ଆଗତାତି ଏକୱୀସତି ୱାରା ସରୂପେନ ଆଗତା, ନୱନୱୁତାଧିକାନି ତୀଣି ୱାରସତାନି ସଂଖିତ୍ତାନି। ତତୋ ପରଂ ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିଦୀପକା ଚତ୍ତାରୋ ସେୱନାଧିପ୍ପାଯମୂଲକା ଚତ୍ତାରୋ ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯମୂଲକାତି ଦ୍ୱେ ଚତୁକ୍କା ଆଗତା।

ତତ୍ଥାଯଂ ୱିସେସୋ – ଯଦିଦଂ ମାତିକାଯ ପରାମସନପଦଂ, ତେନ ଯସ୍ମା ଆମସନାଦୀନି ଛୁପନପରିଯୋସାନାନି ଦ୍ୱାଦସପି ପଦାନି ଗହିତାନି, ତସ୍ମା ପଦୁଦ୍ଧାରଂ ଅକତ୍ୱା ''ଆମସନା ପରାମସନଂ ଛୁପନ''ନ୍ତି ଆହ। ପରାମସନଂ ନାମ ଆମସନା। ''ଛୁପନ''ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ପରାମସନମ୍ପି ୱିସୁଂ ଏକତ୍ତଂ ଭୱେଯ୍ୟାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ ଚାତି ଇମସ୍ମିଂ ପଠମୱାରେ ଏୱ ଦ୍ୱାଦସପି ଆମସନାଦୀନି ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସିତାନି। ତତୋ ପରଂ ଆଦିମ୍ହି ଦ୍ୱେ ପଦାନୀତି ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଆଗତାନି, ଇତରାନି ସଂଖିତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ କାଯୱାରାଦୀସୁ ପନ ସବ୍ବାକାରେନ ଅଲାଭତୋ ଆମସନମେୱେକଂ ଆଗତଂ, ନେତରାନି। ''ସଞ୍ଚୋପେତି ହରତୀ''ତି ପାଠୋ, ସଞ୍ଚୋପେତି ଚ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ''ପୁରିମନଯେନେୱାତି ରଜ୍ଜୁୱତ୍ଥାଦୀହି ପରିକ୍ଖିପନେ''ତି ଚ ପଚ୍ଛା ''ପୁରିମନଯେନେୱାତି ସମ୍ମସନା ହୋତୀ''ତି ଚ ''ୱେଣିଗ୍ଗାହେ ଆପତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଲୋମଫୁସନେପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ଚ ''ତଂ ପକାସେତୁଂ ଉପାଦିନ୍ନକେନ ହୀତିଆଦି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଯଥାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠନିଦ୍ଦେସେତି ଇମସ୍ମିଂଯେୱ ଯଥାନିଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ନିଦ୍ଦେସେ। ''ସଦିସଂ ଅଗ୍ଗହେସୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତାଦିସଂ ଅଗ୍ଗହେସୀତି ଗରୁକଂ ତତ୍ଥ କାରଯେତି ଅତ୍ଥୋ, କାଯସଂସଗ୍ଗୱିଭଙ୍ଗେ ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତରୋପି କାଯପଟିବଦ୍ଧଛୁପନକୋ। ଗହଣେ ଚାତି ଗହଣଂ ୱା। ୱିରାଗିତେତି ୱିରଦ୍ଧେ। ସାରତ୍ତନ୍ତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ ରତ୍ତଂ, ଅତ୍ତନା ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ମାତୁଭଗିନିଆଦିୱିରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱିରତ୍ତଂ ଞାତିପେମୱସେନ ଗଣ୍ହି, ଏତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁତ୍ତଂ। ''କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗଂ ୱା ସାରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ୱିରତ୍ତଂ ମାତରଂ ଗଣ୍ହି, ଅନଧିପ୍ପେତଂ ଗଣ୍ହି। ଏତ୍ଥ ମହାସୁମତ୍ଥେରୱାଦେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ ''କାଯଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଗଣ୍ହାତି, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯନ୍ତି ଲଦ୍ଧିକତ୍ତା। ''ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ ସାରତ୍ତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ନଂ ଇତ୍ଥିଯା କାଯେନ କାଯଂ ଆମସତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୨୭୩) ୱଚନତୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋପି ଖାଯତି। ''ୱିରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି ସାରତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ଏତ୍ଥପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱ ଖାଯତି ''ନୀଲଂ ଘଟ୍ଟେସ୍ସାମୀ'ତି କାଯଂ ଘଟ୍ଟେତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ୱଚନତୋ। ଏତ୍ଥ ପନ ''ନ ପୁବ୍ବଭାଗେ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗତ୍ତା''ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ''ଗରୁକାପତ୍ତିଭଯେନ 'ନୀଲମେୱ ଘଟ୍ଟେସ୍ସାମୀ'ତି ୱାଯାମନ୍ତୋ କାଯଂ ଘଟ୍ଟେତି, ପୁବ୍ବଭାଗେ ତସ୍ସ 'କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଘଟ୍ଟେସ୍ସାମୀ'ତି ପୱତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟେନ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ''ଏୱରୂପେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ୱଦତି କିର। ''ଇତ୍ଥିଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୈତ୍ଥିଯା ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକପୁରିସେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ, ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନକାଲେପି ଇତ୍ଥିୱସେନେୱ ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୨୮୧ ।ତିଣଣ୍ଡୁପକନ୍ତି ହିରିୱେରାଦିମୂଲାନି ଗହେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବଂ। ତାଲପଣ୍ଣମୁଦ୍ଦିକନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣମଯଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମୁଦ୍ଦିକଂ, ତେନ ତାଲପଣ୍ଣମଯଂ କଟଂ, କଟିସୁତ୍ତକଂ, କଣ୍ଣପିଠନ୍ଧନାଦି ସବ୍ବଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତମ୍ବପଣ୍ଣିୱାସିନୋ ଇତ୍ଥିରୂପଂ ଲିଖିତଂ, କଟିକପଟଞ୍ଚ ନ ଛୁପନ୍ତି କିର। ଆକରତୋ ମୁତ୍ତମତ୍ତୋ। ରତନମିସ୍ସୋତି ଅଲଙ୍କାରତ୍ଥଂ କତୋ କଞ୍ଚନଲତାଦିୱିନଦ୍ଧୋ। ସୁୱଣ୍ଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱାତି ସୁୱଣ୍ଣରସଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା। ବୀଜତୋ ଧାତୁପାସାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଥେରୋ ନ କପ୍ପତୀତି ''ତୁମ୍ହାକଂ ପେସିତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ''ଚେତିଯସ୍ସ ପୂଜଂ କରୋଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତି କିର। ବୁବ୍ବୁଳକଂ ତାରକଂ। ଆରକୂଟଲୋହମ୍ପି ଜାତରୂପଗତିକମେୱ।

ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ –

''ଆରକୂଟଲୋହଂ ସୁୱଣ୍ଣସଦିସମେୱ, ସୁୱଣ୍ଣଂ ଅନୁଲୋମେତି, ଅନାମାସ''ନ୍ତି।

''ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ପନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନତୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେକଦେସୋପି ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ହୋତୀତି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଞତ୍ୱା ୱିଭାୱେତବ୍ବଂ।

କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୮୩। ତତିଯେ ତଯୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସୱାରା ତଯୋ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱାରା ତଯୋ ଦୁକ୍କଟୱାରା ତଯୋ କାଯପଟିବଦ୍ଧୱାରାତି ଦ୍ୱାଦସ ୱାରା ସରୂପେନ ଆଗତା। ତତ୍ଥ ତଯୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସୱାରା ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତାତି ତିଣ୍ଣଂ ୱୀସତିକାନଂ ଏକେକମୂଲା ୱାରାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଇଧ ୱିସେସାତି ପଣ୍ଣାସ ୱାରା ସଙ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ୱେମତିକୋ ସାରତ୍ତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ନଂ ଇତ୍ଥିଯା ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗଂ ଆଦିସ୍ସ ୱଣ୍ଣମ୍ପି ଭଣତି…ପେ… ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ। ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡକପୁରିସସଞ୍ଞୀ ତିରଚ୍ଛାନଗତସଞ୍ଞୀ ସାରତ୍ତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ନଂ ଇତ୍ଥିଯା ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗଂ ଆଦିସ୍ସ ୱଣ୍ଣମ୍ପି ଭଣତି ଅକ୍କୋସତିପି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ। ପଣ୍ଡକୋ ଚ ହୋତି ପଣ୍ଡକସଞ୍ଞୀ ସାରତ୍ତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ନଂ ପଣ୍ଡକସ୍ସ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ ଆଦିସ୍ସ ୱଣ୍ଣମ୍ପି ଭଣତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସାତି ଏୱମାଦୀନଂ ଆପତ୍ତିଟ୍ଠାନାନଂ ଅନାପତ୍ତିଟ୍ଠାନତା ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନ ଚାପଜ୍ଜତି, ପଣ୍ଡକେ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞିସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଦୀପେତୁଂ "ଇତ୍ଥୀ ଚ ପଣ୍ଡକୋ ଚ ଉଭିନ୍ନଂ ଇତ୍ଥିସଞ୍ଞୀ ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା "ପଣ୍ଡକେ ପଣ୍ଡକସଞ୍ଞିସ୍ସ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ସଙ୍ଖିତ୍ତୱାରେସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଟ୍ଠାନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଦୁକ୍କଟଟ୍ଠାନେ ଦୁକ୍କଟମ୍ପି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା "ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ୱେମତିକୋ ସାରତ୍ତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ନଂ ଇତ୍ଥିଯା ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗଂ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଧକ୍ଖକଂ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲଂ ଆଦିସ୍ସ ୱଣ୍ଣମ୍ପି ଭଣତି…ପେ… ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା"ତିଆଦିନା ନଯେନ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଖେତ୍ତେପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବା। ତଥା "ଇତ୍ଥୀ ଚ ହୋତି ୱେମତିକୋ ସାରତ୍ତୋ ଚ, ଭିକ୍ଖୁ ଚ ନଂ ଇତ୍ଥିଯା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ଆଦିସ୍ସ ୱଣ୍ଣମ୍ପି ଭଣତି…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତିଆଦିନା ନଯେନ କାଯପଟିବଦ୍ଧୱାରାପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବା। କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧୱାରତ୍ତିକଂ ୱିଯ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱାରତ୍ତିକଂ ଲବ୍ଭମାନମ୍ପି ଆପତ୍ତିୱିସେସାଭାୱତୋ ନ ଉଦ୍ଧଟଂ। କାଯପ୍ପଟିବଦ୍ଧୱାରତ୍ତିକେ ପନ ଦିନ୍ନନଯତ୍ତା ତମ୍ପି ତଦନୁଲୋମା ୱାରା ଚ ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବା। ସବ୍ବତ୍ଥ ନ-ୱିଞ୍ଞୂ ତରୁଣଦାରିକା, ମହଲ୍ଲିକା ଉମ୍ମତ୍ତିକାଦିକା ଚ ଅନଧିପ୍ପେତା, ପଗେୱ ପାକତିକା ତିରଚ୍ଛାନଗତିତ୍ଥୀନଂ, ତଥା ପଣ୍ଡକାଦଯୋପୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ଦୁତିଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା

୨୮୪।ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି "କାଯସଂସଗ୍ଗେ ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନା"ତି ଲିଖିତଂ। "ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣେନା"ତି କିର ମହାଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ। ସୀସଂ ନ ଏତୀତି ଅକ୍କୋସନଂ ନ ହୋତି, ଘଟିତେ ପନ ହୋତି। ତତ୍ରାଯଂ ୱିସେସୋ – ଇମେହି ତୀହି ଘଟିତେ ଏୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାୱମଗ୍ଗାନଂ ନିଯତୱଚନତ୍ତା, ଅଚ୍ଚୋଳାରିକତ୍ତା ୱା, ନ ଅଞ୍ଞେହି ଅନିମିତ୍ତାସୀତିଆଦୀହି ଅଟ୍ଠହି। ତତ୍ଥ ଅଲୋହିତାସି, ଧୁୱଲୋହିତାସି, ଧୁୱଚୋଳାସି, ପଗ୍ଘରଣୀସି, ଇତ୍ଥିପଣ୍ଡକାସି, ୱେପୁରିସିକାସୀତି ଏତାନି ଛ ମଗ୍ଗାନଂ ଅନିଯତୱଚନାନି, ଅନିମିତ୍ତାସି, ନିମିତ୍ତମତ୍ତାସୀତି ଦ୍ୱେ ପଦାନି ଅନଚ୍ଚୋଳାରିକାନି ଚ, ଯତୋ ଅଟ୍ଠପଦାନି "ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ନ ଜନେନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତାନି, ତସ୍ମା ତାନି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୂନି। ପରିବ୍ବାଜକୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱିଯ ଅକ୍କୋସମତ୍ତତ୍ତା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନୀତି ଏକେ। ଇତ୍ଥିପଣ୍ଡକାସି, ୱେପୁରିସିକାସୀତି ଏତାନେୱ ପଦାନି ସକଲସରୀରସଣ୍ଠାନଭେଦଦୀପକାନି ସୁଦ୍ଧାନି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ନ ଜନେନ୍ତି ସକଲସରୀରସାମଞ୍ଞତ୍ତା, ଇତରାନି ଜନେନ୍ତି ଅସାମଞ୍ଞତ୍ତା। ତାନି ହି ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗମେୱ ଦୀପେନ୍ତି ସିଖରଣୀ-ପଦଂ ୱିଯ। ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନାସୀତି ୱଚନଂ ପନ ପୁରିସନିମିତ୍ତେନ ଅସଙ୍ଘାଦିସେସୱତ୍ଥୁନା ମିସ୍ସୱଚନଂ। ପୁରିସୌଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକସ୍ସ ଚ ଇତ୍ଥିନିମିତ୍ତଂ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ, ପୁରିସନିମିତ୍ତଂ ପାକଟଂ ହୋତି। ଯଦି ତମ୍ପି ଜନେତି, କଥଂ ଅନିମିତ୍ତାସୀତିଆଦିପଦାନି ନ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଜନେନ୍ତୀତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ପୁରିସସ୍ସପି ନିମିତ୍ତାଧିୱଚନତୋ, "ମେଥୁନୁପସଂହିତାହି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ"ତି ମାତିକାଯ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ମେଥୁନୁପସଂହିତାହିପି ଓଭାସନେ ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଇତରେହି ଓଭାସନେ ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଅପ୍ପଟିୱିଜାନନ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏକେ, ସବ୍ବଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

୨୮୭।ହସନ୍ତୋତି ଯଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଭଣତି, ସା ଚେ ପଟିୱିଜାନାତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୨୮୯। "ପଟିୱୁତ୍ତଂ ନାମା"ତି ପାଠୋ। ନୋ-ସଦ୍ଦୋ ଅଧିକୋ। "ଅକ୍ଖରଲିଖନେନପି ହୋତୀ"ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଆୱଜ୍ଜନସମନନ୍ତରୱିଧିନା ସମେତି ଚେ, ଗହେତବ୍ବଂ।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୯୦। ଚତୁତ୍ଥେ ତଯୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସୱାରା ଆଗତା, ସେସା ସତ୍ତପଞ୍ଞାସ ୱାରା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିକାଯ ସଂଖିତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ତତୋ ଅଞ୍ଞତରୋ ଅସନ୍ତୱତୋ ଇଧ ନ ଉଦ୍ଧଟୋ। ସେସଯୋଜନକ୍କମୋ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନଗରପରିକ୍ଖାରେହୀତି ପାକାରପରିଖାଦୀହି ନଗରପରିୱାରେହି। ସେତପରିକ୍ଖାରୋତି ସେତାଲଙ୍କାରୋ, ସୀଲାଲଙ୍କାରୋତି ଅତ୍ଥୋ (ସଂ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୩।୫।୪)। ଚକ୍କୱୀରିଯୋତି ୱୀରିଯଚକ୍କୋ। ୱସଲଂ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧନ୍ତି ନିମିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯାହ, ତଦେୱ ସନ୍ଧାଯ ''କିଂ ମେ ପାପକଂ, କିଂ ମେ ଦୁଗ୍ଗନ୍ଧ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୯୧।ସନ୍ତିକେତି ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ୱିଞ୍ଞାପେତି। ''ପଠମୱିଗ୍ଗହେ ସଚେ ପାଠଇୱସେନ ଯୋଜେତୀତି କାମହେତୁପାରିଚରିଯାଅତ୍ଥୋ। ସେସନ୍ତି 'ଅଧିପ୍ପାଯୋ'ତି ପଦଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥାଭାୱତୋ। ଦୁତିଯେ ପାଠଇୱସେନ କାମହେତୁ-ପଦାନି ବ୍ଯଞ୍ଜନାନି ତେସଂ ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥାଭାୱତୋ। ଏୱଂ ଚତ୍ତାରି ପଦାନି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିଗ୍ଗହାନଂ ୱସେନ ଯୋଜିତାନୀତି ଅପରେ ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୯୫। ଏତେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ମେଥୁନରାଗେନ ୱୀତିକ୍କମେ ସତି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଅନାପତ୍ତି। ତସ୍ମା ''କିଂ ଭନ୍ତେ ଅଗ୍ଗଦାନନ୍ତି। ମେଥୁନଧମ୍ମ''ନ୍ତି ଇଦଂ କେୱଲଂ ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ୱଣ୍ଣଭଣନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ମେଥୁନଧମ୍ମାଧିପ୍ପାଯେନ ତଦତ୍ଥିଯା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ପରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କାମପାରିଚରିଯାଯ ୱଣ୍ଣଭଣନେ ଦୁକ୍କଟଂ। ''ଯୋ ତେ ୱିହାରେ ୱସତି, ତସ୍ସ ଅଗ୍ଗଦାନଂ ଦେହୀ''ତି ପରିଯାଯୱଚନେନପି ଦୁକ୍କଟଂ। ''ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯାଯ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସେଯ୍ଯ। ଯା ମାଦିସଂ ସୀଲୱନ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଏକେ। ପଞ୍ଚସୁ ଅଙ୍ଗେସୁ ସବ୍ବାୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱାତି ଏକେ। ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱଯେ କାଯସଂସଗ୍ଗେ ୱିଯ ଯକ୍ଖିପେତୀସୁ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲତ୍ତକାମୱଚନେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ନାଗତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକୋ ପନ ପଣ୍ଡକଗତିକୋୱା''ତି ୱଦନ୍ତି।

ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୯୭।ଅହମ୍ହି ଦୁଗ୍ଗତାତି ଅହଂ ଅମ୍ହି ଦୁଗ୍ଗତା। ଅହଂ ଖ୍ୱମ୍ହୋତି ଏତ୍ଥ ଅମ୍ହୋତି ବହୁୱଚନଂ ହୋତି।

୨୯୮।ଓଯାଚନ୍ତୀତି ନୀଚଂ କତ୍ୱା ଦେୱେ ଯାଚନ୍ତି। ଆଯାଚନ୍ତୀତି ଉଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ଆଦରେନ ଯାଚନ୍ତି। ଅଲଙ୍କାରାଦୀହି ମଣ୍ଡିତୋ କେସସଂୱିଧାନାଦୀହି ପସାଧିତୋ। ''ମଣ୍ଡିତକରଣେ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ପଦଭାଜନୀଯୱଣ୍ଣନା

୩୦୩। ସହ ପରିଦଣ୍ଡେନ ୱତ୍ତମାନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛନ୍ଦୱାସିନୀ ନାମ ''ପିଯା ପିଯଂ ୱସେତୀ''ତି ପାଠଇ, ପୁରିସଂ ୱାସେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ପିଯୋ ପିଯଂ ୱାସେତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥା।

ତଂ କିରିଯଂ ସମ୍ପାଦେସ୍ସତୀତି ଅୱସ୍ସଂ ଆରୋଚେନ୍ତିଯା ଚେ ଆରୋଚେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ମାତାପିତୂନଂ ଚେ ଆରୋଚେତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ୱିନଯୱିନିଚ୍ଛଯେ ''ୱତ୍ଥୁ ଓଲୋକେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଚ ''ଉଦାଯିତ୍ଥେରୋ ଗଣିକାଯ ଆରୋଚେସୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ''ମାତାଦୀନମ୍ପି ୱଦତୋ ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ନିପ୍ପଯୋଜନଂ। ତଂ ପନେତନ୍ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ୱଚନଂ। ମାତୁରକ୍ଖିତଂ ବ୍ରୂହୀତି ପେସିତସ୍ସ ଗନ୍ତ୍ୱା ମାତାପିତୁରକ୍ଖିତଂ ୱଦତୋ ତସ୍ସ ତସ୍ସା ମାତୁରକ୍ଖିତଭାୱେପି ସତି ୱିସଙ୍କେତମେୱ, କସ୍ମା? ''ପିତୁରକ୍ଖିତାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ୱିସଙ୍କେତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇତରଥା ଆଦି-ସଦ୍ଦୋ ନିରତ୍ଥକୋ ସିଯା। ଏକଂ ଦସକଂ ଇତରେନ ଦସକେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯତ୍ତା ମାତୁରକ୍ଖିତାଯ ମାତା ଅତ୍ତନୋ ଧୀତୁସନ୍ତିକଂ ପହିଣତୀତି ଗହେତବ୍ବଂ।

୩୩୮।ଅନଭିନନ୍ଦିତ୍ୱାତି ୱଚନମତ୍ତମେୱ, ଯଦିପି ଅଭିନନ୍ଦତି, ଯାୱ ସାସନଂ ନାରୋଚେତି, ତାୱ ''ୱୀମଂସିତୋ''ତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି। ସାସନାରୋଚନକାଲେତି ଆଣାପକସ୍ସ ସାସନୱଚନକ୍ଖଣେ। ତତିଯପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ଏକଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଉଭଯୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ କିର।

୩୩୯।ଚତୁତ୍ଥେ ଅନାପତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ନ ୱୀମଂସତି ନ ପଚ୍ଚାହରତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ 'ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନ ସମ୍ପାଦେତି, ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିସଂୱାଦେତୀ'ତି ଅନାପତ୍ତିପାଠଇଯାପି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ''ଅତ୍ଥୀ''ତିପି।

ୱିନୀତୱତ୍ଥୁୱଣ୍ଣନା

୩୪୧।ଅଲଂୱଚନୀଯାତି ନ ୱଚନୀଯା, ନିୱାରଣେ ଅଲଂ-ସଦ୍ଦୋ। ଥେରପିତା ୱଦତୀତି ଜିଣ୍ଣପିତା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ‘‘ଇତ୍ଥୀ ନାମ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ନ ଯକ୍ଖୀ ନ ପେତୀ ନ ତିରଚ୍ଛାନଗତା, ପୁରିସୋ ନାମ ମନୁସ୍ସପୁରିସୋ ନ ଯକ୍ଖୋ’’ତିଆଦି ନତ୍ଥି, ତଥାପି କାଯସଂସଗ୍ଗାଦୀସୁ ‘‘ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ’’ତି ଇତ୍ଥୀୱତ୍ଥାନସ୍ସ କତତ୍ତା ଇଧାପି ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ଏୱାତି ପଞ୍ଞାଯତି। ମେଥୁନପୁବ୍ବଭାଗତ୍ତା ମନୁସ୍ସୋଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକୋ ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁକୋୱ ହୋତି, ସେସା ମନୁସ୍ସପଣ୍ଡକୌଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକତିରଚ୍ଛାନଗତପୁରିସାଦଯୋ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକାୱ ମିଚ୍ଛାଚାରସାସନଙ୍ଗସମ୍ଭୱତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ପନ ୱାରା ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବା। ପଞ୍ଞତ୍ତିଅଜାନନେ ୱିଯ ଅଲଂୱଚନୀଯଭାୱାଜାନନେପି ଅଚିତ୍ତକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାଦୀସୁପୀତି ‘‘ଇମସ୍ମିମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। ‘‘ଲେଖଂ ନେତ୍ୱା ପଟିଲେଖଂ ଆରୋଚିତସ୍ସାପି ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ ନତ୍ଥି ସଞ୍ଚରିତ୍ତଭାୱମଜାନନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ସଞ୍ଚରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୪୨।ଯାଚନାତି ‘‘ଦେଥ ଦେଥା’’ତି ଚୋଦନା। ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀତି ଇମିନା ନୋ ଅତ୍ଥୋତି ୱିଞ୍ଞାପନା। ‘‘ହତ୍ଥକମ୍ମଂ ଯାଚିତୋ ଉପକରଣଂ, ମୂଲଂ ୱା ଦସ୍ସତୀ’’ତି ଯାଚତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ୱଟ୍ଟତି ସେନାସନେ ଓଭାସପରିକଥାଦୀନଂ ଲଦ୍ଧତ୍ତାତି ଏକେ। ଅନଜ୍ଝାୱୁତ୍ଥକନ୍ତି ଅସ୍ସାମିକଂ। ନ ଆହଟଂପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କିଞ୍ଚାପି ଗରୁଭଣ୍ଡପ୍ପହୋନକେସୁତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଯଂ ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଅପ୍ପଂ ହୁତ୍ୱା ଅଗ୍ଘୱସେନ ମହା ହରିତାଲହିଙ୍ଗୁଲିକାଦି, ତଂ ଯାଚିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୩୪୪।ସୋ କିରାତି ଇସି। ତଦା ଅଚ୍ଛଗମା ତଦଚ୍ଛଗମା।

୩୪୮-୯। ନ ହି ସକ୍କା ଯାଚନାଯ କାତୁଂ, ତସ୍ମା ସଯଂ ଯାଚିତକେହି ଉପକରଣେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ସମେତି, ନ ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ଇଧ ଉଭଯେସଂ ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ଯସ୍ମା ପନା’’ତିଆଦିମାହ। ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ‘‘ସଞ୍ଞାଚିକାଯା’’ତି ୱଚନତୋ କରୋନ୍ତେନାପି, ‘‘ପରେହି ପରିଯୋସାପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ କାରାପେନ୍ତେନାପି ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଉଭୋପେତେ କାରକକାରାପକା। ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ୱିଲୋମିତଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ‘‘କାରଯମାନେନା’’ତି ହି ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ‘‘କରୋନ୍ତେନା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ୱିଲୋମିତଂ ହୋତି ଅତଦତ୍ଥତ୍ତା। ନ ହି କାରାପେନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ‘‘ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନାତି ଦେସିତୱତ୍ଥୁକପମାଣିକନଯେନ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘କରୋନ୍ତେନ ୱା କାରାପେନ୍ତେନ ୱା’ତି ୱଚନତୋ କରୋନ୍ତେନାପି ପରେହି ୱିପ୍ପକତଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ, ତଦତ୍ଥୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ‘ଯଦି ପନାତିଆଦିମାହା’’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସଞ୍ଞାଚିକାଯ କୁଟିଂ କରୋନ୍ତୋ’’ତି ୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଆଯାମତୋ ଚ ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ୱିକପ୍ପତ୍ଥସ୍ସ ୱା-ସଦ୍ଦସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଏକତୋଭାଗେପି ୱଡ୍ଢିତେ ଆପତ୍ତି ଏୱ। ପମାଣଯୁତ୍ତମଞ୍ଚୋ କିର ନୱୱିଦତ୍ଥି। ‘‘‘ଚତୁହତ୍ଥୱିତ୍ଥାରା’ତି ୱଚନେନ ‘ତିରିଯଂ ତିହତ୍ଥା ୱା’ତି ୱଚନମ୍ପି ସମେତି ‘ଯତ୍ଥ ପମାଣଯୁତ୍ତୋ’ତିଆଦିସନ୍ନିଟ୍ଠାନୱଚନାସମ୍ଭୱତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପମାଣତୋ ଊନତରମ୍ପୀତି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଚତୁପଞ୍ଚହତ୍ଥମ୍ପି ଦୀଘତୋ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତପମାଣମେୱ ଦେସିତୱତ୍ଥୁ। ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁମ୍ହି କରୋତୋ ଆପତ୍ତି। ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତା କୁଟି ଏୱ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଂ କୁଟିଂ କରେଯ୍ଯାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ଥମ୍ଭତୁଲା’’ତି ପାଠୋ। ଅନୁସ୍ସାୱନାନଯେନାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦମିଳଅଭାସାଯପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

୩୫୩।ଚାରଭୂମି ଗୋଚରଭୂମି। ନ ଗହିତାତି ନ ୱାରିତା। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘କାରଣାଯ ଗୁତ୍ତିବନ୍ଧନାଗାରଂ, ଅକରଣଟ୍ଠାନଂ ୱା ଧମ୍ମଗନ୍ଧିକା ହତ୍ଥପାଦଚ୍ଛିନ୍ଦନକା ଗନ୍ଧିକା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଦ୍ୱୀହି ବଲିବଦ୍ଦେହୀତି ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା କିର ୱୁତ୍ତତୋ ଆୱିଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍କା ଛିନ୍ନାୱଟତ୍ତା, ନିଗମନସ୍ସାପି ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପାଚିନନ୍ତି ୱତ୍ଥୁ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ତଦତ୍ଥାଯାତି ତଚ୍ଛନତ୍ଥାଯ। ପଣ୍ଣସାଲମ୍ପୀତି ଉଲ୍ଲିତ୍ତାୱଲିତ୍ତକୁଟିମେୱ ପଣ୍ଣଚ୍ଛଦନଂ। ତେନେୱ ‘‘ସଭିତ୍ତିଚ୍ଛଦନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଲିତ୍ତଂ କିର ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତି। ପୁବ୍ବେ ଥୋକଂ ଠପିତଂ ପୁନ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା। ତସ୍ମିନ୍ତି ଦ୍ୱାରବନ୍ଧନେ ୱା ୱାତପାନେ ୱା ଠପିତେ। ପଠମମେୱାତି ଏତ୍ଥ ପତ୍ତକାଲେ ଏୱାତି କିର ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଠପିତକାଲେୱାତି କିର। ପୁରିମେନ ଲେପସ୍ସ ଅଘଟିତତ୍ତା ଦୁତିଯେନ ୱତ୍ତସୀସେନ କତତ୍ତା ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅନାପତ୍ତି। ସଚେ ଆଣତ୍ତେନ କତଂ, ‘‘କରୋତି ୱା କାରାପେତି ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଆପତ୍ତି ଉଭିନ୍ନଂ ସତି ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକତାଯ, ଅସତି ମୂଲଟ୍ଠସ୍ସେୱ। ହେଟ୍ଠିମପ୍ପମାଣସମ୍ଭୱେ ସତି ସଙ୍ଘମତ୍ତିକାମଯଂ କୁଟିଂ କରୋତୋ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ।

୩୫୪। ଛଉଂସ ଚତୁକ୍କାନି ନାମ ଅଦେସିତୱତ୍ଥୁକଚତୁକ୍କଂ ଦେସିତୱତ୍ଥୁକଚତୁକ୍କଂ ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଚତୁକ୍କଂ ପମାଣିକଚତୁକ୍କଂ

ଅଦେସିତଓ୍ୱତ୍ଥୁକପମାଣାତିକ୍କନ୍ତଚତୁକ୍କଂ ଦେସିତଓ୍ୱତ୍ଥୁକପମାଣିକଚତୁକ୍କନ୍ତି ଛ ଚତୁକ୍କାନି, ଏଓ୍ୱଂ ସମାଦିସତିଓ୍ୱାରାଦୀସୁପି ପଞ୍ଚସୂତି ଛତ୍ତିଂସ। ଆପତ୍ତିଭେଦଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ''ସାରମ୍ଭେ ଚେ, ଭିକ୍ଖୁ, ଓ୍ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପରିକ୍କମନେ…ପେ… ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ମାତିକାଯଂ ଅଓ୍ୱିସେସେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସାରମ୍ଭଅପରିକ୍କମନେପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋଓ୍ୱାତି ମିଚ୍ଛାଗାହଓ୍ୱିଓ୍ୱଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତସ୍ମା ଓ୍ୱୁତ୍ତାନୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଓ୍ୱିଭଙ୍ଗେ ଏଓ୍ୱଂ ଅଓ୍ୱତ୍ୱା କିମତ୍ଥଂ ମାତିକାଯଂ ଦୁକ୍କଟଓ୍ୱତ୍ଥୁ ଓ୍ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଭିକ୍ଖୁ ଅଭିନେତବ୍ବା ଓ୍ୱତ୍ଥୁଦେସନାଯ, ତେହି ଭିକ୍ଖୂହି ଓ୍ୱତ୍ଥୁ ଦେସେତବ୍ବଂ। କୀଦିସଂ? ଅନାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ନେତରଂ, ଇତରସ୍ମିଂ ''ସାରମ୍ଭେ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଓ୍ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅପରିକ୍କମନେ''ତି ଏଓ୍ୱଂ ଆନିସଂସଓ୍ୱସେନ ଆଗତତ୍ତା ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ଓ୍ୱତ୍ଥୁ ନାମ ଅତ୍ଥି ସାରମ୍ଭଂ, ଅତ୍ଥି ଅନାରମ୍ଭଂ, ଅତ୍ଥି ସପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ଅପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ସାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ସାରମ୍ଭଂ ଅପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ଅନାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ଅତ୍ଥି ଅନାରମ୍ଭଂ ଅପରିକ୍କମନନ୍ତି ବହୁଓ୍ୱିଧତ୍ତା ଓ୍ୱତ୍ଥୁ ଦେସେତବ୍ବଂ ଅନାରମ୍ଭଂ ସପରିକ୍କମନଂ, ନେତରନ୍ତି ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। କିମତ୍ଥିକା ପନେସା ଦେସନାତି ଚେ? ଗରୁକାପତ୍ତିପଞ୍ଞାପନହେତୁପରିଓ୍ୱଜ୍ଜନୁପାଯତ୍ଥା। ଓ୍ୱତ୍ଥୁଦେସନାଯ ହି ଗରୁକାପତ୍ତିପଞ୍ଞାପନହେତୁତ୍ତା ଅକତଓ୍ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଗିହୀନଂ ପୀଳଆଜନନେନ ଅତ୍ତଦୁକ୍ଖପରଦୁକ୍ଖହେତୁଭୂତୋ ଚ ସାରମ୍ଭଭାଓ୍ୱୋତି ଏତେ ଓ୍ୱତ୍ଥୁଦେସନାପଦେସେନ ଉପାଯେନ ପରିଓ୍ୱଜ୍ଜିତା ହୋନ୍ତି। ନ ହି ଭିକ୍ଖୁ ଅକପ୍ପିଯକୁଟିକରଣତ୍ଥଂ ଗିହୀନଂ ଓ୍ୱା ପୀଳଆନିମିତ୍ତଂ ସାରମ୍ଭଓ୍ୱତ୍ଥୁ। କୁଟିକରଣତ୍ଥଂ ଓ୍ୱା ଓ୍ୱତ୍ଥୁଂ ଦେସେନ୍ତୀତି ପଠମମେଓ୍ୱ ସାଧିତମେତଂ। ଓ୍ୱୋମିସ୍ସକାପତ୍ତିଯୋତି ଦୁକ୍କଟସଙ୍ଘାଦିସେସମିସ୍ସକାପତ୍ତିଯୋ।

୩୫୫। ତତ୍ଥ ''ଦ୍ୱୀହି ସଙ୍ଘାଦିସେସେହୀ''ତି ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବେ ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନା''ତି ଓ୍ୱିଭତ୍ତିବ୍ୟତ୍ତଯେନ, ଓ୍ୱଚନବ୍ୟତ୍ତଯେନ ଚ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ। ''ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସାନ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ।

୩୬୪। ନ ଘଟଯତି ଛଦନଲେପାଭାଓ୍ୱତୋ, ଅନାପତ୍ତି, ତଂ ପରତୋ ସାଧିଯତି। ଛଦନମେଓ୍ୱ ସନ୍ଧାଯ ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଓ୍ୱଲିତ୍ତତା ଓ୍ୱୁତ୍ତାତି। ''କୁକ୍କୁଟଚ୍ଛିକଗେହଂ ଓ୍ୱଟ୍ଟତୀତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ପୁନ ଛଦନଂ ଦଣ୍ଡକେହୀତିଆଦିନା ନଯେନ ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେହି ତିଣପଣ୍ଣଚ୍ଛଦନାକୁଟିକାଓ୍ୱ ଓ୍ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଛଦନଂ ଦଣ୍ଡକେହି ଦୀଘତୋ ତିରିଯଞ୍ଚ ଜାଲଂ ଓ୍ୱିଯ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ତିଣେହି ଓ୍ୱା ପଣ୍ଣେହି ଓ୍ୱା ଛାଦେତୁଂ ଉଲ୍ଲିତ୍ତାଦିଭାଓ୍ୱୋ ଛଦନମେଓ୍ୱ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱୁତ୍ତୋତି ଯୁତ୍ତମିଦଂ। ତସ୍ମା ମତ୍ତିକାମଯଂ ଭିତ୍ତିଂ ଓ୍ୱତ୍ୱାପେତ୍ୱା ଉପରି ଉଲ୍ଲିତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ଅଓ୍ୱଲିତ୍ତଂ ଓ୍ୱା ଉଭଯଂ ଓ୍ୱା ଭିତ୍ତିଯା ଘଟିତଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଏଓ୍ୱ ଓ୍ୱିନାପି ଭିତ୍ତିଲେପେନା''ତି ଲିଖିତଂ। '''ସୋ ଚ ଛଦନମେଓ୍ୱ ସନ୍ଧାଯା'ତି ପଧାନଓ୍ୱସେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଂ, ନ ହେଟ୍ଠାଭାଗଂ ପଟିକ୍ଖିପ୍ପ''ନ୍ତି ଓ୍ୱଦନ୍ତି, ଓ୍ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାତି ତିଣକୁଟିକାଯ। ଯଥାସମାଦିଟ୍ଠାଯାତି ଯଥାଓ୍ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ଆପତ୍ତି କାରୁକାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଦୁକ୍କଟାନ''ନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ସୋ ସୁଣାତିଛକ୍କମ୍ପି ଲବ୍ଭତି। ଉଭଯତ୍ଥ ସମାଦିଟ୍ଠତ୍ତା ଆଣାପକସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଆଣତ୍ତସ୍ସ ଯଥା ସମାଦିଟ୍ଠଂ ଆଣାପକେନ, ତଥା ଅକରଣପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ସଚେ ''ଅହମ୍ପେତ୍ଥ ଓ୍ୱସାମୀ''ତି ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସମ୍ପି କରୋତି, ସଙ୍ଘାଦିସେସୋଓ୍ୱ। ''କୁଟିଂ କରୋଥା''ତି ଅଓ୍ୱିସେସେନ ଓ୍ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ପନ ଆଣାପକସ୍ସାପି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ।

ଅହଞ୍ଚ ଓ୍ୱସିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ପରସ୍ସ ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ଅଭାଓ୍ୱା ଆପତ୍ତି ଏଓ୍ୱ ''କରୋନ୍ତସ୍ସ ଓ୍ୱା''ତି ନିଯମିତତ୍ତା, ଅନାପତ୍ତି ଅଓ୍ୱିଭତ୍ତତ୍ତା। ''ଇଧ ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାନନମତ୍ତମେଓ୍ୱ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ଅହଞ୍ଚ ଓ୍ୱସିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ''ମଯ୍ହଂ ଓ୍ୱାସାଗାରଞ୍ଚ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତୀ''ତି ଇଚ୍ଛତି, ତସ୍ସାପତ୍ତି। ଯୋ ପନ ଉପୋସଥାଗାରଂ ଇଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ତସ୍ମା ''ଉଭଯଂ ସମେତୀ''ତି ଓ୍ୱତ୍ୱା ଚ ''ଓ୍ୱିନଯଓ୍ୱିନିଚ୍ଛଯେ ଆଗତେ ଗରୁକେ ଠାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଓ୍ୱଚନତୋ ମହାପଚ୍ଚରିଓ୍ୱାଦତୋ ଇତରୋ ପଚ୍ଛା ଓ୍ୱତ୍ତବ୍ବୋତି ଚେ? ନ, ବଲଓ୍ୱତ୍ତା । ''ଓ୍ୱାସାଗାରଂ ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଓ୍ୱଚନତୋ, ଭୋଜନସାଲାଦୀନମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ଇମିନା କତତ୍ତା ସଙ୍କରା ଜାତା। ଯଥା – ଦ୍ୱେ ତଯୋ ''ଏକତୋ ଓ୍ୱସିସ୍ସାମା''ତି କରୋନ୍ତି, ରକ୍ଖତି ତାଓ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଓ୍ୱିଯ। ''ଇଦଂ ଠାନଂ ଓ୍ୱାସାଗାରଂ ଭଓ୍ୱିସ୍ସତି, ଇଦଂ ଉପୋସଥାଗାର''ନ୍ତି ଓ୍ୱିଭଜିତ୍ୱା କତେପି ଆପତ୍ତି ଏଓ୍ୱ। ଦ୍ୱୀସୁ ମହାପଚ୍ଚରିଓ୍ୱାଦୋ ବଲଓ୍ୱା, ତସ୍ମା ''ପଚ୍ଛା ଓ୍ୱୁତ୍ତୋ''ତିଆଦିନା ଅତୀଓ୍ୱ ପପଞ୍ଚିତଂ। କିଂ ତେନ। ''ଅତ୍ତନା ଓ୍ୱିପ୍ପକତଂ ଅତ୍ତନା ଚ ପରେହି ଚ ପରିଯୋସାପେତୀ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅପରାନିପି ଚତୁକ୍କାନି ଯଥାସମ୍ଭଓ୍ୱଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବାନି, ଲେଣାଦୀସୁ କିଞ୍ଚାପି ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଅନାପତ୍ତି, ଅକତଓ୍ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସତି ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତି ଏଓ୍ୱ।

କୁଟିକାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଓ୍ୱିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା

୩୬୬। ସତ୍ତମେ ଓ୍ୱା-ସଦ୍ଦୋ ଅଓ୍ୱଧାରଣତ୍ଥୋତି ଓ୍ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଓ୍ୱିହାରକାରସିକ୍ଖାପଦଓ୍ୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପଠମଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୮୦।ସାୱକେନ ପଭଜନ୍ତି ପକତିସାୱକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଗ୍ଗସାୱକଂ। ଯଥୂପନିସ୍ସଯଯଥାପୁଗ୍ଗଲୱସେନ ''ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କେନଚି ସାୱକେନ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା, କେନଚି ଚତସ୍ସୋ ପଟିସମ୍ଭିଦା, କେନଚି ଛ ଅଭିଞ୍ଞା, କେନଚି କେୱଲୋ ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋତି ଏୱଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୮୨।''ଯେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକା''ତିଆଦିୱଚନତୋ ଧରମାନେପି ଭଗୱତି ପିଟକତ୍ତଯପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅହୋସୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଧମ୍ମକଥିକାତି ଆଭିଧମ୍ମିକା ରତିଯା ଅଚ୍ଛିସ୍ସନ୍ତୀତିଆଦି ଆଯସ୍ମତୋ ଦବ୍ବସ୍ସ ନେସଂ ତିରଚ୍ଛାନକଥାଯ ରତିନିଯୋଜନଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ନ ତଥା ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୁତ୍ତନ୍ତିକାଦିସଂସଗ୍ଗତୋ ତେସଂ ସୁତ୍ତନ୍ତିକାଦୀନଂ ଫାସୁୱିହାରନ୍ତରାଯଂ, ତେସମ୍ପି ତିରଚ୍ଛାନକଥାରତିଯା ଅଭାୱେନ ଅନଭିରତିୱାସଂ, ତତୋ ନେସଂ ସାମଞ୍ଞା ଚାୱନଞ୍ଚ ପରିୱଜ୍ଜନ୍ତୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ନିମ୍ମିତାନଂ ଧମ୍ମତାତି ସାୱକେହି ନିମ୍ମିତାନଂଯେୱ, ନ ବୁଦ୍ଧେହୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ସାଧକତମଂ କରଣ''ନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ କରଣହେଯେୱ ତତିଯାୱିଭତ୍ତୀତି ଅହୋ।

୩୮୩-୪।ଯନ୍ତି ଯେନ। ''କତ୍ତାତି କତ୍ତା, ନ କତ୍ତା''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଭରିଯଂ ୱିଯ ମଂ ଅଜ୍ଝାଚରତୀ''ତି ୱଦନ୍ତିଯା ବଲୱତୀ ଚୋଦନା। ତେନ ହୀତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ଛୁପନମତ୍ତେ ୱିପ୍ପଟିସାରୀୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗସମ୍ଭୱା ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପଞ୍ଞାପେସି, ତଥେୱ ପୁବ୍ବେୱସ୍ସା ଦୁସ୍ସୀଲଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଦି ତାୱ ଭୂତାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ନାସିତା, ଥେରୋ କାରକୋ ହୋତି। ଅଥ ଅଭୂତାଯ, ଭଗୱତା ''ନାସେଥା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ''ଯଦି ତାୱ ପଟିଞ୍ଞାଯ ନାସିତା, ଥେରୋ କାରକୋ ହୋତୀ''ତି।

ଅଥ ଅପ୍ପଟିଞ୍ଞାଯାତି ''ଅଯ୍ୟେନମ୍ହି ଦୂସିତା''ତି ଇମଂ ପଟିଞ୍ଞଂ ୱିନା ଏୱ ତସ୍ସା ପକତିଦୁସ୍ସୀଲଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ନାସିତା, ଥେରୋ ଅକାରକୋ ହୋତି। ଅଭଯଗିରିୱାସିନୋପି ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦେ ଥେରୋ କାରକୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, କସ୍ମା? ଦୁକ୍କଟଂ ମୁସାୱାଦପଚ୍ଚଯା ଲିଙ୍ଗନାସନାଯ ଅନାସେତବ୍ବତ୍ତା। ପାରାଜିକସ୍ସେୱ ହି ଲିଙ୍ଗନାସନାଯ ନାସେତବ୍ବା। ''ନାସେଥା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାରାଜିକାୱ ଜାତା, ସା କିଂ ସନ୍ଧାଯ, ତତୋ ଥେରୋ କାରକୋ ଆପଜ୍ଜତି। ''ସକାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ନାସେଥା''ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ଅପାରାଜିକାପି ଅତ୍ତନୋ ୱଚନେନ ନାସେତବ୍ବା ଜାତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମହାୱିହାରୱାସିନୋପି ଅତ୍ତନୋ ସୁତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ''ତୁମ୍ହାକଂ ୱାଦେ ଥେରୋ କାରକୋ''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ''ସକାଯ ପଟିଞ୍ଞାଯ ନାସେଥା''ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ପଟିଞ୍ଞାଯ ଭୂତତା ଆପଜ୍ଜତି ''ନାସେଥା''ତି ୱଚନତୋ। ଭୂତାଯେୱ ହି ପଟିଞ୍ଞାଯ ନାସେତବ୍ବା ହୋତି, ନାଭୂତାଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପୁରିମନଯେତି ଦୁକ୍କଟୱାଦେ। ପୁରିମୋ ଯୁତ୍ତିୱସେନ ପୱତ୍ତୋ, ପଚ୍ଛିମୋ ପାଠଇୱଚନୱସେନ ପୱତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

୩୮୫-୬।ପୀତିସୁଖେହୀତି ଏତ୍ଥ ''ସୁଖେନା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ପୀତିଗ୍ଗହଣଂ ତତିଯଜ୍ଝାନସୁଖଂ, କାଯିକଞ୍ଚ ଅପନେତୁଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତପୀତିଯା ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ଚୁଦିତକୱସେନ କତଂ ଅମୂଲକଂ ନାମ, ''ଅନଜ୍ଝାପନ୍ନଂ ଅକତ''ନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟ, ଇମେ କରିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ତାଦିସଂ ଦିଟ୍ଠସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ଚୋଦେତୀ''ତି ପାଠୋ । ''ଏତେନ ନଯେନ ସୁତମୁତପରିସଙ୍କିତାନିପି ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବାନୀ''ତି ପାଠୋ। ''ଚତୁନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରେନା''ତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଏୱ ଆଗତେ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଇତରେସଂ ଅଞ୍ଞତରେନାପି ଅନୁଦ୍ଧଂସେନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋୱାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ଭିକ୍ଖୁଭାୱା ହି ଚାୱନସମତ୍ଥତୋ। ''ସମୀପେ ଠତ୍ୱା''ତି ୱଚନତୋ ପରମ୍ମୁଖା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ, ଚୋଦାପେନ୍ତସ୍ସ ୱା ସୀସଂ ନ ଏତି। ଦିଟ୍ଠଞ୍ଚେ ସୁତେନ ପରିସଙ୍କିତେନ ଚୋଦେତି ଚୋଦାପେତି, ସୁତପରିସଙ୍କିତଂ ୱା ଦିଟ୍ଠାଦୀହି ଚୋଦିତେ ୱା ଚୋଦାପିତେ ୱା ସୀସଂ ଏତି ଏୱ ଅମୂଲକେନ ଚୋଦିତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ, ତଞ୍ଚେ ଚୋଦେତି 'ସୁତୋ ମଯା…ପେ… ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା''ତି (ପାରା। ୩୮୭)। ''ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ, ତଞ୍ଚେ ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଓକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି (ପାରା। ୩୮୯) ଇମିନା ନ-ସମେନ୍ତଂ ୱିଯ ଖାଯତି, କଥଂ? ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋ ନାମ ଅସୁଦ୍ଧୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ହୋତି, ''ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ସମାନୋ ତଞ୍ଚେ ଚୋଦେତି 'ସୁତୋ ମଯା ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋସୀ'ତି, ଆପତ୍ତି ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା''ତି ୱଚନତୋ ପୁରିମନଯେନାପତ୍ତି। ''ଚାୱନାଧିପ୍ପାଯୋ ୱଦେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱଚନତୋ ପଚ୍ଛିମନଯେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନ ଆପତ୍ତୀତି ଦ୍ୱେ ପାଠଇନଯା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ୱିରୁଦ୍ଧା ୱିଯ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ନ ଚ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ବୁଦ୍ଧା କଥଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି ପରିଯେସିତବ୍ବା। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା ତାୱାହୁ ''ସମୂଲକେନ ୱା ସଞ୍ଞାସମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଅମୂଲକେନ ୱା ପନ ସଞ୍ଞାଅମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀ''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଦସ୍ସନସୱନପରିସଙ୍କନମୂଲେନ ସମୂଲକେନ ୱା ତଦଭାୱେନ ଅମୂଲକେନାପି ସଞ୍ଞାସମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଦସ୍ସନାଦିମୂଲାଭାୱେନ ଅମୂଲକେନ ୱା ତବ୍ଭାୱେନ ସମୂଲକେନାପି ସଞ୍ଞାଅମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ତସ୍ମା ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି।

ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପଜ୍ଜନ୍ତୋତିଆଦିମ୍ହି ଦସ୍ସନମୂଲେନ ସମୂଲକେନାପି ‘‘ସୁତୋ ମଯା’’ତି ୱଚନତୋ ସଞ୍ଞାଅମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦେତି, ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ। ତଦତ୍ଥସ୍ସ ଆୱିଭାୱତ୍ଥଂ ‘‘ଦିଟ୍ଠେ ୱେମତିକୋ’’ତିଆଦି ୱାରା ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅସୁଦ୍ଧୋ ହୋତି ପୁଗ୍ଗଲୋଭିଆଦିମ୍ହି ପନ ସମୂଲକେନ, ସଞ୍ଞାସମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦିତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି। ଏୱମେୱଂ ପନ ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ତେ ୱାରା ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ହି ‘‘ଅଦିଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତୀ’’ତିଆଦିୱାରା ଅମୂଲକେନ ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା। ‘‘ଦିଟ୍ଠେ ୱେମତିକୋ’’ତିଆଦିନା ସଞ୍ଞାଅମୂଲକେନ ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଦିଟ୍ଠସ୍ସ ହୋତି, ଦିଟ୍ଠେ ୱେମତିକୋ’’ତିଆଦିୱାରା ନିଵ୍ୱିସେସା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ-ଯଥା ଅସୁଦ୍ଧଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଅନୋକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ଚୋଦେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅକ୍କୋସାଧିପ୍ପାଯସ୍ସ ଚ ଓମସୱାଦେନ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ତଥା ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିକୋପି ଅସୁଦ୍ଧଂ ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ଅମୂଲକେନ ଚୋଦେତି, ଆପତ୍ତି। ସମୂଲକେନ ୱା ଚୋଦେତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ତଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ଯଥା ‘‘ଅନାପତ୍ତି ସୁଦ୍ଧେ ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିସ୍ସ ଅସୁଦ୍ଧେ ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ସଂସନ୍ଦତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଯୁତ୍ତି ପରିଯେସିତବ୍ବା।

ସୀଲସମ୍ପନ୍ନୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ୱଚନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀ ହି ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ଅନିସ୍ସରା, ତସ୍ମା ଉକ୍କଟ୍ଠନଯେ ୱିଧିଂ ସନ୍ଧାଯ ଥେରେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁତିଯତ୍ଥେରେନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅଜାନିତ୍ୱାପି ଚୋଦେତି, ସିକ୍ଖମାନାଦଯୋ ୱା ଚୋଦେନ୍ତି, ତେସଂ ସୁତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଏୱ ୱିଚାରେତ୍ୱା ତସ୍ସ ପଟିଞ୍ଞାଯ କାରେନ୍ତି। କୋ ଏତ୍ଥ ଦୋସୋତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ତତିଯେନ ତିତ୍ଥିଯାନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାପି ଭିକ୍ଖୂ ଏୱ ୱିଚାରେନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ କୋଚି ନ ଲଭତୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବଂ ସମେତୀତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତିଂସାନି ତିଂସୱନ୍ତାନି। ଅନୁଯୋଗୋତି ପଟିୱଚନଂ। ଏହିତୀତି ଆଗମିସ୍ସତି। ଦିଟ୍ଠସନ୍ତାନେନାତି ଦିଟ୍ଠନଯେନ, ଦିଟ୍ଠୱିଧାନେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପତିଟ୍ଠାଯାତି ପତିଟ୍ଠଂ ଲଭିତ୍ୱା। ଠାନେତି ଲଜ୍ଜିଟ୍ଠାନେ।

ଗାହନ୍ତି ‘‘ଅହଂ ଚୋଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତାଦାନଗ୍ଗହଣଂ। ଚେତନାତି ଅତ୍ତାଦାନଗ୍ଗହଣଚେତନା। ୱୋହାରୋତି ଇତୋ, ଏତ୍ତୋ ଚ ଛତ୍ୱା ପକାସନଂ। ପଣ୍ଣତ୍ତୀତି ନାମପଞ୍ଞତ୍ତି। ଯା ୱଚୀଘୋସାରମ୍ମଣସ୍ସ ସୋତଦ୍ୱାରପ୍ପୱତ୍ତୱିଞ୍ଞାଣସନ୍ତାନସ୍ସ ଅନନ୍ତରଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଉପଲଦ୍ଧପୁବ୍ବସଙ୍କେତେନ ମନୋଦ୍ୱାରୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଞ୍ଞାଯତି, ଯସ୍ସା ୱିଞ୍ଞାତତ୍ତା ତଦତ୍ଥୋ ପରମତ୍ଥୋ ୱା ଅପରମତ୍ଥୋ ୱା ତତିଯୱାରଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମନୋୱିଞ୍ଞାଣେନ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ନାମାଦୀହି ଛହି ବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ପାଠଇଯା ପକାସିତା, ସା ‘‘ୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତି ଅୱିଜ୍ଜମାନପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ଛଧା ଆଚରିଯେହି ଦସ୍ସିତା। ତବ୍ଭାଗିଯଭାୱୋ ଅତବ୍ଭାଗିଯଭାୱୋ ଚ ନିପ୍ଫନ୍ନଧମ୍ମସ୍ସେୱ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅଧିକରଣୀଯୱତ୍ଥୁତ୍ତା , ଅଧିକରଣେ ପୱତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅଧିକରଣୋ ମଞ୍ଚଟ୍ଠେ ମଞ୍ଚୋପଚାରୋ ୱିଯାତି ଚ। ‘‘ପରିଯାଯେନାତି ଅମୂଲକା ନାମପଞ୍ଞତ୍ତି ନତ୍ଥି। ପରିଯାଯମତ୍ତଂ, ସଭାୱତୋ ନତ୍ଥି। ଅଭିଧାନମତ୍ତମେୱ, ଅଭିଧେଯ୍ୟଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଇଧେୱାତି ଇମସ୍ମିଂ ଏୱ ସିକ୍ଖାପଦେ। ନ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀସୁ। କସ୍ମା? ନ ହୀତିଆଦି। ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀନମଞ୍ଞିତା ୱିଯ ଅମୂଲକଂ ଅଧିକରଣଂ ନତ୍ଥୀତି। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତସମଥେହୀତି ‘‘ଯଂ ଅଧିକିଚ୍ଚ ସମଥା ୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତସମଥେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅପିଚ ସଭାୱତୋ ନତ୍ଥୀତି ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧସଭାୱତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱିଯ ୱିଞ୍ଞାଣାଦି। ନ ହି ୱିୱାଦାଦୀନଂ ପଣ୍ଣତ୍ତି ଅଧିକରଣଟ୍ଠୋତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଧିକିଚ୍ଚ ସମଥା ନ ପୱତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ନ ତସ୍ସା ଅଧିକରଣୀଯତାତି ନ ୱିୱାଦାଦୀନଂ ପଣ୍ଣତ୍ତି ଅଧିକରଣଟ୍ଠୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଅମୂଲିକା ଚେ,

ପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତା ଫଲମଗ୍ଗଧମ୍ମା;

ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତା,

ପଣ୍ଣତ୍ତିମତ୍ତାୱ ସିଯୁଂ ତଥେୱ।

‘‘ତତୋ ଦ୍ୱିଧା ମଗ୍ଗଫଲାଦିଧମ୍ମା,

ସିଯୁଂ ତଥାତୀତମନାଗତଞ୍ଚ;

ପଣ୍ଣତ୍ତିଛକ୍କଂ ନ ସିଯା ତତୋ ୱା,

ପରିଯାଯତୋ ସମ୍ମୁତିୱାଦମାହା’’ତି।

ଅନୁୱଦନ୍ତୀତି ଅକ୍କୋସନ୍ତି। କିଚ୍ଚଯତାତି କରଣୀଯତା। ତଂ କତମନ୍ତି ଚେ? ଅପଲୋକନକମ୍ମନ୍ତିଆଦି। କିଚ୍ଚନ୍ତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତଂ କିର ଅଧିପ୍ପେତଂ।

୩୮୭।ସୁତାଦୀନଂ ଅଭାୱେନ ଅମୂଲକଭନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଯୋ ଦିସ୍ୱାପି ‘‘ଦିଟ୍ଠୋସି ମଯା’’ତି ୱତ୍ୱା ଅସଙ୍କୋନ୍ତୋ ଅଭନୋ ଦିଟ୍ଠନିଯାମେନେୱ ‘‘ସୁତୋସି ମଯା’’ତି ୱଦତି। ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଅସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠିତ୍ତା ଆପତ୍ତି, ଇଧ ପନ ଯୋ ପୁବ୍ବେ ସୁତ୍ୱା ଅନାପତ୍ତି, ପଚ୍ଛା ତଂ ୱିସ୍ସରିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଦିଟ୍ଠି ଏୱ ସମାନୋ ୱଦତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥାତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଜେଟ୍ଠବ୍ବତିକୋ କାକେକବ୍ଧଚିୱଭା । ଯଦଗ୍ଗେନାତି ଯାୱତା, ଯଦା ୱା। ନୋ କପ୍ପେତୀତିଆଦି ୱେମତିକାଭାୱଦୀପନତ୍ଥମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବେତି। ତେନ ୱେମତିକୋୱ ନସ୍ସରତି ସମ୍ମୁଟ୍ଠୋ ନାମାତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ତଦନନ୍ତରଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ଦୁତିଯତ୍ଥେରୱାଦୋ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ।

୩୮୯।ସବ୍ବତ୍ଥାତି ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ। ଓକାସକମ୍ମନ୍ତି ଓକାସକରଣଂ। ‘‘ଓକାସେନ କମ୍ମଂ ଓକାସକମ୍ମ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଅସୂରିଯଂ ପସ୍ସତି କଞ୍ଞାତି ଏତ୍ଥ ଯଥା କଞ୍ଞା ସୂରିଯଂ ନ ପସ୍ସତୀତି ଭୱତି, ଏୱଂ ‘‘ଅନୋକାସଂ କାରେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଓକାସଂ ନ କାରେତ୍ୱାତି ହୋତି।

ପଠମଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁତିଯଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୯୧।ୱେଠଉୱନେଯେୱାତି ଇଦଂ ତେହି ୱୁତ୍ତୱେଲଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପୁବ୍ବେ ମଯଂ ଆୱୁସୋ ସୁତେନ ଅୱୋଚୁମ୍ହା’’ତି ‘‘ଅମ୍ହେହି ସା ଉସ୍ସାହିତା କୁପିତେହି ଅନତ୍ତମନେହୀ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସ ଇଦନ୍ତି ମନୁସ୍ସଭିକ୍ଖୁଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞଭାଗସ୍ସ ତିରଚ୍ଛାନଛଗଲକଭାଗସ୍ସ ଇଦଂ ଛଗଲକଜାତଂ ଅଧିକରଣଂ। ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ୱା ଅସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସୋ ତିରଚ୍ଛାନଛଗଲକଭାୱସଙ୍ଖାତୋ ଅଞ୍ଞଭାଗୋ ଅସ୍ସ ଛଗଲକସ୍ସ ଅତ୍ଥୀତି ସ୍ୱାଯଂ ଛଗଲକୋ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ଅଧିକରଣଂ ନାମ।

ତତ୍ଥ ପଟିମାଯ ସରୀରଂ, ସିଲାପୁତ୍ତକସ୍ସ ସରୀରନ୍ତି ନିଦସ୍ସନଂ, ପଠମଂ ପନେତ୍ଥ ନିବ୍ବଚନଂ ଜାତିପଦତ୍ଥୋତିୱାଦୀନଂ ମତେନ ୱୁତ୍ତଂ। ସା ହି ସାମିଭାୱେନ, ନିଚ୍ଚଭାୱେନ ଚ ପଧାନତ୍ତା ସତ୍ତିସଭାୱେ ଠିତା। ତବ୍ବିପରୀତକତ୍ତା ବ୍ଯତ୍ତାକତି ଜାତିଯୋ ତୁ ପଦତ୍ଥୋ ଇତି ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ତସ୍ସ ୱସେନ ଦୁତିଯଂ ନିବ୍ବଚନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନାମକରଣସଞ୍ଞାଯ ଆଧାରୋତି ଏତ୍ଥ ନାମମେୱ ନାମକରଣଂ। ନାମଂ କରୋନ୍ତାନଂ ସଞ୍ଞା ନାମକରଣସଞ୍ଞା, ତସ୍ସା। ମନୁସ୍ସଜାତିକୋ ଛଗଲକଜାତିଆଧାରୋ ନାମ। ନ ହି ତଂ ନାମଂ କଚ୍ଛପଲୋମଂ ୱିଯ ଅନାଧାରନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଂ ପନ ଛଗଲକସ୍ସ ଦବ୍ବୋତି ଦିନ୍ନନାମଂ ‘‘ଦେସୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତସ୍ମା ଥେରଂ ଅମୂଲକେନାତିଆଦିନା ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଲିସ୍ସତି ସିଲିସ୍ସତି ୱୋହାରମତ୍ତେନେୱ, ନ ଅତ୍ଥତୋ, ଈସକଂ ଅଲ୍ଲୀଯତୀତି ଲେସୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ମା ଦେସଲେସା ଅତ୍ଥତୋ ନିନ୍ନାନାକରଣା, ତସ୍ମା ‘‘କଞ୍ଚିଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ଦସ ଲେସା ଜାତିଲେସୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ନିଦାନେ , ଏୱଂ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିଯମ୍ପି ମାତିକାଯମ୍ପି ଅଯମେୱତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସାତି ଛଗଲକସ୍ସ। କଞ୍ଚିଦେସଂ ଲେସମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯାତି ଦବ୍ବୋତି ନାମଂ ଉପାଦାଯାତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନେୱ ଆୱିଭୂତୋ, ତସ୍ମା ନ ୱିଭତ୍ତୋ। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ଅନିଯମତ୍ତା। ନ ହି ମେଣ୍ଡିଯଭୂମଜକାନଂ ୱିଯ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଛଗଲକମେୱ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ଅଧିକରଣଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଂ ଗୋମହିଂ ସାଦିକମ୍ପି ହୋତି, ନ ଚ ମେଣ୍ଡିଯଭୂମଜକା ୱିଯ ସବ୍ବେପି ନାମଲେସମତ୍ତମେୱ ଉପାଦିଯନ୍ତି। ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଜାତିଲେସାଦିଂ ଉପାଦିଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅନିଯମତ୍ତା ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ନ ୱିଭତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ତଥା ୱୁତ୍ତେ ଛଗଲକସ୍ସେୱ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯତା ସମ୍ଭୱତି, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ, ଯେନ ସୋୱ ଦସ୍ସିତୋ। ଲେସୋ ଚ ନାମ ଲେସୋୱ, ନ ଜାତିଆଦି, ଯେନ ସୋୱ ଦସ୍ସିତୋତି ଏୱଂ ମିଚ୍ଛାଗାହପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ ତଥା ନ ୱିଭତ୍ତୋ।

୩୯୩।ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସ୍ସାତି ଚୁଦିତକତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ। ଅଧିକରଣସ୍ସାତି ମନୁସ୍ସସ୍ସ ୱା ଅମନୁସ୍ସସ୍ସ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଗତସ୍ସ ୱାତି ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ମନୁସ୍ସାଦୀନଂଯେୱ ଜାତିଲେସାଦଯୋ ୱୁତ୍ତା ହୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଚତୁନ୍ନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ତେ ଆପଜ୍ଜନ୍ତି ‘‘ଅଧିକରଣସ୍ସ କଞ୍ଚି ଦେସଂ ଲେସମତ୍ତ’’ନ୍ତି ସାମିୱଚନଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ନାମସ୍ସ ୱିଯ ଜାତିଆଦୀନଂ ମନୁସ୍ସାଦୀନଂ ଆଧାରଭାୱନିଯମସମ୍ଭୱତୋ, ଅଧିକରଣଭାୱାନିଯମତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିଯମେ ଚ ସତି ଜାତିଯା ଆଧାରୋ ଜାତି, ଲିଙ୍ଗସ୍ସ ଚ ଲିଙ୍ଗଂ, ଆପତ୍ତିଯା ଚ ଆପନ୍ନୋ ଆଧାରୋ, ୱିରୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଅସମାଦିନ୍ନାନମ୍ପି ପତ୍ତଚୀୱରାନଂ ସାମିକୋ ଆଧାରୋ, ଯେନ ଅଧିକରଣସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟାତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଧିକରଣସ୍ସାତି ପଦଂ ଅଭାଜେତବ୍ବମେୱ ଭୱେଯ୍ୟାତି ନ

ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ ସିୟା, ଉଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ‘‘ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ’’ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅପାକଟା ଇତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଦସ୍ସିତଟ୍ଠାନାଭାୱତୋ। ଜାନିତବ୍ବା ଚ ୱିନୟଧରେହି ୟସ୍ମା ଅଞ୍ଞଥା ପରିୱାରେ ‘‘ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଧିକରଣାନଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଭଜତୀ’’ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅନାଗତଟ୍ଠାନେ ‘‘କସ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ କାରଣଂ ନ ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ, ତସ୍ମା ତେସଂ ତବ୍ଭାଗିୟତା ଚ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତା ଚ ଜାନିତବ୍ବା ୱିନୟଧରେହି। ତାସୁ ହି ୱିଞ୍ଞାତାସୁ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଭଜତି। କସ୍ମା? ତବ୍ଭାଗିୟତ୍ତା। ଇତରଂ ନ ଭଜତି ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତ୍ତାତି ସୁଖକାରଣତୋ ପଞ୍ଞାୟନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଅଧିକରଣଂ ନିସ୍ସାୟାତିଆଦି। ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ଆପତ୍ତଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ମହାୱିସୟଂ, ଇତରେହି ଅସଦିସନିଦ୍ଦେସଞ୍ଚ, ତସ୍ମା ତଂ ଅଧିକରଣପରିୟାପନ୍ନମ୍ପି ସମାନଂ ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଆପତ୍ତଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ୱା ହୋତୀ’’ତି। ଅଧିକରଣପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ଚ ‘‘ଅଧିକରଣଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥାପି ମହାୱିସୟତ୍ତା, ମାତିକାୟଂ ଆଗତତ୍ତା ଚ ପଠମଂ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତା ୱୁତ୍ତା, ପଚ୍ଛା ତବ୍ଭାଗିୟତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ୟସ୍ମା ଅଧିକରଣଞ୍ଞଭାଗିୟୱଚନେନ ଅତ୍ଥାପତ୍ତିନୟେନ ସିଦ୍ଧଂ। ଅଧିକରଣଂ ତବ୍ଭାଗିୟଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଧିକରଣଂ ତବ୍ଭାଗିୟଂ ହୋତୀ’’ତି ଏୱଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଅକତ୍ୱା ‘‘କଥଂ ଅଧିକରଣଂ ଅଧିକରଣସ୍ସ ତବ୍ଭାଗିୟଂ ହୋତୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛାପୁବ୍ବଙ୍ଗମନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ। ତତ୍ଥାପି ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତା କିଞ୍ଚାପି ପାରାଜିକେନ ଅନୁଦ୍ଧଂସିଭାଧିକାରତ୍ତା ପାରାଜିକାନଂୟେୱ ୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ଅଥ ଖୋ ସେସାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧୱସେନାପି ୱେଦିତବ୍ବା। ୟା ଚ ସା ଚୋଦନା ‘‘ଅସୁକୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦିକା, ତତ୍ଥ ‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଦିଟ୍ଠି ହୋତି, ଦୁବ୍ଭାସିତେ ସଙ୍ଘାଦିସେସଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି ଏୱମାଦିକା ୱିନୟେ ଅପକତଞ୍ଞୁତାୟ, ତଂତଂୱତ୍ଥୁସରିକ୍ଖତାୟ ୱା ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସବ୍ବତ୍ଥାପି ‘‘ପାରାଜିକଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାସଞ୍ଞିନୋ ଅନାପତ୍ତିତୋ। ‘‘ତବ୍ଭାଗିୟୱିଚାରଣାୟ’’ନ୍ତି ତବ୍ଭାଗିୟପଦନିଦ୍ଦେସେ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତାୟପି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ।

ୱତ୍ଥୁସଭାଗତାୟାତି ଅନୁୱାଦୱତ୍ଥୁସଭାଗତାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଚତସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିୟୋ’’ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ। ସଭାୱସରିକ୍ଖାସରିକ୍ଖତୋ ଚାତି ସଭାୱେନ ସଦିସାସଦିସତୋ। ତତ୍ଥ ଝାନାଦିୱତ୍ଥୁୱିସଭାଗତାୟପି ସଭାୱସରିକ୍ଖତାୟ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପାରାଜିକାପତ୍ତି ତସ୍ସେୱ ତବ୍ଭାଗିୟାୱ ହୋତି। ତଥା ୱତ୍ଥୁୱସେନ ଅନୁୱାଦାଧିକରଣଂ, କିଚ୍ଚାଧିକରଣଞ୍ଚ ପାଟେକ୍କଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି ୱୁତ୍ତଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ନ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ତଦଞ୍ଞଭାଗିୟତାୟ ୱିଦିତାୟ ତବ୍ଭାଗିୟତା ପାରିୟେସୟୁତ୍ତିୟା ଅୱୁତ୍ତାପି ସିଜ୍ଝତୀତି କତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞଭାଗିୟମେୱ ପଠମଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୟୁଜ୍ଜତି। ଏକଂସେନ ତବ୍ଭାଗିୟଂ ନ ହୋତୀତି ସରିକ୍ଖୱସେନ ଅରହତ୍ତଂ ଆପତ୍ତି ଅନାପତ୍ତୀତି ୱିୱାଦସବ୍ଭାୱତୋ ଅବ୍ୟାକତଭାୱେନ ୱିୱାଦାଧିକରଣସ୍ସପି ଅଞ୍ଞଭାଗିୟଂ ସିୟା, ପାଳିୟଂ ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ‘‘ଅଞ୍ଞଭାଗିୟସ୍ସ ଅଧିକରଣସ୍ସା’’ତି ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ। ‘‘ମେଥୁନରାଗେନ ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହୋ ଦୋସେନାତିଆଦିନା ସରିକ୍ଖତୋ ଚା’’ତି ଲିଖିତଂ। ତଂ ୱତ୍ଥୁୱିସଭାଗତାୟ ଏୱ ସିଦ୍ଧଂ। ଅୟଂ ପନ ୱତ୍ଥୁସଭାଗତାୟପି ସତି ଆପତ୍ତିସଭାଗତା ସରିକ୍ଖତୋତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଚ, ଏକସ୍ମିମ୍ପି ହି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ହୋତୀତି ଆଚରିୟୋ। ପରତୋ ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

‘‘କିଚ୍ଚମେୱ କିଚ୍ଚାଧିକରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। କମ୍ମଲକ୍ଖଣନ୍ତି କମ୍ମାନଂ ସଭାୱଂ। ତଂ ନିସ୍ସାୟାତି ପୁବ୍ବେୱ ହି ସଂୱିଧାୟ ସଙ୍ଘୋ କମ୍ମଂ କରୋତି। ଅଥ ୱା ପୁରିମଂ ପୁରିମନ୍ତି ପରିୱାସୋକ୍ଖେପନିୟାଦୀନି ସଙ୍ଘକମ୍ମାନି ନିସ୍ସାୟ ଅବ୍ଭାନଓସାରଣାଦି ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା କିଞ୍ଚାପି ସଙ୍ଘକମ୍ମମେୱ କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ, ତଥାପି ସେସୱିସେସୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଦସ୍ସେତି।

୩୯୪। ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ, ତସ୍ମା ଦେସସ୍ସ ଅତ୍ଥମୱତ୍ୱା ‘‘ଲେସୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ କିର।

୩୯୫।ସୱତ୍ଥୁକଂ କତ୍ୱାତି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପରି ଆରୋପେତ୍ୱା ଖତ୍ତିୟାଦିଭାୱେନ ଏକଜାତିକୋପି ଦୀଘରସ୍ସକାଳକୋଦାତାଦୀନଂ ଦିଟ୍ଠସୁତପରିସଙ୍କିତାନଂ ୱସେନ ଅଞ୍ଞଭାଗିୟତା, ଦୀଘଂ ଖତ୍ତିୟଂ ଅଜ୍ଝାଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ରସ୍ସାଦିଖତ୍ତିୟପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଆଧାରଭାୱତୋ ଜାତିଲେସେନ ଚୋଦେତି, ଏକଂ ୱା ଖତ୍ତିୟଂ ଅଜ୍ଝାଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ତତୋ ୱିସିଟ୍ଠଞ୍ଞଭାଗଭୂତଂ ଖତ୍ତିୟଂ ଜାତିଲେସଂ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ଖତ୍ତିୟୋ ଦିଟ୍ଠୋ ତ୍ୱଂ ଖତ୍ତିୟୋସୀ’’ତି ଚୋଦେତି ଦିଟ୍ଠାଦିଅଞ୍ଞଭାଗେନ। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଦୀଘାଦୟୋ, ଦିଟ୍ଠାଦୟୋ ଚ ଜାତିନାମାଦୀନଂ ୱତ୍ଥୁଭୂତତ୍ତା ଅଧିକରଣ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତଂ ‘‘ଅଧିକରଣଭାୱାନିୟମତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଦୋସଂ ନାତିକ୍କମତି, ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଖତ୍ତିୟଜାତିପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଆଧାରୱସେନ ଅଧିକରଣତା ଚ ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ନାମଗୋତ୍ତତୋ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ନାମଗୋତ୍ତପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ନାମ କସ୍ସଚି ଅଭାୱତୋ ନ ସବ୍ବସାଧାରଣଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅଧିକରଣସ୍ସା’’ତି ପଦୁଦ୍ଧାରଣଂ ଅଧିକରଣଚତୁକ୍କଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତଂ ସମାନୱଚନଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋତି। ତତ୍ଥ ଦୀଘାଦିନୋ ୱା ଦିଟ୍ଠାଦିନୋ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଦୀଘାଦିତା, ଦିଟ୍ଠାଦିତା ଚ ଅଞ୍ଞଭାଗୋ, ୟୋ ଚୁଦିତକୋ ଇତରସ୍ସ ୱିସେସୋ ୟତୋ ଅଞ୍ଞୋତି ୱୁଚ୍ଚତି।

୩୯୯।ଲହୁକଂ ଆପତ୍ତିନ୍ତି ପାରାଜିକତୋ ଲହୁକାପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସାଦି। ତେନେୱ ଅନ୍ତେ ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ‘‘ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଆପତ୍ତିଲେସୋପି କିମତ୍ଥଂ ଜାତିଲେସାଦୟୋ ୱିୟ ନ ୱିତ୍ଥାରିତୋତି ଚେ? ତଥା ଅସମ୍ଭୱତୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୦୦।ସାଟକପଓ୍ଵୋ ସରୀରଟ୍ଠପଓ୍ଵୋ। ଆପତ୍ତିଯାତି ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ଅଞ୍ଞଭାଗିଯଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସାଦି, ଅଧିକରଣଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତିଯା। ‘‘ଲେସୋ ନାମ ଆପତ୍ତିଭାଗୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆପତ୍ତିଭାଓ୍ଵଲେସୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ପାରାଜିକାପତ୍ତିତୋ ଅଞ୍ଞଭାଗିଯସ୍ସ ଆପତ୍ତିପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଆଧାରଣଟ୍ଠେନ ‘‘ଅଧିକରଣ’’ନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସାଦିନୋ ଆପତ୍ତିନିକାଯସ୍ସ ଆପତ୍ତିଭାଓ୍ଵଲେସଂ ଗହେତ୍ୱା ଚୋଦନା ଆପତ୍ତିଲେସଚୋଦନାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୪୦୮।ଅନାପତ୍ତି ତଥାସଞ୍ଞୀ ଚୋଦେତି ୱା ଚୋଦାପେତି ୱାତି ଆପଉଞ୍ଞଭାଗିଯଚୋଦନାଯମେୱ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ଏୱାଓ୍ଵତା ପଠମଦୁଟ୍ଠଦୋସେ ୱୁତ୍ତୱିଚରଣାଯ ସଂସନ୍ଦିତଂ ହୋତି, ତଂ ଇଧ କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯା ୱଚନତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ‘‘ତତ୍ଥ ଇଧ ଚ ଆପଉଞ୍ଞଭାଗିଯଚୋଦନାଯ ତଥାସଞ୍ଞିନୋପି ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି।

ଅଞ୍ଞାଭାଗିଯସିକ୍ଖଂ ଯୋ, ନେୱ ସିକ୍ଖତି ଯୁତ୍ତିତୋ। ଗଚ୍ଛେ ୱିନଯୱିଞ୍ଞୂହି, ଅଞ୍ଞଭାଗିଯତଞ୍ଚ

ସୋତି।

ଦୁତିଯଦୁଟ୍ଠଦୋସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପଠମସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୦୯। ‘‘ୱଜ୍ଜଂ ନ ଫୁସେଯ୍ୟା’’ତି ଚ ପାଠୋ।

୪୧୦।ତେସଂ ଅନୁରୂପାଜାନନତୋ ଅସଜ୍ଜନ୍ତୁ ଅସ୍ସ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୦୪) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ। ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ପରସ୍ସ ପାପପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପଟିଚ୍ଛକମ୍ମନିୱାରଣତ୍ଥଂ କୋଟୀହୀତି ଆକାରେହି। ପରିସୁଦ୍ଧନ୍ତି ୱିମୁତ୍ତଂ। ଦସହି ଲେସେହି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ସମଣା ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଅସ୍ସମଣା ଇମେତି ସାସନସ୍ସ ଗରହଭାୱୋ ଆଗଚ୍ଛେଯ୍ୟ , ଗରହପଚ୍ଚଯା ଲୋକୋ ୱା ଅପୁଞ୍ଞଂ ଅରିଯୂପୱାଦଂ ପସୱେଯ୍ୟ, ତେହି ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ୱାଗୁରନ୍ତି ମିଗଜାଲଂ। ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱାତିଆଦିନା ପରେସଂ ଅତ୍ଥାଯ କତେ କପ୍ପିଯଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାଯ କତେ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ମତାନଂ ପେତକିଚ୍ଚତ୍ଥାଯା’’ତିଆଦିମାହ।

ଯଂ ଯଂ ହୀତିଆଦି ତସ୍ସ କାରଣସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅତ୍ଥାଯ କତଂ ନ କପ୍ପତୀତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି କିର ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ଭିକ୍ଖୂନମେୱ ସୁଦ୍ଧାନଂ ଅତ୍ଥାଯ କତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅପରେହି ପନ ‘‘ମତାନଂ ପେତକିଚ୍ଚତ୍ଥାଯାତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେପି କପ୍ପତି, ଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ ଅତ୍ଥାଯାତି ଇମିନା ‘ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଦତ୍ୱା ମଯଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା’ତି କତମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ‘ପଞ୍ଚସୁ ଏକଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସକତଂ ଇତରେସଂ ନ କପ୍ପତୀ’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘ପଞ୍ଚସୁ ହି ସହଧମ୍ମିକେସୂତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ଅମ୍ହାକନ୍ତି ଚ ରାଜଯୁତ୍ତାଦୀନନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱତ୍ୱା ‘ତୁମ୍ହାକ’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘ପେତକିଚ୍ଚତ୍ଥାଯାତି ୱୁତ୍ତେପି ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଚ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନଂ, ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହିତାନଞ୍ଚ ଲକ୍ଖଣଂ ଠପେନ୍ତେନ ‘ଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱା’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେ ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯେନା’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ‘ତୁମ୍ହାକଂ, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚାତି ୱୁତ୍ତେ ଅନାପତ୍ତୀ’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କସ୍ମା? ମିସ୍ସକୱାରସ୍ସ ଅଭାୱା। ଲକ୍ଖଣଂ ନାମ ୱୁତ୍ତାନଂ, ୱୁତ୍ତସଦିସାନଞ୍ଚ ହୋତି। ‘ସଚେ ପେତକିଚ୍ଚତ୍ଥାଯାତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭୋଜନଂ ସନ୍ଧାଯ କରୋନ୍ତୀ’ତି ୱଦନ୍ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘ତସ୍ମିଂ ୱାରେ ଚ ନ ତୁମ୍ହାକନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେନେୱ ଇଧାପି ‘ପେତକିଚ୍ଚତ୍ଥାଯ, ମଙ୍ଗଲାଦୀନଂ ୱା ଅତ୍ଥାଯ କତେପି ଏସେୱ ନଯୋ’ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତତ୍ଥୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘ଅୱଧାରଣତ୍ଥେନ ମିସ୍ସକେ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ଚେ? ‘କପ୍ପିଯମଂସସ୍ସ ହି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀ’ତି ୱଚନେନ ଅକପ୍ପିଯପଟିଗ୍ଗହଣେ ଆପତ୍ତୀତି ଆପନ୍ନଂ, ‘ତଞ୍ଚ ଗହେତବ୍ବଂ ସିଯା’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁନ୍ଦରଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଯତ୍ଥ ଚାତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅତ୍ଥାଯ କତେପି। ତମତ୍ଥଂ ଆୱି କାତୁଂ ‘‘ସଚେ ପନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ । ଏତ୍ଥ ପନ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦୁକ୍କଟଂ, ଇତରେସଂ ଦଣ୍ଡକମ୍ମୱତ୍ଥୂ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କପ୍ପଂ ନିରଯମ୍ହୀତି ଅସଙ୍ଖ୍ୟେଯ୍ୟକପ୍ପଂ। ୱିୱଟ୍ଟଟ୍ଠାଯିକାଲେଯେୱ ସଙ୍ଘଭେଦୋ ହୋତୀତି। କପ୍ପନ୍ତି ଆଯୁକପ୍ପଂ।

୪୧୧।କୁସଲନ୍ତି ଖେମଂ। ଆପତ୍ତିଭଯା କତା ଲଜ୍ଜୀହୀତି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଭଯେନ ଅୱସ୍ସଂ ଆରୋଚେନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଲଜ୍ଜୀ ରକ୍ଖିସ୍ସତୀ’’ତି (ୱିସୁଦ୍ଧି। ୧। ୪୨; ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୧।୪୫) ପୋରାଣୱଚନସ୍ସାନୁରୂପତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞେହି ଲଜ୍ଜୀହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସପି ଅନାରୋଚେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱ ‘‘ଯେ ପସ୍ସନ୍ତି ଯେ ସୁଣନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋ।

୪୧୬।ଅସମନୁଭାସନ୍ତସ୍ସାତି କମ୍ମକାରକେ କତ୍ତୁନିଦ୍ଦେସୋ, ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ ଅକରିଯମାନସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ନାମ

ଉମ୍ମତ୍ତକଖିତ୍ତଚିତ୍ତବେଦନଟ୍ଟାଦିକୋ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସା’’ତି ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତତ୍ତା ଅଦ୍ଧୀତି ଚେ? ଯମ୍ପୀତିଆଦି। ସା ପନେସା ଅନାପତ୍ତି। ସୋ ଵୁଚ୍ଚତୀତି ତତ୍ଥ ଆଗତୋପି ସକମ୍ମବ୍ଭାଵତୋପି ଏଵଂ ଵୁଚ୍ଚତି। ଏତେନୁପାଯେନାତି ଅସମନୁଭାସନ୍ତସ୍ସ ଚ ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ ଚ ଵୁତ୍ତତ୍ତଵସେନ। ଠପେତ୍ଵା ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି ତତ୍ଥ ଆଦିକମ୍ମିକପଦାଭାଵା।

ତିଵଙ୍ଗିକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଵାଚାଯ ଏଵ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଓଟ୍ଠଚଲନାଦିକାଯଵିଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୁଵିଧମ୍ପି ଵିଞ୍ଞତ୍ତିଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ହୋତି। ଵଚୀଭେଦଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ କାଯଵିକାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଯା ଭଵିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ତିଵଙ୍ଗେସୁ ଏକସ୍ସ ପରିହୀନତ୍ତା, ତସ୍ମା ତିଵଙ୍ଗଭାଵୋ ଆପତ୍ତିଯା, ଅଙ୍ଗହାନିଭାଵୋ ଅନାପତ୍ତିଯାତି ଗହେତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ସିଯା – ଯଦି ଅଙ୍ଗହାନିଭାଵେନ ଅନାପତ୍ତି, ଏଵଂ ସନ୍ତେପି ଵିକାରଂ ଅକତ୍ଵା ଚିତ୍ତେନେଵ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଯା ଭଵିତବ୍ବନ୍ତି? ତଂ ନ, କସ୍ମା? ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘କାଯଵିକାରଂ ଵା ଵଚୀଭେଦଂ ଵା ଅକରୋନ୍ତସ୍ସେଵ ପନ ଆପଜ୍ଜନତୋ ଅକିରିଯ’’ନ୍ତି ହି ଵୁତ୍ତଂ, ‘‘ଚିତ୍ତଂ ଵା ଅନୁପ୍ପାଦେନ୍ତସ୍ସ ଵା’’ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତଞ୍ଚ ନାମ ଵିଞ୍ଞତ୍ତିପଟିବଦ୍ଧଂ ଏଵାତି ଵିସୁଂ ଅଙ୍ଗଭାଵେନେଵ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ତଂ ନ, ଦ୍ଵିନ୍ନଂଯେଵ ଅକିରିଯାତି, ତସ୍ମା ଚିତ୍ତେନ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସାପି ଆପତ୍ତି ଵିଯ ଦିସ୍ସତି, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ଗହେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅକୁସଲଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ‘‘ଚିତ୍ତବାହୁଲ୍ଲତୋ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ତେପି କିର ବାହୁଲ୍ଲତୋ ଵଦନ୍ତି।

ପଠମସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଦୁତିଯସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୨୨।ସଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସଞ୍ଞତ୍ତିନୋ।

ଦୁତିଯସଙ୍ଘଭେଦସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୨୪।ପତଂ ପତିତଂ ଵିଵରି ଵିଵଚ୍ଚଯି। ଏକତୋ ଉସ୍ସାରେତି ଚ ଗିଣ୍ଡିତତୋ ଠପେତି ଚ। ଏକପଂସୁଥୂପକନଦୀସଙ୍ଖଂ ଦୀଘମୂଲକପଣ୍ଣସେଵାଲଂ ସେଵାଲଂ ଦଣ୍ଡିସିପିପ୍ପରିଂ ପଣକଂ ପେସିଟ୍ଟିଂ ନିସ୍ସାରେତି। ତିଲବୀଜକନ୍ତି ସୁଖୁମମୂଲପଣ୍ଣକଂ ହୁତ୍ଵା ଉଦକପିଟ୍ଠେ ପତ୍ଥରିକଂ ଉଦକପପ୍ପଟକଂ ନିସ୍ସାରେତି।

୪୨୫-୬। ‘‘ଦୁବ୍ବଚଜାତିକୋ’’ତିପି ପଠନ୍ତି। ଅପଦାନେନାତି ପୁରାଣକମ୍ମେନ। ‘‘କିଂ ପୁବ୍ବେପି ମଯଂ ଏଵରୂପଂ କରୋମାତିଆଦିନା ଏକୂନଵୀସତୀ’’ତି ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ କିର ଵୁତ୍ତଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଅନୁମାନସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘‘ସୋଳସଵତ୍ଥୁକା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ସମେତି।

ଦୁବ୍ବଚସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୩୧। ନ କେଵଲଂ ଵିହାରୋ ଏଵ କୀଟାଗିରି, ସୋପି ଗାମୋ ‘‘କୀଟାଗିରି’’ଚ୍ଚେଵ ଵୁଚ୍ଚତି। ଗାମଞ୍ଚି ସନ୍ଧାଯ ପରତୋ ‘‘ନ ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକେହି ଭିକ୍ଖୂହି କୀଟାଗିରିସ୍ମିଂ ଵତ୍ଥବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏକସଂଵଚ୍ଛରେ ଦ୍ଵିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଵସ୍ସତି କିର, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଦ୍ଵୀହି ମେଘେହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ସମଧିକନ୍ତି ଛ ଜନେ ସନ୍ଧାଯ। ଅକତଵତ୍ଥୁନ୍ତି ନଵଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ। ‘‘ଜାଭିସୁମନାଦିଗଚ୍ଛଂ ଅଲ୍ଲାନଂ ହରିତାନଂ ଏଵା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଭୂତଗାମବୀଜଗାମଭେଦତୋ ପନେସ ଭେଦୋ। ଵତ୍ଥାଯାତି ଵତିଅତ୍ଥାଯ। ଯଂକିଞ୍ଚୀତି ସୋଦକଂ ଵା ନିରୁଦକଂ ଵା। ଆରାମାଦିଅତ୍ଥାଯାତି ଵନରାଜିକାଦିଅତ୍ଥାଯ। ମାଲାଵଚ୍ଛରୋପନଂ କୁଲଦୂସକଂଯେଵ ସନ୍ଧାଯ, ଗଚ୍ଛନାଦିସବ୍ବଂ ନ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତନ୍ତି। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧେନ ଧମ୍ମୋ’’ତିଆଦି। ‘‘ଆଵେଠଅଂ ଆବିଠଅ’’ନ୍ତିପି ପାଠୋ।

ଗୋପ୍ଫନନ୍ତି ଗନ୍ଥନଂ। ଵେଠିମନ୍ତି ତଗ୍ଗତିକମେଵ। ଵେଧିମଂ ଅଞ୍ଞେନ କେନଚି ପୁପ୍ଫଂ ଵେଧେତ୍ଵା କତଂ । କଣ୍ଟକମ୍ପି ବନ୍ଧିତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଯଂ ଵିଚ୍ଛନଦ୍ଧଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି। ଜାଲମଯଂ ଵିତାନଂ ଜାଲଵିତାନଂ। ପୁପ୍ଫପଟିଚ୍ଛକଂ ଗଵକ୍ଖଂ ଵିଯ ସଚ୍ଛିଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତି। ତାଲପଣ୍ଣଗୁଣ୍ଠଅକନ୍ତି ତାଲପଣ୍ଣମଯଂ ପୁନ କତମ୍ପି ପଟିଚ୍ଛିଜ୍ଜକମେଵ। ଧମ୍ମରଜ୍ଜୁ ଚେତିଯଂ ଵା ବୋଧିଂ ଵା ପୁପ୍ଫପ୍ପଵେସନତ୍ଥଂ ଆଵିଜ୍ଝିତ୍ଵା ବଦ୍ଧରଜ୍ଜୁ। ‘‘କାସାଵେନ ବଦ୍ଧମ୍ପି ସୁତ୍ତଵାକାଦୀହି ବଦ୍ଧଂ ଭଣ୍ଡିତସଦିସ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଅଂସଭଣ୍ଡିକଂ ପସିବ୍ବକେ ପକ୍ଖିତ୍ତସଦିସତ୍ତା ଵେଧିମଂ ନ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ସିଥିଲବଦ୍ଧସ୍ସ ଅନ୍ତରନ୍ତରା

ପଚ୍ଚିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅଫୁସାପେତ୍ୱା ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁମ୍ପି ପରିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପୂରିତନ୍ତି ଦୀଘତୋ ପସାରେତ୍ୱା ପୂରିତଂ। ଘଟିକଦାମଓଲମ୍ବକୋତି ‘‘ଯମକଦାମଓଲମ୍ବକୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଗେଣ୍ଡୁଖରପତ୍ତଦାମାନଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ଚେଲାଦୀହି କତଦାମମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତି ଅକପ୍ପିଯାନୁଲୋମତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

‘‘ରେଚକଂ ନାମ ତଥାଲାସିଯନାଟନଟାନଂ ନଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତଂ ‘‘ପରିୱତ୍ତନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସାରିଯୋ ନାମ ରୁତସୁନଖା ସିଙ୍ଗାଲକଙ୍କକୁରୁଙ୍ଗକେଟ୍ଟଇପନେ ଠିତା’’ତି କିର ପାଠୋ। ‘‘ନିବୁଜ୍ଝନ୍ତୀ’’ତି ପାଠୋ।

୪୩୨।ଅବଲବଲାଦି-ପଦାନଂ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା। ଯଥା ପାମୋକ୍ଖାନଂ ୱସେନ ସଙ୍ଖେପି ‘‘ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ତଥା ପାମୋକ୍ଖପ୍ପତ୍ତସାୱକସ୍ସ ୱସେନ ତଦାଯତ୍ତୱୁତ୍ତିନେ ସଙ୍ଖେପି ‘‘ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗଚ୍ଛଥ ତୁମ୍ହେ ସାରିପୁତ୍ତା’’ତି।

୪୩୩। ‘‘ଗାମେ ୱା ନ ୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନାୱ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ଗାମେ କୁଲଦୂସକକମ୍ମଂ କତଂ, ତସ୍ମିଂ ଗାମେ, ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନ କୁଲଦୂସନଂ କତଂ, ତଂ ୱିହାରଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱସିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତଂ କଥନ୍ତି ଚେ? ‘‘ଗାମେ ୱା ନ ୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନେନ ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ କୁଲଦୂସନକମ୍ମଂ କତଂ, ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେପି ୱସିତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଆପନ୍ନଂ, ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱସିତୁଂ ଲବ୍ଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନା’’ତି ଇମିନା ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନ୍ତେନ ସାମନ୍ତଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ସାମନ୍ତୱିହାରେପୀତି ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ନାମ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଗାମେ ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ଚ ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ଚାତି ଉଭଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଏତେନ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱସନ୍ତେନ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ପିଣ୍ଡାଯ ନ ଚରିତବ୍ବଂ। ସାମନ୍ତଗାମେପି ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପୁନ ଯସ୍ମିଂ ଗାମେ କୁଲଦୂସନକମ୍ମଂ କତଂ, ତସ୍ସ ସାମନ୍ତଗାମେ କୁଲଦୂସକୱିହାରସ୍ସ ସାମନ୍ତଓହୁୱିହାରେ ୱସନ୍ତେନ ତସ୍ମିଂ ଗାମେପି ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଯସ୍ମିଂ ସାମନ୍ତଗାମେ କୁଲଦୂସକଂ ନ କତଂ, ତସ୍ମିମ୍ପି ଚରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନେୱ ୱିହାରେତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ନନଗରେ ଚରିତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତୀତି ଏକେ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ୱିଚାରଣା ଏୱ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ।

୪୩୬-୭।ଦାପେତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ପୁପ୍ଫଦାନଞ୍ହି ସିଯା। ତସ୍ସେୱ ନ କପ୍ପତୀତି ଏତ୍ଥ ଯାଗୁଆଦୀନି ଆନେତ୍ୱା ‘‘ଦଦନ୍ତୁ’’ତି ଇଚ୍ଛାୱସେନ ୱଦତି ଚେ, ସଙ୍ଘେସଂ ନ କପ୍ପତି, କେୱଲଂ ପନ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଅତ୍ତାନଂ ୱା ପରେସଂ ୱା ଅନୁଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ‘‘ଇମେ ମନୁସ୍ସା ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱନ୍ତୁ’’ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ସେୱ ନ କପ୍ପତି ଯାଗୁଆଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯପଟିସଂଯୁତ୍ତକଥାଯ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନମ୍ପି ସହଧମ୍ମିକାନ’’ନ୍ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ଥତୋ ସଯମେୱାତି ଅପରେ। ଆଚରିଯା ପନ ‘‘ଯଥା ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ, କୁରୁନ୍ଦିଯଞ୍ଚ ‘ତସ୍ସେୱା’ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସଙ୍ଘେସଂ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତେରସକକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଅନିଯତକଣ୍ଡୋ

୧। ପଠମଅନିଯତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୪୪-୫।ଉଦ୍ଦେସନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସନଂ, ଆସାଳ୍ହିନକ୍ଖତ୍ତଂ ନାମ ୱସ୍ସୂପଗମପୂଜା। ସୋତସ୍ସ ରହୋତି ଏତ୍ଥ ରହୋ-ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସାମଞ୍ଞତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନପଟିଚ୍ଛାଦନସିକ୍ଖାପଦେସୁ ପାରାଜିକୱଚନଂ ୱିଯ। ତସ୍ମା ‘‘ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହେନେୱ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ମାତୁଗାମୋ ନାମ ତଦହୁଜାତାପି ଦାରିକା’’ତି ୱଚନତୋ, ‘‘ଅଲଂକମ୍ମନିଯେତି ସଙ୍କା ହୋତି ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱିତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଚ ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦୋ ଚେତ୍ଥ ମେଥୁନସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସୋ, ନ ଦୁତିଯେ ୱିଯ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚସ୍ସାଦକିଲେସୋ, ତସ୍ମା ଚ ପଞ୍ଞାଯତି ‘‘ସୋତସ୍ସ ରହୋ ନାଧିପ୍ପେତୋ’’ତି। କେଚି ପନ ‘‘ତଞ୍ଚ ଲବ୍ଭତୀତି ୱଚନସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ଦୁତିଯେ ୱୁତ୍ତା ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲା ଗହିତା ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଯେନ ୱା ସାତି ଏତ୍ଥ ୱା-ସଦ୍ଦୋ ‘‘ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋ ୱା’’ତି ଯୋଜେତବ୍ବୋ, ସୋ ଚ ୱିକପ୍ପତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା କାରେତବ୍ବୋ ୱା ପଟିଜାନମାନୋ, ନ ୱା କାରେତବ୍ବୋ ଅପ୍ପଟିଜାନମାନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ପଟିଜାନମାନୋୱ ତେନ ସୋ ଭିକ୍ଖୁ କାରେତବ୍ବୋ…ପେ… ନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି। ତସ୍ମା ଏୱ ପାଠଇଯଂ ତଦତ୍ଥଦ୍ୱଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ସା ଚେ ଏୱଂ ୱଦେଯ୍ୟା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ସଦ୍ଧେୟ୍ୟୱଚସା’’ତି ଇମିନା ସୋତାପନ୍ନା ଅଝଭଞ୍ଜନକଂ ନ ଭଣନ୍ତି, ସେସଂ ଭଣନ୍ତୀତି ୱାଦୀନଂ ୱାଦୋ ପଟିସେଧିତୋ ହୋତି। ‘‘ଦିଟ୍ଠ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଓଲୋକେସୀ’’ତି ସୁନ୍ଦରଂ। ରକ୍ଖେୟ୍ୟାସୀତି ମମ ୱିସେସଂ କସ୍ସଚି ନାରୋଚେୟ୍ୟାସୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୪୪୬। ‘‘ସା ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଅୟ୍ୟସ୍ସ ମୟା ସୁତଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ମାତୁଗାମଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାହି ୱାଚାହି ଓଭାସେନ୍ତସ୍ସା’’’ତି, ଇଦଂ କିମତ୍ଥମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅଧିପ୍ପେତଙ୍ଗେତଂ ଇଧ ସୋତସ୍ସ ରହୋ ନାଧିପ୍ପେତୋତି କତ୍ୱାତି ଚେ? ଅଲଂକମ୍ମନିୟଟ୍ଠାନେ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାପି ଲବ୍ଭତି, ନ ପନ ନାଲଂକମ୍ମନିୟଟ୍ଠାନେ ମେଥୁନନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି। ୟଥା ଏତଂ, ତଥା ‘‘ସା ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଅୟ୍ୟସ୍ସ ମୟା ସୁତଂ ମାତୁଗାମସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଅତ୍ତକାମପାରିଚରିୟାୟ ୱଣ୍ଣଂ ଭାସନ୍ତସ୍ସା’’’ତି ଏତମ୍ପି ଇଧ ଲବ୍ଭତି, ନ ଦୁତିୟେ ନାଲଂକମ୍ମନିୟଟ୍ଠାନତ୍ତାତି ଏକେ। କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟାନିୟତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଇଧାପି ଦୁତିୟାନିୟତାଧିକାରେ ପାରାଜିକାପତ୍ତିଞ୍ଚ ପରିହାପେତ୍ୱା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାପତ୍ତିୟା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଠମାନିୟତେ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାପତ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତାତି ଚେ? ‘‘ସା ଚେ’’ତି ତସ୍ସା ପାଠଇୟା ପୋତ୍ଥକା ସୋଧେତବ୍ବା। ଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ‘‘ଇଧ ସିକ୍ଖାପଦେ ମେଥୁନକାୟସଂସଗ୍ଗରହୋନିସଜ୍ଜାନମେୱାଗତତ୍ତା ଚକ୍ଖୁସ୍ସରହୋୱ ପମାଣ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ, ଦୁତିୟାନିୟତାଧିକାରେ ଚ ‘‘ଅନନ୍ଧୋ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ପସ୍ସତି, ଅବଧିରୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ ସୁଣାତି, କାୟଚିତ୍ତତୋ କାୟସଂସଗ୍ଗୋ, ୱାଚାଚିତ୍ତତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଂ, ଉଭୟେହି ଉଭୟ’’ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନାଦୀନି ପଠମପାରାଜିକସଦିସାନେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାପି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଦୋ ନ ସୁନ୍ଦରୋ ‘‘ତଦହୁଜାତା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି।

ପଠମଅନିୟତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିୟଅନିୟତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୫୩। ଦୁତିୟେ କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ନ ହେୱ ଖୋ ପନ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ଆସନଂ ହୋତି ଆସନ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଆସନନ୍ତି ଅଧିକଂ, ଉଦ୍ଧରିତାନୁରୂପ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଦ୍ୱେପି ରହା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା କାୟସଂସଗ୍ଗଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାରହୋନିସଜ୍ଜଗ୍ଗହଣତୋ। ୟଦି ଏୱଂ ‘‘ମାତୁଗାମୋ ନାମ ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲା’’ତି କିମତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଅୟମେୱ ହି ମାତୁଗାମୋ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି କାୟସଂସଗ୍ଗଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାନଂ ଏକତୋ ୱତ୍ଥୁଭୂତୋ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ। କାୟସଂସଗ୍ଗସ୍ସ ୱତ୍ଥୁଭୂତୋ ଦସ୍ସିତୋ, ନ ଇତରସ୍ସାତି କତ୍ୱା ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚମେୱ ସନ୍ଧାୟ ତସ୍ସା ୱତ୍ଥୁଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଏତ୍ଥାହ – ୟଥା ପଠମେ ଅନଧିପ୍ପେତାପି ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚା ସନ୍ତୱିସେସଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା, ଇଧାପି କାୟସଂସଗ୍ଗୋ, କସ୍ମା ନ ତସ୍ସ ୱସେନ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ ଗହେତବ୍ବୋତି? ଆମ ନ ଗହେତବ୍ବୋ, ନ ଚ ଗହିତୋ, ଗହିତୋ ଏୱ ପନ ନିସଜ୍ଜୱସେନ, ନ ହି ଅଙ୍ଗସ୍ସ ନିସଜ୍ଜା ୱିସେସୋତି। ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ସତି କଥଂ ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋତି ଚେ? ଦୂରତ୍ତା। ପଠମେ କସ୍ମା ଇତ୍ଥିସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତି, ଇଧ କସ୍ମା ଏକାପି କରୋତୀତି ଚେ? ନୋ ୱୁଚ୍ଚତି ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ୟଦିଦଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱେସାଲିୟଂ ମହାୱନେ…ପେ… ଦ୍ୱାରଂ ୱିୱରିତ୍ୱା ନିପନ୍ନୋ ହୋତି…ପେ… ସମ୍ବହୁଲା ଇତ୍ଥିୟୋ ୟାୱଦତ୍ଥଂ କତ୍ୱା ପକ୍କମିଂସୂତି (ପାରା। ୭୭)। ତସ୍ମା ନ ମେଥୁନସ୍ସ ମାତୁଗାମୋ ଦୁତିୟୋ ହୋତି। ଇତ୍ଥିୟୋ ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞିସ୍ସା ୱଜ୍ଜଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତି, ତେନେୱ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦନେ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ତଥା ‘‘ଆୟସ୍ମା ଉଦାୟୀ ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ୱିହାରଂ ପେକ୍ଖାପେତ୍ୱା ତାସଂ ଇତ୍ଥୀନଂ ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୨୮୩) ଏତ୍ଥ ‘‘ୟା ପନ ତା ଇତ୍ଥିୟୋ ହିରିମନା, ତା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂ ଉଜ୍ଝାପେନ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୨୮୩) ୱଚନତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସ୍ସ ମାତୁଗାମୋ ଦୁତିୟୋ ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଉଭୟତ୍ଥାପି ଉମ୍ମତ୍ତକାଦିକମ୍ମିକାନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ତେସଂ ପାଟେକ୍କଂ ନିଦାନେ ଆଗତଂ, ଆଦିକମ୍ମିକାନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଅଚେଲକୱଗ୍ଗେ ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନାସନସିକ୍ଖାପଦେ ‘ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋ ଦୁତିୟୋ ହୋତୀ’ତି (ପାଚି। ୨୮୮) ଇମସ୍ସ ଅନୁରୂପତୋ ‘ଇତ୍ଥୀନଂ ସତମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଂ ନ କରୋତୀ’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ, ‘‘ଦୁତିୟାନିୟତେ ‘ଇତ୍ଥୀପି ପୁରିସୋପୀ’ତି ଇଦଂ ଭିକ୍ଖୁନୀୱଗ୍ଗେ ଓସାନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ, ଅଚେଲକୱଗ୍ଗେ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନାସନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ‘ୟୋ କୋଚି ୱିଞ୍ଞୂ ପୁରିସୋ ଦୁତିୟୋ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମେସଂ ଅନୁରୂପତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିୟଅନିୟତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକୱଣ୍ଣନା

ଅପିଚେତ୍ଥ ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ଇଦଂ ଅନିୟତକଣ୍ଡଂ ନିପ୍ପୟୋଜନଂ ଅପୁବ୍ବାଭାୱତୋତି ଚେ? ନ, ଗରୁକଲହୁକଭେଦଭିନ୍ନାପତ୍ତିରୋପନାରୋପନକ୍କମଲକ୍ଖଣଦୀପନପ୍ପୟୋଜନତୋ। ଏତ୍ଥ ହି ‘‘ସା ଚେ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟ ‘ଅୟ୍ୟୋ ମୟା ଦିଟ୍ଠୋ ନିସିନ୍ନୋ ମାତୁଗାମସ୍ସ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ’ତି, ସୋ ଚ ତଂ ପଟିଜାନାତି, ଆପତ୍ତିୟା କାରେତବ୍ବୋ…ପେ… ନିସଜ୍ଜାୟ କାରେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା

(ପାରା। ୪୪୬) ଆପତ୍ତିୟା ଗରୁକାୟ ଲହୁକାୟ ଚ ରୋପନକ୍କମଲକ୍ଖଣଂ, କାରେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ଅନାରୋପନକ୍କମଲକ୍ଖଣଞ୍ଚ ଦସ୍ସିତଂ। ଲକ୍ଖଣଦୀପନତୋ ଆଦିମ୍ହି, ଅନ୍ତେ ୱା ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ଅସମ୍ଭୱତୋ। କଥଂ? ନ ତାୱ ଆଦିମ୍ହି ସମ୍ଭୱତି, ଯେସମିଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ, ତେସଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଅଦସ୍ସିତତ୍ତା। ନ ଅନ୍ତେ, ଗରୁକମିସ୍ସକତ୍ତା, ତସ୍ମା ଗରୁକଲହୁକାନଂ ମଜ୍ଝେ ଏୱ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବନ୍ତି ଅରହତି ଉଭଯାମିସ୍ସକତ୍ତା। ଯା ତତ୍ଥ ଲହୁକାପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା , ସାପି ଗରୁକାଦିକା। ତେନେୱାହ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମସନ୍ନିସ୍ସିତକିଲେସସଙ୍ଖାତେନ ରହସ୍ସାଦେନା’’ତିଆଦି, ତସ୍ମା ଗରୁକାନଂ ଏୱ ଅନନ୍ତରଂ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠାତିପି ଏକେ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପଠମମେୱାଲଂ ତାୱତା ଲକ୍ଖଣଦୀପନସିଦ୍ଧିତୋ, କିଂ ଦୁତିଯେନାତି ଚେ? ନ, ଓକାସନିଯମପଚ୍ଚଯମିଚ୍ଛାଗାହନିୱାରଣପ୍ପଯୋଜନତୋ। ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଆସନେ ଅଲଂକମ୍ମନିଯେ’’ତି ଓକାସନିଯମତୋ ହି ତବ୍ବିପରୀତେ ଓକାସେ ଇଦଂ ଲକ୍ଖଣଂ ନ ୱିକପ୍ପିତନ୍ତି ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ହୋତି, ତନ୍ନିୱାରଣତୋ ଦୁତିଯମ୍ପି ସାତ୍ଥକମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କସ୍ମା? ଓକାସଭେଦତୋ, ରହୋଭେଦଦୀପନତୋ, ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦଭେଦଦୀପନତୋ । ଓକାସନିଯମଭାୱେ ଚ ରହୋନିସଜ୍ଜସ୍ସାଦଭେଦୋ ଞାତୋ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦାନଂ ନାନତାଜାନନଞ୍ଚ ସିଯା, ତଥା କାଯସଂସଗ୍ଗଭେଦଦୀପନତୋ। ନାଲଂକମ୍ମନିଯେପି ହି ଓକାସେ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ, ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେପି ୱା ନିସିନ୍ନାଯ ୱାତପାନକୱାଟଚ୍ଛିଦ୍ଦାଦୀହି ନିକ୍ଖନ୍ତକେସାଦିଗ୍ଗହଣେନ କାଯସଂସଗ୍ଗୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଏୱମାଦଯୋପି ନଯା ୱିତ୍ଥାରତୋ ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଭିକ୍ଖୁପାତିମୋକ୍ଖେ ଆଗତନଯତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନୀପାତିମୋକ୍ଖେ ଇଦଂ କଣ୍ଡଂ ପରିହୀନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଅତ୍ଥୁପ୍ପତ୍ତିୟା ତତ୍ଥ ଅନୁପନତ୍ତାତି ଏକେ। ତଂ ଅନେକନ୍ତଭାୱଦୀପନତୋ ଅଯୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବବୁଦ୍ଧକାଲେ ହି ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଚତ୍ତାରୋ ଚ ଉଦ୍ଦେସା ସନ୍ତି। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଅସାଧାରଣତ୍ତା ତତ୍ଥ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସଙ୍ଘାଦିସେସପାଚିତ୍ତିଯାନନ୍ତି ଏକେ। ତାସଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲିକଅଟ୍ଠୱତ୍ଥୁକୱସେନ କାଯସଂସଗ୍ଗୱିସେସୋ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ, ‘‘ହତ୍ଥଗ୍ଗହଣଂ ୱା ସାଦିଯେଯ୍ୟ, କାଯଂ ୱା ତଦତ୍ଥାଯ ଉପସଂହରେଯ୍ୟା’’ତି (ପାଚି। ୬୭୪-୬୭୫) ୱଚନତୋ ସାଦିଯନମ୍ପି, ‘‘ସନ୍ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ୱଚନତୋ ଠାନମ୍ପି, ‘‘ସଙ୍କେତଂ ୱା ଗଚ୍ଛେଯ୍ୟା’’ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ୱଚନତୋ ଗମନମ୍ପି, ‘‘ଛନ୍ନଂ ୱା ଅନୁପୱିସେଯ୍ୟା’’ତି (ପାଚି। ୬୭୫) ୱଚନତୋ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଟ୍ଠାନପୱେସୋପି, ତଥା ‘‘ରତ୍ତନ୍ଧକାରେ ଅପ୍ପଦୀପେ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ଓକାସେ ଏକେନେକା ସନ୍ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ ୱା ସଲ୍ଲପେଯ୍ୟ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୮୩୮) ୱଚନତୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାପି ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁକନ୍ତି କତ୍ୱା ତାସଂ ଅଞ୍ଞଥା ଅନିଯତକଣ୍ଡସ୍ସ ଅୱତ୍ତବ୍ବତାପତ୍ତିତୋପି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ପକିଣ୍ଣକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନିଯତକଣ୍ଡଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

୪। ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯକଣ୍ଡୋ

୧। ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୫୯।ସମିତାୱିନାତି ସମିତା'ନେନ କିଲେସାତି ସମିତାୱୀ, ତେନ ସମିତାୱିନା। ‘‘ତୀଣି ଚୀୱରାନୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ତିଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଖ୍ୟାପୁବ୍ବୋ ଦିଗୁନେକୱଚନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଂ ପନ ଅଧିଟ୍ଠିତସ୍ସପି ଅନଧିଟ୍ଠିତସ୍ସପି ନାମଂ ‘‘ଏକରତ୍ତମ୍ପି ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସେଯ୍ୟା’’ତିଆଦୀସୁ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ନାମଂ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ଏତ୍ଥ ଅନଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ନାମଂ, ଇଧ ତଦୁଭଯମ୍ପି ସମ୍ଭୱତି। ‘‘ଭଗୱତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ତିଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ। ‘‘ଅଞ୍ଞେନେୱ ତିଚୀୱରେନ ଗାମଂ ପୱିସନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅନଧିଟ୍ଠିତମେୱ। ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ହି ଚୀୱରେ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନଂ ରୁହତି, ନ ଇତରସ୍ମିଂ ପତ୍ତାଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ, ତସ୍ମା ଇତରଂ ଅତିରେକଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟା ଭିକ୍ଖୂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେସ୍ସନ୍ତୀ’’ତିଆଦି।

୪୬୦-୧। ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ପନେତ୍ଥ ଏକରତ୍ତମ୍ପି ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେଯ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତତୋ ପରଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତୁଂ। ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାଥ ‘ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବଂ, ତଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’’ନ୍ତି ଏୱଂ ଭଗୱା ପରିପୁଣ୍ଣଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ଅଥ ପଚ୍ଛିମବୋଧିଯଂ ଅଜାତସତ୍ତୁକାଲେ କଥିନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭିକ୍ଖୂ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଦସାହ…ପେ… ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ଏସ ନଯୋ ଦୁତିଯତତିଯକଥିନେସୁପି। ତଥାପି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ଦସାହପରମନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ତକଂଯେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ୱଚନଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତି, ନ ଚ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ନ ହି

ପଞ୍ଞତ୍ତିୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ, ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୱତ୍ଥୁମ୍ହି ୱା କଥିନାଧିକାରୋ ଦିସ୍ସତୀତି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯୋୱ ସାରୋତି ନିଟ୍ଠମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଅଥାପି ସିଯା "କଥିନସ୍ସୁପ୍ପତ୍ତିକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଭାୱେନ ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି। ଯଦି ଏୱଂ ଦ୍ୱେ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ସିଯୁଂ, ତତୋ ପରିୱାରେ (ପରି। ୨୪) "ଏକା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ"ତିୱଚନୱିରୋଧୋ। ଅପିଚ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯଦୀପନତ୍ଥଂ ଇଧ ତଂ ୱଚନଂ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିକାଲେ ଅୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ସାଧିତତ୍ତା ଦୁତିଯତତିଯେସୁ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତପଠମପଞ୍ଞତ୍ତୀସୁ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ତତ୍ଥପି ତଂ ୱଚନଂ ପଚ୍ଛା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ "ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିନ୍ତିଆଦୀସୁ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସେକ୍ଖପୁଥୁଜ୍ଜନାନଂ ପେମଂ, ଅରହନ୍ତାନଂ ଗାରୱୋ। ଦସମଂ ୱା ନୱମଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପଯୋଗୱଚନଂ।

୪୬୨-୩।ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିନ୍ତି ଇଦଂ କେୱଲଂ ଚୀୱରପଲିବୋଧାଭାୱମତ୍ତଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା "ନଟ୍ଠଂ ୱା ୱିନଟ୍ଠଂ ୱା ଦଡ୍ଢଂ ୱା ଚୀୱରାସା ୱା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଦସାହପରମଂ ଧାରେତବ୍ବଚୀୱରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା, ନଟ୍ଠାଦିକଂ ସୋ ଧାରେଯ୍ଯ। ଧାରଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ଠପନଂ, ପରିଭୋଗୋ ୱା। ତଂ ଦ୍ୱଯଂ କତେପି ଯୁଜ୍ଜତି, ଅକତେପି ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା "କତଂ ୱା ହୋତୀ"ତିପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନ ହି କତମେୱ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଯଂ ଚୀୱରଂ ଉପାଦାଯ "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତମ୍ପି ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଦସାହପରମଂ କାଲଂ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ସନ୍ତଞ୍ଚେ, ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରଂ ନ ଲବ୍ଭତି। ଅପିଚ "ଚୀୱରଂ ନାମ ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଚ କତଂ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମାପି ନ ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ ଅସମ୍ଭୱତୋ।

ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ "ତତ୍ଥ ସିଯା – ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀୱରଂ ନଟ୍ଠାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଯଦି ଭୱେଯ୍ଯ, କତମଂ ଚୀୱରଂ ଦସାହପରମଂ ଧାରେଯ୍ଯ। ଯସ୍ମା ଧାରେତବ୍ବଚୀୱରଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ କରଣପଲିବୋଧଦସ୍ସନତ୍ଥଂ 'ନଟ୍ଠଂ ୱା'ତିଆଦିପଦାନି ୱୁତ୍ତାନି। ଅଯଂ ପନତ୍ଥୋ 'ନଟ୍ଠଂ ୱା'ତିଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଚୀୱରେ ଅସତି ଗହେତବ୍ବୋ, ସତି ତଂ ଦସାହପରମଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। 'କତଂ ୱା ହୋତୀ'ତି ୱୁତ୍ତଚୀୱରମେୱାଧିପ୍ପେତଂ। କସ୍ମା ପନ କତଚୀୱରଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ପାକଟତ୍ତା। କଥଂ? ନଟ୍ଠୱିନଟ୍ଠଚୀୱରାଦୀନଂ ଧାରଣସ୍ସ ଅଭାୱତୋ କତଚୀୱରମେୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ପାକଟଂ। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ପଠମାନିଯତେ ମେଥୁନକାଯସଂସଗ୍ଗରହୋନିସଜ୍ଜାନମେୱାଗତତ୍ତା ସୋତସ୍ସ ରହୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତୋତି ପାକଟୋ, ତସ୍ମା 'ଚକ୍ଖୁସ୍ସ ରହୋ ଇତରସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ଅଧିପ୍ପେତୋ'ତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। 'କତଂ ୱା ହୋତୀ'ତି ଇଦଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, କସ୍ମା? ଅକତଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯତ୍ତା, କିଞ୍ଚାପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି , ଇଧ ପନ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନମଧିପ୍ପେତଂ। ତସ୍ମିଂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେ ଅକତଂ, ଅରଜିତଂ, ଅକପ୍ପିଯକତଞ୍ଚ 'ଇମଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ'ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ 'କତଂ ୱା ହୋତୀ'ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା 'ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ପଟିଲଦ୍ଧେ'ତି ୱଦେଯ୍ଯ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତିଚୀୱରଂ ଦସାହଂ ଅତିକ୍କାମଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ। 'ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧାପି 'ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନାମ ଅନଧିଟ୍ଠିତ'ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। ଯସ୍ମା 'କତଂ ୱା ହୋତୀ'ତି ୱଚନେନ ଇଧାଧିପ୍ପେତଚୀୱରେନ ସଦ୍ଧିଂ ସେସମ୍ପି ଦସାହପରମତୋ ଉତ୍ତରି ଧାରେତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀତି ଅନୁଜାନନ୍ତୋ 'ଅତିରେକଚୀୱରଂ ନାମ ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତ'ନ୍ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସିଯା – ଯଥା 'ଅୱିକପ୍ପିତ'ନ୍ତି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା 'ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ'ନ୍ତିପି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ତିଚୀୱରମେୱ ଦସାହପରମଂ ଧାରେତବ୍ବଂ 'ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି'ନ୍ତିଆଦିଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ। ଇତରଥା ଏକାହାତିକ୍କମେପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି 'ଯୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେଯ୍ଯ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ'ନ୍ତି ୱଚନତୋ। ନ ତିଚୀୱରତୋ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଦସାହପରମଂ ଧାରେତବ୍ବଂ, ତତୋ ପରଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ 'ଅନ୍ତୋଦସାହ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯଥାହ 'ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱିକପ୍ପେତୀ'ତି, ଇତରଥା 'ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତୀ'ତି ୱଚନମତ୍ତମେୱ ଭୱେଯ୍ଯ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଅପରେ ୱଦନ୍ତୀ"ତି। ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତୋକଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ କତମେୱ ସନ୍ତଞ୍ଚେ, ଦସାହପରମଂ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଇଦଞ୍ଚିମସ୍ସ ସାଧନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତୱଚନଞ୍ଚ ପରତୋ ଇଧେୱ ୱୁତ୍ତୱିଚାରଣାଯ ଯଥାୱୁତ୍ତଯୁତ୍ତିଯା ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଇଧେୱ ୱୁତ୍ତୱିଚାରଣା ନାମ – "ସ୍ୱେ କଥିନୁଦ୍ଧାରୋ ଭୱିସ୍ସତୀ"ତି ଅଜ୍ଜ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ତଦହେୱ ଅନଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। କସ୍ମା? "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି"ନ୍ତିଆଦିନା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅନ୍ତୋକଥିନେ ଅତିରେକଦସାହମ୍ପି ପରିହାରଂ ଲଭତି, କଥିନତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ନ ଲଭତି। ଯଥା କିଂ? ଯଥା ଅତ୍ଥତକଥିନୋ ସଙ୍ଘୋ ଅତ୍ଥତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଉବ୍ଭାରା ଏକଦିୱସାୱସେସେପି କଥିନୁବ୍ଭାରେ ଆନିସଂସଂ ଲଭତି, ପୁନଦିୱସେ ନ ଲଭତି। ସଚେ ସତିସମ୍ମୋସା ଭାଜନୀଯଚୀୱରଂ ନ ଭାଜିତଂ, ପୁନଦିୱସେ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନମ୍ପି ସାଧାରଣଂ ହୋତି। ଦିୱସା ଚେ ସାୱସେସା, ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସେୱ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପାପୁଣାତି, ଏୱମେୱ ଅତ୍ଥତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଉବ୍ଭାରା ଅନଧିଟ୍ଠିତଂ ଅୱିକପ୍ପିତଂ ୱଟ୍ଟତି ଅନୁଞ୍ଞାତଦିୱସତ୍ତା। କଥିନଦିୱସୋ ଗଣନୁପଗୋ ହୋତି, ଉବ୍ଭତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସାହପରମଂ କାଲଂ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ପରିହାରଂ ଲଭତି, ତତୋ ପରଂ ନ ଲଭତି। କସ୍ମା? "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତୁ"ନ୍ତି ୱଚନତୋ। ଅନ୍ତୋକଥିନେପି ଏକାଦସେ

ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପ୍ପସଙ୍ଗଂ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ଅୟଂ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ୱାରେତ୍ୱା ଠିତା, ନ ଚ ତେ ଦିୱସେ ଅଦିୱସେ ଅକାସୀତି। ତଥା ତତିୟକଥିନେ ଚ ୱିଚାରିତଂ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’ତି ୱଦନ୍ତେନ ଭଗୱତା ଯଂ ମଯା ହେଟ୍ଠା ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ‘ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତମ୍ପି କଥିନମାସତୋ ବହି ଉପ୍ପନ୍ନମେୱ, ନ ଅନ୍ତୋତି ଦୀପିତଂ ହୋତୀ’’ତି ଚ, ‘‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱର’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୦୦) ୱଚନତୋ କଥିନୁବ୍ଭାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦସାହପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପୁନ କଥିନୁବ୍ଭାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଚ ଦିୱସାନି ଲଭତୀତି ପସଙ୍ଗୋପି ‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱର...ପେ... ଖିପ୍ପମେୱ କାରେତବ୍ବ’ନ୍ତି ଅକାଲଚୀୱରସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲଂ ନିୟମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱାରିତୋ ହୋତି। ତଦୁଭୟେନ କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ କଥିନୁବ୍ଭାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତୀ’’ତି ଚ। ତସ୍ମା ଦୁୱିଧମ୍ପେତଂ ୱିଚାରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ଅମ୍ହେହି ‘‘ଇଧେୱ ୱୁତ୍ତୱିଚାରଣାୟ ଯଥାୱୁତ୍ତଯୁତ୍ତିୟା ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱୟଂ କିଂ ଚୀୱରସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନିୟମେତି, ଉଦାହୁ ଧାରଣଂ, ଉଦାହୁ ଉଭୟନ୍ତି, କିଞ୍ଚେତ୍ଥ, ଯଦି ଉପ୍ପତ୍ତିଂ ନିୟମେତି, ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସେ ଏୱ ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଦସାହଂ ଧାରେତବ୍ବଂ ଅନିଟ୍ଠିତେପି ତସ୍ମିଂ ମାସେତି ଆପଜ୍ଜତି। ଅଥ ଧାରଣଂ ନିୟମେତି, ଅନ୍ତୋକଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ଉବ୍ଭତେପି ଦସାହପରମଂ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି। ଅଥ ଉଭୟଂ ନିୟମେତି, ତତିୟକଥିନେ ୱିୟ ୱିସେସେତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କାମଂ ଉଭୟଂ ନିୟମେତି, ନ ପନ ୱିସେସନେ ପୟୋଜନଂ ଅତ୍ଥି। ଯଂ ଅନ୍ତୋକଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଧାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସାଧିତଞ୍ହେତଂ। ‘‘କତଂ ୱା ହୋତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧି, ତେନ ପୁନ ୱିସେସନେ ପୟୋଜନଂ ନତ୍ଥି, ନ ହି କତମେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ କରୋତି, ନ ଚ ନଟ୍ଠାଦିକଂ ଧାରେତୁଂ ସକ୍କାତି। ଯେନ ୱା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଭଗୱତା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ସୋ ଅଧିପ୍ପାୟୋ ତତିୟକଥିନେ ପକାସିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କସ୍ମା ତତ୍ଥ ପକାସିତୋତି ଚେ? ୱିସେସୱିଧାନଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାୟତୋ। ୱିସେସୱିଧାନଞ୍ହି ‘‘ନୋ ଚସ୍ସ ପାରିପୂରୀ’’ତିଆଦି। ତତ୍ଥାପି ‘‘ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ୱିସେସନେନ ଉବ୍ଭତେପି କଥିନେ କାଲଚୀୱରଂ ଅତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। କିଞ୍ଚେତଂ? ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ, ତେନେୱ ତତ୍ଥ ‘‘ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଉପ୍ପତ୍ତିନିୟମେ ୱୁତ୍ତଦୋସାଭାୱସିଦ୍ଧି। ଯଞ୍ଚ ତତ୍ଥ ‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପା। ଆଦେସୱସେନ ‘‘ଅକାଲଚୀୱର’’ନ୍ତି ଲଦ୍ଧସଙ୍ଖମ୍ପି କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା କାଲପରିହାରଂ ଲଭତି, ପଗେୱାନାଦେସନ୍ତି ଅୟଂ ପଠମୋ ୱିକପ୍ପୋ ଉପ୍ପତ୍ତିନିୟମେ ୱୁତ୍ତଦୋସାଭାୱମେୱ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତି। ତଥା ଆଦେସୱସେନ ଅକାଲଚୀୱରସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ଚୀୱରକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଚୀୱରକାଲତୋ ପରଂ ଦସାହପରିହାରଂ ନ ଲଭତି, ପଗେୱାନାଦେସନ୍ତି ଅୟଂ ଦୁତିୟୋ ଧାରଣନିୟମେ ୱୁତ୍ତଦୋସାଭାୱମେୱ ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତି। ଯଦି ଏୱଂ ଆଦେସୱସେନ ଅକାଲଚୀୱରସ୍ସ ଅକାଲଚୀୱରତା କିମତ୍ଥିକାତି ଚେ? ସଙ୍ଘୁଦ୍ଦେସିକସ୍ସ ତସ୍ସ ଅତ୍ଥତକଥିନସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ସାଧାରଣଭାୱତ୍ଥିକାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅପିଚ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ କଥିନଦିୱସାପି ଦିୱସାୱ। ଏୱଂ ଗଣନୁପଗତ୍ତା ଅକାଲଚୀୱରସଙ୍ଖ୍ୟାପଟିଲାଭାନୁଭାୱେନ ‘‘ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ’’ତି ୱଚନାପେକ୍ଖସ୍ସ ଅନିସ୍ସଗ୍ଗିୟତ୍ତା ତଦନୁଲୋମତ୍ତା ‘‘କାଲଚୀୱରସ୍ସପୀ’’ତି ଏୱଂ ସବ୍ବଥା ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଏତ୍ଥ ୱଚନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ଅତ୍ଥି ଏକଚ୍ଚେନ କଥିନୁଦ୍ଧାରେନ ଉବ୍ଭତେ କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କାଲଚୀୱରଂ ହୋତି, ଏକଚ୍ଚସ୍ସ ଅକାଲଚୀୱରଂ, ତଂ ସୀମାତିକ୍କନ୍ତସ୍ସ, ନୋ ଉବ୍ଭାରଗତଂ। ତଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସେନ ଉବ୍ଭତେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଠପେତ୍ୱା ଇତରେସଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଉବ୍ଭତେ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ଯସ୍ସ ଉବ୍ଭତଂ, ତସ୍ସ ଅକାଲଚୀୱରଂ, ଇତରସ୍ସ କାଲଚୀୱରଂ। ତଥା ଅତ୍ଥି ଏକଚ୍ଚେନ କଥିନୁଦ୍ଧାରେନ ଉବ୍ଭତେ କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସବ୍ବସ୍ସପି ଅକାଲଚୀୱରମେୱ ହୋତି। ତଂ ଯଥାଠପିତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ଅତ୍ଥି ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଠପେତ୍ୱା ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ। ତଥା ଅତ୍ଥି ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ, ତଂ ହେମନ୍ତେ, ଗିମ୍ହେ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲକାଲଭେଦତୋ ବହୁୱିଧତ୍ତା ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ‘‘ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଉପ୍ପନ୍ନ’’ନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅନେକଂସିକତ୍ତା ଇମମ୍ପି ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେତି ଭିକ୍ଖୁନୋ କଥିନଂ ଉବ୍ଭତଂ ହୋତୀ’’ତି। ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧେପି ‘‘ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ମାତିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରାୟା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଧାରୟାମୀ’’ତି ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ଆଗତୋତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ‘‘ଏୱ’’ନ୍ତି ୱଚନେନ ୱଚନଭେଦୋ ତତ୍ଥ ନତ୍ଥୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

‘‘ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ଅସବ୍ବସଙ୍ଗାହିକଂ। ନ ହି ଯତ୍ତକଂ ସଙ୍ଘାଟି ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମଂ, ତତ୍ତକଂ ଅନ୍ତରୱାସକାଦି ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମଂ ହୋତି ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ବହୁୱିଧତ୍ତା। ନ ଏୱଂ ୱିକପ୍ପନାୟ ଭେଦୋ ତସ୍ମା ଏକୱିଧତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଏକାଦସେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ’’ନ୍ତି ଅନ୍ତିମଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ପୁରିମତରସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅନ୍ତିମଂ ନାମ ଅପରକତ୍ତିକାୟ ପଠମାରୁଣୁଗ୍ଗମନଂ। ତଞ୍ହି କାଲତ୍ତା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ନ କରୋତି, ତେନେୱାହ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରମ୍ପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଠପିତଚୀୱରମ୍ପି ଏତଂ ପରିହାରଂ ଲଭତିୟେୱା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୪୬-୯)। ଇମଂଯେୱ ନୟଂ ସନ୍ଧାୟ

‘‘ଅଚ୍ଛେକଚୀୱରସ୍ସ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକା ପଞ୍ଚ ମାସା, ତତୋ ପରଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ତତ୍ଥେୱାହ। ଇମସ୍ମିଂ ନଯେ ସିଦ୍ଧେ ଅନଚ୍ଛେକଚୀୱରଂ ଦ୍ୱାଦସାହେ ନ ଲଭତୀତି ସିଦ୍ଧମେୱ ହୋତି। ତତୋ ‘‘ଅନଚ୍ଛେକଚୀୱରେ ଅନଚ୍ଛେକଚୀୱରସଞ୍ଞୀ, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୬୫୦) ଏତ୍ଥ ଅଚ୍ଛେକଚୀୱରସଦିସେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତେତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପନ ‘‘ପଞ୍ଚ ମାସା’’ତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱଚନଂ। ୱସ୍ସିକସାଟିକଞ୍ଚ ଅୱସ୍ସିକସାଟିକଭାୱଂ ପତ୍ୱା ଏକାଦସମାସେ ପରିହାରଂ ଲଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିୱୁଟ୍ଠାନେ ‘‘ଦସାହପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ ପକ୍ଖଅତିରେକପକ୍ଖମାସଅତିରେକମାସପଟିଚ୍ଛନ୍ନ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନଭେଦୋ ୱିଯ, ନ ଇଧ ୱଚନଭେଦୋ, ତସ୍ମା ସଂୱଚ୍ଛରାତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତମେୱ ନାମ, ତଥା ଦୁତିଯକଥିନେପି ସଂୱଚ୍ଛରୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମ୍ପି ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମେୱ। ତତିଯେ ସଂୱଚ୍ଛରାତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ମାସାତିକ୍କନ୍ତମେୱ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅନଧିଟ୍ଠିତେ ଅଧିଟ୍ଠିତସଞ୍ଞୀ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ଇଦମେକସ୍ସ ତିକପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ ଆଦିପଦଦୀପନଂ। ଏସ ନଯୋ ଅୱିକପ୍ପିତେତିଆଦୀସୁପି, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସୁ ତିକଚ୍ଛେଦେସୁ ଏକଂ ୱିହାରେତ୍ୱା ଇତରେସଂ ଏକେକମାଦିପଦଂ ୱିହାରେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଭଗୱତାୱ ସଙ୍ଖିତ୍ତାତି ବହୂସୁପି ତିକଚ୍ଛେଦେସୁ ସମ୍ପତନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଏୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ‘‘ଅଯଂ ୱିନଯସ୍ସ ଧମ୍ମତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଦୁକ୍କଟୱାରେସୁ ପନ ଏକଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱିହାରେତ୍ୱା ସେସାନି ସତ୍ତ ତଥେୱ ସଙ୍ଖିତ୍ତାନି। ତଥା ଅନ୍ତିମନ୍ତିମୋ ଏକେକୋ ଅନାପତ୍ତିକୋଟ୍ଠାସୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଦସାହନ୍ତି ଅଯଂ ସଙ୍ଖେପତ୍ଥୋ – ତଂ ଦସାହପରମଂ ଧାରେତବ୍ବଂ। ତଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଯଥାସକଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି ୱା ୱିକପ୍ପେତି ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି ୱା ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ନସ୍ସତି ୱା ୱିନସ୍ସତି ୱା ଡଯ୍ହତି ୱା ଅଞ୍ଞୋ ୱା ତଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି ୱିସ୍ସାସନ୍ତୋ ୱା ଗଣ୍ହାତି ପାଚିତ୍ତିଯତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଦୁକ୍କଟତୋ ପନ ସିଯା ଆପତ୍ତି ସିଯା ଅନାପତ୍ତି ସଞ୍ଞାଭେଦେନ। ଅନ୍ତିମାନଂ ପନେତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ୱସେନ ଅନଚ୍ଛିନ୍ନେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନସଞ୍ଞୀ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହେ ୱିସ୍ସାସଗ୍ଗାହସଞ୍ଞୀ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତିଆଦିକା ଦ୍ୱେ ତିକପାଚିତ୍ତିଯା, ଦ୍ୱେ ଚ ଦୁକ୍କଟା ସଙ୍ଖିତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ ହି ଯଦି ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ଦସାହପରମଂ ଅରୁଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତସ୍ସ ଦିୱସଭାଗେ ଅଧିଟ୍ଠହତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଯଂ ତାୱ ପାଠୱିନିଚ୍ଛଯୋ।

ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ଇତୋ ଗରୁକତରାନୀତିଆଦିମ୍ହି ଅଯଂ ଚୋଦନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନସ୍ସ ଇତୋ ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଦାନତୋ ଗରୁକମ୍ପି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ ଯଥା ଅପଲୋକନେନ କରୋନ୍ତି, ଏୱମିଦଂ ଞତ୍ତିଯା କତ୍ତବ୍ବମ୍ପି ପକତିୱଚନେନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଯଦି ଏୱଂ ପରିୱାରେ କମ୍ମୱଗ୍ଗସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଞତ୍ତିକମ୍ମମ୍ପି ଏକଂ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ, ଅପଲୋକନକମ୍ମାଦିୱସେନ ନ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୮୨) ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ଯ। ତେନେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ତେସଂ ଏତଂ ଅନୁଲୋମ’’ନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅନୁଲୋମନଯେନେୱ ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନିଯମଂ ପନ ଯଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ ୱିନା ଞତ୍ତିଯା ହୋତି, ଏୱଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠଚୀୱରଦାନମ୍ପୀତି ୱଦାମ, ତସ୍ମା ‘‘ଆଯସ୍ମତୋ ଦେମା’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କଥଂ ପନେତଂ ଞାତବ୍ବନ୍ତି? ତଦନୁଲୋମତ୍ତାତି। ଏକଦେୱେଦଂ ଞତ୍ତିକମ୍ମଂ ଅପଲୋକନେନାପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସାଧନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିଯୋ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନେତ୍ଥ ଚୋଦନଂ କତ୍ୱା ‘‘ଏତଂ ସାଧିତଂ। ଞତ୍ତିକମ୍ମଂ ଏକଂ ଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯା ଆଗତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଦଂ ପନ ପାଠଇଯଂ ନାଗତଂ, ଲେସତୋ ଆହରିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି କତ୍ୱା ଏତଂ ଅପଲୋକନେନାପି ୱଟ୍ଟତୀତି।

୪୬୮।ଏସନଯୋତି ଅଞ୍ଞେସଂ ଚୀୱରେସୁ ଉପଚିକାଦୀହି ଖାଯିତେସୁ ମମପି ଖାଯିତାନୀତିଆଦି। ‘‘ଅଞ୍ଞେନ କତଂ…ପେ… ସାଧକ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସମାନଜାତିକଂ, ଏକତ୍ତଜାତିକଞ୍ଚ ତତିଯକଥିନଂ ପଠମସମାନମେୱାତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

୪୬୯।ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତିଚୀୱରଂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ, ଯଂ ୱା ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ଅୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନକାଲପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ ସବ୍ବକାଲଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂଯେୱ ଅନୁଜାନାମି, ତଂ କାଲପରିଚ୍ଛେଦଂ କତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁଂ ନାନୁଜାନାମି। ସତି ପନ ପଚ୍ଚଯେ ଯଦା ତଦା ୱା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱିକପ୍ପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ସିଦ୍ଧଂ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତମେତଂ। ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁଂଯେୱ ନାଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ୱତ୍ଥଞ୍ହି କତପରିଯୋସିତଂ ଅନ୍ତୋଚତୁମାସେ ୱସ୍ସାନଦିୱସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ଚତୁମାସତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ଠପିତୁକାମେନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୁଗତଚୀୱରତୋ ଊନକନ୍ତି ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଚୀୱରାନଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ। ‘‘ତିଚୀୱରଂ ପନ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଅଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱାଦେ ପନ ସତି ତଥାରୂପପଚ୍ଚଯେ ୱଟ୍ଟତି। ଯଥା ସତି ପଚ୍ଚଯେ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସାଧିତମେତଂ, ପଗେୱ ଅଞ୍ଞେନ ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ। ‘‘ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱିକପ୍ପେତୀ’’ତି ଅନିଯମତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଘାଟି, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗୋ, ଅନ୍ତରୱାସକନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠିତାନଧିଟ୍ଠିତାନଂ ସମାନମେୱ ନାମଂ। ‘‘ଅଯଂ ସଙ୍ଘାଟୀ’’ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୧୨୬) ହି ଅନଧିଟ୍ଠିତା ୱୁତ୍ତା। ‘‘ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସେଯ୍ଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠିତା ୱୁତ୍ତା। ସାମନ୍ତୱିହାରେ ୱାତି ଗୋଚରଗାମତୋ ୱିହାରେତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ଦୂରତରେପି ଲବ୍ଭତେୱାତି ଆଚରିଯୋ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେପି ‘‘ସାମନ୍ତୱିହାରେ ୱାତି

ଦେସନାସୀସମଞ୍ଚଂ, ତସ୍ମା ଠପିତଟ୍ଠାନଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଦୂରେ ଠିତମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ନାମ ଯତ୍ଥ ତଦହେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତୁଂ ସକ୍କା। ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଂ ରକ୍ଖନ୍ତେନ ତତୋ ଦୂରେ ଠିତଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ କିର ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। କେଚି ''ଚୀୱରୱଂସେ ଠପିତଂ ଅଞ୍ଞେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ନାଗଦନ୍ତେ ଠପେତି, ତଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସପି ରୁହତି ଚୀୱରସ୍ସ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତତ୍ତା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଆଦିୱସେନ। ମହନ୍ତତରମେୱାତିଆଦି ସବ୍ବାଧିଟ୍ଠାନସାଧାରଣଲକ୍ଖଣଂ । ତତ୍ଥ ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ଅଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ସ ଏକଦେସଭୂତତ୍ତା। ଅନଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚେ, ଅଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଅପ୍ପଭାୱେନ ଏକଦେସଭୂତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତି। ତଥା ଅଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚେ, ଅନଧିଟ୍ଠିତସ୍ସ ଏକଦେସଭୂତଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ହି ଲକ୍ଖଣଂ, ନ କେୱଲଞ୍ଚେତ୍ଥ ଦୁତିଯପଟ୍ଟମେୱ, ତତିଯପଟ୍ଟାଦିକମ୍ପି। ଯଥାହ ''ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ଉତୁଦ୍ଧଟାନଂ ଦୁସ୍ସାନଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ…ପେ… ପଂସୁକୂଲେ ଯାୱଦତ୍ଥ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୮)।

ଅୱସେସା ଭିକ୍ଖୂତି ୱତ୍ତମାନକାଲେ ନିସିନ୍ନା ଭିକ୍ଖୂ। ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି ଯଥା ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତସ୍ସ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନ ଚ ସଙ୍ଖ୍ୟାପରିଚ୍ଛେଦୋ, ତସ୍ମା ତୀଣିପି ଚୀୱରାନି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ''ଇମାନି ଚୀୱରାନି ପରିକ୍ଖାରଚୋଳାନି ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ''ନିଧାନମୁଖମେତ''ନ୍ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପରିପୁଣ୍ଣଂ ହୋତି ତିଚୀୱରଂ, ଅତ୍ଥୋ ଚ ହୋତି ପରିସ୍ସାୱନେହିପି ଥୱିକାହିପୀ''ତି ଏତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପରିକ୍ଖାରଚୋଳ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ଚ ଏକମେୱ ପରିସ୍ସାୱନଂ, ଥୱିକା ୱା ୱଟ୍ଟତି, ନ ଦ୍ୱେ ୱା ତୀଣି ୱାତି ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣାନି, ଅତିରେକପ୍ପମାଣାନି ୱା ପରିସ୍ସାୱନାଦୀନି ପରିକ୍ଖାରାନି କପ୍ପନ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଯଦି ଏୱଂ ''ଯଂନୂନାହଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରେ ସୀମଂ ବନ୍ଧେଯ୍ୟଂ ମରିଯାଦଂ ଠପେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୬) ୱଚନୱିରୋଧୋତି ଚେ? ନ, ଅନୁସନ୍ଧିଯା ଅଜାନନତୋ, ୱିରୋଧତୋ ଚ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୨୬ ଆଦଯୋ) ପଠମଂ ଗହପତିଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତତୋ ପାୱାରକୋସିଯକୋଜୱକମ୍ବଲାଦି। ତତୋ ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉଚ୍ଚାୱଚାନି ଚୀୱରାନି ଉପ୍ପନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି। ଅଥ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଏତଦହୋସି 'କିଂ ନୁ ଖୋ ଭଗୱତା ଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, କିଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତ'''ନ୍ତି ଏତସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ ଚୀୱରାନି ଖୋମ''ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୩୯) କପ୍ପିଯଚୀୱରଜାତି ଅନୁଞ୍ଞାତା, ନ ପନ ସଙ୍ଖ୍ୟାପମାଣଂ। ତତୋ ''ଅଦ୍ଦସ ଭଗୱା…ପେ… ସମ୍ବହୁଲେ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀୱରେହି ଉବ୍ଭଣ୍ଡିତେ ସୀସେପି ଚୀୱରଭିସିଂ କରିତ୍ୱା ଖନ୍ଧେପି ଚୀୱରଭିସିଂ କରିତ୍ୱା କଟିଯାପି ଚୀୱରଭିସିଂ କରିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେ, ଦିସ୍ୱାନ ଭଗୱତୋ ଏତଦହୋସି…ପେ… ଯେପି ଖୋ ତେ କୁଲପୁତ୍ତା ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନଯେ ସୀତାଲୁକା ସୀତଭୀରୁକା, ତେପି ସକ୍କୋନ୍ତି ତିଚୀୱରେନ ଯାପେତୁଂ, ଯଂନୂନାହଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚୀୱରେ ସୀମଂ ବନ୍ଧେଯ୍ୟଂ ମରିଯାଦଂ ଠପେଯ୍ୟଂ ତିଚୀୱରଂ ଅନୁଜାନେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୬) ଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକମେୱ। ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ପନ ମିଚ୍ଛା ଗହେତ୍ୱା ବହୂନି ପରିହରିଂସୁ। ତାନି ନେସଂ ଅତିରେକଟ୍ଠାନେ ଠିତାନି ହୋନ୍ତି। ତତୋ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୭) ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତେନେତଂ ପଞ୍ଞାଯତି। ଅତିରେକାନି ବହୂନି ଚୀୱରାନି ତେ ପରିହରିଂସୁ, ''ତାନି ଦସାହପରମମେୱ ଧାରେତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ନ ତମେୱେକ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତେନ ଯା ପୁବ୍ବେ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନସଙ୍ଖାତା ଚୀୱରେ ସୀମାବନ୍ଧା, ମରିଯାଦା ଚ ଠପିତା, ତାଯ ସତିପି ତିଚୀୱରବାହୁଲ୍ଲପରିହରଣକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋ ଦିୱସପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ। ତତୋ ପରଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତିରେକଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୭) ଅନୁଜାନନ୍ତେନ ୱିନାପି ଦିୱସପରିଚ୍ଛେଦେନ ଅତିରେକଚୀୱରପରିହରଣକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋତି ଦ୍ୱେପି ତାନି ନିଧାନମୁଖାନୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତଥା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳାଧିଟ୍ଠାନମ୍ପି ସିଯା, ଅଞ୍ଞଥା ଇତରଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନାନୁଜାନନୱିରୋଧୋ ସିଯା ସୀମାମରିଯାଦଟ୍ଠପନୱିରୋଧତୋ। ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନପଞ୍ଞତ୍ତିଯେୱ ତିଚୀୱରମରିଯାଦା ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପାଟେକ୍କଂ ନିଧାନମୁଖମେତ''ନ୍ତି। ''ପଠମଂ ତିଚୀୱରଂ ତିଚୀୱରାଧିଟ୍ଠାନେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ପୁନ ପରିହରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ନ ଦ୍ୱେୱ ଆଦିତୋୱ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଯଥା ତିଚୀୱରଂ ପରିହରିତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ଗିଲାନସ୍ସ ୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତି ଅନୁଞ୍ଞାତା, ଅଗିଲାନସ୍ସପି ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୬୫୨) ତସ୍ସ ଅନ୍ତରଘରେ ନିକ୍ଖେପୋ ଚ, ତତୋପି ସତି ପଚ୍ଚଯେ ଛାରତ୍ତୱିପ୍ପୱାସୋ, ତତୋପି ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ଅସକ୍କୋନ୍ତସ୍ସ ୱିକପ୍ପନା ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତା। ତଥେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସମ୍ମୁଖାପରମ୍ମୁଖାୱିକପ୍ପନାନଂ ପରସନ୍ତକତ୍ତା ୱିକପ୍ପନପଚ୍ଚଯେ ଅସତି 'ପରିକ୍ଖାରଚୋଳ'ନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ସିଯା, ଯତୋ ତଦଧିପ୍ପାଯଞ୍ଞୂ ଏୱଂ ୱଦନ୍ତୀ''ତି ମହାପଚ୍ଚରିଯମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେତିଆଦି ''ପାଟେକ୍କଂ ନିଧାନମୁଖ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତସ୍ସ ପଯୋଜନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅବଦ୍ଧସୀମାଯଂ ଦୁପ୍ପରିହାରନ୍ତି ୱିକପ୍ପନାଦିଅତ୍ଥାଯ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ଗମନସମ୍ଭୱତୋ।

ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅନତିରିତ୍ତପ୍ପମାଣାତି ତସ୍ସା ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମ୍ପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱାତି ''ଇଦଂ, ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂ ସେନାସନସ୍ସ ଉପରି ଅତ୍ଥରିତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦିନା ଦିନ୍ନଂ ନାଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ''ଇଦଂ ତୁମ୍ହାକ''ନ୍ତି ଦିନ୍ନଂ ସଯଂ ଅଧିପ୍ପେତଂୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ସକିଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ ହୋତି, ନ ପୁନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରୀଯତି କାଲପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱତୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଏକୱଚନେନେପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଭେସଜ୍ଜନଓକମ୍ପମାତାପିତୁଆଦୀନଂଅଛାୟାତି ଏବ୍ଧ "ଇମିନା ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେସ୍ସାମି, ଇଦଂ ମାତୁୟା ଦସ୍ସାମୀ"ତି ଠପେନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାତଜ୍ଜଂ। "'ଇଦଂ ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ, ଇମଂ ମାତୁୟା'ତି ୱିଭଜନ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଅପରେ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। "ସକଭାୱଂ ମୋଚେତ୍ୱା ଠପନଂ ସନ୍ଧାୟାହା"ତି ଲିଖିତଂ।

"ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅୟଂ ସଙ୍ଗୀତିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆଗତଅଟ୍ଠକଥାୱାଦୋ। ତତୋ ପରଂ ଆଚରିୟାନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଯୁତ୍ତିୱିଚାରଣା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପମାଣଚୀୱରସ୍ସାତି ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣସ୍ସ। ଦ୍ୱେ ଚୀୱରାନୀତି ସହ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ। ଏସ ନୟୋତି ପମାଣଯୁତ୍ତେସୁ ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚୀତିଆଦିନୟୋୱ। "ତଂ ଅତିକ୍କାମୟତୋ ଛେଦନକ"ନ୍ତି (ପାଚି। ୫୩୩) ୱଚନତୋ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ ସିଦ୍ଧୋ, ଉତ୍ତରି ପଟିସିଦ୍ଧଂ, ତତୋ ହେଟ୍ଠା ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ସିୟା – ତିଚୀୱରସ୍ସ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଂ ୱିସୁଂ ସୁତ୍ତେ ନତ୍ଥୀତି, ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ସିକ୍ଖାକରଣୀୟେହି ସିଦ୍ଧତ୍ତା। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? "'ପରିମଣ୍ଡଲଂ ନିୱାସେସ୍ସାମି, ପାରୁପିସ୍ସାମି, ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋ ଅନ୍ତରଘରେ ଗମିସ୍ସାମୀ'ତି (ପାଚି। ୫୭୬-୫୭୯) ୱଚନତୋ ଯତ୍ତକେନ ପମାଣେନ ପରିମଣ୍ଡଲତା, ସୁପ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତା ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତକ୍କମେନ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ତେସଂ ୱସେନ ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦି ଯଥାୱୁତ୍ତମେୱ ୱୁଚ୍ଚତେ। ତେନେୱାହ ଲେସଂ ଠପେତ୍ୱା "ୱିସୁଂ ସୁତ୍ତେ ନତ୍ଥୀ"ତି।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ତଥାପି ନ ସମେତିୟେୱାତି ଅଜ୍ଝୋ, ତସ୍ମା "ଯଦୀ"ତିଆଦିସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅନ୍ଧା ୱୁତ୍ତୋ। ଯସ୍ମା ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ସମେତି ଚ। ଇତରେସୁ ପନ ଏକଚ୍ଚସ୍ମିଂ ଆଚରିୟୱାଦେ ନେୱ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅତ୍ଥି। ଏକଚ୍ଚସ୍ମିଂ ନ ପୁବ୍ବାପରଂ ସମେତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନମେୱ, ପରିଭୋଗକାଲେ ପନ ଅରଜିତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ତିଚୀୱରେ ଏୱ। ଇମସ୍ସ ପନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅୟଂ ସଙ୍ଖେପୱିନିଚ୍ଛୟୋ – ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ହେମନ୍ତାନଂ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଗିମ୍ହାନଂ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ସନ୍ଧାୟ "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାହ – "ରଜକେହି ଧୋୱାପେତ୍ୱା ସେତଂ କାରାପେନ୍ତସ୍ସାପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନମେୱା"ତି ୱଚନତୋ ଅରଜିତେପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ରୁହତି, ତେନ ସୂଚିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ରଜିତ୍ୱା କପ୍ପବିନ୍ଦୁଂ ଦତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ନିୟମୋ ନ କାତବ୍ବୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ, କାତବ୍ବୋୱ ପତ୍ତୋ ୱିୟ ଅଧିଟ୍ଠିତୋ। ଯଥା ପୁନ ସେତଭାୱଂ, ତମ୍ବଭାୱଂ ୱା ପତ୍ତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତି, ନ ଚ ପନ ତାଦିସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ଉପଗଚ୍ଛତି, ଏୱମେତଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି। "ଯତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପରିଭୋଗାଦୟୋ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ"ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଅୱିସେସେନୱୁତ୍ତୱଚନନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ ୱିକପ୍ପେତୀତି ଏୱଂ ସୱିସେସଂ କତ୍ୱା ଅୱଚନଂ "ନ ୱିକପ୍ପେତୁ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ଇମିନା ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ଇଦାନି ଇଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିକପ୍ପନନୟପଟିବଦ୍ଧଂ ଖନ୍ଧକଂ, ପରିୱାରଞ୍ଚ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ପକିଣ୍ଣକଂ ୱୁଚ୍ଚତି – ଖନ୍ଧକେ ତାୱ "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ, ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ"ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱାରେ "ନ ନୱ ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନି, ନ ନୱ ଚୀୱରାନି ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀ"ତି (ପରି। ୩୨୯), "ଦସକେ ଦସ, ଏକାଦସକେ ଏକାଦସ ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନି, ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀ"ତି (ପରି। ୩୩୧) ଚ ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱଚନେନ ସୁଟ୍ଠୁ ଦଳ୍ହଂ କତ୍ୱା "ସବ୍ବାନି ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନି, ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଉଭୋପି ତେ ୱିରୁଦ୍ଧା ୱିୟ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ଖନ୍ଧକେ ଏୱ ଚ "ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୫୮) ୱୁତ୍ତଂ। ତଦଟ୍ଠକଥାୟଂ "ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅନତିରିତ୍ତପ୍ପମାଣା ନାମଂ ଗହେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଚତ୍ତାରୋ ୱସ୍ସିକେ ମାସେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା, ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ଚ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ହେମନ୍ତେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରସମ୍ଭୱତୋ, ୱସ୍ସାନେ ୱିକପ୍ପନାସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ତଥା ଇଧ "ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ଅଧିଟ୍ଠେତି ୱିକପ୍ପେତୀ"ତି ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିକପ୍ପନାୟ ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ପରିୱାରୱଚନେନ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି, ନ ହି ୱିରୁଦ୍ଧଂ ତଥାଗତା ଭାସନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାନୟୋୱେତ୍ଥ ପଟିସରଣଂ, ଯେନ ସବ୍ବମ୍ପି ତଂ ଏକରସଂ ହୋତି। ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ "ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀତି ଅଧିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀ"ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୯)। ତିଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ, ୱସ୍ସିକସାଟିକାଦୀନି ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତେ ନ ଅକାମା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀତି ଅଜ୍ଝୋ, ଅୱସେସପାଠଇ, ଅଜ୍ଝୋ ଚ ଇଧ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ସବ୍ବମ୍ପେତଂ ଏକରସନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ଯଦି ଏୱଂ "ନୱ ଚୀୱରାନି ନାଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀ"ତି ଚ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱିକପ୍ପିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହି ନାଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀତି? ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ – "ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁଂ...ପେ... ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁ"ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅଧିଟ୍ଠାନେ ପଟିସେଧାଦସ୍ସନତୋ, ୱିକପ୍ପନାୟ ଅଦସ୍ସନତୋ ଚ "ତତୋ ପର"ନ୍ତି ଦ୍ୱୀସ୍ୱେୱ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତୋ ଚ "ନୱ ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନି, ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନି ଚେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପରୋ ନୟୋ – ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ଅକାମା। କସ୍ମା? କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ କାଲାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ, ଅକାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ ଦସାହାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ଯଂ କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେପି ଦସାହେ କାଲାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିକରଂ, ତଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜନକାଲେ ''ଇଦଂ ମେ, ଭନ୍ତେ, ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରିତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ଇମାହଂ ସଙ୍ଘସ୍ସା''ତିଆଦିନା ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ଯଥାପାଢଇମେୱ। ତତ୍ଥ ପଠମନୟୋ ''ଯୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେୟ୍ୟ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ''ନ୍ତି ଇମାୟ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ, ଦୁତିୟୋ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ।

ଯଥା ଚ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଅସତି ଯଥାପାଢଇଂ ଅୱତ୍ୱା କେୱଲଂ ଆପତ୍ତି ଏୱ ଦେସେତବ୍ବା, ଯଥା ଚ ୱସ୍ସିକସାଟିକନିସ୍ସଜ୍ଜନେ କେୱଲଂ ପରିୟିଟ୍ଠମତ୍ତେ ଯଥାପାଢଇଂ ଅୱତ୍ୱା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ତଥା ଇଦମ୍ପୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ସଂୱଚ୍ଛରାତିକ୍କନ୍ତଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ''ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ''ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ସଂୱଚ୍ଛରୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥତିଚୀୱରଂ, ମାସାତିକ୍କନ୍ତଞ୍ଚ ''ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥ''ନ୍ତି ଚ ''ଛାରତ୍ତୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥ''ନ୍ତି ଚ ୱୁଚ୍ଚତି, ତଥା ଇଦମ୍ପି ''ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ''ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଏକେ, ତସ୍ମା ସିଦ୍ଧମିଦଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତିଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ଅକାମା''ତି, ତଥା ଅକାମା ନ ୱିକପ୍ପେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଚ୍ଛାୟ ହି ସତି ''ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିପ୍ପୱାସସୁଖତ୍ଥଂ ୱିକପ୍ପନାୟ ଓକାସୋ ଦିନ୍ନୋ ହୋତି, ଦସାହାତିକ୍କମେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱଚନତୋ ୱିକପ୍ପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଅକାମା ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ଦସାହାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ। କିତ୍ତକଂ କାଲନ୍ତି ଚେ? ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ, ଇଚ୍ଛାୟ ପନ ସତି ତଦ୍ଧଂୟେୱ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବଂ। ''ସଚ୍ଚତ୍ଥ ୱିକପ୍ପନାୟ ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧଭାୱୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ଗିମ୍ହେ, ନୋ ୱସ୍ସେ''ତି (ପରି। ୩୨୩) ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା''ତି।

ତତ୍ରାୟଂ ୱିଚାରଣା – କଦା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବା, କଦା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା, କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯସ୍ମା ''ତତୋ ପର''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ହେମନ୍ତଞ୍ଚ ପଠମଦିୱସେ ସା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ତସ୍ମା ''ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅଧିଟ୍ଠାନସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ, ଅଥ ''ଅନ୍ତୋଚାତୁମାସେ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ''ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚେ ୱଦନ୍ତି ''ୱତ୍ତବ୍ବମେତ''ନ୍ତି। ଯଥା ପରିୱୁତ୍ଥପରିୱାସୋ, ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ ଚ ସନ୍ତୋ ନିଟ୍ଠିତେସୁପି ପରିୱାସମାନତ୍ତଦିୱସେସୁ, ତଥା ନିଟ୍ଠିତେସୁପି ଅଧିଟ୍ଠାନଦିୱସେସୁ ସାଧିଟ୍ଠାନମେତନ୍ତି ଏକେ। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଂ ଇଦଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ''କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ପାଟିପଦଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା''ତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାୟଂ ''କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିୟା ପଚ୍ଛିମେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଠପିତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିୱାସେନ୍ତୋ ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି। କୁରୁନ୍ଦିୟଂ ପନ 'କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତୀ'ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତଂ। 'ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ, ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ'ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୩୨୩)। ତତ୍ଥ କୁରୁନ୍ଦିନୟୋ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ , ନ ପୁରିମୋ। ନିୱାସେନ୍ତୋ ହି ଗିମ୍ହେପି ୱରେନଦ୍ଧମାସଂ ଆପଜ୍ଜତି ଏୱ। ଇଧ ଚ ''ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ଗିମ୍ହେତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି କୁରୁନ୍ଦିୱଚନସ୍ସାୟମତ୍ଥୋ ଦିସ୍ସତି।

''କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂୟେୱ ଦିୱସେ ଅୱିକପ୍ପେନ୍ତୋ ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ, ଅୱିକପ୍ପନପଚ୍ଚୟା ଦସାହପରିହାରସମ୍ଭୱତୋ''ତି କାରଣମେକେ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ହେମନ୍ତେ ପଠମଦିୱସେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚ ଅୟୁତ୍ତଂ। ଅଧିଟ୍ଠାନଞ୍ହି ''ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାନେନ...ପେ... ଛିଦ୍ଦଭାୱେନାତି ଇମେହି ନୱହି କାରଣେହି ୱିଜହତୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ୱୁତ୍ତଂ, ନ ''ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତାତିକ୍କମେନ ୱା''ତି। ଅସାଧାରଣତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ''ଛିଦ୍ଦଭାୱେନା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଛିଦ୍ଦଭାୱେନ ପନ ତିଚୀୱରସ୍ସେୱ ସବ୍ବଟ୍ଠକଥାସୁ ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତସ୍ମା ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅୱିକପ୍ପନପଚ୍ଚୟା। ''ୱିକପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ତତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ୱିଜହତୀତି ପଞ୍ଞାୟତି। ନ ହି କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାସିୟା ପଚ୍ଛିମେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ଅୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ଯସ୍ମା ତଂ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟଂ ହେମନ୍ତସ୍ସ ପଠମଅରୁଣକ୍ଖଣେ ଏୱ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ''କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟଂ ପନ ହେମନ୍ତେ ଦସାହପରିହାରଂ ଲଭତି। ''ଦସାହେ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବା''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୩୦) ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ସମୟେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚେ, ନାସମୟେ। ତଥା ଚ ସାଧିତଂ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟଂ ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ନୋ ଚ ତଂ ପରିଦହିତଂ, ତସ୍ମା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଏୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣଞ୍ଚ ୱିକପ୍ପନଞ୍ଚ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ଏତ୍ଥ ଚ ଯଥା ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଦସମେ ଦିୱସେ ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନ ଦସାହପରମଂ ଧାରିତଂ ହୋତି, ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଚ ୱିକପ୍ପିତଂ ହୋତି, ତଥା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାୟ ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନ ୱସ୍ସାନଂ ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଞ୍ଚ ହୋତି, ତତୋ ପରଂ ଅନାପତ୍ତିଖେତ୍ତେ ଏୱ ୱିକପ୍ପନା ଚ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତା ଅତ୍ଥି ୱିକପ୍ପନାଖେତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ, ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତେ ଚ ୱିକପ୍ପନାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ''ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ଆପଜ୍ଜତି, ଅନଧିଟ୍ଠାନେନ ଆପଜ୍ଜତି। ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ୱିକପ୍ପନାୟ ଆପଜ୍ଜତି, ଅୱିକପ୍ପନାୟ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ଦୁକେସୁ ଦ୍ୱେ ଦୁକାନି ୱତ୍ତବ୍ବାନି ସିୟୁଂ। ତତ୍ଥ ପଠମଦୁକେ ପଠମପଦଂ ସମ୍ଭୱତି। ୱିକପ୍ପନଖେତ୍ତେ ହି ୱସ୍ସିକସାଟିକାଦୀନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନେନ ୱିନୟାତିସାରଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଏତେନେୱ ଦୁତିୟଦୁକ୍କଟସ୍ସ ଦୁତିୟପଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନଧିଟ୍ଠାନେନ

ଆପଜ୍ଜତୀତି ନତ୍ଥି। ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅନାପଜ୍ଜନତୋ, ୱିକପ୍ପନାଦିସମ୍ଭଓତୋ ଚ ୱିକପ୍ପନାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତି ନତ୍ଥି ସଙ୍ଗତ୍ଥ ୱିକପ୍ପନାଯ ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା, ତସ୍ମା ତାନି ଦୁକାନି "ନ ଲବ୍ଭନ୍ତୀ"ତି ନ ୱୁତ୍ତାନି। ଏତ୍ଥାହ – ଯା ସା "ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତୀ"ତି (ପରି। ୩୨୩) ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ସାଧିତା, ସା ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରନ୍ତସ୍ସ ଯୁଜ୍ଜତି, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଚେ, କଞ୍ଚି, ଅନାପତ୍ତି। କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧଟଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅୱିକପ୍ପଯତୋ ଦୁକ୍କଟେନ ସହ ପୁନଦିୱସେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅୱିକପ୍ପଯତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ ଇଧ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିଯା। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) "ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନାପି, କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି ଆବାଧୱୂପସମେନାପି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ତସ୍ମା ସା ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା"ତି, ତେନେତଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ନ କେୱଲଂ ଇଦମେୱ, "ତତୋ ପରଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା"ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତତୋ ପରଂ ନାମ ହି ହେମନ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ଚେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ, "ୱସ୍ସିକସାଟିକା ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନାପୀ"ତିଆଦି ନ ଯୁତ୍ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭାୱେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଭାୱତୋ। ଅୱିରୋଧୋ ଚ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା "ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣଂ ୱତ୍ତମତ୍ତ"ନ୍ତିଆଦୋ ଏତ୍ଥାପି ସମ୍ଭୱତୀତି ଚେ? ନ, କୁରୁନ୍ଦି ୱଚନୱିରୋଧତୋ। ତତ୍ଥ ହି କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ୱସ୍ସାନଦିୱସତ୍ତା ସାଧିଟ୍ଠାନାୱସା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରୀଯତୀତି ନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରୋ ୱତ୍ତମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା "ତତୋ ପର"ନ୍ତି ଯାୱ ପୁଣ୍ଣମା ଅଧିପ୍ପେତା ସିଯା। ଯଥା ଚାଯଂ ୱିକପ୍ପୋ, ତଥା "ୱସ୍ସାନମାସାତିକ୍କମେନାପି ଆବାଧୱୂପସମେନାପୀ"ତି ଇଦମ୍ପି ଅୱସ୍ସଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବତାଯ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା। ଏୱଞ୍ଚ ସତି ଇଧ ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ତଦୱଚନେନ ସମେତି। ଅଞ୍ଞଥା ଇଧପି ତଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି ଯଥାୱୁତ୍ତୋୱ ୱିଧି ଏତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି, କିଞ୍ଚାପି ସମ୍ଭୱତି, ଦୁୱିଞ୍ଞାପଯସ୍ସ ପନ ଲୋକସ୍ସ ସୁୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପନ ସା ୱସ୍ସାନାତିକ୍କମେନ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତି, ହେମନ୍ତପଠମାରୁଣେ ଚ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟା ସାଧିତା, ତସ୍ମା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯମେୱ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେତବ୍ବା, ଅୱିକପ୍ପିତାଯ "ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାପଜ୍ଜନମେୱା"ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାୱତାପି ସନ୍ତୋସଂ ଅକତ୍ୱା ୱିନିଚ୍ଛଯୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

"ଏୱଂ ଅଭାୱଂ ୱିନଯସ୍ସ ପାଠଇ,

ଭିନ୍ନଂ ଅଭିନ୍ନଞ୍ଚ ତଦତ୍ଥଯୁତ୍ତିଂ;

ୱିଞ୍ଞାତୁକାମେନ ତଦତ୍ଥୱିଞ୍ଞୁ,

ପରିଯେସିତବ୍ବା ୱିନଯେ ୱିଞ୍ଞାଯା"ତି।

"ତୁଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାହୀ"ତି ୱୁତ୍ତେ ୱିନାପି "ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ"ତି ୱଚନେନ ସୁଦିନ୍ନଂ ହୋତି। ଇତରୋ ଚେ ଅଧିୱାସେତି, ତେନାପି ସୁଗ୍ଗହିତଂ ହୋତି, ନୋ ଚେ ଅଧିୱାସେତି, ଦେନ୍ତେନ ସୁଦିନ୍ନଂ। ତଂ ପନ ୱତ୍ଥୁ ନ କସ୍ସଚି ହୋତି। ତଥା "ମଯ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ"ତି ୱଦତି, ସାମିକୋ ଚେ ଅଧିୱାସେତି, ୱିନାପି "ଗଣ୍ହାହୀ"ତି ୱଚନେନ ସୁଗ୍ଗହିତଂ। ନୋ ଚେ ଅଧିୱାସେତି, ସାମିକସ୍ସେୱ ତଂ, ନ ହି ତସ୍ସେତଂ ୱିନଯକମ୍ମନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିନଯକମ୍ମସ୍ସତ୍ଥାଯ ଚେ ଗଣ୍ହାତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ନ କେୱଲଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଗହିତଂ , ପୁନ ତସ୍ସପି ଦେତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ। ତଥା ଅନପେକ୍ଖୋ ହୁତ୍ୱା ପରସ୍ସ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପୁନ ତେନ ଦିନ୍ନଂ ୱା ତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସନ୍ତୋ ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥାପି ୱିନଯକମ୍ମୱସେନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ତେ ଏୱ "ମହନ୍ତଂ ୱା ଖୁଦ୍ଦକଂ କରୋତୀ"ତି ଏତ୍ଥ "ତିଚୀୱରେ ଦୀଘତୋ ୱିଦତ୍ଥି ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କରୋତି, ଏୱଂ ସେସେସୁପୀ"ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ପୋରାଣାଚରିଯାନଂ କଥାମଗ୍ଗଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଆଚରିଯକୁଲସେୱନାଯ ସଞ୍ଜାନିତ୍ୱା ତେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ସତୋ ସମ୍ପଜାନୋ ହୁତ୍ୱା ସୋତୂନଞ୍ଚ ଚିତ୍ତଂ ଅୱିମୋହେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ। ଏସା ଅମ୍ହାକଂ ଆଯାଚନା।

ପଠମକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୭୧। ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମନ୍ତି। କସ୍ମା? କିଞ୍ଚାପି "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଗାମୋ ପୱିସିତବ୍ବୋ, ଯୋ ପୱିସେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି (ମହାୱ। ୩୬୨) ପଠମଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଛା ପନ "ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଯା ସଙ୍ଘାଟିଯା ନିକ୍ଖେପାଯ, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗସ୍ସ, ଅନ୍ତରୱାସକସ୍ସ ନିକ୍ଖେପାଯ ଗିଲାନୋ ୱା ହୋତି, ୱସ୍ସିକସଙ୍କେତଂ ୱା, ନଦୀପାରଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱା, ଅଗ୍ଗଳଅଗୁତ୍ତିୱିହାରୋ ୱା, ଅତ୍ଥତକଥିନଂ ୱା ହୋତୀ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପିସ୍ସ "ପଞ୍ଚସୁ ପେତେସୁ ଅଗ୍ଗଳଅଗୁତ୍ତି ଏୱ ପମାଣଂ। ଗୁତ୍ତେ ଏୱ ହି ୱିହାରେ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ବହି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନାଗୁତ୍ତେ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅପଞ୍ଞତ୍ତେପି କଥିନେ "ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଅଗ୍ଗଳଅଗୁତ୍ତିୱିହାରେ ଠପେଥା"ତି ୱତ୍ୱା ସଭାଗାନଂ ହତ୍ଥେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଗାମପ୍ପୱେସେ ଲଦ୍ଧକପ୍ପିଯା ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କାମିଂସୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୪୭୩।ଅୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତିନ୍ତି ଅୱିପ୍ପୱାସସଙ୍ଘଂ, ୱିପ୍ପୱାସପଚ୍ଚଯା ଯା ଆପତ୍ତି, ତଦଭାୱଙ୍ଘଂ ୱା ସମ୍ମୁତିଂ ଦାତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱଟ୍ଟତି। କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ୱଟ୍ଟତୀତି? ମାସଂ ୱା ଅତିରେକଂ ୱା ଯାୱ ଗମନେ ସୌସ୍ସାହୋ, ତାୱ ୱଟ୍ଟତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଧୁରନିକ୍ଖେପଂ କରୋନ୍ତେନ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବ"ନ୍ତି। ପୁନ ସମ୍ମୁତିଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ସଚେ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଚ୍ଚଯେନ ଅଞ୍ଞୋ ରୋଗୋ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତି, ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମଂ ୱିଯ ଯାୱଜୀୱଂ ଏକାସମ୍ମୁତି ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ।

"କତଂ ୱା ହୋତୀ"ତିଆଦି ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, କସ୍ମା? କରଣପଲିବୋଧେ ଉପଚ୍ଛିନ୍ନେପି ଅନଧିଟ୍ଠିତଚୀୱରତୋ ୱିପ୍ପୱାସପଚ୍ଚଯା ଆପତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭୱତୋ, ତସ୍ମା "ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ହୋତୀ"ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ତଦାଯତ୍ତତ୍ତା । ଅଧିଟ୍ଠାନଞ୍ହି କରଣପଲିବୋଧସ୍ସ ନିଟ୍ଠାପନାଯତ୍ତଂ, ତସ୍ମା "କତଂ ୱାତିଆଦି ୱୁତ୍ତ"ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ କତନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱ।

୪୭୭-୮ ।ଅୱିପ୍ପୱାସଲକ୍ଖଣୱୱତ୍ଥାପନତ୍ଥନ୍ତି ଏତ୍ଥ "ଅନ୍ତୋଗାମେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱତ୍ଥବ୍ବ"ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ ଅୱିପ୍ପୱାସଲକ୍ଖଣଂ ୱୱତ୍ଥାପିତଂ, ତବ୍ବିପରୀତନଯେନ ୱିପ୍ପୱାସଲକ୍ଖଣଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗାମୋ ଏକୂପଚାରୋତିଆଦିମ୍ହି ପନ ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ଥଂ, ରୁକ୍ଖମୂଲଂ, ଅଜ୍ଝୋକାସଞ୍ଚ ସେସେସୁ ପରିକ୍ଖେପାପରିକ୍ଖେପୱସେନ ଏକୂପଚାରନାନୂପଚାରତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯସ୍ମା ପନ ସତ୍ଥଂ ଦୁୱିଧଂ ନିୱିଟ୍ଠଂ, ଅନିୱିଟ୍ଠଞ୍ଚ, ତେସୁ ଅନିୱିଟ୍ଠଂ ଏକକୁଲସ୍ସ ୱା ନାନାକୁଲସ୍ସ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତମେୱ ହୋତି, ନିୱିଟ୍ଠଂ ସିଯା ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ସିଯା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପାଦିୱସେନ ଅଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅବ୍ଭନ୍ତରୱସେନ ୱୁତ୍ତୋ। ତଥା ଅବ୍ଭୋକାସେ। ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଛାଯାୱସେନ। ଅଞ୍ଞଥା "ସତ୍ଥୋ ଏକୂପଚାରୋ ନାନୂପଚାରୋ"ତିଆଦି ଉଦ୍ଦେସୱିରୋଧୋ ସିଯା ୱିଭଙ୍ଗେ ଅଦସ୍ସିତତ୍ତା, ତସ୍ମା ସତ୍ଥସ୍ସ ପୁରତୋ ଚ ପଚ୍ଛତୋ ଚ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରା, ପସ୍ସତୋ ଚ ଏକବ୍ଭନ୍ତରନ୍ତି ଅଯମେକୂପଚାରୋ, ତତୋ ପରଂ ନାନୂପଚାରୋ। ତଥା ରୁକ୍ଖମୂଲସ୍ସ ଯତ୍ଥ ମଜ୍ଝନ୍ହିକେ କାଲେ ଛାଯା ଫରତି, ଅଯଂ ଏକୂପଚାରୋ। ଇତରୋ ନାନୂପଚାରୋ। କସ୍ମା? ତତ୍ଥ ହି ପରିକ୍ଖେପୋ ଅପ୍ପମାଣଂ। ଛାଯାୱ ପମାଣଂ। ଅଜ୍ଝୋକାସସ୍ସ ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତୋୱ। "ସତ୍ଥାଦୀନଂ ଏକକୁଲସନ୍ତକୱସେନ ଏକୂପଚାରତା"ତି ଲିଖିତଂ, ତସ୍ମା ନିୱେସନେ, ଉଦୋସିତେ ଚ ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦୋୱ ଅଟ୍ଟାଦୀସୁପି କତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତଂ। ତତୋ ପରଂ ଖେତ୍ତଧଞ୍ଞକରଣଆରାମୱିହାରେସୁ ପନ ପରିକ୍ଖିତ୍ତାପରିକ୍ଖିତ୍ତ-ପଦଂ ପୁନ ଉଦ୍ଧଟଂ ସତ୍ଥୱିଭଙ୍ଗେନ ଅଧିକାରସ୍ସ ପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା। "ନାନାଗବ୍ଭା"ତିଆଦିୱଚନଂ ପନ ଅସମ୍ଭୱତୋ ଖେତ୍ତଧଞ୍ଞକରଣଆରାମେସୁ ନ ଉଦ୍ଧଟଂ। ୱିହାରେ ସମ୍ଭୱନ୍ତମ୍ପି ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ନ ଉଦ୍ଧଟଂ। କୁଲଂ ୱୁଚ୍ଚତି ସାମିକୋ, ତସ୍ମା "ଏକକୁଲସ୍ସ ନାନାକୁଲସ୍ସା"ତି ଇମିନା ଗାମାଦୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସନ୍ନଂ ଚୀୱରନିକ୍ଖେପଟ୍ଠାନାନଂ ସାଧାରଣାସାଧାରଣଭାୱଂ ଦୀପେତି। ଅଜ୍ଝୋକାସସ୍ସ ପନ ଅସମ୍ଭୱତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଏକକୁଲସ୍ସ, ନାନାକୁଲସ୍ସ ଚ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେସୁ ଗାମାଦୀସୁ ପରିହାରୱିସେସୋ କିଞ୍ଚାପି ନତ୍ଥି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତେସୁ ପନ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଏକନାନାକୁଲଗ୍ଗହଣଂ, ଏକନାନୂପଚାରଗ୍ଗହଣଞ୍ଚ ସାତ୍ଥକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥପି ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ସତ୍ଥେ, ରୁକ୍ଖମୂଲେ ଚ କୁଲଭେଦତୋୱ ଭେଦୋ, ନୋପଚାରଭେଦତୋ। ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଉପଚାରଭେଦତୋ ଚ, ସୋ ପନ ପାଠଇଯଂ ନ ଦସ୍ସିତୋତି। "ତଂ ପମାଣଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ୱଚନତୋ ଆକାସେପି ଅଡ୍ଢତେଯ୍ୟରତନପ୍ପମାଣେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀ"ତି ୱଦନ୍ତି।

୪୭୯। "ସଭା"ତି ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗଂ। "ସଭାଯ"ନ୍ତି ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଲିଙ୍ଗବ୍ଯତ୍ତଯେନା"ତି। ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କିର "ସଭାଯ"ନ୍ତି ପଚ୍ଚତ୍ତୱସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ସ ଅନୁପଯୋଗତ୍ତା "ଦ୍ୱାରମୂଲ"ନ୍ତିପି। ଅତ୍ତନୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ୱାଥିହତ୍ଥପାସୋ ନ ରକ୍ଖତି, ଯସ୍ମିଂ ଘରେ ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଘରେ ୱତ୍ଥବ୍ବଂ। "ସଭାଯେ ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବଂ ଦ୍ୱାରମୂଲେ ୱା, ହତ୍ଥପାସା ୱା ନ ୱିଜହିତବ୍ବ"ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। "ହତ୍ଥପାସେଯେୱ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠପେତବ୍ବ"ନ୍ତି ନିଯମିତତ୍ତା ଜାନିତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ଚେ? ଅନ୍ତୋଘରେ ନ ସକ୍କା, ତଥା ତଥା ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା "ଯୁତ୍ତି ପମାଣ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମତ୍ଥୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ପକାସିତୋ, ପୁନପି ଖୁଦ୍ଦକଗାମେ ସବ୍ବସାଧାରଣଗାମଦ୍ୱାରୱସେନ। ସଚେ ତସ୍ସ ଦ୍ୱାରଦ୍ୱଯଂ ହୋତି, ମଜ୍ଝେ ଚ ଘରସଭାଯଂ, ଯତ୍ଥିଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ୱସିତବ୍ବ"ନ୍ତି।

୪୮୦-୧ । ଯାନି ନିୱେସନାଦୀନି ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତାନି ନିୱେସନାଦୀନୀତି ଅଧିପ୍ପେତାନି। ଅଜ୍ଝୋକାସେ ଅପରିସଙ୍କିତମ୍ପି ଚୀୱରଂ ଅତିରେକସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ଏତ୍ଥ ଅନ୍ତୋସୀମତା ନ ରକ୍ଖତି, ସତ୍ଥେ ପନ ରକ୍ଖତି। "ନଦୀପରିହାରୋ ଚ ଲବ୍ଭତୀ"ତି ୱଚନତୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଯଂ ପରିହାରୋ ଲବ୍ଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ସାମନ୍ତୱିହାରୋ ଚେ ଏକସୀମୋ, ଚୀୱରଂ ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ।

ଇଦାନି –

"ଛିନ୍ନଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ସାସଙ୍କ-ସମ୍ମତୋ ସନ୍ତରୁତ୍ତରଂ;

ଅଚୀୱରସ୍ସାନାପତ୍ତି, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଦିସିଦ୍ଧିତୋ"ତି। –

ଇଦଂ ପକିଣ୍ଣକଂ, ତତ୍ଥାଯଂ ଚୋଦନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ୱିନିଚ୍ଛଯୋ – କେଚି ‘‘ଦିଗୁଣଂ ସଙ୍ଘାଟି’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୪୮) ୱଚନତୋ ‘‘ଏକଚ୍ଚିକା ସଙ୍ଘାଟିପି ନାଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା। ସଚେ ଅଧିଟ୍ଠାତି ନ ରୁହତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖାନମ୍ପି ଦିଗୁଣମେୱ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଦତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ତେ ଇମିନା ସୁତ୍ତଲେସେନ ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବା। ଭଗୱତା ହି ‘‘ଛିନ୍ନକଂ ସଙ୍ଘାଟିଂ ଛିନ୍ନକଂ ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଛିନ୍ନକଂ ଅନ୍ତରୱାସକ’’ନ୍ତି ପଠମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତତୋ ‘‘ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଚୀୱରେ କରିଯମାନେ ସବ୍ବଂ ଛିନ୍ନକଂ ନପ୍ପହୋତି। ଦ୍ୱେ ଛିନ୍ନକାନି ଏକଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକଂ ନପ୍ପହୋତି। ଦ୍ୱେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାନି ଏକଂ ଛିନ୍ନକଂ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ୱାଧିକମ୍ପି ଆରୋପେତୁ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୦) ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ଏକଚ୍ଚିକାପି ସଙ୍ଘାଟି ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଯା ଛିଜ୍ଜମାନା ନପ୍ପହୋତି, ତସ୍ସା କୁତୋ ଦିଗୁଣତାତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପିସ୍ସ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନ୍ୱାଧିକମ୍ପି ଆରୋପେତୁନ୍ତି ଆଗନ୍ତୁକପତ୍ତମ୍ପି ଦାତୁଂ। ଇଦଂ ପନ ଅପ୍ପହୋନକେ ଆରୋପେତବ୍ବଂ। ସଚେ ପହୋତି, ଆଗନ୍ତୁକପତ୍ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଛିନ୍ଦିତବ୍ବମେୱା’’ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୦)। କଥିନଂ ପନ ଛିନ୍ନକମେୱ ୱଟ୍ଟତି ଆୱେଣିକଲକ୍ଖଣତ୍ତା , ‘‘ଛିନ୍ନକଂ ଦିଗୁଣଂ ନପ୍ପହୋତୀ’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ଚାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଧୁତଙ୍ଗନ୍ତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ତେଚୀୱରିକଧୁତଙ୍ଗାଭାୱତୋ ତିଚୀୱରେନେୱ ତେଚୀୱରିକୋତି। ତେସଂ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭାୱତୋ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠିତେନେୱା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ହୋତୂତି ଚେ? ନ, ଧୁତଙ୍ଗଭେଦେନ ୱିରୋଧପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରସାଦିଯନେନ ହି ଧୁତଙ୍ଗଭେଦୋ, ନ ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେନ, ନାପି ଅତିରେକଚୀୱରସାଦିଯନେନ, ନାପି ଅତିରେକଚୀୱରଧାରଣେନ। ଯସ୍ମା ପନ ଭିକ୍ଖୂନଂଯେୱ ଭଗୱତା ଅଧିଟ୍ଠାନୱସେନ ନୱ ଚୀୱରାନି ଅନୁଞ୍ଞାତାନି, ଜାତିୱସେନ ଚ ୱୁତ୍ତାନି, ନ ଏୱଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ। ତସ୍ମା ତେସଂ ଚୀୱରନିଯମାଭାୱା ନ ତଂ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ଗହଟ୍ଠାନଂ ୱିଯ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ସମାଦାନୱିଧାନେ ଅୱଚନତୋ ଚ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନମେତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ସାସଙ୍କସମ୍ମତୋତି କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦେ ୱିସୁଂ ଅଙ୍ଗାନି ନ ୱୁତ୍ତାନି, ‘‘ସେସମେତ୍ଥ ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସ ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ପନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସୋ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ, ଇଧ ଛାରତ୍ତୱିପ୍ପୱାସୋ, ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋତି, ତସ୍ମା ଅଙ୍ଗସାମଞ୍ଞତୋ, ସମ୍ମୁତିସାମଞ୍ଞତୋ ଚ ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦମେୱ ୱଦନ୍ତି। ଇଦଂ ନିପ୍ପଦେସଂ, ତଂ ସପ୍ପଦେସଂ ମାସପରମତ୍ତା। ତତ୍ଥ ବହିଗାମେପି ଗାମସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ଇଧ ନ ତଥା, ଇଧ ଅନନ୍ତରେ ଅନନ୍ତରେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ତତ୍ଥ ସତ୍ତମେତି ଅଯଂ ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱିସେସୋ। ଅଙ୍ଗାନି ପନ ଚୀୱରନିକ୍ଖେପଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିତୋ ୱିପରିଯାଯେନ, ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଚ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତାନି। ତାନି କାମଂ ନ ୱୁତ୍ତାନି, ତଥାପି ଚତୁତ୍ଥମଙ୍ଗଂ ୱିସେସିତବ୍ବଂ, ନ ପନ ୱିସେସିତଂ। କିଂକାରଣା? ଇଧ ୱୁତ୍ତନିସ୍ସଜ୍ଜନକ୍କମେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଦେସନତୋ, ତତ୍ଥାପନ୍ନାପତ୍ତିୱିମୋକ୍ଖଦୀପନତ୍ଥଂ। ସଂୱଚ୍ଛରୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମ୍ପି ରତ୍ତିୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମେୱ, ପଗେୱ ଛାରତ୍ତଂ ୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ସତି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ହେମନ୍ତେ ୱା ଗିମ୍ହେ ୱା ନିସ୍ସଜ୍ଜତି ଚେ? ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନାପି ନିସ୍ସଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଅଙ୍ଗଂ ନ ୱିସେସିତନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ମାସାତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ଚୀୱରଂ ‘‘ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ନିସ୍ସଟ୍ଠୁମେୱ। ଦ୍ୱଯେନ ଊନମାସଂ ହୁତ୍ୱା ‘‘ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ମାସାତିକ୍କନ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ତଥାପି ସଚେ ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରଂ ହୋତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ‘‘ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା, ମୂଲଚୀୱରଂ ପନ ‘‘ମାସାତିକ୍କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ।

‘‘ସନ୍ତରୁତ୍ତର’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ସଙ୍ଘାଟି’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱା କିଂ ତିଚୀୱରଂ, ଉଦାହୁ ଅଞ୍ଞମ୍ପୀତି । କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତିଚୀୱରମେୱ ପଟିସିଦ୍ଧଂ, ପରିଯାପନ୍ନୱସେନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଚ୍ଛିନ୍ଦନଧୋୱାପନୱିଞ୍ଞତ୍ତିଆଦିୱିରୋଧୋ। ଅଥ ଅଞ୍ଞମ୍ପି, ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିନା ୱିରୋଧୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ନ ନିଯମତୋ ୱେଦିତବ୍ବଂ ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଗହେତବ୍ବତୋ। ତଥା ହି ‘‘ଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଜନପଦଚାରିକଂ ପକ୍କମନ୍ତୀ’’ତି (ପାରା। ୪୭୧) ଏୱମାଦୀସୁ ତିଚୀୱରମେୱ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଗାମୋ ପୱିସିତବ୍ବୋ, ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ ଯଂକିଞ୍ଚି, ତଥା ସଗୁଣଂ କତ୍ୱା ସଙ୍ଘାଟିଯୋ ଦାତବ୍ବା, ନିୱାସନଂ ଦାତବ୍ବଂ, ସଙ୍ଘାଟି ଦାତବ୍ବା, ହନ୍ଦ ତେ, ଆୱୁସୋ, ସଙ୍ଘାଟି, ଦେହି ମେ ପଟନ୍ତିଆଦୀସୁ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ସବ୍ବଞ୍ହି ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘଟିତଟ୍ଠେନ ‘ସଙ୍ଘାଟୀ’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି। ତଥା ‘‘ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମି’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥାପୀତି ଏକେ। ଅନ୍ତୋସମଯେ ହି ଯାୱଦତ୍ଥଂ ଚୀୱରଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ କରିଯମାନଂ କଦା ନିଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ତିଚୀୱରମେୱାତି ଏକେ। ଅଚୀୱରସ୍ସାନାପତ୍ତି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଦିସିଦ୍ଧିତୋତି କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନିପ୍ପଯୋଜନଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେ ତେଚୀୱରସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଏକେ। ତଦେତଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନ ହୋତି ଆପତ୍ତି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରାଦିସିଦ୍ଧିତୋ। ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରତି, ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରନ୍ତସ୍ସ, ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଯାୱ ଅଞ୍ଞୋ ନାଧିଟ୍ଠାତି, ତାୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ। ଅଞ୍ଞଥା ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରେନ ୱିପ୍ପୱାସସ୍ସାପି ୱିପ୍ପୱାସତୋ ଯଥାରୁତଂଯେୱ ସତି ୱିପ୍ପୱାସେ ୱିପ୍ପୱାସତୋ ଅୱିପ୍ପୱାସେ ସତି ଅୱିପ୍ପୱାସତୋତି।

ଉଦୋସିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିୟକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୯୭।ନପ୍ପହୋତୀତି ଲାମକପରିଚ୍ଛେଦଂ ନ ପାପୁଣାତି, ତେନେୱ ତିଚୀୱରସ୍ସ ମୁଟ୍ଠିପଞ୍ଚକାଦିଲାମକପରିଚ୍ଛେଦୋୱ ତାୱ ୱୁତ୍ତୋ। ଚୀୱରେ ପଚ୍ଚାସା ଚୀୱରପଚ୍ଚାସା। ତେନେତଂ ଦୀପେତି – ତଂ ଚୀୱରଂ ପଚ୍ଛା ଲବ୍ଭତୁ ୱା ମା ୱା, ଯାୱ ସା ପଚ୍ଚାସା ଛିଜ୍ଜତି, ତାୱ ଇଦଂ ମୂଲଚୀୱରଂ ଠପେତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି। ''ଚୀୱରପଚ୍ଚାସା''ତି ମରିଯାଦତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନଂ, ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ୱା ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ କତଂ।

୪୯୯-୫୦୦।ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ…ପେ… ଚୀୱରାସା ୱା ଉପଚ୍ଛିନ୍ନାତିଆଦିମ୍ହି ତୀସୁ ଚୀୱରେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ କତଂ ହୋତି, ସେସା ଅତ୍ଥି, ରକ୍ଖତି। ଚୀୱରପଲିବୋଧସ୍ସ ଉପଚ୍ଛେଦେ, ଉବ୍ଭତସ୍ମିଞ୍ଚ କଥିନେ ସମଯେ ୱା ହେମନ୍ତସ୍ସ ସମଯେ ୱା ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ, ଖିପ୍ପମେୱ କାରେତବ୍ବଂ । ସତି ପାରିପୂରିଯା ପଚ୍ଚାସା ନ ରକ୍ଖତି, ଅସତି ନତ୍ଥି ଚେ ପଚ୍ଚାସା, ନ ରକ୍ଖତି। ''ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅପରକତ୍ତିକା ଅତ୍ଥତେ ୱା ଅନତ୍ଥତେ ୱା ସମଯୋୱ। ହେମନ୍ତୋ ସିଯା ସମଯୋ ଅତ୍ଥତେ, ସିଯା ଅସମଯୋ ଅନତ୍ଥତେ। ତତୋ ପରଂ ଏକଂସତୋ ଅସମଯୋ ୱାତି। ''ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ଇଦଂ ଇଧ ଅଲବ୍ଭମାନମ୍ପି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦୁତିଯନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେ (ପାଚି। ୭୩୮ ଆଦଯୋ) ସେସଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ୱିଯ। ତତ୍ଥ ହି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ''ସମ୍ପତ୍ତା ଭାଜେନ୍ତୁ''ତି ଏୱଂ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନମେୱ ''ଅକାଲଚୀୱରଂ କାଲଚୀୱର''ନ୍ତି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଭାଜେନ୍ତିଯା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ତଥା ହି ତତ୍ଥ ଯଥା ''ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ସତ୍ତମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ଇଦଂ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ। ଯଦି ଏୱଂ ''ଏକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇଦଂ ତୁୟ୍ହଂ ଦମ୍ମୀତି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ଇଦଂ କିମତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ହି ତଂ ଭାଜନୀଯନ୍ତି ଚେ? ଅଭାଜନୀଯସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଥା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ଅତ୍ଥତକଥିନେହି ଏୱ ଭିକ୍ଖୂହି ଅଭାଜନୀଯତ୍ତା ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଜାତଂ, ଏୱଂ ପୁଗ୍ଗଲିକମ୍ପି ଇତରେହୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି କସ୍ସଚି ସିଯା ''ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନମ୍ପି ଦସାହମେୱ ପରିହାରଂ ଲଭତୀ''ତି। ତସ୍ସେତଂ ପାଟିକଙ୍ଖଂ। ପଠମକଥିନେ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ଇଦଞ୍ଚ ନିରତ୍ଥକନ୍ତି। ଅନୁବ୍ଭତସ୍ମିମ୍ପି ହି କଥିନେ ଦସାହପରମମେୱ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅନାଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନମେୱ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯାତି ଚେ? ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଅନାଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନମ୍ପି ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଅପରକତ୍ତିକାଯ ଦସାହମେୱ ପରିହାରଂ ଲଭତି ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଆମନ୍ତାତି ଚେ? ''ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତସ୍ମା ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନେୱେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତବ୍ବଂ।

ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ ''ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ସବ୍ବଚୀୱରାନଂ ଯାୱଦତ୍ଥଚୀୱରୱସେନ କଥିନମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଦସାହାତିକ୍କମେପି ଅନାପତ୍ତି ପରିହାରସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଯଥା କଥିନମାସବ୍ଭନ୍ତରେ ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନମକାଲଚୀୱରଂ କାଲଚୀୱରପରିହାରମେୱ ଲଭତି, ତଥା ଇତରମାସେପି ଲଭତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ଏୱଂ 'ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା'ତିଆଦିନା ସିକ୍ଖାପଦେ ସିଦ୍ଧେପି ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତେନ 'ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା'ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ଚ ଅୱୁତ୍ତେ ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ 'ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନ'ନ୍ତି ନ ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ଏୱଞ୍ଚ ୱଚନତୋ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ୱିଯ ସବ୍ବଚୀୱରାନଂ ପଚ୍ଛିମକତ୍ତିକମାସେ ଦସାହାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ନ ହୋତୀ''ତିଆଦି।

ଭିଯ୍ୟୋପି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ – ଯଂ ପନ ମଯା ''ପଠମକଥିନେ ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତମ୍ପି କଥିନମାସତୋ ବହି ଉପ୍ପନ୍ନମେୱ, ନ ଅନ୍ତୋତି ଅଯମତ୍ଥୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି। କଥଂ? ଅତିରେକଚୀୱରସ୍ସ ଦସାହପରିହାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଂ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯା କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେ ୱାରେତ୍ୱା ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପନ୍ନେସୁ ଦସାହାତିକ୍କମେ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଂ ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ୱାରେତୁଂ ''ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତେନ ''କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମା''ତି ୱଚନତୋ କଥିନୁବ୍ଭାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଦସାହପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ପୁନ କଥିନୁବ୍ଭାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଚ ଦିୱସାନି ଲଭତୀତି ପସଙ୍ଗୋପି ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ…ପେ… ଖିପ୍ପମେୱ କାରେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅକାଲଚୀୱରସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲଂ ନିଯମେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନିୱାରିତୋ ହୋତି, ତଦୁଭଯେନ କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ କଥିନୁବ୍ଭାରତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ଏୱଂ ଅପରେ ୱଦନ୍ତୀତି।

ପୁନପି ୱୁତ୍ତଂ – ଆଚରିଯା ପନ ଏୱଂ ୱଦେୟ୍ୟୁଂ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଅକାଲଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟା''ତି ଏତ୍ଥ ''ନିଟ୍ଠିତଚୀୱରସ୍ମିଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଉବ୍ଭତସ୍ମିଂ କଥିନେ''ତି ୱଦନ୍ତୋ ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ''ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ତିଣ୍ଣନ୍ନମ୍ପି ଅକାଲଚୀୱରାନଂ ଉପ୍ପତ୍ତି ଅଭାୱ''ନ୍ତି। କସ୍ମା ପନ ପଦଭାଜନେ ୱିତ୍ଥାରିତାନୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, କିନ୍ତୁ ପଠମେ ଦସାହଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ସଚେ ପଚ୍ଚାସା ଅତ୍ଥି, ତମେୱ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱା ମାସଂ ଅନୁଜାନନ୍ତୋ ଇମମ୍ପି ଅତ୍ଥୱିସେସଂ ଦୀପେତି ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତିପି

ଦୀପେତି। ତଂ ପନ ‘‘ଆକଙ୍ଖମାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ୱଦ୍ଢେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି, ତସ୍ମା ତୀଣିପି ପଦଭାଜନେ ୱିଞ୍ଞାରିତାନୀତି।

‘‘ଖିପ୍ପମେୱ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଦସାହା କାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପନ ପହୋନକଭାୱେ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦଲକ୍ଖଣେନାତି ଦୀପେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଏୱଂ ସୀଘନ୍ତି ୱା ଲହୁନ୍ତି ୱା’’ତିଆଦିନା ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଦସାହା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତୁ, ଅନତ୍ଥତେ ପନ କଥିନେ କଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ଅନତ୍ଥତସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପତଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱୁତ୍ତୋ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ୱିଘାତଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି। ଏକଚିଂସେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ମହନ୍ତେନପି ପଚ୍ଚାସାଚୀୱରେନ ସହ ଘଟିତମ୍ପି ତବ୍ଭାୱଂ ଅନୁପଗତତ୍ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି ସତି ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣସମ୍ଭୱେ, ଅସତି ନ ହୋତି, ପୁନ ଘଟିତେ ହୋତି, ଅଞ୍ଞେନ ଘଟିତେ ନ ହୋତି। ଛିନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞୱନ୍ଥୁ ହୋତି। ପୁବ୍ବପରିଚ୍ଛେଦଂ ଅତିକ୍କନ୍ତଂ ଘଟିତଂ ପୁନ ଅଞ୍ଞପରିଚ୍ଛେଦଂ ଲଭତୀତି ଏକେ, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଇଦଂ ଅକାଲଚୀୱରନ୍ତି ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନ’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନେ ଆପତ୍ତି ନାମ ନତ୍ଥି, ‘ସୋତସ୍ସ ରହୋ’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ପଦୁଦ୍ଧାରେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଲାଭଂ ସନ୍ଧାୟାତି ଚେ? ସଙ୍ଘତୋ ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି ଅନେନ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ଅଧିକମେୱା’’ତି ଚ ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଚୀୱରାନି ଲଭିସ୍ସତି ଗଣୋ ୱା’ତିଆଦିନାପି ପାଠୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେ କୋସଲ୍ଲତ୍ଥଂ ପନ ମୟା ସବ୍ବଂ ଲିଖିତଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ।

ତତିୟକଥିନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୦୩-୫୦୫।ଭତ୍ତୱିସ୍ସଗ୍ଗନ୍ତି ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନଂ। ଭତ୍ତକିଚ୍ଚାଧିଟ୍ଠାନୱିଭାଗନ୍ତି ପୋରାଣା। ତତ୍ଥ ନାମ ଦ୍ୱନ୍ତି ତତ୍ଥ ତୟା କତକମ୍ମେ ଏୱଂ ଅକତ୍ତବ୍ବେ ସତି ଧୋୱାପିସ୍ସସି ନାମ। ଅଥ ୱା ସୋ ନାମ ଦ୍ୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭତୋସଙ୍ଘେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପଦାୟ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ତଦନୁପସଙ୍ଗଭୟା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ପୁରାଣଚୀୱର’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପୁରାଣଭାୱଦୀପନତ୍ଥମେୱ ‘‘ସକିଂ ନିୱତ୍ଥମ୍ପି ସକିଂ ପାରୁତମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଚୀୱରଂ ନାମ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଚୀୱରଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ୱଚନସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ଜାତୋତି ଏକେ। ଯସ୍ମା ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଂ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତଂ, ନିୱାସନପାରୁପନୁପଗମେୱାଧିପ୍ପେତଂ, ତେନେୱ ନିସୀଦନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଜାତିପ୍ପମାଣୱଚନତୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପୁରାଣୱତ୍ଥଂ ଧୋୱାପେନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ, ତେନେୱ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଥୱିକମ୍ପି ହି ଅସୁଚିମକ୍ଖିତଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ ଧୋୱାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ ଓଢଆରିକତ୍ତା, ଅପ୍ପତିରୂପତ୍ତା ଚ। ତେନେୱ କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଂ ଇମସ୍ମିଂ ଠାନେ ଚୀୱରପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ ୱୁତ୍ତୋତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ରଜିତ୍ୱା କପ୍ପଂ କତ୍ୱାତି କପ୍ପିୟଂ କତମେୱ ନିୱାସେତୁଂ, ପାରୁପିତୁଂ ୱା ୱଟ୍ଟତି, ନେତର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଚ ମଜ୍ଝିମଥେରୱାଦୋ ଉପତ୍ଥମ୍ଭିତୋ ହୋତି, ନୋପତ୍ଥମ୍ଭିତୋ। ରଜିତ୍ୱାତିଆଦି ପନ ୱିନୟୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମମ ତକ୍କୋ। ଯଥା ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଅଞ୍ଞାତିକସଞ୍ଞୀୱାରେ ତୀଣି ଚତୁକ୍କାନି, ଏୱଂ ୱେମତିକଞାତିକୱାରେସୁ ଚାତି ନୱ ଚତୁକ୍କାନି ହୋନ୍ତି। ଏତ୍ଥାହ – ଏକୱାରଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଧୋୱନେସୁ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଦୁଦ୍ଧୋତ’’ନ୍ତି ମଞ୍ଞମାନା ଧୋୱତି, ଅନାପତ୍ତିୟା ଭୱିତବ୍ବଂ, ଦୁତିୟୱାରଂ ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତି ନାମ ହୋତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସଚେ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ଅଲଂ ଏତ୍ତାୱତା ଧୋତେନା’’ତି ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୁନ ଧୋୱନ୍ତୀ ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତି ନାମାତି ଯୁଜ୍ଜତି। ନୋ ଚେ, ୱୁତ୍ତାୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନେ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନାୟ ୱସେନ ଆପତ୍ତି ସାକିୟାନୀନଂ ୱିୟ।

୫୦୬।ଏକେନୱତ୍ଥୁନାତି ଯେନ କେନଚି ପଠମେନ। ‘‘ତିଣ୍ଣଂ ଚତୁକ୍କାନଂ ୱସେନା’’ତି ପାଠୋ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠୱାଚିକାୟ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୟ ପାକଟତ୍ତା ତଂ ଅୱତ୍ୱା ସାକିୟାନିୟୋୱ ୱୁତ୍ତା ଅପାକଟତ୍ତା।

ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୦୮-୫୧୦।ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଗଣମ୍ହା ଓହୀୟନସିକ୍ଖାପଦେ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅରଞ୍ଞୱାସୀନିସେଧନସିକ୍ଖାପଦେ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେତି ଏକେ, ‘‘ତଂ ନ ସୁନ୍ଦର’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ୱିହତ୍ଥତାୟାତି ଆୟାସେନ।

୫୧୨।ଉପଚାରୋତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୋ। ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ, କୁରୁନ୍ଦିୟଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ରତ୍ତିଭାଗେ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ବହୂସୁ ଚୀୱରେସୁ ମହାଜନେନ ପସାଦଦାନୱସେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେସୁ ପୁନଦିୱସେ ‘‘ଉପାସକାନଂ ପସାଦଦାନାନି ଏତାନୀ’’ତି ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀହିପି ଦିନ୍ନାନି ଇଧ ସନ୍ତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଗଣ୍ହତୋ ଦୋସୋ। ତଂ ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନାତି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଦିନ୍ନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ବହୂସୁ ତସ୍ସା ଚୀୱରସ୍ସ ଅଜାନନେନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଂସୁକୂଲଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀହି ନୁ ଖୋ ଦିନ୍ନଂ ସିୟା’’ତି ଅପେକ୍ଖଦ୍ୱେବ୍ୱା ‘‘ପଂସୁକୂଲଂ ଗଣ୍ହାମୀ’’ତି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି। କୁରୁନ୍ଦିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୋପି ଅତ୍ଥୋ ଅୟମେୱ, ଏକଂ, ‘‘ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନା’’ତି ୱଚନେନ ‘‘ୟଥା ତଥା ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଉପ୍ପଥୋୱ ପଟିସେଧିତୋତି ଅପରେ। ଏୱଂ ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ନ ୱଦତି, ଉକ୍କଟ୍ଠମେୱ ୱଦତୀତି ପପଞ୍ଚିତଂ। ତସ୍ସେୱ ୱିସୟୋ, ତସ୍ସାୟଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ – ୟଥା ‘‘ପଂସୁକୂଲଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀତି ଠପିତଂ କାମଂ ଭିକ୍ଖୁନିସନ୍ତକମ୍ପି ଅପେକ୍ଖଦ୍ୱେବ୍ୱା ପଂସୁକୂଲଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଦିନ୍ନମ୍ପି ଅପଞ୍ଞାୟମାନଂ ୱଟ୍ଟତୀତି, ତସ୍ମା ତଂ ୱୁତ୍ତଂ ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ, କୁରୁନ୍ଦିୟଞ୍ଚ ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନ ନ ସମେତୀତି। ପଟିକ୍ଖେପୋ ପନ ୱିକପ୍ପଗ୍ଗହଣେ ଏୱ ରୁହତି। ଅଞ୍ଞଥା ପୁବ୍ବାପରଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି। ତଂ ନ ୟୁତ୍ତଂ ପଂସୁକୂଲେନ ଅସମାନତ୍ତା। ପଂସୁକୂଲଭାୱେନ ସଙ୍କାରକୂଟାଦୀସୁ ଠପିତଂ ଭିକ୍ଖୁନୀହି, ନ ତଂ ତସ୍ସା ସନ୍ତକଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି। ଅସ୍ସାମିକଞ୍ହି ପଂସୁକୂଲଂ ସବ୍ବସାଧାରଣଞ୍ଚ, ଅଞ୍ଞୋପି ଗହେତୁଂ ଲଭତି। ଇଦଂ ପୁନ୍ଦେୱ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଚୀୱର’’ନ୍ତି ଜାନିତ୍ୱାପି ପଂସୁକୂଲିକୋ ଗହେତୁଂ ଲଭତି ତଦା ତସ୍ସା ଅସନ୍ତକତ୍ତା। ‘‘ପଂସୁକୂଲଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା’’ତି ସଲ୍ଲେଖକ୍କମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ମଂସଂ ଦଦନ୍ତେନ ତଥାଗତେନ ସଲ୍ଲେଖତୋ କପ୍ପିୟମ୍ପି ଭୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ଚୀୱରମାହ ୟୋ ମଂସଂ କଥନ୍ତି ସୟମାଦିସେୟ୍ୟାତି।

ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା କଥଂ ପଂସୁକୂଲଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ତାୟ ତସ୍ସ ଅଦିନ୍ନତ୍ତା, ଭିକ୍ଖୁନାପି ତତୋ ଭିକ୍ଖୁନିତୋ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଚ। ଅସ୍ସାମିକମ୍ପି ହି ପଂସୁକୂଲଂ ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ହତ୍ଥତୋ ଗଣ୍ହାତି, ନ ୱଟ୍ଟତି ‘‘ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣସମ୍ଭୱତୋ। ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ସନ୍ତକଂ ଞାତିକାୟ ହତ୍ଥତୋ ଗଣ୍ହାତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ୟଥା ସିକ୍ଖମାନସାମଣେରାଦୀନଂ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ତଥା କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଞ୍ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ହତ୍ଥତୋ ଗହଣ’’ନ୍ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଅଙ୍ଗଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ଞାତିକାୟ ସନ୍ତକଂ ସିକ୍ଖମାନାୟ, ସାମଣେରିୟା, ଉପାସକସ୍ସ, ଉପାସିକାୟ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ସାମଣେରସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ହତ୍ଥତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତି ଏୱଂ ୟଥାୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣାସମ୍ଭୱତୋତି ଏକେ, ତେନେୱ ‘‘ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନାୟ ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକା, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’ତି (ପାରା। ୫୧୩) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ସନ୍ତକମ୍ପି ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନାୟ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଉଭୋପେତେ ନ ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବା, କାରଣଂ ପରିୟେସିତବ୍ବଂ।

୫୧୪। କୋ ପନ ୱାଦୋ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦୀସୂତି ଅନଧିଟ୍ଠାତବ୍ବେସୁ ବହୂସୁ ପଟଲେସୁ। ତେନେୱାହ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦିମ୍ହି ଅନଧିଟ୍ଠାତବ୍ବପରିକ୍ଖାରେ’’ତି। ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗେସୁ ୱା ତେସଂ ପରିକ୍ଖାରତ୍ତା ଭିସିଛୱିୟା ୱିୟ ଅନାପତ୍ତି। କିଂ ପଟପରିସ୍ସାୱନଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ନ ହୋତୀତି? ହୋତି, କିନ୍ତୁ ତଂ କିର ନିୱାସନାଦିଚୀୱରସଣ୍ଠାନତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ଇଧ ନିୱାସନାଦିଚୀୱରସାଧନଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଂ ଚୀୱରଂ ନାମ। ଅନନ୍ତରାତୀତେ ନିୱାସନପାରୁପନୁପଗମେୱାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଚୀୱରପ୍ପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) କପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମତା, ପାରିୱତ୍ତକାଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ହତ୍ଥତୋ ଗହଣନ୍ତି ତୀଣେୱ ଅଙ୍ଗାନି ଅୱତ୍ୱା ଅପରିକ୍ଖାରତାତି ଚତୁତ୍ଥମଙ୍ଗଂ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦିପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ଅଚୀୱରସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ତା। ପଠମକଥିନାଦୀସୁ ୱିକପ୍ପନୁପଗତା ପମାଣଂ, ଇଧ କାୟପରିଭୋଗୁପଗତାତି। ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖାର’’ନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦିଂ ୟଂକିଞ୍ଚୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିକପ୍ପନୁପଗମ୍ପି ପତ୍ତତ୍ଥୱିକାଦିଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ‘‘ପଟପରିସ୍ସାୱନମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଚ ‘‘ଚୀୱରଂ ନାମ ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପଟପରିସ୍ସାୱନଂ ଚୀୱରମେୱ, ନ ପରିକ୍ଖାରଂ। ‘‘କୋ ପନ ୱାଦୋତି ନିଗମନୱଚନମ୍ପି ସାଧକ’’ନ୍ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନନତୋ ଅଚିତ୍ତକଂ, ନ ୱତ୍ଥୁଂ, ‘‘ଅଞ୍ଞାତିକାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ସନ୍ତକଭାୱାଜାନନତୋ, ଚୀୱରଭାୱାଜାନନତୋ ଚ ଅଚିତ୍ତକ’’ନ୍ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୧୫। ପରିକ୍ଖାରାନନ୍ତି ଉପୟୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ଏକସାଟକନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ, ‘‘ଅଞ୍ଞାତକୋ ମୋଘପୁରିସା’’ତି ୱଚନେନ ପୱାରିତୋପି ଅଦାତୁକାମୋ ଅଞ୍ଞାତକୋ ଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଅନାପତ୍ତି ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତି।

୫୧୭। ନେୱ ତାୱ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ, ନ ଭଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଅନଚ୍ଛିନ୍ନାନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକାନଂ ଅହିତାୟ, ତତ୍ଥ ପଚ୍ଚାସାସବ୍ଭାୱତୋ ଚ। ପଚ୍ଚାସା କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ରକ୍ଖତୀତି? ୟାୱ ଗାମନ୍ତରା, ୟାୱ ଅଦ୍ଧୟୋଜନାତି ଏକେ। ୟାୱ ଦସ୍ସନସୱନୂପଚାରାତି ଏକେ। ୟାୱ ଅଞ୍ଞେ ନ ପସ୍ସନ୍ତୀତି ଏକେ। ୟାୱ ପଚ୍ଚାସା ଛିଜ୍ଜତୀତି ଏକେ। ୟାୱ ସାଖାପଲାସପରିୟେସନଭଞ୍ଜନସଜ୍ଜନକାଲପରିଚ୍ଛେଦାତି ଏକେ। ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୟୁଜ୍ଜତି। କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ‘‘ସଚେ ପନ ଏତେସଂ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାନଂ ଗିହିୱତ୍ଥାଦୀନଂ ଭିସିଛୱିପରିୟନ୍ତାନଂ କିଞ୍ଚି ନ ଲବ୍ଭତି, ତେନ ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଆଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ।

ନ ତାୱ ଥେରାନଂ ଦାତବ୍ବାନୀତି ନ ତାୱ ଅଞ୍ଞନୋ ରୁଚିଯା ଦାତବ୍ବାନି, ଯଦା ଥେରା ''ଦେଥାୱୁସୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଦା ଦାତବ୍ବାନି। ''ଏୱଂ ସତି ଦହରାପି ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ସାଖାପଲାସଂ ଭଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। 'ଯେହି କେହିଚି ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ହୋତୀ'ତି ହି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଚରିଯୋ ପନ ଏୱଂ ୱଦତି ''ଅଞ୍ଞନୋ ରୁଚିଯାପି ଦାତୁଂ ଲଭନ୍ତୀ''ତି। ତଥା ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ୱା'ତି ଏତ୍ଥ ଚ 'ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରାନଂ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାଦୀନଂ ଅଞ୍ଞନା ତିଣପଣ୍ଣେହି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଦିନ୍ନଚୀୱରମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ'ତି ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥାପି ସିଯା ଆଚରିଯାଦୀହି ''ଆହରାୱୁସୋ''ତି ୱୁତ୍ତେଯେୱ, ନାୱୁତ୍ତେତି, ନ, ''କେହିଚି ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ନ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଲେସତୋ ଦୁତିଯଲେସସ୍ସ ଅୱିସେସଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋତି। ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ''ନ ତାୱ ଥେରାନଂ ଦାତବ୍ବାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଯାୱ ଥେରାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ସାଖାପଲାସାନି ଭଞ୍ଜତି, ତାୱ ନ ଦାତବ୍ବାନି, ତତୋ ତାନି ଥେରୁଦ୍ଦିସ୍ସକାନି ସାଖାପଲାସାନି ସଯଂ ପରିଦହିତ୍ୱା ୱିନାପି ଥେରାଣତ୍ତିଯା ଅଞ୍ଞନୋ ରୁଚିଯା ଦାତବ୍ବାନି, ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ନ ହୋତି ସଦ୍ଧୁନାପି ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ''ତିଣେନ ୱା ପଣ୍ଣେନ ୱା''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କପ୍ପିଯମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ''ତଦଲାଭେ ନ ତ୍ୱେୱ…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱଚନୱିରୋଧତୋ। ଏତ୍ଥାହ – ଦୁକ୍କଟଭଯା ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁ ଚେ ଅତିକ୍କମିତବ୍ବଂ, ତଦଲାଭେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯୱତ୍ଥୁ ସଙ୍ଘିକଂ, ତଦଲାଭେ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁପି ଅତିକ୍କମିତବ୍ବଂ ସିଯାତି? ନ, ପାରାଜିକସ୍ସ ଲୋକୱଜ୍ଜତ୍ତା। ଅପିଚ ନ ସବ୍ବଂ ଭୂତଗାମଂ ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁମେୱ, ତତୋ ଦୁକ୍କଟାଦିୱତ୍ଥୁପି ଅତ୍ଥି, ଅନାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁପି କାଲୋଦିସକଂ, ତସ୍ମା ଇଦଂ ତଦା ଅନାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କିତ୍ତାୱତା ଭିକ୍ଖୁ ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରୋ ନଟ୍ଠଚୀୱରୋ ହୋତୀତି? ଏତ୍ତାୱତା ନଗ୍ଗୋ ହୋତୀତି ଏକୋ। ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଭାୱେନ, ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମମାଦିଂ କତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଏକୋ। ନିୱାସନପାରୁପନୁପଗାଭାୱେନାତି ଏକୋ। ତିଚୀୱରାଭାୱେନାତି ଏକୋ। ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମାଭାୱେନାତି ଏକୋ। ଅଯଂ ଏକେୱାଦୋ ଯୁତ୍ତୋ ''ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ତତୋ ଚୀୱରଂ ସାଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ହି ୱଚନତୋ, ତସ୍ମା ସନ୍ତରୁତ୍ତରେ ସତି ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ପଟିଲାଭେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ଯଦି ଏୱଂ ''ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପଟିଲଭେଯ୍ୟ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ''ନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ତନ୍ନ, ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ ନାନତ୍ଥତ୍ତା ଧାତୂନଂ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଯଥା ହି ''ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ଅଭିୱିଞ୍ଞାପେସୀ''ତି (ପାରା। ୩୬) ୱୁତ୍ତେ ପୱତ୍ତେସୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତଥା ଇଧାପି ''ଚୀୱରଂ ୱିଞ୍ଞାପେଯ୍ୟା''ତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ପୱତ୍ତେଯ୍ୟ ଉପ୍ପାଦେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ।

ତେନ ନିୱତ୍ଥୋତି ତଂନିୱତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅଲାଭେନ ତମେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ଜିରତି, ନ ଲେସେନ। ଅଞ୍ଞନାତି ସଯମେୱ ୱତ୍ତୁଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅଯୁତ୍ତପରିଭୋଗେନ ଅପରିଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଯୁତ୍ତପରିଭୋଗୱସେନ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ଜିଣ୍ଣଂ ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ନାମ। ତସ୍ସ ସଭାଗାନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାଲେ ଦାନମ୍ପି ଯୁତ୍ତପରିଭୋଗେ ଏୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ଇମେ କିର ଦ୍ୱେ ଲେସା ଅଟ୍ଠକଥାଯୋ, ୱାଚେନ୍ତାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ମତନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ଆହା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୫୨୧।ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱା ନ ଲଭତୀତି ଯଥାସୁଖଂ ନ ଲଭତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି ଏତ୍ଥାପି ''ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ''ନ୍ତି ଅନୁୱତ୍ତତି ଏୱ। ଅତ୍ଥାଯ କସ୍ସ? ତସ୍ସେୱ ଅଞ୍ଞସ୍ସ। ଯଥା ଅଞ୍ଞାତକେ ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତଥା ଅପ୍ପୱାରିତେପୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ''ଞାତକେ ଞାତକସଞ୍ଞୀ''ତି ଇମିନା ସିଦ୍ଧତ୍ତା ନ ନିଚ୍ଚଂ ସେସଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଅପିଚେତ୍ଥ ଅଞ୍ଞାତକଗ୍ଗହଣେନ ଅପ୍ପୱାରିତଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି , ଅପ୍ପୱାରିତଗ୍ଗହଣେନ ଅଞ୍ଞାତକଗ୍ଗହଣଂ, ଅଞ୍ଞାତକା ହି ଅପ୍ପୱାରିତା ହୋନ୍ତି। ତଥା ଞାତକଗ୍ଗହଣେନ ପୱାରିତଗ୍ଗହଣଂ ହୋତି, କତ୍ଥଚି ନ ହୋତି। ନ ପୱାରିତଗ୍ଗହଣେନ ଞାତକଗ୍ଗହଣଂ ହୋତୀତି ଇମସ୍ସ ଅତ୍ଥୱିସେସସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅପ୍ପୱାରିତାଯ ଚ ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ଞାତିକାଯ ପନ ପୱାରିତାଯ ଚ ୱିସ୍ସାସଂ ଗଣ୍ହାତି, ଅନାପତ୍ତି। ତଥା ପୁରାଣଚୀୱରଂ ଞାତିକାଯ ଅନାପତ୍ତି, ପୱାରିତାଯ ପନ ତିକପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଞାତକାନଞ୍ଚ ଏକଚ୍ଚାନଂ ପୁରାଣଚୀୱରଂ ନାମ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ପୱାରିତାନଂ। ତିକଚ୍ଛେଦୋ ଚ ମାତିକାପଦେନେୱ ହୋତି, ନ ଅଞ୍ଞେନ। ତତ୍ଥାପି ଏକେନେୱ, ନ ଦୁତିଯାଦୀହୀତି ଅଯଂ ୱିନଯେ ଧମ୍ମତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୨୨-୪।ପଗ୍ଗାହିକସାଲଂୱାତି ଦୁସ୍ସପସାରଂ ୱା। ହତ୍ଥେନ ପଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠତ୍ୱା ସାଲାଯଂ ପସାରେତବ୍ବଦୁସ୍ସଂ ପସାରେନ୍ତୀତି ଚୋଦନା। ତିଚୀୱରିକେନେୱାତି ୱିନଯତିଚୀୱରିକେନ। ସୋ ହି ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଠପିତପରିକ୍ଖାରଚୋଳଆଦୀସୁ ସନ୍ତେସୁପି ତିଚୀୱରେ ଅଚ୍ଛିନ୍ନେ ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ଲଭତି। ଅଞ୍ଞଥାପୀତି ''ପମାଣିକଂ ତିଚୀୱରଂ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ତସ୍ମିଂ ନଟ୍ଠେ ବହୂନିପି ଗହେତୁଂ ଲଭତି, ନ ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମ''ନ୍ତି ଚ, ତସ୍ମା ତଂ ୱିଭାଗନ୍ତି ''ତିଚୀୱରିକସ୍ସ ତଂ ୱିଭାଗନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ନ ପରିକ୍ଖାରଚୋଳଇକସ୍ସା''ତି ଚ କେଚି

ୱଦନ୍ତି। ଆଚରିୟୋ ପନ ‘‘ଅଞ୍ଞେନାତି ଅତିଟୀୱରିକେନ, ଅଞ୍ଞଥାତି ଇତୋ ୱୁତ୍ତଗ୍ଗହଣପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅଞ୍ଞେନା’’ତି ଏୱକମେୱ ୱଦତି। ଅଞ୍ଞଥାତି ପନ ସଚେ ତୀଣିପି ନଟ୍ଠାନି, ସନ୍ତରୁତ୍ତରପରମଂ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ସଚେ ଦ୍ୱେ ୱା ଏକଂ ୱା ନଟ୍ଠଂ, ତେନ ‘‘ଅଞ୍ଞଥାପୀ’’ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱିଚାରଣା ଏୱ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ପକତିୟା ସନ୍ତରୁତ୍ତରେନ ଚରତି, ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ୱା ତଂସମ୍ମୁତିୱସେନ ୱା ତତିୟସ୍ସ ଅଲାଭେନ ୱା।

୫୨୬।‘‘ପମାଣମେୱୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ସଲ୍ଲେଖଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ମିଚ୍ଛା ଗହେତ୍ୱା ଞାତକାଦିଟ୍ଠାନେ ତଦୁତ୍ତରି ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଚେ? ତଂ ପାଠଇୟା ନ ସମେତି, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ହି ପାଠେ। ଏତ୍ଥ ଚ ପୱାରିତା ନାମ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାଲତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱ ପୱାରିତା, ନ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାଲେ। ‘‘ଅଭିହଟ୍ଠୁଂ ପୱାରେୟ୍ୟା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯୋ ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାଲସ୍ସତ୍ଥାୟ ପୱାରେତି, ଉଭୋପି ଅପ୍ପୱାରିତା ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ନକାରଣା ନଟ୍ଠକାରଣାୱ ଦେନ୍ତି ନାମ। ଅପିଚ ଯଥା ପିଟ୍ଠିସମୟେ ସତୁପ୍ପାଦଂ କତ୍ୱା ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସ ତେନ ସିକ୍ଖାପଦେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ତଥା ଇଧାପି ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନେପି ଅଚ୍ଛିନ୍ନନଟ୍ଠକାରଣା ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନମେୱ ପମାଣ’’ନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ଆହ, ତଂ ଅୟୁତ୍ତଂ, କସ୍ମା? ୟସ୍ମା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ତଦୁତ୍ତରି ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମିଞ୍ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞାତକୋ ଗହପତି ୱା ଗହପତାନୀ ୱା’’ତି ମାତିକାୟ ପାଠେ, ୱିଭଙ୍ଗେ ଚ ‘‘ଅଞ୍ଞାତକୋ ନାମ ମାତିତୋ ୱା…ପେ… ଅସମ୍ବଦ୍ଧୋ’’ତି ପାଠେ, ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଚ ‘‘ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ପାଠେ, ତସ୍ମା ତିୱିଧାୟପି ପାଠଇୟା ନ ସମେତୀତି ଅୟୁତ୍ତମେୱ, ତସ୍ମା କେୱଲଂ ସଲ୍ଲେଖମେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅପରେ। ଉପରି କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦେ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ପନ ‘‘ତେସମ୍ପି ପାଥେୟ୍ୟପହେଣକତ୍ଥାୟ ପଟିୟତ୍ତତୋ ପମାଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ‘‘ପାଠଇୟା ନ ସମେତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ତତ୍ଥ ଚ ଇଧ ଚ ନାନାକରଣଂ ପଞ୍ଞାୟତି , ତସ୍ମା ଥେରସ୍ସ ଲଦ୍ଧି ସୁନ୍ଦରା ୱିୟ ମମ ଖାୟତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ୟସ୍ମା ପନିଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟ ୱିଞ୍ଞାପନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସେସଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱା’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାୟା’’ତି ନିଦାନୱିରୋଧତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାପି ଅନନ୍ତରେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ଲବ୍ଭତୀତି ଆଚରିୟୋ। ଏୱରୂପେସୁ ଗହପତିପଟିସଂୟୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେସୁ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଗହପତି ନାମ ଯୋ କୋଚି ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ପଞ୍ଚ ସହଧମ୍ମିକେ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସା ଚ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ଚ ତିତ୍ଥିୟୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ପଠମୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୨୭-୮। ଅପି ହୋତି ଚିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମେୟ୍ୟାତି ପାଠସ୍ସ ମୟ୍ହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଇମେ ସୁକରା, ‘‘ନ ଇମେସଂ ସୁକରା’’ତି ୱା ପାଠୋ। ‘‘ତସ୍ସ ନ ଇମେସଂ ସୁକରା ଅଚ୍ଛାଦେତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ପୁବ୍ବେ ଅପ୍ପୱାରିତୋ’’ତି ୱଚନତୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ପୱାରିତୋପି ଅପ୍ପୱାରିତୋୱ ହୋତୀତି।

ପଠମୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁତିୟୌପକ୍ଖଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୩୨। ଦୁତିୟୌପକ୍ଖଟେନ କିଂପୟୋଜନନ୍ତି? ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଂ ୱିୟ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତନ୍ତି ଅନାରୋପେତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ ୱିନାପି ତେନ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ, ଅନିସ୍ସରତ୍ତା, ଅନାରୋପେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଚ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ, ଆନନ୍ଦ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ସମୂହନେୟ୍ୟା’’ତି (ଦୀ। ନି। ୨।୨୧୬)। ଇଦଂ ସକ୍କମକାରଣଂ। ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ଅପ୍ପୟୋଜନଂ ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେନ୍ତି, ପଗେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ତେନେୱାହ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ତଞ୍ହି ଇମସ୍ସ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସଦିସ’’ନ୍ତିଆଦି। ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ନିପ୍ପୟୋଜନା ନତ୍ଥି, ତଂସଦିସଞ୍ଚେତଂ, ନ ନିପ୍ପୟୋଜନନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ କୋ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋତି? ତତୋ ଆହ ‘‘ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ଏକସ୍ସ ପୀଳଆ କତା, ଦୁତିୟେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ଅୟମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ’’ତି। ଇମିନା ଅତ୍ଥୱିସେସେନ କୋ ପନଞ୍ଞୋ ଅତିରେକତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋତି? ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ତାୱ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକସ୍ମିମ୍ପି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଉଭିନ୍ନଂ ପୀଳଆ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅୟମତିରେକତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ’’ତି। ତେନେତଂ ଦୀପେତି ‘‘ନ କେୱଲଂ ପଟିଲଦ୍ଧଚୀୱରଗଣନାୟେୱ ଆପତ୍ତିଗଣନା, ପୀଳଇତପୁଗ୍ଗଲସଙ୍ଖାତୱତ୍ଥୁଗଣନାୟପୀ’’ତି।

ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ୱତ୍ଥୁତୋ ଗଣନାୟାପି, ସିୟା ଆପତ୍ତି ନେକତା;

ଇତି ସନ୍ଦସ୍ସନତ୍ତଞ୍ଚ, ଦୁତିଯୂପକ୍କଟଂ ଇଧ।

''କାଯସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାଯ, ୱିଭଙ୍ଗେ ୱିଯ କିନ୍ତେତଂ;

ଏକିସ୍ସିଯାପି ନେକତା, ଆପତ୍ତୀନଂ ପଯୋଗତୋ''ତି।

ଅପିଚେତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ତଂଜାତିକେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସବ୍ବେସୁପି ଗହେତବ୍ବୱିନିଚ୍ଛଯସ୍ସ ନଯଦସ୍ସନପ୍ପଯୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆହ ଚ –

''ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ବହୁତାଯ ୱିମିସ୍ସତାଯ,

ଆପତ୍ତିଯାପି ବହୁତା ଚ ୱିମିସ୍ସତା ଚ;

ଇଚ୍ଚେୱମାଦିୱିଧିସମ୍ଭୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ,

ସତ୍ଥା ଉପକ୍କଟମିଦଂ ଦୁତିଯଂ ଅୱୋଚା''ତି।

ତସ୍ସାଯଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଅଧିପ୍ପାଯପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ୱିଚାରଣା – ପୁରାଣଚୀୱରଂ ଏକମେୱ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଦ୍ୱୀହି, ବହୂହି ୱା ଧୋୱାପେତି, ଭିକ୍ଖୁନିଗଣନାଯ ପାଚିତ୍ତିଯଗଣନା, ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ବହୂନଂ ୱା ସାଧାରଣଂ ଏକମେୱ ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ପାରିୱତ୍ତକା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଇଧାପି ତଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ବହୂନଂ ୱା ସାଧାରଣମେକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ୱିଞ୍ଞତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଗଣନା। ତଥା ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ତାୱ ବହୁତାଯ ନଯୋ। ମିସ୍ସତାଯ ପନ ଞାତିକାଯ, ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଚ ଏକଂ ଧୋୱାପେତି, ଏକତୋ ନିସ୍ସାପନେ ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅଥ ଞାତିକା ପଠମଂ ଥୋକଂ ଧୋୱିତ୍ୱା ଠିତା, ପୁନ ଅଞ୍ଞାତିକା ସୁଧୋତଂ କରୋତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ଅଥ ଅଞ୍ଞାତିକା ପଠମଂ ଧୋୱତି, ପଚ୍ଛା ଞାତିକା ସୁଧୋତଂ କରୋତି, ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ପଯୋଗୱସେନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଚ ଞାତିକାଯ ଚ ଅଞ୍ଞାତିକସଞ୍ଞୀ, ୱେମତିକୋ, ଞାତିକସଞ୍ଞୀ ୱା ଧୋୱାପେତି, ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଦୁକ୍କଟାଦିଆପତ୍ତିଭେଦଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଚ ଞାତିକାଯ ଚ ସନ୍ତକଂ ଚୀୱରଂ ଉଭୋହି ଏକତୋ ଦିଯ୍ଯମାନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ , ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଏୱ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଚ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ। ଅଥ ଞାତିକାଯ ଅନାପତ୍ତି। ଅଥ ଉଭୋସୁ ଅଞ୍ଞାତିକାଦିସଞ୍ଞୀ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଦୁକ୍କଟାଦିଆପତ୍ତିଭେଦଗଣନା ୱେଦିତବ୍ବା। ତଥା ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଅଯଂ ମିସ୍ସତାଯ ନଯୋ। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ପନ ଅନେକେ ଅଞ୍ଞାତିକା ୱିଞ୍ଞତ୍ତାୱିଞ୍ଞତ୍ତପୁଗ୍ଗଲଗଣନାଯ ଦୁକ୍କଟଂ। ଏକୋ ଦେତି, ଏକୋ ନ ଦେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ଅଥ ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ଅଥ ୱିଞ୍ଞତ୍ତାୱିଞ୍ଞତ୍ତାନଂ ସାଧାରଣଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ। ଉଭୋ ଦେନ୍ତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ। ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେନ ଅନାପତ୍ତି। ୱିଞ୍ଞତ୍ତସ୍ସ ୱଚନେନ ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତୋ ଦେତି, ଅନାପତ୍ତି ଏୱ। ତଥା ଉପକ୍କଟାଦୀସୁପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ।

ଦୁତିଯୌପକ୍କଟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୩୭।''ନଖୋ ମଯଂ, ଆୱୁସୋ, ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମ…ପେ… କାଲେନ କପ୍ପିଯ''ନ୍ତି ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱ ରୂପିଯପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଆଯସ୍ମା ଉପନନ୍ଦୋ ମଂସସ୍ସ ଚେତାପନ୍ନଂ ଏକମ୍ପି କହାପଣଂ ହତ୍ଥେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ତତୋ ମହନ୍ତତରଂ ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ କଥଂ ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିସ୍ସତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ଚୀୱରପଟିସଂଯୁତ୍ତତ୍ତା ଚୀୱରୱଗ୍ଗେ ସଙ୍ଗୀଯିଂସୂତି।

୫୩୮-୯। ''ଆଗତକାରଣଂ ଭଞ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନନୁ ପୁନ ଚୋଦେତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଏକେ। ଆଗମନସ୍ସ ସାତ୍ଥକଂ ନ ହୋତି, ଚୀୱରଂ ନ ଲଭିସ୍ସତି ପଟିସନ୍ଥାରସ୍ସ କତତ୍ତାତି ଏକେ। ଚୋଦନାଲକ୍ଖଣଂ ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ''ଠତ୍ୱା ଚୋଦେମୀ''ତି ଆଗତୋ ତଂ ଠାନଂ ଭଞ୍ଜତି, କରୋତି ଚେକଂ, ତୀଣିପି ଚେ କରୋତି, ଏକମେୱ, ଏକୱଚନତ୍ତାତି ଏକେ। ତୀଣି ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତୀତି ଏକେ। ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ''ନ ଚୋଦନାଦିଂ ଭଞ୍ଜତି, ଚୋଦେତୁକାମୋ ଅକତ୍ତବ୍ବଂ ଅକାସି, ତେନ ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ୱଦତି। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନ ''ଆସନେ ଚେ ନିସୀଦତି, ଏକାଯ ନିସଜ୍ଜାଯ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ଆମିସଂ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହେନ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି। ଧମ୍ମଂ ଚେ ଭାସତି, ଧମ୍ମଦେସନସିକ୍ଖାପଦେ

ୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦାୟ ଏକାୟ ୱାଚାୟ ଦ୍ୱେ ଠାନାନି ଭଞ୍ଜତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦତି। ''ଯନ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଏୱ ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱିୟ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ପନ ନ ସମେତୀ''ତି। ଉପାସକେହି ଆଣତ୍ତା ତଂ। ମୂଲଂ ଅସାଦିୟନ୍ତେନାତି ମୂଲସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟଭାୱେ ସତି ଅସାଦିୟନ୍ତେନ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଚିତ୍ତେନ , ନ ମୁଖେନ। ସଚେ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅକପ୍ପିୟଂ ଦସ୍ସେତୀତି କତ୍ୱା ଚିତ୍ତେନ ଅକପ୍ପିୟଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତୋୱ ମୁଖେନ କପ୍ପିୟଂ ନିଦ୍ଦିସତି ''ଚୀୱରଂ ମେ ଦେଥା''ତି, ନ ୱଟ୍ଟତି। ପଟିଲାଭେ ରୂପିୟପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି।

ତତ୍ରାୟଂ ୱିଚାରଣା – ଚିତ୍ତେନ ସାଦିୟନ୍ତୋପି ମୁଖେନ କପ୍ପିୟୱୋହାରେନ ଚେ ୱୋହରତି ''କହାପଣାରହେନ, ପାଦାରହେନ ୱା କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡେନ ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ ଆହରା''ତି। କିଞ୍ଚାପି ରୂପିୟଂ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତି ଏୱ। କସ୍ମା? କଞ୍ଚି ସସ୍ସଟ୍ଠାନକଂ ଭୂମିପଦେସଂ ସନ୍ଧାୟ ''ସୀମଂ ଦେମା''ତି ୱଦନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନତୋ, ''ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା''ତି ୱୁତ୍ତେ ''ପଟିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଚ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ''ସଙ୍ଘଂ ସନ୍ଧାୟ 'ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା'ତି ଦିନ୍ନଂ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ ନ ହୋତି, ଦକ୍ଖିଣୋଦକଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ, 'ସାଧୂ'ତି ଚ ୱତ୍ତୁଂ, ଅନୁମୋଦେତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ସଙ୍ଘସ୍ସ 'ୱିହାରୋ'ତି ନାମାଭାୱତୋ, ଖେତ୍ତସ୍ସେୱ 'ସୀମା'ତି ନାମଭାୱତୋ ଚ, ଚିତ୍ତେନ ଆରମ୍ମଣଂ କତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, କପ୍ପିୟୱୋହାରୋୱ ପମାଣଂ। କପ୍ପିୟମେୱାଚିକ୍ଖିତତ୍ତା 'ନ ଦ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେନଚି ପରିୟାୟେନ ଜାତରୂପରଜତଂ ସାଦିତବ୍ବଂ ପରିୟେସିତବ୍ବନ୍ତି ୱଦାମୀ'ତି (ମହାୱ। ୨୯୯) ୱଚନେନପି ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। କପ୍ପିୟୱଚନପଚ୍ଚୟା ଦାୟକୋ ସୟମେୱ କତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଜାନିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟତୋ ଦାୟକେନ ଏତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ଞତ୍ୱା କପ୍ପିୟକାରକସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଠପିତଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସନ୍ତକମେୱ ହୋତୀ''ତି। ଇଦଂ ସବ୍ବମୟୁତ୍ତଂ, କସ୍ମା? ସୀମାୱିହାରୱଚନସ୍ସ ଦାୟକୱଚନତ୍ତା। ଇଧ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱଚନଂ ପମାଣଂ। ତେନେୱାହ ''ଅଥାପି 'ମମ ତଟ୍ଠାକଂ ୱା ପୋକ୍ଖରଣିଂ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ'ତି ୱୁତ୍ତେ 'ସାଧୁ, ଉପାସକ, ସଙ୍ଘୋ ପାନୀୟଂ ପିୱିସ୍ସତୀ'ତିଆଦୀନି ୱତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱା''ତି। ଅଞ୍ଞଥା ଖେତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଖେତ୍ତପଟିବଦ୍ଧୱଚନାନି ସୀମାୱଚନେନ କପ୍ପନ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ଅୱିହାରସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ରୂପିୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ଇଦଂ ୱିହାରସ୍ସ ଦମ୍ମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଦିୟ୍ୟମାନଂ ଜାନନ୍ତେନାପି ତଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ତଥା କହାପଣାରହାଦିନୋ ଅକପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଭାୱଂ, କହାପଣାଦିଭାୱମେୱ ୱା ଜାନନ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ତଥାୱୋହରନ୍ତସ୍ସ ଚ ଅନାପତ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ''ନ ଦ୍ୱେୱାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, କେନଚି ପରିୟାୟେନା''ତି ନିପ୍ପଦେସତୋ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ଲେସଂ ଓଡ୍ଡେତୁନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ପନ ଗହେତବ୍ବଂ। ''ନୋ ଚେ ଇଚ୍ଛତି, ନ କଥେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଯଥାୱୁତ୍ତସାମିଚିୟା ଅକରଣେ ଅନାପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି।

''ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେସୁ ୱିୟ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଯଥାୱୁତ୍ତସାମିଚିମ୍ପି ନ କତ୍ୱା ଚେ ନିପ୍ଫାଦେତି, ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଦସ୍ସେତି। କପ୍ପିୟକାରକା ସୟମେୱ ଚୋଦେତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତି। ''ସୟଂ କରଣମେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ପିଣ୍ଡପାତାଦୀନଂ... ପେ... ଏସେୱ ନୟୋତି ଏତ୍ଥ ''ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ, ଦଦନ୍ତେସୁପୀତି ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟମେୱ। ଜାତରୂପରଜତଂ ''ସଙ୍ଘେ ସାଦିତେ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଚ ୱିକପ୍ପେନ୍ତି। ତଂ ୱିସେସେତ୍ୱା ନୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିୟମେୱାତି ଦସ୍ସେତି। ''ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱାତି ୟେୱାପନକସିକ୍ଖାପଦେସୁ ସିୟା''ତି ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ''ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ହି ଅଞ୍ଞସ୍ସ...ପେ... ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅପବ୍ବଜିତାନଂ ଅନ୍ତମସୋ ମାତାପିତୂନମ୍ପି ଅତ୍ଥାୟ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ଦସ୍ସେତି।

ସବ୍ବତ୍ଥ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ ନାମ ''ଉଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ ୱା ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେୟ୍ୟ ୱା ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱା ସାଦିୟେୟ୍ୟା''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି କତ୍ଥଚି ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, କତ୍ଥଚି ନ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, କତ୍ଥଚି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ କିଞ୍ଚି ୱଟ୍ଟତି, ଇଦଂ ସବ୍ବମ୍ପି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସଚେ ପନା''ତି ୱିତ୍ଥାରୋ ଆରଦ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ''ଚେତିୟସ୍ସ...ପେ... ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ୱିହାରସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ସାଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତଥା ଥେରସ୍ସ ''ମାତୁୟା ଦେମା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତେପି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟମେୱ। ସାପତ୍ତିକୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ କାୟ ଆପତ୍ତିୟା ସାପତ୍ତିକୋ ହୋତୀତି? ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିୟାତି ଏକେ। ନ ଯାୟ କାୟଚି, କେୱଲଂ ଅଟ୍ଠାନେ ଚୋଦେତୀତି କତ୍ୱା ''ସାପତ୍ତିକୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା କଥନ୍ତି? ''ପଞ୍ଚହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକୋ ପଣାମେତବ୍ବୋ...ପେ... ପଣାମେନ୍ତୋ ଅନତିସାରୋ''ତି (ମହାୱ। ୬୮) ଏତ୍ଥ ନ ସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତଂୟେୱ ଅପଣାମେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାହ – ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତୋ ନ ପଣାମେତବ୍ବୋ, ଯୋ ନ ପଣାମେୟ୍ୟ, ଆପତ୍ତିଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ମହାୱ। ୬୮), ତସ୍ମା ଅଧିମତ୍ତପେମାଦିଅଭାୱେପି ଅପଣାମେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ଦିସ୍ସତି। ଅପିଚ ''ସାତିସାରୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୟ ''ସାତିସାରୋ ହୋତୀତି ସଦୋସୋ ହୋତି, ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୬୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ତଦନନ୍ତରମେୱ ତଂମିଚ୍ଛାଗାହନିୱତ୍ତନତ୍ଥଂ, ତସ୍ମା ''ନ ସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତୋ ପଣାମେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତିକା କତାତି। ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଆଚରିୟୋ, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ''କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡମ୍ପି ଅକପ୍ପିୟମେୱାତି ତଟ୍ଠାକତୋ ନିପ୍ଫନ୍ନଧଞ୍ଞେନ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ଗୋରସମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କପ୍ପିୟୱୋହାରେପି ୱିଧାନଂ ୱକ୍ଖାମ, ସେୟ୍ୟଥିଦଂ – ''ଉଦକୱସେନା''ତିଆଦି। ଦୁବ୍ବିନିବ୍ଭୋଗଂ ହୋତୀତି ଇଦଂ ପରତୋ ''ତସ୍ସେୱ ଅକପ୍ପିୟଂ। କସ୍ମା? ଧଞ୍ଞସ୍ସ ୱିଚାରିତତ୍ତା''ତି ଇମିନା ଅସଦିସଂ, ତସ୍ମା ସୁୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ହି ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପୟୋଗୱସେନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ମିସ୍ସନ୍ତି।

ଅକତପୁଙ୍ଗଂ ନଓସସ୍ସଂ ନାମ। ଖଲେ ୱା ଠତ୍ୱା ରକ୍ଖତୀତି ‘‘ଇଦଂ ୱା ଏଓକଂ ୱା ମା ଗଣ୍ହ, ଇଦଂ ଗହେତୁଂ ଲବ୍ଭତୀ’’ତି ୱା ‘‘ଇତୋ ଅପନେହି, ଇଧ ପୁଞ୍ଜଂ କରୋହୀ’’ତି ଏୱମାଦିନା ୱା ପୟୋଗେନ ଚେ ରକ୍ଖତି, ତଂ ଅକପ୍ପିୟଂ। ‘‘ସଚେ ‘ମୟିଠିତେ ରକ୍ଖିତଂ ହୋତୀ’ତି ରକ୍ଖତି, ଗଣ୍ହନ୍ତେ ୱା ପସ୍ସିତ୍ୱା ‘କିଂ କରୋଥା’ତି, ଭଣତି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ। ରୂପିୟପଟିଗ୍ଗହଣସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ଦ୍ୱାରଂ ପିଦହିତ୍ୱା ରକ୍ଖନ୍ତେନ ୱସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମୋଓ ତଂ ଅକପ୍ପିୟଂ। କସ୍ମା? ଅପୁବ୍ବସ୍ସ ଅନୁପ୍ପାଦିତତ୍ତା। ହେଟ୍ଠା ‘‘ସସ୍ସଂ କତ୍ୱା ଆହରଥା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି। ପଣ୍ଣେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ‘‘ପକତିଯା ସୟମେୱ କରୋନ୍ତାନଂ ଉସ୍ସାହଜନନତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ‘‘କହାପଣାନଂ ୱିଚାରିତତ୍ତା’’ତି ୱଚନତୋ, ପଗେୱ ଉଟ୍ଠାପିତତ୍ତାତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ସଚେ ଦାୟକା ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଗାମଖେତ୍ତାରାମାଦିଂ କେଣିୟା ଗହିତମନୁସ୍ସା ୱା ତଙ୍ଖ କୁଟୁମ୍ବିନୋ ‘‘ଇମେ ସଙ୍ଘସ୍ସ କହାପଣା ଆହଟା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ‘‘ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କପ୍ପିୟକାରକାୱ ଚେ ୱଦନ୍ତି, ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ କହାପଣା ନ କପ୍ପନ୍ତି, ସପ୍ପିଆଦୀନି ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ କପ୍ପିୟକାରକେ ୱା ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନଂ ୱା ଆଚିକ୍ଖଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେହି ସମ୍ପାଦିତଂ କେନଚି ଅକତ୍ତବ୍ବତାୟ ‘‘ଇମିନା ସପ୍ପିଂ ଆହରାହୀ’’ତି ୱିଚାରେତି ନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଇତରେସଂ କପ୍ପିୟଂ ପରତୋ ପଞ୍ଚତୁକ୍କେ ଚତୁତ୍ଥପତ୍ତୋ ୱିୟ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତଙ୍ଖ ‘‘ଇମେ କହାପଣେ ଗହେତ୍ୱା ଇମଂ ଦେହୀ’’ତି କହାପଣେ ଦାପେତ୍ୱା ଗହିତୋ, ଅୟଂ ପତ୍ତୋ ଏତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତା, ଅଞ୍ଞେସଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି, ମୂଲସ୍ସ ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା’’ତିଆଦି। ଯଦି ଏୱଂ ସବ୍ବେସଂ ଅକପ୍ପିୟଂ। କସ୍ମା? କହାପଣାନଂ ୱିଚାରିତତ୍ତାତି। ଇଦଂ ଦୁୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ମୂଲସ୍ସ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତଟ୍ଠାନଂ ସନ୍ଧାୟ ଇମସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଞ୍ଚତୁକ୍କେ ଦୁତିୟତତିୟପତ୍ତା ୱିୟ, ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ସୟଂକାରିୱାରେ ‘‘ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବ’ନ୍ତି। ତତୋ ପରଂ ମୂଲଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତି ନାମ।

ମହାୱିସୟସିକ୍ଖତ୍ତା, ରାଜସିକ୍ଖାପଦଂ ଇଦଂ;

ରଞ୍ଞୋ ୱିୟ ଦୁୱିଞ୍ଞେୟ୍ୟଂ, ଚିତ୍ତାଧିପ୍ପାୟତୋପି ୱା।

ରାଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତୋ ଚୀୱରୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। କୋସିୟୱଗ୍ଗୋ

୧। କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୪୨।କୋସିୟକାରକୋତି ଏଙ୍ଖ କୋସଂ କରୋନ୍ତୀତି ‘‘କୋସକାରା’’ତି ଲଦ୍ଧୱୋହାରାନଂ ପାଣକାନଂ କୋସତୋ ନିବ୍ବତ୍ତଂ କୋସିୟଂ ନାମ। ଅତ୍ତନା କତଂ ଚେ? ନିସ୍ସଜ୍ଜନକାଲେ ‘‘ସୟଂ କତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଉଭୋହି ଚେ କତଂ, ଯଥାପାଠମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅତ୍ତନା ଚ ପରେହି ଚ ୱିପ୍ପକତଂ ଅତ୍ତନା ପରିୟୋସାପେତୀତିଆଦିଚତୁକ୍କମ୍ପି ସମ୍ଭୱନ୍ତଂ ନ ଦସ୍ସିତଂ। ୱିନୟଧମ୍ମତା ହେସା, ଯଦିଦଂ ଏକସ୍ମିଂ ତିକେ ୱା ଚତୁକ୍କେ ୱା ଦସ୍ସିତେ ଇତରଂ ସମ୍ଭୱନ୍ତମ୍ପି ନ ୱୁଚ୍ଚତୀତି।

କୋସିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସୁଦ୍ଧକାଳକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୪୭।ସୁଦ୍ଧକାଳକାନନ୍ତି ଏଙ୍ଖ ଯଥା ପଠମେ ‘‘ଏକେନପି କୋସିୟଂସୁନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଇଧ ‘‘ଏକେନପି ଅଞ୍ଞେନ ଅମିସ୍ସେତ୍ୱା’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞେହି ମିସ୍ସଭାୱେ ସତିପି ଅପଞ୍ଞାୟମାନରୂପକଂ ‘‘ସୁଦ୍ଧକାଳକ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୁଦ୍ଧକାଳକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫୨। ‘‘ଧାରୟିତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ତୁଲା ଆଦାତବ୍ବା’’ତି ୱଚନତୋ ଯଥା ତୁଲାଧାରଣାୟ କାଳକା ଅଧିକା ନ ହୋନ୍ତି, ତଥା କାଳକାନଂ ଦ୍ୱେ ଭାଗା ଗହେତବ୍ବା ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ। କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି? ସୁଦ୍ଧକାଳକପଟିସେଧନନିଦାନେନ। ତତିୟଂ ଓଦାତାନଂ ଚତୁତ୍ଥଂ ଗୋଚରିୟାନନ୍ତି

ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦୋ। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ‘‘ଏକସ୍ସପି କାଳଅକଲୋମସ୍ସ ଅତିରେକଭାୱେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟ’’ନ୍ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତୁଲାଧାରଣାୟ କିଞ୍ଚାପି ନ ସମେତି, ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ପନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପୁବ୍ବେ ତୁଲାୟ ଧାରୟିତ୍ୱା ଠପିତେସୁ ଏକମ୍ପି ଲୋମଂ ତତ୍ଥ ପତେୟ୍ୟ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋତି ନୋ ତକ୍କୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଦ୍ୱେ ତୁଲା ନାଦାତବ୍ବା, ଊନକତରା ଆଦାତବ୍ବା ସିୟୁଂ। ନ ହି ଲୋମଂ ଗଣେତ୍ୱା ତୁଲାଧାରଣା କରୀୟତି। ଅଥ ଗଣେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ। କିଂ ତୁଲାଧାରଣାୟ ପୟୋଜନନ୍ତି କେଚି। ‘‘ଗୋଚରିୟଓଦାତେସୁ ଏକମେୱ ଦିଗୁଣଂ କତ୍ୱା ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅୱିଚାରିତତ୍ତା ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

ଦ୍ୱେଭାଗସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଛବ୍ବସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୬୨।ନୱଂନାମ କରଣଂ ଉପାଦାୟାତି ଇଦଂ ଆଦିକରଣତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱସ୍ସଗଣନଂ ଦୀପେତି। କରିତ୍ୱା ୱାତି ୱଚନଂ ନିଟ୍ଠାନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଦୀପେତି। ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ୱଚନଂ ପନ ପରିଭୋଗତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଦୀପେତି, ୟସ୍ମା ଲଦ୍ଧସମ୍ମୁତିକସ୍ସ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଛନ୍ନଂ ଛନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଓରତୋୱ କତାନି ବହୂନିପି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞଂ ନୱନ୍ତି କିଂ କତତୋ ଅଞ୍ଞଂ, ଉଦାହୁ ଧାରିତତୋ ଅଞ୍ଞନ୍ତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ୟଦି କତତୋ ଅଞ୍ଞଂ, ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱା ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣଂ ୱା ପୁନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ୱିନାପି ପୁରାଣସନ୍ଥତସ୍ସ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଂ ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା। କତତୋ ହି ଅଞ୍ଞଂ ପଟିସିଦ୍ଧଂ, ଇଦଞ୍ଚ ପୁବ୍ବକତନ୍ତି ତତୋ ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦୱିରୋଧୋ ହୋତି। ଅଥ ଧାରିତତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନାମ, ସମ୍ମୁତି ନିରତ୍ଥିକା ଆପଜ୍ଜତି, ପଠମକତଂ ଚେ ଅପରିଭୁତ୍ତଂ, ସତିୟାପି ସମ୍ମୁତିୟା ଅଞ୍ଞଂ ନୱଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ? ତତ୍ରିଦଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନିଦସ୍ସନଂ – ନିଟ୍ଠାନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛନ୍ନଂ ଛନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ପରିଚ୍ଛେଦୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଚ ସତ୍ତମେ ୱସ୍ସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ପରିପୁଣ୍ଣାନି ହୋନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ମାସପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ, ନ ୱସ୍ସପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ। ସତ୍ତମେ ପରିପୁଣ୍ଣଞ୍ଚ ଊନକଞ୍ଚ ୱସ୍ସଂ ନାମ, ତସ୍ମା ୱିପ୍ପକତସ୍ସେୱ ସଚେ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ପୂରେନ୍ତି, ପୁନ ନିଟ୍ଠାନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛବ୍ବସ୍ସାନି ଲଭନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ପରିଭୁତ୍ତଂ ୱା ହୋତୁ ଅପରିଭୁତ୍ତଂ ୱା, ଧାରିତମେୱ ନାମ। ୟସ୍ମା ‘‘ନୱଂ ନାମ କରଣଂ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଛନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ପରତୋ ତମେୱ ପୁବ୍ବକତଂ ଦୁକ୍କଟଭାୱେନ, ପରିଭୋଗଜିଣ୍ଣତାୟ ୱା ୱିଜଟେତ୍ୱା ପୁନ କରୋତି, ନିଟ୍ଠାନଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛବ୍ବସ୍ସପରମତା ଧାରେତବ୍ବଂ, ଅତିରେକଂ ୱା। ଅନ୍ତୋ ଚେ କରୋତି, ତଦେୱ ଅଞ୍ଞଂ ନୱଂ ନାମ ହୋତି କରଣଂ ଉପାଦାୟ, ତସ୍ମା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ନୱଂ ନାମ କରଣଂ ଉପାଦାୟା’’ତି ଇମିନା ନ କୋଚି ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ କିଂ ହୋତି? ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତୀତି। ‘‘ୟାଚନବହୁଲା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିବହୁଲା ୱିହରନ୍ତୀ’’ତି ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞସ୍ସ କରଣଂ ଦୀପେତି। ୟଦି ଏୱଂ ତଂ ନିବ୍ବିସେସମେୱ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନାପଜ୍ଜତି। ଅୟଂ ପନସ୍ସ ୱିସେସୋ, ୟସ୍ମା ‘‘ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିସେସୋତି। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ? ‘‘ନୱଂ ନାମ କରଣଂ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଅତିରେକଚୀୱରସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ୱିୟ ପଟିଲାଭେନସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତି ନୱତା ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ପଟିଲଦ୍ଧଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଛବ୍ବସ୍ସପରମତା ଧାରେତବ୍ବଂ। ଓରେନ ଚେ ଛନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ…ପେ… କାରାପେୟ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ନୱଂ ନାମ କରଣମେୱ ଉପାଦାୟ ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ପଟିଲାଭଂ। ଓରେନ ଛନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅତ୍ତନୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ‘‘ନୱ’’ନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗତଂ, ଅପ୍ପଟିଲଦ୍ଧଂ ଚେ କାରାପେୟ୍ୟ, ୟଥା ଲାଭୋ, ତଥା କରେୟ୍ୟ ୱା କାରାପେୟ୍ୟ ୱାତି ଚ ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ୟସ୍ମା ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ୱିସେସୋତି।

ଛବ୍ବସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ନିସୀଦନସନ୍ଥତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୬୫।ନାସ୍ସୁଧ କୋଚୀତି ଏତ୍ଥ ଅସ୍ସୁଧ-ଇତି ଅୱଧାରଣତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଏୱଂ ଭନ୍ତେତି ଖୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତୋ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଇଧ ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ କୋଚି ଭଗୱନ୍ତଂ ନାସ୍ସୁଧ ଉପସଙ୍କମତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ଏକେନାତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ତଂ ସୁଗ୍ଗାହଂ ଏକାହଂ ଭନ୍ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ୱରନ୍ତିଆଦୀସୁ (ମହାୱ। ୩୩୭) ୱିୟ, ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ୟଥାସୁଖଂ ମଂ ଦସ୍ସନାୟ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୂତି ଦସ୍ସନତ୍ଥାୟ ଉପସଙ୍କମନ୍ତୁ।

୫୬୬-୭। ‘‘ମୟଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଉପସେନ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ଗଣପାମୋକ୍ଖତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଆରଞ୍ଞିକପିଣ୍ଡପାତିକପଂସୁକୂଲିକୱସେନ ସବ୍ବାନି ୱୁତ୍ତାନି। ତେନେୱାହ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ସନ୍ଥତେ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରସଞ୍ଞିତାୟା’’ତି। କିଂ ସବ୍ବେପି ତେ ଚୀୱରଂ ନ ବୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଚେ? ୟଥା ହୋତୁ। କତମଂ ଚୀୱରଂ ନାମାତି? ଛନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମନ୍ତି। କିଞ୍ଚ ୱାୟିମଂ ଅୱାୟିମନ୍ତି? ୱାୟିମମେୱାତି। କତରସୁତ୍ତେନାତି? ଅଦ୍ଧା ସୋ ସୁତ୍ତମେୱ ନ ପସ୍ସତି, ସିୱେୟ୍ୟକଂ

ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ, ଇଦ୍ଧିମଯିକଞ୍ଚ ଦେୱଦତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଅଚୀୱରଂ କରୋତି। ଯଦି ଏୱଂ ଅୱାଯିମମ୍ପୀତି ୱଦାମୀତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସିଦ୍ଧା ସନ୍ଥତେ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତା କମ୍ବଲସୀସେନ ଉଣ୍ଣାମଯସାମଞ୍ଞତୋ। କିଂ ପନ ତେ ସନ୍ଥତଂ ଅଧିଟ୍ଠହିଂସୂତି? ଦୁଟ୍ଠୁ ଅଧିଟ୍ଠହିଂସୁ ଅଚୀୱରତ୍ତା, ନ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗତ୍ତା ଚ ସନ୍ଥତସ୍ସ। ଅଥ ନାଧିଟ୍ଠହିଂସୁ, ପୁବ୍ବେୱ ତତ୍ଥ ଅଚୀୱରସଞ୍ଞିନୋ ଏତେତି କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତାଯ ତଦୁଭଯଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି। କିଂ ପନେତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ନହୋତି? ତଥ୍ୱେୱାଗତଂ , ଅପିଚେତଂ ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ଚେ, ଚୀୱରଂ ନ ହୋତି, ଅଞ୍ଞଥା ''ଚୀୱରଂ ନାମ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତର''ନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧଂ ''ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ''ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅଥ ନ ୱିକପ୍ପନୁପଗମ୍ପି ଚୀୱରମେୱ ସିଦ୍ଧଂ, ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ , ଅୱିକପ୍ପନୁପଗଞ୍ଚ ଏକଚ୍ଚଂ ''ଚୀୱର''ନ୍ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତେନେୱାହ ''ତେଚୀୱରିକସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରଂ ୱତ୍ତମାନଂ ଅଂସକାସାୱମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି।

ଅପିଚ ସନ୍ଥତେ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତା ନ କେୱଲଂ ତେସଂଯେୱ, ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ଅନୁବନ୍ଧତି ଏୱ ''ପୁରାଣସନ୍ଥତଂ ନାମ ସକିଂ ନିୱତ୍ଥମ୍ପି ସକିଂ ପାରୁତମ୍ପୀ''ତି ୱଚନତୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ପନସ୍ସ ଅଚୀୱରତଂ ସନ୍ଧାଯଭାସିତତ୍ଥଦୀପନେନ ଦୀପେତି। ନିୱତ୍ଥପାରୁତନ୍ତି ଏତେସଂ ନିସିନ୍ନଞ୍ଚେୱ ନିପନ୍ନଞ୍ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅପିଚ ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସନ୍ଥତେ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତା ଅନୁବନ୍ଧତି ଏୱ। ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୫୮) ହି ''ନିସୀଦନଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ୱିକପ୍ପେତୁ''ନ୍ତି ଚ, ପରିୱାରେ (ପରି। ୩୨୯) ''ନୱ ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀ''ତି ଚ ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦେ ''ଦସା ୱିଦତ୍ଥୀ''ତି ଚ ଇଧ ''ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚସ୍ସ ''ସନ୍ଥତସଦିସଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଅନ୍ତେ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ୱିଦତ୍ଥିମତ୍ତପଦେସେ ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଫାଲେତ୍ୱା ତିସ୍ସୋ ଦସା କରୀଯନ୍ତି, ତାହି ଦସାହି ସଦସଂ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଚ ''ନିସୀଦନଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବମେୱ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଏକମେୱ, ଦ୍ୱେ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନିସୀଦନଂ ନାମ ନୱନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଚୀୱରଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ତଞ୍ଚ ସନ୍ଥତସଦିସଂ ଏଳକଲୋମମଯସନ୍ଥତୱିସେସନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତଥା ନିସୀଦନମେୱ ନିସୀଦନସନ୍ଥତଞ୍ଚ ସିଦ୍ଧଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ''ଏକମେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଂ ସିଦ୍ଧେ ସିଦ୍ଧା ସନ୍ଥତେ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତାତି ଅତ୍ଥୋ। କସ୍ମା? ସନ୍ଥତସାମଞ୍ଞତୋ।

ଏତ୍ଥାହ – କଥଂ ଅଦସମେୱ ସନ୍ଥତଂ ଚୀୱରସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଅନେକମ୍ପି ଅନଧିଟ୍ଠିତମ୍ପି ମହନ୍ତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି, ଯତୋ ସଦସମେୱ ସନ୍ଥତଂ ଚୀୱରସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଉପଗଚ୍ଛତୀତି। ଅସନ୍ଥତପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଓରେନ ଚ ଛନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ୱିନାପି ସମ୍ମୁତିଂ, ତଞ୍ଚ ପୋରାଣଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏୱ, ନ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ''ତଞ୍ଚ ଖୋ ପମାଣଯୁତ୍ତଂ ଏକମେୱ, ଦ୍ୱେ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ୱଚନତୋତି। ଅଥାପି ସିଯା ସନ୍ଥତଂ ସଯନତ୍ଥମେୱ କରୀଯତି, ନିସୀଦନଂ ଅସନ୍ଥତମେୱାତି। ତଞ୍ଚ ନ ନିଯମତୋ ''ପୁରାଣସନ୍ଥତଂ ନାମ ସକିଂ ନିୱତ୍ଥଂ ସକିଂ ପାରୁତମ୍ପୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି। ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତି, ନ ଏତ୍ଥ କାରଣଂ ପରିଯେସିତବ୍ବଂ ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଅନଞ୍ଞୱିସଯତ୍ତା।

ସନ୍ଥତସ୍ସ ପନ ଅଚୀୱରଭାୱେ ଅଯଂ ଯୁତ୍ତି – ଆଦିତୋ ''ତୀଣି ସନ୍ଥତାନି ପନ ୱିନଯକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ତାନି ଅକପ୍ପିଯାନୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ଭଗୱତା ଚ ଖୋମାଦୀନି ଛ ଅନୁଞ୍ଞାତାନୀତି କୋସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପିଯନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସୁଦ୍ଧକୋସେଯ୍ୟମ୍ପି ଚୀୱରଂ କପ୍ପିଯଂ ଜାତଂ, ପଗେୱ କୋସିଯମିସ୍ସକସନ୍ଥତଚୀୱରନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି। ତଥା କମ୍ବଲଞ୍ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଞ୍ଚ ସୁଦ୍ଧିକମ୍ପି ହୋତି ଜାତିକାଳଅକଭାୱେନ, ପଗେୱ ଓଦାତଗୋଚରିଯମିସ୍ସକସନ୍ଥତଚୀୱରନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରୋଧୋ, ତସ୍ମା ନ ସନ୍ଥତଂ ଚୀୱରଂ ନାମ ହୋତି, ନିସୀଦନଂ ପନ ହୋତି ତସ୍ସ ପମାଣସଣ୍ଠାନପରିଚ୍ଛେଦସବ୍ଭାୱତୋ। ଏତ୍ଥାହୁ କେଚି ଆଚରିଯା ''ଦୁୱିଧଂ ନିସୀଦନଂ ସନ୍ଥତଂ, ଅସନ୍ଥତଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ସନ୍ଥତଂ ସନ୍ଥତମେୱ। ଅସନ୍ଥତଂ ଖୋମାଦିଛବ୍ବିଧଂ, ତଦନୁଲୋମଂ ୱା ହୋତି, ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋ''ତି।

ଏତ୍ଥାହ – କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ''ସନ୍ଥତଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁନା''ତି ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ''ନିସୀଦନସନ୍ଥତ''ନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି? ଚୀୱରସଞ୍ଞିତାଯ ସନ୍ଥତାନଂ ଉଜ୍ଝିତତ୍ତା ତେସଂ ଅଚୀୱରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ତଥା ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୁ ଧୁତଙ୍ଗଭେଦଭଯା ତାନି ଉଜ୍ଝିତ୍ୱା ତେରସାପି ଧୁତଙ୍ଗାନି ସମାଦିଯିଂସୁ, ସୀସଦସ୍ସନୱସେନ ତୀଣେୱ ୱୁତ୍ତାନି, ଭଗୱା ଚ ତେସଂ ସନ୍ଥତଂ ଅନୁଜାନି, ତତୋ ନେସଂ ଏୱଂ ହୋତି ''ନିସୀଦନଚୀୱରସଣ୍ଠାନମ୍ପେତଂ ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ନୋ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରଭାୱେନ ପଗେୱ କତସନ୍ଥତଂ ୱା''ତି। ତତୋ ସନ୍ଥତେ ନେସଂ ଚୀୱରସଞ୍ଞିତା ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ତଦତ୍ଥଂ ଭଗୱତା ନିସୀଦନସନ୍ଥତନ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ପଚ୍ଛିମାନି ଦ୍ୱେ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ''ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ''ଅନାପତ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ୱଚନତୋତି।

ନିସୀଦନସନ୍ଥତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଏଳଅକଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୭୨-୩।ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ଇମିନା ପକତିଯା ଦୀଘମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନାନିପି ତିଯୋଜନପରମମେୱ ହରିତବ୍ବାନି, ପଗେୱ

ଅପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ଦସ୍ସେତି। ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ୱା ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତେନେୱ ୱାସାଧିପ୍ପାୟସ୍ସ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଗମନୁସ୍ସାହତ୍ତା "ଅପ୍ପଟିପନ୍ନୋ"ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧା। ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ହି ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଏଳକଲୋମାନି ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁଂ…ପେ… ଅସନ୍ତେପି ହାରକେ ଅଦ୍ଧାନଂ ମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଆକଙ୍ଖମାନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବାନୀତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକାନଂଯେୱ ତିୟୋଜନାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତି। ତେନ ଅନାକଙ୍ଖମାନେନ ପରସନ୍ତକାନି ପଟିଗ୍ଗହିତାନି ଅତିରେକତିୟୋଜନଂ ହରନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ସିଦ୍ଧା। ଅୟମତ୍ଥୋ "ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟୁ"ନ୍ତି ଇମିନା, "ଅଚ୍ଛିନ୍ନଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା"ତି ଇମିନା ଚ ଦୀପିତୋୱ ହୋତୀତି। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ "ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ହରାପେନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତି ଚେ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ତିୟୋଜନପରମଂ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଭଣ୍ଡଂ ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଚେ ହରନ୍ତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତେନେୱ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ "ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ହରାପେତି? ଜାନନ୍ତଂ ଅଜାନନ୍ତଂ। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ଜାନନ୍ତଂ, "ଅଞ୍ଞୋ ହରିସ୍ସତୀତି ଠପେତି, ତେନ ହରିତେପି ଆପତ୍ତିଯେୱା"ତି ଏକଂସତୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଜାନନ୍ତୋପି ହି ଏକଚ୍ଚୋ ହରତୀତି। ତତୋ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଅଥ ଅଜାନନ୍ତଂ, "ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଯାନେ ୱା ଭଣ୍ଡେ ୱା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିୟୋଜନଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟାନୀ"ତି ପାଳିୟା ୱିରୁଜ୍ଝତି, ଅଥ ଉଭୋପି ଏକତୋ ଏକଂ ଭଣ୍ଡଂ ହରାପେନ୍ତି, ତମ୍ପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ସିୟା। ଅନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଯୁତ୍ତିୟା ୱିରୁଜ୍ଝତି "ତିୟୋଜନପରମଂ ସହତ୍ଥା ହରିତବ୍ବାନି ଅସନ୍ତେ ହାରକେ"ତି ଅୱିସେସେନ ଚ ପାଳିଇ ୱୁତ୍ତା। ହାରକୋପି ସଚେତନୋ ଅଚେତନୋତି ଦୁୱିଧୋ। ସଚେତନୋପି ଏଳକଲୋମଭାୱଂ ୱା "ଅହମିଦଂ ହରାମୀ"ତି ୱା "ମଂ ଏସ ଇଦଂ ହରାପେତୀ"ତି ୱା ଜାନନାଜାନନୱସେନ ଦୁୱିଧୋ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଅଚେତନୋ ନାମ ହାରକୋ ନଦୀସୋତୋ ୱା ନାୱା ୱା ଅସ୍ସାମିକୟାନଂ ୱା ହୋତି। ସଚେତନୋ ପାକଟୋୱ। ତତ୍ଥ "ମଂ ଏସ ଇଦଂ ହରାପେତୀ"ତି ଏୱଙ୍କଂ ଜାନନ୍ତଂ ମନୁସ୍ସଂ ୱା ତିରଚ୍ଛାନଗତଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦନୟୋ। ଅୟଂ ପାଳିୟା, ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଚ ଏକରସୋ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ, "ଅସନ୍ତେ ହାରକେ"ତି କିଞ୍ଚାପି ଇଦଂ ଅୱିସେସତୋ ୱୁତ୍ତଂ, "ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଯାନେ ୱା ଭଣ୍ଡେ ୱା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସା"ତି ୱଚନତୋ ପନ ସଚେତନୋୱ ହାରକୋ ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତୋତି ପଞ୍ଞାୟତି, ସୋ ଚ ଏଳକଲୋମଭାୱଞ୍ଚ "ଇଦଂ ହରାମୀ"ତି ଚ ଜାନନ୍ତୋ ନାଧିପ୍ପେତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ "ଅଞ୍ଞୋ ହରିସ୍ସତୀତି ଠପେତି, ତେନ ହରିତେପି ଆପତ୍ତିଯେୱା"ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ହେତୁକତ୍ତୁନୋ ଅଭାୱତୋୱ। ପାଳିୟଞ୍ହି "ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀ"ତି ହେତୁକତ୍ତୁୱସେନ ୱୁତ୍ତା । ଇତରେ ଦ୍ୱେ ଜାନନ୍ତା ଇଧ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। "ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା"ତି ପାଳିୟଂ "ଏସ ହରାପେତୀ"ତି ୱା "ଇଦଂ ଠାନଂ ଅତିକ୍କମାପେତୀ"ତି ୱା ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଯାନେ ୱା ଭଣ୍ଡେ ୱା ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତିୟୋଜନଂ ଅତିକ୍କମାପେତି, ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟା ହୋନ୍ତୀତି ଦୀପେତି।

"ହରାପେତୀ"ତି ଇଦଂ ହେତୁକତ୍ତୁୱଚନତଂ ସାଧେତି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ "ସାମିକସ୍ସ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସେୱା"ତି ଇଦଂ "ମଂ ଏସ ହରାପେତୀ"ତି ଏୱଂ ଅଜାନନ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। "ସାରେତି ଚୋଦେତି ଅନୁବନ୍ଧାପେତୀ"ତି ଇଦଂ "ମଂ ଏସ ଇଦଂ ଠାନଂ ଅତିକ୍କମାପେତୀ"ତି ଏୱଂ ଜାନନ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଜାନନ୍ତୋପି ସାରଣାଦୀହି ଠିତଟ୍ଠାନଂ ନାତିକ୍କମତି, ନ ୱା ଅନୁବନ୍ଧତି। ଅଥ ସାରଣାଦୀହି ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିୟା ଅତିକ୍କମତି ଆପତ୍ତି ଏୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ହେତୁକତ୍ତୁଭାୱାସମ୍ଭୱତୋ।

ଇଦାନି ଯଥାଠିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱକ୍ଖାମ, "ଅସନ୍ତେପି ହାରକେ"ତି ହାରକାଲାଭପକ୍ଖୟାପି ସୟଂ ହରଣତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟମେୱ, ପଗେୱ ସତି ହାରକେତି ଅୟମେକୋ ଅତ୍ଥୋ। ଅୱଧାରଣତ୍ଥଂ ଅପି-ସଦ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଅସନ୍ତେ ଏୱ ହାରକେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ସତି ପନ ହାରକେ ନ ତେନ ହରାପେନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ଅୟଂ ଦୁତିୟୋ ଅତ୍ଥୋ। "ସଙ୍ଘତୋ ୱା…ପେ… ଅତ୍ତନୋ ୱା ଧନେନା"ତି ଇମିନା କିଞ୍ଚାପି ଅଚିତ୍ତକମିଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ସଙ୍ଘାଦିତୋ ପନ ଅତ୍ତନା ଆକଙ୍ଖମାନେନ ପଟିଗ୍ଗହିତସ୍ସେୱ ଏଳକଲୋମସ୍ସ ତିୟୋଜନାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତି, ନ ଅଜାନତୋ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତସ୍ସ ଚୀୱରାଦୀସୁ କୁତୋଚି ଲଗ୍ଗସ୍ସ ଅତିକ୍କମନେତି ଦୀପେତି। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ "କମ୍ବଲସ୍ସ ଉପରି ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସଚେ ଏକମ୍ପି ଲୋମଂ ଚୀୱରେ ଲଗ୍ଗଂ ହୋତି, ଆପତ୍ତି ଏୱ କମ୍ବଲତୋ ୱିଜଟିତତ୍ତା"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କମ୍ବଲସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଇଚ୍ଛାୟ ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତୀତି ଯୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା "ଅନାପତ୍ତି କତଭଣ୍ଡେ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଂ ଅନେକମ୍ପି କତଭଣ୍ଡଟ୍ଠାନିୟମେୱ ହୋତି। ତଞ୍ହି ଅନେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ନ ଲୋମଂ। ଅଥ ଲୋମମ୍ପି ଅଗ୍ଗହିତମେୱ ହୋତି, କତଭଣ୍ଡଂ ଦୁପ୍ପରିହାରିୟଲୋମୱିନିବ୍ଭୋଗକତଭଣ୍ଡୋ ନିୟମୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଅକତଭଣ୍ଡେ ତିକପାଚିତ୍ତିୟଂ, କତଭଣ୍ଡେ ତିକଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ନୟତୋ ଦସ୍ସେତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟ, ଅଞ୍ଞଥା ତିକସ୍ସ ଦସ୍ସିତତ୍ତା। ସୌସ୍ସାହତ୍ତାତି ଅପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଗମନତ୍ତା। ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ଚାତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉସ୍ସାହାନୁରୂପଂ ଲୋମାନଂ ତିୟୋଜନାତିକ୍କମନତୋ ୱିନାପି ପୟୋଗଚିତ୍ତେନ ହରଣଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜତି ଏୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ସା ଅନାପତ୍ତି ପାଳିୟା ନ ସମେତୀତି ଅନ୍ତୋ ପନ ପୟୋଗେନ ତିୟୋଜନପରମଂ ଅତିକ୍କମିତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତି। "ତିୟୋଜନଂ ହରତୀ"ତି ଇମିନା ତିୟୋଜନଂ ପଦସା ନେତୁକାମୋପି ଅନ୍ତୋତିୟୋଜନେ ପଦେ ପଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସେତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ "ତିୟୋଜନଂ ୱାସାଧିପ୍ପାୟୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତୋ ପରଂ ହରତୀ'ତି ୱଚନସ୍ସତ୍ଥିତାୟା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନପି ୱୁତ୍ତଂ "ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀତି 'ଇଦଂ ହରିସ୍ସାମୀ'ତି ସୌସ୍ସାହମେୱ ଅଞ୍ଞଂ ହରାପେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତରଥା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ସୀସେ ଠପେସି, ତସ୍ମିଂ ଅଜାନନ୍ତେପି ଅନାପତ୍ତି ସିୟା"ତି। ସଚେ ପନ "ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେ ଯାନେ ୱା"ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ହରଣାଦୀହି

ଜନିତୌସ୍ସାହାନଂ ହତ୍ଥିଆଦୀନଂ ‘ଇଦଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ୱା ‘ହରିସ୍ସାମା’ତି ୱା ଆଭୋଗେ ଜନିତେ ଏୱ ଅନାପତ୍ତି, ନ ଅଜନିତେତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଆହା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଠପିତେତି ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ବହି ନିକ୍ଖିପିତତ୍ତାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ବହିସୀମାଯ ଠପିତଂ ଭଣ୍ଡିକଂ ଅନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ ଠପିତଂ ବହି କରୋତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି କେଚି, ନ ସୁନ୍ଦରଂ ୱିଯ।

୫୭୫।ପଟିଲଭିତ୍ୱା ହରତୀତି ପଠମତିଯୋଜନତୋ ପରଂ ହରତି, ନ ଦୁତିଯାଦିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। କତଭଣ୍ଡେ ଉପ୍ପନ୍ନୋକାସାଭାୱା ଅନାପତ୍ତି।

ଏଳକଲୋମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୮୧। କିଞ୍ଚାପି ପୁରାଣଚୀୱରଧୋୱନସିକ୍ଖାପଦେ ଚୀୱରଂ ଠପେତ୍ୱା ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି (ପାରା। ୫୦୭) ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ସ ପନ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନାଦିନା ଆପତ୍ତୀତି ଏକେ। ସା ୱା ଅନାପତ୍ତି ମୂଲାପତ୍ତିତୋ ଏୱ, ନ ଇମମ୍ହାତି ଏକେ। ଏଳକଲୋମାନଂ ଅପରିକ୍ଖାରତ୍ତା ଭଟ୍ଟଂ ଅଗ୍ଗହଣମେୱାତି ଏକେ। ଇମସ୍ସ ଅନ୍ତିମନଯସ୍ସ ଅତ୍ଥପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ପଞ୍ହାକମ୍ମଂ – ‘‘ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ଇଦଂ ରଜାପନୱିଜଟାପନଗ୍ଗହଣେନ ନିପ୍ପଦେସୱାଚିପଦଂ, ଉଦାହୁ ଅଗ୍ଗହଣେନ ସପ୍ପଦେସୱାଚିପଦଂ। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ନିପ୍ପଦେସୱାଚିପଦଂ, ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଦମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଇତରାନି। ଅଥ ସପ୍ପଦେସୱାଚିପଦଂ, ‘‘ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତି, ଅପରିଭୁତ୍ତଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିରୋଧୋ। ‘‘ଅୱୁତ୍ତା ରଜତି ୱିଜଟେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋତି? ଦେସନାୱିଲାସମତ୍ତଂ ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ, କତ୍ଥଚି ତିକପଦୱଚନଂ, କତ୍ଥଚି ଏକପଦୱଚନଂ, ନିପ୍ପଦେସପଦମେୱ ତେ ୱଦନ୍ତୀତି। ସଚେ ‘‘କତଭଣ୍ଡଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ପଟିୱିରୋଧୋ, ‘‘କତଭଣ୍ଡଂ ୱିଜଟାପେତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଅନାପତ୍ତି ଏୱାତି ଚେ? ନ, ଅକତଭଣ୍ଡସ୍ସ ସୁଦ୍ଧଲୋମସ୍ସ ୱିଜଟାପନଂ ଇତୋ ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ଉଦକାଦିଧୋୱନୱସେନ ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ଠିତାନଂ ୱିଜଟାପନଂ ଲବ୍ଭତୀତି ଚେ? ପୁରାଣସନ୍ଥତସ୍ସ ୱିଜଟାପନେ ଅନାପତ୍ତିଯା ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ଚ ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପରିଭୁତ୍ତଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ତେନ ପରିଭୁତ୍ତଂ ଧୋୱାପେତି ରଜାପେତି ୱିଜଟାପେତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱାତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ପରିଭୁତ୍ତଂ ନାମ କତଭଣ୍ଡମେୱ ହୋତି। ନ ହି ସକ୍କା ଏଳକଲୋମାନି ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ପରିଭୁତ୍ତଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ହୋତି। ନ ହି ଏତ୍ଥ ‘‘ପୁରାଣାନି ଏଳକଲୋମାନି ଧୋୱାପେଯ୍ଯ ୱା’’ତି ୱଚନଂ ଅତ୍ଥି ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦେ ୱିଯ। ତତ୍ଥ ଆଦିନ୍ନକପ୍ପୱସେନ, ଇଧ ତଂ ଲିଖିତଂ। ଲେଖଦୋସୋତି ଚେ? ନ, ୱିସେସହେତୁନୋ ଅଭାୱା, ପୁରାଣଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦେ ଅପରିଭୁତ୍ତଂ କତଭଣ୍ଡଂ ନାମ, ‘‘କମ୍ବଲକୋଜୱସନ୍ଥତାଦି’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଚ। କିଞ୍ଚାପି ଇମିନା ସଦ୍ଦେନ ଅଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋ, ‘‘ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ଇଦଂ ପନ ସିଯା ନିପ୍ପଦେସଂ। ସିଯା ସପ୍ପଦେସଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଅୱୁତ୍ତା ଧୋୱତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ନିପ୍ପଦେସଂ। ‘‘କତଭଣ୍ଡଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ସପ୍ପଦେସଂ। ‘‘ଅକତଭଣ୍ଡଂ ଧୋୱାପେତି ରଜାପେତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ‘‘ୱିଜଟାପେତି, ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ଅନାପତ୍ତି ଏୱାତି ଚେ? ନ, ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ଏୱ ଆପତ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜନତୋ। ‘‘ଅପରିଭୁତ୍ତଂ ଧୋୱାପେତୀ’’ତି ୱଚନମେୱ ହି ତଂ ଅପରିଭୁତ୍ତଂ ସନ୍ଥତଂ ୱିଜଟାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି ଚେ? ସିଦ୍ଧଂ ପରିଭୁତ୍ତଂ ୱିଜଟାପେନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଏୱାତି।

ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ରୂପିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୮୩-୪।ସବ୍ବମ୍ପୀତି ତିୱିଧମ୍ପି। ‘‘ମୁତ୍ତା ମଣି ୱେଳୁରିଯୋ ସଙ୍ଖୋ’ତିଆଦି ପନ କିଞ୍ଚାପି ରାଜସିକ୍ଖାପଦେ ‘ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ପସଙ୍ଗତୋ ୱୁତ୍ତଂ, ସରୂପତୋ ପନ ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନୱସେନ ସକଟ୍ଠାନେପି ୱତ୍ତୁମାରଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କଥମେତଂ? ମୁତ୍ତାଦୀନଂ ସକଟ୍ଠାନଂ ଜାତଂ, ନ ହି ତାନି ଇଧ ପାଳିଯଂ ଦିସ୍ସନ୍ତୀତି ଇମସ୍ସ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତାନି, ରାଜସିକ୍ଖାପଦସ୍ସପି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତାନୀତି। ନ କେୱଲଂ ହିରଞ୍ଞସୁୱଣ୍ଣମେୱ, ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଖେତ୍ତୱତ୍ଥାଦିକଂ ‘‘ଅକପ୍ପିଯଂ ନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ସାମଞ୍ଞେନ, ନ ସରୂପତୋ। ପାଳିଯଂ ପନ ସରୂପତୋ ‘‘ଚୀୱରଚେତାପନ୍ନଂ ନାମ ହିରଞ୍ଞଂ ୱା ସୁୱଣ୍ଣଂ ୱା ମୁତ୍ତା ୱା ମଣି ୱା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ରାଜସିକ୍ଖାପଦମେୱସ୍ସ ସକଟ୍ଠାନଂ। ମୁତ୍ତାମଣିଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ତଜ୍ଜାତିଯଗ୍ଗହଣଂ ସିଦ୍ଧମେୱାତି ନାଗତୋ ଇମସ୍ସ ପଠମମେୱ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ ଇଧ ଅନାଗତତ୍ତା କତରଂ ନେସଂ ସକଟ୍ଠାନନ୍ତି? ଇଦମେୱ ଅତ୍ଥତୋ, ନୋ ସରୂପତୋ।

କଥଂ? ଏତାନି ହି ରତନସିକ୍ଖାପଦେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୂନି, ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂନି ଚ ଏକତୋ ‘‘ରତନ’’ନ୍ତି ଆଗତାନି, ‘‘ରତନସମ୍ମତ’’ନ୍ତି କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁ ଆଗତଂ। ତେସୁ ଚ ଦସସୁ ରତନେସୁ ରଜତଜାତରୂପଦ୍ୱଯଂ ଇଧ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁ, ଅୱସେସଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ସିଦ୍ଧଂ। ଇଧ ଚ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ଏୱ ରତନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ

ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ‘‘ରତନସମ୍ମତଂ ୱିସ୍ସାସଂ ଗଣ୍ହାତି, ତାୱକାଲିକଂ ଗଣ୍ହାତି, ପଂସୁକୂଲସଞ୍ଞିସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ରତନଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସତ୍ତୱିଧଧଞ୍ଞଦାସିଦାସଖେତ୍ତାଦି ପନ ବ୍ରହ୍ମଜାଲାଦିସୁତ୍ତୱସେନ (ଦୀ। ନି। ୧।୧ ଆଦୟୋ) ଅକପ୍ପିୟନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୂତି ସିଦ୍ଧଂ, ତେନେୱ ଅନୁୟୋଗୱତ୍ତେ ‘‘ଧମ୍ମଂ ଜାନାତି, ଧମ୍ମାନୁଲୋମଂ, ୱିନୟଂ, ୱିନୟାନୁଲୋମଂ ଜାନାତୀ’’ତି (ପରି। ୪୪୨) ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ଆମକମଂସମ୍ପି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନ, ଇଧ ୱିନୟେ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମନୁସ୍ସିକାବାଧେ ଆମକମଂସ’’ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୨୬୪), ତସ୍ମା ନ ଆମକମଂସଂ ସୁତ୍ତେ ଆଗତମ୍ପି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ତଥାପି ଅତ୍ତନୋ ପରିଭୋଗତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଦୁକ୍କଟମେୱାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ‘‘ଇଧ ନିକ୍ଖିପାହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଉପନିକ୍ଖିତ୍ତସାଦିୟନମେୱ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅକପ୍ପିୟୱିଚାରଣା ଏୱ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? କପ୍ପିୟଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିୟଞ୍ଚ ନିସ୍ସାୟ ଠିତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତଂ ସୟଂ ଅପରିଭୋଗାରହଂ ହୁତ୍ୱା ତଦଗ୍ଘନକଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ପରିଭୋଗାରହଂ ହୁତ୍ୱା ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ, ‘‘ପଂସୁକୂଲଭାୱେନ ଠିତତ୍ତା, ଗୁତ୍ତଟ୍ଠାନାଚିକ୍ଖନସ୍ସ କପ୍ପିୟତ୍ତା ଚ କପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତଂ। ‘ଇଦଂ ଗଣ୍ହା’ତିଆଦିନା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟତ୍ତା ଅକପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତ’’ନ୍ତି ଚ। ଏୱମ୍ପି କପ୍ପିୟଞ୍ଚ ଅକପ୍ପିୟଞ୍ଚାତି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଓକାସେ ଠପିତଂ, କିଂ ନ ପସ୍ସସୀତି ଛେକତରେ ଇମେୱ କହାପଣେ’’ତିଆଦିୱଚନସ୍ସ କପ୍ପିୟତ୍ତା କପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତଂ। ‘‘ଇଦଂ ଗଣ୍ହା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତା ଅତ୍ତନୋ ଅକପ୍ପିୟତ୍ତା ତତୋ ଆଗତଂ ଅକପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତମେୱ ହୋତି। ‘‘ଇଦଂ ଗଣ୍ହା’ତି ୱୁତ୍ତେ ତେନ ଗହିତେ ‘ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେୟ୍ୟ ୱା’ତି ୱୁତ୍ତୱିଧିଂ ନ ପାପୁଣାତି, କେୱଲଂ ଦୁବ୍ବିଚାରିତତ୍ତା ତସ୍ସେୱ ତଂ ଅକପ୍ପିୟଂ ହୋତି, ମୂଲପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ସୁଦ୍ଧତ୍ତା ପରତୋ ପତ୍ତଚତୁକ୍କେ ତତିୟପତ୍ତୋ ୱିୟାତି ଚ ଏୱଂ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱଦତୀ’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ବହୁନା, ୱିସୁଦ୍ଧାଗମତ୍ତା କପ୍ପିୟଂ। ଦୁବ୍ବିଚାରଣାୟ ସତି ଅକପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତଂ ହୋତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ‘‘ଏୱଂ ସଙ୍ଘଗଣାଦୀନମ୍ପି ଅତ୍ଥାୟ ପରିଚ୍ଚତ୍ତେପି ତେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା ଠପେତ୍ୱା ଆପତ୍ତିୱିସେସ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ଚେତାପିତନ୍ତି ଚେତାପିତଞ୍ଚେ, ଉପାୟାଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ‘‘ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱାତି ସଚେ ସୋ ଉପାସକୋ ‘ଅତିବହୁଂ ଏତଂ ହିରଞ୍ଞଂ, ଇଦଂ ଭନ୍ତେ ଅଜ୍ଜେୱ ନ ୱିନାସେତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ସୟଂ ଉପନିକ୍ଖେପଦେସେ ଠପେତି, ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଠପାପେତି, ଏତଂ ଉପନିକ୍ଖେପଂ ଠପେତ୍ୱା ତତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଉଦୟଂ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ସଙ୍ଘୋ ପଚ୍ଚୟେ ପରିଭୁଞ୍ଜତି ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୫୮୫। ଅୟଂ କିର ଇତ୍ଥଂଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନୋ ଉକ୍କଂସତୋ। ଏୱଂ ଅଙ୍ଗସମ୍ପନ୍ନୋପି ଅପରଭାଗେ ଲୋଭୱସେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା କାରଣେନ ସଚେ ନିମିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ପାତେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ସେନାସନମ୍ପି ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେତି ପୱେସେ ପୱେସେ। ସୋ ହି କାରଣନ୍ତରେନ ରୁକ୍ଖମୂଲିକସ୍ସ, ଅବ୍ଭୋକାସିକସ୍ସପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱ, ଠାନନିସଜ୍ଜାଦିୱସେନ ନିୱାସାଧିପ୍ପାୟେ ସତି ପରିଭୋଗେ ପରିଭୋଗେ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଭେସଜ୍ଜସ୍ସ ସତିପଚ୍ଚୟତା ସବ୍ବକାଲମ୍ପୀତି ଏକେ। ଅସନ୍ନିହିତସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତମେୱ, ସନ୍ନିହିତସ୍ସ ପୁରେଭତ୍ତମ୍ପୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ‘‘ୟାମକାଲିକଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ୟାୱଜୀୱିକଂ ଆହାରତ୍ଥାୟ...ପେ... ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଅଜ୍ଝୋହାରେ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପାଚି। ୨୪୪) ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁକ୍କଟଞ୍ହି ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତଂ ୱିକାଲେ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ କାଲେ ଆହାରକାଲତ୍ତା, ସନ୍ନିଧିସିକ୍ଖାପଦେ ଆଗତଂ ପନ କାଲେପି ସନ୍ନିଧିଜାତତ୍ତା, ତେନେୱ ତତ୍ଥ ସତ୍ତାହକାଲିକୟାୱଜୀୱିକଦ୍ୱୟମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ‘‘ସତି ପଚ୍ଚୟେ’’ତି ୱଚନତୋ ନାୟଂ ୱିସେସୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଚେ? ନ, ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ୱଚନାନିୟମତୋ ଚ। ସନ୍ନିଧିସିକ୍ଖାପଦେ ହି ‘‘ଅନାପତ୍ତି ୟାୱକାଲିକଂ ୟାୱକାଲଂ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି। ୟାମକାଲିକଂ ୟାମେ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି (ପାଚି। ୨୫୬) ଏତ୍ଥ ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ୟାମକାଲିକଂ ନ ପୁରେଭତ୍ତେ, ନ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ, ନ ଦିୱସେ, ନ ରତ୍ତିୟଂ ୟାମମେୱ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ। ତଥା ତତ୍ଥେୱ ‘‘ୟାମକାଲିକଂ ୟାମଂ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତି, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ସତ୍ତାହଂ ନିଦହିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସତି ପଚ୍ଚୟେ’’ତି, ତସ୍ମା ସତିପଚ୍ଚୟ-ୱଚନଂ କତ୍ଥଚି ହୋତି, କତ୍ଥଚି ନ ହୋତୀତି ୱଚନାନିୟମତୋ ଆପତ୍ତିୟାପି ଅନିୟମୋ ସିୟା। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ୟଥାୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି ଏୱ। ନ ଅନାହାରପ୍ପୟୋଜନତ୍ତା ୟାମକାଲିକାଦୀନନ୍ତି ଚେ? ନ, ସପ୍ପିଆଦିମିସ୍ସଭୋଜନସ୍ସ ପଣୀତଭୋଜନଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ। ଅପିଚ ସବ୍ବକାଲିକେସୁ ୟାୱକାଲିକଂ ଓଳାରିକଂ, ତଂ ଆହାରତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ କାଲେ ଅନାପତ୍ତି, ପଗେୱ ଅନୋଳାରିକଂ ୟାମକାଲିକାଦିଂ, ଆହାରତ୍ଥାୟ ଏୱ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ୟାୱକାଲିକେ ଏୱ ଅନାପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ଅନାହାରତ୍ଥାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଇତରଂ ଆହାରତ୍ଥାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ୱିୟ, ତସ୍ମା ୟଥାୱୁତ୍ତମେୱେତ୍ଥ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ପାଳିଂ, ୟୁତ୍ତିଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମେତୀତି।

ଦେସନାସୁଦ୍ଧୀତି ଏତ୍ଥ ଦେସନା ନାମ ୱିନୟକମ୍ମଂ, ତେନ ୱୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଦେସନା ଏୱ ନାମ ହୋତୀତି। ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ପଟିସେୱତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଟିଗ୍ଗହଣେ ପନ ସତିଂ ଅକତ୍ୱା ପରିଭୋଗେ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଖୀଣାସୱା କତକିଚ୍ଚତ୍ତା ୱିଭତ୍ତଦାୟାଦା ୱିୟ ହୋନ୍ତି, ତେନ ତେସଂ ସାମିପରିଭୋଗା ହୋନ୍ତି। ଅଞ୍ଞଥା ୟାୱକାଲିକଭାୱଂ ଅନତିକ୍କନ୍ତତ୍ତା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଇଣପରିଭୋଗୋ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଭେସଜ୍ଜେ ଆପତ୍ତିତୋ, ଇତରସ୍ମିଂ ଅୟୁତ୍ତପରିଭୋଗତୋ, ଇଣଂ ୱିୟ ଅନନୁଞ୍ଞାତଭୁତ୍ତତ୍ତା ଚ। ‘‘ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ହି ଅଲଜ୍ଜୀ ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନ କୋଚି ସଙ୍କିତବ୍ବୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଭାରଭୂତା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୟୋ। ୟଥାଦାନମେୱ ଗହିତତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥେନ ଚେ ଦେତି, ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଅତିରେକଭାଗଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଉଦ୍ଧଟଭାଗଂ ତତ୍ଥେୱ ଦାପେତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ। ପରିୱତ୍ତକଂ ଦେତି, ଧମ୍ମିୟଞ୍ଚେ, ୱଟ୍ଟତି। ନୋ ଅଧମ୍ମିୟଂ। ‘‘ତଂ

ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଉଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କେନ ଲେସେନାତି ଚେ? ‘‘ଅଲଦ୍ଧମାନାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା ଅନାପତ୍ତି ସମ୍ଭୋଗେ ସଂୱାସେ’’ତି (ମହାୱ। ୧୩୦) ଇମିନା ଉପସମ୍ପଦକ୍ଖନ୍ଧକୱଚନଲେସେନ।

୫୮୬।ଅସ୍ସତିଯା ଦିନ୍ନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅସ୍ସତିଯା ଦିନ୍ନଂ ନାମ ଅପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବଦ୍ଧକହାପଣାଦୀନି ସତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ଦାଯକା ଚେ ପୁନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ ଦେସେତବ୍ବଂ। ତେନ ଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡେନ ତେ ଚେ ଦାଯକା ସପ୍ପିଆଦୀନି କିଣିତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେନ୍ତି, ତସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ କପ୍ପତି ଦାଯକାନଂଯେୱ ସନ୍ତକତ୍ତା। ଭିକ୍ଖୁନା ହି ‘ୱତ୍ଥଂ ଗଣ୍ହାମୀ’ତି ୱତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ଏୱ ଗହିତଂ, ନ ରୂପିଯସଞ୍ଞାଯ। ଇଦଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଉଗ୍ଗହଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଚ ତେନ ତଂ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ପରେସଂ ୱା ଅତ୍ଥାଯ ଗହିତଂ। ଅଥ ତେ ଦାଯକା ନୋ ଚେ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଦାଯକେ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ଚେ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ, ସଙ୍ଘେ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା। ନୋ ଚେ, ଆପତ୍ତି ଏୱ ଦେସେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପୁବ୍ବାପରୱିରୁଦ୍ଧଂ। ଆପତ୍ତିଦେସନାଯ ହି ସତି ରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗହିତନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମିଂ ସିଦ୍ଧେ ‘‘ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ତସ୍ସପି କପ୍ପତୀ’’ତି ଇଦଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି। କପ୍ପତି ଏୱାତି ଚେ? ନ, ୱତ୍ଥୁଂ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବାତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ସବ୍ବତ୍ଥ ‘‘ରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ‘‘ରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଥା ସବ୍ବତ୍ଥ ‘‘ରୂପିଯ’’ନ୍ତି ପଦଂ ନିରତ୍ଥକଂ ହୋତି ୱିନାପି ତେନ ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ। ଅନେନ ଚ ୱତ୍ଥଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ଦାଯକେନ ଚ ୱତ୍ଥମେୱ ଦିନ୍ନଂ, ୱତ୍ଥଗତମ୍ପି ରୂପିଯଂ ଥେଯ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଦୱାରେନ କାରେତବ୍ବୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ‘‘ରୂପିଯେ ଅରୂପିଯସଞ୍ଞୀତି ସୁୱଣ୍ଣାଦୀସୁ ଖରପତ୍ତାଦିସଞ୍ଞୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ରୂପିଯଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱଚନୱସେନ।

‘‘ଅପିଚ ପୁଞ୍ଛଞ୍ଚକାମା’’ତିଆଦି ପନ ୱିଧାନନ୍ତରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ ହି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ଗେହେ ଇଦଂ ଲଦ୍ଧନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ସଲ୍ଲକ୍ଖଣେ ୱିମତିୱସେନ, ୱିମତିଯା ଚ ସତି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେୱ ‘‘ରୂପିଯେ ୱେମତିକୋ’’ତିଆଦି ୱଚନତୋତି। ଇଦଂ ୱିଧାନଂ ନିରତ୍ଥକମେୱ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଚ ନିରତ୍ଥକଂ। କସ୍ମା? ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବଦ୍ଧକହାପଣାଦି ଅସ୍ସତିଯା ଦିନ୍ନଂ ୱତ୍ଥସଞ୍ଞାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚ, ତତୋ ନ ରୂପିଯଂ ଦିନ୍ନଞ୍ଚ ହୋତି ପଟିଗ୍ଗହିତଞ୍ଚାତି। ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଦେସନାକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ତଂ ପନ ଦାଯକାନମେୱ ପଟିଦାତବ୍ବଂ। ତତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଞ୍ଚ ସବ୍ବେସଂ କପ୍ପତୀତି ଇମସ୍ସ ୱିଧାନନ୍ତରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଅପିଚ ପୁଞ୍ଛଞ୍ଚକାମା’’ତିଆଦୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ।

ରୂପିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ରୂପିଯସଂୱୋହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୮୭।‘‘ଜାତରୂପରଜତପରିୱତ୍ତନ’’ନ୍ତି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ‘‘ରୂପିଯଂ ନାମ ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋ କହାପଣୋ’’ତିଆଦି ପାଠଇୱଚନଞ୍ଚ। ‘‘ଅରୂପିଯେ ରୂପିଯସଞ୍ଞୀ ରୂପିଯଂ ଚେତାପେତୀ’’ତିଆଦି ତିକୱଚନତୋ, ‘‘ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁନା ପନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁଂ ଚେତାପେନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଗରୁକସ୍ସ ଚେତାପିତତ୍ତା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ଚ ପନ ଅନୁକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋପେତ୍ଥ ଲବ୍ଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣୋ ଚ କହାପଣୋ ଚ ତତୋ ଯେ ଚଞ୍ଞେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ସମୁଚ୍ଚଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ନାନପ୍ପକାରକଂ ନାମ କତମ୍ପି ଅକତମ୍ପି କତାକତମ୍ପୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଭତ୍ତାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ରୂପିଯାରୂପିଯାନଞ୍ଚ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସେନ ପଞ୍ଚ ତିକା ୱୁତ୍ତା, ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ତଦନୁଲୋମତୋ ଏକୋ ତିକୋ ଦସ୍ସିତୋତି ସବ୍ବେ ଛ ହୋନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ଏକସ୍ମିଂ ତିକଚ୍ଛେଦେ ଦସ୍ସିତେ ସତିପି ସମ୍ଭୱେ ଇତରେ ନ ଦସ୍ସୀଯନ୍ତି , ଇଧେୱ କସ୍ମା ଦସ୍ସିତୋତି? ‘‘ନାନପ୍ପକାରକ’’ନ୍ତି ମାତିକାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧେୱ ନାନପ୍ପକାରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି। ନ କଯୱିକ୍କଯସିକ୍ଖାପଦେପି ୱତ୍ତବ୍ବପ୍ପସଙ୍ଗତୋତି ଚେ? ନ, ଇଧ ଦସ୍ସିତନଯତ୍ତା। ଅଥ ଚ ରୂପିଯସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଯେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ଅନ୍ତେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସତ୍ଥୁୱଣ୍ଣାଦଯୋ ୱଠଅଞ୍ଜନୁପଗା ଏୱାତି ସିଦ୍ଧଂ। ତତୋ ଅୱଠଅଞ୍ଜନୁପଗେହି ଜାତରୂପରଜତେହି ୱୋହାରେନ ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତଂ ଆପଜ୍ଜନତ୍ଥନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ‘‘କତେନ କତଂ ଚେତାପେତୀ’’ତିଆଦଯୋ ତିକା ୱୁତ୍ତାତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ରୂପିଯୱିଭଙ୍ଗେ ‘‘ଯେ ଚ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମିଂ ପଦେ ଅୱୁତ୍ତେ ଅୱଠଅଞ୍ଜନୁପଗାପି ସଙ୍ଗହଂ ଗତାୱ ହୋନ୍ତୀତି କତାଦୀହି ତିକଉଯସ୍ସ ୱତ୍ତବ୍ବପଯୋଜନଂ ନ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଚେ? ନ, କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡେନ କପ୍ପିଯଭଣ୍ଡପଅୱତ୍ତନସ୍ସାପି ରୂପିଯସଂୱୋହାରଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ‘‘ଯେ ୱୋହାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନେନପି କମ୍ବୁକ କଥଲ କଂସଭାଜନ ସାଟକାଦିପରିୱତ୍ତନସ୍ସପି ରୂପିଯସଂୱୋହାରଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଏୱାତି ଚେ? ନ, କତାଦିୱଚନେନ ଜାତରୂପାଦିଅକପ୍ପିଯୱତ୍ଥୁନଞ୍ଞେୱ ଅଧିପ୍ପେତଭାୱଦୀପନତୋ, ତସ୍ମା ଉଭଯେନପି ଯଦେତଂ କତାକତାଦିଭେଦଂ ପାକତିକରୂପିଯଂ ଯଞ୍ଚ କହାପଣମାସକସଙ୍ଖେପଂ, ଯଞ୍ଚ କହାପଣାଦିୱୋହାରୂପଗଂ, ଉଭଯମ୍ପେତଂ ଇଧ ଚ ଅନନ୍ତରାତୀତସିକ୍ଖାପଦେ ଚ ରୂପିଯଂ ନାମାତି ଅଧିପ୍ପେତତ୍ଥସିଦ୍ଧି ହୋତି, ନ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀନି, ତତ୍ଥ କତାଦିୱୋହାରାସମ୍ଭୱତୋ। ଏତ୍ତାୱତା କତାଦିତିକଉଯପ୍ପଯୋଜନଂ ୱୁତ୍ତଂ।

ଇଦାନି ସେସଭିକାନି ଵୁଚ୍ଚତି – ଏତ୍ଥ ହି ଯଥାଵୁତ୍ତପ୍ପଭେଦଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଵତ୍ଥୁ ରୂପିୟଂ ନାମ, ସେସଂ ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୁପି କପ୍ପିୟଵତ୍ଥୁପି ନ ରୂପିୟନ୍ତି ଅରୂପିୟଂ ନାମ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ''ଅରୂପିୟେ ଅରୂପିୟସଞ୍ଞୀ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଇଦଂ ନ ଏକଂସିକଂ ଆପଜ୍ଜତି ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୁମ୍ହି ଦୁକ୍କଟାପଜ୍ଜନତୋ। ଇଧ ଵଚନପ୍ପମାଣତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଵତ୍ଥୁତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅନ୍ତମସୋ ମୁତ୍ତାଦିପି ଅରୂପିୟମେଵ ନାମ। ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ରାଜସିକ୍ଖାପଦଵିରୋଧତୋ। ତତ୍ଥ ହି ''ମୁତ୍ତା ଵା ମଣି ଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ମୁତ୍ତାଦି ଅକପ୍ପିୟଂ ଦୁକ୍କଟଵତ୍ଥୂତି ଚ ସିଦ୍ଧଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଵତ୍ଥୂସୁ ଅଭାଵା। ଏଵଂ ସନ୍ତେ ''ଅରୂପିୟେ ଅରୂପିୟସଞ୍ଞୀ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ସହଧମ୍ମିକାନଂ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ସୁଦ୍ଧକପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ, ନ ସବ୍ବଂ ଅରୂପିୟଂ। ତତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପନ ''ଅରୂପିୟେ ରୂପିୟସଞ୍ଞୀ''ତିଆଦିତିକଦୁକ୍କଟେ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଦସ୍ସିତତିକେ ଚ ସବ୍ବଂ ଅରୂପିୟଂ ନାମାତି ଵେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଅରୂପିୟଭାଵଦୀପନତ୍ଥଂ ଦୁତିୟୋ ତିକୋ ଵୁତ୍ତୋ। ତଦତ୍ଥମେଵ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଦସ୍ସିତୋ ଏକୋ ତିକୋ। କସ୍ମା ନ ପାଳିୟଂ ସୋ ଵୁତ୍ତୋତି ଚେ? ତତ୍ଥ ଚେତାପିତଅରୂପିୟେ ରୂପିୟଛଡ୍ଡନକସମ୍ମୁତିକିଚ୍ଚାଭାଵତୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ତିକେ ଵୁତ୍ତେ କପ୍ପିୟଵତ୍ଥୁନୋପି ଅରୂପିୟଛଡ୍ଡନକସମ୍ମୁତି ଦାତବ୍ବାତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ରୂପିୟଛଡ୍ଡନକସମ୍ମୁତି ଏଵ ନ ଵତ୍ତବ୍ବାତି? ନ, ରୂପିୟସ୍ସପି ସମ୍ମୁତିକିଚ୍ଚାଭାଵପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ତସ୍ମା ରୂପିୟେ ରୂପିୟସଞ୍ଞୀ କପ୍ପିୟଵତ୍ଥୁଂ ଚେତାପେତି ପଢମଚତୁକ୍କେ ତତିୟପଦଂ ୱିୟ, ତଂ ସଙ୍ଘାଦୀନଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପନ ଅଞ୍ଞେସଂ କପ୍ପତି ତତିୟପଦତ୍ତୋ ୱିୟ। ଅଥ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତରୂପିୟେନ ଚେତାପିତଂ ହୋତି ଦୁତିୟପଦତ୍ତୋ ୱିୟ, ତଂ ୱିନାପି ସମ୍ମୁତିୟା ଯୋ କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଛଡ୍ଡେତି, ଵଟ୍ଟତି। ତତୋ ପରଂ ''ସଚେ ତତ୍ଥ ଆଗଚ୍ଛତି ଆରାମିକୋ ଵା''ତିଆଦିନା ଵୁତ୍ତନୟେନେଵ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ''ରୂପିୟେ''ତି ଵା ''ଅରୂପିୟେ''ତି ଵା ସବ୍ବତ୍ଥ ଭୁମ୍ମପ୍ପତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ, ଉପଯୋଗପ୍ପତ୍ତେ ପରସନ୍ତକନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥାହ – ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେନ ରୂପିୟପଟିଗ୍ଗହଣଂ ଵାରିତଂ, ଇମିନା ସୁଦ୍ଧାଗମେନ କପ୍ପିୟକାରକସ୍ସ ହତ୍ଥେ କପ୍ପିୟଂ ନିସ୍ସାୟ ଠିତେନ ସଂଵୋହାରୋ ଵାରିତୋତି।

୫୮୯।ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଵତ୍ଥୁନା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଵତ୍ଥୁଂ…ପେ… ଅପରାପରପରିଵତ୍ତନେ ଇମିନାତି ଏତ୍ଥ ଏକସ୍ମିଂ ଏଵ ଵତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଵସେନ ଏକତୋ ଆପତ୍ତି ଵୁତ୍ତା, ତଂ ପନ ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ଵସେନ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। ଏତେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ଆପନ୍ନମ୍ପି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏକେ। ପରସ୍ସ ରୂପିୟଗ୍ଗହଣଂ ପରିଵତ୍ତନନ୍ତି ରୂପିୟେ ଅଗ୍ଗହିତେ ତସ୍ସ ଅଭାଵତୋ ଇମିନାଵ ଆପତ୍ତି, ନ ପୁରିମେନ ଓମସଵାଦୋ ୱିୟ। ମୁସାଵାଦେନ ମୁସା ଵଦନ୍ତସ୍ସାପି ହି ଓମସଵାଦେନେଵ ଆପତ୍ତି। ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଵତ୍ଥୁନା ଦୁକ୍କଟ…ପେ… ଏସେଵ ନୟୋତି ଏତସ୍ସ ଯୁତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ଯୋ ହି ଅୟ''ନ୍ତି ଆହ।

ୱଡ୍ଢିଂ ପୟୋଜେନ୍ତସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଗହେତ୍ୱା ସତି ମାସେ, ସତି ସଂଵଚ୍ଛରେ ''ଏତ୍ତକଂ ଦେହୀ''ତି ଚେ ଵଦତି। ରୂପିୟସଂଵୋହାରୋ ହୋତି। ୱିନା କପ୍ପିୟକାରକେନ ''ଏତ୍ତକା ଵୁଡ୍ଢି ହୋତୁ, ଏତ୍ତକଂ ଗଣ୍ହା''ତି ଵଦତୋ ଦୁକ୍କଟଂ କୟୱିକ୍କୟଲକ୍ଖଣାଭାଵତୋ। ''ମୂଲେ ମୂଲସାମିକାନ''ନ୍ତିଆଦି କପ୍ପିୟକାରଣୂପାୟଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ, ନ କେଵଲଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ଅପରିଭୋଗଂ ହୋତି, ପୁନ ଏଵଂ କତେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ତସ୍ସପି ପରିଭୋଗେ ମୂଲସ୍ସ କପ୍ପିୟକରଣୂପାୟୋ ଚେ ନ ହୋତି, କପ୍ପିୟଂ ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ଯଥା ପାଳିୟା ଚେତ୍ଥ କପ୍ପିୟକରଣୂପାୟୋ, ସୋ ଚ ତତିୟପଦତ୍ତେପି, ''ଯଥା ଚ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାୟ ଗହିତେ ଏଵରୂପୁପାୟୋ, ତଥା ସଙ୍ଘାଦିଅତ୍ଥାୟ ଗହିତେପି ଏସୋ ଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଇମେ କିର ପଠମଦୁତିୟପଦତ୍ତେ ଯାଵ ଗହଟ୍ଠେନ ପରିଵତ୍ତେତି, ତାଵ ନ କପ୍ପିୟକରଣୂପାୟୋ, ଅନେକପୁରିସୟୁଗମ୍ପି ''ଅକପ୍ପିୟା ଏଵା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ କପ୍ପିୟଭଣ୍ଡଂ ୱିକ୍କିଣିତ୍ୱା ଆଗତକହାପଣାନିପି ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ମୋଚେତ୍ୱାଵ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତବ୍ବାନି, ତସ୍ମା କପ୍ପିୟକାରକୋ ଚେ ଇମାନି ତାନି କହାପଣାନୀତି ଵଦତି, ନ ଵଟ୍ଟତିଯେଵ, ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, ନ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ, ୱିଚାରେତି ଚେ? ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତି। ପଟିଗ୍ଗହଣଂ ମୋଚେତ୍ୱା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତାନି ଚେ ୱିଚାରେତି, ତସ୍ସେଵ ନ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଭିକ୍ଖଣଂ ଵୁତ୍ତଂ।

ରୂପିୟସଂଵୋହାରସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କୟୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୫୯୩।ପଟପିଲୋତିକାନନ୍ତି ପଟପିଲୋତିକେହି। ''ଅଜ୍ଝାଚରତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ଇଦଂ ପୁରିମସିକ୍ଖାପଦେପି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ''କୟିତଞ୍ଚ ହୋତି ୱିକ୍କୟିତଞ୍ଚା''ତି ଏତେସଂ ପଦାନଂ ୱିପରୀତତୋ ''ଅତ୍ତନୋ ଭଣ୍ଡ''ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ''ଇମିନା ଇମ''ନ୍ତି ଵଚନାନୁରୂପତୋ। ସଦ୍ଦାଦେଯ୍ୟୱିନିପାତନଂ ପନେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠାନପଦାନଂ ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

କୟୱିକ୍କୟସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତୋ କୋସିୟଵଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୯୮।ବହୂପତ୍ତେ ସନ୍ନିଚଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ନିଚଯନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ, ବହୂ ପତ୍ତେ ୱା ଗହେତ୍ୱା ସନ୍ନିଚଯଂ କରିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଡ୍ଢତେରସପଲମାସାନଂ ଗାହିକା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଏତ୍ଥ –

‘‘କୁଡୁୱୋ ଚତୁପଲେଯ୍ୟୋ, କୁଡୁୱାନଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣଂ;

ପତ୍ଥଂ ଚତୁଗ୍ଗୁଣୋ ମାସା-ତି କମାହୁ ଚତୁଗ୍ଗୁଣ’’ନ୍ତି। –

ଆଦିଂ ଲୋକୱୋହାରଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ କେଚି ପପଞ୍ଚେନ୍ତି।

୬୦୨।ଖାଦନନ୍ତି ଖାଦନୀଯଂ ସୂପାଦି। ‘‘ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ସ ମତ୍ତା ନାମ ଓଦନତୋ ଚତୁତ୍ଥୋ ଭାଗୋ’’ତି (ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୮୭) ବ୍ରହ୍ମାଯୁସୁତ୍ତଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଆଲୋପସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଭାଗଂ ବ୍ଯଞ୍ଜନଂ ଅନୁରୂପନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପତ୍ତସନ୍ନିଚଯସ୍ସ ୱାରିତତ୍ତା ତଦନୁଲୋମତୋ ଭିକ୍ଖୁନମ୍ପି ଦୁତିଯୋ ୱାରିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ପାଠଇଯଞ୍ହି ‘‘ସନ୍ନିଚଯଂ କରେଯ୍ଯାତି ଅନଧିଟ୍ଠିତୋ ଅୱିକପ୍ପିତୋ’’ତି (ପାଚି। ୭୩୫) ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ହି କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୦୬ ଆଦଯୋ) ନିଚଯସନ୍ନିଧି ୱିଯ ଏକୋପି ପୁନଦିୱସେ ‘‘ସନ୍ନିଚଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦେ ପନ ‘‘ଦୁତିଯୋ ୱାରିତୋତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନିଯତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱେ ପତ୍ତେ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ନ ଲଭତି। ସଚେ ଏକତୋ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଦ୍ୱେପି ନ ଅଧିଟ୍ଠିତା ହୋନ୍ତି। ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ଦୁତିଯୋ ଅନଧିଟ୍ଠିତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ୱିକପ୍ପେତୁଂ ପନ ବହୂପି ଲଭତି। ଇଦାନି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ନାମମତ୍ତେ ୱିସେସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନାମନ୍ତି ମଜ୍ଝିମୋ ମଜ୍ଝିମୋମକୋ ମଜ୍ଝିମୁକ୍କଟ୍ଠୋତିଆଦି।

୬୦୮। ‘‘ପାକସ୍ସ ହି ଊନତ୍ତା ପତ୍ତସଙ୍ଖ୍ଯଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଅଧିଟ୍ଠିତପତ୍ତୋପି ଖରପାକେନ ସେତତ୍ତା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ଚେ? ନ, ଅଧିଟ୍ଠାନୱିଜହନେସୁ ନୱସୁ ଅନାଗତତ୍ତା, ତସ୍ମା ପଠମପାକାନଂ ଏୱ ଊନତ୍ତା ପତ୍ତସଙ୍ଖ୍ଯଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମିଂ ସତି ଅଞ୍ଞଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଛିଦ୍ଦେ, ରାଜିଯା ୱା ହି ସତି ତେହି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ୱିଜହତୀତି ୱିଜହିତେ ନାଯଂ ପଟିସେଧୋ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା, ୱିକପ୍ପେତ୍ୱାପି ଅଞ୍ଞଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ଲଭତି।

ଏୱଂ ପତ୍ତକାରକୋ ମୂଲଂ ଲଭିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପଚିତ୍ୱା ଠପିତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ। ଦାତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଦିନ୍ନଦିୱସତୋ, ସୁତଦିୱସତୋ ୱା ପଟ୍ଠାଯ ଦସାହଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେନ ପନ ଦସାହାତିକ୍କମେ ପତ୍ତସାମିକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପନ ରତ୍ତାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ।

ପତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୧୨-୩।ବହୂ ପତ୍ତେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୀତି ଏକମେକଂ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତା ବହୂ ଭିକ୍ଖୂ ବହୂ ପତ୍ତେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତି, ବହୂ ୱା ଭିକ୍ଖୂ ପତ୍ତେ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପତ୍ତୋ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବୋ, ଯୋ ୱିଞ୍ଞାପେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନେନ ସମୂହତଂ ହୋତି ନ ହୋତୀତି? ନ ହୋତି ତମେୱ ଗହେତ୍ୱା ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେତି, ପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଏକେ। ପଟିଲାଭମ୍ପି ପରିଯାଦିଯିତ୍ୱା ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଂ ‘‘ପଟିଲାଭେନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୋ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ସମୂହତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ସଦୁକ୍କଟଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅନାପତ୍ତିୱାରୱିରୋଧୋ ଚ। ଯା କାଚି ପନ ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଅନନୁଞ୍ଞାତକାଲେ ଦୁକ୍କଟମେୱ। ଭିନ୍ନେନାତି ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତଲକ୍ଖଣେ, ଭେଦେନାତି ୱା ଅତ୍ଥୋ, ହେତ୍ୱତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ।

ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୨୦। ‘‘ସା ଅହୋସି ସୁୱଣ୍ଣମାଲା’’ତି ୱଚନତୋ ଠପେତ୍ୱା ସହଧମ୍ମିକେ ଅଞ୍ଞେସଂ ଯଥାସୁଖଂ ରୂପିଯଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଉଗ୍ଗଣ୍ହାପେତୁଂ,

ସବ୍ବୋହାରାପେକ୍ଖଞ୍ଚାତି ଆଚରିୟୋ, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ ଇଦ୍ଧିମସ୍ସ ଇଦ୍ଧିୱିସୟତ୍ତା।

୬୨୨। ''ୟେସଂ ମଂସଂ କପ୍ପତୀ''ତି ୱଚନେନ ୟେସଂ ମଂସଂ ନ କପ୍ପତି, ତେସଂ ସପ୍ପିଆଦି କିଞ୍ଚାପି ନ କପ୍ପତି, ନ ପନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ନ ପଣୀତଭୋଜନୱତ୍ଥୂତି। ଉଗ୍ଗହିତକଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତନ୍ତି ଅଚ୍ଚୋହରଣତ୍ଥଂ ନିକ୍ଖିତ୍ତଂ। ଇତରଞ୍ହି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଚ୍ଚୋହରିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉଭୟେସମ୍ପୀତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତେହି, ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତେହି ଚ କତାନଂ। ''ମଂସସ୍ସ ଅକପ୍ପିୟତ୍ତା''ତି କାରଣପତିରୂପକଂ ୱତ୍ୱା। ଖାଦିଂସୂତି ''ୱିକାଲେ କେୱଲଂ ନୱନୀତମେୱ ଖାଦିତୁକାମେନ ଦଧିତକ୍କଗତାନି ଅପନେତବ୍ବାନି, ପଚିତୁକାମସ୍ସ ସାମଂପାକଂ ନ ହୋତୀତି ଥେରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଖୟଂ ଗମିସ୍ସତୀ''ତି ୱଚନତୋ ଖୀରଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କସପ୍ପି ୱିକାଲେ କପ୍ପତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଭେସଜ୍ଜେହୀତି ଯାୱଜୀୱିକଭେସଜ୍ଜେହି। କତତେଲଂ ପୁରେଭତ୍ତନ୍ତି ଅପଚିତ୍ୱା କତଂ ଏୱ। ଉଣ୍ହୋଦକେନାତି ତାପନଭାୱଂ ଦୀପେତୀତି କେଚି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ନିବ୍ବଟ୍ଟିତତ୍ତାତି ପିଞ୍ଞାକାଦିତୋ। ''ତେଲତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗହିତ…ପେ… ଦୁକ୍କଟମେୱା''ତି ୱଚନତୋ ଅତେଲତ୍ଥାୟ ପଟିଗ୍ଗହିତେହି, ସତ୍ତାହାତିକ୍କନ୍ତେହିପି କତତେଲଂ କତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଛାୟା ଦିସ୍ସତି, କରମନ୍ଦଂ ରୁକ୍ଖସାରୋତି କେଚି।

୬୨୩। ଅୱସେସକସଟେ ୟସ୍ମା ଖୀରାଦୀନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ତେଲଂ ପଚନ୍ତି, ତସ୍ମା କସଟଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତେଲମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ପକ୍କତେଲକସଟେ ୱିୟ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟତୀ''ତି। ୱସାୟ ସନ୍ଧିଂ ପକ୍କତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ୱଦଥ, ଭନ୍ତେ, ନୱନୀତେ ଦଧିଗୁଳିକାତିଆଦିସମ୍ବନ୍ଧୋ। ମଧୁମ୍ହି ଚତ୍ତାରୋ କାଲିକା ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ଯୋଜେତବ୍ବା, ଉଚ୍ଛୁମ୍ହି ଚ, କଥଂ? ସମକ୍ଖିକଂ ସେଠଅକଂ ମଧୁ ଯାୱକାଲିକଂ। ଅନେଲକଂ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ୟାମକାଲିକଂ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ମଧୁସିଟ୍ଟଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ। ତଥା ଉଚ୍ଛୁ ୱା ରସୋ ୱା ସକସଟୋ ଯାୱକାଲିକୋ, ନିକ୍କସଟୋ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନୋ ୟାମକାଲିକୋ, ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ସୁକ୍ଖକସଟଂ ଯାୱଜୀୱିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଉଦକସମ୍ଭେଦୱିସେସତୋ।

କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଚତୂସୁ କାଲିକେସୁ ପୁବ୍ବଂ ପୁବ୍ବଂ ଗରୁକଂ, ଅପରଂ ଅପରଂ ଲହୁକଂ। ତେସୁ ଚାୟଂ ଉଦକସମ୍ଭେଦୋ ଗରୁକଂ ଲହୁକଂ କରୋତି, ଲହୁକଞ୍ଚ ଗରୁକଂ। ଅମ୍ବରସାଦୀନି ହି ଯାୱକାଲିକତ୍ତା ଗରୁକାନି, ଉଦକସମ୍ଭେଦୋ ପନ ତାନି ଅମ୍ବପାନାଦିସମଞ୍ଞଂ ଦତ୍ୱା ଲହୁକାନି ୟାମକାଲିକାନି କରୋତି। ''ଫାଣିତଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାୟା''ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ''ଉଦକସମ୍ଭେଦୋ ତଂ ୟାମକାଲିକଂ କରୋତୀ''ତିଆଦିଂ ବହୁଂ ୱତ୍ୱା ଯୋଜିତା।

ଅପିଚେତ୍ଥ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଛୁରସ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୦୦) ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଗୁଳୋଦକଂ ୱିୟ ଉଚ୍ଛୁରସସାମଞ୍ଞତୋ ଉଦକେନ ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋପି ଅଗିଲାନସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି, ତେନେୱାହ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଉଚ୍ଛୁରସୋ ନିକସଟୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି (ମହା। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୦)। ଅୟଂ ସବ୍ବୋ ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। କେଚି ପନାହୁ ''ଫାଣିତଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତ'ନ୍ତି ୱଚନତୋ, 'ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାୟା'ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ଚ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଫାଣିତମେୱ, ତସ୍ମା ଗୁଳଏ ୱିୟ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି। କେଚି ''ୱୁତ୍ତନୟେନ ସତ୍ତାହକାଲିକୋୱ ସମାନୋ 'ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଚ୍ଛୁରସ'ନ୍ତି ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋପି ଅଗିଲାନସ୍ସ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ''ୱୁତ୍ତନୟେନ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଏୱ ସମ୍ଭିନ୍ନୋ ୱା ଅସମ୍ଭିନ୍ନୋ ୱା ୟାମକାଲିକୋୱ, ଗୁଳୋଦକଂ ପନ ସତ୍ତାହକାଲିକମେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। କେଚି ''ଗୁଳୋଦକଂ ୱିୟ ସୋ ଦୁୱିଧୋପି ସତ୍ତାହକାଲିକୋୟେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି।

ତତ୍ଥାୟଂ ପଠମାଚରିୟୱାଦେ ୱିଚାରଣା – ଫାଣିତାନୁମତିୟାୟେୱ ଉଚ୍ଛୁରସାନୁମତିୟା ସିଦ୍ଧିତୋ ୱିସୁଂ ''ଉଚ୍ଛୁରସ''ନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଅନୁମତି ନିରତ୍ଥିକାତି ଆପଜ୍ଜତି, ତଥା ''ଉଚ୍ଛୁରସୋ ନିକସଟୋ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଅଟ୍ଠକଥାପି ନିରତ୍ଥିକା। ''ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟାତି, ନ ଚ ତଥା ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟନକରସାଧିକାରତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ତସ୍ମିଂ ଅଧିକାରେ ସତ୍ତାହକାଲିକସ୍ସ ଅୱତ୍ତବ୍ବପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। କାଲଭେଦଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ରସାଧିକାରେ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ୱୁତ୍ତୋତି ଚେ? ନ ସକ୍କା ''ନିକସଟୋ ସତ୍ତାହଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱତ୍ତୁଂ। ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟନକରସାଧିକାରତ୍ତା ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ଏୱଞ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ତଦଞ୍ଞରସୋ ୱିୟ ଅୟମ୍ପି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ନ ତତୋ ପରନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ପରଂ ଅପରିଭୋଗତ୍ତା ''ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ଯାୱକାଲିକଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ସୋ ପସଙ୍ଗୋ ଆଭିଦୋସିକସ୍ସାପି ଉଚ୍ଛୁରସସ୍ସ ପାକେନ ଫାଣିତାଦିଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଅୟମେୱ ତତିୟଚତୁତ୍ଥାଚରିୟୱାଦେସୁ ୱିଚାରଣା। ଦୁତିୟୱାଦେ ୱିଚାରଣା ୱୁତ୍ତା, ୱିମଦ୍ଦୋ ପନେତ୍ଥ ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୩୦୦) ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ଫାଣିତଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି ମଧୁକତାଲନାଳିକେରଫାଣିତାଦିତୋ ଉକ୍କଟୱତ୍ଥୁତୋ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁଫାଣିତସ୍ସ ୱିସେସୱଚନଂ, ତେନେତଂ ପଞ୍ଞାୟତି ''ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ଇଧ ଫାଣିତଂ ନାମ ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତମେୱ, ନ ମଧୁକାଦିତୋ ନିବ୍ବତ୍ତ''ନ୍ତି। ଏତ୍ତାୱତା ୟଂକିଞ୍ଚି ଉଚ୍ଛୁମ୍ହା ନିବ୍ବତ୍ତଂ , ନ ତଂ ସବ୍ବଂ ଫାଣିତମେୱ ନାମାତି ସାଧିତଂ ହୋତି। ତେନେୱ ଖନ୍ଧକେ ଫାଣିତଂ ପଠମଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱାୱ ପଚ୍ଛା ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ, ତଥା ତତ୍ଥେୱ ଗୁଳଅଂ, ଗୁଳୋଦକଞ୍ଚ।

ଉଚ୍ଛୁରସଂଉପାଦାୟ ଅପକ୍କା ୱାତିଆଦିମ୍ହି ପନ ଯେସଂ ଲଦ୍ଧି ''ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଯାମକାଲିକୋ''ତି। ''ତେ ଅପକ୍କା ୱାତି ସାମଂ ଭିକ୍ଖୁନା ଅପକ୍କା ୱା। ଅୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ୱାତି ୱିନା ୱତ୍ଥୁନା ପକ୍କା ୱା''ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ''ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାୟା''ତି ଇମସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ପୟୋଜନାଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଚନାଧିକାରାଭାୱା। ସାମପାକୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ଚେ? ସାମଂ ଅପକ୍କସ୍ସ ଉଚ୍ଛୁରସସ୍ସ ତେସଂ ଅୱନୋମତିୟା ଫାଣିତଭାୱସିଦ୍ଧିତୋ ଚ ପରତୋ ''ପୁରେଭତ୍ତଂ ପଟିଗ୍ଗହିତେନ ଅପରିସ୍ସାୱିତୌଚ୍ଛୁରସେନ କତଫାଣିତ''ନ୍ତିଆଦିନୟଦସ୍ସନତୋ ଚ ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ''ଅପରିସ୍ସାୱିତୌଚ୍ଛୁରସେନ ସୟଂକତଂ ନିରାମିସମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନଂ ଯଂ ତତ୍ଥ କସଟଂ ସାମପାକଂ ନ ଜନେତି, ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତକତଂଯେୱ ତଂ କରୋତୀତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ୱିକାଲେତି ପୋରାଣା। ''କୋଟ୍ଟିତୌଚ୍ଛୁଫାଣିତଂ 'ରଜନପାକଂ ୱିୟ ଓଠଆରିକଂ ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କଂ ନାମ ହୋତୀ'ତି ସଞ୍ଞାୟ ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟା ''ଏୱଂ ଫାଣିତଗ୍ଗହଣଂ ଅମଧୁରଂ, ତସ୍ମା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦିଂସୁ। କିଂ ମଧୁରତାୟ, ଅମଧୁରତାୟ ୱାତି? ଅତ୍ଥମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ତଥା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଆହ କିର। ତଂ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଉଚ୍ଛୁତୋ ନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱାହ ''ଖଣ୍ଡସକ୍ଖରଂ ପନ...ପେ... ୱଟ୍ଟତୀ''ତି। ''ତଂ ଖୀରଘଟେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପଚନ୍ତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଜଲ୍ଲିକା ନାମ ଫେଣାଦି।

ଭେସଜ୍ଜୋଦିସଂ ୱଦନ୍ତେନ ଇତରେ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ''ଆହାରତ୍ଥଂ ଫରିତୁଂ ସମତ୍ଥାନୀ''ତି ଖନ୍ଧକେ (ମହାୱ। ୨୬୦) ''ଯଂ ଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜସମ୍ମତଞ୍ଚ ଲୋକସ୍ସ, ଆହାରତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରେୟ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ୱିଚାରଣା ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

୬୨୪।ଦ୍ୱାରୱାତପାନକୱାଟାନୀତି ଦ୍ୱାରସ୍ସ ଚ ୱାତପାନାନଞ୍ଚ କୱାଟାନି। କସାୱପକ୍କେପମତ୍ତେନ ହି ତାନି ଅୱନୋ ସଭାୱଂ ପରିଚ୍ଚଜିତାନି ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ''ମକ୍ଖେତବ୍ବାନୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''କସାୱୋ ନାମ କନକଲମ୍ବାଦୀନିପୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଧିଟ୍ଠେତୀତି ''ଇଦାନି ଅଜ୍ଝୋହରଣୀୟଂ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ବାହିରପରିଭୋଗୋ ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତି। ଇଧ ''ୱିକପ୍ପେତୀ''ତି ପଦଂ ନତ୍ଥି। ଅଧିଟ୍ଠାନମ୍ପି ମୁଖାରୁଳ୍ହିୟା ୱୁତ୍ତଂ ''ଇମଂ ନୱନୀତଂ ଅଧିଟ୍ଠାମୀ''ତି ଅୱତ୍ତବ୍ବତୋ।

୬୨୫।ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିସ୍ସାସାଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ସୱିସ୍ସାସୋ, ୱଟ୍ଟତୀତି ''ପରିଭୁଞ୍ଜ ତ୍ୱ''ନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉଭିନ୍ନଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସଚେ ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ, ଆପତ୍ତି ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତସ୍ମା ଉଭିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। ନୋ ଚେ ଅଧିଟ୍ଠାତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତୀତିପି ଯୁଜ୍ଜତି। କାକନିକମତ୍ତଞ୍ଚେ ମୂଲଂ ଅଦିନ୍ନଂ, ''ନ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ...ପେ... ସକଭାୱଂ ନ ଉପେତୀ''ତି ଇମିନା ଏତଂ ସଦିସଂ ନ ହୋତି, ଆଭିଧମ୍ମିକଗଣାନଂ ଦିନ୍ନଂ ୱିୟ ଚ ନ ହୋତି। କସ୍ମା? ଆଭିଧମ୍ମିକା ହି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାପି ହୋନ୍ତି, ପଚ୍ଛା ଆଭିଧମ୍ମିକଭୂତାନମ୍ପି ତଂ ସାଧାରଣଂ ହୋତୀତି। ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେପି ଉପସମ୍ପନ୍ନା ଏୱ, ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ତତ୍ଥ ଯଥାକାମକରଣୀୟତା ଅତ୍ଥି ମମତ୍ତଞ୍ଚ, ନ ଏୱଂ ତଦଞ୍ଞେସଂ ସାଧାରଣଂ, ନ ଚ ଦ୍ୱେ ତୟୋ ଭିକ୍ଖୂ ''ଏକତୋ ୱସ୍ସିସ୍ସାମା''ତି କରୋନ୍ତି, ରକ୍ଖତି ତାୱ। ''ଅୱିଭତ୍ତତ୍ତା ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଇମିନା ଚ ଇଦଂ ସଦିସଂ, ଯେନ ମୂଲେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସ ସଚେ ଇତରୋ ଦେତି, ସୋ ୱା ତଂ ଇତରସ୍ସ ଦେତି, ସତି ପଟିଗ୍ଗହଣେ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟତ୍ତା, ତସ୍ମା ତଂ ଚୀୱରଂ ଦ୍ୱୀସୁ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେନ ଏକେନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ପୟୋଗୋ ନ ଦିସ୍ସତି ସମାନପରିକ୍ଖାରାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନପୟୋଗାଭାୱତୋ, ତଥାପି ସମାନସଙ୍ଘଭଣ୍ଡକାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତେଲାଦି ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତସ୍ସ କାଲାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ, ଅନଧିଟ୍ଠାନେ ଦୁଲ୍ଲଭୱିସେସହେତୁତ୍ତା ଚ ''ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ପତ୍ତଚୀୱରସତ୍ତାହକାଲିକାନଂ ଅସଦିସୱିଧାନତ୍ତା। ଏତ୍ଥ ପତ୍ତଚୀୱରଞ୍ହି ଅୱନୋ ସନ୍ତକଭାୱଂ ଉପଗତମେୱ ଅନଧିଟ୍ଠହନ୍ତସ୍ସ କାଲାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତି, ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ପନ ପରସନ୍ତକସାଧାରଣମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସ କାଲାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିକରଂ। ପଟିଗ୍ଗହଣଞ୍ଚେତ୍ଥ ପମାଣଂ, ନ ତତ୍ଥ ସକସନ୍ତକତା, ସତ୍ତାହକାଲିକଞ୍ଚ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅନଜ୍ଝୋହରଣୀୟଂ। ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପରିଭୁଞ୍ଜତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଇଦଞ୍ଚ କାଲାତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧଂ କପ୍ପତି। ପତ୍ତଚୀୱରଂ ପନ ତଂ ତସ୍ସ ୱିନୟକମ୍ମନ୍ତି କପ୍ପତୀତି। ଅୱିଭତ୍ତସ୍ସପି ଇମସ୍ସ ଦାନଂ ରୁହତି, ନ ପତ୍ତଚୀୱରସ୍ସ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ହୋତି...ପେ... ସଚେପି ଅୱିଭଜିତ୍ୱା ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୀନଂ ଦେନ୍ତି, ଅଦିନ୍ନମେୱ ହୋତୀ''ତି। ଯସ୍ସ ଦାନମେୱ ନ ରୁହତି, ତସ୍ସ କୁତୋ ଅଧିଟ୍ଠାନଂ। ଏକୋ ଚେ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଦସମେ ଦିୱସେ ଇତରସ୍ସ ଦେତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସୋ ଦସ ଦିୱସେ ପରିହରିତୁଂ ଲଭତି , ନ ତଥା ସତ୍ତାହକାଲିକନ୍ତି ସବ୍ବଥା ଉପପରିକ୍ଖିୟମାନଂ ସରିକ୍ଖଂ ନକ୍ଖମତୀତି ନ ତଂ ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିୟସ୍ସ ତକ୍କୋ। ''ୱିନୟକମ୍ମୱସେନ ପନ ଅନିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ସହସା ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା କସ୍ସଚି ପରିଚ୍ଚତ୍ତମ୍ପି ପୁନ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସଚେ ଦେସନ୍ତରିତଂ, ସମୁଦ୍ଦନ୍ତରିତଂ ୱା ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ଜାତଂ, ତଂ ଇଧ ଠିତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଏକସ୍ସ ୱନ୍ତେନ ଚିତ୍ତେନ ଚତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଦେସେତ୍ୱା ତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସେନ ପୁନ ଗହେତ୍ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ''ପତ୍ତାଦୀସୁ ଚ ଅୟମେୱ ନୟୋ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ''ତାଲନାଠଇକେରଫାଣିତମ୍ପି ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଏୱା''ତି ଚ। ''ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସନ୍ତକଂ ଏକେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିଂ ନ କରୋତି , ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ପନ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ''ପରସନ୍ତକଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଠପିତେପି ଏସେୱ ନୟୋ''ତି ଚ କେଚି ୱଦନ୍ତି। ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁଭୂତଂ ସପ୍ପିଆଦି ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ପୁନ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱିଧାନଂ ନ ଦିସ୍ସତୀତି।

ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୨୭। ‘‘ଏକମେୱ କତ୍ୱା’’ତି ୱଚନେନ ୱସ୍ସିକସାଟିକଲକ୍ଖଣେନ ଞାତକାନମ୍ପି ସତୁପ୍ପାଦଂ କରୋନ୍ତେନ ଏକମେୱ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ଚତୁବ୍ବିଧଂ ଖେତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ତିୱିଧଂ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ପନ ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଯସ୍ମିଂ ଖେତ୍ତେ ପରିୟେସିତୁଂ ଲଭତି, ତଂ ପରିୟେସନଖେତ୍ତଂ ନାମ, ‘‘ଏୱଂ କରଣନିୱାସନାଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତାନିପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମେନ ପୁରିମଗ୍ଗାହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ନ ପୁରିମେନ ପଚ୍ଛିମଗ୍ଗାହୋ, ଯଥାଲାଭନ୍ତି ଆଚରିୟୋ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତେନ ପଚ୍ଛିମେନ ପୁରିମାନଂ ତିଣ୍ଣଂ ଗାହୋ ହୋତି, ତଥା ନିୱାସନଖେତ୍ତେନ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁରିମାନଂ। କରଣଖେତ୍ତେନ ପନ ଏକସ୍ସେୱ ପୁରିମସ୍ସ ଗାହୋ ହୋତୀତି। ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚାପି କରଣଖେତ୍ତନିୱାସନଖେତ୍ତାନଂ କାଲତୋ ନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, କିରିୟତୋ ପନ ‘‘ଅଟ୍ଟିଂ କତ୍ୱା ନିୱାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଠଇୱଚନତୋ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞତରାଭାୱେନ, ତଦତ୍ଥସିଦ୍ଧିତୋ ଚ, କଥଂ ପନେତ୍ଥ ନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥୀତି ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ପାଠଇତୋ, ‘‘ଅଡ୍ଢମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି କତ୍ୱା ନିୱାସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ହି ପାଠଇ, ତଥା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାତୋ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଚ।

ତଥାହ ‘‘ପଚ୍ଛିମୋ ଅଡ୍ଢମାସୋ କରଣନିୱାସନଖେତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି, ଇମିନା ନୟେନ ତିୱିଧମେୱ ଖେତ୍ତନ୍ତିପି ସିଦ୍ଧଂ। ସମନ୍ତପାସାଦିକାୟଂ ପନ କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ‘‘ଜେଟ୍ଠମୂଲପୁଣ୍ଣମାସିୟା ପଚ୍ଛିମପାଟିପଦଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଯାୱ କାଳଅପକ୍ଖୁପୋସଥୋ, ଅୟମେକୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ ପରିୟେସନଖେତ୍ତଞ୍ଚେୱ କରଣଖେତ୍ତଞ୍ଚ। ଏତସ୍ମିଞ୍ହି ଅନ୍ତରେ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ, ଲଦ୍ଧଂ କାତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି, ନିୱାସେତୁଂ, ଅଧିଟ୍ଠାତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି, ସୋ ଅପାଠୋ ଯଥାୱୁତ୍ତପାଠଇମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱିରୋଧତୋ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ‘‘ଅଲଦ୍ଧଂ ପରିୟେସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, କାତୁଂ, ନିୱାସେତୁଂ, ଅଧିଟ୍ଠାତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପାଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଂ ତାୱ ପଚ୍ଛିମେନ ପୁରିମଗ୍ଗାହସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା, ନ ପୁରିମେନ କରଣଖେତ୍ତାଦୀନଂ ଗାହୋ ସମ୍ଭୱତି। ‘‘ମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି ୱସ୍ସିକସାଟିକଚୀୱରଂ ପରିୟେସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ହି ୱୁତ୍ତଂ, ନ, ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଅୟମେକୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ ପରିୟେସନଖେତ୍ତଞ୍ଚେୱ କରଣଖେତ୍ତଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସ ଲେଖନଦୋସତ୍ତା , ତଥା ସାଧିତଂ। କରଣଖେତ୍ତେନ ପନ ନିୱାସନଖେତ୍ତଗ୍ଗାହୋ ଅତ୍ଥି କାଲନାନତ୍ତାଭାୱତୋ, ତେନେୱ ପୁବ୍ବେ ଯଥାଲାଭଗ୍ଗହଣଂ କତଂ, ତଥା ଚ ସାଧିତମେୱ, ନ ଭେଦୋ ପନତ୍ଥି, ପୟୋଜନଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ନିୱାସନକ୍ଖେତ୍ତେନ ଅଧିଟ୍ଠାନକ୍ଖେତ୍ତଗ୍ଗାହୋ ନତ୍ଥି ଏୱ, ନ ହି ପୁରିମେନ ପଚ୍ଛିମଗ୍ଗାହୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନ ପାଠଇୱିରୋଧତୋତି ଚେ? ନ, ତଦତ୍ଥାଜାନନତୋ। ‘‘ମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନନ୍ତି ଅଦ୍ଧମାସୋ ସେସୋ ଗିମ୍ହାନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦସ୍ସ ହି ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ପରତୋ ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତଦସ୍ସନତୋ ଇତରସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିଖେତ୍ତଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋୱ ହୋତି। ଦିନ୍ନପୁବ୍ବତୋପି ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନତୋ ନିପ୍ଫାଦେନ୍ତସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପିଟ୍ଠିସମୟତ୍ତା, ପକତିୟା ୱସ୍ସିକସାଟିକଦାୟକା ନାମ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ଅପୱାରେତ୍ୱା ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ଦେନ୍ତା, ତତ୍ଥ ସତୁପ୍ପାଦୋୱ ୱଟ୍ଟତି। ୱତ୍ତଭେଦେ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ତଦଞ୍ଞେସୁ।

‘‘ସଚେ କତ…ପେ… ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସେ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା…ପେ… ଛ ମାସେ ପରିହାରଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେପି ଯାୱ ୱସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମଦିୱସା ଅକତା ପରିହାରଂ ଲଭତୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। କସ୍ମା ନ ୱିଚାରିତନ୍ତି ଚେ? ଅତ୍ଥାପତ୍ତିସିଦ୍ଧତ୍ତା। ‘‘ଛ ମାସେ ପରିହାରଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱଚନେନ ଅକତା ଲଭତୀତି ସିଦ୍ଧମେୱ, ତଂ କିଞ୍ଚାପି ସିଦ୍ଧଂ, ସରୂପେନ ପନ ଅନାଗତତ୍ତା ସରୂପେନ ଦସ୍ସେତୁଂ, ଦୁସ୍ସଦ୍ଧାପୟତ୍ତା ଉପପତ୍ତିତୋ ଦସ୍ସେତୁଞ୍ଚ ଇଦମାରଦ୍ଧଂ ଆଚରିୟେନ, ‘‘ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ କଥିନବ୍ଭନ୍ତରେ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦୁୱୁତ୍ତଂ ତତ୍ଥେୱ ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧତୋ। ଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ସାଧକତ୍ତେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତମତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତି। ‘‘ଯଦି ନପ୍ପହୋତି ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ପରିହାରଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱଚନଂ ଅପ୍ପହୋନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ତାୱ ପରିହାରଖେତ୍ତଂ, ତତୋ ପରଂ ଏକଦିୱସୋପି ନ ହୋତୀତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଅପ୍ପହୋନକଭାୱେନ ଅକତାୱ ଯାୱ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ପରିହାରଂ ଲଭତି, ତତୋ ପରଂ ନ ଲଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତଥା ତଦେୱ ୱଚନଂ କତପରିହାରଂ ନ ଲଭତୀତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେୟେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା। ‘‘ଅପ୍ପହୋନ୍ତେ ଦସାହେ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ କରଣପରିୟୋସାନଂୟେୱ ପମାଣ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ଏତ୍ଥାହ – ‘‘ଏକାହଦ୍ୱୀହାଦିୱସେନା’’ତିଆଦି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଗିମ୍ହଦିୱସାନଂ ଅନଧିଟ୍ଠାନକାଲତ୍ତା, ତସ୍ମା ଏୱ ‘‘ଅନ୍ତୋଦସାହେ ୱା ତଦହେୟେୱ ୱା ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବା’ତି ଚ ସାମଞ୍ଞତୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଗିମ୍ହଦିୱସାନଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତି – ନ, ତଦତ୍ଥାଜାନନତୋ। ଦସାହାନାଗତାୟ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଗିମ୍ହଦିୱସା ଦସାହା ହୋନ୍ତି, ପଠମଦିୱସେ ଚ ଲଦ୍ଧା ନିଟ୍ଠିତା ୱସ୍ସିକସାଟିକା ଦସାହାତିକ୍କନ୍ତାପି ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସଂ ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତଂ ଅପ୍ପତ୍ତତ୍ତା ନ ଚ ତାୱ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ୱୁତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ‘‘ୱସ୍ସୂପନାୟିକତୋ ପୁବ୍ବେ ଦସାହାତିକ୍କମେପି

ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି।

ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତଙ୍କାତି ଇଦଂ ନ ଅୱିସେସେନ ଏତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରେ ଗିମ୍ହଦିୱସେପି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ, କିନ୍ତୁ ଗିମ୍ହଦିୱସେ ଚେ ଉପ୍ପନ୍ନା, ଅଧିଟ୍ଠାନଖେତ୍ତେ ଚ ଅନ୍ତୋଦସାହଂ ହୋତି, ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଖେତ୍ତେଯେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତଙ୍କା, ନ ଖେତ୍ତନ୍ତି କତ୍ୱା ଦସାହଂ ଅତିକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ଦୀପେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ଗିମ୍ହଦିୱସାନମ୍ପି ଗଣନୂପଗତ୍ତା, ତସ୍ମା ଅଖେତ୍ତଦିୱସେପି ଗଣେତ୍ୱା ଖେତ୍ତେ ଏୱ ‘‘ଅନ୍ତୋଦସାହେ ଅଧିଟ୍ଠାତଙ୍କା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀତି।

ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୩୨।ସାମନ୍ତି ସକସଞ୍ଞିତାନିଯମନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସକସଞ୍ଞିତାଯେୱ ହି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପନଅଚ୍ଛିନ୍ଦନେସୁ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ, ତସ୍ମା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମୂଲଙ୍ଗନିଦସ୍ସନମେତଂ। ‘‘ଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅଚୀୱରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତମେୱ ହୋତି। ‘‘ଦତ୍ୱାତି ଦତ୍ୱା ୱା ଦାପେତ୍ୱା ୱା’’ତି କିଞ୍ଚାପି ପଦଭାଜନଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପନ ସନ୍ତକଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦାପେତ୍ୱା ତଂ ସଯଂ ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯ, ତେନେୱ ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପେଯ୍ଯାତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ତତୋ ପନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ଅଞ୍ଞେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦିନା ଦାପେତ୍ୱା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ୱା ତସ୍ସ ୱିସ୍ସାସା ଦାପେତ୍ୱା ତଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦେଯ୍ଯ ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପେଯ୍ଯ ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍କଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅନପେକ୍ଖୋ ଦତ୍ୱା। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଚଜିତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତଙ୍କୋ’’ତି ଇଦଂ କିନ୍ତି ଚେ? ସକସଞ୍ଞାଯ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାଯ ଥେଯ୍ଯାଯ ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସକସଞ୍ଞାଯ ଗହିତତ୍ତା ପନସ୍ସ ପାରାଜିକଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି, ଅପିଚ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ସୋ ୱା ଦେତି, ତସ୍ସ ୱା ୱିସ୍ସସନ୍ତୋ ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ୱଚନତୋପି ତଂ ସିଦ୍ଧମେୱ। ଏତ୍ତାୱତା ତାୱକାଲିକଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ସାଧିତା ହୋତି। ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ଉପଜ୍ଝଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତିଆଦିୱଚନଂ ସାମଣେରସ୍ସ ଦାନଂ ଦୀପେତି, ତଞ୍ଚ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତଂ। ପାଠଇଯଂ (ପାରା। ୬୩୩-୬୩୪) ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ତିକପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱିଯ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେ ତିକଦୁକ୍କଟମ୍ପି ଆଗତନ୍ତି ଚେ? ନ, ତଦଧିପ୍ପାଯାଜାନନତୋ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଏୱଂ ଦତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା କୁପିତୋ ଚେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେୱ ୱା ‘‘ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ତୁମ୍ହାକଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦତ୍ୱା ପୁନ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି ଚେ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୬୩୩। ସକିଂ ଆଣତ୍ତୋ ବହୁକମ୍ପି ଅଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯନ୍ତି ଏକବଦ୍ଧତ୍ତା ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଆଣତ୍ତୋ ବହୂନି ଗଣ୍ହାତି, ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ୱତ୍ଥୁଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଆଣତ୍ତିଯା ବହୁତ୍ତା ‘‘ସଙ୍କାନି ଗଣ୍ହ’’ତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଗାହଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକୱାଚାଯ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ’’ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପାଠଇୱଚନଂ, ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଦ୍ୱଯଞ୍ଚ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସମେତି, ପରସନ୍ତକମ୍ପି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି ପଂସୁକୂଲଞ୍ଚ, ତେନ ‘‘ଦୁସ୍ସନ୍ତେ ବଦ୍ଧରୂପିଯଂ ୱିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଦତ୍ଥନିଯମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥାୱଚ୍ଛାଦିତଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକଂ, ୱଚୀକମ୍ମଂ ପନ କେୱଲଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦାପେନ୍ତସ୍ସେୱ ‘‘ଦେହୀ’’ତି ବଲକ୍କାରେନ ଗଣ୍ହନ୍ତୋପି ୱେଦିତଙ୍କଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ସୋ ୱା ଦେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ‘‘ତୁଟ୍ଠୋ ୱା ଦୁଟ୍ଠୋ ୱା ଦେତି, ଅନାପତ୍ତିଯେୱା’’ତି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ୱାତି ଚେ? ନ, ଉଭଯତ୍ଥ ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ଦାନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ପସଯ୍ହାୱହାରେ ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସାମଂ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା’’ତି ପାଠଇୱଚନତୋ ଚ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯ ଅଙ୍ଗୱଣ୍ଣନେ ‘ଉପସମ୍ପନ୍ନତା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଉଭଯତ୍ଥ ଦାନହରଣେସୁ ଭିକ୍ଖୁଭାୱୋ ଇଚ୍ଛିତଙ୍କୋତି ଦୀପେତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ଇଦମଯୁତ୍ତନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। କସ୍ମା? ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ତଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ପରିକ୍ଖାରଂ ଦତ୍ୱା…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱଚନତୋ ଦୁକ୍କଟଂ ତତ୍ଥ ହୋତୀତି ଚେ? ନାସିଦ୍ଧତ୍ତା, ଦାନକାଲେ ଏୱ ଉପସମ୍ପନ୍ନତା ପମାଣନ୍ତି ଅସିଦ୍ଧମେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱା ପାଠଇଯା ୱା ଯୁତ୍ତିତୋ ୱା, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ସେୱ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେଯେୱ ଚୀୱରଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ୱା ଦତ୍ୱା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ଇଦଂ ୱିକପ୍ପନ୍ତରଞ୍ଚ ସମ୍ଭୱତି, ତସ୍ମା (ପାରା। ୬୩୧ ଆଦଯୋ) ୱିକପ୍ପନ୍ତରସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ ଚ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ମା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଦତ୍ୱା ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ୱିସୁଂ ଦୁକ୍କଟଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପୁରାଣଚୀୱରଧୋୱାପନାଦିସିକ୍ଖାପଦେସୁ ୱିଯ ଅପରଭାଗେ ଉପସମ୍ପନ୍ନତା ଚେତ୍ଥ ପମାଣଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନତା’’ତି ଅଙ୍ଗେସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ତଂ ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥ ‘‘ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତସ୍ସେୱ ଦାନମଧିପ୍ପେତଂ, ନ ନିସ୍ସଟ୍ଠଦାନ’’ନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ୱଦତି କିର, ୱୀମଂସିତଙ୍କଂ।

ଚୀୱରଅଚ୍ଛିନ୍ଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୩୭। ଛଟ୍ଠେ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ସାମଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ‘‘ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ସାମଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ ସୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା କେୱଲଂ ‘‘ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପିତସୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଙ୍ଗେସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞେନ ଚୀୱରତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ ସୁତ୍ତମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସାମନ୍ତି ଚେତ୍ଥ କସ୍ସଚି ନିଯମନଂ। ‘‘ସାମଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା’’ତି କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ‘‘ସାମଂ ୱାଯାପେଯ୍ଯା’’ତି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ଥାଯ ୱାଯାପେଯ୍ଯାତି ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଅତ୍ଥୋ ଚ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ପାଠଇଯଂ ପନ ଆସନ୍ନପଦେନ ଯୋଜନା କତା, ତସ୍ମା ସାମଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ ସୁତ୍ତନ୍ତି ଅଞ୍ଞୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ କପ୍ପିଯଂ ଆପଜ୍ଜତି, ହତ୍ଥକମ୍ମଯାଚନୱସେନ ଲଦ୍ଧତନ୍ତୱାଯୋପି କପ୍ପିଯୋ। ୱିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଂ ଚେ, ତନ୍ତେ ୱୀତଂଯେୱ ସକିଂ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି ଅଧିଟ୍ଠିତେନ ଏକୀଭାୱୂପଗମନତୋ। ‘‘ସଚେ ପନ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାୱ ଚିନସାଟକଂ ୱିଯ, ଅନ୍ତରନ୍ତରା ଅଧିଟ୍ଠିତଂ ହୋତି, ପୁନ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପଟିଲାଭେନାତି ୱଚନେନ ୱାଯାପେତ୍ୱା ଠପେସ୍ସାମୀତିଆଦି ଏକସ୍ମିଂ ଅନ୍ତୋଗଧଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ସୁତ୍ତୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୪୨। ୱିସିଟ୍ଠଂ କପ୍ପଞ୍ଚ ତସ୍ସ ୱଚନେନ ୱିସିଟ୍ଠଂ କତଞ୍ଚ ପମାଣଂ, ନ ଆମିସଦାନଂ। କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ଚୀୱର’’ନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିଭାଗୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତଂ ନ ସମେତୀତି।

ମହାପେସକାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୪୬। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତୁ’’ନ୍ତି, ‘‘ଯାୱ ପୱାରଣା ପୱାରିତା’’ତି ଚ ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତେ ପନ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ଅତ୍ଥଂ ମିଚ୍ଛା ଗହେତ୍ୱା ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତା ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମେସୁଂ। କିମିଦଂ ୱିଭତ୍ତଂ, ଉଦାହୁ ଅୱିଭତ୍ତନ୍ତି? ୱିଭତ୍ତଂ, ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ୱା। ତେନେୱ ପରତୋ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ, ଆୱୁସୋ, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅୱିଭତ୍ତଂ ପନ ସଙ୍ଘିକତ୍ତା ନ କସ୍ସଚି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ କରୋତି।

ଅପିଚ ‘‘ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତୁ’’ନ୍ତି ଇମିନା ସାମଞ୍ଞୱଚନେନ ୱସ୍ସୂପନାଯିକଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ, ପିଟ୍ଠିସମଯତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱା ଯାୱ ପୱାରଣା ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ ସଙ୍ଘିକତ୍ତା, ପୁଗ୍ଗଲିକମ୍ପି ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥକାଲେ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଦିନ୍ନତ୍ତା। ତାଦିସଞ୍ହି ଯାୱ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥୋ ହୋତି, ତାୱ ନ ତସ୍ସେୱ, ଦାଯକସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ହୋତି, ତଥା ଇତୋ ତତିଯୱସ୍ସେ, ଚତୁତ୍ଥୱସ୍ସେ ୱା ‘‘ପୱାରଣାଯ ଗଣ୍ହଥା’’ତିଆଦିନା ଦିନ୍ନମ୍ପି ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଯଥାଦାନମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅଯମତ୍ଥୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୪୬-୯ ଆଦଯୋ) ପାକଟୋ। ତାନି ଚୀୱରକାଲସମଯାତିକ୍କମେ ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାନୀତି ଚେ? ନ, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନତ୍ତା। ଯସ୍ମା ଅଯଂ ସମଯୋ ‘‘କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନ’’ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘କାଲୋ’’ତି ଆଗତୋ, ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ‘‘ସମଯୋ’’ତ୍ୱେୱ ଆଗତୋ, ତସ୍ମା ଇଧ ତେସଂ ଏକତ୍ଥତାଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଏକତୋ ‘‘ଚୀୱରକାଲସମଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମାତିକାଯଂ ପନେତ୍ଥ ତାଦିସଂ ଚୀୱରଂ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭାୱଂ ଉପଗତଂ ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱାହ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୋ ପନେୱ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜେଯ୍ଯା’’ତି। ଅତ୍ତନୋ କୁଟିଯା ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ହି ଦାତୁଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଏୱ ଦାନକିଚ୍ଚଂ ପରିନିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତଥା ସଙ୍ଘସ୍ସ। ତସ୍ମା ଇଦଂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସନ୍ତକଭାୱଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଯଂ ନ ୱସ୍ସାୱାସିକଭାୱେନ ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ଉପ୍ପନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥକାଲେଯେୱ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଯଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଭାୱେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସମଯେ ଦିନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥି ସମଯେ ଦିନ୍ନମ୍ପି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସନ୍ତକଭାୱଂ ଅନୁପଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ସଙ୍ଘସନ୍ତକଭାୱଂ ୱା ଦାଯକସନ୍ତକଭାୱଂ ୱା ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତଂ, ଈଦିସଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ଅତିରେକସଂୱଚ୍ଛରମ୍ପି ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ଲଭତି ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଭାୱଂ ଅନୁପଗତତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘ଦସାହାନାଗତ’’ନ୍ତି ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧମେତନ୍ତି। ଦସାହତୋ ପୁରେତରଂ ଲଭିତ୍ୱା ଯାୱ ପୱାରଣା ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ନ ଲଭତି, ତସ୍ମା ସକଭାୱୂପଗତମେୱ ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବଂ, ତଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଦସାହାନାଗତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଯତୋ ‘‘ଅନ୍ତୋସମଯେ ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱିକପ୍ପେତୀ’’ତି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ୱୁତ୍ତଂ। ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବକଂ ପନ ପରସ୍ସ ଦାତବ୍ବତାଯ ସକଭାୱଂ ଅନୁପଗତଂ, ନ ହି ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅଧିଟ୍ଠେତି, ୱିକପ୍ପେତୀ’’ତି ସକ୍କା ୱତ୍ତୁଂ, ନ ଚ ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯାଭାୱତୋ, ଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ଅଯମତ୍ଥୋ ସୁଟ୍ଠୁ ପାକଟୋୱ। କତମଂ ସଞ୍ଞାଣଂ କତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ପରସନ୍ତକଂ ଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘିକମେୱ ହୋତି, ତତୋ ‘‘ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସୁଖଂ ଦାତୁଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଇମିନା ହି ପରସ୍ସ ସନ୍ତକଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ।

‘‘ତତୋ ପରଂ ଏକଦିୱସମ୍ପି ପରିହାରୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସାହପରମତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅନୁପଗତତ୍ତା’’ତି ଲିଖିତଂ, ଇତୋ ସମଯତୋ ଉଦ୍ଧମେୱ ଦସାହସ୍ସ ଅନୁପଗତତ୍ତା ସମଯତୋ ପରଂ ଦସାହଂ ନ ଲଭତୀତି କିରସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଏତଂ ପରିହାରଂ ଲଭତିଯେୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏକାଦସମଂ ଅରୁଣଂ ଚୀୱରମାସେ ଉଟ୍ଠେତୀ’’ତି କାରଣଂ ଲିଖିତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଅନଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଏକାଦସଦିୱସେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ଲଭତୀ’ତି ୱଦନ୍ତୋ ଭଗୱା ଇତରମ୍ପି ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରାଦିଂ ଅନୁଜାନାତି, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରମୁଖେନାତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ କତରଂ ସୁଭାସିତଂ? ଉଭଯମ୍ପୀତି ଏକେ। କଥଂ? ପଠମଂ ‘‘ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଦସଦିୱସାଧିକା ପଞ୍ଚମାସା’’ତି ଇମିନା ସମେତି, ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦଲଦ୍ଧିଯା ହି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏକାଦସଦିୱସାଧିକୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଦୁତିଯଂ ‘‘ଦସାହାନାଗତନ୍ତି…ପେ… ଦସାହେନ ଅସମ୍ପତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଇମିନା ସମେତି। ଇମସ୍ସ ନଯସ୍ସ ୱସେନ ‘‘ପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ନିଧାନକାଲୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତୀ’’ତି ପାଠୋ ଯୁଜ୍ଜତି। ତଥା ଗଣ୍ଠିପଦଲଦ୍ଧିଯା ‘‘ନୱାହାନାଗତଂ କତ୍ତିକତେମାସିକପୁଣ୍ଣମ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ୱସେନ ‘‘କାମଞ୍ଚେସ ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧୋ, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ପନ ଅପୁବ୍ବଂ ୱିଯ ଅତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିକ୍ଖାପଦଂ ଠପିତ’’ନ୍ତି ଅଯଂ ପାଠୋ ଯୁଜ୍ଜତି। କୋ ପନେତ୍ଥ ସାରୋତି? ଯୋ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତୋ, ସୋୱ ସାରୋ। ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେନ ‘‘ପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେହି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଚ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦନତୋ, ‘‘ଦସାହାନାଗତ’’ନ୍ତି ପାଠଇଯା ସଂସନ୍ଦନତୋ ଚ ଏତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିପଦଲଦ୍ଧିପି ପାଠଇଯା ସମେତି।

କଥଂ? ଯସ୍ମା ପୱାରଣାଦିୱସେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଭିକ୍ଖୁ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ଇମିନା ଦସମେନ ଅହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନୱଦିୱସା ଦସ ଅହାନୀତି ଦସାହଂ, ତେନ ଦସାହେନ, ସହଯୋଗତ୍ଥେ କରଣୱଚନଂ। କତ୍ତିକତେମାସିକପୁଣ୍ଣମା ଚୀୱରସମଯଂ ଅସମ୍ପତ୍ତାତି କତ୍ୱା ‘‘ଅନାଗତା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ଅପରକତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମାଯ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ୱିକପ୍ପେନ୍ତୋ ‘‘ଚାତୁମାସଂ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି , ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଚେ? ନ, ଇମସ୍ସ ନିପ୍ପଯୋଜନଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣକାଲଂ ନିଯମିତନ୍ତି ଚେ? ନ, ‘‘ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପ୍ପନ୍ନଚୀୱରଂ ଅଚ୍ଚେକମେୱ ନ ହୋତି। ପଠମକଥିନେନ ସିଦ୍ଧତ୍ତା’’ତି ପୋରାଣଟ୍ଠକଥାଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତୋ ଉପରି ‘‘ଅଚ୍ଚେକଚୀୱର’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିସଙ୍ଗହୋ ଚ। ନ ଚ ସା ଆପତ୍ତି ପାଠଇଯା, ଅଟ୍ଠକଥାଯ, ଯୁତ୍ତିତୋ ୱା ସମ୍ଭୱତି। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିମତ୍ତୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ଦସାହାଧିକକାରିକା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିପାଯଂ ନ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୂ ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଏତ୍ତିକା ଏୱ ହି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତି। ତଥା ହି ପରିୱାରେ (ପରି। ୪୭-୫୩) ‘‘କିସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମି’’ନ୍ତି ଆରଭିତ୍ୱା ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରଂ ଚୀୱରକାଲଂ ନାତିକ୍କାମେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ଅତିକ୍କାମେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସେୱ ଅପରାଧଦସ୍ସନତୋ, ୱିସେସକାରଣାଭାୱା , ‘‘କାମଞ୍ଚେସ ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ ଧାରେତବ୍ବନ୍ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧୋ’’ତିଆଦିୱଚନୱିରୋଧତୋ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତୱଚନାସମ୍ଭୱତୋ ଚ।

କଥଂ? ଦସାହେନ ସହ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମା ‘‘ଅନାଗତା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତେ ଦସାହତୋ ଅଞ୍ଞା ସା ପୁଣ୍ଣମାତି ଆପଜ୍ଜତି। ଅନଞ୍ଞା ଚେ, ସହ-ସଦ୍ଦୋ ନ ସମ୍ଭୱତି, ନ ହି ଅତ୍ତନାୱ ଅତ୍ତନୋ ଯୋଗୋ ସମ୍ଭୱତି, ଅନାଗତ-ସଦ୍ଦୋ ଚ ନ ସମ୍ଭୱତି। ଆଗତା ସମ୍ପତ୍ତା ଏୱ ହି ସା ପୁଣ୍ଣମା। ଚୀୱରସମଯସ୍ସ ଅନନ୍ତରତ୍ତା ଏକୀଭାୱଂ ଅନାଗତତ୍ତା ଅନାଗତାଯେୱାତି ଚେ? ନ, ତଥାପି ଅନାଗତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋ, ଆଗମନସମ୍ଭୱେ ସତିଯେୱ ହି ଅନାଗତ-ସଦ୍ଦୋ ସମ୍ଭୱତି, ନ ହି ନିବ୍ବାନଂ, ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱା ‘‘ଅନାଗତା’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ନିବ୍ବାନଂ ୱିଯ ଖଣତ୍ତଯଂ, ସା ଚ ପୁଣ୍ଣମା ନ କଦାଚି ସମଯଭାୱଂ ପାପୁଣାତୀତି ଅଯୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ତତୋ ପରଂ ୱିକପ୍ପେତୁ’’ନ୍ତି ପନ ୱଚନଂ ପିଟ୍ଠିସମଯଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତତ୍ତା ସମ୍ଭୱତି। ଅପିଚ ପୱାରଣାଯଂ ଅରୁଣେ ଚ ଉଟ୍ଠିତେ ସା ପୁଣ୍ଣମା ଚୀୱରସମଯଂ ଏକାହାନାଗତା ଏୱାପଜ୍ଜତି ପୁବ୍ବେ ସହଯୋଗପତ୍ତତ୍ତା। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଏକୀଭାୱଗତାପି ସା ଚୀୱରସମଯଂ ଅନାଗତା ଏୱ ଜାତାତି ସବ୍ବଦା ନ ତଥାୱିଗ୍ଗହକରଣୱଚନତ୍ଥଂ କୋଚିଦେୱ ୱଚନତୋ ଦୀପେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

କିମତ୍ଥଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ତଂ ପାରିପୂରିସମ୍ଭୱତୋ। ପଞ୍ଚମିଯଞ୍ହି ପୁରେ ଅରୁଣଂ ଉପ୍ପନ୍ନଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସ ଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋଯେୱ ପରିପୂରୋତି କତ୍ୱା ତଥା ୱୁତ୍ତଂ। ଅପିଚ ତସ୍ସା ପଞ୍ଚମିଯା ଦିୱସଭାଗୋପି ସମ୍ପତ୍ତାଯ ରତ୍ତିଯା ‘‘ହିଯ୍ୟୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ପଗେୱ ପୁରେ ଅରୁଣଂ, ତେନେୱାହ ‘‘ହିଯ୍ୟୋ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅମ୍ହାକ’’ନ୍ତିଆଦି। ‘‘ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯା’ତି ୱୁତ୍ତପଠମପାଠସ୍ସ ୱସେନ ‘ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରମ୍ପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଠପିତଂ ତିଚୀୱରମ୍ପି ଏତଂ ପରିହାରଂ ଲଭତିଯେୱା’’’ତି ଚ ‘‘ଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ’’ତିଆଦି ଚ ଯଂ ଲିଖିତଂ। ତଂ ନ, ‘‘ପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ପାଠେ ସଜ୍ଜିତେୱ ଏତେନ ପରିଯାଯେନ ଯଥାୱୁତ୍ତଅତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ, ନ ତାନି ଠାନାନି ପୁନ ସଜ୍ଜିତାନି। ଯଥାଠିତୱସେନେୱ ଅଜ୍ଝୁପେକ୍ଖିତବ୍ବାନୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପୁଣ୍ଣମାଯଂ ଅନିସ୍ସଗ୍ଗିଯତ୍ଥମେୱାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ‘‘ପୱାରଣାମାସସ୍ସ ଜୁଣ୍ହପକ୍ଖପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ପାଠେ ସଜ୍ଜିତେ ଏତେନ ପରିଯାଯେନ ଯଥାୱୁତ୍ତୋ ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚୀୱରସ୍ସ ନିଧାନକାଲୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି, ‘‘ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରନ୍ତି ଅଚ୍ଚାଯିକଚୀୱରଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତିଆଦି ପାଠୋ। ‘‘ଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ଚ ‘‘କାମଞ୍ଚେସ ଦସାହପରମ’’ନ୍ତିଆଦି ଚ ଯଂ ଲିଖିତଂ, ତଂ ନ ପାଠୋ, ତସ୍ମା ଏକାଦସଦିୱସଂ ପରିହାରଂ ଲଭତୀତି କତ୍ୱା ଆଚରିଯେନ ‘‘ପଞ୍ଚମିତୋ ପଟ୍ଠାଯା’’ତି ଲିଖାପିତୋ କିର।

‘‘ପୱାରଣାମାସସ୍ସ କୁଣ୍ହପକ୍ଖଛଟ୍ଠିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅନଚ୍ଚେକଚୀୱରମ୍ପି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଠପିତଂ ତିଚୀୱରମ୍ପି ଏତଂ ପରିହାରଂ ଲଭତିଯେୱାତି ପାଠୋ’’ତି ଚ ‘‘ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସ୍ସ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସଦିୱସାଧିକା ପଞ୍ଚମାସାତି ପାଠୋ’’ତି ଚ ଏତ୍ଥ ପପଞ୍ଚେନ୍ତି, ତସ୍ମା ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ, ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ୱା ଭୱିତବ୍ବଂ।

ଅଚ୍ଚେକଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୫୨। ‘‘ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଚୀୱରନ୍ତି ଇଦଂ ତିଚୀୱରେ ଏୱ ଅଯଂ ୱିଧି, ଇତରସ୍ମିଂ ଯଥାସୁଖନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅତିରେକଛାରତ୍ତଂ ୱିପ୍ପୱସନ୍ତୀ’’ତି ତସ୍ମିଂଯେୱ ସେନାସନେ ୱାସୋ ନ ୱିପ୍ପୱାସୋତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ଚୀୱରପ୍ପୱତ୍ତିଜାନନତୋ। ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଆରଞ୍ଞକଂ ନାମ ସେନାସନଂ ପଞ୍ଚଧନୁସତିକଂ ପଚ୍ଛିମ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅତିରେକତୋପି ୱୁତ୍ତଂ, ଆରଞ୍ଞକମେୱ ପନ ସେନାସନଂ ହୋତି, ଧୁତଙ୍ଗଂ ରକ୍ଖତି ଚୀୱରପ୍ପୱତ୍ତିଜାନନପଲିବୋଧସମ୍ଭୱତୋ।

୬୫୩। ‘‘ଗାୱୁତତୋ ଅତିରେକପ୍ପମାଣେନ ଲଭତୀ’’ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ସିଯା ଚ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ କୋଚିଦେୱ ପଚ୍ଚଯୋ ତେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱାସାଯା’’ତି ୱଚନତୋ। ଯୋଜନପ୍ପମାଣେପି ସିଯାତି ଚେ? ନ, ‘‘ପୁନ ଗାମସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମତୀ’’ତି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଯୋଜନପ୍ପମାଣେ ନ ଲଭତୀ’’ତି ଇଦଂ କିନ୍ତି? ଇଦଂ ନିବଦ୍ଧୱାସୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧୁତଙ୍ଗଂ ଭିଜ୍ଜତୀତି? ନ ଭିଜ୍ଜତି, କିନ୍ତୁ ନ ଇଧ ଧୁତଙ୍ଗାଧିକାରୋ ଅତ୍ଥୀତି। ଅଥ କସ୍ମା ‘‘ଅଯଂ ଧୁତଙ୍ଗଚୋରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ଅସମ୍ଭୱତୋ। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ଅଙ୍ଗେସୁ ଅଭାୱତୋ। ଧୁତଙ୍ଗଧରସ୍ସ ପତିରୂପସେନାସନଦୀପନତୋ ଧୁତଙ୍ଗଧରତା ତସ୍ସ ସିଦ୍ଧା। ୱଚନପ୍ପମାଣତୋତି ଚେ? ନ, ୱଚନପ୍ପମାଣତୋ ଚ ପାଠୋଯେୱ ପମାଣଂ। ‘‘ଅନାପତ୍ତି ପୁନ ଗାମସୀମଂ ଓକ୍କମିତ୍ୱା ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଗାମସୀମା ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା କିତ୍ତକଂ କାଲଂ ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ପୁନଦିୱସେଯେୱ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠମୋ ଅରୁଣୋ ନିବଦ୍ଧୱାସେ ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନେ ୱା ଉଟ୍ଠେତବ୍ବୋତି ଏକେ। ଅନ୍ତୋଛାରତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଯାୱ ନିବଦ୍ଧୱାସଂ ନ କପ୍ପେତୀତି ଏକେ। ଯାୱ ମଗ୍ଗପରିସ୍ସମୱିନୋଦନାତି ଏକେ। ସତି ଅନ୍ତରାଯେ ଅନ୍ତୋଛାରତ୍ତଂ ୱସତି, ଅନାପତ୍ତି। ନିବଦ୍ଧୱାସକପ୍ପନେ ସତି ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ଆପତ୍ତି। ସଚେ ତଂସତ୍ତମୋ ଦିୱସୋ, ତଦହେୱ ନିକ୍ଖିତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ ୱାତି ଏକେ। ସଚେ ଅନ୍ତରା ନୱମଗ୍ଗପାତୁଭାୱେନ ୱା ନୱଗାମସନ୍ନିୱେସେନ ୱା, ତଂ ସେନାସନଂ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିତୋ ପରିହାଯତି। ତଦହେୱ ଚୀୱରଂ ଗହେତବ୍ବଂ ୱା ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତବ୍ବଂ ୱା। ଛାରତ୍ତଂ ୱିପ୍ପୱସନ୍ତସ୍ସ ଚେ ପରିହାଯତି, ଅନାପତ୍ତି ଅନୁଞ୍ଞାତଦିୱସତ୍ତାତି ଏକେ। ଆପତ୍ତି ଏୱ ଅନଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିତୋତି ଏକେ। ଯୁତ୍ତତରଂ ପନେତ୍ଥ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ସଚେ ଧୁତଙ୍ଗଧରୋ ହୋତି, ଗାମସୀମାଯଂ ଅୱସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମପ୍ପମାଣଯୁତ୍ତେ ଠାନେ ୱସିତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବଂ। ପଠମଂ ବଦ୍ଧଅୱିପ୍ପୱାସସୀମୋ ଚେ ଗାମୋ ହୋତି, ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ମାସେ ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ୱସତୋ ଅନାପତ୍ତି। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ଯଥାୱୁତ୍ତସେନାସନେ ୱସନ୍ତେନାପି ଛାରତ୍ତମେୱ ଚୀୱରଂ ଗାମେ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ଅଞ୍ଞଂ ଅନ୍ତୋଛାରତ୍ତମ୍ପି ଅଞ୍ଞମ୍ପି ୱସତୋ ଆପତ୍ତିଯେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସାସଙ୍କସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୫୭। ଦେଥାୱୁସୋଅମ୍ହାକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତି ହୋତି ନ ହୋତୀତି? ହୋତି, ଯଦି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଚ ଇମସ୍ସ ଚ କିଂ ନାନାକରଣନ୍ତି? ତଂ ଅଞ୍ଞାତକଅପ୍ପୱାରିତେଯେୱ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ, ଇଦଂ ଞାତକପୱାରିତେପି, ତଂ ଅନଚ୍ଛିନ୍ନଚୀୱରସ୍ସେୱ, ଇଦଂ ତସ୍ସପି, ତଂ ଚୀୱରଂଯେୱ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ, ଇଦଂ ଅଚୀୱରମ୍ପି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଇଦଂ ତଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ୱା ଠିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ସତି କେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି? ଇମିନା ଭୱିତବ୍ବଂ ଇମସ୍ସ ନିପ୍ପଦେସତୋତି ଏକେ। ଦ୍ୱୀହିପି ଭୱିତବ୍ବଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଅଙ୍ଗସିଦ୍ଧିତୋତି ଏକେ। ଇମାନି ତସ୍ସ ଅଙ୍ଗାନି ୱିକପ୍ପନୁପଗଚୀୱରତା, ସମଯାଭାୱୋ, ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତାଯ ଚ ପଟିଲାଭୋତି ଚତ୍ତାରି। ଇମସ୍ସ ପନ ସଙ୍ଘେ ପରିଣତଭାୱୋ, ଞତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମନଂ, ପଟିଲାଭୋତି ତୀଣି। ଏତ୍ଥ ପଠମୋ ୱାଦୋ ଅଯୁତ୍ତୋ କତ୍ଥାପି ଓକାସଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ, ପରିୱାରେ ଚ ଅୱିଚାରିତତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ ତତ୍ଥ ଅଙ୍ଗେସୁ ‘‘ଅନଞ୍ଞପରିଣତତା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଅତ୍ଥତୋ ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦଦ୍ୱଯସିଦ୍ଧିତୋ, ପରିଣତସଞ୍ଞିତୋ, ଆପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଚ ‘‘ମଯ୍ହମ୍ପି ଦେଥା’’ତି ୱଦତି, ‘‘ୱଚ୍ଚତୀ’’ତି ଅନୁଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ, ‘‘ଅମ୍ହାକମ୍ପି ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱଚ୍ଚତି। ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଂ…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଯତୋ ସୁଦ୍ଧପାଚିତ୍ତିଯୱସେନ ଆଗତତ୍ତା। ‘‘ଅଞ୍ଞଚେତିଯସ୍ସା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ

ଅଚେତିଯତ୍ତା, ତସ୍ମାଯେୱ ‘‘ଚେତିଯସ୍ସ ପରିଣତଂ…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଅଞ୍ଞସଙ୍ଘସ୍ସ ଅଞ୍ଞପୁଗ୍ଗଲସ୍ସା’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଯତୋ ତଥା ଇଧ ଚ ‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ପରିଣତଂ…ପେ… ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’ତି ଏତ୍ଥ ଚ ‘ଅତ୍ତନୋପୀ’ତି କିଞ୍ଚାପି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ସମ୍ପତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ପନ ଇଧ ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମନାଧିକାରତ୍ତା ଇମସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ତତୁତ୍ତରିସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୫୨୬) ପଦଂ ୱିଯାତି ଏକେ। ତଂ ନ, ଏତ୍ଥ ପୁଗ୍ଗଲପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦେ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନାହ –

‘‘ଅତ୍ତନୋ ଅଞ୍ଞତୋ ଲାଭଂ, ସଙ୍ଘସ୍ସଞ୍ଞସ୍ସ ୱା ନତଂ;

ପରିଣାମେଯ୍ଯ ନିସ୍ସଗ୍ଗି, ପାଚିତ୍ତିଯମ୍ପି ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି।

ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିଣାମେଯ୍ଯ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ତଦେୱ ଅଞ୍ଞତୋ ପରିଣାମେଯ୍ଯ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପରିଣତଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ପରସ୍ସ ୱା ପରିଣାମେଯ୍ଯ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞାତକୱିଞ୍ଞତ୍ତିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତାପତ୍ତିସମ୍ଭୱତୋ ଇଧ ପରିଣତଦ୍ୱଯେ ‘‘ଅତ୍ତନୋ’’ତି ପଦଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ଦୁକ୍କଟମତ୍ତପ୍ପସଙ୍ଗୋ ସିଯା, ଅୱୁତ୍ତେ ପନେତେସୁ ୱୁତ୍ତାପତ୍ତୀନଂ ଯଥାଗମମଞ୍ଞତରା ଚ ଇଧ ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧି ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିଯୋ ଏକତୋ ହୋନ୍ତୀତି ୱିନଯଧରାନଂ ଅନୱସେସଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଓକାସୋ କତୋ ହୋତୀତି।

ଇତି ତିଂସକକଣ୍ଡଂ ସାରମଣ୍ଡଂ,

ଅଲମେତଂ ୱିନଯସ୍ସ ସାରମଣ୍ଡେ;

ଇଧ ନିଟ୍ଠିତସବ୍ବସାରମଣ୍ଡଂ,

ୱିନଯୱସେନ ପୁନାତି ସାରମଣ୍ଡନ୍ତି।

ପରିଣତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଟ୍ଠିତୋ ପତ୍ତୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପାଚିତ୍ତିୟଵଣ୍ଣନା

୫। ପାଚିତ୍ତିୟକଣ୍ଡୋ

୧। ମୁସାୱାଦଵଗ୍ଗୋ

୧। ମୁସାୱାଦସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୧।ୱାଦକ୍ଖିତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ଅତ୍ତିସେସେନ ୱାଦଜପ୍ପତ୍ତିତଣ୍ଡସଙ୍ଖାତୋ ତିତ୍ତିଧୋପି କଥାମଗ୍ଗୋ ‘‘ୱାଦୋ’’ ଇଚ୍ଚେଵ ୱୁତ୍ତୋତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ତେସୁ ‘‘ତିଟ୍ଠିଯେହି ସଦ୍ଧି’’ନ୍ତି ଵଚନତୋ ଠପେତ୍ୱା ୱାଦଂ ‘‘ସେସା’’ତି ଵଦନ୍ତି। ଛଲଜାତିନିଗ୍ଗହଟ୍ଠାନକୁସଲତାଯ କଦାଚି କତ୍ଥଚି ଅଵଜାନିତ୍ୱା ପଟିଜାନାତି, ତଥା ପୁବ୍ବେ କିଞ୍ଚି ଵଚନଂ ପଟିଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଵଜାନାତି। ଏଵଂ ୱା ଅଞ୍ଞଥା ୱା ଅଞ୍ଞେନଞ୍ଞଂ ପଟିଚରତି। ଏଵଂ ପଵତ୍ତୋ ସମ୍ପଜାନମୁସା ଭାସଂ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ଅସଚ୍ଚାଯନ୍ତୋ ସଙ୍କେତଂ କତ୍ୱା ୱିସଂୱାଦେନ୍ତୋ ଏଵଂ ସୋ ୱାଦକ୍ଖିତ୍ତୋ ସମାନୋ ପାଚିତ୍ତିୟଵତ୍ଥୁଞ୍ଚ ପରିପୂରେନ୍ତୋ ୱିଚରତୀତି ଏଵମଧିପ୍ପାଯୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା’’ତି (ଧ। ପ। ୨୭୯; ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣଵପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ ୭; ନେତ୍ତି। ୫; ମହାନି। ୨୭) ପଠମମାରଦ୍ଧେ ଅତ୍ତନୋ ୱାଦେ। ‘‘ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା’’ତି (ସଂ। ନି। ୩।୧୫) ନୋ ସମଯୋ। ‘‘ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ନିବ୍ବାନମ୍ପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ‘‘ନିବ୍ବାନଂ ପରମଂ ସୁଖ’’ନ୍ତି (ଧ। ପ। ୨୦୩-୨୦୪; ମ। ନି। ୨।୨୧୫) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ତଂ ନ ଦୁକ୍ଖଂ। ନୋ ଠାନମେତଂ ୱିଜ୍ଜତି। ଅଯଂ ପରୱାଦୀ ‘‘ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଦନତ୍ତା’’ତି ସୁତ୍ୱା ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସିଦ୍ଧନ୍ତଂ ସମ୍ପୟମେତ୍ୱା ‘‘ୱିରୋଧି ୱିରୁଦ୍ଧୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ଦୋସଂ ଆରୋପେସ୍ସତୀତି ତସ୍ମିଂ ପଠମୱାଦେ କଞ୍ଚି ଦୋସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ଆରୋପିତେ ୱା ଦୋସେ ଅନାରୋପିତେ ୱା ‘‘ନାଯଂ ମମ ୱାଦୋ’’ତି ତଂ ଅଵଜାନିତ୍ୱା ‘‘ନିବ୍ବାନନ୍ତେଵ ସସ୍ସତ’’ନ୍ତି, ‘‘ଅନତ୍ତା ଇତି ନିଚ୍ଛଯା’’ତି ଚ ସୁତ୍ୱା ଦିସ୍ୱା ତସ୍ସ ପଠମୱାଦସ୍ସ ନିଦ୍ଦୋସତଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ମମେଵ ଅଯଂ ୱାଦୋ’’ତି ତମେଵ ପଚ୍ଛା ପଟିଜାନାତି। ଏଵଂ ତତ୍ଥ ଯଥାୱୁତ୍ତମାନିସଂସଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେନ୍ତୋ ତଂ ପଟିଜାନିତ୍ୱା ଯଦି ଅନତ୍ତା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା, ଧମ୍ମା ଏଵ ନ ତେ ଭଵନ୍ତି। ସଭାଵଂ ଧାରେନ୍ତୀତି ହି ‘‘ଧମ୍ମା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି।

ଅଯଞ୍ଚ ଅତ୍ତ-ସଦ୍ଦୋ ସଭାଵୱାଚୀତି ଏଵଂ ଆରୋପିତେ ୱା ଦୋସେ ଅନାରୋପିତେ ୱା ଦୋସୋତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ନାଯଂ ମମ ୱାଦୋ’’ତି ତମେଵ ପଠମୱାଦଂ ପଚ୍ଛା ଅଵଜାନାତି। ଅଥ ସୋ ପରୱାଦୀ ସପକ୍ଖଂ ପଟିସେଧେ ପଟିଜାନନତ୍ତାପନଯନଂ । ପଟିଜାନାତି ପଟ୍ଠାସ୍ସ ଇତି ଵଚନତୋ ‘‘ପଟିଞ୍ଞା ଅଞ୍ଞା ସୋ ନାମ ତେ ନିଗ୍ଗହୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ସଭାୱାତିରିତ୍ତଂ ଅତ୍ଥଂ ପଟିସେଧାଧିପ୍ପାଯତୋ ସଭାଵତୋ ଅତିରିତ୍ତଂ ବାଲପରିକପ୍ପିତମତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅନତ୍ତା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା’’ତି ମେ ପଟିଞ୍ଞାତକଥା, ସା ଚ ତଦଵତ୍ଥାଯେୱାତି ନ ମେ ତଂ ପଟିଞ୍ଞାତତ୍ତାପନଯନଂ ଅତ୍ଥି, ‘‘ନାଯଂ ମମ ୱାଦୋ’’ତି ଅଵଜାନନଂ ପନ ସଭାଵସଙ୍ଖାତଂ ଅତ୍ତାନଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅନତ୍ତା ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା’’ତି ନ ଵଦାମୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ କତନ୍ତି ଇମିନା ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ ତଂ ପୁବ୍ବେ ପଟିଞ୍ଞାତତ୍ତାପନଯନଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି। ‘‘ଅନତ୍ତା ସବ୍ବେଵ ଧମ୍ମା’’ତି ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ଅତ୍ତ-ସଦ୍ଦସ୍ସ ସଭାଵୱାଚିତ୍ତା’’ତି ଇଦଂ କାରଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ତେନ ପୁବ୍ବେ ପଟିଞ୍ଞାତତ୍ତାପନଯନଂ କତଂ। ତମଞ୍ଞକାରଣଂ ପଚ୍ଛା ଦସ୍ସିତେନ ଅଞ୍ଞେନ କାରଣେନ ପଟିଚ୍ଛାଦେତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଯସ୍ମା ନ କେଵଲଂ ଯଥାଦସ୍ସିତନଯେନ ସୋ ଅତ୍ଥମେଵ ଅଵଜାନାତି, ପଟିଜାନାତି ଚ, କିନ୍ତୁ ଵଚନମ୍ପି, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୧) ‘‘ଜାନିତବ୍ବତୋ’’ତି ପଠମଂ କାରଣଂ ଵତ୍ୱା ପରୱାଦିନା ‘‘ଯଦି ଜାନିତବ୍ବତୋ ଅନିଚ୍ଚଂ, ନିବ୍ବାନଂ ତେ ଅନିଚ୍ଚଂ ସିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ନ ମଯା ‘ଜାନିତବ୍ବତୋ’ତି କାରଣଂ ୱୁତ୍ତଂ, ‘ଜାତିଧମ୍ମତୋ’ତି ମଯା ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଯା ବଧିରତାଯ ଅଞ୍ଞେନ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତନ୍ତିଆଦୀନି ଵଦତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘ଜାନିତବ୍ବତୋ’ତି ଵତ୍ୱା ପୁନ ‘ଜାତିଧମ୍ମତୋ’ତିଆଦୀନି ଵଦତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଵଜାନିତ୍ୱା ପୁନ ପଟିଜାନନ୍ତୋ ତଂ ଅଵଜାନନଂ ଇମିନା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ନାମା’’ତି ଲିଖିତଂ।

୨।ଜାନିତ୍ୱା ଜାନନ୍ତସ୍ସ ଚାତି ଜାନିତ୍ୱା ୱା ଜାନନ୍ତସ୍ସ ୱାତି ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯଂ ଦୀପେତୀତି।

୩। ଅପିଚ ମିଚ୍ଛାୱାଚାପରିଯାପନ୍ନାତି ଚତୁବ୍ବିଧମିଚ୍ଛାୱାଚାପରିଯାପନ୍ନା। ସୀହଳଆଦିନାମଭେଦଗତାତି କେଚି, ତସ୍ମା ଏଵଂ ଵଦତୋ ଵଚନଂ, ତଂସମୁଟ୍ଠାପିକା ଚେତନାତି ଉଭଯଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ମାତିକାଯଂ ଉଭିନ୍ନଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା। ୱିଭଙ୍ଗେ ତଂ ଵଚନଂ ଯସ୍ମା ୱିନା ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ୱାଚସିକା ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ଚ ଦସ୍ସିତା। ‘‘ଏଵଂ ଵଦତୋ ଵଚନ’’ନ୍ତି ଲୋକଵୋହାରେନ ଵତ୍ୱା ପରମତ୍ଥତୋ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ତଂସମୁଟ୍ଠାପିକା ୱା ଚେତନାତି

ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ୱଦତି। ଓଠଆରିକେନେୱାତି ଚେତନାସମୁଟ୍ଠାନୱାଚାନଂ ସୁଖୁମତ୍ତା ୱିସଯୱସେନେୱ କତାତି।

୯।ଦିଟ୍ଠସ୍ସହୋତୀତି ଦିଟ୍ଠୋ ଅସ୍ସ, ଅନେନ ୱା ଉପଚାରଞ୍ଞାନୱସେନ ନ ମଯା ଅଦ୍ଧୱାତୋ ମତୋ, ''ନ ମଯା ପଣ୍ଣତ୍ତୋ ପତୋ ଦିଟ୍ଠୋ''ତିଆଦିଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଚ ପରମତ୍ଥସୁଞ୍ଞତଂ ଉପାଦାଯ ଏୱ ''ଇତ୍ଥିଂ ନ ପସ୍ସାମି, ନ ଚ ପୁରିସ''ନ୍ତି ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଚ ନ ମୁସାୱାଦୋ।

୧୧।ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତିଯେୱାତି ଏତ୍ଥ ''ଦୁବ୍ଭାସିତାପତ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ''କେଠଇଂ କୁରୁମାନୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ''ୱାଚା ଗିରା…ପେ… ୱାଚସିକା ୱିଞ୍ଞତ୍ତୀ''ତି ଉଜୁକଂ ସନ୍ଧାଯ, କାଯୋ ନ ଉଜୁକୋ।

ମୁସାୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଓମସୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୩।''ପୁନ ଅରେ ପତ୍ତେତି ପୁନ ତଂ ଠାନଂ ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଆଗତେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅରେ''ତି ଲିଖିତଂ। ପତିଟ୍ଠିତାରପ୍ପଦେସନ୍ତି ଭୂମିଂ। ପୁନ ଅରେତି ପୁନ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଅରେ ଭୂମିଂ ପତ୍ତେତି ଅତ୍ଥୋତି କେଚି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ ୱିଯ। ଜାପିତୋତି ପରାଜିତୋ, ''ପରାଜିତୋ''ତି ୱା ପାଠୋ। ପାପେସୀତି ଅଭିଭୱସି। ମନାପଂ ଭାସମାନସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଗରୁଂ ଭାରଂ। ଉଦବ୍ବହୀତି ଆକଡ୍ଢୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଅନାଦରତ୍ଥେ ୱା ସାମିୱଚନଂ। ଧନଞ୍ଚ ନଂ ଅଲାଭେସୀତି ଯଥା ସୋ ଧନଂ ଅଲଭି, ତଥା ଅକାସୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୧୫।ପୁକ୍କେତି ନିଦାନେ। ଅୱକଣ୍ଣକନ୍ତି ଛିନ୍ନକଣ୍ଣକନାମଂ। ଜୱକଣ୍ଣକନ୍ତି ୱଙ୍କକଣ୍ଣକନାମଂ। ଧନିଟ୍ଠକଂ ଧନୱଡ୍ଢକନାମଂ, ସିରିୱଡ୍ଢକନାମଂ କୁଲୱଡ୍ଢକସ୍ସେୱ ନାମଂ। ତଚ୍ଛକକମ୍ମନ୍ତି ଖଣନକମ୍ମକାରା କୋଟ୍ଟକା, ପାସାଣକମ୍ମକାରାତି କେଚି। ''ମୁଦ୍ଦାତି ପବ୍ବଗଣନା। ଗଣନାତି ମହାଗଣନା''ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ''ମଧୁମେହଂ ଓମେହ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଥୂଲକାଯସ୍ସ ମଂସୂପଚଯୋତି ଏକେ। ଯଭ ମେଥୁନେ। ୱୀତରାଗତାଦୀହି ଅକ୍କୋସନ୍ତୋପି କିଲେସେହେୱ କିର ଅକ୍କୋସତି ନାମ, ତଥା ''ସୋତାପନ୍ନୋ''ତି ଅକ୍କୋସନ୍ତୋ ଆପତ୍ତିଯା ଅକ୍କୋସତି ନାମାତି ଏକେ। ଲିଙ୍ଗାଯତ୍ତତ୍ତା ଅଚ୍ଛୋଦାତାଦିପି ଲିଙ୍ଗମେୱ ଜାତଂ।

୧୬। ସବ୍ବତ୍ଥ ୱଦେତୀତି ଉଦ୍ଦେସୋ। ଭଣତୀତି ୱିଭଙ୍ଗୋ। ୱଦେତୀତି ୱା ଇମିନା ପରୱିଞ୍ଞାପନଂ ଦୀପେତି।

୨୬। ଅଞ୍ଞାପଦେସୱାରେସୁ ପନ ''ଏୱଂ ୱଦେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତୌଦ୍ଦେସକ୍କମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ପୁବ୍ବେପି ''ହୀନେନ ହୀନଂ, ହୀନେନ ଉକ୍କଟ୍ଠଂ, ଉକ୍କଟ୍ଠେନ ହୀନଂ, ଉକ୍କଟ୍ଠେନ ଉକ୍କଟ୍ଠ''ନ୍ତି ଜାତ୍ୟାଦୀସୁ ଏକେକସ୍ମିଂ ଚତୁଧା ଚତୁଧା ଦସ୍ସିତୌଦ୍ଦେସକ୍କମସ୍ସ ନିଦସ୍ସନଂ ''ଏୱ''ନ୍ତି ଇମିନା କରୋତି। ''ହୀନେନ ହୀନଂ ୱଦେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେଯେୱ ହି ''ଏୱଂ ୱଦେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ସୋ ଆକାରୋ ନିଦସ୍ସିତୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଅଞ୍ଞାପଦେସେନ ସୋ ଆକାରୋ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ନ ସମ୍ଭୱତି ଏୱାତି ଚେ? ନ, ୱିସେସକାରଣାଭାୱା, ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଅନିଯମନିଦ୍ଦେସେନ ଅନିଯମତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ''ସନ୍ତି ଇଧେକଚ୍ଚେ ଚଣ୍ଡାଲା''ତିଆଦିନା ହି ଅନିଯମନିଦ୍ଦେସେନ ଚଣ୍ଡାଲଂ ୱା ଅଚଣ୍ଡାଲଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଅନିଯମତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯଦି ଏୱଂ ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ତାୱତା ପୁବ୍ବେ ଦସ୍ସିତୌଦ୍ଦେସକ୍କମନିଦସ୍ସନସିଦ୍ଧିତୋତି? ନ, ''ୱଦେତୀ''ତି ଇମିନା ଅଯୋଜିତେ ''ଏୱ''ନ୍ତି ପଦେ ଇମଂ ନାମ ଆକାରଂ ଦସ୍ସେତୀତି ଅନୱବୋଧତୋ। ଅଞ୍ଞାପଦେସନଯେପି ପରୱିଞ୍ଞାପନେଯେୱ ଦୁକ୍କଟପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱିଯାତି ନିଯମନପଯୋଜନଂ ୱା ''ୱଦେତୀ''ତି ପଦନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱା ଅତ୍ତନୋ ସମୀପେ ଠତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଆଣାପେନ୍ତୋ ହୀନେନ ହୀନଂ ୱଦେତି ଭଣତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ। ସଚେ ସଯଂ ହୀନୋ ହୀନେନ ହୀନଂ ଚଣ୍ଡାଲଂ…ପେ… ପୁକ୍କୁସଂ ''ପୁକ୍କୁସୋ''ତି ଭଣତି ଆପତ୍ତି ୱାଚାଯ ୱାଚାଯ ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ, ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞାପଦେସୱାରେସୁପୀତି ଯୋଜନା ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯମତ୍ଥୋ ଦୁଟ୍ଠଦୋସେସୁ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ''ୱଦେତି ଭଣତୀ''ତି ଏତେସଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଉଭଯତ୍ଥ ଅନଞ୍ଞାପଦେସୱାରଅଞ୍ଞାପଦେସୱାରେସୁ, ୱିସେସେନ ୱା ଅଞ୍ଞାପଦେସୱାରେସୁ ନିରତ୍ଥକଂ ଆପଜ୍ଜତି ୱିନାଯେୱ ତେନ ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତାସମ୍ଭୱତୋ। ଅତ୍ତତୋ ପାଠଇଯଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନେତ୍ଥ ''ସାଣତ୍ତିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ରାଯଂ ପଦସନ୍ଧି ୱଦେତୀତି ୱଦ ଇତୀତି। ଅସମ୍ମୁଖା ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ''ସମ୍ମୁଖା ପନ ସତ୍ତହିପି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଦୱକମ୍ଯତା ନାମ କେଠଇ, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ହସାଧିପ୍ପାଯତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅସମ୍ମୁଖାପି ଦୱକମ୍ଯତାଯ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁବ୍ଭାସିତମେୱା''ତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତି। ପାପଗରହିତାଯ କୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅସମ୍ମୁଖା ଅନାପତ୍ତୀତି।

ଓମସୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ପେସୁଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୬-୭। ''ଇମସ୍ସ ସୁତ୍ଵା ଅମୁସ୍ସା''ତି ପାଠୋ। ''ଇମେସଂ ସୁତ୍ଵା''ତି ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ଭେଦାଯପୀତି ଭେଦାଯ। ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁଭାଵତୋଯେଵ ନିପଜ୍ଜନତୋ ''ଭିକ୍ଖୂନଂ ପେସୁଞ୍ଞେ''ତି ବହୁଵଚନଂ କତଂ।

୩୮-୯। ''ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋ ଆଯସ୍ମା ଚଣ୍ଡାଲୋ…ପେ… ପୁକ୍କୁସୋତି ଭଣତୀ''ତି ଵତ୍ଵା ପେସୁଞ୍ଞଂ ଉପସଂହରତୀତି ଯୋଜନା। ଅଞ୍ଞଥା ''ପୁକ୍କୁସୋତି ଭଣତୀ''ତି ଵତ୍ତବ୍ବତା ଆପଜ୍ଜତି। ଏତ୍ଥ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଵାରୋ ଲବ୍ଭମାନୋପି ନ ଉଦ୍ଧଟୋ ଓମସଵାଦେ ଦସ୍ସିତନଯତ୍ତା, ସଙ୍ଖେପତୋ ଅନ୍ତେ ଦସ୍ସେତୁକାମତାଯ ଵା। ତଥା ହି ଅନ୍ତେ ତୀଣି ଦୁକ୍କଟାନି ଦସ୍ସିତାନି। ତାନି ପନ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଭଗଵା ଯସ୍ମା ''ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସୁତ୍ଵା ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପେସୁଞ୍ଞଂ ଉପସଂହରତୀ''ତି ଵୁତ୍ତାନଂ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ଅଞ୍ଞତରଵିପଲ୍ଲାସଵସେନ ଵା ଉଭଯଵିପଲ୍ଲାସଵସେନ ଵା ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି କତ୍ଵା ଦ୍ଵେପି ତାନି ଏକତୋ ଵୁତ୍ତାନୀତି ଦସ୍ସେତୁକାମୋ, ତସ୍ମା ସବ୍ବପଠମଂଯେଵ ''ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସୁତ୍ଵା ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ପେସୁଞ୍ଞଂ ଉପସଂହରତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା''ତି ଆହ। ''ଦ୍ଵୀସୁ ପନେତେସୁ ଯସ୍ମା ପାରାଜିକଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋପି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ତାଦିସଂଯେଵ ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ଖୁଂସେତୁକାମୋ ଓମସତି, ତାଦିସସ୍ସ ସୁତ୍ଵା ତାଦିସସ୍ସ ପେସୁଞ୍ଞଂ ଉପସଂହରତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ, ତସ୍ମା 'ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ'ତି ଇଦଂ ଆଦିପଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଵୁତ୍ତ''ନ୍ତି କେଚି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଅନଵସେସଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ପୁନ ଆପତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭଵତୋ, ତସ୍ମା କେଵଲଂ ମାତିକାଯଂ ଭିକ୍ଖୁପଦାଭାଵତୋଯେଵ ''ଭଣତି ଉପସଂହରତୀ''ତି ପଦାନଂ କାରକନିଦ୍ଦେସାଭାଵେ ଅସମ୍ଭଵତୋ ଏଵ ତଂ ଆଦିପଦଂ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ପାଳିଇଲେସାଭାଵତୋ ଅନାଣତ୍ତିକମେଵ। ''ନ ପିଯକମ୍ଯସ୍ସ, ନ ଭେଦାଧିପ୍ପାଯସ୍ସା''ତି ଉପସଂହରଣାପେକ୍ଖଂ ସାମିଵଚନଂ ତୁଣ୍ହୀଭୂତସ୍ସ ଵଚନପ୍ପଯୋଜନାଭାଵତୋ, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ପାପଗରହିତାଯ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି।

ପେସୁଞ୍ଞସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୫-୬।ସବ୍ବମେତଂପଦସୋ ଧମ୍ମୋ ନାମାତି ଏତ୍ଥ ଧମ୍ମୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧଭାସିତୋତି ଏଵଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅକ୍ଖରସମୂହୋତି ଅସମତ୍ତପଦେ। ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧଭାସିତଂ ବୁଦ୍ଧଭାସିତେ ଏଵ। ଅନୁପାସକଗହଟ୍ଠେହି ଭାସିତୋ ଇସିଭାସିତାଦିସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ''ଦେଵତାଭାସିତୋ''ତି ପଦଂ ନତ୍ଥି, ଯତ୍ଥ ଅତ୍ଥି, ସା ପାଳିଇ। ଗାଥାବନ୍ଧେପି ଚ ଏସ ନଯୋତି ଏକମେଵ ଅକ୍ଖରଂ ଵତ୍ଵା ଠାନଂ ଲବ୍ଭତି ଏଵ। ''ଏଵଂ ମେ ସୁତ''ନ୍ତିଆଦିସୁତ୍ତଂ ଭଣାପିଯମାନୋ ଏକାରଂ ଵତ୍ଵା ତିଟ୍ଠତି ଚେ, ଅକ୍ଖରେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଅପରିପୁଣ୍ଣପଦଂ ଵତ୍ଵା ଠିତେ ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନେନ। ପଦେସୁ ଏକଂ ପଠମପଦଂ ଵିରୁଜ୍ଝତି ଚେ, ଅନୁପଦେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଅଟ୍ଠକଥାନିସ୍ସିତୋତି ଅଟ୍ଠକଥାନିସ୍ସିତଵସେନ ଠିତୋ। ପୁବ୍ବେ ପକତିଭାସାଯ ଵୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥଂ ସନ୍ଧାଯ। ପାଳିଇନିସ୍ସିତୋତି ପାଳିଇଯଂ ଏଵାଗତୋ। ମଗ୍ଗକଥାଦୀନିପି ପକରଣାନି।

୪୮।ଉପଚାରନ୍ତି ଦ୍ଵାଦସହତ୍ଥଂ। ''ଓପାତେତୀତି ଏକତୋ ଭଣତି ସମାଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଅପଲାଲଦମନମ୍ପି ସୀଲୁପଦେସୋପି ଭଗଵତୋ କାଲେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ଅଥ ଖୋ ତେସୁ ଯଂ ଯଂ ବୁଦ୍ଧଵଚନତୋ ଆହରିତ୍ଵା ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ତଦେଵ ଆପତ୍ତିଵତ୍ଥୁ ହୋତୀତି ଵିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଵଦନ୍ତୀ''ତି ଵଚନେହି ସିଥିଲଂ କତଂ। ବୁଦ୍ଧଵଚନତୋ ଆହରିତ୍ଵା ଵୁତ୍ତସ୍ସ ବହୁଲତାଯ ତବ୍ବହୁଲନଯେନ ତେସୁ ଆପତ୍ତି ଵୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ତସ୍ସାଧିପ୍ପାଯୋ ପକାସିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସବ୍ବେସମେଵ ଵଚନନ୍ତି ଅପରେ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ସଚେ ଆଚରିଯୋ ଠିତୋ ନିସିନ୍ନାନଂ ପାଠଂ ଦେତି, ''ନ ଠିତୋ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ଵୁତ୍ତାପତ୍ତିଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି ଏକେ। ତେସମ୍ପି ପାଠଦାନଂ ଧମ୍ମଦେସନତୋ ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଛତ୍ତପାଣିକାଦୀନଂ ପାଠଦାନେନ ଅନାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଆପତ୍ତିଭାଵୋ ଚ ସିଦ୍ଧୋ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ –

''ଉଭୋ ଅତ୍ଥଂ ନ ଜାନନ୍ତି, ଉଭୋ ଧମ୍ମଂ ନ ପସ୍ସରେ;

ଯୋ ଚାଯଂ ମନ୍ତଂ ଵାଚେତି, ଯୋ ଚାଧମ୍ମେନଧୀଯତୀ''ତି। (ପାଚି। ୬୪୭);

ଏତ୍ଥ ଅଧୀଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ପାଠଦାନମ୍ପି ଧମ୍ମଦେସନାଵ। ସେଖିଯଟ୍ଠକଥାଯଂ (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୬୩୪) ''ଧମ୍ମପରିଚ୍ଛେଦୋ ପନେତ୍ଥ ପଦସୋଧମ୍ମେ ଵୁତ୍ତନଯେନ ଵେଦିତବ୍ବୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ , ତସ୍ମା ଅଯମେଵ ଧମ୍ମୋ ସବ୍ବତ୍ଥ ଧମ୍ମପଟିସଂଯୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯଦି ଏଵଂ ସଙ୍ଖାରଭାସାଦିଵସେନ ଚିତ୍ତଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ସେଖିଯଵସେନ ଅନାପତ୍ତି ସିଯା, ତତୋ ଛପକଜାତକଵିରୋଧୋ। ତତ୍ଥ ମନ୍ତାନଂ ବାହିରଗନ୍ଥତ୍ତାତି ଚେ? ନ,

ତଦଧିପ୍ପାଯାଜାନନତୋ। ଅଯଞ୍ହି ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ‘‘ବାହିରକଗନ୍ଥସଙ୍ଖାତମ୍ପି ମନ୍ତଂ ଉଚ୍ଚେ ଆସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ୱାଚେତୁଂ ମେ ଭିକ୍ଖୱେ ଅମନାପଂ, ପଗେୱ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ତଦାପି ମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅମନାପଂ ନୀଚେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଉଚ୍ଚେ ଆସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ମନ୍ତଂ ୱାଚେତୁଂ, କିମଙ୍ଗଂ ପନ ଏତରହି…ପେ… ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୬୪୭) ହି ଅଯଂ ପାଠଇ ଯଥାୱୁତ୍ତମେୱ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ଦୀପେତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ। ତେନେୱ ‘‘ମନ୍ତଂ ୱାଚେତୁଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନଭେଦୋ କତୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଉଭଯତ୍ଥ ‘‘ଧମ୍ମଂ ଦେସେତୁ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି।

ମଯାସଦ୍ଧିଂ ମା ୱଦାତିଆଦିମ୍ହି ପନ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତୋ ‘‘ସଚେ ଭିକ୍ଖୁ ସାମଣେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ଓଶୁକାମୋ, ତଥା ସାମଣେରୋପି ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ଓଶୁକାମୋ ସହସା ଓପାତେତି, ‘ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ପଗୁଣଂ ଗନ୍ଥଂ ଭଣନ୍ତଂ ଓପାତେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଅନାପତ୍ତି, ନ ହି ଏତ୍ତାୱତା ଭିକ୍ଖୁ ସାମଣେରସ୍ସ ଉଦ୍ଦିସତି ନାମ ହୋତି। ଯସ୍ମା ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମାପି ଯୁତ୍ତମେୱେତଂ। ସଚେ ତତ୍ଥ ୱିଚାରେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସିଯା ଆପତ୍ତି, କିରିଯାକିରିଯଞ୍ଚ ନାପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ଚିତ୍ତେନ ଏକତୋ ଓଶୁକାମୋ, ଅଥ ଖୋ ନଂ ‘ଏକତୋ ମା ୱଦା’ତି ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱାପି ଏକତୋ ୱଦନ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଅଓଶୁକାମସ୍ସ ସହସା ୱିରଚ୍ଛିତ୍ୱା ଏକତୋ ୱଦନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ମା ୱଦାତି ୱୁତ୍ତୋ ଯଦି ୱଦତି, ଅନାପତ୍ତୀ’ତି। ତଥାପି ଆଚରିଯାନଂ ମତିମନୁୱତ୍ତନ୍ତେନ ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ନତ୍ଥି, ନତ୍ଥିଭାୱତୋଯେୱ ଆପତ୍ତି। ସଚେ ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତିଅୱଚନଂ ନ ସମ୍ଭୱତି ଅଯମଟ୍ଠାନତ୍ତା’’ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ୱିଚାରଣା – ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ମା ୱଦା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଯଦି ୱଦତି, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଯୁତ୍ତମେତଂ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଓଶୁକାମତାଯାଭାୱତୋ, ଭାୱେପି ସଜ୍ଝାଯକରଣାଦୀସୁ ଟୀସୁ ଅନାପତ୍ତିତୋ ଚ। ଅଥ ସାମଣେରେନ ବ୍ଯତ୍ତତାଯ ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ମା ୱଦା’’ତି ୱୁତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଯତ୍ତତାଯ ୱଦତି, ଆପତ୍ତି ଏୱ ଓଶୁକାମତାସବ୍ଭାୱତୋ। ସହସା ଚେ ୱଦତି, ଅନାପତ୍ତି ତଦଭାୱତୋ। ସଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱଂ ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ମା ୱଦା’’ତି ୱତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଯଂ ୱଦତି, ଆପତ୍ତି ଏୱ। ନ ହି ଏତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ କିରିଯାକିରିଯଂ। ଯଦି ଏତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ କିରିଯାକିରିଯଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ଯୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ଇମିନାୱ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ମଯା ସଦ୍ଧିଂ ମା ୱଦା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା। ନ ହି ସାମଣେରସ୍ସ କିରିଯା ଇଧ ପମାଣନ୍ତି, ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଅଧିପ୍ପାଯେ ୱୁତ୍ତେ ଅତିଯୁତ୍ତଂୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅକ୍ଖରନ୍ତୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତୋ। କିଞ୍ଚାପି ‘‘ଯଞ୍ଚ ପଦଂ ଯଞ୍ଚ ଅନୁପଦଂ ଯଞ୍ଚ ଅନ୍ୱକ୍ଖରଂ ଯଞ୍ଚ ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନଂ, ସବ୍ବମେତଂ ପଦସୋଧମ୍ମୋ ନାମା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ‘‘ପଦେନ ୱାଚେତି, ପଦେ ପଦେ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ, ଅକ୍ଖରାଯ ୱାଚେତି, ଅକ୍ଖରକ୍ଖରାଯ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତି ଇଦମେୱ ଦ୍ୱଯଂ ଯୋଜିତଂ, ତଂ କସ୍ମାତି ଚେ? ପଦେନ ଅନୁପଦଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନାନଂ ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଅନୁପଦନ୍ତି ଦୁତିଯପାଦୋ। ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ପୁରିମବ୍ଯଞ୍ଜନେନ ସଦିସଂ ପଚ୍ଛାବ୍ଯଞ୍ଜନ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୪୫), ତସ୍ମା ଅନୁପଦେକଦେସମତ୍ତମେୱ ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ଅକ୍ଖରାନୁବ୍ଯଞ୍ଜନସମୂହୋ ପଦ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଦମତ୍ତମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ତେନ ଅନୁପଦାଦିଉଭଯଗ୍ଗହଣତୋତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ୱଚନୱିସେସତୋ। ପଦେନ ୱାଚେନ୍ତୋ ହି ପଦେ ୱା ଅନୁପଦେ ୱା ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନେ ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ନ ଅକ୍ଖରେନ। ଅକ୍ଖରେନ ୱାଚେନ୍ତୋ ପନ ପଦାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ନ ହି ‘‘ୱରୋ ୱରଞ୍ଞୂ ୱରଦୋ ୱରାହରୋ’’ତିଆଦିମ୍ହି ପଠମଂ ୱ-କାରଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ଦୁତିଯାଦିୱ-କାରେ ଓପାତେତି, ପଠମଂ ରୋ-କାରଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ଦୁତିଯରୋ-କାରେ ଓପାତେତି, ପଠମଂ ର-କାରଂ ୱାଚେନ୍ତୋ ଦୁତିଯର-କାରେ ଓପାତେତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସାତି ସମ୍ଭୱତି। ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନାନୁଲୋମତୋ ସମ୍ଭୱତି ଏୱାତି ଚେ? ନ, ‘‘ପଦେ ପଦେ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା। ଇଦଞ୍ହି ୱଚନଂ ଏକସ୍ମିଂ ପଦେ ଏକା ଆପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ‘‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ରୂତି ଓପାତେତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ସକଲଂ ପାଦଂ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ପଠମଅକ୍ଖରମତ୍ତେ ଏକତୋ ୱୁତ୍ତେ ଆପତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ? ନ, ‘‘ଅକ୍ଖରକ୍ଖରାଯ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’’ତି ଇମିନା ୱିରୁଦ୍ଧତ୍ତା, ତସ୍ମା ରୂତି ଓପାତେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ଅସମ୍ଭୱତୋ ରୂ-କାରସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମପରିଯାପନ୍ନଭାୱସିଦ୍ଧିତୋ ତଂ ଅୱତ୍ୱା କେୱଲଂ ଅକ୍ଖରାଯ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଯଥାୱୁତ୍ତଧମ୍ମପରିଯାପନ୍ନଅକ୍ଖରଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ରୂପଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ୱଚନସିଲିଟ୍ଠତାୱସେନ ୱା ଅନୁବ୍ଯଞ୍ଜନେ ୱେଦନାୱଚନଂ ୱିଯାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଦସୋଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଠମସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୦। ‘‘ନ ସହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଭାୱୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, କେସୁଚି ‘‘ନ ସହସେଯ୍ୟା କପ୍ପେତବ୍ବା’’ତି ପାଠୋ, ନ କପ୍ପେତବ୍ବା ଭିକ୍ଖୁନାତି ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଅପସ୍ସେନଂ ୱାତି ୱାଯିମମଞ୍ଚକମେୱ ହୋତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଯଂ ଏତେସଂ ନ କପ୍ପତି, ତଂ ତେସମ୍ପୀତି ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀନଂ ସନ୍ତିକଂ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ସହସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେସ୍ସାତି ପାଠସେସୋ।

୫୨। ‘‘ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ଭିକ୍ଖୁଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସୋ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମାତୁଗାମୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଚତୁତ୍ଥରତ୍ତିଯଂ ମାତୁଗାମୋ ଦ୍ୱେପି

ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିଯୋ ଜନେତୀତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଭିକ୍ଖୁଂ ଠପେତ୍ୱା…ପେ… ପନୋତି ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତୋ ତିରଚ୍ଛାନପୁରିସୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ’’ତି ଚ, ଉଭଯମ୍ପି ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେ ମାତୁଗାମୋ ନାମାତି ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିଂଯେୱ ଗହେତ୍ୱା ଯକ୍ଖୀ ପେତୀ ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁଭୂତା ନ ଗହିତା ତେସୁ ଦୁକ୍କଟତ୍ତା। ‘‘ସଚେ ପନ ଅତ୍ତନୋପି ସିକ୍ଖାପଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ଅଥ କସ୍ମା ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ପାଚିତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ପମୁଖେ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ, ତସ୍ସତ୍ଥଂ ଦୀପେତୁଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଭୂମିଯଂ ୱିନା ଜଗତିଯା ପମୁଖଂ ସନ୍ଧାଯ କଥିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁନ ୱସତୀତି ଚତୁତ୍ଥଦିୱସେ ୱସତି। ଭିକ୍ଖୁନିପନ୍ନେତି ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ନିପନ୍ନେ। ସନ୍ନିପତିତମଣ୍ଡପଂ ନାମ ମହାୱିହାରେ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନଂ। ‘‘ତୀଣି ଚ ଦିୱସାନି ଦୁକ୍କଟଖେତ୍ତେ ୱସିତ୍ୱା ଚତୁତ୍ଥେ ଦିୱସେ ସହସେଯ୍ୟାପତ୍ତିପହୋନକେ ସଯତି, ପାଚିତ୍ତିଯେୱା’’ତି ଏକଚ୍ଚେ ୱଦନ୍ତି କିର, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ।

ପଠମସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଦୁତିଯସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫। ‘‘ଅଥ ଖୋ ତେ ମନୁସ୍ସା’’ତି ଚ ‘‘ତେ ଅଦ୍ଧିକା’’ତି ଚ ପାଠୋ। ‘‘ଏକରତ୍ତ’’ନ୍ତିପି ଅତ୍ଥି, ସୋ ନ ସୁନ୍ଦରୋ। ପଣ୍ଡକେ ପାଠଇଯଂ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନେହି ମୂଲାପତ୍ତୀତି ଦିସ୍ସତୀ’’ତି, ‘‘ଅନିମିତ୍ତାଦଯୋ ଇତ୍ଥିଯୋୱା’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନକେ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଯ। କିଞ୍ଚାପି ମତିତ୍ଥୀ ପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ହୋତି, ଅନୁପାଦିନ୍ନପକ୍ଖେ ଠିତତ୍ତା ପନ ଇଧ ଆପତ୍ତିଂ ନ କରୋତି। ପାରାଜିକାପତ୍ତିଟ୍ଠାନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନ ଓଲୋକେତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯସହସେଯ୍ୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଧମ୍ମଦେସନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୬। ‘‘ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲା’’ତି ୱଚନତୋ ଅୱିଞ୍ଞୂ ଇତ୍ଥିଯାପି ଦେସେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି। ଇଧ ଯକ୍ଖୀଆଦଯୋ ମନୁସ୍ସିତ୍ଥୀ ୱିଯ ଅନୋଠଆରିକତ୍ତା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକା ଜାତା। ତିରଚ୍ଛାନଗତମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହିତ୍ଥିଯା ପଟିବଲତାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇତରାପି ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁଯେୱାତି ଏକେ। ‘‘ମାତୁଗାମାଯା’’ତି ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଟ୍ଠକଥାଦିପାଠଂ ଠପେତ୍ୱା ଦମିଳଆଦିନା ଯଥାରୁଚି କଥେତୁଂ ଲଭତି କିରା’’ତି ଲିଖିତଂ, ଯଥା ଯକ୍ଖୀଆଦଯୋ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକା ଜାତା, ତଥା ପୁରିସୱିଗ୍ଗହଂ ଗହେତ୍ୱା ଠିତେନ ଯକ୍ଖାଦିନା ସଦ୍ଧିଂ ଠିତସ୍ସ ମାତୁଗାମସ୍ସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଦୁକ୍କଟଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା କସ୍ମା ପାଚିତ୍ତିଯମାପଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ଈସକମ୍ପି ଦୁତିଯପକ୍ଖଂ ଅଭଜନତୋ। ମନୁସ୍ସମାତୁଗାମୋପି ନ ଦୁତିଯୋ, ପଗେୱ ଯକ୍ଖାଦଯୋତି। ନ ଦୁତିଯାନିଯତେ ତସ୍ସ ଦୁତିଯତ୍ତାତି ଚେ? ନ ତତ୍ଥ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱାଚାପେକ୍ଖା ଦୁତିଯତା, କିନ୍ତୁ ନିସଜ୍ଜାପେକ୍ଖା, ଇଧ ଚ ନ ନିସଜ୍ଜମତ୍ତଂ, କିନ୍ତୁ ଦେସନା ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ସା ଚ ନିପଜ୍ଜନତୋ ଓଳଆରିକା, ତସ୍ମା ଅସମତ୍ଥନିଦସ୍ସନଂ।

ଧମ୍ମଦେସନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଭୂତାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୭। ‘‘ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକୱତ୍ଥୁ ଚ ଇଦଞ୍ଚ ଏକମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଯୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ତତ୍ଥ ‘‘ମୋଘପୁରିସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ତେ ଅରିଯମିସ୍ସକା ନ ହୋନ୍ତୀତି ଦ୍ୱେପି ଏକସଦିସାନୀତି ମମ ତକ୍କୋ। ‘‘ଅରିଯାପି ପଟିଜାନିଂସୁ, ତେସମ୍ପି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ୱିଜ୍ଜମାନତ୍ତା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମସ୍ସା’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ସଙ୍ଖେପି ଭୂତଂ ଭଗୱାତି ପୁଥୁଜ୍ଜନଅରିଯାନଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମସ୍ସ ଆରୋଚିତତ୍ତା ‘ଭୂତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଅତ୍ତନୋ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୭୭।ପୁଙ୍କେ ଅୱୁତ୍ତେହୀତି ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକେ ଅୱୁତ୍ତେହୀତି।

ଭୂତାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୮-୮୦। ‘‘ତେନେୱ ହତ୍ଥେନ ଉପକ୍କମିତ୍ୱା ଅସୁଚିଂ ମୋଚେସୀ’’ତି ପାଠୋ ସମ୍ପତିପାଠୋ ସୁନ୍ଦରୋ। ଅପଲୋକେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବା। ନୋ ଚେ, ପାଠଇଯଂଯେୱ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା। ‘‘ଓତ୍ତପ୍ପେନା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ରୁଳ୍ହୀୱସେନ ପରେସୁ ‘‘ହିରୋତ୍ତପ୍ପେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉତ୍ତାନତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତଂ,

ପାଚିତ୍ତିୟାସମ୍ପତ୍ତଦସ୍ସନେନେୱ ହି ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ।

୮୩। ତତ୍ଥ ''କମ୍ମ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଅଜ୍ଝାଚାରେପି ପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ତଂ ତସ୍ସ ଦଣ୍ଡକମ୍ମୱତ୍ଥୁ। ''ତତ୍ଥ କମ୍ମଂ ଆପନ୍ନୋ''ତି ପୁବ୍ବେପି ଲିଖିତଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଅତ୍ତକାମଂ ଆପନ୍ନୋ''ତି ପାଠୋ, ''ଅୟମେୱ ଗହେତବ୍ବୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲାରୋଚନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ପଥୱୀଖଣନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୬।କଟସକ୍ଖରା ସେତମତ୍ତିକା ୱିୟ ମୁଦୁକା ସକ୍ଖରଜାତି। ''ଅକତପବ୍ଭାରେତି ଅୱଲଞ୍ଜିତବ୍ବଟ୍ଠାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ଅନୋୱସ୍ସକଟ୍ଠାନଦସ୍ସନତ୍ଥ''ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ମୂସିକୁକ୍କୁରନ୍ତି ମୂସିକାହି ଉଦ୍ଧଟପଂସୁ। ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାତି କିଞ୍ଚାପି ''ଏୱଂ ପୱଟ୍ଟିତେ ପଥୱୀ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତୀ''ତି ଜାନନ୍ତି, ନୋ ପନ ଚେ ପଥୱୀଭେଦଜ୍ଝିକା, ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତା ନାମ ହୋନ୍ତି। ପଂସୁଆଦୟୋ ଦ୍ୱେ କୋଟ୍ଠାସା ଆପତ୍ତିକରା। କେଚି ''ସବ୍ବଚ୍ଛନ୍ନାଦୀସୁ ଉପଡ୍ଢେ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସଚେ ଦୁକ୍କଟଂ, ୟୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ୟୁତ୍ତଂ ତାଦିସସ୍ସ ୱତ୍ଥୁନୋ ସମ୍ଭୱା, ଇଧ ପନ ଜାତପଥୱୀ ଚ ଅଜାତପଥୱୀ ଚାତି ଦ୍ୱେୟେୱ ୱତ୍ଥୂନି, ତସ୍ମା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକେନ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ନ ୟୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥାପି ଦୁକ୍କଟୱଚନଂ ଅତ୍ଥୀତି ଚେ? ତଂ ପନ ସଞ୍ଞାୱସେନ, ନ ୱତ୍ଥୁୱସେନାତି ନ ୟୁତ୍ତମେୱ।

୮୭।ଅଗ୍ଗିଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ଏତ୍ତାୱତା ଉସୁମଂ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି କେଚି। ଏୱଂ ସତି ପଥୱିୟା ଅଗ୍ଗିମ୍ହି କତେ ଦୂରତୋପି ଭୂମି ଉଣ୍ହା ହୋତି, ତତ୍ତକଂ କୋପେତବ୍ବଂ ସିୟା, ନ ଚ କପ୍ପତି, ତସ୍ମା ୟସ୍ମିଂ ଠାନେ ପତତି, ତଂ ସୋ ଅଗ୍ଗି ଡହତି, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ଅଡହିତେପି ''ଅଦଡ୍ଢାୟପଥୱିୟା ଅଗ୍ଗିଂ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତ୍ତନା ପାତନାୟେୱ ଦୋସୋ ପତିତେ ଉପଦାହେତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଥୱୀଖଣନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ମୁସାୱାଦୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଭୂତଗାମୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୯।ଫରସୁଂ ନିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋତି ଦସ୍ସିତଭାୱଂ ଜାନାପେତି। କସ୍ମା ଅୟଂ ଫରସୁଂ ଉଗ୍ଗିରୀତି ଚେ? ମନୁସ୍ସାନନ୍ତିଆଦି ତସ୍ସ ପରିହାରୋ। ''ଆକୋଟେସି ଛିନ୍ଦୀତି ଚ ୱଚନତୋ ରୁକ୍ଖଦେୱତାନଂ ହତ୍ଥାନି ଛିଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଚାତୁମହାରାଜିକାଦୀନଂ ୱିୟ ଅଚ୍ଛେଜ୍ଜାନୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

୯୦-୯୨।ଭୱନ୍ତି ଅହୁୱୁଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱିକାଲିକୋ ଭୂତସଦ୍ଦୋ। ୟଦି ବୀଜତୋ ନିବ୍ବତ୍ତେନ ବୀଜଂ ଦସ୍ସିତଂ, ତଦେୱ ସନ୍ତକଂ ୟଦିଦଂ। ସୋୱ କୁକ୍କୁଚୋ ମଂସିମକ୍ଖିତୋତି ଅୟମେୱ ହି ପରିହାରୋ। ଅଟ୍ଠକଥାସୁପି ହି ''ବୀଜେ ବୀଜସଞ୍ଞୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ୟଂ ବୀଜଂ ଭୂତଗାମୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ବୀଜେ ଭୂତଗାମବୀଜେତି ୟୋଜେତ୍ୱା। ଅମୂଲକତ୍ତା କିର ସମ୍ପୁଣ୍ଣଭୂତଗାମୋ ନ ହୋତି, ''ସମୂଲପତ୍ତୋ ଏୱ ହି ଭୂତଗାମୋ ନାମା''ତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ''ଅଭୂତଗାମମୂଲତ୍ତାତି ଭୂତଗାମତୋ ଅନୁପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଅଭୂତଗାମମୂଲଂ, ଭୂତଗାମସ୍ସ ଅମୂଲକତ୍ତା ୱା। ନ ହି ତତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଭୂତଗାମୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ''ତି ଦ୍ୱିଧାପି ଲିଖିତଂ। ପିୟଙ୍ଗୁ ଅସନରୁକ୍ଖୋ ୱଡ୍ଢନତ୍ତୋ ଖଜ୍ଜଫଲୋ, ''ପୀତସାଲୋ''ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅମୂଲକଭୂତଗାମେ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ନାଳିକେରସ୍ସେୱାୟଂ। ଘଟପିଟ୍ଠିଜାତତ୍ତା, ବୀଜଗାମାନୁଲୋମତ୍ତା ଚ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ। ନ ୱାସେତବ୍ବଂ ''ଦୁରୂପଚିଣ୍ଣତ୍ତା''ତି ଲିଖିତଂ, ''ୟେସଂ ରୁକ୍ଖାନଂ ସାଖା ରୁହତୀତି ୱଚନତୋ ୟେସଂ ନ ରୁହତି, ତେସଂ ସାଖାୟ କପ୍ପିୟକରଣକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ସିଦ୍ଧ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମୁଦ୍ଧତିଣନ୍ତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ''ମୁଞ୍ଜତିଣନ୍ତି ପାଠୋ''ତି ଲିଖିତଂ।

ସମଣକପ୍ପେହୀତି ସମଣୱୋହାରେହି, ତସ୍ମା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭିକ୍ଖୁନା ''କପ୍ପିୟଂ କରୋହୀ''ତି। ତସ୍ସ ଆଣତ୍ତିୟା କରୋନ୍ତେନାପି ସାମଣେରାଦିନା ''କପ୍ପିୟ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱାୱ ଅଗ୍ଗିପରିଜିତଂ କାତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଅଗ୍ଗିପରିଜିତାଦୀନି ୱିୟ କପ୍ପିୟତ୍ତା ଅବୀଜନିବ୍ବଟ୍ଟବୀଜାନିପି ''ପଞ୍ଚହି ସମଣକପ୍ପେହୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ୨୫୦) ଏତ୍ଥ ପୱିଟ୍ଠାନି, ୟଥାଲାଭତୋ ୱା ସମଣକପ୍ପୱଚନଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ''କପ୍ପିୟ'ନ୍ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ 'କପ୍ପ'ନ୍ତି ଚେ ୱଦତି, 'ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''କପ୍ପିୟ'ନ୍ତି ୱଚନଂ ସକସକଭାସାୟପି ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''କପ୍ପିୟନ୍ତି ୱତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନା 'କପ୍ପିୟଂ'ଇଚ୍ଚେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ,

‘‘ଇତରେନ ପନ ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ‘‘ଉଚ୍ଛୁଂ କପ୍ପିଯଂ କରିସ୍ସାମୀତି ଦାରୁଂ ୱିଜ୍ଝତୀ’’ତି ୱଚନତୋ କପ୍ପିଯଂ କାତବ୍ବଂ ସନ୍ଧାଯ ୱିରଦ୍ଧେତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ଆଚରିଯା ପନ ‘‘କପ୍ପିଯଂ କାରେତବ୍ବଂ ସନ୍ଧାଯ କପ୍ପିଯନ୍ତି ସିଦ୍ଧାଦିଂ କାରେତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ସ କାରଣଂ ୱଦନ୍ତା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟନଭାୱେନେୱ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା କତେପି କପ୍ପିଯଂ ଜାତଂ। ଯଦି ନ ୱଟ୍ଟେଯ୍ଯ, ସିଦ୍ଧାଦିମ୍ପି କତେ ନ ୱଟ୍ଟେଯ୍ଯାତି, ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଉଟ୍ଟିତସେୱାଲଘଟଂ ଆତପେ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ୱିକୋପେତୁକାମତାଯ ସତି ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ। ‘‘ପୁପ୍ଫୁରଜ୍ଜୁଭାଜନଗତିକା, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତି। ନାଠଏ ୱା ବଦ୍ଧପୁପ୍ଫକଲାପେ ନାଠଅସ୍ମିଂ କତେପି ୱଟ୍ଟତି ତସ୍ମିଂ ପୁପ୍ଫସ୍ସ ଅହିତାଯା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ବୀଜଗାମେନ ଭୂତଗାମୋ ଦସ୍ସିତୋ ଅନୱସେସପରିଯାଦାନତ୍ଥ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଭୂତଗାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୮-୯।ଅଞ୍ଞଂ ୱଦତୀତି ଅଞ୍ଞୱାଦକଂ, ‘‘ୱଚନଂ କରେଯ୍ଯା’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ତୁଣ୍ହୀଭୂତସ୍ସେତଂ ନାମ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ଉଗ୍ଘାଟେତୁକାମୋତି ସମୋହନିତୁକାମୋ, ଅନ୍ତରାଯଂ କତ୍ତୁକାମୋତି ପୋରାଣା।

୧୦୦। ‘‘ସୁଦିଟ୍ଠୋ ଭନ୍ତେ, ନ ପନେସୋ କହାପଣୋତିଆଦୀସୁ ଅନାରୋପିତେ ଦୁକ୍କଟେନ ମୁସାୱାଦପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଅରୋପିତେ ପାଚିତ୍ତିଯଦ୍ୱଯଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ।

୧୦୨।ଅଧମ୍ମେନ ୱା ୱଗ୍ଗେନ ୱା ନ କମ୍ମାରହସ୍ସ ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ମଯି ୱୁତ୍ତେ ମଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ସଙ୍ଘୋ ଅଧମ୍ମେନ ୱା କମ୍ମଂ, ୱଗ୍ଗେନ ୱା କମ୍ମଂ କରିସ୍ସତି, ନ କମ୍ମାରହସ୍ସ ୱା ମେ, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱା କମ୍ମଂ କରିସ୍ସତୀ’’ତି ନ କଥେତୀତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ।

ଅଞ୍ଞୱାଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଉଜ୍ଝାପନକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୦୩।‘‘ଛନ୍ଦାଯା’’ତି ଅକ୍ଖରକ୍ଖରାଯାତିଆଦି ୱିଯ ଲିଙ୍ଗୱିପଲ୍ଲାସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦହନ୍ତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ଯେସଂ ସେନାସନାନି ପଞ୍ଞପେତି, ତେସଂ ଅତ୍ତନି ଛନ୍ଦହନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୧୦୬।ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନନ୍ତିଆଦୀସୁ କରଣତ୍ଥେ ଗହେତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଅଞ୍ଞେନ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ। ତସ୍ସ ୱାତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ। ‘‘ସମ୍ମୁତିକାଲେ ପଞ୍ଚଙ୍ଗୱିରହାଦଯୋ ଅସମ୍ମତା ନାମା’’ତି, ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନେନ ଲଦ୍ଧସମ୍ମୁତି ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାନେନ ୱିନସ୍ସତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ସଙ୍ଘେନାତି ସଙ୍ଘେନ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚାଯ ଅସ୍ସାୱେତ୍ୱା ‘‘ତୱେସୋ ଭାରୋ’’ତି କେୱଲଂ ଆରୋପିତଭାରୋ। କେୱଲ-ସଦ୍ଦୋ ହେତ୍ଥ କମ୍ମୱାଚାଯ ଅସ୍ସାୱିତଭାୱମତ୍ତମେୱ ଦୀପେତି। ସଯମେୱାତି ଇତରେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁମତିଯା। ଅଭୂତେନ ଖୀଯନକସ୍ସ ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସ କଥଂ ଅନାପତ୍ତୀତି ଚେ? ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ। ମୁସାୱାଦେ ଆପତ୍ତିଯେୱ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିଯୋ ୱୁତ୍ତା ୱିଯ ଦିସ୍ସନ୍ତି ପୁବ୍ବପଯୋଗେ ରୁକ୍ଖାଦିଛିନ୍ଦନାଦୀସୁ ୱିଯ, ୱିଚାରେତବ୍ବଂ।

ଉଜ୍ଝାପନକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପଠମସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୧୦। ‘‘ଏୱଞ୍ଚିଦଂ ଭଗୱତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଚନତୋ, ପରିୱାରେ ‘‘ଏକା ପଞ୍ଞତ୍ତି, ଏକା ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀ’’ତି (ପରି। ୨୨୬) ୱଚନତୋ ଚ ଇଧ ଅତ୍ଥି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। କିଞ୍ଚାପି ସିଦ୍ଧଂ, ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ଯାଥା’’ତିଆଦିନା ପନ ପଞ୍ଞତ୍ତିଟ୍ଠାନଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତି, କେୱଲଂ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠମାସେ…ପେ… ନିକ୍ଖିପିତୁ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କସ୍ମାତି ଚେ? ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଓତ୍ତବ୍ବତୋ ଅୱିସେସତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଦି ଏୱଂ କା ଏତ୍ଥ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତୀତି? ଅଜ୍ଝୋକାସେତି। ଅଯମନୁପଞ୍ଞତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତିଯମ୍ପି ଅତ୍ଥୀତି ଚେ? ଅତ୍ଥି, ତଂ ପନ ଓକାସମତ୍ତଦୀପନଂ, ଦୁତିଯଂ ଚାତୁମ୍ମାସିକମାସସଙ୍ଖାତକାଲଦୀପନଂ। ଯସ୍ମା ଉଭଯମ୍ପି ଏକଂ କାଲୋକାସଂ ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘ଅଜ୍ଝୋକାସେ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦୀପେନ୍ତୋ ଭଗୱା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ନିକ୍ଖିପିତୁ’’ନ୍ତି ଆହାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ

ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ ''ଯତ୍ଥ ଚ ଯଦା ଚ ସଞ୍ଚରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତଂ ସବ୍ବମିଧ ଅଜ୍ଝୋକାସସଙ୍ଖ୍ଯମେୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ହେମନ୍ତକାଲସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିସମଯତ୍ତା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ନିଦାନାନପେକ୍ଖନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତଥା ହି ଅଜ୍ଝୋକାସପଦସାମତ୍ଥିଯେନ ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ୱସ୍ସାନକାଲେ ଓୱସ୍ସକଟ୍ଠାନେ ଅଜ୍ଝୋକାସେ, ମଣ୍ଡପାଦିମ୍ହି ଚ ନ ୱଟ୍ଟତି। ହେମନ୍ତକାଲେ ପକତିଅଜ୍ଝୋକାସେ ନ ୱଟ୍ଟତି, ସବ୍ବମିଧ ଓୱସ୍ସକେପି ମଣ୍ଡପାଦିମ୍ହି ୱଟ୍ଟତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଯତ୍ଥ ହିମୱସ୍ସେନ ସେନାସନଂ ନ ତେମେତି, ଗିମ୍ହକାଲେ ପକତିଅଜ୍ଝୋକାସେପି ୱଟ୍ଟତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅକାଲମେଘାଦସ୍ସନେଯେୱାତି ଅଯଂ ୱିସେସୋ ''ଅଟ୍ଠ ମାସେ''ତି ଚ ''ଅୱସ୍ସିକସଙ୍କେତେ''ତି ଚ ଏତେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଦାନଂ ସାମତ୍ଥିଯତୋପି ସିଦ୍ଧୋ।

କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ – ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ସନ୍ଦସ୍ସିତୱିସେସୋୱ। ଚମ୍ମାଦିନା ଓନଦ୍ଧକୋ ୱା ନୱୱାଯିମୋ ୱା ନ ସୀଘଂ ୱିନସ୍ସତି। କାଯାନୁଗତିକତ୍ତାତି କାଯେ ଯତ୍ଥ, ତତ୍ଥ ଗତତ୍ତା। ସଙ୍ଘିକମଞ୍ଚାଦିମ୍ହି କାଯଂ ଫୁସାପେତ୍ୱା ୱିହରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ''ସଙ୍ଘିକଂ ପନ 'ଅଜ୍ଝୋକାସପରିଭୋଗେନ ପରିଭୁଞ୍ଜଥ, ଭନ୍ତେ, ଯଥାସୁଖ'ନ୍ତି ଦାଯକା ଦେନ୍ତି ସେନାସନଂ, ଏୱରୂପେ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱଚନତୋ, ଇଧ ଚ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱତୋ ୱଟ୍ଟତି। ''ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ଏୱରୂପନ୍ତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖାତି ନିସୀଦନ୍ତସ୍ସ ପାଦପତନଟ୍ଠାନାଭିମୁଖା''ତି ଲିଖିତଂ। ସମ୍ମଜ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ପାଦଟ୍ଠାନାଭିମୁଖନ୍ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ।

୧୧୧।''ପାଦୁଦ୍ଧାରେନାତି ବହିଉପଚାରେ ଠିତତ୍ତା''ତି ଲିଖିତଂ। ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଦୁକ୍କଟଂ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ୱିଯ। କସ୍ମା ନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ? ପଚ୍ଛା ଆଗତେହି ୱୁଡ୍ଢତରେହି ଉଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବତୋ। ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ପନ ଅନୁଟ୍ଠପେତବ୍ବତ୍ତା। ''ଅନାଣତ୍ତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତିଯମ୍ପି ତସ୍ସ ଭାରୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୧୨।ପରିହରଣେଯେୱାତି ଏତ୍ଥ ଗହେତ୍ୱା ୱିଚାରଣେତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକକରଣେତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ବୀଜନୀପତ୍ତକଂ ଚତୁରସ୍ସବୀଜନୀ।

୧୧୩। ''ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱା ସାମଣେରୋ ୱା…ପେ… ଲଜ୍ଜୀ ହୋତୀ'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଲଜ୍ଜିଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ପାଠେ ''କେନଚି ପଲିବୁଦ୍ଧଂ ହୋତୀ''ତି ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ପଲିବୁଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଚ ସେନାସନଂଯେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତଥାପି ଅତ୍ଥୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ''ଅନାପୁଚ୍ଛଂ ୱା''ତି ପାଠୋ।

ପଠମସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଦୁତିଯସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୧୬-୭।ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତମଟ୍ଠକଥାସୁ, ତଥାପି ପଦଟ୍ଠାଦଯୋପି ଲବ୍ଭନ୍ତି ଏୱ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ''ଅଞ୍ଞଂ ଅତ୍ଥରଣାଦି ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା ନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ମଞ୍ଚଂ ୱା ପୀଠଂ ୱା ୱିହାରେ ୱା ୱିହାରୂପଚାରେ ୱା'ତି ଇମିନାପି ସଂସନ୍ଦନତ୍ଥଂ 'କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତୋ, ଅଥ ଖୋ'ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚାରମତ୍ତଞ୍ଚେତଂ ''ରୁକ୍ଖମୂଲେ''ତି, ତତ୍ଥ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି।

୧୧୮।ଅନାପୁଚ୍ଛିତ୍ୱାପି ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅସତିଯା ଗଚ୍ଛତୋପି ଅନାପତ୍ତି, ଆପୁଚ୍ଛନଂ ପନ ୱତ୍ତଂ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅନାପୁଚ୍ଛତୋ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟନ୍ତି। ପୁଗ୍ଗଲିକସେନାସନେ ସଙ୍ଘିକସେଯ୍ୟଂ, ସଙ୍ଘିକସେନାସନେ ୱା ପୁଗ୍ଗଲିକସେଯ୍ୟଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ। କସ୍ମା? ''ସେଯ୍ୟାମତ୍ତମେୱ ନସ୍ସେଯ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଇଧ ପନ ''ପଲିବୁଦ୍ଧଂ ପଲିବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଦୁୱିଧମ୍ପି ଅତ୍ଥି।

ଦୁତିଯସେନାସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୨୧। ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯେସୁଯେୱ ଥେରା ଭିକ୍ଖୂତି କେଚି। ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱାତିଆଦିମ୍ହି ପୱିସନ୍ତସ୍ସ ୱା ପାଦଧୋୱନପାସାଣତୋ ଯାୱ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ପସ୍ସାୱତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ୱା ଯାୱ ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ''ପସ୍ସାୱତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ୱା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ''ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନତୋ ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ୱା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନନ୍ତି କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ। ତଥା ହି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ''ପୱିସନ୍ତସ୍ସ ପାଦଧୋୱନପାସାଣତୋ ଯାୱ ମଞ୍ଚପୀଠଂ ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ମଞ୍ଚପୀଠତୋ ଯାୱ ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନଂ, ତାୱ ଉପଚାରୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ''ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା

ପଣ୍ଡିସନ୍ତସ୍ସ, ପସ୍ସାୱଡ୍ଢାଯ ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ଚ ଦ୍ୱାରେ ନିକ୍ଖିତ୍ତପାଦଧୋୱନପାସାଣତୋ, ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନତୋ ଚ ମଞ୍ଚପୀଠ’’ନ୍ତି କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ପାଠୋ, ସୋ ଅପାଠୋ। କସ୍ମା? ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଉପଚାରସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପଣ୍ଡିସନ୍ତସ୍ସ ଯାୱ ମଞ୍ଚପୀଠାନଂ ଉପଚାରୋ, ନିକ୍ଖମନ୍ତସ୍ସ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ପସ୍ସାୱଟ୍ଠାନଂ ୱଚ୍ଚକୁଟିଚଙ୍କମଟ୍ଠାନନ୍ତି ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ଯଥା ସଂସନ୍ଦତି, ତଥାୱିଧୋ ପାଠୋତି ଆଚରିଯୋ।

୧୨୨।ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଇଧ ୱୁତ୍ତୌପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱା। ‘‘ଦସ୍ସନସୱନୂପଚାରେପି ସଞ୍ଚରନ୍ତସ୍ସା’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଅନୁପଖଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନିକ୍କଡ୍ଢନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୨୬-୭।ଛସତ୍ତକୋଟ୍ଠକାନି ୱାତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ‘‘ନିକ୍ଖମା’’ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱାପି ଅତ୍ତନୋ ରୁଚିଯା ନିକ୍ଖମତି, ଅନାପତ୍ତି; ଇଧ ଅଗ୍ଗିସାଲାଦି ଏୱ ଉପଚାରୋତି।

ନିକ୍କଡ୍ଢନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ୱେହାସକୁଟିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୨୯। ‘‘ପମାଣମଜ୍ଝିମସ୍ସ ଗଲପ୍ପମାଣେ ଦିନ୍ନତୁଲାପି ୱେହାସକୁଟିଯେୱା’’ତି ଲିଖିତଂ, ‘‘ନ ସା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ୱେହାସକୁଟିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ମହଲ୍ଲକୱିହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୩୫।ଯାୱଦ୍ୱାରକୋସାତି ଦ୍ୱାରସମୀପା, ଯାୱ ଭିତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତଂ ସୁୱୁତ୍ତଂ। କୱାଟୱିତ୍ଥାରପ୍ପମାଣୋତି ହତ୍ଥପାସସ୍ସାଧିପ୍ପେତତ୍ତା, ସମନ୍ତା କୱାଟୱିତ୍ଥାରପ୍ପମାଣୌପଚାରସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା ଅପରିପୂରୌପଚାରାପି ହୋତି। ଆଲୋକଂ କରୋତୀତି ଆଲୋକଂ ସନ୍ଧେତି ପିଧେତୀତି ସନ୍ଧି ଏୱ ଆଲୋକସନ୍ଧିନାମକା ହୋନ୍ତି। ୱାତପାନକୱାଟଲେପକମ୍ମେ ଅପ୍ପହରିତଟ୍ଠାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି।

୧୩୬।ଇଟ୍ଠକାତି ଛଦନକପାଲାସିଲାଦିଇଟ୍ଠକା। ଛଦନୂପରୀତି ଏତ୍ଥ ପଠମଂ ତାୱ ଏକୱାରଂ ଅପରିସେସଂ ଛାଦେତ୍ୱା ପୁନ ଛାଦନଦଣ୍ଡକେ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଦୁତିଯୱାରଂ ତଥେୱ ଛାଦେତବ୍ବଂ। ‘‘ତତିଯୱାରଚତୁତ୍ଥୱାରେ ସମ୍ପତ୍ତେ ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତତିଯମଗ୍ଗଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ପୁନପ୍ପୁନଂ ଛାଦାପେତୀ’’ତି ଇମିନା ଯୁଜ୍ଜତି।

ପୋରାଣା ପନ ‘‘ପଠମୱାରେଯେୱ ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ଅଧିଟ୍ଠାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଚତୁତ୍ଥତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଚତୁତ୍ଥଲେପତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଛଦନେ ୱୁତ୍ତୱିଧିନିଦାନେନ ସମେତି, ଲେପେ ୱୁତ୍ତୱିଧିତିକଚ୍ଛେଦେନ ସମେତି। ତଥାପି ସୋ ନ ଯୁତ୍ତୋୱ। ନିଦାନେ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ସିଦ୍ଧଲେପତ୍ତା ସବ୍ବସୋୱାପି ଅଚ୍ଛନ୍ନେ, ଛନ୍ନେୱାପି ଅନେକସୋ ପରିଯାଯସ୍ସ ତତିଯସ୍ସେୱ ଅଧିଟ୍ଠାନନ୍ତି ନୋ ସମେତୀତି ଆଚରିଯୋ। ‘‘ଦ୍ୱେ ମଗ୍ଗେ’’ତି, ‘‘ଦ୍ୱେ ଛଦନେ’’ତି ଚ ‘‘ତତିଯୱାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଏୱଂ ଛାଦାପେହୀ’ତି ଆଣାପେତ୍ୱା ପକ୍କମିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱଦତି କିର।

ମହଲ୍ଲକୱିହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୪୦। ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ଭୂତଗାମୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିଯୋ।

୩। ଓୱାଦୱଗ୍ଗୋ

୧। ଓୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୪୪।କଥାନୁସାରେନାତି ଯୋ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକଡ୍ଢିକୋ କିଂସୀଲୋ କିଂସମାଚାରୋ କତରକୁଲା ପବ୍ବଜିତୋତିଆଦି କଥାନୁସାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଗ୍ଗମଗ୍ଗଗମନେପୀତି ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ମୋକ୍ଖଗମନେପି। ''ଲକ୍ଖଣପ୍ପଟିୱେଧପଟିସଂଯୁତ୍ତୋ''ତି ଅଟ୍ଠଗରୁଧମ୍ମାନୁସାରେନ ୱୁତ୍ତଙ୍ଗ ଧମ୍ମକଥଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୪୫-୧୪୭।ନିସ୍ସୀମନ୍ତି ୱିହାରେ ବଦ୍ଧସୀମତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଅବଦ୍ଧସୀମଂ, ଗାମସୀମାଦିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ''ସୁପିନନ୍ତେନପୀ''ତି ନ ସକ୍କେସନ୍ତି ଇଧ ବାହୁଲ୍ଲନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ହି କେଚି ୱୀସତିୱସ୍ସାପି ଅତ୍ଥି ଅତିରେକୱୀସତିୱସ୍ସାପୀତି ଇମିନା ଇମଂ ମଜ୍ଝିମବୋଧିକାଲେ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞାଯତି। ''ସୀଲୱା ହୋତୀ''ତି ୱତ୍ୱା ତସ୍ସ ଚତୁବ୍ବିଧତ୍ତା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତସୀଲମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସଂୱୁତୋ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣ୍ଠାନୁଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ''ସତିସଂୱରାଦଯୋ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତା, ତେନ ୱିଭଙ୍ଗପାଠଂ ଦସ୍ସେତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥତୋତି ପାଠଇଅତ୍ଥତୋ। କାରଣତୋତି କାରଣୂପପତ୍ତିତୋ, ଅଟ୍ଠକଥାତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଥ ୱା କାରଣତୋତି ଧମ୍ମତୋ, ତେନ ଅତ୍ଥତୋ ଧମ୍ମତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଥ ୱା ଅତ୍ଥତୋତି ଫଲତୋ। ''କାରଣତୋତି ହେତୁତୋ। ଧମ୍ମପଦମ୍ପି ଜାତକେନ ସହା''ତି ଲିଖିତଂ। ପଞ୍ହଂ କଥେତୁନ୍ତି ''ପଞ୍ହଂ ପୁଟ୍ଠୋ କଥେତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ପୁଟ୍ଠେନ ''ନ ଜାନାମୀ''ତି ନ ସକ୍କା କଥେତୁଂ। ''ନ ଖୋ ପନ ତଂ ଭଗୱନ୍ତ''ନ୍ତି ପାଠୋ। ''ନ ଖୋ ପନେତ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ''କାସାଯୱତ୍ଥୱସନାଯା''ତି ୱଚନତୋ ପାରାଜିକାଯପି ନ ୱଟ୍ଟତି। ଭିକ୍ଖୁନିଯା କାଯସଂସଗ୍ଗମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ମେଥୁନେନ ହି ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକୋ ହୋତି।

୧୪୮-୯। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ନାମ ପରିୱତ୍ତଲିଙ୍ଗା, ପଞ୍ଚସତା ସାକିଯାନିଯୋ ୱା। ''ଧମ୍ମଦେସନାପତ୍ତିମୋଚନତ୍ଥଂ ପନା''ତି ୱଚନତୋ ମାତୁଗାମଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୀସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଭିକ୍ଖୁନିଗ୍ଗହଣେନ ପନ ମାତୁଗାମୋ ତିରିଯଂ ତରଣସିକ୍ଖାପଦେ (ପାଚି। ୧୮୭-୧୯୦) ସଙ୍ଗହିତୋ, ନ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ। ''ଓସାରେତବ୍ବା''ତି ପାଠଇପାଠୋ, ପାଠଇ ଓସାରେତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ । ''ଓସାରେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାପାଠଇ। ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ୱନ୍ଦିତେ ଦୋସାଭାୱତୋ ବହୂସୁ ଏକାଯ ୱନ୍ଦିତେ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ଭିକ୍ଖୂହି କତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୁନିଯାଯେୱ କତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତି । ''ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିସିନ୍ନାଯାତି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ନିସିନ୍ନାଯା''ତି ୱଦନ୍ତି। ନ ନିମନ୍ତିତା ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ତୁକାମାତି ନିମନ୍ତିତା ହୁତ୍ୱା ଗନ୍ତୁକାମା ଭିକ୍ଖୁ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତା, ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁକାମାୱ ଅଧିପ୍ପେତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯତୋ ପନାତି ଭିକ୍ଖୁନୀୱିହାରତୋ। ତତ୍ଥାତି ଭିକ୍ଖୁନୀୱିହାରେ। କିଞ୍ଚାପି ''ଓୱାଦଦାଯକା ଭିକ୍ଖୂ''ତି ୱଚନତୋ ଓୱାଦଦାଯକେହେୱ ସଭିକ୍ଖୁକୋ ଆୱାସୋ ହୋତି, ନ ସକ୍କେହୀତି ଆପନ୍ନୋ, ତଥାପି ଅସତି ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକେ ଓୱାଦସଂୱାସାନଂ ଅତ୍ଥାଯ ଯାଚନତ୍ଥାଯ ଅୱସ୍ସଂ ଗନ୍ତବ୍ବତ୍ତା ଅଞ୍ଞେହିପି ଭିକ୍ଖୂହି ସଭିକ୍ଖୁକୋପି ସଭିକ୍ଖୁକୋ ଏୱାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସା ରକ୍ଖିତବ୍ବାତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦାପତ୍ତି ରକ୍ଖିତବ୍ବା। କସ୍ମା? ଆପଦାସୁ ହୀତିଆଦି। ''ଅଯଂ ଉପୋସଥୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିକୋତି ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ତେରସିଯଂଯେୱ, ଏତରହି ପନ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂଯେୱ ଗନ୍ତ୍ୱା ''କଦା ଅଯ୍ଯ ଉପୋସଥୋ''ତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତି। ''ଜାଯାଯୋ ୱା ଜାରିଯୋ ୱା''ତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱୁତ୍ତଂ କିର। ''ଗଚ୍ଛେଯ୍ଯ ଚେ, ଆପତ୍ତୀ''ତି ପାଠୋ। ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋତି ଦ୍ୱୀହି ତୀହି। ଏକତୋ ଆଗତାନଂ ୱସେନ ''ତାହୀ''ତି ବହୁୱଚନଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ''ଏକା ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ବହୂ ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱା ବହୂହି ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯେହି ଓୱାଦତ୍ଥାଯ ପେସିତା''ତି ୱଚନସ୍ସ ୱିତ୍ଥାରୋ ''ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଚ ଅଯ୍ଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚା''ତିଆଦିନା ୱୁତ୍ତୋ। ''ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଚ ଅଯ୍ଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚା'ତିଆଦି ନାନାଉପସ୍ସଯେହି ପେସିତାଯ ୱଚନ''ନ୍ତି ଚ ''ଅପରିପୁଣ୍ଣସଙ୍ଘପୁଗ୍ଗଲନାନାୱାସଦୁତିଯୱଚନୱସେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଉପସଙ୍କମନଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ ନ ପୱତ୍ତତି, ତତ୍ଥାପି ଯାଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଯେନ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତେନ ''ନତ୍ଥି କୋଚି ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ସମ୍ମତୋ''ତିଆଦି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ଚେ ସମ୍ମତୋ, ନିଦ୍ଦିସିତବ୍ବୋ। ''ସଯମେୱ ଚେ ସମ୍ମତୋ, ଅହ'ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ସମ୍ମତୋ ୱା ଓୱାଦପଟିଗ୍ଗାହକୋ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସତି, ଅଞ୍ଞେନ ଆରୋଚାପେତବ୍ବନ୍ତି ଏକେ, ''ଅତ୍ତନାପି ଆରୋଚେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ''ଅଯ୍ଯାନଂ ପୱାରେତୀ''ତି ଲିଖିତଂ, ଏୱଂ ସତି ''ଅଯ୍ଯସ୍ସ ପୱାରେମୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି।

ଓୱାଦସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୫୩।ମୁନାତୀତି ଜାନାତି। ଅନ୍ତରଧାଯତିପୀତି ଏତ୍ଥ ତଦୁତ୍ତମଂ ଚେ ଅତ୍ଥି, ତଂ ପସ୍ସାମି, ଯଂ ୱିଚିତ୍ତଂ ୱା, ତଦତ୍ଥଞ୍ଚ। ତସ୍ସ କାରଣଂ। ସହ ଉପ୍ପାଦମନନ୍ତରା କିରିଯା। ଯମା ଚ ତେ ମନସା କତତ୍ର ନେତ୍ୱାତି। ଯଥା ପାତୋ ସିଯା ପାତୋ ଭୱଂ ପାତୋୱ ଉଦକତୋ ଉଗ୍ଗନ୍ତ୍ୱା ଠିତଂ, ତଥା

ୱିରୋଚମାନଂ ଅଙ୍ଗୀରସଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସ, ନ କେୱଲଂ ପଦୁମଂ ୱିୟ, ୱିରୋଚମାନଂ ତପନ୍ତମାଦିଚ୍ଚମିୱନ୍ତଲିକ୍ଖେତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଥ ୱା ଅଙ୍ଗୀରସଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପଦୁମଂୱ ୱିରୋଚମାନଂ ସୂରିୟଂୱ ତପନ୍ତଂ ପସ୍ସ ବୁଦ୍ଧଂ। ୟଥା ପାତୋ ସିୟା ଫୁଲ୍ଲମୱୀତଗନ୍ଧଂ କୋକନୁଦସଙ୍ଖାତଂ ପଦୁମଂ ପସ୍ସସି, ତଥା ୱିରୋଚମାନଂ ଅଙ୍ଗୀରସଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସ। ଉଭୟେନେୱ ହି ଭଗୱତୋ କନ୍ତି ଦୀପିତାତି କତ୍ୱା ଦୀପିତଗୁଣସୁଭଂ ବୁଦ୍ଧଂ ସଦ୍ଧତ୍ୱା ତଂ କନ୍ତିଂ ପୂଜେଥ୍ୟ। ପୂଜନେୟ୍ୟତୋପି ୱୀତିନାମେୟ୍ୟ ଇତି ଲକ୍ଖୟେ। ‘‘ଏକତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୟା’’ତି ପାଠଇ।

୧୫୬। ‘‘ଏକତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାନ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାପାଠୋ। ‘‘ଅଭବ୍ବୋ ତ୍ୱ’’ନ୍ତିଆଦିୱଚନତୋ ଅନୁକମ୍ପାୱସେନ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦିଂ ସଙ୍ଘିକା ୱିହାରା ନିକ୍କଡ୍ଢାପେନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ଅଭବ୍ବୋ ହି ଥେରୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ତଂ କାତୁଂ, ଗୱେସିତବ୍ବାୱ ଏତ୍ଥ ୟୁତ୍ତୀତି କେଚି। ଥେରେନ ସିକ୍ଖାପଦପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ପୁବ୍ବେ କତନ୍ତି ମମ ତକ୍କୋ।

ଅତ୍ଥଙ୍ଗତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୬୨। ‘‘ଏକରତ୍ତମ୍ପି ୱସନ୍ତୀ’’ତି (ପାଚି। ୧୬୧) ୱଚନତୋ ୟତ୍ଥ ରତ୍ତିୟଂ ନ ୱସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓୱଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ୟଦି ଏୱଂ ସଙ୍କେତଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓୱଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ତତୋ ଅଦ୍ଧୟୋଜନେୟେୱ ସଭିକ୍ଖୁକୋ ଆୱାସୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ଚେ ଅଦ୍ଧୟୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓୱଦିତୁକାମୋ ହୋତି, ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘୋ ଚ ଅଦ୍ଧୟୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସୋତୁକାମୋ, ‘‘ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ତଞ୍ଚ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତି। ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ପନ ‘‘ଏକରତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଉପସ୍ସୟଂ ହୋତି, ନ ଉପସ୍ସୟସଙ୍ଖେପେନ କତମତ୍ତେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ୟତ୍ଥ ୱାସୂପଗତା ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ, ସୋ ଉପସ୍ସୟସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଓୱାଦୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଏକାୱାସେ ଦିୱା ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ୟୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଆମିସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୬୪। ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ସଙ୍ଘେନ ଅସମ୍ମତ’’ନ୍ତି ପାଠଇୱଚନତୋ, ‘‘ସମ୍ମତେନ ୱା ସଙ୍ଘେନ ୱା ଭାରଂ କତ୍ୱା ଠପିତୋ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନତୋ ଚ ଅଟ୍ଠହଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ସମ୍ମତେନ ୱା ୱିପ୍ପୱସିତୁକାମେନ ‘‘ୟାୱାହଂ ଆଗମିସ୍ସାମି, ତାୱ ତେ ଭାରୋ ହୋତୂ’’ତି ୟାଚିତ୍ୱା ଠପିତୋ, ତସ୍ସାଭାୱତୋ ସଙ୍ଘେନ ୱା ତଥେୱ ଭାରଂ କତ୍ୱା ଠପିତୋ ଅଟ୍ଠହି ଗରୁଧମ୍ମେହି ଓୱଦିତୁଂ ଲଭତି, ପଗେୱ ଅଞ୍ଞେନ ଧମ୍ମେନାତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ୟୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଅସମ୍ମତୋ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓୱଦେୟ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିୟ’’ନ୍ତି ପଗେୱ ଭାରଂ କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠପିତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଭୟଗିରିୱାସୀନମ୍ପି ଇଦମେୱ ମତଂ, ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ଇମଂ ନୟଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ନହି କୋଚୀ’’ତିଆଦିନା ‘‘ଏତରହି ଓୱାଦକୋ ଅସମ୍ମତୋ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ନାମା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ୟଂ ପନ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘ଉପସମ୍ପନ୍ନଂ ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମୱାଚାୟ ଅସମ୍ମତଂ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କରୋଥ, ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓୱଦଥ, ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ କରୋଥ ଫାସୁୱିହାରନ୍ତି ଏୱଂ ୟାଚିତ୍ୱା ଠପିତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା, ତତୋ ସୋ ଥେରୋ ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ଓୱଦତି, ଏୱରୂପଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ଅସମ୍ମତନ୍ତି, ତତ୍ର ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଅସମ୍ମତୋ ଗାମଂ ଓୱାଦତ୍ଥାୟ ଆଗତାନଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ପଟିୱଚନଂ ଦେନ୍ତୋ ସଙ୍ଘାନୁମତିୟା, ନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦମତେନ ସମେତି, ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ତେନ ସମେତି, ତଞ୍ଚ ପାଠଇୱଚନଂ, ନ ହି ଓୱାଦପଟିଗ୍ଗାହକୋ, ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ୱା ‘‘ପାସାଦିକେନ ସମ୍ପାଦେତୂ’’ତି ୱଚନମତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ନାମ ହୋତି। ହୋତୀତି ଚେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋପି ତତ୍ତକେନ ୱଚନେନ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ହୋତୂ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ହୋତୀତି ଚେ, ୟଂ ୱୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ଠାନୁଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ‘‘ଅସମ୍ମତୋ ନାମ ଅସମ୍ମତଭାୱେନ ‘ବହୁସ୍ସୁତୋ ତ୍ୱଂ ଓୱଦାହୀ’ତି ସଙ୍ଘେନ ଭାରଂ କତ୍ୱା ଠପିତୋ’’ତି। ଏତ୍ଥ ବାହୁସଚ୍ଚେନ କିଂ ପୟୋଜନଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେୟେୱ ‘‘ଅଭୟଗିରିୱାସୀ ୱଦତୀତି ସୁତ୍ୱା ସମ୍ମତେନ ୱା ଆଣତ୍ତୋ ଓୱଦିତୁଂ ଲଭତୀତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପଚ୍ଛା ଅନୁଜାନାତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ବହୁକାୟ। ‘‘ପାସାଦିକେନ ସମ୍ପାଦେତୂ’’ତି ଏତ୍ତକମତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ହୋତି। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଭାରଂ କତ୍ୱା’’ତି ଇମିନା କିଂ ପୟୋଜନଂ, ତତ୍ତକମ୍ପି ୱତ୍ତୁଂ ଅଞ୍ଞୋ ନ ଲଭତି, ତେନ ଚ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଠପେତ୍ୱା ବାଲଂ ଗିଲାନଂ ଗମିକଂ ଅୱସେସେହି ଓୱାଦଂ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୪) ଅୟଂ ପାଠଇ ୱିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟ। କଥଂ? ତସ୍ସ ହି ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଓୱାଦୋ ନ ପଚ୍ଚାହରିତବ୍ବୋ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪୧୫) ଚନତୋ ସମ୍ମତାସମ୍ମତଭାୱେନ ନତ୍ଥି କୋଚୀତି ‘‘ପାସାଦିକେନ ସମ୍ପାଦେତୂ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ୱଦନ୍ତୋ ଚ ଇଧ ପଠମେନ ଆପତ୍ତିୟା କାରେତବ୍ବୋ ହୋତୀତି। ହୋତୁ ଅସମ୍ମତତ୍ତା, ଅକତଭାରତ୍ତା ଚ। ଇମସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକତ୍ତେ

ଇମସ୍ସ ଖୀଯନେନ ଦୁକ୍କଟଂ ସିଯା, ସବ୍ବମେତଂ ଅନିଟ୍ଠଂ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଅଯମେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦକୋ ନାମା''ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଥା ଭାରଂ କତ୍ୱା ଠପିତୋ ଓୱଦିତୁଂ ଲଭତିଯେୱ, ନାଞ୍ଞୋତି ଆଚରିଯୋ।

ଆମିସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚୀୱରଦାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୬୯।ସାଦିଯିସ୍ସସୀତି ପୁଚ୍ଛା।

ଚୀୱରଦାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଚୀୱରସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୭୬।ୱଞ୍ଝେତ୍ୱାତି ''ତୱ ଞାତିକାଯା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ଏକିସ୍ସା ଭିକ୍ଖୁନିଯା''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ୱା, ତେ ହି ''ଏକିସ୍ସା''ତି ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ସନ୍ତକସଞ୍ଞିନୋ ସିବ୍ବେସୁଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ''ଚୀୱରଂ ନାମ ଛନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଚୀୱର''ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ପାଠଇ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଚୀୱରନ୍ତି ଯଂ ନିୱାସେତୁଂ ୱା ପାରୁପିତୁଂ ୱା''ତିଆଦି। ''ୱିକପ୍ପନୁପଗଂ ପଚ୍ଛିମ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ, ସୋ ପମାଦଲେଖୋ।

ଚୀୱରସିବ୍ବନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୮୧। ତା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଦୂସଯିଂସୂତି ୱିପରିଣାମେସୁ କାତବ୍ବୋ।

୧୮୨-୪।ସମ୍ପଦନ୍ତୀତି ପଦସା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ୱୁତ୍ତନଯେନେୱାତି ''ସମ୍ପତନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ସମ୍ପାତୋ''ତିଆଦିନା। ପଦଗତେ ଉପଚାରୋ ନ ଲବ୍ଭତି, ଅଚ୍ଚାସନ୍ନତ୍ତା ମିସ୍ସଂ ୱିଯ ହୋତୀତି। କୁକ୍କୁଟସମ୍ପାତପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ। ''ତମ୍ପି ୱୋହାରେନା''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ତଥା ସନ୍ନିୱେସୋ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ନ ପମାଦଲେଖୋ''ତି ଚ, ''ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଅଦ୍ଧଯୋଜନଲକ୍ଖଣସମ୍ପତ୍ତଂ ନାମ ହୋତୀତି ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ''କପ୍ପିଯଭୂମି କିରାଯଂ…ପେ… ନ ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁଦ୍ଦସଞ୍ଞେତ୍ଥ କାରଣଂ। କତରଂ ପନ ତନ୍ତି? ''ଗଚ୍ଛାମାତି ସଂୱିଦହତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ''ଗଚ୍ଛାମା''ତି ୱତ୍ତମାନୱଚନନ୍ତଞ୍ଚ, ଅମଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯାଦିମ୍ହି ନ ସମ୍ଭୱତିଯେୱ ମନୁସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତରଘରାଦିମ୍ହି ମଗ୍ଗସଙ୍ଖେପଗମନତୋ, ଉଚ୍ଚାସଯନାଦିଉପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନତ୍ତା ଚ। ନ ତିତ୍ଥିଯସେଯ୍ୟାଯ ୱା ପଦ୍ଧଜିତାୱାସତ୍ତା। ଦ୍ୱାରେତି ସମୀପତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ତସ୍ମା ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ପୁନ ''ରଥିକାଯା''ତି ଆହ। ସେସଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଏତ୍ଥନ୍ତରେ ସଂୱିଦହିତେପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଆଗତତ୍ତା ନ ସମେତି। ''ଗାମନ୍ତରେ''ତି ୱଚନତୋ ଅଞ୍ଞଗାମସ୍ସ ଉପଚାରୋକ୍କମନେ ଏୱ ଆପତ୍ତି। ''ଅଦ୍ଧଯୋଜନେ''ତି ୱଚନତୋ ଅତିକ୍କମନେଯେୱ ଯୁତ୍ତଂ।

୧୮୫।ରଟ୍ଠଭେଦେତି ୱିଲୋପେ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ''ତଯୋପି ସଙ୍କେତା କାଲଦିୱସମଗ୍ଗୱସେନ, ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମେନେୱ ଆପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଇମିନା ମଗ୍ଗେନା''ତି ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେନ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଚେ, ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ନାୱାଭିରୁହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୮୯। ନଦିଯା କୁତୋ ଗାମନ୍ତରନ୍ତି ଚେ? ''ଯସ୍ସା ନଦିଯା''ତିଆଦିମାହ। ଗାମନ୍ତରଗଣନାଯାତି ଯସ୍ମିଂ ଗାମତିତ୍ଥେ ଆରୁଳ୍ହୋ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଗାମଗଣନାଯ। ''ମାତୁଗାମୋପି ଇଧ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତୀ''ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ, ତେନେୱ ''ଉଭଯତ୍ଥ ଏକତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ ଦୁକ୍କଟଂ, ସିକ୍ଖମାନାଯ ସାମଣେରିଯା ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଚ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ।

୧୯୧। ''ଲୋକସ୍ସାଦମିତ୍ତସନ୍ଥୱୱସେନ କେଳିପୁରେକ୍ଖାରା ସଂୱିଦହିତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅକୁସଲଚିତ୍ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ,

‘‘କେଠଇପୁରେକ୍ଖାରା’’ତି ୱଚନଂ ୟେଭୁୟ୍ୟତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ‘‘ତୀଣି ଚିତ୍ତାନି ତିସ୍ସୋ ୱେଦନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସଂୱିଦହନକାଲେ ୱା କେଠଇପୁରେକ୍ଖାରୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଂୱିଦହତି, ଆପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୋ ଗାମନ୍ତରୋକ୍କମନେ, ଅଦ୍ଧୟୋଜନାତିକ୍କମେ ୱା। କୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱା ହୋତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖନ୍ତୋ, ଚେତିୟାଦୀନି ୱା ପସ୍ସନ୍ତୋ, ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତୋ ୱା ହୋତି କିଲମଥୱସେନ ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତୋତି ତିଚିତ୍ତାନି ଗହିତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ନାୱାଭିରୁହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପରିପାଚିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୯୨।ଚେଟକେତି ଦାରକେ। ତରୁଣପୋତକେତି ପୋରାଣା। ‘‘ପାପଭିକ୍ଖୂନଂ ପକ୍ଖୁପଚ୍ଛେଦାୟ ଇଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପଞ୍ଚ ଭୋଜନେୟେୱାପତ୍ତି ୱୁତ୍ତା’’ତି ଲିଖିତଂ।

୧୯୪-୭।ନିପ୍ଫାଦିତନ୍ତି ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୟା ନ ହୋତି, କିନ୍ତୁ ପରିକଥାଦୀହି, ତସ୍ମା ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଅନାପତ୍ତି, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ସଙ୍କଚ୍ଚ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କଥାନୁସାରେନ ତତ୍ଥ ପସୀଦିତ୍ୱା ଦେନ୍ତି, ଇଦଂ ପରିପାଚିତଂ ନ ହୋତି, ୱଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ପଠମସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ, ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ପନ ‘‘ଇତରମ୍ପି ୱଟ୍ଟତିୟେୱା’’ତି ଆହ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ୟସ୍ମା ଦେୱଦତ୍ତୋ ପକତିୟା ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିପରିପାଚିତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଇମଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଂ ନିଦାନଂ କତ୍ୱା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପରିପାଚିତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୯୮। ‘‘ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦେନ ଚା’’ତି ପାଠୋ।

ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ଓୱାଦୱଗ୍ଗୋ ତତିୟୋ।

୪। ଭୋଜନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆୱସଥପିଣ୍ଡସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୦୩-୪।ପୂଗସ୍ସାତି ପୂଗେନ। କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତୋତି ନିସ୍ସରଣେନେତ୍ଥ ଭୱିତବ୍ବଂ, ତଂ ମୟଂ ନ ଜାନାମାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନସ୍ସ କରଣୱସେନ ‘‘କୁକ୍କୁଚ୍ଚାୟନ୍ତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୟଥା ହି ଆୟସ୍ମା ଉପାଲି ନୟଗ୍ଗାହେନ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଆୱୁସୋ ସୁପିନନ୍ତେନା’’ତି (ପାରା। ୭୮) ଆହ, ତଥା ଥେରୋପି ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଗିଲାନସ୍ସା’’ତି କସ୍ମା ନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦତୀତି? ଅନୱାଧିକାରତ୍ତା ୱିନୟପଞ୍ଞତ୍ତିୟା, ‘‘ନାୟଂ ଅତ୍ତନୋ ଓକାସୋ’’ତି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା, ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅପରିପୁଣ୍ଣତ୍ତା। ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦେ ପରିପୁଣ୍ଣଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଞତ୍ତେୟେୱ ହି ସୋ ଥେରୋ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ସୁପିନନ୍ତେନା’’ତି ଆହ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସୁପିନନ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତପଦାନୁସାରେନାତି। ୟସ୍ମା ଓଦିସ୍ସ ଅୟାୱଦତ୍ଥେୱ ଦାୟକାନଂ ପୀଠଆ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ଅନୋଦିସ୍ସ ୟାୱଦତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୦୮। ‘‘ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଦିୱସ’ନ୍ତି ଏକଂୟେୱ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଏସେୱ ନୟୋତି ୱୁତ୍ତନୟମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ହୀତିଆଦିମାହା’’ତି ଚ ‘‘ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ପକତିଗମନେୱ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗିଲାନସଞ୍ଞିନୋ କାୟେନ ସମୁଟ୍ଠାତୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଆୱସଥପିଣ୍ଡସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୦୯-୨୧୮।ଗୁଠହପଟିଚ୍ଛନ୍ନୋତି ଅପାକଟୋୱ। ଏକୋ ପୁତ୍ତେନାତି ଏକସ୍ସେକଂ ଭତ୍ତଂ ‘‘ଅହଂ ଅଞ୍ଞେନ ନିମନ୍ତିତୋ’’ତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି। ‘‘ସଚେ

ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତୀ''ତି (ପାଚି। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୭-୨୧୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚତ୍ତାରୋ ଉପାସକା ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ହତ୍ଥପାସେ ଠିତାନଂ ଚେ ଦେନ୍ତି, ଗଣଭୋଜନଂ ହୋତି ଏୱାତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ। ''ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ପସୱନେ ଗଣସ୍ସ ଏକତୋ ଗହଣେ ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ଆପତ୍ତି, ୱିସୁଂ ଗହଣେ ପଣୀତଭୋଜନସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତୀହୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ''ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ପସୱନଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୱସେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ସୂପୋଦନାଦିୱସେନ ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ଏୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ପରିୱାରେ (ପରି। ୧୬୮) ଏୱ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ଆଗତତ୍ତା, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଅନୁଞ୍ଞାତ''ନ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂଯେୱ ପାକଟନ୍ତି ''ପଦଭାଜନେ ନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଗହିତଭତ୍ତାପି ଅଞ୍ଞେ ଯାୱ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତାୱ ଚେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏକତୋ ଗଣ୍ହନ୍ତିଯେୱ ନାମ। ''ଗଚ୍ଛତି ଚେ, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ''ପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ହେତ୍ଥ ପମାଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ କସ୍ମା ପାଳିଯଂ ''ଗଣଭୋଜନଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ଚତ୍ତାରୋ…ପେ… ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଏତଂ ଗଣଭୋଜନଂ ନାମା''ତି (ପାଚି। ୨୧୮) ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତି – ଯତ୍ଥାତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମୱଚନଂ। ଚତ୍ତାରୋତି ଗଣସ୍ସ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦନିଦସ୍ସନଂ। ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନନ୍ତି ଆପତ୍ତିପ୍ପହୋନକଭୋଜନନିଦସ୍ସନଂ। ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତାତି ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନନିଦସ୍ସନଂ। ନିମନ୍ତନୱସେନେୱ ପନ ଗଣଭୋଜନସ୍ସ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ''ତି ପନ ନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂଯେୱ ପାକଟତ୍ତା। ଯଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଏୱଂ ସମ୍ବନ୍ଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ପଟିଗ୍ଗାହକନିଯମୱଚନଂ। ନ ହି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକଂ ଭିକ୍ଖୂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ଗଣସ୍ସ ଯତୋ ପଟିଗ୍ଗହିତାହାରଭୋଜନହେତୁ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି। ଆଗନ୍ତୁକପଟ୍ଟଂ ମୋଘସୁତ୍ତେନ ସିବ୍ବିତ୍ୱା ଠପେନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଅନୁୱାତେ ଯଥା ଏକତଲଂ ହୋତି, ତଥା ହତ୍ଥେହି ଘଟ୍ଟେତି। ୱଲେତୀତି ଆୱଟ୍ଟେତି। ପରିୱତ୍ତନନ୍ତି ସୁତ୍ତଂ ଗଣ୍ହନ୍ତାନଂ ସୁଖଗ୍ଗହଣତ୍ଥଂ ସୁତ୍ତପରିୱତ୍ତନଂ କରୋତି, ପଟ୍ଟଂ ସିବ୍ବନ୍ତାନଂ ସୁଖସିବ୍ବନତ୍ଥଂ ପଟ୍ଟପରିୱତ୍ତନଞ୍ଚ। ନୱଚୀୱରକାରକୋ ଇଧାଧିପ୍ପେତୋ, ନ ଇତରୋତି। ''ବିମ୍ବିସାରଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ସମ୍ଭାରେ କଯିରମାନେଯେୱ କାଲା ଅତିକ୍କନ୍ତା, ପଚ୍ଛା ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ।

୨୨୦। ''ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଏକତୋତି ଯେପି ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯିତ୍ୱା''ତିଆଦିୱଚନେନ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନପଚ୍ଚଯା ଏୱ ଅନାପତ୍ତି, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଦୀପେତି। ଅନିମନ୍ତିତୋ ଚତୁତ୍ଥୋ ଯସ୍ସ ତଦେତଂ ଅନିମନ୍ତିତଚତୁତ୍ଥଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ପୱେସେତ୍ୱାତି ନିସୀଦାପେତ୍ୱା। ଚୀୱରଦାନସମଯଲଦ୍ଧକଚତୁତ୍ଥଂ ଚୀୱରକାରସମଯଲଦ୍ଧକଚତୁତ୍ଥନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି। ତାନି ଚାତି ଯେହି ଭୋଜନେହି ୱିସଙ୍କେତୋ ନତ୍ଥି, ତାନି। ମହାଥେରେତି ଉପସମ୍ପନ୍ନେ। ଅଟ୍ଠତ୍ୱାତି ଠିତେନ ନିମିତ୍ତଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ରଥିକାଦୀସୁ ଭିକ୍ଖୁସମୀପେ ଗନ୍ତ୍ୱା। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସିକ୍ଖାପଦେ କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଚୀୱରଦାନସମଯେ ଗଣଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ। ଏୱଞ୍ଚିଦଂ ଭଗୱତା ଭିକ୍ଖୂନ''ନ୍ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତି। କତ୍ଥଚି ''ଭୁଞ୍ଜିତୁ''ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ''ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେଯ୍ୟାଥା''ତି ପାଠୋ, ଅଯଂ ସୋଭନୋ।

ଗଣଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୨୧।ଅଧିଟ୍ଠିତାତି ନିଚ୍ଚପ୍ପୱତ୍ତା। ବଦରଚୁଣ୍ଣସକ୍ଖରାଦୀହି ଯୋଜିତଂ ବଦରସାଳୱଂ। କିରକମ୍ମକାରେନାତି କିରସ୍ସ କମ୍ମକାରେନ।

୨୨୬।''ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଏତ୍ଥାହୁ ପୋରାଣତ୍ଥେରା ''ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ଅୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଗେହତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ରଥିକାଯ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସନ୍ତିକେ ୱିକପ୍ପେସି, ୱିକପ୍ପେନ୍ତେନ ପନ 'ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତପଚ୍ଚାସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ'ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଇତରେନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ 'ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ ପରିଭୁଞ୍ଜ ୱା ଯଥାପଚ୍ଚଯଂ ୱା କରୋହୀ'''ତି। ପଞ୍ଚସୁସହଧମ୍ମିକେସୂତି ସମ୍ମୁଖା ଠିତସ୍ସ ସହଧମ୍ମିକସ୍ସ ଯସ୍ସ ୱିକପ୍ପେତୁକାମୋ, ତଂ ସହଧମ୍ମିକଂ ଅଦିସ୍ୱା ଗହଟ୍ଠସ୍ସ ୱା ସନ୍ତିକେ, ସଯମେୱ ୱା ''ପଞ୍ଚସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ୱିକପ୍ପେମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବନ୍ତି ଏକେ, ଏୱଂ ସତି ଥେରୋ ତସ୍ମିଂଯେୱ ନିସିନ୍ନୋୱ ତଥା ୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେତ୍ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ତକ୍କୋ ଦିସ୍ସତି। ମହାପଚ୍ଚରିଯାଦୀସୁ ପନ ପରମ୍ମୁଖା ୱିକପ୍ପନାୱ ୱୁତ୍ତା, ସା ''ତେନ ହାନନ୍ଦ, ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାହୀ''ତି ଇମିନା ସମେତି, ତଥାପି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ''ତସ୍ମା ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚସୁ ସହଧମ୍ମିକେସୁ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ 'ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତପଚ୍ଚାସଂ ତୁଯ୍ହଂ ଦମ୍ମୀ'ତି ୱା 'ୱିକପ୍ପେମୀ'ତି ୱା ଏୱଂ ସମ୍ମୁଖା ୱା 'ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ'ତି ୱା 'ୱିକପ୍ପେମୀ'ତି ୱା ଏୱଂ ପରମ୍ମୁଖା ୱା''ତି ୱଚନତୋ ସହଧମ୍ମିକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ସଯମେୱାତି ଦିସ୍ସତି। ଯସ୍ମା ଅଯଂ ପଚ୍ଛିମନଯୋ ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେନପି ସମେତି, ତସ୍ମା ଇଧ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାନୁସାରେନ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ''ତେ ମନୁସ୍ସା…ପେ… ଭୋଜନମଦଂସୂ''ତି ୱଚନତୋ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଥାପି ଥେରସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପ୍ପତ୍ତିକାରଣେନ ଭତ୍ତେନ ସୋ ନିମନ୍ତିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ପରତୋ ''ଦ୍ୱେ ତଯୋ ନିମନ୍ତନେ ଏକତୋ ଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ୱଚନେନ, ଅନାପତ୍ତିୱାରେନ ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

୨୨୯। ଏତ୍ଥାୟଂ ୱିଚାରଣା – ‘‘ଅଞ୍ଞୋ ମନୁସ୍ସୋ ପତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅପରଭାଗେ ଅକପ୍ପିୟନିମନ୍ତନେନ ନତ୍ଥି ପୟୋଜନଂ, ପୁବ୍ବଭାଗେଯେୱ ଅକପ୍ପିୟନିମନ୍ତନେନ ପୟୋଜନନ୍ତି ସ୍ୱେପି ଭନ୍ତେ ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାଥାତି ଏତ୍ଥ କତରଂ ଅକପ୍ପିୟନିମନ୍ତନଂ, ତସ୍ମା ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଚେତ୍ଥ ପମାଣନ୍ତି। ନ, ‘‘ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋତି। ତତ୍ଥ ‘‘ସ୍ୱେପି ଭନ୍ତେ’’ତି ଏତ୍ଥ ଯଥା ୱଚନମତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅକପ୍ପିୟନିମନ୍ତନକ୍କମେନ ଅତ୍ଥୋ ଗହିତୋ, ତଥା ‘‘ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା’’ତି ଏତ୍ଥାପି ଅନ୍ତରା ଅକପ୍ପିୟନିମନ୍ତନେନ ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ପିଣ୍ଡାୟ ହି ଚରନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଏତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା’’ତି ଦିନ୍ନମ୍ପି ଅକପ୍ପିୟନିମନ୍ତନେନ ଲଦ୍ଧଂ ନାମ ହୋତି। ୱୋହାରେନ ପନ ‘‘ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଗଣଭୋଜନେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱ ପଞ୍ଚହି ଭୋଜନେହି ନିମନ୍ତିତସ୍ସ…ପେ… ପରସ୍ସ ପରସ୍ସ ଭୋଜନେ’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନୱିରୋଧୋ। ଇଦଞ୍ହି ୱଚନଂ ଯେନ ପଠମଂ ନିମନ୍ତିତୋ, ତତୋ ପଠମନିମନ୍ତିତଂ ଆଦାୟ ଗତୋ ପରସ୍ସ ପରସ୍ସ ନିମନ୍ତନକଦାୟକସ୍ସ ଭୋଜନେତି ଅତ୍ଥପରିଦୀପନତୋ ନିମନ୍ତନତୋ ଲଦ୍ଧଭତ୍ତସ୍ସ ଭୋଜନେଯେୱ ଆପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ‘‘ଦ୍ୱେ ତୟୋ ନିମନ୍ତନେ ଏକତୋ’’ତି ୱଚନେନପି ସମେତି, ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଯେନ ନିମନ୍ତିତୋ, ତସ୍ସ ଭୋଜନତୋ ପରସ୍ସ ଭୋଜନେ’’ତି ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ପାଠଇୟଂ ୱା ‘‘ନିମନ୍ତନେନ ଏକତୋଭୁଞ୍ଜତୀ’’ତି ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ଦୁତିୟନିମନ୍ତନସ୍ସ ପଠମଭୋଜନେ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ‘‘ଯେନ ଯେନା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ନିମନ୍ତନପଟିପାଟିୟା ଭୁଞ୍ଜତୀତି ପାଠଇତି ଚେ? ନ, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ନିଚ୍ଚଭତ୍ତେ’’ତିଆଦିପାଠଇୱିରୋଧତୋ।

ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ କସ୍ମା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଚେ? ‘ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତୋ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏତଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମା’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଯଦି ଏୱଂ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦିକମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦି ଓଦିସ୍ସକନ୍ତି ଚେ? ତଂ ନ, ତଦଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ଧନେନ ନିପ୍ଫନ୍ନସ୍ସ, ସଙ୍ଘତୋ ଲଦ୍ଧସ୍ସ ୱା ପାତୋ ପଚନକୟାଗୁ ଚେ ଘନା ହୋତି, ତସ୍ସାପି, ଏକକୁଟିକଂ ଗାମଂ ଉପନିସ୍ସାୟ ୱିହରତୋ ଭିକ୍ଖାଚରିୟୱସେନ ଲଭିତବ୍ବନିଚ୍ଚଭତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅକପ୍ପିୟଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖାଚରିୟୱସେନ ଲଦ୍ଧଂ ନ କପ୍ପତି ନିମନ୍ତନକାନଂ ଅପ୍ପସାଦାୱହନତୋତି ଚେ? ନ, ‘‘ପଞ୍ଚ ଭୋଜନାନି ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନୱିରୋଧତୋ। ଖାଦନୀୟମ୍ପି ହି ପରସ୍ସ ଖାଦିତ୍ୱା ଭୁତ୍ତତ୍ତା ନିମନ୍ତନଭୋଜନଂ ଅଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଅପ୍ପସାଦଂ କରୋତି ଏୱ, ତସ୍ମା ଅପ୍ପସାଦାୱହଂ ଅପ୍ପମାଣଂ, ତସ୍ମା ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦି ଓଦିସ୍ସକଂ ନ ସମ୍ଭୱତି। ଅପିଚ ହେଟ୍ଠା ୱୁତ୍ତନୟେନ ସଦ୍ଧିଂ ଇଧ ୱୁତ୍ତନୟେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଯଂ ଯଂ ଖମତି, ତଂ ତଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ସଙ୍କୋପି କେସଞ୍ଚି ଆଚରିୟାନଂ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ଆଚରିୟସ୍ସ ପନ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ ଅନ୍ତେ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ‘‘ଖୀରଂ ୱା ରସଂ ୱା ପିୱତୋ ଅମିସ୍ସମ୍ପୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ହେଟ୍ଠା ଓଦନେନାମିସ୍ସେତ୍ୱା ଉପରି ତିଟ୍ଠତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ମହାଉପାସକୋତି ଗେହସାମିକୋ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନେନ କୁରୁନ୍ଦିୟଂ ‘‘ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଚନଂ ୱିରୁଦ୍ଧଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ୱିଚାରିତୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଚାରିତ୍ତତୋତି ‘ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା’ତି ପରତୋ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱଟୀକମ୍ମଂ ଅୱିକପ୍ପନଂ। ଏତ୍ଥ ‘‘ମହାଉପାସକୋ ଭିକ୍ଖୂ ନିମନ୍ତେତି…ପେ… ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି। ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱଚନତୋ, ‘‘କାଲସ୍ସେୱ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିମ୍ହା’’ତି ପାଠଇତୋ, ଖନ୍ଧକେ ‘‘ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିମନ୍ତନେ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜ୍ଜୟାଗୁ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା, ଯୋ ପରିଭୁଞ୍ଜେୟ୍ୟ, ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୨୮୩) ୱଚନତୋ ଚ ନିମନ୍ତେତ୍ୱା ୱା ପୱେଦେତୁ ଅନିମନ୍ତେତ୍ୱା ୱା, ପଠମଗହିତନିମନ୍ତନସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପଠମନିମନ୍ତନଭୋଜନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ଯଂ କିଞ୍ଚି ପରସନ୍ତକଂ ଭୋଜନଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନାପତ୍ତିଂ କରୋତି। ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ, ସଙ୍ଘଗଣତୋ ଲଦ୍ଧଂ ୱା ଅଗହଟ୍ଠସନ୍ତକଂ ୱଟ୍ଟତି, ନିମନ୍ତନତୋ ପଠମଂ ନିବଦ୍ଧତ୍ତା ପନ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦି ପରସନ୍ତକମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଖନ୍ଧକେ ‘‘ନ ଚ , ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି (ମହାୱ। ୨୮୩) ୱଚନଂ ପରସନ୍ତକଭୋଜନୱୁତ୍ତନିୟମନଂ। ତତୋ ହତ୍ଥକୋୱ ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ।

ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୧-୩।ପଟିୟାଲୋକନ୍ତି ପଚ୍ଛିମଂ ଦେସଂ। ପୂୱଗଣନାୟାତି ଅତିରିତ୍ତପୂୱଗଣନାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ‘‘ଅପାଥେୟ୍ୟାଦିଅତ୍ଥାୟ ସଜ୍ଜିତ’’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାୟ ଗଣ୍ହାତି, ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଏୱ। ଅଥ ଉଗ୍ଗହିତଂ ଗଣ୍ହାତି, ନ ମୁଚ୍ଚତିଯେୱ। ଅସଂୱିଭାଗେ ପନ ଅନାପତ୍ତି ଅକପ୍ପିୟତ୍ତା। ଅଚିତ୍ତକତା ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାନନାଭାୱେନେୱ, ନ ୱତ୍ଥୁଜାନନାଭାୱେନାତି ଏକେ। ନ, ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ପାଥେୟ୍ୟାଦିଅତ୍ଥାୟ ସଜ୍ଜିତଭାୱଜାନନ’’ନ୍ତି ଅଙ୍ଗେସୁ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନେୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଏକେନ ୱା ଅନେକେହି ୱା ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତପୂରେସୁ ଗହିତେସୁ ତେସଂ ଅନାରୋଚନେନ ୱା ସଙ୍ଘଂ ୱା

ଜାନିତ୍ୱା ଯୋ ଅଞ୍ଞଂ ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ। ଏକତୋ ତୀସୁ, ଚତୂସୁ ୱା ପଣ୍ଣିଟ୍ଟେସୁ ଏକେନ ଚେ ଦ୍ୱେପଉପୂରା ଗହିତା, ଦୁତିଯେ ଦ୍ୱେ ଗଣ୍ହନ୍ତେ ପଠମୋ ଚେ ନ ନିୱାରେତି, ପଠମସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ନିୱାରେତି ଚେ, ଅନାପତ୍ତି, ଦୁତିଯସ୍ସେୱ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି। ସଚେ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ନ ୱଦତି, ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱସେନ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ଦୁକ୍କଟଂ। ''ଅତିରେକପଟିଗ୍ଗହଣ''ନ୍ତି ତତ୍ଥ ପଞ୍ଚମଂ ଅଙ୍ଗଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, କଉକ୍କାକରଣତୋ ପନ ଦୁକ୍କଟଂ। ଅଞ୍ଞଥା କିରିଯାକିରିଯଂ ଇଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅନିୱାରଣଂ, ଅନାରୋଚନଂ ୱା ଛଟ୍ଠଙ୍ଗଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। ଏକନିକାଯିକାନଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ଆସନ୍ନୱିହାରଭିକ୍ଖୂ, ଆସନ୍ନଆସନସାଲାଗତା ୱା ସଚେ ୱିସଭାଗେହି ଆନୀତଂ ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି, 'ଆରାମିକାଦୀନଂଯେୱ ୱା ଦାପେନ୍ତୀ'ତି ଜାନାତି, ଯତ୍ଥ ପରିଭୋଗଂ ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ଥ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତପୂରା'ତି ୱଚନତୋ ପଚ୍ଛିଆଦୀସୁ ଅଧିକମ୍ପି ଗଣ୍ହତୋ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି କେଚି ୱିନଯଧରମାନିନୋ ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂଯେୱ ନିସୀଦତୁ, ଆଚରିଯା ପନ ''ପଚ୍ଛିଆଦୀସୁପି ଉକ୍କଟ୍ଠପତ୍ତସ୍ସ ପମାଣୱସେନ ଦ୍ୱତ୍ତିପତ୍ତପୂରା ଗହେତବ୍ବା। ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦକଥା ହେସା''ତି ୱଦନ୍ତି।

କାଣମାତାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଠମପୱାରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୩୬।ଯାୱଦତ୍ଥପୱାରଣାଯପୱାରିତା କିଞ୍ଚାପି ''ପୱାରିତା''ଇଚ୍ଚେୱ ଅଧିପ୍ପେତା ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯାୱ, ଅଥ ଖୋ ପଚ୍ଛିମାୱ ଇଧାଧିପ୍ପେତା।

୨୩୭।''ଅଲମେତଂ ସବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅତିରିତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଇଦମ୍ପି ତେ ଅଧିକଂ, ଇତୋ ଅଞ୍ଞଂ ନ ଲଚ୍ଛତୀତି କିର ଅତ୍ଥୋ।

୨୩୮-୯। ''ଅସନଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ''ତି ଏତେନେୱ ''ଭୁତ୍ତାୱୀ''ତି ଏତସ୍ସ ସିଦ୍ଧତ୍ତା ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥସିଦ୍ଧି ନତ୍ଥି। ଯଦି ଅତ୍ଥି, ଅଙ୍ଗାନଂ ଛକ୍କତ୍ତଦସ୍ସନନ୍ତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତନ୍ତିଆଦି ପୱାରଣଙ୍ଗାନଂ ପଞ୍ଚକତ୍ତଦସ୍ସନଂ। ୱରକୋତି ଯୋ କୋଚି ୱରକୋ। ''ପୱାରଣଂ ପନ ଜନେତିଯେୱାତି ୱିସୁଂ ସିତ୍ଥଂ ୱୋଦକଂ କରୋନ୍ତି, ପୱାରଣଂ ନ ଜନେତି। ଯାଗୁଂ ୱା ପିୱନ୍ତୋ ପଠମଂ ଉଦକଂ ପିୱତି, ୱଟ୍ଟତି। ଅୱସିଟ୍ଠଂ ହେଟ୍ଠାସିତ୍ଥଂ ପୱାରଣଂ ନ ଜନେତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ''ଜନେତିଯେୱା''ତି ୱଦତି, ତଂ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି ଆଚରିଯା। ଭଜ୍ଜିତପିଟ୍ଠନ୍ତି ତଣ୍ଡୁଲଚୁଣ୍ଣମେୱ। ଭଜ୍ଜିତସତ୍ତୁଯୋ ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା କତମୋଦକୋ ସତ୍ତୁମୋଦକୋ।

''ଯାଗୁସିତ୍ଥମତ୍ତାନେୱ ଦ୍ୱେ…ପେ… ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପରଚଙ୍କମଚ୍ଛାଦଯୋ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପକ୍କଯାଗୁଂ ପିୱନ୍ତୋ ସଚେ ଅଞ୍ଞଂ ତାଦିସଂଯେୱ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୱାରଣା ନ ହୋତୀତି କିର ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ସଚେ ଅଞ୍ଞଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ଅସନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ୱିପ୍ପକତଭୋଜନସ୍ସାଭାୱତୋ। ଭୋଜନସାଲାଯଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଚେ, ଅତ୍ତନୋ ଅପାପୁଣନକୋଟ୍ଠାସଂ ଅଭିହଟଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତି। କାମଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପତ୍ତେ ପନ ଆରାମିକୋ ଆକିରତି, ତତୋ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଇଦଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠଅନେସନାଯ ଉପ୍ପନ୍ନେଯେୱ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି। ଯଥା ହି ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଧଟପିଣ୍ଡଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ ଦେତି, ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ନ ପୱାରେତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ। ''ୱିସଭାଗୋ ଲଜ୍ଜୀ ଚେ ଦେତି, ତଂ ତେନ ସମ୍ଭୋଗଂ ଅକତ୍ତୁକାମତାଯ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୱାରେତୀତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱେସନାଯାତି ଭତ୍ତଗ୍ଗେ। ''ମଂସେନ ରସଂ, ମଂସଞ୍ଚ ରସଞ୍ଚ ମଂସରସନ୍ତି ଆପଜ୍ଜନତୋ 'ମଂସରସ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ପଟିକ୍ଖେପତୋ ହୋତି, ମଂସସ୍ସ ରସଂ ମଂସରସନ୍ତି ୱିଗ୍ଗହୋ ନାଧିପ୍ପେତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମଂସକରମ୍ବକୋ ନାମ… ପେ… ୱଟ୍ଟତୀତି ସୁଦ୍ଧଯାଗୁ ଏୱ ହୋତି। ଅପ୍ପୱାରଣମିସ୍ସକକରମ୍ବକୋଯେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ପୱାରେତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ପରତୋ ''ଇଦଞ୍ଚ କରମ୍ବକେନ ନ ସମାନେତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦି, ତସ୍ମା ''ତଂ ଅଭିହରିତ୍ୱା କଞ୍ଜିଯଂ ଗଣ୍ହଥା'ତି ୱଦନ୍ତଂ ପଟିକ୍ଖିପତି, ପୱାରଣା ନ ହୋତୀ''ତି ଚ ''ମିସ୍ସକଯାଗୁଂ ଗଣ୍ହଥା'ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା 'ସମ୍ମିସ୍ସିତଂ ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀ'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ଯସ୍ମା ଯାଗୁମିସ୍ସକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପଦଦ୍ୱଯେ ପୱାରଣାରହସ୍ସ ନାମଗ୍ଗହଣଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତତ୍ର ଚେ ଯାଗୁ ବହୁତରା ୱା ହୋତି ସମସମା ୱା, ନ ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ତତ୍ଥ ଅଭିହାରକପଟିକ୍ଖେପକାନଂ ଯାଗୁସଞ୍ଞତ୍ତା। ଯାଗୁ ଚେ ମନ୍ଦା, ଭତ୍ତଂ ବହୁତରଂ, ପୱାରେତି। କସ୍ମା? ତେସଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ତତ୍ଥ ଭିନ୍ନସଞ୍ଞତ୍ତାତି ତକ୍କୋ ଆଚରିଯସ୍ସ। ଭତ୍ତମିସ୍ସକେ ପୱାରଣାରହସ୍ସ ନାମସ୍ସ ସବ୍ଭାୱତୋ ସବ୍ବଦା ପୱାରେତି ଏୱ। ମିସ୍ସକେ ପନ ୱୁତ୍ତନଯେନ କାରଣଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ଦେତୀତି ଯଥା ଭତ୍ତସିଟ୍ଠଂ ନ ପତତି, ତଥା ଗାଳ୍ହଂ ହତ୍ଥେନ ପୀଳେତ୍ୱା ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଦେତି।

ଅକପ୍ପିଯକତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''କପ୍ପିଯଂ ଅକାରାପିତେହି କଦଲିପ୍ଫଲାଦୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅତିରିତ୍ତଂ କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱାପି ତଂ କଦଲିପ୍ଫଲାଦିଂ ଠପେତ୍ୱା ଅୱସେସଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅମିସ୍ସକରସତ୍ତା ପୁନ ତାନି କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ଠପେତ୍ୱା ଅତିରିତ୍ତଂ କାରେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ପୁବ୍ବେ ତେସୁ ୱିନଯକମ୍ମସ୍ସ ଅନାରୁଳ୍ହତ୍ତା''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ଭୁତ୍ତାୱିନା ଚ ପୱାରିତେନ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠିତେନ କତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଭୁତ୍ତାୱିନା ଅପ୍ପୱାରିତେନ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠିତେନ କଉକ୍କନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ''ପାତୋୱ ଅଦ୍ଧାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଏକୋ ପୱାରିତୋ ଅୱୁଟ୍ଠିତୋ ତତ୍ଥ ନିସୀଦତି, ସୋ ଇତରେନ

ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା ଲଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖଂ ଅଉନା ଅଭୁତ୍ୱାପି 'ଅଲମେତଂ ସବ୍ବ'ନ୍ତି କାତୁଂ ଲଭତି ଏୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ସୁକ୍ଖପକ୍ଖେ ''ଭୁତ୍ତାୱିନା କତଂ ହୋତୀ''ତି ଇମିନାୱ ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ଅଉନୋ ସଉଙ୍ଗାନି ନ ପୂରେନ୍ତି, କଣ୍ହପକ୍ଖେ ପଟିଭାଗେନ ସତ୍ତ ୱୁତ୍ତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଭୁତ୍ତାୱିନା ଅପ୍ପୱାରିତେନ ଆସନା ୱୁଟ୍ଠିତେନ, ଅୱୁଟ୍ଠିତେନ ୱା କତଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତି। ''ପୱାରିତେନ ଆସନା ଅୱୁଟ୍ଠିତେନେୱା''ତି ଇମଂ ପନ ଅଟ୍ଠୱିକପ୍ପଂ ଦୀପେତୁଂ ''ସଉଙ୍ଗାନି ୱୁତ୍ତାନୀ''ତିପି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସୋ ପୁନ କାତୁଂ ନ ଲଭତି ପଠମଂ କତସ୍ସ ପୁନ ତେନେୱ କତ୍ତବ୍ବପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଯଞ୍ଚ ଅକତଂ, ତଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ସୋୱ ପଠମୋ ପୁନ କତ୍ତୁକାମୋ ହୋତି, ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଭାଜନେ ପୁବ୍ବେ ଅକତଂ କାତୁଂ ଲଭତି। ଦୁତିଯୋ ପଠମଭାଜନେପି କାତୁଂ ଲଭତି। ''ଯେନ ଅକତଂ, ତେନ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମମେୱତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଯେନ ଯଂ ପଠମଂ କପ୍ପିଯଂ କତଂ, ତମେୱ ସୋ ପୁନ କାତୁଂ ନ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞେନ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତତ୍ଥ ତନ୍ତି ତଂ ପଠମଂ କତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପେସେତ୍ୱା କାରେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ଚେ ଗତୋ, ତତ୍ରଟ୍ଠେନ ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିଗ୍ଗାହେତ୍ୱା ଅପରେନ କାରେତବ୍ବନ୍ତି ତତ୍ଥ ଏକୋୱ ଏୱମେୱ କାତୁଂ ନ ଲଭତୀତି। ''ଯଂ କିଞ୍ଚି ଗିଲାନଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସା'ତିଆଦିୱଚନତୋ ୱିହାରାଦୀସୁ ଗିଲାନସ୍ସ ପାପୁଣନକୋଟ୍ଠାସମ୍ପି ଗିଲାନାତିରିତ୍ତଂ ନାମ, ତସ୍ମା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଆହାରତ୍ଥାୟାତି ୱିକାଲେ ଏୱାତି ଏକେ।

୨୪୧। କାୟକମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝୋହରଣତୋ। ୱଚୀକମ୍ମଂ ୱାଚାୟ ''ଅତିରିତ୍ତଂ କରୋଥ ଭନ୍ତେ''ତି ଅକାରାପନେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମପୱାରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଦୁତିଯପୱାରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୪୩।ସାଧାରଣମେୱାତି ସବ୍ବପୱାରଣାନଂ ସାଧାରଣଂ ''ଯାୱଉକଂ ଇଚ୍ଛସୀ''ତି ଇଦଂ।

ଦୁତିଯପୱାରଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୪୭-୯। ନଟାନଂ ନାଟକାନି ନଟନାଟକାନି, ସୀତାହରଣାଦୀନି। ମୂଲଞ୍ଚ ତଂ ଖାଦନୀୟଞ୍ଚାତି ମୂଲଖାଦନୀୟଂ। ଏସ ନୟୋ ସବ୍ବତ୍ଥ। ପିଟ୍ଠନ୍ତି ଚୁଣ୍ଣଂ। ଖାରକମୂଲନ୍ତି ଯୂପସମୂଲଂ। ଚଚ୍ଚୁମୂଲଂ ନେଢଇୟମୂଲଂ। ତମ୍ବକଂ ୱଚଂ। ତଣ୍ଡୁଲେୟ୍ୟକଂ ଚୂଢଅକୁହୁ। ୱତ୍ଥୁଲେୟ୍ୟକଂ ମହାକୁହୁ। ୱଜକଲି ନିକୋଟ୍ଟଂ। ଜଜ୍ଝରୀ ହିରତୋ।

କୋଟ୍ଟଂ ଜରଟ୍ଟଂ ୱୁଚ୍ଚତି। ଗଣ୍ଠି ମୁହୁକୁଲମୁଦୁ ୱିଚୟତ୍ଥ ୱଜମୁକୁ ୱଦୁଢଅୱି।

ୱଜ୍ଜୟେତିମେ କିଂସୁକଂ, ହଲିଦ୍ଦି। କସେରୁକୋ, କଟିବଲୱନ୍ତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଅମ୍ବାଟକଂ ଅମୂଲକଂ ପିଢଲ କକ୍କୁଲ। ମସାଲୁ କିନଢଅ। ଆଲୁୱ କଢଇ ତତ୍ତିଅଢଇ ଅଲସ କଟିସ୍ସଲ ନମେଦତି ମେର। ସିଗ୍ଗୁ ସୀରି କୋଢଅ କାଲକଂ ନେକଢଅୱି। ଖୀରୱଲ୍ଲିକନ୍ଦୋ ତୁମୂରୋରିଯୋ ହୋତି। ସଙ୍ଖତୋ ଧୋୱନମେୱ। ଅଯଂ ''ପରିସଙ୍ଖାରୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ଖୀରକାକୋଲୀ କିରିକୱେଢଇ। ଜୀୱିକଂ ଜୀୱିହି। ଉସଭକ ଉମ୍ମସୁୱିୟି।

ହିନ୍ତାଲଂ କିତିଲି। କୁନ୍ତାଲ ତୋହୋ ତିଲିସତା ପଦିକଢଇରୋ ପଟସେୱଲକଢଇ। କରମନ୍ଦକଂ କରମ୍ବ ଦଣ୍ଡୋକିର ଉଦକଜୋତି କଣ୍ଡକୋ। ''ସିଙ୍ଘତକୋତିପି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଫଗ୍ଗୱ ହକିଢଇ। ନତ୍ତମାଲନ୍ତି କରଞ୍ଜି।

ସେଲ୍ଲୁ ଲୋହୋଲିୟଂ। କାସମଦ୍ଦକ କୁଦୁୱୱଲି ଅନସିକିନ। ଉମ୍ମାଦିୟ ମେଲେଲିଦିୟ। ଚୀନମୁଗ୍ଗୋ ୱେନମୁତ୍ତି ହୁରମୁଗ୍ଗ। ରାଜମାସୋ ମାହୱିଲିତି। ଅଗ୍ଗିମନ୍ତୋ ମୁଞ୍ଚି। ସୁନିପଣ୍ଣକୋ ତିପିଲୱନିନାଢଇକା ତିଲକ। ଭୂମିୟଂ ଜାତଲୋଣୀତି ଏତ୍ଥ ଲୋଣୀନାମସ୍ସ ସାଧାରଣତ୍ତା ''ଭୂମିୟ''ନ୍ତି ୱିସେସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ରହ୍ମୀପତ୍ତଂ ଦେମେତେୟେ ପଣସା। ''ଦୀପୱାସିନୋ ୱଦନ୍ତୀ''ତି ସିଥିଲଂ କତ୍ୱା କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ''ଖାଦନୀୟତ୍ଥଂ ଫରତୀତି ଲକ୍ଖଣେନ ଅସମାନତ୍ତା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଦେଲିୱିନିତେକି। ସୁଲସିପଣ୍ଣନ୍ତି ତସାପଲିକଂ।

ଅଗନ୍ଧିକପୁପ୍ଫଂ କରିସ୍ସୟେତି ଚେକୱାଦିଦପୁପ୍ଫଂ ଚେଲେପତିମଲଂ। ଜୀୱନ୍ତୀପୁପ୍ଫଂ ଜୀୱିତନ୍ଦିଗମଲ। ବକୁଲ ମୁଥୁୱଲ। କୁୟ୍ୟକ ପୁନପୁନ୍ନାମପୁନ୍ନରା, ଜାତିସୁମନ। ନୱମାଲିକା ଚେହେମଲ।

ତିନ୍ତିଣିକ କଚିନୀ ୱିଲେୟି। ମାତୁଲୁଙ୍ଗ ଲୱନୋ। ପୁସ୍ସଫଲ ସୁପୁଲି। ତିମ୍ବରୂସକ ତିଗିଦ୍ଧେରେହିତି ସୁସତ୍ତୁଧୁତ। ତିପୁସୱାତିଙ୍ଗଣ ଧୁତତିକେଣ ପଟିୟି।

ତୋଚ ୱରିୟିଯେଲି। ମୋଚ ଅତିରେଲି। ଗୋଟ୍ଟଫଲଂ ପୂଓଫଲନ୍ତି ଏକେ। କୋଟ୍ଟସେ କିର ଅଚ୍ଛିଓ।

ଅସମୁସ୍ସି ବିମ୍ବ ଇତି କେଚି। କାସ୍ମରୀତି ସେପଣ୍ଣି। ଅତିତେମେତି କରିୟମେତିସ୍ସ। ଜାତିଫଲଂ କଟଂମେତି। କଟୁକଫଲଂ ତିରିରକା।

ତରୁଣଫଲଂ କିରିଉପୁଲୁ। ପୋକ୍ଖରଟ୍ଟି କିଞ୍ଜକ୍ଖଟ୍ଟି। ସିଙ୍ଘଟ୍ଠକଂ ସାସପଂ ସେତଓଣ୍ଣଂ। ରାଜିକଂ ରତ୍ତଂ ହୋତି।

ହିଙ୍ଗୁଂ ହିଙ୍ଗୁଜତୁନ୍ତି ସଦ୍ଧାପି ହିଙ୍ଗୁୱିକତିୟୋ। ଏତ୍ଥ ହିଙ୍ଗୁଜତୁ ନାମ ପତ୍ତସାଖା ପଚିତ୍ୱା କାତଦ୍ଧା। ସାଖା ପଚିତ୍ୱା କତା ସିପାଟିକା। ଅଞ୍ଜେଞ୍ଜହି ମିସ୍ସେତ୍ୱା କତାତି କେଚି। ତକଂ କଟ୍ଟଜନ୍ତି ଅଗ୍ଗିକେଠଇନି। ନିକିତିସ୍ସାକାଲେସୟୋ। ତିମେର, ତକପତ୍ତି ପସାଖାପତ୍ତେ ପଚିତ୍ୱା କାତଦ୍ଧା। ''ତକପଣ୍ଣି ସାଓତି ଏଓ କାତଦ୍ଧା''ତି ଲିଖିତଂ।

ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା

୨୫୩। ଅପରଞ୍ଜୁ ସନ୍ନିଧି ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଜ ପଟିଗ୍ଗହିତନ୍ତି ନ କେଓଲଂ ପଟିଗ୍ଗହିତମେଓ, ଅଥ ଖୋ ଉଗ୍ଗହିତକମ୍ପି, ତେନେଓ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଏଓଂ ସନ୍ନିଧିକତଂ ୟଂ କିଞ୍ଚି ୟାଓକାଲିକଂ ୱା ୟାମକାଲିକଂ ୱା ଅଜ୍ଝୋହରିତୁକାମତାୟ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ତାଓ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଦି ତଂ ପଠମମେଓ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ''ପଟିଗ୍ଗହଣେ ତାୱା''ତି ନ ୱତ୍ତଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ୱେଦିତଦ୍ଧମେତଂ ''ଅତ୍ତନୋ କାଲେ ଗହିତଂ ଅଜ୍ଜ ପଟିଗ୍ଗହିତ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ୟଥା ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି ଉଗ୍ଗହିତକାନି ଅନଧିପ୍ପେତାନି। ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଅନାପତ୍ତି ଅନଜ୍ଝୋହରଣୀୟତ୍ତା, ତଥା ଇଧାପି ଉଗ୍ଗହିତକଂ ନାଧିପ୍ପେତନ୍ତି? ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତି – ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେ (ପାରା। ୬୨୮ ଆଦୟୋ) ଉଗ୍ଗହିତକଂ ନାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ୟୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ କାଲାତିକ୍କମନମତ୍ତେନ ତତ୍ଥ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଏତ୍ଥ ନ ୟୁତ୍ତଂ ଅତ୍ତନୋ କାଲାତିକ୍କମନମତ୍ତେନ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗାଭାୱତୋ। ଅଜ୍ଝୋହରଣେନେୱ ହି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ତସ୍ମା ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦମତେନ ଅଜ୍ଜ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜତି।

ତତ୍ରାୟଂ ୱିଚାରଣା – ଅତ୍ତନା ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମୋ ଅଜ୍ଜ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଭୁଞ୍ଜତି, ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜତି। ସାମଣେରାଦୀନଂୟେୱ ଅତ୍ଥାୟ ଉଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗହିତଂ ପୁନଦିୱସେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଆପତ୍ତିୟା ନ କାରେତଦ୍ଧୋତି। ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ଏତ୍ଥାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ସଚେ ବେଲଟ୍ଠସୀସୋ ୱିୟ ଦୁତିୟତତିୟାଦିଦିୱସତ୍ଥାୟ ଅଜ୍ଜ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ସାମଣେରାଦୀନଂ ଗୋପନତ୍ଥାୟ ଦେତି, ତସ୍ସ ପୁନଦିୱସେ ଅଜ୍ଝୋହରଣତ୍ଥଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସୟମେୱ ସଚେ ତଂ ଗୋପେତ୍ୱା ଠପେତି, ପୁନଦିୱସେ ପତିତଂ କଚଓରଂ ଦିସ୍ୱା ୱିମତିୱସେନ ୱା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପଟିଗ୍ଗହଣତୋୱ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ନୋ ଚେ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ ନତ୍ଥି। ''ଇଦଞ୍ଚ 'ଏକଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା'ତିଆଦି ୱିୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟୋ ପନ ଏକପ୍ପହାରେନେୱ ଦ୍ୱେପି ପାଦେ ଅତିକ୍କାମେତି, ତସ୍ସ ତଂ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ ନତ୍ଥି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦନ୍ତି ୱେଦିତଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥ ପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱଂ ଅୱିଜହନ୍ତମେୱ ସନ୍ନିଧିଂ ଜନେତୀତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ, ତଂ ''ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ପାଠଇୟା ୱିରୁଜ୍ଝତି। କପାଲେନ ପୀତୋ ପନ ସ୍ନେହୋ ଅବୋହାରିକୋ। କିଞ୍ଚାପି ଉଣ୍ହେ ଓତାପେନ୍ତସ୍ସ ପଗ୍ଘରତି, ତଥାପି ''ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେ ୱିୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା କପାଲେନ ପୀତା ସପ୍ପିଆଦୟୋପି ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଆପତ୍ତିଂ ଜନେୟ୍ୟୁନ୍ତି। ସୟଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱାତି ଇଧାପି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତୱିଧିୟେୱ। ଦୁଦ୍ଧୋତପତ୍ତକଥାପି ଏତେନ ସମେତି ୱିୟ । ଆହାରତ୍ଥାୟାତି କାଲେପି ଲବ୍ଭତି। ପକତିଆମିସେତି କପ୍ପିୟାମିସେ। ସାମିସେନ ମୁଖେନ ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଦ୍ୱେତି ''ହିୟ୍ୟୋ ପଟିଗ୍ଗହିତୟାମକାଲିକଂ ଅଜ୍ଜ ପୁରେଭତ୍ତଂ ସାମିସେନ ମୁଖେନ ଅଜ୍ଝୋହରତୋ ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିୟାନୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଅଜ୍ଜ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ୟାଓକାଲିକମ୍ପି ହି ୟାମାତିକ୍କନ୍ତପାନକେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ସନ୍ନିଧିଂ କରୋତି। ଅକପ୍ପିୟମଂସେସୁ ମନୁସ୍ସମଂସେ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଂ, ସେସମଂସେ ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ୱଡ୍ଢତି।

୨୫୫।ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ୟାଓଜୀୱିକଂ ଆହାରତ୍ଥାୟାତି କାଲେପି ଦୁକ୍କଟମେୱ ସନ୍ନିଧିଂ ଅନାପଜ୍ଜନତୋତି କେଚି। ତଦହୁ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ତଦହୁ ପୁରେଭତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ, ପାଠଇୟମ୍ପି ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ୱିସେସସ୍ସ ନତ୍ଥିତାୟ। ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦେ ପୁରେଭତ୍ତଂ ୟଥାସୁଖଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତଦ୍ଧଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଆହାରେ ସପ୍ପିଆଦି ସଙ୍ଗହଂ ୟାତି, ତେନ ତଗ୍ଗତିକୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଭେସଜ୍ଜୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଉପତିସ୍ସୋ।

ସନ୍ନିଧିକାରକସିକ୍ଖାପଦଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୫୯ ।ଅକପ୍ପିୟସପ୍ପିନାତି ୟେସଂ ମଂସଂ ନ କପ୍ପତି, ତେସଂ ସପ୍ପିନା। ''ୱସାତେଲଞ୍ଚ ଠପେତ୍ୱା ଅକପ୍ପିୟସପ୍ପି ନାମ ନତ୍ଥୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ୱିସଙ୍କେତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିପି ନ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କାୟିକାନୀତି କାୟେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାନି।

୨୬୧ ।ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋତି ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତେ ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାୟ ସପ୍ପିଆଦିପଞ୍ଚକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ଚେ, ତତ୍ଥ ''ନ ଭେସଜ୍ଜେନ କରଣୀୟେନ ଭେସଜ୍ଜ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ''ତେନ ପାଚିତ୍ତିୟ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପାଳିମୁତ୍ତକେସୁ ''ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୬୪-୫ ।ମୁଖଦ୍ୱାରନ୍ତି କଣ୍ଠନାଳି। ଉଚ୍ଚାରଣମତ୍ତନ୍ତି ଉକ୍ଖିପିତବ୍ବମତ୍ତକଂ। କସଟଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱାତି ସମୁଦାଚାରୱସେନ, ଅଛଡ୍ଡିତେପି ''ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମନ୍ତି ଦାୟକସ୍ସ। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦେତୀତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ। କଞ୍ଜିକନ୍ତି ୟଂ କିଞ୍ଚି ଦ୍ରୱଂ। ପତ୍ତୋ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଭୂମିୟଂ ଠପିତେ ଅଭିହାରାଭାୱତୋ। ''ୟଥା ପଠମତରଂ ପତିତଥେୱେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ତଥା ଆକିରିତ୍ୱା ଅପନେନ୍ତାନଂ ପତିତଥେୱେପି ଅଭିହଟତ୍ତା ନେୱତ୍ଥି ଦୋସୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ଚରୁକେନାତି ଖୁଦ୍ଦକପିଣ୍ଡେନ। ଜାଗରନ୍ତସ୍ସପୀତି ''ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ସୁତ୍ତସ୍ସପୀ''ତି ଲିଖିତଂ। କେଚୀତି ଅଭୟଗିରିୱାସିନୋ। ତେହି କାୟସଂସଗ୍ଗେ କାୟପଟିବଦ୍ଧେନାପି ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧେନାପି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟାପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା ଏୱାତି ଅତ୍ଥୋ। କାୟପଟିବଦ୍ଧପଟିବଦ୍ଧେନାତି ୱଚନମତ୍ତମେୱେତଂ। ''ସତ୍ଥକେନାତି ପଟିଗ୍ଗହିତକେନା''ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଦୁଲ୍ଲିଖିତଂ ସତିପି ମଲେ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବକିଚ୍ଚାଭାୱତୋ। କେସଞ୍ଚି ଅତ୍ଥାୟାତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଅତ୍ଥାୟ। ''ସାମଣେରସ୍ସ ହତ୍ଥଂ ଫୁଟ୍ଠମତ୍ତମେୱ ତଂ ପରିଚ୍ଚତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ପଟିଗ୍ଗହଣୂପଗଭାରଂ ନାମ ମଜ୍ଝିମପୁରିସେନ ଉକ୍ଖିପିତବ୍ବକଂ। ମୂଲପଟିଗ୍ଗହଣମେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ''ମଚ୍ଛିକୱାରଣତ୍ଥନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା 'ଅଭୁଞ୍ଜନତ୍ଥାୟାପି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଗହିତେ ୱଟ୍ଟତୀ'''ତି ୟେ ୱଦନ୍ତି, ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ''ସୀସମକ୍ଖନତେଲଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା 'ଇଦଂ ସୀସମକ୍ଖନ'ନ୍ତି ଅନାଭୋଗେନେୱ ସତ୍ତାହଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତସ୍ସ କିଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ଭୱେୟ୍ୟା''ତିଆଦି, ସୁତ୍ତାଧିପ୍ପାୟୋ ପନ ଏୱଂ ଗହେତବ୍ବୋ ''ମଚ୍ଛିକୱାରଣତ୍ଥଂ ବୀଜନ୍ତସ୍ସ ତସ୍ମିଂ ଲଗ୍ଗରଜାଦିମ୍ହି ପତ୍ତେ ପତିତେ ସୁଖଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ସକ୍କା'ତି ସଞ୍ଞାୟ ପୁବ୍ବେ ପଟିଗ୍ଗହିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱତ୍ତନକଥାୟଂ ''ଅମ୍ହାକଂ ତଣ୍ଡୁଲେସୁ ଖୀଣେସୁ ଏତେହି ଅମ୍ହାକଂ ହତ୍ଥଗତେହି ସାମଣେରସନ୍ତକେହିପି ସକ୍କା ପତିଟ୍ଠପେତୁ'ନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ଚେ ସମ୍ଭୱତି, 'ପରିୱତ୍ତନଂ ସାତ୍ଥକ'ନ୍ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଦି ଏୱଂ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତାନଂ ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ଆପନ୍ନମେୱ, ତଥା ''ପଣ୍ଡିତୋ ଏସ ସାମଣେରୋ ପତ୍ତପରିୱତ୍ତନଂ କତ୍ୱା ଦସ୍ସତି, ମୟମେୱ ଚ ଇମସ୍ସ ୱିସ୍ସାସେନ ୱା ୟାଚିତ୍ୱା ୱା ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମା''ତି ଚିତ୍ତେ ସତି ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି କତେପି ପରିୱତ୍ତନେତି ଚ ଆପନ୍ନଂ, କିଂ ବହୁନା। ନିରପେକ୍ଖେହେୱ ଗଣ୍ହିତବ୍ବଂ, ନ ସାପେକ୍ଖେହୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଆଚରିୟୋ। ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ''ସଚେ ପନ ସକ୍କୋତି ୱିତକ୍କଂ ସୋଧେତୁଂ, ତତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଖାଦିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନେନ ସିଦ୍ଧୋୱ। ଆଧାରକେ ପତ୍ତୋ ଠପିତୋ ହୋତି ୟଥାପଟିଗ୍ଗହିତଭାୱେ ନିରାଲୟୋ। ସମୁଦ୍ଦୋଦକେନ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକେନ। ମେଣ୍ଡକସ୍ସ ଖୀରଂ ଖୀରତ୍ତାୱ ୱଟ୍ଟତି। ''ଅତ୍ତନୋ ପନ ଖୀରଂ ମୁଖେନେୱ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ସରୀରନିସ୍ସିତମହାଭୂତାନି ହି ଇଧାଧିପ୍ପେତାନୀ''ତି ଲିଖିତଂ, ତଦୁଭୟମ୍ପି ''କପ୍ପିୟମଂସଖୀରଂ ୱା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ଅପିଚ ''ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତଭାଜନେ ଅଞ୍ଞଭିକ୍ଖୁସନ୍ତକେ ଅତ୍ତନୋ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପକ୍ଖିପତି, 'ତଂ ଥୋକ'ନ୍ତି ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା କାରଣେନ ୱଦତି, ତଂ ସବ୍ବେସଂ ନ କପ୍ପତି। କସ୍ମା? ୱିନୟଦୁକ୍କଟତ୍ତା । ଅତ୍ତନା ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ୱିନୟୱିଧିଂ ଅକତ୍ୱା ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଏୱଂ ତାଦିସଂ କିମତ୍ଥଂ ନ ଭୁଞ୍ଜତୀତି? ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ 'ଉଗ୍ଗହିତକୋ ହୋତୀ'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଏୱଞ୍ହି ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ଭୂମିୟଂ ୱା ଭାଜନେ ୱା ଫଲଂ ୱା ୟଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ ୱା ୟାୱଜୀୱିକମ୍ପି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଆମସତି, ନ ୱଟ୍ଟତି, ଉଗ୍ଗହିତକଂ ହୋତୀ''ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇମସ୍ସ ମତେନ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ସଚେ ପତ୍ତେ ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତେ ପିଣ୍ଡଂ ଠପେତି, ତଂ ଅକପ୍ପିୟଂ ଉଗ୍ଗହିତକନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ''ସଚେ ଅତ୍ତନୋ ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ୟାଗୁପଚନକଭାଜନେ…ପେ… ନିରାମିସଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଚନେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା କଥେତବ୍ବୋ। ''କପ୍ପିୟମଂସଖୀରଂ ୱା''ତି ପସଙ୍ଗୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦଧି ଚେ ପଟିଲଦ୍ଧଂ, ତଞ୍ଚ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି କେଚି।

ଦନ୍ତପୋନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ଭୋଜନୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୬୯। ୱିଘାସାଦାନଂ ଅନ୍ତରା ପୂୱଲାଭେନ ଅଞ୍ଞତରା ପରିବ୍ବାଜିକା ପୱିସିତ୍ୱା ଠିତା। ଦାପେତୀତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ।

ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉୟ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୭୬।ୱିଜହନ୍ତସ୍ସାତି ଅନାଦରତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ। ଉୟ୍ୟୋଜକସ୍ସ ୱିଜହନ୍ତସ୍ସ ସତୋ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଇଧ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାମ ସାମଣେରୋୱାଧିପ୍ପେତୋ।

ଉୟ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ସଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୮୦।ସଭୋଜନେତି ଏତ୍ଥ ପଠମୱିକପ୍ପୋ ‘‘ଇତ୍ଥୀ ଚ ପୁରିସୋ ଚା’’ତି ଇମିନା ତତିଯପଦେନ ଯୁଜ୍ଜତି, ଦୁତିଯୱିକପ୍ପୋ ପଠମେହି ଦ୍ୱୀହି। କୁଲେତି ଘରେ। ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା ନିସୀଦନଚିତ୍ତେନ ସଚିତ୍ତକଂ।

ସଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୮୪। ଇଧ ପଞ୍ଚମଂ ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନିୱଗ୍ଗସ୍ସ ଦସମଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉପରି ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ‘‘ତତିଯସିକ୍ଖାପଦେନା’’ତି ନ ପାଠୋ, ‘‘ଚତୁତ୍ଥେନା’’ତି ପାଠୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ରହୋପଟିଚ୍ଛନ୍ନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୮୯। ରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୬। ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୨୯୪।ସଭତ୍ତୋତି ନିମନ୍ତନଭତ୍ତୋତି ପୋରାଣା।

ପୁରେଭତ୍ତଞ୍ଚ ପିଣ୍ଡାଯ, ଚରିତ୍ୱା ଯଦି ଭୁଞ୍ଜତି;

ସିଯା ପରମ୍ପରାପତ୍ତି, ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନ ସା ସିଯା।

ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚ ଗମିକୋ, ପୁବ୍ବଗେହଂ ଯଦି ଗଚ୍ଛେ;

ଏକେ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏକଚ୍ଚେ।

କୁଲନ୍ତରସ୍ମୋକ୍କମନେ , ଆପତ୍ତିମତଯୋ ହି ତେ;

ସମାନଭତ୍ତପଚ୍ଚାସା, ଇତି ଆହୁ ଇଧାପରେ।

ମତା ଗଣିକଭତ୍ତେନ, ସମେନ୍ତି ନଂ ନିମନ୍ତନେ;

ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ସମାନନ୍ତି, ଏକେ ସମ୍ମୁଖତାପରେ।

ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଦ୍ୱିକେହେୱ, ୱିଚାରେତବ୍ବଭେଦତୋ;

ୱିଞ୍ଞୁ ଚାରିତ୍ତମିଚ୍ଚେୱ, ସିକ୍ଖାପଦମିଦଂ ୱଦୂତି।

ଚାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୧୦। କାଲନ୍ତି ସୋ। ଯସ୍ମା ସଙ୍ଘପୱାରଣାଯମେୱାଯଂ ୱିଧି, ତସ୍ମା ‘‘ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଇମିନା ହି ତଯା ପୱାରିତମ୍ହା, ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଯଥାଭୂତଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ଗିଲାନୋୱ ଲଭତି। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋ’’ତି, ତଂ ସଙ୍ଘୱସେନ ପୱାରିତଂ, ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥାଯ ସପ୍ପିଆଦିଭେସଜ୍ଜପଞ୍ଚକଂ ୱିଞ୍ଞାପେତି ଚେ, ‘‘ନ ଭେସଜ୍ଜେନ କରଣୀଯେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୀ’ତି ୱଚନେନ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି (ପାଚି। ୩୦୯) ଲିଖିତଂ।

ମହାନାମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉଯ୍ୟୁତ୍ତସେନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୧୧-୫।ମଂ ଦିଟ୍ଠେନାତି ମଯା ଦିଟ୍ଠେନ, ମମ ଦସ୍ସନେନ ୱା। ଏକମ୍ପି ସରହତ୍ଥଂ ପୁରିସନ୍ତି ଅଙ୍ଗପରିଯାପନ୍ନଂ।

ଉଯ୍ୟୁତ୍ତସେନାସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ସେନାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୧୯। ନୱମେ ସେନାପରିକ୍ଖେପେନ ୱା ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନ ୱା ସଞ୍ଚରଣଟ୍ଠାନପରିଯନ୍ତେନ ୱା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବା।

ସେନାୱାସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଉଯ୍ୟୋଧିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୨୪। ଦସମେ ଏକମେକଂ ଦସ୍ସନାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ପସ୍ସତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସାତିଆଦି। ଅଟ୍ଠମେ ପନ ଏକମେକଂ ଦସ୍ସନାଯ ଗଚ୍ଛତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଯତ୍ଥ ଠିତୋ ପସ୍ସତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ପାଠୋ। କସ୍ମା? ଅଙ୍ଗପ୍ପମାଣାଭେଦେପି ଅନୀକୱିସେସତୋ। ଦସମେ ପନ ଅଟ୍ଠମଙ୍ଗସ୍ସ ଦସ୍ସନେନ ଦୁକ୍କଟଂ ସିଯାତି।

ଉଯ୍ୟୋଧିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ଅଚେଲକୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

୬। ସୁରାପାନୱଗ୍ଗୋ

୧। ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

ଆୟସ୍ମତୋ ଯଂ ମୁନି ସାଗତସ୍ସ,

ମହିଦ୍ଧିକତ୍ତସ୍ସ ନିଦସ୍ସନେନ;

ପାନସ୍ସ ଦୋସୋ ତସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ,

ପୁବ୍ବେୱ ସୋ ଭଦ୍ଦୱତିଂ ପୟାତୋ।

ତସ୍ମା ପସ୍ସଂ ନାଗମପୋଥୟିତ୍ୱା,

ୱିନିସ୍ସଟଂ ସାଗତଂ ଇଦ୍ଧିୟା ଚ;

ନତୋ ସୁରାପାନନିସେଧନତ୍ଥଂ,

କୋସମ୍ବିମେୱଚ୍ଛଗମାତି ଞେଯ୍ୟଂ।

୩୨୬-୮।ପସୁପାଲକାତି ଅଜପାଲକା। ଯେନ ମଜ୍ଜତି, ତସ୍ସ ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାୟ। କେଚି ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱାତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱତ୍ଥୁଂ ଜାନିତ୍ୱା ପିୱତୋ ଅକୁସଲ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ‘‘ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତାୟାତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖମେୱ ସନ୍ଧାୟା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ‘‘କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତମ୍ପି ‘‘ତବ୍ବହୁଲନୟେନ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। କଙ୍ଖାୱିତରଣିୟମ୍ପି ଅୱିସେସେତ୍ୱା ‘‘ଅକୁସଲଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘ତଂ ଅକୁସଲେନେୱ ପିୱତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୀତି।

ସୁରାପାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୩୦। ଅଙ୍ଗୁଲିପତୋଦକସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୩। ହସଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୩୬। ତତିୟେ କଥଂ ତିୱେଦନଂ? ହସାଧିପ୍ପାୟେନେୱ ‘‘ପରସ୍ସ ଦୁକ୍ଖଂ ଉପ୍ପାଦେସ୍ସାମୀ’’ତି ଉଦକଂ ଖିପନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ। ସେସଂ ଉତ୍ତାନଂ।

ଇଦଂ ସଞ୍ଞାୱିମୋକ୍ଖଞ୍ଚେ, ତିକପାଚିତ୍ତିୟଂ କଥଂ;

କୀଳଇତଂୱ ଅକୀଳଆତି, ମିଚ୍ଛାଗାହେନ ତଂ ସିୟା।

ଏତ୍ତାୱତା କଥଂ କୀଳଆ, ଇତି କୀଳଆୟଂ ଏୱାୟଂ;

ଅକୀଳଆସଞ୍ଞୀ ହୋତେତ୍ଥ, ୱିନୟତ୍ଥଂ ସମାଦୟେ।

ଏକନ୍ତାକୁସଲୋ ଯସ୍ମା, କୀଳଆୟାଭିରତମନୋ;

ତସ୍ମା ଅକୁସଲଂ ଚିତ୍ତଂ, ଏକମେୱେତ୍ଥ ଲବ୍ଭତୀତି।

ହସଧମ୍ମସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଅନାଦରିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୪୪। ‘‘ଲୋକଵଜ୍ଜଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ଵା ‘ଇଦଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୁଗ୍ଗହୋ’ତି ଵଦନ୍ତସ୍ସ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଯଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠେନେଵ ଚିତ୍ତେନ ଆପଜ୍ଜତି, ଯଂ ଵା ଅରିଯପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେ ସିକ୍ଖାପଦେ ଅଜ୍ଝାଚରତି, ଇଦଂ ଲୋକଵଜ୍ଜନ୍ତି ସଙ୍ଗହିକଵାଦୀଆଦୀନି ଆଚରିଯକୁଲାନି। ତତ୍ଥ ଦୁତିଯତତିଯଵିକପ୍ପୋ ଇଧ ନ ଅଧିପ୍ପେତୋ ସେଖିଯାନଂ ଲୋକଵଜ୍ଜତ୍ତା।

ଗାରଯ୍ହୋ ଆଚରିଯୁଗ୍ଗହୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଯସ୍ମା ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ, ତସ୍ସ କସଟୋ ଯାଵଜୀଵିକୋ, ଦ୍ଵିନ୍ନଂଯେଵ ସମଵାଯୋ ଉଚ୍ଛୁଯଟ୍ଠି, ତସ୍ମା ଵିକାଲେ ଉଚ୍ଛୁଯଟ୍ଠିଂ ଖାଦିତୁଂ ଵଟ୍ଟତି ଗୁଳହରୀତକଂ ଵିଯା’ତି ଏଵମାଦିକୋ ସମ୍ପତି ନିଙ୍ଗତ୍ତୋ ଗାରଯ୍ହାଚରିଯଵାଦୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ’’ତି ଚ, ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜେ ପନ ଵଟ୍ଟତୀତି ‘‘ନ ପତ୍ତହତ୍ଥେନ କଵାଟୋ ପଣାମେତବ୍ବୋ’ତି ଇମସ୍ସ ‘ଯେନ ହତ୍ଥେନ ପତ୍ତୋ ଗହିତୋ, ତେନ ହତ୍ଥେନ ନ ପଣାମେତବ୍ବୋ, ଇତରେନ ପଣାମେତବ୍ବୋ’ତି ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ଵା ତଥା ଆଚରନ୍ତୋ ନ ଆପତ୍ତିଯା କାରେତବ୍ବୋ। ‘ତଥା ବୁଦ୍ଧବୋଧିଚେତିଯାନଂ ପୁପ୍ଫଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ତଥା ଆଚରନ୍ତୋ’’ତି ଚ। ତଥା ଆଚରତି ଅଭଯଗିରିଵାସିକୋ। ମହାଵିହାରଵାସିନୋ ଚେ ଏଵଂ ଵଦନ୍ତି, ‘‘ମା ଏଵଂ ଵଦା’’ତି ଅପସାଦେତବ୍ବୋ। ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ସୁତ୍ତଂ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଞ୍ଚ ଉଗ୍ଗହିତକାନଂଯେଵା’’ତିଆଦି। ‘‘ଇଦଂ ସଙ୍ଗ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ଆହା’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୁତ୍ତାନୁଲୋମଂ ଅଟ୍ଠକଥା’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଅନାଦରିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଭିଂସାପନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୪୫। ଭିଂସାପନସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵ।

୬। ଜୋତିସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୫୪।‘‘ଵିସିବ୍ବନାପେକ୍ଖୋ’’ତି ଵଚନତୋ ଯସ୍ସ ଅପେକ୍ଖା ନତ୍ଥି, ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି।

ଜୋତିସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନହାନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୬୪। ନହାନସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵ।

୮। ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୬୮ ।ଅଲଭୀତିଲଭୋ। ଯଥା ‘‘ପଚତୀତି ପଚୋ, ପଥତୀତି ପଥୋ’’ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ଏଵଂ ‘‘ଲଭତୀତି ଲଭୋ’’ତି କସ୍ମା ନ ଵୁତ୍ତଂ? ପରିନିଟ୍ଠିତଲାଭସ୍ସେଵ ଇଧାଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ମଗ୍ଗେତି ସିଙ୍ଗିନିମଗ୍ଗେ। କପ୍ପକତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅକପ୍ପକତଂ ସିବ୍ବେତି। ଯାଵତା ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ନ ଵିଜହତି, ତାଵତା ପୁବ୍ବଂ କପ୍ପମେଵ। କପ୍ପଂ ନ ଵିଜହତି ଚେ, ପୁନ କପ୍ପଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିଯସ୍ସ ତକ୍କୋ।

ଦୁବ୍ବଣ୍ଣକରଣସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଵିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୩୭୪। ପରିଭୋଗୋ ଏତ୍ଥ କାଯକମ୍ମଂ। ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧାରଣଂ ଵଚୀକମ୍ମଂ।

ଵିକପ୍ପନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଚୀୱରାପନିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୭୯। ଦସମେ ଯସ୍ମା ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ଚୀୱରନିସୀଦନମ୍ପୀତି ଉଭଯମ୍ପି ସଦସମେୱ, ତସ୍ମା ତଂ ଉଭଯମ୍ପି ଏକତୋ କତ୍ୱା ‘‘ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥାପି ଚୀୱରଗ୍ଗହଣେନ ଚୀୱରନିସୀଦନଂ ଗହିତମେୱାତି ଅତ୍ଥତୋ ସନ୍ଥତନିସୀଦନମେୱ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ନିସୀଦନସନ୍ଥତଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ, ଇତରସ୍ସ ଅନିସୀଦନଅଦସଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଏତ୍ଥ ନିସୀଦନସନ୍ଥତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁତ୍ତା ଇତରମ୍ପି ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ ତଜ୍ଜାତିକତ୍ତା। ସସ୍ସାମିକେ ସୂଚିଘରେ ସୂଚିଗଣନାଯ ଆପତ୍ତିଯୋତି ପୋରାଣା।

ଚୀୱରାପନିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ସୁରାପାନୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ସପ୍ପାଣକୱଗ୍ଗୋ

୧। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚପାଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୮୨। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚପାଣସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୨। ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୮୭। ‘‘ପାଣୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଜାନନ୍ତୋପି ‘‘ମରିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ପିୱତିଚେ, ଅନାପତ୍ତି।

ଜଲେ ପକ୍ଖିପନଂ ପୁପ୍ଫଂ, ଜଲପ୍ପୱେସନଂ ଇଦଂ;

ଏୱଂ ଉଭିନ୍ନଂ ନାନତ୍ତଂ, ଞେଯ୍ୟଂ ଞାଣୱତା ସଦାତି।

ସପ୍ପାଣକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଉକ୍କୋଟନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୯୨। ତତିଯେ ଦ୍ୱାଦସ ଉକ୍କୋଟା ୱେଦିତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ଅକତଂ କମ୍ମଂ, ଦୁକ୍କଟଂ କମ୍ମଂ, ପୁନ କାତବ୍ବଂ କମ୍ମନ୍ତି ଅନୁୱାଦାଧିକରଣେ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଅନିହଟଂ, ଦୁନ୍ନିହଟଂ, ନ ପୁନ ହରିତବ୍ବନ୍ତି ୱିୱାଦାଧିକରଣେ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଅୱିନିଚ୍ଛିତଂ, ଦୁୱିନିଚ୍ଛିତଂ, ପୁନ ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଆପତ୍ତାଧିକରଣେ ଲବ୍ଭନ୍ତି। ଅୱୂପସନ୍ତଂ, ଦୁୱୂପସନ୍ତଂ, ପୁନ ୱୂପସମେତବ୍ବନ୍ତି କିଚ୍ଚାଧିକରଣେ ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ, ପାଳିଇଯଂ ପନେତ୍ଥ ମୁଖମତ୍ତମେୱ ଦସ୍ସିତଂ।

ଉକ୍କୋଟନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୯୯। ‘‘ପାରାଜିକାନୀତି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ଦସ୍ସିତାନୀ’’ତି କଥଂ ୱିଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ପରିୱାରପାଳିଇତୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣପଚ୍ଚଯା କତି ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଆପତ୍ତାଧିକରଣପଚ୍ଚଯା ଚତସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଭିକ୍ଖୁନୀ ଜାନଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସ। ୱେମତିକା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଆପତ୍ତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସ। ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସ। ଆଚାରୱିପତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି , ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ପରି। ୨୯୦)। ପାରାଜିକଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନାପତ୍ତି, ନୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ସଂକିଲିଟ୍ଠେନ ଚିତ୍ତେନ ପଟିଚ୍ଛାଦନେ ୱିନା ଆପତ୍ତିଯା ଅସମ୍ଭୱତୋ। ଦୁକ୍କଟୱାରେ ୱତ୍ତବ୍ବାପି ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯୋ ପଠମଂ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସେହି ସହ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ସକ୍କା ପୁନ ୱତ୍ତୁନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଯାଓ କୋଟି ନ ଛିଜ୍ଜତୀତି ଚେହ୍ଧ ଯୋ ଅନ୍ତମସୋ ପଟିଚ୍ଛାଦନଙ୍ଗଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେତୁ ୱା, ମା ୱା, ପଟିଚ୍ଛାଦନଚିତ୍ତେନେୱ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋ। ତସ୍ସ ପୁନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ପଟିଚ୍ଛାଦନଙ୍ଗଂ ଅନାରୋଚନେନେୱ ନ କୋଟି ଛିନ୍ନା ହୋତି, କିଂ ପୁନ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ୱଚନେନ ପଯୋଜନନ୍ତି ନ ଅନ୍ତିମସ୍ସ ଅନାରୋଚନେନ ଛିନ୍ନା ହୋତି, ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନେନ ଏୱ ଛିନ୍ନା ହୋତି, ତତୋ ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନଙ୍ଗଂ ଅପୁଚ୍ଛସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ କୋଟି ଛିନ୍ନା ହୋତି, ତଦଭାୱୋ ପଟିନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦନଙ୍ଗଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଏୱମ୍ପି କୋଟି ଛିନ୍ନା ହୋତୀତି ଏୱଂ ନୋ ପଟିଭାତୀତି ଆଚରିଯୋ। ତତିଯେନ ଦୁତିଯସ୍ସାତି ଏହ୍ଥ "ଦୁତିଯୋ ନାମ ପଠମୋ"ତି ୱଦନ୍ତାନଂ "ୱଣ୍ଟୁ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ"ତି ୱାରିତତ୍ତା ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥସ୍ସ ଆରୋଚନେପି ନ ସୁନ୍ଦରଂ। କସ୍ମା? ପୁବ୍ବେୱ ସୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅନାରୋଚିତତ୍ତା। "ସୁତେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ସିଯା"ତି ୱଦନ୍ତି।

ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୦୪। ପୁନପ୍ପୁନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ବହୁଧା। ହାଯନୱଡ୍ଢନନ୍ତି ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଚେ ଦ୍ୱାଦସନ୍ନଂ ମାସାନଂ ଊନତାଯ ହାଯନଂ କତଂ। ପସୂତସ୍ସ ୱଡ୍ଢନଂ କାତବ୍ବଂ। ମାତୁକୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଚେ ୱଡ୍ଢନଂ କତଂ। ପସୂତସ୍ସ ହାଯନଂ କାତବ୍ବଂ। ନିକ୍ଖମନୀଯପୁଣ୍ଣମାସୀ ନାମ ସାୱଣମାସସ୍ସ ପୁଣ୍ଣମାସୀ। "ପାଟିପଦଦିୱସେତି ଦୁତିଯେ ଉପଗଚ୍ଛତି ଦିୱସେ"ତି ଲିଖିତଂ। ସୋ ହି ପସୂତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସୋ ହୋତି। ଅୱସେସାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅଧିକଦିୱସାନି ହୋନ୍ତେୱ, ତସ୍ମା ନିକ୍କଙ୍ଖା ହୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯାତି ଗବ୍ଭୱସ୍ସଞ୍ଚ ପୱାରେତ୍ୱା ଲଦ୍ଧୱସ୍ସଞ୍ଚ ଅଗଣେତ୍ୱା ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଗଣେତ୍ୱା ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସଂ। ଏକୂନୱୀସତିୱସ୍ସୋତି "ଗବ୍ଭୱସ୍ସଂ ଏୱ ପହାଯା"ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଦୁଲ୍ଲିଖିତଂ।

୪୦୬।ଅଞ୍ଞଂ ଉପସମ୍ପାଦେତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା ଆଚରିଯୋ ୱା ହୁତ୍ୱା ଉପସମ୍ପାଦେତି। "ଓପପାତିକସ୍ସ ସୋଳସୱସ୍ସୁଦ୍ଦେସିକଭାୱତୋ ପୁନ ଚତ୍ତାରୋ ୱସ୍ସେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦା କାତବ୍ବା"ତି ଆଚରିଯା ୱଦନ୍ତୀତି କେଚି।

ଊନୱୀସତିୱସ୍ସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୦୯। ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥୋ ଚେ ସୁଦ୍ଧମାତୁଗାମୋ ହୋ ଆପତ୍ତିଯୋ। ଅଥ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ, ସମଯୋ ରକ୍ଖତି। ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥଭାୱସ୍ସ ଠାନଂ କତ୍ୱା ରକ୍ଖଣୀଯତ୍ତା ସହଧମ୍ମିକାନଂ ରକ୍ଖତିଯେୱାତି ଏକେ। ଥେଯ୍ୟଭାୱେ ନ ସହଧମ୍ମିକତା, ତସ୍ମା ନ ରକ୍ଖତି ଏୱାତି ଏକେ। ଅପାରାଜିକଥେଯ୍ୟଭାୱେ ସତି ସହଧମ୍ମିକଭାୱୋତି ଚେ? ଇତରସ୍ମିଂ ଇତରନ୍ତି ସମଯୋ ଅନିସ୍ସରୋ ଆପଜ୍ଜତି। ଭିକ୍ଖୁ ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥୋ ଚେ, ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱ। ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥେ ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସଞ୍ଞୀ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱିଧାଯାତି ଚ। "ସଦ୍ଧି"ନ୍ତି ପଦଂ କେସୁଚି ନତ୍ଥି, ତଂ ଅନନୁରୂପଂ। ତଥା ଦୁତିଯେପି।

ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୧୨। "ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଅଞ୍ଞତରା ଇତ୍ଥୀ"ତି ଚ ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, କେସୁଚି ନତ୍ଥି। ନତ୍ଥିଭାୱୋ ସୁନ୍ଦରୋ "ତେନ ଖୋ ସମଯେନା"ତି ଅଧିକାରତ୍ତାତି କେଚି। ଇଧ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନା, ସିକ୍ଖମାନା, ସାମଣେରୀତି ଇମାପି ତିସ୍ସୋ ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ଇମାସଂ ପନ ସମଯୋ ରକ୍ଖତି, ଅଯମିମାସଂ, ମାତୁଗାମସ୍ସ ଚ ୱିସେସୋ।

୪୧୪। ଅପିଚେତ୍ଥ "ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲା"ତି ୱଚନତୋ ଅପ୍ପଟିବଲା ଅନାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁକାତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁକତ୍ତା। "ଭିକ୍ଖୁ ସଂୱିଦହତି, ମାତୁଗାମୋ ନ ସଂୱିଦହତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା"ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ସଂୱିଧାନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୧୭। ଗହଟ୍ଠସ୍ସାପି ଭିକ୍ଖୁନୀଦୂସକକମ୍ମଂ ମୋକ୍ଖନ୍ତରାୟିକମେଵ, ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା। ଓ଼ପାକନ୍ତରାୟିକା ଅହେତୁକତ୍ତା। ପୁଵ୍ବେ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନା ସମ୍ମୁଟ୍ଠା ସୁଦ୍ଧସଞ୍ଞିନୋ ଅନ୍ତରାୟିକା ଏଵ। ସେସାତି ଜାତିକା। ରସେନାତି ଭାଵେନ। ଅଧିକୁଟ୍ଟନଟ୍ଠେନାତି ଅଧିକରଣଂ କତ୍ଵା କୁଟ୍ଟନଟ୍ଠେନ ଛିନ୍ଦନଟ୍ଠେନ। ଅସିସୂନୂପମା କୁସଲଧମ୍ମଚ୍ଛେଦନଟ୍ଠେନ। ସତ୍ତିସୂଲୂପମା ଚିତ୍ତଵିତୁଦନଟ୍ଠେନାତି ପୋରାଣା। ଅନାପତ୍ତିପାଠଇଯଂ ‘‘ଆଦିକମ୍ମିକସ୍ସା’’ତି ମୁଖାରୁଳ୍ହଵସେନ ଲିଖିତଂ।

ଅରିଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଉକ୍ଖିତ୍ତସମ୍ଭୋଗସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୨୫। ‘‘ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠେନାତି ଇମିନା ଲଦ୍ଧିନାନାସଂଵାସକତଂ ଦୀପେତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତିଚିତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଓ଼ପାକାଵ୍ହାକତଚିତ୍ତେନ ସହଵାସେଯ୍ୟଂ କପ୍ପେୟ୍ୟାତି ଏଵମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠଵ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ସଚିତ୍ତକତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ କିରିୟାଵ୍ହାକତଂ ସନ୍ଧାୟ ନ ଯୁଜ୍ଜତି।

ଉକ୍ଖିତ୍ତସମ୍ଭୋଗସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କଣ୍ଟକସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୨୮।ଯତ୍ଥତେ ନ ପସ୍ସାମାତି ତେତି ତଂ। ଅଥ ଵା ତଵ ରୂପାଦିଂ ନ ପସ୍ସାମ। ଅୟଂ ସମଣୁଦ୍ଦେସୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି। ‘‘ସଚେ ତଂ ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ଵା ସଙ୍ଘାନୁମତିୟା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଵୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଦଣ୍ଡକମ୍ମନାସନା ହି ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ଯଦି ସୋ ପାରାଜିକୋ, ଲିଙ୍ଗନାସନା ନାମ ସିୟା। ତେ ପଟିସେଵତୋ ନାଲଂ ଅନ୍ତରାୟାୟାତି ଚ ଦିଟ୍ଠି ସହରି ଅସଦ୍ଧାଦିଦିଟ୍ଠି ନ ହୋତି। ସଚେ ସା ଯସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଏଵମେଵ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସଂଵରେ ଅତିଟ୍ଠନ୍ତୋ ଲିଙ୍ଗନାସନାୟେଵ ନାସେତବ୍ବୋତି ଆଚରିୟସ୍ସ ତକ୍କୋ।

କଣ୍ଟକସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ଵଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ସପ୍ପାଣକଵଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ସହଧମ୍ମିକଵଗ୍ଗୋ

୧। ସହଧମ୍ମିକସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୩୪। ସହଧମ୍ମିକସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେଵ।

୨। ଵିଲେଖନସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୪୩୮।ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ସତିସମ୍ମୋସାୟାତି ଏତ୍ଥ ଚ-ସଦ୍ଦୋ କତ୍ତଵ୍ବଞ୍ଚ ନ କରୋତୀତି ଦୀପେତି, ନ ଚତ୍ତାରି ଏଵାତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ରଟ୍ଠେକଦେସୋ ଜନପଦୋ। ବୁଦ୍ଧକାଲେ ଅରିଟ୍ଠକଣ୍ଟକା ସାସନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। ‘‘ନାଲଂ ଅନ୍ତରାୟାୟା’’ତି ଵଚନେନ ହି ତେ ଭଗଵତୋ ଅସଵ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ଦୀପେନ୍ତି। ପରିନିଵ୍ବୁତେ ଭଗଵତି ଦସଵତ୍ଥୁଦୀପକା ଵଜ୍ଜିପୁତ୍ତକା। ତେ ହି ଵିନୟସାସନପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। ପରୂପହାରାଦିଵାଦା ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତାଭିଧମ୍ମପଚ୍ଚତ୍ଥିକା। କେ ପନ ତେ? ଏକଚ୍ଚେ ମହାସଙ୍ଘିକାଦୟୋ, ନ ସଵ୍ବେତି ଦୀପନତ୍ଥଂ ‘‘ପରୂପହାରା…ପେ… ଵାଦା’’ତି ଵିସେସନଵଚନମାହ। ତତ୍ଥ ଯେ କୁହକା ପାପିଚ୍ଛକା ଅଭୂତଂ ଉଲ୍ଲପିତ୍ଵା ପଟିଲଦ୍ଧଵରଭୋଜନାନି ଭୁଞ୍ଜିତ୍ଵା ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀ ନିଦ୍ଦଂ ଓକ୍କମିତ୍ଵା ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ପତ୍ତା, ଅଞ୍ଞେହି ତଂ ଦିସ୍ଵା ‘‘ଅତ୍ଥି ଅରହତୋ ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠୀ’’ତି ଵୁତ୍ତେ ‘‘ମାରକାୟିକା ଉପସଂହରନ୍ତୀ’’ତି ଵତ୍ଵା ଜନଂ ଵଞ୍ଚେନ୍ତି। ଯେ ଚ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ଅକୁହକା, ତେପି ତଂ ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା କେଚି ତଂଦିଟ୍ଠିକା ହୋନ୍ତି ଅଧିମାନିନୋ ଚ। ଅତ୍ତନୋ ସୁକ୍କଵିସ୍ସଟ୍ଠିଂ ପସ୍ସିତ୍ଵାପି ନାଧିମୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଅନଧିଗତେ ଅଧିଗତସଞ୍ଞିନୋଵ ହୋନ୍ତି। ତଥା ଅତ୍ଥି ଅରହତୋ ଅଞ୍ଞାଣକଙ୍ଖାଵିତରଣା ନାମଗୋତ୍ତାଦୀସୁ ଵିୟ ସଚ୍ଚେସୁ ପରଵିତରଣା ପରେହି ପଞ୍ଞତ୍ତା ନାମାନୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ ଯଥାସମ୍ଭଵଂ ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଵିନୟଧରୋ ‘‘ଅଟ୍ଠାନମେତଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅନଵକାସୋ , ଯଂ ଅରହତୋ ଅସୁଚି ମୁଚ୍ଚେୟ୍ୟ (କଥା। ୩୧୩; ମହାଵ। ୩୫୩)। ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମା…ପେ… ଅପରପ୍ପଚ୍ଚୟା ସତ୍ଥୁସାସନେ’’ତିଆଦୀନି (ମହାଵ। ୩୦) ସୁତ୍ତପଦାନି ଦସ୍ସେତ୍ଵା ତେ ସାସନପଚ୍ଚତ୍ଥିକେସୁ ନିଗ୍ଗହିତଂ ନିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଇତରେ

‘‘ପରିଯତ୍ତି ମୂଲ’’ନ୍ତି ୱାଦିନୋ। ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସମାନେ’’ତି ନିଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାଗତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗପଦାନି ସିଦ୍ଧାନି। ସିଦ୍ଧେଯେୱ କିଂ ଇମସ୍ସ ଅଙ୍ଗାନି? ଗରହିତୁକାମତା ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସିକ୍ଖାପଦୱିୱଣ୍ଣନଞ୍ଚାତି।

ୱିଲେଖନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ମୋହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୪୪। ମୋହନସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୪। ପହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୫୨।ରତ୍ତଚିତ୍ତୋତି କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନ। ୱିହେଠେତୁକାମଂ ପନ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସଚେ ଅହଂ ଇମଂ ମାରେମି, ନତ୍ଥି ମେ ମୋକ୍ଖୋ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା କୁପିତୋ ସତ୍ତସଞ୍ଞଂ ପୁରେକ୍ଖତ୍ୱା ପହାରଂ ଦେତି, ତସ୍ସ ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱ।

ପହାରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୫୬। ‘‘କାଯଂ ୱା କାଯପଟିବଦ୍ଧଂ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୪୫୬) ୱଚନତୋ କାଯାଦୀସୁ ଯଂ ଉଚ୍ଚାରେତି , ତଂ ତଲଂ ନାମ। ତଲମେୱ ତଲସତ୍ତିକଂ। ପୋଥନସମତ୍ଥଟ୍ଠେନ ସତ୍ତିକନ୍ତି ଏକେ। ତଂ ‘‘ଉପ୍ପଲପତ୍ତମ୍ପୀ’’ତି ଇମିନା ନିଯମେତି। ଏୱଂ କୁପିତା ହି କୋପୱସେନ ପୋଥନାସମତ୍ଥତଂ ଅୱିଚାରେତ୍ୱା ଯଂ କିଞ୍ଚି ହତ୍ଥଗତଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି, ସୁଖସମ୍ଫସ୍ସମ୍ପି ହୋତୁ, ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଯସ୍ମା ପହରିତୁକାମତାଯ ପହଟେ ପୁରିମେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। କେୱଲଂ ଉଚ୍ଚାରେତୁକାମତାଯ ଉଗ୍ଗିରଣମତ୍ତେ କତେ ଇମିନା ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଇମିନା ପନ ୱିରଜ୍ଝିତ୍ୱା ପହାରୋ ଦିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ନ ପହରିତୁକାମତାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ଦୁକ୍କଟଂ। କିମିଦଂ ଦୁକ୍କଟଂ ପହାରପଚ୍ଚଯା, ଉଦାହୁ ଉଗ୍ଗିରଣପଚ୍ଚଯାତି? ପହାରପଚ୍ଚଯା ଏୱ ଦୁକ୍କଟଂ। ପୁରିମଂ ଉଗ୍ଗିରଣପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ସଦୁକ୍କଟଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ପୁରିମଞ୍ହି ଉଗ୍ଗିରଣଂ, ପଚ୍ଛା ପହାରୋ। ନ ଚ ପଚ୍ଛିମପହାରଂ ନିସ୍ସାଯ ପୁରିମଂ ଉଗ୍ଗିରଣଂ ଅନାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁକଂ ଭୱିତୁମରହତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ‘‘ତେନ ପହାରେନ ହତ୍ଥାଦୀସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭିଜ୍ଜତି, ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି ଇମିନାପି ପହାରପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ଉଗ୍ଗିରଣଂ ଯଥାୱତ୍ଥୁକମେୱାତି ସିଦ୍ଧଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ‘‘ତିରଚ୍ଛାନାଦୀନଂ ଅସୁଚିକରଣାଦୀନି ଦିସ୍ୱା କୁଜ୍ଝିତ୍ୱାପି ଉଗ୍ଗିରନ୍ତସ୍ସ ମୋକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯୋ ଏୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ତଲସତ୍ତିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଅମୂଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୬୨।ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞୀ ଅମୂଲକେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସେନାତି ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିକାଯସଂସଗ୍ଗାଦିନା ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଯା ୱତ୍ଥୁନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ନ ହି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତି ନାମ ଅତ୍ଥି।

ଅମୂଲକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୬୮।ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ ମଞ୍ଞେତି ଏତ୍ଥ ସଯଂ ସଞ୍ଞାଯ ତଥା ଅମଞ୍ଞନ୍ତୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ ‘‘ମଞ୍ଞେ’’ତି ୱଦନ୍ତୋ କିଂ ମୁସାୱାଦେନ କାରେତବ୍ବୋତି? ନ ସିଯା ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା, ନ ଚ କେୱଲଂ ‘‘ମଞ୍ଞେ’’ତି ଇମିନା ନିଯମତୋ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତି ହୋତି। ପରମତ୍ଥୱିହିତଂ କତ୍ଥଚି ହୋତି। ‘‘ଉଦକଂ ମଞ୍ଞେ ଆଦିତ୍ତ’’ନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ପରୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉପ୍ପାଦେତୁ ୱା , ମା ୱା, ତଂ ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପ୍ପାଦନ’’ନ୍ତି ତସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି।

ସଞ୍ଚିଚ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଉପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୭୩।ଇମେସଂସୁତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ୱଚନ’’ନ୍ତି ପାଠସେସୋ। ଏକପରିଚ୍ଛେଦାନୀତି ସିୟା କିରିୟା ସିୟା ଅକିରିୟାତି ଇମିନା ନୟେନ ଏକପରିଚ୍ଛେଦାନି। ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅଞ୍ଞୱାଦକପଚ୍ଚୟାପତ୍ତି କିରିୟା ଚ ୱିହେସକପଚ୍ଚୟାପତ୍ତି ଅକିରିୟା ଚ, ତଦୁଭୟଂ ପନ ଏକସିକ୍ଖାପଦନ୍ତି କତ୍ୱା ତଂ ଅଞ୍ଞୱାଦକସଙ୍ଖାତଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ସିୟା କିରିୟା ପଠମସ୍ସ ୱସେନ, ସିୟା ଅକିରିୟା ଦୁତିୟସ୍ସ ୱସେନାତି ଏୱମତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ।

ଉପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। କମ୍ମପଟିବାହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୭୪। ‘‘ଧମ୍ମିକାନଂ କମ୍ମାନ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୪୭୫) ୱଚନତୋ ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ଧମ୍ମିକାନଂ କମ୍ମାନଂ ‘‘ଛନ୍ଦଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଛନ୍ଦଂ ଦେନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତମେୱ, ନ ପଟିପତ୍ତି। ଅଧମ୍ମଂ ନିସ୍ସାୟ ଖିୟ୍ୟତି, ତଂ ୱା ଉକ୍କୋଟେତି, ଅନାପତ୍ତି ନେୱ ହୋତୀତି? ନ, ତଥା ଛନ୍ଦଦାନକାଲେ ଅକତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଧମ୍ମକମ୍ମଖିୟ୍ୟନାଦିପଚ୍ଚୟା ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଅଧମ୍ମେନ ୱା ୱଗ୍ଗେନ ୱା ନ କମ୍ମାରହସ୍ସ ୱା କମ୍ମକରଣପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତିମୋକ୍ଖକରଣତୋ ଅୱିସେସମେୱ ତଥାୱଚନନ୍ତି ଚେ? ନ, ଛନ୍ଦଦାନକାଲେ ଅଧମ୍ମକମ୍ମକରଣାନୁମତିୟା ଅଭାୱତୋ, କାରକସ୍ସେୱ ୱଜ୍ଜପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ। ଗଣସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଚେ? ପାରିସୁଦ୍ଧିଛନ୍ଦଦାୟକାୱ ତେ, ନ ଗଣୋ ଅକମ୍ମପ୍ପତ୍ତତ୍ତା, ପରିୱାରେପି (ପରି। ୪୮୨ ଆଦୟୋ) କମ୍ମୱଗ୍ଗେ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତଛନ୍ଦଦାୟକା ୱିସୁଂ ୱୁତ୍ତା। ତଥାପି ଅଧମ୍ମକମ୍ମସ୍ସ ଛନ୍ଦୋ ନ ଦାତବ୍ବୋ ଦେନ୍ତେ ଅକପ୍ପିୟାନୁମତିଦୁକ୍କଟତୋ। ତତ୍ଥ ହି ଯୋଜନଦୁକ୍କଟତୋ ନ ମୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ।

କମ୍ମପଟିବାହନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଛନ୍ଦଂଅଦତ୍ୱାଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୮୧। ସନ୍ନିପାତଂ ଅନାଗନ୍ତ୍ୱା ଚେ ଛନ୍ଦଂ ନ ଦେତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏକେ। ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଏକେ ଧମ୍ମକମ୍ମନ୍ତରାୟକରଣାଧିପ୍ପାୟତ୍ତା। ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଛନ୍ଦଂ ଦାତୁଂ ଲଭତୀତି କେଚି। ଦିନ୍ନଛନ୍ଦେ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝଂ ପୱିସିତ୍ୱା ପୁନ ଗତେପି ଛନ୍ଦୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେୟ୍ୟାତି ଚେ? ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। କସ୍ମା? ‘‘ଅହତ୍ଥପାସୋ ଛନ୍ଦାରହୋ’’ତିଆଦୀହି ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ। ପାଠଇୟଂ ପନ ଦାତୁକାମତାୟ ହତ୍ଥପାସଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି କେଚି।

ଛନ୍ଦଂଅଦତ୍ୱାଗମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୮୪-୫।ଅଦାସୀତି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଅଦାସି। ଭିକ୍ଖୂତି ଏତ୍ଥ ତେ ଛବ୍ବଗ୍ଗିୟା ଅତ୍ତାନଂ ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ‘‘ସଙ୍ଘୋ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଆହଂସୁ। ପରିଣାମେନ୍ତୀତି ନେନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଲାଭୋତି ପଦୁଦ୍ଧାରକରଣଂ ଇଧ ଅନଧିପ୍ପେତସ୍ସପି ୟସ୍ସ କସ୍ସଚି ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ଲାଭଦୀପନତ୍ଥଂ। ଚୀୱରମେୱ ହି ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ତେନେୱ ‘‘ଅଞ୍ଞଂ ପରିକ୍ଖାରଂ ଦିନ୍ନଂ ଖୀୟତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଦିନ୍ନନ୍ତି ଚ ପରିକ୍ଖାରନ୍ତି ଚ ଭୁମ୍ମତ୍ଥେ ଉପୟୋଗୱଚନଂ।

ଦୁବ୍ବଲସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୯୧। ଞାତକମ୍ପି ପରସ୍ସ ଦାତୁକାମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଦାପେତି, ଆପତ୍ତି ଏୱ। ସଙ୍ଘତ୍ଥ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଦାତୁକାମଂ ୟଥାସୁଖଂ ୱିଚାରେତୁଂ ଲଭତି।

ପରିଣାମନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ସହଧମ୍ମିକୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ରତନୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନ୍ତେପୁରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୪୯୪-୭। ଯଥା ଭଗୱନ୍ତଂ ପୟିରୁପାସତି, ଏୱମାକାରେନ ନାରହତାୟଂ ପୁରିସୋ ପାପୋ ହୋତୁଂ, ନ ହୋତି ପାପୋତି ଅତ୍ଥୋ, କାରଣଦ୍ଧଂ ୱା। ତନ୍ତି ନିପାତମତ୍ତଂ, ଯତୋତି ୱା ଅତ୍ଥୋ। ହତ୍ଥିସମ୍ମଦ୍ଦନ୍ତି ସଙ୍ଘାଟସମ୍ମଦ୍ଦୋ, ଅକ୍କମନଂ ଚୁଣ୍ଣତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୯୮।ରତନଂ ନାମ ଅଗ୍ଗମହେସୀ, ତଥାପି ଇଧ ଅଞ୍ଞାପି ଦେୱିଗୋତ୍ତା ନ ରକ୍ଖତି, ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ‘‘ନ ମହେସୀ ହୋତୀ’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ। ସଚେ ଖତ୍ତିୟୋୱ ହୋତି, ନାଭିସିତ୍ତୋ। ଅଭିସିତ୍ତୋୟେୱ ହୋତି, ନ ଖତ୍ତିୟୋ ରକ୍ଖତୀତି ଆଚରିୟୋ। ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ଅଙ୍ଗଭାୱେନ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଭିସିତ୍ତଭାୱୋୱପମାଣଂ। ସେସଂ ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋତି ଏକେ।

୫୦୦-୫୦୧। ‘‘ନ ସୟନିଘରେ ସୟନିଘରସଞ୍ଞୀ’’ତି ତିକଚ୍ଛେଦୋପି ଏତ୍ଥ ଲବ୍ଭତି। ନ ସୟନିଘରଂ ନାମ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତରୁକ୍ଖମୂଲାଦି।

ଅନ୍ତେପୁରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ରତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୦୪। ‘‘ଅଧିୱାସେନ୍ତୁ ଗହପତିନୋ ଭତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ମେ ଗହପତିନୋ’’ତି ଚ ଅତ୍ଥି।

୫୦୬।କୁରୁନ୍ଦିୱଚନେନ ଘରେପି ଯଦି ଭିକ୍ଖୁ ଆସଙ୍କନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଠତ୍ୱା ଆଚିକ୍ଖିତବ୍ବନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ପତିରୂପାତି ‘‘ରତନସମ୍ମତେ ପଂସୁକୂଲଗ୍ଗହଣଂ ୱା ରତନେ ନିରୁସ୍ସୁକ୍କଗମନଂ ୱା’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ତାୱକାଲିକୱସେନପି ଅନାମାସଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସମାଦପେତ୍ୱାତି ଯାଚିତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଅରିୟା ତିଟ୍ଠନ୍ତି, ଏସା ଅରିୟାନ ଯାଚନା’’ତି (ଜା। ୧।୭।୫୯) ୱୁତ୍ତନୟେନ।

ରତନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱିସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୧୧-୨। ଅହିନା ଡଟ୍ଠୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ଗତୋ, ତସ୍ସ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଉଦପାଦି। ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ୱୁତ୍ତନୟେନାତି ଗାମୋ ଗାମୂପଚାରୋତି ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱିସନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସୂଚିଘରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୧୭।ତନ୍ତି ଭେଦନକଂ। ଅସ୍ସାତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସ ପଠମଂ ଭେଦନକଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଦେସେତବ୍ବତ୍ତା। ଏସ ନୟୋ ଇତରେସୁପି।

୫୨୦।ୱାସିଜଟେତି ୱାସିଦଣ୍ଡକେ।

ସୂଚିଘରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ମଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୨୧-୨। ‘‘ଉଚ୍ଚେ ମଞ୍ଚେ’’ତି ଚ ‘‘ଉଚ୍ଚା ମଞ୍ଚେ’’ତି ଚ କତ୍ଥଚି। ଆୟତୋତି ୱିତ୍ଥତୋ। ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପାଦକନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ, ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲପ୍ପମାଣଂ ପାଦକଂ ୱା।

ମଞ୍ଚସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ତୂଲୋନଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୨୮।ପୋଟକିତୂଲନ୍ତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ତିଣତୂଲଂ। ପଟିଲାଭେନ ଉଦ୍ଦାଲେତ୍ୱା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଦେସେତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପଟିଲାଭମତ୍ତେନେୱ ପାଚିତ୍ତିଯନ୍ତି ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ପରିଭୋଗେଯେୱ ପନ ଆପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ''ଅଞ୍ଞେନ କତଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ୱଚନଂ ଏତ୍ଥ ସାଧକଂ।

ତୂଲୋନଦ୍ଧସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୩୧। କିଞ୍ଚାପି ନିସୀଦନସ୍ସ ଜାତି ନ ଦିସ୍ସତି ଏତ୍ଥ, ତଥାପି ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ''ନୱ ଚୀୱରାନି ଅଧିଟ୍ଠାତବ୍ବାନୀ''ତି ଏତ୍ଥ ଚ ପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଚୀୱରଜାତିଯେୱସ୍ସ ଜାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ''ସନ୍ଥତସଦିସଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱାତି ସଦସ''ନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନିସୀଦନସନ୍ଥତତ୍ତା ଉପମେତି। ଲାଭେ ସଦସଂ, ଅଲାଭେ ଅଦସମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। ''ନିସୀଦନଂ ନାମ ସଦସଂ ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ତସ୍ସ ସଣ୍ଠାନନିଯମନତୋ।

ନିସୀଦନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୩୯। ଯଦି କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି ନାମ ଅଧୋନାଭି ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲା ଉପ୍ପନ୍ନକଣ୍ଡୁପୀଳକାଦିପଟିଚ୍ଛାଦିକା ଅଧିପ୍ପେତା, ତସ୍ସ ସୁଗତସ୍ସ ସୁଗତୱିଦତ୍ଥିଯା ଦୀଘସୋ ଚତସ୍ସୋ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ ତିରିଯଂ ଦ୍ୱେତି ଇଦମ୍ପି ଅତିମହନ୍ତଂ ପମାଣଂ ଦିସ୍ସତି। ସବ୍ବୋ ହି ପୁରିସୋ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱିଦତ୍ଥିଯା ସତ୍ତୱିଦତ୍ଥିକୋ ହୋତି, ସୁଗତସ୍ସ ଚ ଏକାୱିଦତ୍ଥି ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ତିସ୍ସୋ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦି ପକତିପୁରିସସ୍ସ ପମାଣଂ ଆପଜ୍ଜତି ତିରିଯଂ, ଦୀଘସୋ ପନ ଦିଗୁଣଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି। ଆପଜ୍ଜତୁ, ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୋ ତସ୍ସା, ତେ ଇଚ୍ଛତି, ସବ୍ବମ୍ପି ସରୀରଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସ୍ସତି, ସବ୍ବସରୀରଗତସଙ୍ଘାଟି ୱିଯ ବହୁଗୁଣଂ କତ୍ୱା ନିୱାସେତୁକାମୋ ନିୱାସେସ୍ସତୀତି ଅଯଂ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସିଯା।

କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୪୨।ୱସ୍ସିକସାଟିକାପି ଉକ୍କଟ୍ଠପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ ଅନୁଞ୍ଞାତା। ୱସ୍ସକାଲେ କେଚି ସଙ୍ଘାଟିପରିଭୋଗେନେୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଯଂ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ସିଯା। କିଞ୍ଚାପି ଇମିନା ତକ୍କେନ ଅନୁଞ୍ଞାତା, ''ଅପ୍ପମାଣିକାଯୋ କଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିଯୋ ଧାରେନ୍ତି, ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯୋ ଧାରେନ୍ତୀ''ତି ଇମସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ପନ ଅଞ୍ଞଥା ପୁଣ୍ଣପରିଚ୍ଛେଦତୋ ଅଧିକପ୍ପମାଣାଯୋ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଧାରେସୁନ୍ତି କତ୍ୱା ଏତପରମତା ତାସଂ ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଏସେୱ ନଯୋ ଦସମେପି।

ୱସ୍ସିକସାଟିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ନନ୍ଦତ୍ଥେରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫୧। ତତ୍ଥ ଭିସିଂ ୱା ବିବ୍ବୋହନଂ ୱା କରୋତୀତି ଦୀଘସୋ ବହୂନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସାଧାରଣତ୍ଥଂ କରୋତୀତି ଯୁଜ୍ଜତି।

ନନ୍ଦତ୍ଥେରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମତ୍ତୋ ୱଣ୍ଣନାକ୍କମେନ ରତନୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

ପାଚିତ୍ତିଯକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬. ପାଟିଦେସନୀଯକଣ୍ଡୋ

୧. ପଠମପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫୩-୫. ‘‘ପଟିଦେସେତବ୍ବାକାରଦସ୍ସନ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପାଠଇଯଂ ଆଗତୱସେନେୱ ଆପତ୍ତି ଦେସେତବ୍ବା, ନ ଅଞ୍ଞଥା. ‘‘ଅନ୍ତରଘରେ ଅନ୍ତରଘରସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ‘‘ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯେ ଅଖାଦନୀଯଅଭୋଜନୀଯସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅଭିକ୍ଖୁନିସଞ୍ଞୀ’’ତିଆଦିନା ଚ ନଯେନ ଅପରେପି ତଯୋ ତିକଚ୍ଛେଦା ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବା.

ପଠମପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା.

୨. ଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୫୫୯. ‘‘ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀତି ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୀ’’ତି କିଞ୍ଚାପି ୱୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନେନ ନିମନ୍ତିତତା ଏତ୍ଥ ନ ଅଙ୍ଗଂ, ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱା ଇଧ ୱା ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଲେସାଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ନିମନ୍ତିତା’’ତି ପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ପୁବ୍ବେ ଆଚିଣ୍ଣୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତୋ. ଅପରେପି ତଯୋ ତିକଚ୍ଛେଦା ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତବ୍ବା ପଦଭାଜନେ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ. ଯଥା ତଥା ହି ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ ତାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଅୱାରେନ୍ତାନଂ ପାଟିଦେସନୀଯମେୱ. ‘‘ଏସା ୱୋସାସତି ନାମ, ୱୋସାସନ୍ତୀ’’ତି ଚ ଦୁୱିଧୋ ପାଠୋ. ‘‘ଅପ୍ପୋହାରେ ଅପ୍ପୋହାରେ’’ତି ୱଚନେନ ପୁନ ‘‘ଗାରଯ୍ହଂ ଆୱୁସୋ ଧମ୍ମ’’ନ୍ତି ଏକୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝନ୍ତି. ପଠମଂ ଅପ୍ପୋହାରେଯେୱ ଆପନ୍ନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି ଆଗଚ୍ଛତି ‘‘ଆପଜ୍ଜିମ୍ହା’’ତି ୱଚନତୋ. ଏକେନ ବହୂନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି କେଚି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ. ‘‘ତେହି ଭିକ୍ଖୂହୀ’’ତିଆଦିନା ପାଠେ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି ମମ ତକ୍କୋ. ଏକେନ ସହେୱ ‘‘ଅହଂ ଆପଜ୍ଜି’’ନ୍ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଏକେନ ଦ୍ୱୀହି ତୀହି ଦେସେତବ୍ବତୋ, ସବ୍ବେହି ଏୱଂ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି. ‘‘ଆପଜ୍ଜିମ୍ହାତି ସହେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି. ଏକେନ ଚେ ଅୱାରିତୋ, ‘‘ଅହଂ, ଆୱୁସୋ, ଗାରଯ୍ହଂ ଧମ୍ମଂ ଆପଜ୍ଜି’’ନ୍ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ.

ଦୁତିଯପାଟିଦେସନୀଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା.

୫୬୨-୫୭୦. ତତିଯଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦାନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନିଯେୱ.

ପାଟିଦେସନୀଯକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା.

୭. ସେଖିଯକଣ୍ଡୋ

୧. ପରିମଣ୍ଡଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୫୭୬.‘‘ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖେନାତି ଚତୂହି ମଗ୍ଗେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ. ଯସ୍ମା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ଓତାରେତ୍ୱା ନିୱତ୍ଥମେୱ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଚତୁରଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉଭୋପେତେ ଅଟ୍ଠକଥାୱାଦା ଏକପରିଚ୍ଛେଦା, ‘‘ଅତ୍ତୁତେଯ୍ୟହତ୍ଥ’’ନ୍ତି ସୁଖୁମଂ, ଏକପତ୍ତଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ. ତଞ୍ହି ଯଥାଠାନେନ ତିଟ୍ଠତି. ଦୁପଟ୍ଟଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଦ୍ୱିହତ୍ଥପ୍ପମାଣମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ. ଏକପଟ୍ଟଂ, ଦ୍ୱିପଟ୍ଟଂ ୱା ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦେନ ‘‘ଦ୍ୱିହତ୍ଥପ୍ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ. ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ତିରିଯଂ ଦ୍ୱିହତ୍ଥୋପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅଲାଭେ ଏୱ ‘‘ଅଲାଭେ ତିରିଯଂ ଦ୍ୱିହତ୍ଥପ୍ପମାଣମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା. ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ. ୱିରୁଦ୍ଧଂ ଦିସ୍ୱା ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ. ନୋ ଚେ ସଜ୍ଜେତି, ଦୁକ୍କଟଂ. ସଚିତ୍ତକଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱିଜାନନଚିତ୍ତେନେୱ ‘‘ଅନାଦରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ନ ୱତ୍ଥୁୱିଜାନନଚିତ୍ତେନ ‘‘ଇଦମେୱଂ କତ’’ନ୍ତି ଜାନତୋପି ଆପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ. ଫୁସ୍ସଦେୱତ୍ଥେରୱାଦୋପି ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ଯୁଜ୍ଜତି. ତଥା ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୱାଦୋପି. ପଞ୍ଞତ୍ତେପି ସିକ୍ଖାପଦେ ଅପଞ୍ଞତ୍ତେପି ଯଂ ପକତିଯା ୱଜ୍ଜଂ, ତଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ. ଇଦଂ ପନ ପଞ୍ଞତ୍ତେଯେୱ ୱଜ୍ଜଂ, ନାପଞ୍ଞତ୍ତେ, ତସ୍ମା ଇତରଲୋକୱଜ୍ଜେନ ଅସଦିସତ୍ତା ନ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ. ପଣ୍ଣତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱଜ୍ଜତୋ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ. ଅନାଦରିଯଚିତ୍ତେନେୱ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ସଚିତ୍ତକଂ, ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ତିୱେଦନତ୍ତା ତିୱେଦନଂ. ଯସ୍ମା ଅନାଦରିଯଚିତ୍ତତା ନାମ କେୱଲଂ ଅକୁସଲମେୱ, ତଞ୍ଚ ପକତିଯା ୱଜ୍ଜଂ, ତସ୍ମା ଇଦଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଂ. ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମନଂ ନାମ ଦୋମନସ୍ସିକସ୍ସେୱ ହୋତୀତି ଦୁକ୍ଖୱେଦନଂ. ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ପାଣାତିପାତାଦି ୱିଯ ନିୱାସନାଦିଦୋସୋ ଲୋକଗରହିତୋ ନ ହୋତୀତି ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜନ୍ତି ଫୁସ୍ସଦେୱତ୍ଥେରୋ’’ତି ଲିଖିତଂ.

୫୭୭।ୱିହାରେପୀତି ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନାଦିକାଲେ, ତସ୍ମା ''ପାରୁପିତଵ୍ଵ''ନ୍ତି ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗକିଚ୍ଚୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦେସୁ ପରିଛଆହାଦିପଚ୍ଚଯା କପ୍ପତି, ନ ଅନ୍ତରଘରପଟିସଂଯୁତ୍ତେସୁ।

୫୮୨।''ଏକସ୍ମିଂପନ ଠାନେ ଠତ୍ୱା''ତି ଏତ୍ଥ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତୋପି ପରିସ୍ସଯାଭାୱଂ ଓଲୋକେତୁଂ ଲଭତିଯେୱ। ତଥା ଗାମେ ପୂଜ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ପନ ''ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠତ୍ୱା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତାଦିସଂ ଅନ୍ତରାଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପରିମଣ୍ଡଲୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିକୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୫୮୬।ହସନୀଯସ୍ମିନ୍ତି ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ଭୁମ୍ମଂ, ହସିତବ୍ବୱତ୍ଥୁକାରଣାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନ୍ତରଘରେ ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦେନ ଅନୁମୋଦନାଦିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତି କିର। ତଥା ହି ମହିନ୍ଦତ୍ଥେରୋପି ହତ୍ଥିସାଲାଦୀସୁ ମହାଜନସ୍ସ କଥେସି।

୫୯୧। କେଚି ଭିକ୍ଖୂ ''ପରିକ୍ଖାରଚ୍ଚପନମତ୍ତେନ ୱାସୂପଗତୋ ହୋତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତମେୱ। ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଚେ ୱାସୂପଗା ହୋନ୍ତି, ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯୋୱ କପ୍ପିଯଭୂମି। ''ଯତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ଏକରତ୍ତମ୍ପି ୱସନ୍ତି, ଅଯଂ ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯୋ''ତି (ପାଚି। ୧୬୧) ୱଚନତୋ ତାସଂ ସମୀପଂ ୱା ତାହି ଗହିତୱାସାଗାରଂ ୱା ''ଗଚ୍ଛାମୀ''ତି ଗଚ୍ଛତୋ ଯଥାସୁଖଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ନ ହି ତାୱତା ତଂ ଘରଂ ଅନ୍ତରଘରସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ।

ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିକୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଖମ୍ଭକତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୬୦୪। ସୂପୋ ପତ୍ତପ୍ପମାଣୱଣ୍ଣନାଯଂ ୱୁତ୍ତାକାରୋ। ଓଲୋଣୀ ୱୁଚ୍ଚତି କୁଥିତଂ, ଗୋରସତୋ ପୂରା ଥୂପିତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୬୦୫।ହେଟ୍ଠା ଓରୋହତୀତି ଏତ୍ଥ ''ଓରୋହନପ୍ପମାଣେ ସତି ଏକଦେସେ ଥୂପୀକତେପି ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ପତ୍ତସ୍ସ ପନ ହେଟ୍ଠା ଚ ଉପରି ଚ ପଦୁମିନିପଣ୍ଣାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ଓଦହନ୍ତିଯା ଲଦ୍ଧଂ ନାମ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ''ଯସ୍ମା 'ସମତିତ୍ତିକୋ ପିଣ୍ଡପାତୋ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ'ତି ୱଚନଂ ପିଣ୍ଡପାତୋ ସମପୁଣ୍ଣୋ ପଟିଗ୍ଗହେତବ୍ବୋତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଅତ୍ତନୋ ହତ୍ଥଗତେ ପତ୍ତେ ପିଣ୍ଡପାତୋ ଦିଯ୍ୟମାନୋ ଥୂପୀକତୋପି ଚେ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି। 'ଥୂପୀକତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା'ତି ହି ୱଚନଂ ପଠମଂ ଥୂପୀକତଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ପଚ୍ଛା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତୋ, ଆପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ପତ୍ତେନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହତୋ ଚେପି ଥୂପୀକତଂ ହୋତି, ୱଟ୍ଟତି ଅଥୂପୀକତସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା। ପଯୋଗୋ ପନ ନତ୍ଥି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପୁବ୍ବଦେସା''ତି ଚ ''ସମତିତ୍ତିକନ୍ତି ୱା ଭାୱନପୁଂସକ''ନ୍ତି ଚ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

ଖମ୍ଭକତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସକ୍କଚ୍ଚୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୬୦୯।ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦେ ''ସୂପୋ ନାମ ଦ୍ୱେ ସୂପା''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ ସୂପଗ୍ଗହଣେନ ପଣୀତଭୋଜନେହି ଅୱସେସାନଂ ସବ୍ବଭୋଜନାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ। ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଚସ୍ସ ''ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯ ଅତ୍ତନୋ ଧନେନା''ତି ଇଦଂ ଅଧିକଂ। କତ୍ଥଚି ପୋତ୍ଥକେ ''ଅନାପତ୍ତି ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଅସତିଯା ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ଗିଲାନସ୍ସ ଆପଦାସୂ''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ, ''ସମସୂପକଂ ପିଣ୍ଡପାତଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ଇମସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ''ଅଞ୍ଞସ୍ସତ୍ଥାଯା''ତି କତ୍ଥଚି ଲିଖିତଂ, ତଞ୍ଚ ପମାଦୱସେନ ଲିଖିତଂ। ''ମୁଖେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପୁନ ୱିପ୍ପଟିସାରୀ ହୁତ୍ୱା ଓଗିଲିତୁକାମସ୍ସପି ସହସା ଚେ ପୱିସତି, ଏତ୍ଥ 'ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚା'ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ୱିଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତମ୍ପି ଏକସ୍ମିଂ ଠାନେ ଠିତଂ ସହସା ଅନୁପଧାରେତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ 'ଅସତିଯା'ତି ୱୁଚ୍ଚତୀ''ତି ଲିଖିତଂ, ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଏକଚ୍ଚେସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ''ରସରସେତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ସକ୍କଚ୍ଚୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। କବଚଅଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା

୬୧୮।‘‘ସଙ୍ଗଂ ହନ୍ତ’’ନ୍ତି ଓଚନତୋ ଏକଦେସଂ ମୁଖେ ପକ୍ଖିପନ୍ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତୀତି ଏକଚ୍ଚେ। ‘‘ସଙ୍ଗନ୍ତି ଓଚନତୋ ଏକଦେସମ୍ପି ନ ଓଟ୍ଟତୀ’’ତି ଓଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ଅନାପତ୍ତିଓାରେ ଅଓିସେସିତତ୍ତା।

୬୨୪।ସିକ୍ଖାଓକାରକେ ‘‘କଚଓରଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତଂ ସିଙ୍ଗଂ ଛଡ୍ଡିଯ୍ଯତୀ’’ତି ଚ ‘‘କଚଓରଂ ଛଡ୍ଡେନ୍ତୋ’’ତି ଚ ପାଠୋ।

କବଚଅଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସୁରୁସୁରୁଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା

୬୨୬। ‘‘ସୁରୁସୁରୁ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ସୁରୋସୁରୋ’’ତି ଚ ପାଠୋ। ସୀତୀକତୋତି ସୀତଙ୍କୋ। ‘‘ସିଲକବୁଦ୍ଧୋତି ଅରିଯାନଂ ପରିହାସଓଚନମେଓେତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

୬୩୧।ପଟିକ୍କୂଲଓସେନାତି ଏତ୍ଥ ଯଦି ପଟିକ୍କୂଲଓସେନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ‘‘ସେୟ୍ଯଥାପି କାମଭୋଗିନୋ’’ତି ନ ଓତ୍ତବ୍ବଂ। ନ ହି ତେ ପଟିକ୍କୂଲଂ କରୋନ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ଇସ୍ସରିଯଲିଙ୍ଗଓସେନ ଗହଣସମ୍ଭଓତୋ। ତେ ହି ଅନାଦରା ହୋନ୍ତି। ପତ୍ତଧୋଓନନ୍ତି ପତ୍ତଧୋଓନୋଦକଂ ଭୋଜନପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ।

୬୩୪। ‘‘ଛତ୍ତପାଦୁକାଯ’’ନ୍ତି ଚ ‘‘ଛତ୍ତପାଦେ’’ତି ଚ ପାଠୋ।

୬୩୬।ଚାପୋତି ସତ୍ତଖାଦନଓଧୋ। ‘‘ସେସା ସଙ୍ଗା ଧନୁଓିକତି କୋଦଣ୍ଡେ ପଓିଟ୍ଠା’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ, ପଟିମୁକ୍କନ୍ତି ପଓେସିତଂ, ଲଗ୍ଗିତଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୁରୁସୁରୁଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ପାଦୁକଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା

୬୪୦। ସଯଂ ଯାନଗତୋ ହୁତ୍ୱା, ଯଥା ଯାନଗତସ୍ସ ଓେ।

ଅଲଂ ଓତ୍ତୁଂ ତଥା ନାଲଂ, ସଛତ୍ତୋ ଛତ୍ତପାଣିନୋ।

ଯଥା ଏତ୍ଥ, ଏଓଂ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି।

୬୪୭।ଛପକଓତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ‘‘ସଚାହଂ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ପାଠୋ, ‘‘ଦସ ଚେ ନ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଚ ଅତ୍ଥି, ‘‘ଓତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଅଗିଲାନସ୍ସା’’ତି ଚ ଆଗଛତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ, ସିକ୍ଖାପଦେଯେଓ ସୁନ୍ଦରଂ। ଥୋମିତୋତି ଅହମ୍ପି ଜାନାମୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ । ଯା ଧନଯସଲାଭସଙ୍ଖାତା ଓୁଡ୍ଢି ଓିନିପାତେନ ହୋତି ସମ୍ପରାଯେ ଅପାଯେସୁ ଓିନିପାତହେତୁ ହୁତ୍ୱା ପଓତ୍ତତି। ଅଥ ଓା ଓିନିପାତେନାତି ହେତ୍ୱତ୍ଥେ କରଣଓଚନଂ, ଓିନିପାତନାଯ ପଓତ୍ତତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଧମ୍ମଚରଣେନ ଅଧମ୍ମଚରଣାଯ। ‘‘ଅସ୍ମା କୁମ୍ଭିମିଓା’’ତି ଚ ପଠନ୍ତି।

ପାଦୁକଓଗ୍ଗଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପକିଣ୍ଣକଓଣ୍ଣନା

କାଯଓାଚାଚିତ୍ତତୋ ସମୁଟ୍ଠହନ୍ତୀତି କତ୍ୱା ‘‘ସମନୁଭାସନସମୁଟ୍ଠାନାନୀ’’ତି ଓୁତ୍ତାନି। ସମନୁଭାସନଂ କିରିଯଂ। ଇମାନି କିରିଯାନି। ଧମ୍ମଦେସନସମୁଟ୍ଠାନାନି ଓାଚାଚିତ୍ତତୋତି ଏତ୍ଥ କାଯଓଚୀଓିଞ୍ଞତ୍ତିଭାଓତୋ ଉଜ୍ଜଗ୍ଘିକୌଚ୍ଚାସଦ୍ଦାଦୀସୁ ଓିଯ ‘‘କାଯଓାଚାଚିତ୍ତତୋ’’ତି ଓତ୍ତବ୍ବାନୀତି ଚେ? ନ ଓତ୍ତବ୍ବାନି। ନିସୀଦନଗମନାହାରପକ୍ଖିପନାଦିକାଯଓିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସବ୍ଭାଓା ତତ୍ଥ ଯୁତ୍ତଂ, ନ ଧମ୍ମଦେସନେ ତାଦିସସ୍ସାଭାଓା।

ପକିଣ୍ଣକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେଖିଯକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ସତ୍ତାଧିକରଣସମଥୱଣ୍ଣନା

''ଯେଭୁୟ୍ୟସିକା କାତବ୍ବା…ପେ… ତିଣୱତ୍ଥାରକୋ କାତବ୍ବୋ, ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ''ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ସତ୍ତାଧିକରଣସମଥୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭିକ୍ଖୁୱିଭଙ୍ଗୋ ନିଟ୍ଠିତୋ।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। ପାରାଜିକକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭୱଣ୍ଣନା

ୱିଭଙ୍ଗେ ୱିଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ, ୱିତ୍ଥାରମଭିସଙ୍ଖତଂ;

ଅକତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି, ୱକ୍ଖେ ଗଣ୍ଠିପଦକ୍କମଂ।

ଯୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ୱିଭଙ୍ଗୋ ଅସ୍ସ, ତସ୍ସ ସଂୱଣ୍ଣନାକ୍କମୋ ପତ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ଗନ୍ଥାରମ୍ଭୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧। ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୫୬-୭। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିକପଞ୍ଞା ୱୀମଂସା। ପଦପଟିପାଟିଯା ଏୱାତି ମାତିକାପଦପଟିପାଟିଯା ଏୱ। ''ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସଙ୍ଗୀତିକାନଂ ଉପସଙ୍କପ୍ପନାନଂ ୱିଭାଜନଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

୬୫୮। ''ଏହିଭିକ୍ଖୁନୀତି ଭିକ୍ଖୁନୀ, ତୀହି ସରଣଗମନେହି ଉପସମ୍ପନ୍ନାତି ଭିକ୍ଖୁନୀ''ତି ଇଦଂ ପନ ଦେସନାୱିଲାସୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଅଞ୍ଞବୁଦ୍ଧକାଲେ ଅତ୍ଥୀତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି ଅମ୍ହାକମ୍ପି ବୁଦ୍ଧକାଲେ ସମ୍ଭୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଏହିଭିକ୍ଖୁନିଯା ପଟିସେଧଚ୍ଛାଯାଦିସ୍ସନତୋ ଚ। ଯଥାହ ଧମ୍ମପଦେ ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧। ୱିସାଖାୱତ୍ଥୁ) ''ତସ୍ସ ଚୀୱରଦାନସ୍ସ ନିସ୍ସନ୍ଦେନ ଇମଂ ମହାଲତାପସାଧନଂ ଲଭି। ଇତ୍ଥୀନଞ୍ହି ଚୀୱରଦାନଂ ମହାଲତାପସାଧନଭଣ୍ଡେନ ମତ୍ଥକଂ ପପ୍ପୋତି, ପୁରିସାନଂ ଇଦ୍ଧିମଯପତ୍ତଚୀୱରେନା''ତି। ତୀହି ସରଣଗମନେହି ଉପସମ୍ପନ୍ନାଯ ପନ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ସମ୍ଭୱୋ ଅଞ୍ଞବୁଦ୍ଧକାଲେ କଦାଚି ସିଯା, ନତ୍ୱେୱ ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧକାଲେ। ଦେସନାୱିଲାସେନ ପନ ଭିକ୍ଖୁଦେସନାକ୍କମେନେୱ ଭିକ୍ଖୁନିନିଦ୍ଦେସୋ ୱୁତ୍ତୋ, ତେନେୱ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୱସେନ ଏକତୋଉପସମ୍ପନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନିଯୋ ୱିଜ୍ଜମାନାପି ତତ୍ଥ ନ ୱୁତ୍ତା। ତାସଂ ଅତ୍ଥିତା ଇମାଯ ପରିୱାରକଥାଯ ୱେଦିତବ୍ବା –

''ଉଭୋ ଏକତୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନା,

ଉଭିନ୍ନଂ ହତ୍ଥତୋ ଚୀୱରଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହେଯ୍ୟୁଂ;

ସିଯା ଆପତ୍ତିଯୋ ନାନା,

ପଞ୍ହା ମେସା କୁସଲେହି ଚିନ୍ତିତା’’ତି। (ପରି। ୪୭୯);

ଅଥ ୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେ ଏହିଭିକ୍ଖୁସରଣଗମନେନ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ଇତ୍ଥିଲିଙ୍ଗପାତୁଭାୱେନ ଭିକ୍ଖୁନିଭାୱେ ଠିତା ପୁରିସୂପସମ୍ପନ୍ନଂ ଉପାଦାୟ ‘‘ଏହିଭିକ୍ଖୁନୀ’’ତି, ‘‘ତୀହି ସରଣଗମନେହି ଉପସମ୍ପନ୍ନା ଭିକ୍ଖୁନୀ’’ତି ଚ ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ନୋ ଚେ, ତଂ ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝେୟ୍ୟାତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ୱିଞ୍ଞୂ ପଟିବଲୋ’’ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅୱସ୍ସୱଭାୱସ୍ସ ଇଚ୍ଛନତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଯଂ କିଞ୍ଚି ଆମିସଂ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀନଂ ଅଗ୍ଗହତ୍ଥା ପୁରିସାନଂ ହତ୍ଥେହି କଦାଚି ମିସ୍ସୀଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ୱନ୍ଦନ୍ତାନଂ ୱା ପୁରିସାନଂ ସିରାନି ଅଗ୍ଗପାଦେହି ମିସ୍ସିତାନି କଦାଚି ହୋନ୍ତି, କେସଚ୍ଛେଦନକାଲେ ୱା ସିରଂ ପୁରିସାନଂ ହତ୍ଥେହି ମିସ୍ସିତଂ ହୋତି, ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ଅତିରକ୍ଖଗୱେସି, ଦୁରକ୍ଖିୟଂ ୱା, ତସ୍ମା ‘‘ମା ଅତିଲହୁଂ ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ହୋତୂ’’ତି ବୁଦ୍ଧା ଭଗୱନ୍ତୋ କାରୁଞ୍ଞେନ ପାରାଜିକକ୍ଖେତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଂ, ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟକ୍ଖେତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦଞ୍ଚ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଦେସେସୁନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୬୫୯।ତବ୍ବହୁଲନୟେନସା ୱୁତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଅୟମନୁଗଣ୍ଠିପଦକ୍କମୋ – ଯେଭୁୟ୍ୟେନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା ‘‘କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ସମାପଜ୍ଜେୟ୍ୟା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ପନ ‘‘ସାଦିୟେୟ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅକିରିୟତୋପି ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ହେଟ୍ଠା ‘‘ମନୁସ୍ସିତ୍ଥିୟା ତୟୋ ମଗ୍ଗେ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ନୟେନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତଂ ୱତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁପଚ୍ଚତ୍ଥିକା…ପେ… ସୋ ଚେ ପୱେସନଂ ସାଦିୟତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତିଆଦିନା (ପାରା। ୫୬) ନୟେନ ଅକିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତାୟପି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଠମପାରାଜିକସ୍ସାପି ତବ୍ବହୁଲନୟେନେୱ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ୱେଦିତବ୍ବା। ନ ହି ପୱେସନସାଦିୟନାଦିମ୍ହି କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଦିସ୍ସତି। ଅଙ୍ଗଜାତଚଲନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନ ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ‘‘ସୋ ଚେ ପୱେସନଂ ନ ସାଦିୟତି, ପୱିଟ୍ଠଂ ନ ସାଦିୟତି, ଠିତଂ ନ ସାଦିୟତି, ଉଦ୍ଧରଣଂ ସାଦିୟତି, ଆପତ୍ତି ପାରାଜିକସ୍ସା’’ତି (ପାରା। ୫୮) ଏତ୍ଥ ଠିତ ନ ସାଦିୟନେ ପକତିୟାପି ପରିପୁଣ୍ଣଚଲନତ୍ତା। ସାଦିୟନପଚ୍ଚୟା ହି ସେୱନଚଲନଞ୍ଚେତ୍ଥ ନ ଦିସ୍ସତେୱାତି ତବ୍ବହୁଲନୟେନେୱ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ଗହେତବ୍ବା। ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ କସ୍ମା ତବ୍ବହୁଲନୟୋ ଅୱୁତ୍ତୋତି ଚେ? ‘‘ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟା’’ତି (ପାରା। ୩୯, ୪୨) ମାତିକାୟଂ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସ ସରୂପେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତଦନୁରୂପୱସେନ ୱିଭଙ୍ଗନୟମନୋଲୋକେତ୍ୱା ‘‘କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ଚେତେସୁ ତବ୍ବହୁଲନୟେନ କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ୱୁତ୍ତା, ତଥା ସୁରାଦୀନଂ ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତା, ନ ଇତରଥା ‘‘ଯଂ ଅକୁସଲେନେୱ ଆପଜ୍ଜତି, ଅୟଂ ଲୋକୱଜ୍ଜା, ସେସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜା’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତେ ଲୋକୱଜ୍ଜପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜାନଂ ନିୟମନଲକ୍ଖଣସିଦ୍ଧି ହୋତି, ତଥା ତଂ ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଯସ୍ସା ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ଅୟଂ ଲୋକୱଜ୍ଜା। ସେସା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଲୋକୱଜ୍ଜୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିୟା ୱତ୍ଥୁଅଜାନନପକ୍ଖେପି ଅକୁସଲେନେୱ ପାତବ୍ବତ୍ତା। ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ସୁରାପାନୱୀତିକ୍କମସ୍ସ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୧୦୮) ‘‘ମଜ୍ଜପାନେ ପନ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଜାନିତ୍ୱାପି ବୀଜତୋ ପଟ୍ଠାୟ ମଜ୍ଜଂ ପିୱନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟଂ, ସାମଣେରୋ ଜାନିତ୍ୱା ପିୱନ୍ତୋ ସୀଲଭେଦଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଅଜାନିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ୱତ୍ଥୁଅଜାନନପକ୍ଖେ ପାଣାତିପାତାଦୀନଂ ସିଦ୍ଧିକରଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସଦିସେ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେ ସତିପି ସାମଣେରୋ ସୀଲଭେଦଂ ନାପଜ୍ଜତୀ’’ତି। ଅଭିନିୱେସୱଚନଂ ପାଣାତିପାତାଦୀହି ସମାନଜାତିକତ୍ତା ସାମଣେରାନଂ ସୁରାପାନସ୍ସ। ‘‘ସୁରାଦୟୋ ପନିମେ’’ତି ୱତ୍ଥୁଂ ଜାନିତ୍ୱା ପାତବ୍ବତାଦିୱସେନ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅକୁସଲସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱୋ ନତ୍ଥି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯସ୍ସ ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ’’ତିଆଦି।

କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତିୱଚନେନ ଅରହନ୍ତାନଂ ଅପ୍ପୱିସନତୋ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକପକ୍ଖେସୁ ଅକୁସଲନିୟମୋତି ଚେ? ନ, ଧମ୍ମତାୱସେନ ସେକ୍ଖାନମ୍ପି ଅପ୍ପୱିସନତୋ। ଅଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଅକୁସଲନିୟମାଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସୁପନ୍ତସ୍ସ ମୁଖେ ପକ୍ଖିତ୍ତଜଲବିନ୍ଦୁମିୱ ସୁରାବିନ୍ଦୁଆଦୟୋ ଉଦାହରିତବ୍ବାତି। ତବ୍ବହୁଲନୟେନ ହି ଅତ୍ଥେ ଗହିତେ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ସମେତି। ‘‘ସନ୍ଧିଂ ପାଠଇୟା ଅୱିସେସତ୍ତୋ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତୀତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦମେତ୍ଥ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ । ଯଦି ୱତ୍ଥୁଜାନନପକ୍ଖେ ୱିନା ଅକୁସଲେନ ମଜ୍ଜପାନଂ ସିୟା, କସ୍ମା ନାଠଇମଚ୍ଛଂ ନାତିକ୍କମତି ଅରିୟାନଂ ପାନକାଦିସଞ୍ଞୀନନ୍ତି? ସୀଲଭେଦୱତ୍ଥୁୱୀତିକ୍କମୋ ୱିନାପି ଚିତ୍ତେନ ଅରିୟାନଂ ଧମ୍ମତାୱସେନେୱ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି ଚେ, ନ, ଚକ୍ଖୁପାଲତ୍ଥେରୱତ୍ଥୁ (ଧ। ପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧) ଆଦିୱିରୋଧତୋତି। ଅପିଚ ଭିକ୍ଖୁନୋପି ସାମଣେରସ୍ସ ୱିୟ ସୁରାପାନଂ ସଚିତ୍ତକମେୱ କସ୍ମା ନ ଜାତନ୍ତି? ଅପ୍ପତିରୂପତ୍ତାତି ଚେ, ସାମଣେରାନମ୍ପି ଅପ୍ପତିରୂପମେୱ। ସହଧମ୍ମିକା ଏୱ ହି ତେ। ମହାସାୱଜ୍ଜତ୍ତାତି ଚେ? ସାମଣେରାନମ୍ପି ତାଦିସମେୱ। ସାମଣେରାନଂ ସଚିତ୍ତକମେୱ ପାରାଜିକଂ, ଇତରଂ ଦଣ୍ଡକମ୍ମୱତ୍ଥୂତି ଚେ? ଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ମଜ୍ଜପାନେ ନତ୍ଥି। ଏତ୍ଥ ତିକପାଚିତ୍ତିୟେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ମଜ୍ଜେ ଅମଜ୍ଜସଞ୍ଞିସ୍ସ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବା ସିୟା। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିୟୱତ୍ଥୁ ସାମଣେରାନଂ ପାରାଜିକଂ ହୋତି ତିରଚ୍ଛାନଗତସାମଣେରାନଂ ୱିୟାତି ଚେ? ଅଚିତ୍ତକମ୍ପି ମଜ୍ଜପାନାଦୀନଂ ସାମଣେରାନଂ ପାରାଜିକଂ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ ସିୟା। ନାଚିତ୍ତକଂ ପାରାଜିକଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଚେ? ନ, ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜମ୍ପି ପାରାଜିକଂ ସମ୍ଭୱତୀତି। ନିକାୟନ୍ତରପକ୍ଖେ ଅୟମେୱ ଦୋସୋ। ଅମ୍ହାକଞ୍ଚ ଲୋକୱଜ୍ଜମେୱ ମଜ୍ଜପାନନ୍ତି। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ସୁରାପାନମେୱ ଧମ୍ମତାୱସେନ ଅରିୟା ନ କରୋନ୍ତୀତି? ନ କେୱଲଂ ସୁରାପାନମେୱ ଧମ୍ମତାୱସେନ ଅରିୟା ନ କରୋନ୍ତି, ପାଣେସୁପି କୋଧୱସେନ ପାଣସଞ୍ଞିତାୟ ସୀସଚ୍ଛେଦନାଦୀନି

ନ କରୋନ୍ତି, ସଦାରସନ୍ତୁଟ୍ଠାୟ ପରଦାରଂ ନ ୱୀତିକ୍କମନ୍ତି, ଅନତ୍ଥଭଞ୍ଜକସନ୍ତୁଟ୍ଠାୟ ଅତ୍ଥଭଞ୍ଜକମୁସା ନ ୱଦନ୍ତି, ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠିସନ୍ତୁଟ୍ଠାୟ ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଆଚରିୟାପି ସୁରାପାନେ ଅକୁସଲନିୟମାଭାୱମେୱ ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ଏୱ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲୋକୱଜ୍ଜପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜାଧିକାରେ ''ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେଅକୁସଲନ୍ତି ସୁରାପାନାଦିସଙ୍ଗହତ୍ଥଂ, ଇତରଥା ଯସ୍ସ ଅକୁସଲମେୱାତି ୱଦେୟ୍ୟା''ତି ଲିଖିତଂ। କିରିୟସମୁଟ୍ଠାନତା ପନସ୍ସ ତବ୍ବହୁଲନୟମେୱ, ନ ପଠମପାରାଜିକେ। କଥଂ? କାୟସଂସଗ୍ଗସିକ୍ଖାପଦଂ ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନଂ। ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଚ କାୟସଂସଗ୍ଗଭାୱେ ସତି ଭିକ୍ଖୁନୀ କାୟଙ୍ଗମଚୋପୟମାନାପି ଚିତ୍ତେନେୱ ଅଧିୱାସେନ୍ତୀ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁ। ଭିକ୍ଖୁ ପନ ଚୋପୟମାନୋୱ ଆପଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱ ପଠମପାରାଜିକେପି ଚୋପନେ ସତି ଏୱ ଆପଜ୍ଜତି, ନାସତି। ପୟୋଗେନଂ ସାଦିୟତୀତି ଏତ୍ଥ ପୟୋଗେନସାଦିୟନଂ ନାମ ସେୱନଚିତ୍ତସ୍ସୁପ୍ପାଦନନ୍ତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ''ୱୀମଂସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପଠମପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିୟପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

''କିସ୍ସ ପନ ତ୍ୱଂ ଅୟ୍ୟେ ଜାନଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ, ''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ପାରାଜିକଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନ''ନ୍ତି (ପାଚି। *୬୬୬*) ୱଚନତୋ, ଅନ୍ତେ ''ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠା ଖୋ ଅୟ୍ୟାୟୋ ଅଟ୍ଠ ପାରାଜିକା ଧମ୍ମା''ତିଆଦିୱଚନତୋ (ପାଚି। *୬୬୭*), ପରିୱାରେ ''ସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତି ଉଭତୋପଞ୍ଞତ୍ତୀ''ତି (ପରି। ୨୦୧) ୱଚନତୋ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗଂ ପତ୍ୱା ଭଗୱା ସାଧାରଣାନି ସିକ୍ଖାପଦାନି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂୟେୱ ''ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଛନ୍ଦସୋ ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱେୟ୍ୟ ଅନ୍ତମସୋ ତିରଚ୍ଛାନଗତେନପି ପାରାଜିକା ହୋତି ଅସଂୱାସା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ସୱିସେସମ୍ପି ଅୱିସେସମ୍ପି ମାତିକଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ପଦଭାଜନଂ, ଆପତ୍ତିଭେଦଂ, ତିକଚ୍ଛେଦଂ, ଅନାପତ୍ତିୱାରଞ୍ଚ ଅନୱସେସଂ ୱତ୍ୱା ୱିତ୍ଥାରେସି। ସଙ୍ଗୀତିକାରକେହି ପନ ଅସାଧାରଣପଞ୍ଞତ୍ତିୟୋୟେୱ ଇଧ ୱିତ୍ଥାରିତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

୬୬୬। ତତ୍ଥ ''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନ''ନ୍ତି ଇଦଂ କେୱଲଂ ସଙ୍ଗୀତିକାରକାନଂୟେୱ ନୟତୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱଚନଂ ଇତୋ ପୁବ୍ବେ ଛଟ୍ଠସତ୍ତମଟ୍ଠମାନଂ ପାରାଜିକାନଂ ଅପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା। ଭଗୱତା ପନ ଇଦଂ ପଞ୍ଞାପିତମାଦିସିକ୍ଖାପଦମ୍ପି ଉପାଦାୟ ''ଛନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ସିୟା। ଇତୋ ଉଦ୍ଧଂ ପଞ୍ଞତ୍ତାନିପି ଉପାଦାୟ ''ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପାରାଜିକାନ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ଅପରଭାଗେ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିୟା। ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ପନ ''ଇଦଞ୍ଚ ପାରାଜିକଂ ପଚ୍ଛା ପଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତସ୍ମା 'ଅଟ୍ଠନ୍ନ'ନ୍ତି ୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟାନଂ ମତେନ ସିଦ୍ଧମେତଂ ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତାନୁକ୍କମୱସେନେୱ ସଙ୍ଗୀତାନୀତି। ''ଅଞ୍ଞାସି''ନ୍ତି ପାଠୋ। ଅଞ୍ଞାସୀତି ନ ଗହେତବ୍ବୋ। ''ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲସିକ୍ଖାପଦେ ୱୁତ୍ତନୟେନେୱା''ତି ୱଚନତୋ ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକଂ ଯା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି, ସାପି ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦିକାୟେୱାତି ସିଦ୍ଧଂ। କିଞ୍ଚାପି ୱଜ୍ଜପଟିଚ୍ଛାଦନଂ ପେମୱସେନ ହୋତି, ତଥାପି ସିକ୍ଖାପଦୱୀତିକ୍କମଚିତ୍ତଂ ଦୋମନସ୍ସିକମେୱ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ''ଦୁକ୍ଖୱେଦନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିୟପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିୟପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୬୯।ଇମଂ ଅଧିପ୍ପାୟମତ୍ତନ୍ତି ''ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା''ତି ଏତଂ। ଏତ୍ଥାୟଂ ୱିଚାରଣା – ଯୋ ଭିକ୍ଖୁ ଉକ୍ଖିତ୍ତକଭିକ୍ଖୁନା ସମାନଦିଟ୍ଠିକୋ ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକୋ ହୋତି, ସୋ ଅୱନ୍ଦନୀୟୋ, କମ୍ମାକମ୍ମେ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ୱିୟ ନ ଗଣପୂରଣୋ, ସହସେୟ୍ୟମ୍ପି ନ ଲଭତି, ନ ତଥା ଭିକ୍ଖୁନୀ। ସା ହି ଯାୱ ନ ସମନୁଭଟ୍ଠା, ତାୱ ଗଣପୂରକା ଚ ହୋତି, ସଂୱାସଞ୍ଚ ଲଭତି। ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସିକାନୁୱତ୍ତିକାପି ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତିକାୱ ହୋତି। ଉକ୍ଖିତ୍ତୋ ଚେ କାଲଙ୍କତୋ, ତଦନୁୱତ୍ତକୋ ଭିକ୍ଖୁ ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକୋ ହୋତିୟେୱ। ତଥା ୱିବ୍ଭନ୍ତେପି ତସ୍ମିଂ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକେପି ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାୟ ସାମଣେରଭୂମିୟଂ ଠିତେପୀତି ଏକେ। ତେସଂ ମତେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତକେ ତଥାଭୂତେପି ଭିକ୍ଖୁନୀ ତଦନୁୱତ୍ତିକା ସମନୁଭାସିତବ୍ବାୱାତି ଆପଜ୍ଜତି। ସମନୁଭାସନକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘାୟତ୍ତଂ, ସଙ୍ଘେନ ସଞ୍ଚିଚ ପୁରିମକାପତ୍ତିଂ ଅପନେତୁଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଖାୟତି। ଉକ୍ଖେପନୀୟକମ୍ମଞ୍ଚ ଆପତ୍ତିଅଦସ୍ସନମତ୍ତେ, ଅପ୍ପଟିକମ୍ମମତ୍ତେ, କୁଦିଟ୍ଠିଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜନମତ୍ତେ ଚ କରିୟତି, ତସ୍ସ ଅନୁୱତ୍ତନମତ୍ତେନ ସମନୁଭାସିତ୍ୱା ସାସନତୋ ଚାୱେତବ୍ବାନୀତି ନ ଯୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ ୱତ୍ତବ୍ବମେୱ, ଇଦଂ ଅପାରାଜିକୱତ୍ଥୁସୁପି ତପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଅନଞ୍ଞୱିସୟତ୍ତା ଚ ୱିନୟସ୍ସ।

ତତିୟପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୭୫। ‘‘ଲୋକସ୍ସାଦସଙ୍ଖାତସ୍ସ ମିତ୍ତସନ୍ଥୱସ୍ସ ୱସେନ ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ କାଯସଂସଗ୍ଗରାଗେନାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତିସ୍ସିତ୍ଥିଯୋତି ତୀସୁ ଇତ୍ଥୀସୁ, ତିସ୍ସୋ ୱା ଇତ୍ଥିଯୋ। ତଂ ନ ସେୱେତି ତାସୁ ନ ସେୱତି। ଅନରିଯାତି ଉଭତୋବ୍ଯଞ୍ଜନା। ବ୍ଯଞ୍ଜନସ୍ମିନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ବ୍ଯଞ୍ଜନେ। ନ ସେୱେତି ନ ସେୱତି। ନ ଚାଚରେତି ନାଚରତି। ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣୋତି ଦ୍ୱୀହିପି ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି। ଗମନୁପ୍ପାଦନନ୍ତି ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ।

୬୭୬।‘‘ନିୱତ୍ଥଂ ୱା ପାରୁତଂ ୱା’’ତି ଏତ୍ଥ ନିୱତ୍ଥସ୍ସ ୱା ପାରୁତସ୍ସ ୱା ୱତ୍ଥସ୍ସ ଗହଣଂ ସାଦିଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ଚତୁତ୍ଥପାରାଜିକସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାରାଜିକକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା

୧। ପଠମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୮୧।ଆହତକୋତି ଆନୀତୋ, ନିଯତକୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅକପ୍ପିଯଅଙ୍ଗୋ ନାମ ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱା ଆରାମିକପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ୱା ୱତ୍ଥୁସ୍ସ କାରଣା ସଙ୍ଘସ୍ସ ୱାରିକଭାୱେନ ସଯମେୱ ୱା ଅଧିକରଣଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ଏସୋ ଦାସୋ, ଦାସୀ, ୱାପୀ, ଖେତ୍ତଂ, ଆରାମୋ, ଆରାମୱତ୍ଥୁ, ଗାୱୋ, ଗାୱୀ, ମହିଂସୀ, ଅଜା, କୁକ୍କୁଟା’’ତିଆଦିନା ୱୋହରତି, ଅକପ୍ପିଯଂ। ‘‘ଅଯଂ ଅମ୍ହାକଂ ଆରାମିକୋ ଆରାମିକା, ଅଯଂ ୱାପୀ ଇତ୍ଥନ୍ନାମେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ହତ୍ଥେ ଦୋହନତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନା। ଇତୋ ଖେତ୍ତତୋ ଆରାମତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଚତୁପଚ୍ଚଯା ଇତୋ ଗାୱିତୋ ମହିଂସିତୋ ଅଜାତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକଗୋରସା ଇତ୍ଥନ୍ନାମେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନା’’ତି ପୁଚ୍ଛିତେ ୱା ଅପୁଚ୍ଛିତେ ୱା ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘କତ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘କରୋନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନେନ କିର ଅନେକକତଂ ଆରଦ୍ଧୁ ଆଚିକ୍ଖିତା ନାମ ହୋତି। ଗୀୱାତି କେୱଲଂ ଗୀୱା ଏୱ ହୋତି, ନ ପାରାଜିକଂ। କାରାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଆୱୁଧଭଣ୍ଡଂ ହୋତି, ତସ୍ସ ଧାରା ନ କାରେତବ୍ବା, ଅଞ୍ଜଞ୍ଜେନ ପନ ଆକାରେନ ସଞ୍ଞାପେତବ୍ବଂ। ‘‘ତିଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ମାନୁସ୍ସଯୱସେନ କୋଧୁସ୍ସଯୱସେନା’’ତି ତବ୍ବହୁଲନଯେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ପଠମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୮୩। ଭଟିପୁତ୍ତକାନଂ କୁମାରଭଟିକାନଂ ଗଣା ଭଟିପୁତ୍ତଗଣା। କପ୍ପନ୍ତି କପ୍ପିଯଂ। କପ୍ପଗତିକନ୍ତି କପ୍ପିଯସଭାୱଂ। ପକ୍କନ୍ତାସୁପୀତି ଅତ୍ତନୋ ପରିସଂ ଠପେତ୍ୱା ଇତରାସୁ ପକ୍କନ୍ତାସୁ। ପଣ୍ଡିତଂ ଅଜାନନ୍ତା ଅରିଯାପି ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତୀତି କତ୍ୱା ୱା କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ଆପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ୱିପାକାବ୍ଯାକତସମଙ୍ଗିତାୱସେନ ୱା ‘‘ତିଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ପବ୍ବାଜନେ ନ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିଯସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୮୭।ଭଦ୍ଦାକାପିଲାନୀ ମହାକସ୍ସପସ୍ସ ପୁରାଣଦୁତିଯା କିର। ଞାତୀନଂ କୁଲଂ ଯସ୍ମିଂ ଗାମକେ, ତଦେତଂ ଗାମକଂ ଞାତିକୁଲଂ, କୁଲସନ୍ନିହିତଂ ଗାମକଂ ଅଗମାସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଅଜଂ ଗାମଂ ନେତୀ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ୱା ଦ୍ୱିକମ୍ମିକଂ କତ୍ୱା ଗାମକଂ ଅଗମାସି ଞାତିକୁଲଂ ଅଗମାସୀତିପି ଯୁଜ୍ଜତି।

୬୯୨। ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯା’’ତି ୱଚନେନପି ଏୱଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂଯେୱ ୱସେନ ଉପଚାରୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, ଇତରଥା ଯଥା ଏତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ପରିକ୍ଖେପଂ ୱିଯ କତ୍ୱା ‘‘ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ତତ୍ଥାପି ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱଦେଯ୍ଯ। ଯସ୍ମା ପନ ତତ୍ଥ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ଉତ୍ତରି ଏକୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ଉପଚାରୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂଯେୱ ‘ଉପଚାର’ନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପରିକ୍ଖେପପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନାନଂ ନିନ୍ନାନାକାରଣଦୀପନତ୍ଥଂ ‘ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତସ୍ସା’ତି

ୱୁତ୍ତଂ ପାଠଇୱିସେସମସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାୱ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଇଧ ଉପଚାରୋ ପରିକ୍ଖେପୋ ଯଥା ଭୱେୟ୍ୟ, ତଂ ଉପଚାରଂ ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ଦୁତିଯଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବମେୱ ପାଠଇଯା ୱିସେସସବ୍ଭାୱତୋତି। ''ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତିଯାତିପି ଏକଚ୍ଚେସୁ ଦିସ୍ସତି, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ''ପାଠଇୱିସେସମସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା''ତି ଦୁୱୁତ୍ତଂ, କସ୍ମା? ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦେପି କତ୍ଥଚି ''ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସା''ତି ପାଠୋ ଦିସ୍ସତୀତି, ସୋ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାପାଠତୋ ଗହିତୋତି ଆଚରିଯୋ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରୋକ୍କମନମେୱ ପାଠୋ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଅତିକ୍କମନଂ। କସ୍ମା? ବହୂସୁ ଠାନେସୁ ପାଠଇଯା ଅଟ୍ଠକଥାହି ୱିରୁଜ୍ଝନତୋ, ଇମସ୍ମିଂ ୱାପି ସିକ୍ଖାପଦେ ୱିରୁଜ୍ଝତି। କଥଂ? ଗଣମ୍ହା ଓହୀଯମାନାଯ ଅରଞ୍ଞେ ଆପତ୍ତି ହୋତି, ନ ଗାମେ। ଅଥ ଚ ପନ ନିଦସ୍ସନମ୍ପି ''ସିକ୍ଖାପଦା ବୁଦ୍ଧୱରେନା''ତି (ପରି। ୪୭୯) ଗାଥା ଦସ୍ସିତା, ତସ୍ମା ଉପଚାରୋକ୍କମନପରିଯାପନ୍ନନଦିଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯା ହୋତି। କିଞ୍ଚ ଭିଯ୍ୟୋ ''ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ଚତସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋ, ଠିତସ୍ସ ଚାପି ତତ୍ତକାତିଆଦୀନଂ (ପରି। ୪୭୫) ପରିୱାରଗାଥାନଂ ଅଟ୍ଠକଥାହି ଉପଚାରୋକ୍କମନମେୱ ପାଠୋତି ନିଟ୍ଠଂ ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ।

''ପଦସା ଗମନମେୱ ହି ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ, ତେନେୱ ପଠମଂ ପାଦଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯାତିଆଦିମାହା''ତି ଏତ୍ଥ ୱିକାଲଗାମପ୍ପୱେସନସିକ୍ଖାପଦାଦୀସୁ ତଦଭାୱା ଯାନେନ ୱା ଇଦ୍ଧିଯା ୱା ପୱିସତୋ, ଅଦ୍ଧାନଂ ଗଚ୍ଛତୋ ଚ ଆପତ୍ତୀତି ଦୀପେତି। ତତ୍ଥ ଅସାରୁପ୍ପତ୍ତା ଆପତ୍ତିମୋକ୍ଖୋ ନତ୍ଥୀତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀୱିହାରଭୂମି ''ଗାମନ୍ତର''ନ୍ତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି ଗାମନ୍ତରପରିଯାପନ୍ନାଯପି କପ୍ପିଯଭୂମିତ୍ତା। ''ପରତୋ 'ସଚେ ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ମହାବୋଧିଯଙ୍ଗଣଂ ପୱିସନ୍ତୀସୁ ଏକା ବହି ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସା ଆପତ୍ତୀ'ତିଆଦିୱଚନତୋ ଭିକ୍ଖୁୱିହାରୋ ନ କପ୍ପିଯଭୂମୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା କଞ୍ଚିନଗରେ ଖନ୍ଧଧମ୍ମୱିହାରୋ ୱିଯ, କାୱୀରପଟ୍ଟନେ ସାରୀଧମ୍ମୱିହାରୋ ୱିଯ ଚ ଅଞ୍ଞୋପି ସୋ ୱିହାରୋ, ତସ୍ମା ସୀମବଦ୍ଧସୁଖଙ୍ଗ ଗାମନ୍ତରଭାୱେ ନିରନ୍ତରା ଅଧିଟ୍ଠାନଙ୍ଗ ପୱିସନ୍ତିଯା, ନିକ୍ଖମନ୍ତିଯାପି ଗାମନ୍ତରାପତ୍ତି ହୋତୀତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁଗାମସାଧାରଣତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ ଏୱଂୱିଧେ ୱିହାରେ ସୀମଂ ବନ୍ଧନ୍ତେହି ଚତ୍ତାରୋପି ତେ ଗାମା ସୋଧେତବ୍ବାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସଂୱିଦହିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ୱା ମାତୁଗାମେନ ୱା ଥେଯ୍ୟସତ୍ଥେନ ୱା ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ୱିହାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତିଯା ଚତସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋ ଏକତୋୱ ହୋନ୍ତି। ''ଗାମନ୍ତରେ ଗାମନ୍ତରେ ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତାତି ଏକେ।

ଦୁତିଯପାଦୁଦ୍ଧାରେ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଦୁତିଯୋ ପାଦୁଦ୍ଧାରୋ କପ୍ପିଯଭୂମିଯଂ ହୋତି, ନ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ, ଅକପ୍ପିଯଭୂମିଯଂ ଏୱ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ''ଉଭଯତୀରେସୁ ୱିଚରନ୍ତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଦସ୍ସନୂପଚାରସ୍ସେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱା''ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ। ସୱନୂପଚାରୋ ହେତ୍ଥ ନଦୀପାରେ, ଗାମନ୍ତରେ ୱା ଅପ୍ପମାଣନ୍ତି। ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ପରତୀରତୋ ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନୂପଚାରତୋ ଦାରୂନି, ପଣ୍ଣାନିୱା ମଗ୍ଗିତ୍ୱା ଆନେତି, ଅନାପତ୍ତି। ତିଚୀୱରାନି ପରତୀରେ ଓତାପେତି, ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଓରିମତୀରମେୱ ଆଗଚ୍ଛତି, ଆପତ୍ତୀ''ତି ଅତିକ୍କମିତୁକାମତାଯ ପୱିଟ୍ଠତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ''ନ୍ହାଯନାଦିକିଚ୍ଚେନ ପୱିଟ୍ଠାନଂ କଣ୍ଠେୱାଲଯସମ୍ଭୱା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗାମନ୍ତରେ ପମାଣନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପରତୀରତୋ ନଦିଂ ଓତରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନୂପଚାରତୋ ଦାରୂନି ପଣ୍ଣାନି ସକଗାମତୋ ଥୋକମ୍ପି ତରଣୱାରେନ ନ ୱଟ୍ଟତି କିର ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୱିସିତୁଂ।

ଅଗାମକେଅରଞ୍ଞେତି ଅଗାମଲକ୍ଖଣେ ଅରଞ୍ଞେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଯସ୍ମା ଇଦଂ ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯତୋ ଗାମସ୍ସ ଇନ୍ଦଖୀଲଂ ଅତିକ୍କମତି, ସା ଅସନ୍ତେ ଗାମେ ଗଣମ୍ହା ଓହୀଯନାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ଦସ୍ସନସୱନୂପଚାରାଭାୱେପି ପଗେୱ ଗାମେ ଇନ୍ଦଖୀଲାତିକ୍କମନକ୍ଖଣେଯେୱ ଆପଜ୍ଜତି। ସଚେ ତତ୍ଥ ଏକା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସା ଦସ୍ସନସୱନୂପଚାରାତିକ୍କମନକ୍ଖଣେ ଆପଜ୍ଜତି, ଅରଞ୍ଞମଗ୍ଗଗମନକାଲେ ଏୱାଯଂ ୱିଧୀତି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଗାମତୋ ପନ ନିକ୍ଖମନ୍ତୀ ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅଗାମକଂ ଅରଞ୍ଞ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଆରାଧିକା ଚ ହୋନ୍ତି ସଙ୍ଗାହିକା ଲଜ୍ଜିନିଯୋ, ତା କୋପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ। ଗଚ୍ଛତି ଚେ, ଗାମନ୍ତରନଦୀପାରରତ୍ତିୱିପ୍ପୱାସଗଣମ୍ହା ଓହୀଯନାପତ୍ତୀହି ନ ମୁଚ୍ଚତୀ''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ''ଗଣମ୍ହା ଓହୀଯନାପତ୍ତି ସକିଂୟେୱାପଜ୍ଜତି। ଇତରା ଗାମେ ଗାମେ ପାରେ ପାରେ ଅରୁଣେ ଅରୁଣେ ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ''ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତ''ନ୍ତିଆଦୀନି ଅସାଧକାନି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଗହେତବ୍ବତ୍ତା। ''ମହାବୋଧିଯଙ୍ଗଣନ୍ତିଆଦି ଏୱଂ ଗାମସ୍ସ ଆସନ୍ନଟ୍ଠାନେପି ଇମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ତତିଯସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୬୯୪।ପଟିୱତ୍ତାତି ପଟିୱଚନଂ ଦେନ୍ତି। କମ୍ମଦୋସନ୍ତି ''ଅନଞ୍ଞାଯ ଗଣସ୍ସ ଛନ୍ଦନ୍ତି ଏୱମାଦୀ''ତି ଲିଖିତଂ। କତ୍ତବ୍ବଟ୍ଠାନଦୋସନ୍ତି ପୋରାଣା। କାରକଗଣସ୍ସାତି କାରକସଙ୍ଘସ୍ସ। ''ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କାରକସଙ୍ଘୋପି ଅଯମେୱାତି ଚେ? ପଠମମେୱ କାରକସଙ୍ଘଂ ନ ଆମନ୍ତେତ୍ୱା ବଲକ୍କାରେନାଯଂ ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା ତଂ ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଓସାରେସୀ''ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା କାରକଭିକ୍ଖୂନଂ ସମ୍ମୁଖାପି ତେସଂ ଅନୁମତିଂ

ପଠମଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତଂ କମ୍ମଂ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତଵନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧଂ ବଲକ୍କାରେନ ନ କାତଵମେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀପି ଦିଟ୍ଠାୱିକମ୍ମଂ କାତୁଂ ଲଭତୀ’’ତି ଚ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ।

୬୯୮।ଅସନ୍ତେ କମ୍ମକାରକସଙ୍ଘେ ଓସାରେତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ କିତ୍ତାୱତା ଅସନ୍ତୋ ନାମ ହୋତୀତି? ଇଦଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ନ ୱିଚାରିତଂ। କାରକାନଂ କାଲକିରିୟାୟାତି ଏକେ। ଏକସ୍ସପି ଅଭାୱେନାତି ଏକେ। ଏକସ୍ମିଂ ରଜ୍ଜେତି ଏକେ। ଏକରଟ୍ଠେତି ଏକେ। ଏକଗାମେତି ଏକେ। ଏକସ୍ମିଂ ଆୱାସେତି ଏକେ। ୟତ୍ଥ ସକ୍କା ଅପଲୋକେତୁନ୍ତି ଏକେ। ଅନ୍ତୋଅଦ୍ଧୟୋଜନେତି ଏକେ। ତତ୍ଥ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ଅସନ୍ତେ କାରକସଙ୍ଘେ ଓସାରେତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ଇଦଂ ପସଂସନ୍ତି ଆଚରିୟା। ୟତ୍ଥ ସକ୍କା ଅପଲୋକେତୁନ୍ତି ସାମୀଚି।

ଚତୁତ୍ଥସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଞ୍ଚମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୦୧।ଏତଂନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଅୱସ୍ସୁତଭାୱୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ଏତଂ ନିୟମନଂ ନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ଅୱଚନଂ ପାଳିୟା ସମେତି। କତରପାଳିୟାତି? ‘‘ଅନୱସ୍ସୁତୋତି ଜାନନ୍ତୀ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଇମାୟ। ୟଦି ହି ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅୱସ୍ସୁତଭାୱୋ ନ ପମାଣଂ, କିଂ ଇମାୟ ପାଳିୟା ପୟୋଜନଂ, ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଉଭୋ ଅନୱସ୍ସୁତା ହୋନ୍ତି, ଅନୱସ୍ସୁତା ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା। ଅତ୍ତନୋ ହି ଅନୱସ୍ସୁତଭାୱୋୟେୱ ପମାଣନ୍ତି। ଇମସ୍ସ ପନ ଅନାପତ୍ତିୱାରସ୍ସ ଅୟମତ୍ଥୋ – ଉଭୋ ଚେ ଅନୱସ୍ସୁତା, ସବ୍ବଥାପି ଅନାପତ୍ତି। ଅଥ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅନୱସ୍ସୁତା ସମାନା ଅୱସ୍ସୁତମ୍ପି ‘‘ଅନୱସ୍ସୁତୋ’’ତି ସଞ୍ଞାୟ ତସ୍ସ ହତ୍ଥତୋ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ଏୱମ୍ପି ଅନାପତ୍ତୀତି। ଅଥ ସା ଅନୱସ୍ସୁତାପି ଅଞ୍ଞଂ ଅନୱସ୍ସୁତଂ ୱା ଅୱସ୍ସୁତଂ ୱା ‘‘ଅୱସ୍ସୁତୋ’’ତି ଜାନାତି, ଦୁକ୍କଟମେୱ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘କିସ୍ସ ତ୍ୱଂ ଅୟ୍ୟେ ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାସୀତି। ଅୱସ୍ସୁତୋ ଅୟ୍ୟେତି…ପେ… ନାହଂ ଅୱସ୍ସୁତା’’ତି।

ପଞ୍ଚମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଛଟ୍ଠସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୦୫।ତେନାତି ତସ୍ମା। ୟସ୍ମା ଉୟ୍ୟୋଜିକା ନ ଦେତି ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାତି, ତସ୍ମା ପଟିଗ୍ଗହୋ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତରିସ୍ସା ପରିଭୋଗପଚ୍ଚୟା। ‘‘ଅକୁସଲଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି ବାହୁଲ୍ଲେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ୱଟ୍ଟତୀତି ସଞ୍ଞାୟ ୱଦନ୍ତିୟାପି ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଛଟ୍ଠସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସତ୍ତମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୧୨-୪। କମ୍ମୱାଚତୋ ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତିୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି। ଞତ୍ତିୟା ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟା ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସେ ପତ୍ତେତି ପୋରାଣା। ତଂ ‘‘ଅଚ୍ଛାପଜ୍ଜନ୍ତିୟା’’ତି ପାଳିୟା ସମେତି। ‘‘ସୁତ୍ୱା ନ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ସଚେ ଜୀୱିତବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତରାୟଭୟା ନ ୱଦନ୍ତି, ଅନାପତ୍ତି । ‘‘ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ ଅଧମ୍ମକମ୍ମସଞ୍ଞା ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଅସମନୁଭାସନ୍ତିୟା’’ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

ସତ୍ତମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଟ୍ଠମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୧୫।ପଚ୍ଚାକତାତି ପରାଜିତା। କୁଲଦୂସକସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ, ଇମସ୍ସ ଚ ନିଦାନମତ୍ତମେୱ ନାନାକରଣଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ‘‘ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗାୟ ଏୱ ୱଚନୀୟୋ, ନ କୁଲଦୂସନନିୱାରଣତ୍ଥାୟା’’ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଉଭୋପେତା ଆପତ୍ତିୟୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ସଭାଗତ୍ତା, ତସ୍ମା ଇଦଂ ତସ୍ସ ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିସଦିସଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତତୋ ଇଦଂ ନିରତ୍ଥକମେୱ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ନ ଏୱଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱତ୍ଥୁୱିସେସତୋ, କମ୍ମୱାଚାୱିସେସତୋ ଚ ଉଭିନ୍ନଂ ନାନାକରଣଂ।

ଅଟ୍ଠମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ନଵମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୭୨୩। ‘‘କାଯିକଵାଚସିକେନ ସଂସଗ୍ଗେନା’’ତି ପାଠସେସୋ।

ନଵମସଙ୍ଘାଦିସେସସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯକଣ୍ଡଵଣ୍ଣନା

୧। ପଠମନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୭୩୩। ପଠମନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନମେଵ।

୨। ଦୁତିଯନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୭୪୦। ଵସ୍ସଂଵୁଟ୍ଠା ଵା ନ ତସ୍ସା ଅନାପନ୍ନକାମତାଯ ଵା ଅନାଣତ୍ତିକତାଯ ଵା ଅକାଲଚୀଵରମଦଂସୁ। ଯଥାଦାନେ ଏଵ ଉପନେତବ୍ବଂ, ନ ଭାଜେତବ୍ବଂ ପୁଗ୍ଗଲିକତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅଞ୍ଞତୋ ହି ଇତରମ୍ପି ଯଥାଦାନେ ଏଵ ଉପନେତବ୍ବମେଵ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଅଯ୍ୟାଯ ଦମ୍ମୀତି ଏଵଂ ପଟିଲଦ୍ଧନ୍ତି ନିସ୍ସଟ୍ଠପଟିଲଦ୍ଧଂ। ଯଥାଦାନେତି ଦାଯକେହି ପରିଚ୍ଚତ୍ତଵିଧାନେନ। ଉପନେତବ୍ବନ୍ତି ଅକାଲଚୀଵରଭାଵେନ ଭାଜେତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇଧ ଭାଜାପିତାଯ ଲଦ୍ଧଚୀଵରମେଵ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ହୋତି, ତଂ ଵିନଯକମ୍ମଂ କତ୍ଵାପି ଅତ୍ତନା ନ ଲଭତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଯଦି ନିସ୍ସଟ୍ଠପଟିଲଦ୍ଧଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ସିଯା, ‘‘ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଵା ଗଣସ୍ସ ଵା ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଵା ଦଦେଯ୍ୟ, ଦଦେଯ୍ୟୁଂ, ଅଯ୍ୟାଯ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ତୀଣିପେତାନି ପଦାନି ଵତ୍ତବ୍ବାନି ସିଯୁଂ, ତସ୍ମା ନ କେଵଲଂ ନିସ୍ସଟ୍ଠପଟିଲଦ୍ଧମେଵ ଯଥାଦାନେ ଉପନେତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞାହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ଲଦ୍ଧକୋଟ୍ଠାସମ୍ପି ଯଥାଦାନେଯେଵ ଉପନେତବ୍ବଂ।

୭୪୧। ‘‘ଅକାଲଚୀଵରେ କାଲଚୀଵରସଞ୍ଞାଯ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ପନ ଭାଜନପଚ୍ଚଯା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ତକମେଵ ଦୀପେତି, ନ ପଟିଲଦ୍ଧଂ, ନ ଯଥାଦାନେ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେତି। ଲେସେନ ପନ ଗଣ୍ହାତି ଚେ, ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବା।

ଦୁତିଯନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୭୪୪। ସକସଞ୍ଞାଯ ଗହିତତ୍ତା ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବଂ।

ତତିଯନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୭୫୨। ଲେସେନ ଗହେତୁକାମତା, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଵିଞ୍ଞତ୍ତସ୍ସ ଵିଞ୍ଞାପନଂ, ପଟିଲାଭୋତି ତୀଣି ଅଙ୍ଗାନି, ତସ୍ମା ପଠମଂ ଵିଞ୍ଞତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ଵା ଅଞ୍ଞଂ ତତୋ ଊନତରମ୍ପି ଲଭେଯ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯମେଵ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିତୋ। ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ରାପି।

ଚତୁତ୍ଥନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଞ୍ଚମନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦଵଣ୍ଣନା

୭୫୩। ‘‘ତେଲଂ ଗୋପେତ୍ଵା ସପ୍ପିମ୍ପି ମେ ଅତ୍ତନୋ କୁଲଘରା’’ତି କିର ପାଠୋ।

ପଞ୍ଚମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଛଟ୍ଠନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୫୮-୭୬୨।ପାୱାରିକସ୍ସାତି ଦୁସ୍ସୱାଣିଜକସ୍ସ। ଯାୟ ଚେତାପିତଂ, ତସ୍ସା ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, ନିସ୍ସଟ୍ଠପଟିଲାଭୋ ଚ। ''ଇତରାସଂ ପନ ଜାନିତ୍ୱା ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପଣ୍ଡକୋଟ୍ଠାସଂ ସାଦିୟନ୍ତୀନମ୍ପି ନ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ, କେୱଲଂ ଯଥାଦାନେ ଏୱ ତାହିପି ଉପନେତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ''ନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱାପି ଯଥାଦାନେ ଉପନେତବ୍ବ'ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେସାହି ଗହିତଂ ସୁଗ୍ଗହିତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଗିଲାନାୟପି ନ ମୋକ୍ଖୋ।

ଛଟ୍ଠନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସତ୍ତମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୬୪। ସତ୍ତମେ ''ସୟଂ ଯାଚିତକେନା''ତି କିଞ୍ଚାପି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଥାପି ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥିକେନ ଅଞ୍ଞୁଦ୍ଦେସିକେନ ସଞ୍ଞାଚିକେନାତି ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅୟମତ୍ଥୋ ''ଭିକ୍ଖୁନିୟୋ ତେନ ଚ ପରିକ୍ଖାରେନ ସୟମ୍ପି ଯାଚିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୂ''ତି ଇମିସ୍ସା ପାଠଇୟା ଅତ୍ଥେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତସ୍ସାୟମତ୍ଥୋ – ତେନ ପରିକ୍ଖାରେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ଚ-ସଦ୍ଦେନ ସଞ୍ଞାଚିକେନ ଚ ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେତ୍ୱାତି ଇମମତ୍ଥଂ ଦୀପେନ୍ତୋ ''ସୟମ୍ପି ଯାଚିତ୍ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେତ୍ୱା''ତି ଆହ। ଅଞ୍ଞଥା ''ତେନ ପରିକ୍ଖାରେନ ଭେସଜ୍ଜଂ ଚେତାପେତ୍ୱା ସୟମ୍ପି ଯାଚିତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୂ''ତି ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ପାଠଇ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିୟା।

ପଦଭାଜନେ ପନ ''ସଂଯାଚିକେନାତି ସୟଂ ଯାଚିତ୍ୱା''ତି ତସ୍ସେୱ ପଦସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାୟମତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସା ହି ପଦଭାଜନଧମ୍ମତା। ''ସଙ୍ଘିକଂ ଲାଭଂ ପରିଣତ''ନ୍ତିଆଦିପଦାନଂ ଭାଜନେ ପନ ସା ପାକଟା। ଅଞ୍ଞଥା ସଂଯାଚିକପଦେନ କୋ ଅଞ୍ଞୋ ଅତିରେକତ୍ଥୋ ସଙ୍ଗହିତୋ ସିୟା, ସୋ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ତଦେୱ ପଦଂ ନିପ୍ପୟୋଜନଂ, ଇଦଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପୁରିମେନ ନିନ୍ନାନାକରଣଂ ସିୟା। ଅତ୍ତନୋ ହି ସନ୍ତକଂ ଯଥାକାମଂ କରଣୀୟନ୍ତି। ଏତ୍ଥ ଚ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଯାଚନାୟ ୱସେନ ଏକତୋ ହୁତ୍ୱା ଯାଚନାୟ ଲଦ୍ଧଂ ସଂଯାଚିକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଇତୋ ପରେନ ସଂଯାଚିକ-ସଦ୍ଦେନ ଇଦଂ ନିବ୍ବିସେସଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ''ପୁଗ୍ଗଲିକେନ ସଂଯାଚିକେନା''ତି ଇଦଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱିସୁଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା ଇଧେୱ ତେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିୟା ସଙ୍ଗହିତତ୍ତା, ନ ଚ ସଙ୍ଗହିତା ଆପତ୍ତିଦ୍ୱୟଭାୱତୋ। ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଚେତାପିତତ୍ତା ହି ଏକମେୱ ଆପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ସଂଯାଚିକପଦସ୍ସ ନିପ୍ପୟୋଜନଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଏୱଂ ସଙ୍ଘିକମହାଜନିକପୁଗ୍ଗଲିକାନି ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଚେତାପନେ ଏକାପତ୍ତିଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ।

ସତ୍ତମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଟ୍ଠମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୬୯।ଗଣସ୍ସାତି ଆଭିଧମ୍ମିକାଦିଗଣସ୍ସ, ଊନଚତୁୱଗ୍ଗସ୍ସ ଚ।

ଅଟ୍ଠମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ନୱମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୭୪।ସଞ୍ଞାଚିକେନାତି ଗଣଯାଚନାୟ ଲଦ୍ଧେନେୱ, ନ ଅଞ୍ଞେନ।

ନୱମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦସମନିସ୍ସଗ୍ଗିୟପାଚିତ୍ତିୟସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୭୯। ଦସମେ ପନ ''ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅଞ୍ଞଦତ୍ଥିକେନ ପରିକ୍ଖାରେନ ଅଞ୍ଞୁଦ୍ଦିସିକେନ ପୁଗ୍ଗଲିକେନ ଅଞ୍ଞଂ ଚେତାପେୟ୍ୟ, ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ପାଚିତ୍ତିୟ''ନ୍ତି ଏୱଂୱିଧେନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ''ପୁଗ୍ଗଲିକେନ ସଂଯାଚିକେନା''ତି ଇମିନା ଏକାଦସମେନ ଭୱିତବ୍ବଂ ସିୟା ଯଥାକ୍କମେନ ସମ୍ଭୱତୋ।

କାମମେୱ ଚେତଂ ଅଟ୍ଠପ୍ପତ୍ତିଯା ଅଭାୱତୋ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପନ ଗହେତବ୍ବମେୱ। ଏତ୍ଥ ପନ ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ଞାତକଟ୍ଠାନେ ଚ ଅନାପତ୍ତିଛାଯା ଦିସ୍ସତି, ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଅମ୍ହାକଂ ତକ୍କାନୁସାରୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି କତ୍ୱା ନ ସାରତୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିଚାରେତ୍ୱା ଯଥା ନିଚ୍ଚଲକାରଣଂ ଦିସ୍ସା ଯଂ ୱା ୱିନଯକ୍କମକୋୱିଦା ଅନୁଜାନନ୍ତି, ତଂ ତଦେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଆପଦାସୁପି ଅଞ୍ଞଂ ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱ ଚେତାପେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ପନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଦସମନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ଏକାଦସମନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୮୪। ‘‘ଦୁତିଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଏକାଦସମେ’’ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗେ ତିଂସକକଣ୍ଡଂ ପତ୍ୱା ୱଗ୍ଗକ୍କମସ୍ସ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଯସ୍ମା ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ୱିଞ୍ଞତ୍ତି ନାମ ନ ପଟିସେଧେତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଭଗୱା ଅଞ୍ଞାତିକଅପ୍ପୱାରିତଟ୍ଠାନେ ଧମ୍ମନିମନ୍ତନୱସେନ ୱଦେଯ୍ଯ ‘‘ଯେନତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତାଯ ‘‘ଚତୁକ୍କଂସପରମଂ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ନିଦାନେନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ନ ସମେତି, ସିକ୍ଖାପଦେନ ଚ ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ’’ତି ଚ ‘‘ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଚତୁକ୍କଂସପରମଂ ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ ଅନିଟ୍ଠଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ଚେତାପେତବ୍ବନ୍ତି ଠପେତ୍ୱା ସହଧମ୍ମିକେ ଚ ଞାତକପୱାରିତେ ଚ ଅଞ୍ଞେନ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ଗୁଣେନ, ପରିତୁଟ୍ଠେନ ଚ ୱଦେଯ୍ଯ ‘‘ଯେନତ୍ଥୋ’’ତି ୱୁତ୍ତସ୍ସ ‘‘ୱିଞ୍ଞାପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅତ୍ଥୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଇଦଂ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନପୱାରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନନ୍ତି ପନ ସବ୍ବପ୍ପକାରେନ ପୱୁତ୍ତଂ ନିଚ୍ଚପୱାରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନିଚ୍ଚପୱାରଣା ନାମ ଯଦା ଯେନତ୍ଥୋ, ତଦା ତଂ ୱଦେଯ୍ଯାଥାତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା । ‘ହନ୍ଦ ସୀତପାୱୁରଣ’ନ୍ତି ଦେନ୍ତାନଂ ପନ ଅତିରେକଚତୁକ୍କଂସମ୍ପି ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମେୱ ନଯୋ ଦସମେପୀତି।

ଏକାଦସମନିସ୍ସଗ୍ଗିଯପାଚିତ୍ତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଭିକ୍ଖୁନୀୱିଭଙ୍ଗେ ତିଂସକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପାଚିତ୍ତିଯକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା

୧। ଲସୁଣୱଗ୍ଗୋ

୧। ପଠମଲସୁଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୭୯୩-୭।ଅହଂଲସୁଣେନାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପୱାରେମୀ’’ତି ପାଠସେସୋ। ବଦରସାଳୱଂ କିର ବଦରଫଲାନି ସୁକ୍ଖାପେତ୍ୱା ଚୁଣ୍ଣେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବା ଖାଦନୀଯୱିକତି।

ପଠମଲସୁଣସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୦୦।ସଂହରାପେଯ୍ଯାତି ‘‘ସଂହରତି ୱା ସଂହରାପେତି ୱା’’ତି ପଦଭାଜନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚାପି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ନ ଦସ୍ସିତୋ, ତଥାପି ଖୁରସଣ୍ଡାସକତ୍ତରିଆଦିପରିଯେସନଘଂସନାଦୀସୁ ପୁବ୍ବପଯୋଗେସୁ ଦୁକ୍କଟଂ ଯୁଜ୍ଜତି, ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ଏୱଂ ତଲଘାତକାଦିମ୍ହି ଚ ଆପତ୍ତିଭେଦୋ ପାଳିଯଂ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ପନ ପୁବ୍ବପଯୋଗେସୁ ଦୁକ୍କଟଂ ସମ୍ଭୱତି। ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଏତ୍ଥ ଚ ଲସୁଣେ ଚ ଦୁକ୍କଟଂ। ଇଦଂ କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ପୋରାଣା। ତତ୍ଥ ‘‘କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮୦୨-୬। ତତିଯଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୫। ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୧୨। ପଞ୍ଚମେ ଉଦକସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚଯେ ସତିପି ଫସ୍ସସାଦିଯନେ ଯଥାୱୁତ୍ତପରିଚ୍ଛେଦେ ଅନାପତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପବ୍ବାନନ୍ତି ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଙ୍ଗୁଲାନଂ ସହପୱେସନେ ଏକେକଅଙ୍ଗୁଲସ୍ସ ଏକେକଂ ପବ୍ବଂ କତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ପବ୍ବା, ଏକଙ୍ଗୁଲପ୍ପୱେସନେ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପବ୍ବାନଂ ଉପରି ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ମହାପଚ୍ଚରିଯମ୍ପି ଅଯମେୱ ନଯୋ ଦସ୍ସିତୋ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮୧୫। ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୭। ସତ୍ତମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୨୦-୮୨୨। ‘‘ନଗରଂ ଅତିହରନ୍ତୀ’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ନଗରଦ୍ୱାରେ ଅତିହରନ୍ତୀ’’ତି କତ୍ଥଚି, ତତ୍ଥ ଦ୍ୱାରେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯମେୱ ୱା ପାଠୋ। ତଂ ପୁବ୍ବାପରୱିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ‘‘ପୁନପି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱାଦଂ ସନ୍ଧାଯ, ନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ୱାଦଂ। ଏତ୍ଥ ‘‘ମାତରମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି ୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଦୁଲ୍ଲିଖିତଂ, ନ ହି ତେନ ୱିରୋଧଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି। କରଣେ ଚେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, କାରାପନେପି ପାଚିତ୍ତିଯେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ଅଥ କାରାପନେ ଦୁକ୍କଟଂ, କରଣେପି ଦୁକ୍କଟେନେୱ ଭୱିତବ୍ବଂ। ନ ହି କରଣେ ୱା କାରାପନେ ୱା ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥି ଆପଜ୍ଜନେ ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୮୨୩।ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ନ ହି ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅନାମାସତ୍ତା ‘‘ଆମକଧଞ୍ଞଂ ପନ ଞାତକପୱାରିତଟ୍ଠାନେପି ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘କପ୍ପିଯେନ ଲଦ୍ଧଂ ଧଞ୍ଞଂ ଭଜ୍ଜିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ। ଅପରଣ୍ଣେପି ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି ଚ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଆବାଧପଚ୍ଚଯାତି ୱଚନତୋ ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନିପି ଅନାମାସାନୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତେନେୱ ହେଟ୍ଠା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସତ୍ତ ଧଞ୍ଞାନିପି ଗହିତାନି ଅନାମାସାନୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତାନି। ଆମାସାନି କପ୍ପିଯୱତ୍ଥୂନି ଚ ଯଦି ଭୱେଯ୍ୟୁଂ, ଯଥା ଞାତକପୱାରିତେ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅପରଣ୍ଣଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୀ’’ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଞାତକାନଂ ପୱାରିତାନଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଉମ୍ମତ୍ତିକାଯ ଆଦିକମ୍ମିକାଯା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁତ୍ତା ଚ ଅନାମାସତ୍ତା ଚ ମାତରମ୍ପି ସତ୍ତୱିଧଂ ଧଞ୍ଞଂ ୱିଞ୍ଞାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି , ତସ୍ମା ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଂ ସତ୍ତୱିଧଂ ଧଞ୍ଞଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅନାପତ୍ତି ଆବାଧପଚ୍ଚଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଯଥା ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାପୀତି ଚ। ଯଥା ୱା ପନ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଭଜ୍ଜନାଦୀନି କାରାପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଏୱଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାପି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅଞ୍ଞତରୋ ବାଲଭିକ୍ଖୁ କପ୍ପିଯଂ ଅଜାନନ୍ତୋ ଏତଦୱୋଚ ‘ଆମକଧଞ୍ଞଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଏତଂ ଧଞ୍ଞଂ ଭଜ୍ଜିତ୍ୱା କୋଟ୍ଟେତ୍ୱା ପଚିତ୍ୱା ଯାଗୁଖଜ୍ଜକଂ ଭତ୍ତଞ୍ଚ ଦେଥା’ତି, ଆଣାପକସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ସବ୍ବେସଂ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘୱାରିକାନଂ ଧଞ୍ଞଂ କୋଟ୍ଟେଥା’’ତି ଆରାମିକାନଂ ୱତ୍ତୁଞ୍ଚ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଦିୱସଂ ପରିବ୍ବଯଂ ଗଣ୍ହଥ, ତଣ୍ଡୁଲେ ସମ୍ପାଦେଥ, ଦ୍ୱଂ ଏତ୍ତକେ ଗଣ୍ହ, ଦ୍ୱଂ ଏତ୍ତକେ’’ତି ଏୱମାଦୀନି ପନ ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ। ଯଂ ପନ ‘‘ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଲବ୍ଭମାନଂ ପନ ନୱକମ୍ମତ୍ଥାଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ‘‘ଇମଂ ତଳାକଂ ଖେତ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ୱିହାରସ୍ସ ଦେମା’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ ନଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୁୱୁତ୍ତମେୱ। ‘‘ନୱକମ୍ମତ୍ଥାଯ ଧଞ୍ଞଂ ଦେମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସାଧୂ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ହେଟ୍ଠା ‘‘ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯୱତ୍ଥୁଂ ଅତ୍ତନୋ ୱା ସଙ୍ଘଗଣପୁଗ୍ଗଲଚେତିଯାନଂ ୱା ଅତ୍ଥାଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି…ପେ… ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁଂ ସବ୍ବେସମ୍ପି ଅତ୍ଥାଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛତୋ ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତମ୍ପି ସୁୱୁତ୍ତମେୱ। କସ୍ମା? ‘‘ଚେତିଯସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ ଧଞ୍ଞଂ ଦାତୁକାମୋମ୍ହି, ତୁମ୍ହେ ଭନ୍ତେ ତଦତ୍ଥାଯ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛଥା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ଅକପ୍ପିଯତ୍ତା। ‘‘ଇଦଂ ପନ ତାଦିସଂ ନ ହୋତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବୋପାଯଂ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୱାଦୋ କିର। ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ପନେୱମାହ ‘‘ପୁବ୍ବେପି ନୱକମ୍ମତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗହୋ ନ ୱାରିତୋ, ସଙ୍ଘସ୍ସତ୍ଥାଯ ପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ପଟିଗ୍ଗାହକସ୍ସେୱ ଅକପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି।

ସତ୍ତମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୨୪। ପୋରାଣା ‘‘ନିବ୍ବିଟ୍ଠରାଜଭଟୋ’’ତି ପଠନ୍ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ୱାରିତଭତ୍ତୱେତନୋ ରାଜଭଟୋତି। ‘‘ତଞ୍ଞେୱ ଭଟପଥନ୍ତି ତଂଯେୱ

ଭଉଓ୍ୱେତନ’’ନ୍ତି ଅତ୍ଥଂ ୱଦନ୍ତି। ଉମ୍ମୁକନ୍ତି ଅଲାତଂ।

୮୨୬। ଏତ୍ଥ ଛଡ୍ଡିତଂ କିରିଯା। ଅନୋଲୋକନଂ ଅକିରିଯା।

ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ନଓ୍ୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୩୨। ‘‘ସାମିକେ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଛଡ୍ଡେତୀ’’ତି ଵଚନତୋ ... ପୋତ୍ଥକେ ନତ୍ଥି, କତ୍ଥଚି ଅତ୍ଥି, ଅତ୍ଥିଭାୱୋୱ ସେଯ୍ୟୋ କିରିଯାକିରିଯତ୍ତା ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ। ଇଧ ଖେତ୍ତପାଲକା, ଆରାମାଦିଗୋପକା ଚ ସାମିକା ଏୱ। ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଖେତ୍ତେ, ଆରାମେ ଚ ତତ୍ଥ କତୱରଂ ନ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବନ୍ତି କତିକା ଚେ ନତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଛଡ୍ଡେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ସଙ୍ଘପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା, ନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ। ତାସମ୍ପି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସନ୍ତକେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ୱଟ୍ଟତି, ନ ତତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ସାରୁପ୍ପୱସେନେୱ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନଓ୍ୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୩୩।ସାଧୁକୀଳିତଗୀତଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ପାଚିଣ୍ଣଗୀତମ୍ପି ସୋତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଗୀତୁପସଞ୍ହିତଂ ପନ ଧମ୍ମଂ ସୋତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀଘନିକାଯଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଧମ୍ମଗୀତମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଗାଯାମ ୱାଦେମାତି ୱୁତ୍ତେ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ପୂଜଂ କରୋମ, ଜାତକଂ ୱା ୱତ୍ତୁଂ ୱା ଦେସେମାତି ୱୁତ୍ତେ ‘ସାଧୂ’ତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

୮୩୬।ଏକପଯୋଗୋ ନାମ ଏକଦିୱସାୱଲୋକନଂ। ତେସଂଯେୱାତି ଯେସଂ ନଚ୍ଚଂ ପସ୍ସତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଯମ୍ପି ନଚ୍ଚିତୁଂ ୱା ଗାଯିତୁଂ ୱା ୱାଦିତୁଂ ୱା ନ ଲଭତୀ’’ତିଆଦି ଇଧ ସିକ୍ଖାପଦେ ନତ୍ଥି। କସ୍ମା? ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତା। ଯଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ସୁତ୍ତାନୁଲୋମମହାପଦେସତୋ। ଯଦି ନଚ୍ଚାଦୀନି ପସ୍ସିତୁଂ ୱା ସୋତୁଂ ୱା ନ ଲଭତି, ପଗେୱ ଅତ୍ତନା କାତୁନ୍ତି ନଯତୋ ଲବ୍ଭମାନତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ମହାପଦେସା ନିରତ୍ଥକା ସିଯୁଂ। ଏୱମଞ୍ଞତ୍ଥାପି ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ‘‘ସମୁଟ୍ଠାନମ୍ପି ଇଧ ୱୁତ୍ତମେୱ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଛସମୁଟ୍ଠାନୱସେନ ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତଂ ‘‘ଅଞ୍ଞେ ନଚ୍ଚ, ଗାଯ, ୱାଦେହୀ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ଲବ୍ଭତୀତିଆଦିୱଚୀକମ୍ମଂ ସନ୍ଧାଯ ଲିଖିତଞ୍ଚେ, ତଂ ସୁଲିଖିତଂ ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନେ ୱାଚାଯ ଅଭାୱତୋ। ‘‘ସଯମ୍ପି ନଚ୍ଚିତୁ’’ନ୍ତିଆଦିକାଯକମ୍ମଞ୍ଚେ ସନ୍ଧାଯ ଲିଖିତଂ, ଦୁଲ୍ଲିଖିତଂ। ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ହି ଏକନ୍ତତୋ କାଯକମ୍ମଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉଦ୍ଧଟଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଆଦିସଦ୍ଦେନ ସଙ୍ଗହିତମେୱ ଇଧ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି। ଏତଂ ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନତ୍ତାତି ଏତ୍ଥ କାରଣୱଚନେ ସୁତ୍ତାନୁଲୋମମହାପଦେସତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ଉଦ୍ଧଟଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଏୱଂ ଯଥାଲାଭୱସେନ ତଂ ଲିଖିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଆହଚ୍ଚଭାସିତସିକ୍ଖାପଦୱସେନ ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ‘‘ଏଳକଲୋମସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚେ ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ, ଆଣାପକୋ ମୁଚ୍ଚେଯ୍ଯ, ନ ଚ ମୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ‘‘କସ୍ମା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ସବ୍ବଅଟ୍ଠକଥାସୁ ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ଆହାତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ।

୮୩୭।ଆରାମେ ଠତ୍ୱାତି ନ କେୱଲଂ ଠତ୍ୱା, ତତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା ପନ ସବ୍ବିରିଯାପଥେହିପି ଲଭତି। ‘‘ଆରାମେ ଠିତାତି ପନ ଆରାମପରିଯାପନ୍ନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଇତରଥା ନିସିନ୍ନାପି ନ ଲଭେଯ୍ଯା’’ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ସୁଲିଖିତମେୱ।

ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଲସୁଣୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଅନ୍ଧକାରୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। ପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୩୯। ‘‘ଦିୱାପି ଅନ୍ଧକାରଂ ଅତ୍ଥି, ତପ୍ପଟିସେଧନତ୍ଥଂ ‘ରତ୍ତନ୍ଧକାରେ’ତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି ପୋରାଣା। ସନ୍ତିଟ୍ଠେଯ୍ୟାତି ଏତ୍ଥ ଠାନାପଦେସେନ

ଚତୁକ୍କିଧୋପି ଇରିୟାପଥୋ ସଙ୍ଗହିତୋ, ତସ୍ମା ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଚଙ୍କମନାଦିଂ କରୋନ୍ତିୟା ପାଚିତ୍ତିୟମେୱ। ‘‘ସଲ୍ଲପେୟ୍ୟ ୱା’’ତି କେୱଲଂ ନିଦାନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ୱିସେସାଭାୱତୋ। ‘‘ସଲ୍ଲପେୟ୍ୟୱାତି ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତା ସଲ୍ଲପତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। କସ୍ମା? ୟସ୍ମା ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତେନେୱ ଏକଂ ପାଚିତ୍ତିୟଂ। ସଲ୍ଲପନେନପି ଅପରମ୍ପି ଏକଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ନାପଜ୍ଜତି, କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି? ଅଙ୍ଗୱସେନ। ଇମସ୍ସ ହି ରତ୍ତନ୍ଧକାରତା, ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ଠାନଂ ୱା ସଲ୍ଲପନଂ ୱା, ସହାୟାଭାୱୋ, ରହୋପେକ୍ଖତାତି ଇମାନି ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ୱୁତ୍ତାନି। ତତ୍ଥ ୟଦି ଠାନପଚ୍ଚୟା ଏକା ଆପତ୍ତି ୱିସୁଂ ସିୟା, ତସ୍ସା ଚତ୍ତାରି ଅଙ୍ଗାନି ସିୟୁଂ। ୟଦି ସଲ୍ଲପନପଚ୍ଚୟା ଏକା, ତସ୍ସାପି ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ସିୟୁଂ। ତସ୍ମା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଚତ୍ତାରି ୱା ପଞ୍ଚ ୱା ଅଙ୍ଗାନୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟା, ନ ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ସଲ୍ଲପନପଚ୍ଚୟା ୱିସୁଂ ନତ୍ଥୀତି। ଅତ୍ଥିଯେୱ, ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱଚନଞ୍ଚ ତଦତ୍ଥମେୱାତି ଏକେ। କଥଂ? ସହପ୍ପତ୍ତିତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଆପତ୍ତୀନଂ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ସଲ୍ଲପନେ ସତି ଠାନପଚ୍ଚୟା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଚତୁରଙ୍ଗିକଂ, ସଲ୍ଲପନପଚ୍ଚୟା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଚତୁରଙ୍ଗିକନ୍ତି ଦ୍ୱେ ପାଚିତ୍ତିୟାନି ସହପ୍ପତ୍ତାନି ଏକତୋ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୀତି। ଇଦଂ ଅୟୁତ୍ତଂ ପାଠଈୱିରୋଧତୋ। ପାଠଈୟଞ୍ହି ‘‘ସଲ୍ଲପେୟ୍ୟ ୱାତି ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ଠିତା ସଲ୍ଲପତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୟଦି ଦ୍ୱେ ସିୟୁଂ, ‘‘ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାଚିତ୍ତିୟାନ’’ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବତା ସିୟାତି। ଅୟଂ ନୟୋ ଦୁତିୟାଦୀସୁପି ୟଥାୟୋଗଂ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ଦୁତିୟେନାପି ସଦ୍ଧିଂ ୟଦି ଭିକ୍ଖୁନିୟା ରହୋପେକ୍ଖତା ଅତ୍ଥି, ସୋ ଚେ ପୁରିସୋ, ନ ଦୁତିୟୋ, ପୁରିସଗଣନାୟ ଆପତ୍ତିୟୋ। ଅଥ ଦୁତିୟା ଭିକ୍ଖୁନୀ ହୋତି, ତସ୍ସା ଚ ତେନ ପୁରିସେନ ସଦ୍ଧିଂ ରହୋପେକ୍ଖତା ଅତ୍ଥି, ସା ଚ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନ ଦୁତିୟା ହୋତି। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏକେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ପନ ଗହେତବ୍ବଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ହତ୍ଥପାସେ ଠାନେନ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି, ତଂ ପାଠଈୟା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ‘‘ପୁରିସସ୍ସ ହତ୍ଥପାସେ ତିଟ୍ଠତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିୟସ୍ସା’’ତି ହି ପାଠଈ, କିଂବହୁନା। ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦେ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଦୁତିୟିକୌୟ୍ୟୋଜନସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) ‘‘ସନ୍ତିଟ୍ଠନାଦୀସୁ ତୀଣି ପାଚିତ୍ତିୟାନୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ୱତ୍ଥୁଗଣନାୟ ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ‘‘ଅଙ୍ଗାନି ଚେତ୍ଥ ଚତ୍ତାରି ପଞ୍ଚ ୱା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ।

ପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨-୩-୪। ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୪୨-୬। ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥାନି ଉତ୍ତାନାନି। ସଦ୍ଦତ୍ଥ ‘‘ସଲ୍ଲପତୀତି ୟଂ କିଞ୍ଚି ତିରଚ୍ଛାନକଥଂ କଥେତୀ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

୮୫୨। ଚତୁତ୍ଥେ ପନାୟଂ ୱିସେସୋ – ‘‘ଏକେନେକା’’ତି ପଠମଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦୁତିୟିକଂ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଉୟ୍ୟୋଜେୟ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିୟଂ ନ ସମ୍ଭୱତୀତି ଚେ? ସମ୍ଭୱତି। କସ୍ମା? ସନ୍ତିଟ୍ଠନାଦିଉଭୟମତ୍ତାପେକ୍ଖତ୍ତା, ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସାପି ୱା ଅଞ୍ଞାୟପି ରହୋପେକ୍ଖନସ୍ସାଦସମ୍ଭୱେ ସତି ଉଭିନ୍ନଂ ଏକତ୍ଥସମ୍ଭୱତୋ ଚ ସାଧିତମେତଂ। ‘‘ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱା ସଲ୍ଲପତି ୱା’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା ‘‘ନିକଣ୍ଣିକଂ ୱା ଜପ୍ପେତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ? ହତ୍ଥପାସାତିକ୍କମେ ଅସମ୍ଭୱତୋ। ତସ୍ସ ତତିୟସ୍ସ ପଦସ୍ସ ପଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ସମ୍ଭୱନ୍ତମ୍ପି ‘‘ଦୁତିୟିକଂ ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅତ୍ଥତୋ ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା ସନ୍ତିଟ୍ଠତି ୱା ସଲ୍ଲପତି ୱା ଦୁତିୟିକଂ ୱା ଉୟ୍ୟୋଜେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଏସ ନୟୋ ୟକ୍ଖେନ ୱାତିଆଦୀସୁପି। ତତ୍ଥ ‘‘ହତ୍ଥପାସେ’’ତି ୱା ‘‘ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱା’’ତି ୱା ନ ୱୁତ୍ତଂ ଉଭୟତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟତ୍ତା। ଅନାପତ୍ତିୱାରେପି ଅସମ୍ଭୱତୋ ‘‘ନିକଣ୍ଣିକଂ ୱା ଜପ୍ପେତୀ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ସମ୍ଭୱତି ସତି କରଣୀୟେ ନିକଣ୍ଣିକଂ ୱା ଜପ୍ପେତୀତି ସମ୍ଭୱତୋ। ଅଥ କସ୍ମା ଏୱଂ ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅନୱଜ୍ଜକଥାୟଂ ନିକଣ୍ଣିକଜପ୍ପନେ ପୟୋଜନାଭାୱା, ଧମ୍ମକଥାୟମ୍ପି ଉଦାୟିଂ ଆରବ୍ଭ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ଚ।

ଦୁତିୟତତିୟଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୫୬। ‘‘କୁଲଂ ନାମ ଚତ୍ତାରି କୁଲାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତିତ୍ଥିୟାରାମେ କପ୍ପତି ତସ୍ସ କୁଲୱୋହାରାଭାୱତୋତି ଏକେ। ତିତ୍ଥିୟାନଂ ଖତ୍ତିୟାଦିପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା ନ କପ୍ପତୀତି ଏକେ। ତସ୍ସ କପ୍ପିୟଭୂମିତ୍ତା ନ ୟୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ୟଥାୱୁତ୍ତଖତ୍ତିୟାଦୀନଂ ସମ୍ଭୱତୋ। ତଥାପି ଗୋଚରକୁଲଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଂ। ‘‘ଉପଚାରୋ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୬୦। ‘‘ନିସୀଦନ୍ତିଯା ଏକା, ନିପଜ୍ଜନ୍ତିଯା ଏକା’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ନିସୀଦିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା’’ତିଆଦି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ନ ହି ଗମନପଚ୍ଚଯା ଏସା ଆପତ୍ତୀତି? ନ, ପରିଯୋସାନାଧିପ୍ପାଯୱସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତିଯା ଦ୍ୱେ’’ତି ୱଚନେନପି ଗମନଂ ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତନ୍ତି ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି, ତଥା ‘‘ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତିଯା ଦ୍ୱେ’’ତିପି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ତସ୍ମିଂ ଅଭିନିପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପାଚିତ୍ତିଯାନ’’ନ୍ତି କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ଅନିସୀଦିତ୍ୱାପି ନିପଜ୍ଜନସମ୍ଭୱତୋ। ନିପଜ୍ଜନତ୍ଥାଯ ନିସୀଦିତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜନ୍ତିଯା ନିପଜ୍ଜନକପଯୋଗଗଣନାଯ ଏକା ଆପତ୍ତୀତି କେଚି।

ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସତ୍ତମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୬୭। ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ‘‘ଧୁୱପଞ୍ଞତ୍ତେ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱା ସଙ୍କମାପେତ୍ୱା ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା । ଇଧ ଛଟ୍ଠେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ପକତିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତେ ଅଭିନିସୀଦତି ୱା ଅଭିନିପଜ୍ଜତି ୱା, ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଧୁୱପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଇଧ ୱୁତ୍ତନଯେନ ସଙ୍କମିତ୍ୱା ୱା ସଙ୍କମାପେତ୍ୱା ୱା ଅଭିନିସୀଦତି ୱା ଅଭିନିପଜ୍ଜତି ୱା, ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ। ଉଭଯତ୍ଥାପି ପଞ୍ଚମେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଅନାପୁଚ୍ଛା ପକ୍କମେଯ୍ଯ, ପାଚିତ୍ତିଯମେୱ, ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ମାତିକାଯଂ ୱୁତ୍ତକାଲତୋ ଅଞ୍ଞକାଲସ୍ସ ଅପରାମଟ୍ଠତ୍ତାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ଅପିଚ ଅତ୍ଥାପତ୍ତିକାଲେ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ୱିକାଲେତିଆଦିତ୍ତିକେ, ଅତ୍ଥାପତ୍ତି ରତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ନୋ ଦିୱାତିଆଦିତ୍ତିକେ ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଇଧ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠସତ୍ତମସିକ୍ଖାପଦେହି ସଙ୍ଗହିତାପତ୍ତୀନଂ ଅପରାମଟ୍ଠତ୍ତା ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ତିତ୍ତିଧକାଲେ ତିତ୍ତିଧମେତଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଏୱ ମହାପଦେସନଯାନୁଲୋମତୋ।

ସତ୍ତମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୬୯। ଅଟ୍ଠମେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ସମ୍ଭୱତି।

ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୭୫-୭। ଦୁଗ୍ଗାହୱସେନ ୱା ସୁଗ୍ଗାହୱସେନ ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ସପଥକରଣେ ଆପତ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ମା ମାତିକାଯଂ ‘‘ଅତ୍ତାନଂ ୱା ପରଂ ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଯା ଅତ୍ତାନମେୱ ଆରବ୍ଭ ସପଥଂ କରେଯ୍ଯ, ତସ୍ସା ଏକା । ପରମେୱାରବ୍ଭ ତସ୍ସା ଏକା। ଉଭୋପି ଆରବ୍ଭ ତସ୍ସା ଦ୍ୱେ ଆପତ୍ତିଯୋ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ଟୀକଚ୍ଛେଦୋ ପନେତ୍ଥ ପରମେୱାରବ୍ଭ ସପଥକରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ପୱତ୍ତୋ।

ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୮୨। ଦସମେ ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ ରୋଦନସ୍ସେୱ, ନ ୱଧସ୍ସ, ତସ୍ମା ଞାତିବ୍ୟସନାଦୀହି ଫୁଟ୍ଠାପି ଅତ୍ତାନଂ ୱଧତି ଏୱ, ନ ରୋଦତି, ଦୁକ୍କଟମେୱ।

ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନ୍ଧକାରୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ନଗ୍ଗୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧-୨। ପଠମଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୮୩। ନଗ୍ଗୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମଦୁତିଯାନି ଉତ୍ତାନାନି। ପଠମେ ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ତଥା ନ୍ହାଯନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଜନ୍ତାଘରୌଦକପଟିଚ୍ଛାଦୀହି।

ନ ଚ ୱିଗରହି ତତ୍ଥ ଭଗୱା ଅଉନାୱ ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଉଦକସାଟିକାଯାତି ପୋରାଣା। ‘‘ଏକମେୱ ନିୱାସେତ୍ୱା, ପାରୁପିତ୍ୱା ଚ ନହାଯିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଠମଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୯୪। ତତିଯେ ଅନ୍ତୋଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚାହଂ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତିଯାପି ଆପତ୍ତି ଏୱ। ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପନ୍ତିଯା ଦୁକ୍କଟଂ ତିକଦୁକ୍କଟତ୍ତା। ‘‘ସମ୍ବହୁଲାହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚତସ୍ସୋପି ସମ୍ବହୁଲା’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୮୯୮। ଚତୁତ୍ଥେ ସଙ୍ଘାଟିଚାରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘାଟିଆଦିୱସେନ ଅଧିଟ୍ଠିତାନଂଯେୱାଯଂ ୱିଧି, ନେତରାସଂ କିର। ତତ୍ଥ ତିଚୀୱରେ ଏୱ ୱିପ୍ପୱାସପଚ୍ଚଯା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ। ଅନ୍ତୋଚୀୱରକାଲେପି ପଞ୍ଚାହିକଂ ସଙ୍ଘାଟିଚାରଂ ଅତିକ୍କାମେନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯେୱ। ‘‘ୱିନା ଏତେହି ଚୀୱରେହି ଉପସମ୍ପଦଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୦୬। ପଞ୍ଚମସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ତାଯ ୱା ଅୱିପ୍ପୱାସାଯାତି ଅତ୍ଥତୋ ଲବ୍ଭତି।

ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯୦୭-୯୧୧। ଛଟ୍ଠସତ୍ତମାନି ଉତ୍ତାନାନି।

୮। ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୧୬।ସୋକଜ୍ଝାଯିକା ନାମ କିର ମାଯାକାରା। ୱିଲୁମ୍ପକା ଭଣ୍ଡକାତି ଚ ପୋରାଣା।

ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୨୦। ‘‘କଥଞ୍ହି ନାମ ଅତିକ୍କାମେସ୍ସତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଥୁଲ୍ଲନନ୍ଦା ଚୀୱରକାଲସମଯଂ ଆଗମେଥାତି ଅତିକ୍କମାପେସୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୨୭। ଦସମେ ଏକକୁଲଂ ଏତଦୱୋଚୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ କୁଲଂ ନାମ ତସ୍ମିଂ ମନୁସ୍ସା, ତସ୍ମା ବହୁୱଚନଂ।

ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନଗ୍ଗୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ତୁୱଟ୍ଟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। ପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୩୪-୫।ଏକାଯ ନିପନ୍ନାଯ ଅପରା ନିପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସାତି ‘‘ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ପଠମନିପନ୍ନାଯ ଅନୁଟ୍ଠାପନା’’ତି ୱତ୍ୱା ଏହ କିରିଯାକିରିଯନ୍ତି ଏକେ, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ‘‘କିରିଯ’’ନ୍ତି ହି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ କସ୍ସା ଆପତ୍ତୀତି? ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନିପଜ୍ଜନକିରିଯଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଇମସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ‘‘ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା’’ତି ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ୱୁଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ୱିପୁଲତରେ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ‘‘ଅନ୍ତରଂ କତ୍ୱା ନିପଜ୍ଜିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ।

ପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୪୦।ୱୁଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱାତି ଏହ ଉପରି ପାରୁପନମ୍ପି ମଞ୍ଚେ ଓଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଉଭିନ୍ନଂ ଅନ୍ତରେ ଓତାରେତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ୱୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଯଥା ଠାନେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ତଥା ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ତୁୱଟ୍ଟେନ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଯେୱାତି। ‘‘କିରିଯାକିରିଯ’’ନ୍ତି ଚ ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୪୧। ଅତ୍ତନୋ ସଜ୍ଝାଯନଟ୍ଠାନେ ଚେ ୱୁଡ୍ଢତରା ଆଗଚ୍ଛତି, ୱନ୍ଦନକାଲେ ୱା, ଆପୁଚ୍ଛନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଏକସ୍ମିଂ ଓୱରକେ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ‘‘ଅଥ ଓୱରକେ ମହାଥେରୀ ୱସତି, ସମ୍ମୁଖେ ଇତରା, ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ତସ୍ସା ଉପଚାରତ୍ତା’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

ତତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯୪୬-୯୫୦। ଚତୁତ୍ଥପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୬। ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୫୬।ଗହପତି ନାମ ଠପେତ୍ୱା ସହଧମ୍ମିକେ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୁନା ୱା ସାମଣେରେନ ୱା ଅନନୁଲୋମିକେନ ସଂସଗ୍ଗେନ ସଂସଟ୍ଠାପି ନ ସମନୁଭାସିତବ୍ବାତି ସଯୁତ୍ତି ଏୱ।

ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯୬୧-୫। ସତ୍ତମଅଟ୍ଠମ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୯। ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୬୯।ଏକିନ୍ଦ୍ରିଯନ୍ତି କାଯିନ୍ଦ୍ରିଯେନେୱ ଏକିନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ନିଗଣ୍ଠାନଂ ଅଚେଲକାନଂ ମତଂ। କାପିଲା ପନ ‘‘ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯା’’ତି ମଞ୍ଞନ୍ତା ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ସଚକ୍ଖୁକତ୍ତା ଅଲାବୁମାଲୁୱାଦଯୋ ଯତ୍ଥ ଆଲମ୍ବନଂ, ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ସସୋତକତ୍ତା କଦଲିଯୋ ମେଘଗଜ୍ଜିତଂ ସୁତ୍ୱା ଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସଘାନକତ୍ତା ପନସାଦଯୋ କୁଣପଗନ୍ଧେନ ଫଲନ୍ତି। ସଜିୱ୍ହକତ୍ତା ଉଦକଂ ପିୱନ୍ତି ଯେନ, ସବ୍ବେପି ‘ପାଦପା’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସକାଯପସାଦତ୍ତା ଇତ୍ଥିସମ୍ଫସ୍ସେନ ଅସୋକରୁକ୍ଖା ପୁପ୍ଫନ୍ତୀ’’ତି। ସଙ୍ଘାତନ୍ତି ୱିନାସଂ।

୯୭୦। ଇଧ ଚ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେନ ଦୁକ୍କଟଂ। ପଠମଂ ଆୱସିତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଚାରିକା ଚରଣପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ୱସ୍ସଂ ଅୱସିତ୍ୱା ଚରତି, ଅୱସ୍ସୁପଗମନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହେ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଚାରିକଂ ଚରନ୍ତିଯା ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ପନ ୱଟ୍ଟତି, ଭିକ୍ଖୁନୋ ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୯୭୨।କେନଚି ଉଦ୍ଦାଠହାତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦକାରଣେନାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। କିତ୍ତାୱତା ଚାରିକା ହୋତୀତି? ଇଦଂ ନ ସଦ୍ଦ୍ଧ ୱିଚାରିତଂ। ଅନନ୍ତରସିକ୍ଖାପଦେ ''ଅନ୍ତମସୋ ଛପ୍ପଞ୍ଚଯୋଜନାନିପୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସୋ ଚ ମଜ୍ଝେ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦୋତି।

ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୭୩। ଦସମେ ''ଆହୁନ୍ଦରିକା''ତି ପଠନ୍ତି କିର।

ଦସମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତୁୱଟ୍ଟୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚିତ୍ତାଗାରୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। ପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୭୮।କୀଠଅନୌପଓନଂ ନାମ କଞ୍ଚିନଗରସ୍ସ ନଗରୁପଓନଂ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଉଯ୍ୟାନଂ ନାମ ତତ୍ଥେୱ ନନ୍ଦୱନୌଯ୍ୟାନଂ ୱିଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ''ତତ୍ଥେୱ ଠତ୍ୱା ତଂ ତଂ ଦିସାଭାଗଂ ୱିଲୋକେତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତିଯା ପନ ପାଟେକ୍କା ଆପତ୍ତିଯୋ''ତି ପାଠୋ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଯଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଂ ପଦଂ ''ଅନୁଦ୍ଦରମାନା''ତି, ତଂ ଏକସ୍ମିଂଯେୱ ଦିସାଭାଗେତି ସିଦ୍ଧନ୍ତି ଏକେ। ଉପଚାରୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତୋତି ଚ।

ପଠମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୮୪। ''ଆହରିମେହି ୱାଠଏହୀ''ତି ''ଅସଂହାରିମେନା''ତି ଚ ଦୁୱିଧୋ ପାଠୋ। ''ୱିସୁଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସନ୍ଧିଂ ତେହି ୱାଠଏହୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଯଥା ତଥା ୱାଠଅରୂପେ ଉଟ୍ଟପେତ୍ୱା କତପାଦଂ ''ପଲ୍ଲଙ୍କ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ''ଅସଂହାରିମେହି ୱାଠଏହି କତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ୱଚନାଭାୱତୋ।

ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ତତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୮୮।''ଉଜ୍ଜୱୁଜ୍ଜୱେତି ହତ୍ଥପ୍ପସାରଣେ''ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ''ଯଉକଂ ହତ୍ଥେନ ଅଞ୍ଛିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ତକ୍କମ୍ହି ୱେଠିତେ ଏକାପତ୍ତୀ''ତି ୱଚନତୋ।

ତତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୯୯୩।''ଯାଗୁପାନେତି ଯାଗୁଦାନେ''ତି ଲିଖିତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ''ମାତାପିତୂନଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯୯୪। ପଞ୍ଚମସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୬। ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୦୦୧। ଛଟ୍ଠେ ଭିକ୍ଖୁୱିଭଙ୍ଗେ ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦେନ ଏକପରିଚ୍ଛେଦଂ। ଇଧ ଅଗାରିକୋ ୱିସେସୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଅସାଧାରଣ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

ଛଟ୍ଠସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦୦୩-୮। ସତ୍ତମଟ୍ଠମେସୁ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି।

୯। ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୦୧୫।‘‘ଖୀଲନମନ୍ତଂ ଦାରୁସାରଖୀଲଂ ମନ୍ତେତ୍ୱା ପଥୱିଯଂ ପୱେସେତ୍ୱା ମାରଣମନ୍ତଂ। ନାଗମଣ୍ଡଲଂନାମ ନାଗରୋଧମନ୍ତଂ, ପିଟ୍ଠାଦୀହି ୱା ପରିକ୍ଖେପଂ କତ୍ୱା ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସେ ପୱେସେନ୍ତି ଗୁତ୍ତତ୍ଥାଯା’’ତି ଲିଖିତଂ।

ନୱମସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦୧୭। ଦସମସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

ଚିତ୍ତାଗାରୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଆରାମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୦୨୧। ପଠମସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୨। ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୦୩୦। ଭିକ୍ଖୁନୀ ଚେ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅକ୍କୋସତି, ଇମିନା ସିକ୍ଖାପଦେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଭିକ୍ଖୁନିଂ ଚେ ଅକ୍କୋସତି, ଓମସୱାଦେନ ଆପଜ୍ଜତି। ଓମସୱାଦେ ସମ୍ମୁଖାୱ ରୁହତି, ଇଧ ପନ ପରମ୍ମୁଖାପି।

ତତ୍ରାଯଂ ୱିଚାରଣା – ଭିକ୍ଖୁୱିଭଙ୍ଗେ ଓସମୱାଦସିକ୍ଖାପଦେ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠିତ୍ୱତୀତି କତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗେପି ଓମସୱାଦସିକ୍ଖାପଦେ ଭିକ୍ଖୁ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଟ୍ଠାନେ ଠିତ୍ୱତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଇଧ ଚ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅକ୍କୋସନେ ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅକ୍କୋସନେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଇମାନି ଦ୍ୱେ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସଂସନ୍ଦିଯମାନାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସମେନ୍ତି। ଯଥା ସମେନ୍ତି, ତଥା ଜାନିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଓମସୱାଦସିକ୍ଖାପଦେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋତି ନ ଗହେତବ୍ବୋ, ଇଦମେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତଂ। ପରିଭାସେଯ୍ୟାତି ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅକ୍କୋସୱତ୍ଥୂହି। ତେସୁ ହି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ସତି ଓମସୱାଦପାଚିତ୍ତିଯମେୱାତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ । ଓମସୱାଦେ ପାଳିଇମୁତ୍ତକଅକ୍କୋସେ ହି ଦୁକ୍କଟଂ ହୋତୀତି। ଦୁକ୍କଟୋକାସେ ଇଦଂ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ତେହି ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ବାଲା ଏତା’’ତି ପାଳିଇଯଂ ଇଧ ଆଗତପଦାନଂଯେୱ ୱସେନ ପରିଭାସନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦୩୩। ତତିଯସିକ୍ଖାପଦଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ।

୪। ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୦୩୮।ନିମନ୍ତିତା ୱା ପୱାରିତା ୱାତି ଏତ୍ଥ ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ତାୱ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପୱାରିତାପି ଯାଗୁଂ ପାତୁଂ ଲଭତି, ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁଂ ନ ଲଭତି।

ଯାଗୁ ପନେତ୍ଥ ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ନିମନ୍ତିତା ଭିକ୍ଖୁନୀ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁକାମା ସାମିକେ ଅପଲୋକେତ୍ୱାୱ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭତି। ପରମ୍ପରଭୋଜନାପତ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ନତ୍ଥି। ନିମନ୍ତିତା ତଂ ଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱା ଅଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ୱା ପୱାରିତା କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଲଭତି, ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନେନ ନିମନ୍ତିଯମାନା ଦ୍ୱେ ନିମନ୍ତନାନି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଞ୍ଚ ନ ଲଭତୀ''ତି। ତତ୍ଥ ''ପୱାରିତାପି ଯାଗୁଂ ପାତୁଂ ଲଭତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ପାଠଇଯଂ, ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ''ନିମନ୍ତିତା ଅପ୍ପୱାରିତା ଯାଗୁଂ ପିୱତୀ''ତି ହି ପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରିଦଂ ସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନାପୁବ୍ବଙ୍ଗମସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ – ନିମନ୍ତିତା ୱା ପୱାରିତା ୱାତି ଏତ୍ଥ ୱାସଦ୍ଦେନ ଅକପ୍ପିଯନିମନ୍ତନେନ ନିମନ୍ତିତା ଅପ୍ପୱାରିତା ଠପେତ୍ୱା ଯାଗୁଂ ଅଞ୍ଞଂ ଖାଦନୀଯଂ ୱା ଭୋଜନୀଯଂ ୱା ଖାଦେଯ୍ଯ ୱା ଭୁଞ୍ଜେଯ୍ଯ ୱା, ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସାମିକାନଂ ଅପଲୋକନା। ପରମ୍ପରଭୋଜନାଭାୱେନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ କୋ ଗୁଣୋ ଜାତୋତି? ନ ଏତାସଂ ଗୁଣଲାଭୋ, କେୱଲଂ ପାକଟତରଂ ଜାତଂ। ଭିକ୍ଖୂପି ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ମିସ୍ସେତ୍ୱାୱ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ସମଯେ ଯଥାସୁଖଂ ଲଭନ୍ତି। ଇମିନା ଅପଲୋକନେନ କିନ୍ତି? ପୱାରିତା ୱା ଅନିମନ୍ତିତା ୱା ନ କିଞ୍ଚି କପ୍ପିଯଂ କାରାପେତ୍ୱା ଗିଲାନାତିରିତ୍ତମ୍ପି ଲଭନ୍ତି, ନିମନ୍ତିତା ଚ ପୱାରିତା ଚ ଯାଗୁମ୍ପି ନ ଲଭନ୍ତି, ଅପଲୋକେତ୍ୱାପି ନ ଲଭନ୍ତୀତି।

ଚତୁତ୍ଥସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆରାମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ଗବ୍ଭିନିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। ପଠମାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୦୬୭।''ଗବ୍ଭିନି''ନ୍ତି ଦସ୍ସନାଦୀହିପି ଗବ୍ଭସଣ୍ଠୱତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ପଦଭାଜନେପି ପୱାରିତଭାୱୋ ନ ଦିସ୍ସତି।

୧୦୭୪।ଧାତି ୱାତି ଏତ୍ଥ ଦାରକଂ ସାମିକାନଂ ଦତ୍ୱା ଆହଟେ ୱଟ୍ଟେତି, ତଥା ମାତାପୀତି କେଚି।

୧୦୮୦। ''ସିକ୍ଖମାନ''ନ୍ତି ପାଠଂ ଦୀପୱାସିନୋ ରୋଚେନ୍ତି କିରିଯାକିରିଯତ୍ତା, ଜମ୍ବୁଦୀପୱାସିନୋ ''ସିକ୍ଖମାନା''ତି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ ସିକ୍ଖାଧମ୍ମମାନନତୋ ସିକ୍ଖମାନାତି। ଇଧ କିରିଯା ନ ହୋତି, ସଞ୍ଞାୱ ଅଧିପ୍ପେତା। ନ ଏତାସୁ ଅସିକ୍ଖିତା ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବା ଉପଜ୍ଝାଯିନୀଆଦୀନଂ ଆପତ୍ତିଭାୱା। ''ତସ୍ସା ଉପସମ୍ପଦା ହୋତି ଏୱା''ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୦୮୨।ଧମ୍ମକମ୍ମେତି ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ।

୧୧୧୨।ୱୁଟ୍ଠାପିତନ୍ତି ସାମଣେରିଭୂମିତୋ ଯାଯ ଥେରିଯା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖା ୱୁଟ୍ଠପିତା, ସା ଥେରୀ ୱୁଟ୍ଠାପିତା ନାମ, ତେନେୱ ପୁନ ୱିସେସନତ୍ଥଂ ''ପୱତ୍ତିନି''ନ୍ତି ଆହ।

ପଠମାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଗବ୍ଭିନିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। କୁମାରିଭୂତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨। ଦୁତିଯାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୧୨୪। ''ଅନୁଜାନାମି , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଟ୍ଠାରସୱସ୍ସାଯ କୁମାରିଭୂତାଯ…ପେ… ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତିଂ ଦାତୁ''ନ୍ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଯ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦସୱସ୍ସାଯ ଗିହିଗତାଯ…ପେ… ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତିଂ ଦାତୁ''ନ୍ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ''ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସାଯ ଏୱ ଗିହିଗତାଯ ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତି ଦାତବ୍ବା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗିହିଗତାଯ ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତି ଦାତବ୍ବାତି ଏକେତି କତ୍ୱା ଦସୱସ୍ସାଯପି ୱଟ୍ଟତି । କସ୍ମା? ''ଅନାପତ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସଂ ପରିପୁଣ୍ଣସଞ୍ଞା ୱୁଟ୍ଠାପେତୀ'ତି (ପାଚି। ୧୦୯୩-୧୦୯୫) ଚ 'ଅନାପତ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସଂ ଗିହିଗତଂ…ପେ… ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖଂ ୱୁଟ୍ଠାପେତୀ'ତି (ପାଚି। ୧୦୯୭-୧୧୦୧) ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା''ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ଇମିନା ପରିହାରେନ। ''ଦସୱସ୍ସାଯ ଗିହିଗତାଯ ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତି ଦାତବ୍ବା''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଗିହିଗତାତିପି ୱତ୍ତୁଂ

ନ ୱଟ୍ଟତୀ’ତି ସଚେ ୱଦନ୍ତି, କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

୧୧୪୬।ଅହମେୱ ନୂନ…ପେ… ଅଲଜ୍ଜିନୀ, ଯା ସଙ୍ଘୋତି ଏତ୍ଥ ଯା ଅହମେୱ ନୂନ ବାଲାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତିପି ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଯଂ ଯସ୍ମା ଦେତି, ତସ୍ମା ଅହମେୱ ନୂନ ବାଲାତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୧୫୯। ପୁରିସସଂସଟ୍ଠା କୁମାରକସଂସଟ୍ଠା ଚଣ୍ଡୀ ସୋକାୱାସାୱକଥଂ ସିକ୍ଖମାନାତି ୱୁଚ୍ଚତି, ପଦଭାଜନେ ଏୱ ଚାଯଂ ସିକ୍ଖମାନା ‘‘ଛସୁ ଧମ୍ମେସୁ ସିକ୍ଖିତସିକ୍ଖା’’ତି କସ୍ମା ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ପୁବ୍ବେ ଗହିତସିକ୍ଖତ୍ତା, ପୁବ୍ବେ ପରିପୁଣ୍ଣସିକ୍ଖତ୍ତା ଚ ଏୱଂ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୧୬୬-୭।ପହୂତଂ ଖାଦନୀଯଂ ଭୋଜନୀଯଂ ପସ୍ସିତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସିକ୍ଖମାନାଯ ଞାତକା କିର ସମ୍ପାଦଯିଂସୁ, ତଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଥେରେ ଭିକ୍ଖୂ ଉଯ୍ୟୋଜେସି। ଉଯ୍ୟୋଜେତ୍ୱା ତେସଂ ଛନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁବ୍ବେ ଛନ୍ଦଦାଯକେ ଗଣଂ କତ୍ୱା ସେସାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଛନ୍ଦମେୱ କତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାରାପେସୀ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ଛନ୍ଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଇଦଂ କମ୍ମଂ ଅଜ୍ଜ ନ କତ୍ତବ୍ବଂ। ‘ଯଥାସୁଖ’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଯୋ କୋଚି ମୁଖରୋ, ବାଲୋ ୱା କିଞ୍ଚାପି ‘ଯଥାସୁଖ’ନ୍ତି ୱଦତି, ଥେରାଯତ୍ତତ୍ତା ପନ ଥେରସ୍ସ ଅନୁମତିଯା ସତିଯା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୋ ହୋତି, ଅସତିଯା ନ ହୋତି, ତଥାପି ପୁନ ଛନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱାୱ କମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି, ଅଯଂ ପଯୋଗୋ। ଗହଣେ ପଯୋଜନଂ ପନ ନତ୍ଥି। ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଚେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ଛନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବଂ। ଛନ୍ଦଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା କାଯେନ ୱୁଟ୍ଠିତାଯାତି ଏତ୍ଥ ଇଧ ସମ୍ବାଧୋ, ‘ଅମୁକମ୍ହି ଠାନେ କରିସ୍ସାମା’ତି ହତ୍ଥପାସଂ ୱିଜହିତ୍ୱାପି ଗଚ୍ଛନ୍ତି ଚେ, ନତ୍ଥି ଦୋସୋ। କିଞ୍ଚାପି ନତ୍ଥି, ତା ପନ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଅଯଂ ପଯୋଗୋ’’ତି। ‘‘ରତ୍ତିପାରିୱାସିଯେ ଉପୋସଥପୱାରଣାୱ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅଞ୍ଞକମ୍ମଂ ପନ ୱଟ୍ଟତି। ଉପୋସଥପୱାରଣାପି ଅନୁପୋସଥପୱାରଣଦିୱସେ ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତି, ଇତରଂ ସବ୍ବକାଲଂ ୱଟ୍ଟତି। ପରିସପାରିୱାସିଯେ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଚତୂସୁ ଗତେସୁ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ପଞ୍ଚସୁ ଦସସୁ ୱୀସତୀସୁ ଗତେସୁ ସେସେହି ୱିସୁଂ ତହିଂ ତହିଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି ପୁନ ସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଜ୍ଝାସଯପାରିୱାସିଯେ ହତ୍ଥପାସଂ ଅୱିଜହିତ୍ୱା ଯଥାନିସିନ୍ନାୱ ନିସିନ୍ନା ଚେ, ପୁନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ହତ୍ଥପାସସ୍ସ ଅୱିଜହିତତ୍ତା’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଂ ପୋରାଣାନଂ ମତେନ ଛନ୍ଦପାରିୱାସିଯମେୱେକଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପନ୍ନଙ୍ଗଞ୍ଚ ଦସ୍ସିତଂ, ଇଧାପି ତଂ ୱିସୁଂ ନ ଦସ୍ସିତଂ ଅସମ୍ଭୱତୋତି ଏକେ। ଛନ୍ଦଦାଯକେ ପରିସଂ ପତ୍ୱା ଗତେ ତସ୍ସ ପୁବ୍ବଛନ୍ଦଦାନଂ ଛନ୍ଦପାରିୱାସିଯନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ।

ତତ୍ରିଦଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ – ପରିସପାରିୱାସିଯେ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ଗଚ୍ଛାମାତି ଛନ୍ଦଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱାୱ ଉଟ୍ଠହନ୍ତି…ପେ… କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୱଚନେ ହତ୍ଥପାସା ୱିଜହନଂ ନ ପଞ୍ଞାଯତି। ଏତ୍ଥ ପନ କମ୍ମପତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥପାସସ୍ସ ଅୱିଜହନମେୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି କତ୍ୱା ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି ନ ପଞ୍ଞାଯତି, ଅପ୍ପଟିକ୍କୁଟ୍ଠତ୍ତା ପନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ, ପଟିକ୍କୁଟ୍ଠତ୍ତା। କଥଂ? ଛନ୍ଦୋ ନାମ କମ୍ମପତ୍ତେସୁ ଭିକ୍ଖୂସୁ ଏକସୀମାଯ ସନ୍ନିପତିତେସୁ ଆଗଚ୍ଛତି, ନାସନ୍ନିପତିତେସୁ। ଇଧ ହି ‘‘ଛନ୍ଦଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା’’ତି ଚ ‘‘ଛନ୍ଦସ୍ସ ପନ ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା’’ତି ଚ ‘‘ଅଜ୍ଝାସଯସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା’’ତି ଚ ନ ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଛନ୍ଦସ୍ସ ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କମ୍ମପତ୍ତାନଂ ହତ୍ଥପାସାୱିଜହନେନେୱ ହୋତି, ନ ୱିଜହନେନାତି ସିଦ୍ଧଂ।

ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଯତୋ ଆଗମନଂ ଯସ୍ସ, ତଦଭାୱସ୍ସ ନିଗ୍ଗହେ;

ତସ୍ମା ସନ୍ନିପତିତେସୁ, ଭିକ୍ଖୂସୁ ତସ୍ସ ଭେଦତୋ’’ତି।

ରତ୍ତିପାରିୱାସିଯଛନ୍ଦୋ ୱିଯ ରତ୍ତିପାରିୱାସିଯପାରିସୁଦ୍ଧିପୀତି ତଦନୁଲୋମେନ ୱଟ୍ଟତି ସ୍ୱାତନାଯ ଛନ୍ଦୋ ୱା ପାରିସୁଦ୍ଧି ୱା ପୱାରଣା ୱା, ତାଯ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉପୋସଥପୱାରଣା ପନ ଅନୁପୋସଥଦିୱସେ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଇତରଂ ୱଟ୍ଟତି। ପନ୍ନରସିଉପୋସଥଂ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଖେତ୍ତତ୍ତା। ନ ଚାତୁଦ୍ଦସିଉପୋସଥଂ ପନ୍ନରସିଯଂ ଅଖେତ୍ତତ୍ତା ଅନୁପୋସଥଦିୱସତ୍ତା ପାଟିପଦଦିୱସତ୍ତାତି ଏକଚ୍ଚେ ଆଚରିଯା, ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ ଚାତୁଦ୍ଦସିଉପୋସଥଂ ତତିଯଂ, ସତ୍ତମଂ ୱା ପନ୍ନରସିଯଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ସଚେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକଂ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମାତି ନିସିନ୍ନା, ପନ୍ନରସୋତି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି। ତତୋ ‘‘ପନ୍ନରସିଯମେୱ ‘ଚାତୁଦ୍ଦସିକଂ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମା’ତି ନିସିନ୍ନା ପୁନଦିୱସେ ଅତ୍ତନୋ ତଂ ଉପୋସଥଂ ‘ପନ୍ନରସୋ’ତି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଏୱଂ ପରିହରନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତଂ ‘‘ତଥାରୂପପଚ୍ଚଯେ ସତି ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସେ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ଇମିନା ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ନ ସମେତି। ନ ହି ତତ୍ଥ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ମିମ୍ପି ପନ୍ନରସେ ଚାତୁଦ୍ଦସିକଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ‘‘ସକିଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ପନ୍ନରସେ ୱା’’ତି ଅନୁଞ୍ଞାତଦିୱସେ ପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଛନ୍ନଂ ଚାତୁଦ୍ଦସିକାନଂ ପଚ୍ଛିମା ପନ୍ନରସୀ ଅନୁପୋସଥଦିୱସୋ ନ ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। କିଞ୍ଚାପି ସିଦ୍ଧଂ, ଇମିନା ପନ ‘‘ଆୱାସିକାନଂ ପନ୍ନରସୋ,

ଆଗନ୍ତୁକାନଂ ଚାତୁଦ୍ଦସୋ, ଆଗନ୍ତୁକେହି ଆୱାସିକାନଂ ସମସମେହି ୱା ଅପ୍ପତରେହି ୱା ଅନୁୱତ୍ତିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନମେତ୍ଥ ନିରତ୍ଥକଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କୁମାରିଭୂତୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଛତ୍ତୁପାହନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧୧। ଏକାଦସମାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୧୨୧୪।ଉପଚାରଂ ସନ୍ଧାଯ କଥିତନ୍ତି ‘‘ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଂ ଉପଚାରୋ’’ତି ଲିଖିତଂ।

୧୨୨୧।ସୁତ୍ତନ୍ତେ ଓକାସଂ କାରାପେତ୍ୱା ୱିନଯଂ ୱା ଅଭିଧମ୍ମଂ ୱା ପୁଚ୍ଛତୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ତୀଣି ପିଟକାନି ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ନାମେନ ୱୁତ୍ତାନୀତି କତ୍ୱା ଅଭିଧମ୍ମୋ ବୁଦ୍ଧେନ ଭାସିତୋ ଏୱାତି ଦୀପିତଂ ହୋତି।

୧୨୨୪-୫। ଥନୋ ଚ ଉଦରୋ ଚ ଥନୁଦରା। ‘‘ସଂକଚ୍ଚିକାଯ ପମାଣଂ ତିରିଯଂ ଦିଯଡ୍ଢହତ୍ଥା’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତିଯା’’ତି ବହୂସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ, ସଙ୍ଘାଦିସେସକଣ୍ଡେ ୱିଯ ‘‘ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିଯା’’ତି ପାଠୋ ଅପ୍ପକେସୁ, ସୋୱ ପାଠୋ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିଯାତି ଏକେନ ପାଦେନ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଦୁତିଯେନ ପାଚିତ୍ତିଯଂ। ଉପଚାରେପି ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି ୱଚନମ୍ପି ‘‘ଉପଚାରଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତିଯା’’ତି ପାଠୋତି ଦୀପେତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ।

ଏକାଦସମାଦିସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଛତ୍ତୁପାହନୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା

ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜାଦୀନି ‘‘ଅଚିତ୍ତକାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଗନ୍ଧୋ’’ତି ୱା ଅଜାନିତ୍ୱାପି ଦସ୍ସନେନ, ୱିଲିମ୍ପନେନ ୱା ଆପଜ୍ଜନତୋ ୱତ୍ଥୁଅଜାନନଚିତ୍ତେନ ଅଚିତ୍ତକାନି। ‘‘ନଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଗନ୍ଧୋ’’ତି ୱା ଜାନିତ୍ୱା ପସ୍ସନ୍ତିଯା, ୱିଲିମ୍ପନ୍ତିଯା ଚ ଅକୁସଲତ୍ତା ଏୱ ଲୋକୱଜ୍ଜାନି। ଚୋରିୱୁଟ୍ଠାପନାଦୀନି ‘‘ଚୋରୀ’’ତିଆଦିନା ୱତ୍ଥୁଂ ଜାନିତ୍ୱା କରଣେ ଏୱ ଆପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ସଚିତ୍ତକାନି। ଉପସମ୍ପଦାଦୀନଂ ଏକନ୍ତେନ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନେୱ ଅକତ୍ତବ୍ବତ୍ତା ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜାନି। ‘‘ଇଧ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକତା ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନାଜାନନତାଯ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱତ୍ଥୁଜାନନାଜାନନତାଯ ଗହେତବ୍ବା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜାଦୀନି ‘ଅଚିତ୍ତକାନି ଲୋକୱଜ୍ଜାନୀ’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘ନଚ୍ଚ’ନ୍ତି ୱା ‘ସଙ୍ଘାଣୀ’ତି ୱା ‘ଗନ୍ଧୋ’ତି ୱା ତସ୍ସ ନାମୱସେନ ଅଜାନିତ୍ୱା ମାଯାକାରସ୍ସ ମାଯାନି ସୀସଚ୍ଛିଆଦୀନି ପଟିସଙ୍ଖାଯ ପସ୍ସନ୍ତିଯା, ଅକ୍ଖମାଲାଦିଅତ୍ଥାଯ ସଙ୍ଘାଣିଂ କଟିଯା ବନ୍ଧନ୍ତିଯା, ‘ସେଦଗନ୍ଧଂ ଅପନେତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧପୂଜଂ କରିସ୍ସାମୀ’ତି ଉପ୍ପନ୍ନେନ ଚିତ୍ତେନ ଗନ୍ଧଂ ୱିଲିମ୍ପେତ୍ୱା ନହାଯନ୍ତିଯା ଚ ଆପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ନାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ନାମୱସେନ ୱା ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ଅଜାନନଚିତ୍ତେନ ଅଚିତ୍ତକାନି ନାମ। ନ ଅନ୍ଧକାରେ ‘କଟିସୁତ୍ତମିଦ’ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ ସଙ୍ଘାଣିଂ ଗହେତ୍ୱା କଟିଯଂ ଧାରଣକାଲେ, ମତ୍ତିକାସଞ୍ଞାଯ ଚ ଗନ୍ଧଂ ଗହେତ୍ୱା ୱିଲିମ୍ପନକାଲେ ଆପତ୍ତିସବ୍ଭାୱତୋ ‘ଅଚିତ୍ତକାନୀ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବାନି। ତସ୍ମିଂ କାଲେ ଅନାପତ୍ତି, ତେନେୱ ସଙ୍ଘାଣିଯା ଅସଙ୍ଘାଣିସଞ୍ଞାୱାରେପି ‘ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’ତି ପାଠଇ ନ ୱୁତ୍ତା। ଯଥା ‘ଖେତ୍ତଆବାଧପଚ୍ଚଯା, କଟିସୁତ୍ତକଂ ଧାରେତୀ’ତି ୱଚନତୋ ୱିନାପି ଅକୁସଲେନ ସଙ୍ଘାଣିଆଦୀନି ସକ୍କା ଧାରେତୁନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ଏୱଂ ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ୱିନାପି ଅକୁସଲେନ ନ ସକ୍କା ସୁରଂ ପାତୁନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ‘ଅନାପତ୍ତି ଆବାଧପଚ୍ଚଯା ମଜ୍ଜଂ ପିୱତୀ’ତି ପାଠଇଯା ଅଭାୱତୋ। ଅକୁସଲେନ ୱିନା ମଧୁପୁଣ୍ଡମୁଟ୍ଠିଯଂ ପକ୍ଖିତ୍ତମଜ୍ଜସ୍ସ ଅଜ୍ଝୋହରଣକାଲାଦୀସୁ ସୁରାପାନାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଚ ସିଦ୍ଧଂ ‘ମଜ୍ଜେ ଅମଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ ପିୱତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା’ତି (ପାଚି। ୩୨୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। କିଂବହୁନା, କାମଭୋଗସଞ୍ଞାଯ ସଦ୍ଧିଂ ‘ସଙ୍ଘାଣୀ’ତି ଚ ‘ଗନ୍ଧୋ’ତି ଚ ଜାନିତ୍ୱା ୱିନା ଅନାପତ୍ତିକାରଣେନ ଧାରେନ୍ତିଯା ଏକନ୍ତାକୁସଲତ୍ତା ଲୋକୱଜ୍ଜାନି ନାମ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସେସେସୁପି ନଯୋ ନେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ସୁରାପାନାଧିକାରେ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୱାଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅସଂକଚ୍ଚିକସିକ୍ଖାପଦେ ‘‘ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ଗାମସ୍ସ ଉପଚାରଂ ଓକ୍କମନ୍ତିଯାତି ପାଠୋ’’ତି ଚ ‘‘ପଣୀତଭୋଜନୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ଅଚେଲକସିକ୍ଖାପଦଂ, ନିମନ୍ତିତସ୍ସ ଚାରିତ୍ତାପଜ୍ଜନଂ, ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲପଟିଚ୍ଛାଦନଂ,

ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୁପସମ୍ପଦଂ, ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱିଧାଯ ଅଦ୍ଧାନଗମନଂ, ରାଜନ୍ତେପୁରପ୍ପୱେସନଂ, ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନଂ, ନିସୀଦନଂ, ୱସ୍ସିକସାଟିକନ୍ତି ପାଠୋ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ନିଗମନୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପାଚିତ୍ତିଯକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗଟ୍ଠକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ମହାୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। ମହାଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ବୋଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

ଯଂ ଖନ୍ଧକେ ଲୀନପଦାଦିଭେଦ-ପକାସନଂ ଦାନି ସୁପତ୍ତକାଲଂ;

ତସ୍ମା ଅପୁବ୍ବଂ ୱିନଯତ୍ଥମେୱ, ୱକ୍ଖାମି ସଙ୍ଖେପଗହଣତ୍ଥଂ।

ତତ୍ଥ କେନଟ୍ଠେନାଯଂ ଖନ୍ଧକୋତି? ଖନ୍ଧାନଂ ସମୂହତ୍ତା ୱିଭଙ୍ଗୋ ୱିଯ। ତେ ପନ କଥନ୍ତି? ଖନ୍ଧାନଂ ପକାସନତୋ ଦୀପନତୋ। ଖନ୍ଧାତି ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜାଦିୱିନଯକମ୍ମସଙ୍ଖାତା, ଚାରିତ୍ତୱାରିତ୍ତସିକ୍ଖାପଦସଙ୍ଖାତା ଚ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ ଅଧିପ୍ପେତା। ପବ୍ବଜ୍ଜାଦୀନି ହି ଭଗୱତା ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତିଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ପଞ୍ଞତ୍ତିଯଞ୍ଚ ଖନ୍ଧ-ସଦ୍ଦୋ ଦିସ୍ସତି ‘‘ଦାରୁକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଗ୍ଗିକ୍ଖନ୍ଧୋ ଉଦକକ୍ଖନ୍ଧୋ’’ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିସଙ୍ଖାତାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ପକାସନତୋ ୱଣ୍ଣନତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକାଦଯୋ ୱୀସତି ‘‘ଖନ୍ଧକା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ଅୱସାନେ ଦ୍ୱେ ତଂସଦିସତ୍ତା ୱେଲାଯ ସଦିସତ୍ତା ସୀଲସ୍ସ ୱେଲାତି ୱଚନଂ ୱିଯ। ଅପିଚ ଭାଗରାସତ୍ଥତାପେତ୍ଥ ଯୁଜ୍ଜତେ ତେସଂ ପଞ୍ଞତ୍ତୀନଂ ଭାଗତୋ ଚ ରାସିତୋ ଚ ୱିଭତ୍ତତ୍ତା। କିଂ ପନେତେସଂ ଖନ୍ଧକାନଂ ଅନୁପୁବ୍ବକାରଣନ୍ତି? ନାଯଂ ପୁଚ୍ଛା ସମ୍ଭୱତି, ଅଞ୍ଞଥା ୱୁତ୍ତେସୁପି ତପ୍ପସଙ୍ଗାନତିକ୍କମନତୋ। ଅଥ ୱା ପବ୍ବଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦାପୁବ୍ବଙ୍ଗମତ୍ତା ସାସନପ୍ପୱେସନସ୍ସ ତଦତ୍ଥସଙ୍ଗହକୋ ମହାଖନ୍ଧକୋ ପଠମଂ ୱୁତ୍ତୋ। କେନାତି ଚେ? ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି। ଭଗୱତା ପନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଉପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁଂ ପଟିଚ୍ଚ ତଥା ତଥା ୱୁତ୍ତାନି, ନ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ। ଥେରା ପନ ତଂ ତଂ ପଯୋଜନଂ ପଟିଚ୍ଚ ସମାନଜାତିକେ ଏକଜ୍ଝଂ କତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ ସଙ୍ଗାଯିଂସୁ। ସେସାନଂ ପଯୋଜନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି।

ଖନ୍ଧକୋୱିଦାତି ପଞ୍ଞତ୍ତିଭାଗରାସଟ୍ଠେନ ନେସଂ ଖନ୍ଧତ୍ଥକୋୱିଦା, ନିରୁତ୍ତିପଟିସମ୍ଭିଦାପାରପ୍ପତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସଂ ଅନୁତ୍ତାନତ୍ଥାନଂ ପଦାନଂ ସଂୱଣ୍ଣନା। କସ୍ମା ପନେୱଂ ୱିସେସିତନ୍ତି? ତତୋ ସେସଭାଗା ଯୁତ୍ତା। ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ପକାସିତା, ତେସଂ ତେ ପଦୱିସେସେ ପୁନ ଇଧ ୱଦେଯ୍ୟାମ, ୱଣ୍ଣନାଯ ପରିଯୋସାନଂ କଦା ଭୱେ ତେ ତେ ଅତ୍ଥେତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ତସ୍ସ ନିଦ୍ଦେସେନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଉତ୍ତାନା ଚେୱ ଯା ପାଠଇ, ତସ୍ସା ସଂୱଣ୍ଣନାଯ କିନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ? ନ ହି ଅତ୍ଥା ଉତ୍ତାନାତି ସମ୍ଭୱତି। ଅଧିପ୍ପାଯାନୁସନ୍ଧୀହୀତିଆଦିୱଚନେହିପି ତଂ ୱଚନଂ ସମ୍ଭୱତୀତି ଚେ? ନ, ଅତ୍ଥଗ୍ଗହଣେନ ଚେତ୍ଥ ପଦୱିସେସାନଂ ଗହିତତ୍ତା। ତେ ହି ଅତ୍ଥତୋ ଅନପେତତ୍ତେନ, ଅଭିଧାନତ୍ତେନ ୱା ଅତ୍ଥୋପଚାରେନ ୱା ଅତ୍ଥାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ସଂୱଣ୍ଣନାନଯୋତି ସଂୱଣ୍ଣନା ନାମ ଅୱୁତ୍ତେସୁ ଉହାପୋହକ୍କମନିଦସ୍ସନତୋ ‘‘ନଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ।

୧।ଉରୁୱେଲାତି ଯଥାୱୁତ୍ତୱାଲିକରାସିୱସେନ ଲଦ୍ଧନାମକୋ ଗାମୋ, ତସ୍ମା ସମୀପତ୍ତେ ଏତଂ ଭୁମ୍ମଂ। ତଥାଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ନଜ୍ଜା ନେରଞ୍ଜରାଯ ତୀରେ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ତସ୍ମିଂ ୱାଲିକରାସିମ୍ହି ୱିହରତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ‘‘ଉରୁୱେଲଂ ପିଣ୍ଡାଯ ପାୱିସୀତି ଯେନ ଉରୁୱେଲସେନାନିଗମୋ’’ତିଆଦିୱଚନୱିରୋଧୋ ଚ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ମୂଲକାରଣମେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ତତ୍ଥ ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ…ପେ… ଦଟ୍ଠବ୍ବୋତି ନିଗମନୱଚନଂ। ତଂ କିମତ୍ଥନ୍ତି ଚେ? ଗାମଂ ସନ୍ଧାଯ ଯଥାୱୁତ୍ତପଦତ୍ଥସମ୍ଭୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ‘‘ସୋ ପନ ଗାମୋ ତଦୁପଚାରେନ ଏୱଂ ନାମଂ ଲଭତୀ’’ତି ୱଚନଂ ପନ ଅୱୁତ୍ତସିଦ୍ଧନ୍ତି କତ୍ୱା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଥ ୱା ଯସ୍ସ ‘‘ଉରୁୱେଲା’’ତି ଯଥାୱୁତ୍ତୱାଲିକରାସିସ୍ସ, ତସ୍ସ ସମୀପଗାମସ୍ସପି ନାମଂ। ତତ୍ଥ ଆଯସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ନ ଇଧ ଗାମଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଉରୁୱେଲାଯଂ ୱିହରତୀ’’ତି ଆହ ଗୋଚରଗାମପଯୋଜନାଭାୱତୋ। ନ ହି ଭଗୱା ତଂ ଗାମଂ ଗୋଚରଂ କତ୍ୱା ତଦା ତତ୍ଥ ୱିହାସି, ତସ୍ମା ଏତ୍ଥ ୱାଲିକରାସିସ୍ସ ସମୀପେ ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱିହାରଂ ସନ୍ଧାଯ ସୋ ଏୱମାହାତି ଦସ୍ସେତୁକାମୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯୋ ଏୱମାହାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ଗାମତୋ ଦୂରତରେ ଅରଞ୍ଞେ ଅଭିସମ୍ବୋଧିଦୀପନେନ ଦୁତିଯୁପ୍ପତ୍ତିଟ୍ଠାନନିଯମଂ ତୀହି ପଦେହି ଅକାସି ଥେରୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ପଦତ୍ତଯୱଚନପଯୋଜନାଭାୱତୋ। ତତ୍ଥ ନଦନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛତୀତି ନଦୀ। ନେଲଞ୍ଜଲାଯାତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଲ-କାରସ୍ସ ର-କାରଂ କତ୍ୱା ‘‘ନେରଞ୍ଜରାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, କଦ୍ଦମସେୱାଲୱିରହିତତ୍ତା ନିଦ୍ଦୋସଜଲାଯାତି ଅତ୍ଥୋ, ନୀଲଜଲାଯାତି ତସ୍ସା ନାମମେୱ ୱା ଏତଂ।

ବୋଧିରୁକ୍ଖମୂଲେତି ଏତ୍ଥ ଚ ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଅଭିସମ୍ବୋଧୋ। ସୋ ଚ ଅତ୍ଥତୋ ଭଗୱତୋ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ ହୋତି ‘‘ୱିମୋକ୍ଖନ୍ତିକମେତଂ ନାମ’’ନ୍ତି

(ପଟି। ମ। ୧।୧୬୨) ପଟିସମ୍ଭିଦାୱଚନତୋ। କିଞ୍ଚାପି ତଂ ନାମକରଣଭୂତଂ ଚତୁତ୍ଥଫଲଞ୍ଞାଣମ୍ପି ୱୁତ୍ତଂ ସମ୍ଭୱତି, କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚାନଂ ପନ କରଣତୋ ତଂ ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣମେୱ ଏତ୍ଥ ବୋଧୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ପାଳିଯଂ ''ତତିଯୱିଜ୍ଜାଯ ଆସୱାନଂ ଖଯଞ୍ଞାଣାଯା''ତି ତଦେୱ ଦସ୍ସିତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପନ ''ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗା''ତି, ''ବୋଧିପକ୍ଖିଯା ଧମ୍ମା''ତି ଚ। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣଂ ''ବୋଧୀ''ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତକାମତାଧିପ୍ପାଯୱସେନ ''ବୋଧି ୱୁଚ୍ଚତି ଚତୂସୁ ମଗ୍ଗେସୁ ଞାଣ''ନ୍ତି (ଚୂଳନି। ଖଗ୍ଗୱିସାଣସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସ ୧୨୧) ୱୁତ୍ତଂ ଇଧାଧିପ୍ପେତଞ୍ଞାଣସ୍ସପି ତଦନ୍ତୋଗଧତ୍ତା। ଅଥ ୱା ପାଳିଯଂ ଭଗୱତୋ ଆଦିମଗ୍ଗତ୍ତଯୱଚନସ୍ସ ୱୁଟ୍ଠାନାଭାୱା ଚତୁତ୍ଥମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣମେୱ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ନ ଭଗୱା ସୋତାପନ୍ନାଦିଭାୱଂ ପତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧୋ ଜାତୋତି ସମଯନ୍ତରପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ ''ଚତୂସୂ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ଆଦିତ୍ତଯସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥୋପନିସ୍ସଯସମ୍ଭୱେନ ବୋଧିପରିଯାଯସିଦ୍ଧିତୋ। ''ପୁଗ୍ଗଲୋପି ସେନାସନମ୍ପି ଉପନିସ୍ସଯପଚ୍ଚଯେନ ପଚ୍ଚଯୋ''ତି (ପଟ୍ଠା। ୧।୧।୯ ପଚ୍ଚଯନିଦ୍ଦେସ) ୱଚନତୋ ଫଲହେତୁକୋ ଫଲଜନକୋ ରୁକ୍ଖୋ ଫଲରୁକ୍ଖୋତି ୱିଯ ବୋଧିହେତୁରୁକ୍ଖୋ ବୋଧିରୁକ୍ଖୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥ ''ଯସ୍ମା କେୱଲଂ ବୋଧୀତି ରୁକ୍ଖସ୍ସପି ନାମଂ, ତସ୍ମା ବୋଧୀ''ତି ପରତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ନିଗ୍ରୋଧାଦିରୁକ୍ଖତୋ ଅସ୍ସ ୱିସେସନୱଚନଂ ପନ ତଦଞ୍ଞବୋଧିମୂଲପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ। ମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଞ୍ହି କୁସଲମୂଲତ୍ତା ବୋଧି ଚ ତଂ ମୂଲଞ୍ଚାତି ସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଲଭେଯ୍ଯ। ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ନିସୀଦତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଦିୱସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଅଟ୍ଠାହଂ ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ଏତ୍ଥ ଏକ-ସଦ୍ଦୋ ତସ୍ସ ନିସଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପଲ୍ଲଙ୍କାନୁଯୋଗାନୁରୂପସ୍ସ ପଲ୍ଲଙ୍କସ୍ସ ଅଞ୍ଞେନ ଇରିଯାପଥେନ ଅନନ୍ତରିଯଭାୱଂ ଅଥସ୍ସ ଅକୋପିତଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି। ୱିମୁତ୍ତିସୁଖନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିମୁତ୍ତିଯଂ ୱା ସୁଖନ୍ତି ନ ସମ୍ଭୱତି। ପଞ୍ଚମଜ୍ଝାନିକତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଫଲସମାପତ୍ତିସଙ୍ଖାତା ୱିମୁତ୍ତି ଏୱ ଅନୁଜଘନଟ୍ଠେନ ନିବ୍ବାନସୁଖନ୍ତି ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଂ, ତଂ ସମାପଜ୍ଜନେନ ପଟିସଂୱେଦୀ ଅନୁଭୱନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ୱେନେଯ୍ଯକାଲାନତିକ୍କମନତୋ ତଂ ଅପେକ୍ଖମାନୋ ନିସୀଦି, ନ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖସଙ୍ଗେନ।

ଅଥ ଖୋତି ଅଧିକାରନ୍ତରାରମ୍ଭେ ନିପାତଦ୍ୱଯଂ। ତେନ ୱିମୁତ୍ତିସୁଖଂ ପଟିସଂୱେଦଯମାନୋ ନ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ମନସାକାସି, କିନ୍ତୁ ତତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯାତି ଦସ୍ସେତି । ପଟିୱେଧୱସେନେୱ ସୁମନସିକତସ୍ସ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପୁନପ୍ପୁନଂ ମନସିକରଣଂ ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା ଅସ୍ସାଦଜନନତୋ, ନ ଅପୁବ୍ବନଯଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାଯତୋ। ପଚ୍ଚକ୍ଖଭୂତସବ୍ବଧମ୍ମତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଅସମ୍ମୋହତୋ, ପଟିୱିଦ୍ଧସ୍ସ ୱିସଯତୋ ୱା ମନସିକରଣଂ ପନ ୱିଜିତଦେସପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଂ ୱିଯ ରଞ୍ଞୋ ଅପୁବ୍ବଂ ପୀତିଂ ଜନେତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ''ଅମାନୁସୀ ରତୀ ହୋତି, ସମ୍ମା ଧମ୍ମଂ ୱିପସ୍ସତୋ''ତି (ଧ। ପ। ୩୭୩)। ରତ୍ତିଯା ପଠମଂ ଯାମନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗୱଚନଂ, ତେନ ତସ୍ସ ୱିକପ୍ପନାନତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତି। କିଞ୍ଚାପି ''ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ମନସାକାସୀ''ତି ଏକତୋୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ଅୱିଜ୍ଜାପଚ୍ଚଯା''ତିଆଦି। ତତ୍ଥ ଚ କିଞ୍ଚାପି ପୱତ୍ତିମତ୍ତପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ଅଧିପ୍ପେତା କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ପଠମଭାୱାଯ, ପଟିଲୋମମନସିକରଣଂ ପନ ଅନୁଲୋମେ ପଚ୍ଚଯାନଂ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଞ୍ଚ ତଥାଭାୱସାଧନତ୍ଥଂ। ଯସ୍ମା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ଏୱ ନିରୋଧା ସଙ୍ଖାରନିରୋଧୋ, ନ ଅଞ୍ଞଥା, ତସ୍ମା ସଙ୍ଖାରାନଂ ଅୱିଜ୍ଜା ପଚ୍ଚଯୋ, ତସ୍ସା ଚ ସଙ୍ଖାରା ଫଲନ୍ତି ଦୀପନତୋ। ତଥା ନିବ୍ବାନପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ଅନୁଲୋମମନସିକରଣଂ କାରଣନିରୋଧା ଫଲନିରୋଧସାଧନତ୍ଥଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଅନୁଭାୱତୋ ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସିତଂ। ନ ହି ତଂ ଅୱିଜ୍ଜାଦିନିରୋଧମତ୍ତନ୍ତି। ତତ୍ଥ ''ଯତୋ ଖଯଂ ପଚ୍ଚଯାନଂ ଅୱେଦୀ''ତି ୱଚନେନ ଅନୁଲୋମୋ ନାଧିପ୍ପେତୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ମଗ୍ଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଯ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥି, ଉଭଯତ୍ଥପି କିଚ୍ଚତୋ, ଆରମ୍ମଣତୋ ଚ ତସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ୱିସଯତୋ ଚ ତତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ତତ୍ଥାହ – ''ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ପଟିଲୋମଂ ମନସାକାସୀ''ତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ହି ପଟିଲୋମାପଦେସେନ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ନିବ୍ବାନଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ଭୱିତୁମରହତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ନ, ତଦତ୍ଥଜାନନତୋ। ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମନ୍ତି ହି ଭାୱନପୁଂସକଂ। ଅନୁଲୋମତୋ, ପଟିଲୋମତୋ ଚ ତଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଂ ମନସାକାସୀତି ହି ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ। ଅଞ୍ଞଥା ନିରୋଧସ୍ସ ପଟିଲୋମପ୍ପସଙ୍ଗାପତ୍ତିଯେୱାପଜ୍ଜତି। ପଟିଲୋମେ ଚ ପନେତସ୍ମିଂ ଅନୁକ୍କମନିଯମୋ ଅନୁଲୋମେ ଅନୁକ୍କମନିଯମତୋ ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏୱଂ ସତି ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦସ୍ସ ପଟିଲୋମୋ ନାମ ଅପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀ''ତିଆଦି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପୁବ୍ବାପରୱିରୋଧୋ ହୋତି। କଥଂ? ପଟିଚ୍ଚାତି ହି ଇମିନା ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେନ, ପଚ୍ଚଯାନଞ୍ଚ ପଚ୍ଚଯାଯତ୍ତୁପଗମନେନ ତସ୍ସ ଉପ୍ପାଦାଭିମୁଖଭାୱଦୀପନତୋ ଅସମୁପ୍ପାଦୋ ନ ସମ୍ଭୱତି, ତସ୍ମା ଅପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋତି ଏୱଂ ଉଭଯପଟିକ୍ଖେପେନ ପନସ୍ସ ପଟିଲୋମତା ୱେଦିତବ୍ବାତି ଏକେ। ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ତସ୍ସ ଅନୁଲୋମଭାୱନିଯମନତୋ, ଅତ୍ଥାତିସଯାଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ଅପ୍ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦୋ ତସ୍ସ ପଟିଲୋମୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ଭଗୱତା ପାଳିଯଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନିରୋଧୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ହି ''ଅୱିଜ୍ଜାଯ ତ୍ୱେୱ ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧା''ତି ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନପଚ୍ଚଯଭାୱୱସେନ ପଚ୍ଚଯନିରୋଧଂ, ଫଲସ୍ସ ପଚ୍ଚଯପଟିଗ୍ଗହାଭାୱୱସେନ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନନିରୋଧଞ୍ଚ ଦୀପେତି। ଦୁୱିଧୋ ପାଳିଯଂ ନିରୋଧୋ ଅତ୍ଥତୋ ଅନୁପ୍ପାଦୋ ନାମ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ନିରୋଧୋ ହୋତୀତି ଅନୁପ୍ପାଦୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ନିବ୍ବାନଂ ପଚ୍ଚଯପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ନିରୋଧମତ୍ତନ୍ତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସାନୁଭାୱଦୀପନାଧିପ୍ପାଯତୋ। ୱିଦିତୱେଲାଯନ୍ତି ମନସିକତୱେଲାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ଅଞ୍ଞଥା ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଅୱିଦିତପ୍ପସଙ୍ଗତୋ।

ଝାଯତୋତି ଏଵ କାମଂ ଲକ୍ଖଣୂପନିଜ୍ଝାନେନ ଝାଯତୋ ବୋଧିପକ୍ଖିଯଧମ୍ମା ପାତୁଭଵନ୍ତି, ଚତୁଅରିଯସଚ୍ଚଧମ୍ମା ଵା ପକାସନ୍ତି, ତଥାପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ସମଥାଦିଯାନିକଵିଭାଗଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରମ୍ମଣୂପନିଜ୍ଝାନଗ୍ଗହଣଂ। ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଗ୍ଗହଣଂ କାମଂ ଅନୁଲୋମପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦଦସ୍ସନାଧିକାରେନ ଵିରୁଜ୍ଝତି, ତଥାପି ''ଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିଜାନାତି, ସୋ ସମୁଦଯଂ ପଜହତୀ''ତି ଲଦ୍ଧିଵସେନ କଥନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୨।''ପଚ୍ଚଯକ୍ଖଯସ୍ସା''ତି କିଚ୍ଚପରିଯାଯଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ତେନ ପଚ୍ଚଯନିବ୍ବାନଂ, ତଦୁପନିସ୍ସଯନିବ୍ବାନଞ୍ଚାତି ଦୁଵିଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତୀତି। କାମଞ୍ଚ ତଂ ନ କେଵଲଂ ପଚ୍ଚଯକ୍ଖଯମତ୍ତଂ କରୋତି, ଅଥ ଖୋ ପଚ୍ଚଯୁପ୍ପନ୍ନକ୍ଖଯମ୍ପି କରୋତି। ଯତୋ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ନିରୋଧୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତଥାପି ହେତୁନିରୋଧା ଫଲନିରୋଧୋତି କତ୍ଵା ''ପଚ୍ଚଯକ୍ଖଯସ୍ସା''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରା ଧମ୍ମାତି ଏଵ ଚତୁସଚ୍ଚଗ୍ଗହଣଂ ପଠମଗାଥାଯଂ ଵୁତ୍ତନଯଵିପଲ୍ଲାସେନ କଥନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୩।ସମୁଦଯନିରୋଧସଙ୍ଖାତୋ ଅତ୍ଥୋତି ଏଵ ସମୁଦଯୋ କିଚ୍ଚଵସେନ, ନିରୋଧୋ ଆରମ୍ମଣକିରିଯାଯ। ଏତେନ ଦ୍ଵିପ୍ପକାରା ନିରୋଧା ଦସ୍ସିତା ହୋନ୍ତି ତସ୍ସ ଅନୁଭାଵସ୍ସ ଵସେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଯସ୍ମା ପଲ୍ଲଙ୍କାଭୁଜିତଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ''ପଲ୍ଲଙ୍କୋ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଫଲାଧିଗମଟ୍ଠାନଂ ''ପଲ୍ଲଙ୍କ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ।

ଅଜପାଲକଥାଵଣ୍ଣନା

୪।ସମ୍ମୋଦୀତି ହିତକାମତାଯ ଭଗଵା ତେନ ବ୍ରାହ୍ମଣେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ମୋଦି। ଵେଦେହି ଅନ୍ତନ୍ତି ଏଵ ନିବ୍ବାନଂ ଅନ୍ତୋ ନାମ। ଵେଦାନଂ ଵା ଅନ୍ତଂ ଗତତ୍ତାତି ଏଵ ଅରହତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ଵେଦନ୍ତଗୂ ଯସ୍ମା, ତସ୍ମା ଏଵ ଵୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋ। ଦୁତିଯେନ ଵେଦନ୍ତଗୂ ଯସ୍ମା, ତସ୍ମା ଵୁସିତବ୍ରହ୍ମଚରିଯୋତି ଏଵଂ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। କିଞ୍ଚାପି ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଚତୁସଚ୍ଚଯୁତ୍ତଂ ଅତ୍ଥତୋ ଵୁତ୍ତଂ, ଉଦାନଗାଥାଯଂ ଵୁତ୍ତପଟିଵେଧାଭାଵଂ ସନ୍ଧାଯ ''ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପଵତ୍ତନ''ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି ପରିହାରୋ।

ଅଜପାଲକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୁଚଲିନ୍ଦକଥାଵଣ୍ଣନା

୫। ମୁଚଲିନ୍ଦଵତ୍ଥୁମ୍ହି ଏତମତ୍ଥନ୍ତି ଇଦାନି ଵତ୍ତବ୍ବମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ତଂ ଵିଵେକନ୍ତି ଉପଧିଵିଵେକଂ । ''ଅବ୍ଯାପଜ୍ଜଂ ସୁଖଂ ଲୋକେ''ତି ଇମିନା ପଠମମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତି ତେନ ସତ୍ତେସୁ ମାରଣଵସେନ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକବ୍ଯାପାଦପ୍ପହାନସିଦ୍ଧିତୋ। ''ପାଣଭୂତେସୁ ସଂଯମୋ''ତି ଇମିନା ଦୁତିଯମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତି। ମଗ୍ଗୀ ହି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅଵସିଟ୍ଠବ୍ଯାପାଦତନୁତ୍ତଵସେନ ପାଣଭୂତେସୁ ସଂଯତୋ ହୋତି ଵିହିଂସାଧିପ୍ପାଯାଭାଵତୋ। ଏଵଂ ଚତ୍ତାରୋ ହି ମଗ୍ଗା ଅନୁକ୍କମେନାପି ଗହିତା ହୋନ୍ତି।

ମୁଚଲିନ୍ଦକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରାଜାଯତନକଥାଵଣ୍ଣନା

୬।ରାଜାଯତନଂ ପାଟଲି। ''ଚତୁଦ୍ଦିସା ଆଗନ୍ତ୍ଵା''ତି ପାଠସେସୋ। ମୁଖଵଟ୍ଟିଯଂ କିରସ୍ସ ଦିନ୍ନାନଂ ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ଲେଖାପରିଚ୍ଛେଦୋ ଅହୋସି, ତେ ଵାଣିଜା ଦେଵତାଯ ଗାରଵଦସ୍ସନେନ ଭଗଵତୋ ରୂପକାଯଦସ୍ସନେନ ପସନ୍ନତ୍ତା ସରଣଂ ଅଗ୍ଗହେସୁଂ। ଦେଵତାଯ ''ଭଗଵା ରାଜାଯତନମୂଲେ ପଠମାଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ''ତି ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା ସାଵକସଙ୍ଘାଭାଵଂ, ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧଧମ୍ମସବ୍ଭାଵଞ୍ଚ ଜାନିଂସୂତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଜାନନ୍ତୀତି ବୁଦ୍ଧାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ରାଜାଯତନକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ବ୍ରହ୍ମଯାଚନକଥାଵଣ୍ଣନା

୭।ଅଧିଗତୋଖୋ ମ୍ୟାଯନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ଧମ୍ମୋତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ, ଗମ୍ଭୀରତ୍ତା ଦୁଦ୍ଦସୋ। ଦୁଦ୍ଦସତ୍ତା ଦୁରନୁବୋଧୋ। ସନ୍ତୋତି ନିବ୍ବୁତୋ। ପଣୀତୋତି ଅତପ୍ପକୋ। ଇଦଂ ଦ୍ଵଯଂ ଲୋକୁତ୍ତରମେଵ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଅତକ୍କାଵଚରୋତି ତକ୍କେନ ଆକାରପରିଵିତକ୍କେନ ଓଗାହିତବ୍ବୋ ନ ହୋତି, ଞାଣେନେଵ ଅଵଚରିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ। ପଣ୍ଡିତଵେଦନୀଯୋତି ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନେହି ପଣ୍ଡିତେହି ଵେଦନୀଯୋ। ସବ୍ବସଙ୍ଖାରସମଥୋତିଆଦି ସବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନମେଵ। ତଞ୍ହି ଫଲୂପଚାରେନ ଏକମ୍ପି ସମାନଂ ତଥା ତଥା ଵୁଚ୍ଚତି। ରାମାତି ପଜା। ଅନୁ ଅନୁ ଅଚ୍ଛରିଯା ଅନଚ୍ଛରିଯା। ତେସଂ ଭଗଵତୋ

ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ସୁତପୁବ୍ବାନଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ୱା ଗମ୍ଭୀରଭାୱଂ ଅଧିଗତପୁବ୍ବାନଂ। କିଞ୍ଚାପି ଭଗୱତୋ ଚତ୍ତାରୋପି ମଗ୍ଗା ସୁଖପ୍ପଟିପଦା, ତଥାପି ବୋଧିସତ୍ତପଟିପଦଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘କିଚ୍ଛେନ ମେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପକାସିତଂ ପକାସିତୁ’’ନ୍ତି ଉଭୟଥାପି ପାଠୋ। ପରେତେହି ଯୁତ୍ତେହି। ରାଗରତ୍ତାତି କାମରାଗଦିଟ୍ଠିରାଗେହି ରତ୍ତା। ଅତ୍ତନିଚ୍ଚାଦିଗାହକା ନ ଦକ୍ଖନ୍ତି ନ ପସ୍ସିସ୍ସନ୍ତି।

୮। ସହଂପତି କିର ‘‘ନସ୍ସତି ୱତ ଭୋ ଲୋକୋ’’ତି ଇମଂ ସଦ୍ଦଂ ତଥା ନିଚ୍ଛାରେତି, ଯଥା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁବ୍ରହ୍ମାନୋ ସୁତ୍ୱା ସନ୍ନିପତିଂସୁ। ପଞ୍ଞାମୟେ ଅକ୍ଖିମ୍ହି ସନ୍ତାନାନୁସୟିତୱସେନ ଅପ୍ପଂ ପରିତ୍ତଂ ରାଗାଦିରଜଂ ଏତେସଂ, ଏୱଂସଭାୱାତି ଅପ୍ପରଜକ୍ଖଜାତିକା। ଅସ୍ସୱନତାତି ଅସ୍ସୱନତାୟ।

ସମଲେହି ସତ୍ଥାରେହି। ଅପାପୁରେତନ୍ତି ୱିୱର ଏତଂ। ଅମତସ୍ସ ଦ୍ୱାରନ୍ତି ଅରିୟମଗ୍ଗଂ, ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ୱା। ୱିଜ୍ଜତ୍ତୟଚତୁମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣେହି ପୁନପ୍ପୁନଂ ବୁଦ୍ଧଂ ପଟିୱିଦ୍ଧଂ। ସେଲେତି ସିଲାମୟେ। ୱିଗତରଜତ୍ତା ସୁଖଦସ୍ସନୟୋଗ୍ଗେ ଇତୋ ଚ ଏତ୍ତୋ ଚ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଯଥା ଠିତୋ ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋ ସମନ୍ତତୋ ଜନତଂ ପସ୍ସେୟ୍ୟ। ତ୍ୱମ୍ପି ସୁମେଧ ସୁନ୍ଦରପଞ୍ଞ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣାଧିଗମାୟ ସମନ୍ତଚକ୍ଖୁ। ସବ୍ବକିଲେସସଙ୍ଗାମାନଂ ୱିଜିତତ୍ତା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମ। ଜାତିକନ୍ତାରାଦିନିତ୍ଥରଣଟ୍ଠଂ ୱେନେୟ୍ୟଜନସତ୍ଥୱାହନସମତ୍ଥତାୟ ସତ୍ଥୱାହ। କାମଚ୍ଛନ୍ଦଇଣସ୍ସ ଅଭାୱତୋ ଅଣଣ।

୯।ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୁନା ଇନ୍ଦ୍ରିୟପରୋପରିୟତ୍ତଞ୍ଞାଣେନ ଚ ଆସୟାନୁସୟଞ୍ଞାଣେନ ଚ। ଇମେସଞ୍ହି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଞାଣାନଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧଚକ୍ଖୂ’’ତି ନାମଂ। ଉପ୍ପଲିନିୟନ୍ତି ଉପ୍ପଲୱନେ। ଏୱଂ ସେସେସୁପି । ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗପୋସୀନୀତି ଯାନି ଅନ୍ତୋ ନିମୁଗ୍ଗାନେୱ ପୋସିୟନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଯାନି ଉଦକଂ ଅଚ୍ଚୁଗ୍ଗମ୍ମ ଠିତାନି, ତାନି ସୂରିୟରସ୍ମିସମ୍ଫସ୍ସଂ ଆଗମୟମାନାନି ଠିତାନି ଅଜ୍ଜ ପୁପ୍ଫନକାନି। ଯାନି ସମୋଦକଂ ଠିତାନି, ତାନି ସ୍ୱେ ପୁପ୍ଫନକାନି। ଯାନି ଉଦକାନୁଗ୍ଗତାନି, ତାନି ତତିୟଦିୱସେ ପୁପ୍ଫନକାନି। ଉଦକା ପନ ଅନୁଗ୍ଗତାନି ଅଞ୍ଞାନିପି ସରୋଗୌପ୍ପଲାଦୀନି ନାମ ହୋନ୍ତି। ଯାନି ନେୱ ପୁପ୍ଫିସ୍ସନ୍ତି ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପଭକ୍ଖାନେୱ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି, ତାନି ପାଳିମନାରୁଳ୍ହାନି, ଆହରିତ୍ୱା ପନ ଦୀପେତବ୍ବାନି। ଏତେହି ଉଗ୍ଘଟିତଞ୍ଞୂ ୱିପଞ୍ଚିତଞ୍ଞୂ ନେୟ୍ୟୋ ପଦପରମୋତି ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲା ଯୋଜେତବ୍ବା। ପଚ୍ଚଭାସୀତି ପତି ଅଭାସି।

ଅପାରୁତାତି ୱିୱଟା। ପଚ୍ଛିମସ୍ସ ପଦଦ୍ୱୟସ୍ସ ଅୟମତ୍ଥୋ। ଅହଞ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ପଗୁଣଂ ସୁପ୍ପୱତ୍ତିମ୍ପି ଇମଂ ପଣୀତଂ ଉତ୍ତମଂ ଧମ୍ମଂ କାୟୱାଚାକିଲମଥସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ନାଭାସି।

ବ୍ରହ୍ମଯାଚନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିୟକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦। ଇଦାନି ପନ ସବ୍ବୋ ଜନୋ ସଦ୍ଧାଭାଜନଂ ଉପନେତୁ, ପୂରେସ୍ସାମି ନେସଂ ସଙ୍କପ୍ପନ୍ତି। ଅପ୍ପରଜକ୍ଖଜାତିକୋତି ସମାପତ୍ତିୟା ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତକିଲେସତ୍ତା ନିକ୍କିଲେସଜାତିକୋ। ଆଜାନିସ୍ସତୀତି ଚେ ନ ନିଟ୍ଠାନମକଂସୁ ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକା ତେ ୱିନୟକ୍କମଞ୍ଞା, ଅହଂ ଦେସେୟ୍ୟଂ ପଟିୱିଜ୍ଝିସ୍ସତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ, ‘‘ମୁଦ୍ଧାପି ତସ୍ସ ୱିପତେୟ୍ୟା’’ତି (ଅ। ନି। ୮।୧୧; ପାରା। ୨) ଏତ୍ଥ ୱିୟ ଅଭୂତପରିକପ୍ପୋ କିରେସୋ। ଲୋକେ ତସ୍ସ ଅଧିମୁତ୍ତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଞ୍ହି ଇଦଂ ୱଚନଂ ଅତ୍ତନୋ ତଦୁପଦେସେନ ଅୱିଦିତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ। ତସ୍ସ ଅନନ୍ତେୱାସିକଭାୱଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ଏୱମାଦୀନି ପନେତ୍ଥ ପୟୋଜନାନି। ଭଗୱତୋପି ଖୋ ଞାଣନ୍ତି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣଂ ତସ୍ସ ମରଣାରମ୍ମଣଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ତେନ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ତସ୍ସ ସତି ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଖିପ୍ପଂ ଜାନନଭାୱାରମ୍ମଣନ୍ତି ଦୀପେତି। ପରୋପଦେସତୋ ଅଜାନିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋ ମରଣସଚ୍ଛିକିରିୟମ୍ପି ଦସ୍ସେତି। ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଅନେକଞାଣସମୋଧାନାଭାୱତୋ ସୁୱୁତ୍ତମେତଂ। ଚିତ୍ତପୁବ୍ବିକା ହି ଚିତ୍ତପ୍ପୱତ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ନୱସତ୍ତପାତୁଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗୋ। ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ ଏକତୋ ଗହଣେ ୱିରୁଦ୍ଧକାଲାନଂ ଏକତୋ ଜାନନପ୍ପସଙ୍ଗୋ। ତତୋ ଏକଞାଣସ୍ସ ୱିତଥଭାୱପ୍ପତ୍ତିଦୋସୋ, ତସ୍ମା ସବ୍ବସ୍ସ ୱିନାନେକଞାଣସମୋଧାନଂ ଆପଜ୍ଜିତଧମ୍ମେସୁ ଅପ୍ପଟିହତଞାଣୱନ୍ତତ୍ତା ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୂ ଏୱ ଭଗୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ନ ସବ୍ବକାଲଂ ଏକତୋ। ଆଳାରାଦୀନଂ ମରଣାଜାନନତୋତି ଚେ? ନ, ତସ୍ସ ଜାନନେନ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସାପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଯଦାଭାୱେନ ଯଦାଭାୱୋ ତବ୍ଭାୱେନ ତସ୍ସାଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଲୋକେ ସିଦ୍ଧୋତି। ‘‘ଭଗୱତୋପି ଖୋ ଞାଣଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି ୱଚନତୋ ତସ୍ସ ମରଣଜାନନଂ ସିଦ୍ଧନ୍ତି କତ୍ୱା ଭୱଂ ମତେନେୱ ଭଗୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୂତି ସିଦ୍ଧଂ ନ ଦେୱତାରୋଚନତୋ ପୁବ୍ବେ ଅଜାନନତୋତି ଚେ? ନ, ୱିସେସଂ ପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ପଜାନନତୋ, ଦେୱତାୟ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱପ୍ପତ୍ତିଦୋସତୋ ଚ। ନ ହି ସୋ କସ୍ସଚି ୱଚନେନ ଅଞ୍ଞାସୀତି।

ଅପିଚ କିମିଦଂ ତତ୍ଥ ଜାନନଂ ନାମ ତଦାରମ୍ମଣଞାଣୁପ୍ପତ୍ତୀତି ଚେ? ନ, ଲୋକେ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ ଅଚନ୍ତାଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ସାଧିକା ହି ମୟା ଏକଞାଣକ୍ଖଣେ ସବ୍ବଂ ଞାଣଂ, ତଦଞ୍ଞେସଞ୍ଚ ତଦଞ୍ଞାଣାନୁପ୍ପତ୍ତି। ଅପିଚ ସବ୍ବଞ୍ଞୁନୋ ସବ୍ବଧମ୍ମୱିସୟେ ଞାଣପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନସିଦ୍ଧି ତସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ତନାୱ

ଅଓନୋ ଅୱିସଯୋତି ଚେ? ନ, ହେତୁନିଦସ୍ସନାନୁପ୍ପୱତ୍ତିତୋ। ଅପିଚ ‘‘ଭଗୱତୋପି ଖୋ ଞାଣଂ ଉଦପାଦୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିସେସୱଚନଂ ଅତ୍ଥି। ଯେନ ଦେୱତାରୋଚନୁତ୍ତରକାଲମେୱ ଭଗୱତୋ ଞାଣଂ ଉଦପାଦୀତି ପଞ୍ଞାଯତି। ନ ହି ୱଚନପୁବ୍ବାପରିଯଭାୱମତ୍ତେନ ତଦତ୍ଥପୁବ୍ବାପରିଯତା ହୋତି, ତସ୍ମା ଅଯୁତ୍ତମେତଂ। ଅଭିଦୋସକାଲଂକତୋତି ପଠମଯାମେ କାଲଂକତୋ। ‘‘ମଜ୍ଝିମଯାମେ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଉଭଯତ୍ଥପି ମହାଜାନିଯୋ। ସତ୍ତଦିୱସବ୍ଭନ୍ତରେ, ଏକଦିୱସବ୍ଭନ୍ତରେ ଚ ପତ୍ତବ୍ବମଗ୍ଗଫଲତୋ ପରିହୀନତ୍ତା ମହତୀ ଜାନି ଅସ୍ସାତି ମହାଜାନି। ତେସୁ ହି ଦ୍ୱୀସୁ ଆଳାରୋ ଆକିଞ୍ଚଞ୍ଞାଯତନଭୱେ ନିବ୍ବତ୍ତୋ, ଉଦକୋ ଭୱଗ୍ଗେ, ତସ୍ମା ନେସଂ ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅକ୍ଖଣେ ନିବ୍ବତ୍ତଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ଭଗୱା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି, ନ ଇତୋ ମନୁସ୍ସଲୋକତୋ ଚୁତିଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅବୁଦ୍ଧୱେନେଯ୍ୟତଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯାତି ନୋ ତକ୍କୋ, ଅଞ୍ଞଥା ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋତି ଆଚରିଯୋ।

ବୋଧିସତ୍ତସ୍ସ ଜାତକାଲେ ସୁପିନପଟିଗ୍ଗାହକା ଚେୱ ଲକ୍ଖଣପରିଗ୍ଗାହକା ଚ ଅଟ୍ଠ ବ୍ରାହ୍ମଣା। ତେସୁ ତଯୋ ଦ୍ୱିଧା ବ୍ୟାକରିଂସୁ ‘‘ଇମେହି ଲକ୍ଖଣେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ଅଗାରଂ ଅଜ୍ଝାୱସନ୍ତୋ ରାଜା ହୋତି ଚକ୍କୱତ୍ତି, ପବ୍ବଜନ୍ତୋ ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ପଞ୍ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣା ‘‘ଅଗାରେ ନ ତିଟ୍ଠତି, ବୁଦ୍ଧୋୱ ହୋତୀ’’ତି ଏକଂସବ୍ୟାକରଣାୱ ଅହେସୁଂ। ତେସୁ ପୁରିମା ତଯୋ ଯଥାମନ୍ତପାଦଂ ଗତା। ଇମେ ପନ ମନ୍ତପାଦଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତା ଅତ୍ତନା ଲଦ୍ଧଂ ପୁଞ୍ଞମହତ୍ତଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ବୋଧିସତ୍ତଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୁରେତରମେୱ ପବ୍ବଜିଂସୁ। ଇମେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯା’’ତି। ‘‘ତେସଂ ପୁତ୍ତା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଭଗୱା ‘‘ବହୂପକାରା ଖୋ ମେ’’ତି ଚିନ୍ତେସି। କିଂ ଉପକାରକାନଂ ଏୱ ଏସ ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି, ଇତରେସଂ ନ ଦେସେତୀତି? ନୋ ନ ଦେସେତି। ଉପକାରାନୁସ୍ସରଣମତ୍ତକେନେୱ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାନଯୋ। ଅତ୍ତନୋ କତଞ୍ଞୁକତୱେଦିଭାୱପ୍ପକାସନତ୍ଥଂ, କତଞ୍ଞୁତାଦିପସଂସନତ୍ଥଂ, ପରେସଞ୍ଚ କତଞ୍ଞୁଭାୱାଦିନିଯୋଜନତ୍ଥଂ, ଖିପ୍ପଜାନନପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣତ୍ଥଂ।

୧୧ ।ଅନ୍ତରା ଚ ଗଯଂ ଅନ୍ତରା ଚ ବୋଧିନ୍ତି ଗଯାଯ ଚ ବୋଧିଯା ଚ ମଜ୍ଝେ ତିଗାୱୁତନ୍ତରେ ଠାନେ। ବୋଧିମଣ୍ଡତୋ ହି ଗଯା ତୀଣି ଗାୱୁତାନି। ବାରାଣସିନଗରଂ ଅଟ୍ଠାରସ ଯୋଜନାନି। ଉପକୋ ପନ ବୋଧିମଣ୍ଡସ୍ସ ଚ ଗଯାଯ ଚ ଅନ୍ତରେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଅଦ୍ଦସ। ଅନ୍ତରା-ସଦ୍ଦେନ ପନ ଯୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଯୋଗୱଚନଂ କତଂ। ଈଦିସେସୁ ଚ ଠାନେସୁ ଅକ୍ଖରଚିନ୍ତକା ଏକମେୱ ଅନ୍ତରାସଦ୍ଦଂ ପଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ସୋ ଦୁତିଯପଦେପି ଯୋଜେତବ୍ବୋ। ଅଯୋଜିଯମାନେ ପନ ଉପଯୋଗୱଚନଂ ନ ପାପୁଣାତି। ଇଧ ପନ ଯୋଜେତ୍ୱାୱ ୱୁତ୍ତୋତି।

ସବ୍ବାଭିଭୂତି ସବ୍ବଂ ତେଭୂମକଧମ୍ମଂ ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଠିତୋ। ତଣ୍ହକ୍ଖଯେତି ନିବ୍ବାନେ। ୱିମୁତ୍ତୋତି ଆରମ୍ମଣତୋ ୱିମୁତ୍ତୋ। ନତ୍ଥି ମେ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ମଯ୍ହଂ ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଅସଦିସୋତି ଅତ୍ଥୋ, ମମ ସବ୍ବଞ୍ଞୁଭାୱେ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଲୋକେ ଠାତୁଂ ଅସମତ୍ଥତାଯ ମମ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନତ୍ଥୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆହଞ୍ଛଂ ଅମତଦୁନ୍ଦୁଭିନ୍ତି ଧମ୍ମଚକ୍କପଟିଲାଭାଯ ଅମତଭେରିଂ ପହରିସ୍ସାମୀତି ଗଚ୍ଛାମି।

ଅରହସି ଅନନ୍ତଜିନୋ ଭୱିତୁଂ ଯୁତ୍ତୋ ତ୍ୱନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦମ୍ପି ଅତ୍ତନୋ ସଞ୍ଞନାମଂ। ହୁପେଯ୍ୟାସୀତି ଆୱୁସୋ ଏୱମ୍ପି ନାମ ଭୱେଯ୍ୟ। ପକ୍କାମୀତି ୱଙ୍କହାରଜନପଦଂ ନାମ ଅଗମାସି। ଭଗୱାପି ‘‘ତତ୍ଥ ତସ୍ସ ମିଗଲୁଦ୍ଦକସ୍ସ ଧୀତୁଯା ଚାପାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠିତ୍ୱା ପୁନ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଅନାଗାମୀ ଅଯଂ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ଉପନିସ୍ସଯସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଆଲପି। ସୋ ଚ ତଥେୱାଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନାଗାମୀ ହୁତ୍ୱା ଅନୁକ୍କମେନ କାଲଂ କତ୍ୱା ଅୱିହେସୁ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି।

୧୨ ।ସଣ୍ଠପେସୁନ୍ତି କତିକଂ ଅକଂସୁ। ପଧାନୱିବ୍ଭନ୍ତୋତି ପଧାନତୋ ଭଟ୍ଠୋ ପରିହୀନୋ। ‘‘ଅଭିଜାନାଥ ନୁ ଭାସିତମେତ’’ନ୍ତି, ‘‘ୱାଚଂ ଭାସିତମେୱ’’ନ୍ତି ଚ ଏୱରୂପଂ କଞ୍ଚି ୱଚନଭେଦଂ ଅକାସୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଭଗୱନ୍ତଂ ସୁସ୍ସୂସିଂସୂତି ଭଗୱତୋ ୱଚନଂ ସୋତୁକାମା ଅହେସୁଂ। ଅଞ୍ଞାତି ଅଞ୍ଞାଯ, ଜାନିତୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୧୩। ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ଆମନ୍ତେସୀତି? ତତୋପି ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପଟିଜାନନତ୍ଥଂ, ଧମ୍ମସ୍ସ ଅଭିଭାରିଯଦୁଲ୍ଲଭଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ, ଅକ୍ଖରୱିକ୍ଖେପନିୱାରଣତ୍ଥଞ୍ଚ। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେମେତି ଅନ୍ତଦ୍ୱଯୱଚନଂ ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ତଦନ୍ତୋଗଧଭାୱତୋ। ଅପିଚ ଯୋଜନାୱସେନ। ତଣ୍ହାଅୱିଜ୍ଜାତି ହି ସଂସାରପ୍ପୱତ୍ତିଯା ସୀସଭୂତା ଦ୍ୱେ କିଲେସା। ତେ ଚ ସମଥୱିପସ୍ସନାନଂ ପଟିପକ୍ଖଭୂତତ୍ତା ଅନ୍ତା ନାମ। ତେସୁ ତଣ୍ହାୱସେନ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗଂ ଭଜନ୍ତୋ ସମଥଂ ପରିହାପେତି ବାଲୋ, ତଥା ଅୱିଜ୍ଜାୱସେନ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗଂ ଭଜନ୍ତୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ୱିପସ୍ସନନ୍ତି ନ ସକ୍କା ଉଭୋ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତେ ଅପ୍ପହାଯ ଅମତଂ ଅଧିଗନ୍ତୁନ୍ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା। ଅପିଚ ଲୀନୁଦ୍ଧଚ୍ଚପହାନଦସ୍ସନମେତଂ। ଲୀନୋ ହି ନିକ୍ଖିତ୍ତୱୀରିଯାରମ୍ଭୋ କାମସୁଖଞ୍ଚ ଭଜତି, ଇତରୋ ଅଚ୍ଚାରଦ୍ଧୱୀରିଯୋ ଅତ୍ତକିଲମଥଂ। ଉଭୋପି ତେ ୱୀରିଯସମତାଯ ପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ଅନ୍ତା ନାମ। ଅପିଚ ତିସ୍ସୋ ସାସନେ ପଟିପଦା ୱୁତ୍ତା ଆଗାଳ୍ହା, ନିଜ୍ଝାମା, ମଜ୍ଝିମା ଚ। ତତ୍ଥ ଆଗାଳ୍ହା ‘‘ପାଣାତିପାତୀ ହୋତି, ନତ୍ଥି କାମେସୁ ଦୋସୋ’’ତି ଏୱମାଦିକା। ନିଜ୍ଝାମା ‘‘ଅଚେଲକୋ ହୋତି, ମୁତ୍ତାଚାରୋ’’ତି ଏୱମାଦିକା, ମଜ୍ଝିମା ‘‘ଅଯମେୱ ଅରିଯୋ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକୋ ମଗ୍ଗୋ’’ତି ଏୱମାଦିକା। ତତ୍ଥ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗୋ ଆଗାଳ୍ହା ନାମ ପଟିପଦା ହୋତି ସବ୍ବାକୁସଲମୂଲତ୍ତା। ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୋ ନିଜ୍ଝାମା ନାମ ଅତ୍ତଜ୍ଝାପନତୋ। ଉଭୋପେତେ ମଜ୍ଝିମାଯ ପଟିପଦାଯ ପଟିପକ୍ଖଭୂତତ୍ତା ଅନ୍ତା ନାମ, ତସ୍ମା ଇମେୱ ସନ୍ଧାଯ

ଦ୍ଵେମେତି। କିମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ‘‘ପଞ୍ଚଜିତେନ ନ ସେଵିତଵ୍ଵା’’ତି ପଞ୍ଚଜିତେ ଏଵ ଅଧିକରୋତି, ନ ଗହଟ୍ଠେତି? ପଞ୍ଚଜିତାନଂ ତଦଧିମୁତ୍ତତ୍ତା, ସୁଖପରିଵଜ୍ଜନସମତ୍ଥତାଯ, ତଦଧିକତତ୍ତା ଚ ପଞ୍ଚଜିତା ଏତ୍ଥ ଅଧିକତା, ନ ଗହଟ୍ଠା। ଯଦି ଏଵଂ କିମତ୍ଥଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗମାହ, ନନୁ ତେ ପକତିଯାପି କାମପରିଚ୍ଚାଗଂ କତ୍ଵା ତଂ ନିସ୍ସରଣତ୍ଥଂ ପଞ୍ଚଜିତାତି? ନ, ତେସଂ ଅନ୍ତଦ୍ଵଯନିସ୍ସିତତ୍ତା। ତେ ହି ଇଧ ଲୋକେ କାମେନ ଵିସୁଦ୍ଧିମିଚ୍ଛନ୍ତି ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତା ତସ୍ସେଵ ତପସ୍ସ ଫଲେନ ପେଚ୍ଚ ଦିବ୍ବେ କାମେ ଆସୀସମାନା ଦଳ୍ହତରଂ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତାତି ଵେଦିତବ୍ବା । ଅନ୍ତଦ୍ଵୋ ପନ ଇଧ କୁଚ୍ଛିତଟ୍ଠେନ ଵେଦିତବ୍ବୋ ‘‘ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଜୀଵିକାନଂ, ଯଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ଇତିଵୁ। ୯୧; ସଂ। ନି। ୩।୮୦) ଵିଯ।

ଯୋ ଚାଯଂ କାମେସୁ କାମସୁଖଲ୍ଲିକାନୁଯୋଗୋତି ଏତ୍ଥ କାମେସୂତି ଵତ୍ଥୁକାମୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଦୁତିଯୋ କିଲେସକାମୋ । ତଂସମ୍ପଯୁତ୍ତସୁଖମେତ୍ଥ କାମସୁଖଂ ନାମ। ତେନ ଵିପାକସୁଖସ୍ସ ନିରଵଜ୍ଜଭାଵଂ ଦୀପେତୀତି। ଅଲ୍ଲୀଯନଂ ନାମ ତଦଭିନନ୍ଦନା। ଅନୁଯୋଗୋ ନାମ ଭଵନ୍ତରେ ତଦନୁଯୋଗପତ୍ଥନା। ହାନଭାଗିଯକରତ୍ତା କୁସଲପକ୍ଖସ୍ସ, ହୀନପୁଗ୍ଗଲଭାଵିତତ୍ତା, ହୀନଧାତୁପଭଵତ୍ତା ଚ ଲାମକଟ୍ଠେନ ହୀନୋ। ଗାମନିଵାସିସତ୍ତଧମ୍ମତ୍ତା ଗମ୍ମୋ। ପୁଥୁଜ୍ଜନସାଧାରଣତ୍ତା ପୋଥୁଜ୍ଜନିକୋ। ଅନରିଯୋତି ଅରିଯାନଂ ଅନଧିପ୍ପେତତ୍ତା, ଅରିଯଧମ୍ମପଟିପକ୍ଖତ୍ତା, ଅନରିଯକରତ୍ତା, ଅନରିଯଧମ୍ମତ୍ତା, ଅନରିଯାଚିଣ୍ଣତ୍ତା ଚ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଅନତ୍ଥସଙ୍ଖାତସଂସାରଭଯାଵହତ୍ତା, ଅନତ୍ଥଫଲନିବ୍ବତ୍ତକତ୍ତା ଚ ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ। ଅତ୍ତନୋ କେଵଲଂ ଖେଦୂପଗମୋ ଅତ୍ତକିଲମଥୋ ନାମ। ସୋ ଦିଟ୍ଠିଗତପୁବ୍ବଙ୍ଗତପାନୁକ୍କମକିରିଯାଵିସେସଂ ନିସ୍ସାଯ ପଵତ୍ତତି, ତସ୍ସ ଦିଟ୍ଠିଵସେନ ଅନୁଯୋଗୋ ଅତ୍ତକିଲମଥାନୁଯୋଗୋ ନାମ। ଅତ୍ତଵିଯୋଗଵିତ୍ତାପରିସ୍ସମତ୍ତା, ଅନୁପାଯପଵତ୍ତତ୍ତା ସମ୍ମଜ୍ଜମାନୋ ମିଗଯୋନିଗୋଯୋନିକୁକ୍କୁରଯୋନିସୂକରଯୋନୀସୁ ପାତାଯତି। ଵିପଚ୍ଚମାନୋ ନରକଂ ନେତୀତି ଅନତ୍ଥସଂହିତୋ। ଏତେ ତ୍ଵାତି ଏତେ ତୁ। ତଥାଗତେନାତି ଅତ୍ତାନଂ ଅଵିତଥାଗମନଂ ଆଵି କରୋତି, ତେନେତଂ ଦସ୍ସେତି ‘‘ନ ମଯା ପରିଵିତକ୍କିତମତ୍ତେନ ଵିତକ୍କିତା, କିନ୍ତୁ ମଯା ତଥାଗତେନେଵ ସତା ଅଭିସମ୍ବୋଧିଞ୍ଞାଣେନ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ’’ତି। ଚକ୍ଖୁକରଣୀତିଆଦୀହି ପନ ତମେଵ ପଟିପଦଂ ଥୋମେତି। ଭେସଜ୍ଜଂ ଆତୁରସ୍ସ ଵିଯ ‘‘ଚକ୍ଖୁକରଣୀ’’ତି ଇମିନା ଞାଣଚକ୍ଖୁଵିସୋଧନଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଞାଣକରଣୀତି ଇମିନା ଅନ୍ଧକାରଵିଧମନଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଉପସମାଯାତି କିଲେସପରିଳାହପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି ଵୁତ୍ତା। ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ସଚ୍ଚପଟିଵେଧନଂ ଵୁତ୍ତଂ। ସମ୍ବୋଧାଯାତି ସଚ୍ଚପଟିଵିଜ୍ଝନଂ ଵୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବାନାଯାତି ସୋପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ଅନୁପାଦିସେସନିବ୍ବାନଧାତୁଯାତି ଏଵଂ ଯଥାସମ୍ଭଵଂ ଯୋଜେତ୍ଵା କଥେତବ୍ବଂ।

୧୪। କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଭଗଵା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଵିଯ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ ଅକଥେତ୍ଵା ପଠମମେଵ ଅସେଵିତବ୍ବମନ୍ତଦ୍ଵଯଂ ଵତ୍ଵା ମଜ୍ଝିମପଟିପଦଂ ଦେସେସୀତି? ଅତ୍ତାଦିମିଚ୍ଛାଭିମାନନିଵାରଣତ୍ଥଂ, କୁମ୍ମଗ୍ଗପଟିପତ୍ତିନିଵାରଣତ୍ଥଞ୍ଚ ଅନ୍ତଦ୍ଵଯଵଜ୍ଜନଂ ଵତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ଵିସେସାଧିଗମଦୀପନନଯେନ ଅବାହୁଲ୍ଲିକାଦିଭାଵଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତେସଞ୍ଚ ମଜ୍ଝିମପଟିପଦାଦୀପନେନ ତତ୍ଥ ଅନୁଯୋଜନତ୍ଥଂ ପଚ୍ଛା ସମ୍ମାପଟିପଦଂ ଦେସେସି, ତତୋ ତସ୍ସ ମଜ୍ଝିମପଟିପଦାସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଅରିଯମଗ୍ଗସ୍ସ ଵିସଯଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ସଙ୍ଖେପଵିତ୍ଥାରଵସେନ ଦେସେତୁକାମୋ ‘‘ଇଦଂ ଖୋ ପନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ, ଅଯମେତ୍ଥ ଅନୁସନ୍ଧି। ‘‘ଇଦଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅରିଯସଚ୍ଚନ୍ତି ମେ, ଭିକ୍ଖଵେ’’ତିଆଦି ସୁତ୍ତାନୁସନ୍ଧିପକାସନତ୍ଥଂ ଅଯମନୁକ୍କମୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥାଵୁତ୍ତଂ ପଟିପଦଂ ସୁତ୍ଵା କିର କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ଆହ ‘‘କଥଂ ଭଗଵତା ଵୁତ୍ତପଟିପଦାଯ ଉପ୍ପତ୍ତି ସିଯା। ଅଯଞ୍ହି ପଟିପଦା କିଲେସାନଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତିଯା ସତି ସମ୍ଭଵତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। କିଲେସାନଞ୍ଚ ଯଦି ଲୋଭତୋ ଉପ୍ପତ୍ତି ଖୁପ୍ପିପାସାନଂ ଵିଯ, ତଦାସେଵନାଯ ଅନୁପ୍ପତ୍ତି ସିଯା, ତଦଵତ୍ଥୁସ୍ସ ଵା ତେସଂ ଉପ୍ପତ୍ତି। ତଦଵତ୍ଥୁଵିପରୀତକାଯକିଲମଥାସେଵନାଯ ଅନୁପ୍ପତ୍ତି ସିଯା। ଉଭୋପେତା ଭଗଵତା ‘ଅନ୍ତା’ତି ଵୁତ୍ତା, ତସ୍ମା କଥଂ ପନେତିସ୍ସାଯ ସମ୍ମାପଟିପଦାଯ ଉପ୍ପତ୍ତି ସମ୍ଭଵେଯ୍ୟା’’ତି। ଭଗଵା ଆହ ଅନୁପାଯାସେଵନତୋ। କଥନ୍ତି ଚେ? –

‘‘ସଂସାରମୂଲତୋ ଞାଣଂ, ତଞ୍ଚ ଞାଣା ପହିଯ୍ୟତି;

ଜୀଵିତେ ସତି ତଂ ହୋତି, ତଞ୍ଚ ଜୀଵିତସାଧନେ।

‘‘ତସ୍ମା ଞାଣାଯ ମେଧାଵୀ, ରକ୍ଖେ ଜୀଵିତମତ୍ତନୋ;

ଞାଣସାଧନଭୂତଞ୍ଚ, ସୀଲଞ୍ଚ ପରିପାଲଯେ।

‘‘ଜୀଵିତଞ୍ଚ ଯଥା ଲୋକେ, ଭିନ୍ନେ କାଯେ ନ ଵିଜ୍ଜତି;

ତଥେଵ ଭିନ୍ନସୀଲସ୍ସ, ନତ୍ଥି ଞାଣସ୍ସ ସମ୍ଭଵୋ।

“ତସ୍ମା ଆୟୁଞ୍ଚ ସୀଲଞ୍ଚ, ଞାଣଞ୍ଚ ରକ୍ଖତା ସତା;

ସେୱିତଵ୍ୱା ନ କାମାପି, ନାପି କାଯୱିନାସନା।

“କାମେସୁ ଗେଧମୁପଗନ୍ତ୍ୱ ହିନୋ ଗମ୍ମଞ୍ଚ,

ଅଳୁଦ୍ଧନୋ କିଲମଥଂ ଗମୁପେତି ମୂଳହୋ;

ଯୋ ମଜ୍ଝିମଂ ପଟିପଦଂ ପରମଂ ଉପେତି,

ସୋ ଖିପ୍ପମେୱ ଲଭତେ ପରମଂ ୱିମୋକ୍ଖ”ନ୍ତି।

ସୁତ୍ୱା ତଦେତଂ ସୁଗତସ୍ସ ୱାକ୍ୟଂ,

ପଞ୍ଞଂ ମୁନୀ ସୋ ସୁତଜଂ ଲଭିତ୍ୱା;

ଚିନ୍ତାମଯଂ ଞାଣ ପୱେସମାନୋ,

ଉଚ୍ଛିନ୍ଦଯଂ ପଞ୍ହମିମଂ ଅପୁଚ୍ଛି।

“ନିବ୍ବେଧପଦଟ୍ଠାନଂ ପହାଯ ଘୋରଂ,

ତପଂ କଥମିୱାତି ସୋ ତ୍ୱଂ;

ବ୍ରୂହି ତଦେୱ ହୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଚର,

ୱିରାଗମୁପଯାତି ଚ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚସ୍ସ;

ଦସ୍ସନେନେୱ ଦୁକ୍ଖାନୁଭୱନା,

ତମ୍ହି ଦୋସସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ”ତି।

ସୁତ୍ୱାୱ କୋଣ୍ଡଞ୍ଞୋ ମୁନିୱଚନଂ,

ୱୁଟ୍ଠାଯ ହଟ୍ଠୋ ସହସା ଅୱୋଚ;

“ଉଦାହର ତ୍ୱଂ ଭଗୱା ମମେତଂ,

ଭିକ୍ଖୁ ଯଥା ପସ୍ସତି ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚ”ନ୍ତି।

ଚିନ୍ତାମଯିସ୍ସ ପଞ୍ଞାପରିପୁଣ୍ଣା ଭାୱନାମଯିପଞ୍ଞାସମ୍ପତ୍ତି ଜାନିତଵ୍ୱା ଇମେହି ଇତି ଭଗୱା ସୁତ୍ତମିଦମାହାତି କିର। କସ୍ମା ଭଗୱା କୋଣ୍ଡଞ୍ଞସ୍ସ ପୁରିମମେୱ ସଚ୍ଚଦେସନଂ ଅୱତ୍ୱେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ଅଧିଗତକ୍କମମାହାତି? ନାହଂ କସ୍ସଚି ଆଗମଂ ଦେସେମି, ଅପିଚ ଖୋ ସଯମେୱ ଏୱମଧିଗତୋମ୍ହୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତତ୍ଥ “ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସୁ ଧମ୍ମେସୂ”ତି ଇମିନା ଇଦଂ ଅତ୍ଥଦ୍ୱଯଂ ଦସ୍ସେତି, ନ ମଯା ଆଚରିଯତୋ, ଉଦକତୋ ୱା ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ ସୁତୋ, କିନ୍ତୁ ପୁବ୍ବେ ଅନନୁସ୍ସୁତେସ୍ୱେୱ ଞାଣଂ ମେ ଉଦପାଦୀତି ମଜ୍ଝିମାଯ ପଟିପଦାଯ ଆନୁଭାୱଂ ପକାସେତି। ଅପିଚ ଯସ୍ମା ଏୱଂ ପଟିପନ୍ନୋ ୱିନାପି ପରୋପଦେସେନ ଅରିଯସଚ୍ଚାନି ପସ୍ସତି, ତସ୍ମା କଥଂ ତୁମ୍ହେୱ ମମାପଦେସେନ ନ ପସ୍ସଥାତି।

୧୫।ଚକ୍ଖୁନ୍ତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚ ପଦାନି ଞାଣଵେଵଚନାନେଵ। ଞାଣଞ୍ହି ସଚ୍ଚାନଂ ଆଲୋଚନତୋ ଚକ୍ଖୁଭୂତଟ୍ଠଜାନନତୋ ଞାଣଂ। ପକାରେହି ଜାନନତୋ ପଞ୍ଞା। କିଲେସଵିଦାରଣତୋ, ଵିଜ୍ଜନତୋ ଚ ଵିଜ୍ଜା। ସଚ୍ଚଚ୍ଛାଦକତମଵିନାସନତୋ, ତେସଂ ଗତିକୋଟିପକାସନତୋ ଆଲୋକୋତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ପଠମେନ ପରିଵଟ୍ଟେନ ସଚ୍ଚାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଅସଙ୍କରତୋ ଠପନପଞ୍ଞଂ ଦସ୍ସେତି, ଦୁତିଯେନ ତେସଂ କତ୍ତବ୍ବାକାରପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନପଞ୍ଞଂ, ତତିଯେନ ସବ୍ବେସୁ ଞାଣକିଚ୍ଚସନିଟ୍ଠାନଂ ଦସ୍ସେତି।

୧୬।ଯାଵକୀଵଞ୍ଚାତି ଦ୍ଵୀହି ପଦେହି ଯାଵଦେଵ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି ''ଇତି ଚିତ୍ତମନୋ''ତିଆଦି ଵିଯ। ରାଗାଦୀହି ଅକୁପ୍ପତାଯ ଅକୁପ୍ପା ଵିମୁତ୍ତି। ଵେଯ୍ୟାକରଣନ୍ତି ଧମ୍ମଦେସନା। ସା ହି ଧମ୍ମାନଂ ବ୍ୟାକରଣତୋ ପକାସନତୋ ''ଵେଯ୍ୟାକରଣ''ନ୍ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଵିରଜଂ ଵୀତମଲନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଵିରଜଂ ଵିସମହେତୁଵାଦଵିଗମତୋ। ଵୀତମଲଂ ଅହେତୁକଵାଦଵିଗମତୋ। ଵିରଜଂ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନତୋ। ଵୀତମଲଂ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିପ୍ପହାନତୋ। ଵିରଜଂ ପରିଯୁଟ୍ଠାନପ୍ପହାନତୋ। ଵୀତମଲଂ ଅନୁସଯପ୍ପହାନତୋ। ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁନ୍ତି ଧମ୍ମମତ୍ତଦସ୍ସନଂ, ନ ତତ୍ଥ ସତ୍ତୋ ଵା ଜୀଵୋ ଵା କାରକୋ ଵା ଵେଦକୋ ଵାତି, ତେନେଵାହ ''ଯଂ କିଞ୍ଚି ସମୁଦଯଧମ୍ମଂ, ସବ୍ବନ୍ତଂ ନିରୋଧଧମ୍ମ''ନ୍ତି। ଇଦଞ୍ହି ତସ୍ସ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିଆକାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ନିରୋଧଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ଵା କିଚ୍ଚଵସେନ ଏଵ ସଙ୍ଖତଂ ପଟିଵିଜ୍ଝନ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି।

୧୭।ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଦେସନାଞାଣଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ପଟିଵେଧଞାଣଞ୍ଚ ଲବ୍ଭତେଵ। ଏତ୍ଥ କିମତ୍ଥଂ ଦେଵା ସଦ୍ଦମନୁସ୍ସାଵେସୁନ୍ତି? ନାନାଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ଧକାରଵିଧମନତୋ ଲଦ୍ଧାଲୋକତ୍ତା, ଅପାଯଭଯସମତିକ୍କମନତୋ ଅସ୍ସାସଂ ପତ୍ତତ୍ତା, ଦେଵକାଯଵିମାନଦସ୍ସନତୋ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜଚଲିତତ୍ତା ଚାତି ଏଵମାଦୀନେତ୍ଥ କାରଣାନି ଵଦନ୍ତି। ପଥଵିକମ୍ପନମହାସଦ୍ଦପାତୁଭାଵୋ ଚ ଧମ୍ମତାଵସେନେଵ ହୋତୀତି ଏକେ। ଦେଵତାନଂ କୀଳଇତୁକାମତାଯ ପଥଵିକମ୍ପୋ। ବହୁନୋ ଦେଵସଙ୍ଘସ୍ସ ସନ୍ନିପାତତୋ, ଭଗଵତୋ ସରୀରପ୍ପଭାଜାଲଵିସଜ୍ଜନତୋ ଚାତି ଏକଚ୍ଚେ।

୧୮। ପବ୍ବଜ୍ଜୂପସମ୍ପଦାଵିସେସନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତତ୍ଥ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ତସ୍ସ ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦାପଟିଲାଭନିମିତ୍ତଵଚନପରିଯୋସାନଦସ୍ସନୋ। ତଦଵସାନୋ ହି ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁଭାଵୋ। ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋତିଆଦି ''ଏହୀ''ତି ଆମନ୍ତନାଯ ପଯୋଜନଦସ୍ସନଵଚନଂ। ''ଏହିଭିକ୍ଖୂ''ତି ଭଗଵା ଅଵୋଚ ''ସ୍ଵାକ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ ଚର... ପେ... କିରିଯାଯା''ତି ଚ ଅଵୋଚାତି ପଦସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତତ୍ଥ ଚର ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଅଵସିଟ୍ଠଂ ମଗ୍ଗତ୍ତଯବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସମଧିଗଚ୍ଛ। କିମତ୍ଥଂ? ସମ୍ମାଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଏହିଭିକ୍ଖୂ''ତି ଇମିନା ଭଗଵତୋ ଵଚନେନ ନିପ୍ଫନ୍ନତ୍ତା କାରଣୂପଚାରେନ ''ଏହିଭିକ୍ଖୂପସମ୍ପଦା''ତି ଵୁତ୍ତା। ସାଵ ତସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଯାଵଜୀଵଂ ଉପସମ୍ପଦା ଅହୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେନ ତସ୍ସା ଉପସମ୍ପଦାଯ ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତାଦିନା ଵିଚ୍ଛେଦା ଵା ତଦଞ୍ଞାଯ ଉପସମ୍ପଦାଯ କିଚ୍ଚଂ ଵା ନତ୍ଥୀତି ଇଦମତ୍ଥଦ୍ଵଯଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଦସ୍ସେତି। ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ଉପସମ୍ପଦାନଂ ଏହିଭିକ୍ଖୁଓଵାଦପଟିଗ୍ଗହଣପଞ୍ହବ୍ୟାକରଣଗରୁଧମ୍ମପଟିଗ୍ଗହଣୂପସମ୍ପଦାନଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅନ୍ତରା ଵିଚ୍ଛେଦୋ ଵା ତଦଞ୍ଞୂପସମ୍ପଦାଯ କିଚ୍ଚଂ ଵା ନତ୍ଥି, ଇତରସ୍ସତ୍ଥୀତି। ନିକାଯନ୍ତରିକା ପନାହୁ ''ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧାନଂ ନିଯାମୋକ୍କନ୍ତିସଙ୍ଖାତାଯ ଉପସମ୍ପଦାଯ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମୂପସମ୍ପଦଞ୍ଚ ଦସଵଗ୍ଗପଞ୍ଚଵଗ୍ଗକରଣୀଯଵସେନ ଦ୍ଵିଧା ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ଦସଵିଧୋପସମ୍ପଦା''ତି। କା ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ଥତୋ ଉପସମ୍ପଦା ନାମାତି? ତଦଧିଗତକିରିଯାଵସେନ ନିବ୍ବତ୍ତିଯା ଅସେକ୍ଖା ତଦଧିଵାସନଚେତନାଯ ପରିଭାଵିତପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧିକା ଅଜ୍ଝତ୍ତସନ୍ତତି। କା ପନେତ୍ଥ ପରିଭାଵନା ନାମ? ତବ୍ବିପକ୍ଖଧମ୍ମଜ୍ଝାଚାରଵିରୁଦ୍ଧଭାଵୋ, ତସ୍ସ ପତ୍ତିଯା ତାଯ ପରିଭାଵନାଯ ଵସେନ କତ୍ଥଚି ''ସମନ୍ନାଗତୋ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଯଥାହ ''ଲୋଭେନ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଅଭବ୍ବୋ ଚତ୍ତାରି ସତିପଟ୍ଠାନାନି ଭାଵେତୁ''ନ୍ତିଆଦି। ଏତ୍ଥାହୁ ନିକାଯନ୍ତରିକା ''ଯଥାଵୁତ୍ତାଯ ଉପସମ୍ପଦାଯ ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ ଚିତ୍ତଵିପ୍ପଯୁତ୍ତୋ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନୋ ଧମ୍ମୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ସ ସନ୍ତତିଵସେନ ପୁବ୍ବାପରିଯଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଯାଵ ଅଵିଚ୍ଛେଦୋ, ତାଵ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋତି, ଅଞ୍ଞଥା ତତୋ ଧମ୍ମନ୍ତରୁପ୍ପତ୍ତିକ୍ଖଣେ ତସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନଭାଵପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି। ତେ ଵତ୍ତବ୍ବା ''ସୁତ୍ତଂ ଆହରଥା''ତି। ତେ ଚେ ଵଦେଯ୍ୟୁଂ ''ଯୋ ତେସଂ ଦସନ୍ନଂ ଅସେକ୍ଖାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଉପାଦାଯ ପଟିଲାଭସମନ୍ନାଗମୋ ଅରିଯୋ ହୋତି ଵିପ୍ପହୀନୋତି ଏଵମାଦୀନି ନୋ ସୁତ୍ତାନୀ''ତି। ଏଵଂ ସତି ଅସନ୍ତଧମ୍ମେହି, ପରସନ୍ତେହି ଚ ସମନ୍ନାଗମଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗୋ ନେସଂ ପାପୁଣାତି। କିଂକାରଣଂ? ସୁତ୍ତସମ୍ଭଵତୋ। ଯଥାହ – ''ରାଜା, ଭିକ୍ଖଵେ, ଚକ୍କଵତ୍ତୀ ସତ୍ତହି ରତନେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତୀ''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୧୯୯-୨୦୦ ଅତ୍ଥତୋ ସମାନଂ) ଵିତ୍ଥାରୋ। ଵସିଭାଵୋ ତତ୍ଥ ସମନ୍ନାଗତସଦ୍ଦେନ ଵୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସହିତେସୁ ରତନେସୁ ଵସିଭାଵୋ କାମଚାରୋ ଅତ୍ଥୀତି ଚେ? ଏତ୍ଥ ଵସିଭାଵୋ ସମନ୍ନାଗମସଦ୍ଦେନ ଵୁତ୍ତୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ପତ୍ତିସଙ୍ଖାତୋ, ତଂ ଧମ୍ମନ୍ତରନ୍ତି। କିମେତ୍ଥ ଵିସେସକାରଣଂ? ନତ୍ଥି ଚ, ତସ୍ମା ଯଥାଵୁତ୍ତଲକ୍ଖଣାଵ ଉପସମ୍ପଦା। ଅଯମେଵ ନଯୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାଦୀସୁପି ନେତବ୍ବୋ।

୧୯। କିଞ୍ଚାପି ଵପ୍ପତ୍ଥେରସ୍ସ ପାଟିପଦଦିଵସେ...ପେ... ଅସ୍ସଜିତ୍ଥେରସ୍ସ ଚତୁତ୍ଥିଯନ୍ତି ଏଵଂ ନାନାଦିଵସେସୁ ପାଟେକ୍କଂ ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁଂ ଉଦପାଦି, ତଥାପି ଓଵାଦସାମଞ୍ଞେନ ଵପ୍ପଭଦ୍ଦିଯାନଂ, ମହାନାମଅସ୍ସଜୀନଞ୍ଚେତ୍ଥ ଏକତୋ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୨୦। ‘‘ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା’’ତି କିମତ୍ଥଂ ଆଦିତୋୱ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଦୀପେତୀତି? ତେସଂ ପୁଥୁଜ୍ଜନକାଲେପି ଇତରଲକ୍ଖଣଦ୍ୱଯସ୍ସ ପାକଟତ୍ତା। ତେ ହି ମନାପାନଂ କାମାନଂ ଅନିଚ୍ଚତାଦସ୍ସନେନ ସଂୱିଗ୍ଗା ପବ୍ବଜିଂସୂତି ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ତାୱ ନେସଂ ଏକଦେସେନ ପାକଟଂ, ପବ୍ବଜିତାନଞ୍ଚ ଅଓକିଲମଥାନୁଯୋଗତୋ କାଯିକଦୁକ୍ଖଂ, ତଞ୍ଚ ମାନସସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋତି ମାନସିକଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପାକଟଂ, ତସ୍ମା ତଦୁଭଯଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ଦୀପେତୁଂ ଆରଭି। ତଞ୍ଚ ଦୀପେନ୍ତୋ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣେନେୱ ଦୀପେତୁଂ ‘‘ରୂପଞ୍ଚ ହିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅତ୍ତା ଅଭୱିସ୍ସ’’ତିଆଦିମାହ। କିମତ୍ଥନ୍ତି? ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣତୋପି ତେସଂ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ପାକଟତ୍ତା। ତେସଞ୍ହି ଅଓକିଲମଥାନୁଯୋଗମନୁଯୁତ୍ତତ୍ତା, ତପ୍ପରାଯଣଭାୱତୋ ଚ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ ସୁଟ୍ଠୁ ପାକଟଂ, ତସ୍ମା ତେନ ତାୱ ସୁଟ୍ଠୁ ପାକଟେନ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଦୀପେତ୍ୱା ପୁନ ତଦେୱ ତଦୁଭଯେନାପି ଦୀପେତୁଂ ‘‘ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ନିଚ୍ଚଂ ୱା ଅନିଚ୍ଚଂ ୱା’’ତି ୱକ୍ଖତି। କଲ୍ଲଂ ନୂତି ଯୁତ୍ତଂ ନୁ। ଏତଂ ମମାତି ତଣ୍ହାଗ୍ଗାହୋ। ଏସୋହମସ୍ମୀତି ମାନଗ୍ଗାହୋ। ଏସୋ ମେ ଅତ୍ତାତି ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହୋ। ତଣ୍ହାଗ୍ଗାହୋ ଚେତ୍ଥ ଅଟ୍ଠସତତଣ୍ହାୱିଚରିତୱସେନ, ମାନଗ୍ଗାହୋ ନୱୱିଧମାନୱସେନ, ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗାହୋ ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିଦିଟ୍ଠିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପବ୍ବଜ୍ଜାକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୫। ଯେନ ସମଯେନ ଭଗୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯେ ପଞ୍ଚମିଯଂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ସତ୍ତମିଯଂ ନାଠଅକତ୍ଥେରସ୍ସ ନାଠଅକପଟିପଦଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ଭଦ୍ଦପଦପୁଣ୍ଣମାଯଂ ଯସସ୍ସ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ପରିପକ୍କଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ତଂ ଉଦିକ୍ଖନ୍ତୋ ବାରାଣସିଯଂ ୱିହାସି, ତେନ ସମଯେନ ଯସୋ ନାମାତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ତସ୍ସ କିର ଉପ୍ପତ୍ତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ କୁଲସ୍ସ କିତ୍ତିସଦ୍ଦସଙ୍ଖାତୋ, ପରିଜନସଙ୍ଖାତୋ ୱା ଯସୋ ୱିସେସତୋ ପୱଡ୍ଢି। ତେନ ତସ୍ସ ମାତାପିତରୋ ଏୱଂ ନାମମକଂସୁ। ‘‘ସୁଖୁମାଲୋ’’ତିଆଦି କିମତ୍ଥଂ ଆଯସ୍ମତା ଉପାଲିତ୍ଥେରେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ପଚ୍ଛିମଜନସ୍ସ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ସମୁସ୍ସାହନଜନନତ୍ଥଂ। ଏୱଂ ଉତ୍ତମଭୋଗସମପ୍ପିତାନମ୍ପି ଉତ୍ତମେସୁ ଭୋଗେସୁ ଅପ୍ପମତ୍ତକେନାପି ଅସୁଭନିମିତ୍ତେନ ୱିରଜ୍ଜିତ୍ୱା କାଲାକାଲଂ ଅଗଣେତ୍ୱା ୱିୱେକାଭିରତିଯା ମହନ୍ତଂ ଭୋଗକ୍ଖନ୍ଧଂ ତିଣଂ ୱିଯ ପହାଯ ଗେହତୋ ନିକ୍ଖମନା ଅହୋସି, କସ୍ସ ପନଞ୍ଞସ୍ସ ନ ସିଯାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସମଙ୍ଗୀଭୂତସ୍ସାତି ତେହି ଏକତ୍ତଂ ଉପଗତସ୍ସ, ଅୱିଯୁତ୍ତସ୍ସାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିଦ୍ଦା ଓକ୍କମୀତି ମନାପେସୁପି ୱିସଯେସୁ ପୱତ୍ତିଂ ନିୱାରେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅଭିଭୱିତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ୱସଂ ଉପନେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବରତ୍ତିଯୋ ଚାତି ତଯୋପି ଯାମେ। ତେନ ପରିଜନସ୍ସ ୱିକାରଦସ୍ସନେ କାରଣଂ ଦସ୍ସେତି। ରତ୍ତି-ସଦ୍ଦୋ ପନେତ୍ଥ କାଲେ ସୂରିଯାଭାୱେ, ଯାମେ ଚ ପୱତ୍ତତୀତି ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ। ଯାମେୱିଧ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋ ତିଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସେ ଚ। କଚ୍ଛେତି କଚ୍ଛପସ୍ସେ। କଣ୍ଠେତି କଣ୍ଠସ୍ସ ହେଟ୍ଠା। ମୁଦିଙ୍ଗସ୍ସ ହି ଉପରି କଣ୍ଠଂ ଠପେତ୍ୱା ସଯନ୍ତିଯା କଣ୍ଠେ ମୁଦିଙ୍ଗଂ ଅଦ୍ଦସାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଠମ୍ବରନ୍ତି ପଣୱଂ। ଉଭତୋମୁଖସ୍ସ ତନୁକା ଦୀଘା। ୱିଚ୍ଛିନ୍ନସମତଲସ୍ସ ୱାଦିତସ୍ସ ଏତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ୱିପ୍ପଲପନ୍ତିଯୋତି ସୁପିନଦସ୍ସନାଦିୱସେନ ଅସମ୍ବନ୍ଧପଲାପଂ ୱିପ୍ପଲପନ୍ତିଯୋ। ସୁସାନଂ ମଞ୍ଞେତି ସୁସାନଂ ୱିଯ ଅଦ୍ଦସ ସକଂ ପରିଜନନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଆଦୀନୱୋତି ଅସୁଭଭାୱୋ। ନିବ୍ବିଦାଯ ଚିତ୍ତଂ ସଣ୍ଠାତୀତି ୱିମୁଚ୍ଚିତୁକାମତାସଙ୍ଖାତାଯ ଉକ୍କଣ୍ଠାଯ ଚିତ୍ତଂ ନମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀତି ‘‘ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଇମାହି ଇତ୍ଥୀହି ସହ ନାହଂ ଭୱିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅତ୍ତମନୱାଚଂ ନିଚ୍ଛାରେସି। ଦ୍ୱେ କିର ଆକାରା ତସ୍ସ ପମାଦସୁତ୍ତପରିଜନଦସ୍ସନେ ପାକଟା ଜାତା କିଲେସାନଂ ବଲୱଭାୱୋ, ଅସୁଭାକାରସ୍ସ ଅତିଓଠାରିକଭାୱୋ ଚ। ଏୱଂ ସତି ଓଠାରିକତରେ ଚ ଅସୁଭାକାରେ କିଲେସୱସେନାଯଂ ସବ୍ବୋପି ଲୋକୋ ଏତ୍ଥ ପୀଠଇତୋ ମୁଚ୍ଛିତୋ। ଅହୋ କିଲେସା ବଲୱତରାତି ହି ପସ୍ସତୋ ପସ୍ସତୋ ତସ୍ସ ଦ୍ୱେପି ତେ ଆକାରା ପାକଟା ଜାତା, ଯେନେୱମୱୋଚାତି।

‘‘ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକାଯୋ ଆରୋହିତ୍ୱା’’ତି ଏତେନସ୍ସ ନିସ୍ସଙ୍ଗତାଯ ୱିସ୍ସଟ୍ଠଗମନଂ ଦୀପେତି। ସୋ ହି ବଲୱସଂୱେଗାଭିତୁନ୍ନହଦଯତ୍ତା ପରିଜନସ୍ସ ପବୋଧେ ସତିପି ଅତ୍ତନୋ ଗମନନିୱାରଣସମତ୍ଥଭାୱଂ ଅସହମାନୋ ଅତ୍ତାନଂ ତକ୍କେନ୍ତୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋ ଅଗମାସି। ଅମନୁସ୍ସାତି ଦେୱତା। ତା ହି ମନୁସ୍ସେହି ସୁଗତିପଟିୱେଧଞ୍ଞାଣସଣ୍ଠାନାଦିଗୁଣସାମଞ୍ଞେନ ‘‘ଅମନୁସ୍ସା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ନ ହି ଅସମାନଜାତିକା ତିରଚ୍ଛାନାଦଯୋ ‘‘ଅବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି ୱା ‘‘ଅୱସଲା’’ତି ୱା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, କିନ୍ତୁ ଜାତିସଭାଗତାଯ ଏୱ ୱସଲାଦଯୋ ‘‘ଅବ୍ରାହ୍ମଣା’’ତି ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, ଏୱଂ ମନୁସ୍ସେହି କେନଚି ଆକାରେନ ସଭାଗତାଯ ଦେୱତା ‘‘ଅମନୁସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତା। ଅଞ୍ଞଥା ମନୁସ୍ସା ନ ହୋନ୍ତୀତି ତିରଚ୍ଛାନଗତାପି ‘‘ଅମନୁସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବା ଭୱେଯ୍ୟୁଂ।

୨୬। ୱନଗହନଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ସମୁତ୍ତୋହଂ ନଗରତୋ’’ତି ପମୁଦିତତ୍ତା ଭଗୱତୋ ଅୱିଦୂରେ ଉଦାନେସି। ଇଦଂ ଖୋ ଯସାତି ଭଗୱା ନିବ୍ବାନଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ତଞ୍ହି ତଣ୍ହାଦିକିଲେସେହି ଅନୁପଦ୍ଦୁତଂ, ଅନୁପସଟ୍ଠଞ୍ଚ ଦସ୍ସନମତ୍ତେନାପି ଅସ୍ସାଦଜନନତୋ। ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀତି ଯେନ ତଂ ନିବ୍ବାନଂ ଇଧ ନିସିନ୍ନମତ୍ତୋୱ ତ୍ୱଂ ଅଧିଗମିସ୍ସସୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କିରାତି ଅସ୍ସଦ୍ଧେଯ୍ୟଅବ୍ଭୁତ୍ତିପରିହାସେସୁ ନିପାତୋ, ଇଧ ଅବ୍ଭୁତ୍ତିଯଂ। ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକାଯୋ ଓରୋହିତ୍ୱାତି ଚ ସୁୱଣ୍ଣପାଦୁକାହି ଓତରିତ୍ୱା। ନିସ୍ସକ୍କେ ହି ଇଦଂ ପଚ୍ଚତ୍ତୱଚନଂ। ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନମତ୍ତସ୍ସେୱ ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ମୋଦନୀଯଂ କଥଂ ଅକତ୍ୱା ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ କଥେସି। ସୁପରିପକ୍କିନ୍ଦ୍ରିଯତ୍ତା, ପଟିୱେଧକ୍ଖଣାନତିକ୍କମନତ୍ଥଂ ଅନୁପଦ୍ଦୁତାନୁପସଟ୍ଠତାନଂ

ପାପକଧମ୍ମଦେସନାଭିମୁଖଚିତ୍ତତ୍ତା, ସେଟ୍ଠିସ୍ସ ଗହପତିନୋ ଅଚିରାଗମନଦସ୍ସନତୋ ଚ। କିମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ତସ୍ସ ସୁଟ୍ଠୁତରଂ ସଂଵିଗ୍ଗହଦଯସ୍ସ ଭଵତୋ ମୁଚ୍ଚିତୁକାମସ୍ସ ଭଵାଭଵୂପାଯାନିସଂସକଥଂ ପଠମମେଵ କଥେସୀତି? ସବ୍ବଭଵାଦୀନଵଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ସୋ ହି ମନୁସ୍ସଲୋକସ୍ସେଵ ଉପଦ୍ଦୁତୌପସଟ୍ଠଭାଵଂ ଅଦ୍ଦସ, ନ ସଗ୍ଗାନନ୍ତି କଦାଚି ସଗ୍ଗଲୋକଂ ସୁଖତୋ ମଞ୍ଞେଯ୍ଯ। ତତ୍ଥ ସୁଖସଞ୍ଞେନ ନିବ୍ବାନାଭିମୁଖଂ ଚିତ୍ତଂ ପେସେଯ୍ଯାତି ସଗ୍ଗାନମ୍ପି ଆଦୀନଵଂ ଦସ୍ସେତୁକାମତାଯ ଅନୁପୁବ୍ବିଂ କଥଂ ଆରଭି। ଏତ୍ଥ ଦାନଂ, ଦାନାନିସଂସଂ, ସୀଲାନିସଂସଞ୍ଚ କଥେନ୍ତୋ ଦାନସୀଲକଥଂ କଥେତି ନାମ। ସଗ୍ଗଵଣ୍ଣଂ କଥେନ୍ତୋ ସଗ୍ଗକଥଂ କଥେତି ନାମ। ତତ୍ଥ ଵତ୍ଥୁକାମକିଲେସକାମାନଂ ଅନିଚ୍ଚତଂ, ଅପସାଦତଂ, ମହାଦୀନଵତଞ୍ଚ କଥେନ୍ତୋ କାମାନଂ ଆଦୀନଵଂ, ଓକାରଂ, ସଂକିଲେସଞ୍ଚ ପକାସେତି। ନେକ୍ଖମ୍ମେ ତଦଭାଵତୋ ଚ ତଂନିସ୍ସରଣତୋ ଚ ତବ୍ବିପରୀତଂ ଆନିସଂସଂ କଥେନ୍ତୋ ନେକ୍ଖମ୍ମେ ଆନିସଂସଂ ପକାସେତି ନାମ। ତତ୍ଥ ଓକାରନ୍ତି ଅଵକାରଂ ଲାମକଭାଵଂ। ସଂକିଲେସନ୍ତି ସଂକିଲିସ୍ସନଂ ବାଧନଂ ଉପତାପନଂ ଵାତି ଅତ୍ଥୋ। କଲ୍ଲଚିତ୍ତଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଆନୁଭାଵେନ, ଦିଟ୍ଠିଯୋଗଵିଚିକିଚ୍ଛାଯୋଗାନଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯେନ ଵିହତତ୍ତା। ମୁଦୁଚିତ୍ତଂ ସତିନ୍ଦ୍ରିଯସମାଯୋଗେନ, ଵିହିଂସାସାରମ୍ଭାଦିକିଲେସପଵେସଂ ନିଵାରେତ୍ଵା ଚିତ୍ତମୁଦୁତାଦିକୁସଲଧମ୍ମପ୍ପଵେସନଂ କରୋନ୍ତଂ ସହଜାତଂ ଚିତ୍ତଂ ମୁଦୁଂ କରୋତି। ସମାଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଆନୁଭାଵେନ ଵିନୀଵରଣଚିତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ଵିସେସତୋ ନୀଵରଣଵିପକ୍ଖଭୂତନ୍ତି। ଵୀରିଯିନ୍ଦ୍ରିଯଵସେନ ଉଦଗ୍ଗଚିତ୍ତଂ। ତଞ୍ହି ଥିନମିଦ୍ଧସଙ୍ଖାତଲୀନଭାଵଵିପକ୍ଖନ୍ତି। ସଦ୍ଧିନ୍ଦ୍ରିଯସ୍ସ ଆନୁଭାଵେନ ପସନ୍ନଚିତ୍ତଂ ତସ୍ସ ପସାଦଲକ୍ଖଣତ୍ତା। ସାମୁକ୍କଂସିକାତି ଏତଂ ଵିସଯଵସେନ ଦେସନଂ ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ପକାସେତି। ସଚ୍ଚାନି ହି ସାମୁକ୍କଂସିକଦେସନାଯ ଵିସଯାନି। ଅଞ୍ଞଥା ଦୁକ୍ଖାଦୀନି ସାମୁକ୍କଂସିକା ଧମ୍ମଦେସନାତି ଆପଜ୍ଜତି ତସ୍ସ ଵିଭାଵନେ ସଚ୍ଚାନଂ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠତ୍ତା।

୨୭।ଚତୁଦ୍ଦିସାତି ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ। ଅଭିସଙ୍ଖରେସୀତି ଅଭିସଙ୍ଖରି। କିମତ୍ଥନ୍ତି ଚେ? ଉଭିନ୍ନଂ ପଟିଲଭିତବ୍ବଵିସେସନ୍ତରାଯନିସେଧନତ୍ଥଂ। ଯଦି ସୋ ପୁତ୍ତଂ ପସ୍ସେଯ୍ଯ, ପୁତ୍ତସ୍ସପି ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ ଅରହତ୍ତୁପ୍ପତ୍ତି, ସେଟ୍ଠିସ୍ସପି ଧମ୍ମଚକ୍ଖୁପଟିଲାଭୋ ନ ସିଯା। ଦିଟ୍ଠସଚ୍ଚୋପି ‘‘ଦେହି ତେ ମାତୁଯା ଜୀଵିତ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତୋ କିମଞ୍ଞଂ ନ କରେଯ୍ଯ। ଯସୋପି ତଂ ଵଚନଂ ସୁତ୍ଵା ଅରହାପି ସମାନୋ ସଯଂ ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଭଗଵନ୍ତଂ ଉଲ୍ଲୋକେନ୍ତୋ କିମଞ୍ଞାଯ ସଣ୍ଠହେଯ୍ଯ।

୨୮। ଉଭୋହିପି ପତ୍ତବ୍ବଵିସେସକୋଟିଯା ପତ୍ତତ୍ତା ଭଗଵା ପୁନ ତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେସି। ପୁବ୍ବେ ଅଗାରିକଭୂତୋତି ତସ୍ସ ସୋତାପନ୍ନକାଲଂ ସନ୍ଧାଯାହ। ସୋତାପନ୍ନୋ ହି ଅଗାରମଜ୍ଝେ ଵସନାରହତ୍ତା ଅଗାରିଯଭୂତୋ ନାମ ହୋତି ଅପବ୍ବଜିତୋ। ସମ୍ପତି ପବ୍ବଜିତୋ ସମାନୋ ଅଗାରମଜ୍ଝଵସନସ୍ସ ଅଭବ୍ବତ୍ତା ‘‘ଅଗାରିକୋ’’ତି ନ ଵୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ଏଵମାହ। ଯସ୍ସ ଦିଟ୍ଠୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ, ଯେନ ଦିଟ୍ଠୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ‘‘ସେଯ୍ଯଥାପି ପୁବ୍ବେ ଅଗାରିକଭୂତୋ’’ତି ଵଚନେନ ଲଦ୍ଧନଯତ୍ତା ପଚ୍ଛା ଗହପତି ଗିହିଵେସଧାରିମେଵ ଯସଂ ସନ୍ଧାଯାହ ‘‘ଯସେନ କୁଲପୁତ୍ତେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନା’’ତି। ତତ୍ଥ ଚର ବ୍ରହ୍ମଚରିଯନ୍ତି ଆଭିସମାଚାରିକସୀଲଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ଚର ପରିପୂରେହି ତାଵ, ଯାଵ ସମ୍ମାଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତକିରିଯା, ଯାଵ ଚୁତିଚିତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲିଙ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ସନ୍ଧାଯାତି ପୋରାଣା, ତଞ୍ଚ ଯୁତ୍ତଂ। ଲିଙ୍ଗମତ୍ତଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ସୋ ଆଯସ୍ମା ‘‘ଲଭେଯ୍ଯାହଂ, ଭନ୍ତେ, ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦ’’ନ୍ତି ଆହ।

କିମତ୍ଥଂ ଭଗଵା ଯସସ୍ସ ମାତୁ, ପଜାପତିଯା ଚ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ଵାଵ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସୀତି? ଯସସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ସୋକସଲ୍ଲସମପ୍ପିତତ୍ତା ଦାନଞ୍ଚ ସୋମନସ୍ସିକଚିତ୍ତେନ ନ ଦଦେଯ୍ଯୁଂ, ସତ୍ଥରି ଚ ଦୋମନସ୍ସପ୍ପତ୍ତା ହୁତ୍ଵା ମଗ୍ଗପଟିଵେଧମ୍ପି ନ ଲଭେଯ୍ଯୁନ୍ତି ଭଗଵା ପଠମଂ ତାଵ ତା ଵିଗତସୋକସଲ୍ଲହଦଯାଯୋ କତ୍ଵା ପୁନ ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ ଅକାସି।

୩୦।ସେଟ୍ଠାନୁସେଟ୍ଠୀନନ୍ତି ଅନୁକ୍କମସେଟ୍ଠୀନନ୍ତି ପୋରାଣା। ‘‘ସେଟ୍ଠିନୋ ଚାନୁସେଟ୍ଠିନୋ ଚ ଯାନି କୁଲାନି, ତାନି ସେଟ୍ଠାନୁସେଟ୍ଠାନି କୁଲାନି, ତେସଂ ସେଟ୍ଠାନୁସେଟ୍ଠୀନଂ କୁଲାନ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଧମ୍ମଵିନଯୋତି ସାସନବ୍ରହ୍ମଚରିଯଂ ପାଵଚନନ୍ତି ଇଧ ଅତ୍ଥତୋ ଏକଂ। ଅଥ ଵା ଧମ୍ମେନ ଵିନଯୋ, ନ ଦଣ୍ଡସତ୍ଥେହୀତି ଧମ୍ମଵିନଯୋ, ଧମ୍ମାଯ ଵିନଯୋ, ନ ହିଂସତ୍ଥନ୍ତି ଵା ଧମ୍ମତୋ ଵିନଯୋ, ନାଧମ୍ମତୋତି ଵା ଧମ୍ମୋ ଵିନଯୋ, ନାଧମ୍ମୋତି ଵା ଧମ୍ମାନଂ ଵିନଯୋ, ନ ଅଞ୍ଞେସନ୍ତି ଵା ଧମ୍ମକାଯତ୍ତା, ଧମ୍ମସାମିତ୍ତା ଵା ଧମ୍ମୋ ଭଗଵା, ତସ୍ସ ଧମ୍ମସ୍ସ ଵିନଯୋ, ନ ତକ୍କିକାନନ୍ତି ଵା ଧମ୍ମଵିନଯୋ। ସମାନାଧିକରଣଵସେନ ଵା ଧମ୍ମଵିନଯୋ ନୀଲୁପ୍ପଲଂ ଵିଯ, ଧମ୍ମୋ ଚ ଵିନଯୋ ଚାତି ଧମ୍ମଵିନଯୋ ଫଲାଫଲଂ ଵିଯ ନପୁଂସକମିତି ପୁଲ୍ଲିଙ୍ଗାପଦେସତୋ ଅସ୍ସ ଲିଙ୍ଗଭାଵୋ ସିଦ୍ଧୋ, ଯସ୍ସ ଵା ଧମ୍ମୋ ଵିନଯୋ, ସୋ ଧମ୍ମଵିନଯୋ ସେତପଟୋ ପୁରିସୋ ଵିଯ, ଧମ୍ମେନ ଯୁତ୍ତୋ ଵା ଵିନଯୋ ଧମ୍ମଵିନଯୋ ଅସ୍ସରଥୋ ଵିଯାତି ଏଵମାଦିନା ନଯେନ ଯୋଜନା ଵେଦିତବ୍ବା।

୩୪।‘‘ଖଣ୍ଡସୀମଂ ନେତ୍ଵା’’ତି ଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାରୋଚନପଟିହରଣତ୍ଥଂ ଵୁତ୍ତଂ। ତେନ ‘‘ସଭିକ୍ଖୁକେ ଵିହାରେ ଅଞ୍ଞମ୍ପି ଏତସ୍ସ କେସେ ଛିନ୍ଦା’’ତି ଵତ୍ତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି। ପବ୍ବାଜେତ୍ଵାତି ଇମସ୍ସ ଅଧିପ୍ପାଯପକାସନତ୍ଥଂ ‘‘କାସାଯାନି ଅଚ୍ଛାଦେତ୍ଵା ଏହୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚେ କେସମସ୍ସୁଓରୋପନାଦୀନି ଅକତ୍ଵା ପବ୍ବଜତ୍ଥଂ ସରଣାନି ଦେତି, ନ ରୁହତି ପବ୍ବଜ୍ଜା। କମ୍ମଵାଚଂ ସାଵେତ୍ଵା ଉପସମ୍ପାଦେତି, ରୁହତି ଉପସମ୍ପଦା। ଅପ୍ପତ୍ତଚୀଵରାନଂ ଉପସମ୍ପଦାସିଦ୍ଧିଦସ୍ସନତୋ, କମ୍ମଵିପତ୍ତିଯା ଅଭାଵତୋ ଚେତଂ ଯୁଜ୍ଜତେଵାତି ଏକେ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ସଲିଙ୍ଗସ୍ସେୱ ପବ୍ବଜ୍ଜା, ୱିଲିଙ୍ଗସ୍ସାପି ଚେତରା;

ଅପେତପୁବ୍ବୱେସସ୍ସ, ତଂ ଦ୍ୱଯଂ ଇତି ଚାପରେ’’ତି।

ଭିକ୍ଖୂନା ହି ସହତ୍ଥେନ ୱା ଆଣତ୍ତିଯା ୱା ଦିନ୍ନମେୱ କାସାୱଂ ୱଟ୍ଟତି, ଅଦିନ୍ନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ପନ ସନ୍ତେସ୍ୱେୱ କାସାୱେସୁ, ନାସନ୍ତେସୁ ଅସମ୍ପତ୍ତୱତୋତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ। ପଠମଂ…ପେ…ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେହି ତୀହି ସରଣଗମନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଇମିନା ଅନୁକ୍କମେନ ଦିନ୍ନେହି ତୀହି ସରଣଗମନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଉପସମ୍ପଦଂ ଅନୁଜାନାମି କେୱଲେହୀତି ଅଧିପ୍ପାଯଦସ୍ସନତୋ –

ଆଦିନ୍ନପୁବ୍ବଲିଙ୍ଗସ୍ସ, ନଗ୍ଗସ୍ସାପି ଦ୍ୱଯଂ ଭୱେ;

ନେତରସ୍ସାତି ନୋ ଖନ୍ତି, ସବ୍ବପାଠାନୁଲୋମତୋତି। –

ଆଚରିଯୋ । ଆଚରିଯେନ ଅଦିନ୍ନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ରୁହତୀତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେପି ତଥେୱ ଲିଖିତଂ। ଉରାଦୀନି ଠାନାନି ନାମ। ସଂୱୁତାଦୀନି କରଣାନି ନାମ। ‘‘ଅନୁନାସିକନ୍ତଂ କତ୍ୱା ଏକସମ୍ବନ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଦାନକାଲେ ଅନ୍ତରା ଅଟ୍ଠତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାନେପି ଯଥାୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଏୱ ୱିଚ୍ଛେଦୋ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅନୁନାସିକନ୍ତେ ଦିଯ୍ୟମାନେ ଖଲିତ୍ୱା ‘‘ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ’’ତି ମକାରେନ ମିସ୍ସୀଭୂତେ ଖେତ୍ତେ ଓତିଣ୍ଣତ୍ତା ୱଟ୍ଟତୀତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ମିସ୍ସଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ ୱଟ୍ଟତି, ୱଚନକାଲେ ପନ ଅନୁନାସିକଟ୍ଠାନେ ୱିଚ୍ଛେଦଂ ଅକତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ‘‘ଏୱଂ କମ୍ମୱାଚାଯମ୍ପୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭତୋସୁଦ୍ଧିଯାୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ମହାଥେରୋ ପତିତଦନ୍ତାଦିକାରଣତାଯ ଅଚତୁରସ୍ସଂ କତ୍ୱା ୱଦତି, ଦୁତ୍ତସାମଣେରୋ ସମୀପେ ଠିତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖଂ ଦୁତ୍ତଂ ୱଦାପେତି। ମହାଥେରେନ ଅୱୁତ୍ତଂ ୱଦାପେତୀତି ନ ୱଟ୍ଟତି। କମ୍ମୱାଚାଯ ଇତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଚେ ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତୀତି। ସଙ୍ଘୋ ହି କମ୍ମଂ କରୋତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲୋତି। ନ ନାନାସୀମପୱତ୍ତକମ୍ମୱାଚାସାମଞ୍ଞନଯେନ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବତ୍ତା। ଅଥ ଥେରେନ ଚତୁରସ୍ସଂ ୱୁତ୍ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖଂ ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତଂ ସାମଣେରୋ ସଯଂ ୱତ୍ୱା ୱଦାପେତି, ଉଭତୋସୁଦ୍ଧି ଏୱ ହୋତି ଥେରେନ ୱୁତ୍ତସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅସାଧାରଣେ ବୁଦ୍ଧଗୁଣେ, ଧମ୍ମଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ନିବ୍ବାନଂ, ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ସେକ୍ଖଧମ୍ମଂ, ଅସେକ୍ଖଧମ୍ମଞ୍ଚ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣୱସେନ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଅଞ୍ଞଥା ସରଣତ୍ତଯସଙ୍କରଦୋସୋ। ସବ୍ବମସ୍ସ କପ୍ପିଯାକପ୍ପିଯନ୍ତି ଦସସିକ୍ଖାପଦୱିନିମୁତ୍ତଂ ପରାମାସାପରାମାସାଦି। ‘‘ଆଭିସମାଚାରିକେସୁ ୱିନେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଚନତୋ ସେଖିଯୌପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତାଦିଆଭିସମାଚାରିକସୀଲମନେନ ପୂରେତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଚାରିତ୍ତସ୍ସ ଅକରଣେ ୱାରିତ୍ତସ୍ସ କରଣେ ଦଣ୍ଡକମ୍ମାରହୋ ହୋତୀତି ଦୀପେତି।

ପବ୍ବଜ୍ଜାକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୁତିଯମାରକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୫। ‘‘ତେନ ହେତୁନା’’ତି ୱଚନତୋ ପାଠଇଯଂ ‘‘ଯୋନିସୋମନସିକାରାସମ୍ମପ୍ପଧାନା’’ତି ହେତ୍ୱତ୍ଥେ ନିସ୍ସକ୍କୱଚନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଦୁତିଯମାରକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉରୁୱେଲପାଟିହାରିଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୭-୮ ।ୱସେଯ୍ୟାମାତି ‘‘ତ୍ୱଞ୍ଚ ଅହଞ୍ଚ ୱସେଯ୍ୟାମା’’ତି ପିଯୱଚନେନ ତସ୍ସ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ କିର। ତେଜସା ତେଜନ୍ତି ଆନୁଭାୱେନ ଆନୁଭାୱଂ। ତେଜୋଧାତୁଯା ୱା ତେଜୋଧାତୁଂ। ଉଭିନ୍ନଂ ସଜୋତିଭୂତାନନ୍ତି ଅନାଦରତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ, ଭାୱସତ୍ତମୀଅତ୍ଥେ ୱା। ଅଗ୍ଯାଗାରମେୱ ଆଦିତ୍ତଂ, ନ ତତ୍ଥ ୱସନକୋ ସତ୍ତଜାତିକୋ। ଅଚିନ୍ତେଯ୍ୟୋ ହି ଇଦ୍ଧିୱିସଯୋ। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ଅଗ୍ଯାଗାରମ୍ପି ଅନାଦିତ୍ତଂ ନାଧିଟ୍ଠାସୀତି? ଅତ୍ତନୋ ଦୁକ୍କଟ୍ଟପ୍ପାଦାଭାୱସ୍ସ ଅନତିୱିମ୍ହାଦିଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। କିମତ୍ଥଂ ପରସନ୍ତକଂ ମହାସମ୍ଭାରପୱତ୍ତଂ ତଂ ୱିନାସେତୀତି? ପୁନ ଯଥାପୋରାଣଂ ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱେନ କତ୍ତୁକାମତାଧିପ୍ପାଯତୋ। ପରିଯାଦିନ୍ନୋତି ଖଯଂ ନୀତୋ। ତେଜସା ତେଜନ୍ତି ଆନୁଭାୱେନ ଆନୁଭାୱଂ। ଅଗ୍ଯାଗାରସ୍ସ ପରିତ୍ତତ୍ତା ଇତରୋ ଅନ୍ତୋ ନ ସମ୍ପତ୍ତି। ଅଯମନ୍ତୋ ‘‘ମକ୍ଖଂ ଅସହମାନୋ’’ତି ଇମିନା ଅତିୱିଯ ସମେତି। ଇଦ୍ଧାନୁଭାୱମକ୍ଖନଞ୍ହି ତତ୍ଥ ମକ୍ଖୋ ନାମ। ପତ୍ତେନାତି ପଦୁମପତ୍ତେନାତିପି

ପୋରାଣା। ପଦୁମିନିସଣ୍ଡେ ଠିତୋ ହି ଭଗଵା ତତ୍ଥ ଅହୋସୀତି ତେସଂ ମତି।

୩୯।ଦିନ୍ନନ୍ତି ଅନୁମତିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭୀତୋ ନିବ୍ଭୁଯୋ। କସ୍ମା? ଯତୋ ସୋ ମଗ୍ଗେନ ଭଯମତୀତୋ। ‘‘ସୁମନମନସୋତି ସୁନ୍ଦରଚିତ୍ତସଙ୍ଖାତମନୋ। ସୁମନୋ ଏଵ ଵା’’ତି ଲିଖିତଂ। ତେଜୋଵାତି ଅଗ୍ଗି ଵିଯ। ଧାତୁକୁସଲୋତି ତେଜୋଧାତୁମ୍ହି କୁସଲୋ। ‘‘ବ୍ଯଵହିତା ଚେ’’ତି ସଦ୍ଦଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଚ ଉପସଗ୍ଗୋ। ତେଜୋଧାତୁସମାପତ୍ତୀସୁ କୁସଲୋ ଇଚ୍ଚେଵତ୍ଥୋ। ଉଦିଚ୍ଛରେତି ଉଲ୍ଲୋକେସୁଂ। ‘‘ସଂପରିଵାରେସୁ’’ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଇତି ଏଵଂ ଭଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ହତାତି ସମାତି ଅତ୍ଥୋ, କାଠଅକାଵ ହୋନ୍ତୀତି କିରେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇସକମ୍ପି ବ୍ଯାପାରଂ ଅକତ୍ଵା ଉପସମାନୁରୂପଂ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯେ ଚ ଅନେକଵଣ୍ଣା ଅଚ୍ଚିଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନୀଲା ଅଥ ଲୋହିତିକା’’ତିଆଦିମାହ।

୪୦।ଚତୁଦ୍ଦିସାତି ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ।

୪୪।ପଂସୁକୂଲଂ ଉପ୍ପନ୍ନନ୍ତି ପରିଯେସମାନସ୍ସ ପଟିଲାଭଵସେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତି। ଚିତ୍ତଵିଚିତ୍ତପାଟିହୀରଦସ୍ସନତ୍ଥାଯ ଚ ସା ପରିଯେସନା। ସା ଅଯଂ ସାଯଂ। ତା ଇମା ତଯିମା। ଦ୍ଵେ ଏକତୋ ଗହେତ୍ଵା ଵଦତି। ଆଯାମି ଅହଂ ଆଯମହଂ। ଏତନ୍ତି ଏତସ୍ସ। ଯଥା ମଯନ୍ତି ଯସ୍ମା ମଯଂ।

୫୦-୫୧।ଉଦକଵାହକୋତି ଉଦକୋଘୋ। ଉଦକସୋତୋତି ପୋରାଣା। ‘‘ଯାଯ ତ୍ଵ’’ନ୍ତି ପୁବ୍ବଭାଗଵିପସ୍ସନାପଟିପଦଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଚିରପଟିକାତି ଚିରପଭୁତି, ନାଗଦମନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚିରପଟିକା। ‘‘ଚିରପଟିସଙ୍ଖା’’ତିପି ଵଦନ୍ତି। କେସମିସ୍ସନ୍ତିଆଦିମ୍ହି ଅଚ୍ଚୋକିଣ୍ଣଂ ଵିସୁଂ ଵିସୁଂ ବନ୍ଧିତ୍ଵା ପକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା କେସାଦଯୋଵ କେସମିସ୍ସାତି ପୋରାଣା। ଖାରିକାଜମିସ୍ସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଖାରୀ ଵୁଚ୍ଚତି ତାପସପରିକ୍ଖାରୋ। ଜଟିଲେ ପାହେସୀତି ଦ୍ଵେ ତଯୋ ତାପସେ ପାହେସି। ‘‘ସୋଳସାତିରେକଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢାନି ପାଟିହାରିଯସହସ୍ସାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

୫୪। ଅଗ୍ଗିହୁତ୍ତେ କତପରିଚଯତ୍ତା ଭଗଵା ତେସଂ ଆଦିତ୍ତପରିଯାଯ-ମଭାସି (ସଂ। ନି। ୪।୨୮)। ତତ୍ଥ ଏକଚ୍ଚଂ ଆରମ୍ମଣଵସେନ ଆଦିତ୍ତଂ ଚକ୍ଖାଦି ରାଗଗ୍ଗିନା, ଏକଚ୍ଚଂ ସମ୍ପଯୋଗଵସେନ ଚକ୍ଖୁସମ୍ଫସ୍ସପଚ୍ଚଯା ଵେଦଯିତାଦିକେନେଵ, ଏକଚ୍ଚଂ ଅଭିଭୂତଟ୍ଠେନ ଚକ୍ଖାଦି ଏଵ ଜାତିଆଦିନା , ଏକଚ୍ଚଂ ପଚ୍ଚଯଟ୍ଠେନ, ତଦେଵ ସୋକାଦିନାତି ଯଥାସମ୍ଭଵମେତ୍ଥ ଆଦିତ୍ତତା ଵେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣମେଵେକଂ ପାକଟଂ, ତଦନୁସାରେନ ପନ ଇତରଂ ଲକ୍ଖଣଦ୍ଵଯମ୍ପି ତେହି ଦିଟ୍ଠନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ ଦୁକ୍ଖାକାରସ୍ସ ଇତରାକାରଦୀପନତୋ। ସନ୍ତସୁଖତଣ୍ହାଭିନିଵିଟ୍ଠତ୍ତା ପନେସଂ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣପୁବ୍ବଙ୍ଗମା ଦେସନା କତାତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ଉରୁଵେଳପାଟିହାରିଯକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ବିମ୍ବିସାରସମାଗମକଥାଵଣ୍ଣନା

୫୫-୭। ଵତ୍ଥୁକାମଭୂତା ଇଦ୍ଧିଯୋ କାମିଦ୍ଧିଯୋ। ଦୁତିଯାଦଯୋ ଅସ୍ସାସକା। ଯସ୍ମା ଅନୁପ୍ପନ୍ନେ ଏଵ ଭଗଵତି ବୁଦ୍ଧକୋଲାହଲଂ ଲୋକେ ପଠମମେଵ ଵସ୍ସସହସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ବ୍ରହ୍ମାନୋ ଚ ବ୍ରାହ୍ମଣଵଣ୍ଣଂ ଅଭିନିମ୍ମିନିତ୍ଵା ଵେଦେସୁ ସହସ୍ସତ୍ତଯମତ୍ତଂ ବୁଦ୍ଧପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ପରିଯତ୍ତିଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ଵା ଵାଚେନ୍ତି, ଭଗଵତୋ ଜାତିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚ ବୁଦ୍ଧକଥା ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂହି ବ୍ରାହ୍ମଣେହି ଉପ୍ପାଦିତା, ପତ୍ଥଟା ଲୋକେ, ତସ୍ମା ଯୁଜ୍ଜନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ‘‘ତମଦ୍ଦସ ବିମ୍ବିସାରୋ, ପାସାଦସ୍ମିଂ ପତିଟ୍ଠିତୋ’’ତିଆଦିଗାଥାହି ବୋଧିସତ୍ତକାଲେ ଏଵ ଅଭିସିତ୍ତତା ବିମ୍ବିସାରସ୍ସ ସିଦ୍ଧା।

୫୮। ଇଧାଵୁସୋ ଖୀଣାସଵୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚଙ୍ଗଵିପ୍ପହୀନୋ ହୋତି ଛଳଙ୍ଗସମନ୍ନାଗତୋ ଏକାରକ୍ଖୋ ଚତୁରାପସ୍ସେନୋ ପଣୁନ୍ନପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚୋ ସମଵଯସଟ୍ଠେସନୋ ଅନାଵିଲସଙ୍କପ୍ପୋ ପସ୍ସଦ୍ଧକାଯସଙ୍ଖାରୋ ସୁଵିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ସୁଵିମୁତ୍ତପଞ୍ଞୋତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୪୮, ୩୬୦; ଅ। ନି। ୧୦। ୧୯) ଦସ ଅରିଯଵାସା ନାମ। ରୂପାରୂପସମାପତ୍ତିଯୋ ଅଟ୍ଠ ନିରୋଧସମାପତ୍ତି ମହାକରୁଣାସମାପତ୍ତୀତିପି ପୋରାଣା। ତତ୍ଥ ନୀଵରଣା ପଞ୍ଚଙ୍ଗା ଚ। ଛଳଙ୍ଗୁପେକ୍ଖା ଛଳଙ୍ଗା। ସତାରକ୍ଖେନ ଏକାରକ୍ଖା। ସଙ୍ଖାଯ ଏକଂ ପଟିସେଵତି, ଅଧିଵାସେତି, ପରିଵଜ୍ଜେତି, ସଙ୍ଖାଯ ଏକଂ ଵିନୋଦେତୀତି ଅଯଂ ଚତୁରାପସ୍ସେନୋ। ପୁଥୁସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାନଂ ପୁଥୁପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚାନି ଚତ୍ତାରି ପହୀନାନି, ଏଵଂ ପଣୁନ୍ନପଚ୍ଚେକସଚ୍ଚୋ। କାମେସନା ଭଵେସନା ପହୀନା ହୋତି, ବ୍ରହ୍ମଚରିଯେସନା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧା, ଏଵଂ ସମଵଯସଟ୍ଠେସନୋ। କାମବ୍ଯାପାଦଵିହିଂସାସଙ୍କପ୍ପୋ ପହୀନୋ ହୋତି, ଏଵଂ ଅନାଵିଲସଙ୍କପ୍ପୋ, ସୁଖସ୍ସ ଚ ପହାନା…ପେ… ଚତୁତ୍ଥଂ ଝାନଂ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜ ଵିହରତି ଏଵଂ ସୁଵିମୁତ୍ତଚିତ୍ତୋ ହୋତି। ରାଗୋ ପହୀନୋ ଉଚ୍ଛିନ୍ନମୂଲୋ…ପେ… ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋତି ପଜାନାତି, ଦୋସୋ, ମୋହୋ ଅନୁପ୍ପାଦଧମ୍ମୋତି ପଜାନାତି, ଏଵଂ ସୁଵିମୁତ୍ତପଞ୍ଞୋତି।

‘‘ଠାନାଠାନଂ ଵିପାକଞ୍ଚ, ଞାଣଂ ସବ୍ବତ୍ଥଗାମିନିଂ;

ଅନେକଧାତୁଯୋ ଲୋକଂ, ଅଧିମୁତ୍ତିଞ୍ଚ ପାଣିନଂ।

‘‘ଜାନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଞ୍ଚ, ପରୋପରିଯତଂ ମୁନି;

ଝାନାଦିସଂକିଲେସାଦି-ଞାଣଂ ୱିଜ୍ଜଉଯଂ ତଥା’’ତି। –

ଇମାନି ଦସ ବଲାନି। ଅସେକ୍ଖଙ୍ଗାନି ନାମ ଅସେକ୍ଖା ସମ୍ମାଦିଟ୍ଠି…ପେ… ଅସେକ୍ଖୱିମୁତ୍ତି ଅସେକ୍ଖୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଦସମଂ ଅସେକ୍ଖଂ। ଏତେହି ଦସହି ଚୁପେତୋ ପାରମୀହୀତି ପୋରାଣା।

ବିମ୍ବିସାରସମାଗମକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନପବ୍ବଜ୍ଜାକଥାୱଣ୍ଣନା

୬୦।କିଂ କାହସୀତି କିଂ କାହତି। ‘‘କିଂ କରୋତି, କିଂ କରୋସୀ’’ତି ୱା ବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ବହୁଂ ୱଦ୍ଧାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଟିପାଦେନ୍ତୋତି ନିଗମେନ୍ତୋ। ‘‘ପଚ୍ଚବ୍ୟଥା , ପଚ୍ଚବ୍ୟଥ’’ନ୍ତିପି ପଠନ୍ତି। କପ୍ପନହୁତେହୀତି ଏତ୍ଥ ଦସକାନଂ ସତଂ ସହସ୍ସଂ, ସହସ୍ସାନଂ ସତଂ ସତସହସ୍ସଂ, ସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ କୋଟି, କୋଟିସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ ପକୋଟି, ପକୋଟିସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ କୋଟିପକୋଟି, କୋଟିପକୋଟିସତସହସ୍ସାନଂ ସତଂ ନହୁତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କପ୍ପନହୁତେହୀତି ଏୱମନୁସାରତୋ ଅବ୍ଭୁତୀତଂ ନାମାତି ଖନ୍ଧକଭାଣକାନଂ ପାଠୋତି।

୬୩। ‘‘କୁଲଚ୍ଛେଦାଯା’’ତି ପାଠୋ, କୁଲୁପଚ୍ଛେଦାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ମନୁସ୍ସା ‘‘ଧମ୍ମେନ କିର ସମଣା ସକ୍ୟପୁତ୍ତିଯା ନଯନ୍ତି, ନାଧମ୍ମେନା’’ତି ନ ପୁନ ଚୋଦେସୁନ୍ତି ଏୱଂ ପାଠସେସେନ ସମ୍ବନ୍ଧୋ କାତବ୍ବୋ।

ଏତ୍ତାୱତା ଥେରୋ ନିଦାନଂ ନିଟ୍ଠପେସୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ହୋନ୍ତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଯଂ ଧମ୍ମସେନାପତି ଏତ୍ଥ ମୂଲ-

ଗନ୍ଥସ୍ସ ସିଦ୍ଧିକ୍କମଦସ୍ସନେନ;

ନିଦାନନିଟ୍ଠାନମକଂସୁ ଧମ୍ମ-

ସଙ୍ଗାହକା ତେ ୱିନଯକ୍କମଞ୍ଞୂ।

‘‘ନିଦାନଲୀନତ୍ଥପଦାନମେୱ,

ନିଦାନିଟ୍ଠାନମିଦଂ ୱିଦିତ୍ୱା;

ଇତୋ ପରଂ ଚେ ୱିନଯତ୍ଥଯୁତ୍ତ-

ପଦାନି ୱୀମଂସନମେୱ ଞେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି।

ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନପବ୍ବଜ୍ଜାକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପଜ୍ଝାଯୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୬୪। ବୁଦ୍ଧୁପଜ୍ଝାଯକାନଂ ଇତରେସଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ନିୱାସନପାରୁପନକପ୍ପତୋ ନେସଂ ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ସଦିସତ୍ତା ‘‘ଦୁନ୍ନିୱତ୍ଥା ଦୁପ୍ପାରୁତା ଅନାକପ୍ପସମ୍ପନ୍ନା’’ତି ୱୁତ୍ତା। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଇତ୍ଥମ୍ଭୂତା ପିଣ୍ଡାଯ ଚରନ୍ତି, ଅପିଚ ମନୁସ୍ସାନଂ ଭୁଞ୍ଜମାନାନଂ ଉପରୀତିଆଦି। ମନୁସ୍ସା ଉଜ୍ଝାଯନ୍ତି

ପିପାସାସହନତୋ, ଇତରେସଂ ଆକପ୍ପସମ୍ପତ୍ତିୟା ପସନ୍ନତ୍ତା ଚ।

୬୫। କେନ କୋ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଗହେତବ୍ବୋତି? ''ତଦା ସୋ ଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତୋ, ଏତରହି ଯସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ ହୋତି। ଉପଜ୍ଝାୟେନ ଚ ସାଧୂତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛନଂ ସନ୍ଧାୟା''ତି କେହିଚି ଲିଖିତଂ। ତଂ ତେ ଏୱଂ ଜାନନ୍ତି ''ଉପଜ୍ଝାୟେନ 'ସାହୂ'ତିଆଦିନା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତେ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ 'ସାଧୁ ସୁଟ୍ଠୁ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛାମୀ'ତି ୱଚନଂ କେୱଲଂ ଭିକ୍ଖୂହି ଆଚିଣ୍ଣମେୱ, ନ କତ୍ଥଚି ଦିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ୱିନାପି ତେନ ଉପଜ୍ଝାୟୋ ଗହିତୋୱ ହୋତୀ''ତି। ତତ୍ଥ ସାହୂତି ସାଧୂତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଲହୂତି ଲହୁ, ତ୍ୱଂ ମମ ନ ଭାରିୟୋସୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଓପାୟିକନ୍ତି ଉପାୟପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ, ଇମିନା ଉପାୟେନ ତ୍ୱଂ ମେ ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଭାରୋ ଜାତୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପତିରୂପନ୍ତି ଅନୁରୂପଂ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟଗ୍ଗହଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୬୬।ତାଦିସମେୱ ମୁଖଧୋୱନୋଦକଂ ଉତ୍ତୁମ୍ହି ଏକସଭାଗେତି। ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ''ନ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଭଣମାନସ୍ସା''ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନ-କାରତୋ ପଟ୍ଠାୟ। ତେନ ''ନାତିଦୂରେ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ନାଚ୍ଚାସନ୍ନେ ଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନ-କାରେନ ଅନାପତ୍ତୀତି ଦୀପେତୀତି ଏକେ। ସଚିତ୍ତକା ଅୟଂ ଆପତ୍ତି, ଉଦାହୁ ଅଚିତ୍ତକାତି? ଅନାଦରିୟପଚ୍ଚୟତ୍ତା ସଚିତ୍ତକା। ଅନାଦରିୟପଚ୍ଚୟତା କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ଅନାଦରିୟପଚ୍ଚୟେହି ସଙ୍ଗହିତନ୍ତି। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ସେଖିୟାନଂ ଗଣପରିଚ୍ଛେଦାକରଣଞ୍ଚ ଖନ୍ଧକପରିୟାପନ୍ନାପତ୍ତିୟା ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ। ଇଦଂ ପନ ଲକ୍ଖଣଂ ଚାରିତ୍ତେଯେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ନ ୱାରିତ୍ତେ ଅକପ୍ପିୟମଂସଖାଦନାଦିଆପତ୍ତୀନଂ ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା। ଖନ୍ଧକୱାରିତ୍ତାନଂ ତେହି ସଙ୍ଗହୋ, ସେଖିୟୱାରିତ୍ତେଯେୱ ଅଚିତ୍ତକେହି ସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିପଚ୍ଚୟାଦୀହୀତି ଆଚରିୟୋ। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ନ-କାରେନ ପଟିସେଧୋ କରୀୟତି, କିଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତୀତି? ଆମ। ଯତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାୟ ନୟୋ ନ ଦସ୍ସିତୋ, ତତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ। ପରତୋ ହି ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ସଚେ ପନ କାଠଅୱଣ୍ଣକତା ୱା ସୁଧାବଦ୍ଧା ୱା ହୋତି ନିରଜମତ୍ତିକା, ତଥାରୂପାୟ ଭୂମିୟା ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ନୟୋ ଦସ୍ସିତୋ।

ଏତ୍ଥାହ – ଯସ୍ମା ପାଠଇୟଂଯେୱ ''ସଚେ ଉପଜ୍ଝାୟସ୍ସ ଅନଭିରତି ଉପ୍ପନ୍ନା ହୋତି, ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ହୋତୀ''ତି (ମହାୱ। ୬୬) ଭଗୱତୋ ୱଚନୱସେନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତନୟୋ ଯୁତ୍ତୋତି ଦସ୍ସେତୁଂ ''ନାତିଦୂରେ ନାଚ୍ଚାସନ୍ନେ''ତି ଏତ୍ଥ କୋ ଭଗୱତୋ ୱଚନଲେସୋତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ''ପଠମତରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦୀନି ୱଦନ୍ତି ଦେସନିୟମନତୋ। ଉପଜ୍ଝାୟେନ ଅନୁମତଂଯେୱ ପଠମଗମନନ୍ତି ଚେ? ନ, ଅସିଦ୍ଧତ୍ତା, ସିଦ୍ଧେପି ଯଥାୱୁତ୍ତନୟସିଦ୍ଧିତୋ ଚ । ନ ହି ୱାରିତସ୍ସ ଅନୁମତି ଅନାପତ୍ତିକରା ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। କୋଟ୍ଠକନ୍ତି ଦ୍ୱାରକୋଟ୍ଠକଂ। ନ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ ନିଦହିତବ୍ବଂ ୱା।

ଉପଜ୍ଝାୟୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନସମ୍ମାୱତ୍ତନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୬୮ ।ଅଧିମତ୍ତଂ ଗେହସ୍ସିତପେମଂ ନ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଗେହସ୍ସିତପେମଂ ନ ଅକୁସଲମିଚ୍ଚେୱ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ ଖୀଣାସୱାନମ୍ପି ସାଧାରଣତ୍ତା ଇମସ୍ସ ଲକ୍ଖଣସ୍ସ। ନ ଖୀଣାସୱାନଂ ଅସମ୍ମାୱତ୍ତନାଭାୱତୋତି ଚେ? ନ, ତେସଂ ନ ପଣାମେତବ୍ବଂ ତଂସମନ୍ନାଗମନସିଦ୍ଧିତୋ, ତସ୍ମା ''ମମେସ ଭାରୋ''ତି ମମତ୍ତକରଣଂ ତତ୍ଥ ପେମନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଏକୋ ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ…ପେ… ତେସଂ ଅନାପତ୍ତୀ'ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ ସଚେ ଏକୋ ୱତ୍ତସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ 'ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କା ହୋଥ, ଅହଂ ତୁମ୍ହାକଂ ସଦ୍ଧିୱିହାରିକଂ, ଅନ୍ତେୱାସିକଂ ୱା ଗିଲାନଂ ୱା ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମି, ଓୱଦିତବ୍ବଂ ଓୱଦିସ୍ସାମି, ଇତି କରଣୀଯେସୁ ଉସ୍ସୁକ୍କଂ ଆପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ'ତି ୱଦତି, ତେ ଏୱାସଦ୍ଧିୱିହାରିକାଦୟୋ 'ଭନ୍ତେ, ତୁମ୍ହେୱ କେୱଲଂ ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କା ହୋଥା'ତି ୱଦନ୍ତି, ୱତ୍ତଂ ୱା ନ ସାଦିୟନ୍ତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ନସମ୍ମାୱତ୍ତନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରାଧବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୭୩।''ପୂତିମୁତ୍ତନ୍ତି ମୁତ୍ତଂ ପୂତିକାୟୋ ୱିୟା''ତି ୱତ୍ୱାପି ''ପୂତିଭାୱେନ ମୁତ୍ତଂ ପଟିନିସ୍ସଟ୍ଠଂ ଭେସଜ୍ଜଂ ପୂତିମୁତ୍ତଭେସଜ୍ଜ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ସବ୍ବତ୍ଥ ଇତ୍ଥନ୍ନାମୋତି ଏକୋୱ ନ-କାରୋ ହୋତି।

ରାଧବ୍ରାହ୍ମଣୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆଚରିଯୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୭୬। ‘‘ଆଯସ୍ମତୋ ନିସ୍ସାଯ ୱଚ୍ଛାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଆଯସ୍ମତୋ ୱୋଦଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସାମୀ’’ତି ପାଠସେସୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ନିସ୍ସାଯାତି ୱା ନିସ୍ସଯା, ନିସ୍ସଯେନାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଆଯସ୍ମତୋତି ୱା ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିୱଚନଂ।

ଆଚରିଯୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

୮୩।ଦିସଂ ଗତୋତି ତତ୍ଥ ଧୁରନିକ୍ଖିତ୍ତୱାସୋ ହୁତ୍ୱା ତିରୋଗାମଂ ଗତୋ। ଯତ୍ଥ ନିସ୍ସଯୋ ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥ ଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ତାପି ଉପଜ୍ଝାଯେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ‘‘କତିପାହେନ ଗମିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗମନେ ଚେସ ଉସ୍ସାହୋ ରକ୍ଖତି। ମା ଇଧ ପଟିକ୍କମୀତି ମା ଇଧ ଗଚ୍ଛ। ସଭାଗା ନାମ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସିସ୍ସା। ତତ୍ଥ ନିସ୍ସଯଂ ଗହେତ୍ୱା। ଯଦି ଏୱଂ କୋ ୱିସେସୋତି ଚେ? ତେନ ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ଅପ୍ପେୱ ନାମ ଖମେଯ୍ୟା’’ତି। ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଉପଜ୍ଝାଯେନ ପରିଚ୍ଚତ୍ତତ୍ତା ଉପଜ୍ଝାଯସମୋଧାନଂ ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚିରେନ ଅନୁଗ୍ଗହେତୁକାମୋ ହୋତି, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପଜ୍ଝାଯୋୱ ନିସ୍ସଯୋ। ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚେ ଅଲଜ୍ଜୀ ହୋତି, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକେନ ଅନେକକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱାରେତ୍ୱା ଅୱିରମନ୍ତଂ ଉପଜ୍ଝାଯଂ ପହାଯ ୱିନାପି ନିସ୍ସଯପଣାମନେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସଯଂ ଗହେତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବଂ। ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଚେ ଲିଙ୍ଗଂ ପରିୱତ୍ତତି, ଏକଦିୱସମ୍ପି ନ ରକ୍ଖତି। ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୋ ଚେ ହୋତି, ନିସ୍ସଯଜାତିକୋ ଚେ ‘‘ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ଆଗମେହୀ’’ତି ୱଦତି, ସଯମେୱ ୱା ଆଗମେତି, ୱଟ୍ଟତି। ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚେ ଉକ୍ଖେପନିଯକମ୍ମକତୋ ହୋତି, ନାନାସଂୱାସକଭୂମିଯଂ ଠିତତ୍ତା ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତଂ ପନ ପସ୍ସିତ୍ୱା କମ୍ମପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଂ ଆଗମେତୁଂ ଲଭତି। ମାନତ୍ତଚାରୀ ଚେ ହୋତି, ଅବ୍ଭାନଂ ଆଗମେତବ୍ବଂ। ଦୀଘଂ ଚେ ପରିୱାସଂ ଚରତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ନିସ୍ସଯୋ ଗହେତବ୍ବୋ, ଉପଜ୍ଝାଯସମୋଧାନଂ ଅପ୍ପମାଣଂ। ପରିୱାସମାନତ୍ତଚାରିନା ହି ନ ନିସ୍ସଯୋ ଦାତବ୍ବୋ। ଯଂ ପନ ପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନମ୍ପି ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମେୱା’’ତିଆଦି (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୭୫), ତଂ ଯଥାୱୁତ୍ତମତ୍ଥଂ ସାଧେତି ଏୱ। ଯଂ ପନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ସଚେ ସଦ୍ଧାପବ୍ବଜିତା କୁଲପୁତ୍ତା ‘ତୁମ୍ହେ, ଭନ୍ତେ, ୱିନଯକମ୍ମମତ୍ତଂ କରୋଥା’’ତି ୱତ୍ୱା ୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତିଯେୱ, ଗାମପ୍ପୱେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛନ୍ତିଯେୱ, ତଂ ୱାରିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି। ତଂ ୱତ୍ତସାଦିଯନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟାଭାୱମତ୍ତଦୀପନତ୍ଥଂ, ସଦ୍ଧିୱିହାରିକାନଂ ସାପେକ୍ଖତଂ ୱା ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମା ତେ ଚେ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ୱାରିତାନୁରୂପମେୱ ପଟିପଜ୍ଜନ୍ତି, ନିସ୍ସଯୋ ତେସଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧୋତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ନିୱତ୍ତତୀତି ‘‘ଏତ୍ତାୱତା ଦିସାପକ୍କନ୍ତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅନ୍ତେୱାସିକେ ଅନିକ୍ଖିତ୍ତଧୁରେପି ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯା ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅନତିକ୍କମ୍ମ ଲେଡ୍ଡୁପାତଦ୍ୱଯବ୍ଭନ୍ତରେ ତିରୋୱିହାରେପି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ୱା ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେଯେୱାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ, ଏତ୍ଥ ପନ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନତୋ ୱିମୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ୱିହାରୋତି ଚେତ୍ଥ ‘‘ତାଦିସସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଅନ୍ତେ ଠିତା ଏକା କୁଟିକା ଅଧିପ୍ପେତାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ସଚେ ଉଭୋପି ଆଚରିଯନ୍ତେୱାସିକା କେନଚି…ପେ… ନିସ୍ସଯୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ’’ତି ଇମିନା ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତେନ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୱାଦୋ ସମେତି। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ୱାତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅନ୍ତୋ ପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ହୋତି ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା। ‘‘ବହିସୀମ’’ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତୋୱିହାରସୀମାଯଂ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧତ୍ତା ପନ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୱାଦୋ ନ ସମେତି। ଏକାୱାସେ ହି ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ୱା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ୱା ଅନ୍ତମସୋ ଅନ୍ତୋତିଯୋଜନେପି ୱସତୋ ନିସ୍ସଯୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ସୋ ଚ ଉପଚାରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ସା ଚ ଉପଚାରସୀମା ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପେନ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ ଏକାୱାସୋ।

ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ଏକାୱାସୱିମତିଯଂ ସୀମାଯ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯ ୱିଚାରିତତ୍ତା। ଯଥାହ ‘‘ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘେ ଭାଜେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୂ’’ତି (ମହାୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୭୯)। କତରସୀମାଯ ଭାଜେତବ୍ବଂ? ମହାସିୱତ୍ଥେରୋ କିରାହ ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯା’’ତି। ତତୋ ନଂ ଆହଂସୁ ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ନାମ ତିଯୋଜନାପି ହୋତି, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ତିଯୋଜନେ ଠିତା ଲାଭଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସନ୍ତି, ତିଯୋଜନେ ଠତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତଂ ପୂରେତ୍ୱା ଆରାମଂ ପୱିସିତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଗମିକୋ ତିଯୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସେନାସନଂ ଆପୁଚ୍ଛିସ୍ସତି, ନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ତିଯୋଜନାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଯୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭିସ୍ସତି, ପାରିୱାସିକେନ ତିଯୋଜନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଭିକ୍ଖୁନିଯା ତିଯୋଜନେ ଠତ୍ୱା ଆରାମପ୍ପୱେସନା ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବା ଭୱିସ୍ସତି, ସବ୍ବମେତଂ ଉପଚାରସୀମାପରିଚ୍ଛେଦୱସେନ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋଉପଚାରସୀମାଯ ଲେଡ୍ଡୁପାତଦ୍ୱଯଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାପି ୱସତୋ ନିସ୍ସଯୋ ତିଯୋଜନାତିକ୍କମେ ନିସ୍ସଯୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। କାମଞ୍ଚେତ୍ଥ ଉପଚାରସୀମାଯ ତିଯୋଜନପ୍ପମାଣାଯ, ଅତିରେକାଯ ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗୋ ସିଯାତି। ସା ହି ଆୱାସେସୁ ୱଡ୍ଢନ୍ତେସୁ ୱଡ୍ଢତି, ପରିହାଯନ୍ତେସୁ ପରିହାଯତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତାଦିସସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ଅନ୍ତେ

ଠିତା ଏକା କୁଟି ୱିହାରୋତି ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ସାପି ତସ୍ସେୱ ୱିହାରସ୍ସ କୁଟିକାୱ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ସୋ ଆୱାସୋ ହୋତି। ନାନାୱାସୋ ଏୱ ଚେ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ''ଅନ୍ତେ ଠିତା କୁଟିକା''ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଲେଡ୍ଡୁପାତାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ପନ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ନାନାୱାସେ ନିସ୍ସୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଯ୍ୱାୟଂ ''ନୋ ତକ୍କୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ, ସୋ ତାଦିସେ ନାନାୱାସେ ସେନାସନଗ୍ଗାହସ୍ସ ଅପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିନୟେନ ୱୁତ୍ତୋ। ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ହି ''ଗହଣେନ ଗହଣଂ ଆଲୟୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି ଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଇତରଥ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ତତ୍ରାୟଂ ପାଠଇ ''ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଉପନନ୍ଦୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଏକୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଆୱାସେସୁ ୱସ୍ସଂ ୱସି…ପେ… ଦେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ଏକାଧିପ୍ପାୟ''ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୪)। ଅଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚସ୍ସ ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ''ଇଦଞ୍ଚ ନାନାଲାଭେହି ନାନୂପଚାରେହି ଏକସୀମୱିହାରେହି କଥିତଂ, ନାନାସୀମୱିହାରେ ପନ ସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୩୬୪)। ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତା ନାନାୱାସା ଏକୂପଚାରସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ପରିକ୍ଖିତ୍ତଞ୍ଚ ଏକୂପଚାରଂ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ଏତ୍ତାୱତା ଲେଡ୍ଡୁପାତଦ୍ୱୟବ୍ଭନ୍ତରେ ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସତୋ ନିସ୍ସୟୋ ପନ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି, ପରିକ୍ଖିତ୍ତେ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି ଏୱାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ସାଧିତୋତି। ଏତ୍ଥାହ – ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ ସତୋପି ନିସ୍ସୟୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ସଚେ ଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂୟେୱ ଅସମ୍ପତ୍ତେସୁ ଦହରେସୁ ଅରୁଣଂ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ଚୀୱରଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି, ନିସ୍ସୟୋ ପନ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀ''ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୯୫)? ୱୁଚ୍ଚତେ – ତଂ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ସମାଗମେ ସୌସ୍ସାହତାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଧୁୱୱାସଂ ସନ୍ଧାୟ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ୱିଲୋମେନ୍ତି । କେଚି ପନ ''ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତଂ ଅତିକ୍କମ୍ମାତି ଇଦଂ ଦେୱସିକଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ୱସନୱସେନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ତେସଂ ମତିମତ୍ତମେୱାତି ମମ ତକ୍କୋ। ଦେୱସିକଂ ଆରୋଚେତ୍ୱା ୱତ୍ଥବ୍ବନ୍ତି ହି ନେୱ ପାଠଇୟଂ ନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଦିସ୍ସତି, ତଞ୍ଚ ପନ ଅପକତଞ୍ଞୂହି ଆଚିଣ୍ଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ନିସ୍ସୟପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବପଞ୍ଚକକଥାୱଣ୍ଣନା

୮୪।ନଅସେକ୍ଖେନ ସୀଲକ୍ଖନ୍ଧେନାତିଆଦି ''ଅତ୍ତାନମେୱ ପଠମଂ, ପତିରୂପେ ନିୱେସୟେ''ତି (ଧ। ପ। ୧୫୮) ୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଆପତ୍ତିଅଙ୍ଗୱସେନ। ନୀଲସମାୟୋଗତୋ ନୀଲଂ ୱିୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅସେକ୍ଖେନ ୱିମୁତ୍ତିଞ୍ଞାଣଦସ୍ସନକ୍ଖନ୍ଧେନା''ତି। ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ ନାମ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅୱୁଟ୍ଠିତୋ।

ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବପଞ୍ଚକକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୮୬।ଯୋ ସୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପା – ତସ୍ସ ପସୂରସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ସନ୍ଧାୟ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ, ସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଂୟେୱ ତିତ୍ଥାୟତନଂ ସଙ୍କମୀତି ଅୟମେକୋ ଅତ୍ଥୋ। ଏୱଂ ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ପୁନ ଗିହିୱେସେନ ଆଗତୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ, ସୋ ଆଗତୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋତି ଅୟମେକୋ ଅତ୍ଥୋ। ତଂ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକଂ ଠପେତ୍ୱା ''ଯୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ''ତି ଏତ୍ଥ ନ ଗିହିୱେସଧାରଣୋୱ ପୁବ୍ବସଦ୍ଦେନ ୱୁତ୍ତୋ, କିନ୍ତୁ ତସ୍ମିଂ ଅତ୍ତନୋ ଯଥାସମାଦିନ୍ନତିତ୍ଥିୟୱେସେ ଠିତୋପି। ଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଅତିତ୍ଥିୟଭୂତତ୍ତା ଅତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ, ସୋ ପନାଗତୋ ୱିବ୍ଭନ୍ତୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ପରିୱାସଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। କିଂ ଇମସ୍ସ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁୱେସଂ ଗହେତ୍ୱା ସରଣଗମନେନ ସାମଣେରପବ୍ବଜ୍ଜା ଜାତା, ନ ଜାତାତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ଜାତା, ''ଯୋ ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞୋପି ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ ଇମସ୍ମିଂ ଧମ୍ମୱିନୟେ ଆକଙ୍ଖତି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ, ଆକଙ୍ଖତି ଉପସମ୍ପଦଂ, ତସ୍ସ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି (ମହାୱ। ୮୬) ୱଚନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଅଥ ନ ଜାତା, ପରିୱାସକମ୍ମୱାଚାୟ ପବ୍ବଜ୍ଜାୟ ଅପରାମସନଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି। ତତ୍ଥ ମହାୱିହାରୱାସିନୋ ''ସାମଣେରସ୍ସେୱ ସତୋ ପରିୱାସୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଇତରେ ତଥା ନ ୱଦନ୍ତି। ତେ ହି ''ଏୱଂ ଆରାଧକୋ ଖୋ ଭିକ୍ଖୱେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ ଆଗତୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ''ତି (ମହାୱ। ୮୭) ସୁତ୍ତପଦଂ ପରିହରିତବ୍ବଂ, ପୁରେ ଚ ପଚ୍ଛା ଚ 'ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୋ'ତି ୱଚନସାମଞ୍ଞତୋ ନ ସାମଣେରୋ ଜାତୋତି ଚେ, ଯଦି ଏୱଂ ଅପବ୍ବାଜେତ୍ୱାୱ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋତି ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ଚ ସବ୍ବପଠମଂ ୱୁତ୍ତସୁତ୍ତଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି। 'ତିତ୍ଥାୟତନଂ ସଙ୍କନ୍ତୋ'ତି ପାଠୋପି ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ପାଣାତିପାତାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ସଚେ ଭିନ୍ଦତି, ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ପରିପୁଣ୍ଣେପି ପୁନ ପରିପୂରେତବ୍ବଂ ୱିୟ ଦିସ୍ସତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ତସ୍ସ ସଂୱରଂ ଭିକ୍ଖୁକରଣତ୍ଥାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ସୀଲେ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ସରଣାନି ସଚେ ଭିଜ୍ଜନ୍ତି ସାମଣେରସ୍ସେୱ।

ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟପୁବ୍ବୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚାବାଧଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା

୮୮।ନଖପିଟ୍ଠୀତି ଚୂଳଅଙ୍ଗୁଲିନଖପିଟ୍ଠି ଅଧିପ୍ପେତା। ‘‘ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେ ନଖପିଟ୍ଠିତୋ ମହନ୍ତମ୍ପି ଵଟ୍ଟତି, ଏଵଂ ସେସେସୁପୀ’’ତି କେଚି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ସମେତି ଵିଯ। ପଦୁମକଣ୍ଣିକାପି ଆରୁଳ୍ହେ ରଙ୍ଗପଦୁମଵଣ୍ଣଚିତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚାବାଧଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୋରଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା

୯୧-୨।ଧମ୍ମସାମୀତି ଯସ୍ମା ସଯଂ ଧମ୍ମସାମୀ, ତସ୍ମା ଭିକ୍ଖୂହି ଅପବ୍ବାଜେତବ୍ବକମ୍ପି ଚୋରଂ ଅଙ୍ଗୁଲିମାଲଂ ପବ୍ବାଜେତ୍ଵା ଆଯତିଂ ଏଵମାହାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପାଠଇପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ଖରଭେଦକୋ’’ତିପି ଲିଖିତଂ। ସନ୍ନିସିନ୍ନାସୂତି ଵୂପସନ୍ତାସୁ।

ଚୋରଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇଣାଯିକଦାସଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା

୯୬। ପସ୍ସ ମେ ପଉଚୀଵରମଉଂ, ଅହଂ ଇଦଂ ଦସ୍ସାମୀତି ସାମୀଚି, ଯତୋ ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତି। ଉପଡ୍ଢୁପଡ୍ଢନ୍ତି ଥୋକଂ ଥୋକଂ।

୯୭।ଦେସଚାରିତ୍ତନ୍ତି ସାଵନପଣ୍ଣାରୋପନାଦି ତଂ ତଂ ଦେସଚାରିତ୍ତଂ। ‘‘ଦେଵଦାସିପୁତ୍ତେ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଆରାମିକଂ ଚେ ପବ୍ବାଜେତୁକାମୋ, ଅଞ୍ଞମେକଂ ଦତ୍ଵା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ମହାପଚ୍ଚରିଵାଦସ୍ସ ଅଯମିଧ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରାମିକେ ଦେମା’’ତି ଦିନ୍ନତ୍ତା ନ ତେ ତେସଂ ଦାସା। ‘‘ଆରାମିକୋ ଚ ନେଵ ଦାସୋ ନ ଭୁଜିସ୍ସୋତି ଵତ୍ତବ୍ବତୋ ନ ଦାସୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ତକ୍କାସିଞ୍ଚନଂ ସୀହଳଅଦୀପେ ଚାରିତ୍ତଂ। ତେ ଚ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବା ସଙ୍ଘସ୍ସାରାମିକତ୍ତା। ନିସ୍ସାମିକଂ ଦାସଂ ଅତ୍ତନାପି ଭୁଜିସ୍ସଂ କାତୁଂ ଲଭତି। ‘‘ଦାସସ୍ସ ପବ୍ବଜିତ୍ଵା ଅତ୍ତନୋ ସାମିକେ ଦିସ୍ଵା ପଲାଯନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଵଦନ୍ତୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଅତ୍ତନୋ ଵା ଦାସୋ ଅସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସ୍ସାମିକସ୍ସ ଦାସସ୍ସ ରାଜା ସାମି, ତସ୍ମା ରାଜାନଂ ଵା ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ମନୁସ୍ସେ ଵା ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ଵା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଏକେ। ‘‘ଭୁଜିସ୍ସଂ କତ୍ଵା’’ତି ଲିଖିତଂ। ତସ୍ସ ପରିହାରଂ ଭଣନ୍ତି ‘‘ଯଥା ଭୁଜିସ୍ସୋ ହୋତି, ତଥା କତ୍ତବ୍ବୋ’’ତି। ଏଵଂ ସଙ୍କପ୍ପେନ ଵତ୍ଵା ‘‘ପଯୋଜନଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି କେହିଚି ଲିଖିତଂ। ଭୁଜିସ୍ସଂ କାତୁମେଵ ଵଟ୍ଟତୀତି ‘‘ସଚେ ପସ୍ସନ୍ତି, ଅନୁବନ୍ଧିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି। ‘‘ଅସୁଦ୍ଧା କିର ମେତିପି ତଂ ସନ୍ଧାଯେଵ ଵୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି।

ଇଣାଯିକଦାସଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କମ୍ମାରଭଣ୍ଡୁଵତ୍ଥାଦିକଥାଵଣ୍ଣନା

୯୮।କମ୍ମାରଭଣ୍ଡୂତି ଏକ୍ଭ ଦାରକୋ ଚୂଳଆମଉଂ ଠପେତ୍ଵା ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ଆପୁଚ୍ଛିତୁଂ ଲଭତି। ତଞ୍ଚେ ସୋ ଵା ଅଞ୍ଞୋ ଵା ଅଵହରତି, ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ‘‘କେସମସ୍ସୁଓରୋହନଂ ଅକତ୍ଵା ଅସତିଯା ସରଣାନି ଦତ୍ଵା ପବ୍ବାଜେତି, ରୁହତେଵା’’ତି ଵଦନ୍ତି।

୧୦୧-୩।ଏକ୍ଭ କୁଲେ। ‘‘ଉଭଯାନି ଖୋ ପନସ୍ସ…ପେ… ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋତି ସଙ୍ଖୋପାଯଂ ପଭେଦୋ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାଯଂ ଞାତୋ ହୋତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଜାନାତୀତି ପାଠେ ଅଵତ୍ତମାନେପି ଇଦଂ ନାମ କତ୍ଵା ଇଦଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଜାନାତି ଚେ, ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ପାଠେ ପଗୁଣେ କତେତି ଗହେତବ୍ବଂ, ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନମ୍ପି ଏସେଵ ନଯୋ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

କମ୍ମାରଭଣ୍ଡୁଵତ୍ଥାଦିକଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ରାହୁଲଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା

୧୦୫। ‘‘ଅଙ୍ଗାରିନୋ ଦାନି ଦୁମା ଭଦନ୍ତେ’’ତିଆଦୀହି (ଥେରଗା। ୫୨୭) ସଟ୍ଠିମତ୍ତାହି। ଦସ୍ସେହି ଇତି ମଂ ଆଣାପେସି। ଏକ୍ଭ ଇତି-ସଦ୍ଦୋ ଆହରିତବ୍ବୋ। ପୋକ୍ଖରଵସ୍ସନ୍ତି ପୋକ୍ଖରପତ୍ତଵଣ୍ଣଂ ଉଦକଂ, ତମ୍ହି ଵସ୍ସନ୍ତେ ତେମିତୁକାମାଵ ତେମେନ୍ତି। ଉଣ୍ହୀସତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ମୁଦ୍ଧତୋ ପଟ୍ଠାଯ।

‘‘ସିନିଦ୍ଧନୀଲମୁଦୁକୁଞ୍ଚିତକେସୋ ,

ସୂରିଯନିମ୍ମଲତଲାଭିନଲାଟୋ;

ଯୁତ୍ତତୁଙ୍ଗମୁଦୁକାଯତନାସୋ,

ରଂସିଜାଲଓ୍ୱିତତୋ ନରସୀହୋ’’ତି। (ଅପ। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସନ୍ତିକେନିଦାନକଥା; ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସନ୍ତିକେନିଦାନକଥା) –

ଆଦିଗାଥାହି। ଅଥ ୱା –

‘‘ଚକ୍କଓ୍ୱରଙ୍କିତରତ୍ତସୁପାଦୋ,

ଲକ୍ଖଣମଣ୍ଡିତଆଯତପଣ୍ହି;

ଚାମରଛତ୍ତଓ୍ୱିଭୂସିତପାଦୋ,

ଏସ ହି ତୁଯ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ସକ୍ୟକୁମାରଓ୍ୱରୋ ସୁଖୁମାଲୋ,

ଲକ୍ଖଣଚିତ୍ତିକପୁଣ୍ଣସରୀରୋ;

ଲୋକହିତାଯ ଗତୋ ନରଓ୍ୱୀରୋ,

ଏସ ହି ତୁଯ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ପୁଣ୍ଣସସଙ୍କନିଭୋ ମୁଖଓ୍ୱଣ୍ଣୋ,

ଦେଓ୍ୱନରାନ ପିଯୋ ନରନାଗୋ;

ମତ୍ତଗଜିନ୍ଦଓ୍ୱିଲାସିତଗାମୀ,

ଏସ ହି ତୁଯ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ଖତ୍ତିଯସମ୍ଭଓ୍ୱଅଗ୍ଗକୁଲୀନୋ ,

ଦେଓ୍ୱମନୁସ୍ସନମସ୍ସିତପାଦୋ;

ସୀଲସମାଧିପତିଟ୍ଠିତଚିତ୍ତୋ,

ଏସ ହି ତୁଯ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ଆଯତଯୁତ୍ତସୁସଣ୍ଠିତନାସୋ,

ଗୋପଖୁମୋ ଅଭିନୀଲସୁନେତ୍ତୋ;

ଇନ୍ଦଧନୂ ଅଭିନୀଲଭମୂକୋ,

ଏସ ହି ତୁୟ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ୱଟ୍ଟସୁୱଟ୍ଟସୁସଣ୍ଠିତଗୀୱୋ,

ସୀହହନୂ ମିଗରାଜସରୀରୋ;

କଞ୍ଚନସୁଚ୍ଛୱିଉତ୍ତମୱଣ୍ଣୋ,

ଏସ ହି ତୁୟ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ସୁଦ୍ଧସୁଗମ୍ଭୀରମଞ୍ଜୁସଘୋସୋ,

ହିଙ୍ଗୁଲବଦ୍ଧସୁରତ୍ତସୁଜିୱ୍ହୋ;

ୱୀସତି ୱୀସତି ସେତସୁଦନ୍ତୋ,

ଏସ ହି ତୁୟ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ଅଞ୍ଜନୱଣ୍ଣସୁନୀଲସୁକେସୋ,

କଞ୍ଚନପଟ୍ଟୱିସୁଦ୍ଧନଲାଟୋ;

ଓସଧିପଣ୍ଡରସୁଦ୍ଧସୁଉଣ୍ଣୋ,

ଏସ ହି ତୁୟ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ।

‘‘ଗଚ୍ଛତିନୀଲପଥେ ୱିଯ ଚନ୍ଦୋ,

ତାରଗଣାପରିୱେଠିତରୂପୋ;

ସାୱକମଜ୍ଝଗତୋ ସମଣିନ୍ଦୋ,

ଏସ ହି ତୁୟ୍ହ ପିତା ନରସୀହୋ’’ତି। (ଜା। ଅଟ୍ଠ। ୧।ସନ୍ତିକେନିଦାନକଥା) –

ଇମାହି।

ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠେତି ଏୱଂ ଚରିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ, ‘‘ଉତ୍ତିଟ୍ଠେ’’ତି ଧମ୍ମପଦପାଠୋ। ଧମ୍ମନ୍ତି ସପଦାନଚାରିକୱତ୍ତଂ। ଅନେସନଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ସୁଚରିତଂ ଚରେ।

କେସୱିସ୍ସଜ୍ଜନନ୍ତି ପଞ୍ଚସିଖାକାରଂ ୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଏକସିଖାକାରଂ। ପଟ୍ଟବନ୍ଧୋତି ଏତ୍ଥ ପଟ୍ଟୋତି ତସ୍ମିଂ କୁଲେ ଆଚିଣ୍ଣୋ ଅଲଙ୍କାରୱିସେସୋ। ଘରମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଘରମହୋ। ଛତ୍ତମଙ୍ଗଲନ୍ତି ଯୁୱରାଜଛତ୍ତପଟ୍ଟି। ୱଟ୍ଟାନୁଗତନ୍ତି କିଲେସୱଟ୍ଟାନୁଗତଂ। ୱିଘାତପଚ୍ଚଯତ୍ତା ସୱିଘାତକଂ। ଥେରୋ ରାଧଂ ବ୍ରାହ୍ମଣଂ ପୁବ୍ବେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା କସ୍ମା ଇଦାନି ‘‘କଥାହଂ, ଭନ୍ତେ, ରାହୁଲଂ ପବ୍ବାଜେମୀ’’ତି ଆହାତି ଚେ? ତତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦାପଟିକ୍ଖେପୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଭଗୱା ଉପସମ୍ପଦମେୱ ପଟିକ୍ଖିପି, ଇଦାନି ଅନାଗତେ ସଂସଯାପନଯନାଧିପ୍ପାଯୋ ଭଗୱା’’ତି ଞତ୍ୱା ଆହ। ଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପୱସେନ ‘‘ଅଟ୍ଠିମିଞ୍ଜଂ ଆହଚ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ କିର। ବୁଦ୍ଧାନଂ, ଚକ୍କୱତ୍ତୀନଞ୍ଚ ବୁଦ୍ଧାଦିୱସେନ ନାନତ୍ତଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ନନ୍ଦାଦଯୋପି ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ବୁଦ୍ଧା ସିଯୁଂ ‘‘ସଚେ ପବ୍ବଜତି, ବୁଦ୍ଧୋ ହୋତୀ’’ତି ୱଚନତୋ।

ପେସେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଆପୁଚ୍ଛିସ୍ସାମାତି ପବ୍ବାଜେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ ଇଦଂ ଯସ୍ମା ୱିଦେସଗ୍ଗତୋ ନାମ ଲୋକସଙ୍କେତେନାପି ମାତାପିତୁୱାସତୋ ମୁତ୍ତୋ ସେରିୱିହାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମାସ୍ସ ତେ ଅସନ୍ତପକ୍ଖେ ଠିତା ୱିଯ ହୋନ୍ତୀତି କତ୍ୱା ‘‘ନ ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାଚରିଯେ ୱା ଅପ୍ପସାଦଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନଚ୍ଚମେୱ। ପବ୍ବଜିତା ସମଗତିକାତି ଲୋକୱୋହାରୋ। ତେନେୱ ଚେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତାଦିନା ଦେସନ୍ତରଗମନଞ୍ଚ ସମଗତିକଂ କତଂ। ୱିଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଚେତ୍ଥ ୱିଦେସୋ ନାମ ମାତାପିତୁୱାସତୋ ଅଞ୍ଞୋ ଦେସୋ, ନ ଉପ୍ପତ୍ତିଦେସତୋ। ବ୍ୟଞ୍ଜନତ୍ଥୋ ଏୱ ଚେ ପମାଣଂ, ନ ଯୁତ୍ତି। ମତମାତାପିତିକୋପି ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅନୁପ୍ପତ୍ତଙ୍କଟ୍ଠାନେ ଠିତେହିପେୱ ମାତାପିତୂହି ଅନନୁଞ୍ଞାତୋ ପୁତ୍ତୋ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି ଏୱମିଧାଧିପ୍ପାଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, ଅଞ୍ଞଥା ପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତିଟ୍ଠାନସ୍ସ ଚ ସିଥିଲକରଣଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ନ ଯୁଜ୍ଜତି। ଇଦଂ ତାୱ ଏୱଂ ହୋତୁ, ‘‘ୱିହାରଂ ୱା ଝାପେମୀ’’ତିଆଦିନଯୋ କଥଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ଅତ୍ତପରୂପଦ୍ଦୱପ୍ପସଙ୍ଗଭଯେନ ଅୱସେନ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା, ପୁତ୍ତରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ପବ୍ବଜିତତ୍ତା ଚ। ଏୱଞ୍ହି ସତି ସଯମେୱ ସୋ ଅତ୍ତନା ପବ୍ବଜିତୋ ହୋତି, ନ କେନଚି ଉପଲାପେତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତୋ। ‘‘ପୁତ୍ତପେମଂ ୱା ପୁତ୍ତରକ୍ଖେ ପିଯୋ ହୋତୀ’’ତି ନିଦାନାନୁଲୋମତୋ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ରାହୁଲୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସିକ୍ଖାପଦଦଣ୍ଡକମ୍ମୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୭।ଅତ୍ତନୋପରିୱେଣଞ୍ଚାତି ପୁଗ୍ଗଲିକଂ। ମୁଖଦ୍ୱାରିକନ୍ତି ମୁଖଦ୍ୱାରେନ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ନିଯୋଜିତବ୍ବକଂ, ତସ୍ସ ଆୱରଣଂ ନିୱାରଣଂ କରୋନ୍ତି। ଅଥ ୱା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଆୱରଣଂ କାତୁ’’ନ୍ତି ଯଂ ଆୱରଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଂ ଆୱରଣଂ ମୁଖଦ୍ୱାରିକଂ ଆହାରଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସିକ୍ଖାପଦଦଣ୍ଡକମ୍ମୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନାପୁଚ୍ଛାୱରଣୱତ୍ଥୁଆଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୮। ପରସ୍ସ ଦୁସ୍ସୀଲଭିକ୍ଖୁସ୍ସପୀତି ଅତ୍ଥୋ। କେଚି ‘‘ଦୁସ୍ସୀଲଭିକ୍ଖୁପୀ’’ତି ଲିଖନ୍ତି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ। ପୋରାଣା ପନ ‘‘ଯାୱତତିଯଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ ଚେ ନ ଓରମତି, ସଙ୍ଘଂ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ନାସେତବ୍ବୋ, ପୁନ ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ଯାଚମାନୋପି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ଉପସମ୍ପଦକମ୍ମୱାଚାସଦିସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଯଥା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ଯଥାନିୱତ୍ଥପାରୁତୋୱ ହୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ନୱକତରସ୍ସ ସମାନୱସ୍ସିକସ୍ସ ପୁନ ୱନ୍ଦନାଦୀନି କରୋତି, ଏୱଂ ସାମଣେରୋପି ପୁନ ଗହିତସରଣୋ ତତୋ ପୁବ୍ବେ ଅତ୍ତନୋ ନୱକତରସ୍ସ ସମାନୱସ୍ସିକସ୍ସ ସାମଣେରସ୍ସ ପୁନ ୱନ୍ଦନାଦୀନି କରୋତି। ଲିଙ୍ଗଂ ପନେତ୍ଥ ୱୁଡ୍ଢତରଭାୱଂ ନ ସାଧେତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିକାଲଭୋଜନଂ ସାମଣେରାନଂ ୱୀତିକ୍କମେୱାତି ଏକେ। ‘‘ଅଜ୍ଜତଯୋ ମଂ, ଭନ୍ତେ, ଅଜ୍ଜାଗମା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଅଚ୍ଚଯଂ ଦେସାପେତବ୍ବୋ। ‘‘ଦିଟ୍ଠିଯା ଅନିସ୍ସଜ୍ଜନେନ ‘ଚଂ, ସାମଣେର, ଗଚ୍ଛା’ତି ୱୁତ୍ତେଯେୱ ପାରାଜିକୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ଯାୱତତିଯନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ବୁଦ୍ଧାଦୀନଂ ଅୱଣ୍ଣଭାସିତମତ୍ତେନ ଚ ଦିଟ୍ଠିଗ୍ଗହିତମତ୍ତେନ ଚ ସରଣାନି ନ ଭିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ପାଣାତିପାତାଦିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାପି ତଂ ସମ୍ଭୋତୀତି ମମ ତକ୍କୋ। ‘‘ନିସ୍ସୀଲସ୍ସ ପୁନ ନାସନା ୱୁତ୍ତା’’ତି ଚ କେଚି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ। ନ ହି ଭଗୱା ସୀଲୱନ୍ତସ୍ସ ଲିଙ୍ଗନାସନଂ ଅନୁଜାନାତୀତି ୱିଚାରେତବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକାପଦେସେନ ଭବ୍ବାଭବ୍ବେ ସଙ୍ଗଣ୍ହାତୀତି ପୋରାଣା। ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜମ୍ପି ନ ଲଭତୀତି ଯଥା ଚେତ୍ଥ ଅଯମତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ, ତଥା ‘ପଣ୍ଡକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’ତି (ମହାୱ। ୧୦୯) ଆଦିନା ନଯେନ ୱୁତ୍ତାନମ୍ପି ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ନତ୍ଥୀତି ଦୀପିତଂ ହୋତି। ନ ହି ଇଦଂ ଠାନଂ ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ୱାରିତଟ୍ଠାନଂ ଅତ୍ଥି। ‘ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’ତି (ମହାୱ। ୧୧୪) ୱୁତ୍ତେନପି ସମାନତ୍ତା ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱିଯ ତେସମ୍ପି ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱାରିତାୱ ହୋତୀତିପି ଦସ୍ସେତୁଂ ପୁନ ଭିକ୍ଖୁନିଦୂସକୋତି ଗହିତନ୍ତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ଇମିନା? ନନୁ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଯସ୍ସ ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱାରିତା, ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି।

ଅନାପୁଚ୍ଛାୱରଣୱତ୍ଥୁଆଦିକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଣ୍ଡକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୯। ଓପକ୍କମିକପଣ୍ଡକସ୍ସ ହୀନଙ୍ଗତ୍ତା ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱାରିତା, ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ନ କାତବ୍ବା। ପୁବ୍ବେ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ଚେ ଉପଚରଣଂ ଅତ୍ଥି, ନ ନାସନା କାତବ୍ବାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ଛିନ୍ନଙ୍ଗଜାତୋ ନ ପଣ୍ଡକୋ। ପଞ୍ଚସୁ ନପୁଂସକପଣ୍ଡକୋୱ ଅଭାୱକୋ। ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ

ସଭାୱକାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଭାୱୋ ପନ ତେସଂ ପଣ୍ଡକୋ ହୋତି। ଏତେ ଚତ୍ତାରୋପି କିର ପୁରିସାୱାତି ଏକେ। ଇତ୍ଥୀପି ପକ୍ଖପଣ୍ଡକୀ ହୋତୀତି ଏକେ। ଉପକ୍କମେ କତେ ପଣ୍ଡକଭାୱୋ ଅୱସ୍ସଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ପବ୍ବଜ୍ଜଂ ନ ଲଭତି। ''ଯଦି ପନ କସ୍ସଚି ନ ହୋତି, ପବ୍ବଜ୍ଜା ନ ୱାରିତାତି ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ୱଦନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

''ପବ୍ବଜ୍ଜା ୱାରିତାତି ଅପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ପବ୍ବାଜେତ୍ୱା ପଣ୍ଡକପକ୍ଖେ ନାସେତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ମାସପଣ୍ଡକଲେଖପଣ୍ଡକେହି ସହ ସତ୍ତ ପଣ୍ଡକା ୱୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ଲେଖପଣ୍ଡକୋ ନାମ କିର ମନ୍ତୱସେନ ଉପହତବୀଜୋ। ତତ୍ଥ ''ଓପକ୍କମିକଲେଖପଣ୍ଡକା ପବ୍ବଜିତା ନ ନାସେତବ୍ବା। ଯୋ ପବ୍ବାଜେତି, ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଣ୍ଡକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୦।ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ବ୍ୟଞ୍ଜନତ୍ଥୱସେନ ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋୱ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋତି ପଞ୍ଞାୟତି, ଅଥ ଖୋ ତୟୋ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକା। ସଂୱାସୋତି ଚେତ୍ଥ ନ ଏକକମ୍ମାଦିକୋ ସଂୱାସୋ, କିନ୍ତୁ ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସଗଣନାଦିକୋ କିରିୟଭେଦୋ ଇଧ ସଂୱାସୋ ନାମ। ଇମଞ୍ହି ସନ୍ଧାୟ ଥେୟ୍ୟାୟ କାତୁଂ, ନେତରନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାୟ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ୱିଦେସଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତେହି ପୁଚ୍ଛିତେ ''ଦସୱସ୍ସୋ''ତିଆଦିଂ ଭଣନ୍ତସ୍ସ ଦୋସୋ। ଗିହୀନଂ ୱୁତ୍ତେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି କେଚି। ରାଜଭୟାଦୀହି ଗହିତଲିଙ୍ଗାନଂ ''ଗିହୀ ମଂ ସମଣୋତି ଜାନାତୂ''ତି ୱଞ୍ଚନଚିତ୍ତେ ସତିପି ଭିକ୍ଖୂନଂ ୱଞ୍ଚେତୁକାମତାୟ, ତେହି ସଂୱସିତୁକାମତାୟ ଚ ଅଭାୱା ଦୋସୋ ନ ଜାତୋ। ''ସବ୍ବପାସଣ୍ଡିୟଭତ୍ତାନୀତି ୱିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘିକଂ ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ସଂୱାସଂ ପରିହରିତୁଂ ଦୁକ୍କରଂ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ''ସୂପସମ୍ପନ୍ନୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଗହଟ୍ଠମ୍ପି ସଚେ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ସୂପସମ୍ପନ୍ନୋତି ଆପନ୍ନଂ, ''ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେୟେୱା''ତି ଇମିନା ସଚେ ଉପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ସୁଣାତି, ସୂପସମ୍ପନ୍ନୋ ଏୱ ଅନାରୋଚେନ୍ତୋପୀତି ଦସ୍ସେତି। ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ, ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଚ ଦୁସ୍ସୀଲଭିକ୍ଖୁ ''ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ ''ଥେୟ୍ୟାୟ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରଟ୍ଠପିଣ୍ଡୋ ଭୁତ୍ତୋ''ତି (ପାରା। ୧୯୫) ଇମିନା କିର ପରିୟାୟେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱାହ ''ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ମହାପେଠଆଦୀସୂ''ତି ଏତେନ ଗିହିସନ୍ତକଂ ଦସ୍ସିତଂ।

ସୟଂ ସାମଣେରୋୱ କୂଟୱସ୍ସାନି ଗଣେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ପାରାଜିକୋ ହୋତି, ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ପନ ନ ହୋତି, ତଥା ଭିକ୍ଖୁପି, ସୋ ପନ ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତବ୍ବୋତି ଇମିନା ଅଧିପ୍ପାୟେନ ''ସୟଂ ସାମଣେରୋୱା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅୟଂ ପନ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ ନାମ ଯସ୍ମା ପବ୍ବଜିତୋୱ ହୋତି, ନାପବ୍ବଜିତୋ, ତସ୍ମା ''ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପବ୍ବଜିତୋ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାସେତବ୍ବୋ''ତି ୱତ୍ତୁଂ ନ ସକ୍କାତି କତ୍ୱା ଇମସ୍ସ ୱସେନ ପଣ୍ଡକତୋ ପଟ୍ଠାୟ ''ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ''ତିଆଦିନା ପାଠଇ ଠପିତା, ନ ଉପସମ୍ପଦାମତ୍ତସ୍ସେୱ ଅଭବ୍ବତ୍ତା ଏକାଦସନ୍ନମ୍ପି ନେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାରହଭାୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଅପିଚ ଅନିଟ୍ଠଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ତଥା ଏୱ ପାଠଇ ଠପିତା। ଯସ୍ମା ତିତ୍ଥିୟପକ୍କମନଂ, ସଙ୍ଘଭେଦନଞ୍ଚ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସେୱ ହୋତି, ନାନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ, ସୋ ଦୁୱିଧୋପି ପବ୍ବଜିତୋୱ ହୋତି, ନାପବ୍ବଜିତୋ, ତସ୍ମା ''ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପବ୍ବଜିତୋ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ''ତିଆଦିପାଠଇୟା ସତି ତେ ଉଭୋପି ଅପବ୍ବାଜେତବ୍ବା ହୋନ୍ତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି। ତୀସୁ ପନ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକେସୁ ସାମଣେରାଲୟଂ କରୋନ୍ତୋ ଲିଙ୍ଗତ୍ଥେନକୋ, ଉପସମ୍ପନ୍ନାଲୟଂ କରୋନ୍ତୋ ସଂୱାସତ୍ଥେନକୋ, ଉଭୟତ୍ଥେନକୋ ଚା। ନ ହି ସାମଣେରସଂୱାସୋ ଇଧ ସଂୱାସୋ ନାମ, ତେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଭିକ୍ଖୁୱସ୍ସଗଣନାଦିକୋ ହି ସବ୍ବୋପି କିରିୟଭେଦୋ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥେ ସଂୱାସୋ''ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ୟଥାୱୁଡ୍ଢଂ ୱନ୍ଦନସାଦିୟନାସନପଟିବାହନାନଂ ସାମଣେରସଂୱାସସାମଞ୍ଞତୋ ନେୱାତି ଆଚରିୟୋ।

ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକକଥାୱଣ୍ଣନା

ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦି ଅତ୍ତନୋ ନିଦାନଭୂତେ ପସୂରୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସମାନମ୍ପି ତତ୍ଥ ୱାରିତଅଧିକାରାଭାୱା ଅଭବ୍ବା। ଇଧେୱ ଥେୟ୍ୟସଂୱାସକେନ ୱିନା ସମ୍ବନ୍ଧତୋ ୱୁତ୍ତୋ। ତତ୍ଥ ''ଅଥ ଖୋ ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋପୀ''ତି ଇଧେୱ ୱଚନଂ ପସୂରସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାୟ ଏୱ ଯାଚନିଚ୍ଛାୟ ଦସ୍ସନେନ, ''ସୋ ଆଗତୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ''ତି ଭଗୱତୋ ଉପସମ୍ପଦାମତ୍ତପଟିସେଧନେନ ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜାନୁମତିଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗଭୟାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେସଂ ଲିଙ୍ଗେ ଆଦିନ୍ନମତ୍ତେ ଲଦ୍ଧିୟା ଗହିତାୟପି ଅଗ୍ଗହିତାୟପି ତିତ୍ଥିୟପକ୍କନ୍ତକୋ ହୋତି, ଅୱନ୍ଦନୀୟସ୍ସେୱ ନଗ୍ଗଲିଙ୍ଗସ୍ସ ସେଟ୍ଠଭାୱଂ ୱା ଉପଗଚ୍ଛତି, ନ ମୁଚ୍ଚତି, ଏତ୍ଥ ''ପଦୱାରେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଆଜୀୱକୋ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ୱିସମଚିତ୍ତୱସେନ ଗତତ୍ତା ନଗ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ନ ଗମନେନା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଉଭିନ୍ନମ୍ପି

ୱସେନ ଯୁଉନ୍ତି ମମ ତକ୍କୋ। ତାୱ ନଂ ଲଦ୍ଧି ରକ୍ଖତି ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା। ଉପସମ୍ପନ୍ନଭିକ୍ଖୁନା କଥିତୋତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତି? ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନପ୍ପମାଣତୋୱାତି ଏକେ। ନିଦାନୱସେନାତି ଏକେ। ପସୂରସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନତ୍ତା ଉପସମ୍ପନ୍ନାନଂ ଏୱ ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତତାୱଚନତୋତି ଏକେ। ଯଥାହ ''ଉପଜ୍ଝାଯୋ ପକ୍କନ୍ତୋୱା ହୋତି, ୱିବ୍ଭନ୍ତୋ ୱା, କାଲଂକତୋ ୱା, ପକ୍ଖସଙ୍କନ୍ତୋ ୱା''ତି ଆଚରିଯୋ। ପକ୍ଖସଙ୍କନ୍ତୋ ୱାତି ସାମଣେରନାସନାୱତ୍ଥୁସୁ ଅଭାୱତୋତି ଏକେ। ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବସ୍ସ ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସତୋ ପକ୍ଖସଙ୍କନ୍ତଭଯା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନକାଲେ ଉପସମ୍ପଦତ୍ଥଂ ପରିୱାସପଞ୍ଞାପନେନାତି ଏକେ । ପବ୍ବଜ୍ଜତ୍ଥମ୍ପୀତି ଚେ? ନ, ପୁବ୍ବେ ୱିଚାରିତତ୍ତା, ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ଅଧିସୀଲାଭାୱତୋ ଚ। ପାତିମୋକ୍ଖସୀଲଞ୍ହି ଅଧିସୀଲଂ ନାମ, ତଞ୍ଚ ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସ ନତ୍ଥି। ଇମସ୍ସ ଚ ପରିୱାସୱତ୍ତେ ଅଧିସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥାହ ''ପୁନ ଚପରଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ତିବ୍ବଚ୍ଛନ୍ଦୋ ହୋତି ଉଦ୍ଦେସେ ପରିପୁଚ୍ଛାଯ ଅଧିସୀଲେ''ତି (ମହାୱ। ୮୭)। ଅପିଚ ''ସଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଜାତିଯା ସାକିଯୋ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯପୁବ୍ବୋ ଆଗଚ୍ଛତି, ସୋ ଆଗତୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ''ତି (ମହାୱ। ୮୭) ଏତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦାମତ୍ତପରିଦୀପନତୋ। ଉପସମ୍ପଦାମତ୍ତପରିଦୀପନଞ୍ହେତ୍ଥ ତସ୍ସେୱ ପରିୱାସଦାନସିଦ୍ଧିତୋ। ପରିୱାସଦାନତ୍ତନିଦସ୍ସନତ୍ଥେ ହେସା ପାଠଇ।

ତିତ୍ଥିଯପକ୍କନ୍ତକକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ତିରଚ୍ଛାନଗତୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୧।ନାଗଯୋନିଯାତି ନାଗଯୋନିତୋ, ଅତ୍ତନୋ ନାଗଜାତିହେତୂତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କିଂକାରଣା? ଅଭିକ୍ଖଣଂ ସକଜାତିଯା ମେଥୁନପଟିସେୱନେ, ୱିସ୍ସଟ୍ଠନିଦ୍ଦୋକ୍କମନେ ଚ ସବ୍ବେସମ୍ପି।

ତିରଚ୍ଛାନଗତୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମାତୁଘାତକାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୨-୫।ଅପୱାହନନ୍ତି ପକ୍ଖଲନଂ, କାସାଯୱତ୍ଥନିୱାସନଂ ଇଚ୍ଛମାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତେନ। କୀଦିସେନ? ୱଧକଚିତ୍ତେନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଲୋହିତୁପ୍ପାଦନୱସେନ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତନ୍ତି କେଚି, ତଂ ନ ସୁନ୍ଦରଂ।

ମାତୁଘାତକାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୬। ''ଯଦି ପଟିସନ୍ଧିଯଂ ଉପ୍ପନ୍ନଲିଙ୍ଗେନ ଏତଂ ନାମଂ ଲଭନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ''ତି ଲିଖିତଂ।

ଉଭତୋବ୍ୟଞ୍ଜନକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅନୁପଜ୍ଝାଯକାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୭। ''କେଚି 'କୁପ୍ପତୀ'ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ 'ନ ଗହେତବ୍ବ''ନ୍ତି ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ''ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗକରଣୀଯଞ୍ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, କମ୍ମଂ ଭିକ୍ଖୁନିପଞ୍ଚମୋ କମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ଅକମ୍ମଂ ନ ଚ କରଣୀଯ''ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୯୦) ନଯେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଣ୍ଡକାଦୀନଂ ଗଣପୂରଣଭାୱେ ଏୱ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି, ନ ସବ୍ବନ୍ତି କତ୍ୱା ସୁୱୁତ୍ତଂ, ଇତରଥା ''ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯେନ କମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ, ଅକମ୍ମଂ ନ ଚ କରଣୀଯ''ନ୍ତିଆଦିକାଯ ପାଠଇଯା ଭୱିତବ୍ବଂ ସିଯା। ଯଥା ଅପରିପୁଣ୍ଣପତ୍ତଚୀୱରସ୍ସ ଉପସମ୍ପାଦନକାଲେ କମ୍ମୱାଚାଯଂ ''ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର''ନ୍ତି ଅସନ୍ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦାଯ କତାଯ ତସ୍ମିଂ ଅସନ୍ତେପି ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତି, ଏୱଂ ''ଅଯଂ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତୋ ଆଯସ୍ମତୋ ଧମ୍ମରକ୍ଖିତସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖୋ''ତି ଅୱତ୍ଥୁଂ ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯାଦିଂ, ଅସନ୍ତଂ ୱା, ୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା କତାଯପି ଗଣପୂରକାନମତ୍ଥିତାଯ ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତେୱ। ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯେନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଯୋ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ''ତିଆଦିୱଚନସ୍ସାଭାୱା ଅଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋୱ ହୋତି। ନ ହି ବୁଦ୍ଧା ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ନ ୱଦନ୍ତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଯୋ ପନ, ଭିକ୍ଖୁ, ଜାନଂ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସଂ...ପେ... ସୋ ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ''ତିଆଦି (ପାଚି। ୪୦୩)। ତଥା ''ବ୍ୟତ୍ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ପଟିବଲେନ ସଙ୍ଘୋ ଞାପେତବ୍ବୋ'ତି (ମହାୱ। ୭୧) ୱଚନତୋ ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକାଦିଆଚରିଯେହି ଅନୁସ୍ସାୱନାଯ କତାଯ ଉପସମ୍ପଦା ନ ରୁହତି ତେସଂ ଅଭିକ୍ଖୁତ୍ତା''ତି

ୱଚନମ୍ପି ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋ "ଇମାନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ"ତିଆଦିନା (ପରି। ୪୮୨) ନଯେନ କମ୍ମାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିୱିପତ୍ତିଯା କଥିଯମାନାଯ "ସତ୍ତହି ଆକାରେହି କମ୍ମାନି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତି ୱତ୍ଥୁତୋ ୱା ଞତ୍ତିତୋ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱନତୋ ୱା ସୀମତୋ ୱା ପରିସତୋ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯତୋ ୱା ଆଚରିଯତୋ ୱା"ତି ଅକଥିତତ୍ତା ନ ଗହେତବ୍ବଂ। "ପରିସତୋ ୱା"ତି ୱଚନେନ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ୱା ସଙ୍ଗହୋ କତୋତି ଚେ? ନ, "ଦ୍ୱାଦସହାକାରେହି ପରିସତୋ କମ୍ମାନି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ"ତି ଏତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ତେସମନାମଟ୍ଠତ୍ତା। ଅଯମଞ୍ଞୋ "ଯସ୍ମା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସରୂପେନ ୱୁତ୍ତପାଠଇୱସେନେୱ ସକ୍କା ଜାନିତୁଂ, ତସ୍ମା ନଯମୁଖଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସଂଖିତ୍ତୋତି ଅଯମସ୍ସ ଯୁତ୍ତିଗୱେସନା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରିଦଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ଅନୁପଜ୍ଝାଯକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନ ଅଭୂତଂ ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ କିତ୍ତଯିଂସୁ, ଉଦାହୁ ମୁସାୱାଦଭଯା ତାନେୱ ପଦାନି ନ ସାୱେସୁନ୍ତି। କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ତାୱ ଉପଜ୍ଝାଯାଭାୱତ ନ ସାୱେସୁଂ, "ପୁଗ୍ଗଲଂ ନ ପରାମସତୀ"ତି ୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗୋ ହୋତି, ଅଥ ସାୱେସୁଂ, ମୁସାୱାଦୋ ନେସଂ ଭୱତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ସାୱେସୁଂଯେୱ ଯଥାୱୁତ୍ତୱିପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା, "କମ୍ମଂ ପନ ନ କୁପ୍ପତୀ"ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ, ନ ମୁସାୱାଦସ୍ସ ଅସମ୍ଭୱତୋ, ମୁସାୱାଦେନାପି କମ୍ମସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ନ ହି ସକ୍କା ମୁସାୱାଦେନ କମ୍ମୱିପତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିଂ କାତୁନ୍ତି। ତସ୍ମା "ଅନୁପଜ୍ଝାଯକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ"ତି ୱଚନସ୍ସ ଉଭଯଦୋସୱିନିମୁତ୍ତୋ ଅତ୍ଥୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋ।

ଅଯଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି – "ଯଥା ପୁବ୍ବେ ପବ୍ବଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦୁପଜ୍ଝାଯେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁପି ଉପଜ୍ଝାଯଗ୍ଗହଣକ୍କମେନ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା 'ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅନୁପଜ୍ଝାଯକ'ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ଇଧାପି ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ୱିଜ୍ଜମାନସ୍ସେୱ ସତୋ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା 'ଅନୁପଜ୍ଝାଯକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀ'ତି ୱୁତ୍ତଂ। କମ୍ମୱାଚାଚରିଯେନ ପନ ଗହିତୋ ତେନ ଉପଜ୍ଝାଯୋତି ସଞ୍ଞାଯ ଉପଜ୍ଝାଯଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତବ୍ବଂ, କେନଚି ୱା କାରଣେନ କାଯସାମଗ୍ଗିଂ ଅଦେନ୍ତସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଛନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି, ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖସ୍ସ ଉପଜ୍ଝଂ ଦତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ତସ୍ମିଂ ତାଦିସେ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ୱା ଅସମନୁଯୁଞ୍ଜିଯମାନୋ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯଦାନତୋ ପୁବ୍ବେ ଏୱ ସାମଣେରୋ ପଟିଜାନାତି, ସିକ୍ଖାପଚ୍ଚକ୍ଖାତକୋ ୱା ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଅଜ୍ଝାପନ୍ନକୋ ୱା ପଟିଜାନାତି, ଛନ୍ଦହାରକାଦଯୋ ୱିଯ ଉପଜ୍ଝାଯୋ ୱା ଅଞ୍ଞସୀମାଗତୋ ହୋତି, 'କମ୍ମୱାଚା ରୁହତୀ'ତି ୱତ୍ୱା 'ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନ ଉପସମ୍ପଦ'ନ୍ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେଚି 'ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ସନ୍ନିହିତେନେୱ ଭୱିତବ୍ବ'ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀ"ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ସୋ ଚେ ପାଠୋ ପମାଣୋ ମଜ୍ଝିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ତସ୍ସ ୱଚନସ୍ସାଭାୱତୋ। ଅସନ୍ନିହିତେପି ଉପଜ୍ଝାଯେ କମ୍ମୱାଚା ରୁହତୀତି ଆପଜ୍ଜତୀତି ଚେ? ନ, କସ୍ମା? କମ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଯଂ "ପୁଗ୍ଗଲଂ ପରାମସତୀ"ତି ୱୁତ୍ତପାଠୋୱ ନୋ ପମାଣଂ। ନ ହି ତତ୍ଥ ଅସନ୍ନିହିତୋ ଉପଜ୍ଝାଯସଙ୍ଖାତୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ପରାମସନଂ ଅରହତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘପରାମସନଂ ୱିଯ ପୁଗ୍ଗଲପରାମସନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘେନ ଗଣେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି ତେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ପୁଗ୍ଗଲତ୍ତା। ପଣ୍ଡକାଦିଉପଜ୍ଝାଯେନ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି ଉପସମ୍ପାଦନକାଲେ ଅୱିଦିତତ୍ତାତି ପୋରାଣା।

ଅପତ୍ତକାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୮।ଅପତ୍ତଚୀୱରଂଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତୀତି କମ୍ମୱାଚାଚରିଯୋ "ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର"ନ୍ତି ସଞ୍ଞାଯ , କେୱଲଂ ଅତ୍ଥସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନପେକ୍ଖିତ୍ୱା ସନ୍ତପଦନିହାରେନ ୱା "ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର"ନ୍ତି କମ୍ମୱାଚଂ ସାୱେତି। ଯଥା ଏତରହି ମତୱିପ୍ପୱୁତ୍ଥମାତାପିତିକୋପି "ଅନୁଞ୍ଞାତୋସି ମାତାପିତୂହୀ"ତି ପୁଟ୍ଠୋ "ଆମ ଭନ୍ତେ"ତି ୱଦତି। କିଂ ବହୁନା, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରୋ – "ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ପଞ୍ଚହାକାରେହି ୱିପଜ୍ଜନ୍ତୀ"ତି ଲକ୍ଖଣସ୍ସ ନ ତାୱ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଅନୁପଜ୍ଝାଯକାଦିଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି, ୱଜ୍ଜନୀଯପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଣ୍ଡକୁପଜ୍ଝାଯାଦିଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି। ତେରସନ୍ତରାଯପୁଚ୍ଛାଯ ଅଦସ୍ସନତ୍ତା ଅପତ୍ତଚୀୱରକଂ ଉପସମ୍ପାଦେନ୍ତି। "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ ଉପସମ୍ପାଦେତୁ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୬୯) ଏୱଂ ସବ୍ବପଠମଂ ଅନୁଞ୍ଞାତକମ୍ମୱାଚାଯ "ପରିପୁଣ୍ଣସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱର"ନ୍ତି ଅୱଚନମେତ୍ଥ ସାଧକନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ୱଚନଂ ଅନୁକ୍କମେନାନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି।

ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୧୯। ଇଦଂ ତାୱ ସବ୍ବଥା ହୋତୁ, "ମୂଗଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତି, ବଧିରଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀ"ତି ଇଦଂ କଥଂ ସମ୍ଭୱିତୁମରହତି ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମେହି ତୀହି ସରଣଗମନେହି ପବ୍ବଜ୍ଜ"ନ୍ତିଆଦିନା (ମହାୱ। ୩୪) ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତାତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – "ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋତି। ଏୱଂ ୱଦେହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ…ପେ… ତତିଯମ୍ପି ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ"ତି ଏତ୍ଥ "ଏୱଂ ୱଦେହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ"ତି ଇମସ୍ସ ୱଚନସ୍ସ ମିଚ୍ଛା ଅତ୍ଥଂ ଗହେତ୍ୱା ମୂଗଂ ପବ୍ବାଜେସୁଂ। "ଏୱଂ ୱଦେହୀ"ତି ତଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖଂ ଆଣାପେତ୍ୱା ସଯଂ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ "ତତିଯଂ ସଙ୍ଘଂ ସରଣଂ ଗଚ୍ଛାମୀ"ତି, ସୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖୋ ତଥା ଆଣତ୍ତୋ ଉପଜ୍ଝାଯୱଚନସ୍ସ ଅନୁ ଅନୁ ୱଦତୁ ୱା, ମା ୱା, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଭଗୱା "କାଯେନ ୱିଞ୍ଞାପେତି,

ୱାଚାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତି, କାଯେନ ୱାଚାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତି, ଗହିତୋ ହୋତି ଉପଜ୍ଝାଯୋ। ଦିନ୍ନୋ ହୋତି ଛନ୍ଦୋ। ଦିନ୍ନା ହୋତି ପାରିସୁଦ୍ଧି। ଦିନ୍ନା ହୋତି ପୱାରଣା’’ତି ୱଦତି। ତଦନୁମାନେନ ୱା କାଯେନ ତେନ ପବ୍ବଜ୍ଜାପେକ୍ଖେନ ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ ହୋତି ସରଣଗମନନ୍ତି ୱା ଲୋକେପି କାଯେନ ୱିଞ୍ଞାପେନ୍ତୋ ‘‘ଏୱଂ ୱଦତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ପରିଯାଯଂ ଗହେତ୍ୱା ମୂଗଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ମୂଗଂ କଥଂ ପବ୍ବାଜେନ୍ତୀ’ତି ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ କାଯପ୍ପସାଦସମ୍ଭୱତୋ କାଯେନ ପହାରଂ ଦତ୍ୱା ହତ୍ଥମୁଦ୍ଦାଯ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ପବ୍ବାଜେସୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। କିଂ ବହୁନା, ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସାରୋ – ଯଥା ପୁବ୍ବେ ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିକାରେ ୱତ୍ତମାନେ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ପଣ୍ଡକୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଉପସମ୍ପଦୱସେନେୱ ଅଭିଲାପୋ କତୋ। ଥେଯ୍ୟସଂୱାସକପଦେ ଅସମ୍ଭୱତୋ କିଞ୍ଚାପି ସୋ ନ କତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାୱ ତତ୍ଥ କତା, ସବ୍ବତ୍ଥ ପନ ଉପସମ୍ପଦାଭିଲାପେନ ଅଧିପ୍ପେତା ତଦନୁଭାୱତୋ। ଉପସମ୍ପଦାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ୱାରିତାଯ ଉପସମ୍ପଦା ୱାରିତା ହୋତୀତି କତ୍ୱା। ତଥା ଇଧ ଉପସମ୍ପଦାଧିକାରେ ୱତ୍ତମାନେ ଉପସମ୍ପଦାଭିଲାପଂ ଉପଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଦମେୱ ସନ୍ଧାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପୋ କତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କାମଂ ସୋ ନ କତ୍ତବ୍ବୋ, ମୂଗପଦେ ଅସମ୍ଭୱତୋ ତସ୍ସ ୱସେନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଉପସମ୍ପଦାଭିଲାପୋୱ କତ୍ତବ୍ବୋ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ତଥାପି ତସ୍ସେୱ ମୂଗପଦସ୍ସ ୱସେନ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପୋୱ କତୋ ମିଚ୍ଛାଗହଣନିୱାରଣତ୍ଥଂ। କଥଂ? ‘‘ମୂଗୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ, ତଞ୍ଚେ ସଙ୍ଘୋ ଓସାରେତି, ସୋସାରିତୋ’’ତି (ମହାୱ। ୩୯୬) ୱଚନତୋ ମୂଗୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ସୋ ‘‘କେୱଲଂ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋୱ ହୋତି, ନ ପନ ପବ୍ବଜିତୋ ତସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯ ଅସମ୍ଭୱତୋ’’ତି ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ହୋତି। ତଂ ପରିଚ୍ଚଜାପେତ୍ୱା ଯୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ସୋ ପବ୍ବଜିତୋୱ ହୋତି। ପବ୍ବଜିତୋ ପନ ଅତ୍ଥି କୋଚି ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ଅତ୍ଥି କୋଚି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ। ଇମଂ ସମ୍ମାଗାହଂ ଉପ୍ପାଦେତି ଭଗୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅପିଚ ତେସଂ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦୀନଂ ପବ୍ବଜିତାନଂ ସୁପବ୍ବଜିତଭାୱଦୀପନତ୍ଥଂ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଭାୱାସଙ୍କାନିୱାରଣତ୍ଥଞ୍ଚେତ୍ଥ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପୋ କତୋ। କଥଂ? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ପଟିକ୍ଖେପେନ, ‘‘ପବ୍ବଜିତା ସୁପବ୍ବଜିତା’’ତି ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନାଭାୱେନ ଚ ତେସଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଭାୱପ୍ପସଙ୍କା ଭୱେଯ୍ୟ। ଯଥା ପସଙ୍କାଭୱେ, ତଥା ପସଙ୍କଂ ଠପେଯ୍ୟ। ଖନ୍ଧକେ ଉପସମ୍ପଦଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ, ତଞ୍ଚେ ସଙ୍ଘୋ ଓସାରେତି, ସୋସାରିତୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଭଗୱା ନିୱାରେତି। ତେନେୱ ପନ ନଯେନ ପବ୍ବଜିତା ତେ ସବ୍ବେପି ସୁପବ୍ବଜିତା ଏୱାତି ଦୀପେତି, ଅଞ୍ଞଥା ସବ୍ବେପେତେ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ପବ୍ବଜିତାତି ଅଯମନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଆପଜ୍ଜତି। କଥଂ? ‘‘ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ପବ୍ବଜିତୋ ନାସେତବ୍ବୋ’’ତି ୱା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ଯୋ ପବ୍ବାଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ, ସୋ ଚ ଅପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ୱା ତନ୍ତିଯା ଠପିତାଯ ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ସୋସାରିତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କେୱଲଂ ‘‘ଇମେ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦଯୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନାୱ ହୋନ୍ତି, ନ ପବ୍ବଜିତା’’ତି ୱା ‘‘ଉପସମ୍ପନ୍ନାପି ଚେ ପବ୍ବଜିତା, ନାସେତବ୍ବା’’ତି ୱା ଅନିଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ‘‘ସୋ ଚ ଅପବ୍ବଜିତୋ’’ତି ୱଚନାଭାୱତୋ ମୂଗସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜସିଦ୍ଧିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାପି ଏକତୋସୁଦ୍ଧିଯା ହୋତୀତି ଅଯମନିଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସୋ କଥଂ ନାପଜ୍ଜତୀତି? ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପେନ ଉପସମ୍ପଦା ଇଧାଧିପ୍ପେତାତି ସମ୍ମାଗାହେନ ନାପଜ୍ଜତି, ଅଞ୍ଞଥା ଯଥାବ୍ୟଞ୍ଜନଂ ଅତ୍ଥେ ଗହିତେ ଯଥାପଞ୍ଞତ୍ତଦୁକ୍କଟାଭାୱସଙ୍ଖାତୋ ଅପରୋପି ଅନିଟ୍ଠକୋଟ୍ଠାସୋ ଆପଜ୍ଜତି। କଥଂ? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୂଗୋ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ, ଯୋ ପବ୍ବାଜେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ ପବ୍ବଜ୍ଜପରିଯୋସାନେ ହୋତି, ନ ତସ୍ସାୱିପ୍ପକତାଯ। ପୁବ୍ବପଯୋଗଦୁକ୍କଟମେୱ ହି ପଠମଂ ଆପଜ୍ଜତି , ତସ୍ମା ମୂଗସ୍ସ ପବ୍ବଜ୍ଜପରିଯୋସାନସ୍ସେୱ ଅଭାୱତୋ ଇମସ୍ସ ଦୁକ୍କଟସ୍ସ ଓକାସୋ ଚ ସବ୍ବକାଲଂ ନ ସମ୍ଭୱେଯ୍ୟ। ଉପସମ୍ପଦାୱସେନ ପନ ଅତ୍ଥେ ଗହିତେ ସମ୍ଭୱତି କମ୍ମନିପ୍ଫତ୍ତିତୋ। ତେନେୱ ପାଠଇଯଂ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଣ୍ଡକୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ଯୋ ଉପସମ୍ପାଦେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଦୁକ୍କଟଂ ନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଅପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ପୁବ୍ବପଯୋଗଦୁକ୍କଟମେୱ ଚେତ୍ଥ ସମ୍ଭୱତି, ନେତରଂ, ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧମେତଂ ‘‘ପବ୍ବଜ୍ଜାଭିଲାପେନ ଉପସମ୍ପଦା ଚ ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତା, ନ ପବ୍ବଜ୍ଜା’’ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ସାମଣେରପବ୍ବଜ୍ଜା ନ କାଯପଯୋଗତୋ ହୋତୀତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – କାଯେନ ୱିଞ୍ଞାପେତୀତିଆଦିୱିକାଦସ୍ସନତୋ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

‘‘ଅପ୍ପେୱ ସସକୋ କୋଚି, ପତିଟ୍ଠେଯ୍ୟ ମହଣ୍ଣୱେ;

ନ ତ୍ୱେୱ ଚତୁଗମ୍ଭୀରେ, ଦୁଗ୍ଗାହୋ ୱିନଯଣ୍ଣୱେ’’ତି।

ବ୍ରହ୍ମୁଜୁଗତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ନିଦ୍ଦୋସଟ୍ଠେ, ସେଟ୍ଠଟ୍ଠେ ଚ ବ୍ରହ୍ମ-ସଦ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ନିଦ୍ଦୋସଂ ହୁତ୍ୱା ଉଜୁ ଗତ୍ତଂ ଯସ୍ସ ସୋ ବ୍ରହ୍ମୁଜୁଗତ୍ତୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅଥ ୱା କାମଭୋଗିତ୍ତା ଦେୱିନ୍ଦାଦଯୋ ଉପମାୱସେନ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମା ୱିଯ ଉଜୁଗତ୍ତୋ ବ୍ରହ୍ମୁଜୁଗତ୍ତୋ। ମହାକୁଚ୍ଛିତୋ ଘଟୋ ମହାକୁଚ୍ଛିଘଟୋ। ତେନ ସମାନୋ ୱୁଚ୍ଚତି ‘‘ମହାକୁଚ୍ଛିଘଟସଦିସୋ’’ତି। ଗଲଗଣ୍ଡୀତି ଦେସନାମତ୍ତମେୱେତନ୍ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଞ୍ଚହି ଆବାଧେହି

ଫୁଟ୍ଠୋ ପଦ୍ଧାଜେତବ୍ବୋ''ତି ୱଚନତୋ। କିଲାସୋପି ଇଧାଧିପ୍ପେତୋତି ନ କେୱଲଂ ସୋ ଏୱେକୋ, କିନ୍ତୁ ପଞ୍ଚହି ଆବାଧେହି ଫୁଟ୍ଠୋ, ପାଠଇଯଂ ଆଗତା ରାଜଭଟାଦଯୋ ଦାସପରିଯୋସାନା, ରାହୁଲୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଆଗତା ଅନନୁଞ୍ଞାତମାତାପିତରୋ ଚାତି ଦସପି ଜନା ଇଧାଧିପ୍ପେତା। ତଦତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥମେୱ ଲିଖିତକକସାହତଲକ୍ଖଣାହତେ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେପି ଆନେତ୍ୱା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ଇଧ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନପାଠଇଯଂ ଆହ। ତେନେୱ ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ''ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅପ୍ପତ୍ତୋ ଓସାରଣଂ, ତଞ୍ଚେ ସଙ୍ଘୋ ଓସାରେତି, ଏକଚ୍ଚୋ ସୋସାରିତୋ, ଏକଚ୍ଚୋ ଦୋସାରିତୋ''ତି (ମହାୱ। ୩୯୬) ଇମସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ''ପଞ୍ଚହି ଆବାଧେହି ଫୁଟ୍ଠା, ରାଜଭଟା, ଚୋରକାରଭେଦକଁଣାଯିକଦାସା, ଅନନୁଞ୍ଞାତମାତାପିତରୋ ଚା''ତି ସତ୍ତ ଜନା ନ ଗହିତା, ନ ଚ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଅଞ୍ଞଥା ଇମେପି ତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯୁଂ। ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ତତ୍ଥ ଅଭବ୍ବତ୍ତାତି ଚେ? ଏୱଂ ସନ୍ତେ ''ସଙ୍ଘୋ ଓସାରେତି, ଏକଚ୍ଚୋ ଦୋସାରିତୋ''ତି ଇମସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ୱତ୍ତବ୍ବା ପଣ୍ଡକାଦଯୋ ୱିଯ, ନ ଚ ୱୁତ୍ତା। ଉଭଯତ୍ଥ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ଚିମେ ଅନୁଭଯା ଭୱିତୁମରହନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅୱୁତ୍ତାନମେୱ ଦସନ୍ନଂ ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ପୁନ ଲିଖିତକାଦଯୋ ୱୁତ୍ତାତି। ଅଥ କିମତ୍ଥଂ ତେ ଇଧ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ୱୁତ୍ତାତି? ଇଣାଯିକଦାସାନଂ ସୋସାରିତଭାୱେପି ଇଣାଯିକଦାସା ସାମିକାନଂ ଦାତବ୍ବାତି ତଦଧୀନଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ତେନେୱ ତତ୍ଥ ୱୁତ୍ତଂ ''ପଲାତୋପି ଆନେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ''ତିଆଦି। ଯୋ ପନେତ୍ଥ ଚୋରୋ କତକମ୍ମୋ ପବ୍ବଜତି, ରାଜଭଟୋ ୱା ସଚେ କତଦୋସୋ, ଇଣାଯିକଗ୍ଗହଣେନେୱ ଗହିତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଥ ୱା ଯଥାୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣୋ ସବ୍ବୋପି ଇଣାଯିକଦାସାନଂ ''ସୋସାରିତୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବାରହୋ ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ତେସଂ ପରିୱଜ୍ଜନତ୍ଥଂ ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ଦେସନା ଉପରି ଆରୋହତି, ନ ହେଟ୍ଠାତି ଦୀପନତୋ। ଲିଖିତକୋ ''ସୋସାରିତୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦେସନ୍ତରଂ ନେତବ୍ବୋ। ତଥାକାରଭେଦକାଦଯୋପୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏତ୍ତାୱତା ଭଗୱତା ଅତ୍ତନୋ ଦେସନାକୁସଲତାଯ ପୁବ୍ବେ ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ଯଥାୱୁତ୍ତାନଂ ଦସନ୍ନମ୍ପି ପବ୍ବଜ୍ଜୁପସମ୍ପଦାକମ୍ମନିପ୍ଫତ୍ତି, ଉପ୍ପଟିପାଟିୱଚନେନ ପୁଗ୍ଗଲୱେମତ୍ତଞ୍ଚ ଦେସନାଯ କୋୱିଦାନଂ ଦୀପିତଂ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ୱଚନେନ ୱତ୍ୱା, ଅଯୁତ୍ତମିଟ୍ଠଂ ନଯଦେସନାଯ;

ସନ୍ଦୀପଯନ୍ତଂ ସୁଗତସ୍ସ ୱାକ୍ୟଂ, ଚିତ୍ତଂ ୱିଚିତ୍ତଂୱ କରୋତିପୀ''ତି।

ଏତ୍ଥାହ – ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ ଉଭଯତ୍ଥ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନୁଭଯୋ ସିଯାତି? ନ ସିଯା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ। ଯଦି ହି ତତିଯାଯ କୋଟିଯା ଭୱିତବ୍ବଂ, ସା ଅୱସ୍ସଂ ଭଗୱତା ୱତ୍ତବ୍ବାୱ ହୋତି, ନ ଚ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ନ ସୋ ଅନୁଭଯୋ ହୋତି। ଅଥ କତରଂ ପକ୍ଖଂ ଭଜତୀତି? ଦୋସାରିତପକ୍ଖଂ ଭଜତି। ଅଥ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତୋତି? ସିକ୍ଖାପଦେନ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା। ଉପନାହଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ପୁନ ବନ୍ଧନଂ କତ୍ୱା। ''ନାନାୱିଧେହି ଓସଧେହି ପାଦଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଆୱାଟକେ ପୱେସେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବୱିଧାନସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। କପ୍ପସୀସୋ ୱା ହତ୍ଥୀ ୱିଯ। ଗୋଭତ୍ତନାଳିକା ନାମ ଗୁନ୍ନଂ ଭତ୍ତପାନତ୍ଥଂ କତନାଳିକା। ଉପକ୍କମୁଖୋ ନାମ କୁଥିତମୁଖୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ୱାତଣ୍ଡିକୋ ନାମ ଅଣ୍ଡକେସୁ ୱୁଡ୍ଢିରୋଗେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ୱିକଟୋ ନାମ ତିରିଯଂ ଗମନକପାଦେହି ସମନ୍ନାଗତୋ। ''ଗୁଣି କୁଣୀ''ତି ଦୁୱିଧୋ କିର ପାଠୋ। ଯେସଞ୍ଚ ପବ୍ବଜ୍ଜା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା, ଉପସମ୍ପଦାପି ତେସଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତାୱାତିଆଦି ଯସ୍ମା ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦଯୋ ଉପସମ୍ପଦାୱସେନେୱ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେ ଏୱ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦଯୋ ସନ୍ଧାଯାହ।

ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଲଜ୍ଜୀନିସ୍ସଯୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୦। ''ନ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଲଜ୍ଜୀନଂ ନିସ୍ସଯୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଇମିନା ଅଲଜ୍ଜୀହି ଭିକ୍ଖୂହି, ସାମଣେରେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଦ୍ୱେପି ଧମ୍ମାମିସପରିଭୋଗା ପଟିକ୍ଖିତ୍ତା ହୋନ୍ତି ନିସ୍ସଯଭାୱେ ଭାୱତୋ ତେସଂ। ଯଥାହ ''ଆଚରିଯେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତେୱାସିକୋ ସଙ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବୋ ଉଦ୍ଦେସେନ ପରିପୁଚ୍ଛାଯ ଓୱାଦେନ ଅନୁସାସନିଯା''ତିଆଦି (ମହାୱ। ୭୯) ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସପି ନିସ୍ସଯପଣାମନସମ୍ଭୱତୋ, ସୋପି ସଦ୍ଧିୱିହାରିକସ୍ସ ନିସ୍ସଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ଉପଜ୍ଝାଯୋ ଚେ ଅଲଜ୍ଜୀ ହୋତି, ନ ତଂ ନିସ୍ସାଯ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିଯା ସମାନଭାଗୋ ଭିକ୍ଖୁସଭାଗୋ। ତସ୍ସଭାୱୋ ଭିକ୍ଖୁସଭାଗତା। ତଂ ଭିକ୍ଖୁସଭାଗତଂ। ଯାୱ ଜାନାମୀତି ଅଧିପ୍ପାଯେନ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଭିକ୍ଖୂହି ସଭାଗତଂ। କିଂ ତଂ? ଲଜ୍ଜିଭାୱଂ। ''ସତ୍ତାହଂ…ପେ… ଗହେତବ୍ବୋ''ତି ଏତ୍ଥ ''ସତ୍ତାହମତ୍ତଂ ୱସିସ୍ସାମି, କିଂ ଭିକ୍ଖୁସଭାଗତାଜାନନେନାତି ଜାନନେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସିତୁଂ ନ ଲଭତୀତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଭିକ୍ଖୁସଭାଗତଂ ପନ ଜାନନ୍ତୋ ସ୍ୱେୱ ଗମିସ୍ସାମି, କିଂ ମେ ନିସ୍ସଯାରୋଚନେନା''ତି ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠପେତୁଂ ନ ଲଭତି। ''ପୁରେ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗମିସ୍ସାମୀ''ତି ଆଭୋଗେନ ସଯନ୍ତସ୍ସ ଚେ ଅରୁଣୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ୱଟ୍ଟତି।

ଗମିକାଦିନିସ୍ସୟୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୧।‘‘ଅଦ୍ଧାନମଗ୍ଗପ୍ପଟିପନ୍ନେନ ଭିକ୍ଖୁନା ନିସ୍ସୟଂ ଅଲଭମାନେନ ଅନିସ୍ସିତେନ ୱତ୍ଥୁନ୍ତି ଅଓସ୍ସକାଲେଯେୱ ୱସ୍ସକାଲେ ଅଦ୍ଧାନଗମନସ୍ସ ପାଠଇଯଂଯେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅପ୍ପମାଣଂ ସତ୍ତାହଂ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦାଦିୱସେନ ଅଦ୍ଧାନଗମନସମ୍ଭୱତୋ, ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱ ୱସ୍ସକାଲଗମନସମ୍ଭୱତୋ ଚ। ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ…ପେ… ଅନାପତ୍ତୀତି ନିସ୍ସୟଦାୟକାଭାୱେଯେୱ। ‘‘ତସ୍ସ ନିସ୍ସାୟା’’ତି ପାଠାନୁରୂପଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନିସ୍ସାୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ଯଦା ପତିରୂପୋ ନିସ୍ସୟଦାୟକୋ ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସତୀ’’ତି ୱଚନେନ ଅୟଂ ୱିଧି ଅଓସ୍ସକାଲେ ଏୱାତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ପନ କସ୍ସଚି ଆଗମନାଭାୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସଚେ ସୋ ଜଲପଥେନ ୱା ଥଲପଥେନ ୱା ୱସନ୍ତୋ ୱସ୍ସୂପନାୟିକାୟ ଆସନ୍ନାୟ ଗନ୍ତୁକାମୋ ସୁଣାତି ‘‘ଅସୁକୋ ମହାଥେରୋ ଆଗମିସ୍ସତୀ’’ତି, ତଂ ଚେ ଆଗମେତି, ୱଟ୍ଟତି। ଆଗମେନ୍ତସ୍ସେୱ ଚେ ୱସ୍ସୂପନାୟିକଦିୱସୋ ହୋତି, ହୋତୁ, ଗନ୍ତବ୍ବଂ ତତ୍ଥ, ଯତ୍ଥ ନିସ୍ସୟଦାୟକଂ ଲଭତୀତି। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକାଭାୱେନ ଚେ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ପଗେୱ ନିସ୍ସୟଦାୟକାଭାୱେନ। ସଚେ ସୋ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜୀୱିତନ୍ତରାୟଂ, ବ୍ରହ୍ମଚରିୟନ୍ତରାୟଂ ୱା ପସ୍ସତି, ତତ୍ଥେୱ ୱସିତବ୍ବନ୍ତି ଏକେ।

୧୨୨। ‘‘ନାହଂ ଉସ୍ସହାମି ଥେରସ୍ସ ନାମଂ ଗହେତୁ’’ନ୍ତି ଇତ୍ଥନାମୋ ଇତ୍ଥନାମସ୍ସ ଆୟସ୍ମତୋତି ଲକ୍ଖଣତୋ ଆହ। ‘‘ଗୋତ୍ତେନାପୀ’ତି ୱଚନତୋ ଯେନ ୱୋହାରେନ ୱୋହରିୟନ୍ତି, ତେନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ‘କୋ ନାମୋ ତେ ଉପଜ୍ଝାୟୋ’ତି ପୁଟ୍ଠେନାପି ଗୋତ୍ତମେୱ ନାମଂ କତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଚତୁବ୍ବିଧେସୁ ନାମେସୁ ଯେନ କେନଚି ନାମେନ ଅନୁସ୍ସାୱନା କାତବ୍ବା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକସ୍ସ ବହୂନି ନାମାନି ହୋନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଏକଂ ନାମଂ ଛଡ୍ଡିୟା, ଏକଂ ଅନୁସ୍ସାୱନାୟ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ଅତ୍ଥତୋ, ବ୍ୟଞ୍ଜନତୋ ଚ ଅଭିନ୍ନାହି ଅନୁସ୍ସାୱନାହି ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି। କତ୍ଥଚି ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା କତ୍ଥଚି କେୱଲଂ ‘‘ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି ସାୱେତି, ‘‘ସାୱନଂ ହାପେତୀ’’ତି ନ ୱୁଚ୍ଚତି ନାମସ୍ସ ଅହାପିତତ୍ତାତି ଏକେ। ସଚେ କତ୍ଥଚି ‘‘ଆୟସ୍ମତୋ ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ୱା କତ୍ଥଚି ‘‘ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତସ୍ସାୟସ୍ମତୋ’’ତି ସାୱେତି, ପାଠାନୁରୂପତ୍ତା ଖେତ୍ତମେୱ ଓତିଣ୍ଣନ୍ତିପି ଏକେ। ବ୍ୟଞ୍ଜନଭେଦପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ ତଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ସଚେ ପନ ସବ୍ବଟ୍ଠାନେପି ତଥେୱ ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତି ଭଗୱତା ଦିନ୍ନଲକ୍ଖଣାନୁରୂପତ୍ତା। ଲକ୍ଖଣୱିରୋଧତୋ ଅଞ୍ଞଥା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ, ପୟୋଗାନୁରୂପତ୍ତା। ତତ୍ଥ ତଥା, ଇଧ ଅଞ୍ଞଥା ପୟୋଗୋତି ଚେ? ନ, ୱିପତ୍ତିଲକ୍ଖଣାନଂ ୱିରୋଧତୋ। ନ ସବ୍ବେନ ସବ୍ବଂ, ସାୱନାହାପନା ଏୱ ହି ପାଠଇୟଂ ତଦତ୍ଥୱିଭାୱନେ ଆଗତାତି ଅଞ୍ଞପଦେସୁ ସାୱନେସୁ ପରିହାରୋ ନ ସମ୍ଭୱତି ଆଚିଣ୍ଣକପ୍ପୱିରୋଧତୋ। ସୋପି କିଂପମାଣନ୍ତି ଚେ? ପମାଣଂ ଆଚରିୟୁଗ୍ଗହସ୍ସ ପମାଣତ୍ତା।

୧୨୩।ଦ୍ୱେ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେତି ଏତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିପଦେ ତାୱ ଏୱଂ ଲିଖିତଂ ‘‘ଏକତୋ ପଓତ୍ତଅନୁସ୍ସାୱନେ’’। ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟାତି ନାନୁପଜ୍ଝାୟଂ ଏକାଚରିୟଂ ଅନୁସ୍ସାୱନକିରିୟଂ ସନ୍ଧାୟ, ତଞ୍ଚ ଅନୁସ୍ସାୱନକିରିୟଂ ଏକେନୁପଜ୍ଝାୟେନ ନାନାଚରିୟେହି ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନାନୁପଜ୍ଝାୟେହି ଏକେନାଚରିୟେନ ନ ତ୍ୱେୱ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋତି। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେପି ତଥେୱ ୱତ୍ୱା ‘‘ତିଣ୍ଣଂ ଉଦ୍ଧଂ ନ କେନଚି ଆକାରେନ ଏକତୋ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ, ନ ହି ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କମ୍ମଂ କରୋତୀତି ଆଚରିୟୋ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଚିନ୍ତେତବ୍ବଂ। କଥଂ? ଚତ୍ତାରୋ ୱା ଅତିରେକା ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖା ସଙ୍ଘୱୋହାରଂ ନ ଲଭନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁଭାୱଂ ଅପ୍ପତ୍ତତ୍ତା। କେୱଲଂ ଭଗୱତା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ‘‘ତୟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେପି ଅୟମେୱତ୍ଥୋ ବହୁଧା ୱିଚାରେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ତଥା ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି। ନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇମସ୍ମିଂ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେ ମତିଭେଦୋ ଅତ୍ଥି। ଯା ପନେସା ଉଭୋ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସା, ଉଭିନ୍ନମେକୁପଜ୍ଝାୟୋ, ଏକାଚରିୟୋ, ଏକା କମ୍ମୱାଚା, ଏକୋ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ, ଏକୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋତି ପରିୱାରକଥା, ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଏକୋ ଚେ ଆଚରିୟୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ତିଣ୍ଣଂ ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖାନଂ ଏକଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଏକେନୁପଜ୍ଝାୟେନ ସାୱେତି, ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ, ନ ହି ସକ୍କା ସିଥିଲଧନିତାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଲକ୍ଖଣସମ୍ପନ୍ନଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ କମ୍ମୱାଚଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱିମୁତ୍ତଦୋସାଦୀସୁ ପତନତୋ । ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ କରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ଇଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଦୀପନତ୍ଥଂ ‘‘ତୟୋ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସା , ତିଣ୍ଣମେକୁପଜ୍ଝାୟୋ, ଏକାଚରିୟୋ, ଏକା କମ୍ମୱାଚା, ଦ୍ୱେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା, ଏକୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଏୱଞ୍ଚି ୱୁତ୍ତେ ସକ୍କା ତୀସୁ ଆକାସଟ୍ଠମପନେତ୍ୱା ସୀମଟ୍ଠାନଂ ଦ୍ୱିନ୍ନମନୁରୂପଂ କମ୍ମୱାଚଂ ଦସ୍ସେତୁଂ, ତମନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗଂ ନିୱାରେତୁଂ ‘‘ଉଭୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତତ୍ଥ ପରିପୁଣ୍ଣୱୀସତିୱସ୍ସୱଚନେନ ୱତ୍ଥୁସମ୍ପତ୍ତି, ପରିସାୟ ପଧାନତ୍ତା, ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟୱଚନେନ ପରିସସମ୍ପତ୍ତି, କମ୍ମୱାଚାୟ ଅନୁସ୍ସାୱନସମ୍ପତ୍ତି ଦସ୍ସିତା, ସୀମସମ୍ପତ୍ତି ଏୱେକା ନ ଦସ୍ସିତା। ତତୋ ୱିପତ୍ତି ଜାତା କମ୍ମୱାଚାନଂ ନାନାକ୍ଖଣିକତ୍ତା। ଏକକ୍ଖଣଭାୱେ ସତି ଉଭିନ୍ନଂ ସମ୍ପତ୍ତି ୱା ସିୟା ୱିପତ୍ତି ୱା, ନ ଏକସ୍ସେୱ ସମ୍ପତ୍ତି ଏକସ୍ସ ୱିପତ୍ତୀତି ସମ୍ଭୱତି ୱିମୁତ୍ତାଦିବ୍ୟଞ୍ଜନଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ୱଚନଂ ଉଭୋପି ଚେତେ ସୀମଗତାୱ ହୋନ୍ତି, ଉଭିନ୍ନଂ ଏକତୋ କମ୍ମସମ୍ପତ୍ତିଦୀପନତୋ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ଏକେନ ଉପଜ୍ଝାୟେନ ଏକେନାଚରିୟେନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସାଧେତି। ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ତିଣ୍ଣଞ୍ଚ ଏକତୋ ସସମନୁଭାସନା ଚ ପାଠଇୟଂଯେୱ ଦସ୍ସିତା, ତଞ୍ଚ ଅନୁଲୋମେତି। ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ନାନୁଞ୍ଞାତଂ, ନ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିୟୋ, ତଂ ଧମ୍ମତାୟ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ଅୟଞ୍ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଧମ୍ମତା – ଯଦିଦଂ ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ ୱଚନନାନତ୍ତମତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗରୁକେସୁ ଠାନେସୁ ୱତ୍ତବ୍ବଯୁତ୍ତଂ ୱଦନ୍ତି। ଦୂତେନ ଉପସମ୍ପଦାଦୟୋ ଚେତ୍ଥ

ନିଦସ୍ସନଂ। ଯସ୍ମା ଚେତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ଅନୁଞ୍ଞାତକମ୍ମୱାଚାଯ ନାନତ୍ତଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେ କାତୁ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କାତବ୍ବୋ’’ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ। ନାନତ୍ତେ ସତିପି ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ, ବହୂନଂ ୱା ୱସେନ ୱୁତ୍ତକମ୍ମୱାଚାନୁସାରେନ ଗହେତବ୍ବତୋ ଅୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ ହି ଲହୁକେସୁ ଠାନେସୁ ୱତ୍ୱା ଗରୁକେସୁ ଅୱଚନଂ ଧମ୍ମତାତି ଆଚରିଯୋ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଏୱଂ ପପଞ୍ଚିତଂ ଦ୍ୱେ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେତି ଦ୍ୱେ ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ। ‘‘ଏକେନ’’ ଇତି ପାଠୋ, ଏକେନ ଆଚରିଯେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ପୁରିମନଯେନେୱାତି ‘‘ଏକେନ ୱା ଦ୍ୱୀହି ୱା ଆଚରିଯେହୀ’’ତି ୱୁତ୍ତନଯେନ ଏୱ, ତସ୍ମା ଏକେନାଚରିଯେନ ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଅନୁସ୍ସାୱେତବ୍ବା। ‘‘ଦ୍ୱୀହି ୱା ତୀହି ୱା’’ତି ପାଠୋ। ନାନାଚରିଯା ନାନୁପଜ୍ଝାଯାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ, ନ ତ୍ୱେୱ ନାନୁପଜ୍ଝାଯେନା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ୱଟ୍ଟତି। କଥଂ? ଏକେନ ଅନୁସ୍ସାୱନେ ଏକାନୁସ୍ସାୱନେତି ୱିଗ୍ଗହସ୍ସ ପାକଟତ୍ତା ଲୀନମେୱ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ଏକତୋ ଅନୁସ୍ସାୱନେ’’ତି ୱିଗ୍ଗହୋୱ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଉଜୁକତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକେନ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ ଏକାନୁସ୍ସାୱନଂ, ଏକେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଅନୁଜାନାମି, ନ ତ୍ୱେୱ ନାନୁପଜ୍ଝାଯେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ସନ୍ଧାଯ ହି ଦ୍ୱିଧା ୱିଗ୍ଗହୋ, ତସ୍ମା ‘‘ନାନାଚରିଯେହି ନାନୁପଜ୍ଝାଯା ନ ୱଟ୍ଟନ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧମେୱା’’ତି ଅଞ୍ଞଥାପି ୱଦନ୍ତି। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏକେନ ଉପଜ୍ଝାଯେନ ଏକସ୍ସ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଅନୁସ୍ସାୱନଂ, ନ ତ୍ୱେୱ ନାନୁପଜ୍ଝାଯେନ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ‘‘ଏକୋ ଆଚରିଯୋ, ଦ୍ୱେ ୱା ତଯୋ ୱା ଉପସମ୍ପଦାପେକ୍ଖା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱା ଉପଜ୍ଝାଯାନଂ ନ ତ୍ୱେୱ ଅନୁଜାନାମୀ’’ତି କିର ୱୁତ୍ତନ୍ତି। ଅପରସ୍ମିଂ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେ ‘‘ଏକେନ ଅନୁସ୍ସାୱନେତି ୱିଗ୍ଗହସ୍ସ ପାକଟତ୍ତା ତଂ ପକାସେତୁଂ ‘ଏକେନା’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ଅୱସ୍ସଂ ପଣ୍ଡିତା ଜାନନ୍ତି। ତଂପାକଟତ୍ତା ଚେ ଜାନନ୍ତି, ଏକେନାତି ଇମିନା କିନ୍ତି ଚେ? କିଞ୍ଚାପି ଜାନନ୍ତି, ୱିୱାଦୋ ପନ ହୋତି ଅଲଦ୍ଧଲେସତ୍ତା, ଜାନିତୁଞ୍ଚ ନ ସକ୍କା, ‘ଏକେନା’ତି ୱୁତ୍ତେ ପନ ତଂ ସବ୍ବଂ ନ ହୋତୀତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଏୱଂ ଏତ୍ଥ ଅନେକେ ଆଚରିଯା ଚ ତକ୍କିକା ଚ ଅନେକଧା ପପଞ୍ଚେନ୍ତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗରୁକୁଲଂ ପଯିରୁପାସିତ୍ୱା ୱଂସାନୁଗତୋୱ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ‘‘ନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇମସ୍ମିଂ ଅଟ୍ଠୱିକପ୍ପେ ମତିଭେଦୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତମେୱ।

ଉପସମ୍ପଦାୱିଧିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୫। କୁଟ୍ଟଂ ଗଣ୍ଠୋତି ଏତ୍ଥ କୁଟ୍ଟାଦିଗ୍ଗହଣେନ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଦଯୋପି ଗହିତାୱ ହୋନ୍ତୀତି ପୋରାଣା, ତସ୍ମା ‘‘ମନୁସ୍ସୋସି ପୁରିସୋସୀ’’ତି ଏତେହି ଭବ୍ବାଭବ୍ବପୁଗ୍ଗଲପରିୱଜ୍ଜନଂ କରୋତି। ‘‘ଭୁଜିସ୍ସୋସି ଅଣଣୋସୀ’’ତିଆଦୀହି ପୁବ୍ବେ ହତ୍ଥଚ୍ଛିନ୍ନାଧିକାରେ ୱୁତ୍ତଅଟ୍ଠୱିକପ୍ପେସୁ ଦୁତିଯଂ ୱିକପ୍ପଂ ଉପଥମ୍ଭେତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଅଣଣୋସି ଭୁଜିସ୍ସୋସୀ’’ତି ଅନୁକ୍କମେନ ଅୱତ୍ୱା ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ୱଚନେନ ଭୁଜିସ୍ସୋ ହୋତି, ନ ଚ ରଞ୍ଞୋ ଭତ୍ତୱେତନୱସେନ ଭଟୋ। ରାଜାଧୀନତ୍ତା ପନ ସୋ ରାଜଭଟପକ୍ଖଂ ଭଜତୀତି ତବ୍ବିପକ୍ଖଭାୱପୁଚ୍ଛନତ୍ଥଂ ‘‘ନସି ରାଜଭଟୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ପଞ୍ଚହି ଆବାଧେହି ଫୁଟ୍ଠାନଂ ଗହଣେନେୱ ସବ୍ବେସଂ ଗହଣେ ସିଦ୍ଧେ ଇତରେ ନ ୱତ୍ତବ୍ବା। ଅଥ ୱତ୍ତବ୍ବା, ସବ୍ବେପି ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯୁଂ।

ଚତ୍ତାରୋନିସ୍ସଯାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୨୮-୯। ‘‘ତାୱଦେୱ ଛାଯା ମେତବ୍ବା’’ତିଆଦି ‘‘ଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଦେ ୱନ୍ଦାପେତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଥେରାଥେରଭାୱଜାନନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଚିରେନ ଅଗମାସୀ’’ତି କିର ପୋରାଣପାଠୋ, ଚିରଂ ଅକାସୀତି ଚତ୍ଥି।

୧୩୦। ଅନାପତ୍ତିସମ୍ଭୋଗେ ସଂୱାସେତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ଭୋଗସଂୱାସପଚ୍ଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯାପତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତା, ତତୋ ଅନାପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ସଂୱାସଗ୍ଗହଣେ। ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ଭୋଗପଚ୍ଚଯା ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ଦୁକ୍କଟଂ ପନ ଆପଜ୍ଜତି ଏୱ, ନ ସଂୱାସପଚ୍ଚଯା। ନ ହି ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ସଂୱାସୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ। ସଂୱାସୋ ପନେତ୍ଥ ସହସେଯ୍ୟପ୍ପହୋନକେ ଆୱାସେ ସହୱାସୋ, ନ ‘‘ପାରାଜିକୋ ହୋତି ଅସଂୱାସୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତସଂୱାସୋ। ଅଯଂ ସଂୱାସୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକେନ ସଦ୍ଧିଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ଅଲଜ୍ଜିନା ସଦ୍ଧିଂ ଏକଚ୍ଚୋ ୱଟ୍ଟତି। ଧମ୍ମସମ୍ଭୋଗୱିନିମୁତ୍ତୋୱେତରୋ । ଇଦଂ ପନ ‘‘ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ୱିବ୍ଭମୀ’’ତିଆଦିସୁତ୍ତଂ ଇମସ୍ମିଂ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବାନୁପସମ୍ପାଦେତବ୍ବଦୀପନସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋ ପଟିପତ୍ତିକ୍କମତୋୱ ଆପତ୍ତିତୋ ସୁଦ୍ଧି ହୋତି, ନ ୱିବ୍ଭମେନ, ତସ୍ମା ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅନ୍ତମସୋ ଦୁବ୍ଭାସିତମ୍ପି ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଅପରଭାଗେ ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଆଗତୋ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଦେସେତ୍ୱାୱ ସୁଜ୍ଝତି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଉପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସ ସୁଦ୍ଧିକ୍କମଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅସାଧାରଣାପତ୍ତିଯା ଅଦସ୍ସନପଚ୍ଚଯା ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ଲିଙ୍ଗପରିୱତ୍ତନେନ ଆପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ପୁନ ଚେ ପକତିଲିଙ୍ଗମେୱୁପ୍ପଜ୍ଜତି, ନାନାସଂୱାସକତାୱ, ୱିବ୍ଭମିତ୍ୱା ଆଗତେପି ଯଥାୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ନ ୱୁଟ୍ଠିତତ୍ତାତି ଚେ? ନ ଲିଙ୍ଗନ୍ତରପାତୁଭାୱା। ନ ୱିବ୍ଭମେନ କମ୍ମାସୁଜ୍ଝନତୋ। ନ କମ୍ମାସୁଜ୍ଝନେ ପୁନ ଉପସମ୍ପଦାକମ୍ମୱିପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ନ ଚ କମ୍ମୱିପତ୍ତି, ନ ଚ କମ୍ମପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧି। ୱିବ୍ଭମେନ ଚ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନୋ ନାନାସଂୱାସକଭାୱେନ କମ୍ମଂ କୋପେତି ଧମ୍ମିସ୍ସରେନ ଆହଚ୍ଚ ଭାସିତତ୍ତା। ତେନେୱ ‘‘ପସ୍ସିସ୍ସସୀ’’ତି ଅନାଗତୱଚନଂ କତଂ। ତାଦିସୋ ପନ ଗହଟ୍ଠୋ ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତପାରିୱାସିକୋ ୱିଯ ପକତତ୍ତଭୂମିଯଂ ୱିବ୍ଭମାଦିନା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନପକତିଯଂୟେୱ ତିଟ୍ଠତୀତି ଇମସ୍ସ ସବ୍ବସ୍ସପି ଅଟ୍ଠୱିକପ୍ପସ୍ସ ଦସ୍ସନତ୍ଥମିଦଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁବ୍ବେ

ଞ୍ଞତ୍ତକାରୋ ପନ ପରିଞତ୍ତିତଲିଙ୍ଗୋ ହୁତ୍ୱା ପୁନ ପକତିଲିଙ୍ଗେ ଠିତୌକ୍ଖିତ୍ତକୋ ପୁନ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ''ପସ୍ସସୀ''ତି। ''ଆମ ପସ୍ସାମୀ''ତି ଞଦନ୍ତୋ ଓସାରେତବ୍ବୋ। ''ଦେସେହୀ''ତି ନ ଞତ୍ତବ୍ବୋ ଲିଙ୍ଗପରିଞତ୍ତନେନ ଞୁଟ୍ଠିତତ୍ତା। ତସ୍ସତିକମ୍ମୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ''ପଟିକମ୍ମଂ କିଂ ତେ କତ''ନ୍ତି, ''ଆମ କତ''ନ୍ତି ଞଦନ୍ତୋ ଓସାରେତବ୍ବୋ। ''କତ୍ତଙ୍କଂ ମେ ପଟିକମ୍ମଂ ନ ହୋତୀ''ତି ଞଦନ୍ତୋ ନ ଓସାରେତବ୍ବୋତି ଏକେ। ଅସାଧାରଣାପତ୍ତିମ୍ହି ଇଦଂ ଞିଧାନଂ, ନ ସାଧାରଣାଯ। ତତ୍ଥ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ଲିଙ୍ଗପରିଞତ୍ତନେନେଞ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧକମ୍ମୋତି ଏକେ। ଞିଚାରେତ୍ୱା ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିଯୋ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ଅଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗୋ ସହତ୍ଥଦାନାଦିଞସେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତବ୍ବୋ, 'ସାରଣୀଯଧମ୍ମପୂରକାଦଯୋ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଅଲଜ୍ଜିସ୍ସ ସହତ୍ଥା ଦାତୁଂ ଞଟ୍ଟତୀ'ତି ଞଦନ୍ତାନଂ ଞାଦୋ ପଟିସେଧେତବ୍ବୋ। କଥଂ? ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସ ସହତ୍ଥା ଦାତୁଂ ନ ଞଟ୍ଟତୀତି ଞିନିଚ୍ଛଯାନୁସାରେନ। ଦାପେତୁଂ ପନ ଞଟ୍ଟତେଞାତି ଚ। କିଞ୍ଚାପି ଅଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗଞସେନ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅଥ ଖୋ ଅଯଂ ଅଲଜ୍ଜୀ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବାକାରେନ ନିରାପତ୍ତିତଂ ସନ୍ଧାଯ 'ଅନାପତ୍ତି ସମ୍ଭୋଗେ ସଂଞାସେ'ତି ଞୁତ୍ତଂ। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ଞିଞ୍ଞେୟ୍ୟୋ ଅନ୍ତତୋ ଉଚ୍ଛୁରସକସଟାନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଯାଞଜୀଞିକତ୍ତା 'ଞଟ୍ଟତି ଞିକାଲେ ଉଚ୍ଛୁଂ ଖାଦିତୁ'ନ୍ତି ସଞ୍ଞଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ତଂ ଖାଦିତ୍ୱା ତସ୍ସଚଯା ପାଚିତ୍ତିଯଂ ନ ପସ୍ସତି, ଞଟ୍ଟତୀତି ତଥାସଞ୍ଞିତାଯ। ଯୋ ଞା ପନ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନଭାଞଂ ପଟିଜାନିତ୍ୱା 'ନ ପଟିକରୋମୀ'ତି ଅଭିନିଞିସତି, ଇମେ ଦ୍ୱେ –

'ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଆପତ୍ତିଂ ପରିଗୂହତି;

ଅଗତିଗମନଞ୍ଚ ଗଚ୍ଛତି, ଏଦିସୋ ଞୁଚ୍ଚତି ଅଲଜ୍ଜୀପୁଗ୍ଗଲୋ'ତି। (ପରି। ୩୫୯) –

ଞୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେ ଅପତନତୋ ଅଲଜ୍ଜିନୋ ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା 'ଯୋ ଆପତ୍ତିଦେସନପଟିକମ୍ମାନି ନ କରୋତି, ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ଭୋଗାଦିକରଣେ ଅନାପତ୍ତୀ'ତି ଞିସେସେତ୍ୱା ଞୁତ୍ତଞଚନେନ, ଇତରେନପି ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚାପି ରୂପିଯସଂଞୋହାରୋ ନ ହୋତି, ଅଥ ଖୋ କଯଞିକ୍କଯେନ ଆପତ୍ତି ହୋତିଯେଞାତି ନଯୋ ଦିନ୍ନୋ ହୋତି, ପଞ୍ଚହି ସଦ୍ଧିଂ ସବ୍ବଥାପି ଅନାପତ୍ତୀତି ନଯୋ ଚ। ଏଞଂ ସାପତ୍ତିଟ୍ଠାନେସୁ ଞିସେସେତ୍ୱା ଚ ଞଚନତୋ ଇଧ ତଥା ଅଞୁତ୍ତତ୍ତା ତେନ ସହ ଅଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗୋ ନତ୍ଥି। ଭଜାପିଯମାନୋ ପନ ଅଲଜ୍ଜିପକ୍ଖଂ ଭଜତୀତି ଇମିନାପି ଉପାଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ତଂ ତଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱା ଅତ୍ଥୋ ପରିଯେସିତବ୍ବୋତି ଅପରେ। ଆଚରିଯା ପନ ଏଞଂ ନ ଞଦନ୍ତୀ''ତି ଞୁତ୍ତଂ। ''ସଚାହଂ ନ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀତି ଞଦତି, ନ ପବ୍ବାଜେତବ୍ବୋ''ତି ଞୁତ୍ତତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନାପତ୍ତିଯୋ ଉପସମ୍ପଦାଯପି ଞିସ୍ସଜ୍ଜନ୍ତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତେନେଞ ଆଚରିଯା ଆପତ୍ତିଂ ଦେସାପେତ୍ୱାଞ ସିକ୍ଖାପଦଦାନଂ କାରାପେନ୍ତୀତି ଚ ଅନାପତ୍ତି ସମ୍ଭୋଗେ ସଂଞାସେତି ଇଦଂ ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନଂ ସନ୍ତିଂ ଏଞ ଆପତ୍ତିଂ ନ ପସ୍ସତୀତି ଆସଙ୍କିତବ୍ବୋ। ସା ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧାତି ଞାପନତ୍ଥଂ ଞୁତ୍ତନ୍ତି ଚ ଏକେ। ''ପସ୍ସିସ୍ସସୀ''ତି ଗହଟ୍ଠତ୍ତା ଦେସେତୁଂ ନ ଞଟ୍ଟତୀତି ଅନାଗତଞସେନ ଞୁତ୍ତଂ। ''ଉପସମ୍ପାଦେତ୍ୱା ପସ୍ସିସ୍ସସୀ''ତି ପରିଞାସାଦିନା କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅତ୍ଥିଭାଞେନ ''ପସ୍ସସୀ''ତି ଅଞତ୍ୱା ଅନାଗତଞସେନ ଞୁତ୍ତଂ, ଓସାରେତ୍ୱାତି ଅବ୍ଭାନଞସେନ। ତତ୍ଥ ପୁନ କାତବ୍ବସ୍ସ ଅଭାଞା ''ପସ୍ସସୀ''ତି ଞୁତ୍ତଂ। ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ପଟିଜାନନଂ ସନ୍ଧାଯ ଞୁତ୍ତଂ। ଏକତ୍ରାପି ପୁନ ନ ପଟିଜାନାତି, ଏତେନ ସହ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଅନୁରୂପେନ ସଂଞାସୋ ନ କାତବ୍ବୋ, ଅଲଜ୍ଜିଭାଞେନାତି ଞୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଦିଟ୍ଠିଯାତିଆଦୀସୁ ଓସାରଣଂ ନାମ ସମାନକମ୍ମାଦିନା କରଣନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନାପତ୍ତି ସମ୍ଭୋଗେତି ଉକ୍ଖିତ୍ତକେନ ସମ୍ଭୋଗେ ଅନାପତ୍ତି। କସ୍ମା? ଉକ୍ଖିତ୍ତକକମ୍ମସ୍ସ ଗହଟ୍ଠଭାଞେନ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତା, ତେନେଞ ''ଅଲବ୍ଭମାନାଯ ସାମଗ୍ଗିଯା''ତି ଞୁତ୍ତଂ। ଇଦାନି ଭିକ୍ଖୁଭାଞେ କତ୍ତବ୍ବତୋତି କେଚି। ଦ୍ୱୀସୁପି ଞାରେସୁ କମ୍ମପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଞିଧାନଂ ତେଯେଞ ଜାନନ୍ତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବଞାରେସୁ ଯୁତ୍ତମଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା କଥେତବ୍ବଂ।

ଯୋ ଖନ୍ଧକଂ ପଚ୍ଚଜ୍ଜନାମଧେୟ୍ୟଂ,

ନାନାନଯଂ ସାସନମୂଲଭୂତଂ;

ଞତ୍ୱା ପକାସେତି ପରସ୍ସ ସମ୍ମା,

ତସ୍ସାଧିପଚ୍ଚଂ ମୁନିସାସନସ୍ମିନ୍ତି।

ମହାଖନ୍ଧକଞଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକଞଣ୍ଣନା

ସନ୍ନିପାତାନୁଜାନନାଦିକଥାଞଣ୍ଣନା

୧୩୨-୩।ତେନସମୟେନାତି ଅତ୍ତନୋ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସେ ଧୁରଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଭିକ୍ଖୂନଂୟେୱ ୱିସୁଂ ଉପୋସଥକରଣଂ ଅନୁଜାନିତ୍ୱା ଠିତସମୟେନ। କୋ ପନ ସୋତି? ମଜ୍ଝିମବୋଧିୟଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସପ୍ପହୋନକସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପରିନିଟ୍ଠାନକାଲୋ। ତେନେୱାହ ‘‘ତାନି ନେସଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ନିଦାନୁଦ୍ଦେସଂ ପଞ୍ଞାପେତୁକାମତାୟ ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଉଦ୍ଦେସପରିଚ୍ଛେଦନିଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଇମଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟାଥା’’ତି ସବ୍ବସିକ୍ଖାପଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବକ୍କମସ୍ସ ଦସ୍ସିତତ୍ତା ଇଦାନି ‘‘ଏୱଞ୍ଚ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ନିରତ୍ଥକଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଇଦଞ୍ଚ ସବ୍ବସଙ୍ଘୁପୋସଥଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ।

୧୩୪। ‘‘ୟଂନୂନ ଅମ୍ହାପି...ପେ... ସନ୍ନିପତେୟ୍ୟୁ’’ନ୍ତି ବହୂନଂ ଅଧିକାରପ୍ପୱତ୍ତି। ତତ୍ରାପି ୱିନୟଂ ଆଗମ୍ମ ୱୁଡ୍ଢୋ ଭିକ୍ଖୁ ସାମି, ନ କେୱଲଂ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ସଙ୍ଘସ୍ସ ଗାରୱୟୁତ୍ତୱଚନାରହତାଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ତତ୍ଥ ସୟଂ ଚେ ଥେରୋ, ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ୱତ୍ତୁଂ ୟୁଜ୍ଜତି। କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତି? ବୁଦ୍ଧକାଲେ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରୋ ଅୱୁଡ୍ଢୋ ନାମ ଦୁଲ୍ଲଭୋ। ସବ୍ବକମ୍ମୱାଚାୟ ପୟୋଗନିଦସ୍ସନେ ଚ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ ଇଚ୍ଚେୱ ଭଗୱା ଦସ୍ସେତୀତି ଚେ? ଏୱମେତଂ ତଥା ଦସ୍ସନତୋ। ସଙ୍ଘଂ ଉପାଦାୟ ସଙ୍ଘତ୍ଥେରେନାପି ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୁଂ ଉପାଦାୟ ‘‘ଆୱୁସୋ’’ତି ମହାକସ୍ସପସ୍ସ କମ୍ମୱାଚାୟ ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ, ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥେ ଚ ଥେରେନ ଭିକ୍ଖୁନା ‘‘ପରିସୁଦ୍ଧୋ ଅହଂ, ଆୱୁସୋ’’ତି ପୟୋଗଦସ୍ସନତୋ ଚ। ‘‘ୟଦି ସଙ୍ଘସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲ’’ନ୍ତି ପରତୋ ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବେ ଉପୋସଥକରଣନ୍ତରାୟେ ସନ୍ଧାୟାହ। ଉପୋସଥସ୍ସ ବହୁୱିଧତ୍ତା ସରୂପତୋ ୱତ୍ତୁଂ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟା’’ତି ଆହ। ଏତ୍ତାୱତା ଞତ୍ତିଂ ନିଟ୍ଠପେସି। ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମତୋ ଏୱ ହି ଉପୋସଥକମ୍ମଂ। ନ, ତତିୟାନୁସ୍ସାୱନସମ୍ଭୱତୋତି ଚେ? ନ, ଅଞ୍ଞେହି ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମେହି ଅସଦିସତ୍ତା। ନ ହି ଏତ୍ଥ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ’’ତି ଆରଭୀୟତୀତି। ଅଞ୍ଞେହି ଞତ୍ତିଦୁତିୟେହି ଅସଦିସତ୍ତା ଞତ୍ତିଦୁତିୟମ୍ପି ମାହୋତୂତି ଚେ? ନ, ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥାପି କତ୍ତବ୍ବତୋ। ତଥା ହି ଞତ୍ତିଦୁତିୟକମ୍ମଂ ଏକଚ୍ଚଂ ଅପଲୋକନୱସେନପି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଅଞ୍ଞଂ ଅଞ୍ଞଥା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି? ଇଦମେୱ ଉପୋସଥକମ୍ମଂ ଞାପକଂ।

‘‘କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ନ ଞତ୍ତି ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତଞ୍ହି ଞତ୍ତିତୋ ପୁରେତରମେୱ କରୀୟତୀତି। ତସ୍ମା ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ, ୟଦି ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିୟାତି? ତଥାପି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ହି ତଂ ଞତ୍ତିୟା ଅନ୍ତୋକରୀୟତୀତି। ୟଦି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ପୟୋଜନାଭାୱାତି ଚେ? ନ, ୟଥାଗତଟ୍ଠାନେୟେୱ ୱତ୍ତବ୍ବତୋ, ପରପଦାପେକ୍ଖତାୟାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇଦଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତୋ ସଙ୍ଘୋ, ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ଠପନକ୍ଖେତ୍ତାତିକ୍କମେ ଆପଜ୍ଜତି। ନ ହି ତସ୍ମିଂ ଖେତ୍ତେ ଅତିକ୍କନ୍ତେ ସମ୍ମଜ୍ଜନାସନୋଦକପଦୀପକରଣେ ଆପତ୍ତିମୋକ୍ଖୋ ହୋତି। ଉପୋସଥକମ୍ମତୋ ପୁବ୍ବେ କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚାକରଣପଚ୍ଚୟତ୍ତା ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିୟା, ନ ସା କମ୍ମପରିୟୋସାନାପେକ୍ଖା ଏତ୍ଥାଗତସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦାପତ୍ତି ୱିୟ, ତସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ଭିକ୍ଖୁ ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥା’’ତି ୱତ୍ତୁକାମୋ ପଠମଂୟେୱ ପରିସୁଦ୍ଧାପରିସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚୟଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଂ ସରାପେତି। ତଞ୍ହି କତଂ ପରିସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ଅକତଂ ଅପରିସୁଦ୍ଧପଚ୍ଚୟୋ, ତେନେୱ ଉଭୟାପେକ୍ଖାଧିପ୍ପାୟେନ ‘‘କତଂ ନ କତ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘କିଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚ’’ ମିଚ୍ଚେୱାହ। ତତ୍ଥ ଅକତପକ୍ଖେ ତାୱ ପାରିସୁଦ୍ଧିଆରୋଚନକ୍କମନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ପରତୋ ‘‘ୟସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତି, ସୋ ଆୱି କରେୟ୍ୟା’’ତି ଚ, କତପକ୍ଖେ ‘‘ଅସନ୍ତିୟା ଆପତ୍ତିୟା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ ୱକ୍ଖତି।

ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥ। କିଂକାରଣା? ୟସ୍ମା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମି। ଏତ୍ଥ ଚ ‘‘ଉଦ୍ଦିସାମୀ’’ତି ୱତ୍ତମାନକାଲଂ ଅପରାମସିତ୍ୱା ‘‘ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଅନାଗତକାଲପରାମସନେନ ୟ୍ୱାୟଂ ‘‘ଦାନି ନେସଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଅନୁଜାନେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୫୦) ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋ, ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି ଏକେ। ୟସ୍ମା ‘‘ପଞ୍ଚିମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ୱତ୍ତମାନସ୍ସ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସସଙ୍ଖାତସ୍ସ ପାତିମୋକ୍ଖସ୍ସ ୟଦେତଂ ଅନ୍ତେ ‘‘କଚ୍ଚିତ୍ଥ ପରିସୁଦ୍ଧା’’ତିଆଦିକଂ ୟାୱତତିୟାନୁସ୍ସାୱନଂ, ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତତ୍ତା, ଅୱୟୱେପି ଅୱୟୱୀୱୋହାରସମ୍ଭୱତୋ ଚ ଇଧ ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଞ୍ହି ୱୁତ୍ତେ ୟସ୍ମା ପରତୋ ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତଂ ଆଗମିସ୍ସତି, ତସ୍ମା ଆପତ୍ତିଭୀରୁକା ତୁମ୍ହେ ସବ୍ବେୱ ପଠମମେୱ ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆରୋଚେଥାତି ଅୟମତ୍ଥୋ ସମ୍ଭୱତି। ୱତ୍ତମାନକାଲୱସେନ ୱୁତ୍ତେ ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥା’’ତି ୱଚନମେୱ ନ ସମ୍ଭୱତି ତଦାରୋଚନସ୍ସ ପଠମଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା, ପଗେୱ ତସ୍ସ କରଣାଭାୱେନ ‘‘ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ୱଚନଂ। ଅୟଂ ନୟୋ ସନ୍ତିୟା ଆପତ୍ତିୟା ଆରୋଚନେ ୟୁଜ୍ଜତି, ନ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ, ଅକମ୍ମପରିୟୋସାନା ତୁଣ୍ହୀଭାୱପ୍ପତ୍ତିତୋ, ଏୱଂ ସନ୍ତେପି ତସ୍ମିଂ ୟୁଜ୍ଜତେୱ। ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକୋ ହି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆପତ୍ତିଆୱିକରଣଂ ଅକତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତେ ଭିକ୍ଖୂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ତେନେୱ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେନ ଆରୋଚିତପାରିସୁଦ୍ଧିକୋ ହୁତ୍ୱା ‘‘ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ଆରଭି।

ଏତ୍ଥାହ – ପଠମଂ ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟ, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସେୟ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧାପି ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସତି, ପାତିମୋକ୍ଖଂ

ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସତୀ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ, ଅଥ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ’’ତି ଲକ୍ଖଣତ୍ତା ଯଥାରୁତମେଵ ଵତ୍ତବ୍ବଂ, ତଥାପି ‘‘ଉପୋସଥଂ କରିସ୍ସାମି, ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବନ୍ତି? ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ଲକ୍ଖଣଵିରୋଧତୋ, ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ। ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉଦ୍ଦେସୋ ଏଵ ହି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଉପୋସଥୋ କତୋ ହୋତି, ନ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଉପୋସଥକରଣେନ। ତଞ୍ଚ ସୋଵ କରିସ୍ସତି, ନ ସଙ୍ଘୋତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋଵ ଆପଜ୍ଜତି। ‘‘ସୁଣାଥା’’ତି ଵୁତ୍ତେ ଅଚିତ୍ତସାମଗ୍ଗିପ୍ପସଙ୍ଗଭୟା ‘‘ସୁଣୋମା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୁଣିସ୍ସାମା’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବଂ ‘‘ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତାତି ଚେ? ନ ଵତ୍ତବ୍ବଂ, ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାୟନିରପେକ୍ଖତାୟ ‘‘ସୁଣୋମ’’ ଇଚ୍ଚେଵ ଵତ୍ତବ୍ବଂ। ଏକପଦେନେଵ ହିସ୍ସ ତଦଧିପ୍ପାୟୋ ଅତିକ୍କନ୍ତୋତି। ଯଦି ଏଵଂ କିମଟ୍ଠଂ ତଂ ସବ୍ବେହେଵ ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ଚେ? ‘‘ଉଦ୍ଦିସିସ୍ସାମୀ’’ତି ଇମିନା ଅସାଧାରଣଵଚନେନ ଆପନ୍ନସ୍ସ ଅଚିତ୍ତସାମଗ୍ଗିପ୍ପସଙ୍ଗନିଵାରଣତ୍ଥଂ। ସରମାନେନାତି ଇମିନା ଚସ୍ସ ସମ୍ପଜାନମୁସାଵାଦସ୍ସ ସଚିତ୍ତକତଂ ଦସ୍ସେତି। ଅନ୍ତରାୟିକୋ ଧମ୍ମୋ ଵୁତ୍ତୋ ଭଗଵତାତି ଏଵଂ ଅକିରିୟସମୁଟ୍ଠାନସ୍ସାପି ଏଵଂ ପରିତ୍ତକସ୍ସ ଇମସ୍ସ ମୁସାଵାଦସ୍ସ ମହାଦୀନଵତଂ ଦସ୍ସେତି। ଵିସୁଦ୍ଧାପେକ୍ଖେନାତି ସାଵସେସଂ ଆପତ୍ତିଂ ଉପାଦାୟ ଅନାପତ୍ତିଭାଵସଙ୍ଖାତଂ ଅନଵସେସଞ୍ଚ ଉପାଦାୟ ଗିହିଭାଵସଙ୍ଖାତଂ ଵିସୁଦ୍ଧିଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତେନ କସ୍ମା ଆଵି କାତବ୍ବା? ଅନ୍ତରାୟଭାଵାନୁପଗମନେନ ଫାସୁଵିହାରପଚ୍ଚୟତ୍ତା। ଇଧ ‘‘ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ପନ୍ନରସୋ’’ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ ପରତୋ ଦିଵସନିୟମସ୍ସ କତ୍ତୁକାମତାଧିପ୍ପାୟେନ ଅଵୁତ୍ତତ୍ତା। ଏଵଂ ପନ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସବ୍ବଦିଵସେସୁ ଉଦ୍ଦିସିଂସୁ।

୧୩୫।‘‘ଆଦିମେତ’’ନ୍ତି ସୀଲପାତିମୋକ୍ଖମେଵ ଵୁତ୍ତଂ, କିଞ୍ଚାପି ଗନ୍ଥପାତିମୋକ୍ଖୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ‘‘ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଵା’’ତି ମାତିକାୟଂ ଵୁତ୍ତାନଂ ଵସେନ ଵୁତ୍ତଂ। ଅନନ୍ତାପନ୍ନୋ ଵାତି ପୁଗ୍ଗଲାଧିଟ୍ଠାନଦେସନା। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘‘ଉପୋସଥଂ କରେୟ୍ୟା’ତି ଏତ୍ତାଵତା ଛତ୍ତି ହୋତି। ଯାଵତତିୟାନୁସ୍ସାଵନା ନାମ ‘ଯସ୍ସ ସିୟା ଆପତ୍ତୀ’ତିଆଦିଵଚନତ୍ତୟଂ, ଅନ୍ତେ ‘ଦୁତିୟମ୍ପି ତତିୟମ୍ପି ପୁଚ୍ଛାମୀ’ତି ଇଦଞ୍ଚାତି ଦୁଵିଧଂ। ତତ୍ଥ ପଠମଂ ଆପତ୍ତିଂ ସରିତ୍ୱା ନିସିନ୍ନସ୍ସ, ଦୁତିୟଂ ଅସରନ୍ତସ୍ସ ସାରଣତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ଵଚୀଦ୍ୱାରେ’’ତି ପାକଟଵସେନ ଉଜୁକମେଵ ଵୁତ୍ତଂ। କିଞ୍ଚାପି କାୟଵିଞ୍ଞତ୍ତିୟାପି କରୀୟତି, କାୟକମ୍ମାଭାଵା ପନ ଵଚୀଵିଞ୍ଞତ୍ତିୟାୟେଵ ଆଵି କାତବ୍ବା। ‘‘ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଵା’’ତିଆଦି ଲକ୍ଖଣଵଚନଂ କିର। ସଙ୍ଘୁପୋସଥକରଣତ୍ଥଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଚେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ। ଗଣୁପୋସଥକରଣତ୍ଥଞ୍ଚେ ଗଣମଜ୍ଝେ ନିସିନ୍ନୋ, ତସ୍ମିଂ ଗଣମଜ୍ଝେ। ଏକସ୍ସେଵ ସନ୍ତିକେ ଚେ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥଂ କତ୍ତୁକାମୋ, ତସ୍ମିଂ ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ଆଵି କାତବ୍ବାତି, ‘‘ଏତେନ ନ କେଵଲଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଏଵାୟଂ ମୁସାଵାଦୋ ସମ୍ଭଵତି, ଅଥ ଖୋ ଏତ୍ଥ ଵୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେନ ଅସତିପି ‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ଆରୋଚେଥା’ତିଆଦିଵିଧାନେ ଗଣୁପୋସଥେପି ସାପତ୍ତିକୋ ହୁତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କତ୍ତୁକାମୋ ଅନାରୋଚେତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀଭୂତୋଵ କରୋତି ଚେ, ସମ୍ପଜାନମୁସାଵାଦାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଆଵିକରଣତୋ ଲକ୍ଖଣଵଚନଂ କିରେତ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି ତକ୍କିକା। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଗଣମଜ୍ଝେଵା’’ତି ନ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ତେସଂ ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଆରୋଚନାଧିପ୍ପାୟଵସେନ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ଆରୋଚେନ୍ତୋ ହି ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆରୋଚେମୀତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଆଵି କରୋନ୍ତୋ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ଆଵି କରୋତି ନାମ। ଅତ୍ତନୋ ଉଭତୋପସ୍ସେ ନିସିନ୍ନାନଂ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଗଣମଜ୍ଝେ। ଏକସ୍ସେଵାରୋଚେସ୍ସାମି ସଭାଗସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାୟେନ ଆରୋଚେନ୍ତୋ ଏକପୁଗ୍ଗଲେ ଆରୋଚେତି ନାମ। ପୁବ୍ବେ ଵିଭତ୍ତପଦସ୍ସ ପୁନ ଵିଭଜନଂ ଅତ୍ଥଵିସେସାଭାଵଦୀପନତ୍ଥନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

୧୩୬-୭।‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଦେଵସିକଂ…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଵତ୍ୱା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖଵେ, ଉପୋସଥେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଅନୁପୋସଥେ ଏଵ ତଂ ଦୁକ୍କଟଂ , ଉପୋସଥେ ପନ ଦେଵସିକମ୍ପି ଵଟ୍ଟତୀତି ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚାତୁଦ୍ଦସିୟଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱାପି ପନ୍ନରସିୟଂ ଉଦ୍ଦିସିଂସୁ, ତେନାହ ‘‘ସକିଂ ପକ୍ଖସ୍ସା’’ତି। ତତ୍ଥ ପୁରିମେନ ସାମଗ୍ଗୀଦିଵସୋ ଉପୋସଥଦିଵସୋ ଏଵାତି ଦୀପେତି। ଉଭୟେନ ଅଟ୍ଠମିଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦେଵସିକଂ ପଟିକ୍ଖେପସ୍ସ ଅତିପ୍ପସଙ୍ଗଂ ନିଵାରେତି। କିଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଭିନ୍ନୋ ଚେ ସଙ୍ଘୋ ପାଟିପଦଦିଵସେ ସମଗ୍ଗୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ଦିଵସେ ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥଂ କରୋନ୍ତୋ ଉଭୟମ୍ପି ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଉଭୟେନ ଏକୀଭୂତେନ ନିଵାରିତୋ ହୋତୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥୋ ନ ଦେଵସିକୋ। ଚେ, ଅହୋରତ୍ତଂ କାତବ୍ବୋ। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ପକ୍ଖେ ପକତିଉପୋସଥୋ ନ ଦେଵସିକୋ। ଚେ, ଅହୋରତ୍ତଂ କାତବ୍ବୋ। ତସ୍ମିଞ୍ଚ ପକ୍ଖେ ପକତିଉପୋସଥୋ ଅନୁଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ। ଚେ ହୋତି, ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ଆପଜ୍ଜତି। ନ ଅପଵାଦନୟେନ ଗହେତବ୍ବତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। କିଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି? ସାମଗ୍ଗୀଦିଵସେ ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥଂ କତ୍ୱା ପୁନ ତସ୍ମିଂ ପକ୍ଖେ ପକତିଉପୋସଥଦିଵସେ ସମ୍ପତ୍ତେ ପକତିଉପୋସଥୋ ନ କାତବ୍ବୋତି। ଅପଵାଦୋତି। ଅପଵାଦିତବ୍ବଟ୍ଠାନତୋ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଉସ୍ସଗ୍ଗଵିଧାନଂ ନିଵାରେତି।

କିତ୍ତାଵତାନୁ ଖୋ ସାମଗ୍ଗୀତି ଏତ୍ଥାୟମଧିପ୍ପାୟୋ – ସାମଗ୍ଗୀ ନାମେସା ସଭାଗାନଂ ସନ୍ନିପାତୋ। ସଭାଗା ଚ ନାମ ଯତ୍ତକା ସହଧମ୍ମିକା, ତେ ସବ୍ବେପି ହୋନ୍ତି, ଉଦାହୁ ଆଵାସସଭାଗତାୟ ସଭାଗା ନାମ ହୋନ୍ତୀତି। ତତ୍ଥ ଯଦି ସହଧମ୍ମିକାନଂ ସାମଗ୍ଗୀ ସାମଗ୍ଗୀ ନାମ, ସବ୍ବେସଂ ପୁଥୁଵିଭତ୍ତାନଂ ସାମଗ୍ଗୀ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବା। ଅଥାଵସଥଵସେନ, ଏକାଵାସସଭାଗାନନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ଏକାଵାସେ ସାମଗ୍ଗୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ମା ନୋ ଅଗମାସୀତି ଅଗତୋ ମା ହୋତି।

ସୀମାନୁଜାନନକଥାଵଣ୍ଣନା

୧୩୮। ଏକାୱାସଗତାନଂ ୱସେନ ସାମଗ୍ଗିଂ ପଟିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଏକସୀମଗତାନଂ ୱସେନ ଅନୁଜାନିତୁକାମୋ ଭଗୱା ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’’ନ୍ତି ଆହ। ଅଥ ଆୱାସପରିଚ୍ଛେଦଂ ୱତ୍ତୁକାମୋ ଭୱେୟ୍ୟ। ଏତ୍ତାୱତା ଏକାୱାସୋ ଯାୱତା ଏକାସୀମା। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁ’’ନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟ। ତସ୍ମା ନ ଇଧ ଅନୁଞ୍ଞାତବଦ୍ଧସୀମାୱସେନ ଏକାୱାସପରିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତି, ଉପଚାରସୀମାୱସେନେୱ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କଥଂ ଜାନିତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ପାଠଇତୋୱ, ଯଥାହ ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମୟେନ ଆୟସ୍ମା ଉପନନ୍ଦୋ ସକ୍ୟପୁତ୍ତୋ ଏକୋ ଦ୍ୱୀସୁ ଆୱାସେସୁ ୱସ୍ସଂ ୱସି… ପେ… ଏକାଧିପ୍ପାୟ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୪)। ଅଞ୍ଞଥା ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋୱ, କଥଂ? ଏକାୱାସୱସେନେୱ ଚେ ସାମଗ୍ଗୀ, ବହୁଆୱାସଅନାୱାସେସୁ ନ ସମ୍ଭୱେୟ୍ୟ। ତତୋ ସୋ ତଂ ଆୱାସଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ବହିଦ୍ଧା ଉପୋସଥଂ କରୋତି। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଦହୁପୋସଥେ ସଭିକ୍ଖୁକୋ ଅନାୱାସୋ ଗନ୍ତବ୍ବୋ’’ତିଆଦି (ମହାୱ। ୧୮୧)-ପାଠଇୱିରୋଧୋ ସତିପି ସଙ୍ଘେ ଅନାୱାସେ ଉପୋସଥସ୍ସ ଅକତ୍ତବ୍ବତୋ। ଅନାୱାସେପି ଚେ ସାମଗ୍ଗୀ ଲବ୍ଭତି, ‘‘ଏତ୍ତାୱତା ସାମଗ୍ଗୀ, ଯାୱତା ଏକାୱାସୋ’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବଥା ପୁରିମନୟୋ ପଚ୍ଛିମେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋତି କତ୍ୱା ନାନାୱାସୱସେନପି ସାମଗ୍ଗୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ତଂ କମ୍ମଂ କରୋମାତି ୱତ୍ୱା ନ ଅକଂସୂ’ତିଆଦୀସୁ ୱିୟ ଅନାଗତମ୍ପି ଅପେକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ‘କରୋମା’ତି ୱୁତ୍ତେ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ସୀମଂ ଅସୋଧେତ୍ୱାପି ନିମିତ୍ତଂ କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ହେଟ୍ଠିମକୋଟିୟା ଅଡ୍ଢଟ୍ଠମରତନୁବ୍ବେଧୋ ହତ୍ଥିପ୍ପମାଣୋ। ସଚେ ଏକୋ ବଦ୍ଧୋ ହୋତି, ନ କାତବ୍ବୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଚତୁନ୍ନଂ ପବ୍ବତକୂଟାନଂ ହେଟ୍ଠା ପିଟ୍ଠିପାସାଣସଦିସେ ପାସାଣେ ଠିତତ୍ତା ଏକାବଦ୍ଧଭାୱେ ସତିପି ପଥୱିତୋ ଉଦ୍ଧଂ ତେସଂ ସମ୍ବନ୍ଧେ ଅସତି ହେଟ୍ଠା ପଥୱିଗତସମ୍ବନ୍ଧମତ୍ତେ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ କତ୍ୱା କିତ୍ତେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ‘ପିଟ୍ଠିପାସାଣୋ ଅତିମହନ୍ତୋପି ପାସାଣସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଥୱିତୋ ହେଟ୍ଠା ତସ୍ସ ମହନ୍ତଭାୱେ ଗୟ୍ହମାନେ ପବ୍ବତମେୱ ହୋତୀ’’ତି ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଚିନିତ୍ୱା କତପଂସୁପୁଞ୍ଜୋ ତିଣଗୁମ୍ବରୁକ୍ଖା ଚେ ଜାୟନ୍ତି, ପବ୍ବତୋ ହୋତୀତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ। ନେୱାତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ପାସାଣୋତି ‘‘ସୁଧାମୟପାସାଣୋପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ ଇଟ୍ଠକାୟ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା। ଦ୍ୱତ୍ତିଂସପଲଗୁଳପିଣ୍ଡପ୍ପମାଣୋ ତୁଲତାୟ, ନ ତୁଲଗଣନାୟ। ସୋପୀତି ଖାଣୁକୋ ୱିୟ ଉଟ୍ଠିତପାସାଣୋ।

ଚତୁପଞ୍ଚରୁକ୍ଖନିମିତ୍ତମତ୍ତମ୍ପୀତି ଏକଚ୍ଚେସୁ ନିମିତ୍ତସଦ୍ଦୋ ନତ୍ଥି। ଏତ୍ଥ ତୟୋ ଚେ ସାରରୁକ୍ଖା ହୋନ୍ତି, ଦ୍ୱେ ଅସାରରୁକ୍ଖା, ସାରରୁକ୍ଖାନଂ ବହୁତ୍ତଂ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବଂ। ‘‘ସୁସାନମ୍ପି ଇଧ ‘ୱନମେୱା’ତି ସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି ସୟଂଜାତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କେଚି ପନ ‘‘ଚତୂସୁ ଦ୍ୱେ ଅନ୍ତୋସାରା ଚେ, ୱଟ୍ଟତି। ଅନ୍ତୋସାରା ଅଧିକା, ସମା ୱା, ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ମା ବହୂସୁପି ଦ୍ୱେ ଚେ ଅନ୍ତୋସାରା ଅତ୍ଥି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ପରଭାଗେତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏତେହି ବଦ୍ଧଟ୍ଠାନତୋ ଗତତ୍ତା ୱଟ୍ଟତି। ତଥା ଦୀଘମଗ୍ଗେପି ଗହିତଟ୍ଠାନତୋ ଗତଟ୍ଠାନସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଅନ୍ୱଦ୍ଧମାସନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅନୁବଦ୍ଧୋ ଅଦ୍ଧମାସୋ, ଅଦ୍ଧମାସସ୍ସ ୱା ଅନୂ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଅନ୍ତରୱାସକୋ ତେମିୟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତ୍ତକପ୍ପମାଣୌଦକେୟେୱ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି କେଚି। ତେମିୟତୀତି ଇମିନା ହେଟ୍ଠିମକୋଟିୟା ନଦିଲକ୍ଖଣଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱରୂପାୟ ନଦିୟା ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ଅପ୍ପଂ ୱା ବହୁଂ ୱା ଉଦକଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ପୱତ୍ତତି, ତସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅପ୍ପୋଦକେପି ଠତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ‘‘ପୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ନଦିନିମିତ୍ତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେତୁତୋ ପରତୋ ତତ୍ତକଂ ଉଦକଂ ଯଦି ପୱତ୍ତତି, ନଦୀ ଏୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ଜାତସ୍ସରାଦୀସୁ ଠିତୋଦକଂ ଜାତସ୍ସରାଦିପଦେସେନ ଅନନ୍ତରିକମ୍ପି ନିମିତ୍ତଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ନଦିପାରସୀମାୟ ନିମିତ୍ତଂ ୱିୟ। ସଚେ ସୋ ପଦେସୋ କାଲନ୍ତରେନ ଗାମଖେତ୍ତଭାୱଂ ପାପୁଣାତି, ତତ୍ଥ ଅଞ୍ଞଂ ସୀମଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଉକ୍ଖେପିମନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବକଂ।

ଅବଦ୍ଧସୀମୱିହାରାନଂ ସୀମାୟ ଉପଚାରଂ ଠପେତ୍ୱାତି ‘‘ଆୟତିଂ ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବାୟ ଓକାସଂ ଠପେତ୍ୱା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଗତେହି ପନାତି ‘‘ଏକସ୍ସ ଉପଡ୍ଢଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ତୁକାମତାୟ ସତି ସବ୍ବେସଂ ଆଗମନେ ପୟୋଜନଂ ନତ୍ଥୀତି କତ୍ୱା ‘ଅନ୍ତୋନିମିତ୍ତଗତେହୀ’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ସାମୀଚିୱସେନା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଅନାଗମନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ‘‘ସୀମାୟ ଅବଦ୍ଧତ୍ତା ୱଗ୍ଗଂ ନାମ ନ ହୋତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଗାମଖେତ୍ତେ ଠତ୍ୱା ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନକାଲେ, ସମାନସଂୱାସକସୀମାୟ ସମ୍ମନ୍ନନକାଲେ ଚ ଆଗମନପୟୋଜନଂ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଭେରିସଞ୍ଞଂ ୱାତି ‘‘ସମ୍ମନ୍ନନପରିୟୋସାନଂ କରୋମାତି ୱତ୍ୱା’’ତି ଲିଖିତଂ, ତେନ ତାଦିସେ କାଲେ ତଂ କପ୍ପତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। କିଂ ଇମିନା? ସୁଖକରଣତ୍ଥନ୍ତି ମହାଜନସନ୍ନିପାତନପରିସ୍ସମଂ ଅକତ୍ୱା ଅପ୍ପତରେହି ସୁଖକରଣତ୍ଥଂ। ଯଦି ମହାସୀମାବନ୍ଧନକାଲେ ଅନ୍ତରାୟୋ ହୋତି, ତତ୍ତକେନପି ସୁଖୱିହାରୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ପଠମ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ତତୋ ଓରଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି? ୱୀସତିୱଗ୍ଗକରଣୀୟପରମତ୍ତା ସଙ୍ଘକମ୍ମସ୍ସ। କମ୍ମାରହେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକୱୀସତି ଭିକ୍ଖୂ ଚେ ଗଣ୍ହାତି, ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ତକପ୍ପମାଣଂ ସୁଖନିସଜ୍ଜୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତମେୱ ନିମିତ୍ତଂ ଅଞ୍ଞେପି କିତ୍ତେତ୍ୱା ସଚେ ବନ୍ଧନ୍ତି,

ୱଚ୍ଚତୀତି ଏକେ।

‘‘ଏୱଂବଦ୍ଧାସୁ ପନ…ପେ… ସୀମନ୍ତରିକା ହି ଗାମଖେତ୍ତଂ ଭଜତୀ’’ତି ନ ଆୱାସୱସେନ ସାମଗ୍ଗୀପରିଚ୍ଛେଦୋ, କିନ୍ତୁ ସୀମାୱସେନେୱାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନିମିତ୍ତୁପଗପାସାଣେ ଠପେତ୍ୱା’’ତି ସଞ୍ଚାରିମନିମିତ୍ତସ୍ସ ତପ୍ପରତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଗଣ୍ଠିପଦକ୍କମୋ ହୋତି – ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତୀତି ତେ ଅୱିସ୍ସୱାସଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ‘‘ସମାନସଂୱାସକମେୱ ସମୂହନିସ୍ସାମା’’ତି ୱାୟାମନ୍ତା ସମୂହନିତୁଂ ନ ସକ୍କିସ୍ସନ୍ତି। ‘‘ଏକରତନପ୍ପମାଣା’’ତି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟନ୍ତରା ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ଏକଙ୍ଗୁଲମତ୍ତମ୍ପି ୱଟ୍ଟତେୱ। ଖଣ୍ଡସୀମତୋ ପଟ୍ଠାୟ ବନ୍ଧନଂ ଆଚିଣ୍ଣଂ। ଆଚିଣ୍ଣକରଣେନ ୱିଗତସମ୍ମୋହୋ ହୋତୀତି। କୁଟିଗେହେତି କୁଟିଘରେ। ଭୂମିଘରେ। ଉଦୁକ୍ଖଲଂୱାତି ଭୂମିଉଦୁକ୍ଖଲଂ ୱିୟ ଖୁଦ୍ଦକାୱାଟଂ। ‘‘ପମୁଖେ’’ତି ଭୂମିକୁଟିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ହେଟ୍ଠା ନ ଓତରତୀତି ଭିତ୍ତିତୋ ଓରଂ ନିମିତ୍ତାନି ଠପେତ୍ୱା କିତ୍ତିତତ୍ତା ହେଟ୍ଠା ଆକାସେ ନ ଓତରତି, ଉପରି କତେ ପାସାଦେତି ଅତ୍ଥୋ। ଭିତ୍ତିଲଗ୍ଗେତି ଭିତ୍ତିନିସ୍ସିତକେ। ଇମେ କିର ଭିତ୍ତିଲଗ୍ଗାପି ‘‘ଏକାବଦ୍ଧା’’ତି ନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ସବ୍ବୋ ପାସାଦୋ ସୀମଟ୍ଠୋ ହୋତୀତି ଏକାବଦ୍ଧୋ ୱା ହୋତୁ, ମା ୱା। ତାଲମୂଲକପବ୍ବତୋ ନାମ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ତନୁକୋ। ଆକାସପବ୍ଭାରନ୍ତି ଅପରିକ୍ଖେପପବ୍ଭାରଂ। ସୁସିରପାସାଣୋ ନାମ ଲେଣଂ ହୋତି। ଅନ୍ତୋଲେଣନ୍ତି ପବ୍ବତସ୍ସ ଅନ୍ତୋଲେଣଂ। ଦ୍ୱାରଂ ପନ ସନ୍ଧାୟ ପରତୋ ‘‘ଓରତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସବ୍ବଥାପି ସୀମତୋ ବହିଲେଣେନ ଓତରତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ମହାସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱାତି ସୀମଟ୍ଠଂ ଦୂରଗତମ୍ପି ସୀମଗତଂ ସୀମସମ୍ବନ୍ଧଂୱ, ତସ୍ମା ତଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ଠାତବ୍ବନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ତନ୍ନିସ୍ସିତକଂ ଅପନେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ‘‘ସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ମହାଥେରାପି ‘‘ସୋଧେତବ୍ବ’’ମିଚ୍ଚେୱ ୱଦନ୍ତୀତି ଏକେ। ‘‘ମହାସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା ୱା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଚ ପାଠୋ ଅତ୍ଥି। ‘‘ୱୁତ୍ତନୟେନେୱା’’ତି ଚ ପରତୋ ୱକ୍ଖତି, ତସ୍ମା ସାଧାରଣପାଠୋୱ ସୁନ୍ଦରୋତି ଏକେ। ପୁରିମନୟେପୀତି ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ମହାସୀମାୟ ଓନତେପୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉକ୍ଖିପାପେତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ଅନ୍ତୋ ଠିତତ୍ତା। ରୁକ୍ଖସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ପଥୱିଗତଂ ମୂଲଂ ଖଣ୍ଡସୀମାୱ ହୋତି, ଅବୋହାରିକଂ ୱାତି ଅପରେ। ‘‘ମଞ୍ଚେ ପନ ଛିନ୍ନେ ମହାସୀମାୟ ଠିତମୂଲଂ ମହାସୀମମେୱ ଭଜତି, ଖଣ୍ଡସୀମାୟ ଠିତଂ ଖଣ୍ଡସୀମମେୱ ଭଜତି ତଦାୟତ୍ତପଥୱିରସାଦୀହି ଅନୁଗ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ସୀମାୟ ପଚ୍ଛା ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପଚ୍ଛାସୀମାୟଂ କତଗେହେ ୱିୟା’’ତି ୱତ୍ୱା ‘‘ବନ୍ଧନକାଲେ ଠିତରୁକ୍ଖେ ନିସୀଦିତ୍ୱା କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ଉପରିସୀମାୟ ଅଗମନତୋ’’ତି କାରଣଂ ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ସତି ବନ୍ଧନକାଲେ ପୁନ ଆରୋହଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ବନ୍ଧିତକାଲେ ଏୱ ଆରୁହତୀତି ଆପଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଛା ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖୋ ପନ ତପ୍ପଟିବଦ୍ଧତ୍ତା ସୀମସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗତୋ, ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖୋପୀତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଯଂ କିଞ୍ଚିପୀ’’ତି ୱଚନତୋ ତିଣାଦିପି ସଙ୍ଗହିତଂ। ମହାଥେରାପି ତିଣଂ ସୋଧେତ୍ୱାୱ କରୋନ୍ତୀତି।

୧୪୦। ଯସ୍ମା ମଞ୍ଚତୋ କୋଣଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘କୋଣତୋ କୋଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଆପତ୍ତିଞ୍ଚ ଆପଜ୍ଜତି ଅଚିତ୍ତକତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ପାରୟତୀତି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି। କା ସା? ସୀମା। ‘‘ଯା ସବ୍ବନ୍ତିମେନ…ପେ… ୱହତୀ’’ତି ତତୋ ହେଟ୍ଠିମା ନାୱାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଦୁତିୟପାରାଜିକେ ନାୱଟ୍ଠଭଣ୍ଡାଧିକାରେ ତସ୍ସାପି ଅଧିପ୍ପେତତ୍ତା। ମଜ୍ଝିମପୁରିସସ୍ସ ଭାରପ୍ପମାଣେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ଭିକ୍ଖୁନୀନମ୍ପି ନଦୀପାରସୀମାସମ୍ଭୱତୋ ତାସଂ ‘‘ଏକା ୱା ନଦୀପାରଂ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟା’’ତି ୱୁତ୍ତଦୋସପରିହରଣତ୍ଥନ୍ତି ଆଚରିୟସ୍ସ ତକ୍କୋ। ଉଭୟତ୍ଥାପି ଧୁୱ-ସଦ୍ଦୋ ଗହିତୋ। ତେନ ଉପୋସଥନ୍ତରାୟ ପରିହରଣତ୍ଥଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ନିୟମତୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ନାୱା ନାମ ପମାଣଯୁତ୍ତା ସବ୍ବସାଧାରଣା ଥମ୍ଭନାୱା ଅଧିପ୍ପେତା, ନ କୁଲ୍ଲନାୱାତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିୟୋ। ରୁକ୍ଖଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚେ ଏକଂ ଗାମଖେତ୍ତଂ, ସବ୍ବନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠିତେ ଭିକ୍ଖୂ ହତ୍ଥପାସଗତେ କତ୍ୱା ସମ୍ମନ୍ନିତବ୍ବା। ନାନାଗାମଖେତ୍ତଂ ଚେ, ଅନାଗମନମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି। ଉଭୟତୀରେ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନମତ୍ତେନ ଦୀପକୋ ସଙ୍ଗହିତୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୀପକେ ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତବ୍ବାନେୱ। ‘‘ନଦିୟା ହେଟ୍ଠା ନିସିନ୍ନଭିକ୍ଖୁ କମ୍ମଂ କୋପେତି। ଉପରିୟେୱ ହି ନଦୀ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ସୀମାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପୋସଥାଗାରାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪୧। ‘‘ଯଂ ସଙ୍ଘୋ ଆକଙ୍ଖତି ୱିହାରଂ ୱା…ପେ… ଗୁହଂ ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ନ କେୱଲଂ ପଥୱିୟଂୟେୱ, ୱିହାରାଦୀନଂ ଉପରିପି ସୀମା ଅନୁଞ୍ଞାତା ହୋତି ଉପୋସଥକମ୍ମପଧାନତ୍ତାତି ସିଦ୍ଧଂ। ତପ୍ପଧାନା ସୀମାତି କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଚେ? ତଦଧିକାରାନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ସମ୍ମୁତିୟଂ ‘‘ସମାନସଂୱାସା’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧେ ୱିସୁଂ ‘‘ଏକୂପୋସଥା’’ତି ୱଚନତୋ ଚ। ‘‘ଉପୋସଥଂ ଠପେତ୍ୱା ସେସକମ୍ମାନି ସମାନସଂୱାସା ନାମା’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଏକଂ ସମୂହନିତ୍ୱା’’ତି ପାଠଇପାଠୋ।

୧୪୨।କତୋଵସ୍ସାତି ଏକସୀମାଯ ସମଗ୍ଗେ ସଦ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞଥା ନାନାସୀମାଯଂ ଠିତାନଂ ସଵନଂ ପମାଣଂ, ଏକସୀମାଯପି ହତ୍ଥପାସଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ଵା ଠିତାନଂ ଵା ସଵନମେଵ ପମାଣନ୍ତି ଅନିଟ୍ଠଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତତ୍ଥ ସମ୍ମତାଯ ଵା ଅସମ୍ମତାଯ ଵାତି ଉପୋସଥାଗାରସମ୍ମୁତିଯା, ନ ସୀମାସମ୍ମୁତିଯା। କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ଅଧିକାରତୋ, ପରତୋ ଛନ୍ଦଦାନପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ, ପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନପଞ୍ଞତ୍ତିତୋ ଚ। ତତ୍ଥ ପୁରିମଂ କାରଣଂ ପୁରିମଂ ଅନିଟ୍ଠଂ ନିଵାରେତି, ପଚ୍ଛିମଂ ପଚ୍ଛିମନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଉପୋସଥମୁଖନ୍ତି ଉପୋସଥଟ୍ଠାନଂ। ‘‘ଉପୋସଥମୁଖସ୍ସାତି ଉପୋସଥାଗାରଟ୍ଠାନସ୍ସା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଯାନି କାନିଚି ନିମିତ୍ତାନି କିତ୍ତେତୁଂ ଵଟ୍ଟେତୀତି ଇଦଂ କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି? ‘‘ପଠମଂ ନିମିତ୍ତା କିତ୍ତେତବ୍ବା ନିମିତ୍ତେ କିତ୍ତେତ୍ଵା’’ତି ଏତ୍ତକମେଵ ଵୁତ୍ତତ୍ତା। ପଠମଂ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ନ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଚେ? ତଂ ପନ ଅକାରଣଂ, ନ ହି ବୁଦ୍ଧାନଂ ଦେସନାଯ ଆଲସିଯଂ ଅତ୍ଥି। ସୀମାସମୂହନନକାଲେ ଉପୋସଥାଗାରଂ ସମୂହନିତ୍ଵାଵ ସୀମାସମୂହନନଂ ଇଚ୍ଛତୀତି ଏକେ। ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ଅବଦ୍ଧାଯ ସୀମାଯ ଉପୋସଥାଗାରସମ୍ମୁତିସିଦ୍ଧିତୋତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ଉପୋସଥମୁଖନ୍ତି ଉପୋସଥାଗାରସ୍ସ ମୁଖନ୍ତି ଆଚରିଯା। ଉପୋସଥମୁଖସ୍ସ ନିମିତ୍ତକିତ୍ତନା ସୀମାଯ ଵୁତ୍ତନଯେନ କାତବ୍ବା। ଏକେନାପି କିତ୍ତେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ‘‘ପାସାଦୋ ଵା ହୋତୁ, ମଣ୍ଡପାଦୀସୁ ଵା ଅଞ୍ଞତରୋ। କମ୍ମଵାଚାଯ ପନ ‘ଉପୋସଥମୁଖ’ମିଚ୍ଚେଵ ଵତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। ‘‘ପୋରାଣକୋ ଆଵାସୋ ନାମ ମୂଲାଵାସୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଵଦତି ଘଟମତ୍ତା ଇତି ହି ଲକ୍ଖଣଂ।

ଅଵିପ୍ପଵାସସୀମାନୁଜାନନକଥାଵଣ୍ଣନା

୧୪୩-୪। ‘‘ମନମ୍ହି ଵୂଳ୍ହୋ’’ତି ଵା ପାଠୋ। ତତ୍ଥ ମନମ୍ହି ଵୂଳ୍ହୋତି ମନଂ ଵୂଳ୍ହୋ ଅମ୍ହାତି ଅତ୍ଥୋ। ଠପେତ୍ଵା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚାତି ଅନ୍ତରଘରସଙ୍ଖାତଂ ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ଠପେତ୍ଵା। କେଚି ‘‘ପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ଗାମଂ ସନ୍ଧାଯ ‘ଗାମ’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘ଗାମୂପଚାର’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି, ତଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଵିରୁଜ୍ଝତି। ତସ୍ମା ନିଵେସନରଚ୍ଛାଦଯୋ ସନ୍ଧାଯ ଗାମଂ, ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନାନି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଗାମୂପଚାର’’ନ୍ତି ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ପନ ଅନେକଧା ପଠନ୍ତି। କିଂ ତେନ, ପାଳିଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ଵା ଯଥା ସମେନ୍ତି, ତଥା ଗହେତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ପୁରିମକମ୍ମଵାଚା ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଗାମଗାମୂପଚାରେ ଅନ୍ତୋକତ୍ଵା ସମାନସଂଵାସକସୀମାଯ ସମ୍ମତାଯ ଉପରି ଅଵିପ୍ପଵାସସୀମାସମ୍ମୁତିଯଂ ଯୁଜ୍ଜତି। ଯତ୍ଥ ପନ କେଵଲଂ ଅରଞ୍ଞଂଯେଵ ସମ୍ମତଂ, ତତ୍ଥ କଥଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଠପେତ୍ଵା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି ଵଚନଂ ନ ସାତ୍ଥକନ୍ତି ଚେ? ଵୁଚ୍ଚତେ – ଏଵମେତଂ, କିନ୍ତୁ ଅନୁସ୍ସାଵନହାନିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ତଂ ଵଚନଂ ଵତ୍ତବ୍ବମେଵାତି ଇମିନାଵ ଅଧିପ୍ପାଯେନ ‘‘ପୁରିମକମ୍ମଵାଚା ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ ସିଯା। ଏକସ୍ମିଂ ଵା ଅତ୍ଥେ କମ୍ମଵାଚାଦ୍ଵଯଅଭାଵତୋତି ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ ହି ତେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ କମ୍ମେ ଗଣପୂରକା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଉଭିନ୍ନଂ ନାନାସଂଵାସକସଙ୍ଘାନମ୍ପି ଅଯମେଵ ଵିଧି ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଚେ? ନାପଜ୍ଜତି ପଟିଗ୍ଗହସନ୍ନିଧୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ଓମସନାଦିପଚ୍ଚଯା ଅଵିସେସତୋ, କମ୍ମପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିମତ୍ତାପେକ୍ଖତାଯ ଚ। ତସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ। ନ କମ୍ମଵାଚଂ ଵଗ୍ଗଂ କରୋନ୍ତୀତି କମ୍ମଂ ନ କୋପେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତ୍ଥାତି ଠପେତ୍ଵା ଗାମନ୍ତି ଏତ୍ଥ। ‘‘ଯଦି ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଵିପ୍ପଵାସସୀମା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚ ନ ଓତରତି, ଅଥ କସ୍ମା ଗାମେ ସୀମାବନ୍ଧନକାଲେ ଅଵିପ୍ପଵାସଂ ସମ୍ମନ୍ନନ୍ତୀତି ଚେ? ଆଚିଣ୍ଣକପ୍ପେନ, ନ ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଅତ୍ଥଂ ଅପେକ୍ଖିତ୍ଵା’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଅତ୍ଥତୋ ହି ସା ବହିଦ୍ଧାପି ଅବଦ୍ଧା ଏଵ ହୋତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତରଗାମେ ବଦ୍ଧା ସମାନସଂଵାସସୀମା ଯସ୍ମା ଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମାତି ଏକେ। ସୋପି ସୀମାସଙ୍ଖ୍ୟମେଵ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଵିପ୍ପଵାସସୀମାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ଵିଚାରେତବ୍ବଂ – ଗାମଂ ଅନ୍ତୋକତ୍ଵା ବଦ୍ଧାଯ ସୀମାଯ ପୁନ ଅଵିପ୍ପଵାସସମ୍ମୁତିଯଂ ଅରଞ୍ଞପଦେସେ ଠତ୍ଵା ଅଵିପ୍ପଵାସକମ୍ମଵାଚା କାତବ୍ବା, ଉଦାହୁ ଗାମେ ଠତ୍ଵାତି? ଗାମେ ଠତ୍ଵା କତାଯପି କପ୍ପିଯଭୂମିଯା ଫରତୀତି। ବହିସୀମେ ଠିତସମ୍ମତଦୋସାନୁଲୋମତ୍ତା ଅକପ୍ପିଯଭୂମିଯଂ ଠତ୍ଵା ନ କାତବ୍ବାତି ନୋ ତକ୍କୋ, ଏସ ନଯୋ ସମୂହନନେପୀତି ଆଚରିଯୋ। ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠତ୍ଵା ଅଵିପ୍ପଵାସସୀମାତିଆଦୀସୁ ମହାସୀମା କିର ‘‘ଅଵିପ୍ପଵାସସୀମା’’ତି ଵୁତ୍ତା।

୧୪୬। ‘‘ଯସ୍ସାଯସ୍ମତୋ ଖମତି ଏତିସ୍ସା ସୀମାଯ ସମାନସଂଵାସାଯ ଏକୂପୋସଥାଯ ସମୁଗ୍ଘାତୋ, ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସା’’ତି ଅନ୍ଧକପୋତ୍ଥକେ, ସୀହଳପୋତ୍ଥକେସୁ ଚ କେସୁଚି ପାଠୋ ଅତ୍ଥି। କେସୁଚି ‘‘ସମୁଗ୍ଘାତୋ ଏତିସ୍ସା ସୀମାଯା’’ତି ପଠମଂ ଲିଖନ୍ତି, କେସୁଚି ‘‘ଏତିସ୍ସା ସୀମାଯ ସମୁଗ୍ଘାତୋ’’ତି ଚ।

ଗାମସୀମାଦିକଥାଵଣ୍ଣନା

୧୪୭।ସାଚାତି ସା ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଦିନ୍ନଗାମସୀମା ଚ ଇତରା ଚ। ସା କତମାତି ଚେ? ‘‘ପକତିଗାମା’’ତିଆଦିମାହ। ବଦ୍ଧସୀମାସଦିସାଯେଵ ହୋନ୍ତୀତି ସା ଚ ହୋତି ଇତରା ଚ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ତସ୍ମାଯେଵ ‘‘ତିଚୀଵରଵିପ୍ପଵାସପରିହାରଂ ଲଭତୀ’’ତି ଏକଵଚନଂ କତଂ, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଗାମତ୍ତାତି ଏକେ। ‘‘ହୋନ୍ତି, ନ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ଚ ବହୁଵଚନମ୍ପି କରୋନ୍ତୀତି। ‘‘ସା ଚ ଇତରା ଚା’’ତି ଵୁତ୍ତା ‘‘ମଜ୍ଝେ ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ଦିନ୍ନଗାମସୀମା ପକତିଗାମାଦଯୋ ଅଭିନ୍ନା’’ତି ଚ ଵଦନ୍ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁଵସତୀ’’ତି ପାଠୋ, ‘‘ଵସନ୍ତୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ‘‘ଅଥସ୍ସ ଠିତୋକାସତୋ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା

ଏକୱଚନମେୱ ଯୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବା, ଭିକ୍ଖୱେ, ନଦୀ ଅସୀମାତି କତରଂ ସୀମଂ ପଟିକ୍ଖିପତି? ବଦ୍ଧସୀମଂ, ଏକାଦସୱିପତ୍ତିସୀମଜ୍ଝୋତ୍ଥରପ୍ପସଙ୍ଗତୋତି ଆଚରିଯା। ସଚେ ପଠମଂ ସୀମାଯ ବଦ୍ଧାଯ ପଚ୍ଛା ନଦିଆଦଯୋ ହୋନ୍ତି, ପଟିକ୍ଖେପୋତି ପସଙ୍ଗୋ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅବଦ୍ଧସୀମମେୱ ପଟିକ୍ଖିପତି। ଯଥା ସବ୍ବୋ ଗାମୋ ଗାମସୀମା, ତଥା ସବ୍ବା ନଦୀ ଅସୀମା। କିନ୍ତୁ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାତି ସୀମାନାନତ୍ତଂ ଦସ୍ସେତୀତି ନୋ ତକ୍କୋତି ଆଚରିଯୋ। ଯଂ ମଜ୍ଝିମସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ସମନ୍ତା ଉଦକୁକ୍ଖେପାତି ପନ ଏକିସ୍ସା ନଦିଯା ଚତୁୱଗ୍ଗାଦୀନଂ ସଙ୍ଘାନଂ ୱିସୁଂ ଚତୁୱଗ୍ଗକରଣୀଯାଦିକମ୍ମକରଣକାଲେ ସୀମାପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱାସାୱିପ୍ପୱାସପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପି ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନଂ ୱିଯାତି ଆଚରିଯା, ତସ୍ମା ଉଦକୁକ୍ଖେପପରିଚ୍ଛେଦାଭାୱେପି ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ – ତତ୍ଥ ନାୱାଗତୋ ଚେ, ନାୱାଯଂ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ସତ୍ଥଗତୋ ଚେ, ସତ୍ଥେ ୱୁତ୍ତନଯେନ। ସୋ ଚେ ଅତିରେକଚାତୁମାସନିୱିଟ୍ଠୋ, ଗାମେ ୱୁତ୍ତନଯେନ ତିଚୀୱରାୱିପ୍ପୱାସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥାପି ଅଯଂ ୱିସେସୋ – ସଚେ ସତ୍ଥୋ ଉଦକୁକ୍ଖେପସ୍ସ ଅନ୍ତୋ ହୋତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାପମାଣନ୍ତି ଏକେ। ସତ୍ଥୋୱ ପମାଣନ୍ତି ଆଚରିଯା। ସଚେ ପନେତ୍ଥ ବହୂ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମ୍ହି କେଚି ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥଂ, କେଚି ଗଣୁପୋସଥଂ, କେଚି ସଙ୍ଘୁପୋସଥନ୍ତି ୱତ୍ତୁକାମତାଯ "ବହୂ ସଙ୍ଘା"ତି ଅୱତ୍ୱା "ଭିକ୍ଖୂ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଊନକଂ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏତ୍ଥ ସୀମାସମ୍ଭେଦସମ୍ଭୱତୋତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ଠପେନ୍ତେ ହି ଊନକଂ ନ ଠପେତବ୍ବଂ। "ଅଠପେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତି ଏୱା"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗଚ୍ଛନ୍ତିଯା ପନାତି ଏତ୍ଥ "ଉଦକୁକ୍ଖେପମନତିକ୍କମିତ୍ୱା ପରିୱତ୍ତମାନାଯ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଲିଖିତଂ। ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଞତ୍ତୀତିଆଦି କିଂ ସୀମତୋ କମ୍ମୱିପତ୍ତିଭଯା ୱୁତ୍ତଂ , ଉଦାହୁ ପରିସତୋତି? ଏକକମ୍ମସ୍ସ ନାନାସୀମାଯ ଅସମ୍ଭୱତୋ ସୀମତୋତି। ଏକକମ୍ମସ୍ସ ନାନାସୀମଟ୍ଠସଙ୍ଘେନ ଅସମ୍ଭୱତୋ ପରିସତୋତିପି ଏକେ। "ସୱନଂ ହାପେତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋତି ନୋ ତକ୍କୋ। ଏକିସ୍ସା ହି ସୀମାଯ ଏକଂ କମ୍ମଂ ଅନିଟ୍ଠପେନ୍ତୋ ହାପେତୀତି ଆଚରିଯୋ।

ବହିନଦିତୀରେ ଜାତରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତୋନଦିଯଂ ପୱିଟ୍ଠସାଖାଯ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଚ ନଦିତୀରେ ଖାଣୁକଂ କୋଟ୍ଟେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଚ ସଚେ ପନ ସେତୁ ୱା ସେତୁପାଦା ୱା ବହିତୀରେ ପତିଟ୍ଠିତାତି ଏତ୍ଥ ଚ ସୀମାସୋଧନଂ ନାମ ଗାମସୀମଟ୍ଠେ ହତ୍ଥପାସାନଯନଂ। ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଉଟ୍ଠିତରୁକ୍ଖତୋ ୱିଯୋଜେତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ତୀରଟ୍ଠେ ରୁକ୍ଖେ ବନ୍ଧନାୱାଯ ଗାମୋ ଆଧାରୋତି। "ଉଭତୋଭାଗେନ ଗାମସୀମଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତସେତୁ ଖଣ୍ଡସୀମାମହାସୀମାଯୋ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତରୁକ୍ଖେନ ଉପମେତବ୍ବୋ"ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ତତ୍ଥ ପୁରିମନଯେ ତାୱ ଇଦଂ ୱିଚାରେତବ୍ବଂ – ତାଦିସେ ଠାନେ କତକମ୍ମଂ କିଂ ନଦିଯଂ କତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉଦାହୁ ଗାମସୀମାଯଂ, ଅଥ ଉଭଯତ୍ଥାତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ତଂ ଚେ ନଦିଯଂ କତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାୱ ସୋଧେତବ୍ବା, ନ ଇତରା। ଅଥ ଗାମସୀମାଯଂ କତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମା ନ ସୋଧେତବ୍ବା। ଯଦି ଉଭଯତ୍ଥ କତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ଦ୍ୱୀସୁ ସୀମାସୁ ଏକକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗୋ ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ "ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ସୀମାଯ ଞତ୍ତି, ଅଞ୍ଞିସ୍ସା ଅନୁସ୍ସାୱନା ହୋତୀ"ତି ଇଦଞ୍ଚ "ଖଣ୍ଡସୀମାମହାସୀମଟ୍ଠାନଂ କାଯସାମଗ୍ଗିଯା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଇଦଞ୍ଚାନିଟ୍ଠଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି? ଏତ୍ଥ ୱୁଚ୍ଚତେ – ଯଥାୱୁତ୍ତଂ କମ୍ମଂ ଉଭଯତ୍ଥ କତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି, ନ ଚ ଯଥାୱୁତ୍ତଂ ଅନିଟ୍ଠଂ ଆପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? "ଞତ୍ତିଅନୁସ୍ସାୱନାନଂ ଏକେକସୀମାଯଂ ପୱତ୍ତତ୍ତା, କାରକଭିକ୍ଖୂନଂ ୱା ଏକେକସୀମାଯଂ ଠିତତ୍ତା"ତି ୱଦନ୍ତି। ଉଭଯତ୍ଥାପି ଠାତୁଂ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତାଯ ପନ ତଂ ଅକାରଣଂ। ଏକୀଭାୱଂ ଉପଗତସୀମଟ୍ଠାନେ କତତ୍ତାତି ଇଦଂ ଅଚଲକାରଣଂ। ଏକୀଭାୱଂ ଉପଗତାସୁ ହି ଦ୍ୱୀସୁ ନଦୀଗାମସୀମାସୁ କମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ। ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯଂ ଚେ ନଦୀ ହୋତି, ସମୁଦ୍ଦୋ ୱା, ଜାତସ୍ସରୋ ୱା। ତେସୁ ଠିତଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସୀମାଯଂ ଠିତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଚେ ନଦିଆଦିଲକ୍ଖଣଂ ଅଟ୍ଟୋ ଦୀପକୋ, ପାସାଣୋ, ରୁକ୍ଖୋ ୱା ହୋତି, ସତ୍ତବ୍ଭନ୍ତରସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ମନୁସ୍ସେହି ୱଠଅଞ୍ଜନଟ୍ଠାନଂ ଚେ ତଂ ହୋତି, ଗାମଖେତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। କତରଗାମଖେତ୍ତଂ? ଯତୋ ମନୁସ୍ସା ସଞ୍ଚରନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଚେ ସଞ୍ଚରନ୍ତି, ୱିସୁଂ ଗାମଖେତ୍ତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଚ ଆଚରିଯା।

ପଚ୍ଛିମନଯେ ସଚେ ସେତୁ ନଦୀଲକ୍ଖଣଟ୍ଠାନଂ ଅଫୁସିତ୍ୱା ଠିତୋ, ଗାମସୀମାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତତ୍ଥ ଏକୋ ଚେ ଗାମୋ, ତଂ ସୋଧେତ୍ୱା, ଦ୍ୱୀସୁ ତୀରେସୁ ସଚେ ଦ୍ୱେ, ଦ୍ୱେପି ଗାମେ ସୋଧେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି କତଂ ଉଭଯତ୍ର କତଂ ହୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ଦ୍ୱୀସୁ ନଦୀସୁ, ଜାତସ୍ସରେସୁ ଚ ଏକକମ୍ମପସିଦ୍ଧି ୱେଦିତବ୍ବା। ଅଯଂ ପନ ନଯୋ ଖଣ୍ଡସୀମାମହାସୀମାନମ୍ପି ଲବ୍ଭତେୱ। ସଚେ ସେତୁ ନଦୀଲକ୍ଖଣଟ୍ଠାନଂ ଫୁସିତ୍ୱା ଠିତୋ, ଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାପି ସୋଧେତବ୍ବା।

ସୀମାନମେୱ ଚେକତ୍ତଂ, ୱେହାସଟ୍ଠଂ ୱିନା ଗତୋ;

ୱିଦିତ୍ୱା ଏକକମ୍ମସ୍ସ, ସୀମତୋ ଇଦମାଦିସେ।

ଏକସୀମଂ ଦ୍ୱିସୀମଂ ୱା, ତିସୀମଂ ଚତୁସୀମକଂ;

ଏକକମ୍ମଂ ସିୟା ତସ୍ସ, କୋପୋ ପରିସତୋ ସିୟାତି।

ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ୱିସେସୋ – ନଦିୟଂ କରୋନ୍ତାନଂ ଉଦକୁକ୍ଖେପତୋ ବହି ରୁକ୍ଖାଦିସମ୍ବନ୍ଧୋ ଅପ୍ପମାଣଂ। ଗାମେ କରୋନ୍ତାନଂ ନଦିୟଂ ସମ୍ବନ୍ଧରୁକ୍ଖସ୍ସ ଉଦକୁକ୍ଖେପତୋ ବହି ଠିତଭିକ୍ଖୁ ଅପ୍ପମାଣଂ, ତତୋ ଓରଂ ପମାଣଂ। ବଦ୍ଧସୀମାୟ ସମ୍ବନ୍ଧରୁକ୍ଖସ୍ସ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ଠିତଭିକ୍ଖୁ ପମାଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତେନେୱ ୱୁତ୍ତଂ ''ସୀମଂ ସୋଧେତ୍ୱା କମ୍ମଂ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ସଚେ ପନ ସେତୁ ୱା ସେତୁପାଦା ୱା ବହିତୀରେ ପତିଟ୍ଠିତା କମ୍ମଂ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଚନମ୍ପି ପାରୋହାଦୀସୁ ୱିୟ ସକଲସୀମାସୋଧନମେୱ କାତବ୍ବନ୍ତି ସାଧେତି, ୱୀମଂସିତବ୍ବଂ। ଅତିୱୁଟ୍ଠିକାଲେ ପନାତି ଏତ୍ଥ ଅତିୱୁଟ୍ଠି ନାମ ଯଥା ଚାତୁମାସିକାୟାତି ୱେଦିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ଚତୁମାସଂ ଅତିୱୁଟ୍ଠିୟେୱ ସଚେ ହୋତି, ସବ୍ବୋପି ଓଘେନ ଓତ୍ଥଟୋକାସୋ ନଦୀ ଏୱ। ଅଥ ଏକିସ୍ସାପି ଅତିୱୁଟ୍ଠିୟା ଓଘୋ ଚତୁମାସଂ ତିଟ୍ଠତି, ସନ୍ଦତି ୱା, ବହିତୀରେ ପତିଟ୍ଠିତଓଘେନ ଓତ୍ଥଟୋକାସୋ ସବ୍ବୋପି ନଦୀ ଏୱ। ନଦିଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ସନ୍ଦନଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟାତି ତମେୱ ୱା ନଦିଂ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ୱା ଅପୁବ୍ବଂ ୱା ପଦେସଂ ଅଭିନୋ ପୱତ୍ତୱସେନ ନଦିଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱା ସନ୍ଦନଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ୱଟ୍ଟତି। ଗାମନିଗମସୀମଂ ଓତ୍ଥରିତ୍ୱାତି ଚତୁମାସପ୍ପୱତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଗମନପଥେତି ତଦହୁ ଗତପଚ୍ଚାଗତଂ କାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେୟ୍ୟକେ''ତି ଲିଖିତଂ। ଯଂ ପନ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ନଦିୟମ୍ପି ତଂଦୋସପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ତିପୁସକାଦୀତି ଏତ୍ଥ ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ କମଲୁପ୍ପଲାଦୀନିପି ସଙ୍ଗହଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି । ସବ୍ବୋପି ଅଜାତସ୍ସରୋ ହୋତି, ଗାମସୀମାସଙ୍ଖ୍ୟମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ଯେହି କତଂ, ତେସଂ ଗାମସୀମାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୱା, ସମନ୍ତତୋ ତୀରଟ୍ଠଗାମେହି ଚେ କତଂ, ସବ୍ବଗାମସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୱା, ଅଞ୍ଞେହି ଗାମଖେତ୍ତେହି ଅସମ୍ବନ୍ଧଟ୍ଠାନଂ ଚେ, ୱିସୁଂଗାମସୀମାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୧୪୮।ସଂସଟ୍ଠୱିଟପାତି ଇମିନା ଆସନ୍ନତ୍ତଂ ଦୀପେତି, ତେନ ପଦେସସମ୍ବନ୍ଧେନା ଇଧ ସମ୍ଭେଦୋତି ଦୀପେତି। ସୋ ପନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ସୀମାସଙ୍କରଂ କରୋତୀତି ବଦ୍ଧସୀମଟ୍ଠାନପ୍ପୱେସନୱସେନ ''ଏକଦେସବଦ୍ଧସୀମା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ସଙ୍କରଦୋସୋ ହୋତି। ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସୀମାୟ ସୀମା ସମ୍ଭିନ୍ଦିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ''ପଠମଂ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ପଚ୍ଛା ଅଭିନା ବନ୍ଧିତବ୍ବସୀମା ନ ସମ୍ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା''ତି ଏକେ ଅଧିପ୍ପାୟଂ ସଂୱଣ୍ଣୟନ୍ତି। ପଠମଂ ସମ୍ମତସୀମାୟଂ ସମ୍ଭେଦାଭାୱତୋ ସ୍ୱାଧିପ୍ପାୟୋ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରଣେନ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ପଚ୍ଛା ବନ୍ଧିତବ୍ବସୀମାୟ ପଠମଂ ବଦ୍ଧସୀମା ନ ସମ୍ଭିନ୍ଦିତବ୍ବା। ସକଲଂ ୱା ଏକଦେସତୋ ୱା ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋକରଣେନ ପଠମଂ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ସୀମନ୍ତରିକେ ଅକିତ୍ତେତ୍ୱା ସମ୍ମନନତୋ ହି ସମ୍ଭିନ୍ଦତି ନାମ, ପରେସଂ ବଦ୍ଧସୀମଂ ସକଲଂ ୱା ଏକଦେସତୋ ୱା ନିମିତ୍ତାନଂ ଅନ୍ତୋକରଣେନ ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥରତି ନାମ, ତେନେୱାହ ''ସୀମଂ ସମ୍ମନନ୍ତେନ ସୀମନ୍ତରିକଂ ଠପେତ୍ୱା''ତିଆଦି। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପଠମଂ ବଦ୍ଧସୀମାୟ ସୀମନ୍ତରିକଂ ପଚ୍ଛା ବନ୍ଧିତବ୍ବସୀମାୟ ନିମିତ୍ତଭୂତଂ ଠପେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସୀମଂ ସମ୍ମନିତୁନ୍ତି। ଇମା ଦ୍ୱେପି ୱିପତ୍ତିୟୋ ଭିକ୍ଖୁଭିକ୍ଖୁନୀସୀମାନଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ସମ୍ଭୱନ୍ତି। ସୋ ପନ ୱଡ୍ଢନ୍ତୋ ସୀମାସଙ୍କରଂ କରୋତୀତି ଏତ୍ଥ କେୱଲଂ ସୀମାସଙ୍କରମେୱ କରୋତି। ତସ୍ମିଂ କତକମ୍ମାନି ନ କୁପ୍ପନ୍ତୀତି କେଚି, ତଂ ନୟୁତ୍ତଂ ସାଖାପାରୋହଚ୍ଛେଦନସୀମାସୋଧନାନଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗରୁକୁଲେ ପୟିରୁପାସିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଯୁତ୍ତକଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ।

ଉପୋସଥଭେଦାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୪୯। ''ଦ୍ୱେମେ , ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପୋସଥା''ତି ତଦା ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥସ୍ସ ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ। ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥସ୍ସ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚେ ''ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ସାମଗ୍ଗୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନ ଚ କମ୍ମୱାଚାୟ ଭଗୱତା ପୟୋଗୋ ଦସ୍ସିତୋ, ପାଠଇନୟତୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିୟେହି ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବକ୍କମୋ ଦସ୍ସିତୋ। ତଥା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସାନଂ ଉଦ୍ଦେସକ୍କମୋ ସିଦ୍ଧୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତୟୋ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସନ୍ତି, ଅଧମ୍ମେନ ସମଗ୍ଗଂ ନାମ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ କାମଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସାମଗ୍ଗୀ ନାମ ହୋତି ୱଗ୍ଗକଥାୟ ଯଥାକମ୍ମଂ ସାମଗ୍ଗୀୱୱତ୍ଥାନତୋ। ତଥାପି ୱଗ୍ଗପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ସମଗ୍ଗଂ, ସମଗ୍ଗପଟିପକ୍ଖଭାୱେନ ଚ ୱଗ୍ଗଂ ନାମ କତଂ। ଆୱେଣିକତୋ ୱା ଗଣକମ୍ମାଦିସମ୍ଭୱତୋ, ତସ୍ସ ଚ ସମଗ୍ଗୱଗ୍ଗଭାୱସମ୍ଭୱତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଧମ୍ମେନ ୱଗ୍ଗନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାରିସୁଦ୍ଧିକରଣଂ ଧମ୍ମିକଂ, ସଙ୍ଘସ୍ସେୱ ଛନ୍ଦାଗମନଂ, ନ ଗଣସ୍ସାତି କତ୍ୱା ୱଗ୍ଗଂ ନାମ ହୋତି। ''ଏକୱାରଂ କତଂ ସୁକତଂ, ଆପତ୍ତିଂ ପନ ଆପଜ୍ଜତି, ପୁନ କାତୁଂ ନ ଲଭନ୍ତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ପଞ୍ଚସୁ ଏକସ୍ସ ଛନ୍ଦଂ ଆହରିତ୍ୱା ଚତୂହି ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ, ଛନ୍ଦହାରକେ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକଂ ପତ୍ତେ ତେନ ସଙ୍ଘୋ ପହୋତି, ତସ୍ମା ଛନ୍ଦୋ ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ।

ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୦।ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟଂ (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ…ପେ… ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି, ତତ୍ଥାୟସ୍ମନ୍ତେ ପୁଚ୍ଛାମି…ପେ… ତସ୍ମା ତୁଣ୍ହୀ। ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀ'ତି ୱତ୍ୱା 'ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନ'ନ୍ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅୱସେସେ ସୁତେନ ସାୱିତେ ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠୋ ହୋତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ''ଏୱମେତଂ ଧାରୟାମୀତି ସୁତ୍ତା ଖୋ ପନାୟସ୍ମନ୍ତେହୀ''ତି ଏତ୍ଥ ''ଧାରୟାମୀ''ତି ୱତ୍ୱା ''ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆୟସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନ''ନ୍ତି ୱଚନଂ ସଂଖିତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ, ତେନେୱ ଖୁଦ୍ଦକପେୟ୍ୟାଲୱସେନ ଲିଖିତଂ। ଏୱଂ ମାତିକାଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ''ଆୱିକତା ହିସ୍ସ ଫାସୁ ହୋତି,

ତତ୍ଥାଯସ୍ମନ୍ତେ’’ତି ଏତ୍ଥାପି ‘‘ଉଦ୍ଦିଟ୍ଠଂ ଖୋ ଆଯସ୍ମନ୍ତୋ ନିଦାନ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ସଂଖିତ୍ତନ୍ତି ଗହେତବ୍ବନ୍ତି ଏକେ। କେଚି ‘‘ଅୱିୱଦମାନେହି ସିକ୍ଖିତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ନିଦାନୁଦ୍ଦେସୋ ନିଟ୍ଠିତୋ ନାମ ହୋତି, ତସ୍ମା ଅନାୱିକରୋନ୍ତୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ। କସ୍ମା? ‘‘ନିଦାନଂ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା’’ତି ନିଟ୍ଠାନୱଚନେନ ହି ନିଦାନସ୍ସ ନିଟ୍ଠିତଭାୱୋ ୱୁତ୍ତୋ, ନିଦାନାୱସାନେ ଚ ଆପତ୍ତି ୱୁତ୍ତାତି। ‘‘ସରଭଞ୍ଞଂ ନାମ ସରେନ ଭଣନ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ସଜ୍ଝାଯଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱାତି ‘‘ସଜ୍ଝାଯଂ କରୋମୀ’’ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା। ‘‘ଆପୁଚ୍ଛାମୀତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେନ କଥେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ତୁଣ୍ହୀଭାୱେ ଯୁଜ୍ଜତି। ‘‘ଅଥାପି ଲାଭାଦିନା ଅଭିଭୂତୋ ୱାରେତି, ତଂ ନ ପମାଣ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଏସେୱ ନଯୋତି କଥେନ୍ତୋ ଯଦି ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦତି, ପୁନ ଆପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି।

ଅଧମ୍ମକମ୍ମପଟିକ୍କୋସନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୪।‘‘ତେସଂଅନୁପଦ୍ଦୱତ୍ଥାଯା’’ତି ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ କମ୍ମଂ ନ କରୋତି, ଅଞ୍ଞୋପି ଉପଦ୍ଦୱୋ ବହୂନଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ।

ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସକଅଜ୍ଝେସନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୫୫। ‘‘ଥେରାଧିକଂ ପାତିମୋକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱତ୍ୱାପି ପଚ୍ଛା ଅୱିସେସେନ ‘‘ଯୋ ତତ୍ଥ ବ୍ୟତ୍ତୋ ପଟିବଲୋ, ତସ୍ସାଧେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ଭନ୍ତେ’’ତି ୱଚନଂ ଥେରସ୍ସାପି ଅତ୍ଥୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ‘‘ଗଚ୍ଛାୱୁସୋ ସଂଖିତ୍ତେନ ୱା ୱିତ୍ଥାରେନ ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଅସତିପି ଅନ୍ତରାଯେ ଥାମଂ ପମାଣନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ଦିସଂଗମିକାଦିୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୩। ‘‘ସଚସ୍ସ ସଦ୍ଧିଂଚରା ଭିକ୍ଖୁଉପଟ୍ଠାକା ଅତ୍ଥୀ’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ଉତୁୱସ୍ସେତି ଉତୁସଂୱଚ୍ଛରେ ହେମନ୍ତଗିମ୍ହେସୂ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୪।ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦମ୍ମୀତି ‘‘ସାପତ୍ତିକୋ ଥେରାନଂ ଦେତି, ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ଦୁକ୍କଟଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଆଚରିଯେନ ଲିଖିତଂ। କିଂ ନୁ ଖୋ କାରଣଂ? ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେନ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ନାମ କେୱଲଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅକିରିଯସମୁଟ୍ଠାନା ହୋତୀତି। ‘‘ପାରିସୁଦ୍ଧିଂ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ପନ କିରିଯା ପଞ୍ଞାଯତି, ତସ୍ମା ସମ୍ପଜାନମୁସାୱାଦେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି, ସୁଟ୍ଠୁ ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ମହନ୍ତା ହି ତେ ଆଚରିଯା ନାମ। ତତ୍ଥ ‘‘ଦମ୍ମୀ’’ତି ଅଯଂ ଉପୋସଥକମ୍ମନିବ୍ବତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ହରା’’ତି ଚ ‘‘ଆରୋଚେହୀ’’ତି ଚ ହାରକସ୍ସ ଅନାରୋଚନପଚ୍ଚଯା ଦୁକ୍କଟମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏସେୱ ନଯୋ ଛନ୍ଦଦାନେପି। ତତ୍ଥ ‘‘ଦମ୍ମୀ’’ତି ଅଯଂ ଚିତ୍ତସାମଗ୍ଗିଦୀପନୱଚନଂ, ସେସଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ, ଏୱଂ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱଣ୍ଣେତି। ଅଥ ୱା ପଠମଂ ସମଗ୍ଗଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ, ଦୁତିଯଂ ପଚ୍ଛା ୱିଧାତବ୍ବଭାୱଂ, ତତିଯଂ ଛନ୍ଦହାରକସ୍ସ ଦୁକ୍କଟମୋଚନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭଯତ୍ଥାପି ‘‘ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ ପକ୍କମତୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ସଙ୍ଘେ ସମଗ୍ଗେ ଏୱ ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନଂ ରୁହତି, ନାସମଗ୍ଗେତି ସିଦ୍ଧଂ। ‘‘ସଙ୍ଘପ୍ପତ୍ତୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକୋ ପଟିଜାନାତି, ଆହଟା ହୋତି ପାରିସୁଦ୍ଧୀ’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ଉକ୍ଖିତ୍ତକାଦୀନମ୍ପି ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧିଦାନଂ ରୁହତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତଞ୍ଚ ଖୋ ପକତତ୍ତସଞ୍ଞାଯ, ନୋ ଅଞ୍ଞଥାତି ତକ୍କୋ। ଜାନିତ୍ୱା ସାମଣେରସ୍ସ ଦିନ୍ନେ ନ ଯାତି, ଆପତ୍ତି ଚ, ଅଜାନିତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ଯାତି ଚ, ଅନାପତ୍ତୀତି ଏକେ। ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକା ନାମ ପାରିସୁଦ୍ଧୀତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଖଲିକା ନାମ ଅନନ୍ତରେନ ସମ୍ବଜ୍ଝତି, ଅଞ୍ଞେନ ଚ ସଙ୍ଖଲିକେନାତି କେୱଲଂ ସଙ୍ଖଲିକା ପାରିସୁଦ୍ଧି ନାମ ହୋତୀତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ୱିସେସନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ହୋତି। ବିଳାଲସଙ୍ଖଲିକା ବଦ୍ଧାୱ ହୋତି ଅନ୍ତୋଗେହେ ଏୱ ସମ୍ପଯୋଜନତ୍ତା। ଯଥା ସା ନ କତ୍ଥଚି ଗଚ୍ଛତି, ତଥା ସାପି ନ କତ୍ଥଚି ଗଚ୍ଛତୀତି କିର ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଛନ୍ଦଦାନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୬୫-୭। ‘‘ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ୱା ସୀମନ୍ତରିକଂ ୱା ବହିସୀମଂ ୱା ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗତୋ ଭିକ୍ଖୁ କମ୍ମଂ ନ କୋପେତି, ତସ୍ମା ଗମିକଭିକ୍ଖୂନଂ ଛନ୍ଦଂ ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ଖଣ୍ଡସୀମଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୁନ ୱିହାରସୀମଂ ବନ୍ଧିତୁଂ ତେସଂ ଛନ୍ଦଂ ନ ଗଣ୍ହନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ମୁହୁତ୍ତଂ ଏକମନ୍ତଂ ହୋଥା’’ତିଆଦିୱଚନତୋ ଯଂ କିଞ୍ଚି ଭିକ୍ଖୁକମ୍ମଂ ଗହଟ୍ଠାଦୀସୁ ହତ୍ଥପାସଗତେସୁ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ନିସ୍ସୀମନ୍ତି ବହିସୀମଂ। ତସ୍ସ ସମ୍ମୁତିଦାନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ତସ୍ମିଂ ସତିପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଆସନେନ ସହ ଉଦକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପନ୍ନରସୋପୀତି ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ଚାତୁଦ୍ଦସିଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଯଦି ନୋ ଏତ’’ନ୍ତି। ‘‘ଅଜ୍ଜ ମେ ଉପୋସଥୋ ପନ୍ନରସୋ’’ତି ଅଧିଟ୍ଠାନଂ ସଦା ନ କିଞ୍ଚି, ନ ଅଞ୍ଞଥାତି ଏକେ।

ଆପତ୍ତିପଟିକମ୍ମୱିଧିକଥାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୯-୧୭୦।ପଟିଦେସେମୀତି ଯାଯ କାଯଚି ଭାସାଯ ୱୁତ୍ତେ ଦେସନା ଚ ପଟିଗ୍ଗହୋ ଚ ହୋତିଯେୱ ଦିଟ୍ଠାୱିକମ୍ମେନ ୱିସୁଦ୍ଧିଯା ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି କେଚି। ୱେମତିକେନ "ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ଏକିସ୍ସା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାପତ୍ତିଯା ୱେମତିକୋ, ଯଦା ନିବ୍ବେମତିକୋ ଭୱିସ୍ସାମି, ତଦା ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସାମୀ"ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ଏୱଂ କତେ ଯାୱ ନିବ୍ବେମତିକୋ ନ ହୋତି, ତାୱ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ପଟିଗ୍ଗହେତୁଂ ନ ଲଭତି, ଅଞ୍ଞେସଞ୍ଚ କମ୍ମାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧୋ ନାମ ହୋତି। ପୁନ ନିବ୍ବେମତିକୋ ହୁତ୍ୱା ଦେସେତବ୍ବଂ। ନ ଚାତି ନେୱ ପାଠଇଯଂ ନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅତ୍ଥି, ଦେସିତେ ପନ ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି। ତଥା ଇତୋୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସାମୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ସକଲସଙ୍ଘେ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନେ, ୱେମତିକେ ଚ। ତଥା ଚ "ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ସଭାଗାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଯଦା ସୁଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିସ୍ସତୀ"ତି, "ତଦା ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସତୀ"ତି ୱତ୍ୱା 'ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଲଭତୀ"ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ଅନାପତ୍ତିପନ୍ନରସକାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୭୨-୩। "ଅତ୍ଥଙ୍ଗତେ"ତି ପୁବ୍ବୱାରେ, "ଅଥଙ୍ଗତେ"ତି ପଚ୍ଛାୱାରେ ପାଠୋ। ସୀମଂ ଓକ୍କନ୍ତେ ୱା ଓକ୍କମନ୍ତେ ୱା ପସ୍ସନ୍ତି। ଧମ୍ମସଞ୍ଞିନୋ ପନ ଅଞ୍ଞାଣେନ ହୋନ୍ତି। "ୱେମତିକପନ୍ନରସକଂ ଉତ୍ତାନମେୱା"ତି ପାଠୋ।

ସୀମୋକ୍କନ୍ତିକପେଯ୍ୟାଲକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୭୮। "ନ ଅକାମା ଦାତବ୍ବା"ତିୱଚନତୋ ଇଚ୍ଛାଯ ସତି ଦାତବ୍ବାତି ସିଦ୍ଧଂ।

ଲିଙ୍ଗାଦିଦସ୍ସନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୦।ନାଭିୱିତରନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକା କିର ତେ। କମ୍ମନାନାସଂୱାସକଞ୍ହି ଦିଟ୍ଠିଂ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜାପେତ୍ୱା ତସ୍ସ ଓସାରଣକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ଏୱଞ୍ହି କତେ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଇତରେନ ଲଦ୍ଧିନିସ୍ସଜ୍ଜନମତ୍ତେନ କାତୁନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆପତ୍ତିଯା ଅଦସ୍ସନେ ଅପ୍ପଟିକମ୍ମେ ଉକ୍ଖିତ୍ତକଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିଯା ଅପ୍ପଟିନିସ୍ସଗ୍ଗେ ଉକ୍ଖିତ୍ତକଞ୍ଚ ଜାନିତ୍ୱା ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ତସ୍ମା ଇମେ ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତକାତି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଏକେ।

ନଗନ୍ତବ୍ବଗନ୍ତବ୍ବୱାରକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୧।ନ ଗନ୍ତବ୍ବୋତି କିଂ ସନ୍ଧାଯ? "ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘେନା"ତି ୱଚନତୋ ଯସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସତଂ ଭିକ୍ଖୂ ୱିହରନ୍ତି, ତେ ସବ୍ବେ କେନଚିଦେୱ କରଣୀଯେନ ଦସ ଦସ ହୁତ୍ୱା ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ନାନାଉଦକୁକ୍ଖେପସୀମାଦୀସୁ ଠତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଲଭନ୍ତି। ନୱକମ୍ମସାଲାଦିକା ନାନାସୀମାକୋଟି ଉପୋସଥାଧିଟ୍ଠାନତ୍ଥଂ ସୀମାପି ନଦୀପି ନ ଗନ୍ତବ୍ବା। ଗରୁକଂ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଲହୁକସ୍ସ ଅକତ୍ତବ୍ବତ୍ତା "ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘେନା"ତି ୱଚନଂ ସାଧେତି। ତତ୍ଥ "ଯସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ଉପୋସଥକାରକା ...ପେ... ଅକତ୍ୱା ନ ଗନ୍ତବ୍ବୋ"ତି ୱଚନତୋ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋପୋସଥାପି ଆୱାସା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। "ତତୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥକରଣତ୍ଥଂ ୱିସ୍ସଟ୍ଠୋପୋସଥା ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ଖଣ୍ଡସୀମଂ ୱା ପୱିସିତୁନ୍ତି ଅପରେ ୱଦନ୍ତୀ"ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ନେୱ ଉପୋସଥନ୍ତରାଯୋତି "ଅତ୍ତନୋ ଉପୋସଥନ୍ତରାଯୋ"ତି ଲିଖିତଂ।

ୱଜ୍ଜନୀଯପୁଗ୍ଗଲସନ୍ଦସ୍ସନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୩। "ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନସ୍ସ ନିସିନ୍ନପରିସାଯ କଲହାଦିଭଯେନ ନାହଂ କରିସ୍ସାମୀ"ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଅଞ୍ଞକମ୍ମେ ତସ୍ସ ନିସିନ୍ନପରିସାଯ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥୀତି ଏକେ। "ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନୁପୋସଥେ ଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିଯା"ତି (ମହାୱ। ୧୮୩) ୱଚନତୋ ସାମଗ୍ଗୀଦିୱସୋ ଅନୁପୋସଥଦିୱସୋତି ଅତ୍ଥତୋ ୱୁତ୍ତଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। "ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପୋସଥା"ତି ୱୁତ୍ତୱଚନୱସେନେତଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଥା ପରିୱାରପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଆଚରିଯା। ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ, ପନ୍ନରସିଯଂ ୱା ଚେ ସଙ୍ଘୋ ସମଗ୍ଗୋ ହୋତି, "ଅଜ୍ଜୁପୋସଥୋ ସାମଗ୍ଗୀ"ତି ଅୱତ୍ୱା ପକତିନୀହାରେନେୱ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଯଥାଦେସନା କତାତି ନୋ ତକ୍କୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଯଥାୱୁତ୍ତଦ୍ୱଯେ ଚେ ସାମଗ୍ଗୀ ହୋତି, ତତ୍ଥ ଉପୋସଥଂ ଅକତ୍ୱା ଅନୁପୋସଥଦିୱସେ ଏୱ ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥୋ କାତବ୍ବୋତି ଆପଜ୍ଜତି। ଅଞ୍ଞଥା ପୁବ୍ବେ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ଇଦାନି ପଟିସେଧନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। "ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦେୱସିକଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତବ୍ବ"ନ୍ତି (ମହାୱ। ୧୩୬) ପୁବ୍ବେ ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା "ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପୋସଥେ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିତୁ"ନ୍ତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା "ସକିଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଚାତୁଦ୍ଦସେ ୱା ପନ୍ନରସେ ୱା"ତି ଚ "ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉପୋସଥା"ତି (ମହାୱ। ୧୪୯) ଚ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ତତୋ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସେ ଉପୋସଥୋ ନ କାତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥତୋ ଆପନ୍ନଂ ଅନିଟ୍ଠଂ, ସତି ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିଯା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଦିୱସୋ

ପକତିୱସେନ ଅନୁପୋସଥୋପି ଉପୋସଥଦିୱସୋ ନାମ ହୋତୀତି ଦସ୍ସନୱସେନ ନିୱାରେତୁମ୍ପି ଏୱଂଦେସନା କତାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ୱସ୍ସୂପନାୟିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ୱସ୍ସୂପନାୟିକାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୪।ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ‘‘ସଙ୍କାସୟିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପାଠୋ, ଦୀପୱାସିନୋ ‘‘ସଙ୍କାପୟିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ପଠନ୍ତି କିର। ‘‘କତି ନୁ ଖୋ ୱସ୍ସୂପନାୟିକା’’ତି ଚିନ୍ତାୟଂ ‘‘କିଂ ନିମିତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ୟଂ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ‘‘ଇମଂ ତେମାସଂ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉପଗନ୍ତବ୍ବଂ। ୱସ୍ସାନମାସା ଚ ଚତ୍ତାରୋ। ତତ୍ଥ ପଠମଂ ତେମାସଂ, ପଚ୍ଛିମଂ ତେମାସନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ତେମାସଂ। ତେନାୟଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଚିନ୍ତା ଅହୋସି।

ୱସ୍ସାନେଚାରିକାପଟିକ୍ଖେପାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୫।ଅନପେକ୍ଖଗମନେନ ୱା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠାପନେନ ୱା ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ପଠମଂ ତାୱ ସୋ ସତ୍ତାହଂ ଅନାଗତାୟ ପୱାରଣାୟ ସକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତି। ‘‘ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ ୱା ସୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତଂ ଆୱାସଂ ନ ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁରିମିକା ଚ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଟିସ୍ସୱେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଓରଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ‘‘ସୋ ତଦହେୱ ଅକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତି, ସକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତି, ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁରିମିକା ଚ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଟିସ୍ସୱେ ଚ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି (ମହାୱ। ୨୦୭) ୱୁତ୍ତଂ।

ସତ୍ତାହକରଣୀୟାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୭-୮। ଦୁତିୟଂ ପନ ‘‘ସୋ ତଂ ସତ୍ତାହଂ ବହିଦ୍ଧା ୱୀତିନାମେତି, ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁରିମିକା ଚ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଟିସ୍ସୱେ ଚ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ୱଚନତୋ ସତ୍ତାହତୋ ପରଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଥା ହି ‘‘ସୋ ତଂ ସତ୍ତାହଂ ଅନ୍ତୋ ସନ୍ନିୱତ୍ତଂ କରୋତି, ତସ୍ସ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁନୋ ପୁରିମିକା ଚ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଟିସ୍ସୱେ ଚ ଅନାପତ୍ତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୨୦୭) ୱୁତ୍ତଂ। ସତିପି କାରଣଦ୍ୱୟେ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦକାରଣାଭାୱେ ଆପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା, ତସ୍ମା ତୀଣିପି ଏତାନି ୱଚନାନି ୟଥାସମ୍ଭୱଂ ୟୋଜିତାନି ୱିଗ୍ଗହାନି ହୋନ୍ତି। ତୀଣି ପରିହୀନାନୀତି ତାସଂ ନତ୍ଥିତାୟ।

ପହିତେୟେୱଅନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୯। ‘‘ଅନୁଜାନାମି ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘକରଣୀୟେନ ଗନ୍ତୁଂ, ସତ୍ତାହଂ ସନ୍ନିୱତ୍ତୋ କାତବ୍ବୋ’’ତି ୱଚନତୋ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ସଂହାରିକଭାୱେନ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଧମ୍ମଛନ୍ଦୱସେନପି ଆଗତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଆୟମୁଖଂ ୱିନସ୍ସତି। ତତୋ ‘‘ସେନାସନାନି କତ୍ୱା’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗତନ୍ତି ଆଗମନଂ। ଭାୱେତ୍ଥ ତପଚ୍ଚୟୋୟଂ। ସଙ୍ଘକରଣୀୟେନ ଗନ୍ତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସେନାସନପଟିସଂୟୁତ୍ତେସୁ ଏୱ ସଙ୍ଘକରଣୀୟେସୁ, ନ ଅଞ୍ଞେସୂ’’ତି ଧମ୍ମସିରିତ୍ଥେରୋ ୱଦତି କିର। ଅଟ୍ଠକଥାୟମ୍ପି ତଂ ପଦଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ‘‘ୟଂ କିଞ୍ଚି ଉପୋସଥାଗାରାଦୀସୁ ସେନାସନେସୂ’’ତିଆଦିନା ସେନାସନମେୱ ଦସ୍ସିତଂ, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ଅନିମନ୍ତିତେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ଚ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ଚ ହୋତି, ତଂ ‘‘ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ’’ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ନିମନ୍ତିତୋୟେୱ ନାମ ହୋତୀତି ଏତ୍ଥ ଉପାସକେହି ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ଦିୱସେ ଦାନାଦୀନି କରୋମ, ସବ୍ବେ ସନ୍ନିପତନ୍ତୂ’’ତି କତାୟପି କତିକାୟ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ପୱାରଣାୟ ନୱମିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ପଂସୁକୂଲିକଚୀୱରଂ ପରିୟେସିତୁଂ କାୱୀରପଚ୍ଚନେ ୱିୟ ସବ୍ବେସଂ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ନିୟମତୋ ଉପାସକେହି ସଜ୍ଜିତ୍ୱା ଠପନତୋ। ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ ୱା କତିକା କତା ‘ସମନ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’ତି, ଘୋସନଂ ୱା କତଂ ଉପାସକେହି, ତତ୍ଥ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସ ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୋ ନତ୍ଥୀତି ତଥା ‘ଅନୁସଂୱଚ୍ଛରଂ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୂ’ତି ସକିଂ ନିମନ୍ତିତେପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଚ ‘‘ଚୀୱରକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନିୟମଂ କତ୍ୱା ସମନ୍ତତୋ ଆଗତାନଂ ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଦାନତୋ କାୱୀରପଚ୍ଚନେ ଘୋସେତ୍ୱା କରଣାକାରୋ ପଞ୍ଞାୟତୀତି ଅପରେ’’ତି ଚ। ଆଚରିୟା ପନ ଏୱଂ ନ ୱଦନ୍ତି।

ଅନ୍ତରାୟେଅନାପତ୍ତିୱସ୍ସଚ୍ଛେଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୧। ‘‘ସଚେ ଦୂରଂ ଗତୋ ହୋତି, ସଭାହୱାରେନ ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ’’ତି ୱଚନତୋ ‘ଯସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରାଯେ ସତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମିଂ ଅନ୍ତରାଯେୱ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦମକତ୍ୱା ସତ୍ତାହକରଣୀଯେନ ୱୀତିନାମେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପିତନ୍ତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିନଯଧରା ପନ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ମା ‘‘ସଭାହୱାରେନ ଅରୁଣୋ ଉଟ୍ଠାପେତବ୍ବୋ’’ତି ଇଦଂ ତତ୍ଥୁପ୍ପାଦାଦିନିମିତ୍ତଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଆଚରିଯା ପନ ଏୱଂ ନ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗାୱୁଂୱାତି ବଲିବଦ୍ଦଂ ୱା। ବହିସୀମାଯ ଠିତାନନ୍ତି ତେହି ଖଣ୍ଡସୀମାଯ ଠିତେହିପୀତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ। ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେ ଅସ୍ସ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦସ୍ସ। ୱିହାରା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ୱୁଟ୍ଠାପେନ୍ତେହି ତତ୍ଥେୱ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା ‘‘ଇମିନା ଚ ଇମିନା ଚ କାରଣେନ ଇମସ୍ମିଂ ନାମ ପଦେସେ ଇମଂ ୱିହାରଂ ନେତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାପେମା’’ତି ଅନୁସ୍ସାୱେତ୍ୱାୱ କାତବ୍ବନ୍ତି।

ୱଜାଦୀସୁୱସ୍ସୂପଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୩।ୱଜେନ ସଦ୍ଧିଂ ଗତସ୍ସ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେ ଅନାପତ୍ତୀତି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ ନ ହୋତୀତି କିର ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅୱିହାରତ୍ତା ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ଏତ୍ତକଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। ‘‘ସଙ୍ଘେ ପନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଇମଂ ତେମାସ’ନ୍ତି ୱା ‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’ତି ୱା ନ ୱଟ୍ଟତି, ଆଲଯକରଣମତ୍ତେନେୱ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ତଂ ପନ ଅଟ୍ଠକଥାଯ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମ୍ପି ପୁବ୍ବାପରଂ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ଅଧିପ୍ପାଯାଜାନନତୋ। ସଙ୍ଘୋ ଦୁୱିଧୋ ଠିତୋ, ସଞ୍ଚାରୋତି। ତତ୍ଥ ଠିତେ କୁଟିକାଯ ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ୱତ୍ୱା ୱସିତବ୍ବଂ। ଇଦଞ୍ହି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଘେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସଞ୍ଚାରିମ୍ହି ପନ ସଙ୍ଘେ କୁଟିକାଯ ଅଭାୱତୋ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ସତି ସିୱିକାଯ ୱା ସକଟକୁଟିକାଯ ୱା ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ୱଜେପି। ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେ ଆପତ୍ତି।

ପୱାରେତୁଞ୍ଚ ଲଭତୀତି ଏତ୍ଥାଯଂ ୱିଚାରଣା – ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯେନ ୱଜୋ, ତେନ ଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ଇଦଂ କିଂ ୱସ୍ସରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଉଦାହୁ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦାପତ୍ତିରକ୍ଖଣତ୍ଥନ୍ତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ ଯଦି ୱସ୍ସରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ, ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଅଥ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦାପତ୍ତିରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ନ ସୋ ପୱାରେତୁଂ ଲଭତୀତି, କା ପନେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି? ଯତୋ ଅଯମେୱ ତିୱିଧୋ ପୱାରେତୁଂ ଲଭତି, ନେତରୋ। ୱାଠଏହି ଉଦ୍ଧାଠହାଦିକୋ ହି ଉପଗତଟ୍ଠାନାପରିଚ୍ଚାଗା ଲଭତି। ପରିଚ୍ଚାଗା ନ ଲଭତୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତି। ଯେନ ଗାମୋ, ତତ୍ଥ ଗତୋପି ପୱାରେତୁଂ ଲଭତୀତି ଏକେନାତି ଆଚରିଯୋ। ଯୋ ହି ପୁବ୍ବେ ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ନ ଉପଗତୋ, ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ’’ତି ଉପଗତୋ, ସୋ ଚ ପରିଚ୍ଚତ୍ତୋ। ଅଞ୍ଞଥା ୱିନା ୱିହାରେନ କେୱଲଂ ଗାମଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ’’ତି ଉପଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ଆପଜ୍ଜତୂତି ଚେ? ନ, ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱଜେ ସଙ୍ଘେ ନାୱାଯ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ ୱିଯ ‘‘ଗାମେ ଉପଗନ୍ତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନାଭାୱତୋ। ଯସ୍ମା ‘‘ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେ ଆପତ୍ତୀ’’ତି ୱଚନଂ ତତ୍ଥ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ଅତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି ତଦଭାୱେ ଛେଦାଭାୱା, ତସ୍ମା ‘‘ସଙ୍ଘେ ପନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି କୁଟିଯା ଅଭାୱକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନତ୍ଥି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦେ ଆପତ୍ତୀତି ‘‘ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତସ୍ସେୱ ନତ୍ଥି, ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗମନେ ଆପତ୍ତି ଚ, ପୱାରେତୁଞ୍ଚ ନ ଲଭତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ, ତସ୍ମା ଯଂ ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଅଥ ସଙ୍ଘୋ ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେଯେୱ ଭିକ୍ଖୁନା ପତ୍ଥିତଟ୍ଠାନଂ ପତ୍ୱା ଅତିକ୍କମତି…ପେ… ଅନ୍ତରା ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ତିଟ୍ଠତି ୱା ୱିପ୍ପକିରତି ୱା’’ତିଆଦି, ତଂ ଏତ୍ତାୱତା ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗତାନମ୍ପି ୱିରୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଗମନଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ପୱାରେତବ୍ବନ୍ତି ଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ‘‘ପଦରଚ୍ଛଦନଂ କୁଟିଂ କତ୍ୱା ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ସେନାସନତ୍ଥାଯ ରୁକ୍ଖଂ ଆରୁହିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି, ନ ପାଠଇୱିରୋଧତୋତି ଚେ? ନ, ତପ୍ପଟିକ୍ଖେପେନେୱ ସିଦ୍ଧତ୍ତା, ଇମସ୍ସ ଇଧ ପୁନପି ପଟିକ୍ଖେପନତୋ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଇମିନା ପଟିକ୍ଖେପେନ ସିଦ୍ଧେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଜ୍ଝୋକାସେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପଟିକ୍ଖେପୋ ୱିଯ ସିଯାତି ଚେ? ନ, ଅଜ୍ଝୋକାସସ୍ସ ଅସେନାସନଭାୱାନୁମତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଅଜ୍ଝୋକାସୋ ହି ‘‘ଅଜ୍ଝୋକାସେ ପଲାଲପୁଞ୍ଜେ’’ତି ୱଚନତୋ ସେନାସନନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଚତୁସାଲଅଜ୍ଝୋକାସେ ୱସନ୍ତୋପି ‘‘ଚତୁସାଲାଯ ୱସତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଇଧ ଅସେନାସନିକୋ ନାମ ଅତ୍ତନା ୱା ପରେନ ୱା ଅତ୍ତନୋ ନିବଦ୍ଧୱାସତ୍ଥଂ ଅପାପିତସେନାସନିକୋତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପଟିକ୍ଖେପାନଂ ଅଞ୍ଞତରାତିରେକତା ଚ ରୁକ୍ଖମୂଲେପି ନିବ୍ବକୋସେପି ୱସ୍ସଂ ଉପଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ, ଅପାପିତସେନାସନିକେନାପି ଗବ୍ଭେ ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚ ଆପଜ୍ଜତି, ସଦ୍ୱାରବନ୍ଧମେୱ ସେନାସନଂ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତନ୍ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ନିଦାନତୋ। ଅଯଞ୍ହି ଅସେନାସନିକୱସ୍ସୂପଗମନାପତ୍ତି ‘‘ତେନ ଖୋ ପନ ସମଯେନ ଭିକ୍ଖୂ ଅସେନାସନିକା ୱସ୍ସଂ ଉପଗଚ୍ଛନ୍ତି, ସୀତେନପି ଉଣ୍ହେନପି କିଲମନ୍ତୀ’’ତି ଇମସ୍ମିଂ ନିଦାନେ ପଞ୍ଞତ୍ତା, ତସ୍ମା ସୀତାଦିପଟିକ୍ଖେପମେୱ ଇଧ ସେନାସନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପେତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ସିଦ୍ଧଂ ପୁବ୍ବପକ୍ଖନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଚେ? ନ, ପୁବ୍ବେ ଅପରତ୍ଥପତ୍ତିସୂଚନତୋ। ଦୁତିଯଜ୍ଝାନନିଦ୍ଦେସେ ‘‘ୱିତକ୍କୱିଚାରାନଂ ୱୂପସମା ଅୱିତକ୍କଂ ଅୱିଚାର’’ନ୍ତି (ଦୀ। ନି। ୧।୨୨୮; ମ। ନି। ୧।୨୭୧) ୱଚନାନି ନିଦସ୍ସନଂ। ଅଜ୍ଝୋକାସପଟିକ୍ଖେପନିଦାନେନ ବହିଅଜ୍ଝୋକାସୋୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ, ନ

ଚତୁସାଲାଦିମଜ୍ଝଗତୋ ଅଜ୍ଝୋକାସୋତି ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ନ ନିଦାନଂ ପମାଣନ୍ତି ଚେ? ନ, ନିୟମତୋ। କିଞ୍ଚି ହି ସିକ୍ଖାପଦଂ ନିଦାନାପେକ୍ଖଂ ହୋତୀତି ସାଧିତମେତଂ। ଇଦଂ ସାପେକ୍ଖଂ, ଇଦଂ ଅନପେକ୍ଖନ୍ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାୟତି, ନ ହି ଏତ୍ଥ ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗେ ୱିୟ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପଦଭାଜନଂ, ଅନାପତ୍ତିୱାରୋ ୱା ଅତ୍ଥୀତି? ଇଧାପି ଦେସନାୱିଧାନତୋ ପଞ୍ଞାୟତି। ''ଦେୱେ ୱସ୍ସନ୍ତେ ରୁକ୍ଖମୂଲମ୍ପି ନିବ୍ବକୋସମ୍ପି ଉପଧାୱନ୍ତୀ''ତି ହି ଇମେହି ଦ୍ୱୀହି ନିଦାନୱଚନେହି ବହି ୱା ଅନ୍ତୋ ୱା ସବ୍ବଂ ଓୱସ୍ସକଟ୍ଠାନଂ ଇଧ ଅଜ୍ଝୋକାସୋ ନାମ। ଅନୋୱସ୍ସକଟ୍ଠାନମ୍ପି ଅନିବ୍ବକୋସମେୱ ଇଧ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ ହୋତି। ତେନ ନ ଉପଗନ୍ତବ୍ବନ୍ତି ନ ଆଲୟକରଣପଟିକ୍ଖେପୋ, ''ଇଧ ୱସ୍ସଂ ଉପେମୀ''ତି ୱଚନପଟିକ୍ଖେପୋ। ଛୱସରୀରଂ ଦହିତ୍ୱା ଛାରିକାୟ, ଅଟ୍ଠିକାନଞ୍ଚ ଅତ୍ଥାୟ କୁଟିକା କରୀୟତୀତି ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ। ''ଟଙ୍କିତମଞ୍ଚୋତି କସିକୁଟିକାପାସାଣଘର''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ଅକୱାଟବଦ୍ଧସେନାସନେ ଅତ୍ତନୋ ପାପିତେ ସଭାଗଟ୍ଠାନେ ସକୱାଟବଦ୍ଧେ ୱସତି ଚେ, ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୟୋଗୋପି ଅତ୍ଥି, ''ଅସେନାସନିକେନ ୱସ୍ସଂ ନ ଉପଗନ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ପାଠଇ ଚ ଅଟ୍ଠକଥା ଚ, ତସ୍ମା ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ।

ଅଧମ୍ମିକକତିକାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୫।ମହାୱିଭଙ୍ଗେ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଅୟଂ ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ ଊନପନ୍ନରସୱସ୍ସେନ ସାମଣେରେନ ଇଧ ୱିହାରେ ନ ୱତ୍ଥବ୍ବା, ନ ପଂସୁକୂଲଂ ଆହିଣ୍ଡିତବ୍ବଂ, ନ ଚୋଢଅଭିକ୍ଖା ଗହେତବ୍ବା, ନ ଅଞ୍ଞୱିହାରେ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁନିୟା ୱା ସନ୍ତକଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନେୱ ଆଲପେୟ୍ୟାମ ନ ସଲ୍ଲପେୟ୍ୟାମ, ନ ସଜ୍ଝାୟିତବ୍ବଂ, ମତ୍ତିକାପତ୍ତେନ ୱଟ୍ଟତି, ନ ଅପରିପୁଣ୍ଣପରିକ୍ଖାରସ୍ସ ୱାସୋତି।

୨୦୬।ମୁସାୱାଦୋତି ୱିସଂୱାଦୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। କେଚି ''ୱିସଂୱାଦନୱସେନ ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱାତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ, ''ରଞ୍ଞୋ ୱୁତ୍ତୱଚନାନୁରୂପତୋ ମୁସାୱାଦୋତି ଗହଟ୍ଠା ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଚ ୱଦନ୍ତି।

୨୦୭।''ପୁରିମିକାଚ ନ ପଞ୍ଞାୟତି। କସ୍ମା? 'ଦୁତିୟେ ୱସାମୀ'ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପଠମସେନାସନଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ପୁନ 'ପଠମେ ଏୱ ୱସାମୀ'ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଦୁତିୟୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଉଭୟାୱାସେ ୱିଧାନଂ ନତ୍ଥୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ପଠମଂ ଗହିତଟ୍ଠାନେ ଅୱସିତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସେନାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀହତୀହଂ ୱସତି, ତତୋ ପଠମଗ୍ଗାହୋ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ପୁରିମିକା ଚ ନ ପଞ୍ଞାୟତି। ପଚ୍ଛିମଗ୍ଗାହୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତି। ଇଦଞ୍ହି ଦିୱସୱସେନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ନାମ ହୋତି। ଅଥ ପଚ୍ଛିମଂ ତେମାସଂ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱସତି, ପୁରିମିକା ଚ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ଇଦଂ ସେନାସନଗ୍ଗାହାନଂ ୱସେନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଉଭୋପେତେ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପା ଇଧ ନାଧିପ୍ପେତା। ୟତ୍ଥାୟଂ ପଟିସ୍ସୁତୋ, ତତ୍ଥ ପୁରିମିକା ଚ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ପଟିସ୍ସୱେ ଚ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। କତ୍ଥ ପନ ପୁରିମିକା ପଞ୍ଞାୟତୀତି? ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଦ୍ୱୀସୁ ଆୱାସେସୁ ୟତ୍ଥ ତଦହେୱ ପଚ୍ଛିମଗ୍ଗାହୋ, ତତ୍ଥ ପଠମଂ ଗହିତଟ୍ଠାନେ ସତ୍ତାହକରଣୀୟେନ ଗଚ୍ଛତୋ ନ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋ, ସୋ ତଦହେୱ ଅକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତୀତିଆଦିମ୍ହି ''କରଣୀୟଂ ନାମ ସତ୍ତାହକରଣୀୟ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ପାଠଇମୁତ୍ତକରତ୍ତିଚ୍ଛେଦୱିନିଚ୍ଛୟେ ''ଧମ୍ମସ୍ସୱନାଦୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଦିମ୍ହି ଚତୂସୁ ୱାରେସୁ ନିରପେକ୍ଖପକ୍କମନସ୍ସାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ''ସତ୍ତାହକରଣୀୟେନା''ତି ନ ୱୁତ୍ତଂ ତସ୍ମିଂ ସତି ନିରପେକ୍ଖଗମନାଭାୱତୋ। ତତ୍ଥ ପୁରିମା ଦ୍ୱେ ୱାରା ୱସ୍ସଂ ଅନୁପଗତସ୍ସ ୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଉପଗତସ୍ସ ତଦହେୱ ସତ୍ତାହକରଣୀୟେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତୋସତ୍ତାହଂ ଆଗଚ୍ଛତୋ ନ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ପଚ୍ଛିମା ଦ୍ୱେ ୱାରା ଉପଗତସ୍ସ ନିରପେକ୍ଖଗମନୱସେନ ୱୁତ୍ତା, ''ସତ୍ତାହଂ ଅନାଗତାୟ ପୱାରଣାୟ ସକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତୀ''ତି ତତୋ ବହିଦ୍ଧା ସତ୍ତାହଂ ୱୀତିନାମେନ୍ତସ୍ସ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ''ଅକରଣୀୟୋ ପକ୍କମତୀ''ତି ୱଚନାଭାୱା ୱିନା ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦକାରଣେନ ଗନ୍ତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ପୱାରେତ୍ୱା ପନ ଗନ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପୱାରଣାୟ ତଂଦିୱସସନ୍ନିସ୍ସିତତ୍ତା। ତତ୍ଥ ନ ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟାତି ଅନ୍ତରାୟେନ। ଆଚରିୟୋ ପନ ''ନ ପୁନ ଇଧାଗଚ୍ଛାମୀ'ତି ନିରପେକ୍ଖୋପି ସକରଣୀୟୋୱ ଗନ୍ତୁଂ ଲଭତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଅକରଣୀୟୋ'ତି ନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଦତି। ''ସୀହଢଅଦୀପେ କିର ଚୂଢଅପୱାରଣା ନାମ ଅତ୍ଥି, ତଂ ପୱାରଣଂ କତ୍ୱା ୟଥାସୁଖଂ ସକରଣୀୟା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ପୟୋଗଞ୍ଚ ଦସ୍ସେନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ତତ୍ଥ ଛ ଅରୁଣା ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ହୋନ୍ତି , ଏକୋ ବହି, ତସ୍ମା ସୋ ତେମାସଂ ୱୁତ୍ଥୋ ହୋତୀତି ଅପରେ''ତି ଚ, ''ଆଚରିୟୋ ଏୱଂ ନ ୱଦତୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବତ୍ଥ ୱିହାରଂ ଉପେତୀତି ଅତ୍ତନୋ ୱସ୍ସଗ୍ଗେନ ପତ୍ତଗବ୍ଭଂ ଉପେତୀତି ପୋରାଣା। ଅସତିୟା ପନ ୱସ୍ସଂ ନ ଉପେତୀତି ଏତ୍ଥ ''ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଇମଂ ତେମାସ''ନ୍ତି ଅୱଚନେନ। ''ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ୱୁତ୍ତରତ୍ତିଚ୍ଛେଦକାରଣଂ ୱିନା ତିରୋୱିହାରେ ୱସିତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସାମୀତି ଗଚ୍ଛତୋପି ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

୨୦୮ ।ପଟିସ୍ସୁତୋ ହୋତି ପଚ୍ଛିମିକାୟାତି ଅନ୍ତରା ପବ୍ବଜିତଭିକ୍ଖୁନା, ଛିନ୍ନୱସ୍ସେନ ୱା ପଟିସ୍ସୁତୋ, ଅଞ୍ଞେନ ପନ ପୁରିମଂ ଅନୁପଗନ୍ତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମିକାୟଂ ପଟିସ୍ସୱୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦେ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱସ୍ସଚ୍ଛେଦୋତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି। କେଚି ପନ ନ ଇଚ୍ଛନ୍ତି। ତଂ ସାଧେତୁଂ ଅନେକଧା ପପଞ୍ଚେନ୍ତି। କିଂ ତେନ।

ୱସ୍ସୂପନାଯିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ପୱାରଣାକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଅଫାସୁକୱିହାରକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୦। ‘‘ସଙ୍ଘଂ ଆୱୁସୋ ପୱାରେମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଛାପି ‘‘ୱଦନ୍ତୁ ମଂ ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱତ୍ତଙ୍କ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯସ୍ମା ଅହଂ ସଙ୍ଘଂ ପୱାରେମି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ପରିଯାପନ୍ନା ଥେରା, ମଜ୍ଝିମା, ନୱା ୱା ଅୱିସେସେନାଯସ୍ମନ୍ତୋ ସବ୍ବେପି ମଂ ୱଦନ୍ତୂତି।

ପୱାରଣାଭେଦୱଣ୍ଣନା

୨୧୨।ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୱାରଣାତି ଏତ୍ଥ ତାଦିସେ କିଚ୍ଚେ ସତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ପୱାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତେନେୱ ମହାୱିହାରେ ଭିକ୍ଖୂ ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ପୱାରେତ୍ୱା ପନ୍ନରସିଯଂ କାଯସାମଗ୍ଗିଂ ଇଦାନିପି ଦେନ୍ତି। ଚେତିଯଗିରି ମହାଦସ୍ସନତ୍ଥମ୍ପି ଅଟ୍ଠମିଯଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତମ୍ପି ଚାତୁଦ୍ଦସିଯଂ ପୱାରେତୁକାମାନଂଯେୱ ହୋତି। ‘‘ସତ୍ତାହଂ ଅନାଗତାଯ ପୱାରଣାଯ ସକରଣୀଯୋ ପକ୍କମତି, ଅନାପତ୍ତୀତି ୱଚନତୋ ଇଦଂ ଆଚିଣ୍ଣ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ନୋ ଚେ ଅଧିଟ୍ଠହେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ଏକସ୍ସ ୱୁତ୍ତଦୁକ୍କଟଂ, ତସ୍ସେୱ ୱୁତ୍ତଂ ପୁବ୍ବକିଚ୍ଚଞ୍ଚ ସଙ୍ଘଗଣାନମ୍ପି ନେତବ୍ବଂ।

ପୱାରଣାଦାନାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୩।ତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁନାତି ପୱାରଣାଦାଯକେନ।

ଅନାପତ୍ତିପନ୍ନରସକାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

‘‘ତସ୍ସା ଚ ପୱାରଣାଯ ଆରୋଚିତାଯ ସଙ୍ଘେନ ଚ ପୱାରିତେ ସବ୍ବେସଂ ସୁପ୍ପୱାରିତଂ ହୋତୀତି ୱଚନତୋ କେୱଲଂ ପୱାରଣାଯ ପୱାରଣାଦାଯକୋପି ପୱାରିତୋୱ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତୀତି।

୨୨୨।ଅୱୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିସାଯାତି ପୱାରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ କଥେନ୍ତିଯା। ଏକଚ୍ଚାଯ ୱୁଟ୍ଠିତାଯାତି ଏକଚ୍ଚେସୁ ଯଥାନିସିନ୍ନେସୁ ଏକଚ୍ଚେସୁ ସକସକଟ୍ଠାନଂ ଗତେସୁ। ପୁନ ପୱାରେତବ୍ବନ୍ତି ପୁନପି ସବ୍ବେହି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା ପୱାରେତବ୍ବଂ। ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ସମସମା, ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଗତେ ଅନାନେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନାନଂଯେୱ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବଂ, ଉପୋସଥକ୍ଖନ୍ଧକେପି ଏସେୱ ନଯୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ସବ୍ବାଯ ୱୁଟ୍ଠିତାଯ ପରିସାଯ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତି ସମସମା, ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବନ୍ତି ‘‘ଯଦି ସବ୍ବେ ୱୁଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଗତା, ସନ୍ନିପାତେତୁଞ୍ଚ ନ ସକ୍କା, ଏକଚ୍ଚେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ପୱାରେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ଛନ୍ଦିଂ ଠପେତ୍ୱା କତ୍ତବ୍ବସଙ୍ଘକମ୍ମାଭାୱା ୱଗ୍ଗଂ ନ ହୋତି କିର। ଏତ୍ଥ ପନ ଏକଚ୍ଚେସୁ ଗତେସୁପି ସବ୍ବେସୁ ଗତେସୁପି ସବ୍ବେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ଛନ୍ଦିଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱା କେୱଲଂ ପୱାରେତବ୍ବଂ। ଏକଚ୍ଚେ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ପୱାରେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି ‘‘ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ପୱାରେମୀ’’ତି ୱଚନତୋ। ସବ୍ବେପି ହି ସନ୍ନିପତିତା ପଚ୍ଛା ଦିଟ୍ଠଂ ୱା ସୁତଂ ୱା ପରିସଙ୍କିତଂ ୱା ୱତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି। ଅନାଗତାନଂ ଅଭିଭାୱଂ ଛଡ୍ଡାପି ଏକଚ୍ଚାନଂ ସନ୍ତିକେ ପୱାରଣାୱଚନଂ ୱିଯ ହୋତି। ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେ ଚତ୍ତାରୋ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଂ ଆପନ୍ନଚୀୱରାଦିନିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ୱିଯ ପୱାରଣା ନ ହୋତି ସବ୍ବାଯତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ସମଗ୍ଗାନଂ ପୱାରଣା ପଞ୍ଞତ୍ତା’’ତି ୱଚନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ‘‘ଇତୋ ଅଞ୍ଞଥା ନ ୱଟ୍ଟତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଅନନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା’’ତି ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱଦତି। ‘‘ଥୋକତରେହି ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ପୱାରେତବ୍ବଂ ଛନ୍ଦିଂ ଅଟ୍ଠପେତ୍ୱାୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଆଗନ୍ତୁକା ନାମ ନୱମିତୋ ପଟ୍ଠାଯଗତା ୱା ୱଜସନ୍ତନାୱାସୁ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସା ୱା ହୋନ୍ତି।

୨୩୭। ‘‘ଦସୱତ୍ଥୁକା ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠି ହୋତି ତଥାଗତୋତିଆଦୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତିଆଦୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୩୯। ‘‘ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଜାନିସ୍ସାମାତି ତେନ ସହ ପୱାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ପୱାରଣାକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଚମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକଵଣ୍ଣନା

ସୋଣକୋଳିୱିସଵତ୍ଥୁକଥାଵଣ୍ଣନା

୨୪୨।ଅସୀତିୟା…ପେ… କାରେତୀତି ‘‘ଅସୀତି ଗାମିକସହସ୍ସାନି ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା’’ତି ଇମସ୍ସ କାରଣଵଚନଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ଗାମାନଂ ଅସୀତିୟା ସହସ୍ସେସୂ’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘‘ଅସୀତିୟା ଗାମସହସ୍ସେସୂ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଗାମପ୍ପମୁଖା ଗାମିକା, ତେସଂ ସହସ୍ସାନି। ‘‘କମ୍ମଚିତ୍ତୀକତାନୀ’’ତି ଉପଚାରେନ ଵୁତ୍ତଂ। କମ୍ମପଚ୍ଚୟୋତୁସମୁଟ୍ଠାନେ ହି ତେସଂ ଅଞ୍ଜନଵଣ୍ଣଭାଵୋ। ‘‘କେନଚିଦେଵ କରଣୀୟେନା’’ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ‘‘କେନଚିଦେଵା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ଏଵଂ-ସଦ୍ଦୋ ଓପମ୍ମେ ପଵତ୍ତତି। ଏଵମୁପମାନୋପଦେସପୁଚ୍ଛାଵଧାରଣପଟିଞ୍ଞାତଓପମ୍ମୋ। ପୁରତୋ ପେକ୍ଖମାନାନନ୍ତି ଅନାଦରତ୍ଥେ ସାମିଵଚନଂ। ତତୋ ପନ ଭଗଵତୋ ଗନ୍ଧକୁଟିୟା କଵାଟଂ ସୁବଦ୍ଧଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଇଚ୍ଛିତାକାରକୁସଲତାୟ ଇଦ୍ଧିୟା ଗନ୍ତ୍ୱା କୁଟିଂ ପଵିସିତ୍ୱା ଆରୋଚେସି। ୱିହାରପଚ୍ଛାୟାୟନ୍ତି ୱିହାରସ୍ସ ଵଡ୍ଢମାନଚ୍ଛାୟାୟଂ। ‘‘ଅହୋ ନୂନାତି ଅହୋ ମହନ୍ତୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଭଗଵତୋ ସମ୍ମୁଖାଲେହି ସଦ୍ଧିଂ ଆହିଣ୍ଡନଂ ଆୟସ୍ମତୋ ସୋଣସ୍ସ ୱୀରିୟାରମ୍ଭନିଦସ୍ସନେନ ଅନାରଦ୍ଧଵୀରିୟାନଂ ଉତ୍ତେଜନତ୍ଥଂ, ଏଵଂ ସୁଖୁମାଲାନଂ ପାଦରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ଉପାହନା ଅନୁଞ୍ଞାତାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଞ୍ଚ।

ସୋଣସ୍ସପବ୍ବଜ୍ଜାକଥାଵଣ୍ଣନା

୨୪୩।ତତ୍ଥ ଚ ନିମିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହାହୀତି ତେସଂ ଇନ୍ଦ୍ରିୟାନଂ ଆକାରଂ ଉପଲକ୍ଖେହି।

୨୪୪।ଅଧିମୁତ୍ତୋ ହୋତୀତି ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ପଚ୍ଚକ୍ଖଂ କତ୍ୱା ଠିତୋ ହୋତି। ନେକ୍ଖମ୍ମାଧିମୁତ୍ତୋତିଆଦୀହି ନିବ୍ବାନଂ, ଅରହତ୍ତଞ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ‘‘ତଞ୍ହି ସବ୍ବକିଲେସେହି ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ‘ନେକ୍ଖମ୍ମ’ନ୍ତି ଚ ଗେହତୋ ପୱିୱିତ୍ତତ୍ତା ‘ପୱିଵେକୋ’ତି ଚ ବ୍ୟାପଜ୍ଜାଭାଵତୋ ‘ଅବ୍ୟାପଜ୍ଜ’ନ୍ତି ଚ ଅରହତ୍ତଂ ଉପାଦାନସ୍ସ ଖୟନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ‘ଉପାଦାନକ୍ଖୟୋ’ତି ଚ ତଣ୍ହାୟ ଖୟନ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା ‘ତଣ୍ହକ୍ଖୟୋ’ତି ଚ ସମ୍ମୋହାଭାଵତୋ ‘ଅସମ୍ମୋହୋ’ତି ଚ ଵୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବେହି ଅରହତ୍ତଂ ଵୁତ୍ତନ୍ତି କେଚି। ସିୟା ଖୋ ଏଵମସ୍ସାତି କଦାଚି ଏଵମସ୍ସ, ଅସ୍ସ ଵା ଆୟସ୍ମତୋ ଏଵଂ ସିୟା। ପଚ୍ଚାଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଜାନନ୍ତୋ। କରଣୀୟମତ୍ତାନନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ। ସୋ ଏଵ ଵା ପାଠୋ। ନେକ୍ଖମ୍ମାଧିମୁତ୍ତୋତି ଇମସ୍ମିଂୟେଵ ଅରହତ୍ତଂ କଥିତଂ। ସେସେସୁ ନିବ୍ବାନନ୍ତି କେଚି। ଅସମ୍ମୋହାଧିମୁତ୍ତୋତି ଏତ୍ଥେଵ ନିବ୍ବାନଂ। ସେସେସୁ ଅରହତ୍ତନ୍ତି କେଚି। ‘‘ସବ୍ବେସ୍ୱେଵେତେସୁ ଉଭୟମ୍ପୀ’’ତି ଵଦନ୍ତି। ପୱିଵେକଞ୍ଚ ଚେତସୋ, ଅଧିମୁତ୍ତସ୍ସ, ଉପାଦାନକ୍ଖୟସ୍ସ ଚାତି ଉପଯୋଗତ୍ଥେ ସାମିଵଚନଂ। ଆୟତନାନଂ ଉପ୍ପାଦଞ୍ଚ ଵୟଞ୍ଚ ଦିସ୍ୱା।

ସବ୍ବନୀଲିକାଦିପଟିକ୍ଖେପକଥାଵଣ୍ଣନା

୨୪୬। ‘‘ରଞ୍ଜନଚୋଳକେନ ପୁଞ୍ଛିତ୍ୱା’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ଖଲ୍ଲକାଦୀନି ଅପନେତ୍ୱା’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଦ୍ୱେ ତୀଣି ଛିଦ୍ଦାନି କତ୍ୱା ଵଳଞ୍ଜେତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଵଦନ୍ତାନଂ ଵାଦୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ।

ୟାନାଦିପଟିକ୍ଖେପକଥାଵଣ୍ଣନା

୨୫୪। ‘‘ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକାନୀ’’ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଚତୁରଙ୍ଗୁଲତୋ ହେଟ୍ଠା ଵଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ‘‘କାସାଵଂ ପନ ଵଟ୍ଟତି, କୁସୁମ୍ଭାଦିରତ୍ତମେଵ ନ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ସବ୍ବଚମ୍ମପଟିକ୍ଖେପାଦିକଥାଵଣ୍ଣନା

୨୫୫।କିସ୍ସ ତୁମ୍ହେନ୍ତି କିସ୍ସ ତେ ଅୟଂ।

୨୫୬।ଗିହିୱିକତନ୍ତି ଗିହୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ କତଂ। ‘‘ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ନିସୀଦିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। କିଞ୍ଚାପି ଦୀଘନିକାୟଟ୍ଠକଥାୟଂ ‘‘ଠପେତ୍ୱା ତୂଲିକଂ ସବ୍ବାନେଵ ଗୋନକାଦୀନି ରତନପରିସିବ୍ବିତାନି ଵଟ୍ଟନ୍ତୀ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ, ଅଥ ଖୋ ୱିନୟପରିୟାୟଂ ପତ୍ୱା ଗରୁକେ ଠାତବ୍ବତୋ ଇଧ ଵୁତ୍ତନୟେନେଵେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ‘‘ତତ୍ଥ ପନ ସୁତ୍ତନ୍ତିକଦେସନାୟ ଗହଟ୍ଠାଦୀନମ୍ପି ଵସେନ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ତେସଂ ସଙ୍ଗଣ୍ହନତ୍ଥଂ ଠପେତ୍ୱା ‘ତୂଲିକଂ… ପେ… ଵଟ୍ଟନ୍ତୀ’ତି ଵୁତ୍ତଂ ୱିୟ ଖାୟତୀତି ଅପରେ’’ତି ଵୁତ୍ତଂ।

୨୫୯।ମିଗମାତୁକୋତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ଵାତମିଗୋତି ଚ ତସ୍ସ ନାମଂ। ‘‘କାଳସୀହୋ କାଳମୁଖୋ କପୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଚମ୍ମଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ୟେନ

ପରିଯାଯେନ ଚମ୍ମଂ ୱଟ୍ଟିସ୍ସତି, ସୋ ପରତୋ ଆୱି ଭୱିସ୍ସତି। ‘‘ଅତ୍ତନୋ ପୁଗ୍ଗଲିକୱସେନ ପରିହାରୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, କିଞ୍ଚି ଚମ୍ମଂ ଧାରେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏତ୍ତାୱତା ସିଦ୍ଧେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗୋଚମ୍ମ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ପରତୋ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସବ୍ବପଚ୍ଚନ୍ତିମେସୁ ଜନପଦେସୁ ଚମ୍ମାନି ଅତ୍ଥରଣାନୀ’’ତି ଏତ୍ଥ ଅନୁମତିପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଚମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଚଭେସଜ୍ଜାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୬୦।‘‘ଯଂଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସା’’ତି ପରତୋ ‘‘ତଦୁଭଯେନ ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ କିସ୍ସା ହୋନ୍ତୀ’’ତିଆଦିନା ୱିରୋଧଦସ୍ସନତୋ ନିଦାନାନପେକ୍ଖଂ ଯଥାଲାଭୱସେନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥାନିଦାନଂ କସ୍ମା ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ତଦଞ୍ଞାପେକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯତୋ। ସବ୍ବବୁଦ୍ଧକାଲେପି ହି ସପ୍ପିଆଦୀନଂ ସତ୍ତାହକାଲିକଭାୱାପେକ୍ଖାତି ତଥା ୱଚନେନ ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ, ତେନେୱ ‘‘ଆହାରତ୍ଥଞ୍ଚ ଫରେଯ୍ଯ, ନ ଚ ଓଳାରିକୋ ଆହାରୋ ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ଯା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥା ହି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଚ କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ ନ କତୋ। କୁତୋଯେୱ ପନ ଲଦ୍ଧୁ ତଦଞ୍ଞାପେକ୍ଖାଧିପ୍ପାଯୋ ଭଗୱତୋ ମୂଲଭେସଜ୍ଜାଦୀନି ତାନି ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଯାୱଜୀୱନ୍ତି କାଲପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଯଂ ପନ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତାନି ପଞ୍ଚ ଭେସଜ୍ଜାନି କାଲେ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା କାଲେ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନଂ, ତଂ ‘‘ସନ୍ନିଧିଂ କତ୍ୱା ଅପରାପରସ୍ମିଂ ଦିୱସେ କାଲେ ଏୱ ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଜାନାମୀ’’ତି ଅଧିପ୍ପାଯତୋ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଅତିସଯତ୍ତାଭାୱତୋ ‘‘ଯଂ ଭେସଜ୍ଜଞ୍ଚେୱ ଅସ୍ସା’’ତିଆଦି ୱିତକ୍କୁପ୍ପାଦୋ ନ ସମ୍ଭୱତି। ପଣୀତଭୋଜନାନୁମତିଯା ପସିଦ୍ଧତ୍ତା ଆବାଧାନୁରୂପସପ୍ପାଯାପେକ୍ଖାଯ ୱୁତ୍ତାନୀତି ଚେ? ତଞ୍ଚ ନ, ଭିଯ୍ୟୋସୋ ମତ୍ତାଯ କିସାଦିଭାୱାପତ୍ତିଦସ୍ସନତୋ। ଯଥା ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯ ଫାଣିତ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଥା ‘‘ନୱନୀତଂ ଉପାଦାଯ ସପ୍ପି’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବତୋ ନୱନୀତଂ ୱିସୁଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଚେ? ନ, ୱିସେସଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାଯତୋ। ଯଥା ଫାଣିତଗ୍ଗହଣେନ ସିଦ୍ଧେପି ପରତୋ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ ଉଚ୍ଛୁସାମଞ୍ଞତୋ ଗୁଳୋଦକଟ୍ଠାନେ ଠପନାଧିପ୍ପାଯତୋ। ତଥା ନୱନୀତେ ୱିସେସୱିଧିଦସ୍ସନାଧିପ୍ପାଯତୋ ନୱନୀତଂ ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ୱିସେସୱିଧି ପନସ୍ସ ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦଟ୍ଠକଥାୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତଞ୍ହି ତତ୍ଥ ‘‘ପଚିତ୍ୱା ସପ୍ପିଂ କତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁକାମେନ ଅଧୋତମ୍ପି ପଚିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୨)। ତତ୍ଥ ସପ୍ପି ପକ୍କାୱ ହୋତି, ନାପକ୍କା। ତଥା ଫାଣିତମ୍ପି। ନୱନୀତଂ ଅପକ୍କମେୱ।

ଏତ୍ଥାହ – ନୱନୀତଂ ୱିଯ ଉଚ୍ଛୁରସୋପି ସତ୍ତାହକାଲିକପାଠଇଯଂ ଏୱ ୱତ୍ତବ୍ବୋତି? ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। କସ୍ମା? ସତ୍ତାହକାଲିକପାଠଇଯଂ ୱୁତ୍ତେ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଗୁଳଆପଦେସେନ ଯଥା ଅଗିଲାନସ୍ସ ଫାଣିତଂ ପଟିସିଦ୍ଧଂ, ତଥା ଉଚ୍ଛୁରସୋପୀତି ଆପଜ୍ଜତି, ଅୱୁତ୍ତେ ପନ ଗୁଳଂ ୱିଯ ସୋ ଫାଣିତସଙ୍ଖ୍ୟଂ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଇଧ ଅୱତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ୱଚନେନ ଗୁଳୋଦକଟ୍ଠାନେୱ ଠପିତୋ ହୋତି। ତଦତ୍ଥମେୱ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ୱଜ୍ଜନକପାନକାଧିକାରେ ୱୁତ୍ତୋ, ତସ୍ମା ଏୱ ଯାମକାଲିକୋତି ଚେ? ନ, ଅଟ୍ଠକଥାୱିରୋଧତୋ। ନ ଉପାଦାଯତ୍ଥସ୍ସ ନିସ୍ସଯତ୍ଥତ୍ତାତି ଚେ? କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯ ଉଚ୍ଛୁୱିକତି ଫାଣିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା’’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୩) ଯଦେତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ, ତତ୍ଥ ‘‘ଉପାଦାଯା’’ତି ଇମସ୍ସ ନିସ୍ସାଯ ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋତି। ନ, ପରତୋ ଅପରକିରିଯାଯ ଅଦସ୍ସନତୋ। ଯଥା ‘‘ଚକ୍ଖୁଞ୍ଚ ପଟିଚ୍ଚ ରୂପେ ଚା’’ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୧।୨୦୪, ୪୦୦; ୩।୪୨୧, ୪୨୫; ସଂ। ନି। ୨।୪୩) ‘‘ପଟିଚ୍ଚା’’ତି ଇମସ୍ସ ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନସ୍ସ ‘‘ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଅପରକିରିଯା ଦିସ୍ସତି, ନ ତଥା ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ଏତ୍ଥ ଅପରକିରିଯା ଦିସ୍ସତୀତି। ଅଯୁତ୍ତମେତଂ ତତ୍ଥ ତଦଭାୱେପି ସିଦ୍ଧତ୍ତା। ଯଥା ‘‘ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯ ରୂପ’’ନ୍ତି (ଧ। ସ। ୫୮୪) ଏତ୍ଥ ଅପରକିରିଯାଯ ଅଭାୱେପି ଉସ୍ସୁକ୍କୱଚନଂ ସିଦ୍ଧଂ, ତଥା ଏତ୍ଥାପି ସିଯାତି? ନ, ତତ୍ଥ ପାଠସେସାପେକ୍ଖତ୍ତା। ଯଥା ଚତ୍ତାରୋ ମହାଭୂତା ଉପାଦାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ପୱତ୍ତକଂ ୱା ରୂପନ୍ତି ଇମଂ ପାଠସେସଂ ସା ପାଳଇ ଅପେକ୍ଖତି, ନ ତଥା ଇଦଂ ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନଂ କଞ୍ଚି ପାଠଂ ଅପେକ୍ଖତି। ପରିପୁଣ୍ଣୱାଦିନୋ ହି ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯା। ସଞ୍ଞାକରଣମତ୍ତଂ ୱା ତସ୍ସ ରୂପସ୍ସ। ‘‘ଅତ୍ଥି ରୂପଂ ଉପାଦାଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ଧ। ସ। ୫୮୪) ହି ସଞ୍ଞାକରଣମତ୍ତଂ, ଏୱମିଧାପୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଧ ପନ ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା, ତତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସେନ ସଂସଟ୍ଠଂ ଭତ୍ତଂ ଅଗିଲାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ପଣୀତଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନ କାରେତବ୍ବୋ, ଭିକ୍ଖୁନୀ ପାଟିଦେସନିଯେନା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅଯୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ତେ ୱିସେସହେତୁନୋ ଅଭାୱଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଞ୍ଞାପେତବ୍ବା।

ଏତ୍ତାୱତା ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯାତି ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା’’ତିଆଦୀନଂ ପଦାନଂ ଅତ୍ଥଂ ମିଚ୍ଛା ଗହେତ୍ୱା ଯଦି ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ୱଚନେନ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଫାଣିତଂ ସିଯା, ‘‘ଅପକ୍କା ୱା’’ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ଅପକ୍କୱଚନେନ ଉଚ୍ଛୁରସସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା। ଅଥ ‘‘ପକ୍କା ୱା’’ତି ୱଚନେନ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ଫାଣିତନ୍ତି ସିଦ୍ଧଂ, ‘‘ଉଚ୍ଛୁରସଂ ଉପାଦାଯା’’ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକନ୍ତି ଉତ୍ତରଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଅନୁତ୍ତରନ୍ତି ସାଧିତଂ ହୋତି। ସୋ ଚେତେହି ଅପକ୍କା ୱାତି ସାମଂ

ଭିକ୍ଖୁନା ଅପକ୍କା ୱା। ଅୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ୱାତି ଭିକ୍ଖୁନାୱ ସାମଂ ୱିନା ୱତ୍ଥୁନା ପକ୍କା ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞତ୍ଥା ''ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ୱା''ତି ଚ ୱଦନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ ଦସ୍ସିତୋ, ସୋ ଦୁଟ୍ଠୁ ଦସ୍ସିତୋ। କସ୍ମା? ମହାଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ''ଝାମୌଚ୍ଛୁଫାଣିତଂ ୱା କୋଟ୍ଟିତୌଚ୍ଛୁଫାଣିତଂ ୱା ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ''ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ୱା''ତି ୱଚନସ୍ସ ଚ ଲଦ୍ଧିୱିରୋଧତୋ ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା। ''ମହାପଚ୍ଚରିୟଂ ପନ 'ଏତଂ ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କଂ ୱଟ୍ଟତି ନୋ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ପୁଚ୍ଛଂ କତ୍ୱା 'ଉଚ୍ଛୁଫାଣିତଂ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ନୋ ୱଟ୍ଟନକଂ ନାମ ନତ୍ଥୀ'ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୬୨୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ସୱତ୍ଥୁକପକ୍କା ୱାତି ଅତ୍ଥୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋଯେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ଦୁଦ୍ଦସ୍ସିତୋତି ସିଦ୍ଧଂ। ଆହାରତ୍ଥନ୍ତି ଆହାରପୟୋଜନଂ। ଆହାରକିଚ୍ଚଂ ଯାପନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋତି ଚ।

୨୬୨।ତେଲପରିଭୋଗେନାତି ସତ୍ତାହକାଲିକପରିଭୋଗେନ।

୨୬୩।ସତି ପଚ୍ଚୟେତି ଏତ୍ଥ ସତିପଚ୍ଚୟତା ଗିଲାନାଗିଲାନୱସେନ ଦ୍ୱିଧା ୱେଦିତବ୍ବା। ୱିକାଲଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ହି ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ଯାମକାଲିକାଦୀନଂ ତିଣ୍ଣମ୍ପି ଅୱିସେସେନ ସତିପଚ୍ଚୟତା ୱୁତ୍ତା। ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧକେ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକଂ, ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଲୋଣସୋୱୀରକଂ, ଅଗିଲାନସ୍ସ ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ସିଦ୍ଧଂ ସତିପଚ୍ଚୟତା ଗିଲାନାଗିଲାନୱସେନ ଦୁୱିଧାତି। ଅଞ୍ଞତ୍ଥା ଅସତି ପଚ୍ଚୟେ ଗୁଳୋଦକାଦୀସୁ ଆପଜ୍ଜତି। ତତୋ ଚ ପାଳିୱିରୋଧୋ।

ପିଟ୍ଠେହୀତି ପିସିତତେଲେହି। କୋଟ୍ଠଫଲନ୍ତି କୋଟ୍ଠରୁକ୍ଖସ୍ସ ଫଲଂ। ''ମଦନଫଲଂ ୱା''ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ହିଙ୍ଗୁଜତୁ ନାମ ହିଙ୍ଗୁରୁକ୍ଖସ୍ସ ଦଣ୍ଡପଲ୍ଲୱପୱାଳପାକନିପ୍ଫନ୍ନା। ହିଙ୍ଗୁସିପାଟିକା ନାମ ତସ୍ସ ମୂଲସାଖପାକନିପ୍ଫନ୍ନା। ତକଂ ନାମ ତସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ତଚପାକୋଦକଂ। ତକପତ୍ତୀତି ତସ୍ସ ପତ୍ତପାକୋଦକଂ। ତକପଣ୍ଣୀତି ତସ୍ସ ଫଲପାକୋଦକଂ। ଅଥ ୱା ''ତକଂ ନାମ ଲାଖା। ତକପତ୍ତୀତି କିତ୍ତିମଲୋମଲାଖା। ତକପଣ୍ଣୀତି ପକ୍କଲାଖା''ତି ଲିଖିତଂ। ଉବ୍ଭିଦଂ ନାମ ଊସପଂସୁମୟଂ।

୨୬୪।ଛକଣଂ ଗୋମୟଂ। ପାକତିକଚୁଣ୍ଣଂ ନାମ ଅପକ୍କକସାୱଚୁଣ୍ଣଂ, ତେନ ''ଠପେତ୍ୱା ଗନ୍ଧଚୁଣ୍ଣଂ ସବ୍ବଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ଚାଲିତେହୀତି ପରିସ୍ସାୱିତେହି।

୨୬୫।ନାନାସମ୍ଭାରେହି କତନ୍ତି ନାନୋସଧେହି।

ଗୁଳାଦିଅନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୭୪। ସାମଂ ପକ୍କଂ ସମପକ୍କନ୍ତି ଦୁୱିଧଂ ୱିଯ ଦୀପେତି, ତସ୍ମା ଖୀରାଦୀସୁ ଉଣ୍ହମତ୍ତମେୱ ପାକୋ। ତେନ ଉତ୍ତଣ୍ଡୁଲାଦିସମାନା ହୋନ୍ତି।

୨୭୬-୮। ''ବୁଦ୍ଧପ୍ପମୁଖ''ନ୍ତି ଆଗତଟ୍ଠାନେ 'ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ'ତି ଅୱତ୍ୱା 'ସଙ୍ଘୋ'ତି ୱୁଚ୍ଚତି ଭଗୱନ୍ତମ୍ପି ସଙ୍ଗହେତୁ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନାଗୋତି ହତ୍ଥୀ।

୨୭୯।ସମ୍ବାଧେତି ୱଚ୍ଚମଗ୍ଗେ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚ ପସ୍ସାୱମଗ୍ଗେପି ଅନୁଲୋମତୋ। ଦହନଂ ପଟିକ୍ଖେପାଭାୱା ୱଟ୍ଟତି। ସତ୍ଥୱତ୍ଥିକମ୍ମାନୁଲୋମତୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ନ, ପଟିକ୍ଖିତ୍ତପଟିକ୍ଖେପା, ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବସ୍ସ ତପ୍ପରମତାଦୀପନତୋ, କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ପୁବ୍ବେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମ୍ପି ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ…ପେ… ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା''ତି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ସତ୍ଥକମ୍ମସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ। ତେନ ସମ୍ବାଧସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲଂ ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ ନାମ। ସତ୍ଥୱତ୍ଥିକମ୍ମତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନତ୍ଥୀତି ଦୀପେତି। କିଞ୍ଚ ଭିୟ୍ୟୋ ପୁବ୍ବେ ସମ୍ବାଧେଯେୱ ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ପଚ୍ଛା ସମ୍ବାଧସ୍ସ ସାମନ୍ତା ଦ୍ୱଙ୍ଗୁଲମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ତସ୍ସେୱ ପଟିକ୍ଖେପୋ, ନେତରସ୍ସାତି ସିଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ଥ ''ସତ୍ଥଂ ନାମ ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିୟେସେୟ୍ୟା''ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ଯେନ ଛିନ୍ଦତି, ତଂ ସବ୍ବଂ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''କଣ୍ଟକେନ ୱା''ତିଆଦି। ଖାରଦାନଂ ପନେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗେ ପସାଖେ ଲେପମୁଖେନ ଅନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏକେ ପନ ''ସତ୍ଥକମ୍ମଂ ୱା''ତି ପାଠଂ ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତି। ''ୱତ୍ଥୀ''ତି କିର ଅଗ୍ଗିକା ୱୁଚ୍ଚତି। ତାୟ ଛିନ୍ଦନଂ ୱତ୍ଥିକମ୍ମଂ ନାମାତି ଚ ଅତ୍ଥଂ ୱଣ୍ଣୟନ୍ତି, ତେ ''ସତ୍ଥହାରକଂ ୱାସ୍ସ ପରିୟେସେୟ୍ୟା''ତି ଇମସ୍ସ ପଦଭାଜନୀୟଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବା। ଅଣ୍ଡୱୁଦ୍ଧୀତି ୱାତଣ୍ଡକୋ। ଆଦାନୱତ୍ତୀତି ଆନହୱତ୍ତି।

ମନୁସ୍ସମଂସପଟିକ୍ଖେପକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୦। ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସମଂସଂ…ପେ… ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅପ୍ପଟି…ପେ… ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖଣଦୁକ୍କଟଞ୍ଚ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚୟଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା କପ୍ପିୟମଂସେପି ଅପ୍ପଟିୱେକ୍ଖଣପଚ୍ଚୟା ଦୁକ୍କଟମେୱ। କେଚି ''ମଂସଭାୱଂ ଜାନନ୍ତୋୱ ଆପଜ୍ଜତି। ପୂୱାଦୀସୁ ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ କା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା''ତି ୱଦନ୍ତି। ଅଜାନନ୍ତୋପି ଆପଜ୍ଜତି ସାମଞ୍ଞେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତାତି କେଚି।

ହତ୍ଥିମଂସାଦିପଟିକ୍ଖେପକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୧।ଇମେସଂ…ପେ… ସବ୍ବଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ଦସନ୍ନମ୍ପି ମନୁସ୍ସମଂସାଦୀନଂ ଅକପ୍ପିଯଭାୱମତ୍ତପରିଦୀପନୱଚନଂ, ନାପତ୍ତିୱିଭାଗଦସ୍ସନୱଚନଂ। ଯଂ କିଞ୍ଚି ଞତ୍ୱା ୱା ଅଞତ୍ୱା ୱା ଖାଦନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତିଯେୱାତି ଇଦମ୍ପି ଅନିଯମିତୱଚନମେୱ ''ଅଯଂ ନାମ ଆପତ୍ତୀ''ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା । ତଦୁଭଯମ୍ପି ହେଟ୍ଠା ମନୁସ୍ସାଦୀନଂ ମଂସାଦୀସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ଗହିତନଯେହି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଜାନିତୁଂ ସକ୍କାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାଯଂ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ଯସ୍ମା ଏତେସଂ ମନୁସ୍ସାଦୀନଂ ମଂସାଦୀନି ଅକପ୍ପିଯାନି, ତସ୍ମା ମନୁସ୍ସାନଂ ମଂସାଦୀସୁ ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯାପତ୍ତି। ସେସାନଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତୀତି। ପାଠେଯେୱ ହି ଲୋହିତାଦିଂ ମଂସଗତିକଂ କତ୍ୱା ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୁସ୍ସମଂସଂ…ପେ… ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସ୍ସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଥେୱ ହତ୍ଥାଦୀନଂ ମଂସାଦୀସୁପି ଦୁକ୍କଟାପତ୍ତି ପଞ୍ଞତ୍ତା। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ସୀହଳଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ମନୁସ୍ସମଂସେ ୱା କେସେ ୱା ନଖେ ୱା ଅଟ୍ଠିମ୍ହି ୱା ଲୋହିତେ ୱା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯମେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଏୱ –

''ଅଟ୍ଠିପି ଲୋହିତଂ ଚମ୍ମଂ, ଲୋମମେସଂ ନ କପ୍ପତୀ''ତି। –

ଖୁଦ୍ଦସିକ୍ଖାଗାଥାପଦସ୍ସ ଅତ୍ଥୋ ଚ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଚ ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୋତି। ପଟିଗ୍ଗହଣେତି ଏତ୍ଥ ଅନାଦରିଯଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଉଦକମନୁସ୍ସାଦିମଂସମ୍ପି ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ନାଗରାଜେନ ୱୁତ୍ତାଦୀନୱେ ସତିପି ଉଜ୍ଝାଯନାଧିକାରମେୱ ଗହେତ୍ୱା ''ପଟିକୂଲତାଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଯାଗୁମଧୁଗୋଳକାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୮୩।ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋତି ଇଦଂ ସଙ୍ଗୀତିକାରକୱଚନଂ। ନ ହି ଭଗୱା ତମେୱ ସିକ୍ଖାପଦଂ ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ପଞ୍ଞପେସି, ଏୱଂ ଏୱରୂପେସୁପି ଏକୋ ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତମେୱ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ତଥାପି ନ ଚ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ସାପତ୍ତିକା ଜାତା। କଥଂ? ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା। ''ଅପିଚ ମଯଂ କାଲସ୍ସେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିମ୍ହା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ମାତିକାୱିଭଙ୍ଗେ (ପାଚି। ୨୨୭) ଚ ''ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭୋଜନେନ ନିମନ୍ତିତୋ, ତଂ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତି, ଏତଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞଂ ଭୋଜନଂ ନାମ ନିମନ୍ତନତୋ ଲଦ୍ଧଂ ଯଂ କିଞ୍ଚୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଯସ୍ମା ନ ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁନିମନ୍ତନତୋ ଲଦ୍ଧଭୋଜନଂ, ତସ୍ମା ''ଏତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପରିଭୁଞ୍ଜିଂସୁତି। ଏତ୍ଥ ''ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ଅଞ୍ଞନିମନ୍ତନତୋ ଲଦ୍ଧଭୋଜନମେୱ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ନେତରନ୍ତି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ''ନିଚ୍ଚଭତ୍ତେ ସଲାକଭତ୍ତେ ପକ୍ଖିକେ ଉପୋସଥିକେ ପାଟିପଦିକେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେ ୱେସାଲିଯା ପଞ୍ଞତ୍ତକାଲେ ନତ୍ଥି, ଯଦି ଅତ୍ଥି, ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିମାତିକାୱିଭଙ୍ଗୱିରୋଧୋ, ତସ୍ମା ''ଅପିଚ ମଯଂ କାଲସ୍ସେୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିମ୍ହା''ତି ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ପଦଭାଜନେପି ''ଅଞ୍ଞଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭୋଜନାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜତୀ''ତି ଅୱିସେସେନ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ପଠମଂ ୱା ପଚ୍ଛା ୱା ନିମନ୍ତିତଂ ଭୋଜନଂ ଠପେତ୍ୱା ଅନିମନ୍ତିତମେୱ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି, ନେତରନ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ଆପନ୍ନଂ, ''ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ନିମନ୍ତିତେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପନ ପଠମନିମନ୍ତିତଭୋଜନତୋ ଅଞ୍ଞଂ ପଚ୍ଛା ଲଦ୍ଧଂ ନିମନ୍ତିତଭୋଜନଂ, ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦୀନି ଚ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜମାନଂ ୱିଯ ଜାତନ୍ତି ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣଂ, ଅନିମନ୍ତନଭୋଜନେ ଆପତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗନିୱାରଣଞ୍ଚ କରୋନ୍ତୋ, ପଠମପଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦମେୱ ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ପରିଣାମେନ୍ତୋ ଚ ''ଯଥାଧମ୍ମୋ କାରେତବ୍ବୋ''ତି ଭଗୱା ଆହ, ତସ୍ମା ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପଚ୍ଛା ନିମନ୍ତନଭୋଜନଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି। ତେସୁ ନ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦୀନୀତି ଆପନ୍ନଂ। ତେନେୱାଯସ୍ମା ଉପାଲିତ୍ଥେରୋ ତସ୍ସ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ''ନିଚ୍ଚଭତ୍ତେ''ତିଆଦୀନି ପଞ୍ଚ ପଦାନି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ସଙ୍ଗାଯି। ଅଧିପ୍ପାଯଞ୍ଞୂ ହି ତେ ମହାନାଗା, ତସ୍ମା ପଠମମେୱ ଯଂ ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତଂ ''ପଞ୍ଚ ଭୋଜନାନି ଠପେତ୍ୱା ସବ୍ବତ୍ଥ ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ୱଚନଂ, ପଚ୍ଛାପି ତଂ ଅନୁରକ୍ଖନ୍ତେନ ଅଭୋଜନଂ ମଧୁଗୋଳକଂ ଅପରାମସିତ୍ୱା ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁ ଏୱ ୱୁତ୍ତାତି ଏୱଂ ଆଚରିଯୋ।

ଏତ୍ଥାହ – ଯଥା ପଚ୍ଛାଲଦ୍ଧଲେସେନ ଥେରେନ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦିପକ୍ଖେପୋ କତୋ, ଏୱଂ କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକେ ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ''ଅତ୍ଥତକଥିନାନଂ ୱୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଛ କପ୍ପିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି କିମତ୍ଥଂ ନ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ଯଥାୱୁତ୍ତଲେସନିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଇଦଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ୱେସାଲିଯଂ, ଅନ୍ଧକୱିନ୍ଦେ ଚାତି ଉଭଯତ୍ଥ ଉପଦ୍ଦୁପଦ୍ଦେନ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସିଯା। ନୋ ଚେ, ସାପତ୍ତିକା ଭିକ୍ଖୂ ସିଯୁଂ, ନ ଚ ତେ ସାପତ୍ତିକା ଅପ୍ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେପି ତେସଂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଦସ୍ସନତୋ। ''ତେନ ହି, ବ୍ରାହ୍ମଣ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ଦେହୀତି। ଭିକ୍ଖୂ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀ''ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ। ତେସଞ୍ଚ ''ପରିଭୁଞ୍ଜଥା''ତି ଭଗୱତୋ ଆଣତ୍ତିଯା ପରିଭୁତ୍ତାନମ୍ପି ''ଓଦିସ୍ସକଂ ନୁ ଖୋ ଇଦଂ ଅମ୍ହାକ''ନ୍ତି ୱିମତିପ୍ପତ୍ତାନଂ ୱିମତିୱିନୋଦନତ୍ଥଂ ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାଗୁଞ୍ଚ ମଧୁଗୋଳକଞ୍ଚା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱମିଧାପେତେ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦଂ ଓମଦ୍ଦିତ୍ୱା ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ କଥଂ ଭୁଞ୍ଜିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଏତ୍ଥାହୁ କେଚି ଆଚରିଯା

ପରମ୍ପରଭୋଜନସିକ୍ଖାପଦେନେୱ ‘‘ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଭୋଜନଂ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ଜାନନ୍ତାପି ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାଗୁଞ୍ଚା’’ତି ୱିସୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ‘‘ପଟଗ୍ଗିଦାନମହାୱିକଟାଦି ୱିଯ କପ୍ପତୀ’’ତି ସଞ୍ଞାଯ ଭୁଞ୍ଜିଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଅପିଚ ମଯଂ କାଲସ୍ସେୱ ଭୋଜ୍ଜଯାଗୁଯା ଧାତା’’ତିଆଦି, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିମାତିକାୱିଭଙ୍ଗୱିରୋଧେନ ଅନାପତ୍ତିୱାରେ ନିଚ୍ଚଭତ୍ତାଦୀନଂ ଅସମ୍ଭୱପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ଭିକ୍ଖୂନଂ ସାପତ୍ତିକଭାୱାନତିକ୍କମନତୋ, ମିଚ୍ଛାଗାହହେତୁପ୍ପସଙ୍ଗେନ ଭଗୱତା ଅନୁଞ୍ଞାତପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ଚ। ତେ ହି ଭିକ୍ଖୂ ଯସ୍ମା ଭଗୱା କତ୍ଥଚି ୱିନଯୱସେନ କପ୍ପିଯମ୍ପି ‘‘ଗାଥାଭିଗୀତଂ ମେ ଅଭୋଜନେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୧।୧୯୪; ସୁ। ନି। ୮୧; ମି। ପ। ୪।୫।୯) ପଟିକ୍ଖିପତି, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯଂ ପତି ‘‘କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯନ୍ତା ନ ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ସିକ୍ଖାପଦଂ ପତି ଭଗୱାପି ଅତ୍ତନୋ ଅଧିପ୍ପାଯପ୍ପକାସନତ୍ଥମେୱ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାଗୁଞ୍ଚା’’ତି ଆହ। ଦୁରୱଗ୍ଗାହୋ ହି ଭଗୱତୋ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତଥା ହି ଭାରଦ୍ୱାଜସ୍ସ ପାଯାସଂ ଅଭୋଜନେଯ୍ୟନ୍ତି ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିପ୍ପସଙ୍ଗତୋ ପଟିକ୍ଖିପି। ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ସଜ୍ଜିତଂ ତେକଟୁଲଯାଗୁଂ ପନ ‘‘ଯଦପି, ଆନନ୍ଦ, ୱିଞ୍ଞତ୍ତଂ, ତଦପି ଅକପ୍ପିଯ’’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘ଯଦପି, ଆନନ୍ଦ, ଅନ୍ତୋୱୁଟ୍ଠ’’ନ୍ତିଆଦିମେୱାହ। ତେନ ନୋ ଚେ ତଂ ଅନ୍ତୋୱୁଟ୍ଠଂ କପ୍ପତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯଦସ୍ସନେନ ପଣୀତଭୋଜନସୂପୋଦନୱିଞ୍ଞତ୍ତିସିକ୍ଖାପଦାନି ଉପତ୍ଥମ୍ଭେତି ଭଗୱତୋପି କପ୍ପତି, ପଗେୱ ଅମ୍ହାକନ୍ତି।

୨୮୪।ଗିଲାନସ୍ସେୱ ଭଗୱତା ଗୁଳୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋତି ‘‘ଯାନି ଖୋ ପନ ତାନି ଗିଲାନାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପଟିସାଯନୀଯାନୀ’’ତି (ପାରା। ୬୨୨) ୱଚନୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, ତେନେୱ ତେ ଇଧ ପଟିଗ୍ଗହଣେ କୁକ୍କୁଚ୍ଚାଯିଂସୁ। ଇଧ ପନ ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକ’’ନ୍ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ଗୁଳଆଧିକାରତ୍ତା ପୁବ୍ବେ ଅନୁଞ୍ଞାତଞ୍ଚ ୱତ୍ୱା ଅଗିଲାନସ୍ସ ଗୁଳୋଦକଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତେନ ଗିଲାନେନ ସତି ପଚ୍ଚଯେ ଗୁଳୋ ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବୋ, ଗୁଳୋଦକଂ ଅସତି ପଚ୍ଚଯେପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଇମଂ ୱିସେସଂ ଦୀପେତି। ତତ୍ଥ ‘‘ଗୁଳୋଦକଂ କାଲିକେସୁ ସତ୍ତାହକାଲିକଂ, ଭଗୱତା ଓଦିସ୍ସାନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେନ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନ ଯୁତ୍ତଂ, ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନତ୍ତା ସତ୍ତାହକାଲିକଭାୱଂ ଜହତି। ‘‘ଯଥା ଅମ୍ବାଦି ଉଦକସମ୍ଭିନ୍ନଂ ଯାମକାଲିକଂ ଜାତଂ, ତଥା ସତ୍ତାହକାଲିକଂ ଜହିତ୍ୱା ତଦନନ୍ତରେ ଯାୱଜୀୱିକେ ଠିତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ, ତଞ୍ଚ ଭଗୱତା ଓଦିସ୍ସାନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଭାୱେ ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ‘‘ଗୁଳୋଦକ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉଦକଗତିକ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ଯଦି ଉଦକମିସ୍ସଂ ଉଦକଗତିକଂ ହୋତି, ମଧୁପି ସିଯା ତଂ ତଥା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ମା ହୋତୁ, ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ ସିଯା ଉଦକଗତିକତ୍ତା, ତଞ୍ଚ ନ ହୋତି, ‘‘ସଙ୍ଗହାପି ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତଂ।

୨୮୫।ସୁଞ୍ଞାଗାରନ୍ତି ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନଂ।

କପ୍ପିଯଭୂମିଅନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୯୫।ଓରୱସଦନ୍ତି ମହାସଦ୍ଦଂ। ବହୂହି ସମ୍ପରିୱାରେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ଏକେନାପି ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ବହୂସୁ ଏକସ୍ସପି ୱଚନେନ ସହ ସିଯାତି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଆମସିତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନାମସିତେ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱଚନେନ ସେସାପି ଅନୁଞ୍ଞାତା। ‘‘ଭିତ୍ତିଞ୍ଚେ ଉପସନ୍ତେ ପଚ୍ଛା ତଂ ପୂରେନ୍ତି, ତତ୍ଥ କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ପକତିଭୂମିଯଂଯେୱ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତଂ ଉପରି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଇଟ୍ଠକାଦୀହି କତାଚଯସ୍ସା’’ତିଆଦିନା ୱିରୁଜ୍ଝତି ୱିଯ। ମତ୍ତିକାପିଣ୍ଡଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅସତିଯା ଅନଧିଟ୍ଠିତାଯ ସରିତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଚେ ଉପରି ଅଧିଟ୍ଠିତା, ହେଟ୍ଠା ଠିତଂ ଭଣ୍ଡଂ ଅକପ୍ପିଯଂ, ଉପରିଟ୍ଠିତମେୱ କପ୍ପିଯଂ, ଅଯମେତ୍ଥ ୱିସେସୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ କପ୍ପିଯକୁଟି ଲଦ୍ଧୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏୱଂୱିଧେ ପୁନ କାତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। କପ୍ପିଯକୁଟିଂ କାତୁଂ ଦେମାତି ଏତ୍ଥ କପ୍ପିଯକୁଟିକିଚ୍ଚଂ କାତୁନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଭୋଜନସାଲା ପନ ସେନାସନମେୱ, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅପରେ। ‘‘ଅକତେପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

‘‘ମୁଖସନ୍ନିଧି ନାମ ଭୋଜନକାଲେ ସନ୍ନିଧୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ମୁଖସନ୍ନିଧୀତି ତସ୍ସ ନାମଂ। ‘‘ଯଦି ସନ୍ନିଧି ହୋତି, ପାଚିତ୍ତିଯଂ ଭୱେଯ୍ୟ, ମୁଖସନ୍ନିଧି ପନ ଦୁକ୍କଟଂ, ତସ୍ମା ସନ୍ନିଧି ଅନଧିପ୍ପେତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତସ୍ସ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନପେକ୍ଖୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ ନାଧିପ୍ପେତଂ। ଚୀୱରୱିକପ୍ପନେ ୱିଯ କପ୍ପିଯମତ୍ତଂ ଞାତବ୍ବନ୍ତି କେଚି।

କେଣିଯଜଟିଲୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୦୦। ‘‘ଅତ୍ତନା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ପରିଚ୍ଚଜିତ୍ୱା ସାମଣେରାଦୀହି ପାନକଂ କତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ୱଟ୍ଟତି, ନ ପଚ୍ଛାଭତ୍ତଂ ସୱତ୍ଥୁକପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତତ୍ଥ ପୁନ ପଟିଗ୍ଗହଣେ ନିଦ୍ଦୋସତ୍ତା, ପୁରେଭତ୍ତମେୱ ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ନିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା, ଅତ୍ତନା ଚ ଅଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଦୋସୋ ନ ଦିସ୍ସତି, ଉପପରିକ୍ଖିତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ସାଲୂକା ନାମ କନ୍ଦା, ‘‘ଇତୋ କିଞ୍ଚିତକ’’ନ୍ତି ୱୋହରନ୍ତି। ‘‘ଫାରୁସକନ୍ତି ଗୋଚ୍ଛଅୱିସଯେ ଏକୋ ରୁକ୍ଖୋ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ‘‘ପକ୍କଡାକରସ’’ନ୍ତି ୱିସେସିତତ୍ତା ‘‘ଅପକ୍କଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୁରୁନ୍ଦିୱଚନେନପି ସିଦ୍ଧମେୱ। ତଣ୍ଡୁଲଧୋୱନୋଦକମ୍ପି ଧଞ୍ଞରସୋ ଏୱ। ‘‘ନିକ୍କସଟୋ ଉଚ୍ଛୁରସୋ ସତ୍ତାହକାଲିକୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ସାୱିତ୍ତୀତି ଗାଯତ୍ତି। ଛନ୍ଦସୋତି ୱେଦସ୍ସ। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ପଚ୍ଚଜିତେନ ଅକପ୍ପିଯେ

ସମାଦପେତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନସ୍ସାପି ନ କେୱଲଂ ଦସସୁ ଏୱ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ, ଅଥ ଖୋ ଯଂ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ନ କପ୍ପତି, ତସ୍ମିମ୍ପୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୦୫।ହେ ପଟା ଦେସନାମେନେୱାତି ଚୀନପଟ୍ଟସୋମାରପଟ୍ଟାନି। ଟୀଣୀତି ପଡୁଣ୍ଣେନ ସହ ତୀଣି। ଇଦ୍ଧିମଯିକଂ ଏହିଭିକ୍ଖୂନଂ ନିଦ୍ଧତ୍ତଂ। ଦେୱଦତ୍ତିଯଂ ଅନୁରୁଦ୍ଧତ୍ଥେରେନ ଲଦ୍ଧଂ। ‘‘ଯାମାତିକ୍କମେ ସନ୍ନିଧିୱସେନ ସତ୍ତାହାତିକ୍କମେ ଭେସଜ୍ଜସିକ୍ଖାପଦୱସେନା’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଭେସଜ୍ଜକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

କଥିନାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୦୬।‘‘କଥିନନ୍ତି ପଞ୍ଚାନିସଂସେ ଅନ୍ତୋକରଣସମତ୍ଥତାଯ ଥିରନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ପଞ୍ଚ କପ୍ପନ୍ତୀ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ‘‘କପ୍ପିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ଅନାଗତୱଚନଂ ‘‘ୱୋ’’ତି ଇମସ୍ସ ସାମିୱଚନପକ୍ଖେ ଯୁଜ୍ଜତି ତେସଂ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅନତ୍ଥତକଥିନତ୍ତା। ଦ୍ୱୀସୁ ପନେତେସୁ ଅତ୍ଥୱିକପ୍ପେସୁ ପଚ୍ଛିମୋ ଯୁତ୍ତୋ ସବ୍ବେସମ୍ପି ତେସଂ ପାୱେଯ୍ୟକାନଂ ସବ୍ବଧୁତଙ୍ଗଧରତ୍ତା। ନିମନ୍ତନଂ ସାଦିଯନ୍ତସ୍ସେୱ ହି ଅନାମନ୍ତଚାରୋ ପଞ୍ଞତ୍ତୋ, ତଥା ଗଣଭୋଜନଂ। ଅସମାଦାନଚାରୋ ଅନଧିଟ୍ଠିତତିଚୀୱରସ୍ସ ନତ୍ଥି ଅତେଚୀୱରିକସ୍ସ ଯାୱଦତ୍ଥଚୀୱରଚତୁତ୍ଥାଦିଚୀୱରଗ୍ଗହଣସମ୍ଭୱତୋ। ଇତରସ୍ସାପି ଅନଧିଟ୍ଠାନମୁଖେନ ଲବ୍ଭତି। ଚୀୱରୁପ୍ପାଦୋ ଅପଂସୁକୂଲିକସ୍ସେୱ। ‘‘କଥିନତ୍ଥତସୀମାଯ’’ନ୍ତି ଉପଚାରସୀମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଉପଚାରସୀମଟ୍ଠସ୍ସ ମତକଚୀୱରାଦିଭାଗିଯତାଯ ବଦ୍ଧସୀମାଯ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦାଭାୱତୋ ୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟମେତଂ ଉପଚାରସୀମାୱେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତାତି। କଥିନତ୍ଥାରଂ କେ ଲଭନ୍ତୀତି କେ ସାଧେନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚ ଜନା ସାଧେନ୍ତି। କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ହି ଦାଯକା ପଚ୍ଛିମକୋଟିଯା ଚତ୍ତାରୋ ହୋନ୍ତି। ଏକୋ ପଟିଗ୍ଗାହକୋତି। ‘‘ତତ୍ର ଚେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯ୍ୱାଯଂ ଚତୁୱଗ୍ଗୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଠପେତ୍ୱା ତୀଣି କମ୍ମାନି ଉପସମ୍ପଦଂ ପୱାରଣଂ ଅବ୍ଭାନ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୮୮) ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ନ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗକରଣୀଯ’’ନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ଯସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଦେତି, ତଂ ହତ୍ଥପାସେ ଅକତ୍ୱାପି ବହିସୀମାଯ ଠିତସ୍ସପି ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ହତ୍ଥପାସେ କତ୍ୱା ଏୱ ଦାତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ‘‘ତସ୍ସ କମ୍ମପତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ତତ୍ରୁପ୍ପାଦେନ ତଣ୍ଡୁଲାଦିନା ୱତ୍ଥେସୁ ଚେତାପିତେସୁ ଅତ୍ଥତକଥିନାନମେୱ ତାନି ୱତ୍ଥାନି ପାପୁଣନ୍ତି। ୱତ୍ଥେହି ପନ ତଣ୍ଡୁଲାଦୀସୁ ଚେତାପିତେସୁ ସବ୍ବେସଂ ତାନି ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମପୱାରଣାଯ ପୱାରିତା ଲଭନ୍ତୀତି ଇଦଂ ଉକ୍କଟ୍ଠକୋଟିଯା ୱୁତ୍ତଂ। ଅନ୍ତରାଯେନ ଅପ୍ପୱାରିତାନମ୍ପି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ କଥିନତ୍ଥାରସମ୍ଭୱତୋ ଇତରେ ଗଣପୂରକେ କତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବନ୍ତି କଥଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଚେ? ‘‘ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନଂ ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ଚ ଅନୁମୋଦକସ୍ସ ଚା’’ତି (ପରି। ୪୦୩) ପରିୱାରେ ଏକୱଚନକରଣତୋ, ତତ୍ଥେୱ ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନଂ, ଗଣସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନ’’ନ୍ତି (ପରି। ୪୧୪) ୱଚନତୋ ଚ।

ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂୱିହାରେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାପି ନ ଲଭନ୍ତୀତି ଇଦଂ କିଂ ଏକସୀମସ୍ମିଂ, ଉଦାହୁ ନାନାସୀମସ୍ମିନ୍ତି? କିଞ୍ଚେତ୍ଥ – ଯଦି ତାୱ ଏକସୀମସ୍ମିଂ, ପରତୋ ‘‘ସଚେ ପନ ଏକସୀମାଯ ବହୂ ୱିହାରା ହୋନ୍ତି, ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପାତେତ୍ୱା ଏକତ୍ଥ କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତବ୍ବଂ, ୱିସୁଂ ୱିସୁଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଇମିନା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନେନ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ଇଦଞ୍ହି ୱଚନଂ ସବ୍ବେସଂଯେୱ ଏକୋ କଥିନତ୍ଥାରୋତି ଦୀପେତି। ଅଥ ନାନାସୀମସ୍ମିଂ, ଉପନନ୍ଦସ୍ସ ଏକାଧିପ୍ପାଯଦାନାନୁମତିଯା ୱିରୁଜ୍ଝତି। ୱୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ‘‘ଦେଥ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମୋଘପୁରିସସ୍ସ ଏକାଧିପ୍ପାଯ’’ନ୍ତି (ମହାୱ। ୩୬୪)। ଇଦଞ୍ହି ୱଚନଂ ଦ୍ୱୀସୁପି ଆୱାସେସୁ ତସ୍ସ କଥିନତ୍ଥାରସିଦ୍ଧିଂ ଦୀପେତୀତି। ଅୱିରୋଧୋୱ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଅପ୍ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା, ତସ୍ମା ଏକସୀମସ୍ମିଂ ୱା ନାନାସୀମସ୍ମିଂ ୱା ନାନୂପଚାରେ ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାପି ନ ଲଭନ୍ତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ‘‘ପଚ୍ଛିମିକାଯ ଉପସମ୍ପନ୍ନୋ ପଠମପୱାରଣାଯ ପୱାରେତୁମ୍ପି ଲଭତି, ୱସ୍ସିକୋ ଚ ହୋତି ଆନିସଂସଞ୍ଚ ଲଭତୀତି ସାମଣେରାନଂ ୱସ୍ସୂପଗମନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ହୋତି, ସାମଣେରା କଥିନାନିସଂସଂ ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରପ୍ପହୋନକନ୍ତି ଇଦଂ ‘‘ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘାଟିଯା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅନ୍ତରୱାସକେନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନ’’ନ୍ତି ଇମାଯ ପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝନଂ ୱିଯ ଦିସ୍ସତି। ଅଯଞ୍ହି ପାଠଇ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱିରହେନାପି ନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନନ୍ତି ଦୀପେତୀତି ଚେ? ନ, ତଦତ୍ଥଜାନନତୋ, ନ ତିଣ୍ଣଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରୱିରହେନ ନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନନ୍ତି ହି ଦୀପେତୁକାମୋ ଭଗୱା ତଂ ପାଠଇମାହ। ଯଦି ଏୱଂ ‘‘ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘାଟିଯା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅନ୍ତରୱାସକେନା’’ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବା ସିଯାତି ଚେ? ନ, ଅଧିପ୍ପାଯଜାନନତୋୱ। ଯୋ ସଙ୍ଘାଟିଯା ଅତ୍ଥରିତୁକାମୋ, ତସ୍ସ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘାଟିଯା ନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି। ଏସ ନଯୋ ଇତରତ୍ଥାପୀତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ତେନେୱ ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ‘‘ସଙ୍ଘାଟିଯା ଅତ୍ଥତଂ ହୋତୀ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଏକମେୱ ଚୀୱରଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ଚତୁୱୀସତିଯା ଆକାରେହି ଅନତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନଂ, ସତ୍ତରସହି ଆକାରେହି ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନ’’ନ୍ତି ଯଥାରହଂ ଉକ୍କଟ୍ଠକୋଟିଯା ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା କଣ୍ହପକ୍ଖେ ଉଲ୍ଲିଖିତ…ପେ… ନିସ୍ସୀମଟ୍ଠାନୁମୋଦନାନଂ

ଚତୁତ୍ଥୀସତିଯା ଆକାରାନଂ ସମ୍ଭଓନ୍ତାନଂ ସଙ୍କେନ ସଙ୍ଗଂ ଅଭାଓେନପି ନିମିତ୍ତକତାଦୀନଂ ଅସମ୍ଭଓନ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞତରଭାଓେନପି ନ ଅହତଂ ହୋତି କଥିନନ୍ତି ଏଓମଧିପ୍ପାଯୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ସୁଙ୍କପଙ୍କେପି ଅହତାହତକପ୍ପ…ପେ… ସୀମଟ୍ଠାନୁମୋଦନାନଂ ସତ୍ତରସନ୍ନଂ ଆକାରାନଂ ସମ୍ଭଓନ୍ତାନଂ ଅଞ୍ଞତରଭାଓେନପି ଇତରେସଂ ସଙ୍କେନ ସଙ୍ଗଂ ଅଭାଓେନପି ଅହତଂ ହୋତି କଥିନନ୍ତି ଏଓମଧିପ୍ପାଯୋ ଓେଦିତବ୍ବୋ। ଅଞ୍ଞଥା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଓିରୋଧୋ, ଯଥାସମ୍ଭଓଂ ଯୋଜେତ୍ୱା ଓେଦିତବ୍ବୋ।

ତତ୍ରିଦଂ ମୁଖମତ୍ତନିଦସ୍ସନଂ – କଣ୍ହପଙ୍କେ ‘‘ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅହତେ କଥିନେ ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘାଟିଯା ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ଅନ୍ତରଓାସକେନ ଅହତଂ ହୋତି କଥିନ’’ନ୍ତି ଓଚନପ୍ପମାଣତୋ ତଂ କଥିନଂ ଅନତ୍ଥତଂ ସିଯା। ସୁଙ୍କପଙ୍କେ ଚ ‘‘ଅନିମିତ୍ତକତେନ ଅହତଂ ହୋତି କଥିନ’’ନ୍ତି ଓଚନପ୍ପମାଣତୋ ଅନିମିତ୍ତକତେନ କଥିନେ ଅହତେ ତଞ୍ଚେ ପରିକଥା କତଂ, ତଥାପି ଅହତମେଓ କଥିନଂ ହୋତୀତି ଅଯଂ ଦୁତିଯୋପି ଓିରୋଧୋ। ଯଥାଓୁତ୍ତନଯେନ ଅଧିପ୍ପାଯେ ଗହିତେ ପରିହାରୋ ହୋତୀତି ଓେଦିତବ୍ବଂ।

ଯୋ ଆନିସଂସଂ ବହୁଂ ଦେତୀତି ଇମିନା ପଚ୍ଚଯଲୋଲଭାଓଂ ଓିଯ ଦୀପେତି, ତଥାପି ଭଗଓତା ଯାଓଦତ୍ଥଚୀଓରପରିଯେସନପଞ୍ଞାପନମୁଖେନ ଦ୍ୱାରଂ ଦିନ୍ନନ୍ତି କତ୍ୱା ସଙ୍ଘାନୁଗ୍ଗହତ୍ଥଂ ହୋତି। ‘‘ଅକାତୁଂ ନ ହୋତୀତି ଅନାଦରିଯେନ ଅକରୋନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଅନୁମୋଦାମାତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଘସଙ୍ଗାହିକଓସେନ ଏଓଂ ଓୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନୁମୋଦାମୀ’’ତି ଏକକେନ ଓତ୍ତବ୍ବଂ, ଇତରଥା ‘‘ନ ଓଟ୍ଟତୀ’’ତି ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ କିର ଓୁତ୍ତଂ। କଥିନଚୀଓରଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ‘‘ଇମାଯ ସଙ୍ଘାଟିଯା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରାମୀ’’ତି ଓାଚାଯ ଭିନ୍ନମତ୍ତାଯ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି। ‘‘କମ୍ମଓାଚା ପନ ଏକାଯେଓ ଓଟ୍ଟତୀତି କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଏଓ କମ୍ମଓାଚା, ସେସଚୀଓରଦାନେ ଅପଲୋକନମେଓାତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଏକସୀମାଯାତି ଏକୋପଚାରସୀମାଯାତି ଅତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତି। କେଚି ପନ ‘‘ବଦ୍ଧସୀମା ଅଧିପ୍ପେତା ଏକସୀମାଯ ଏକଟ୍ଠାନେ ଅତ୍ଥରିତେ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥରିତଂ ହୋତି ‘ସବ୍ବେ ଭିକ୍ଖୂ ସନ୍ନିପତିତ୍ୱା’ତି ଓୁତ୍ତତ୍ତା, ତେହିପି ଅନୁମୋଦନ୍ତେହି ଅତ୍ଥରିତମେଓ ହୋତି, ଉପଚାରପରିଚ୍ଛିନ୍ନେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଲଦ୍ଧଂ ତେହି ତେହି ଲଦ୍ଧବ୍ବଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ପଓିଟ୍ଠେହିପି ଲଭିତବ୍ବଂ ସବ୍ବେହିପି ଅତ୍ଥରିତତ୍ତା, ଅଯଂ ଓିସେସୋ। ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ଏଓମେଓ ଓୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଓଦନ୍ତି, ଓୀମଂସିତବ୍ବଂ।

୩୦୮। ଚତୁତ୍ଥୀସତି ଆକାରଓନ୍ତତାଯ ମହାଭୂମିକଂ। ‘‘ଦୀଘସିବ୍ବିତନ୍ତି ପଚ୍ଛାକତସିବ୍ବନଂ, ଓଓଟ୍ଟିତ୍ୱା ସିବ୍ବନଂ ଓା’’ତି ଲିଖିତଂ। କଣ୍ଡୁସଂ ନାମ ପୁବ୍ବବନ୍ଧନଂ। ପଠମଚିମିଲିକା ଘଟେତ୍ୱା ଠପିତା ହୋତୀତି କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଦୁବ୍ବଲଂ ଦିସ୍ୱା ତଂ ବଲଓତା ଅତ୍ତନୋ ପକତିଦୁସ୍ସେନ ସଦ୍ଧିଂ ଘଟେତ୍ୱା ଦୁପଟ୍ଟଂ କତ୍ୱା ସିବ୍ବିତୁକାମେହି କଥିନଦୁସ୍ସତୋ ପକତିଦୁସ୍ସସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ପଠମଂ ତପ୍ପମାଣାନୁରୂପଂ ବନ୍ଧକଣ୍ଡୁସେ ଘଟେତ୍ୱା ରଜ୍ଜୁକେହି ବନ୍ଧିତ୍ୱା କତଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। କଥିନଚୀଓରସ୍ସ ଅପ୍ପତାଯ ପଠମଂ ବଦ୍ଧଦୁସ୍ସଂ କୁଚ୍ଛିଚିମିଲିକା ହୋତି, ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ, କୁରୁନ୍ଦିଯଞ୍ଚ ଓୁତ୍ତଓଚନନିଦସ୍ସନଂ, ଚ୍ଚଞ୍ଜନେ ଏଓ ଭେଦୋ, ଅତ୍ଥେ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ କତନ୍ତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ଇମିନା କିଂ ଦୀପେତୀତି ଚେ? ତଥାକତଂ ଦୁପଟ୍ଟଚୀଓରଂ ପକତିଚୀଓରସ୍ସ ମହନ୍ତତାଯ ପକତିଚୀଓରସଙ୍ଖ୍ୟମେଓ ଗଚ୍ଛତି, ନ କଥିନଚୀଓରସଙ୍ଖ୍ୟନ୍ତି କସ୍ସଚି ସିଯା, ନେଓଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ଏଓଂ କୁଚ୍ଛିଚିମିଲିକଭାଓେନ ଠିତମ୍ପି କଥିନଚୀଓରଂ। ମହନ୍ତମ୍ପି ତଂ ପକତିଚୀଓରଂ ଅତ୍ତନୋ କଥିନଚୀଓରମେଓାତି। ହେଟ୍ଠିମକୋଟିଯା ପଞ୍ଚକସ୍ସ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତ୍ତା କଥିନଦୁସ୍ସଂ ଖଣ୍ଡାଖଣ୍ଡଂ ବହୁଧା ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସିବ୍ବିତୁକାମୋ କଥିନଚୀଓରତୋ ପଟ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଅକଥିନଚୀଓରେ ପଟ୍ଟମାରୋପେତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଅଥ ଓା ବହୂନି କଥିନଦୁସ୍ସାନି ପଂସୁକୂଲାନି ଖୁଦ୍ଦକଖୁଦ୍ଦକାନି ଏକଚୀଓରତ୍ଥାଯ, ମହନ୍ତାନି ଚ ଊନତ୍ଥାଯେ ଦିନ୍ନାନି ହୋନ୍ତି। କଥିନଚୀଓରତୋତି ଭିକ୍ଖୁ ଏକଚ୍ଚତୋ କଥିନଚୀଓରତୋ ପଟ୍ଟଂ ଗହେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଆରୋପେତି। ଏତ୍ଥାହ – କିଂ ପଂସୁକୂଲାନି କଥିନଦୁସ୍ସାନି ଓିକପ୍ପନୁପଗପଚ୍ଛିମାନି ଦାତବ୍ବାନି, ଉଦାହୁ ଖୁଦ୍ଦକାନିପୀତି? ଏତ୍ଥ ଅଚୀଓରସଙ୍ଖ୍ୟତ୍ତା ଖୁଦ୍ଦକାନି ଦାତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି। କମ୍ମଓାଚା ତତ୍ଥ ନ ରୁହତୀତି ଏକେ। ‘‘ପଂସୁକୂଲେନ ଅହତଂ ହୋତୀ’’ତି ପାଠଇଯଂ ନଯଦାନତୋ କୁଚ୍ଛିଚିମିଲିକଭାଓେନ ଠିତସ୍ସ କଥିନଦୁସ୍ସସ୍ସ ଅତ୍ତନୋ ସଭାଓେନ ଅନଧିଟ୍ଠାନୁପଗସ୍ସ ପୁରାଣଚୀଓରଭାଓେନେଓ ଅଧିଟ୍ଠାନାରହସ୍ସପି କଥିନଚୀଓରଭାଓାନୁମତିମୁଖେନ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ପଦାନତୋ ଚ ଖୁଦ୍ଦକାନିପି ଦାତୁଂ ଓଟ୍ଟତି। ତଞ୍ହି କଥିନତ୍ଥାରକୋ ଘଟେତ୍ୱା କଥିନଚୀଓରଂ କରିସ୍ସତୀତି କତ୍ୱା କପ୍ପତୀତି ଏକେ, ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନିଚଯସନ୍ନିଧି ସଙ୍ଘାଯତ୍ତା ସଙ୍ଘେନ କତତ୍ତା। ରତ୍ତାତିକ୍କନ୍ତଂ ନିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବତ୍ତା ‘‘ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯ’’ନ୍ତି ଓୁଚ୍ଚତି। ପଞ୍ଚ ଖଣ୍ଡାନି ପଟ୍ଟାନି ପମାଣଂ ଅସ୍ସାତି ପଞ୍ଚକଂ। ତେନ ଓା ଅତିରିତ୍ତେନ ଓାତି ଅତ୍ଥୋ। ତଦହେଓ ସଞ୍ଛିନ୍ନେନାତି ସଙ୍ଘେନ କଥିନତ୍ଥାରକସ୍ସ କମ୍ମଓାଚଂ ଓତ୍ୱା ଦିନ୍ନେନେଓ ତଦହେଓ ସଞ୍ଛିନ୍ନେନ ସମଣ୍ଡଲିକତେନ ଭଓିତବ୍ବଂ। ଏଓଂ ଦିନ୍ନଂଯେଓ ହି ପରିଓାରେ ‘‘ପୁବ୍ବକରଣଂ ସତ୍ତହି ଧମ୍ମେହି ସଙ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ, ନ ଦାଯକେନ ଦିଯ୍ୟମାନଂ, ତସ୍ମା ପରିନିଟ୍ଠିତପୁବ୍ବକରଣମେଓ ଚେ ଦାଯକୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି, ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା କମ୍ମଓାଚାଯ ଦାତବ୍ବଂ। ତେନ ଚ ତସ୍ମିଂଯେଓ ସୀମାମଣ୍ଡଲେ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ସଙ୍ଘୋ ଅନୁମୋଦାପେତବ୍ବୋ କତପୁବ୍ବକରଣସ୍ସ ପୁନ କତ୍ତବ୍ବାଭାଓତୋ। ଅତ୍ଥାରକସ୍ସ ହତ୍ଥଗତମେଓ ହି ସନ୍ଧାଯ ‘‘ନ ଉଲ୍ଲିଖିତମତ୍ତେନା’’ତିଆଦି ଓୁତ୍ତଂ। ପରିନିଟ୍ଠିତପୁବ୍ବକରଣମ୍ପି ପୁନ ଧୋଓିତ୍ୱା ଓିସିବ୍ବିତ୍ୱା କାତବ୍ବମେଓ ଓଚନପମାଣତୋତି ଚେ? ନ, ଛିନ୍ନସ୍ସ ପୁନ ଛେଦାସମ୍ଭଓତୋ। ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ ଠାନେ ଛିନ୍ଦିତବ୍ବମେଓାତି ଚେ? ନ, ପବ୍ବଜ୍ଜାଧିକାରେ ‘‘କେସମସ୍ସୁଂ ଓହାରାପେତ୍ୱା’’ତି ଓଚନପ୍ପମାଣତୋ ମୁଣ୍ଡିକସ୍ସ

ଛିନ୍ନେପି କେସେ ପରିଯେସିତ୍ୱା ସିରସ୍ମିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁନ ଓହାରାପେତ୍ୱା ପଚ୍ଚାଜେତବ୍ବପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ନ ଇଧ ନ-କାରେନ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତାତି ଚେ? ନ, ''ନ ଅଞ୍ଞତ୍ର ସଙ୍ଘାଟିୟା''ତି ନ-କାରେନ ପଟିସିଦ୍ଧତ୍ତା ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗେନ ଅନ୍ତତେ ଅନନ୍ତତଂ ହୋତୀତି ଅନିଟ୍ଠପ୍ପସଙ୍ଗତୋ, ତସ୍ମା ଅଭିନିଵେସୋ ନ କାତବ୍ବୋ। ''ବହିଉପଚାରସୀମାୟ ଠିତୋ''ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତାପି ପୁବ୍ବେ ଵୁତ୍ତଵିନିଚ୍ଛୟୋଵ ଗହେତବ୍ବୋ।

୩୦୯।ଅସନ୍ନିଧିକତେନ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି କଥିନନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଂ କଥିନତ୍ଥାରମାସେଯେଵ ଦୁଵିଧୋପି ସନ୍ନିଧି ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଉଦାହୁ ତତୋ ପୁବ୍ବେପି, ଦାୟକେନ ଵା କଦା ଦାତବ୍ବଂ, କିଂ କଥିନତ୍ଥାରମାସେଯେଵ, ଉଦାହୁ ତତୋ ପୁବ୍ବେପି, କଥିନତ୍ଥାରମାସେପି ଅସୁକସ୍ମିଂ ଦିଵସେଯେଵ ଅତ୍ଥାରତ୍ଥାୟ ଦସ୍ସାମୀତି ଦାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି ନ ଵଟ୍ଟତୀତି ଇଦଂ ଵିଚାରେତବ୍ବଂ। କଥିନତ୍ଥାରମାସେ ଏଵ ଦୁଵିଧୋପି ସନ୍ନିଧି। ଦାୟକେନାପି ଵସ୍ସାଵାସିକଂ ଵିୟ କଥିନଚୀଵରଂ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? ''କଥିନଦାୟକସ୍ସ ଵତ୍ତଂ ଅତ୍ଥୀ''ତିଆଦିନା (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୬) ନୟେନ ଅଟ୍ଠକଥାୟଂ ଵୁତ୍ତତ୍ତା। ଉକ୍କଟ୍ଠମତ୍ତମେତନ୍ତି ଚେ? ନ, ''କଥିନଂ ନାମ ଅତିଉକ୍କଟ୍ଠଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୩୦୮) ଵୁତ୍ତତ୍ତା। ନ ଆଗମନଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତନ୍ତି ଚେ? ନ, ଇଦମ୍ପି ଆଗମନମେଵ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ, ପୁବ୍ବେ ଦିନ୍ନଂ ନ ଵଟ୍ଟତୀତି।

୩୧୦।କଥିନସ୍ସାତି କଥିନତ୍ଥାରସ୍ସ। ଉବ୍ଭାରାୟାତି ଵୂପସମାୟ, ଅପ୍ପଵତ୍ତିୟାତି ଅତ୍ଥୋ। କିମତ୍ଥିୟଂ ଉବ୍ଭାରନିଦସ୍ସନନ୍ତି ଚେ? ପଞ୍ଚହି ଅନାପତ୍ତିକାଲପରିୟନ୍ତଦସ୍ସନେନ ତେସୁ ସଂଵରୁପ୍ପାଦନତ୍ଥଂ। ଅଞ୍ଞଥା ''ଚୀଵରକାଲସମୟୋ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଵସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ପଞ୍ଚ ମାସା''ତି (ପାରା। ୬୪୯) ଵିଭଙ୍ଗେ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଅନ୍ତରାପକ୍କମନନ୍ତିକାଦିଉବ୍ଭାରାଭାଵେପି ପଞ୍ଚହି ପଞ୍ଚସୁ ମାସେସୁ ଅନାପତ୍ତିଯେଵାତି ମିଚ୍ଛାଗାହୋ ସିୟା । ତତୋ ଆପତ୍ତିଖେତ୍ତେ ଅନାପତ୍ତିଖେତ୍ତସଞ୍ଞାୟ ତଂ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଇତରେସଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଲାଭନ୍ତରାୟଂ କରୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ଆଦାୟସତ୍ତକକଥାଵଣ୍ଣନା

୩୧୧।ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକେ ଦ୍ଵେପି ପଲିବୋଧା ଏକତୋ ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଇଧ, ପରିଵାରଟ୍ଠକଥାୟଞ୍ଚ ଵୁତ୍ତଂ ଇମିସ୍ସା ଖନ୍ଧକପାଠଇୟା ସମେତି ଏକତୋ ଉଭିନ୍ନମ୍ପି ଧୁରନିକ୍ଖେପସ୍ସ କତତ୍ତା। ''ଇଦଂ ବହିସୀମାୟମେଵ ଵୁତ୍ତଂ ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକଂ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତଂ'। ଯଂ ପନ ଵୁତ୍ତଂ ପରିଵାରେ 'ଚତ୍ତାରୋ କଥିନୁବ୍ଭାରା ସିୟା ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ଉବ୍ଭରିୟନ୍ତି, ସିୟା ବହିସୀମାୟ ଉବ୍ଭରିୟନ୍ତି, ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ ନାସନନ୍ତିକୋ ଆସାଵଚ୍ଛେଦିକୋ'ତି (ପରି। ୪୧୬)। ତତ୍ଥ ବହିସୀମାୟ ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ ଉବ୍ଭରିୟତୀତି ଇଧ ଦସ୍ସିତନୟୋଵ। କଥଂ ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ? ଅକତଚୀଵରମାଦାୟ 'ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ'ନ୍ତି ଗତୋ, ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଫାସୁଵିହାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ତମେଵ ଵିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଚୀଵରପଲିବୋଧୋ ଠିତୋ। ସୋ ଚ 'ନେଵିମଂ ଚୀଵରଂ କାରେସ୍ସ'ନ୍ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନମତ୍ତେ ଛିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ଉବ୍ଭରିୟତି, ତସ୍ମା ଦୁଵିଧୋ ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ''ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ, ତଂ ୟୁତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ''ନେଵିମଂ ଚୀଵରଂ କାରେସ୍ସ''ନ୍ତି ପଵତ୍ତୌବ୍ଭାରୋ ଇତରେସୁ ସମୋଧାନଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତିରିତ୍ତୋ ସିୟା। ସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକୋତି ଚୀଵରକାଲସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକୋ। ସୌବ୍ଭାରେ ଚୀଵରପଲିବୋଧୋ ପଠମଂ ଛିଜ୍ଜନ୍ତୋ ଵିୟ ଖାୟତି, ଅଥ ଖୋ ସାପେକ୍ଖତାୟ ଚୀଵରକରଣେ ସୌସ୍ସାହୋଵ ହୋତୀତି ଲେସଂ ସନ୍ଧାୟ ପରିଵାରଵସେନ ''ଦ୍ଵେ ପଲିବୋଧା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମଂ ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀ''ତି (ମହାଵ। ଅଟ୍ଠ। ୩୧୧) ଵୁତ୍ତଂ। ''କତଚୀଵରୋ''ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧ ନ ସମ୍ଭଵତି।

୩୧୬। ସବ୍ବଂ ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଂ ଅନଵସେସେତ୍ୱା ପକ୍କମନ୍ତୋ ''ସମାଦାୟ ପକ୍କମତୀ''ତି ଵୁଚ୍ଚତି। ''କଥିନୁବ୍ଭାରେ ଵିସେସୋ ନତ୍ଥି। ପୁଗ୍ଗଲାଧିପ୍ପାୟଵିସେସେନ କେଵଲଂ ଵାରଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ସମାଦାୟଵାରା ଵୁତ୍ତା''ତି ସବ୍ବେସୁ ଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ଲିଖିତଂ। ଇଧ ପନ ପୁଗ୍ଗଲାଧିପ୍ପାୟେନ ପୟୋଜନଂ ଵୀମଂସିତବ୍ବଂ। ପକ୍କମନନ୍ତିକସ୍ସ ଅଭାଵା ''ୟଥାସମ୍ଭଵ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଵିପ୍ପକତେପି ଧୁରନିକ୍ଖେପଵସେନ ପକ୍କମନନ୍ତିକତା ସମ୍ଭଵତି, ତସ୍ମା ପକ୍କମନନ୍ତିକଵାରୋପି ଵତ୍ତବ୍ବୋତି ଚେ? ନ, ସନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକଲକ୍ଖଣପ୍ପସଙ୍ଗତୋ। ଅକତଚୀଵରସ୍ସ ନ ସଵନନ୍ତିକତା ଚ।

ତତ୍ରାୟଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଵାରଵିଭାଵନା – ଆଦାୟଵାରା ସତ୍ତ, ତଥା ସମାଦାୟଵାରାତି ଦ୍ଵେ ସତ୍ତକଵାରା। ତତୋ ପକ୍କମନନ୍ତିକଂ ଵଜ୍ଜେତ୍ୱା ଵିପ୍ପକତଚୀଵରସ୍ସ ଆଦାୟଵାରା, ସମାଦାୟଵାରା ଚାତି ଦ୍ଵେ ଛକ୍କଵାରା। ତତୋ ପରଂ ନିଟ୍ଠାନସନିଟ୍ଠାନନାସନନ୍ତିକାନଂ ଵସେନ ତୀଣି ତିକାନି ଦସ୍ସିତାନି, ତତ୍ଥ ପଠମତ୍ତିକଂ ଅନ୍ତୋସୀମାୟ ''ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ''ନ୍ତି ଇମଂ ଵିଧିଂ ଅନାମସିତ୍ୱା ବହିସୀମାୟଂ ଏଵ ''ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ''ନ୍ତି ପଵତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ପକ୍କମନନ୍ତିକସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକସୌବ୍ଭାରା ତତ୍ଥ ନ ୟୁଜ୍ଜନ୍ତି। ''ଆସାଵଚ୍ଛେଦିକୋ ସମ୍ଭଵନ୍ତୋପି ୟଥାଵୁତ୍ତକାରଣେନ ନ ଵୁତ୍ତୋ। ଦୁତିୟତ୍ତିକଂ ଅନ୍ତୋସୀମାୟ 'ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ'ନ୍ତି ପଵତ୍ତଂ, ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ପକ୍କମନନ୍ତିକୋ ସମ୍ଭଵତି, ତଥାପି ଯେହି ଚୀଵରପଲିବୋଧୋ ଛିଜ୍ଜତି, ତେସଂୟେଵାଧିପ୍ପେତତ୍ତା ନ ଵୁତ୍ତୋ''ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଵୁତ୍ତଂ। ସବ୍ବସ୍ମିମ୍ପି ପନ୍ନରସକେ ଵିପ୍ପକତଚୀଵରସ୍ସେଵାଧିପ୍ପେତତ୍ତାତି ତକ୍କୋ। ଅଧିଟ୍ଠାନୁପଗେ ଚ ଵିପ୍ପକତେ ସତି ନ ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ। ନିଟ୍ଠାନାଵସେସେ ସତି ନ ନାସନନ୍ତିକୋତି ପୋରାଣା। ତତିୟତ୍ତିକଂ ଅନଧିଟ୍ଠିତ-ପଦେନ ଵିସେସେତ୍ୱା ପଵତ୍ତଂ, ଅତ୍ଥତୋ ପଠମତ୍ତିକେନ ସମେତି।

ତସ୍ସ ଅଝଦସ୍ସନପଯୋଜନଂ କିର ତଂ। ଯସ୍ମା ଇମେ ତଯୋ ଅଝଓିକପ୍ପା ଇମେହି ଏଓ ତୀହି କଥିନୁଦ୍ଧାରେହି ସଙ୍ଗା ଦସ୍ସେତୁଂ, ତସ୍ମା ଇମେଓ ଯୋଜିତା ଏକସମ୍ବନ୍ଧଓସେନ, ଅଞ୍ଞଥା ପଠମତ୍ତିକଂ ଛକ୍କଂ ଭଓେୟ୍ଯ ଇମସ୍ସ ପନ୍ନରସକସ୍ସ ଅନ୍ତେ ଛକ୍କଂ ଓିଯ। ତତିଯତ୍ତିକାନନ୍ତରଂ ଚତୁତ୍ଥତ୍ତିକଂ ସମ୍ଭଓନ୍ତଂ ''ଅନ୍ତୋସୀମାଯଂ 'ପଚ୍ଚେସ୍ସ''ନ୍ତି ଓଚନଓିସେସେନ ସମ୍ଭଓତି। ତଥା ଚ ଯୋଜିଯମାନଂ ଇତରେହି ସଓନନ୍ତିକାଦୀହି ଅଓିରୁଦ୍ଧକ୍କମଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ଚତୁତ୍ଥତ୍ତିକଂ ଅହୁତ୍ୱା ଛକ୍କଂ ଜାତନ୍ତି ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ଏଓଂ ତୀଣି ତିକାନି ଏକଂ ଛକ୍କଞ୍ଚାତି ପଠମଂ ପନ୍ନରସକଂ ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ଇଦାନି ଇଦମେଓ ପନ୍ନରସକଂ ଉପସଗ୍ଗଓିସେସେନ ଦୁତିଯଂ ସମାଦାଯପନ୍ନରସକଂ ନାମ କତଂ। ପୁନ ଓିପ୍ପକତଚୀଓରଂ ଆଦାଯାତି ତତିଯଂ ପନ୍ନରସକଂ, ସମାଦାଯାତି ଚତୁତ୍ଥଂ ପନ୍ନରସକଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଏଓଂ ଚତ୍ତାରି ପନ୍ନରସକାନି ଓେଦିତଙ୍ଗାନି । ତତ୍ଥ ପଠମଦୁତିଯେସୁ ପନ୍ନରସକେସୁ ସଦ୍ଧେନ ସଙ୍ଗଂ ଅକତଚୀଓରଂ ଅଧିପ୍ପେତଂ, ଇତରେସୁ ଦ୍ୱୀସୁ ଓିପ୍ପକତନ୍ତି ଯୋଜେତଙ୍ଗଂ। ''ପୁଦ୍ଧେ ନିବଦ୍ଧଟ୍ଠାନେ ଚୀଓରାସାଯ ଗହେତଙ୍ଗଂ, ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ନ ଓଟ୍ଟତି। ଉପଚ୍ଛିନ୍ନାଯ ଚେ ଚୀଓରାସାଯ ଚୀଓରଂ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ନ ତଂ ଚୀଓରପଲିବୋଧଂ କରୋତୀ''ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ଓୁତ୍ତଂ। ନିସ୍ସଗ୍ଗିଯେସୁ ତତିଯକଥିନେ ଆଗତଚୀଓରପଚ୍ଚାସା ଇଧ ଚୀଓରାସାତି ତଦ୍ଧୋ। ଯତ୍ଥ ଚୀଓରାସା, ତଂ ଠାନଂ ଅଧିକରଣୂପଚାରେନ ''ଚୀଓରାସା''ତ୍ୱେଓ ଓୁଚ୍ଚତୀତି କତ୍ୱା ''ତଂ ଚୀଓରାସଂ ପଯିରୁପାସତୀ''ତିଆଦି ଓୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅନାସାଯ ଲଭତୀତି ଅନାସାଯିତଟ୍ଠାନେ ଲଭତୀତିଆଦିନା ଅତ୍ଥୋ ଗହେତଦ୍ଧୋ। ଏତ୍ଥ ନିଟ୍ଠାନସନ୍ନିଟ୍ଠାନନାସନଆସାଓଚ୍ଛେଦିକଓସେନ ଏକୋ ଓାରୋତି ଇଦମେକଂ ଚତୁକ୍କଂ ଜାତଂ, ତସ୍ମା ପୁଦ୍ଧେ ଓୁତ୍ତାନି ତୀଣି ତିକାନି ଆସାଓଚ୍ଛେଦିକାଧିକାନି ତୀଣି ଚତୁକ୍କାନୀତି ଏକଂ ଅନାସାଯଦ୍ୱାଦସକନ୍ତି ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ତଦନନ୍ତରେ ଆସାଯଦ୍ୱାଦସକେ କିଞ୍ଚାପି ପଠମଦ୍ୱାଦସକ୍କମୋ ଲଦ୍ଭତି, ତଥାପି ତଂ ନିଦ୍ଧିସେସନ୍ତି ତମେକଂ ଦ୍ୱାଦସକଂ ଅଓୁତ୍ତସିଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ଓିସେସତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ''ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ପଚ୍ଚେସ୍ସ''ନ୍ତି ଓୁତ୍ତଂ, ତଂ ଦୁତିଯଚତୁକ୍କେ ''ସୋ ବହିସୀମଗତୋ ସୁଣାତୀ''ତିଆଦିଓଚନସ୍ସ ତତିଯଚତୁକ୍କେ ସଓନନ୍ତିକାଦୀନଞ୍ଚ ଓକାସକରଣତ୍ଥନ୍ତି ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ଇଦଂ ପନ ଦ୍ୱାଦସକଂ ଅନାସାଯ ଓସେନ ଲଦ୍ଭମାନମ୍ପି ଇମିନା ଅଓୁତ୍ତସିଦ୍ଧଂ କତ୍ୱା ନ ଦସ୍ସିତନ୍ତି ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ଏଓମେତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱାଦସକାନି ଉଦ୍ଧରିତାନି। କରଣୀଯଦ୍ୱାଦସକେପି ଯଥାଦସ୍ସିତଅନାସାଯଦ୍ୱାଦସକଂ, ଅଓୁତ୍ତସିଦ୍ଧଂ ଆସାଯଦ୍ୱାଦସକଞ୍ଚାତି ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱାଦସକାନି ଉଦ୍ଧରିତଦ୍ଧାନି। ଇଦାନି ଦିସଂଗମିକନଓକଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯସ୍ମା ''ଦିସଂଗମିକୋ ପକ୍କମତୀ''ତି ଓଚନେନେଓ ''ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ''ନ୍ତି ଇଦଂ ଅଓୁତ୍ତସିଦ୍ଧମେଓ, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଓୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ତାଓତା ଆଓାସପଲିବୋଧାଭାଓୋ ଦସ୍ସିତୋ।

୩୨୧। ''ଚୀଓରପଟିଓୀସଂ ଅପଓିଲାଯମାନୋ''ତି ଇମିନା ଚୀଓରପଲିବୋଧସମଙ୍ଗିତମସ୍ସ ଦସ୍ସେତି। ପଟିଓୀସୋତି ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଦ୍ଧୋ ଚୀଓରଭାଗୋ। ଅପଓିଲାଯମାନୋତି ଆକଙ୍ଖମାନୋ। ତସ୍ସ ଚୀଓରଲାଭେ ସତି ଓସ୍ସଂଓୁତ୍ଥାଓାସେ ନିଟ୍ଠାନସନ୍ନିଟ୍ଠାନନାସନନ୍ତିକାନଂ ଓସେନ ଏକଂ ତିକଂ, ତେସଂଯେଓ ଓସେନ ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ଏକଂ, ଗତଟ୍ଠାନେ ଏକନ୍ତି ତିଣ୍ଣଂ ତିକାନଂ ଓସେନ ଏକଂ ନଓକଂ ଓେଦିତଙ୍ଗଂ। ତତୋ ପରଂ ନିଟ୍ଠାନସନ୍ନିଟ୍ଠାନନାସନନ୍ତି କସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକସୌଭୁାରାନଂ ଓସେନ ଫାସୁଓିହାରପଞ୍ଚକଂ ଓୁତ୍ତଂ। ଉଭଯତ୍ଥ ସେସକଥିନୁଦ୍ଧାରାସମ୍ଭଓୋ ପାକଟୋଓ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚକେ ଓିସେସୋ – ସମାଦାଯଓାରୋ ନ ସମ୍ଭଓତି ''ପଚ୍ଚେସ୍ସ''ନ୍ତି ପଚ୍ଚାଗମନାଧିପ୍ପାଯତୋ।

୩୨୫।ଦ୍ୱେମେ ଭିକ୍ଖଓେ କଥିନସ୍ସ ପଲିବୋଧାତି କଥିନତ୍ଥାରସ୍ସ ଅନୁପବନ୍ଧନପଚ୍ଚଯାତି।

କଥିନକ୍ଖନ୍ଧକଓଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ଚୀଓରକ୍ଖନ୍ଧକଓଣ୍ଣନା

ଜୀଓକଓତ୍ଥୁକଥାଓଣ୍ଣନା

୩୨୬।ରାଜଗହକୋତି ରାଜଗହଓାସୀ।

୩୨୮। ଅମୋହଜାତିକତ୍ତା ନ ଚିରସ୍ସେଓ ଓିଞ୍ଞୁତଂ ପାପୁଣି। ଅହଂ ତେ ପିତା, କେନଟ୍ଠେନ? ଯସ୍ମା ତ୍ୱଂ ମଯା ପୋସାପିତୋ।

୩୨୯। ''ସଦ୍ଧେ ଓିସ୍ସଟ୍ଟମଙ୍ଗେ''ତି ପାଠୋ, ଅଟ୍ଠମସିକ୍ଖାପଦେ ଓିସ୍ସଟ୍ଟମଙ୍ଗୋଓ।

ପଜ୍ଜୋତରାଜଓତ୍ଥୁକଥାଓଣ୍ଣନା

୩୩୪।ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନିସିନ୍ନସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ''ଧମ୍ମପଦେ 'ବହିନଗରେ ଦିସ୍ୱା'ତି ଓୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଦ୍ୱୀସୁ ଦିଓସେସୁ ଦିନ୍ନଂ ତେନ ତେସୁ ଏକେକଂ ଗହେତ୍ୱା ଦ୍ୱୀସୁ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ ଓୁତ୍ତନ୍ତି ଯୁଜ୍ଜତୀ''ତି ଓଦନ୍ତି।

ସମତ୍ତିଂସତ୍ତିରେଚନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୩୬।କବଠଏ କବଠଏତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଗୁଳଆଦୀସୁ ପକ୍ଖିତ୍ତଂ, ତଂ ପନ ଭଗୱାୱ ପରିଭୁଞ୍ଜି, ତସ୍ମା ନତ୍ଥି ଦୋସୋ।

ୱରଯାଚନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୩୭।ମହାପିଟ୍ଠିୟକୋଜୱଂ ନାମ ଅତିରେକଚତୁରଙ୍ଗୁଲପୁପ୍ଫଂ କିର।

କମ୍ବଲାନୁଜାନନାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୪୦।ଉପଚାରେତି ସୁସାନସ୍ସ ଉପଚାରେ। ବହିପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକେ। କତିକକରଣଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତକଂ ତୱ ଚ ମମ ଚ ହୋତୂତି ୱତ୍ୱା ଇତରେନ ଚ ତଥାୱୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ସମାନପରିକ୍ଖାରୱିଧିଂ ୱଦନ୍ତି।

୩୪୨। ''ଖଣ୍ଡସୀମାଯପି ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେସକମ୍ମାନିପି ତତ୍ଥ ନିସୀଦିତ୍ୱା କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଚୋରିକାଯ କତସଦିସଂ ହୋତି , ତସ୍ମା ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଦୀପୱାସିନୋ ୱଦନ୍ତି କିର। ''ଚୋରିକାଯ ଗହିତତ୍ତା ନ ପାପୁଣାତୀତି ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକେ ଆଗତସୁତ୍ତଞ୍ଚ ସାଧକ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ତସ୍ମା ତେସଂ ମତେନ ଇଦଂ ଆୱେଣିକଲକ୍ଖଣନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଭଣ୍ଡାଗାରସମ୍ମୁତିଆଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୪୩।''ଇଦଂ ପନ ଭଣ୍ଡାଗାରନ୍ତି ଆୱେଣିକଲକ୍ଖଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଚୀୱରରଜନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୪୪। ଗୋମଯେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି, ୱିରୂପତ୍ତାୱାରିତଂ। ''କୁଙ୍କୁମପୁପ୍ଫଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱଦନ୍ତି। ''ଅଲ୍ଲିକାଯା''ତିପି ପାଠୋ ଅତ୍ଥି।

ନିସୀଦନାଦିଅନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୫୩।ଅଟ୍ଠାନମେତନ୍ତି ଏତ୍ଥ ରୂପକଣ୍ଡେ ''ଚତୁସମୁଟ୍ଠାନିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଂ ରାଗଚିତ୍ତାଭାୱା ନ ମୁଚ୍ଚତୀତି ୱା ରାଗପଚ୍ଚଯେ ସତି କମ୍ମସମୁଟ୍ଠାନଂ ହୋତୀତି ୱା ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ କଥାୱତ୍ଥୁନା ଚ।

୩୬୨।ଅଗ୍ଗଳଅଗୁତ୍ତିଯେୱ ପମାଣନ୍ତି ଇମେହି ଚତୂହି ନିକ୍ଖେପକାରଣେହି ଠପେନ୍ତେନ ଅଗ୍ଗଳଅଗୁତ୍ତିୱିହାରେଯେୱ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ସଙ୍ଘିକଚୀୱରୁପ୍ପାଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୬୩। ନୋ ଚେ ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି ''ଏକଂ ଚୀୱରମାସ''ନ୍ତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତସ୍ସେୱ ତାନି ଚୀୱରାନି ଯାୱ ଚୀୱରମାସା''ତି ୱଚନସ୍ସ ଅଭାୱତୋ, ତସ୍ମା ଅନତ୍ଥତକଥିନସ୍ସ ଅନନୁଞ୍ଞାତନ୍ତି ଚେ? ନ, ହେଟ୍ଠା ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା, ତତୋ ଲୀନତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥମିଧ ତଥା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ। ହେଟ୍ଠା ହି ''ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମ ଅନତ୍ଥତେ କଥିନେ ଏକାଦସମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ଅତ୍ଥତେ କଥିନେ ସତ୍ତମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, କାଲେପି ଆଦିସ୍ସ ଦିନ୍ନଂ, ଏତଂ ଅକାଲଚୀୱରଂ ନାମା''ତି (ପାରା। ୫୦୦) ୱଚନତୋ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନଂ ଏକଚୀୱରମାସେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ, ତେସଂଯେୱ ହୋତୀତି ସିଦ୍ଧଂ, ତସ୍ମା ଇଧ ତଂ ଅୱତ୍ୱା ଏକୋପି ତଯୋ ଗଣପୂରକେ ଲଭିତ୍ୱା କଥିନଂ ଅତ୍ଥରିତୁଂ ଲଭତୀତି ଇମଂ ଲୀନତ୍ଥଂ ପକାସେତୁଂ ''ଯାୱ କଥିନସ୍ସ ଉବ୍ଭାରାଯା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତରଥା ଅଯମତ୍ଥୋ ନ ଞାଯତି। ''ଜାନିତବ୍ବୋଚ ୱିନଯଧରେହୀତି ତଥା ୱୁତ୍ତୋତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥତଂ ହୋତି, ପଞ୍ଚ ମାସେ ସବ୍ବଂ ତସ୍ସେୱ ଭିକ୍ଖୁନୋ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଚ୍ଚନ୍ତସଂଯୋଗୱସେନ ଉପଯୋଗୱଚନଂ। ''ଇଧ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସା''ତି ନିଯମିତତ୍ତା ''ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦେମା''ତି ଏତ୍ଥ ଚ ''ଇଧା''ତି ଅଧିକାରତ୍ତା ତସ୍ମିଂ ୱୁତ୍ତେ ଲଭତି। ''ପିଟ୍ଠିସମଯେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତାତି ଚୀୱରକାଲସ୍ସାସନ୍ନତ୍ତା ଚ ଅନତ୍ଥତକଥିନାନମ୍ପି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଞ୍ଚ ଅନୁଞ୍ଞାତଟ୍ଠାନତ୍ତା ଏୱ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। କେଚି ପନ ''ଯଂ ପନ ଇଦଂ 'ଇଧ ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସଙ୍ଘସ୍ସା'ତିଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ 'ଅନାଗତୱସ୍ସେ'ତି ପଦଂ, ତାୱ ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା 'କସ୍ମା? ପିଟ୍ଠିସମଯେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା'ତି ଇଦଂ ପରତୋ 'ତତ୍ର

ସମ୍ମୁଖୀଭୂତାନଂ ସଙ୍ଘେସଂ ପାପୁଣାତୀ’ତି ଇମସ୍ସ ପରିୟୋସାନେ ‘କସ୍ମା? ପିଟ୍ଠିସମୟେ ଉପ୍ପନ୍ନତ୍ତା’ତି ଲିଖିତଙ୍ଗଂ। କସ୍ମାତି ଚେ? ପରତୋ ‘ଚୀୱରମାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ହେମନ୍ତସ୍ସା’ତି ୱୁତ୍ତେନ ନିବ୍ବିସେସତ୍ତା, ତସ୍ମା ଏୱ ଏକଚ୍ଚେସୁ ପଣ୍ଡିତନ୍ତି ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଇଧ ପନ ଇଧ-ସଦ୍ଦେନ ୱିସେସିତଂ, ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିରୋଧୋ ନତ୍ଥୀତି ଗହେତଙ୍ଗଂ। ‘‘ମୟ୍ହିମାନି ଚୀୱରାନି ପାପୁଣନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନମେୱାଧିଟ୍ଠାନଂ, ଇଦମେତ୍ଥ ଉକ୍କଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ମୟ୍ହିମାନି ଚୀୱରାନୀ’ତି ୱୁତ୍ତେପି ଅଧିଟ୍ଠିତମେୱ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ମୟ୍ହିମାନୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ ଚୀୱରାନି ନାମ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ‘ଚୀୱରାନି ପାପୁଣନ୍ତୀ’ତି ୱତ୍ତବ୍ବମେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଦୁଗ୍ଗହିତାନୀତି ସଙ୍ଘିକାନେୱ ହୋନ୍ତି। ‘‘ଗହିତମେୱ ନାମା’ତି ଇମସ୍ସ ଇଦଂ ପଉତ୍ତି କିଞ୍ଚାପି ନ ୱିଦିତଂ, ତେ ପନ ଭାଗା ତେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ପତ୍ତାୟେୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ଅପତିତେ ପୁନ ଆଗତା ଲଭନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଉପନନ୍ଦସକ୍ୟପୁତ୍ତୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୬୪। ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଞ୍ଞତ୍ର ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥେନା’’ତି ଚୀୱରସମୟଂ ଉପାଦାଯ ପଟିକ୍ଖେପୋ କତୋ ।ଏକସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ‘‘ରାଜୱିହାରେ ୱିଯ ନାନାପରିୱେଣେସୁ ୱା ଇଧ ୱା ୱୁତ୍ଥା ଲଭନ୍ତୂ’’ତି ୱତ୍ୱା ଦିନ୍ନଂ। ‘‘ସତ୍ତାହୱାରେନ ଅରୁଣମେୱ ଉଟ୍ଠାପେତୀତି ଏତଂ ୱଚନମତ୍ତମେୱ ଏକୱିହାରେ ସତ୍ତାହକିଚ୍ଚାଭାୱା’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ।

ମତସନ୍ତକକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୬୯ ।ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାତି ଭିକ୍ଖୁସ୍ମିଂ କାଲଂକତେ। ତତ୍ଥ ‘‘ପତ୍ତଚୀୱରେ’’ତି ପଧାନପରିକ୍ଖାରଦସ୍ସନମୁଖେନ ସବ୍ବପରିକ୍ଖାରନିଦସ୍ସନନ୍ତି ୱେଦିତଙ୍ଗଂ। ଅଧମ୍ମେନ ଉପ୍ପନ୍ନଞ୍ଚେତଂ ହୋତି, ସଙ୍ଘସ୍ସ କପ୍ପିଯମେୱ ମତତ୍ତାତି ଏକେ। ନୋତି ତକ୍କୋ ପତ୍ତଚତୁକ୍କେ ସବ୍ବଥା ଅକପ୍ପିଯପତ୍ତନଯୱିରୋଧତୋ। ଅଧମ୍ମେନ ଉପ୍ପନ୍ନସେନାସନେ ଚ ୱସତୋ ଅନାପତ୍ତି। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ଦ୍ୱେ ଭିକ୍ଖୂ ୱସନ୍ତି, ତତ୍ଥ ଚେକୋ କାଲଂକତୋ, ଇତରୋ ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରଂ ଅପାପେତ୍ୱା ତଂ ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଗଣ୍ହାତି, ସଙ୍ଘସନ୍ତକଂ ଗହିତଂ ହୋତି, ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତଙ୍ଗୋ। ଅନାୱାସେ ଗଣ୍ହାତି, ନ କାରେତଙ୍ଗୋ ଅସ୍ସାମିକସ୍ସ ଗହିତତ୍ତା। ମରଣସମୟେ ୱତ୍ତୁଂ ଅସହନ୍ତୋ ଚେ ଚିତ୍ତେନେୱ ଦେତି, ପୁଞ୍ଞଂ ପସୱତି, ସଙ୍ଘୋୱ ତସ୍ସ ସାମୀ। ପରୋ ୱା ଅୱିସ୍ସାସିକୋ ସୟମେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଗହଣଂ ନ ରୁହତି, ଥେୟ୍ୟଚିତ୍ତେନ ଚେ, ଭଣ୍ଡଗ୍ଘେନ କାରେତଙ୍ଗୋ। ତସ୍ସ ଚ ଆୱାସଗତସ୍ସ କୋ ସାମୀ। ‘‘ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ’’ତି ୱଚନତୋ ସଙ୍ଘେନ ବଲକ୍କାରେନ ସୋ ୱାରେତଙ୍ଗୋତି ଏକେ। ଜୀୱମାନକାଲେ ଗହିତତ୍ତା ନ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀତି ଏକେ। ସାମିକୋ ଚେ ସୟଂ ପସ୍ସିତ୍ୱା ଅଚ୍ଛିନ୍ଦିତୁଂ ଲଭତି, ସଙ୍ଘୋପି ଲଭତି ସାମିଠାନେ ଠିତତ୍ତାତି ଇତରେ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତଙ୍ଗଂ।

ମତକସ୍ସ ହିରଞ୍ଞାଦିଅକପ୍ପିଯଭଣ୍ଡଂ ହୋତି। ଉଗ୍ଗହିତଞ୍ଚେତଂ ହୋତି, ଉଗ୍ଗହିତେ ୱୁତ୍ତନୟେନ ପଟିପଜ୍ଜିତଙ୍ଗଂ। ଧମ୍ମେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଚେ, କପ୍ପିଯକାରକୋ ଆଚିକ୍ଖିତଙ୍ଗୋ। ଦାସୋ ଚେ ଗହିତୋ ହୋତି, ନ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ, ଆରାମିକୋ ଚେ, ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ। ଗାୱୀମହିଂସୀଆଦୟୋ ହୋନ୍ତି, ଆୱାସଗତାନଂ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ, ଅନାୱାସଗତାନଂ ନ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ। ସଙ୍ଘୋ ଚେ ଆୱାସଂ ଆନେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ କତ୍ୱା ପଚ୍ଛା ସମୀପେ ବହିସୀମାଯ ଠପେତି, କାରକସଙ୍ଘୋ ସାମୀ, ତଥା ଆରାମିକେ। ମତକସ୍ସ ପରିକ୍ଖାରୋ ନିକ୍ଖେପୱସେନ ଠପିତୋ ହୋତି, ଏସୋୱ ସାମୀ। ମହଗ୍ଘୋ ଚେ ହୋତି, ସେସସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ ସାମୀ। ‘‘କେନଚି ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକେନା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବକ୍କମୋ ଏତେନ ଦସ୍ସିତୋ। ପୁନ ଉପଟ୍ଠାକାନଂ ବହୁଭାୱେ ସତି ସଙ୍ଘେସଂ ଦାତଙ୍ଗକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେନ୍ତେନ ଭଗୱତା କମ୍ମୱାଚାୟଂ ‘‘ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକାନ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ସାମଣେରୱାରେ ‘‘ଚୀୱର’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ‘‘ଇମଂ ତୁୟ୍ହଂ ଦେମି ଦଦାମି ଦଜ୍ଜାମି ଓଣୋଜେମି ପରିଚ୍ଚଜାମି ୱିସ୍ସଜ୍ଜାମି ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ‘ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦେମି…ପେ… ନିସ୍ସଜ୍ଜାମୀ’ତି ୱା ୱଦତି, ‘ସମ୍ମୁଖା ୱା ପରମ୍ମୁଖା ୱା ୱୁତ୍ତେ ଦିନ୍ନଂୟେୱ ହୋତୀ’ତି ଦାନଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଚ ‘ତୁୟ୍ହଂ ଗଣ୍ହାହୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘ମୟ୍ହଂ ଗଣ୍ହାମୀ’ତି ୱଦତି, ‘ସୁଦିନ୍ନଂ ସୁଗ୍ଗହିତଞ୍ଚା’ତି (ପାରା। ଅଟ୍ଠ। ୨।୪୬୯) ଗହଣଲକ୍ଖଣସ୍ସ ଚ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘ମମ ସନ୍ତକଂ ତୱ ଚ ମମ ଚ ହୋତୂ’ତି ଏୱମାଦିୱଚନେନ ସମାନପରିକ୍ଖାରଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଚରିୟା’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ଅତୀୱ ପପଞ୍ଚଂ କତ୍ୱା ପୁନ ‘‘ଇଦମେତ୍ଥ ଆଚରିୟାନଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ – ସଚେସମ୍ବହୁଲା, ଦ୍ୱେ ୱା ସମାନପରିକ୍ଖାରଂ କତ୍ତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ତେ ସଙ୍ଘେ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ ୱତ୍ତମାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକେନ ସଦ୍ଧିଂ ପେସଲସ୍ସ ଏକସ୍ସ ପରିଚ୍ଚଜନ୍ତି, ସୋ ପୁନ ତେସମେୱ ପରିଚ୍ଚଜତି, ଏତ୍ତାୱତା ତେ ସମାନପରିକ୍ଖାରିକା ହୋନ୍ତୀତି। ଇଦଂ ସମାନପରିକ୍ଖାରଲକ୍ଖଣଂ ପାଳିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତଲକ୍ଖଣେୟେୱ ପତନତୋ ଅଚଲପ୍ପତ୍ତଂ ହୋତି, ତଥାପି ପୋରାଣୱିଧିଂ ଅଚ୍ଛୋତ୍ଥରିତ୍ୱା ୱତ୍ତନତୋ ପଟିସେଧେତଙ୍ଗୋ, ଆଚରିୟାନଂ ମତାନୁସାରେନ କାତଙ୍ଗଂ କାତୁକାମେନାତି ଅପରେ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥସାମଣେରୋ ପଞ୍ଚସୁ ସିକ୍ଖାପଦେସୁ ଏକଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ପୁନ ଗହିତୋ ଲାଭଂ ନ ଲଭତି, ଅନ୍ତିମୱତ୍ଥୁଂ ଅଜ୍ଝାପନ୍ନୋ ନାମ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନଂଅନୁପ୍ପନ୍ନଚୀୱରକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୭୫।ଉପ୍ପନ୍ନେ ଚୀୱରେ ଅଭାଜିତେ ପକ୍କମତୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ସଙ୍ଘେନ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦତୋ ଏକେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଏତ୍ତକଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ଦାତୁଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ରୁଚ୍ଚତୀ’’ତି ସାୱିତେପି ୱିବ୍ଭମତି, ତତୋ ନ ଲଭତି, ପୁନ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ଚୀୱରଭାଜନଂ ସମ୍ପାୱେନ୍ତୋପି ନ ଲଭତିଯେୱ ପୁବ୍ବପକତିତୋ ଭଟ୍ଠତ୍ତା। ଅଥ ପାପିତେ ୱିବ୍ଭମତି, ଲଭତୀ’’ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ।

ସଙ୍ଘେଭିନ୍ନେଚୀୱରୁପ୍ପାଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୭୬।ପରସମୁଦ୍ଦେତି ଜମ୍ବୁଦୀପେ।

ଅଟ୍ଠଚୀୱରମାତିକାକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୭୯। ଯସ୍ମା ଅପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ଦୁଜ୍ଜାନଂ, ତସ୍ମା ‘‘ଅପିଚା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧୁୱସନ୍ନିପାତଟ୍ଠାନମ୍ପି ପରିଯନ୍ତଗତମେୱ ଗହେତବ୍ବଂ। ‘‘ମହାପଚ୍ଚରିଯଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁସୁପି…ପେ… ପାପୁଣାତୀତି ‘ଉପଚାରସୀମାଯ ଦେମା’ତି ଏୱଂ ଦିନ୍ନମେୱ ସନ୍ଧାଯା’’ତି ଲିଖିତଂ । ‘‘ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଖଣ୍ଡସୀମାଦୀସୁ ଠିତାନଂ ନ ପାପୁଣାତି ତାସଂ ୱିସୁଂ ସମାନସଂୱାସକସୀମତ୍ତା। ସମାନସଂୱାସକଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାନଂ ଇଦଂ ନାନତ୍ତଂ – ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଦମ୍ମୀ’’ତି ଦିନ୍ନଂ ଗାମଟ୍ଠାନଂ ନ ପାପୁଣାତି। କସ୍ମା? ‘‘ଠପେତ୍ୱା ଗାମଞ୍ଚ ଗାମୂପଚାରଞ୍ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ସମାନସଂୱାସକସୀମାଯା’’ତି ଦିନ୍ନଂ ପନ ଯସ୍ମିଂ ଠାନେ ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମା ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଠିତାନଂ, ଇତରତ୍ର ଠିତାନଞ୍ଚ ପାପୁଣାତି। ‘‘ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା ‘ସୀମଟ୍ଠକସଙ୍ଘସ୍ସ ଦମ୍ମୀ’ତି ୱୁତ୍ତେ ଉପଚାରସୀମାଯ ଏୱ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଦେମା’’ତି ଖଣ୍ଡସୀମାଯଂ ଠତ୍ୱା ଦିନ୍ନେ ତତ୍ଥେୱ ପାପୁଣାତୀତି କେଚି। ଯୋଜନସତମ୍ପି ପୂରେତ୍ୱା ନିସୀଦନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିହାରୂପଚାରେ ହତ୍ଥପାସେନ, ବହିଗାମାଦୀସୁ ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେନ ଉପଚାରୋତି ଏକେ। ‘‘ଇମସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଏକାବଦ୍ଧା ହୁତ୍ୱାପି ପରିକ୍ଖେପପରିକ୍ଖେପାରହଟ୍ଠାନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତାନଂ ନ ପାପୁଣାତୀତି ଏକେ। ‘‘ଭିକ୍ଖୁନିୱିହାରତୋ ବହି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଠତ୍ୱା ‘ସଙ୍ଘସ୍ସା’ତି ୱୁତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋୱ ସାମୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏକୋପି ଗନ୍ତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ସବ୍ବେସଂ ୱା ପାପେତ୍ୱା ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଆନେତ୍ୱା ୱା ପାପେତବ୍ବଂ, ଇତରଥା ଗତସ୍ସ ନ ପାପୁଣାତି। ସମାନଲାଭକତିକା ମୂଲାୱାସେ ସତି ସିଯା, ମୂଲାୱାସୱିନାସେନ କତିକାପି ୱିନସ୍ସତି। ସମାନଲାଭୱଚନଂ ସତି ଦ୍ୱୀସୁ, ବହୂସୁ ୱା ଯୁଜ୍ଜତି। ତେନେୱ ଏକସ୍ମିଂ ଅୱସିଟ୍ଠେ ଯୁଜ୍ଜତୀତି ନୋ ମତି।

‘‘ତାୱକାଲିକକାଲେନ, ମୂଲଚ୍ଛେଦୱସେନ ୱା;

ଅଞ୍ଞେସଂ କମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ, ସିଯା ନାୱାସସଙ୍ଗମୋ’’ତି। –

ଆଚରିଯୋ।

ସବ୍ବତ୍ଥ ଦିନ୍ନମେୱାତି ‘‘ସମାନଭାଗୋୱ ହୋତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଏକମେକଂ ଅମ୍ହାକଂ ପାପୁଣାତୀତି ଚେ ୱଦତି, ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି ୱିଭାଗସ୍ସ କତତ୍ତା। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚୀୱରେ ଦିନ୍ନେ ପଂସୁକୂଲିକାନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘେନ ମିସ୍ସିତତ୍ତା, ତତ୍ଥ ଅପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱିସୁଂ ଲଭତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଦମ୍ମୀ’’ତି ୱୁତ୍ତେପି ‘‘ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିନ୍ନମେୱ ହୋତୀ’’ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘାନଂ ଦିନ୍ନଭାୱମେୱ ଦୀପେତି, ନ ଉଭତୋସଙ୍ଘପଞ୍ଞତ୍ତିଂ, ତସ୍ମା ଏୱ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ତୁଯ୍ହଞ୍ଚା’’ତି ୱାରୋ ନ ୱୁତ୍ତୋ। ଅଥ ୱା ଅଟ୍ଠକଥାୱଚନମେୱ ପମାଣଂ, ନ ୱିଚାରଣାତି ଏକେ। ଯସ୍ମା ଏକୋ ଅଦ୍ଧାନାଦିଯକୋ ୱିଯ ଦୁୱିଧୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ଉଭତୋସଙ୍ଘଗ୍ଗହଣେନ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ନ ଗହିତୋତି । ‘‘ସବ୍ବାୱାସସ୍ସ ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚ ଧମ୍ମସ୍ସ ଚା’ତି ୱୁତ୍ତେ ସବ୍ବୱିହାରେସୁ ଚେତିଯଧମ୍ମାନଂ ଏକେକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାଗୋ ଦାତବ୍ବୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଚ ଚେତିଯସ୍ସ ଚା’’ତି ୱୁତ୍ତେ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ତତ୍ଥ ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଇଧ ୱିହାରେନ ଘଟିତତ୍ତା ଚ ତମ୍ହି ତମ୍ହି ୱିହାରେ ଏକଭାଗଂ ଲଭିତବ୍ବମେୱାତି ପରିହରନ୍ତି। ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱାତି ୱିକାଲେ ଅପରିଭୋଗତ୍ତା ସକଲୋପି ୱଟ୍ଟେଯ୍ୟାତି ଚେ? ‘‘ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ହରା’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ତେନ ‘‘ହରାମୀ’’ତି ଗହିତତ୍ତା ଚ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନମ୍ପୀତି ଏତ୍ଥ ଅପି-ସଦ୍ଦୋ ଅୱଧାରଣତ୍ଥୋ, ପଚ୍ଛିମୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନମେୱାତି ଅତ୍ଥୋ, ଇତରଥା ସମୁଚ୍ଚଯତ୍ଥେ ଗହିତେ ‘‘ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା। କସ୍ମାତି ଆରଭିତ୍ୱା ପପଞ୍ଚଂ କରୋନ୍ତି। କିଂ ତେନ, ପରତୋ ‘‘ଚୀୱରମାସତୋ ପଟ୍ଠାଯ…ପେ… ଅତୀତୱସ୍ସଂୱୁତ୍ଥାନମେୱ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଇମିନା ସିଦ୍ଧତ୍ତା ନ ୱିଚାରିତଂ, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଲକ୍ଖଣଞ୍ଞୂ’’ତି ଅଚଲୱସେନ। ସଚେ ପନ ବହିଉପଚାରସୀମାଯ ଠିତୋ…ପେ… ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ପାପୁଣାତୀତି ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ ‘‘ଯତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସାନଂ

ସଙ୍ଖେପଂ ସମ୍ପତ୍ତାନଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ଅକାଲଚୀୱରସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା) କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ଗିମ୍ହାନଂ ପଠମଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ୱୁତ୍ତେ ପନ ଯସ୍ମା ଅନନ୍ତରାତୀତଂ ହେମନ୍ତଂ ଏୱ ୱୁତ୍ଥା ନାମ ହୋନ୍ତି, ନ ୱସ୍ସଂ, ତସ୍ମା ‘‘ମାତିକା ଆରୋପେତବ୍ବା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଯେ ୱା ଥେରେହି ପେସିତା, ତେସଂ ପାପୁଣାତୀତି କିର ଅତ୍ଥୋ।

ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଦ୍ୱେନିସ୍ସାରଣାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୯୫।ଅପ୍ପତ୍ତୋନିସ୍ସାରଣନ୍ତି ଏତ୍ଥ ନିସ୍ସାରଣଂ ନାମ କୁଲଦୂସକାନଂଯେୱ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଅଯଂ ପନ କୁଲଦୂସକୋ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅପ୍ପତ୍ତୋ’’ତି ୱୁତ୍ତୋ। ଯଦି ଏୱଂ କଥଂ ସୁନିସ୍ସାରିତୋ ହୋତୀତି? ଚୂଳୱଗ୍ଗେ ‘‘ଆକଙ୍ଖମାନୋ ସଙ୍ଘୋ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟା’’ତି (ଚୂଳୱ। ୨୭) ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ତସ୍ସପାପିଯସିକକମ୍ମାରହସ୍ସ ତସ୍ସପାପିଯସିକକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ’’ତି ୱଚନତୋ ଚକ୍କଂ ବନ୍ଧନ୍ତି ଞାତବ୍ବଂ।

ଉପାଲିପୁଚ୍ଛାକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୦୦।‘‘ପରତୋତି ଉପାଲିପୁଚ୍ଛତୋ ପର’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଦୋସାରିତପାଠଇଯଂ ‘‘ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ ନ ଆଗତୋ ୱିପ୍ପନ୍ନୱତ୍ଥୁକତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ଅଧମ୍ମକମ୍ମାନିଯେୱ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ପଞ୍ଚାଗତାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତେନେୱ ପରିୱାରେ ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧକେ ‘‘ପଞ୍ଚ ଅଧମ୍ମିକାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ଅନ୍ଧମୂଗବଧିରୋ ସୋସାରିତୋ’’ତି ଇମିନା ଅପବ୍ବଜିତସ୍ସପି ଉପସମ୍ପଦା ରୁହତୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

ଚମ୍ପେଯ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। କୋସମ୍ବକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

କୋସମ୍ବକୱିୱାଦକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୫୧।ସୁତ୍ତନ୍ତିକୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ‘‘ୱିନଯଧରୋ ମାତିକାଧରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଖନ୍ଧକଭାଣକୋ ହୋତି। ଆୱୁସୋ ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତୀତି ୱଚନଂ ଉପାଦାଯ ‘‘ସୋ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଦିଟ୍ଠି ହୋତୀ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପଚ୍ଛା ୱିନଯଧରୋ ‘‘ୱତ୍ଥୁମ୍ହି ସତି ପମାଣଂ, ନ ପଞ୍ଞତ୍ତିଯ’’ନ୍ତି ସତିଂ ପଟିଲଭିତ୍ୱା ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଦିଟ୍ଠି ଅହୋସି, ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅନ୍ତେ ‘‘ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ଆପତ୍ତିଦିଟ୍ଠିନୋ ହୋନ୍ତୀ’’ତି।

୪୫୫। ‘‘ଯଥା ମଯା ଞତ୍ତୀ’’ତି ଲିଖନ୍ତି ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତା’’ତି ଏକୱଚନତ୍ତା।

ଦୀଘାୱୁୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୫୮। ‘‘ଭୂତପୁବ୍ବଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ବାରାଣସିଯଂ ବ୍ରହ୍ମଦତ୍ତୋ’’ତି ଲିଖନ୍ତି। ପୁରାଣପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ବାରାଣସିଯ’’ନ୍ତି ନତ୍ଥି, ‘‘ନତ୍ଥିଭାୱୋୱ ସୁନ୍ଦରୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି।

ପାଲିଲେଯ୍ୟକଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୬୭।ରକ୍ଖିତୱନସଣ୍ଡେତି ସଙ୍ଗୀତିକ୍ଖେରେହି ସୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ପାଲିଲେଯ୍ୟୋତି ଗାମୋ, ତସ୍ସ ୱସେନା’’ତିପି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ଧମ୍ମପଦଟ୍ଠକଥାଯ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତି।

ଅଟ୍ଠାରସୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୭୩।ନଦ୍ଧେୱ…ପେ… ପଟିବାହିତଙ୍କନ୍ତି ୱଦାମୀତି ଏତ୍ଥ ସେନାସନାରହସ୍ସ ଯୋ ସେନାସନଂ ପଟିବାହତି, ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସ। ‘‘କଲହକାରକାଦୀନମେତ୍ଥ ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀତିଆଦିକଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ କତିକଂ ୱତ୍ୱା ତଂ ନ ପଞ୍ଞାପେନ୍ତସ୍ସ ୱା ‘ଅହଂ ବୁଦ୍ଧୋ’ତି ପସୟ୍ହ ଅତ୍ତନା ଅତ୍ତନୋ ପଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତଂ ‘ଯୁତ୍ତିଯା ଗଣ୍ହଥା’ତି ୱତ୍ୱା ୱାରେନ୍ତସ୍ସ ୱା ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଇଧ କଲହୱୂପସମନତ୍ଥଂ ଆଗତାନଂ କୋସମ୍ବିକାନମ୍ପି ‘ଯଥାୱୁଡ୍ଢ’ନ୍ତି ଅୱତ୍ୱା ‘ୱିୱିତ୍ତେ ଅସତି ୱିୱିତ୍ତଂ କତ୍ୱାପି ଦାତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିୱିତ୍ତଂ କତ୍ୱା ଦେନ୍ତଂ ପଟିବାହେନ୍ତସ୍ସେୱ ଆପତ୍ତୀତି କିର ଅଯମତ୍ଥୋ ପାରିୱାସିକାଦୀନଂ ୱିହାରପରିଯନ୍ତଦାପନେନ ସାଧିତବ୍ବୋ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗୀକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୭୫। ‘‘ଅଥ ଖୋ ତେ ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତକା ଭିକ୍ଖୂ ତଂ ଉକ୍ଖିତ୍ତକଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଓସାରେତ୍ୱା ଯେନ ଉକ୍ଖେପକା ଭିକ୍ଖୂ…ପେ… ତସ୍ସ ୱତ୍ଥୁସ୍ସ ୱୂପସମାଯ ସଙ୍ଘସାମଗ୍ଗିଂ କରୋମା’’ତି ୱଚନଂ ଦୁୱିଞ୍ଞେଯ୍ୟୱିନିଚ୍ଛଯଂ ୱିନଯଲକ୍ଖଣକୁସଲସ୍ସ। ୱିଜ୍ଜମାନେ ହି କାରକସଙ୍ଘେ ଇତରୋ ସଙ୍ଘୋ ଓସାରିତୁଂ ନ ଲଭତି। ଓସାରେନ୍ତୋ ଚେ, ତେ ଭିକ୍ଖୂ କାରକସଙ୍ଘେନ ସମାନଲଦ୍ଧିକଭାୱଂ ପତ୍ତତ୍ତା ତେନ ସମାନସଂୱାସକା ହୋନ୍ତି, ତତୋ ଉକ୍ଖେପକାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଅଗ୍ଗହେତ୍ୱା ଓସାରେନ୍ତାନଂ କମ୍ମଂ କୁପ୍ପତି, ତସ୍ମା ‘‘ତେନ ହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଓସାରେଥା’’ତି (ମହାୱ। ୪୭୪) ଭଗୱତୋ ୱଚନେନ ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତକା ଓସାରେସୁଂ, ଉଦାହୁ ନିସ୍ସୀମଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଉଦାହୁ ଇତରେସଂ ଛନ୍ଦଂ ଗହେତ୍ୱା ଓସାରେସୁଂ, ନନୁ ଏତେସମଞ୍ଞତରେନେତ୍ଥ ଭୱିତବ୍ବଂ, ନ ଚ ପନେତଂ ସବ୍ବଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ୱିଚାରିତଂ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ତକ୍କୋ –

‘‘ଯସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସଙ୍ଘେନ, କତକମ୍ମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ;

ସତି ତସ୍ମିଂ ନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ, ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନଂ ଖମଂ।

‘‘ୱିରମନ୍ତେ ତତୋ ଦୋସୋ, ଅପି ସଙ୍ଘୋ ଅକାରକୋ;

ଓସାରେତୁଂ ଅଲଂ ଯସ୍ମା, କାରକୋ ଅନୁଲୋମିକୋ’’ତି।

୪୭୭। ‘‘ଅଟ୍ଠ ଦୂତଙ୍ଗାନି ନାମ ସୋତା ଚ ହୋତି, ସାୱେତା ଚ ଉଗ୍ଗହେତା ଚ ଧାରେତା ଚ ୱିଞ୍ଞାତା ଚ ୱିଞ୍ଞାପେତା ଚ କୁସଲୋ ଚ ସହିତାସହିତଦସ୍ସନୋ ଚ ଅକଲହକାରକୋ ଚାତି ଏତାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

କୋସମ୍ବକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମହାୱଗ୍ଗସ୍ସ ଲୀନତ୍ଥପକାସନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ଚୂଳଅଓଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୧। କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଅଧମ୍ମକମ୍ମଦ୍ୱାଦସକକଥାୱଣ୍ଣନା

୪।ଅସମ୍ମୁଖାକତଂ ହୋତୀତିଆଦୟୋ ତିକା କେୱଲଂ ଦେସନାମତ୍ତମେୱ। ନ ହି ତୀହି ଏୱ ଅଙ୍ଗେହି ସମୋଧାନେହି ଅଧମ୍ମକମ୍ମଂ ହୋତି, ଏକେନପି ହୋତି ଏୱ, ଅଯମତ୍ଥୋ ''ତିଣ୍ଣଂ, ଭିକ୍ଖୱେ''ତିଆଦିପାଠଇଯା (ଚୂଳଅଓ। ୬) ସାଧେତବ୍ବୋ। ''ଅପ୍ପଟିଞ୍ଞାଯ କତଂ ହୋତୀ''ତି ଲଜ୍ଜିଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। କଣ୍ହପକ୍ଖେ ''ଅଦେସନାଗାମିନିଯା ଆପତ୍ତିଯା କତଂ ହୋତୀ''ତି ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ''ଦେସନାଗାମିନିଯା ଆପତ୍ତିଯା କତଂ ହୋତୀ''ତି ଇଦଂ ଦ୍ୱଯଂ ପରତୋ ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଆକଙ୍ଖମାନୋ ସଙ୍ଘୋ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କରେଯ୍ୟ। ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ ହୋତୀ''ତି ଇମିନା ୱିରୁଜ୍ଝତି, ଅଦେସନାଗାମିନିଂ ଆପନ୍ନୋ ହି ''ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ''ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ଯୁତ୍ତମେତଂ, କତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ ଏତ୍ଥ ଚିନ୍ତେତବ୍ବୋ। ଏତ୍ଥାହ ଉପତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ''ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ ହି ୱିସେସେନ ଭଣ୍ଡନକାରକତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗ''ନ୍ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ ପାଠଇଯା ଆଗତନିଦାନେନ ଯୁଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ତିକେସୁପି ଭଣ୍ଡନଂ ଆରୋପେତ୍ୱା ଭଣ୍ଡନପଚ୍ଚଯା ଆପନ୍ନାପତ୍ତିୱସେନ ଇଦଂ କମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ, ତସ୍ମା 'ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ'ତି ଏତ୍ଥାପି ପୁବ୍ବଭାଗେ ୱା ଅପରଭାଗେ ୱା ଚୋଦନାସାରଣାଦିକାଲେ ଭଣ୍ଡନପଚ୍ଚଯା ଆପନ୍ନାପତ୍ତିୱସେନେୱ କାରେତବ୍ବଂ, ନ କେୱଲଂ ସଙ୍ଘାଦିସେସପଚ୍ଚଯା କାତବ୍ବ''ନ୍ତି। ''ଅଦେସନାଗାମିନିଯା ଆପତ୍ତିଯାତି ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା'ତି ଏତ୍ତକମତ୍ତଂ ୱତ୍ୱା ପରତୋ 'ଅଧିସୀଲେ ପାରାଜିକସଙ୍ଘାଦିସେସେ ଅଜ୍ଝାଚାରା'ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ'ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ସନ୍ଧାଯା''ତି ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ। ଇଦଂ ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ ପୁରିମୱଚନେନ ସମେତି, ତସ୍ମା ତତ୍ଥ ପଚ୍ଛିମଂ ପାରାଜିକପଦଂ ଅଲ୍ଲୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯା , ଅଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ''ଅଦେସନାଗାମିନିଯାତି ପାରାଜିକାପତ୍ତିଯା ୱା ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତିଯା ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତତ୍ଥ ପାରାଜିକାପତ୍ତି ଅଲ୍ଲୁଦ୍ଧାରୱସେନ ୱୁତ୍ତା ସିଯା। ଯତୋ ଗଣ୍ଠିପଦେ ''ଅଧିସୀଲେ ସୀଲୱିପନ୍ନୋ'ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ସନ୍ଧାଯା''ତି ଏତ୍ତକମେୱ ଲିଖିତଂ, ତସ୍ମା ସବ୍ବତ୍ଥ ଗଣ୍ଠିପଦେ ସକଲେନ ନଯେନ ପାରାଜିକାପତ୍ତିପଚ୍ଚଯା ଉପ୍ପନ୍ନଭଣ୍ଡନହେତୁ ନ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ ପଯୋଜନାଭାୱା, ସଙ୍ଘାଦିସେସପଚ୍ଚଯା କାତବ୍ବନ୍ତି ଅଯମତ୍ଥୋ ସିଦ୍ଧୋ ହୋତି। ନ, ସୁକ୍କପକ୍ଖେ ''ଦେସନାଗାମିନିଯା ଆପତ୍ତିଯା କତଂ ହୋତୀ''ତି (ଚୂଳଅଓ। ୫) ୱଚନତୋତି ଚେ? ନ, ଏକେନ ପରିଯାଯେନ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସପି ଦେସନାଗାମିନିୱୋହାରସମ୍ଭୱତୋ,

ଯେନ କମ୍ମେନ ସନ୍ତଜ୍ଜନଂ କରୀଯତି, ତଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ ନାମ। ଯେନ କମ୍ମେନ ନିସ୍ସାଯ ତେ ୱତ୍ଥବ୍ବନ୍ତି ନିସ୍ସିଯତି ଭଜାପିଯତି ନିଯସ୍ସୋ, ତଂ ନିଯସକମ୍ମଂ ନାମ। ଯେନ ତତୋ ଆୱାସତୋ, ଗାମତୋ ଚ ପବ୍ବାଜେନ୍ତି କୁଲଦୂସକଂ, ତଂ ପବ୍ବାଜନୀଯକମ୍ମଂ ନାମ। ଯେନ କମ୍ମେନ ଅକ୍କୁଟ୍ଠଗହଟ୍ଠସମଈପମେୱ ପଟିସାରିଯତି ସୋ ଅକ୍କୋସକୋ ପଚ୍ଛା ପେସିଯତି, ତଂ ପଟିସାରଣୀଯକମ୍ମଂ ନାମ। ଯେନ ସମାନସଂୱାସକଭୂମିତୋ ଉକ୍ଖିପିଯତି। ଛଡ୍ଡୀଯତି ସାତିସାରୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘେନ, ତଂ କମ୍ମଂ ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମଂ ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୧୧।''ନିସ୍ସାଯ ତେ ୱତ୍ଥବ୍ବ''ନ୍ତି ଗରୁନିସ୍ସଯଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଇତରନ୍ତି।

୨୧।ଅସ୍ସଜିପୁନବ୍ବସୁକୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ''ତେସୁ ୱିବ୍ଭନ୍ତେସୁପି କମ୍ମଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭେତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତମ୍ପି ସମ୍ମାୱତ୍ତନ୍ତାନଂଯେୱା''ତି ଲିଖିତଂ। ସମ୍ମୁଖା ୱୁତ୍ତମେୱ ଗିହିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ନାମ। ପରମ୍ମୁଖା ୱୁତ୍ତଂ ଦେସନଂ ଗଚ୍ଛତି।

୪୧। ଖମାପେନ୍ତେନ ''ଖମାହୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବମତ୍ତମେୱ, ନ ଉକ୍କୁଟିକାଦିସାମୀଚିନା ପଯୋଜନନ୍ତି। ଅନୁଦୂତନ୍ତି ସହାଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

୫୦।ଅଦସ୍ସନେଯେୱ ଉକ୍ଖେପନୀଯଂ କାତବ୍ବଂ, ନ ଅଞ୍ଞଥା। ''ତଜ୍ଜନୀଯାଦିକରଣକାଲେ ଆପତ୍ତିଂ ରୋପେତ୍ୱା ତସ୍ସା ଅଦସ୍ସନେ, ଅପ୍ପଟିକମ୍ମେ ୱା ଭଣ୍ଡନକାରକାଦିଅଙ୍ଗେହି କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମାଦୀସୁ ଅଯଂ ପକିଣ୍ଣକୱିନିଚ୍ଛଯୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। କିଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ, ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ କିଂ ମୂଲଂ, କିଂ ୱତ୍ଥୁ, କିଂ ପରିଯୋସାନଂ, କସ୍ମା ''ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି? କିଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମନ୍ତି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ସତି କରଣସମ୍ପତ୍ତି। ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ କିଂ ମୂଲନ୍ତି ସଙ୍ଘୋ ମୂଲଂ। ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ କିଂ ୱତ୍ଥୂତି କଲହଜାତାପତ୍ତିୱତ୍ଥୁ। କିଂ ପରିଯୋସାନନ୍ତି ଭାୱନାପରିଯୋସାନଂ। କସ୍ମା ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ସଙ୍ଘୋ କଲହକାରକପୁଗ୍ଗଲଂ କଲହେ ଚ

ଭେଦେ ଚ ଭଯଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଖନ୍ତିଯା ଜନେତି, ଉପସମେ ଜନେତି, ତସ୍ମା ‘‘ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। କଥଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, କଥଂ ଅକତଂ। କିନ୍ତି ଚ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, କିନ୍ତି ଚ ଅକତଂ। କେନ ଚ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, କେନ ଚ ଅକତଂ। କସ୍ସ ଚ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, କସ୍ସ ଚ ଅକତଂ। କାଯ ୱେଲାଯ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତି, କାଯ ୱେଲାଯ ଅକତଂ ହୋତି? କଥଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କତଂ ହୋତୀତି ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ। କଥଂ ଅକତଂ ହୋତୀତି ୱଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥେନ କମ୍ମେନ। କିନ୍ତି ଚ କତଂ ହୋତୀତି କରଣସମ୍ପତ୍ତିଯା। କିନ୍ତି ଚ ଅକତଂ ହୋତୀତି କରଣୱିପତ୍ତିଯା। କେନ ଚ କତଂ ହୋତୀତି ସଙ୍ଘେନ। କେନ ଚ ଅକତଂ ହୋତୀତି ଗଣେନ ପୁଗ୍ଗଲେନ। କସ୍ସ ଚ କତଂ ହୋତୀତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମ୍ମୁଖୀଭୂତେ। କସ୍ସ ଚ ଅକତଂ ହୋତୀତି ଯସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସଙ୍ଘୋ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ କରୋତି, ତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଅସମ୍ମୁଖୀଭୂତେ। କାଯ ୱେଲାଯ କତଂ ହୋତୀତି ଯଦା କଲହଜାତାପତ୍ତି ସଂୱିଜ୍ଜତି। କାଯ ୱେଲାଯ ଅକତଂ ହୋତୀତି ଯଦା କଲହଜାତାପତ୍ତି ନ ସଂୱିଜ୍ଜତି। କତିହାକାରେହି ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତି, କତିହାକାରେହି ଅପତ୍ତକଲ୍ଲଂ? ସତ୍ତହାକାରେହି ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତି, ସତ୍ତହାକାରେହି ଅପତ୍ତକଲ୍ଲଂ। କତମେହି ସତ୍ତହାକାରେହି ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ, କତମେହି ସତ୍ତହାକାରେହି ଅପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତି? କଲହଜାତାପତ୍ତି ନ ସଂୱିଜ୍ଜତି, ସୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ଅସମ୍ମୁଖୀଭୂତୋ ହୋତି, ସଙ୍ଘୋ ୱା ୱଗ୍ଗୋ ହୋତି, ଅସଂୱାସିକୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ତସ୍ସଂ ପରିସାଯଂ ସଂୱିଜ୍ଜତି, ଅଚୋଦିତୋ ୱା ହୋତି ଅସାରିତୋ ୱା, ଆପତ୍ତିଂ ୱା ଅନାରୋପିତୋ। ଇମେହି ସତ୍ତହାକାରେହି ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମସ୍ସ ଅପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତି, ଇତରେହି ସତ୍ତହାକାରେହି ପତ୍ତକଲ୍ଲଂ ହୋତି। ଏୱଂ ସେସକମ୍ମେସୁପି।

କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୨। ପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ପାରିୱାସିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୭୫। ପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ମା ମଂ ଗାମପ୍ପୱେସନଂ ଆପୁଚ୍ଛଥାତି ୱୁତ୍ତେ ଅନାପୁଚ୍ଛାପି ଗାମଂ ପୱିସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ସଙ୍ଘୋ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଟ୍ଠାନେ ଗହେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଓଣୋଜନଂ ନାମ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ‘‘ତଂ ପନ ପାରିୱାସିକେନ ପାପିତସ୍ସ ଅତ୍ତନା ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତସ୍ସେୱ ପୁନଦିୱସାଦିଅତ୍ଥାଯ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ କାତବ୍ବଂ, ଅସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱାୟେୱ ଚେ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନ ଲଭତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୭୬।ପକତିଯାୱ ନିସ୍ସଯୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅନ୍ତେୱାସିକାନଂ ଆଲଯସବ୍ଭାୱେ ଯାୱ ଓସ୍ସପନାଯିକଦିୱସୋ, ତାୱ କପ୍ପତି, ତସ୍ସ ଆଲଯସ୍ସ ସବ୍ଭାୱେ ନିସ୍ସଯୋ ନ ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭତୀତି ଚେ? ନ ୱଟ୍ଟତି। ତତ୍ଥ ଇଦାନି ଖମାପେସ୍ସାମୀତିଆଦିନା ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଏକନ୍ତେନ ୱିସ୍ସଟ୍ଠତ୍ତା, ଇଧ ପନ ଏକନ୍ତେନେୱ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ସମଭାୱୋ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବୋ ଏୱାତି ଏକେ। ପଟିବଲସ୍ସ ୱା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଲଦ୍ଧସମ୍ମୁତିକେନ ଆଣତ୍ତୋପି ଗରୁଧମ୍ମେହି, ଅଞ୍ଞେହି ୱା ଓୱଦିତୁଂ ନ ଲଭତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ତତୋ ୱା ପାପିଟ୍ଠତରାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନସଞ୍ଚରିତ୍ତତୋ ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି ପାପିଟ୍ଠତରାତି ଅଯମ୍ପି ନଯୋ ଯୋଜେତବ୍ବୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଚ୍ଚଯନ୍ତି ୱସ୍ସାୱାସିକଂ। ସେନାସନଂ ନ ଲଭତି ସେଯ୍ୟପରିଯନ୍ତଭାଗିତାଯ। ‘‘ଉଦ୍ଦେସାଦୀନି ଦାତୁମ୍ପି ନ ଲଭତୀ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ସଚେ ଦ୍ୱେ ପାରିୱାସିକା ଗତଟ୍ଠାନେ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପସ୍ସନ୍ତି, ଉଭୋହିପି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ ଅୱିସେସେନ ‘ଆଗନ୍ତୁକେନ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଆରୋଚେତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଞ୍ଞୱିହାରଗତେନାପି ତତ୍ଥ ପୁବ୍ବେ ଆରୋଚିତସ୍ସ ପୁନାରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ‘‘ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତସ୍ସ ବହି ଆରୋଚିତସ୍ସ ଯଥା ପୁନ ୱିହାରେ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ‘ଆଗନ୍ତୁକସୋଧନତ୍ଥଂ ଉପୋସଥଦିୱସେ ଆରୋଚେତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱଚନଞ୍ଚେତ୍ଥ ସାଧକ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି।

୮୧। ଏକଚ୍ଛନ୍ନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସାପି ରତ୍ତିଚ୍ଛେଦଦୁକ୍କଟାପତ୍ତିଯୋ ହୋନ୍ତୀତି ଏକେ। ଅୱିସେସେନାତି ପାରିୱାସିକସ୍ସ ଉକ୍ଖିତ୍ତକସ୍ସାତି ଇମଂ ଭେଦଂ ଅକତ୍ୱା। ‘‘ତଦହୁପସମ୍ପନ୍ନେପି ପକତତ୍ତେ’’ତି ୱଚନତୋ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେହି ୱସିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ସମୱସ୍ସାତି ଏତେନ ଅପଚ୍ଛା ଅପୁରିମଂ ନିପଜ୍ଜନେ ଦ୍ୱିନ୍ନମ୍ପି ୱତ୍ତଭେଦାପତ୍ତିଭାୱଂ ଦୀପେତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ପାରିୱାସିକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନାରହୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୮୬।ଅତ୍ତନୋଅତ୍ତନୋ ନୱକତରନ୍ତି ପାରିୱାସିକାଦିନୱକତରଂ। ପଠମଂ ସଙ୍ଘମଜ୍ଝେ ପରିୱାସଂ ଗହେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତେନ ପୁନ ଏକସ୍ସପି ସନ୍ତିକେ ସମାଦିଯିତୁଂ, ନିକ୍ଖିପିତୁଞ୍ଚ ୱଟ୍ଟତି। ମାନତ୍ତେ ପନ ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ଊନେ ଗଣେ ଚରଣଦୋସତ୍ତା ନ ଗହେତୁନ୍ତି ଏକେ। ପଠମଂ ଆଦିନ୍ନୱତ୍ତଂ ଏକସ୍ସ

ସନ୍ତିକେ ଯଥା ନିକ୍ଖିପିତୁଂ ୱଟ୍ଟତି, ତଥା ସମାଦିଯିତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ।

ପାରିୱାସିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ସମୁଚ୍ଚଯକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିକଥାୱଣ୍ଣନା

୯୭।''ୱେଦଯାମୀତି ଜାନାମି, ଚିତ୍ତେନ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତ୍ୱା ସୁଖଂ ଅନୁଭୱାମି, ନ ତପ୍ପଚ୍ଚଯା ଅହଂ ଦୁକ୍ଖିତୋତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ଯସ୍ସ ମାଠଅକେ ନାରୋଚିତଂ, ତସ୍ସ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ଆରୋଚିତଂ, ତସ୍ସ ପୁନ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି, କେୱଲଂ ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବମେୱ। ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଉପଚାରସୀମାଗତାନଂ ସବ୍ବେସଂ ଆରୋଚନକିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥି। ଦିଟ୍ଠରୂପାନଂ ସୁତସଦ୍ଦାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ, ଅଦିଟ୍ଠଅସ୍ସୁତାନମ୍ପି ଅନ୍ତୋଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥଗତାନଂ ଆରୋଚେତବ୍ବଂ। ''ଇଦଂ ୱତ୍ତଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱସନ୍ତସ୍ସ ଲକ୍ଖଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ପରିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ ୱିହାରସ୍ସ ପରିକ୍ଖେପତୋ'ତିଆଦି କିଞ୍ଚାପି ପାଠଇଯଂ ନତ୍ଥି, ଅଥ ଖୋ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ ୱଚନେନ ତଥା ଏୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ''ଅଞ୍ଜଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱାତି ଦ୍ୱାଦସହତ୍ଥେ ଉପଚାରେ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା, ଅନିକ୍ଖିତ୍ତୱତ୍ତାନଂ ଉପଚାରସୀମାଯ ଆଗତଭାୱଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ସହୱାସାଦିକଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ''ନିକ୍ଖିପନ୍ତେନ ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବଂ, ପଯୋଜନଂ ଅତ୍ଥୀ''ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ପନ ତଂ ପଯୋଜନଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋତି ଚିଣ୍ଣମାନତ୍ତସ୍ସ ଚ ଅବ୍ଭାନାରହସ୍ସ ଚ ନିନ୍ନାନାକାରଣତ୍ତା ଅଞ୍ଞଥା ''ଅବ୍ଭାନାରହୋ ଅବ୍ଭେତବ୍ବୋ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯା। ଉକ୍ଖେପନୀଯକମ୍ମକତୋପି ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଗ୍ଗହଣୱସେନ ସଭାଗଭିକ୍ଖୁମ୍ହି ସତି ତସ୍ସ ଅନାରୋଚାପେତୁଂ ନ ଲଭତି।

ପରିୱାସକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୨। ''ଅନନ୍ତରାଯିକସ୍ସ ପନ ଅନ୍ତରାଯିକସଞ୍ଞାଯ ଛାଦଯତୋ ଅଚ୍ଛନ୍ନାୱା''ତି ପାଠୋ। ଅୱେରିଭାୱେନ ସଭାଗୋ ଅୱେରିସଭାଗୋ। ''ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନସ୍ସ ପନ ସନ୍ତିକେ ଆୱି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ପସଙ୍ଗତୋ ଇଧେୱ ପକାସିତଂ। ଲହୁକେସୁ ପଟିକ୍ଖେପୋ ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ଞତ୍ତିଯା ଆୱି କତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଲହୁକସଭାଗଂ ଆୱି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି। ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପନ ଞତ୍ତିଯା ଆରୋଚନଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି କିର। ''ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ତଂ ଆପତ୍ତିଂ ପଟିକରିସ୍ସତୀ'ତି (ମହାୱ। ୧୭୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଲହୁକସ୍ସେୱାଯମନୁଞ୍ଞାତା । ନ ହି ସକ୍କା ସୁଦ୍ଧସ୍ସ ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସ ପଟିକରଣଂ କାତୁ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଲହୁକେସୁପି ସଭାଗଂ ଆୱି କାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି, ତସ୍ମା ଏୱ ହି ଞତ୍ତିଯା ଆୱିକରଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ଇତରଥା ତଂ ନିରତ୍ଥକଂ ସିଯା। ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞାରୋଚନସ୍ସ ୱଟ୍ଟତି, ତତୋ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଦୀପନତ୍ଥମେୱ ଞତ୍ତିଯା ଆୱିକରଣମନୁଞ୍ଞାତଂ, ତେନେୱ ଇଧ ''ସଭାଗସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ଆପନ୍ନସ୍ସା''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଯମତ୍ଥୋ ''ଏତ୍ତାୱତା ତେ ଦ୍ୱେ ନିରାପତ୍ତିକା ହୋନ୍ତି, ତେସଂ ସନ୍ତିକେ ସେସେହି ସଭାଗାପତ୍ତିଯୋ ଦେସେତବ୍ବା''ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ନିଦାନୱଣ୍ଣନା) ୱଚନେନ କଙ୍ଖାୱିତରଣିଯଂ ପକାସିତୋୱ। ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପନ ଞତ୍ତିଯା ଆରୋଚେତ୍ୱା ଉପୋସଥଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ତସ୍ସା ଞତ୍ତିଯା ଅଯମତ୍ଥୋ ଯଦା ସୁଦ୍ଧଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସିସ୍ସତି, ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆରୋଚନୱସେନ ପଟିକରିସ୍ସତି। ଏୱଂ ପଟିକତେ ''ନ ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ସାପତ୍ତିକେନ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ସୋତବ୍ବଂ, ଯୋ ସୁଣେଯ୍ଯ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା''ତି (ଚୂଳୱ। ୩୮୬) ୱୁତ୍ତାପତ୍ତିତୋ ମୋକ୍ଖୋ ହୋତୀତି, ତସ୍ମା ''ଗରୁକଂ ୱା ହୋତୁ ଲହୁକଂ ୱା, ଞତ୍ତିଯା ଆୱି କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଉଭୋସୁ ନଯେସୁ ଯୁତ୍ତତରଂ ଗହେତବ୍ବଂ।

ନାମଞ୍ଚେୱ ଆପତ୍ତି ଚାତି ''ତେନ ତେନ ୱୀତିକ୍କମେନାପନ୍ନାପତ୍ତି ଆପତ୍ତି। ନାମନ୍ତି ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ନାମ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଆରୋଚେତ୍ୱା ନିକ୍ଖିପିତବ୍ବନ୍ତି ଏତ୍ଥ ଆରୋଚନଂ ୱତ୍ତଭେଦଦୁକ୍କଟପଅହରଣପ୍ପଯୋଜନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅକାରଣମେତନ୍ତି ''ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜି''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ୱୁଟ୍ଠାନତୋ।

ଦସସତଂ ରତ୍ତିସତନ୍ତି ଦସସତଂ ଆପତ୍ତିଯୋ ରତ୍ତିସତଂ ଛାଦେତ୍ୱାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। ଅଗ୍ଘସମୋଧାନୋ ନାମ ସଭାଗୱତ୍ଥୁକାଯୋ ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପନ୍ନସ୍ସ ବହୁରତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦିତାପତ୍ତିଯଂ ନିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବୋ, ଇତରୋ ନାନାୱତ୍ଥୁକାନଂ ୱସେନାତି ଅଯମେତେସଂ ୱିସେସୋତି।

ପରିୱାସକଥାୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

''ଗାମସ୍ସାତିନ ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ୱଚନତୋ କିର ଗାମୂପଚାରେପି ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋତି ଲିଖିତଂ। ୱୁତ୍ତଞ୍ଚ ''ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ''ତି। ''ଏତ୍ଥ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାୱ ପମାଣଂ। ଯୁତ୍ତଂ ନ ଦିସ୍ସତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ''ଅଯଂ ପନ ୱିସେସୋ, ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ…ପେ… ଓକ୍କମିତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି,

ରଭିଚ୍ଛେଦୋ ହୋତିଯେୱା’’ତି ୱଚନେ ହେଟ୍ଠା ‘‘ଅନ୍ତୋଅରୁଣେ ଏୱ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗାମୂପଚାରତୋ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ୱଚନତୋ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଗରୁକୱସେନେୱ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ସିକ୍ଖାପଦାନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତତ୍ତା ଚ ତଦନୁରୂପୱସେନେୱ ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯେହି ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଗରୁଂ କତ୍ୱା ମାନତ୍ତଚରଣୱିଧିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ଯତ୍ତକା ପୁରେଭତ୍ତଂ ୱା’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। କୁରୁନ୍ଦିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନେନ କରୋନ୍ତସ୍ସପି ଦୋସୋ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ କେୱଲଂ ଲକ୍ଖଣମତ୍ତମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ତଦୁଭଯମ୍ପି ତେନ ତେନ ପରିଯାଯେନ ଯୁଜ୍ଜତି, ୱିନିଚ୍ଛଯେ ପନେତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣେ ଏୱ ଠାତବ୍ବତୋ କୁରୁନ୍ଦିଆଦୀସୁ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ପଚ୍ଛା ୱୁତ୍ତଂ। ପଯୋଗୋ ପନ ପୁରିମୋୱ। ଯଥା ଚେତ୍ଥ, ତଥା ସଚେ କାଚି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଦ୍ୱେ ଲେଡ୍ଡୁପାତେ ଅନତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅରୁଣଂ ଉଟ୍ଠପେତି, ଦୋସୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ସଙ୍ଗହକଥାସୁ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ‘‘ପୁରିମମେୱ ଆଚିଣ୍ଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପରିୱାସୱତ୍ତାଦୀନନ୍ତି ‘‘ପରିୱାସନିସ୍ସଯପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିଆଦୀନଂ ଉପଚାରସୀମାଯ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନତ୍ତା ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯସ୍ସ ଉପଚାରସୀମାୱ ଗହେତବ୍ବା, ନ ଗାମୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ତସ୍ମିଂ ଗାମେ ଭିକ୍ଖାଚାରୋ ସମ୍ପଜ୍ଜତୀ’ତିଆଦି ପୱାରିତୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ତତ୍ଥ ଅନ୍ତୋଗାମେ ୱିହାରୋ ଅତ୍ଥୀ’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ, ‘‘ତମ୍ପି ତେନ ପରିଯାଯେନ ଯୁଜ୍ଜତି, ନ ଅତ୍ଥତୋ’’ତି ଚ।

ପଟିଚ୍ଛନ୍ନପରିୱାସାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୦୮।‘‘ୱିସୁଂ ମାନତ୍ତଂ ଚରିତବ୍ବନ୍ତି ମୂଲାଯ ପଟିକସ୍ସନଂ ଅକତ୍ୱା ୱିସୁଂ କମ୍ମୱାଚାଯା’’ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ‘‘ସଙ୍ଘାଦିସେସାପତ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏକୋୱ, ଏକୱତ୍ଥୁମ୍ହି ଆପନ୍ନା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଦୁକ୍କଟମିସ୍ସକା ନାମ। ମକ୍ଖଧମ୍ମୋ ନାମ ଛାଦେତୁକାମତା।

୧୪୩।ଧମ୍ମତାତି ଧମ୍ମତାଯ, ତଥାତାଯାତି ଅତ୍ଥୋ ‘‘ଅଲଜ୍ଜିତା’’ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ।

୧୪୮।ପୁରିମଂ ଉପାଦାଯ ଦ୍ୱେ ମାସା ପରିୱସିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ପରିୱସିତଦିୱସାପି ଗଣନୂପଗା ହୋନ୍ତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

୧୮୪।ତସ୍ମିଂ ଭୂମିଯନ୍ତି ତସ୍ସଂ ଭୂମିଯଂ। ସମ୍ବହୁଲା ସଙ୍ଘାଦିସେସା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତି ପରିମାଣମ୍ପୀତିଆଦି ଜାତିୱସେନେକୱଚନଂ।

ସମୁଚ୍ଚଯକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ସମ୍ମୁଖାୱିନଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୮୬-୧୮୭। ଯତ୍ଥ ଯତ୍ଥ କମ୍ମୱାଚାଯ ‘‘ଅଯ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଇମେ’’ତି ୱା ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦେସନିଯମୋ ଅତ୍ଥି, ସବ୍ବଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସମ୍ମୁଖାକରଣୀଯମେୱ, ନ କେୱଲଂ ତଜ୍ଜନୀଯାଦିପଞ୍ଚୱିଧମେୱ। ପଞ୍ଚୱିଧସ୍ସେୱ ପନ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନଂ କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେ ତାୱ ତସ୍ସେୱ ପାଠଆରୁଳ୍ହତ୍ତା, ଚତୁୱୀସତିଯା ପାରାଜିକେସୁ ୱିଜ୍ଜମାନେସୁ ପାରାଜିକକଣ୍ଡେ ଆଗତାନଂଯେୱ ଚତୁନ୍ନଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଦସ୍ସନଂ ୱିଯାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ‘‘ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ସମ୍ମୁଖତା ହତ୍ଥପାସୂପଗମନମେୱା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ତଂ କାରଣଂ ସମ୍ମୁଖାକରଣୀଯସ୍ସପି ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦେସନିଯମାଭାୱତୋ। କାମଂ ଅଯମତ୍ଥୋ କମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧକେଯେୱ ‘‘ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ତଜ୍ଜନୀଯକମ୍ମଂ ଅଧମ୍ମକମ୍ମଞ୍ଚ ହୋତି…ପେ… ଅସମ୍ମୁଖାକତଂ ହୋତୀ’’ତି (ଚୂଳୱ। ୪) ୱଚନେନେୱ ସିଦ୍ଧୋ, ତତ୍ଥ ପନ ଆପତ୍ତି ନ ଦସ୍ସିତା। ଇଧ ‘‘ଯୋ କରେଯ୍ୟ, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା’’ତି ତତ୍ଥ ଭୱିତବ୍ବାପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଇଦଂ ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ‘‘ସମ୍ମୁଖାୱିନଯପତିରୂପକେନ ୱୂପସନ୍ତମ୍ପି ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନେୱ ୱୂପସନ୍ତଗଣନଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ‘ଅଧମ୍ମୱାଦୀ ପୁଗ୍ଗଲୋ’ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଲିଖିତଞ୍ଚ। ଏୱଂ ୱୂପସନ୍ତଂ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯପତିରୂପକେନ ୱୂପସନ୍ତଂ ନାମ ହୋତି, ନ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ଚ ଅଞ୍ଞେନ କେନଚୀତି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦମାରଦ୍ଧନ୍ତି ଆଚରିଯୋ।

ସତିୱିନଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୫। ଦବ୍ବସ୍ସ କମ୍ମୱାଚାଯ ‘‘ସଙ୍ଘୋ ଇମଂ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଦବ୍ବ’’ନ୍ତି ସମ୍ମୁଖାନିଦ୍ଦେସୋ ନତ୍ଥି, ତଥାପି ‘‘ପଠମଂ ଦବ୍ବୋ ଯାଚିତବ୍ବୋ’’ତି ୱଚନେନ ସମ୍ମୁଖାକରଣୀଯତା ତସ୍ସ ସିଦ୍ଧା। ତଥା ଅଞ୍ଞତ୍ଥାପି ଯଥାସମ୍ଭୱଂ ଲେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସତିୱେପୁଲ୍ଲପତ୍ତସ୍ସ ଦାତବ୍ବୋ ୱିନଯୋ ସତିୱିନଯୋ।

ଅମୂଳ୍ହୱିନଯକଥାୱଣ୍ଣନା

୧୯୬-୭। ''ଯସ୍ସ ଉମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ତଂତଂୱୀତିକ୍କମତୋ ଅନାପତ୍ତି, ତାଦିସସ୍ସେୱ ଅମୂଳ୍ହୱିନଯଂ ଦାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅମୂଳ୍ହସ୍ସ କତ୍ତବ୍ବୱିନଯୋ ଅମୂଳ୍ହୱିନଯୋ''ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ ''ସଙ୍ଘୋ ଗଗ୍ଗସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅମୂଳ୍ହସ୍ସ ଅମୂଳ୍ହୱିନଯଂ ଦେତୀ''ତି ୱଚନତୋ। ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଧମ୍ମିକାନି ଅମୂଳ୍ହୱିନଯସ୍ସ ଦାନାନୀ''ତି ଇମସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗେ ''ନ ସରାମୀ''ତି ୱଚନଂ ୱୀତିକ୍କମକାଲଂ ସନ୍ଧାଯ ତସ୍ସ ୱିଭଙ୍ଗସ୍ସ ପୱତ୍ତତ୍ତା। ଅମୂଳ୍ହୱିନଯଦାନକାଲେ ପନସ୍ସ ଅମୂଳ୍ହତା ୱିନିଚ୍ଛିତବ୍ବା।

ପଟିଞ୍ଞାତକରଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୦। ''ଅପ୍ପଟିଞ୍ଞାଯ ଭିକ୍ଖୂନଂ କମ୍ମାନି କରୋନ୍ତୀ''ତି ଆରଭନ୍ତସ୍ସ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ପଟିଞ୍ଞାତେନ କରଣଂ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ।

ତସ୍ସପାପିଯସିକାକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୦୭। ''ତୀହି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତଂ ତସ୍ସପାପିଯସିକାକମ୍ମ''ନ୍ତି ଆରଭିତ୍ୱା ପଞ୍ଚ ଅଙ୍ଗାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ପାଠେ ଗତା, ''ସା ପେଯ୍ୟାଲେନ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗତାତି ଞାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ତଥା ସୂକ୍କପକ୍ଖେପି।

ତିଣୱତ୍ଥାରକାଦିକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୧୪। ''ସବ୍ବେହେୱ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଛନ୍ଦଦାନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତତ୍ତା ପୱାରଣକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଞ୍ଚ ''ଭିନ୍ନସ୍ସ ହି ସଙ୍ଘସ୍ସ ସମଗ୍ଗକରଣକାଲେ, ତିଣୱତ୍ଥାରକସମଥେ, ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପୱାରଣସଙ୍ଗହେତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଛନ୍ଦଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଇଧ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱେଣାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନାତି ଇଦଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି ୱିଯ ଖାଯତୀତି ଚେ? ନ ଖାଯତି ଅଧିପ୍ପାଯଞ୍ଞୁନଂ। ଅଯଞ୍ହେତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପାଯୋ – ୱିସୁଞ୍ଚିତୁକାମେହି ସବ୍ବେହେୱ ସନ୍ନିପତିତବ୍ବଂ, ଅସନ୍ନିପତିତସ୍ସ ନତ୍ଥି ସୁଦ୍ଧି ଛନ୍ଦଦାଯକସ୍ସ। କେୱଲଂ ତଂ କମ୍ମଂ ସନ୍ନିପତିତାନଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି। ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱିସୁଞ୍ଚିତୁକାମାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଇତରଥା ପାଠେଯା ଚ ୱିରୁଜ୍ଝତି। ''ଠପେତ୍ୱା ଯେ ନ ତତ୍ଥ ହୋନ୍ତୀ''ତି ହି ଅଯଂ ପାଠୋ ସନ୍ନିପାତଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ଠିତାନଂ ଅହିତଂ ଦୀପେତି। ନିସ୍ସୀମଗତେ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ସିଯାତି ଚେ? ନିସ୍ସୀମଗତେ ଠପେତ୍ୱା ଇଧ କିଂ, ତସ୍ମା ଯୋ ସାମଗ୍ଗୀଉପୋସଥେ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ତିଟ୍ଠତି ଚେ, ନାନାସଂୱାସକଭୂମିଯଂୟେୱ ତିଟ୍ଠତି, ତସ୍ସ ଛନ୍ଦଦାଯକସ୍ସ ପୱାରଣସଙ୍ଗହୋପି ନତ୍ଥି। ଯୋ ଚ ତିଣୱତ୍ଥାରକକମ୍ମେ ନାଗଚ୍ଛତି, ସୋ ତାହି ଆପତ୍ତୀହି ନ ସୁଜ୍ଝତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯସ୍ସ ଏତଂ ନ ରୁଚ୍ଚତି , ତସ୍ସ ପରିୱାରେ ୱୁତ୍ତପରିସତୋ କମ୍ମୱିପତ୍ତିଲକ୍ଖଣଂ ୱିରୁଜ୍ଝତି, ତତ୍ଥ ହି କେୱଲଂ ଛନ୍ଦାରହାନଂ ଛନ୍ଦୋ ଅନାହଟୋ ହୋତି ସଚେ, ଅକତଂ ତବ୍ବିପରୀତେନ ସମ୍ପତ୍ତିଦୀପନତୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ତଥା ପତ୍ତକଲ୍ଲଲକ୍ଖଣମ୍ପି ୱିରୁଜ୍ଝତି। ତେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତାଯେୱ ସବ୍ବେ, ନ ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦାରହୋ ଅତ୍ଥୀତି ଚେ? ନ, ଚତୁୱଗ୍ଗାଦିକରଣୱିଭାଜନେ ଅୱିସେସେତ୍ୱା ଛନ୍ଦାରହସ୍ସ ଆଗତତ୍ତା, ତଂ ସାମଞ୍ଞତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଦଞ୍ଚ ଆୱେଣିକଲକ୍ଖଣଂ, ତେନେୱ ସତିପି ଦିଟ୍ଠାୱିକମ୍ମେ ଇଦଂ ପଟିକୁଟ୍ଠକତଂ ନ ହୋତୀତି ଚେ? ନ, ନାନତ୍ତସଭାୱତୋ। ଇଧ ହି ଯେ ପନ ''ନ ମେତଂ ଖମତୀ'ତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଦିଟ୍ଠାୱିକମ୍ମଂ କରୋନ୍ତୀ''ତି (ଚୂଳୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୧୪) ୱଚନତୋ ନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦିଟ୍ଠାୱିକମ୍ମଂ କତଂ। ତସ୍ମିଂ ସତି ପଟିକୁଟ୍ଠକତମେୱ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଥା ପୁବ୍ବଭାଗା ତା ଞତ୍ତିଯୋ ନିରତ୍ଥିକା ସିଯୁଂ, ନ ଚ ପରିୱାରଟ୍ଠକଥାଯଂ ଛନ୍ଦାରହାଧିକାରେ ନଯୋ ଦିନ୍ନୋ। ପୱାରଣକ୍ଖନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଛନ୍ଦଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି (ମହାୱ। ଅଟ୍ଠ। ୨୪୧) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଚେ? ନ, ଅଟ୍ଠକଥାଯ ପମାଣଭାୱେ ସତି ''ଇଧ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱେଣାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନା''ତିଆଦି ୱଚନେ ସୁଦ୍ଧିକାମତୋ ଏୱ ଗହିତେ ସବ୍ବଂ ନ ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି ଏକେ। ''ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱେଣାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନା, ତେ ଆପତ୍ତୀହି ନ ୱୁଟ୍ଠହନ୍ତୀ''ତି ଇଦଂ ନ ୱତ୍ତବ୍ବଂ। କସ୍ମା? ହେଟ୍ଠା ''ସବ୍ବେହେୱ ଏକଜ୍ଝଂ ସନ୍ନିପତିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଛନ୍ଦଦାନସ୍ସ ପଟିକ୍ଖେପୱଚନତୋ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ତୀସୁ ଠାନେସୁ ଛନ୍ଦଂ ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅନ୍ଧକଟ୍ଠକଥାଯମ୍ପି ତଥେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚାତି? ନ, ଏକଜ୍ଝମେୱ କମ୍ମେ କରୀଯମାନେ ଯୋ ଇଧ ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ, ସଙ୍ଘୋ, ଅମ୍ହାକଂ…ପେ… ଗିହିପଟିସଂଯୁତ୍ତ''ନ୍ତି ସାଧାରଣଞତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁନ ''ସୁଣନ୍ତୁ ମେ, ଆଯସ୍ମନ୍ତା''ତିଆଦିନା ଅସାଧାରଣଞତ୍ତିଯୋ ଠପେତ୍ୱା ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ ସଙ୍ଘୋ, ଅମ୍ହାକଂ…ପେ… ଏୱମେତଂ ଧାରଯାମୀ''ତି ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ସନ୍ଧିଯା କତାଯ ତଦନନ୍ତରେ କେନଚି କରଣୀଯେନ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଆପତ୍ତୀହି ୱୁଟ୍ଠାନଂ ନତ୍ଥି। ଅପରେସମ୍ପି ଏକତୋପକ୍ଖିକାନଂ ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ଠିତତ୍ତା ୱିଭୂତତ୍ତା କରଣସ୍ସ ଅଯମତ୍ଥୋୱ ୱୁତ୍ତୋ। ସାଧାରଣୱସେନ ଦୁତିଯାଯ ଞତ୍ତିଯା ଠପିତାଯ ଯେ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମୱାଚାସୁ ଅନାରଦ୍ଧାସୁ, ଅପରିଯୋସିତାସୁ ୱା ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତେସମ୍ପି ନ ୱୁଟ୍ଠାତି ଏୱ। ଯେ ନ ତତ୍ଥ ହୋନ୍ତୀତି ପଦସ୍ସ ଚ ଯେ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରେନ ନଯେନ ତତ୍ଥ ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ ଗହେତବ୍ବୋ। ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରତ୍ଥଦୀପନତ୍ଥଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ''ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱେଣାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନା''ତି ଇଦମେୱ ଅୱତ୍ୱା ''ଯେ ପନ ତେହି ୱା ସଦ୍ଧିଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ତତ୍ଥ ଅନାଗତା, ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱା ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ପରିୱେଣାଦୀସୁ ନିସିନ୍ନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ ପୁବ୍ବେନାପରଂ ସନ୍ଧୀଯତି। ''ପାଠେଯା ଚ ତତ୍ଥ ଦିଟ୍ଠାୱିକମ୍ମେନ କମ୍ମସ୍ସ ଅକୁପ୍ପତା ୱେଦିତବ୍ବା''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅଧିକରଣକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୨୦।ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋୱିୱାଦୋ। ୱିୱାଦସଦ୍ଦୋପି କାରଣୂପଚାରେନ କୁସଲାଦିସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ‘‘ସମଥେହି ଚ ଅଧିକରଣୀୟତାୟ ଅଧିକରଣ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ୱିୱାଦହେତୁଭୂତସ୍ସ ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସ ୱୂପସମେନ ସମ୍ଭୱସ୍ସ ସଦ୍ଦସ୍ସପି ୱୂପସମୋ ହୋତୀତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସ୍ସପି ସମଥେହି ଅଧିକରଣୀୟତା ପରିୟାୟୋ ସମ୍ଭୱତି। ‘‘କୁସଲଚିତ୍ତା ୱିୱଦନ୍ତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତୱିୱାଦେପି ‘‘ୱିପଚ୍ଚତାୟ ୱୋହାରୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ନ ୱୁତ୍ତୱଚନହେତୁୱସେନାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୨୨୨। ‘‘ଆପତ୍ତିଞ୍ହି ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱା’’ତି ୱଚନତୋ କୁସଲମ୍ପି ସିୟାତି ଚେ? ନ ତଂ ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ, ୟୋ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ସୋ ତୀସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ଅଞ୍ଞତରଚିତ୍ତସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ୟଂ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ୟୋ ‘‘ପଞ୍ଞତ୍ତିମତ୍ତଂ ଆପତ୍ତାଧିକରଣ’’ନ୍ତି ୱଦେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଅକୁସଲାଦିଭାୱୋପି ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ ନ ୟୁଜ୍ଜତେୱ ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀନଂ ୱିୟାତି ଚେ? ନ, ‘‘ନତ୍ଥାପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ’’ନ୍ତି ଇମିନା ୱିରୋଧସମ୍ଭୱତୋ। ଅନୁଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ନାମ ତଥାପୱତ୍ତମାନଅକୌସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦରୂପକ୍ଖନ୍ଧାନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ। ଅୱସିଟ୍ଠେସୁ କୁସଲାବ୍ୟାକତପଞ୍ଞତ୍ତୀସୁ ‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିୟା ଅକୁସଲଂ ସିୟା ଅବ୍ୟାକତ’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତିତାୱ ପଟିସିଦ୍ଧା କୁସଲତ୍ତିକେ ଅପରିୟାପନ୍ନତ୍ତା। କୁସଲପଟିସେଧେନେୱ ତେନ ସମାନଗତିକତ୍ତା କିରିୟାବ୍ୟାକତାନମ୍ପି ପଟିସେଧୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ, କିରିୟାବ୍ୟାକତାନଂ ୱିୟ ଅନୁଗମନତୋ ୱିପାକାବ୍ୟାକତାନମ୍ପି ପଟିସେଧୋ କତୋୱ ହୋତି, ତଥାପି ଅବ୍ୟାକତସାମଞ୍ଞତୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧେନ ସଦ୍ଧିଂ ୱିପାକକିରିୟାବ୍ୟାକତାନମ୍ପି ଅଧିୱଚନନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ‘‘କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଂ ହୋତୀ’’ତି ୱିନୟେ ଅପକତଞ୍ଞୁନୋ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପହରିତକରଣାଦିକେ ସତି। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ‘‘ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୟଦି ଏୱଂ କସ୍ମା ‘‘ତିଚିତ୍ତଂ ତିୱେଦନ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଚେ? ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନୟିଦ’’ନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧନ୍ତି ଏକେ। ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକଚିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗପ୍ପହୋନକଚିତ୍ତଂ ନାମ। ‘‘ଏକନ୍ତତୋତି ୟେଭୁୟ୍ୟେନାତି ଅତ୍ଥୋ, ଇତରଥା ୱିରୁଜ୍ଝତି। କସ୍ମା? ‘ୟସ୍ସା ସଚିତ୍ତକପକ୍ଖେ ଚିତ୍ତଂ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତୀ’ତି (କଙ୍ଖା। ଅଟ୍ଠ। ପଠମପାରାଜିକୱଣ୍ଣନା) ୱୁତ୍ତତ୍ତା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ତେନ କିଂ? ୱିପାକୋ ନତ୍ଥି, କସ୍ମା? ଏକନ୍ତାକୁସଲତ୍ତା, ତସ୍ମା କଥାୱ ତତ୍ଥ ନତ୍ଥି। ୟତ୍ଥ ପନ ଅତ୍ଥି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ‘‘ୟଂ ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜ’’ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପନ କିଞ୍ଚି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ…ପେ… ଅବ୍ୟାକତଂ ହୋତୀତି ଭିକ୍ଖୁମ୍ହି କମ୍ମଟ୍ଠାନଗତଚିତ୍ତେନ ନିପନ୍ନେ, ନିଦ୍ଦାୟନ୍ତେ ୱା ମାତୁଗାମୋ ଚେ ସେୟ୍ୟଂ କପ୍ପେତି, ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଆପତ୍ତିୟା ଅଙ୍ଗଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ସେୟ୍ୟାକାରେନ ୱତ୍ତମାନରୂପମେୱ ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ନାମ। ଭୱଙ୍ଗଚିତ୍ତେ ୱିଜ୍ଜମାନେପି ଏସେୱ ନୟୋ। ତସ୍ମିଞ୍ହି ଖଣେ ଉଟ୍ଠିତବ୍ବେ ଜାତେ ଅନୁଟ୍ଠାନତୋ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋୱ ଆପତ୍ତି ନାମ, ନ ୱିପାକେନ ସଦ୍ଧିଂ। ସଚେ ପନ ୱଦେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ଏୱଂୱାଦିନୋ ଅଚିତ୍ତକାନଂ କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। କିଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି? ଏଠଅକଲୋମଂ ଗହେତ୍ୱା କମ୍ମଟ୍ଠାନମନସିକାରେନ ତିୟୋଜନଂ ଅତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ, ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ପଦସୋ ଧମ୍ମଂ ୱାଚେନ୍ତସ୍ସ ଚ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିୟା କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଆପଜ୍ଜେୟ୍ୟାତି। ଆପଜ୍ଜତିୟେୱାତି ଚେ? ନାପଜ୍ଜତି। କସ୍ମା? ‘‘ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ।

ଚଲିତୋ କାୟୋ, ପୱତ୍ତା ୱାଚା, ଅଞ୍ଞତରମେୱ ଅଙ୍ଗନ୍ତି ଅଞ୍ଞତରମେୱ ଆପତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କେୱଲଂ ପଞ୍ଞତ୍ତିୟା ଅକୁସଲାଦିଭାୱାସମ୍ଭୱତୋ ଆପତ୍ତିତା ନ ୟୁଜ୍ଜତି। ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ତୀସୁ ଅଞ୍ଞତରସମଙ୍ଗୀ ହୁତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ‘‘ୟଂ କୁସଲଚିତ୍ତୋ’’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ସତ୍ଥୋ – ପଥୱୀଖଣନାଦୀସୁ କୁସଲଚିତ୍ତକ୍ଖଣେ ୱୀତିକ୍କମୱସେନ ପୱତ୍ତରୂପସମ୍ଭୱତୋ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱା ଅବ୍ୟାକତାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତଥା ଅବ୍ୟାକତଚିତ୍ତୋ ୱା ଅବ୍ୟାକତରୂପସଙ୍ଖାତଂ ଅବ୍ୟାକତାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ପାଣାତିପାତାଦୀସୁ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୋ ୱା ଅକୁସଲାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, ରୂପଂ ପନେତ୍ଥ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ। ସୁପିନପସ୍ସନକାଲାଦୀସୁ ପାଣାତିପାତାଦିଂ କରୋନ୍ତୋ ସହସେୟ୍ୟାଦିୱସେନ ଆପଜ୍ଜିତବ୍ବାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜନ୍ତୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତୋ ଅବ୍ୟାକତାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇଦଂ ୱୁଚ୍ଚତି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଅକୁସଲନ୍ତି ଅକୁସଲଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ। ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେସୁ ପନ ‘‘ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସେକ୍ଖୋ ଅରହାତି ଚତ୍ତାରୋ ପୁଗ୍ଗଲେ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତେସୁ ଅରହତୋ ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଅବ୍ୟାକତମେୱ, ତଥା ସେକ୍ଖାନଂ, ତଥା କଲ୍ୟାଣପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମକାଲେ ଅବ୍ୟାକତମେୱ। ଇତରସ୍ସ ଅକୁସଲମ୍ପି ହୋତି ଅବ୍ୟାକତମ୍ପି। ୟସ୍ମା ଚସ୍ସ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱୀତିକ୍କମକାଲେ ଅକୁସଲମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ‘ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ’ନ୍ତି। ସବ୍ବତ୍ଥ ଅବ୍ୟାକତଂ ନାମ ତସ୍ସ ୱିପାକାଭାୱମତ୍ତଂ ସନ୍ଧାୟ ଏୱଂନାମକଂ ଜାତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

୨୨୪।ୱିୱାଦୋ ୱିୱାଦାଧିକରଣନ୍ତି ୟୋ କୋଚି ୱିୱାଦୋ, ସୋ ସବ୍ବୋ କିଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ନାମ ହୋତୀତି ଏକପୁଚ୍ଛା। ‘‘ୱିୱାଦୋ ଅଧିକରଣନ୍ତି ୱିୱାଦାଧିକରଣମେୱ ୱିୱାଦୋ ଚ ଅଧିକରଣଞ୍ଚାତି ପୁଚ୍ଛତି। ତଦୁଭୟଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣମେୱାତି ପୁଚ୍ଛତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତୀ’’ତି ପୋରାଣଗଣ୍ଠିପଦେ

ଖ୍ଯୁତ୍ତଂ। କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ଅଯଂ ପୁଚ୍ଛା ନତ୍ଥି। ଯଦି ଏୱଂ ଇମାଯ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ ୱିୱାଦୋ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ, ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ୱିୱାଦୋ, ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ୱିୱାଦୋ ଚେୱ ଅଧିକରଣଞ୍ଚାତି ପଞ୍ଚପଞ୍ହେହି ଭୱିତବ୍ବଂ ସିଯା। କେସୁଚି ପୋତ୍ଥକେସୁ ତିସ୍ସୋ, କେସୁଚି ଚତସ୍ସୋ, ପଞ୍ଚ ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ ଦ୍ୱେ ୱିଭତ୍ତା। ଇତରାସୁ ଅଧିକରଣଂ ୱିୱାଦୋତି ଯଂ କିଞ୍ଚି ଅଧିକରଣଂ, ୱିୱାଦସଙ୍ଖ୍ଯମେୱ ଗଚ୍ଛତି, ୱିୱାଦୋ ଅଧିକରଣନ୍ତି ଯୋ କୋଚି ୱିୱାଦୋ, ସୋ ସବ୍ବୋ ଅଧିକରଣସଙ୍ଖ୍ଯଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥ।

୨୨୮।ସମ୍ମୁଖାୱିନଯସ୍ମିନ୍ତି ସମ୍ମୁଖାୱିନଯଭାୱେ।

୨୩୦।"ଅନ୍ତରେନାତି କାରଣେନା"ତି ଲିଖିତଂ।

୨୩୩। ଉବ୍ବାହିକାଯ ଖିପ୍ପନକେ ପାଚିତ୍ତି ନ ଖ୍ଯୁତ୍ତା ତତ୍ଥ ଛନ୍ଦଦାନସ୍ସ ନତ୍ଥିତାଯ।

୨୩୬।ତସ୍ସ ଖୋ ଏତନ୍ତି ଏସୋତି ଅତ୍ଥୋ "ଏତଦଗ୍ଗ"ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ୱିଯ।

୨୩୮। "କା ଚ ତସ୍ସ ପାପିଯସିକା"ତି କିର ପାଠୋ।

୨୪୨। "କିଚ୍ଚମେୱ କିଚ୍ଚାଧିକରଣ"ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅପଲୋକନକମ୍ମାଦୀନମେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦୀନି ୱିଯ ସମଥେହି ସମେତବ୍ବଂ ନ ହୋତି, କିନ୍ତୁ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ସମ୍ମଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୫। ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୪୪। ପୁଥୁପାଣିନା କତ୍ତବ୍ବଂ କମ୍ମଂ ପୁଥୁପାଣିକଂ।

୨୪୫। "କଣ୍ଣତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତମୁତ୍ତୋଲମ୍ବକାଦୀନଂ କୁଣ୍ଡଲାଦୀନ"ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। "କାଯୂର"ନ୍ତି ପାଠଇପାଠୋ। "କେଯୂରାଦୀନୀ"ତି ଆଚରିଯେନୁଦ୍ଧଟଂ।

୨୪୮।"ସାଧୁଗୀତଂ ନାମ ପରିନିବ୍ବୁତଟ୍ଠାନେ ଗୀତ"ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଦନ୍ତଗୀତଂ ଗାଯିତୁକାମାନଂ ୱାକ୍କକରଣୀଯଂ। ଦନ୍ତଗୀତସ୍ସ ୱିଭାୱନତ୍ଥଂ "ଯଂ ଗାଯିସ୍ସାମା"ତିଆଦିମାହ।

୨୪୯।ଚତୁରସ୍ସୱତ୍ତଂ ନାମ ଚତୁପ୍ପାଦଗାଥାୱତ୍ତଂ। "ତରଙ୍ଗୱତ୍ତାଦୀନି ଉଚ୍ଚାରଣୱିଧାନାନି ନଟ୍ଟପଯୋଗାନୀ"ତି ଲିଖିତଂ। ବାହିରଲୋମିନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ, ଯଥା ତସ୍ସ ଉଣ୍ଣପାୱାରସ୍ସ ବହିଦ୍ଧା ଲୋମାନି ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତଥା ଧାରେନ୍ତସ୍ସ ଦୁକ୍କଟନ୍ତି ଖ୍ଯୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୨୫୧।ୱିରୂପକ୍ଖେହୀତିଆଦି ସହଯୋଗକରଣୱଚନଂ। ସରବୂତି ଗେହଗୋଳିକା। ସା କିର ସେତା ସୱିସା ହୋତି। ସୋହନ୍ତି ଯସ୍ସ ମେ ଏତେହି ମେତ୍ତଂ, ସୋହଂ ନମୋ କରୋମି ଭଗୱତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଅଞ୍ଞମ୍ପି...ପେ... ଛେତବ୍ବମ୍ପୀତି ରାଗାନୁସଯେ।

୨୫୨।ଉଚ୍ଚିତ୍ୱାତି ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା। ଓତରତୂତି ଇଦ୍ଧିଯା ଓତାରେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତୁ। ଅନୁପରିଯାଯୀତି ଅନୁପରିବ୍ଭମି।

୨୫୩।ନ ଅଚ୍ଛୁପିଯନ୍ତୀତି ନ ଲଗ୍ଗନ୍ତି। ରୂପକାକିଣ୍ଣାନୀତି ଇତ୍ଥିରୂପାଦୀହି ୱୋକିଣ୍ଣାନି।

୨୫୪।ଆଲିନ୍ଦକମିଡ୍ଢିକାଦୀନନ୍ତି ପମୁଖମିଡ୍ଢିକାଦୀନଂ। ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱାତି ଏତ୍ଥ "ପରିୱତ୍ତେତ୍ୱା ତତିଯୱାରେ ତତ୍ଥେୱ ମିଡ୍ଢିଯା ପତିଟ୍ଠାତୀ"ତି ଲିଖିତଂ। ପରିଭଣ୍ଡଂ ନାମ ଗେହସ୍ସ ବହି କୁଟ୍ଟପାଦସ୍ସ ଥିରଭାୱତ୍ଥଂ କତା ତନୁକମିଡ୍ଢିକା ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ "ପରିୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ପତ୍ତୋ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଅଧିକରଣଭେଦାସଙ୍କାଯ ଅଭାୱେ ଠାନେ ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ"ତି ଲିଖିତଂ। ପତ୍ତମାଳଅକୋ ୱଟ୍ଟିତ୍ୱା ପତ୍ତାନଂ ଅପତନତ୍ଥଂ ୱଟ୍ଟଂ ୱା ଚତୁରସ୍ସଂ ୱା ଇଟ୍ଠକାଦୀହି ପରିକ୍ଖିପିତ୍ୱା ମାଳଅକଚ୍ଛନ୍ନେନ କତୋ। "ପତ୍ତମଣ୍ଡଲିକା ପତ୍ତପଚ୍ଛିକା ତାଲପତ୍ତାଦୀହି କତା"ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ମିଡ୍ଢନ୍ତେ ଆଧାରକେ

ଠପେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି ପତ୍ତସନ୍ଧାରଣତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ମଞ୍ଚେ ଆଧାରକେପି ନ ୱଟ୍ଟତି ନିସୀଦନପଚ୍ଚୟା ୱାରିତତ୍ତା। ଆସନ୍ନଭୂମିକତ୍ତା ଓଲମ୍ବେତୁଂ ୱଟ୍ଟତି।

୨୫୫। ''ଅଂସକୂଟେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱାତି ୱଚନତୋ ଅଗ୍ଗହତ୍ଥେ ଲଗ୍ଗେତ୍ୱା ଅଙ୍କେ ଠପେତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି କେଚି ୱଦନ୍ତି, ନ ସୁନ୍ଦରଂ, ''ନ କେୱଲଂ ଯସ୍ସ ପତ୍ତୋ''ତିଆଦି ଯଦି ହତ୍ଥେନ ଗହିତପତ୍ତେ ଭେଦସଞ୍ଞା, ପଗେୱ ଅଞ୍ଞେନ ସରୀରାୱୟୱେନାତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଂ ପନ ପଚୁରୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଘଟିକପାଲମୟଂ ଘଟିକଟାହଂ। ଛୱସୀସସ୍ସ ପତ୍ତନ୍ତି ''ସିଲାପୁତ୍ତକସ୍ସ ସରୀରଂ, ଖୀରସ୍ସ ଧାରାତିଆଦିୱୋହାରୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ମଞ୍ଚେ ନିସୀଦିତୁଂ ଆଗତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ''ପିସାଚିଲ୍ଲିକାତି ପିସାଚଦାରକା''ତିପି ୱଦନ୍ତି। ଦିନ୍ନକମେୱ ପଟିଗ୍ଗହିତମେୱ। ଚଢ୍ଢେତ୍ୱାତି ଖାଦିତ୍ୱା। ଅଟ୍ଠିକାନି ଚ କଣ୍ଟକାନି ଚ ଅଟ୍ଠିକକଣ୍ଟକାନି। ''ଏତେସୁ ସବ୍ବେସୁ ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଜାନାତୁ ୱା, ମା ୱା, ଆପତ୍ତିଯେୱା''ତି ଲିଖିତଂ।

୨୫୬।ୱିପ୍ଫାଳେଏତ୍ୱାତି ଫାଳେଏତ୍ୱା। କିଣ୍ଣେନ ପୂରେତୁନ୍ତି ସୁରାକିଣ୍ଣେନ ପୂରେତୁଂ। ବିଦଲକଂ ନାମ ଦିଗୁଣକରଣସଙ୍ଖାତସ୍ସ କିରିୟାୱିସେସସ୍ସ ଅଧିୱଚନଂ। କସ୍ସ ଦିଗୁଣକରଣଂ? ଯେନ କିଲଞ୍ଜାଦିନା ମହନ୍ତଂ କଥିନମତ୍ଥତଂ, ତସ୍ସ। ତଞ୍ହି ଦଣ୍ଡକଥିନପ୍ପମାଣେନ ପରିଯନ୍ତେ ସଂହରିତ୍ୱା ଦିଗୁଣଂ କାତବ୍ବଂ। ଅଞ୍ଞଥା ଖୁଦ୍ଦକଚୀୱରସ୍ସ ଅନୁୱାତପରିଭଣ୍ଡାଦିୱିଧାନକରଣେ ହତ୍ଥସ୍ସ ଓକାସୋ ନ ହୋତି। ସଲାକାୟ ସତି ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଚୀୱରାନଂ ଅଞ୍ଞତରଂ ଞତ୍ୱା ସିବ୍ବିତାସିବ୍ବିତଂ ସୁଖଂ ପଞ୍ଞାୟତି। ଦଣ୍ଡକଥିନେ କତେ ନ ବହୂହି ସହାୟେହି ପୟୋଜନଂ। ''ଅସଂକୁଚିତ୍ୱା ଚୀୱରଂ ସମଂ ହୋତି। କୋଣାପି ସମା ହୋନ୍ତୀ''ତି ଲିଖିତଂ, ''ହଲିଦ୍ଦିସୁତ୍ତେନ ସଞ୍ଞାକରଣ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ହଲିଦ୍ଦିସୁତ୍ତେନ ଚୀୱରଂ ସିବ୍ବେତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତତ୍ଥ ହି କେଚି ଅକପ୍ପିୟସଞ୍ଞିନୋ। ପଟିଗ୍ଗହୋ ନାମ ଅଙ୍ଗୁଲିକୋସୋ।

୨୫୭-୮ ।ପାତୀତି ପଟିଗ୍ଗହସଣ୍ଠାନଂ। ପଟିଗ୍ଗହତ୍ଥୱିକନ୍ତି ଅଙ୍ଗୁଲିକୋସତ୍ଥୱିକଂ। ସୂଚିସତ୍ଥକାନଂ ପୁଢେ ଆୱେସନତ୍ଥୱିକାୟ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ''ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭେସଜ୍ଜତ୍ଥୱିକ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏତ୍ଥ ସୂଚିସତ୍ଥକାଦୀନିପି ଠପେତବ୍ବାନୀତି ନିଦାନଂ ସୂଚେତି। ସଚେପି ଉପନନ୍ଦୋ ଭିକ୍ଖୁ ଅଲଜ୍ଜୀ, ତଥାପି ସନ୍ତକମେତଂ ଅମୂଲଚ୍ଛେଦକତଭିକ୍ଖୁନୋ ଲଜ୍ଜିନୋପି ସମାନସ୍ସ କପ୍ପତୀତି ଯୁଜ୍ଜତି। ନ ସମ୍ପତୀତି ନ ପହୋତି।

୨୬୦-୧ । ବହି କୁଟ୍ଟସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ନୀଚୱତ୍ଥୁକଂ କତ୍ୱା ଠିତଂ ''ମଣ୍ଡଲିକ''ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଜନ୍ତାଘରପ୍ପଟିଚ୍ଛାଦିନା ଛନ୍ନସ୍ସ ନଗ୍ଗିୟଂ ଯସ୍ସ ନ ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ସେୱ ପରିକମ୍ମଂ କାତବ୍ବଂ। ଏସ ନୟୋ ଉଦକୱତ୍ଥପଟିଚ୍ଛାଦୀସୁପି।

୨୬୨-୩।ପଣିୟା ନାମ ପଣିୟକାରକା। ଆକଡ୍ଢନଯନ୍ତଂ ଆକଡ୍ଢିୟମାନଂ କୂପସ୍ସ ଉପରିଭାଗେ ପରିବ୍ଭମତି। ଅରହଟଘଟିଯନ୍ତଂ ସକଟଚକ୍କସଣ୍ଠାନଯନ୍ତଂ। ତସ୍ସ ଅରେ ଅରେ ଘଟିକାନି ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଏକେନ, ଦ୍ୱୀହି ୱା ପରିବ୍ଭମିୟମାନସ୍ସ ଉଦକନିବ୍ବାହନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଆୱିଦ୍ଧପକ୍ଖପାସଂ ନାମ ଯତ୍ଥ ମଣ୍ଡଲାକାରେନ ପକ୍ଖପାସା ବଜ୍ଝନ୍ତି ଆୱିଦ୍ଧୱତ୍ଥତା ୱିୟ ଆୱିଦ୍ଧପକ୍ଖପାସକା। ପୁଢେ ପତ୍ତସଙ୍ଗୋପନତ୍ଥଂ, ଇଦାନି ଠପେତବ୍ବଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଆଧାରକୋ ଅନୁଞ୍ଞାତୋ।

୨୬୩।ପରଗଲଂଗଚ୍ଛତୀତି ଇମସ୍ସ ପୟୋଗାଭାୱା ୱଟ୍ଟତି। କମ୍ମସତେନାତି ମହତା ଉସ୍ସାହେନ।

୨୬୭-୮ ।ଲୋହଭଣ୍ଡଂ ନାମ କଂସତୋ ସେସଲୋହଭଣ୍ଡଂ। ମୁଦିକକାୟବନ୍ଧନଂ ନାମ ଚତୁରସ୍ସଂ ଅକତ୍ୱା ସଜ୍ଜିତଂ। ପାମଙ୍ଗଦସା ଚତୁରସ୍ସା। ମୁଦିଙ୍ଗସଣ୍ଠାନେନାତି ସଙ୍ଘାଟିୟା ମୁଦିଙ୍ଗସିବ୍ବନାକାରେନ ୱରକସୀସାକାରେନ। ପୱନନ୍ତୋତି ପାସନ୍ତୋ। ''ଦସାମୂଲ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଅକାୟବନ୍ଧନେନ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱା ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ୱା ଗାମପ୍ପୱେସନେ ଆପତ୍ତି। ''ସରିତଟ୍ଠାନତୋ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ପୱିସିତବ୍ବଂ, ନିୱତ୍ତିତବ୍ବଂ ୱା''ତି ଲିଖିତଂ।

୨୭୯। ସତ୍ତଙ୍ଗୁଲଂ ୱା ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲଂ ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ସୁଗତଙ୍ଗୁଲେନା''ତି ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ପକତିଅଙ୍ଗୁଲେନ ସାରୁପ୍ପତ୍ତାୟ ୱଡ୍ଢେତ୍ୱାପି କରୋନ୍ତି ଚେ, ନ ଦୋସୋ।

୨୮୦। ତାଲୱଣ୍ଟାକାରେନ ସୀହଠଇନ୍ତୀନଂ ୱିୟ।

ଖୁଦ୍ଦକୱତ୍ଥୁକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ୱିହାରାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୨୯୪। ନିଲୀୟନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ ଏତ୍ଥାତି ୱିହାରାଦୟୋ ଲେଣାନି ନାମ। ଆଗତ-ୱଚନେନ ତସ୍ସାଗତସଙ୍ଘୋୱ ସାମୀ, ନ ଅନାଗତୋତି କେଚି, ତଂ ନ ଯୁଜ୍ଜତି

ସମାନଲାଭକତିକାଯ ସିଦ୍ଧତ୍ତା।

୨୯୬-୭।ଦୀପିନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନାତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଦୀପିନା ଅକପ୍ପିଯଚମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଥମ୍ଭକଓାତପାନଂ ନାମ ତିରିଯଂ ଦାରୂନି ଅଦତ୍ୱା ଉଜୁକଂ ଠିତେହେଓ ଦାରୂହି କତ୍ତଙ୍କଂ। ଭିସୀନଂ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା ଓଟ୍ଟତୀତି ବିମ୍ବୋହନେ ଓଟ୍ଟତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତୂଲପୂରିତଂ ଭିସିଂ ଅପସ୍ସଯିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟତି ଉଣ୍ଣାଦୀନଂଯେଓ ଅନୁଞ୍ଞାତତ୍ତା। ନିସୀଦନନିପଜ୍ଜନଂ ସନ୍ଧାଯ ଓ୍ୱତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ଅପସ୍ସଯିତୁଂ ଓଟ୍ଟତୀତି ଚେ? ଅକପ୍ପିଯନ୍ତି ନ ଓଟ୍ଟତୀତି କେଚି। ଯଦି ଏଓଂ ଅକପ୍ପିଯମଞ୍ଚଂ ଅପସ୍ସଯିତୁଂ ନ ଓଟ୍ଟେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ଓଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଦୋସୋ ନତ୍ଥି। ଅପିଚ ଗିଲାନସ୍ସ ବିମ୍ବୋହନଂ ନିପଜ୍ଜିତୁମ୍ପି ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତସ୍ମା ଭିସିପି ଓଟ୍ଟତି ଅପସ୍ସଯିତୁଂ। ଆଚରିଯା ଚ ଅନୁଜାନନ୍ତି, ଓଠଅଞ୍ଜେନ୍ତି ଚାତି ଏକେ। ସିମ୍ବଲିତୂଲସୁତ୍ତେନ ସିବ୍ବିତଂ ଚୀଓରଂ ଓଟ୍ଟତି। କସ୍ମା? କପ୍ପାସସ୍ସ ଅନୁଲୋମତୋ। ‘‘ଅକ୍କଫଲସୁତ୍ତମଯମ୍ପି ଅକ୍କଓାକମଯମେଓ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତ’’ନ୍ତି ତେ ଏଓ ଓଦନ୍ତି।

୨୯୮।ଅନିବନ୍ଧନୀଯୋ ଅଲଗ୍ଗୋ। ପଟିବାହେତ୍ୱାତି ମଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା। ‘‘ସେତଓଣ୍ଣାଦୀନଂ ଯଥାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଇଟ୍ଠକାସାଦଯୋ ବନ୍ଧନତ୍ଥଂ ଓ୍ୱତ୍ତା’’ତି ଲିଖିତଂ।

୩୦୦।ପକୁଟ୍ଟଂ ସମନ୍ତତୋ ଆଓିନ୍ଦପମୁଖଂ।

୩୦୩।ସୁଧାଲେପୋତି ସୁଧାମତ୍ତିକାଲେପୋ।

୩୦୫।ଆସତ୍ତି ତଣ୍ହା। ସନ୍ତିଂ ଅଦରଂ।

୩୦୭।କେତୁନ୍ତି କଯେନ ଗହେତୁଂ।

୩୦୮।ଚିତାତି ଇଟ୍ଠକାଯୋ କବଠଏନ ନିଦ୍ଧମନଓସେନ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା କତାତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୧୦।ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯାନଂଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନ୍ତେଓାସିକାତି ଏତ୍ଥ ଓୀସତିଓସ୍ସଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଛବ୍ବଗ୍ଗିଯା ଉପ୍ପନ୍ନା। ‘‘ଆରାଧଯିଂସୁ ମେ ଭିକ୍ଖୂ ଚିତ୍ତ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୧। ୨୨୫) ଓ୍ୱତ୍ତତ୍ତା ଅଞ୍ଞସ୍ମିଂ କାଲେ ସାଓତ୍ଥିଗମନେ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଓତ୍ଥୁଂ ଇଧ ଆପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ଓ୍ୱତ୍ତନ୍ତି ଯୁତ୍ତଂ ଓିଯ, ଓିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଓ୍ୱଦ୍ଧନ୍ତି ଓ୍ୱଦ୍ଧତରଂ।

୩୧୩।ସଙ୍କରେତି ତିଣସଙ୍କରାଦଯୋ।

ସେନାସନଗ୍ଗାହକଥାଓଣ୍ଣନା

୩୧୮।‘‘ସେଯ୍ୟଗ୍ଗେନାତି ମଞ୍ଚଟ୍ଠାନପରିଚ୍ଛେଦେନ। ଓିହାରଗ୍ଗେନାତି ଓଓରକଗ୍ଗେନା’’ତି ଲିଖିତଂ। ଥାଓରାତି ନିଯତା। ପଚ୍ଚଯେନେଓ ହି ତନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ସେନାସନେ ମହାଥେରା ତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯସ୍ସ କାରଣା ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ଓସନ୍ତାଯେଓ ନଂ ପଟିଜଗ୍ଗିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଘଟ୍ଟନକମ୍ମଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ନ ତତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା’’ତିଆଦିମାହ। ‘‘ଓିତଙ୍କଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତେନ ଗମନଓତ୍ତେନେଓ ଗନ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ମୁଦ୍ଦଓେଦିକା ନାମ ଚେତିଯସ୍ସ ହମ୍ମିଯଓେଦିକା। ପଟିକ୍କମ୍ମାତି ଅପସକ୍କିତ୍ୱା। ସମାନଲାଭକତିକା ମୂଲାଓାସେ ସତି ସିଯା, ମୂଲାଓାସଓିନାସେନ କତିକାପି ଓିନସ୍ସତି। ସମାନଲାଭ-ଓଚନଂ ସତି ଦ୍ୱୀସୁ, ବହୂସୁ ଓା ଯୁଜ୍ଜତି, ତେନେଓ ଏକସ୍ମିଂ ଅଓସିଟ୍ଠେତି ନୋ ମତି। ତାଓକାଲିକଂ କାଲେନ ମୂଲଚ୍ଛେଦନଓସେନ ଓା ଅଞ୍ଞେସଂ ଓା କମ୍ମଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସିଯା ନାଓାଯଂ ସଙ୍ଗମୋତି ଆଚରିଯୋ। ପୁଗ୍ଗଲଓସେନେଓ କାତବ୍ବନ୍ତି ଅପଲୋକନକାଲେ ସଙ୍ଘୋ ଓସ୍ସଂଓ୍ୱତ୍ଥଭିକ୍ଖୂନଂ ପାଟେକ୍କଂ ‘‘ଏତ୍ତକଂ ଓସ୍ସାଓାସିକଂ ଓତ୍ଥଂ ଦେତି, ରୁଚ୍ଚତି ସଙ୍ଘସ୍ସା’’ତି ପୁଗ୍ଗଲମେଓ ପରାମସିତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ, ନ ସଙ୍ଘଓସେନ କାତବ୍ବଂ। ନ ସଙ୍ଘୋ ସଙ୍ଘସ୍ସ ଏତ୍ତକଂ ଦେତୀତି। ‘‘ଏକସ୍ମିଂ ଆଓାସେ ସଙ୍ଘସ୍ସ କମ୍ମଂ କରୋତୀ’ତି ଓଚନତୋ ସଙ୍ଘଓସେନ କାତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ନ ହି ତଥା ଓ୍ୱତ୍ତେ ସଙ୍ଘସ୍ସ କିଞ୍ଚି କମ୍ମଂ କତଂ ନାମ ହୋତି। ‘‘ସମ୍ମତସେନାସନଗ୍ଗାହାପକତୋ ଅଞ୍ଞେନ ଗାହିତେପି ଗାହୋ ରୁହତି ଅଗ୍ଗହିତୁପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଉପସମ୍ପଦା ଓିଯା’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘କମ୍ମଓାଚାଯପି ସମ୍ମୁତି ଓଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଅଟ୍ଠପି ସୋଠଅସପି ଜନେତି ଏତ୍ଥ କିଂ ଓିସୁଂ ଓିସୁଂ, ଉଦାହୁ ଏକତୋତି? ଏକତୋପି ଓଟ୍ଟତି। ନ ହି ତେ ତଥା ସମ୍ମତା ସଙ୍ଘେନ କମ୍ମକତା ନାମ ହୋନ୍ତି , ତେନେଓ ସତ୍ତସତିକକ୍ଖନ୍ଧକେ ଏକତୋ ଅଟ୍ଠ ଜନା ସମ୍ମତାତି। ତେସଂ ସମ୍ମୁତି କମ୍ମଓାଚାଯପୀତି ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଓାଚାଯପି। ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସ ଓତ୍ଥୂହି ସା ଏଓ କମ୍ମଓାଚା ଲବ୍ଭମାନା ଲବ୍ଭତି, ତସ୍ସା ଚ ଓତ୍ଥୂହି ଅପଲୋକନକମ୍ମମେଓ ଲବ୍ଭମାନଂ ଲବ୍ଭତି, ନ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଓେଦିତବ୍ବଂ। ଇମଂ ନଯଂ ମିଚ୍ଛା

ଗଣ୍ହନ୍ତୋ ‘‘ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଞତ୍ତିଦୁତିଯକମ୍ମଞ୍ଚ ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କାତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଞ୍ଚ ସତି କମ୍ମସଙ୍କରଦୋସୋ ଆପଜ୍ଜତି। ମଗ୍ଗୋ ପୋକ୍ଖରଣୀତି ଏତ୍ଥ ମଗ୍ଗୋ ନାମ ମଗ୍ଗେ କତଦୀଘସାଲା, ପୋକ୍ଖରଣୀତି ନହାୟିତୁଂ କତପୋକ୍ଖରଣୀ। ଏତାନି ହି ଅସେନାସନାନୀତି ଏତ୍ଥ ଭତ୍ତସାଲା ନ ଆଗତା, ତସ୍ମା ତଂ ସେନାସନନ୍ତି ଚେ? ସାପି ଏତ୍ଥେୱ ପୱିଟ୍ଠା ୱାସତ୍ଥାଯ ଅକତତ୍ତା। ଭୋଜନସାଲା ପନ ଉଭଯତ୍ଥ ନାଗତା। କିଞ୍ଚାପି ନାଗତା, ଉପରି ‘‘ଭୋଜନସାଲା ପନ ସେନାସନମେୱା’’ତି (ଚୂଳୱ॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୩୧୮) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସେନାସନଂ। ‘‘କପ୍ପିଯକୁଟି ଚ ଏତ୍ଥ କାତବ୍ବା’’ତି ୱଦନ୍ତି, ତଂ ନେତି ଏକେ। ରୁକ୍ଖମୂଲୱେଳୁଗୁମ୍ବା ଛନ୍ନା କୱାଟବଦ୍ଧାୱ ସେନାସନଂ। ‘‘ଅଲାଭକେସୁ ଆୱାସେସୂତି ଅଲାଭକେସୁ ସେନାସନେସୂ’’ତି ଲିଖିତଂ, ତଂ ଯୁତ୍ତଂ। ନ ହି ପାଟେକ୍କଂ ସେନାସନଂ ହୋତି। ତଂ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଅଗଚ୍ଛନ୍ତେ ବଲକ୍କାରେନପି ୱଟ୍ଟତି। ଅଯମ୍ପୀତି ପଚ୍ଚଯୋପି।

ଉପନିବନ୍ଧିତ୍ୱାତି ତସ୍ସ ସମୀପେ ରୁକ୍ଖମୂଲାଦୀସୁ ୱସିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱତ୍ତଂ କତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପରିଯତ୍ତିପଟିପତ୍ତିପଟିୱେଧୱସେନ ତିୱିଧମ୍ପି। ‘‘ଦସକଥାୱତ୍ଥୁକଂ ଦସଅସୁଭଂ ଦସଅନୁସ୍ସତି’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ‘‘ପଠମଭାଗଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱାତି ଇଦଂ ଚେ ପଠମଗାହିତୱତ୍ଥୁତୋ ମହଗ୍ଘଂ ହୋତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଛିନ୍ନୱସ୍ସାନଂ ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ନାମ ପୁବ୍ବେ ଗହିତୱସ୍ସାୱାସିକାନଂ ପଚ୍ଛା ଛିନ୍ନୱସ୍ସାନଂ। ଭତିନିୱିଟ୍ଠନ୍ତି ଭତିଂ କତ୍ୱା ୱିଯ ନିୱିଟ୍ଠଂ ପରିଯିଟ୍ଠଂ। ‘‘ସଙ୍ଘିକଂ ପନ…ପେ… ୱିବ୍ଭନ୍ତୋପି ଲଭତେୱା’’ତି ଇଦଂ ତତ୍ରୁପ୍ପାଦଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଇମିନା ଅପଲୋକନମେୱ ପମାଣଂ, ନ ଗାହାପନନ୍ତି କେଚି। ୱିନଯଧରା ପନ ‘‘ଅମ୍ହାକଂ ୱିହାରେ ୱସ୍ସଂ ଉପଗତାନଂ ଏକେକସ୍ସ ତିଚୀୱରଂ ସଙ୍ଘୋ ଦସ୍ସତୀ’ତିଆଦିନା ଅପଲୋକିତେପି ଅଭାଜିତଂ ୱିବ୍ଭନ୍ତକୋ ନ ଲଭତି। ‘ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଗାହିତ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ‘ଅଭାଜିତେ ୱିବ୍ଭମତୀ’ତି ଏୱଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ପଚ୍ଚଯୱସେନାତି ଗହପତିକଂ ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱା ୱସ୍ସାୱାସିକଂ ପଚ୍ଚଯୱସେନ ଗାହିତ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଏକମେୱ ୱତ୍ଥଂ ଦାତବ୍ବନ୍ତି ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନାନଂ ଏକମେକଂ ୱତ୍ଥଂ ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଦୁତିଯୋ ଥେରାସନେତି ଅନୁଭାଗୋ। ପଠମଭାଗୋ ଅଞ୍ଞଥା ଥେରେନ ଗହିତୋତି ଜାନିତବ୍ବଂ।

ଉପନନ୍ଦୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୨୦।ତିୱସ୍ସନ୍ତରେନାତି ତିଣ୍ଣଂ ୱସ୍ସାନଂ ଅନ୍ତୋ ଠିତେନ। ହତ୍ଥିମ୍ହି ନଖୋ ଅସ୍ସାତି ହତ୍ଥିନଖୋ। ପାସାଦସ୍ସ ନଖୋ ନାମ ହେଟ୍ଠିମପରିଚ୍ଛେଦୋ। ଗିହିୱିକଟନୀହାରେନାତି ଗିହୀହି କତନୀହାରେନେୱ। ‘‘ତେହି ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ଦିନ୍ନାନେୱ ନିସୀଦିତୁଂ ଲବ୍ଭନ୍ତି, ନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଯଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘେନ ଅତ୍ଥରାପେତ୍ୱା ୱା’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଅୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୨୧। ‘‘ନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତବ୍ବଂ ସଙ୍ଘେନ ୱା ଗଣେନ ୱା ପୁଗ୍ଗଲେନ ୱା’’ତି ୱଚନଂ ‘‘ଯଂ ଅଗରୁଭଣ୍ଡଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିଯଂ ୱେଭଙ୍ଗିଯଂ ସଙ୍ଘିକଂ, ତଂ ଗଣୋ ଚେ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସତି ପୁଗ୍ଗଲୋପି ୱା, ଗଣେନ ୱା ପୁଗ୍ଗଲେନ ୱା ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ ସଙ୍ଘେନ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତସଦିସମେୱ ହୋତୀ’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତୱଚନଂ ସାଧେତି, ଅଞ୍ଞଥା ଏତ୍ଥ ଗଣପୁଗ୍ଗଲଗ୍ଗହଣଂ ନିରତ୍ଥକଂ। ଅରଞ୍ଜରୋ ଉଦକଚାଟି, ଅଲଞ୍ଜରୋ, ବହୁଉଦକଗଣ୍ହନକୋତି ଅତ୍ଥୋ। ‘‘ୱଟ୍ଟଚାଟି ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ଥୋକଂ ଦୀଘମୁଖୋ ମଜ୍ଝେ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା କତୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ମଂସଦିଇଧମ୍ମବୁଦ୍ଧସମନ୍ତଚକ୍ଖୁୱସେନ ପଞ୍ଚ।

ଗରୁଭଣ୍ଡେନ ଚ ଗରୁଭଣ୍ଡନ୍ତି ସଂହାରିମଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ପତ୍ତଚୀୱରଂ ନିକ୍ଖିପିତୁନ୍ତି ଅଟ୍ଟକଚ୍ଛନ୍ନେନ କତେ ମଞ୍ଚେ। ୱଟ୍ଟଲୋହଂ ନାମ ପୀତୱଣ୍ଣଂ। ପାରିହାରିଯଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ଆଗନ୍ତୁକସ୍ସ ଅଦତ୍ୱା ପରିଚାରିକହତ୍ଥତୋ ଅତ୍ତନୋ ନାମଂ ଲିଖାପେତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଯଥାସୁଖଂ ପରିହରିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ‘‘ଗିହିୱିକଟନୀହାରେନେୱାତି ଯାୱ ଅତ୍ତନୋ କମ୍ମନିଟ୍ଠିତି, ତାୱ ଗହେତ୍ୱା ଦେତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ସିଖରଂ ନାମ ଯେନ ପରିବ୍ଭମନ୍ତା ଛିନ୍ଦନ୍ତି। ପତ୍ତବନ୍ଧକୋ ନାମ ପତ୍ତସ୍ସ ଗଣ୍ଠିଆଦିକାରକୋ। ‘‘ପଟିମାନଂ ସୁୱଣ୍ଣାଦିପତ୍ତକାରକୋ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅଡ୍ଢବାହୂତି କପ୍ପରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅଂସକୂଟ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯାତି ଇମଂ ପାଠଇଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା। ଦଣ୍ଡମୁଗ୍ଗରୋ ନାମ ଯେନ ରଜିତଚୀୱରଂ ପୋଥେନ୍ତି। ‘ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଗତିକ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ‘‘ତମ୍ପି ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱାତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ଅପି-ସଦ୍ଦେନ ପାୱାରାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ସବ୍ବଂ ଗରୁଭଣ୍ଡମେୱା’’ତି ୱଦନ୍ତି। ଏତେନେୱ ସୁତ୍ତେନ ଅଞ୍ଞଥା ଅତ୍ଥଂ ୱତ୍ୱା ‘‘ପାୱାରାଦିପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ନ ଗରୁଭଣ୍ଡଂ, ଭାଜନୀଯମେୱ, ସେନାସନତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନପଚ୍ଚତ୍ଥରଣମେୱ ଗରୁଭଣ୍ଡ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି, ଉପପରିକ୍ଖିତବ୍ବଂ। ଗଣ୍ଠିକାତି ଚୀୱରଗଣ୍ଠିକା। ଭଞ୍ଜକୋ ନାମ ସରକୋ।

ନୱକମ୍ମଦାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୨୩-୪। ଅଗ୍ଗଳଅବନ୍ଧସୂଚିଦ୍ୱାରକରଣମତ୍ତେନପି। ‘‘କପୋତଭଣ୍ଡିକା ନାମ ୱଳଅଭିଯା ଉପରି ଠପେତବ୍ବୱାଲଯଂ ୱା ତିଣଚ୍ଛଦନଗେହସ୍ସ

ପିଟ୍ଠିୱଂସସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଠପେତବ୍ବଂ ୱା ଉଭଯମସ୍ସ ଗତା ଦାରୂ''ତି ଲିଖିତଂ। କାରନ୍ତରାତି ତଦା ପୁନ ପଟିସଙ୍ଖତଂ ପୁବ୍ବପଯୋଜିତାନାନଂ ୱଚନପାତସେନାସନୱାସୋ। ନ ପନ ପଟିସଙ୍ଖତୋତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସଙ୍ଘ ୱିନଟ୍ଠୱାସୋ ନ ଚ ପଟିସେଧକୋ ହୋତୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ଦ୍ୱାରୱାତପାନାଦୀନି ଅପହରିତ୍ୱା ଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣେଯ୍ୟତୋ ''ପଟିଦାତବ୍ବାନିଯେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଗୋପାନସିଆଦଯୋ ଦେନ୍ତସ୍ସ ୱିହାରୋ ପଲୁଜ୍ଜତୀତି ''ମୂଲଂ ୱା ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତିଆଦି ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଏକେ। ''ନେୱାସିକା ପକତିଯା ଅନତ୍ଥତାଯ ଭୂମିଯା ଠପେନ୍ତି ଚେ, ତେସମ୍ପି ଅନାପତ୍ତିଯେୱା''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଦ୍ୱାରୱାତପାନାଦଯୋ ଅପରିକମ୍ମକତାପି ଅପଟିଚ୍ଛାଦେତ୍ୱା ନ ଅପସ୍ସଯିତବ୍ବା''ତି ଲିଖିତଂ।

ସଙ୍ଘଭତ୍ତାଦିଅନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୨୫. ଯା ଭତ୍ତୁଦ୍ଦେସଟ୍ଠାନଭୂତାଯ ଭୋଜନସାଲାଯ ପକତିଠିତିକା। ଦିନ୍ନଂ ପନାତି ଯଥା ସୋ ଦାଯକୋ ଦେତି, ତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ''ସଙ୍ଘତୋ ଭନ୍ତେ''ତିଆଦିମାହ। ଏକୱଳଞ୍ଜନ୍ତି ଏକଦ୍ୱାରେନ ୱଳଞ୍ଜିତବ୍ବଂ । ତିଚୀୱରପରିୱାରନ୍ତି ଏତ୍ଥ ''ଉଦକମତ୍ତଲାଭୀ ୱିଯ ଅଞ୍ଞୋପି ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତଂ ଅଲଭିତ୍ୱା ୱତ୍ଥାଦିମନେକପ୍ପକାରଂ ଲଭତି ଚେ, ତସ୍ସେୱ ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ଉଦ୍ଦେସପତ୍ତେ ଦେଥା'ତି ୱତ୍ୱା ଗହେତ୍ୱା ଆଗତଭାୱେନ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପରିଚ୍ଚତ୍ତଂ ନ ହୋତିଯେୱ ତସ୍ସେୱ ହତ୍ଥେ ଗତତ୍ତା, ତସ୍ମା ତେହି ୱୁତ୍ତକ୍କମେନ ସବ୍ବେହି ଭାଜେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପଟିପାଟିପତ୍ତଂ ୱା ଠିତିକାଯ ଠିତପତ୍ତଂ ୱା। ''କୂଟଟ୍ଠିତିକା ନାମ ଅଗ୍ଗହେତବ୍ବାନମ୍ପି ଗାହିତତ୍ତା''ତି ଲିଖିତଂ, ''ପଣୀତଭତ୍ତଟ୍ଠିତିକଞ୍ଚ ଅଜାନିତ୍ୱା ମିସ୍ସେତ୍ୱା ଗାହିତେପି ଏୱମେୱ ପଟିପଜ୍ଜିତବ୍ବ''ନ୍ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ତଞ୍ଚେ ଥେଯ୍ୟାଯ ହରନ୍ତି ପତ୍ତହାରକା, ଆଣାପକସ୍ସ ଗୀୱା ହୋତି। ଅତିକ୍କନ୍ତମ୍ପି ଠିତିକଂ ଠପେତ୍ୱାତି ଏତ୍ଥ ''ତଂଦିୱସମେୱ ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ଲବ୍ଭତି, ଅପରଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାଯ ନ ଲବ୍ଭତି କିରା''ତି ଲିଖିତଂ। ପଚ୍ଛା ''ସବ୍ବୋ ସଙ୍ଘୋ ପରିଭୁଞ୍ଜତୂ''ତି ଅୱୁତ୍ତେପି ଭାଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଂ। ''ଏତ୍ତକେ ଭିକ୍ଖୂ ସଙ୍ଘତୋ ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱା ଦେଥା'ତି ଅୱତ୍ୱା 'ଏତ୍ତକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥା'ତି ଦିନ୍ନଂ ସଙ୍ଘିକନିମନ୍ତନଂ ନାମା''ତି ଲିଖିତଂ।

ନିମନ୍ତନଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

ପଟିପାଟିଯାତି ଯଥାଲଦ୍ଧପଟିପାଟିଯା। ୱିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଭତ୍ତଂ ଗଣ୍ହଥାତି ପଦଂ ଅୱତ୍ୱା। ଆଲୋପସଙ୍ଖେପେନାତି ଅଯଂ ନଯୋ ନିମନ୍ତନାଯମେୱ, ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତେ ପନ ଏକସ୍ସ ପହୋନକପ୍ପମାଣେ ଏୱ ଠିତିକା ତିଟ୍ଠତି। ''ଏକୱାରନ୍ତି ଯାୱ ତସ୍ମିଂ ଆୱାସେ ୱସନ୍ତି ଭିକ୍ଖୂ, ସବ୍ବେୱ ଲଭନ୍ତୀ''ତି ଲିଖିତଂ।

ସଲାକଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

ନ ହି ବହିସୀମାଯ ସଙ୍ଘଲାଭୋତି ଏତ୍ଥ ''ଉଦ୍ଦେସଭତ୍ତାଦୀସୁ ବହିସୀମାଯ ଠିତସ୍ସପି ଚେ ଉପାସକା ଦେନ୍ତି, ଗହେତୁଂ ଲଭନ୍ତି, ଅତ୍ତନୋପି ପାପେତ୍ୱା ଗହଣଂ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ, ତଥା ଇଧ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ନ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଉଦ୍ଦିସିତ୍ୱାପି। ୱାରଗାମନ୍ତି ଦୂରତ୍ତା ୱାରେନ ନିଗ୍ଗହେନ ଗନ୍ତବ୍ବଗାମୋ। ଫାତିକମ୍ମମେୱାତି ଅତିରେକଲାଭା ଚ ଭୱନ୍ତି। ସମ୍ମୁଖୀଭୂତସ୍ସାତି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ବହିସୀମଂ ଗତା, ସମ୍ମୁଖୀଭୂତସ୍ସ ପାପେତବ୍ବଂ। ସଭାଗତ୍ତା ହି ଏକେନ ଲଦ୍ଧଂ ସବ୍ବେସଂ ପହୋତି, ତସ୍ମିମ୍ପି ଅସତି ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଂ। ''ଲଦ୍ଧା ୱା ଅଲଦ୍ଧା ୱା''ତି ୱଚନସିଲିଟ୍ଠୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିହାରେ ଅପାପିତଂ ପନ...ପେ... ନ ୱଟ୍ଟତୀତି ସଲାକଭତ୍ତଂ ୱିହାରେ ଉଦ୍ଦିସିଯତି। ତେନ ପନ ଦିନ୍ନସଲାକେନ। ତସ୍ସାତି ଗହେତ୍ୱା ଗତସ୍ସ। ସଲାକା ଗହେତବ୍ବାତି ଯୁତ୍ତଂ ୱିଯ। ସବ୍ବପୋତ୍ଥକେସୁ ''ଗାହେତବ୍ବା''ତି ପାଠୋ, ତସ୍ମା ତେନାତି ସଲାକଗ୍ଗାହାପକେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଚୋରିକାଯ ଗହିତତ୍ତା ନ ପାପୁଣାତୀ''ତି ୱଚନତୋ ''କୁଟିସୋଧନଂ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଚ ଦୀପୱାସିନୋ ୱଦନ୍ତି କିର। ଏକଂ ମହାଥେରସ୍ସାତି ମହାଥେରୋ ୱିହାରତୋ ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ନ ଗଚ୍ଛତି, ଇତରେ କଦାଚି ଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ମା ସଭାଗା ଚେ, ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ପୁନ ଇତରେସଂ ଦିଯ୍ୟତି। ୱିହାରେ ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତସଲାକଭତ୍ତନ୍ତି ମହାଥେରୋ ଏକକୋୱ ୱିହାରେ ଓହୀନୋ, ''ଅୱସ୍ସଂ ସବ୍ବସଲାକା ଅତ୍ତନୋ ପାପେତ୍ୱା ଠିତୋ''ତି ପଟିସ୍ସଯଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଆଗନ୍ତୁକଭିକ୍ଖୂନମ୍ପି ଅଦସ୍ସନତୋ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଅକତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି।

ପକ୍ଖିକଭତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

ଉପୋସଥଦିୱସେ ଆପତ୍ତିଦେସନଂ ସନ୍ଧାଯ ''ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲାନ''ନ୍ତି ଆହ। ଲେଖଂ କତ୍ୱା ନିବନ୍ଧାପିତଂ। ''ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତମ୍ପି ଗମିକଭତ୍ତମ୍ପୀ''ତି ଆଗନ୍ତୁକୋୱ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଅନାଥଗିଲାନୁପଟ୍ଠାକୋପି ତେନ ଦିନ୍ନଂ ଭୁଞ୍ଜତି ଚେ, ତସ୍ସପି ପାପେତବ୍ବମେୱ। ଗୁଳପିଣ୍ଡଂ ତାଲପକ୍କମତ୍ତଂ।

ସେନାସନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୭। ସଙ୍ଘଭେଦକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଛସକ୍ୟପବ୍ବଜ୍ଜାକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୩୦। ''ଅନୁପିୟଂ ନାମା''ତି ଏକୱଚନେନ ଦିସ୍ସତି, ସତ୍ତମିୟଂ ପନ ''ଅନୁପିୟାୟ''ନ୍ତି। ''କାଠଉଦାୟିପ୍ପଭୁତୟୋ ଦସ ଦୂତା''ତି ପାଠୋ। ''ନ ହେଟ୍ଠାପାସାଦା ନ ହେଟ୍ଠାପାସାଦଂ ୱା''ତି ଲିଖିତଂ।

୩୩୨।ପୁବ୍ବେ ପୁବ୍ବକାଲେ। ''ରଞ୍ଜଞ୍ଜୋ ସତୋ''ତି ଚ ''ରଞ୍ଜଞ୍ଜୋୱସତୋ''ତି ଚ ପାଠୋ।

୩୩୩। ନ ଲାଭତଣ୍ହା ଇଧ କାମତଣ୍ହା, ଝାନସ୍ସ ନେସା ପରିହାନି ହେତୁ। ବୁଦ୍ଧଉସୀଲଂ ପନ ପତ୍ଥୟନ୍ତୋ ଝାନାପି ନସ୍ସତୀତି। ନନୁ ପଭ୍ତଭାୱନା। ମନୋମୟନ୍ତି ଝାନମନୋମୟଂ।

୩୩୪।ସତ୍ଥାରୋତି ଗଣସତ୍ଥାରୋ।

୩୩୯।ପୋତ୍ଥନିକନ୍ତି ଛୁରିକଂ।

୩୪୦।ମନୁସ୍ସେତି ପୁରିସେ।

୩୪୧। ଏକରତ୍ତାଧିକାରେନ ରକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତା ଇଦିସାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ''ପଞ୍ଚିମେ''ତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ''ପୁବ୍ବେ ରକ୍ଖସ୍ସେତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ମୟ୍ହଂ ପନ ରକ୍ଖଣେ କିଚ୍ଚଂ ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ପରୂପକ୍କମେନ ତଥାଗତଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେୟ୍ୟାତି ଇଦଂ ଆଣତ୍ତିୟା ଆଗତତ୍ତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ।

୩୪୨।ମା ଆସଦୋତି ମା ୱଧକଚିତ୍ତେନ ଉପଗଚ୍ଛ। ଇତୋତି ଇମମ୍ହା ଜୀୱିତମ୍ହା। ''ଯତୋତି ଯସ୍ମା, ଯତୋତି ୱା ଗତସ୍ସା''ତି ଲିଖିତଂ। ''ପଟିକୁଟିତୋତି ଅପସକ୍କିତ୍ୱା ସଙ୍କୁଚିତୋ ହୁତ୍ୱା ୱା ପଟିସକ୍କତୀ''ତି ଲିଖିତଂ।

୩୪୩।ତିକଭୋଜନନ୍ତି ତୀହି ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବଭୋଜନଂ। ''ତିକଭୋଜନୀୟ''ନ୍ତିପି ପାଠୋ। ପରିକପ୍ପତୋ ହି ତିଣ୍ଣଂ ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଅନୁଜାନାମି, ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ଗଣଭୋଜନମେୱ ହୋତି, ତସ୍ମାପି ଇଦମେୱ ୱୁତ୍ତଂ। ଇଧ ଅପୁବ୍ବଂ ନତ୍ଥି। ''ଅକତୱିଞ୍ଞତ୍ତିଲଦ୍ଧଂ ତିଣ୍ଣଂ ଭୁଞ୍ଜନ୍ତାନଂ କିଞ୍ଚାପି ତଂ ଗଣଭୋଜନଂ ନାମ ନ ହୋତି, ୱିଞ୍ଞତ୍ତିୱସେନ ପନ ନ ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ତୟୋ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥାପି ''ମା ପାପିଚ୍ଛାପକ୍ଖଂ ନିସ୍ସାୟ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦେୟ୍ୟୁ''ନ୍ତି ପେସଲାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଫାସୁୱିହାରାୟାତି ଯୋଜେତବ୍ବଂ। କୁଲାନୁଦ୍ଦୟତାୟ ଚାତି କୁଲାନଂ ପସାଦରକ୍ଖଣତ୍ଥଂ। ୱଜ୍ଜନ୍ତି ୱଜ୍ଜମେୱ। ''ୱଜ୍ଜମିମଂ ଫୁସେୟ୍ୟା''ତି ଲିଖିତଂ। ''ୱଜ୍ଜନୀୟଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ଫୁସେୟ୍ୟା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଇମସ୍ସ ମନୋ ନ ଫୁସେୟ୍ୟା''ତି ୱତ୍ତବ୍ବମ୍ପି ସିୟା। ଚକ୍କଭେଦନ୍ତି ସାସନଭେଦଂ। ଆୟୁକପ୍ପନ୍ତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ଅୱୀଚିମ୍ହି ଆୟୁପରିମାଣଂ ନତ୍ଥି, ଯେନ ପନ କମ୍ମେନ ଯତ୍ତକଂ ଅନୁଭୱିତବ୍ବଂ, ତସ୍ସ ଆୟୁକପ୍ପନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

୩୪୫। ''ଅଞ୍ଞତରଂ ଆସନଂ ଗହେତ୍ୱା ନିସୀଦୀ''ତି ୱଚନତୋ ୱିସଭାଗଟ୍ଠାନଂ ଗତସ୍ସ ପେସଲସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ତେସଂ ଆସନେ ନିସୀଦିତୁଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଆଗିଲାୟତୀତି ରୁଜ୍ଜତି। ଆଦେସନାପାଟିହାରିୟାନୁସାସନିୟାତି ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଚିତ୍ତାଚାରଂ ଆଦିସ୍ସ ଆଦିସ୍ସ ଦେସନା, ଆଦେସନାପାଟିହାରିୟାନୁସାସନୀ। ଇଦ୍ଧି ଏୱ ପାଟିହାରିୟଂ ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟଂ, ଇଦ୍ଧିପାଟିହାରିୟସଂୟୁତ୍ତାୟ ଅନୁସାସନିୟା ୱଦତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ନନୁ ତଂ ଆୱୁସୋତି ଏତ୍ଥ ତଂ ୱଚନଂ ନନୁ ମୟା ୱୁତ୍ତୋସୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୪୬-୯।ସୁୱିକ୍ଖାଲିତନ୍ତି ସୁଧୋତଂ। ସଂଖାଦିତ୍ୱାତି ସୁଟ୍ଠୁ ଖାଦିତ୍ୱା। ''ମହିଂ ୱିକୁବ୍ବତୋତି ମହାୱିସାଲୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ତସ୍ସ ଭିସଂ ଘସମାନସ୍ସା। ତତ୍ଥ ନଦୀସୁ ଜଗ୍ଗତୋତି ପାଲେନ୍ତସ୍ସ। ''କିଂ? ହତ୍ଥିୟୂଥଂ ଗନ୍ତୁ''ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ''ଅସଂପାତୋ'ତି ପାଠୋ, ଅପଣ୍ଡୋ ହୁତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଅପାୟବହୁତ୍ତା ପୁନ ଦସ୍ସିତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଏୱଂସତେତି ଏୱଂ ଅସ୍ସ ତେ ଆସୱା''ତି ଲିଖିତଂ।

୩୫୦।''ୱୋସାନଂ ପରିନିଟ୍ଠାନଂ ୱା''ତି ଚ ଲିଖିତଂ। ଜାତୁତି ଦଳ୍ହତ୍ଥେ ନିପାତୋ। ମା ଉଦପଜ୍ଜଥାତି ମା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ''ସୋ ପମାଦମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ''ତି ପାଠୋ। ଅନାଦରଂ କୁସଲେସୁ। ଉଦଧି ମହାତି କିତ୍ତକୋ ମହା? ଭେସ୍ମା ଯାୱ ଭୟାନକୋ, ତାୱ ମହାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୩୫୧।ନ ଖୋ, ଉପାଲି, ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତୀତି ଏତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘଂ ନ ଭିନ୍ଦତି, ଭିକ୍ଖୁନୀ ସଙ୍ଘଂ ଭିନ୍ଦତୀତି କେଚି, ନେତଂ ଗହେତବ୍ବଂ। କେୱଲଂ ‘‘ସଙ୍ଘୋ’’ତି ୱୁତ୍ତେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ‘‘ସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି, ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଦେତି ଚା’’ତି (ମହାୱ। ୩୭୯) ମାତିକାୱଚନମ୍ପି ସାଧେତି। ତସ୍ମିଂ ଅଧମ୍ମଦିଟ୍ଠିଭେଦେ ଧମ୍ମଦିଟ୍ଠି ସିୟା। ‘‘ସୀଲସତିଭେଦେସୁପି ସମାନୋ ଧମ୍ମଂ କାତୁନ୍ତି ସଙ୍ଘଭେଦେ ୱେମତିକୋପି ତାଦିସୋ ୱା’’ତି ଲିଖିତଂ। ୱିନିଧାୟାତି ଅତ୍ତନୋ ୱଞ୍ଚନାଧିପ୍ପାୟତଂ ଛାଦେତ୍ୱା।

ସଙ୍ଘଭେଦକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଆଗନ୍ତୁକୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୫୭। ଏକସ୍ମିଂ ଗାମେ ଅଞ୍ଞୱିହାରତୋ ଆଗତୋପି ଆଗନ୍ତୁକୋୱ। ତତ୍ଥ କେଚି ଏୱଂ ୱଦନ୍ତି ‘‘ଆୱାସିକୋ କତ୍ଥଚି ଗନ୍ତ୍ୱା ସଚେ ଆଗତୋ, ‘ତେନାପି ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜିତବ୍ବ’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଦୂରାଗମନଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି, ନ ଗାମେ, ତସ୍ମା ନ ଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି। ତେ ୱତ୍ତବ୍ବା ‘‘ଆଗନ୍ତୁକଭତ୍ତଂ ନାମ ଗହଟ୍ଠେହି ଠପିତଂ। ଯସ୍ମିଂ ନିବଦ୍ଧଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞଗାମତୋତି ଆପନ୍ନଂ। ତଥା ୱିହାରାଧିକାରତ୍ତା ଅଞ୍ଞୱିହାରତୋ ଆଗତୋପି ଆଗନ୍ତୁକୋ ୱା’’ତି ଆଚରିୟାନଂ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ। ପାନୀୟଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବଂ, ପରିଭୋଜନୀୟଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବନ୍ତି ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ଘଟସରାୱାଦିଗତଂ ସନ୍ଧାୟ ପଠମଂ, ଦୁତିୟଂ କୂପତଠଆକାଦିଗତନ୍ତି ଆଚରିୟୋ। ଦୁତିୟୱାରେ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନତ୍ତା ୱିସୁଂ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବମେୱ, ତସ୍ମା ୱୁତ୍ତଂ ଏତଂ ‘‘ପରିଚ୍ଛିନ୍ନଭିକ୍ଖୋ ୱା ଗାମୋ’’ତି। ବହୂସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ଦୁୱିଧାପି ଯୁଜ୍ଜତି।

ଅନୁମୋଦନୱତ୍ତକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୬୨-୪। ପଞ୍ଚମେ ଅନୁମୋଦନତ୍ଥାୟ ନିସିନ୍ନେ। ‘‘ମନୁସ୍ସାନଂ ପରିୱିସନଟ୍ଠାନନ୍ତି ଯତ୍ଥ ମନୁସ୍ସା ସପୁତ୍ତଦାରା ଆୱସିତ୍ୱା ଦେନ୍ତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଇମସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧକେ ଆଗନ୍ତୁକାୱାସିକଗମିକାନୁମୋଦନଭତ୍ତଗ୍ଗପିଣ୍ଡଚାରିକାରଞ୍ଞକସେନାସନଜନ୍ତାଘରୱଚ୍ଚକୁଟିଉପଜ୍ଝାଚରିୟସଦ୍ଧିୱିହାରିକନ୍ତେୱାସିକୱତ୍ତାନି ଚୁଦ୍ଦସ ମହାୱତ୍ତାନି ନାମ। ଅଗ୍ଗହିତଗ୍ଗହଣେନ ଗଣିୟମାନାନି ଅସୀତି ଖନ୍ଧକୱତ୍ତାନି ନାମ ହୋନ୍ତି।

ୱତ୍ତକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୯। ପାତିମୋକ୍ଖଟ୍ଠପନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସଯାଚନକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୮୩-୪। ‘‘ନନ୍ଦିମୁଖୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଆୟତକେନେୱାତି ଆଦିମ୍ହି ଏୱ। ଯନ୍ତି ଯସ୍ମା। ସୱନ୍ତିୟୋ ମହାନଦିୟୋ। ‘‘ମହନ୍ତଭୂତାନ’’ନ୍ତି ପାଠୋ। ପତ୍ତାତି ପତ୍ୱା। ‘‘ସମୂଲିକାୟ ଠପେତି ଅକତାୟା’’ତି ଠପନକସ୍ସ ସଞ୍ଞାମୂଲୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତଂ ୱତ୍ଥୁଂ ଅୱିନିଚ୍ଛିନିତ୍ୱାୱ ପରିସା ୱୁଟ୍ଠାତି।

ଅତ୍ତାଦାନଅଙ୍ଗକଥାୱଣ୍ଣନା

୩୯୮-୯।‘‘ଅତ୍ତାଦାନନ୍ତି ସୟଂ ପରେହି ଚୋଦିତୋ ଅତ୍ତାନଂ ସୋଧେତୁଂ ଅନାଦିୟିତ୍ୱା ପରେସଂ ୱିପ୍ପଟିପତ୍ତିଂ ଦିସ୍ୱା ସାସନଂ ସୋଧେତୁଂ ଅତ୍ତନା ଆଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ୱସ୍ସାରତ୍ତୋତି ୱସ୍ସକାଲୋ। ସପ୍ପଟିମାସୋତି ଆକଡ୍ଢନଯୁତ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

୪୦୧।ଉପଦହାତବ୍ବୋତି ଉପ୍ପାଦେତବ୍ବୋ, ୱିପ୍ପଟିସାରମୁଖେନ ଧାରେତବ୍ବୋତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ପାତିମୋକ୍ଖଟ୍ଠପନକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଭିକ୍ଖୁନିକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ମହାପଜାପତିଗୋତମୀୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୦୨-୩।ସୂନେହୀତି ସୁତେହି। ‘‘ସେତଟ୍ଠିକା ନାମ ରୋଗଜାତୀ’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ସେତଟ୍ଟିକା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥା । ‘‘ପଟିସମ୍ଭିଦାପଭେଦ୍ଖୀଣାସୱଗ୍ଗହଣେନ ଝାନାନିପି ଗହିତାନେୱ ହୋନ୍ତି। ନ ହି ନିଜ୍ଝାନିକାନଂ ସଙ୍ଖପ୍ପକାରା ସମ୍ପତ୍ତି ଇଜ୍ଝତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

ଭିକ୍ଖୁନୀଉପସମ୍ପଦାନୁଜାନନକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୦୪।ଯଦଗ୍ଗେନ ଯଂ ଦିୱସଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା। ତଦେୱାତି ତସ୍ମିଂ ଏୱ ଦିୱସେ। ‘‘ଅନୁଞ୍ଞତ୍ତିଯା’’ତି ପାଠୋ। ‘‘ଅନୁପଞ୍ଞତ୍ତିଯା’’ତି ନ ସୁନ୍ଦରଂ।

୪୦୫। ‘‘ପଟିଗ୍ଗଣ୍ହାମି ଯାୱଜୀୱଂ ଅନତିକ୍କମନୀଯୋ’’ତି ୱତ୍ୱା ଇଦାନି କିଂ କାରଣା ୱରଂ ଯାଚତୀତି ଚେ? ପରୂପୱାଦୱିୱଜ୍ଜନତ୍ଥଂ। ଦୁବ୍ବୁଦ୍ଧିନୋ ହି କେଚି ୱଦେଯ୍ୟୁଂ ‘‘ମହାପଜାପତିଯା ପଠମଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତତ୍ତା ଉଭତୋସଙ୍ଘସ୍ସ ଯଥାୱୁଡ୍ଢଅଭିୱାଦନଂ ନ ଜାତଂ। ଗୋତମୀ ଚେ ୱରଂ ଯାଚେଯ୍ୟ, ଭଗୱା ଅନୁଜାନେଯ୍ୟା’’ତି।

୪୦୮।ୱିମାନେତ୍ୱାତି ଅପରଜ୍ଝିତ୍ୱା।

୪୧୦-୩।କମ୍ମପ୍ପତ୍ତାଯୋପୀତି କମ୍ମାରହାପି। ଆପତ୍ତିଗାମିନିଯୋପୀତି ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନାଯୋପି। ଦ୍ୱେ ତିସ୍ସୋ ଭିକ୍ଖୁନିଯୋତି ଦ୍ୱୀହି ତୀହି ଭିକ୍ଖୁନୀହି। ‘‘ମନୋସିଲିକାଯା’’ତି ପାଠୋ।

୪୨୦। ‘‘ତେନ ଚ ଭିକ୍ଖୁ ନିମନ୍ତେତବ୍ବୋ’’ତି ସାମୀଚିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ।

୪୨୨-୩। ‘‘ଅନୁଜାନାମି…ପେ… ତାୱକାଲିକ’’ନ୍ତି ପୁଗ୍ଗଲିକଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ସଙ୍ଘିକନ୍ତି ଆଚରିଯୋ। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଉତୁନିଯା କଟିସୁତ୍ତକ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ୱିନିବନ୍ଧଂ କଟିସୁତ୍ତକଂ ନ ୱଟ୍ଟତି। ପଗ୍ଘରନ୍ତୀ ୱିସୱିଣା। ୱେପୁରିସିକା ମସ୍ସୁଦାଠୀ।

୪୨୫।ତଯୋ ନିସ୍ସଯେତି ରୁକ୍ଖମୂଲଞ୍ହି ସା ନ ଲଭତି।

୪୨୬। ଭତ୍ତଗ୍ଗେ ସଚେ ଦାଯକା ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘସ୍ସ ଭୁତ୍ତୱତୋ ଚତୁପଚ୍ଚଯେ ଦାତୁକାମା ହୋନ୍ତି, ଯଥାୱୁଡ୍ଢମେୱ।

୪୨୭।ୱିକାଲେତି ଯାୱ ୱିକାଲେ ହୋନ୍ତି, ତାୱ ପୱାରେସୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଜ୍ଜତନାତି ଅଜ୍ଜତନା।

୪୨୮।ଅନୁୱାଦନ୍ତି ଇସ୍ସରିଯଟ୍ଠାନଂ। ଇଦଂ ସଙ୍ଗ ‘‘ଅଜ୍ଜତଗ୍ଗେ ଓୱଟୋ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଭିକ୍ଖୂସୁ ୱଚନପଥୋ’’ତି ପଞ୍ଞତ୍ତସ୍ସ ଗରୁଧମ୍ମସ୍ସ ୱୀତିକ୍କମଆପତ୍ତିପଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ, ଅଞ୍ଞଥା ଯେସଂ ଗରୁଧମ୍ମାନଂ ପଟିଗ୍ଗହଣେନ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପସମ୍ପଦା ଅନୁଞ୍ଞାତା, ତେସଂ ୱୀତିକ୍କମେ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନାୱ ସିଯାତି ଆସଙ୍କା ଭୱେଯ୍ୟ।

୪୨୯।ଇତ୍ଥିଯୁତ୍ତେନାତି ଇତ୍ଥୀହି ଗାୱୀଆଦୀହି ଧୁରଟ୍ଠାନେ ଯୁତ୍ତେନ। ପୁରିସନ୍ତରେନାତି ପୁରିସେନ ଅନ୍ତରିକେନ। ‘‘ପୁରିସଦୁତିଯେନା’’ତି ଲିଖିତଂ, ପୁରିସସାରଥିନାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ‘‘ବାଳ୍ହତରଂ ଅଫାସୂ’’ତି ୱଚନତୋ ଗିଲାନାଯ ୱଟ୍ଟତିଚ୍ଚେୱ ସିଦ୍ଧଂ, ଭଗୱନ୍ତଂ ଆପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅନୁଞ୍ଞାତଟ୍ଠାନେ ଉପସମ୍ପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

୪୩୦।ସା କେନଚିଦେୱ ଅନ୍ତରାଯେନାତି ସବ୍ବନ୍ତରାଯସଙ୍ଗହନୱଚନଂ, ତସ୍ମା ତଂ ନ ଅନ୍ତରାଯଂ କିତ୍ତେତ୍ୱା, ୱୁତ୍ତନ୍ତରାଯେନ ‘‘ରାଜନ୍ତରାଯେନା’’ତି ସାଧେତବ୍ବନ୍ତି ଆଚରିଯୋ।

୪୩୧-୨। ‘‘ନୱକମ୍ମନ୍ତି କତ୍ୱା ‘ଏତ୍ତକାନି ୱସ୍ସାନି ୱସତୂ’ତି ଅପଲୋକେତ୍ୱା ସଙ୍ଘିକଭୂମିଦାନ’’ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ସାଗାର’’ନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଗାରପଟିସଂଯୁତ୍ତରହୋନିସଜ୍ଜସିକ୍ଖାଦିୱଜ୍ଜିତାତି କେଚି, ଯୁତ୍ତମେତଂ। କସ୍ମା? ‘‘ସହାଗାରସେଯ୍ୟମତ୍ତଂ ଠପେତ୍ୱା’’ତି ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ୱୁତ୍ତତ୍ତା। ‘‘ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ, ପୋସେତୁ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପୋସନଯୁତ୍ତକମ୍ମଂ ସଙ୍ଗ ୱଟ୍ଟତି ମାତୁଯା, ନ ଅଞ୍ଞେସଂ। ୱସିତୁଂ ଚେ ନ ସକ୍କୋତି ଦୁତିଯଂ ୱିନା, ସମ୍ମନ୍ନିତ୍ୱାୱ ଦାତବ୍ବା ତାଯ ଇତି ନୋ ମତି। କିତ୍ତକଂ କାଲଂ? ୱସିତ୍ୱା ଚେ ଦୁତିଯା ଗନ୍ତୁମିଚ୍ଛତି, ଅଞ୍ଞଂ ସମ୍ମନ୍ନିତୁଂ ଯୁତ୍ତାୱ। ସା ୱିଜାତା ଲଭେତି

ଆଚରିଯୋ।

୪୩୪। ‘‘ଇଦଂ ଓଦିସ୍ସ ଅନୁଞ୍ଞାତଂ ୱଟ୍ଟତୀତି ଏକତୋ ୱା ଉଭତୋ ୱା ଅୱସ୍ସୱେ ସତିପି ୱଟ୍ଟତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘କେସଚ୍ଛେଦାଦିକଂ କମ୍ମଂ ଅନୁଜାନାମି ସାଦିତୁଂ ’’ଇଚ୍ଚେୱ ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ତଦଞ୍ଞେ ସାଦିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘କେସଚ୍ଛେଦାଦିକଂ କମ୍ମଂ ଅନୁଜାନାମି, ଭିକ୍ଖୱେ’’ତି ଅୱତ୍ୱା ଏତ୍ତକଂ ଯସ୍ମା ‘‘ସାଦିତୁ’’ନ୍ତି ଭାସିତଂ, ତସ୍ମା ସା ୱିଚିକିଚ୍ଛାଯ ଉଭତୋପି ଅୱସ୍ସୱେ ଅପି ପାରାଜିକଖେତ୍ତେନ ସା ପାରାଜିକଂ ଫୁସତି। ଇତି ଅଟ୍ଠକଥାସ୍ୱେତଂ ସବ୍ବାସୁପି ୱିନିଚ୍ଛିତଂ। ଓଦିସ୍ସକାଭିଲାପୋ ହି ଅଞ୍ଞଥା ନିବ୍ବିସେସତୋ ତଂ ପମାଣଂ। ଯଦି ତଥା ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ କପ୍ପତି ୱିଚିକିଚ୍ଛା।

କାଲମୋଦିସ୍ସ ନଂ ପଦଂ, ନ ସତ୍ତୋଦିସ୍ସକଞ୍ଚି ତଂ;

ଅଥ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଏୱ, କାଲମୋଦିସ୍ସ ଭାସିତଂ।

ଏୱଂ ପାରାଜିକାପତ୍ତି, ସିଥିଲାୱ କତା ସିଯା;

ସବ୍ବସୋ ପିହିତଂ ଦ୍ୱାରଂ, ସବ୍ବପାରାଜିକସ୍ମିନ୍ତି।

ନିରତ୍ଥକଭାୱତୋ, ଉବ୍ଭଜାଣୁମଣ୍ଡଲେ;

ତସ୍ମା ନ ସାଦିଯନ୍ତୀତି, ନିଦାନୱଚନକ୍କମଂ।

ନିସ୍ସାଯ ସତ୍ଥୁନା ୱୁତ୍ତଂ, ସାଦିତୁନ୍ତି ନ ଅଞ୍ଞଥା;

ଅତ୍ତନୋ ପଣ୍ଣିସଙ୍ଘସ୍ସଂ, ସାଦିତୁଂ ଯେନ ୱାରିତଂ।

ଅପି ପାରାଜିକକ୍ଖେତ୍ତେ, କଥଂ ଦ୍ୱାରଂ ଦଦେଯ୍ଯ ସୋ;

ତଥାପି ବୁଦ୍ଧପୁତ୍ତାନଂ, ବୁଦ୍ଧଭାସିତଭାସିତଂ।

ୱଚନଞ୍ଚ ସମାନେନ୍ତୋ, ନୋ ଚେତ୍ଥ ଯୁତ୍ତିକଥା ଧୀରା;

କେସଚ୍ଛେଦାଦିକମ୍ମସ୍ସ, ଅୱସ୍ସଂ କରଣୀଯତୋ।

ଚିତ୍ତସ୍ସ ଚାତିଲୋଲତ୍ତା, ଗଣସ୍ସ ଚ ଅଙ୍ଗସମ୍ପଦା-

ଭାୱା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ମହେସିନା, ରକ୍ଖିତୁଞ୍ଚ ଅସଙ୍କତ୍ତା;

ନନୁ ମୋଦିସ୍ସକଂ କତନ୍ତି।

ଭିକ୍ଖୁନିକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ପଞ୍ଚସତିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ସଙ୍ଗୀତିନିଦାନକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୩୭।ଛିନ୍ନପାତନ୍ତି ଭାୱନପୁଂସକଂ, ତେନାକାରେନ ପତନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉପଦ୍ଦୁତା ଚ ମଯଂ ହୋମାତି ଅତୀତତ୍ଥେ ୱତ୍ତମାନୱଚନଂ, ଅହୁମ୍ହାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଥ ୱା ତସ୍ମିଂ ସତି ହୋମ। ‘‘ପଞ୍ଚ ଭିକ୍ଖୁସତାନୀ’’ତି ଗଣନୱସେନ ୱତ୍ୱା ‘‘ୱସ୍ସଂ ୱସନ୍ତା’’ତି ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସୋ କତୋ।

ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୪୩। ‘‘ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ଅକ୍କମିତ୍ୱା’’ତି ୱଚନତୋ ଭଗୱତୋ ଚତୁତ୍ଥଚୀୱରମ୍ପି ଅତ୍ଥୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ତେନେୱାହ ଚୀୱରକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ଚତୁତ୍ଥଂ ଚୀୱରଂ ପାରୁପୀ’’ତି।

୪୪୪।‘‘ଅପିଚ ଯଥେୱ ମଯା’’ତିଆଦି ସଙ୍ଗୀତିଯା ଅଗ୍ଗହଣାଧିପ୍ପାଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ, କିନ୍ତୁ ସୁସଙ୍ଗୀତା ଆୱୁସୋ ଥେରେହି ଧମ୍ମୋ ଚ ୱିନଯୋ ଚ। ଅପିଚାହଂ ନାମ ତଥେୱାହଂ ଧାରେସ୍ସାମୀତି ଯଥେୱ ମଯା ଭଗୱତୋ ସମ୍ମୁଖା ସୁତଂ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଗ୍ଗହିତଂ, ତଥେୱ ଥେରେହି ଭଗୱତା ସଯମେୱ ଏତଦଗ୍ଗଂ ଆରୋପିତେହି, ତସ୍ମା ସୁସଙ୍ଗହିତା ସଙ୍ଗୀତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୪୫। ‘‘ତ୍ୱଂଯେୱ ଆଣାପେହୀ’’ତି ଏତ୍ତକମେୱ ୱୁତ୍ତଂ, ଥେରା ପନ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡଂ କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଂଯେୱ ‘‘ଛନ୍ନସ୍ସା’’ତିଆଦିମାହଂସୂତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଅଞ୍ଞୋପି ସଙ୍ଘେନ ଆଣତ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡକତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଆଲପିତୁଂ ଲଭତି, ନ ଅଞ୍ଞୋ। ଉଜ୍ଜୱନିକାଯାତି ପଟିସୋତଗାମିନିଯା। ଆଗମା ନୁ ଖୋ ଇଧ ଆଗମା ନୁ ଖ୍ୱଧ। ଆଗମା ଖୋ ଇଧ, ତେ ଓରୋଧା ଇଧ ଆଗମା ଖୋ। ‘‘ଭିସିଚ୍ଛୱୀତି ଭିସିଚ୍ଛୱିକା’’ତି ଲିଖିତଂ। ସବ୍ବେୱିମେତି ସବ୍ବମେୱ। କୁଲୱଂ ଗମେନ୍ତୀତି ନିରତ୍ଥକୱିନାସଂ ଗମେନ୍ତି। କୁଚ୍ଛିତୋ ଲୱୋ କୁଲୱୋ, ଅନଯୱିନାସୋତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଇମାଯ ଖୋ ପନ ‘‘ଧମ୍ମୱିନଯସଙ୍ଗୀତିଯା’’ତି ୱତ୍ତବ୍ବେ ୱିସେସେନ ୱିନଯସ୍ସ ସାସନମୂଲଭାୱଦସ୍ସନତ୍ଥଂ, ତସ୍ମିଂ ଠିତେ ସକଲସାସନଠିତିସିଦ୍ଧିଦୀପନତ୍ଥଞ୍ଚ ‘‘ଇଦଂ ୱୋ କପ୍ପତି, ଇଦଂ ୱୋ ନ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ଆରଦ୍ଧତ୍ତା, ଇମିସ୍ସା ଚ ପରିଯନ୍ତିଯା ୱିନଯପିଟକନ୍ତା ‘‘ୱିନଯସଙ୍ଗୀତିଯା’’ତି ଇଧ ୱୁତ୍ତଂ।

ପଞ୍ଚସତିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୨। ସତ୍ତସତିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା

ଦସୱତ୍ଥୁକଥାୱଣ୍ଣନା

୪୪୬।ନିକ୍ଖିତ୍ତମଣିସୁୱଣ୍ଣାତି ସିକ୍ଖାପଦେନେୱ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମଣିସୁୱଣ୍ଣା। ତତ୍ଥ ମଣିଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବଂ ଦୁକ୍କଟୱତ୍ଥୁ, ସୁୱଣ୍ଣଗ୍ଗହଣେନ ସବ୍ବଂ ପାଚିତ୍ତିଯୱତ୍ଥୁ ଗହିତଂ ହୋତି। ଭିକ୍ଖଗ୍ଗେନ ଭିକ୍ଖୁଗଣନାଯାତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି।

୪୪୭।ମହିକାତି ହିମଂ। ପୋସାତି ସତ୍ତା। ସରଜାତି ସକିଲେସରଜା। ମଗାତି ମଗସଦିସା। ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ୱିସଯେ, ଭୱେ ୱା ନେତୀତି ନେତ୍ତି, ତଣ୍ହାଯେତଂ ଅଧିୱଚନଂ, ତାଯ ସହ ୱତ୍ତନ୍ତୀତି ସନେତ୍ତିକା।

୪୫୦-୨।ଅହୋଗଙ୍ଗୋତି ପବ୍ବତସ୍ସ ନାମଂ। ଅନୁମାନେସ୍ସାମାତି ପଞ୍ଞାପେସ୍ସାମ। ଆସୁତାତି ସଜ୍ଜିତା, ‘‘ଅସୁତ୍ତା’’ତି ୱା ପାଠୋ, ଅନାୱିଲା ଅପକ୍କା ତରୁଣା।

୪୫୩।ଉଜ୍ଜୱିଂସୁ ପଟିସୋତେନ ଗଚ୍ଛିଂସୁ।

୪୫୫।ଅପ୍ପେୱ ନାମାତି ସାଧୁ ନାମ। ମୂଲା ଦାଯକା ପେସଲକା। ‘‘କୁଲ୍ଲକୱିହାରେନାତି ଖୁଦ୍ଦକୱିହାରେନା’’ତି ଲିଖିତଂ। ରୂପାୱତାରତ୍ତା କୁଲ୍ଲକୱିହାରୋ ନାମ। କଥଂ ପନେତଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ଯେନ ସନ୍ନିଧିକତଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ ଯାୱକାଲିକେନ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନ ସମ୍ଭିନ୍ନରସଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଖଯଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ସନ୍ନିଧିକତାମିସସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି? ୱୁଚ୍ଚତେ – ‘‘ଯାୱକାଲିକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଜୀୱିକଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତ’’ନ୍ତି ୱଚନତୋ ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ଯାୱଜୀୱିକଂ ତଦହୁପଟିଗ୍ଗହିତେନାମିସେନ ଚେ ସମ୍ଭିନ୍ନଂ, ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତସଙ୍ଖମେୱ ଗଚ୍ଛତୀତି ସିଦ୍ଧଂ। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ସତ୍ତାହକାଲିକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଜୀୱିକଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ ସତ୍ତାହଂ କପ୍ପତୀ’’ତି (ମହାୱ। ୩୦୫) ୱୁତ୍ତଟ୍ଠାନେ ୱିଯ ଇଧାପି ‘‘ଯାୱକାଲିକେନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯାୱଜୀୱିକଂ ପଟିଗ୍ଗହିତଂ କାଲେ କପ୍ପତୀ’’ତି ୱଦେଯ୍ଯ, ତଞ୍ଚାୱୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ପୁରେପଟିଗ୍ଗହିତଂ ତଂ ଆମିସସମ୍ଭିନ୍ନଂ ଆମିସଗତିକମେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଗଣ୍ଠିପଦେ ପନ ‘‘ସନ୍ନିଧିକାରକଂ ଖାଦନୀଯଂ ୱା ଭୋଜନୀଯଂ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୨୫୩) ୱୁତ୍ତଂ। ବ୍ୟଞ୍ଜନମତ୍ତଂ ନ ଗହେତବ୍ବଂ।

୪୫୭।ଇଧାତି ଇମସ୍ମିଂ ପାଠୋ। '''କାଲେ କପ୍ପତି, ୱିକାଲେ ନ କପ୍ପତୀ'ତି (ମହାୱ। ୩୦୫) ୱୁତ୍ତୱଚନମତ୍ତେନ 'ୱିକାଲେ କପ୍ପତୀ'ତି ୱିକାଲଭୋଜନପାଚିତ୍ତିୟଂ ଆୱହଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ, 'ନ କପ୍ପତୀ'ତି ସନ୍ନିଧିଭୋଜନପାଚିତ୍ତିୟଂ ଆୱହଂ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ଯଦି ସନ୍ନିନ୍ନରସଂ ଅଜ୍ଜପଟିଗ୍ଗହିତମ୍ପି ଯାୱଜୀୱିକନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ସୁତ୍ତୱିଭଙ୍ଗେତି ମାତିକାସଙ୍ଖାତେ ସୁତ୍ତେ ଚ ତସ୍ସ ପଦଭାଜନୀଯସଙ୍ଖାତେ ୱିଭଙ୍ଗେ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦଂ ଆଗତମେୱ। କତରନ୍ତି? ''ଅତିକ୍କାମଯତୋ ଛେଦନକ''ନ୍ତି ଇଦଂ।

ତିୱିଦତ୍ଥିପମାଣଞ୍ଚେ, ଅଦସଂ ତଂ ନିସୀଦନଂ;

ନିସୀଦନଂ କଥଂ ହୋତି, ସଦସଂ ତଞ୍ହି ଲକ୍ଖଣଂ।

ତିୱିଦତ୍ଥିପମାଣଂ ତଂ, ଦସା ତତ୍ଥ ୱିଦତ୍ଥି ଚେ;

ତଂନିସୀଦନନାମତ୍ତା, ତସ୍ମିଂ ଛେଦନକଂ ସିଯା।

ଅନିସୀଦନନାମମ୍ହି, କଥଂ ଛେଦନକଂ ଭୱେ;

ଇତି ଚେ ନେୱ ୱତ୍ତବ୍ବଂ, ନିସୀଦନୱିଦତ୍ଥିତୋ।

କପ୍ପତେ ସଦସାମତ୍ତଂ, ନିସୀଦନମିତି କାରଣଂ;

କଥଂ ଯୁଜ୍ଜତି ନୋ ଚେତଂ, ନିସୀଦନସ୍ସ ନାମକଂ।

ନିସୀଦନନ୍ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ପମାଣସମତିକ୍କମା;

ତସ୍ସାନୁମତିହେତୁତ୍ତା, ତତ୍ଥ ଛେଦନକଂ ଭୱେ।

ଜାତରୂପକପ୍ପେ –

ଜାତରୂପଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ପାଠଇଯଂ;

ନ ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, ତଞ୍ଚେ କପ୍ପତି ସବ୍ବସୋ।

ୱିକାଲଭୋଜନଞ୍ଚାପି, ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସେୱ ୱାରିତଂ;

ନ ସଙ୍ଘସ୍ସାତି ସଙ୍ଘସ୍ସ, କପ୍ପତୀତି କଥଂ ସମଂ।

ସତ୍ତସତିକକ୍ଖନ୍ଧକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଚୂଳୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ପରିୱାରୱଣ୍ଣନା

ସୋଠଅସମହାୱାରୱଣ୍ଣନା

ପଞ୍ଞତ୍ତିୱାରୱଣ୍ଣନା

୧-୨। ସୀଲସମାଧିପଞ୍ଞାୱିମୁତ୍ତିୱିମୁତ୍ତିଞାଣଦସ୍ସନସଙ୍ଖାତସ୍ସ ଧମ୍ମକ୍ଖନ୍ଧସରୀରସ୍ସ ସାସନେତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିୱାରୋତି ସଙ୍ଗହଂ ଯୋ ସମାରୁଠହୋ, ତସ୍ସ ପରିୱାରସ୍ସ। ୱିନଯଭୂତା ପଞ୍ଞତ୍ତି ୱିନଯପଞ୍ଞତ୍ତି। ''ପଞ୍ଞତ୍ତିକାଲଂ ଜାନତା''ତି ଦୁକନଯୱସେନ ୱତ୍ୱା ପୁନ ସୁତ୍ତନ୍ତନଯେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଅପିଚ ପୁବ୍ବେନିୱାସାଦୀହୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ପସ୍ସନଂ ନାମ ଦସ୍ସନତ୍ତା ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ଯୋଜିତଂ ପଟିୱେଧଞାଣଦସ୍ସନଂ। ଦେସନାପଞ୍ଞାଯ ପସ୍ସତାତି ଆସଯାନୁସଯାଦିକେ। ପୁଚ୍ଛାଯାତି ସତ୍ତମୀ। ପୁନପି ଏତ୍ଥାତି ପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନେ। ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠୀତି ନତ୍ଥିକଦିଟ୍ଠି ଅନ୍ତଗ୍ଗାହିକଦିଟ୍ଠି। ''ଆଜୀୱହେତୁ ପଞ୍ଞତ୍ତାନୀ''ତି ୱଚନତୋ ଇମାନି ଛ ସିକ୍ଖାପଦାନି ଠପେତ୍ୱା ସେସା ଆଚାରୱିପତ୍ତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। କାଯେନ ପନ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ''ପୁବ୍ବଭାଗେ ସେୱନଚିତ୍ତମଙ୍ଗଂ କତ୍ୱା କାଯଦ୍ୱାରସଙ୍ଖାତଂ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଂ ଜନଯିତ୍ୱା ପଓତ୍ତଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦସଙ୍ଖାତଂ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି, କିଞ୍ଚାପି ଚିତ୍ତେନ ସମୁଟ୍ଠାପିତା ୱିଞ୍ଞତ୍ତି, ତଥାପି ଚିତ୍ତେନ ଅଧିପ୍ପେତସ୍ସ ଅତ୍ଥସ୍ସ ୱିଞ୍ଞତ୍ତିଯା ସାଧିତତ୍ତା 'କାଯଦ୍ୱାରେନ ଆପଜ୍ଜତୀ'ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଇମମତ୍ଥଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଭଣ୍ଡନାଦିଉଯ୍ୟୂପସମଂ। ଆପାଣକୋଟିକନ୍ତି ଜୀୱିତପରିଯନ୍ତଂ କତ୍ୱା। ପୋରାଣକେହି ମହାଥେରେହୀତି ସୀହଠଅଦୀପେ ମହାଥେରେହି ପୋତ୍ଥକଂ ଆରୋପିତକାଲେ ଠପିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଚତୁତ୍ଥସଙ୍ଗୀତିସଦିସା ପୋତ୍ଥକାରୁଠହସଙ୍ଗୀତି ଅହୋସୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ମହାୱିଭଙ୍ଗେ ପଞ୍ଞତ୍ତିୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

କତାପତ୍ତିୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୬। କତାପତ୍ତିୱାରେ ''ସଙ୍ଘିକଂ ମଞ୍ଚଂ ୱା''ତିଆଦି ଅଜ୍ଝୋକାସତ୍ତା ୱିହାରବ୍ଭନ୍ତରେପି ଆପଜ୍ଜନତୋ ଲେଡ୍ଡୁପାତାତିକ୍କମୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁତିଯେ ସେଯ୍ୟଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱାତି ଅବ୍ଭନ୍ତରେ ସନ୍ଥରିତଭାୱତୋ ୱିହାରତୋ ବହିଗମନେପି ତଂଦିୱସାନାଗମେ ଆପଜ୍ଜନତୋ ''ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କାମେତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୧୬୧।ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପାଣଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେନ୍ତୋ ଚତସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋତି ଏତ୍ଥ କିଞ୍ଚାପି ତସ୍ମିଂ ସିକ୍ଖାପଦେ ତିରଚ୍ଛାନଗତପାଣୋୱ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ଅଥ ଖୋ ପାଣୋତି ୱୋହାରସାମଞ୍ଞତୋ ଅତ୍ଥୁଦ୍ଧାରୱସେନ ''ଚତସ୍ସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏସ ନଯୋ ଅଞ୍ଞେସୁପି ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ।

୧୭୩। ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନେ ''ପଠମଂ ପାଦଂ ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କାମେତି, ଆପତ୍ତି ଦୁକ୍କଟସ୍ସା'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉପଚାରେ ନାପଜ୍ଜତି, ପରିକ୍ଖେପଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାୱ ଆପଜ୍ଜତୀତି ସିଦ୍ଧମେୱା''ତି ୱଦନ୍ତି।

୧୯୩। ପଚ୍ଚଯୱାରେ ପୁରିମୱାରତୋ ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥିଯେୱ, ''ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନ୍ତୋ କତି ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ଜତୁମଟ୍ଠକସ୍ସୋକାସୋ ନ ଜାତୋ, ଇଧ ପନ ''ମେଥୁନଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିସେୱନପଚ୍ଚଯା''ତି ୱୁତ୍ତେ ପୁଗ୍ଗଲନିଦ୍ଦେସାଭାୱା ଜତୁମଟ୍ଠକଞ୍ଚ ପୱିଟ୍ଠଂ, ଏୱଂ ୱିସେସୋ ଅତ୍ଥି। ତଥା ଏୱରୂପେସୁ ଠାନେସୁ।

ମହାୱିଭଙ୍ଗେ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିୱିଭଙ୍ଗେ ସୋଠଅସମହାୱାରୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସମୁଟ୍ଠାନସୀସୱଣ୍ଣନା

୨୫୭।ଅନତ୍ତାତି ଅତ୍ତୱିରହିତା ''ଅଲୱଣଭୋଜନ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ। କରୁଣାସୀତଲଭାୱେନ ଚନ୍ଦସଦିସୋ। କିଲେସତିମିରପ୍ପହାନତୋ ଆଦିଚ୍ଚୋ। ଯସ୍ମା ତେ ଦେସଯନ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଙ୍ଗୀରସୋପି। ପିଟକେ ତୀଣି ଦେସଯି ତେସଂ ଅଞ୍ଞତରତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିନଯୋ ଯଦି ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ପଟିପତ୍ତିସଦ୍ଧମ୍ମାଦି ନୀଯତି ପୱତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଯଂ ପନ କଥଂ ତିଟ୍ଠତୀତି? ଆହ ''ଉଭତୋ ଚା''ତିଆଦି। ପରିୱାରେନ ଗନ୍ଥିତା ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସେୱ ପରିୱାରସ୍ସ ସୁତ୍ତେ। ନିଯତସମୁଟ୍ଠାନଂ କତଂ, ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅସମ୍ଭିନ୍ନସମୁଟ୍ଠାନାନି ଅସଙ୍କରସମୁଟ୍ଠାନାନି, ଅଞ୍ଞେହି ଅସଦିସସମୁଟ୍ଠାନାନୀତି

ଅତ୍ଥୋ। ଯସ୍ମା ପରିୱାରେ ସତି ୱିନଯୋ ତିଟ୍ଠତି, ୱିନଯେ ସତି ସଦ୍ଧମ୍ମୋ ତିଟ୍ଠତି, ଯସ୍ମା ସମୁଟ୍ଠାନାନି ଚ ସୁତ୍ତେ ଦିସ୍ସନ୍ତି, ତସ୍ମା ସିକ୍ଖେତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଧମ୍ମକାମୋ ସୁପେସଲୋ''ତି ପରିୱାରେ ଗାରୱଜନନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥାତି ''ଦିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ତତ୍ଥ। ''ଏକେନ ସମୁଟ୍ଠାନେନ ସମୁଟ୍ଠାତୀତି ପଠମପାରାଜିକଂ ଏକେନ ସମୁଟ୍ଠାନେନ ସମୁଟ୍ଠାତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପାଠଇଯଞ୍ଚ ନିଦ୍ଦିଟ୍ଠସମୁଟ୍ଠାନଞ୍ଚ ଦିସ୍ସତି। ''ତସ୍ସେୱ ପରିୱାରସ୍ସ, ସମୁଟ୍ଠାନଂ ନିଯତୋ କତ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ପୁରିମନଯେତି ଅତ୍ଥୋ। ଯଥାଞ୍ଞାଯନ୍ତି ଯଥାଭୂତଂ। ''ସଞ୍ଚରିତ୍ତାଭାସନଞ୍ଚା''ତି ପାଠୋ। ''ସଞ୍ଚରିତ୍ତାନୁଭାସନଞ୍ଚା''ତିପି ଅତ୍ଥି। ନଯୱଜ୍ଜେହି ୱିନଯୱଜ୍ଜେହୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

୨୫୮।ନାନୁବନ୍ଧେ ପୱତ୍ତିନିନ୍ତି ''ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ୱୁଟ୍ଠାପିତଂ ପୱତ୍ତିନିଂ ଦ୍ୱେ ୱସ୍ସାନି ନାନୁବନ୍ଧେଯ୍ଯା''ତି ୱୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦଞ୍ଚ। ଅଯଂ ପାଠୋ ଏକଚ୍ଚେସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ନ ଦିସ୍ସତି। ଛସତ୍ତତି ପଠମପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନା।

ଦୁତିଯପାରାଜିକସମୁଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

୨୫୯।''କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱାତି କୁକ୍କୁଚ୍ଚୁପ୍ପାଦନଞ୍ଚ ଧମ୍ମିକାନଂ କମ୍ମାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ୱା ଖୀଯନଞ୍ଚ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା ଖୀଯନଞ୍ଚା''ତି ପାଠୋ। ''ଦତ୍ୱା''ତି ଉପ୍ପଟିପାଟିଯା ୱୁତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ''କୁକ୍କୁଚ୍ଚଂ ଧମ୍ମିକଂ ଦତ୍ୱାତି ପାଠୋ ସୁନ୍ଦରୋ''ତି ୱଦନ୍ତି, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ।

୨୬୯।ଅକତନ୍ତି ଅଭିନୱଂ।

ଅନ୍ତରପେଯ୍ଯାଲଂ

କତିପୁଚ୍ଛାୱାରୱଣ୍ଣନା

୨୭୧।ପଟିନିଦ୍ଦେସନ୍ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ନିଦ୍ଦିସନଂ। ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି ୱିନୀତାନି ସଂୱରାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଏତେହି ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେହି। ''ଆରକା''ତି ନିୱତ୍ତିଅତ୍ଥେନ ୱୁତ୍ତୱା ତଂ ପୁନ ସରୂପେନ ୱତ୍ତୁକାମୋ ''ଭୁସା ୱା''ତି ଆହ। ''ଗେହଂ ଧୂମେନ ପୁଣ୍ଣଂ ଆଧୂମିତ''ନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିଯ ରାଗାଦିୱେରଂ ମଣତି ୱିନାସେତି। ଏତାଯାତି ୱିରତିଯା। ୱେଲ ଚଲନେ। ନିଯ୍ଯାନଂ ମଗ୍ଗଂ ସିନୋତି ବନ୍ଧତୀତି ସେତୁ। ''ସେତୁଘାତୋତି ୱୀତିକ୍କମପଟିପକ୍ଖଭୂତା ୱିରତି, ତଦତ୍ଥନିଙ୍କତ୍ତିକରଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦୋ ୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ''ଧମ୍ମସ୍ସୱନଗ୍ଗନ୍ତି ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତାନଂ ସମୂହ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ସଚେ ନ ଗଚ୍ଛତି, ୱିକ୍ଖିତ୍ତୋ ୱା ନିସୀଦତି। କାଯପ୍ପାଗବ୍ଭିଯଂ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତଂ। ''ପମାଦେ''ତି ୱତ୍ୱା ତଦତ୍ଥଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ସତିୱିପ୍ପୱାସେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୭୨-୩।ସପରସନ୍ତାନେ ୱାତି ସସନ୍ତାନେ ୱା ପରସନ୍ତାନେ ୱା। ତଥା ୱିୱଦନ୍ତା ପନାତି ଭେଦକରୱତ୍ଥୂନି ନିସ୍ସାଯ ୱିୱଦନ୍ତା। ଉଭଯେହିପୀତି ଥେରନୱେହି। ନନ୍ତି ମେତ୍ତଂ କାଯକମ୍ମଂ। ଯେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପିଯଂ କରୋତି, ତେସଂ ମେତ୍ତାକାଯକମ୍ମସଙ୍ଖାତୋ ଧମ୍ମୋ। ଏତ୍ତକନ୍ତି ଆମିସୱିଭତ୍ତିଦସ୍ସନଂ। ଅସୁକସ୍ସ ଚାତି ପୁଗ୍ଗଲୱିଭତ୍ତିଦସ୍ସନଂ। ''ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ଅଦାତୁମ୍ପି ୱଟ୍ଟତୀ''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଏୱ ଅଲଜ୍ଜିପରିଭୋଗୋ ୱାରିତୋ। ସବ୍ବେସଂ ଦାତବ୍ବମେୱାତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନେନ ଅଜାନନ୍ତେନ ୱିଭାଗଂ ଅକତ୍ୱା ଦାତବ୍ବଭାୱଂ ଦୀପେତୀତି ଏକେ। ''ସବ୍ବେସଂ ଦାତବ୍ବମେୱା''ତି ୱୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାସୁ। ତତ୍ଥ ''ଅଲଜ୍ଜିଉକ୍ଖିତ୍ତକାନଂ ପରିଭୋଗସୀସେନ ସହତ୍ଥା ନ ଦାତବ୍ବଂ, ଦାପେତବ୍ବନ୍ତି ଅପରେ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିଚିନିତ୍ୱା ଦାନଂ ୱିଚେଯ୍ଯ ଦାନଂ। ଯସ୍ମା ଅଯଂ ୱିସେସୋ କାତବ୍ବୋଯେୱାତି ଅଯଂ କରୋତି, ତସ୍ମା ପୁଗ୍ଗଲୱିଭାଗୋ ନ କତୋତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ପକତିୱଣ୍ଣେନ ୱିସଭାଗୱଣ୍ଣେନ। ''ଇଦଂ ନାମ ଆପନ୍ନୋ''ତି ପରେହି ଅପରାମସିତବ୍ବତୋ ଅପରାମଟ୍ଠାନି। ଅନୁଲୋମେହି ଗହିତସଙ୍ଖାରାରମ୍ମଣେହି ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ନିଯ୍ଯାତି।

ଛଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୭୬।''ପଠମେନଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନେନ ଦୁବ୍ଭାସିତଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ଯାତି ନ ହୀତି ୱତ୍ତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ ୱାଚାଚିତ୍ତୱସେନେୱାପଜ୍ଜିତବ୍ବତୋ।

୨୭୭।କୁଟିଂକରୋତୀତି ଏତ୍ଥ ସଞ୍ଚରିତ୍ତମୱତ୍ୱା ଦୁକ୍କଟଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯସଙ୍ଘାଦିସେସାନଂ ଏକସ୍ମିଂ ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ପଟିପାଟିଯା ଉପ୍ପତ୍ତିଦସ୍ସନତ୍ଥମିଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ହି ସଞ୍ଚରିତ୍ତେ ଏୱ ଆପଜ୍ଜତି। ''ଇମିନା ପନ ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ପଟିପାଟିଯା ଅଗ୍ଗହଣେ କାରଣଂ ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୮୩।ୱିୱେକଦସ୍ସିନାତି ତଦଙ୍ଗୱିୱେକାଦିପଞ୍ଚୱିଧୱିୱେକଦସ୍ସିନା।

୨୮୪।ଅତ୍ତନୋ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲନ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ।

୨୮୮।ୱିୱାଦାଧିକରଣପଚ୍ଚଯାତି ଅଞ୍ଞେହି, ଅତ୍ତନା ୱା ପୁବ୍ବଭାଗେ ଆପନ୍ନପଚ୍ଚଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓମସତୀତି ‘‘ଅଯଂ ଧମ୍ମୋ, ଅଯଂ ୱିନଯୋ’’ତି ୱିୱଦନ୍ତୋ ‘‘ତ୍ୱଂ କିଂ ଜାନାସୀ’’ତିଆଦିନା ଓମସତି। ତୀହି ସମଥେହି ସମ୍ମୁଖାୱିନଯପଟିଞ୍ଞାତକରଣତିଣୱତ୍ଥାରକେହି। ‘‘ସମ୍ମୁଖାୱିନଯଞ୍ହେତ୍ଥ ସବ୍ବତ୍ଥ ଇଚ୍ଛିତବ୍ବତୋ ‘ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ଚେୱ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣେନ ଚା’ତିଆଦିନା ଦ୍ୱୀହିପି ଯୋଜିତଂ। ଏସ ନଯୋ ସବ୍ବତ୍ଥା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୨୯୧।ଠପେତ୍ୱା ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିଯୋତି ଏତ୍ଥ ‘‘କିଞ୍ଚାପି ଅୱସେସା ନତ୍ଥି, ତଥାପି ପଟିପାଟିଯା ପାଟୱଜନନତ୍ଥଂ ପୁଚ୍ଛା କତା’’ତି ୱୁତ୍ତଂ।

ଅନ୍ତରପେଯ୍ୟାଲଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ସମଥଭେଦୱଣ୍ଣନା

ଅଧିକରଣପରିଯାଯୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୯୩-୪।ଲୋଭକାରଣାୱିୱାଦନତୋ ‘‘ଲୋଭୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ସେସେସୁ। ଠାନାନୀତିଆଦୀନି କାରଣୱେୱଚନାନି। କାରଣଞ୍ହି ତିଟ୍ଠନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଠାନଂ, ୱସନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ୱତ୍ଥୁ, ଭୱନ୍ତି ଏତ୍ଥାତି ଭୂମୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି ୱସନ୍ତି ଭୱନ୍ତି ଚାତି? ୱିୱାଦାଧିକରଣାଦଯୋ। କୁସଲାକୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିୱଦନତୋ ‘‘ନୱ ହେତୂ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। କୋଧନୋ ହୋତି ଉପନାହୀତିଆଦୀନି ଦ୍ୱାଦସ ମୂଲାନି। ଅକ୍ଖୋସନ୍ତେନ ହି ଚତୂସୁ ୱିପତ୍ତୀସୁ ଏକେନ ଅନୁୱଦନତୋ ‘‘ଚତସ୍ସୋ ୱିପତ୍ତିଯୋ ଠାନାନୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଚୁଦ୍ଦସ ମୂଲାନୀତି ୱିୱାଦାଧିକରଣେ ୱୁତ୍ତା ଦ୍ୱାଦସ, କାଯୋ, ୱାଚା ଚ।

୨୯୫-୬।ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଠାନାନୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ପଟିଚ୍ଛାଦେନ୍ତସ୍ସ ଯା ଆପତ୍ତି ହୋତି, ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ପୁବ୍ବେ ଆପନ୍ନା ଆପତ୍ତି ଠାନଂ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ‘‘ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲନ୍ତି ୱଚନତୋ ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ କୁସଲହେତୁ, କୁସଲଚିତ୍ତଂ ପନ ଅଙ୍ଗଂ ହୋତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ଠାନାନୀତି ଏତ୍ଥ ‘‘ଏୱଂ କତ୍ତବ୍ବନ୍ତି ଠିତପାଠଇ କମ୍ମଂ ନାମ। ‘ଯଥାଠିତପାଠଇୱସେନ କରୋନ୍ତାନଂ କିରିଯା କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ ନାମା’’’ତି ୱୁତ୍ତଂ, ‘‘ପାଠଇଅନୁସାରେନ ପଟିକାତବ୍ବଲକ୍ଖଣଂ ୱା କମ୍ମଂ। ତଥେୱ କରଣଂ କିଚ୍ଚାଧିକରଣ’’ନ୍ତି ଚ। ଞତ୍ତିଞତ୍ତିଦୁତିଯଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମାନି ଞତ୍ତିତୋ ଜାଯନ୍ତି, ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ଅପଲୋକନତୋ, ‘‘କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ ଏକେନ ସମଥେନ ସମ୍ମତି ସମ୍ମଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ’’ତି ଲିଖିତଂ। ସିଯୁନ୍ତି ହୋନ୍ତି। କଥଞ୍ଚ ସିଯାତି କଥଂ ହୋତି। ୱିୱାଦାଧିକରଣସ୍ସ ଦ୍ୱେତି ତେ ଦ୍ୱେ ଠପେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞେହି ନ ସମ୍ମତି।

୨୯୭।ସାଧାରଣାତି ତଂ ସମେତବ୍ବା।

୨୯୮।ତବ୍ଭାଗିଯାତି ତଂକୋଟ୍ଠାସା।

୨୯୯। ଏକାଧିକରଣଂ ସବ୍ବେ ସମଥା ସମଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ସମେତୁଂ ଭବ୍ବାତି ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ ‘‘ସମଥା ସମଥସ୍ସ ସାଧାରଣା’’ତି ଆହ। ସମଥା ସମଥସ୍ସା ସିଯା ସାଧାରଣା ସିଯା ଅସାଧାରଣା।

୩୦୦। ସମଥା ସମଥସ୍ସ ତବ୍ଭାଗିଯୱାରେପି ଏସେୱ ନଯୋ।

୩୦୧। ଇମେ ସମଥା ସମଥା, ନ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୦୨। ‘‘ସମଥା ୱିନଯୋ’’ତିପି ୱୁଚ୍ଚତି, ତସ୍ମା ୱିନଯୋ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋତି ୱିନଯୱାରୋ ଉଦ୍ଧଟୋ ସିଯା। ନ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋତି ସମ୍ମୁଖାୱିନଯଂ ଠପେତ୍ୱା ସତିୱିନଯାଦଯୋ ସେସସମଥା।

୩୦୩। ସଙ୍ଘସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ପଟିଞ୍ଞାତେ ତଂ ପଟିଜାନନଂ ସଙ୍ଘସ୍ସ ସମ୍ମୁଖତା ନାମ ହୋତୀତି ‘‘ତସ୍ସ ପଟିଜାନନଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ‘ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ କୁସଲୋ’ତିଆଦି ୱୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତି। ନତ୍ଥି ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ଅକୁସଲୋତି ‘‘ଧମ୍ମୱିନଯପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁଖତାହି ତିୱଙ୍ଗିକୋ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ଏତେହି ୱିନା

ନତ୍ଥି। ତତ୍ଥ କୁସଲଚିତ୍ତେହି କରଣକାଲେ କୁସଲୋ, ଅରହନ୍ତାନଂ କରଣକାଲେ ଅବ୍ୟାକତୋ, ଏତେସଂ ଅକୁସଲପଟିପକ୍ଖତ୍ତା ଅକୁସଲସ୍ସ ସମ୍ଭଓ୍ୱୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା 'ନତ୍ଥି ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ଅକୁସଲୋ'ତି ୱୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ। ''ଯେଭୁଯ୍ୟସିକା ଅଧମ୍ମୱାଦୀହି ୱୂପସମନକାଲେ ସଲାକଗ୍ଗାହାପକେ ଧମ୍ମୱାଦିମ୍ହି କୁସଲା, ଧମ୍ମୱାଦୀନମ୍ପି ଅଧମ୍ମୱାଦିମ୍ହି ସଲାକଗ୍ଗାହାପକେ ଜାତେ ଅକୁସଲା, ସବ୍ବତ୍ଥ ଅରହତୋ ୱସେନେୱ ଅବ୍ୟାକତତା, ଅନରହତୋ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ସତିୱିନଯଦାନେ ସତିୱିନଯୋ ଅକୁସଲୋ, ଅମୂଳ୍ହୱିନଯୋ ଅନୁମ୍ମତ୍ତକସ୍ସ ଦାନେ, ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ ମୂଳ୍ହସ୍ସ ଅଜାନନତୋ ପଟିଞ୍ଞାଯକରଣେ, ତସ୍ସପାପିଯସିକା ସୁଦ୍ଧସ୍ସ କରଣେ, ତିଣୱତ୍ଥାରକଂ ମହାକଲହେ, ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ କରଣେ ଚ ଅକୁସଲ''ନ୍ତି ଲିଖିତଂ।

ଯତ୍ଥୱାରପୁଚ୍ଛାୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୦୪।ଲବ୍ଭନ୍ତୀତି ପୁଚ୍ଛା।

ସମଥୱାରୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୦୫।ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ଚାତିଆଦି ତସ୍ସା ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ଚ ଯେଭୁଯ୍ୟସିକାଯ ଚ ଅଧିକରଣଂ ୱୂପସମ୍ମତି, ତସ୍ମିଂ ସମଯେ ଯତ୍ଥ ଯେଭୁଯ୍ୟସିକା ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ଯତ୍ଥ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଂ ଲବ୍ଭତି, ତତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ଲବ୍ଭତୀତି ଏତ୍ଥ ଏକଂ ୱା ଦ୍ୱେ ୱା ବହୂ ୱା ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପନ୍ନୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ଇମଂ ନାମ ଆପତ୍ତିଂ ଆପନ୍ନୋସୀ''ତି ପୁଚ୍ଛିତୋ ''ଆମା''ତି ଆପତ୍ତିଂ ପଟିଜାନାତି, ଦ୍ୱେପି ଲବ୍ଭନ୍ତି। ତତ୍ଥ ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତା ଧମ୍ମୱିନଯପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁଖତାତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସମ୍ମୁଖାୱିନଯେ ସଙ୍ଘସ୍ସ ପୁରତୋ ପଟିଞ୍ଞାତଂ କତଂ ଚେ, ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତା। ତତ୍ଥେୱ ଦେସିତଂ ଚେ, ଧମ୍ମୱିନଯସମ୍ମୁଖତାଯୋପି ଲଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଅୱିୱଦନ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ପଟିଜାନନ୍ତି ଚେ, ପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁଖତା। ତସ୍ସେୱ ସନ୍ତିକେ ଦେସିତଂ ଚେ, ଧମ୍ମୱିନଯସମ୍ମୁଖତାଯୋପି ଲଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି। ଏକସ୍ସେୱ ୱା ଏକସ୍ସ ସନ୍ତିକେ ଆପତ୍ତିଦେସନକାଲେ ''ପସ୍ସସି, ପସ୍ସାମୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ତତ୍ଥ ଧମ୍ମୱିନଯପୁଗ୍ଗଲସମ୍ମୁଖତାସଙ୍ଖାତୋ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ଚ ପଟିଞ୍ଞାତକରଣଞ୍ଚ ଲଦ୍ଧଂ ହୋତି।

ସଂସଟ୍ଠୱାରାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୦୬। ଅଧିକରଣାନଂ ୱୂପସମୋୱ ସମଥୋ ନାମ, ସୋ ଅଧିକରଣଂ ୱିନା ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନ ଚ ଲବ୍ଭା ୱିନିଭୁଜ୍ଜିତ୍ୱା ନାନାକରଣଂ କାତୁଂ।

୩୦୯-୩୧୦।ସମଥା ସମଥେହି ସମ୍ମନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ସମ୍ମନ୍ତୀତି ସମ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି। ଅଧିକରଣା ୱା ପନ ସମ୍ମନ୍ତି ୱୂପସମ୍ମନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ, ତସ୍ମା ''ଯେଭୁଯ୍ୟସିକା ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ସମ୍ମତୀ''ତି ଇମାଯ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେନ ସଦ୍ଧିଂ ସମ୍ପଜ୍ଜତି, ନ ସତିୱିନଯାଦୀହି ତେସଂ ତସ୍ସା ଅନୁପକାରତ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ସମଥା ଅଧିକରଣେହି ସମ୍ମନ୍ତୀତି ଏତ୍ଥ ସମଥା ଅଭାୱଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

୩୧୧। ''ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ୱିୱାଦାଧିକରଣେନ ନ ସମ୍ମତୀ''ତି ପାଠୋ। ଯେଭୁଯ୍ୟସିକାଯ ସମାନଭାୱତୋ ଚ ଅୱସାନେ ''ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ନ କେନଚି ସମ୍ମତୀ''ତି (ପରି। ୩୧୩) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଚ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯୋ ସଯଂ ସମଥେନ ୱା ଅଧିକରଣେନ ୱା ସମେତବ୍ବୋ ନ ହୋତୀତି କତ୍ୱା ୱୁତ୍ତୋ। ସତିୱିନଯୋ କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମତି। ଅମୂଳ୍ହୱିନଯତସ୍ସପାପିଯସିକତିଣୱତ୍ଥାରକାପି କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମନ୍ତି।

୩୧୩।ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମତୀତି ''ସୁଣାତୁ ମେ, ଭନ୍ତେ…ପେ… ପଠମଂ ସଲାକଂ ନିକ୍ଖିପାମୀ''ତି ଏୱଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମତି। ଅନୁୱାଦାଧିକରଣଆପତ୍ତାଧିକରଣାପି କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମନ୍ତି। '''ଅକତଂ କମ୍ମଂ ଦୁକ୍କଟଂ କମ୍ମ'ନ୍ତି ଏୱଂ କିଚ୍ଚାଧିକରଣମ୍ପି କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମତୀତି ଏୱଂ ପାଠୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ''ତି ଲିଖିତଂ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ପନ ଗଣ୍ଠିପଦେ '''ସମଥା ଅଧିକରଣେହି ସମ୍ମନ୍ତୀ'ତି ଏତ୍ଥ ଯସ୍ମା ସବ୍ବେ ସମଥା କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମନ୍ତି, ତସ୍ମା 'ସମଥା କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନ ସମ୍ମନ୍ତୀ'ତି ପାଠୋ ଗହେତବ୍ବୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ।

୩୧୪।ୱିୱାଦାଧିକରଣଂକତମଂ ଅଧିକରଣଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତୀତି ''ନାଯଂ ଧମ୍ମୋ''ତି ୱୁତ୍ତମତ୍ତେନ କିଞ୍ଚି ଅଧିକରଣଂ ନ ସମୁଟ୍ଠାପେତି।

୩୧୮-୯। ''କତମାଧିକରଣପରିଯାପନ୍ନ''ନ୍ତି ପାଠୋ। ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଭଜତୀତି ପଠମୁପ୍ପନ୍ନୱିୱାଦଂ ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପନ୍ନୋ ଭଜତି। ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ ଦ୍ୱେ ସମଥେ ଭଜତୀତି ''ଇମଂ ୱୂପସମେତୁଂ ସମତ୍ଥା ତୁମ୍ହେ''ତି ୱଦନ୍ତଂ ୱିଯ ଭଜତି ''ମଯଂ ତଂ ୱୂପସମେସ୍ସାମା''ତି ୱଦନ୍ତେହି ୱିଯ ଦ୍ୱୀହି ସମଥେହି ସଙ୍ଗହିତଂ।

ସମଥଭେଦଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଖନ୍ଧକପୁଚ୍ଛାଵାରଵଣ୍ଣନା

ପୁଚ୍ଛାଵିସ୍ସଜ୍ଜନାଵଣ୍ଣନା

୩୨୦।ନିଦାନଂ ନାମ କାଲଞ୍ଚ ନଗରଞ୍ଚ ଦେସୋ ଚ ଭଗଵା ଚ। ଵତ୍ଥୁପୁଗ୍ଗଲାଦି ନିଦ୍ଦେସୋ। ଯାନି ତତ୍ଥ ଉପସମ୍ପଦକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଊନଵୀସତିଵସ୍ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତିଆଦିନା ନଯେନ ଉତ୍ତମାନି ପଦାନି ଵୁତ୍ତାନୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ସା ସା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ପଦସ୍ସ ଆପତ୍ତୀତି ଵୁଚ୍ଚତୀତି ଯା ‘‘ନ, ଭିକ୍ଖଵେ, ଊନଵୀସତିଵସ୍ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ଉପସମ୍ପାଦେତବ୍ବୋ’’ତି ପଦେନ ପଞ୍ଞତ୍ତା ଆପତ୍ତି, ସା ତସ୍ସ ପଦସ୍ସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଚମ୍ପସଂଯୁତ୍ତେତି ଚମ୍ପକ୍ଖନ୍ଧକେ।

ଏକୁତ୍ତରିକନଯଵଣ୍ଣନା

ଏକକଵାରଵଣ୍ଣନା

୩୨୧। ଏକୁତ୍ତରିକନଯେ ଆପତ୍ତି ଜାନିତବ୍ବାତି ଏତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ନାମ କିଂ ପରମତ୍ଥସଭାଵା, ଉଦାହୁ ନ ଵତ୍ତବ୍ବସଭାଵାତି? ନ ଵତ୍ତବ୍ବସଭାଵା। ଵୁତ୍ତଞ୍ହି ପରିଵାରେ ‘‘ଵତ୍ଥୁ ଜାନିତବ୍ବଂ, ଗୋତ୍ତଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ନାମଂ ଜାନିତବ୍ବଂ, ଆପତ୍ତି ଜାନିତବ୍ବା’’ତି ଏତେସଂ ପଦାନଂ ଵିଭଙ୍ଗେ ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମୋତି ଵତ୍ଥୁ ଚେଵ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ। ପାରାଜିକନ୍ତି ନାମଞ୍ଚେଵ ଆପତ୍ତି ଚା’’ତି। ନାମଞ୍ଚ ଗୋତ୍ତଞ୍ଚ ‘‘ନାମଗୋତ୍ତଂ ନ ଜୀରତୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୧।୭୬) ଵଚନତୋ ସମ୍ମୁତିମତ୍ତଂ, ତସ୍ମା ‘‘କୁସଲତ୍ତିକଵିନିମୁତ୍ତା ନ ଵତ୍ତବ୍ବଧମ୍ମଭୂତା ଏକଚ୍ଚା ସମ୍ମୁତି ଏଵା’’ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଯଂ ପନ ଵୁତ୍ତଂ ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଵ॰ ୨୨୨), ତଂ ‘‘ଵିଵାଦାଧିକରଣଂ ସିଯା କୁସଲଂ, ସିଯା ଅକୁସଲଂ, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଵ॰ ୨୨୦) ଏତ୍ଥ ଵିଯ ପରିଯାଯତୋ ଵୁତ୍ତଂ। ଅତ୍ଥତୋ ହି ଵିଵାଦୋ ନାମ ଏକଚ୍ଚୋ ସମ୍ମୁତିଵିସେସୋ। ଯୋ ଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିନୋ, ସୋ ‘‘ତଂ ଚିତ୍ତପରିଯାଯେନ ପନ ସିଯା କୁସଲ’’ନ୍ତିଆଦି ଵୋହାରଲଦ୍ଧୋ, ତଥା ଆପତ୍ତାଧିକରଣମ୍ପୀତି ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ତେନେଵ ଵୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ‘‘ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନୋ ହି ଅକୁସଲଚିତ୍ତୋ ଵା ଆପଜ୍ଜତି କୁସଲାବ୍ୟାକତଚିତ୍ତୋ ଵା’’ତି (କଙ୍ଖା॰ ଅଟ୍ଠ॰ ପଠମପାରାଜିକଵଣ୍ଣନା)। ଅଞ୍ଞଥା ସମଥେହି ଅଧିକରଣୀଯତା ନ ସମ୍ଭଵତି। ନ ହି ସମଥା କୁସଲାଦିଂ ଅକୁସଲାଦିଂ ଵା ଅଧିକିଚ୍ଚପଵତ୍ତନ୍ତି, ସମଥଵସେନ ଵା କୁସଲାଦି ସମ୍ମତି। ନ ଚ କୁସଲସ୍ସ ଵିଵାଦସ୍ସ, ଅନୁଵାଦସ୍ସ ଵା କୁସଲାଦିସମଥେହି ଵୂପସମେତବ୍ବତା ଆପଜ୍ଜତୀତି ତେସଂ ଅଧିକରଣମତ୍ତମେଵ ନ ସମ୍ଭଵେଯ୍ୟ, ତସ୍ମା ଅଧିକରଣାନଂ, ସମଥାନଞ୍ଚ କୁସଲାଦିଭାଵୋ ପରିଯାଯଦେସନାଯ ଲବ୍ଭତି, ନୋ ଅଞ୍ଞଥା, ତେନେଵ ସମ୍ମୁଖାଵିନଯେ ଵିଯ ଆପତ୍ତାଧିକରଣେ ତିକଂ ନ ପୂରିତଂ। ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜମାନସ୍ସ ଯସ୍ମା ସଞ୍ଚେତନା ଏକନ୍ତତୋ ଅକୁସଲାଵ ହୋତି। ଇତରସ୍ସ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ଵା ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ଵା ତଦାଭାଵମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ‘‘ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ‘‘ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦଯମାନୋ ତଂ ଚୀଵରଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେଯ୍ୟ, ଇଚ୍ଚେତଂ କୁସଲ’’ନ୍ତିଆଦୀସୁ (ପାରା॰ ୫୩୮) ନ କୁସଲସଦ୍ଦୋ ସୁଖଵିପାକୋ, ‘‘ସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ପଟିଘାତାଯା’’ତିଆଦୀସୁ (ପରି॰ ୪୯୮) ନ ଅକୁସଲା ଵା ହୋତି। ଇତରସ୍ସ ସଚିତ୍ତକସ୍ସ ଵା ଅଚିତ୍ତକସ୍ସ ଵା ତଦାଭାଵମତ୍ତଂ ଉପାଦାଯ ‘‘ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଯଥା ହି ଦ୍ୱିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଚୋଦଯମାନୋ ତଂ ଚୀଵରଂ ଅଭିନିପ୍ଫାଦେଯ୍ୟ, ଯଂ ପନେତ୍ଥ ‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଅକୁସଲ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ, ତସ୍ସ ଵସେନ ତଦକୁସଲତୋ ସତ୍ତ ଵିନୀତଵତ୍ଥୂନି ଵେଦିତବ୍ବାନି, ତତୋ ଚୀଵରନ୍ତି ସମ୍ଭଵତୋ ଅଚୀଵରକା, ଅନ୍ତରାପତ୍ତିକା ଚ। ଅନନ୍ତରିକଲକ୍ଖଣପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଵସେନ ନିଯତା ଚ ନାମାତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ସମ୍ମୁତିନିଦ୍ଦେସେ ଗରୁକଲହୁକନିଦ୍ଦେସୋପି ସମ୍ଭଵତି। ଅଞ୍ଞଥା ‘‘ଅନନ୍ତରାଯିକା ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜା, ଅନଵଜ୍ଜାପଣ୍ଣତ୍ତୀ’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତା। କୁଟିକାରମହଲ୍ଲକାପତ୍ତି ଅନ୍ତରାଯିକା ଲୋକଵଜ୍ଜସାଵଜ୍ଜପଣ୍ଣତ୍ତିତୋ। ସମ୍ପଜାନମୁସାଵାଦୋ ଓମସଵାଦାଦିତୋ ଗରୁକାଦି ନ ସମ୍ଭଵେଯ୍ୟ, ତତୋ ଵା ଅଯଂ ଲହୁକାଦୀତି ଇଦଂ ସବ୍ବଂ ଏକଚ୍ଚାନଂ ଆଚରିଯାନଂ ମତଂ, ‘‘ସବ୍ବଂ ଅଯୁତ୍ତ’’ନ୍ତି ଵଦନ୍ତି। କସ୍ମା? ଯସ୍ମା ‘‘ପାରାଜିକନ୍ତି ନାମଞ୍ଚେଵ ଆପତ୍ତିଚା’’ତି ଵଚନେନ ଚେ ଆପତ୍ତି ନ ଵତ୍ତବ୍ବଧମ୍ମୋ ସିଯା, ଵତ୍ଥୁ ଚ ନ ଵତ୍ତବ୍ବଧମ୍ମୋ ସିଯା ଗୋତ୍ତେନ ସମାନାଧିକରଣଭାଵେନ ଵୁତ୍ତତ୍ତା, ତସ୍ମା ‘‘ମେଥୁନଧମ୍ମୋ’’ତି ପଦଂ ଅଜ୍ଝାଚାରସଙ୍ଖାତଂ ଵତ୍ଥୁଞ୍ଚ ଦୀପେତି। ଅଜ୍ଝାଚାରଵସେନେଵ ଆପତ୍ତିଯା ଲଦ୍ଧନାମଂ ଅସାଧାରଣନାମତ୍ତା ‘‘ଗୋତ୍ତ’’ନ୍ତି ଚ ଵୁଚ୍ଚତୀତି ଅଯଂ ତତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ।

‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ କିଂ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମନ୍ତି? ଲୋଭୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ, ଦୋସୋ, ମୋହୋ, ଅଲୋଭୋ, ଅଦୋସୋ, ଅମୋହୋ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ’’ତି ‘‘କତି ହେତୂତି? ଛ ହେତୂ ତଯୋ ଅକୁସଲହେତୂ, ତଯୋ ଅବ୍ୟାକତହେତୂ’’ତି ଚ ଵୁତ୍ତତ୍ତା ନିପ୍ପରିଯାଯେନେଵ ‘‘ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତ’’ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ପନ ସନ୍ଧାଯଭାସିତଵସେନ ତଥା ଏଵ ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସଭାଵତୋ ନିପ୍ପରିଯାଯେନେଵ ଅକୁସଲା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା, ରୂପଅବ୍ୟାକତା ଚ ହୋନ୍ତି। ‘‘ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ’’ନ୍ତି (ଚୂଳଵ॰ ୨୨୨) ଵୁତ୍ତତ୍ତା କୁସଲମେଵ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତଂ, ଖୀଣାସଵାନଂ

କିରିଯାବ୍ୟାକତଂ ନାମ ହୋତୀତି କୁସଲେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ କିରିଯାବ୍ୟାକତମ୍ପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେଵ ହୋତି। ତସ୍ମିଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ ସବ୍ବଥା ଅଵାଵଟଂ ଵିପାକାବ୍ୟାକତଂ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତମେଵ ହୋତି। ନିବ୍ବାନାବ୍ୟାକତେ ଵତ୍ତବ୍ବମେଵ ନତ୍ଥୀତି ଏକେ, ତଂ ଅଯୁତ୍ତଂ ''ଛ ହେତୁଯୋ''ତି ଵୁତ୍ତତ୍ତା। କିଞ୍ଚାପି ଵୁତ୍ତଂ ସାମଞ୍ଞେନ, ତଥାପି ଵିପାକହେତୁଯେଵ ତତ୍ଥ ଅଧିପ୍ପେତୋ, ନ କିରିଯାହେତୁ, ତେ ହି କୁସଲସଭାଵା ଚ, ତସ୍ମା ରୂପଂ, ଵିପାକାବ୍ୟାକତଞ୍ଚାପତ୍ତି। ତତ୍ଥ ଅକୁସଲାପତ୍ତିତୋ ଵିନୀତଵତ୍ଥୂନି। ଇତରସ୍ସାପି ଆଦିତୋ ଛାଦନା କୁସଲଚିତ୍ତତୋତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଅନ୍ତରାଯିକନିଯତସାଵଜ୍ଜପଞ୍ଞତ୍ତିଭିଭାଵୋପି ଚସ୍ସା ଵେଵଚନଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବୋ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜାଯ, ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଆପନ୍ନାଯ ଚ, ତସ୍ମା ''ଜୀଵିତିନ୍ଦ୍ରିଯଂ ସିଯା ସାରମ୍ମଣଂ ସିଯା ଅନାରମ୍ମଣ''ନ୍ତି ଵଚନଂ ଵିଯ ଏକନ୍ତାକୁସଲଂ ଅନେକନ୍ତାକୁସଲଞ୍ଚ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ, ଏକନ୍ତାବ୍ୟାକତଂ ଭୂତାରୋଚନଂ ଅନେକନ୍ତାବ୍ୟାକତଞ୍ଚ ସେସଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜଂ ଏକତୋ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ଵା ''ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ ସିଯାବ୍ୟାକତ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ। ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜମେଵ ସନ୍ଧାଯ ତଥା ଵୁତ୍ତଂ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ, ଗଣ୍ଠିପଦେ ଚ ''ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତଂ, ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ'ନ୍ତି ଏତ୍ଥ ସନ୍ଧାଯଭାସିତଵସେନ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯସ୍ମିଞ୍ହି ପଥଵିଖଣନାଦିକେ ଆପତ୍ତାଧିକରଣେ ଅପକତଞ୍ଞୁନୋ ସନ୍ଧାଯ ଅପ୍ପହରିତକରଣାଦିକାଲେ କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଅଙ୍ଗଂ ହୋତି, ଖଣନାଦିପଯୋଗସଙ୍ଖାତଂ ରୂପାବ୍ୟାକତଂ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପେନ୍ତଂ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ''ତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ''ଅତ୍ଥାପତ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି, କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଵୁଟ୍ଠାତୀ''ତିଆଦି। ତସ୍ମିଞ୍ହି ସତି ନ ସକ୍କା ଵତ୍ତୁଂ ''ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ''ନ୍ତି। ଯସ୍ମା ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାପକଂ ଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ନ ହୋତି, ତସ୍ମା ନ ଯିଦଂ ଅଙ୍ଗପ୍ପହୋନକଚିତ୍ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ। ଯଦି ତଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ, ''ସିଯା କୁସଲ''ନ୍ତି ଚ ଵତ୍ତବ୍ବଂ ଭଵେଯ୍ୟ, ନ ଚ ଵୁତ୍ତଂ। ତସ୍ମା ଇଦଂ ପନ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ – ଯଂ ତାଵ ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ, ତଂ ଏକନ୍ତତୋ ଅକୁସଲମେଵ, ତତ୍ଥ ''ସିଯା ଅକୁସଲ''ନ୍ତି ଵିକପ୍ପୋ ନତ୍ଥି। ଯଂ ପନ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜଂ, ତଂ ଯସ୍ମା ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ''ଇମଂ ଆପତ୍ତିଂ ଵୀତିକ୍କମାମୀ''ତି ଵୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସେଵ ଅକୁସଲଂ ହୋତି, ଅସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ପନ କିଞ୍ଚି ଅଜାନନ୍ତସ୍ସ ସହସେଯ୍ୟାଦିଵସେନ ଆପଜ୍ଜତୋ ରୂପଵିପାକଂ ଅବ୍ୟାକତଂ ହୋତି ଅନୁଟ୍ଠାନତୋ। ତସ୍ମା ତସ୍ସ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜସ୍ସ ସଞ୍ଚିଚ୍ଚାସଞ୍ଚିଚ୍ଚଵସେନ ଇମଂ ଵିକପ୍ପଭାଵଂ ସନ୍ଧାଯ ଇଦଂ ଵୁତ୍ତଂ ''ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ ସିଯା ଅକୁସଲଂ, ସିଯା ଅବ୍ୟାକତଂ, ନତ୍ଥି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ''ନ୍ତି।

ସଚେ ପନ କୋଚି ଵିନଯେ ଅପକତଞ୍ଞୂ ''ଯଂ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜତି, ଇଦଂ ଵୁଚ୍ଚତି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ କୁସଲ''ନ୍ତି ଵଦେଯ୍ୟ, ତସ୍ସେଵଂଵାଦିନୋ ଅଚିତ୍ତକାନଂ ଏଳକଲୋମାଦିସମୁଟ୍ଠାନାନମ୍ପି କୁସଲଚିତ୍ତସମଙ୍ଗିକାଲେ ତାସଂ ଆପତ୍ତୀନଂ କୁସଲଚିତ୍ତୋ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ନ ଵା ଆପଜ୍ଜତି । କିଂକାରଣଂ? ନ ଚ ତତ୍ଥ ଵିଜ୍ଜମାନମ୍ପି କୁସଲଚିତ୍ତଂ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗଂ। ଅତ୍ତଭାଵୋ ସଭାଵୋ ପକତୀତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। କତରଂ ପନ ତସ୍ସା ଆପତ୍ତିଯା ତଦା ଅଙ୍ଗସଭାଵୋତି? ଵୁଚ୍ଚତେ – କାଯଵଚୀଵିଞ୍ଞତ୍ତିଵସେନ ପନ ଚଲିତସ୍ସ କାଯସ୍ସ, ପଵତ୍ତାଯ ଵାଚାଯ ଚାତି ଏତେସଂ ଦ୍ଵିନ୍ନଂ ଚଲିତପ୍ପଵତ୍ତାନଂ କାଯଵାଚାନଂ ଅଞ୍ଞତରମେଵ ଅଙ୍ଗସଭାଵୋ, ତଞ୍ଚ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ଅବ୍ୟାକତନ୍ତି। କିଂ ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି? କାଯୋ, ଵାଚା ଚ ତଦା ଆପତ୍ତାଧିକରଣନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ହୋତି। ଯା ପନେତ୍ଥ ଅକୁସଲାପତ୍ତିକ୍ଖଣେ କାଯଵାଚାଯୋ ଅବ୍ୟାକତଭାଵୋ, ତା ଅବ୍ବୋହାରିକା ହୋନ୍ତି କାଯଵଚୀକମ୍ମକାଲେ ମନୋକମ୍ମଂ ଵିଯ। ତଦା ହି କାଯଵାଚାଯୋ ଆପତ୍ତିକରାଦିଟ୍ଠାନେ ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯଂ ସନ୍ଧାଯ ଵୁତ୍ତଂ ''ଆପତ୍ତିକରା ଧମ୍ମା ଜାନିତବ୍ବା। କତି ମୂଲାନୀତି ଛ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନାନି ମୂଲାନୀ''ତିଆଦି। ଯଦା ପନ କାଯଵାଚାଯୋ ଆପତ୍ତିଯା ଅଙ୍ଗମେଵ ହୋନ୍ତି, ତଦା ''ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତାଧିପତେଯ୍ୟ''ନ୍ତି (ଧ। ସ। ଅଟ୍ଠ। ୧ କାମାଵଚରକୁସଲଵଣ୍ଣନା) ଵଚନଂ ଵିଯ ପୁବ୍ବପଯୋଗାନଂ ଅପରପଯୋଗସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାଵତୋ ଆପତ୍ତିକରାଦିପଞ୍ଞତ୍ତିଂ ନ ଵିଜହନ୍ତି। ଯଥା ତବ୍ଭୁଵେପି ''ଆପତ୍ତାଧିକରଣସ୍ସ କତି ଵତ୍ଥୂନୀତି? ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଵତ୍ଥୂନି। କତି ଭୂମିଯୋତି? ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧା ଭୂମିଯୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତଥା ତବ୍ଭୁଵେପି ଆପତ୍ତିକରା ''ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନା''ଇଚ୍ଚେଵ ଵୁଚ୍ଚନ୍ତୀତି ଵେଦିତବ୍ବା। ଏତ୍ତାଵତା ଆପତ୍ତି ନାମ ଚତ୍ତାରୋ ଅକୁସଲକ୍ଖନ୍ଧା ସଞ୍ଚିଚ୍ଚ ଵୀତିକ୍କମକାଲେ ଭୂତାରୋଚନଂ ଠପେତ୍ଵା ସବ୍ବାପି ଅଵିସେସତୋ, ଵିସେସତୋ ପନ ସବ୍ବାପି ଏକନ୍ତାକୁସଲା ଅକୁସଲା, ଅନେକନ୍ତାକୁସଲା ପନ ଗିରଗ୍ଗସମଜ୍ଜଚିତ୍ତାଗାରସଙ୍ଘାନିଇତ୍ଥାଲଙ୍କାରଗନ୍ଧଵଣ୍ଣକଵାସିତପିଞ୍ଞାକପ୍ପଭେଦା, ଭିକ୍ଖୁନିଆଦୀନଂ ଉମ୍ମଦ୍ଦନପରିମଦ୍ଦନପ୍ପଭେଦା ଚାତି ଦସପ୍ପଭେଦା ସକନାମେହି ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଵତ୍ଥୁଜାନନସଚିତ୍ତକକାଲେ ଏଵ ଅକୁସଲା, ତଦଭାଵତୋ ଅଚିତ୍ତକକାଲେ ଵିନା ଅନାପତ୍ତାଧିକରଣେନ କମ୍ମଟ୍ଠାନାଦିସୀସେନ କୁସଲଚିତ୍ତେନ ତଂ ତଂ ଵତ୍ଥୁଂ ଵୀତିକ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଆପତ୍ତି କେଵଲଂ ରୂପଅବ୍ୟାକତମେଵ।

କେଚି ପନେତ୍ଥ ''ଅପ୍ପକାସେ ଠାନେ କଟିସୁତ୍ତକସଞ୍ଞାଯ ସଙ୍ଘାଣିଂ, ମତ୍ତିକାସଞ୍ଞାଯ ଗନ୍ଧଵଣ୍ଣକାଦିଂ ଵା ଧାରେନ୍ତିଯାପି ଆପତ୍ତି, ତସ୍ମା ଅଚିତ୍ତକାଯେଵା''ତି ଵଣ୍ଣଯନ୍ତି। ତେ ''ସଙ୍ଘାଣିଯା ଅସଙ୍ଘାଣିସଞ୍ଞାଯ ଧାରେତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା''ତି ପାଠାଭାଵଂ ଦସ୍ସେତ୍ଵା ପଟିକ୍ଖିପିତବ୍ବା। ସୁରାପାନାପତ୍ତି ପନ ଅଚିତ୍ତକାପି ଏକନ୍ତାକୁସଲାଵ। ତେନେଵ ''ମଜ୍ଜେ ଅମଜ୍ଜସଞ୍ଞୀ ପିଵତି, ଆପତ୍ତି ପାଚିତ୍ତିଯସ୍ସା''ତି (ପାଚି। ୩୨୮) ଵୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ଆବାଧପଚ୍ଚଯାପି ନ ସକ୍କା ଵିନା ଅକୁସଲେନ ସୁରାପାନଂ ପାତୁଂ, ତସ୍ମା ଯଥାଵୁତ୍ତେସୁ ଅନେକନ୍ତାକୁସଲେସୁ ଵିଯ ଲୋକଵଜ୍ଜେସୁ ଇଧ ''ସୁରାପାନେସୁ ଅନାପତ୍ତି ଆବାଧପଚ୍ଚଯା''ତି ନ ଵୁତ୍ତଂ। ସୂପସଂପାକାଦି ପନ ଅମଜ୍ଜମେଵ। ତତ୍ଥ କୁକ୍କୁଚ୍ଚଵିନୋଦନତ୍ଥଂ ''ଅନାପତ୍ତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ ଉଦକଦନ୍ତପୋଣେ ଵିଯ। ଭୂତାରୋଚନାପତ୍ତି ରୂପାବ୍ୟାକତମେଵ, ଅଚିତ୍ତକକାଲେ ସହସେଯ୍ୟାଦି ରୂପଵିପାକାବ୍ୟାକତମେଵ, ତତ୍ଥ ସୁପିନନ୍ତୋ ଵିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ଅକୁସଲଂ ଅନଙ୍ଗତ୍ତା ଅବ୍ବୋହାରିକଂ ହୋତି। କୁସଲେ କଥାଵ ନତ୍ଥି ଅନାପତ୍ତି ସଭାଵତ୍ତା କୁସଲସ୍ସ। ତଥା କିରିଯାତି ଇମିନା ନଯେନ ସବ୍ବତ୍ଥ

ଯଥାସମ୍ଭଵଂ ଅକୁସଲଂ ୱା ସୁଦ୍ଧରୂପଂ ୱା ସଓିପାକଂ ୱାତି ତିଧା ଭିଜ୍ଜତୀତି ଅଯମଣ୍ଠୋ ଦସ୍ସିତୋ ହୋତି।

ତତ୍ଥ ଠପେତ୍ୱା ସୁରାପାନଂ ଏକଚ୍ଚଞ୍ଚ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ, ଏକନ୍ତାକୁସଲଞ୍ଚ ସଚିତ୍ତକମେୱ, ଭୂତାରୋଚନଂ ଅଚିତ୍ତକମେୱ, ସେସଂ ସହ ସୁରାପାନେନ ଅନେକନ୍ତାକୁସଲଂ ଲୋକୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ଅନେକନ୍ତାବ୍ୟାକତଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଞ୍ଚ ଯେଭୁୟ୍ୟେନ ସଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକନ୍ତି ସଙ୍ଖିପ୍ତାପଦଂ ତିପ୍ପଭେଦଂ ହୋତି। ଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଚିତ୍ତକମେୱ, ତଂ ମେଥୁନାଦିୱତ୍ଥୁଜାନନଚିତ୍ତେନେୱ ସଚିତ୍ତକଂ, ସଙ୍କଂ ସେଖିୟଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତେନେୱ ସଚିତ୍ତକଂ "ଅନାଦରିୟଂ ପଟିଚ୍ଚା"ତି ୱଚନତୋତି ସଚିତ୍ତକଂ ଦୁୱିଧଂ ହୋତି। ଏକନ୍ତାଚିତ୍ତକଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତାଭାୱେନ, ନ ୱତ୍ଥୁଜାନନଚିତ୍ତାଭାୱେନ। ତଦଭାୱତୋ ଏକନ୍ତାକୁସଲଂ ସୁରାପାନଂ, ଏକନ୍ତାବ୍ୟାକତଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତଂ, ୱତ୍ଥୁଜାନନଚିତ୍ତସ୍ସ ୱା ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତସ୍ସ ୱା ଉଭିନ୍ନଂ ଅଭାୱେନ ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନ ଅଚିତ୍ତକଂ ହୋତି। ସୁରାପାନଂ ପନ ସଚିତ୍ତକଂ ହୋତି ୱତ୍ଥୁଜାନନଚିତ୍ତେନେୱ। ଅରିୟପୁଗ୍ଗଲାନଂ ଇତରେସଂ ଉଭିନ୍ନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ଭାୱେନ ସେସଂ ଚିତ୍ତକାଚିତ୍ତକଂ । ୱିସେସତୋ ଚ ୱତ୍ଥୁଜାନନଚିତ୍ତାଭାୱେନ, ଅପକତଞ୍ଞୁନୋ ପଣ୍ଣତ୍ତିଜାନନଚିତ୍ତାଭାୱେନ ୱା ଅଚିତ୍ତକଭାୱେନ ଅଚିତ୍ତକଂ ହୋତି। ତତ୍ଥ ଏକନ୍ତାଚିତ୍ତକଞ୍ଚ ସଚିତ୍ତକଞ୍ଚ "ଅଚିତ୍ତକ"ମିଚ୍ଚେୱ ୱୁଚ୍ଚତି। ଅୟଂ ତାୱ "ଆପତ୍ତି ଜାନିତଙ୍କା"ତି ଏତ୍ଥ ୱିନିଚ୍ଛୟୋ।

ମୂଲୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅନ୍ତରାପତ୍ତୀତି ଅନ୍ତରାପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ମୂଲାଯପଟିକସ୍ସନଂ କତ୍ୱା ଠିତେନ ଆପନ୍ନାପତ୍ତି। ଅୟଂ ଅଗ୍ଘୱିସୁଦ୍ଧିଯା ଅନ୍ତରାପତ୍ତୀତି ସମ୍ବହୁଲା ଆପତ୍ତିୟୋ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱା ତାସୁ ସଙ୍ଚିରପଟିଚ୍ଛନ୍ନୱସେନ ଅଗ୍ଘସମୋଧାନଂ ଗହେତ୍ୱା ୱସନ୍ତେନ ଆପନ୍ନାପତ୍ତି। "ପୁନପି ଆପଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ"ତି ସୌସ୍ସାହେନେୱ ଚିତ୍ତେନ। "ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଏୱା"ତି ଲିଖିତଂ। "ପାରାଜିକମେୱା"ତି ଇଦଞ୍ଚ ଭୂତୱସେନ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। "ଏୱଂ ଦେସିତେ ପନ ଯା କାଚି ଆପତ୍ତି ନ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ଅପରେ, ତଂ ନ ଗହେତଙ୍କ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। "ଧମ୍ମିକସ୍ସ ପଟିସ୍ସୱସ୍ସ ଅସଚ୍ଚାପନେ"ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ଅଧମ୍ମିକପଟିସ୍ସୱେ ଦୁକ୍କଟଂ ନ ହୋତି। "ପୁଙ୍କେ ସୁଦ୍ଧଚିତ୍ତସ୍ସ 'ତୁମ୍ହେ ୱିବ୍ଭମଥା'ତି ୱୁତ୍ତେ 'ସାଧୂ'ତି ପଟିସ୍ସୁଣିତ୍ୱା ସଚେ ନ ୱିବ୍ଭମତି ଅନାପତ୍ତି, ଏୱଂ ସଙ୍କତ୍ଥା"ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। "ଆୱିକରୋ ଜାନିତଙ୍କୋ"ତିପି ପାଠୋ। କାଲେନ ୱକ୍ଖାମି, ନୋ ଅକାଲେନା"ତିଆଦୀସୁ ପଞ୍ଚଦସସୁ ଧମ୍ମେସୁ। ଭଙ୍କାପତ୍ତିକା ନାମ ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତୁଂ ଭଙ୍କା।

ଦୁକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୨।ନିଦହନେ ଆତପୋ। "ଏକରତ୍ତମ୍ପି ଚେ ଭିକ୍ଖୁ ତିଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସେୟ୍ୟ (ପାରା। ୪୭୨)। ଛାରତ୍ତପରମଂ ତେନା"ତିଆଦିନା (ପାରା। ୬୫୩) ୱୁତ୍ତାପତ୍ତିକୋ ଗଣପୂରକୋ ହୁତ୍ୱାପି କମ୍ମଂ କୋପେତି ନାନାସଂୱାସକତ୍ତା। କମ୍ମେନ ୱା ସଲାକଗ୍ଗାହେନ ୱାତି ଏତ୍ଥ ଉଦ୍ଦେସୋ ଚେୱ କମ୍ମଞ୍ଚ ଏକନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସୋତି ୱା କମ୍ମନ୍ତି ୱା ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ, ତେସୁ ଯଂ କିଞ୍ଚି କତେ ସଙ୍ଘଭେଦୋ ହୋତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ପୁଙ୍କଭାଗାତି ସଙ୍ଘଭେଦତୋ ପୁଙ୍କଭାଗା। "ପମାଣ"ନ୍ତି ଇମେସଂ ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଭେଦୋ ହୋତି, ନ ଇତରେହୀତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିନଯେ ସିଦ୍ଧା ୱିନଯସିଦ୍ଧା, ରୋମଜନପଦେ ଜାତଂ ରୋମକଂ, ଅନୁଞ୍ଞାତଲୋଣତ୍ତା ଦୁକେସୁ ୱୁତ୍ତାତି।

ତିକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୩।ୱୋ ତୁମ୍ହେହି ନ ସମୁଦାଚରିତଙ୍କଂ। ୱଚୀସମ୍ପୟୁତ୍ତଂ କାଯକିରିୟଂ କତ୍ୱାତି କାଯେନ ନିପଚ୍ଚକାରଂ କତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଉପଘାତେତିତି ୱିନାସେତି। ଓମଦ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅଭିଭୱିତ୍ୱା। ୱଦତୋତି ୱଦନ୍ତସ୍ସ। "ବାଲସ୍ସ ନିସ୍ସୟୋ ଦାତଙ୍କୋ"ତି ଦୁକେ ଆଗତଂ, ଇଧ ପନ "ନ ଦାତଙ୍କୋ"ତି ୱୁତ୍ତଂ, ଆପତ୍ତିବାହୁଲ୍ଲଂ ସନ୍ଧାୟ ନାଦାତଙ୍କଂ, "ଇମସ୍ମା ୱିହାରା ପରଂ ମା ନିକ୍ଖମାହି, ୱିନୟଧରାନଂ ୱା ସନ୍ତିକଂ ଆଗଚ୍ଛ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ ଦାତୁ"ନ୍ତି ୱୁତ୍ତେ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ନ ଗହେତଙ୍କନ୍ତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ତିକଭୋଜନଂ ନାମ ସଚେ ତୟୋ ହୁତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି, ଗଣଭୋଜନେନ ଅନାପତ୍ତି, ଇଦଂ ସନ୍ଧାୟ ତିକଂ। "ପସୁତ୍ତୋ"ତି ବାହୁଲ୍ଲତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ଅଥ ୱା ନିପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। "ଇଦଂ ଠପେତ୍ୱା ଗଚ୍ଛାମି, ତାୱକାଲିକଂ ଭନ୍ତେ ଦେଥାତି ୱୁତ୍ତେ 'ନୱକମ୍ମାଦିଅତ୍ଥଂ ୱିନା ଦାତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତୀ'ତି ଲିଖିତଂ। ୱିକପ୍ପେତ୍ୱା ଠପିତଂ ୱସ୍ସିକସାଟିକଂ ପଚ୍ଛିମେ ପାଟିପଦଦିୱସେ ନିୱାସେନ୍ତୋ ଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ଅପକୁଦ୍ଧରିତ୍ୱାତି ପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରଣଂ ଅକତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। "ୱିକପ୍ପେତୁ"ନ୍ତି ୱଚନତୋ ଅୱିକପ୍ପନପଚ୍ଚୟା ଆପତ୍ତି ହେମନ୍ତେ ଆପଜ୍ଜତି, ୱିକପ୍ପନା ପନ କତ୍ତିକପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ କାତଙ୍କାତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ଞାତଙ୍କଂ। ଅୟଂ ନୟୋ ଅୱିକପ୍ପନଂ ସନ୍ଧାୟ, ପୁରିମୋ ୱିକପ୍ପିତପରିଭୋଗପଚ୍ଚୟାପତ୍ତିଂ ସନ୍ଧାୟ। ୱତ୍ଥପଟିଚ୍ଛାଦି ସଙ୍କକପ୍ପିୟତାୟାତି ୱତ୍ଥପଟିଚ୍ଛାଦି ସଙ୍କତ୍ଥ କପ୍ପିୟତ୍ତାତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। କେଚି ଇମମତ୍ଥଂ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା "ୱତ୍ଥପଟିଚ୍ଛାଦି ସଙ୍କକପ୍ପିୟତା ତାୟ ପଟିଚ୍ଛନ୍ନେନା"ତି ଲିଖନ୍ତି। "ୱତ୍ଥମେୱ ପଟିଚ୍ଛାଦି ୱତ୍ଥପଟିଚ୍ଛାଦୀ"ତି ୱିଗ୍ଗହତ୍ତା "ତାୟା"ତି ନ ଯୁଜ୍ଜତି। "ତେନା"ତି ଭୱିତଙ୍କତ୍ତାତି ଇଦଂ ସଙ୍କଂ ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ଲିଖିତଂ, ୱିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତଙ୍କଂ।

ଚତୁକ୍କୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୪।ଚତୂହାକାରେହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତି…ପେ… କମ୍ମୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଏତ୍ଥ ଯଞ୍ହି ଆପତ୍ତିଂ କମ୍ମୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତି, ନ ତତ୍ଥ କାଯାଦଯୋତି ଆପନ୍ନଂ, ତତୋ କମ୍ମୱାଚାଯ ସଦ୍ଧିଂ ଆପତ୍ତିକରା ଧମ୍ମା ସତ୍ତାତି ଆପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ସତି “ଛ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନାନୀ”ତି ୱଚନୱିରୋଧୋ, ତାନି ଏୱ ଆପତ୍ତିକରା ଧମ୍ମା ନାମ। ଅଥ ତତ୍ଥାପି କାଯାଦଯୋ ଏକତୋ ୱା ନାନାତୋ ୱା ଲବ୍ଭନ୍ତି, ଚତୂହାକାରେହୀତି ନ ଯୁଜ୍ଜତୀତି “ଛହାକାରେହି ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜତୀ”ତି ୱତ୍ତବ୍ବଂ ସିଯାତି ଏୱଂ ଏତାନି ସୁତ୍ତପଦାନି ୱିରୋଧିତାନି ହୋନ୍ତି। କଥଂ ଅୱିରୋଧିତାନି? ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକାୱିଞ୍ଞତ୍ତିକଭେଦଭିନ୍ନତ୍ତା। କାଯାଦୀନଂ ଯା କିରିଯା ଆପତ୍ତି, ନଂ ଏକଚ୍ଚଂ କାଯେନ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକେନ ଆପଜ୍ଜତି, ଏକଚ୍ଚଂ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକାଯ ୱାଚାଯ, ଏକଚ୍ଚଂ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକାହି କାଯୱାଚାହି ଆପଜ୍ଜତି, ଯା ପନ ଅକିରିଯା ଆପତ୍ତି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ କମ୍ମୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତି, ତଞ୍ଚ ଖୋ ଅୱସିଟ୍ଠାହି ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିକାହି କାଯୱାଚାହିଯେୱ, ନ ୱିନା “ନୋ ଚେ କାଯେନ ୱାଚାଯ ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜତି, କମ୍ମୱାଚାପରିଯୋସାନେ ଆପତ୍ତି ସଙ୍ଘାଦିସେସସ୍ସା”ତି (ପାରା। ୪୧୪) ୱଚନତୋ, ଅୱିସେସେନ ୱା ଏକଚ୍ଚଂ ଆପତ୍ତିଂ କାଯେନ ଆପଜ୍ଜତି, ଏକଚ୍ଚଂ ୱାଚାଯ , ଏକଚ୍ଚଂ କାଯୱାଚାହି । ଯଂ ପନେତ୍ଥ କାଯୱାଚାହି, ତଂ ଏକଚ୍ଚଂ କେୱଲାହି କାଯୱାଚାହି ଆପଜ୍ଜତି, ଏକଚ୍ଚଂ କମ୍ମୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି ଏୱଂ ଅୱିରୋଧିତାନି ହୋନ୍ତି।

ତତ୍ରାଯଂ ସମାସତୋ ଅତ୍ଥୱିଭାୱନା – କାଯେନ ଆପଜ୍ଜତୀତି କାଯେନ ସୱିଞ୍ଞତ୍ତିକେନ ଅକତ୍ତବ୍ବଂ କତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚଂ ଆପଜ୍ଜତି, ଅୱିଞ୍ଞତ୍ତିକେନ କତ୍ତବ୍ବଂ ଅକତ୍ୱା ଆପଜ୍ଜତି, ତଦୁଭଯମ୍ପି କାଯକମ୍ମଂ ନାମ। ଅକତମ୍ପି ହି ଲୋକେ “କତ”ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି “ଦୁକ୍କଟଂ ମଯା, ଯଂ ମଯା ପୁଞ୍ଞଂ ନ କତ”ନ୍ତି ଏୱମାଦୀସୁ, ସାସନେ ଚ “ଇଦଂ ତେ, ଆୱୁସୋ ଆନନ୍ଦ, ଦୁକ୍କଟଂ, ଯଂ ତ୍ୱଂ ଭଗୱନ୍ତଂ ନ ପୁଚ୍ଛୀ”ତି (ଚୂଳୱ। ୪୪୩) ଏୱମାଦୀସୁ, ଏୱମିଧ ୱିନଯପରିଯାଯେନ କାଯେନ ଅକରଣମ୍ପି “କାଯକମ୍ମ”ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅଯମେୱ ନଯୋ “ୱାଚାଯ ଆପଜ୍ଜତୀ”ତିଆଦୀସୁ। ପୁରତୀତି ପୁରିସୋ, ପୁର ଅଗ୍ଗଗମନେ। ପୁରତୀତି ପୁରତୋ ଗଚ୍ଛତି ସବ୍ବକମ୍ମେସୁ ପୁବ୍ବଙ୍ଗମୋ ହୋତି। ପଠମୁପ୍ପନ୍ନୱସେନାତି ପଠମକପ୍ପିକେସୁ ହି ପଠମଂ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, “ପୁରିମ”ନ୍ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ପୁରିସଲିଙ୍ଗଂ ଜାଯତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସତଂ ତିଂସ ଚାତି ଏତ୍ଥ ଅସାଧାରଣାପି ପାରାଜିକା ନୋ ଅନ୍ତୋଗଧାଯେୱ ଜାତା ପାରାଜିକାପନ୍ନାନଂ ଭିକ୍ଖୁଭାୱାଯ ଅଭବ୍ବତ୍ତା। “ଅସାଧାରଣୱଚନେନ ପନ ସାମଞ୍ଞେନ ଉଦ୍ଧଟାନୀ”ତି ୱଦନ୍ତି। “ସତଞ୍ଚେୱ ତିଂସଞ୍ଚ ସିକ୍ଖାପଦାନୀତି ପାଠୋ”ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ଚ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚ ଚତୂସୁ ପାରାଜିକେସୂତି ସାଧାରଣେସୁ ଏୱ। ଅତ୍ଥି ୱତ୍ଥୁନାନତ୍ତତା ନୋ ଆପତ୍ତିନାନତ୍ତତାତି ପଠମପଞ୍ହେ ଇଧ ଦୁତିଯୋ ନାମ। ଅତ୍ଥି ଆପତ୍ତିସଭାଗତା ନୋ ୱତ୍ଥୁସଭାଗତାତି ଏତେନ ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି। ମନ୍ତଭାସାତି ମତିଯା ଭାସା। “ଅଭିୱାଦନାରହାତି ଯଥାନିସିନ୍ନାୱ ସୀସଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ୱଦନ୍ତି। ନୱମଭିକ୍ଖୁନିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୁଟ୍ଠିତବ୍ବତୋ ଆସନା ନ ପଚ୍ଚୁଟ୍ଠେନ୍ତି। ଅୱିସେସେନାତି ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ, ଇତରସ୍ସ ୱା ୱିପ୍ପକତଭୋଜନସ୍ସ, ସମୀପଗତୋ ଯୋ କୋଚି ୱୁଡ୍ଢତରୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିପ୍ପକତଭୋଜନେନାପି ହି ଉଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଆସନଂ ଦାତବ୍ବଂ। ଇଧ ନ କପ୍ପନ୍ତୀତି ୱଦନ୍ତୋପୀତି ପଚ୍ଚନ୍ତିମଜନପଦେସୁ ଠତ୍ୱା “ଇଧ ନ କପ୍ପନ୍ତୀ”ତି ୱଦନ୍ତୋ ୱିନଯାତିସାରଦୁକ୍କଟଂ ଆପଜ୍ଜତି। କପ୍ପିଯଞ୍ହି “ନ କପ୍ପତୀ”ତି ୱଦନ୍ତୋ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ଦତି ନାମ। ତଥା ଇଧ କପ୍ପନ୍ତୀତିଆଦୀସୁପି ଠତ୍ୱା “ଇଧ କପ୍ପନ୍ତୀ”ତି ୱଦନ୍ତୋ ୱିନଯାଗତଭିକ୍ଖୁ ୱିନଯୋ ପୁଚ୍ଛିତବ୍ବୋତି ଅତ୍ଥୋ।

ପଞ୍ଚକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୫।ନୌପେତି ପୁଗ୍ଗଲୋ। “ନିମନ୍ତିତୋ ସଭତ୍ତୋ ସମାନୋ ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା”ତି (ପାଚି। ୨୯୯) ୱଚନତୋ ନିମନ୍ତନାଭାୱା ପିଣ୍ଡପାତିକସ୍ସ ଅନାମନ୍ତଚାରୋ ୱଟ୍ଟତି। “ଗିଲାନସମଯୋ”ତିଆଦିନା ଆଭୋଗଂ କତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ଅଧିଟ୍ଠହିତ୍ୱା ଭୋଜନଂ ନାମ। “ମଯ୍ହଂ ଭତ୍ତପଚ୍ଚାସଂ ଇତ୍ଥନ୍ନାମସ୍ସ ଦମ୍ମୀ”ତି ଏୱଂ ଅୱିକପ୍ପନା। ପରମ୍ମୁଖେ ଅଗୁଣୱଚନଂ ଅଯସୋ। ସମ୍ମୁଖା ଗରହା। ସୀଲଦିଟ୍ଠିବ୍ଯସନାନଂ ୱିନଯପରିଯାପନ୍ନତ୍ତା ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ଇତରେ ପଞ୍ଚକଂ ପୂରେତୁଂ ୱୁତ୍ତା। “ୱିନଯଧରପଞ୍ଚମେନ ଗଣେନା”ତି (ମହାୱ। ୨୫୯) ୱୁତ୍ତତ୍ତା ପଞ୍ଚକଂ ଜାତଂ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ଏକୋ ଥେରୋତି ଅତ୍ଥୋ। “ଯୋନକୱିସଯତୋତି ଚୀନଟ୍ଠାନା”ତି ଲିଖିତଂ। ଅଟ୍ଠ କପ୍ପେ ଅନୁସ୍ସରୀତି ପୁବ୍ବେନିୱାସଞ୍ଞାଣଂ ନିଦ୍ଦେସୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନନ୍ତରେ ଠାନେ ଠତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଡ୍ଡିଯା କମ୍ମପ୍ପତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱାତି ଛଡ୍ଡିଟ୍ଠପିତକାଲେ କମ୍ମପ୍ପତ୍ତୋ ହୋତି। ପୁନ କମ୍ମୱାଚାଯ କମ୍ମସିଦ୍ଧି। ଛଡ୍ଡିଖେତ୍ତନ୍ତି ଛଡ୍ଡିଯାୱ କାତବ୍ବଟ୍ଠାନଂ ତସ୍ସା ଖେତ୍ତଂ, ଛଡ୍ଡିଦୁତିଯାଦିକମ୍ମେ ପଠମଟ୍ଠପନଂ ତସ୍ସା ଓକାସୋ ନାମ। ଆରଞ୍ଞକେ ଇଦଅତ୍ଥିଦଞ୍ଞାନିସଂସନ୍ତି ଏୱଂ ଇଦମତ୍ଥିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଛକ୍କୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୬।“ଛବ୍ବସ୍ସପରମତା ଧାରେତବ୍ବ”ନ୍ତି ୱିଭଙ୍ଗେ ପାଠତ୍ତା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଚୁଦ୍ଦସପରମାନି ନୱ ଛକ୍କାନି ହୋନ୍ତି। କଥଂ? ପଠମଂ ଏକଂ ଛକ୍କଂ, ସେସେସୁ ଅଟ୍ଠସୁ ଏକେକେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକେକନ୍ତି ଏୱଂ ତୀଣି ଛକ୍କାନି ଅନ୍ତରପେଯ୍ୟାଲେ ୱୁତ୍ତାନି। କଥଂ? “ଚତୁତ୍ଥେନ ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନେନ ଛ ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତୀ”ତିଆଦିନା ନଯେନ ପଞ୍ଚମେନ, ଛଟ୍ଠେନ ଚ ତୀଣି ଛକ୍କାନି। ଲୋଭାଦଯୋ ଛ ୱିୱାଦମୂଲାନି, ତଥା ଅନୁୱାଦସ୍ସ। ଦୀଘସୋ ଛ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ ୱସ୍ସିକସାଟିକାଯ। ତିରିଯଂ ଛ ୱିଦତ୍ଥିଯୋ ସୁଗତଚୀୱରସ୍ସ। ୱିପ୍ପକତଚୀୱରଂ ଆଦାଯ ପକ୍କମନେ ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ, ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନାସନ ସୱନ ସୀମାତିକ୍କନ୍ତିକସହୁବ୍ଭାରାତି ଛ, ସମାଦାଯ ୱାରେପି ଛାତି ଛକ୍କଦ୍ୱଯଂ। ସତ୍ତକେ ପକ୍କମନନ୍ତିକେନ ସହ ସତ୍ତ।

ସତ୍ତକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୭।ଛକ୍କେୱୁତ୍ତାନିୟେୱ ସତ୍ତକୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନୀତି ଛକ୍କେ ୱୁତ୍ତଚୁଦ୍ଦସପରମାନି ସତ୍ତକୱସେନ ଯୋଜେତବ୍ବାନି। ସତ୍ତମେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟନ୍ତି ''ଛାରତ୍ତପରମଂ ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ତେନ ଚୀୱରେନ ୱିପ୍ପୱସିତବ୍ବଂ, ତତୋ ଚେ ଉତ୍ତରି ୱିପ୍ପୱସେୟ୍ୟା''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। ଚମ୍ମେୟ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ ସୁଗତଚୀୱରଭାଣୱାରସ୍ସ ପରତୋ ''ଇଧ ପନ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁସ୍ସ ନ ହୋତି ଆପତ୍ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବା, ତମେନଂ ଚୋଦେତି ସଙ୍ଘୋ ୱା ସମ୍ବହୁଲା ୱା ଏକପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା''ତିଆଦିନା ନୟେନ ୱୁତ୍ତସତ୍ତକାତି।

ଅଟ୍ଠକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୮। ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଉପୋସଥାଦିକରଣଂ ଆନିସଂସୋ, ଅକରଣଂ ଆଦୀନୱୋ, ତସ୍ମା ଏତେ ଅଟ୍ଠାନିସଂସେ ସମ୍ପସ୍ସମାନେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ''ଅୟସୋ ଅକ୍କୋସୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ପୁବ୍ବେୱସ୍ସ ହୋତି ''ମୁସା ଭଣିସ୍ସ''ନ୍ତି, ଭଣନ୍ତସ୍ସ ହୋତି ''ମୁସା ଭଣାମୀ''ତି, ଭଣିତସ୍ସ ହୋତି ''ମୁସା ମୟା ଭଣିତ''ନ୍ତି, ୱିନିଧାୟ ଦିଟ୍ଠିଂ ଖନ୍ତିଂ ରୁଚିଂ ଭାୱଂ ସଞ୍ଞନ୍ତି ଏୱଂ ଅକପ୍ପିୟକତଂ ହୋତି ଅପ୍ପଟିଗ୍ଗହିତକତନ୍ତିଆଦୟୋ ଅଟ୍ଠ ଅନତିରିତ୍ତା। ସପ୍ପିଆଦି ଅଟ୍ଠମେ ଅରୁଣୁଗ୍ଗମନେ ନିସ୍ସଗ୍ଗିୟଂ ହୋତି। ଅଟ୍ଠୱାଚିକା ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉପସମ୍ପଦା ଉଭତୋଞତ୍ତିଚତୁତ୍ଥତ୍ତା। ୱସ୍ସିକସାଟିକଦାନାଦୀନି ଅଟ୍ଠ ୱରାନି।

ନୱକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୨୯। ନୱହି ଭିକ୍ଖୂହି ଭିଜ୍ଜତି। ମନୁସ୍ସମଂସୱଜ୍ଜେହି ନୱ ମଂସେହି ୱିନିଚ୍ଛୟୋ। ସୁନ୍ଦରଂ ନ ସୁନ୍ଦରନ୍ତି ସଙ୍ଘାଟିଆଦୀନି ନୱ ଚୀୱରାନି। ତାନେୱ ଅଧିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନି, ଅଧିଟ୍ଠିତକାଲତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅପଚ୍ଚୁଦ୍ଧରିତ୍ୱା ନ ୱିକପ୍ପେତବ୍ବାନୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନୱ ୱିଦନ୍ତିୟୋ ସୁଗତଚୀୱରସ୍ସ। ''ୱଗ୍ଗଂ ଭିକ୍ଖୁନିସଙ୍ଘଂ ୱଗ୍ଗସଞ୍ଞୀ ୱୁଦତୀ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ଅଧମ୍ମକମ୍ମେ ଦ୍ୱେ ନୱକାନି ପାଚିତ୍ତିୟୱସେନ ୱୁତ୍ତାନି।

ଦସକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୩୦। ''ଓରମତ୍ତକଞ୍ଚ ଅଧିକରଣଂ ହୋତି, ନ ଚ ଗତିଗତ''ନ୍ତିଆଦିନା (ଚୂଳୱ। ୨୦୪) ଦସ ଅଧମ୍ମିକା ସଲାକଗ୍ଗାହା। ୱିପରୀତା ଧମ୍ମିକା। ସମଥକ୍ଖନ୍ଧକେ ୱୁତ୍ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ ହୋତୀତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ। ''ସଂକଚ୍ଚିକଂ ୱା ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସା''ତି ୱୁତ୍ତଂ କପ୍ପିୟତ୍ତା ଏତେସଂ। ମାତୁରକ୍ଖିତାଦୟୋ ଦସ ଇତ୍ଥିୟୋ। ଧନକ୍କୀତାଦୟୋ ଦସ ଭରିୟା। ''ସିକ୍ଖାସମ୍ମୁତିଂ ଦତ୍ୱା ଦସୱସ୍ସାୟ ତସ୍ସା ଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସକାଲେ ସୟମ୍ପି ଦ୍ୱାଦସୱସ୍ସା ଭୱିସ୍ସତୀ''ତି ୱୁଟ୍ଠାପନସମ୍ମୁତି ସାଦିତବ୍ବା। ''ୱିନୟଧରସ୍ସେୱ 'ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିଂ ନ ଜାନାତୀ'ତି ଆରବ୍ଭ ଯାୱ 'ଉଭୟାନି ଖୋ ପନସ୍ସ…ପେ… ଅନୁବ୍ୟଞ୍ଜନସୋ'ତି ପଞ୍ଚଙ୍ଗାନି ୱତ୍ୱା ପୁନପି 'ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତିଂ ନ ଜାନାତି'ଚ୍ଚେୱ ଆରବ୍ଭ ଯାୱ 'ଅଧିକରଣେ ଚ ନ ୱିନିଚ୍ଛୟକୁସଲୋ ହୋତୀ'ତି ପଞ୍ଚ ୱୁତ୍ତା, ତେ ତଥା ତଥା ପଞ୍ଚ ପଞ୍ଚ କତ୍ୱା ଦସ ହୋନ୍ତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ''ଦସୱସ୍ସାୟ ଭିକ୍ଖୁନିୟା ନିସ୍ସୟୋ ଦାତବ୍ବୋ''ତି ଏକଚ୍ଚେସୁ ପୋତ୍ଥକେସୁ ନତ୍ଥି, କିଞ୍ଚାପି ନତ୍ଥି, ପାଠୋ ଏୱ ପନ ହୋତି।

ଏକାଦସକୱାରୱଣ୍ଣନା

୩୩୧।ନୱୋଦାୟନ୍ତି ନ ପକାସେନ୍ତି। ରୋଗମେୱ ରୋଗାତଙ୍କଂ। ରୋଗନ୍ତରାୟଂ ୱା।

ଏକୁତ୍ତରିକନୟୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପୋସଥାଦିପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱଣ୍ଣନା

୩୩୨। ''ସଙ୍ଘଂ, ଭନ୍ତେ, ପୱାରେମୀ''ତିଆଦି ପୱାରଣକଥା ନାମ ୱିନୀତଗାଥାସୁ ୱିୟ।

ଅତ୍ଥୱସପକରଣୱଣ୍ଣନା

୩୩୪।ଦସ ଅତ୍ଥୱସେ ପଟିଚ୍ଚାତି ଏତ୍ଥ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ଗୁଣୱିସେସଦୀପନତୋ, ଅପଞ୍ଞାପନେ ଆଦୀନୱଦସ୍ସନତୋ ଚ

ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତା ହୋତି। ତତ୍ଥ ଯଥାସମ୍ଭଵଂ ଲୋକଵଜ୍ଜସ୍ସ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିସମ୍ଭଵସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ପଯୋଗଵିସୁଦ୍ଧି ଗୁଣୋ। ପଣ୍ଣତ୍ତିସମ୍ଭଵସ୍ସ ପନ ସେଖିଯସ୍ସ ଲୋକଵଜ୍ଜସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ପଟିପତ୍ତିଵିସୁଦ୍ଧି ଗୁଣୋ, ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜସ୍ସ ଆସଯଵିସୁଦ୍ଧି ଗୁଣୋ ଅପ୍ପିଚ୍ଛାଦିଗୁଣାଵହନତୋ, ତେନେଵାହ ''ସୁଭରତାଯ ସୁପୋସତାଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛତାଯ ଅପ୍ପିଚ୍ଛସ୍ସ ଵଣ୍ଣଂ ଭାସିତ୍ଵା''ତି। ସମଣାଚାରଵିସୁଦ୍ଧି ଚସ୍ସ ଗୁଣୋତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅଥ ଵା ଲୋକଵଜ୍ଜସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁତା ହୋତି ପାକଟାଦୀନଵତୋ, ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜସ୍ସ ପଞ୍ଞାପନେ ସଙ୍ଘଫାସୁତା ହୋତି ପାକଟାନିସଂସତ୍ତା। ତଥା ପଠମେନ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ନିଗ୍ଗହୋ, ଦୁତିଯେନ ପେସଲାନଂ ଫାସୁଵିହାରୋ, ପଠମେନ ସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତୋ, ଦୁତିଯେନ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ, ତଥା ପଠମେନ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦୋ, ଦୁତିଯେନ ପସନ୍ନାନଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵୋ, ତଥା ପଠମେନ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତି, ଦୁତିଯେନ ଵିନଯାନୁଗ୍ଗହୋ ହୋତୀତି ଵେଦିତବ୍ବୋ। ପରିଵାରନଯେନ ଵା ପଠମେନ ପାପିଚ୍ଛାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ପକ୍ଖୁପଚ୍ଛେଦୋ, ଦୁତିଯେନ ଗିହୀନଂ ଅନୁକମ୍ପା ହୋତି। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଦ୍ଵେ ଅତ୍ଥଵସେ ପଟିଚ୍ଚ ତଥାଗତେନ ସାଵକାନଂ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଗିହୀନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପାପିଚ୍ଛାନଂ ପକ୍ଖୁପଚ୍ଛେଦାଯା''ତି (ପରି। ୪୯୮)। ତଥା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଵେରାନଂ ଵଜ୍ଜାନଂ ଅକୁସଲାନଂ ଵସେନପି ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଦ୍ଵେ ଅତ୍ଥଵସେ…ପେ… ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନଂ ଵେରାନଂ ସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଵେରାନଂ ପଟିଘାତାଯା''ତିଆଦି (ପରି। ୪୯୮)। ଅପିଚେତ୍ଥ ସବ୍ବମ୍ପି ଅକତଵିଞ୍ଞତ୍ତିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ, ଗିହୀନଂ ପୀଠଆପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ, ତେସଂ ପସାଦଭୋଗକ୍ଖଯରକ୍ଖାପଟିସଂଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ଗିହୀନଂ ଅନୁକମ୍ପାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ନାମ, କୁଲଦୂସକଗଣଭୋଜନାନି ପାପିଚ୍ଛାନଂ ପକ୍ଖୁପଚ୍ଛେଦାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ସବ୍ବଂ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକଵେରାଦିପଟିଘାତାଯ , ମାତୁଗାମେନ ସଂଵିଧାନଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକଵେରାଦିସଂଵରାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅପିଚେତ୍ଥ ଆଦିତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଦସଅତ୍ଥଵସପକରଣମେଵ ନିସ୍ସାଯ ଵିନିଚ୍ଛଯୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ।

ଵତ୍ଥୁଵୀତିକ୍କମେନ ଯଂ, ଏକନ୍ତାକୁସଲଂ ଭଵେ;

ତଂ ସଙ୍ଘସୁଟ୍ଠୁଭାଵାଯ, ପଞ୍ଞତ୍ତଂ ଲୋକଵଜ୍ଜତୋ।

ପାରାଜିକାଦିଂ,

ପଞ୍ଞତ୍ତିଜାନନେନେଵ, ଯତ୍ଥାପତ୍ତି ନ ଅଞ୍ଞଥା;

ତଂ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯା ଵାପି, ପସାଦୁପ୍ପାଦବୁଦ୍ଧିଯା।

ଧମ୍ମଦେସନାପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଇତରଞ୍ଚ ସେଖିଯଂ, ଇଦଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିସମ୍ଭଵଂ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ ନାମ। ଵତ୍ଥୁନୋ, ପଞ୍ଞତ୍ତିଯା ଵା ଵୀତିକ୍କମଚେତନାଯାଭାଵେପି ପଟିକ୍ଖିତ୍ତସ୍ସ କରଣେ, କତ୍ତବ୍ବସ୍ସ ଅକରଣେ ଵା ସତି ଯତ୍ଥ ଆପତ୍ତି ପହୋତି, ତଂ ସବ୍ବଂ ଠପେତ୍ଵା ସୁରାପାନଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ତତ୍ଥ ଉକ୍କୋଟନକେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ''ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ଧମ୍ମିକାନଂ କମ୍ମାନଂ ଛନ୍ଦଂ ଦତ୍ଵା ପଚ୍ଛା ଖୀଯନଧମ୍ମଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିଯଂ (ପାଚି। ୪୭୫), ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘେ ଵିନିଚ୍ଛଯକଥାଯ ଵତ୍ତମାନାଯ ଛନ୍ଦଂ ଅଦତ୍ଵା ଉଟ୍ଠାଯାସନା ପକ୍କମେଯ୍ୟ, ପାଚିତ୍ତିଯଂ (ପାଚି। ୪୮୦), ଯୋ ପନ ଭିକ୍ଖୁ ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଚୀଵରଂ ଦତ୍ଵା ପଚ୍ଛା ଖୀଯନଧମ୍ମଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ…ପେ… ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୪୮୫) ଏଵମାଦି ସଙ୍ଘଫାସୁତାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ''ଅଞ୍ଞଵାଦକେ ଵିହେସକେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ (ପାଚି। ୧୦୧), ପାରାଜିକାଦୀହି ଅନୁଦ୍ଧଂସନେ ସଙ୍ଘାଦିସେସାଦି ଚ ଦୁମ୍ମଙ୍କୂନଂ ନିଗ୍ଗହାଯ, ଅନୁପଖଜ୍ଜନିକ୍କଡ୍ଢନୌପସ୍ସୁତିସିକ୍ଖାପଦାଦି ପେସଲାନଂ ଫାସୁଵିହାରାଯ, ସବ୍ବଂ ଲୋକଵଜ୍ଜଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକସମ୍ପରାଯିକାନଂ ଆସଵାନଂ ପଟିଘାତାଯ, ସବ୍ବଂ ପଣ୍ଣତ୍ତିଵଜ୍ଜଂ ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମିକାନମେଵ ସଂଵରାଯ। ସବ୍ବଂ ଗିହିପଟିସଂଯୁତ୍ତଂ ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ଵା ପସାଦାଯ ପସନ୍ନାନଂ ଵା ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଚ। ଵିସେସେନ ଅରିଟ୍ଠସମଣୁଦ୍ଦେସସିକ୍ଖାପଦଂ, ସାମଞ୍ଞେନ ପଚଯେସୁ ମରିଯାଦପଟିସଂଯୁତ୍ତଞ୍ଚ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯା, ''ଅପ୍ପିଚ୍ଛସ୍ସାଯଂ ଧମ୍ମୋ, ନାଯଂ ଧମ୍ମୋ ମହିଚ୍ଛସ୍ସା''ତି (ଦୀ। ନି। ୩।୩୫୮; ଅ। ନି। ୮।୩୦) ଆଦିସୁତ୍ତମେତ୍ଥ ସାଧକଂ। ''ସିକ୍ଖାପଦଵିଵଣ୍ଣକେ (ପାଚି। ୪୩୯) ମୋହନକେ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତିଆଦି (ପାଚି। ୪୪୪) ଵିନଯାନୁଗ୍ଗହାଯ ପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଵେଦିତବ୍ବଂ। ''ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯ ପାଚିତ୍ତିଯ''ନ୍ତି (ପାଚି। ୯୦) ଇଦଂ କିମତ୍ଥନ୍ତି ଚେ? ଅପ୍ପସନ୍ନାନଂ ପସାଦାଯ, ପସନ୍ନାନଂ ଭିଯ୍ୟୋଭାଵାଯ ଚ। କଥଂ?

''ଭୂତଗାମୋ ସଜୀଵୋତି, ଅଵିପଲ୍ଲତ୍ଥଦିଟ୍ଠିନୋ;

ତସ୍ସ କୋପନସଞ୍ଞାଯ, ପସାଦୋ ବୁଦ୍ଧସାଵକେ।

''ନିଜ୍ଜୀଵସଞ୍ଞିତଂପେତଂ, ଅକୋପେନ୍ତୋ କଥଂ ମୁନି;

ଜୀୱଂ କୋପେଯ୍ୟ ନିଦ୍ଦୋସୋ, ମଚ୍ଛମଂସାନୁଜାନନେ।

ଏୱମ୍ପି –

‘‘ତସ୍ସ କୋପନସଞ୍ଞାଯ, ପସାଦୋ ବୁଦ୍ଧସାୱକେ;

ଯତୋ ତିତ୍ଥକରାୱିମେ, ୱିରତା ଭୂତଗାମତୋ;

ଲୋକସ୍ସ ଚିତ୍ତରକ୍ଖତ୍ଥଂ, ତତୋପି ୱିରତୋ ମୁନୀ’’ତି। –

ପସନ୍ନାନଂ ଭିୟ୍ୟୋଭାୱୋ ହୋତି।

ୱିୱିତ୍ତସେନାସନଭୋଗତଣ୍ହାୱସେନନିଜ୍ଜୀୱମିତାରକ୍ଖଂ;

ବୁଦ୍ଧୋଭିନିନ୍ନଞ୍ଚ ୱିୱଜ୍ଜଯନ୍ତୋ;

ସିକ୍ଖାପଦଂ ତତ୍ଥ ଚ ପଞ୍ଞପେସି।

ନିଜ୍ଜୀୱସ୍ସାପି ମଂସସ୍ସ, ଖାଦନକଂ ଯତିଂ ପତି;

ନିନ୍ଦମାନଂ ଜନଂ ଦିସ୍ୱା, ଭୂତଗାମଂ ପରିଚ୍ଚଜି।

ତିକୋଟିପରିସୁଦ୍ଧତ୍ତା, ମଚ୍ଛମଂସାନୁଜାନନେ;

ପଟିଚ୍ଚ ମଂସାନୁଜାନନଂ, କମ୍ମେ ଦିଟ୍ଠିପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା।

ଅପରିକ୍ଖକସ୍ସ ଲୋକସ୍ସ, ପରାନୁଦ୍ଦଯତାଯ ଚ;

ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯ, ପାଣାତିପାତପ୍ପସଙ୍ଗଭଯା।

ତତ୍ଥ ପରିଯାଯୱଚନଂ ଅନୁଜାନି ଭଗୱା, ଉଦ୍ଦିସ୍ସ କତଂ ପଟିକ୍ଖିପି ପରସ୍ସ ୱା ପାପପ୍ପସଙ୍ଗଭଯେନ। ଇଧ ପନ ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତାଯ ପାପାଭାୱଞ୍ଚାପନତ୍ଥଂ ଅତ୍ତୁଦ୍ଦେସିକଂ ୱିହାରଂ, କୁଟିଞ୍ଚ ଅନୁଜାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପକିରିଯନ୍ତି ଏତ୍ଥ ତେ ତେ ପଯୋଜନୱିସେସସଙ୍ଖାତା ଅତ୍ଥୱସାତି ଅତ୍ଥୱସପକରଣନ୍ତି।

ମହାୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଠମଗାଥାସଙ୍ଗଣିକୱଣ୍ଣନା

ସତ୍ତନଗରେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତସିକ୍ଖାପଦୱଣ୍ଣନା

୩୩୫। ୱଚନସମ୍ପଟିଚ୍ଛନତ୍ଥେ ୱା ନିପାତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଡ୍ଢୁଡ୍ଢସତାନୀତି ତୀଣି ସତାନି, ପଞ୍ଞାସାନି ଚ। ୱିଗ୍ଗହନ୍ତି ମନୁସ୍ସୱିଗ୍ଗହଂ। ଅତିରେକଂ ୱାତି ଦସାହପରମଂ ଅତିରେକଚୀୱରଂ। କାଳକନ୍ତି ‘‘ସୁଦ୍ଧକାଳକାନ’’ନ୍ତି (ପାରା। ୫୫୨-୫୫୪) ୱୁତ୍ତକାଳକଂ। ଭୂତନ୍ତି ଭୂତାରୋଚନଂ। ପରମ୍ପରଭତ୍ତନ୍ତି ପରମ୍ପରଭୋଜନଂ। ଭିକ୍ଖୁନୀସୁ ଚ ଅକ୍କୋସୋତି ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅକ୍କୋସେଯ୍ୟ ୱା ପରିଭାସେଯ୍ୟ ୱା (ପାଚି। ୧୦୨୯)। ଅନ୍ତରୱାସକନ୍ତି ଅଞ୍ଞାତିକାଯ ଭିକ୍ଖୁନିଯା ଚୀୱରପଟିଗ୍ଗହଣଂ। ରୂପିଯନ୍ତି ରୂପିଯସଂୱୋହାରଂ। ସୁତ୍ତନ୍ତି ସାମଂ ସୁତ୍ତଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ତନ୍ତୱାଯେହି। ଉଜ୍ଝାପନକେତି ଉଜ୍ଝାପନକେ ଖୀଯନକେ। ପାଚିତପିଣ୍ଡନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୀପରିପାଚିତପିଣ୍ଡପାତଂ। ଚାରିତ୍ତନ୍ତି ନିମନ୍ତିତୋ ସଭତ୍ତୋ ସମାନୋ ସନ୍ତଂ। ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱାତି ସମଗ୍ଗେନ ସଙ୍ଘେନ ଚୀୱରଂ ଦତ୍ୱା। ୱୋସାସନ୍ତୀତି ଭିକ୍ଖୂ ପନେୱ କୁଲେସୁ ନିମନ୍ତିତା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି (ପାଚି। ୫୫୮), ତତ୍ଥ ଚେସା। ଗିରଗ୍ଗଚରିଯାତି

‘‘ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ନଚ୍ଚଂ ୱା ଗୀତଂ ୱା’’ତି (ପାଚି। ୮୩୪) ଚ, ‘‘ଅନ୍ତୋୱସ୍ସଂ ଚାରିକଂ ଚରେୟ୍ୟା’’ତି (ପାଚି। ୯୭୦) ଚ ୱୁତ୍ତଦ୍ୱଯଂ। ଛନ୍ଦଦାନେନାତି ପାରିୱାସିକଛନ୍ଦଦାନେନ ସିକ୍ଖମାନଂ ୱୁଟ୍ଠାପେୟ୍ୟ (ପାଚି। ୧୧୬୭)। ପାରାଜିକାନି ଚତ୍ତାରି, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ସଞ୍ଚରିତ୍ତକୁଟିଞ୍ଚ କୋସିଯମିସ୍ସକସନ୍ଥତଞ୍ଚ ସେୟ୍ୟା ଚ ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେନ ସହ ପଥୱୀଖଣନଂ। ଗଚ୍ଛ ଦେୱତେତି ଭୂତଗାମପାତବ୍ୟତା ସପ୍ପାଣକୌଦକସିଞ୍ଚନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମହାୱିହାରୋତି ମହଲ୍ଲକୱିହାରୋ। ଅଞ୍ଜନ୍ତି ଅଞ୍ଜନୱାଦକଂ। ଦ୍ୱାରନ୍ତି ଯାୱଦ୍ୱାରକୋସା। ‘‘ଅନାଦରିଯପାଚିତ୍ତିୟନ୍ତି ଚ ସହଧମ୍ମିକଂ ୱୁଚ୍ଚମାନୋ’’ତି ପାଠୋ। ପଯୋପାନନ୍ତି ସୁରୁସୁରୁକାରକଂ। ଏଳକଲୋମାନି ପତ୍ତୋ ଚାତି ଏଳକଲୋମଧୋୱାପନଞ୍ଚ ଊନପଞ୍ଚବନ୍ଧନପତ୍ତୋ ଚ। ଓୱାଦୋ ଚେୱ ଭେସଜ୍ଜନ୍ତି ଭିକ୍ଖୁନୁପସ୍ସଯଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଓୱାଦୋ ତଦୁତ୍ତରିଭେସଜ୍ଜୱିଞ୍ଞାପନଞ୍ଚ। ସୂଚି ଅରଞ୍ଞକୋତି ‘‘ଅଟ୍ଠିମଯଂ ୱା ଦନ୍ତମଯଂ ୱା ୱିସାଣମଯଂ ୱା ସୂଚିଘର’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୫୧୭) ଚ ‘‘ଯାନି ଖୋ ପନ ତାନି ଆରଞ୍ଞକାନି ସେନାସନାନି ସାସଙ୍କ…ପେ… ପଟିଦେସେତବ୍ବ’’ନ୍ତି (ପାଚି। ୫୭୦) ଚ। ଓୱାଦୋତି ଯା ପନ ଭିକ୍ଖୁନୀ ଓୱାଦାଯ ୱା ସଂୱାସାଯ ୱା ନ ଗଚ୍ଛେୟ୍ୟ (ପାଚି। ୧୦୫୫)। ପାରାଜିକାନି ଚତ୍ତାରୀତିଆଦି ଦ୍ୱୀସୁ ନଗରେସୁ ପଞ୍ଞତ୍ତସମ୍ପିଣ୍ଡନଂ।

ଚତୁୱିପତ୍ତିୱଣ୍ଣନା

୩୩୬।ଏକତିଂସାଯେ ଗରୁକାତି ଉଭତୋ ଅଟ୍ଠ ପାରାଜିକା, ଭିକ୍ଖୂନଂ ତେରସ, ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଦସ ଚ ସଙ୍ଘାଦିସେସା। ସାଧାରଣାସାଧାରଣୱସେନ ଅଟ୍ଠ ଅନୱସେସା ନାମ ପାରାଜିକାନି। ତଦେୱାତି ସୀଲୱିପତ୍ତିଂଯେୱ। ୱିତ୍ଥାରତୋ ଦସ୍ସେତୁଂ ‘‘ପାରାଜିକ’’ନ୍ତିଆଦିନା ଅପୁଚ୍ଛିତମେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତଂ। ‘‘ତତ୍ଥ ଯୋ ଚାଯଂ, ଅକ୍କୋସତି ହସାଧିପ୍ପାଯୋ’’ତି ପାଠୋ। ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲୱିଭାୱନୱସେନାଗତୱିପତ୍ତିଂ ଠପେତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛାପଟିପାଟିଯା ଯାୱତତିଯକପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜିତୁମାରଭି। ଉକ୍ଖିତ୍ତାନୁୱତ୍ତିକା ଭିକ୍ଖୁନୀ ଅଟ୍ଠ ଯାୱତତିଯକସଙ୍ଘାଦିସେସା ଇଧ ପୁଚ୍ଛିତତ୍ତା ଅନନ୍ତରପଞ୍ହା ନାମ ଜାତା।

ଛେଦନକାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୩୭। ପମାଣାତିକ୍କନ୍ତମଞ୍ଚନିସୀଦନକଣ୍ଡୁପଟିଚ୍ଛାଦିୱସ୍ସିକସାଟିକାସୁଗତଚୀୱରପ୍ପମାଣଂ ଭିକ୍ଖୁନୀନଂ ଉଦକସାଟିକାତି ଛ ଛେଦନକାନି। ଚୀୱରୱିପ୍ପୱାସସମ୍ମୁତିଆଦଯୋ ଚତସ୍ସୋ ସମ୍ମୁତିଯୋ। ‘‘ଅଯଂ ତତ୍ଥ ସାମୀଚୀ’’ତି ଏୱଂ ଆଗତା ସତ୍ତ ସାମୀଚିଯୋ।

ଅସାଧାରଣାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୩୮। ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତଚୁଦ୍ଦସପରମାନେୱ ଅନ୍ତରପଞ୍ହେ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ପୁରିମପଞ୍ହଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେନ୍ତୋ। ଧୋୱନଞ୍ଚ ପଟିଗ୍ଗହୋତି ଗାଥା ଅଟ୍ଠକଥାଚରିଯାନଂ। ଦ୍ୱେ ଲୋମାନି ଏଳକଲୋମତିଯୋଜନପରମାନି।

ଦ୍ୱେୱୀସତି ଖୁଦ୍ଦକାତି –

‘‘ସକଲୋ ଭିକ୍ଖୁନିୱଗ୍ଗୋ, ପରମ୍ପରଞ୍ଚ ଭୋଜନଂ;

ଅନତିରିତ୍ତଂ ଅଭିହଟଂ, ପଣୀତଞ୍ଚ ଅଚେଲକଂ;

ଜାନଂ ଦୁଟ୍ଠୁଲ୍ଲଛାଦନଂ।

‘‘ଊନଂ ମାତୁଗାମେନ ସଦ୍ଧିଂ, ଯା ଚ ଅନିକ୍ଖନ୍ତରାଜକେ;

ସନ୍ତଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଅନାପୁଚ୍ଛା, ୱିକାଲେ ଗାମପ୍ପୱେସନଂ।

‘‘ନିସୀଦନେ ଚ ଯା ସିକ୍ଖା, ୱସ୍ସିକାଯ ଚ ସାଟିକା;

ଦ୍ୱାୱୀସତି ଇମା ସିକ୍ଖା, ଖୁଦ୍ଦକେସୁ ପକାସିତା’’ତି। –

ପାଠୋ । ‘‘କୁଲେସୁ ଚାରିତ୍ତାପତ୍ତୀ’’ତି ପାଠୋ ନ ଗହେତବ୍ବୋ ସାଧାରଣତ୍ତା ତସ୍ସ ସିକ୍ଖାପଦସ୍ସ। ଛଚତ୍ତାରୀସା ଚିମେତି ଛଚତ୍ତାରୀସ ଇମେ।

''ପାରାଜିକାନି ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ''ତି ଏୱଂ ୱୁତ୍ତସିକ୍ଖାପଦେ ଏୱ ୱିଭଜିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ନାମ। ସାଧାରଣନ୍ତି ଅଟ୍ଠନ୍ନମ୍ପି ସାଧାରଣଂ। ପାରାଜିକଭୂତା ୱିଭତ୍ତିଯୋ ପାରାଜିକୱିଭତ୍ତିଯୋ। ସାଧାରଣେ ସତ୍ତୱଜ୍ଜୋ ସଙ୍ଘାଦିସେସୋ। ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଗଣ୍ଠିପଦେ ''ଅଥ ୱା 'ଦ୍ୱେ ଉପୋସଥା ଦ୍ୱେ ପୱାରଣା ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନି ପଞ୍ଚେୱ ଉଦ୍ଦେସା ଚତୁରୋ ଭୱନ୍ତି, ନଞ୍ଞଥା'ତି ପାଠଇଂ ଉଦ୍ଧରନ୍ତି। ତତ୍ଥ 'ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନୀ'ତି ୱିସେସାଭାୱା ଉଦ୍ଧରିତପୋତ୍ଥକମେୱ ସୁନ୍ଦରଂ, ପୁବ୍ବେପି ୱିଭତ୍ତିମଉଦସ୍ସନୱସେନେୱ ଚେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। 'ନ ସମଥେହି ୱୂପସମନୱସେନା'ତି ୱତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି କମ୍ମୱିଭଜନେ 'ସମଥେହି ୱୂପସମ୍ମତୀ'ତି ନ ୱିସେସିତଂ ଉପୋସଥପ୍ପୱାରଣାନଂଯେୱ ୱିଭାଗତ୍ତା। କସ୍ମା? ଏତ୍ଥାପି 'ଉପୋସଥପ୍ପୱାରଣାନଂଯେୱ ୱିସେସେତ୍ୱା ନଯଂ ଦେଥା'ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା, ଅଧମ୍ମେନ ୱଗ୍ଗାଦିକମ୍ମେନ ଆପତ୍ତିଯୋପି ୱୂପସମ୍ମନ୍ତୀତି ଆପଜ୍ଜନତୋତି ୱେଦିତବ୍ବ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ, ୱିଚାରେତବ୍ବଂ। ଦ୍ୱୀହି ଚତୂହି ତୀହି କିଚ୍ଚଂ ଏକେନାତି ଦ୍ୱୀହି ୱିୱାଦାଧିକରଣଂ, ଚତୂହି ଅନୁୱାଦାଧିକରଣଂ, ତୀହି ଆପତ୍ତାଧିକରଣଂ, ଏକେନ କିଚ୍ଚାଧିକରଣଂ ସମ୍ମତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

ପାରାଜିକାଦିଆପତ୍ତିୱଣ୍ଣନା

୩୩୯।ନିବ୍ବଚନମତ୍ତନ୍ତି ୱଚୱଚନମତ୍ତଂ। ସେସେତି ଆଦିତୋ ସେସା ମଜ୍ଝନ୍ତା। ପଦନ୍ତି ସିକ୍ଖାପଦଂ। ସଦ୍ଧାଚିତ୍ତଂ ପସନ୍ନଚିତ୍ତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ, ''ସନ୍ତାଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ୱା ପାଠୋ। ଅନାଠଇଯନ୍ତି ଦଲିଦ୍ଦଂ। କିଞ୍ଚାପି ଇଦଂ ନିବ୍ବଚନଂ ''ଗରୁକଂ ଲହୁକଞ୍ଚା''ତିଆଦିପଞ୍ହେ ନତ୍ଥି, ''ହନ୍ଦ ୱାକ୍ୟଂ ସୁଣୋମ ତେ''ତି ଇମିନା ପନ ୱଚନେନ ସଙ୍ଗହିତସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ଦୀପନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ''ଆକାସୋ ପକ୍ଖିନଂ ଗତୀ''ତି ଚ ପାଠୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଜାତିୱସେନ ଯୁଜ୍ଜତି। ପକ୍ଖୀନନ୍ତି ଉଜୁକମେୱ।

ପଠମଗାଥାସଙ୍ଗଣିକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଅଧିକରଣଭେଦୱଣ୍ଣନା

ଉକ୍କୋଟନଭେଦାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୪୦।ଅଧିକରଣୌକ୍କୋଟେନସମଥାନଂ ଉକ୍କୋଟଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଅଧିକରଣାନି ସତ୍ତହି ସମଥେହି ସମ୍ମନ୍ତି, ତାନି ଉକ୍କୋଟେନ୍ତୋ ସତ୍ତ ସମଥେ ଉକ୍କୋଟେତି ନାମାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ପସୱତୀତି ସମ୍ଭୱତି। ''ଅନୁୱାଦାଧିକରଣେ ଲବ୍ଭନ୍ତୀ'ତିଆଦୀନି 'ଧମ୍ମୋ ଅଧମ୍ମୋ'ତିଆଦୀନଂ ସମାନତ୍ତା ତେସୁ ୱିସେସତୋ ଲବ୍ଭନ୍ତୀ''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅନିହତନ୍ତି ସୁତ୍ତାଦିନା। ଅୱିନିଚ୍ଛିତନ୍ତି ''ଆପତ୍ତିଅନାପତ୍ତୀ''ତିଆଦିନା। ''ତତ୍ଥ ଜାତକଂ ଅଧିକରଣଂ ଉକ୍କୋଟେତି... ପେ... ତିଣୱତ୍ଥାରକଂ ଉକ୍କୋଟେତୀ''ତି ଦସେୱ ୱୁତ୍ତା। ''ସମ୍ମୁଖାୱିନଯପଟିଞ୍ଞାତକରଣଯେଭୁଯ୍ୟସିକା ଅୱୁତ୍ତତ୍ତା ଉକ୍କୋଟେତୁଂ ନ ସକ୍କା, କମ୍ମୱାଚାପି ତେସଂ ନତ୍ଥି। ତସ୍ମା ତେ ଉକ୍କୋଟେତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ୱଦନ୍ତୀ''ତି ଲିଖିତଂ। ପାଠଇମୁତ୍ତକୱିନିଚ୍ଛଯେନେୱାତି ୱିନଯଲକ୍ଖଣଂ ୱିନା କେୱଲଂ ଧମ୍ମଦେସନାମତ୍ତୱସେନେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଖନ୍ଧକତୋ ୱା ପରିୱାରତୋ ୱା ଆନୀତସୁତ୍ତେନ। ନିକ୍ଖିପେନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ପୁବ୍ବେ ଧମ୍ମୱିନଯେନ ୱିନିଚ୍ଛିତଂ ଅଧିକରଣଂ ଉପଜ୍ଝାଯାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାଯ ''ଅଧମ୍ମଂ ଧମ୍ମୋ''ତିଆଦୀନି ଦୀପେତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିସମାନି କାଯକମ୍ମାଦୀନି ନିସ୍ସିତତ୍ତା ୱିସମନିସ୍ସିତୋ। ଏୱଂ ସେସେସୁ।

ଅଧିକରଣନିଦାନାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୪୨-୩।କିଂସମ୍ଭାରନ୍ତି କିଂପରିକ୍ଖାରଂ, ଏତ୍ଥ କିନ୍ତି ଲିଙ୍ଗସାମଞ୍ଞମତ୍ତବ୍ବଯଂ। ପୁବ୍ବେ ଉପ୍ପନ୍ନୱିୱାଦଂ ନିସ୍ସାଯ ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକୱିୱାଦୋ ୱିୱାଦନିଦାନଂ ନାମ। ଆପତ୍ତାଧିକରଣପଚ୍ଚଯା ଚତସ୍ସୋ ଆପତ୍ତିଯୋ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଭିକ୍ଖୁନୀ ଜାନଂ ପାରାଜିକଂ ଧମ୍ମଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ପାରାଜିକଂ, ୱେମତିକା ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ଥୁଲ୍ଲଚ୍ଚଯଂ, ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଘାଦିସେସଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ପାଚିତ୍ତିଯଂ, ଆଚାରୱିପତ୍ତିଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେତି ଦୁକ୍କଟଂ। ପୁବ୍ବେ କତୌକ୍ଖେପନିଯାଦିକିଚ୍ଚଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପଜ୍ଜନକକିଚ୍ଚାନଂ। କୀଦିସାନଂ? ସମନୁଭାସନାଦୀନଂ ୱସେନ। ତଂ ହୀତି ଅଧିକରଣଂ।

୩୪୪। ଅଧିକରଣେସୁ ଯେନ ଅଧିକରଣେନ ସମ୍ମନ୍ତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁନ୍ତି ଯଦା ଅଧିକରଣେହି ସମ୍ମନ୍ତି, ତଦା କିଚ୍ଚାଧିକରଣେନେୱ ସମ୍ମନ୍ତି, ନ ଅଞ୍ଞେହୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ, ନ ଏକନ୍ତତୋ ଅଧିକରଣେନେୱ ସମ୍ମନ୍ତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ।

୩୪୮।ଆପତ୍ତାଧିକରଣେସଙ୍ଘୋ ୱିୱଦତୀତି ଆପତ୍ତାନାପତ୍ତୀତି ଏୱଂ।

୩୫୩। ସମୁଟ୍ଠନାଭାୱତୋ ସମ୍ମୁଖାୱିନଯେ କମ୍ମସ୍ସ କିରିଯାକରଣମିଚ୍ଚାଦିନା ଅୱିଭଜିତ୍ୱାୱ ସତିୱିନଯାଦୀନଂ ଛନ୍ନଂଯେୱ ଛ ସମୁଟ୍ଠାନାନି ୱିଭତ୍ତାନି। ତଂ କସ୍ମା? କମ୍ମସଙ୍ଗହାଭାୱେନ, ସତିୱିନଯାଦୀନଂ ୱିଯ ସଙ୍ଘସମ୍ମୁଖତାଦୀନଂ କିଚ୍ଚଯତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଅଧିକରଣଭେଦୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଦୁତିଯଗାଥାସଙ୍ଗଣିକୱଣ୍ଣନା

ଚୋଦନାଦିପୁଚ୍ଛାୱିସ୍ସଜ୍ଜନାୱଣ୍ଣନା

୩୫୯। ୱିଗ୍ଗାହିକକଥନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନିସାମଯାତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେହି। ‘‘କାରଯ’’ ଇତି ପାଠୋ। ପୁବ୍ବାପରଂ ନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ଅକୋୱିଦୋ ହୋତୀତି ଏକେ। ଅଯଂ ପନ ଦୁୱିଧେପି କିଚ୍ଚେ କେନଚି ଇରିଯାପଥେନ।

ଚୋଦନାକଣ୍ଡୱଣ୍ଣନା

ଅନୁୱିଜ୍ଜକକିଚ୍ଚୱଣ୍ଣନା

୩୬୦। ଅନୁୱିଜ୍ଜକପୁଚ୍ଛନେ ଆଜୀୱୱିପତ୍ତି ନ ପୁଚ୍ଛିତା। ପଞ୍ଚାପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧୱସେନ ଆଚାରୱିପତ୍ତି ପୁଚ୍ଛିତା। ‘‘ଆଜୀୱୱିପତ୍ତିଯାପି ତଥେୱ, ସଙ୍ଗହଗମନତୋ’’ତି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଅତ୍ଥାପଜ୍ଜନ୍ତୋ’’ତି ପାଠୋ।

୩୬୩। ତସ୍ମା ନ ଚ ଆମିସଂ ନିସ୍ସାଯାତି ସମ୍ବନ୍ଧିତବ୍ବଂ।

ଚୂଳସଙ୍ଗାମୱଣ୍ଣନା

ଅନୁୱିଜ୍ଜକସ୍ସପଟିପତ୍ତିୱଣ୍ଣନା

୩୬୫।ଠାନନିସଜ୍ଜୱତ୍ତାଦିନିସ୍ସିତାତି ‘‘ଏୱଂ ଠାତବ୍ବଂ ଏୱଂ ନିସୀଦିତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱମାଦିକା। ସଞ୍ଞଞାଜନନହନ୍ତି ‘‘ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବ’’ନ୍ତି ଏୱଂ ସଞ୍ଞାନନହଂ। ଅନୁୱିଧିଯନ୍ତେନାତି ଚିତ୍ତେ ଠପେନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଲଜ୍ଜା ସା ନୁ ଖୋତି କିଂ ସା ଲଜ୍ଜା ଅଯଂ ପରିସାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ। ଅନୁଯୋଗୱତ୍ତଂ କଥାପେତ୍ୱାତି ‘‘କିମନୁଯୋଗୱତ୍ତଂ ଜାନାସୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ତେନେୱ କଥାପେତ୍ୱା। ଅଜାନନସ୍ସସଙ୍ଗା ନାମ ଅଞ୍ଞଞାଣଂ।

୩୬୭।‘‘ଭଯେନ ଭଯା ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ଭଯେନ ଭଯହେତୁ ଭଯା ଗଚ୍ଛତୀତି ହେତୁୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଯଥା ‘‘ରତ୍ତା ପନ ଦୁଟ୍ଠା ଚ ଛନ୍ଦା ଦୋସା ଚ ଗଚ୍ଛତୀ’’ତି ହି ୱୁତ୍ତଂ, ଏୱଂ।

ମହାସଙ୍ଗାମୱଣ୍ଣନା

ୱୋହରନ୍ତେନଜାନିତବ୍ବାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୭୫।ୱଣ୍ଣାୱଣ୍ଣୋତି ନୀଲାଦିୱଣ୍ଣୱସେନ ଚ ଆରୋଗ୍ଯଥାଦିଅୱଣ୍ଣୱସେନ ଚ ୱୁତ୍ତସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠି।

୪୦୨।ଭୂମିପୁଚ୍ଛାତି ଭୂମି ପୁଥୱୀ ଜଗତୀ ଚାତି ସବ୍ବାନି ପଥୱିୱେୱଚନାନି।

କଥିନଭେଦୱଣ୍ଣନା

କଥିନଅତ୍ଥତାଦିୱଣ୍ଣନା

୪୦୩-୪।କିନ୍ତି କଥଂ। ଅନାଦିଯଦାନଂ ତାୱକାଲିକୱତ୍ଥୁ। ‘‘ଅନାଗତୱସେନ ଅନନ୍ତରା ହୁତ୍ୱା’’ତି ଉଦକାହରଣାଦିପଯୋଗସ୍ସ ଧୋୱନାଦିପୁବ୍ବକରଣସ୍ସ ପଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ, ଧୋୱନାଦିକିରିଯଞ୍ଚ ସନ୍ଧାଯ ପଯୋଗକରଣତୋ ୱୁତ୍ତଂ। ପୁରେଜାତପଚ୍ଚଯେ ପନେସ ପଯୋଗୋତି

ଅତ୍ଥୋ। ଏକଂ ଧମ୍ମମ୍ପି ନ ଲଭତି ଅଓ୍ଜନୋ ପୁରେଜାତସ୍ସ ନହ୍ଵିତାଯ।

କଥିନାଦିଜାନିତଵ୍ଵଓ୍ଭାଗଓ୍ଣ୍ଣନା

୪୧୨।ରୂପାଦିଧମ୍ମେସୂତି ଓ୍ଣ୍ଣଗନ୍ଧାଦିଅଟ୍ଠକେସୁ। ‘‘ଓ୍ସ୍ସାନସ୍ସ ପଚ୍ଛିମୋ ମାସୋ’’ତି (ପାରା। ୨୧୮) ଓ୍ଚୁତ୍ତତ୍ତା ପଚ୍ଛିମେ ମାସେ ଯସ୍ମିଂ ଓ୍ଵା ତସ୍ମିଂ ଓ୍ଵା ଦିଓ୍ସେ ଅତ୍ତରିତୁଂ ଓ୍ଟ୍ଟତୀତି ସିଦ୍ଧଂ।

୪୧୫। ‘‘ଆଦିଚ୍ଚବନ୍ଧୁନାତି ଓ୍ଚୁତ୍ତତ୍ତା ଥେରଓ୍ଚନ’’ନ୍ତି ଓ୍ଦନ୍ତି।

ପଲିବୋଧପଞ୍ଝାଵ୍ଯାକରଣକଥାଓ୍ଣ୍ଣନା

୪୧୫-୬। ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକୋ କଥଂ ବହିସୀମାଯ ଉଦ୍ଧରୀଯତି? ଭିକ୍ଖୁ ଅକତଚୀଓ୍ରଂ ସମାଦାଯ ପକ୍କମତି ‘‘ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ’’ନ୍ତି, ତସ୍ସ ବହିସୀମାଗତସ୍ସ ଏଓ୍ଂ ହୋତି ‘‘ନେଓ୍ଇମଂ ଚୀଓ୍ରଂ କାରେସ୍ସ’’ନ୍ତି, ଏଓ୍ମେତସ୍ସ ବହିସୀମାଗତସ୍ସ ଉଦ୍ଧରୀଯତି। କଥଂ ଅନ୍ତୋସୀମାଯ? ଅକତଚୀଓ୍ରଂ ସମାଦାଯ ପକ୍କମତି ‘‘ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ’’ନ୍ତି, ତତୋ ତତ୍ଥ ଫାସୁଓ୍ିହାରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ତମେଓ୍ ଓ୍ିହାରଂ ଆଗଚ୍ଛତି, ତସ୍ସ ଚୀଓ୍ରପଲିବୋଧୋଯେଓ୍ ଠିତୋ, ସୋ ଚ ‘‘ନେଓ୍ଇମଂ ଚୀଓ୍ରଂ କାରେସ୍ସ’’ନ୍ତି ଚିତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ଛିଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ‘‘ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ଉଦ୍ଧରୀଯତୀ’’ତି ଓ୍ଚୁତ୍ତଂ। ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକଂ ଦୁଓ୍ିଧଂ ‘‘ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ’’ନ୍ତି ଆଓ୍ାସପଲିବୋଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ତତୋ ପୁନପି ତମେଓ୍ ଓ୍ିହାରଂ ଆଗନ୍ତ୍ଵା ‘‘ନେଓ୍ଇମଂ ଚୀଓ୍ରଂ କାରେସ୍ସ’’ନ୍ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କରୋତି, ବହିସୀମାଯ ଠତ୍ଵା ‘‘ନେଓ୍ଇମଂ ଚୀଓ୍ରଂ କାରେସ୍ସଂ ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ’’ନ୍ତି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେନ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନନ୍ତିକଂ ହୋତି। ଗାଥାଯମ୍ପି ‘‘ଦ୍ଵେ ପଲିବୋଧା ଅପୁବ୍ବଂ ଅଚରିମ’’ନ୍ତି ଇଦଂ ଇମମେଓ୍ ସନ୍ଧାଯ। ‘‘ଆସାଓ୍ଚ୍ଛେଦିକୋ କଥଂ ଅନ୍ତୋସୀମାଯ ? ଆସୀସିତେନ ‘ତୁମ୍ହେ ଓ୍ିହାରମେଓ୍ ପଚ୍ଚେଥ, ଅହଂ ପହିଣିସ୍ସାମୀ’ତି ଓ୍ଚୁତ୍ତୋ ପୁବ୍ବେ ‘ନ ପଚ୍ଚେସ୍ସ’ନ୍ତି ଆଓ୍ାସପଲିବୋଧଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ଵା ଗତୋ ପୁନ ତଂ ଓ୍ିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ଵା ତେନ ‘ନାହଂ ସକ୍କୋମି ଦାତୁ’ନ୍ତି ପହିତୋ ହୋତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ। ‘‘ଅତ୍ଥାରେ ହି ସତି ଉଦ୍ଧାରୋ ନାମା’’ତି ଅତ୍ଥାରଂ ଓ୍ିନା ଉଦ୍ଧାରଂ ନ ଲଭନ୍ତି, ତସ୍ମା ଓ୍ଚୁତ୍ତଂ। ପୁରିମା ଦ୍ଵେତି ‘‘ଦ୍ଵେ କଥିନୁଦ୍ଧାରା ଏକୁପ୍ପାଦା ଏକନିରୋଧା’’ତି ଓ୍ଚୁତ୍ତାଧିକାରେ ପଠମଂ ଓ୍ଚୁତ୍ତା ଅନ୍ତରୁବ୍ଭାରସହୁବ୍ଭାରା। ନ ପକ୍କମନନ୍ତିକାଦଯୋ ଦ୍ଵେ। ଏକତୋ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀତି ଉଦ୍ଧାରଭାଓ୍ଂ ପାପୁଣନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ।

କଥିନଭେଦଓ୍ଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚଞ୍ଚତ୍ତିଓ୍ଗ୍ଗଓ୍ଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଉପାଲିପଞ୍ଚକଓ୍ଣ୍ଣନା

ଅନିସ୍ସିତଓ୍ଗ୍ଗଓ୍ଣ୍ଣନା

୪୧୯।କାଯିକୌପଘାତିକା ନାମ କାଯେନ ଓ୍ୀତିକ୍କମୋ।

ନପ୍ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନଓ୍ଗ୍ଗଓ୍ଣ୍ଣନା

୪୨୦।ଓମଦ୍ଦକାରକୋତି ଓମଦ୍ଦିତ୍ଵା ଅଭିଭଓ୍ିତ୍ଵା କାରକୋ।

ଓ୍ୋହାରଓ୍ଗ୍ଗଓ୍ଣ୍ଣନା

୪୨୪। ଭେଦକରଓ୍ତ୍ଥୂନି ନିସ୍ସାଯ ଓ୍ିଓ୍ାଦାଧିକରଣଂ ସମୁଟ୍ଠାତି, ଏଓ୍ଂ ଯଥାସଙ୍ଖ୍ୟଂ ଗଚ୍ଛତି। କୋଧୋପନାହାଦିଓ୍ିଓ୍ାଦସମୂଲପଯୋଗଂ ଓ୍ିଓ୍ାଦାଧିକରଣଂ, ତଥା ସେସେସୁ। ଓସାରଣାଦୀସୁ ନଓ୍ସୁ ଠାନେସୁ କମ୍ମଞ୍ଚତ୍ତିଯା କରଣଂ। ଦ୍ଵୀସୁ ଠାନେସୁ ଞତ୍ତିଦୁତିଯଞ୍ଚତ୍ତିଚତୁତ୍ଥକମ୍ମେସୁ। ଯସ୍ମା ମହାଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଓ୍ଚୁତ୍ତନଯେନେଓ୍ ଉଭତୋଓ୍ିଭଙ୍ଗା ଅସଙ୍ଗହିତା, ତସ୍ମା ଯଂ କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ଓ୍ଚୁତ୍ତଂ, ତଂ ଗହେତଵ୍ଵନ୍ତି ସମ୍ବନ୍ଧୋ।

ଦିଟ୍ଠାଓ୍ିକମ୍ମଓ୍ଗ୍ଗଓ୍ଣ୍ଣନା

୪୨୫। ତିଣ୍ଣନ୍ନଂ ଉପରି ସହ ଆପତ୍ତିଂ ଦେସେତୁଂ ନ ଲବ୍ଭନ୍ତି। କମ୍ମନାନାସଂୱାସକାନଂ ଲଦ୍ଧିଗ୍ଗହିତକୋୱ ଲଦ୍ଧିନାନାସଂୱାସକୋ। ‘‘ଅୱିପ୍ପୱାସସୀମାଯ ଠିତସ୍ସା’’ତି ମହାସୀମଂ କିର ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ।

୪୩୩। ‘‘ଉମ୍ମାଦା ଚିତ୍ତକ୍ଖେପା’’ତି ପାଠୋ।

ମୁସାୱାଦୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୪୪।ପରିଯାଯେନ ଜାନନ୍ତସ୍ସାତି ଯସ୍ସ କସ୍ସଚି ଜାନନ୍ତସ୍ସ ପରିଯାଯେନ ୱୁତ୍ତମୁସାୱାଦୋତି ଅତ୍ଥୋ।

୪୪୬।ଅନୁଯୋଗୋ ନ ଦାତବ୍ବୋତି ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ଅନାଦିଯିତ୍ୱା ତୁଣ୍ହୀ ଭୱିତବ୍ବନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଭିକ୍ଖୁନୋୱାଦୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୫୪।ୱୋହାରନିରୁତ୍ତିଯଂ ସଦ୍ଦନିରୁତ୍ତିଯଂ। ମଗ୍ଗପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣାଦଯୋ ଏକୂନୱୀସତି।

ଉଦ୍ଧାହିକୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୫୫।ପସାରେତା ମୋହେତା।

ଅଧିକରଣୱୂପସମୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୫୮।‘‘ଯଥାରତ୍ତନ୍ତି ଅନୁପସମ୍ପନ୍ନେ ଅପେକ୍ଖତୀ’’ତିପି ୱଦନ୍ତି। ‘‘ଯଥାୱୁଡ୍ଢନ୍ତି ଉପସମ୍ପନ୍ନେ ଅପେକ୍ଖତୀ’’ତି ଲିଖିତଂ।

କଥିନଦ୍ୱାରୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୪୬୭। ‘‘ଏକାୱତ୍ତୋ’’ତିପି ପଠନ୍ତି, ତସ୍ସ କୁଦ୍ଧୋ କୋଧାଭିଭୂତୋତି କିରତ୍ଥୋ। ଏକୱତ୍ଥୋତିପି କେଚି, ଉତ୍ତରାସଙ୍ଗଂ ଅପନେତ୍ୱା ଠିତୋତି କିରତ୍ଥୋ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଅଟ୍ଠକଥାଯଂ ଉଦ୍ଧଟପାଠଇଯା ୱିରୁଜ୍ଝତୀତି। ଏକାୱଟ୍ଟୋତି ହି ଉଦ୍ଧଟଂ, ତସ୍ମା ନ ଗହେତବ୍ବଂ। ଅନ୍ତରା ୱୁତ୍ତକାରଣେନାତି ‘‘କିଞ୍ଚଯପସୁତତ୍ତା ୱନ୍ଦନଂ ଅସମନ୍ନାହରନ୍ତୋ ନଲାଟଂ ପଟିହଞ୍ଞେଯ୍ଯା’’ତିଆଦିୱୁତ୍ତକାରଣେନ।

ଉପାଲିପଞ୍ଚକୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଆପତ୍ତିସମୁଟ୍ଠାନୱଣ୍ଣନା

୪୭୦।ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତମେୱାତି ସହସେଯ୍ଯାଦିପଣ୍ଣତ୍ତିୱଜ୍ଜଂ। ଇତରନ୍ତି ସଚିତ୍ତକଂ। ଦେସେନ୍ତୋ, ଦୋମନସ୍ସିକୋ ଅଞ୍ଞେହି ଭିଂସାପନାଦୀନି କତ୍ୱା ଆପତ୍ତିଂ ଆପଜ୍ଜିତ୍ୱାତି ଅଧିପ୍ପାଯୋ।

ଦୁତିଯଗାଥାସଙ୍ଗଣିକୱଣ୍ଣନା

କାଯିକାଦିଆପତ୍ତିୱଣ୍ଣନା

୪୭୪-୫। ନିଦାନୁଦ୍ଦେସଂ ୱିନା ସେସୁଦ୍ଦେସାଭାୱା ‘‘ସବ୍ବପାତିମୋକ୍ଖୁଦ୍ଦେସାନଞ୍ଚ ସଙ୍ଗହୋ ହୋତୀ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱିନଯେ ଗରୁକା ୱିନଯଗରୁକା। ଇଦଂ ପନ ଦ୍ୱୀସୁ ଗାଥାସୁ କିଞ୍ଚାପି ଆଗତଂ, ଅଞ୍ଞେହି ପନ ମିସ୍ସେତ୍ୱା ୱୁତ୍ତଭାୱା ନାନାକରଣଂ ପଚ୍ଚେତବ୍ବଂ। ନୱସୁ ଠାନେସୁ କମ୍ମଂ ହୋତୀତି କମ୍ମଞ୍ଚତ୍ତି ହୋତି। ୱାଚାତି ୱଚୀସଞ୍ଞୱା। ଅଦ୍ଧାନହୀନୋ ଊନୱୀସତିୱସ୍ସୋ। ‘‘ଅପିଚେତ୍ଥାତି କୁରୁନ୍ଦିୱାଦୋ’’ତି ୱୁତ୍ତଂ। ୱନପ୍ପତିନ୍ତି ଏୱଂ ଅଦିନ୍ନାଦାନେ ଆଗତଂ ୱନପ୍ପତିଂ। ୱିସ୍ସଟ୍ଠିଚ୍ଛନ୍ଦେନେତି ସୁକ୍କୱିସ୍ସଟ୍ଠିଯଂ। ଦୁକ୍କଟା କତାତି ଦୁକ୍କଟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଆମକଧଞ୍ଞଂ ୱିଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତିଯା ପୁବ୍ବପଯୋଗେ ଦୁକ୍କଟଂ, ଅଜ୍ଝୋହାରେ ପାଚିତ୍ତିଯଂ।

ପାଚିତ୍ତିୟଵଣ୍ଣନା

୪୭୬। ମହାସଙ୍ଘିକା ସାମଣେରେପି ଆପତ୍ତିଂ ଦେସାପେନ୍ତି କିର, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ‘‘ନ ଦେସାପେତବ୍ବା’’ତି, ଦଣ୍ଡକମ୍ମଂ ପନ ତେସଂ କାତବ୍ବଂ ତଥାରୂପେ ଓଢଆରିକଵୀତିକ୍କମେ।

ଅଵନ୍ଦନୀୟପୁଗ୍ଗଲାଦିଵଣ୍ଣନା

୪୭୭।ଦସସତଂ ଆପତ୍ତିୟୋତି ସହସ୍ସଂ ଆପତ୍ତିୟୋ। ଚମ୍ପାୟଂ ଵିନୟଵତ୍ଥୁସ୍ମିନ୍ତି ଚମ୍ପେୟ୍ୟକ୍ଖନ୍ଧକେ। ଅଧମ୍ମେନ ଵଗ୍ଗନ୍ତିଆଦୀନି ଚତ୍ତାରି କମ୍ମାନିୟେଵ ଭଗଵତା ଵୁତ୍ତାନୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ। ନ କେଵଲଂ ଆପତ୍ତିୟେଵ, ଅଥ ଖୋ ଛ ସମଥା…ପେ… ସମ୍ମୁଖାଵିନୟେନ ସମ୍ମନ୍ତି, ସମାୟୋଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି ସମ୍ମୁଖାଵିନୟେନ ସମ୍ପୟୋଗଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଵିନା ସମଥେହି ସମ୍ମତି, ସମଥଭାଵଂ ଗଚ୍ଛତି। ପଟିସେଧତ୍ଥେ ସତି ଵିନା ସମଥେହୀତି ସମଥେହି ଵିନାତି ଅତ୍ଥୋ।

ସୋଳସକମ୍ମାଦିଵଣ୍ଣନା

୪୭୮।ଅସୁତ୍ତକନ୍ତି ସୁତ୍ତଵିରହିତଂ, ଉସୁତ୍ତଂ ତତ୍ର ନତ୍ଥୀତି ଅଧିପ୍ପାୟୋ।

ଦୁତିୟଗାଥାସଙ୍ଗଣିକଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସେଦମୋଚନଗାଥାଵଣ୍ଣନା

ଅଵିପ୍ପଵାସପଞ୍ହାଵଣ୍ଣନା

୪୭୯।ତହିନ୍ତି ତସ୍ମିଂ ପୁଗ୍ଗଲେ। ଅକପ୍ପିୟସମ୍ଭୋଗୋ ନାମ ମେଥୁନଧମ୍ମାଦି। ‘‘ଵରସେନାସନରକ୍ଖଣତ୍ଥାୟ ଵିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ପରିଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ’’ତି ଗରୁଭଣ୍ଡଵିନିଚ୍ଛୟେ ଵୁତ୍ତୋ। ଏକାଦସାଵନ୍ଦିୟେ ପଣ୍ଡକାଦୟୋ ଏକାଦସ। ଉପେତି ସପରିସଂ। ନ ଜୀଵତି ନିମ୍ମିତରୂପତ୍ତା। ‘‘ଉବ୍ଭକ୍କକେନ ଵଦାମୀ’’ତି ଇମିନା ମୁଖେ ମେଥୁନଧମ୍ମାଭାଵଂ ଦୀପେତି। ଅଧୋନାଭିଵିଵଜ୍ଜନେନ ଵଚ୍ଚମଗ୍ଗପସ୍ସାଵମଗ୍ଗେସୁ । ଗାମନ୍ତରପରିୟାପନ୍ନଂ ନଦିପାରଂ ଓକ୍କନ୍ତଭିକ୍ଖୁନିଂ ସନ୍ଧାୟାତି ଭିକ୍ଖୁନିୟା ଗାମାପରିୟାପନ୍ନପରତୀରେ ନଦିସମୀପମେଵ ସନ୍ଧାୟ ଵୁତ୍ତା। ତତ୍ଥ ପରତୀରେ ଗାମୂପଚାରୋ ଏକଲେଡ୍ଡୁପାତୋ ନଦିପରିୟନ୍ତେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ନୋ, ତସ୍ମା ପରତୀରେ ରତନମତ୍ତମ୍ପି ଅରଞ୍ଞଂ ନ ଅତ୍ଥି, ତଞ୍ଚ ତିଣାଦୀହି ପଟିଚ୍ଛନ୍ନତ୍ତା ଦସ୍ସନୂପଚାରଵିରହିତଂ କରୋତି। ତତ୍ଥେଵ ଅଉନୋ ଗାମେ ଆପତ୍ତି ନତ୍ଥି। ପରତୀରେ ପନ ଏକଲେଡ୍ଡୁପାତସଙ୍ଖାତେ ଗାମୂପଚାରେୟେଵ ପଦଂ ଠପେତି। ଅନ୍ତରେ ଅଭିଧମ୍ମଵସେନ ଅରଞ୍ଞଭୂତଂ ସକଗାମଂ ଅତିକ୍କମତି ନାମ, ତସ୍ମା ଗଣମ୍ହା ଓହୀୟନା ଚ ହୋତୀତି ଞାତବ୍ବଂ। ଏତ୍ତାଵତାପି ସନ୍ତୋସମକତ୍ୱା ଵିଚାରେତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବଂ। ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ପଞ୍ଚସତା ମହାପଜାପତିପ୍ପମୁଖା। ମହାପଜାପତିପି ହି ଆନନ୍ଦତ୍ଥେରେନ ଦିନ୍ନଓଵାଦସ୍ସ ପଟିଗ୍ଗହିତତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ଉପସମ୍ପନ୍ନା ନାମ।

ପାରାଜିକାଦିପଞ୍ହାଵଣ୍ଣନା

୪୮୦।‘‘ଦୁସ୍ସକୁଟିଂ ସନ୍ଧାୟା’’ତି ସହ ଦୁସ୍ସେନ ଵୀତିକ୍କମନସ୍ସ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟତାୟ ଵୁତ୍ତଂ। ଲିଙ୍ଗପରିଵତ୍ତେ ପଟିଗ୍ଗହଣସ୍ସ ଵିଜହନତୋ ସାମଂ ଗହେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତୁଂ ନ ଵଟ୍ଟତି। କାକଉହଦନଂ ଵାତି କାକେନ ଉହଦନଂ ଵା। ‘‘ତୟୋ ପୁରିସେପି ଉପଗନ୍ତ୍ୱା’’ତି ପାଠସେସୋ।

ପାଚିତ୍ତିୟାଦିପଞ୍ହାଵଣ୍ଣନା

୪୮୧।ମେଥୁନଧମ୍ମପଚ୍ଚୟା ନାମ କାୟସଂସଗ୍ଗୋ। ତଂହେତୁ ମେଥୁନଧମ୍ମସ୍ସ ପୁବ୍ବଭାଗଭୂତଂ କାୟସଂସଗ୍ଗଂ ୱାୟାମନ୍ତିୟାତି ଅଟ୍ଠଵତ୍ଥୁପୂରଣଂ ସନ୍ଧାୟ। ପରିଭୋଗପଚ୍ଚୟାତି ପରିଭୋଗକାରଣା। ତସ୍ମାତି ୟସ୍ମା ପରିଭୋଗପଚ୍ଚୟା ଆପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ଭୋଜନପରିୟୋସାନେ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ପୋରାଣପୋତ୍ଥକେସୁ ‘‘ତସ୍ସା’’ତି ପାଠୋ। ‘‘କାରଣଵଚନଂ ସୁନ୍ଦରଂ ଭୋଜନପରିଚ୍ଛେଦଦସ୍ସନତୋ’’ତି ଵଦନ୍ତି।

ସେଦମୋଚନଗାଥାଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ପଞ୍ଚଵଗ୍ଗୋ

କମ୍ମଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା

୪୮୩। ''ଉମ୍ମଉକସମ୍ମୁତିଂ ଉମ୍ମଉକେ ଯାଚିତ୍ୱା ଗତେ ଅସମ୍ମୁଖାପି ଦାତୁଂ ଵଟ୍ଟତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ନିସିନ୍ନେପି ନ କୁପ୍ପତି ନିଯମାଭାଵା। ଅସମ୍ମୁଖା କତେ ଦୋସାଭାଵଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅସମ୍ମୁଖାକତଂ ସୁକତଂ ହୋତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଦୂତେନ ଉପସମ୍ପଦା ପନେତ୍ଥ ସମ୍ମୁଖା କାତୁଂ ନ ସକ୍କା। କମ୍ମଵାଚାନାନତ୍ତସଭାଵା ପତ୍ତନିକ୍କୁଜ୍ଜନାଦଯୋ ହତ୍ଥପାସତୋ ଅପନେତ୍ୱା କାତବ୍ବା, ତେନ ଵୁତ୍ତଂ ''ଅସମ୍ମୁଖା କତଂ ସୁକତଂ ହୋତୀ''ତି। ''ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଚୋଦେତ୍ୱା ସାରେତ୍ୱା କାତବ୍ବଂ ଅପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଅଚୋଦେତ୍ୱା ଅସାରେତ୍ୱା କରୋତୀ''ତି ଅଯଂ ଵଚନତ୍ଥୋ। ଠପେତ୍ୱା କତ୍ତିକମାସନ୍ତି ସୋ ପଵାରଣାମାସୋ, ଦ୍ୱେ ଚ ପୁଣ୍ଣମାସିଯୋତି ପଠମଦୁତିଯଵସ୍ସୂପଗତାନଂ ପଵାରଣା ପୁଣ୍ଣମାସା ଦ୍ୱେ।

୪୮୫। ପଦଂ ଵା ଛଡ୍ଡେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କ-ଵଗ୍ଗାଦୀସୁ ପଞ୍ଚସୁ। ଗରୁକନ୍ତି ଦୀଘଂ, ସଂଯୋଗପରଞ୍ଚ। ''ବୁଦ୍ଧରକ୍ଖିତତ୍ଥେରସ୍ସ ଯସ୍ସ ନକ୍ଖମତୀ''ତି ଏତ୍ଥ ତ-କାରକ-କାରା ସଂଯୋଗପରା। ଦୀଘେ ଵତ୍ତବ୍ବେ ରସ୍ସନ୍ତି ''ସୋ ତୁଣ୍ହସ୍ସ ଅସ୍ସା''ତି ଵତ୍ତବ୍ବେ ସୋ ତୁଣ୍ହି ଅସ୍ସାତି ଵଚନଂ।

୪୮୬। ସେସଟ୍ଠକଥାସୁ ଵୁତ୍ତଵଚନଂ କୁରୁନ୍ଦିଯଂ ପାକଟଂ କତ୍ୱା ''ନିସୀଦିତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତୀ''ତି ଵୁତ୍ତଂ।

୪୮୭-୮।ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲା ଚତ୍ତାରୋ ଭିକ୍ଖୂତି ପାରାଜିକଂ ଅନାପନ୍ନା। ନ ତେସଂ ଛନ୍ଦୋ ଵା ପାରିସୁଦ୍ଧି ଵା ଏତୀତି ତୀସୁ, ଦ୍ୱୀସୁ ଵା ନିସିନ୍ନେସୁ ଏକସ୍ସ, ଦ୍ୱିନ୍ନଂ ଵା ଛନ୍ଦପାରିସୁଦ୍ଧି ଆହଟାପି ଅନାହଟାଵ।

ଅପଲୋକନକମ୍ମକଥାଵଣ୍ଣନା

୪୯୫-୬। କାଯସମ୍ଭୋଗସାମଗ୍ଗିଦାନସହସେଯ୍ୟପଟିଗ୍ଗହଣାଦି ଇମସ୍ସ ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସ ଠାନଂ ହୋତୀତି ଏଵମ୍ପି ଅପଲୋକନକମ୍ମଂ ପଵତ୍ତତୀତି ଅତ୍ଥୋ। କମ୍ମଞ୍ଞେଵ ଲକ୍ଖଣନ୍ତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ। ଓସାରଣନିସ୍ସାରଣଭଣ୍ଡୁକମ୍ମାଦଯୋ ଵିଯ କମ୍ମଞ୍ଚ ହୁତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଞ୍ଚ ନାମଂ ନ ଲଭତି , କମ୍ମମେଵ ହୁତ୍ୱା ଉପଲକ୍ଖୀଯତୀତି କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ଉପନିସ୍ସଯୋ ଵିଯ। ହେତୁପଚ୍ଚଯାଦିଲକ୍ଖଣଵିମୁତ୍ତୋ ହି ସବ୍ବୋ ପଚ୍ଚଯଵିସେସୋ ତତ୍ଥ ସଙ୍ଗଯ୍ହତି, ଏଵମ୍ପି ''କମ୍ମଲକ୍ଖଣମେଵା''ତି ଵୁତ୍ତଂ। କମ୍ମଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ''ଅଚ୍ଛିନ୍ନଚୀଵରଜିଣ୍ଣଚୀଵରନଟ୍ଠଚୀଵରାନ''ନ୍ତିଆଦି ଵୁତ୍ତଂ। ''ତତୋ ଅତିରେକଂ ଦେନ୍ତେନ ଅପଲୋକେତ୍ୱା ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଵୁତ୍ତଂ ଅପଲୋକନଂ କମ୍ମଲକ୍ଖଣମେଵ। ଏଵଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଲକ୍ଖଣଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଇଣପଲିବୋଧମ୍ପୀତି ସଚେ ତାଦିସଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ଇଣାଯିକା ପଲିବୁଜ୍ଝନ୍ତି। ତତ୍ରୁପ୍ପାଦତୋ ଦାତୁଂ ଵଟ୍ଟତି। ଅନ୍ତରସନ୍ନିପାତୋତି ଉପୋସଥପଵାରଣାଦିମହାସନ୍ନିପାତେ ଠପେତ୍ୱା ଅନ୍ତରା ମଙ୍ଗଲୁଚ୍ଚାରଣାଦି। ଉପନିକ୍ଖେପତୋତି ଚେତିଯସ୍ସ ଆପଦତ୍ଥାଯ ନିକ୍ଖିତ୍ତତୋ। ''ଅଞ୍ଞା କତିକା କାତବ୍ବା''ତି ଯେ ରୁକ୍ଖେ ଉଦ୍ଦିସ୍ସ ପୁବ୍ବେ କତିକା କତା, ତେହି ଇମେସଂ ଅଞ୍ଞତ୍ତାତି ଵୁତ୍ତଂ। ''ସଚେ ତତ୍ଥ ମୂଲେ''ତି ପୁବ୍ବେ ''ଇତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଭାଜେତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତୂ''ତି ଵଚନେନ ପୁଗ୍ଗଲିକପରିଭୋଗୋ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତୋ ହୋତି। ଅନୁଵିଚରିତ୍ୱାତି ପଚ୍ଛତୋ ପଚ୍ଛତୋ ଗନ୍ତ୍ୱା। ତେସଂ ସନ୍ତିକା ପଚ୍ଚଯଂ ପଚ୍ଚାସୀସନ୍ତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ମୂଲଭାଗନ୍ତି ଦସମଭାଗଂ କତ୍ୱା। ପୁବ୍ବକାଲେ ଦସମଭାଗଂ କତ୍ୱା ଅଦଂସୁ, ତସ୍ମା ''ମୂଲଭାଗୋ''ତି ଵୁତ୍ତଂ। ଅକତାଵାସଂ ଵା କତ୍ୱାତି ଉପ୍ପନ୍ନଆଯେନ। ଜଗ୍ଗିତକାଲେଯେଵ ନ ଵାରେତବ୍ବାତି ଜଗ୍ଗିତା ହୁତ୍ୱା ପୁପ୍ଫଫଲଭରିତକାଲେତି ଅତ୍ଥୋ। ଜଗ୍ଗନକାଲେତି ଜଗ୍ଗିତୁଂ ଆରଦ୍ଧକାଲେ। ଖଣ୍ଡିକମ୍ମଟ୍ଠାନଭେଦେ ପନାତି ଖଣ୍ଡିକମ୍ମସ୍ସ ଠାନଭେଦେ।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ପକିଣ୍ଣକଂ – ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଏଵ କରୋତି, ନ ଗଣୋ, ନ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତଂ ଅପଲୋକନକମ୍ମସ୍ସ କମ୍ମଲକ୍ଖଣେକଦେସଂ ଠପେତ୍ୱା ଇତରଂ ଚତୁବ୍ବିଧମ୍ପି କମ୍ମଂ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ସଙ୍ଘକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଚ କରୋତି, ଗଣୋ ଚ କରୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚ କରୋତି, ତଂ ପୁବ୍ବେ ଠପିତଂ। ଵୁତ୍ତଞ୍ହେତଂ ''ଯସ୍ମିଂ ଵିହାରେ ଦ୍ୱେ ତଯୋ ଜନା ଵସନ୍ତି, ତେହି ନିସୀଦିତ୍ୱା କତମ୍ପି ସଙ୍ଘେନ କତସଦିସମେଵ। ଯସ୍ମିଂ ପନ ଵିହାରେ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ହୋତି, ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା''ତିଆଦି (ପରି। ଅଟ୍ଠ। ୪୯୫-୪୯୬)। ଅତ୍ଥି ଗଣକମ୍ମଂ ସଙ୍ଘୋ ଚ କରୋତି, ଗଣୋ ଚ କରୋତି, ପୁଗ୍ଗଲୋ ଚ କରୋତି, ତଂ ଯୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ ଅଞ୍ଞେସଂ ସନ୍ତିକେ କରୀଯତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ଗଣକମ୍ମଂ ଗଣୋଵ କରୋତି, ନ ସଙ୍ଘୋ, ନ ପୁଗ୍ଗଲୋ, ତଂ ଯୋ ପାରିସୁଦ୍ଧିଉପୋସଥୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ଆରୋଚନଵସେନ କରୀଯତି, ତସ୍ସ ଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ପୁଗ୍ଗଲକମ୍ମଂ ପୁଗ୍ଗଲୋଵ କରୋତି, ନ ସଙ୍ଘୋ, ନ ଗଣୋ, ତଂ ଅଧିଟ୍ଠାନୁପୋସଥଵସେନ ଵେଦିତବ୍ବଂ। ଅତ୍ଥି ଗଣକମ୍ମଂ ଏକଚ୍ଚୋଵ ଗଣୋ କରୋତି, ଏକଚ୍ଚୋ ନ କରୋତି, ତତ୍ଥ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗିକଂ ଦ୍ୱେଯେଵ କରୋନ୍ତି, ନ ତଯୋ। ସଞ୍ଚରିକଂ ତଯୋଵ କରୋନ୍ତି, ନ ତତୋ ଊନା ଵା ଅଧିକା ଵାତି।

ଅପଞ୍ଞତ୍ତେପଞ୍ଞତ୍ତଵଗ୍ଗଵଣ୍ଣନା

୫୦୦। କକୁସନ୍ଧକୋଣାଗମନକସ୍ସପା ଏୱ ହି ସତ୍ତ ଆପତ୍ତିକ୍ଖନ୍ଧେ ପଞ୍ଞପେସୁଂ। ୱିପସ୍ସୀଆଦୟୋ ପନ ଓୱାଦପାତିମୋକ୍ଖଂ ଉଦ୍ଦିସିଂସୁ, ନ ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞପେସୁଂ।

ନିଗମନକଥାୱଣ୍ଣନା

ଉଭତୋୱିଭଙ୍ଗଖନ୍ଧକପରିୱାରେହି ୱିଭତ୍ତଂ ଦେସନଂ ଅଭି ତସ୍ସ ୱିନୟପିଟକସ୍ସ, ନାମେନ ସମନ୍ତପାସାଦିକା ନାମ ସଂୱଣ୍ଣନା ''ସମନ୍ତପାସାଦିକା ନାମା''ତି ୱୁତ୍ତୱଚନସଂୱଣ୍ଣନା ସମତ୍ତାତି ଆହ। ତତ୍ଥ ପଧାନଘରେ। ଇଦ୍ଧା ଅତ୍ଥୱିନିଚ୍ଛୟାଦୀହି।

ସଦ୍ଧା ଉଦିତୋ ସମୁଦିତୋ, ତେ ଗୁଣେ ଅକିଚ୍ଛେନ ଅଧିଗତୋ ଅଧିକପ୍ପମାଣଗୁଣେହି ୱା ସମୁଦିତୋ, ତେନ ସମୁଦିତେନ ''ଗତାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଗତିୟୋ ସମନ୍ନେସତୀ''ତି ୱୁତ୍ତାୟ ସତିୟା ଉପ୍ପାଦିତା ସଦ୍ଧାଦୟୋ ପରମୱିସୁଦ୍ଧା ନାମ ସମନ୍ନାରକ୍ଖତ୍ତା। ଇତି ସତିପି ସଦ୍ଧାଦୀହି ୱୁତ୍ତା ହୋତି। ଏୱଂ ସନ୍ତେ ଏତ୍ଥ ୱୁତ୍ତେ ଚତୁବ୍ବିଧେ ସୀଲେ ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରସୀଲଂ ସଦ୍ଧା ମଣ୍ଡେତି। ସଦ୍ଧାସାଧନଞ୍ହି ତଂ। ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରାଜୀୱପାରିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚୟପରିଭୋଗସୀଲାନି ପଟିମଣ୍ଡେନ୍ତି ସତିୱୀରିୟପଞ୍ଞାୟୋତି ୟଥାୟୋଗଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପିଚ ସଦ୍ଧା ଚ ବୁଦ୍ଧିରହିତା ଅୱିସୁଦ୍ଧା ହୋତି ବୁଦ୍ଧିୟା ପସାଦହେତୁତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧିୟୋ ପନ ତସ୍ସାନୁଭାୱେନ ପରମୱିସୁଦ୍ଧା ନାମ ହୋନ୍ତି। ପଞ୍ଞା ସଦ୍ଧାରହିତା କେରାଟିକପକ୍ଖଂ ଭଜତି, ସଦ୍ଧାୟୁତ୍ତା ଏୱ ୱିସୁଦ୍ଧା ହୋତି। ୱୀରିୟଞ୍ଚ ସମାଧିରହିତଂ ଉଦ୍ଧଚ୍ଚାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ନ ସମାଧିୟୁତ୍ତନ୍ତି ୱୀରିୟସ୍ସ ସୁଦ୍ଧୱଚନତୋ ସମାଧିପି ୱୁତ୍ତୋ ହୋତି, ଏୱଂ ପରମୱିସୁଦ୍ଧା ସଦ୍ଧାଦୟୋପି ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଟିମଣ୍ଡେନ୍ତୀତି ଞାତବ୍ବଂ। କଥଂ? ପଟିପତ୍ତିଦେସକେ ସତ୍ଥରି ଚ ପଟିପତ୍ତିୟଞ୍ଚ ପଟିପତ୍ତିଫଲେ ଚ ସଦ୍ଧାୟ ୱିନା ସୀଲସମାଦାନଂ, ସମାଦିନ୍ନୱିସୋଧନଞ୍ଚ କାତୁଂ ନ ସକ୍କାତି ସଦ୍ଧା ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଟିମଣ୍ଡେତି। ତତ୍ଥ ''ଇତିପି ସୋ ଭଗୱା''ତିଆଦିନା (ଦୀ। ନି। ୧।୨୫୫; ମ। ନି। ୧।୭୪; ସଂ। ନି। ୧।୨୪୯) ସତ୍ଥରି ଚ ପୂଜେତୁଂ ସକ୍କୋତି। ପଟିପତ୍ତିୟଂ ସୀଲୱିପତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିମୂଲକେ ସନ୍ଦିଟ୍ଠିକସମ୍ପରାୟିକଫଲେ ଚ ସଦ୍ଧାପୱତ୍ତି ୱିତ୍ଥାରତୋ ଞାତବ୍ବା, ସୀଲୱିପତ୍ତିସମ୍ପତ୍ତିନିମିତ୍ତଂ ଆଦୀନୱମାନିସଂସଞ୍ଚ ଆଦୀନୱପରିଚ୍ଚାଗେ, ଆନିସଂସସମ୍ପାଦନେ ଚ ଉପାୟଂ ଦିସ୍ୱା ତଥା ପୱତ୍ତମାନା ପଞ୍ଞା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରଂ ପଟିମଣ୍ଡେତି। ''ଅତିସୀତ''ନ୍ତିଆଦିନା ଅପ୍ପୱତ୍ତନାରହଂ କୋସଜ୍ଜଂ ''ୟୋ ଚ ସୀତଞ୍ଚ ଉଣ୍ହଞ୍ଚ''ତି ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନ ପଜହିତ୍ୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନୁପ୍ପନ୍ନାନଂ ଅସଂୱରସଂୱରାନଂ ଅନୁପ୍ପାଦନପଜହନୌପ୍ପାଦନୱଡ୍ଢନୱସେନ ପୱତ୍ତମାନୱୀରିୟଂ ପାତିମୋକ୍ଖଂ ପଟିମଣ୍ଡେତି, ଇମିନା ନୟେନ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସଂୱରାଦୀସୁପି ୟୋଜେତବ୍ବଂ। ଚତୁନ୍ନମ୍ପି ସଙ୍ଗହୱତ୍ଥୂନଂ ଅନୁକୂଲସମୁଦାଚାରୋ ଇଧ ଆଚାରୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଅଜ୍ଜୱ-ୱଚନେନ ଲାଭସକ୍କାରହେତୁ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦିକୁଟିଲକରମାୟାସାଠେୟ୍ୟପଟିପକ୍ଖଅଜ୍ଜୱଧମ୍ମସମାୟୋଗଦୀପନେନ ଅଲୋଭଜ୍ଝାସୟତା ଦୀପିତା। ମଦ୍ଦୱ-ୱଚନେନ କକ୍ଖଳଅଭାୱକରପଟିଘାଦିପଟିପକ୍ଖଭୂତମେତ୍ତାଦିମଦ୍ଦୱଧମ୍ମସମାୟୋଗଦୀପନେନ ହିତଜ୍ଝାସୟାଦୀନି ଦୀପିତାନି ହୋନ୍ତି। ଆଦି-ସଦ୍ଦେନ ''ଖନ୍ତି ଚ ସୋରଚ୍ଚଞ୍ଚ ସାଖଲ୍ୟଞ୍ଚ ପଟିସନ୍ଥାରୋ ଚା''ତିଆଦିନା (ଧ। ସ। ଦୁକମାତିକା ୧୨୫-୧୨୬) ୱୁତ୍ତଧମ୍ମେହି ସମାୟୋଗୋ ଦୀପିତୋ ହୋତି। ଇଧ ୱୁତ୍ତା ଅଜ୍ଜୱମଦ୍ଦୱାଦୟୋ ଗୁଣା ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିୟା ହେତୂ ଚ ହୋନ୍ତି ସୀଲସମ୍ପତ୍ତିଫଲଞ୍ଚ ତଂସମ୍ପାଦନତୋ। ସକସମୟୋତି ଚତୁପରିସା। ଏତେନ ସଭାଗଦୁକ୍ଖଭାୱାଭାୱୋ ସୂଚିତୋ। ଅଥ ୱା ସକସମୟୋତି ସୋଗତଂ ପିଟକତ୍ତୟଂ ସକସମୟୋ ଏୱ ଗହନଂ ଦୁଦ୍ଦୀପନତ୍ତା, ସକସମୟସ୍ସ ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ସକସମୟଗହନଂ –

''ସଚ୍ଚଂ ସତ୍ତୋ ପଟିସନ୍ଧି, ପଚ୍ଚୟାକାରମେୱ ଚ;

ଦୁଦ୍ଦସା ଚତୁରୋ ଧମ୍ମା, ଦେସେତୁଞ୍ଚ ସୁଦୁକ୍କରା''ତି। (ୱିଭ। ଅଟ୍ଠ। ୨୨୫) –

ୱୁତ୍ତତ୍ତା ୟଥା ସକସମୟସ୍ସ ଗହନପଦେନ ୟୋଜନା ୱୁତ୍ତା, ତଥା ପରସମୟସ୍ସପି। ପଞ୍ଞାୱେୟ୍ୟତ୍ତିୟେନାତି ଅନେନ ତିଖିଣେନ ଞାଣେନ କତସିଲାନିସିତସତ୍ଥସଦିସସଭାୱପଞ୍ଞା ୱୁତ୍ତା। ତିପିଟକସଙ୍ଖାତାୟ ପରିୟତ୍ତିୟା ପଭେଦୋ ତିପିଟକପରିୟତ୍ତିପ୍ପଭେଦୋ। ତସ୍ମିଂ ପଭେଦେ। ତନ୍ତି ଚ ତନ୍ତିଅତ୍ଥୋ ଚ ସାସନଂ ନାମ। ଇଧ ''ତନ୍ତି ଏୱା''ତି ୱଦନ୍ତି। ୟସ୍ମିଂ ଅୟଂ ସଂୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠାପିତା, ତସ୍ମିଂ କାଲେ ପଟିୱେଧଞାଣାଭାୱତୋ ସୁତମୟଂ ସନ୍ଧାୟ ''ଅପ୍ପଟିହତଞାଣପ୍ପଭାୱେନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। କରଣସମ୍ପତ୍ତିୟା ଜନିତତ୍ତା ସୁଖୱିନିଗ୍ଗତଂ। ସୁଖୱିନିଗ୍ଗତତ୍ତା ମଧୁରୋଦାତ୍ତୱଚନଲାୱଣ୍ଣୟୁତ୍ତେନାପି ୟୋଜେତବ୍ବଂ, ଇଦିସଂ ୱଚନଂ ସୋତସୁଖଞ୍ଚ ସନ୍ନିୱେସସମ୍ପତ୍ତିସୁଖଞ୍ଚ ହୋତି। ''ୱେୟ୍ୟାକରଣେନା''ତି ଅୱତ୍ୱା ''ମହାୱେୟ୍ୟାକରଣେନା''ତି ୱୁତ୍ତତ୍ତା ସିକ୍ଖାନିରୁତ୍ତିଚ୍ଛନ୍ଦୋୱିଚିତ୍ୟାଦିପଟିମଣ୍ଡିତପାଣିନିୟନ୍ୟାସାଧାରଣଧାରଣସଭାୱୋ ସୂଚିତୋ ଭୱତି। ୟୁତ୍ତୱାଦିନାତିଆଦୀସୁ ୟୁତ୍ତମୁତ୍ତୱାଦିନା ଠାନୁପ୍ପତ୍ତିୟପଞ୍ଞାୟ ସମନ୍ନାଗତେନାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓଜାଭେଦେପି ଆୟୁସତ୍ତିକରଣତାଦିସାମତ୍ଥୟୋଗାନଂ ମହାକୱିନା ରଚିତଗନ୍ଥସ୍ସ ମହନ୍ତତ୍ତା ୱା ''ତିପିଟକପରିୟତ୍ତିପ୍ପଭେଦେ''ତିଆଦୀହି ସାସନେ, ହେତୁୱିସୟେ, ସଦ୍ଦେ ଚାତି ଇମେସୁ ତୀସୁ ଠାନେସୁ ପାଟୱଭାୱଂ ଦୀପେନ୍ତୋ

ୱେନୟିକବୁଦ୍ଧିସମ୍ପତ୍ତିସବ୍ଭାୱମସ୍ସ ସୂଚେତି। ଯେସଂ ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ପଭିନ୍ନା ପଟିସମ୍ଭିଦାଦି, ତେ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାଦୟୋ ଧମ୍ମା। ତେହି ପରିୱାରିତୋ ଉକ୍କିଉସନ୍ତତିଉପଚ୍ଛେଦମକତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ଉପ୍ପାଦନୱଡ୍ଢନୱସେନ ୱାରିତୋ ସୋ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାପରିୱାରୋ। ତସ୍ମିଂ ପଭିନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାପରିୱାରେ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମେତି ଅତ୍ଥୋ। ଛଳଭିଞ୍ଞଚତୁପଟିସମ୍ଭିଦାଦିପ୍ପଭେଦଗୁଣପଟିମଣ୍ଡିତେ ପନ ଛଳଭିଞ୍ଞା ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମା ଏୱ। ଚତୂସୁ ପଟିସମ୍ଭିଦାସୁ ଅତ୍ଥପଟିସମ୍ଭିଦାୟ ଏକଦେସୋୱ। ତଦୁଭୟଂ ସୟଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମପରିୟାପନ୍ନଂ କଥଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ପଟିମଣ୍ଡେତୀତି ଚେ? ରୁକ୍ଖଂ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ଅୱୟୱଭୂତପୁପ୍ଫାଦୟୋ ୱିୟ ସୟଞ୍ଚ ଯେସଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନଂ ଅୱୟୱତ୍ତାତି। କାମାୱଚରଧମ୍ମପରିୟାପନ୍ନପଟିସମ୍ଭିଦାଞ୍ଞାଣଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମାନଂ ଅନୱୟୱଭୂତଂ ଉତ୍ତରିମନୁସ୍ସଧମ୍ମଂ ପଟିମଣ୍ଡେତି, ପୁରିସସ୍ସ ଅନୱୟୱଭୂତୋ ଅଲଙ୍କାରୋ ୱିୟ ପୁରିସଂ। ଅଥ ୱା କାମାୱଚରପଅସମ୍ଭିଦାପରିୱାରୋ ଛଳଭିଞ୍ଞାପଟିସମ୍ଭିଦାଦିପ୍ପଭେଦଗୁଣେ ପଟିମଣ୍ଡେତି। ଲୋକୁତ୍ତରପଟିସମ୍ଭିଦଂ ସନ୍ଧାୟ ପୁନ ପଟିସମ୍ଭିଦାୱଚନଞ୍ଚ। ସାସନେ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ସାସନସ୍ସ ଅଲଙ୍କାରଭୂତେନ, ଯସ୍ମିଂ ୱଂସେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ, ତସ୍ସେୱ ୱା ଅଲଙ୍କାରଭୂତେନ। ସଙ୍ଖେପୱିତ୍ଥାରେସୁ ଇତରୀତରକରଣଂ, ଅପ୍ପସନ୍ନପସନ୍ନାନଂ ପସାଦୁପ୍ପାଦନାଭିୱୁଡ୍ଢିକରଣଂ, ୱୁତ୍ତାନଂ ଗମ୍ଭୀରାନଂ ଗମ୍ଭୀରୁତ୍ତାନଭାୱକରଣନ୍ତି ଏୱଂ ଛବ୍ବିଧାଚରିୟଗୁଣଯୋଗତୋ ୱିପୁଲବୁଦ୍ଧି ନାମ। ଯେ ଧମ୍ମଚିନ୍ତନଂ ଅତିଧାୱନ୍ତା କେଚି ଉଚ୍ଛେଦାଦିନାନପ୍ପକାରଂ ଅନ୍ତଂ ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ''ସବ୍ବଂ ଞେୟ୍ୟଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି ଏୱା''ତି ୱା ''ପରମତ୍ଥୋ ଏୱା''ତି ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତେସଂ ବୁଦ୍ଧି ମିଚ୍ଛାଦିଟ୍ଠିପଚ୍ଚୟତ୍ତା ସମଲା ନାମ ହୋତି, ଇମସ୍ସ ପନ ବୁଦ୍ଧି ଧମ୍ମଚିନ୍ତାତିଧାୱନରହିତତ୍ତା ୱିସୁଦ୍ଧା ନାମ ହୋତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ୱିପୁଲୱିସୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧିନା''ତି । ଗରୂହି ''ପିୟୋ ଗରୁ ଭାୱନୀୟୋ''ତିଆଦିନା (ଅ॰ ନି॰ ୭।୩୭; ନେତ୍ତି॰ ୧୧୩) ୱୁତ୍ତଗୁଣେହି ଯୁତ୍ତଗରୂହି। ଗୁଣେହି ଥିରଭାୱଂ ଗତତ୍ତା ଥେରେନ।

ସୀଲେନ ସୀଲସ୍ସ ୱା ୱିସୁଦ୍ଧିୟା ସୀଲୱିସୁଦ୍ଧିୟା। ଅୱିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ୱା ପଠମଂ ଅଭିନିବ୍ବତ୍ତତ୍ତା ଲୋକଜେଟ୍ଠସ୍ସ। ଲୋକସ୍ସ ୱା ଗମ୍ଭୀରେ ମହନ୍ତେ ସୀଲାଦିକ୍ଖନ୍ଧେ ଏସି ଗୱେସୀତି ମହେସୀତି।

ଏତ୍ତାୱତା ସମଧିକସତ୍ତୱୀସତିସହସ୍ସପରିମାଣାୟ ସମନ୍ତପାସାଦିକସଞ୍ଞିତାୟ ୱିନୟଟ୍ଠକଥାୟ ସବ୍ବପଦେସୁ ୱିନିଚ୍ଛୟଜାତଂ ସଙ୍ଖିପିତ୍ୱା ଗଣ୍ଠିଟ୍ଠାନୱିକାସନା କତା ହୋତି, ତଥାପି ଯଂ ଏତ୍ଥ ଲିଖିତଂ, ତଂ ସୁଟ୍ଠୁ ୱିଚାରେତ୍ୱା ପାଳିଇଞ୍ଚ ଅଟ୍ଠକଥଞ୍ଚ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ଯେ ଆଚରିୟା ବୁଦ୍ଧସ୍ସ ଭଗୱତୋ ମହାନୁଭାୱଂ, ୱିନୟପିଟକସ୍ସ ଚ ୱିଚିତ୍ରନୟଗମ୍ଭୀରତ୍ଥଂ ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପୋରାଣାନଂ କଥାମଗ୍ଗଂ ଅୱିନାସେତ୍ୱା ଅତ୍ତନୋ ମତିଂ ପହାୟ କେୱଲଂ ସଦ୍ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିୟା, ପରାନୁଗ୍ଗହକାମତାୟ ଚ ୱିନୟପିଟକଂ ପକାସେନ୍ତା ଠିତା, ତେସଂ ପାଦମୂଲେ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଖନ୍ତିସୋରଚ୍ଚାଦିଗୁଣସମନ୍ନାଗତେନ ହୁତ୍ୱା ୱତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିୟା ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଆରାଧେତ୍ୱା ପୱେଣିୟା ଆଗତଂ ୱିନିଚ୍ଛୟଂ କଥାପେତ୍ୱା ଉପଧାରେତ୍ୱା ଯଂ ତେନ ସଂସନ୍ଦତି, ତଂ ଗହେତବ୍ବଂ, ଇତରଂ ଛଡ୍ଡେତବ୍ବଂ। ଇତରଥା ତୁଣ୍ହୀଭୂତେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ୱିନିଚ୍ଛୟସଙ୍କରକରେନ ପନ ନ ଭୱିତବ୍ବମେୱ। କସ୍ମା? ସାସନସ୍ସ ନାସହେତୁତ୍ତା। ହୋତି ଚେତ୍ଥ –

''ଅସମ୍ବୁଧଂ ବୁଦ୍ଧମହାନୁଭାୱଂ,

ଧମ୍ମସ୍ସ ଗମ୍ଭୀରନୟତ୍ଥତଞ୍ଚ;

ଯୋ ୱଣ୍ଣୟେ ତଂ ୱିନୟଂ ଅୱିଞ୍ଞୂ,

ସୋ ଦୁଦ୍ଦସୋ ସାସନନାସହେତୁ।

ପାଳିଂ ତଦତ୍ଥଞ୍ଚ ଅସମ୍ବୁଧନ୍ତୋ,

ନାସେତି ଯୋ ଅଟ୍ଠକଥାନୟଞ୍ଚ;

ଅନିଚ୍ଛୟଂ ନିଚ୍ଛୟତୋ ପରେହି,

ଗାହେତି ତେହେୱ ପୁରକ୍ଖତୋ ସୋ।

ଅନୁକ୍କମେନେୱ ମହାଜନେନ,

ପୁରକ୍ଖତୋ ପଣ୍ଡିତମାନିଭିକ୍ଖୁ;

ଅପଣ୍ଡିତାନଂ ୱିମତିଂ ଅକତ୍ୱା,

ଆଚରିଯଲାିଢଅଂ ପୁରତୋ କରୋତୀ’’ତି।

ସମନ୍ତପାସାଦିକାଯ ଗଣ୍ଠିପଦାଧ୍ପ୍ପାଯପ୍ପକାସନା ସମତ୍ତା।

ୱଜିରବୁଦ୍ଧିଟୀକା ନିଟ୍ଠିତା।